

YAYA DIOSPA MUSHU KILLKACHISHKAN SHIMI

**Kay killkapi riman inka shimipi Yaya Diospa Wawan
Jesukristu runakunata kishpichinanmanta**

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
quechua de Pastaza

La Liga Bíblica

Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
quechua de Pastaza

Primera edición, 1997
Segunda edición, 2008

Publicado por
© La Liga Bíblica 2008

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

Kay Yaya Diospa Mushu Killkachishkan Shimipi killkakunata tarinanchipa rikuchina

Mateopa Killkashkan Killka Mt.	5
San Mateo	
Markuspa Killkashkan Killka Mr.	86
San Marcos	
Lukaspa Killkashkan Killka Lk.	136
San Lucas	
Juanpa Killkashkan Killka Jn.	216
San Juan	
Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killka Kkk.	277
Hechos	
Romapi Kirikkunarayku Killka Rom.	350
Romanos	
Korintopi Kirikkunarayku Puntiru Killka 1 Kor.	386
1 Corintios	
Korintopi Kirikkunarayku Ishkaynin Killka 2 Kor.	423
2 Corintios	
Galasiapi Kirikkunarayku Killka Gal.	445
Gálatas	
Efesopi Kirikkunarayku Killka Ef.	458
Efesios	
Filipospi Kirikkunarayku Killka Fil.	470
Filipenses	
Kolosapi Kirikkunarayku Killka Kol.	478
Colosenses	
Tesalonikapi Kirikkunarayku Puntiru Killka 1 Ts.	486
1 Tesalonicenses	
Tesalonikapi Kirikkunarayku Ishkaynin Killka 2 Ts.	493
2 Tesalonicenses	
Timoteorayku Puntiru Killka 1 Ti.	497
1 Timoteo	
Timoteorayku Ishkaynin Killka 2 Ti.	507
2 Timoteo	

Titorayku Killka	Tit.	514
Tito		
Filemonrayku Killka	Flm.	519
Filemón		
Hebreo Runakunarayku Killka	Heb.	521
Hebreos		
Santiagopa Killkashkan Killka	Stg.	549
Santiago		
Puntiru Pedropa Killkashkan Killka	1 Pe.	558
1 Pedro		
Ishkaynin Pedropa Killkashkan Killka	2 Pe.	569
2 Pedro		
Puntiru Juanpa Kunashpa Killkashkan	1 Jn.	576
1 Juan		
Ishkaynin Juanpa Kunashpa Killkashkan	2 Jn.	585
2 Juan		
Kimsaynin Juanpa Kunashpa Killkashkan	3 Jn.	587
3 Juan		
Judaspas Killkashkan	Jud.	589
Judas		
Pasanan Kananmanta Kwintak Killka	Pas.	593
Apocalipsis		
Shuk shuk rimanakunata asirtachik killka	Glosario	631

MATEOPA KILLKASHKAN KILLKA JESUKRISTU RUNAKUNATA KISHPICHISHKANMANTA

Jesukristupa yaya rukunkuna
wañupa shutinkuna
(Lk. 3.23-38)

1 ¹Kay killkami Jesukristumanta riman. Pay wawayarirka ali kamachik David wañupa miraykunamanta. David karka Abraham wañupa miraykunamanta. ²Abraham Isaakpa yayanmi karka. Isaak Jakobpa yayanmi karka. Jakob Judapa yayanmi karka, chaymanta wawinkunapapas. ³Judá Farespa Sarapa yayanmi karka, maman karka Tamar. Fares Esrompa yayanmi karka. Esrom Arampa yayanmi karka. ⁴Aram Aminadabpa yayanmi karka. Aminadab Naasonpa yayanmi karka. Naasón Salmonpa yayanmi karka. ⁵Salmón Boospa yayanmi karka, maman Rahab karka. Boos Obedpa yayanmi karka, maman Rut karka. Obed Isaipa yayanmi karka. ⁶Isaí atun apu Davidpa yayanmi karka.

Chay atun apu David Salomonpa yayanmi karka. Salomonpa maman manara Davidpa warmin kashpanra Uriaspa warminmi karka. ⁷Salomón Roboampa yayanmi karka. Roboam Abiaspa yayanmi karka. Abias Asapa yayanmi karka. ⁸Asa Josafatpa yayanmi karka. Josafat Jorampa yayanmi karka. Joram Usiaspa yayanmi karka. ⁹Usias

Jotampa yayanmi karka. Jotam Akaspa yayanmi karka. Akas Esekiaspa yayanmi karka. ¹⁰Esekias Manasespa yayanmi karka. Manasés Amonpa yayanmi karka. Amón Josiaspa yayanmi karka. ¹¹Josias Jekoniaspa wawinkunapapas yayanmi karka. Chay uras Babilonia llaktamanta runakuna yaya rukunchi wañukunata watashpankuna aparkakuna llaktankunama, chaypi chay runakunapa munashkankunata rurashpa kawsanankunapa.

¹²Chay apirishka kahushkankunapi Jekonias warminta chichuchirka kari wawata. Chay wawaka Salatiel karka. Salatiel Sorobabelpa yayanmi karka. ¹³Sorobabel Abiudpa yayanmi karka. Abiud Eliakimpa yayanmi karka. Eliakim Asorpa yayanmi karka. ¹⁴Asor Sadokpa yayanmi karka. Sadok Akimpa yayanmi karka. Akim Eliudpa yayanmi karka. ¹⁵Eliud Eleasarpa yayanmi karka. Eleasar Matanpa yayanmi karka. Matán Jakobpa yayanmi karka. ¹⁶Jakob Josepa yayanmi karka. José Mariapa kusanmi karka. Maria Jesuspa mamanmi karka. Chay Jesustami rimarkakuna *Kristu, chayka ninayan Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik.

¹⁷Yaya rukunchi Abrahammanta pacha atun apu Davidkama chunka chusku kuti mirashka runakunami karkakuna. Atun apu Davidmanta pacha

yaya rukunchi wañukunata Babilonia llaktama apashkankunakama chunka chusku kuti mirashka runakunami karkakuna. Paykunata chay Babilonia llaktama apashkankunamanta pacha Kristu wawayarishkankama chunka chusku kuti mirashka runakunami karkakuna.

**Jesukristupa
wawayarishkanmanta riman
(Lk. 2.1-7)**

¹⁸Kunan kwintanayani imashnami Jesukristu wawayarirka. Manara wawayarihushpan paypa maman Maria Josewa kwintashka karka kasarananpa. Manara Joseka pushahushpanra Yaya Diospa Espíritun yanapashpan Mariaka chichuna kiparirka. ¹⁹Maria chichu kashkanta yachashpan Joseka manana munarkanachu payta pushanata warminrayku. Ali rurak runa kashpan mana munarkachu tukuy chay llaktapi kawsak runa masinkunapa puntankunapi Mariata pinkachichinata. Chayrayku yuyarirka nima pita rimashpan payta sakinata. ²⁰Chasna yuyarihushkanpi shuk tuta muskuyninpi Yaya Diospa *angelka rimarka: José, ñawpa atun apu Davidpa miraymanta kashpayki Yaya Dios munan mana pinkarishpa Mariata pushanaykipa. Chay wiksampi kahushkanka kanmi Yaya Diospa Espíritun yanapashpan Mariaka chichuna kiparishkanrayku. ²¹Payka shuk kari wawata wawayanka. Ña wawayashpan shutiyachinki Jesusta nishpa. Chasna Jesús rimashkanka kishpichikmi. Chasna kashpan chay angelka rimashpa katirka: Payka runakunata uchankunamanta kastigana kahushkakunamanta kishpichinka nishpa.

²²Chaywa paktarirka Yaya Diospa ñawpa rimashkanka imashnami paypa

yachayninwa yachachik Yaya Dios payta yuyachishpan rimarka kasna:

²³Shuk shipas chichunkami, shuk kari wawata wawayanka. Wawayashpan shutiyachinka Emanuel nishpa.

Emanuel ninayan Yaya Dios ñukanchiwa. Chasna Yaya Dios rimashkanshina Mariaka shuk kari wawata wawayanan karka.

²⁴Chay angel rimashkanwasha Joseka puñushkanmanta likcharishpan Mariata pusharka warminrayku, imashnami Yaya Diospa angelka rimarka. ²⁵Pushashkanwasha manara kawsarkachu warminwashina wawayanankama. Mariaka wawayashpan chay wawanta shutiyachirka Jesús.

**Istrillata yachak runakuna Jesusta
kushichik rirkakuna**

2 ¹Atun apu *Herodes Judea allpapi kamachihushkan uras Belén llaktapi Jesuska wawayarirka. Chay Belén llaktaka Judea allpa chawpipi, apukunapa kawsana Jerusalén llakta kuchupi karka. Jesús wawayarishpanna inti llukshinan kuskamanta istrillata yachak runakuna Jerusalén llaktama shamurkakuna. ²Paktashpankuna chaypi kawsak runakunata rimarkakuna:

Karu llaktanchimanta rikushkanchi shuk suma punchahlla rikurik istrilla llukshishkanta. Chayta rikushpanchi yachashkanchi shuk kari wawa wawayarishkanta kankuna israel runakunata kamachinanpa. Chayraykumi shamushkanchi chay wawayarishkata mañashpa kushichinanchipa. ¿Maypitaya chay wawayarishka atun apuka?

³Chayta uyashpan atun apu Herodeska yapa mancharishpan tsala tukurka. Chay Jerusalenpi kawsak runakunapas yapa

mancharirkakuna. ⁴Chaypina chay Herodeska kayachirka tukuy *saserdotekunapa apunkunata, Moisespa killkashkanta yachachikkunatapas. Paykunata tapurka:

Kankuna Yaya Diospa shiminta yachachinkichi. Ñukatapas rimawaychi ¿maykan llaktapita wawayarinka Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka?

⁵Chaypina chay yachakkunaka aynirkakuna:

Kay Judea allpa chawpipi Belén llaktapimi wawayarinka. Chasnami ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikka Yaya Diospa rimashkanta killkarka maykanmi pasanan karka:

⁶ Judea allpapi Belén llaktamanta achka atun llaktakuna tiyashpanpas chay uchilla Belén llaktaka mana kanchu mana valikshina. Chay Belenpimi shuk wawaka wawayarinka ali kamachik kananpa. Paymi kankuna akllashkayni israel runakunata alita yachachinka nishpa.

⁷Chayta uyashpan Herodeska pakalla kayachirka chay istrillata yachakkunata. Paykunata tapurka:

¿Ima urasta chay istrillaka llukshirka? nishpa.

⁸Paykuna aynishpankuna Herodeska rimarka:

Kunanka riychi chay Belén llaktama. Chaypi maskaychi chay wawata. Payta tarishpaykichika rimak shamuwaychi ñukapas payta kushichik rinaynipa.

⁹Chasna llullachishpa rimashpanmi chay istrillata yachakkunaka Jerusalemanta llukshirkakuna chay Belén llaktama rinankunapa. Rihushpankuna kutikashka rikurkakuna chay llaktankunapi rikushkan-kuna istrillata. Chay istrillaka paykunapa puntankunapi rirka. Chasna rishpan Jesuspa kahushkan wasi kuskapi shayarirka. ¹⁰Paykunaka chay istrillata rikushpankuna yapa kushikurkakuna.

¹¹Chaymanta chay wasipi yaykuk rishpankuna rikurkakuna Maria wawanwa kahukta. Chaypina paykunaka chay wawata kunkurishpa mañashpa kushichirkakuna kanka Yaya Diosmanta shamushkani kanki nishpa. Chaypi apamushkan-kuna kahunta paskashpankuna yapa chaniyuta surkurkakuna, orota, dioskunarayku rupachina wikita, mishkinlla asnak kaspi wikita mirra shutiyuta. Tukuy chaykunata kurkakuna wawa Jesusta kushichinankunapa.

¹²Chaymanta Yaya Dioska paykunata puñushkankunapi rimarka mana kutinankunapa Herodesma. Chayrayku paykunaka Yaya Diospa rimashkanta kasushpankuna llaktankunama kutirkakuna shuk ñampitana.

Joseka Mariawa wawan Jesusta mitikuchirkakuna Egipto allpama

¹³Chay yachak runakuna llaktankunama kutishkankunawasha Yaya Diospa *angelka Joseta muskuyninpi rimarka:

*Herodeska maskankami kay wawata wañuchinanpa. Chayrayku utkalla atarishpayki kay wawata mamanwa pakta pushay Egipto allpama. Chay allpapi kipariychi kankunata rimanaynikama kutinaykichipa.

¹⁴Chasna chay angelka rimashpan Joseka atarishpan wawata mamanwa pakta pusharka Egipto allpama. Chaypi kawsarkakuna apu Herodes wañunan-kama. ¹⁵Chasna paktarishka Yaya Diospa ñawpa rimashkanka, imashnami paypa yachayninwa yachachik Yaya Dios payta yuyachishpan rimarka kasna:

Chay Egipto allpamanta Wawaynita kayarkani shamunanpa nishpa.

Chay apu Herodeska achka wawakunata wañuchichirka

¹⁶Chay apu *Herodeska yankamanta chaparka chay yachakkunata. Kunanka

ñukata llullachiwashkakuna nishpa yuyarirka. Chayrayku yapa piñarirka. Chaypina timputa yuparka ima urasmi chay istrillaka puntiru rikurishka karka, imashnami chay yachakkunaka rimarkakuna. Chaywasha suntalunkunata Belén llaktama, kuchunpi kahuk uchilla llaktakunamapas kacharka tukuy manara ishkay watayu kari wawastukunata wañuchinankunapa.

¹⁷Chasna chay wawakunata wañuchishpankuna Yaya Diospa yachayninwa yachachik Jeremiaspa ñawpa killkashkan paktarirka. Payka killkarka maykanmi pasanan karka Belén llakta kuchupi, Ramá shutiyu llaktapi kasna nishpa:

¹⁸Ramá llaktapi yapa llakiywa kaparishpa wakahukkunata uyankakuna. Israel runakuna wakanahun wawankuna wañuchiy tukushkankunarayku. Mana nima pi atipankachu paykunata kushillayachinata.

¹⁹Herodes wañushkanwasha Yaya Diospa *angelka chay Egipto allpapi Joseta puñuhushkanpi rimarka:

²⁰Atariy, chay wawata mamanwa pakta pushay. Kutiychi Israel allpaykichima. Chay wawata wañuchinayak runakunaka ñami wañushkakuna.

²¹Chaypina Joseka angelta kasushpan chay wawata mamanwa pakta pusharka Israel allpanchima. ²²Ñampipi rihushpankuna Joseka yachashpan Herodespa wawan Arkelao Judea allpapi kamachik kananta, mancharka Judeama rinata. Yaya Dios muskuy-ninpi rimashpan Galilea allpamana rirkakuna. ²³Chaypi paktashpankuna rirkakuna Nasaret llaktapi kawsanankunapa.

Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkuna rimarkakuna maykanmi pasanan karka:

Nasaret llaktapi kawsashkanrayku paytaka shutiyachinkakuna Nasareno nishpa.
Chayraykumi Jesustaka shutiyachirkakuna Nasareno.

Bawtisak Juan kallarirka runakunata yachachinata
(Mk. 1.1-8; Lk. 3.1-9,15-17;
Jn. 1.19-28)

3 ¹Tukuy chaykuna unay pasashkanwasha Juanka rirka Judea allpapi chunlla chakishka allpama. Chaypi shamushka runakunata Yaya Diospa shiminta yachachirka. Achka runakunata bawtisashkanrayku payta shutiyachirkakuna Bawtisak Juan nishpa.

²Chaypi Juanka rimarka:

Ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Chayrayku alita yuyarishpaykichi tukuy millaypa rurashkaykichita sakiychi payta kasunaykichipana nishpa.

³Chay Juan shamunanmantami ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaias wañuka killkarka:

Chunlla chakishka allpapimi shuk runa sinchita rimashpa yachachinka kasna:

Imashnami shuk anchu ñampita alichanchi, atun apu shamushpan purinanpa, chasnashina shunkuykichita alichariychi. Millaypata rurashpa kawsashkaykichita sakiychi. Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kankunapi kawsak shamunka nishpa.

⁴Juampa churarishkanka shuk pukripa churarinanshinami karka, wiwa kamillupa willmanmanta awarishka. Sinturunka karamantalla karka. Mana mikupayarkachu ñukanchipa mikunanchitashina. Mikupayarka upyapayarka imatachari taripayarka chay chunlla

chakishka allpapi, atun muru chilikkunata, mapa mishkitapas. ⁵Chaypina tukuy Judea allpapi llaktakunamanta, Jerusalén llaktamantapas, Jordán yaku mayanmantapas achka runakuna shamurkakuna Juanpa yachachihushkanta uyanankunapa. ⁶Chayta uyashpankuna uchankunata musyashpankuna rimarkakuna. Chasna rimashkankunawasha Juanka paykunata chay Jordán yakupi bawtisarka.

⁷Chaymanta *fariseokuna *saduseokunapas rirkakuna bawtisarinankunapa. Juanka paykunata rikushpan rimarka:

Machakuyashina runakuna kankichi yachachinaykichiwa runakunata pantachichishpa yuyayninkunata waklichikkuna. ¿Pita kankunata rimashka ña kuchuyamuhushkan Yaya Diospa manchaypa kastigananmanta chasnalla kishpinaykichipa? ⁸Manara bawtisarihushpaykichira alitana ruraychi rikuchinaykichipa Yaya Diosta kasuk kanaykichita. ⁹Ama rimariyichichu yaya rukunchi Abraham wañupa miraymantami kanchi, chayrayku Yaya Dioska kishpichinka ñukanchikunata nishpa. Yaya Dios munamaka, kay rumikunamanta rurama yaya ruku Abrahampa mirayninta.

¹⁰Rikuychi, shuk tarpu kaspi mana alita muyuyashpanka amunka sapinpi achawa kuchushpan ninapi rupachin. Chasnallatatami Yaya Dioska tukuy mana ali rurak runakunataka wichunka ninama rupanankunapa.

¹¹Kankuna millaypata rurashkaykichita amirishpa sakishpaykichika ñukaka yakullawami bawtisashkaykichi Yaya Diosta katinaykichipa. Ñukamanta ashwan yachayyu runami shamunka. Paymantaka ñukaka mana yapa yachayyuchu kani. Paypa puntanpi nima imata atipanichu rimanata. Payka kankunata Yaya Diospa Espiritunta kushpami

shunkuykichita aliyachinka. Ninawa rupachihushkashina uchaykichita pichanka payta kushilla katinaykichipa.

¹²Yuyariychi, sarata triguta pallashpanchi tullunmanta muyuntana wishkunchi. Chay muyuntaka wakaychanchi, tullunkunataka ninapi rupachinchi. Chay shamuhuk runaka chasnallatata ruranka. Paymi tukuy kirikkunataka siluma pushanka. Mana kirikkunataka nina mana wañukma kachanka nishpa yachachirka Bawtisak Juanka.

Juanka Jesusta bawtisarka

(Mk. 1.9-11; Lk. 3.21-22)

¹³Chay uras Jesuska yuyarirka Juan bawtisawachun nishpan Galilea allpamanta Jordán yakuma rirka. Chaypi Jesuska Juanta tapurka payta bawtisananpa. ¹⁴Chasna tapushpanna Juanka payta mana bawtisanayarkachu.

Kan ñukata bawtisawanayki imata, ñukata tapuk shamuwanki kanta bawtisanaynipa nishpa rimarka Juanka.

¹⁵Chaypina Jesuska aynirka:

Tukuy Yaya Dios ñukanchita kamachishkanta kasunanchi tiyan. Chayrayku kanmi bawtisawanayki tiyan nishpa.

Chaypira Juanka payta bawtisarka.

¹⁶Bawtisarihkanwasha Jesuska yakumanta llukshirka. Chaypi siluka paskarishpan Jesuska rikurka Yaya Diospa Espiritunta shuk wiwa mukukushina paypi uraykumuhushkanta.

¹⁷Chaypina silumanta Yaya Diospa rimashkanta uyarkakuna:

Kay Jesuska munashkayni wawaynimi. Paymi sumakta kushichiwan nishpa.

Supay Jesusta uchata

rurachinayarka

(Mk. 1.12-13; Lk. 4.1-13)

4 ¹Chaymanta Jesús bawtisarihkanwasha Yaya Diospa Espiritunka payta pusharka chunlla chakishka

allpama. Chayma pusharka supayka kamananpa, shutipachu Yaya Diosllata kasun nishpa. ²Chaypi Jesuska mana mikushpa karka chusku chunka punchata, chusku chunka tutata. Chaywasha yapa yarkarka. ³Chaypi supayka Jesusta kayllayashpan kamarka shutipachu Yaya Diosllata kasun nishpa. Shutipa Yaya Diospa Wawan kashpaykika rimay kay rumikunata pan tukunanpa, chayta mikunaykipa.

⁴Chaypina Jesuska aynirka:

Nima imashna rurashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Mana mikunawallachu runaka kawsan. Ashwan Yaya Diospa rimashkanta kasushpanmi kawsanka nishpa.

⁵Chaymanta supayka Jesusta pusharka Yaya Diospa munashkan Jerusalén llaktama. Chaypi *Yaya Diospa wasin awama sikachirka.

⁶Chaypina Jesusta rimarka:

Shutipa Yaya Diospa Wawan kashpaykika saltay kay awamanta allpama. Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Yaya Dioska *angelkunata kachanka kanta kuyranankunapa. Paykunami makinkunapi kanta alita kuyrankakuna mana nima rumipi waktarinaykipa nishpa.

⁷Chaypina Jesuska aynirka:

Nima imashna rimawashpayki saltashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi kaytapas nin:

Ama Yaya Diosta yanka kamankichu yachanaykipa payka yanapawankachu manachu nishpa.

⁸Chaymanta supayka Jesusta pusharka yapa awa urku awama. Chay urku awamanta tukuy kay allpapi kamachik atun apukuna kamachinan allpakunata, suma atipak kanankunata, yapa suma rikurihushkankunata rikuchirka. ⁹Chaypina rimarka:

Ñukata kunkurishpa mañawashpaykika tukuy kay rikuhushkaykita kushkayki nishpa.

¹⁰Chaypina Jesuska aynirka:

Nima imashna kanta kunkurishpa mañashanchu. Ñukamanta anchuripi Satanás supaykunapa apun. Yaya Diospa killkachishkanpi nin:

Yayaykichi Diosllata kunkurishpa mañaychi. Payllata kasushpa kawsaychi nishpa.

¹¹Chasna Jesús sinchita Yaya Diospa yachayninwa rimashpan supayka anchurirka. Chaypina Yaya Diospa angelkunaka Jesusta kayllayarkakuna yanapanankunapa.

**Galilea allpa llaktakunapi Jesús
kallarirka yachachinata**
(Mk. 1.14-15; Lk. 4.14-15)

¹²Chaymanta Jesuska yachashpan Bawtisak Juanta karselpi churashkankunata, Galilea allpama kutirka.

¹³Galileapi Nasaret kikin llaktanmanta llukshishpan Kapernaum llaktama kawsananpa rirka Galilea allpallapillata. Chay llaktaka karka Galilea kucha mayanpi, chay chunka ishkey israel runakunapa ayllunkunamanta Sabulonpa, Neftalipa miraykunapa allpankunapi. ¹⁴Chayma rishpan Jesuska paktachirka Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Isaiaska killkashkanta kasna nishpa:

¹⁵Tukuy kankuna Galilea allpapi

kawsak Yaya Diosta mana kasuk, Galilea atun kucha mayanpi, Jordán yaku mayanpipas kahuk Sabulonpa, Neftalipa miraykunapa allpankunapi chapurishka kawsakkuna, uyaychi Yaya Dios kankunarayku rimashkanta kasna:

¹⁶ Tukuy chay runakuna mana alita rurashpa amsapishina kawsak-

kunaka Yaya Diospa yachay-ninta atun suma punchayakta-shina rikunkakuna. Chay runakuna wañunankunata yapa manchashpa kawsahushpan-kuna yapa suma punchayachik-tashina Yaya Diospa ali shiminta kishpichinanmanta uyankakuna.

¹⁷Chaymanta pacha Jesuska kallarirka yachachinata:

Ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Chayrayku tukuy mana ali rurashkaykichita sakiychi payta kasunaykichipana nishpa.

**Jesuska chusku rediyak
runakunata kayarka**
(Mk. 1.16-20; Lk. 5.1-11)

¹⁸Chaymanta Galilea kucha mayanpi rihushpan Jesuska ishkey runa wawkipura kahukta rikurka. Paykunaka redinkunata yakupi kacharihurkakuna. Karkakuna Simón Pedro shutiyu wawkin Andreswa. ¹⁹Chaypina Jesús rimarka:

Shamuychi, katiwaychi. Ñuka kankunata yachachisha. Imashnami kunankama challwata apishpa kawsash-kankichi, chasnashinami kunanmanta pacha runakunatana yachachishpa purinkichi paykunapas Yaya Diosta kasunankunapa.

²⁰Chasna rimashkanllapi chay rediyak runakunaka redinkunata sakishpa Jesustana katirkakuna. ²¹Chaymanta astalla chay kucha mayanta rihushpan-kuna Jesuska rikurka Sebedeopa wawankuna *Santiago wawkin Juanwa pakta kahukkunata. Botinkunapi yayanwa redinkunata rimintahurka-kuna. Chaypi Jesuska chay ishkey runakunatapas kayarka paywa pakta purinankunapa. ²²Chaypina atarishpan-

kuna yayankunata botinpi sakishpa Jesuswa pakta rirkakuna.

**Jesuska achka
runakunata yachachirka**
(Lk. 6.17-19)

²³Chaymanta Jesuska runankunawa tukuy chay Galilea allpa llaktakunapi yachachishpa purirka tukuy chay israel runa masinchikunapa tantarinankuna wasikunapi. Chaypi yachachirka kay suma ali shiminta Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarihshkan-manta. Chasna yachachihushpan Jesuska runakunata tukuy unkuyninku-namanta parisinankunamantapas ampipayarka. ²⁴Chay Siria allpa llaktakunapi achkata rimarkakuna Jesuspa yachachihushkanmanta, unkushkakunata ampihushkanmantapas. Chayrayku Jesusma aparkakuna chikan chikan unkuyyukunata, nanayyu runakunata, supay yaykushka runaku-natapas, kunkaymanta sinchiyarik kuchparik unkushkakunata, chakichik unkuyyukunatapas. Tukuy chay unkush-kakunata Jesuska ampirka.

²⁵Chaymanta achka runakuna Galilea allpapi llaktakunamanta, Chunkallakta shutiyumanta, Judea allpapi llaktakuna-manta, Judeallapillatata Jerusalén llaktamanta, Jordán yaku chimpamanta-pas Jesusta katirkakuna.

**Jesuska runankunata yachachin
imashnami kushilla kankakuna**
(Lk. 6.20-23)

5 ¹Chaymanta Jesuska chay achka runakunata rikushpan shuk luma awapi sikarka. Chaypi tiyarishpan payta katihukkunaka kayllayarkakuna.

²Chaypina Jesuska paykunata yachachirka kasna nishpa:

³Kushilla kankichi yuyarishpa kawsashpaykichika Yaya Dios mana

yanapawashpanka nima imata atipani-chu ruranata nishpa. Yaya Diosmi kankunata yanapanka wiñayparayku paypa ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

⁴Kushilla kankichi llakiywa kahushpaykichika. Yaya Diosmi kankunata sinchikuchinka. Uchaykichimanta llakirishpaykichika Yaya Dios kankunata llakichishpa yanapanka.

⁵Kushilla kankichi mana piñarishpa, nima rimanakushpa kawsashpaykichika. Yaya Dioska chay mushu ruranan allpapimi kankunata churanka chaypi kawsanaykichipa.

⁶Kushilla kankichi yarkahukshina upyanayahukshina Yaya Diospa munashkanta ruranayashpaykichika. Yaya Diosmi kankunata yanapanka paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa.

⁷Kushilla kankichi tukuy runa masikichita yuyashpa llakichishpa kawsashpaykichika. Yaya Dioska kankunatapas yuyashpanmi llakichinka.

⁸Kushilla kankichi ali yuyayyu runakuna kashpaykichika. Yaya Diosta riksinkichi.

⁹Kushilla kankichi shukwa shukwa alichak runakuna kashpaykichika. Yaya Dios kankunata alita rikunka wawaynikuna kankichi nishpa.

¹⁰Kushilla kankichi runakuna kankunata chiknishpa yanka parisichishpankuna Yaya Diospa munashkanta alita rurashpa kawsahushkaykichirayku. Chasna parisihushpaykichi Yaya Dios kankunata yanapanka wiñayparayku paypa ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

¹¹Kushilla kankichi runakuna yankamanta millaypata kankunamanta rimashpankuna kankunata chiknishpa parisichishpankuna ñukaranti llullapi churashpa rimashpankuna. ¹²Chasnami

ñawpa Yaya Diospa rimashkanta yachachikkunatapas chiknishpankuna parisichirkakuna. Chayrayku, kankunatapas parisichihushpankuna kushikuychi. Shuk puncha silupi paktashpaykichi Yaya Dios kankunata atunta kushichinanta yachashpaykichi kushikuychi.

**Jesuska yachachin imashnami
payta katikkunaka
kawsanankuna tiyan
(Mk. 9.50; Lk. 14.34-35)**

¹³Imashnami kachiwa kachiyachinchi mikunata ali kananpa, chasnallata kankunaka runa masikichita yachachishpa yanapankichi mana uchata ruranankunapa. Chamu kachika manami alichu kachiyachinanpa mikunata. Chasnataka apishpa wichunchi kanchama chaypina runakuna sarunankunapa.

¹⁴⁻¹⁵Chaymanta shuk lamparinta apichishpanchi churanchi mesa awapi tukuy wasita punchayachinanpa. Chay apichirishkata mana churanichu shuk kahun ukupi. Chaymantapas shuk llakta urku awapi kahukka mana atipanchu pakanata, tukuy runakuna rikunahun. Chay llaktatashinami chay lamparintashinami runa masikichika kankunata rikunkakuna. ¹⁶Chasna kashpaykichika alikunallata rurashpa kawsaychi, tukuy runa masikichi rikushpankuna silupi kawsak Yaya Diosta agradesishpa kushichinankunapa.

**Jesuska Yaya Diospa ñawpa
kamachishkanta yachachin**

¹⁷Yaya Dioska ñawpa yaya rukunchikunata yachachirka kamachishkankunata kasushpa kawsanankunapa. Tukuy chayta Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna killkarkakuna. Ñukaka shamushkanimi tukuy chay killkashkanunapi rimashkanta ruranaynipa.

Manami shamushkanichu kankunata rimanaynipa chay killkashkankunata manana kasushpa kawsanaykichipa.

¹⁸Alita uyawaychi. Tukuy chay Yaya Diospa yachachishkanta kankuna alita kasunaykichi tiyan kay allpa kay silu chinkarinankama. Tukuy rimashkanka paktarinankami. Nima shuk paypa shiminka yanka nishpa kanchu.

¹⁹Kankuna mana imananchu nishpa shuklla Yaya Diospa kamachishkanta mana kasushpaykichika chaymanta shuk runakunatapas chasnallata ruranankunapa yachachishpaykichika Yaya Diospa kamachinanpi tukuymanta mana valikchu kankichi. Ashwan Yaya Diospa kamachishkanta alita kasushpa kawsashpaykichika chaymanta chasnallata runa masakichita yachachishpaykichika Yaya Diospa kamachinanpi tukuymanta ashwan valik kankichi.

²⁰Kankunata rimani, Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta, *fariseokunamantapas Yaya Diospa kamachishkanta ashwan alita paktachinaykichi tiyan. Paykuna paktachinanchi tiyan nishpa rimashpankunapas manami tukuy shunkunkunamanta pacha paktachinahunchu. Paykunamanta mana ashwan alita paktachik kashpaykichika manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa ali kamachihushkanpi kawsankichichu.

**Jesuska yachachin mana shukwa
shukwa piñanakushpa
kawsanamanta
(Lk. 12.57-59)**

²¹Yaya Dios ñawpa yaya rukunchikunata rimarka:

Ama runa masakichita wañuchiychichu. Wañuchishpaykichika apumi kankunatapas kastiganan tiyan.

²²Kunan ñuka kankunata rimani, runa masakichita piñarishkaykichillawa

kastigay tukunkichi. Chaymanta runa masakichita piñarishpa kamishpaykichika *saserdotepa tantarishkan apunkuna kankunata ashwanta kastiganan tiyan. Chaymanta maykanpas runa masinta kushway wañunki nishpa yuminkashpanka nina mana wañukma kachay tukunka.

^{23-24*}Yaya Diospa wasinpi shuk imata kunayahushpaykika payta kushichinaykika, kunkaymanta runata piñachishkaykita yuyarishpaykika manara kunayahushkaykita churahushpayki alichakriy chay piñachishkayki runawa. Chaywasha kutiy kunayahushkaykita Yaya Diosta kunaykika.

²⁵Shuk runata liwihushkaykimanta pay piñarishpan kanta apuma pushahushpanka manarapas paktahushpaykichira alichaychi mana apuka kanta liwishkaykimanta kastigananpa. Apupi mana atipashpayki alichanata runantami kunka karselpi churananpa. ²⁶Chaymantaka manami llukshinkichu tukuy liwishkaykita paganaykikama.

**Jesuska yachachin mana shukpa
warminta munarishpa
kawsanamanta**

²⁷Kankuna yachankichi Yaya Dios ñawpa yaya rukunchikunata rimashkanta:

Nima maykan warmiyu kari shuk warmiwa musayachun. Kusayu warmipas ama musayachun shuk kariwa nishpa.

²⁸Kunan ñuka kankunata rimani, maykanpas shukpa warminta munarishpa rikushpanka ñami yuyayninpi uchata rurashka.

²⁹Ñawiki rikushpan kanta uchata rurachinayashpanka ñawikita surkuhukshina sakiy mana uchata ruranaykika. Ashwan ali kama shuk ñawillawa siluma rinaykika, mana ishkanti ñawikiwa ninama wichuy tukunaykika.

³⁰Makiki uchata rurachinayahushpanka chay makikitaka piti hukshina sakiy mana uchata ruranaykipa. Ashwan ali kama shuk makillawa siluma rinaykipa mana ishkay makikiwa ninama rinaykipa.

**Jesuska yachachin warmiyukuna,
kusayukuna mana
sakinakunamanta**

³¹Ñawpa yaya rukunchikunata rimarkakuna:

Kasarashka kahushpayki warmikita sakinayashpaykika konsehumariy killkachinaykipa kay warmitaka manami munaninachu nishpa.

³²Kunan ñuka kankunata rimani, warmiki mana shuk runawa musayashpanka ama sakiychu. Chay warmiwa alita kawsahushkaykita sakishpaykika uchatami ruranka shuk runawa. Shuk warmi sakirishkata warmiyahushpaykika uchatami ruranki. Warmipas kari sakirishkawa kawsahushpanka uchatami ruran.

**Jesuska yachachin shutipallata
mana llullashpa rimananchipa**

³³Kankuna yachankichi Yaya Dios ñawpa yaya rukunchikunata rimashkanta:

Runakunapa puntankunapi shuk ruranaykichita rimashpaykichi Yaya Diospa rikushkanpi paktachinaynita rimani nishpa, ama llullashpa rimaychichu. Ashwan ñukata rimawashkaykichita paktachinaykichi tiyan nishpa.

³⁴Kunan ñuka kankunata rimani, mana llullashpa tukuy uras shutipallata rimanaykichi tiyan. Chayrayku nima ima uras runakunapa puntankunapi rimahushkaykichita kirichinayashpa

chay kirichinaykichi rimanakunawa rimaychichu. Yanka yuyarinkichi mana Yaya Diospa shutinta chay kirichinaykichi rimanakunapi churashpaykichika mana paktachishkaykichimanta mana yapa kastigay tukunaykichita. Chasna yuyaykichipi pantachishpaykichimi kankunata rimani: Nima siluta churashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu, siluka Yaya Diospa kawsanan kashkanrayku maymantami tukuyta kamachin. ³⁵Nima allpata churashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu, kay allpaka Yaya Diospa kamachinan kashkanrayku. Nima Jerusalenta churashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu, atun apu Yaya Diospa munashkan llaktan kashkanrayku. ³⁶Nima kankuna kikinta churashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu. Nima chukchaykichita atipankichichu yanayachinata nima yurayachinata tukuy uras chasnalla kiparinanpa, Yaya Dioslla kankunata rurashkanrayku. ³⁷Kankuna rimashpaykichika ari nishpa, ari kachun. Rimashpaykichika mana nishpa, mana kachun. Chay ari chay mana nishkaykichimanta ashwanta kirichinayashpa rimanakunaka millaypakunata rurachik supaypa yuyachishkanmi kan.

**Jesuska yachachin shuk runa
ñukanchita mana alita rurashpanka
mana rantipananchipa
(Lk. 6.29-30)**

³⁸Kankuna yachankichi ñawpa yaya rukunchikunata rimashkankunata:

Shuk runa piñarishpan runa masinpa ñawinta waklichishpanka apuka paytapas chasnallata kastiganan tiyan. Chaymanta shuk runa piñarishpan runa masinpa kirunta pakishpanka apuka payta chasnallata kastiganan tiyan nishpa.

³⁹Kunan ñuka kankunata rimani, ama rantipaychu shuk runa kanta millaypata rurashpanka. Uyaykipi sakmashpanka ama rantipaychu. Kutikashka sakmashpanpas ama piñarinkichu, ashwan alichay paywa. ⁴⁰Chaymanta shuk runa kanta kichunayashpanka kamisaykita, kan ñukata liwiwashkanki, kamisayki raktata kuway nishpanka shuk kamisaykitapas kichunayashpanka sakiy, ama piñariychu payta. ⁴¹Shuk suntalu kanta rimashpanka shuk llasha wankurishkata mana pagashpa apanaykipa shuk waranka purina tuputa, ama piñariychu payta. Ari, apashami, munashpaykika ishkey waranka purina tuputapas apasha nishpa rimay. ⁴²Imaykita kanmanta tapuk runata mana mitsashpa kuy. Imaykita prestananpa shamuk runata mana mitsashpa prestay.

**Jesuka yachachin tukuy chiknik
runakunata yuyananchipa**
(Lk. 6.27-28, 32-36)

⁴³Kankuna yachankichi ñawpa yaya rukunchikunata rimashkankunata: Runa masikichita yuyaychi. Kankunata chiknik runakunataka chikniychi. ⁴⁴Kunan ñuka kankunata rimani, kankunata chiknik runakunataka yuyaychi. Shuk runakuna kankunata wañuchinayashpankunaka Yaya Diosta mañaychi paykunarayku. ⁴⁵Chasna alita kawsashpaykichika silupi kawsak Yaya Diospa wawankunami kankichi, payshina yuyak kahushkaykichirayku. Paymi intita llukshichin alita rurak runakunarayku, mana alita rurak runakunaraykupas tukuy runakunata chasnalla yuyashpa yanapananpa. Chasnallatata tamyatapas kachan yanapananpa tukuy runakunata chasnalla. ⁴⁶Yachanchi llullachik runakunapas ayllunkunata yuyanankunata. Kankuna chasnallatata aylluykichikunallata

yuyashpaykichika paykunamanta mana ashwan alitachu rurahunkichi. Paykunashina rurashpalla kawsashpaykichika imamantata Yaya Dioska kankunata kushichinka. ⁴⁷Kankuna aylluykichillawa kwintak kashpaykichika shuk runakunawa mana kwintashpaykichika chay Yaya Diosta mana kirikkunamanta mana ashwan alitachu rurahunkichi. Paykunapas yuyashkankuna runa masinkunallowami kwintanahun. ⁴⁸Imashnami silupi kawsak Yayanchi Dioska tukuy runakunata yuyan, chasnashina kankunapas tukuy runakunata yuyanaykichitayan.

**Jesuka yachachin ali
ruranakunamanta**

6 ¹Kankuna runa masikichita yanapashpaykichika ama yuyariychichu, tukuy runakuna chay yanapashkaynita rikushpankuna rimankakuna yapa alita rurak runa kanaynita nishpa. Chasna tukunaykichillapa runa masikichita yanapashpaykichika silupi kawsak Yaya Dioska rurashkaykichimanta kankunata manami kushichinkachu. ²Chayrayku, shuk nima imayuta yanapashpaykika ama nima pita rimaychu. Ama ruraychu chay yanka nishpa rimak runakunashina. Paykunaka tantarinankuna wasikunapi ñampikunapipas shukma shukma rimashpa purinahun tukuy runakuna yachashpankuna nima imayu runakunata yanapashkankunata paykunata atunyachinankunapa. Alita uyawaychi. Chasna yanapak runakunataka Yaya Dioska mananami kushichinkachu. Runakuna paykunata kushichishkankunallawa kiparinkakuna.

³Nima imayu runakunata yanapashpaykika ama nima pita rimaychu, nima yuyashkayki amiguykita kwintaychu yanapashkaykimanta. ⁴Chunllalla

rurashpaykika Yaya Dioska chay nima pi yachashkan rurashkaykita rikushpan alita rurashkaykimanta kanta kushichinka.

Jesuka yachachin imashnami Yaya Diosta mañashunchi
(Lk. 11.2-4)

⁵Kankuna Yaya Diosta mañahushpaykikichika ama ruraychichu chay yanka nishpa rimak runakunashina, maykanunami kirichinayanahun alita kasukmi kani nishpa. Paykunaka tantarina wasikunapi, ñampikunapipas tukuy runakuna rikuhushkankunapi shayarishpankuna Yaya Diosta mañanahun. Chasna ruranahun runa masinkuna paykunata rikushpankuna rimanankunapa, chay Yaya Diosta mañak runa alita kasukmi nishpa. Alita uyawaychi. Chasna rurak runakunataka Yaya Dioska mananami kushichinkachu. Runakuna paykunata kushichishkankunallawa kiparinkakuna.

⁶Yaya Diosta mañanayashpaykika kwartuykipi yaykuy. Punkuta tapashpa sapallayki Yaya Diosta mañay. Payka kanwa tantaylla kashpan tukuy rimashkaykita uyanmi. Chasna nima pi yachashkan mañashkaykita rikushpan alita mañashkaykimanta kanta kushichinka.

⁷Ama chay mana israel runakunashina mañaychichu. Paykunaka yanka diosninkunata mañanahun chay shimikunallata achka kuti rimashpa. Chasna mañashpankuna yuyarinahun diosninkuna paykunata ashwan alita uyanankunata. ⁸Kankunaka Yaya Diosta mañahushpaykikichika ama paykunashina ruraychichu. Manarapas Yaya Diosta mañahushpaykichira paymi yachan tukuy munahushkaykichita.

⁹Chayrayku kasa rimashpa mañaychi:

Yaya Dios, kanllami kanki yayan-chika.

Silupi kawsak kashpayki yanapay tukuy runakuna kan yapa ali kanaykita yuyanankunapa.

¹⁰Kay allpata ali kamachinaykita ruray.

Imashnami silupi munashkaykita ruranahun, yanapay chasnallata kay allpapipas runakuna munashkaykita rurashpa kawsanankunapa.

¹¹Karan puncha ñukanchita kuy mikunanchita.

¹²Llakichiy ñukanchita mana alita rurashkanchikunamanta.

Imashnami ñukanchikuna runa masinchikunata llakichinchi mana alita ñukanchita rurashkankunamanta, chasnallata ñukanchitapas llakichiy.

¹³Anchuchiy ñukanchita supaymanta. Ama sakiychu pantachichisha nishpa pay ñukanchita sinchita kamashpan mana alikunata rurananchipa.

Ashwan kishpichiy ñukanchita tukuy mana alikunamanta.

Chasna kachun.

¹⁴Kankuna runa masikichikunata llakichishpaykikichika kankunata mana alita rurashkankunamanta, silupi kawsak Yayanchimi kankunatapas tukuy millaypata rurashkaykichimanta llakichinka. ¹⁵Kankuna runa masikichita mana llakichishpaykikichika Yayanchika manami kankunataka llakichinkachu uchaykichikunamanta.

Jesuka yachachin imashnami mana mikushpa Yaya Diosta kushichishunchi

¹⁶Kankuna Yaya Diosta yuyarishpa maykan punchami mana mikushpa kahushpaykikichika ama uyaykikichika

llakirishkashina kachun, chay yanka nishpa rimak runakunapashina. Yapa munashpankuna tukuy runakuna yachanankunapa yarkay wiksa chishiyahushkankunata llakirishka uyayu tukunahun. Alita uyawaychi. Chasna rurak runakunataka Yaya Dioska mananami kushichinkachu. Runakuna paykunata kushichishkankunalla wala kiparinkakuna.

¹⁷⁻¹⁸Mana mikushpa Yaya Diosta mañahushpaykichika uyaykichita alita mayllaychi, chukchaykichita alita ñakcharyichi kushilla rikurinaykichipa, nima pi yachananpa mana mikushpa kahushkaykichita. Yaya Dioslla yachachun chasna kahushkaykichita. Chay nima pi yachashkan rurashkaykichita rikushpan alita rurashkaykichimanta kankunata kushichinka.

**Jesuska yachachin silupi kahuk
sumakunata munashpa
kawsananchipa
(Lk. 12.33-34)**

¹⁹Kay allpapira kawsahushpaykichika ama imaykichikunata mirachishpa kawsaychichu. Shuk imakunata kumehenkunaka mikunahun, shuk imakunaka ismunahun. Chaymanta shuwakunapas wasikichipi yaykushpankuna imaykichikunata apanahun.

²⁰Ashwan Yaya Diosta alita kasushpa kawsaychi tukuy chay silupi kahuk sumakunata apinaykichipa. Chaypi nima shukta kumehen mikunchu, nima shuk ismunchu, nima shuwakuna yaykunahunchu apanankunapa. ²¹Chayrayku alita yuyariychi imatata ashwanta munankichi. Imaykichikunata mirachishpa kawsahushpaykichika chayllatami yuyarinkichi tukuy shunkuykichimanta pacha. Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsahushpaykichika tukuy shunkuykichimanta pacha payllatami yuyankichi.

**Jesuska yachachin punchapishina
kawsananchipa
(Lk. 11.34-36)**

²²⁻²³Ñawinchika ñukanchirayku punchata rikuchikmi. Ñawikichi ali kashpanka alita rikuk punchapi purihushkashina kawsankichi. Ñawikichi mana ali kashpanka amsapi purihushkashina kawsankichi. Tukuy kankunapi punchata rikuchikshina tukuyta alita riksichik asirtachik kashkaka waklishpa amsashina tukushka kashpanka nima imata asirtashpa yapa manchaypa amsa tutapi purihushkashinami kawsankichi.

**Jesuska yachachin mana
kullkiraykulla yuyarishpa
kawsananchipa
(Lk. 16.13)**

²⁴Nima maykan kamachishkan runa atipancho chay ratulla ishkay patroyninrayku tarawanata. Shukllata kasunan tiyan. Shuk patroyninta kasushpanka shuktaka mana kasunkanachu. Kankunaka chay tarawak runashinami kankichi. Kullkita munashpalla kawsashpaykichika manami atipankichinachu Yaya Diosta kasushpa kawsanata.

**Jesuska yachachin Yaya Dios
wawankunata kuyrananmanta
(Lk. 12.22-31)**

²⁵Chayraykumi kankunata rimani, ama muspariyichichu, ¿imatashi mikusha, imatashi upyasha kawsanaynipa? nishpa. Kawsananchimi mikunamanta ashwan valik kan. Chasnallatata ama yuyariychichu ¿imatashi churari-sha? nishpa. Aychanchimi churarimanta ashwan valik kan. ²⁶Rikuychi, imashnami pishkukunaka pawashpa kawsanahun. Paykunaka nima shuk

muyuta tarpunahunchu mikunankunapa. Paykunapaka nima tampunkunaka tiyanchu pallashkankunata wakaychanankunapa. Mana nima shuk muyuta tarpushpankunapas silupi kawsak Yaya Diosmi paykunataka achka muyukunata kun mikunankunapa. Ashwan kankunataka Yaya Dioska pishkukunamanta pasatami yuyan, tukuy munashkaykichita kun. ²⁷Chaymantapas kawsanaykichita yapa yuyarishpaykichipas nima shuk urata atipankichichu mirachinata.

²⁸Mana nima chayta atipashpaykichika ¿imaraykuta musparinkichi imawami llachapaynita rantisha nishpa? Rikuychi chay suma sisakunata, imashnami wiñanahun. Paykunaka nima tarawanahunchu, nima puchkanahunchu llachapankunarayku. Mana tarawashpankunapas suma churarishkashina kanahun. ²⁹Ñawpa atun apu Salomón wañupa yapa suma ali churarishkanmanta chay sisakunaka ashwan alita rikurinahun. ³⁰Kiwakunaka chakirinalla, rupachinalla kashpankunapas Yaya Dios suma sisayukunata ruran. Chayta rikushpaykichi ¿imaraykuta mana kirinkichichu Yaya Dios kankunataka ashwan alita kuyrananta? ³¹Yaya Dioska kiwa sisakunamanta kankunataka ashwanatami yuyan. Chayrayku ama musparishpa kawsaychichu, imatashi mikusha, imatashi upyasha, imatashi churarisha nishpa. ³²Yaya Diosta mana riksik runakunami chasna yuyawa kawsanahun. Kankunaka ama paykunashina kawsaychichu. Ashwan kankunapaka tiyanmi alita kuyrak silupi kawsak Yayaykichi Dios. Paymi alita yachan imakunami pishin kankunapaka. ³³Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha munaychi Yaya Dios kankunata kamachinata, paypa munashkanta

rurashpa kawsanatapas. Chasna kawsashpaykichimi payka tukuy munashkaykichitapas kankunata kunka. ³⁴Tukuy puncha Yaya Dios yanapak kashpan ama yapa yuyarishpa rimaychichu kayaka imashi pasawanka nishpa. Kayantimapas Yaya Diosta yuyashpaykichika payka yanapankallami. Chasna kashpan ama musparishpa yuyariychichu kayarayku, kayawasharaykupas.

Jesuska yachachin mana shuk runamanta mana alichu kanki nishpa rimananchipa
(Lk. 6.37-38,41-42)

7 ¹Ama shuk runa masakichimanta rimaychichu payka mana alichu kan nishpa. Chasna rimashpaykichika Yaya Dioska kankunamantapas rimanka paykunaka mana alichu kanahun nishpa. ²Imamantachari kankuna runa masakichimanta rimankichi payka mana alichu kan nishpa chaymantallatatami Yaya Dioska kankunamantapas rimanka paykuna mana alichu kanahun nishpa. Imashnami kankuna munankichi runa masakichi kastigay tukunanta, chasnallatatami kankunapas kastigay tukunkichi. Maykantachari kankuna chapankichi runa masakichi rurananpa chaymantallatatami Yaya Dioska kankunatapas tapunka. ³⁻⁵Runa masakichipa ñawinpi shuk uchilla susyastu tiyamaka, shuk ratu rikunkichima. Ashwan kankunaka kikin ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka, mana rikunkichimachu. Ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka runa masakichipa ñawinpi kahukmanta, mana alichu kama payta rimanaykichipa ñawikimanta susyata surkushara nishpa. Chasna rurankimaka kan kikintami llullachirinkima. Ashwan punturu kan kikinpa ñawikimantara chay atun susyata surkuy. Chaymanta alita rikushpayki runa masakipa

ñawinmanta chay uchillastu susyata surkuy. Chasnallatata puntiru kan kikinpa uchaykita sakinyaki tiyan. Chaypirami atipankichi runa masikita kunanata paypa uchanta sakinanpa.

⁶Chaymanta Yaya Diospa shiminta ama yachachiyichichu mana kasunayak runakunata. Chasna runakuna allkukunashina, kuchikunashina mana yuyayyuchu kanahun. Paykunata yachachishpaykichika yapa chaniyu wallkata kuchikunarayku wichuhukshina kankichima kuchikunaka saru saru ruranankunapa. Chasnallatata shuk runakuna Yaya Diospa shiminta mana munanahunchu, nima uchillastuta. Paypa shiminka yapa chaniyushina kashpanpas paykuna mana valichishpa asichinahun. Kankunata chiknishpa piñarinahun. Chayrayku maykankunami Yaya Diospa shiminta munanahun, paykunallata yachachiyichi.

**Jesuka yachachin tukuy
munashkanchita Yaya Diosta
mañashpa tapunanchipa**
(Lk. 11.9-13, 6.31)

⁷Yaya Diosta tapushpaykichika payka munashkaykichita kunkami. Maskashpaykichika Yaya Diosta, payta tarinkichimi. Silupi yaykunayashpa punkunpi kayashpaykichika Yaya Dioska paskankami. ⁸Maykanmi tapun, paytaka kunkami. Maykanmi maskan, tarinkami. Maykanmi punkupi kayan, payraykuka paskankami. ⁹Alita yuyariychi. Wawaykichi panta tapushpanka kankunaka mana rumita kunkichimachu mikunanpa. ¹⁰Challwata tapushpanka mana machakuyata kunkichimachu mikunanpa. ¹¹Kankuna mana alita rurashpa kawsakkuna kashpaykichipas wawaykichita alikunallata kunkichi. Ashwan silupi kawsak Yayanchika kankunata alikunallatami kunka payta tapushpaykichika.

¹²Kankuna munashpaykichika runa masikichi kankunarayku alita ruranankunapa, ashwan kankunara paykunarayku alita ruraychi. Chasnallatata Moisespa killkashkanta yachachikkuna, Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunapas ñawpamanta pacha ñukanchita yachachirkakuna.

**Jesuka yachachin Yaya Diosta
katihushpanchi ñañu ñampita
purihukshina kananchita**
(Lk. 13.24)

¹³Kankuna ñañu punkutashina yaykuychi. Achka runakuna paykuna kikinpa munashkankunallata rurashpa kawsanahun. Paykuna anchu punkutashina yaykushpa anchu ñampipi purihukshina kanahun. Chay anchu ñampipi purihukshina kashpankuna nina mana wañukma paktankakuna. ¹⁴Chaymanta mana achka runakunachu Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanahun. Paykunaka ñañu punkutashina yaykushpa ñañu ñampipi purihukshina kashpankuna parisishpa kawsanahun. Chay ñañu ñampipi purihukshina kashpankuna Yaya Diospa kawsanampi paktankakuna.

**Jesuka yachachin llullachik
runakunamanta kuyrarinanchipa**
(Lk. 6.43-44)

¹⁵Kankunaka alita kuyrariychi llullachishpa yachachikkunamanta. Paykunaka Yaya Diospa rimashkanta alita yachachihunchi nishpa Yaya Diosta alita kasukshina rikurinahun. Chasna kashpanpas mana tukuy shunkunkunamanta pachachu payta katinahun. Chayrayku mana ali yuyayyu kashpankuna kankunata pantachichinkakuna manana payta kasushpa kawsanaykichipa. ¹⁶Chasna llullachik runakunataka kawsanankuna-

mantami riksinkichi. Rikuychi, millaypa kasha kaspika mana muyuyamachu ali muyuta. Chinikunaka mana muyuyamachu mishki mikuna muyuta. ¹⁷Shuk ali kaspika ali muyullata muyuyan. Millaypa kaspika mana mikuypa millaypa muyuta muyuyan. ¹⁸Ali kaspika mana atipanchu muyuyanata millaypa muyuta. Nima millaypa kaspika atipanchu muyuyanata ali muyuta. ¹⁹Tukuy millaypa tarpukunata pishpa ninama wichunchi, mana alita muyuyashkanrayku. ²⁰Chayrayku yachachikkunata kawsanankunamantami riksinkichi ali yachachikkunachu kanahun manachu.

Jesuka yachachin Yaya Diosta kasushpa kawsak runakunalla siluma rinankunata

(Lk. 13.25-27)

²¹Maykankunami Yayayni Jesús, Yayayni Jesús yanka nishpa rimanahun, Yaya Diosta mana tukuy shunkunkunamanta pacha katihushpankunaka chaykunaka Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi manami kawsankakunachu. Ashwan maykankunami ruranahun Yayayni munananta, chaykunallami kamachihushkanpi kawsankakuna. ²²Ñuka shamuhushkayni puncha rimasha, maykankunami siluma rinkakuna, maykankunami mana rinkakunachu. Chay puncha achka runakuna rimawanakuna: Yayayni Jesús, Yayayni Jesús, ñukanchimi kanpa shutikipi yachachir-kanchi, kanpa shutikita rimashpa supaykunata llukshichirkanchi. Chaymanta kanpa shutikita rimashpa atun yachaywa achka ruranakunata rurashkanchi nishpa. ²³Chaypina paykunata aynisha: Kankunaka yanka llullashpa shutinipi rimarkankichi. Mana ñukata katiwashkankichichu.

Millaypata rurakkuna kashpaykichi mana runaynikunachu kankichi. Chasna kashpaykichi anchuriychi ñukamanta nishpa.

Jesuka ishka runakuna wasita rurashkankunamanta yuyachishpa yachachin

(Mk. 1.22; Lk. 6.47-49)

²⁴Maykanmi rimashkaynita alita kasushpa kawsan, chaymi shuk alita yuyarik runashina kan. Chay runaka luma awapi uchukunata allashpan orkanta sumakta shayachishpan wasinta rurashka. ²⁵Sinchita tamyashpan yaku untayka shamushpan sinchi wayra wasinta waktashpan mana urmankachu, luma awapi orkonkunaka sumakta shayachirishka kashkanrayku.

²⁶Maykanmi rimashkaynita mana kasunchu, chaymi shuk mana alita yuyarik runashina kan. Payka wasinta ruran tiyupi, mana yapa ukuta allashpan urkunakata shayachin.

²⁷Sinchita tamyashpan yaku untayka shamushpan wayraka chay wasita waktashpan utkalla urman. Chasna urmashpan paki paki tukun.

²⁸⁻²⁹Jesús yachachishkanta tukuchishpan tukuy runakuna mancharishpankuna paykunapura rimarkakuna: Kay Jesuka Yaya Diospa yachayninwami yachachin. Tukuy kay Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta yapa alitami ñukanchita yachachin nishpa.

Jesuka aycha ismuchik unkuyyu runata ampirka

(Mk. 1.40-45; Lk. 5.12-16)

8 ¹Jesuka chay lumamanta urayku-muhushpan achka runakuna payta katirkakuna. ²Chasnallapi shuk aycha ismuchik unkuyyu runaka, nima pita kayllayanata atipashpantata Jesusta

kayllayarka. Puntanpi kunkurishpan rimarka:

Yaya Jesús, yachani ampinata atipawanaykita. Kanrayku ali kashpan kay unkuynimanta ampiway, ampirishpayni kuti atipanaynipa tantaylla kawsanata aylluynikunawa nishpa.

³Chaypina Jesuska chay runataka makinwa llankashpan nirka:

Ari, munanimi. Ñami ampirishkanki.

Chasna nishkanllawa chay runaka tukuy unkuyninmanta ampirishka karka. ⁴Chaymantapas rimarka:

Ama nima pita kwintankichu kanta ampishkaynimanta. Kunanka *saserdo-tellama riy ampirishkaykita rikunanpa. Chaymanta ñawpa Moisespa killkashkanpi kamachishkatashina ruray, Yaya Diosta kunayki kashkata apashpa churak rinki. Chasna rurashkaykimantami tukuy runakuna yachankakuna unkushkaykimanta ampirishkaykita.

**Jesuska shuk romano kapitanpa
runanta ampirka**
(Lk. 7.1-10)

⁵Kapernaum llaktapi paktashpan shuk kapitan Jesusta kayllayarka. Payka *Roma llaktamanta suntalunkunata kamachik karka. Chaypi Jesusta tapurka yanapananpa:

⁶Yachachik, shuk runaynimi wasinipi yapa unkushkalla kawsan. Mana kuyurinata atipanchu. Yapa nanaywa parisishpa kawsan.

⁷Chaypi Jesuska aynirka:

Wasikima rishpayni paytaka ampisha.

⁸Chaypina chay kapitanka Jesusta aynirka:

Yachachik, ñukaka mana nima imachu kani wasinipi yaykunaykipa. Kaymantalla rimashpayki atipankimi runaynita ampinata. ⁹Ñukapapas tiyanmi apuynikuna kamachiwanankunapa. Paykuna kamachiwashpankuna

kasunayni tiyan. Chasnallatata ñuka suntaluynikunata kamachishpayni paykunapas kasuwanankuna tiyan. Shuk suntaluta maymapas rinanpa rimashpayni kunalla kasushpa rin. Shukta kayashpayni utkalla kasushpan shamun. Chaymanta shuk runaynita imatapas rurananpa rimashpaynika kunalla ruran. Chasnallatatami shuk shimillawa atipanki anchuchinata unkuyta chay runaynimanta.

¹⁰Chay kapitan chasna rimashpan Jesuska yapa kushikurka. Chaymanta tukuy chay katihukkunata rimarka:

Kankunata rimani, tukuy israel masinikunamanta nima maykan ñukata tukuy shunkunmanta pacha kiriwashkanta tarishkanichu kay *romano runatashina.

Ñukanchi israel runakuna Yaya Diospa akllashkankuna kashpanchitata kankunaka mana kay runashinachu kiriwankichi.

¹¹Chayrayku kankunata rimani, shuk punchami Yaya Dioska tukuy payta kirikkunallata, mana israel runakuna kashpankunapas tantachinka inti llukshinamanta, inti yaykunamantapas. Chaypi ñawpa yaya rukunchikuna Abrahamwa, Isaakwa, Jakobwa pakta Yaya Diospa kamachinan mushu mundupi tiyarinkakuna mikunankunapa. ¹²Ñukanchi israel runakuna Yaya Diospa akllashkankuna kashpanchipas Yaya Diospa kamachinankuna kananchipa, achka kankunamanta ñukata mana kirishkankunarayku manchaypa amsamami wichuy tukunkakuna. Chaypi sinchita parisishpa wakankakuna, piñaywa kirunkunata kanirinkakuna nishpa.

¹³Chaypina kapitanta rimarka:

Tukuy shunkuykimanta pacha ñukata kiriwashkaykirayku runaykita ampishkani. Chayrayku kutiy wasikima nishpa.

Chasna rimashkanllapi chay romano kapitanpa runanka ña ampirishka karka.

**Jesuska ampirka Pedropa
warminpa mamanta**
(Mk. 1.29-31; Lk. 4.38-39)

¹⁴Chaymanta Jesuska Pedropa wasinma rirka. Chaypi Pedropa warminpa mamanta tarik rirka kalinturawa sirihukta. ¹⁵Chaypina Jesuska chay warmipa makinta llankashpan kalinturanka pasapurka. Chay ratulla payka atarishpan Jesusta runankunatapas upyachirka kararka.

**Jesuska achka unkushka
runakunata ampirka**
(Mk. 1.32-34; Lk. 4.40-41)

¹⁶Ña amsayahushkanpi achka supay yaykushka runakunata pushamurkakuna Jesusma. Chaypi Jesuska shuk rimashkanllawa chay supaykunataka llukshichirka. Unkushka runakunatapas tukuyta ampirka.

¹⁷Chasna Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaias ñawpa paymanta killkarka:

Pay kikin parisishpan nanaykunata, unkuyninchikunamanta ampiy tukushunchi. Tukuy ima nanaykunamanta ñukanchita aliyachinka nishpa.

Chay killkashkanpi rimashkanshina Jesuska runakunata tukuy unkuykunamanta ampirka.

**Shuk runakuna Jesusta
katinayarkakuna**
(Lk. 9.57-62)

¹⁸Shuk puncha kutikashka achka runakuna Jesuspa kuchunpi tantarirkakuna. Jesuska paykunata rikushpan runankunata rimarka:

Akuychi chimpashunchi kay kuchata nishpa.

¹⁹Manara botipi yaykuhushpankunara Moisespa killkashkanta shuk yachachik Jesusta kayllayashpan rimarka:

Yachachik, maytapas rishpayki kanta katisha nishpa.

²⁰Jesuska payta aynirka:

¿Imata yuyarishpaykita katinayawanki? Rimashkaykichi, mahaskunapapasiyan uchkunkunaka. Pishkukunapapasasiyan wasinkunaka maypimi kawsanahun. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka mana wasiyuchu kani maypimi samasha.

²¹Chaypina Jesusta shuk katik runa payta rimarka:

Yachachik, kanwa rinayashpaynipas manara atipanichu kunallaka. Yayaynita munanira kuyranata wañunan punchakama. Paypa aychanta allarishka urku uchkupi churashpa tapashkayniwasha kanwa risha.

²²Chasna rimashpan Jesuska mana munarkachu.

Kunalla aku ñukawa rishu. Sakiy Yaya Diospa shiminta mana kasunayak runakunaka wañushkankunata urku uchkupi churashpa tapanankunapa. Yayayki wañushpanka paykunami paypa aychanta uchkupi churashpa tapankakuna nishpa.

**Jesusa sinchi wayra ulastapas
kasillayachirka**
(Mk. 4.35-41; Lk. 8.22-25)

²³Chasna kwintashkankunawasha Jesuska runankunawa pakta shuk botipi uraykurkakuna kuchata chimpanankunapa.

²⁴Chimpahushkankunapi kunkaymanta atun wayra shamurka. Chay wayraka yapa sinchita wayrahushpan atun ulaskuna shayarirkakuna. Botinkunapi yakuka untarihushpan ña tikranayarkakuna. Chay yaku wayrawa yapa ulasyahushpanpas Jesuska botipi puñurayahurka. ²⁵Chaypina paypa runankunaka yapa mancharishpankuna likchachirkakuna Jesusta.

¿Yaya Jesús, kishpichiy ñukanchita!
¿Ñami tikrahunchi!

²⁶Jesuska aynirka:

¿Imaraykuta chasna yapa manchari-hunkichi? ¿Kunankamachu manara tukuy shunkuykichimanta pacha ñukapi sinchikunkichi?

Chaymanta Jesuska atarishpan chay wayrata yakutapas sinchi shimiwa rimarka: ¡Kasillayay wayra! ¡Kasillayay ulas!

Chasna rimashkanllawa pasarirka wayraka, ulapas mana ulasyarkanachu. ²⁷Chaypi runankunaka yapa mancharishpa tapunakurkakuna paykunapura:

Pishi kan kay runaka. Rimashkanllawa wayra yakupas kasushpa kasillayanahun.

**Jesuska supayyashka
runakunata ampirka**

(Mk. 5.1-20; Lk. 8.26-39)

²⁸Chaymanta chay atun kuchata chimpashpankuna Jesuska runankunawa paktarkakuna *Gadara llakta kuchupi. Paktashpankuna ish kay supayyashka runakuna kallpashpa kayllayarkakuna. Paykuna kawsapayana hun urku uch kupi, maypimi wañushkakunata churashka karkakuna chaypi. Supayyashka kashpankuna yapa piñaywa manchaypa karkakuna, chayrayku nima pi atipapayanahuncho chay ñampita purinata. ²⁹Chay ish kay runa Jesusta kayllayashpankuna sinchita kaparishpa rimarkakuna:

Yaya Diospa Wawan Jesús, amara ñukanchita kastigayrachu. Manara chay kastigana punchaka paktarishkarachu nishpa.

³⁰Mana karupichu achka kuchikunaka mikuhlla karkakuna. ³¹Chaypina chay runakunapi kawsak supaykunaka Jesusta tapurkakuna:

Kay runakunamanta ñukanchita llukshichihushpaykika kachay ñukanchita chay kuchikunapi kawsananchipa.

³²Jesuska aynirka:

Ariya alimi, riychi.

Chasna rimashkanllawa chay supaykunaka chay ish kay runakunamanta llukshishpankuna kuchikunapina yaykuk rirkakuna. Chasnallapi tukuy chay kuchikunaka waykuma kallpashpa pultyarkakuna lumamanta yakuma. Chaypina chinkarirkakuna.

³³Chayta rikushpankuna kuchikunata kuyrak runakunaka yapa mancharirkakuna. Manchaywa kallparkakuna llaktankunama. Chaypi paktashpankuna tukuy runa masinkunata kwintarkakuna imashnami Jesuska chay supayyashka runakunata ampishka nishpa. Kuchikuna yakupi chinkarishkankunamantapas kwintarkakuna. ³⁴Chayta uyashpankuna tukuy chay llaktapi kawsak runakunaka llaktankunamanta llukshishpankuna Jesusta rikuk rirkakuna. Payta rikushpankuna rimarkakuna:

Yachachik, munanchi llukshinaykipa kay allpanchimanta, tukuy kuchinchikunata chinkachishkaykirayku nishpa.

**Jesuska shuk runata chakichik
unkuymanta ampirka**

(Mk. 2.1-12; Lk. 5.17-26)

9 ¹Chaymanta Jesuska runankunawa botipi uraykushpankuna kuti chay atun kuchata chimparkakuna. Chaypi paktarkakuna paypa llaktanma. ²Chaypina shuk runakuna shuk chakichik unkuyyu runata llanchamanpi apamurkakuna Jesusma. Chay unkushkata apamuk runakunaka tukuy shunkunkunamanta pacha kirishpankuna yuyarirkakuna Jesús chay unkushkata ampinanta nishpa. Chaypi Jesuska paykunata rikushpan kirihushkankunata yacharka. Manara ampishpan chay unkushkata rimarka:

Sinchikuriy wawki, tukuy uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa.

³Chayta uyashpankuna Moisespa killkashkanta shuk yachchikkuna yapa

piñarishpa yuyarirkakuna, kay runaka rimashkanwa Yaya Diosta yapa piñachihun. Yaya Diosshina tukunayashpa kay unkushkata rimashka tukuy uchankunamanta llakichihushkanta.

⁴Jesuska yuyarihushkankunata yachashpan paykunata rimarka:

¿Imaraykutaya chasna yuyarihunkichi ñukamanta? ⁵Kay runataka rimashkanimi uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa. Chasna rimashpayni mana yachankichichu shutipa llakichishkachu manachu nishpa. Ñuka kay unkushkata rimaynima atariy, puriy nishpa. Pay alita purishpanna yachankichima ñuka payta ampishkaynita. ⁶Yachanaykichipa ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa paypa yachayninwa runakunata uchankunamanta llakichinaynita kay allpapi, kunalla kay unkushkata ampisha.

Chasna rimashpan chay unkushkata rimarka:

Atariy. Llanchamaykita apishpayki kutiy wasikima.

⁷Jesús chasna rimashpan chay runaka ampirishka atarirka, llanchamanta apishpan wasinma kutirka.

⁸Chayta rikushpankuna runakunaka yapa mancharirkakuna. Yaya Diosta kushichishpa rimarkakuna: Yaya Dios, kushikunchimi kay runata atun yachaykita kushkaykirayku unkushkakunata ampinanpa.

Jesuska Mateota kayarka
(Mk. 2.13-17; Lk. 5.27-32)

⁹Chaymanta Jesuska llaktanmanta llukshishpan purihushkanpi ñuka *Mateota rikuwarka. Kullkita kobrana wasipi tiyarishpayni *impuestuta kobrapayarkani *romano tukuyamanta atun apurayku. Chaypina Jesuska rikuwashpan rimawarka: Mateo, shamuy katiway.

Chasna rimawashpan atarishpayni Jesusta katirkanina. ¹⁰Chaymanta Jesusta

payta katihukkunawa pakta pusharkani wasinima chaypi mikunanchipa. Chaypi mikuhushpanchi achka *Roma llaktarayku *impuestuta kobrak masinikuna, chaymantapas shuk millaypata rurak runakuna shamurkakuna, ñukanchiwa pakta tiyarishpankuna mikunankunapa. ¹¹Chaypina *fariseokunaka rikuhurkakuna Jesusta ñukanchi millaypata rurak runakunawa pakta mikuhushkanta. Chaypina payta katikkunata tapurkakuna:

¿Imaraykuta kankunata yachachikka impuestuta kobrakkunawa, paykunashina mana alita rurak runakunawapas mikuhun?

¹²Jesús chayta uyashpan paykunata yachachirka shuk yuyarinawa:

Rikuychi, alikunaka mana munanahunchu ampikta. Ashwan unkushkakunami ampikta munanahun ampirinankunapa.

¹³Yuyariychi imatata Yaya Dioska rimanayan killkachishkanpi kasna nishpan:

Manami munanichu wiwakunata wañuchishpa kuwanaykichita ñukata kushichiwanaykichipa, ashwan munanichi runa masikichita llakichishpa yanapanaykichita.

Chasna kashpanmi ñukaka mana shamushkanichu yanapanaynipa maykanmi riman mana uchayuchu kani nishpa. Ashwan shamushkanimi uchayukunata yanapanaynipa Yaya Diostana kasunankunapa.

Jesuka yachachin payta katikkuna
ñawpa katishkankunata manana
atipanankunata katinata
(Mk. 2.18-22; Lk. 5.33-39)

¹⁴Chaymanta Bawtisak Juanta katikkunaka Jesusta kayllayashpankuna tapurkakuna:

Ñukanchi, *fariseokunapas achka punchakuna mana mikushpa Yaya Diosta mañanchi. Ashwan kanta katikkunaka karan puncha mikunahun-

lla. ¿Imaraykutaya mana ñukanchishina shuk shuk punchakuna mana mikushpa Yaya Diosta mañanahunchu? nishpa.

¹⁵Jesuska paykunata aynirka:

Rikuychi, shuk musuka warmiyahushpanka kayan tukuy ayllunkunata kushilla tantarishpa paywa pakta mikunankunapa. ¿Chasnaka chay kayashkankunaka llakirishkachu kanahuma? Mana. Ashwan shuk puncha kuntrankunaka chay mushu warmiyahushkata anchuchishpankuna chay puncha shuti yapa llakirishpa shuk punchakuna mana mikunkakunachu nishpa. Chasna Jesuska rimarka pay kikin chay mushu warmiyahushkashina kashkanta yuyachishpa.

¹⁶Chaymanta Jesuska ashwanta paykunata asirtachinayashpan rimarka: Shuk yapa likirishka mawka kamisata mana rimintanchimachu shuk mushu llachapawa. Chasna chay mushuwa rimintashpanchika mawkaka ashwamtami likirin.

¹⁷Chasnallatatami mushu *vinu putskurihushkata mana churanchimachu shuk mawka karamanta rurarishka bulsapi. Chay vinu urtiyashpan putskurihushpanka mawka karaka tukyashpan vinuka talirin. Ishkanti mana valinahunnachu. Chayrayku mushu vinuta mushu karamanta rurarishka bulsapi churanchi. Chasnaka ishkantimi mana waklinkachu.

Ñukaka Yaya Diospa mushu shimintami yachachihuni. Ñawpa yaya rukuykichikunaka mana chasnachu yachachipayarkakuna. Kankunaka katinaykichi tiyan kay mushu yachachihushkaynitana. Mana atipankichichu chapuchinata chay ñawpa yachakushkaykichiwa.

**Jesuska Jairopa shipas
wawanta kawsachirka**
(Mk. 5.21-43; Lk. 8.40-56)

¹⁸Jesús chay runakunata yachachihushkanllapi, ñukanchi israel runaku-

napa shuk tantarinanchi wasipi kamachik payta kayllayarka. Payka Jesuspa puntanpi kunkurishpa tapurka:

Kunalla wawaynika wañushka. Chasna wañushka kashpanpas kanka ñukawa wasinima rishpaykika makikiwa llankashpaykimi wawaynika kawsarinka nishpa.

¹⁹Jesuska atarishpan ñukanchi runankunawa pakta chay apupa wasinma rirka. ²⁰Chasna rihushkan-chipi, shuk unkushka warmi Jesusta washanmanta kayllayarka. Payka chunka ishkay watata unkushka karka. Tukuy uras yawar paymanta urmapayan. Chay warmika Jesuspa washanmanta churarishkanta llankarka.

²¹Jesuspa churarishkanpa shiminllata llankashpaynimi ampirisha nishpa yuyarirka. ²²Chasna chay warmika yuyarishpa llankashpan Jesuska washanma tikrarishpan payta rikurka. Chaypina llakichishpan rimarka:

Pani, kushikuy. Tukuy shunkuykimanta pacha kiriwashkaykirayku ampirishka kanki.

Chayllata rimashpan chay unkushka warmika ampirirka.

²³Chasna ampishkanwasha Jesuska paktarka chay kamachikpa wasinpi. Chaypi achka runakuna sinchita kaparishpa wakahurkakuna. Kenata pukuk runakunaka chaparkakuna chay wañushkata urku uchukupi churashpa tapak rinankunapa. ²⁴Tukuy paykunata rikushpan Jesuska rimarka:

Llukshiychi kaymanta. Kay shipaska manami wañushkachu, puñuhunmi.

Chasna rimashpan tukuy chay runakunaka Jesusta asichirkakuna. ²⁵Chaypina Jesuska tukuy chay runakunata kanchama llukshichirka. Chaymanta yaykushpan chay shipasta makinmanta apirka. Chaypina chay shipaska atarirka. ²⁶Chaymanta tukuy chay

llaktakunapi kawsak runakunaka Jesús chay shipasta kawsachishkanmanta yacharkakuna.

**Jesuska ishkay
wisku runata ampirka**

²⁷Jesús chay apupa wasinmanta llukshishpan ishkay wisku runakuna sinchita kayashpa katirkakuna:

¡Davidpa Miraymanta Kishpichik, llakichiy ñukanchita! nishpa.

²⁸Jesús shuk wasima yaykushpan chay ishkay wiskukunapas yaykurakuna. Kayllayashpankuna Jesuska paykunata tapurka:

¿Kirinkichichu ñuka kankunata ampinaynita?

Ari yachachik, kirinchimi nishpa aynirkakuna.

²⁹Chaypina Jesuska ñawinkunata llankashpan rimarka:

Tukuy shunkuykichimanta pacha kiriwashkaykichirayku ampishka kiparinkichi.

³⁰Chasna rimashpan chay ishkay runakunaka alitana rikurkakuna. Chaypina Jesuska paykunata alita kunarka:

Nima pita kwintankichichu ñuka kankunata ampishkaynimanta.

³¹Chasna kunashpanpas paykunaka kwintak rirkakuna tukuy chay llaktakunapi kawsak runakunata imashnami Jesuska paykunata ampishka nishpa.

**Jesuska mana rimanata atipak
runata ampirka**

³²Chay ishkay runakuna llukshishkan-kunawasha shuk runata Jesusma apamurkakuna. Chay runaka supay yaykushka kashpan mana atiparkachu rimanata. ³³Jesuska supayta chay runamanta llukshichishpan chaypira chay runaka atiparka rimanata. Chayta rikushpankuna chay runakunaka

mancharishpankuna rimarkakuna paykunapura:

Nima ima uras rikushkanchichu chasna ampik runata kay Israel allpanchipi.

³⁴Chaypina *fariseokunaka rimarkakuna:

Kay ampik runaka supaykunapa apunpa yachayninwa supaykunata llukshichin nishpa.

Jesusta chiknishpankuna chasna rimarkakuna.

Jesuska runakunata llakichirka

³⁵Chaymanta Jesuska shuk llaktama shuk llaktama purirka tantarinankuna wasikunapi runakunata yachachinanpa kay suma ali shimita Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithshkanmanta. Chasna yachachihushpan Jesuska runakunata tukuy unkuykunamanta parisinakunamantapas ampipayarka.

³⁶Jesuska chay achka runakunata rikuhushpan paykunata llakichirka, paykuna mana amuyu shikwarishka sampayashka obehakunashina kashpankuna. ³⁷Chaypina ñukanchita rimarka: Kay runakuna ña pallanapa pukushka muyukunashina kahunkuna. Chasna kashpanpas Yaya Diospa shiminta yachachikkunaka mana achkachu kanahun muyuta pallahukshina runakunata Yaya Diosrayku tantachinankunapa. ³⁸Chayrayku Yaya Diosta mañaychi, paypa wawankunata tukuy llaktakunama kachananpa, runakunata yachachik rinankunapa.

**Jesuska chunka ishkayta aklarkka
kachanan runankuna kanankunapa**

(Mk. 3.13-19; Lk. 6.12-16)

10 ¹Chaymanta Jesuska ñukanchi chunka ishkay aklashkan runankunata kayashpan rimarka:

Kunan ñuka Yaya Diospa yachayninta kankunata kusha tukuy supaykunata llukshichinaykichipa runakunamanta. Chaymantapas atipankichi ampinata runakunata tukuy unkuykunamanta parisinakunamantapas nishpa.

²Jesús *apostolnikuna kankichi nishpa chunka ishkay akillashkanpa shutinkunaka karkakuna: Simón, maykantami Jesuska shutiyachirka Pedro; Andrés Simonpa wawkin; *Santiago Juanpas Sebedeopa wawan-kuna; ³⁻⁴Felipe, Bartolomé, Tomás, ñuka *Mateo. Ñawpa karkani *impuestuta kobra *romano tukuyamanta atun apurayku. Chaymanta Santiago Alfeopa wawan; *Tadeo, Simón, maykantami rimapayarkakuna *Selote. Chaymantapas Judas Iskariote, maykanmi chaywasha Jesusta apichinan karka.

**Jesuka chunka ishkay
akllashkankunata kacharka Yaya
Diospa kamachinanmanta
yachachinankunapa
(Mk. 6.7-13; Lk. 9.1-6)**

⁵Jesuka ñukanchi chunka ishkay akillashkankunata shuk shuk llaktakunama kachahushpan rimarka:

Riychi israel masinchikunapa llaktankunallapi. Ama riychichu mana israel runakunapa llaktankunamaka, nima *Samaria allpa llaktakunapi yaykunchichichu. ⁶Israel masinchikunallata yachachik riychi. Paykunaka mana amuyu obhakuna pantashkashinami kahunkuna.

⁷Rishpaykichi rimaychi ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi nishpa. ⁸Chasna yachachihushpaykichi unkushkakunata ampiychi, wañushkakunata kawsachiychi, aycha ismuchik unkuyyu runakunata ampiychi, supay yaykushka runakunamanta supaykunata llukshichiychi. Yaya

Dios kankunata yachayninwa yanapashpanmi tukuy chaykunata atipankichi runanata. Yaya Dios kankunata yanka yanapashkanrayku, kankunapas nima imata tapunkichichu chay ampishkaykichi runakunamanta.

⁹Chay ñampita rihushkaykichipi nima kullkita apaychichu, ¹⁰nima bulsata, nima ashwan shuk churarinaykichita, nima chakikichirayku ashwan shuk churarinaykichita, nima ashwan shuk tulaykichita apankichichu. Chay churarishkaykichillawa riychi. Runakunata yanapashpaykichi yachachishpaykichi paykunapas kankunata karanankuna tiyan.

¹¹Maykan llaktapi paktashpaykichi maskaychi shuk wasi amuta, maykanmi kankunata ali yuyaywa kayanka. Paypa wasinpi kipariychi shuk llaktama rinaykichi punchakama. ¹²Chay runapa wasinpi yaykuhushpaykichi saludaychi tukuy chay wasipi kawsak runakunata. ¹³Paykuna kankunata alita kayashpankunaka Yaya Dios paykunata yanapanka. Mana alita kayashpankunaka Yaya Dios mana paykunata yanapankachu. ¹⁴Chay runakuna wasinkunapi mana kayashpankunaka nima rimashkaykichita uyanayashpankunaka llukshiychi chay wasimanta chay llaktamantapas. Llukshihushpaykichi rimaychi Yaya Dios kankunata kastigan-kami, mana paypa shiminta uyanayashkaykichirayku nishpa. ¹⁵Alita uyawaychi. Shuk punchami Yaya Dioska tukuy runakunata tapunka rurashkankunamanta. Chay tapunan punchami Yaya Dioska ñawpa Sodoma llaktapi Gomorra llaktapi kawsak runakunata kastigashkanmanta pasatami chay mana kasunayak runakunata kastiganka.

**Jesupa runankuna chikniy
tukunankunamanta riman**

¹⁶Chaymanta Jesuka rimarka: Rikuychi, ñuka kankunata kachani

obehakunatashina sachá allkukuna chawpipi. Chayrayku yapa yachaywa, ali yuyayllawa kawsaychi. ¹⁷Kuyrariychi kankunata chiknik runakunamanta. Paykuna kankunata apishpa apukunama pushankakuna kastigachinankunapa. Tantarinankuna wasikunapi yaykushpaykichika kankunata asutichinkakuna. ¹⁸Ñukamanta yachachishkaykichiraykumi chay runakunaka kankunata apishpankuna apukunama pushankakuna. Shukkunata kankunamanta ashwan atun apukunamapas pushankakuna. Chasna apirishka tukushpaykichi tukuy paykunata, mana israel apukunatapas yachachishkaynita riksichinaykichi tiyan. ¹⁹Chay apukunama kankunata pushashpankunaka ama mancharinkichichu, imatashi rimasha, imashnashi aynisha nishpa. Yaya Diospa Espiritunmi kankunata chay uras yuyachinka imatami rimanaykichi tiyan nishpa. ²⁰Pay kankunata yuyachishpanmi atipankichi tukuy apukunata ayninata. Manami kankuna kikinpa yuyaykichimantachu rimankichi.

²¹Chay parisina punchakuna chiknik runakunaka kikin wawkinkunata yanka llullashpa apukunama pushankakuna wañuchichinankunapa, chaymantapas yaya wawankunata. Wawakuna yapa piña tukushpankuna yayankunata apichinkakuna wañuchichinankunapa. ²²Tukuy runakuna kankunatapas chikninkakunami ñukata kasushpa kawsahushkaykichirayku. Kankunata chiknichpankunasapas wañunaykichi punchakama ñukata kirishpa kawsashpaykichika Yaya Diosmi kankunata chay atun kastiganamanta kishpichinka paywa pakta silupi kawsanaykichipa. ²³Shuk llaktapi kawsak runakuna kankunata wañuchinayashpankunaka chay llaktamanta mitikuychi shuk llaktama. Alita

uyawaychi. Manarapas kankuna tukuy kay Israel allpanchi llaktakunapi yachachishpaykichira ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamusha.

²⁴Nima shuk katik runa payta yachachikmanta ashwan yachanchu. Nima shuk runa patronmanta ashwan kamachikchu kan. ²⁵Shuk katik runa payta yachachikshina tukushpan kushilla kama. Chaymanta shuk runa patronshina tukushpan kushilla kama. Ñuka ali yachachik kashpaynipas shuk runakuna chikniwashpankuna rimawana-hun supaykunapa apun *Beelsebú kanaynita. Ñukamanta chasna llullashpa rimashpankuna kankuna katiwak runaykunamanta ashwan millaypata rimankakuna.

**Jesuka yachachin chiknik
runakunata mana manchananchipa**
(Lk. 12.2-7)

²⁶Ama manchaychichu chay kankunata chiknik runakunata. Rikuychi, nima ima pakalla rimashkaka, nima pakalla rurashkaka pakalla kipurinkachu. Tukuy yuyayta shunkunchipi pakahushkanchita Yaya Dioska shuk punchami tukuy runakunata riksichinka. ²⁷Chasnallatamita kankunallata tutapi pakalla rimashkaynita tukuy runakunata mana pakashpa rimaychi. Chasnallatata chunllalla yachachishkaynita kankunana sinchita tukuy runakunata yachachiychi. ²⁸Ama manchaychichu kankunata wañuchinayak runakunata. Paykuna wañuchishpankunasapas mana atipanahunchu kankunata nina mana wañukma kachanata. Yaya Diosllami atipan tukuy mana ali rurak runakunata wañushkankunawasha nina mana wañukma kachanata. Chayrayku Yaya Diosllata manchaychi, payllata kasushpa kawsaychi.

²⁹Yuyariychi pishkukunapi. Mana yapa chaniyu kashpankuna ishkaystuta atipanchi rantinata shuk kullkistullawa. Chasna

mana yapa chaniyu kashpankunapas nima shuk wañunchu Yaya Dios mana munashpanka. ³⁰⁻³¹Yaya Dios kankunatapas alita kuyran. Pishkukunamanta ashwan pasatami kankunata yuyan. Kankunata yuyashpan alita riksin. Nima shuk uchilla chukcha umaykichipi tiyashkaka paymanta kishpinchu. Chayrayku ama manchaychichu nima pita nima imatapas.

**Tukuy runakunapa puntankunapi
Jesukristumanta rimananchi tiyan**
(Lk. 12.8-9)

³²Jesús yachachihushkanllapi rimarka: Maykan runami mana pinkashpa ñukamanta runakunapa puntankunapi riman Jesusta katik kani nishpa, paymantaka ñukapas silupi kawsak Yayayni Diospa puntanpimi rimasha kay runata riksinimi nishpa. ³³Ashwan maykanmi runa masinkunapa puntanpi pinkashpa ñukamanta riman payta mana riksinichu nishpa, paymantaka ñukapas silupi kawsak Yayayni Diospa puntanpi rimasha kay runata mana riksinichu nishpa.

**Jesusta katihushpanchimi payta
mana munakkunaka ñukanchita
chikninahun**
(Lk. 12.51-53, 14.26-27)

³⁴Ama yuyariychichu ñuka kay allpama shamushkaynirayku runakuna kushilla shuk yuyayllawana kawsanankunata. Ashwan shamushkaynirayku mana shiminita kasunayak runakuna kankuna ñukata kasuk runakunawa chikninakushkashina manana shuk yuyayllawa kawsankakuna. ³⁵Kunanmanta pacha shuk wasipi kawsak ayllupura ñukaranti manana shuk yuyayllawa kushilla kawsankakunachu. Chasna kashpan shuk wawa yayanta, shuk shipas mamanta, shuk nuera swegranta chiknishpa kawsankakuna. ³⁶Ñukata katishpa kawsahushkaykichirayku kikin aylluykichi kankunata chikninkakuna.

³⁷Mana ñukata yayaykichimanta mamaykichimanta wawaykichimantapas ashwan alita yuyawashpaykichika manami ñukata katikkunachu kankichi. ³⁸Kasuwashkaykichirayku runakuna kankunata yapa chiknishpa parisichinkakuna. Chasna parisichishpankunapas wañuchinayashpankunapas alita kasuwashpa katiwanaykichi tiyan. Chasna parisichinankunata mana awantanayashpaykichika manami ñukata katikkunachu kankichi. ³⁹Munashkaykichillata rurashpa kawsashpaykichika manami nima imauras Yaya Dioswa wiñaypa kawsankichichu. Ñukata kasuwahushpaykichi kankunata wañuchishpankunapas Yaya Dioswami wiñaypa kawsankichi.

**Jesuka yachachin Yaya Diospa
kachashkankunata yanapananchipa**
(Mk. 9.41)

⁴⁰Maypipas kankunata wasinkunapi yaykuchishpankunaka ñukatami yaykuchiwanahun. Ñukata yaykuchiwashpankunaka kachamuwashka Yayayni Diostapas yaykuchinahun. ⁴¹Kankuna shiminita yachachik rishpaykichi shukkuna kankunata yaykuchinkakuna. Paypa kachashkan kashkaykichirayku Yaya Dioska paykunata kankunatashina rimanka alita rurashkankichi nishpa. Chaymanta ali rurak runakuna kashpaykichi shukkuna kankunata yaykuchinkakuna. Paykunatapas kankunatashina Yaya Dioska rimanka alita rurak runakuna kankichi nishpa. ⁴²Maykanmi shuk ñukata chayra katiwak runata suma chiri yakullatapas upyachishpanka ñukata katiwahushkanrayku, chay runataka Yaya Diosmi chasna rurashkanmanta kushichinka.

11 ¹Jesús ñukananchi chunka ish kay runankunata chasna yachachishkanwasha purirka tukuy Galilea allpa

llaktakunapi Yayan Diospa shiminta yachachinanpa.

**Bawtisak Juan Jesusmanta
yachanayashpan runankunata
payma kacharka**

(Lk. 7.18-35)

²Chay uras Bawtisak Juanka karselpi kahurka. Chaypi *Kristupa rurahushkankunata yachashpan ishkey payta katikkunata Kristuma kacharka.

³Chaypina payta tapurkakuna:

¿Kanchu kanki maykantami Yaya Dios kachanan karka? Manapika ¿shuktachu chapashunchi?

⁴Jesuska paykunata aynirka:

Riychilla, Juanta kwintak riychi tukuy uyahushkaykichita, tukuy rikuhushkaykichitapas. ⁵Rimak riychi: Wiskukunaka mushumanta rikunahun. Mana purinata atipakkunapas mushumanta purinahun. Aycha ismuchik unkuuyukunapas ampirishka kanahun. Mana uyanata atipakkunapas mushumanta uyanahun. Wañushkakunapas kuti kawsarinahun. Nima imayu runakuna Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta uyahunkuna. ⁶Chaymanta Juanta rimaychi: Maykanmi mana sampayashpa ñukata kiriwan, chayka kushillami kanka.

⁷Chasna rimashpan Juanpa kachashkan runankunaka kutirkakuna Juanta rimanankunapa. Kutishkankunawasha Jesuska chaypi kahukkunata Juanmanta rimarka:

Kankunaka chunlla chakishka allpamari paykichi ¿imashna runatata rikunayarkankichi? ¿Shuk muspa yuyayyu runatachu rikunayarkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. ⁸¿Shuk suma churarishka runatachu rikuk rirkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. Suma churarishka kahukkunaka apukunapa wasinkunapimi kawsanahun. ⁹Chasna

kashpan ¿imata rikunayashpaykichitaya rirkankichi? ¿Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachiktachu rikunapa rirkankichi? Kankunata rimani, ari, chayraykumi rirkankichi. Mana chasna runallatachu rikunapa rirkankichi. Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunamanta ashwan yachaktami rikuk rirkankichi.

¹⁰Chay Juanmanta kasna killkarishka kan ñawpa Yaya Diospa rimashkanka:

Ñukaka shuk runata kachasha runakunata shiminita rimananpa. Payka manarapas kanta kachahushpayni runakunata kanmanta rimak rinka shunkunkunata alichashpankuna alita kanta kayanankunapa nishpa.

¹¹Alita uyawaychi. Ñawpamanta pacha tukuy kay allpapi kawsak runakunamanta Juanka ashwan alita runakunata kunarka. Chasna Juan tukuy yachachikkunamanta ashwan yachak kashpanpas maykanmi Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsan, mana yachak kashpanpas chaymi Juanmanta pasa kan.

¹²⁻¹³Ñawpamanta pacha Bawtisak Juan yachachinankama Moisés wañu tukuy Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunapas Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi paktarinanmanta rimarkakuna. Bawtisak Juan shamushkanmanta pacha kunankama runakuna atipashkankunata ruranahun Yaya Diospa ali kamachinanpi kawsanankunapa. Maykankunami sinchikurinahun shunkunkunamanta pacha, paykunallami Yaya Diospa kamachishkan kuna tukushpa ali kamachihushkanpi kawsankakuna. ¹⁴Mana kirishpaykichipas Juanmi kan, maykanmantami Yaya Dioska killkachishkanpi riman: Manara Kishpichikka shamuhushpanmi shuk yachayniwa yachachik Eliashina rimak

shamunka nishpa. ¹⁵Tukuy kay yachachi-hushkaynikunata alita uyashpa yachakuy-chi.

¹⁶Imashnata kankunata yachachinima.

Imashna rimanakunawashi kankunata yachachinima. Kankunaka ñampipi tiyarishpa pukllahuk wawakunashina kankichi. Paykunaka pukllak wawa masinkunata kaparishpa rimanahun:

¹⁷Ñukanchi kenata pukushpanchipas kankuna mana baylashkankichichu.

Chaymanta llakiypata takishpanchipas mana wakashkankichichu nishpa.

¹⁸⁻¹⁹Chasna nima pita kasunayak wawaku-nashina kashpaykichi nima Bawtisak

Juanta, nima ñukata kasunayashkankichichu. Juanka Yaya Diosta yuyashpan shuk

shuk punchakuna mana mikushkachu, nima upyashkachu. Chasna kashpanpas

payta rimarkankichi, supay yaykushkami kanki nishpa. Chaymanta ñukana Yaya

Diospa Kachashkan Runa shamurkani.

Payta yuyashpayni mikuni upyani.

Ñukataka rimawankichi mikuyisiki upyaisi-kimi kanki, mana ali rurak runakunapa,

*Roma atun llaktarayku *impuestuta

kobrakkunapa amigunmi nishpa. Chasna

rimashpaykichipas ñukanchi Yaya Diosta

kasushpa tukuyta alillata rurahushpanchi

rikuchinchi Yaya Diospa suma

yachayninwa kahushkanchita.

**Jesuska mana kasunayak
runakunata rimarka**

(Lk. 10.13-15)

²⁰Chaymanta Jesuska yachachik rirka chay llaktakunapi, maypimi puntiru rishpan atun yachaywa achka ruranakunata rurarka. Chaypi kawsak runakuna Jesús atun yachaywa rurashkankunata rikushpankunatata Yaya Diosta mana kasunayashkakunachu. Chayrayku Jesuska paykunata piñarishpan rimarka:

²¹Ay kankuna Korasin llaktapi kawsak runakuna. Ay kankuna Betsaida llaktapi

kawsak runakuna. ¡Imashna kastigushi kankunarayku kanka! Kankunawa kashpayni atun yachaywa achka ruranakunata rurashpaynipas kankunaka Yaya Diosta mana kasunayashkankichichu. Chay Yaya Diospa mana akllashkan Tiro llaktapi, Sidón llaktapi kawsakkuna rikunahuma karka atun yachaywa rurashkaynikunata, paykunaka Yaya Diosta kasunahuma karka. Chay urasllapi paykunaka yapa pinkaywa llakirishpankuna wakanahuma karka, millaypa rurahushkankunata sakishpankuna alitana ruranankunapa. ²²Chayrayku kastiganan puncha Yaya Dioska chay Tiropi Sidonpi kawsak runakunamanta kankuna Korasinpi Betsaidapi kawsak runakunata ashwan sinchitami kastiganka.

²³Kankuna Kapernaum llaktapi kawsak runakuna, ¿imaraykuta yuyarinkichi Yaya Dios ñukanchita siluma pushanka nishpa? Mana chasnachu. Nina mana wañukmami rinaykichi tiyan. Atun yachaywa achka rurashkaynikunata rikushpaykichipas mana kiriwashkankichichu. Ñawpa Sodoma llaktapi chay atun yachaywa ruranakunata ruraynima karka, chaypi kawsak runakunaka kiriwanahuma karka, llaktankunaka mana chinkarimachu karka. ²⁴Chayrayku kankunata rimani, Yaya Dios kastiganan puncha kankunata Sodoma llaktapi kawsak runakunamanta ashwan sinchitami kastiganka.

**Jesuska runakunata kayan paytana
katishpa kushilla kawsanankunapa**

(Lk. 10.21-22)

²⁵Chay uraslla Jesuska Yayan Diosta kushichishpan rimarka: Munashkayni Yayayni, yapa alimi kanki. Kanmi kay allpapi silupipas atun yachaykiwa kamachik kanki. Kushikunimi mana yachakchu kani nishpa yuyarik runakunallata tukuy yachaykita asirtachishkaykirayku. Tukuy chay yachak kanankunata yuyarik runakunata mana

asirtachishkankichu yachaykita. ²⁶Ari Yayayni, kan kikin munashkaykirayku chasna rurashkanki nishpa.

²⁷Yayanta chasna rimashkanwasha, tukuy chay runakunata yachachirka: Yayaynimi tukuyta kuwarka ñukalla tukuyta kamachik kanaynipa. Payllami yuyaynita yachashpan ñukata alita riksiwan. Kankunaka manami alitachu riksiwankichi. Yaya Diospa Wawan kashpayni ñukallami alita riksinimashnami Yayayni Dioska nishpa. Maykankunallatami ñuka riksiwichisha, paykunallami Yayayni Diosta riksinkakuna. Mana ñuka riksiwichishpaynika Yayayni Diostaka manami nima pi riksinkachu. ²⁸Tukuy kankuna chay achka kamachirishka kashkata paktachinayashpa nimirishkashina, yapa llashata aparihukshina sampayashka kahushpaykichi shamuychi ñukama kankunata samachinaynipa. ²⁹Ñuka kankunata yachachishkaynitana kasushpa kawsaychi. Nukata katishpaykichi yachakuychi. Mana piñachu kani, ali shunku, mana atunyanayashpachu kani. Chayrayku ñukama shamushpaykichi ñukata kasuwashpaykichika samahukshina kushilla kawsankichi. ³⁰Kamachishkaynika ali kan kankunarayku. Maykantami kankunata rimashkani ruranaykichipa chayka manami kankunarayku kanchu shuk lasha nitihukshina. Ñuka kankunata yanapashpaynimitu tukuy rimashkaynita atipankichi ruranata.

**Jesuka yachachin samana
punchamanta**

(Mk. 2.23-28; Lk. 6.1-5)

12 ¹Shuk *samana puncha Jesuka ñukanchiwa pakta trigu tarpurishkakuna chawpita rirka. Chaypina ñukanchika yarkashpanchi shuk shuk trigu muyuta pallarkanchi mikunanchipa. ²Chayta *fariseokuna rikushpankuna piñarishpa Jesusta rimarkakuna:

Rikuy, samana puncha kashpanpas kanwa purihukkunaka trigu muyuta pallahunkuna mikunankunapa. Chasna pallahushpankuna Moisespa killkashkan kamachishkata, samana punchapi ama tarawaychichu nishkanta mana kasuhunkunachu.

³Chasna rimashpankuna Jesuska paykunata aynirka:

¿Manachu leyishkankichi, ñawpa yaya rukunchi Davidka, paywa purikkunapas yarkashpankuna imashnata rurarkakuna? ⁴Davidka *Yaya Diospa wasinpi yaykushpan Yaya Diosta rikuchinankunapa mesapi churarishka pankunata apishpan mikurka Yaya Diosrayku rurarishkata. Paywa purikkunatapas kurka mikunankunapa. Chay panka mana karkachu payrayku, nima paywa purikkunaraykuchu, ashwan ñukanchi israel runakunapa *saserdotenchikunaraykullami karka. Runakuna yarkashpankuna chay panta mikushpankunas Yaya Dioska mana uchatachina rikushpa paykunata mana kastigarkachu.

⁵Chasnallatata ¿manachu leyishkankichi ñawpa Moisespa killkashkanpi, imashnami saserdotekuna Yaya Diospa wasinpi karan puncha samana punchapas tarawanahun? Chasna samana puncha paypa wasinpi tarawashpankunas Yaya Diospa rikushkanpi mana uchata ruranahunchu. ⁶Kankunata rimani, chay Yaya Diospa wasinmanta ñukami ashwan ali kani.

⁷Yaya Dios killkashkanpi rimani: Kankuna wiwaykichikunata wañuchishpa rupachinkichi ñukata kushichiwanaykichipa. Chay wiwaykichita rupachishkaykichimanta ashwan munani runa masikichita llakichishpa yanapanaykichipa. Chasna Yaya Dios rimashpanpas kankunaka mana asirtashkankichichu. Alita asirtankichimaka, manami kay ñukawa purikkunata

rimankichimachu uchatami rurahunki-chi, shuk shuk trigu muyuta pallashkay-kichirayku samana punchapi nishpa.
 8Yaya Dioska ñuka paypa Kachashkan Runata yachayninta kuwashka kankunata rimanaynipa imakunami ali kan samana puncha ruranaykichipa.

Jesuka shuk chakirishka makiyu runata samana punchapi ampirka
(Mk. 3.1-6; Lk. 6.6-11)

9Chaymanta Jesuska rishpan shuk tantarina wasipi yaykurka. 10Chaypi tiyarka shuk chakirishka makiyu runa. Chaypina *fariseokuna Jesusta chiknishpa rikurayarkakuna, pay shuk mana rurananchi kashkata ruramachu manachu nishpa payta uchachinankunapa. Pantachichinayashpankuna Jesusta tapurkakuna:

¿Chasnachu Moisespa killkashkanpi ñukanchita riman, shuk unkushkata ampinanchipa *samana punchapi?

11Jesuka paykunata aynirka:

Rikuychi, samana puncha kashpanpas shuk obehaykichi uchcupi urmamaka, kankunaka obehaykichita llakichishpami surkunkichima. 12Shuk runa obehamanta ashwan valikmi kan. Chayrayku Yaya Dioska munan, samana puncha kashpanpas runa masinchita llakichishpa yanapananchipa.

13Chasna paykunata rimashpan Jesuka chay chakirishka makiyu runata rimarka:

Makikita chutachiy nishpa.

Chay runaka Jesusta kasushpan chakirishka makinta chutachirka. Chasna chutachishpan makinka ampirishka kiparipurka chay shuk ali makinshina.

14Jesús samana punchapi chay runata ampishkanrayku fariseokunaka chay tantarina wasimanta llukshishpankuna paykunapura kwintarkakuna imashnashi Jesusta wañuchinchima nishpa.

Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachik killkarka Jesusmanta

15Jesús yachashpan *fariseokuna payta wañuchinayahushkankunata chay llaktamanta llukshirka. Llukshishpanna achka runakuna payta katirkakuna. Jesuka tukuy unkushkakunata ampipayarka. 16Chaymanta chay ampishkan runakunata rimarka:

Nima pita kwintankichichu ñuka kankunata ampishkaynita nishpa.

17Chasna rurashpan paktachirka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaspa killkashkan Yaya Dios paymanta rimashkanta:

18Rikuychi kay kasuwak runaynita.

Ñukami paytaka yuyashpa akllashkani. Paymi yapa kushichiwan. Espirituynimi paytaka yanapanka. Paymi tukuy kay allpapi kawsak runakunata shutipata yachachinka shunkunkunaka alicharishka tukunankunapa. 19Payka nima piwa piñanakunkachu, nima pita sinchi shimiwa kaparishpa rimankachu, llaktakunapi purihushpan runakunata mana piñachinkachu. 20Paymi ñañu ramashina pakirinalla kashkata mana pakinkachu. Wañunalla ninashina kashkata mana wañuchinkachu. Ashwan llakichishpa yanapanka llakiyapa kawsak runakunata, mana yapa shunkunkunamanta pacha ñukata kirihukkunata. Chasna yanapashpa katinka tukuy mana ali kashkata winsinankama, tukuy parti runakunata yanapanankama mana alita rurashpa kawsahushkan-kunamanta kishpichiy tukunan-

kunapa, mana munakkunataka kastigashpa anchuchinankama. ²¹Chayrayku tukuy kay allpapi kawsak runakuna kushikushpankuna payta chapankakuna kishpichirishka kanankunapa nishpa.

Fariseokuna rimarkakuna supaykunapa apun Jesusta yanapahushkanta

(Mk. 3.20-30; Lk. 11.14-23, 12.10)

²²Chaymanta Jesusma pusharkakuna shuk supay yaykushka runata. Chay runaka mana atiparkachu rikunata nima rimanata. Chaypina Jesuska payta ampishpan atiparka rikunata rimanatapas. ²³Chayta rikushpankuna tukuy runakunaka yapa mancharishpa tapunakurkakuna:

Kay runachari chapahushkanchi ñawpa atun apu Davidpa Miraymanta Kishpichik kan nishpa.

²⁴Chayta *fariseokuna uyashpankuna Jesusta mana kirishpankuna rimarkakuna:

Jesusta kay runamanta supaykunata atipashka llukshichinata, supaykunapa apun *Beelsebú yachayninta kushkanrayku.

²⁵Jesusta chay fariseokunapa yuyarihushkankunata yachashpan paykunata rimarka:

Shuk llaktapi kawsak runakuna chikninakushpa makanakushpankunaka paykunapurami wañunakunahuma. Chasnallatatami shuk wasipi kawsak runakuna chikninakushpa makanakushpankunaka shikwarinahuma. ²⁶Chasnallatata supaykunapa apun maykantami Satanás Beelsebupas ninchi paypa kamachinankunata shuk runamanta llukshichimaka, supaypura piñanakushpankuna paykuna kikin rurahushkankunata waklichinahuma. Chasnashpanku-

naka imashnataya Satanaska alita kamachima.

²⁷Kankuna rimankichi supaykunapa apun Beelsebupa yachayninwa kay runamanta supaykunata llukshichishkaynita. Chasna rimashpaykichi ¿pita yanapan kankunata katik runakunata supaykunata runakunamanta llukshichinankunapa? ¿Paykunapas Satanaspaya yachayninwa supaykunata runakunamanta llukshichinahunchu? Kankunaka alita yachankichimi Yaya Dios paykunata yanapananta. Chayraykumi paykuna kikin rikuchinahun kankuna yankamanta rimawahushkaykichita.

²⁸Yaya Diospa Espiritun yanapawashpanmi supaykunata llukshichini. Chay rurashkaynita rikushpaykichi yachankichi Yaya Diospa ali kamachinan chawpikichipi ña kallarishkanta.

²⁹Rikuychi. Shuk sinchi runapa wasinmanta manara amunta watashpankuna nima pi atipamachu shuwanata nima imata. Chasna chay sinchi runata watashpanrami tukuy paypa tiyapushkanta atipama kichunata. Chasnallatata ñukapas, Yaya Diospa yachayninllawami atipani supaykunapa apunta winsinata supaykunata llukshichinaynipa runakunamanta.

³⁰Kankuna mana kiriwashpaykichika chikniwahunkichimi. Runakunata ñukamanta alita yachachishpa mana yanapawashpaykichika pantachichishpa ñukamanta anchuchinkichi.

³¹Chayrayku kankunata rimani, Yaya Dioska runakunata tukuy mana alita rurashkankunamanta, mana alita rimashkankunamantapas llakichinkami. Chasna kashpanpas manami llakichinkachu Yaya Diospa Espiritunmanta llullashpa paypa yachayninka supaykunapa apunpa yachayninmi nishpa rimakkunataka. ³²Maykan runami piñarishpan millaypata riman ñuka

Yaya Diospa Kachashkan Runamanta, paytaka Yaya Dioska llakichinkami. Maykanmi Yaya Diospa Espiritunmanta llullashpa riman paypa yachaynin supaykunapa apunpa yachayninmi nishpa, chaytaka Yaya Dioska manami llakichinkachu, nima kawsahushkanpi, nima wañushkanwasha.

³³Shuk kaspita muyunmanta riksinchi. Muyunkuna ali kashpankunaka riksinchimi ali kaspi kananta. Muyunkuna mana ali kashpankunaka riksinchimi mana ali kaspi kananta.

³⁴Kankuna machakuyashina runakuna kankichi, yachachinaykichiwa runakunata pantachichishpa yuyayninkunata waklichikkuna. Shunkuykichika mana ali kashpan mana atipankichichu alikunata rimanata. Imatami shuk runaka yuyarin shunkun ukupi, chaytami riman. ³⁵Ali runaka shunkunpi ali yuyarishkantami riman. Mana ali runaka shunkunpi mana ali yuyarishkantami riman.

³⁶Kankunata rimani, Yaya Dioska kastiganan punchami tukuy runakunata tapunka, tukuy mana ali shimikunata rimashkankunamanta. ³⁷Yaya Dioska tukuy rimashkaykichita yachan. Chayrayku rimashkaykichi ali kashpanka kankunata ali runa kanki nishpa rimanka. Rimashkaykichi mana ali kashpanka kankunata sinchitami kastiganka.

Mana kirinayak runakuna Jesusta tapurkakuna Yaya Diospa yachayninwa rurashkanta rikuchinanpa

(Mk. 8.12; Lk. 11.29-32)

³⁸Jesús yachachihushpan *fariseokuna, Moisespa killkashkanta yachachikkuna uyarkakuna. Chaypina rimarkakuna:

Yachachik, yachanayanchi kan shutipachu Yaya Diosmanta shamush-

kanki manachu nishpa. Chayrayku munanchi rikunata shuk nima ima uras rikushkanchita Yaya Diospa yachayninwa ruranyakita nishpa.

³⁹Jesuskapa paykunata aynirka:

Kankuna Yaya Diosta mana kirinayak kashpaykichimi mana ali rurak runakuna kashpaykichi Yaya Diospa yachayninwa ruranyakita rikunayankichichu. Munashpaykichipas manami rurashanchu. Chayllatami rikunkichi Yaya Dios chay ñawpa paypa yachayninwa yachachik Jonaspas pasashkanta-shinami ñukawa ruranta. ⁴⁰Ñawpa Jonasta shuk saltonshina atun challwa millpurka. Chaypina payka chay challwapa wiksanpi kimsa punchata, kimsa tutata karka. Chaymanta chay challwaka Jonastaka kiwnarka. Chasna-shinami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kimsa punchata, kimsa tutata allpa ukupi kashkaynimanta kawsarimusha. ⁴¹Chay ñawpa Nínive llaktapi kawsak runakuna yapa millaypata rurashpa kawsapayarkakuna. Jonaska paykunata yachachishpanmi tukuy uchata ruranta sakirkakuna Yaya Diosta alita kasushpana kawsanankunapa.

Yaya Diospa kastiganan punchapi chay ñawpa Nínive llaktapi kawsak runakunami paypa puntanpi kankunamanta mana alita rurashkaykichita rimankakuna. Ñukaka Jonasmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas mana kirinayankichichu. ⁴²Chaymanta ñawpa karu llaktamanta shuk kamachik warmi shamurka Jerusalenna chay atun yachayyu Salomonta uyananpa. Ñukaka Salomonmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas kankunaka manami uyawanayankichichu. Chayrayku Yaya Diospa kastiganan punchapi chay kamachik warmika Yaya Diospa puntanpi kankunamanta mana alita rurashkaykichita rimanka.

**Jesuska supay shuk runamanta
llukshishkanmanta yachachin**
(Lk. 11.24-26)

⁴³Chaymanta Jesuska paykunata rimarka:

Shuk runamanta shuk supay llukshishpanka yaku illa allpakunapimi purin, maskashpa maypimi kawsanka nishpa. Mana maypi samananta tarishpanka yuyarishpa riman: ⁴⁴Kutishara chay llukshishkayni runamallatata nishpa. Kutishpan chay runata tarikrin shuk wasi suma chusha picharishkatashina. ⁴⁵Chaypi kanchis paymanta ashwan millaypata rurak supay masinkunata pushakrin. Tukuy paykuna chay runapi yaykushpankuna paywa kawsanahun. Chasnami chay runaka ashwan millaypakunata rurashpa kawsan. Kankunaka yapa millaypata rurak kashpaykichimi chay achka supay yaykushka runashina kankichi.

**Jesupa wawkinduna mamanwa
pakta kwintak rirkakuna paywa**
(Mk. 3.31-35; Lk. 8.19-21)

⁴⁶Jesús chay runakunata yachachishkanpi paypa wawkinduna mamanwa pakta chay wasima paktamurkakuna. Paykunaka Jesuswa kwintanayashpankuna wasi washaman-talla payta kayachirkakuna. ⁴⁷Chaypina shuk runaka Jesusta rimarka:

Mamaykimi wawkikikunawa kanchapi chapahunkuna kanwa kwintanankunapa nishpa.

⁴⁸Chaypi Jesuska chay runata rimarka:

Mana mamaynillatachu kikin wawkinunallatachu yuyani.

⁴⁹Chaymanta ñukanchikunata makinwa rikuchishpan tukuy runakunata rimarka:

Kaykunami mamaynikuna, wawkinunapas. ⁵⁰Maykanmi ruran silupi

kawsak Yayayni Diospa munashkanta, paymi kan wawkinishina, paninishina, mamaynishina.

**Jesuska tarpuk runamanta
yuyachishpa yachachin**
(Mk. 4.1-9; Lk. 8.4-8)

13 ¹Chay punchalla Jesuska chay wasimanta llukshishpan tiyarik rirka kucha mayanpi. ²Chaypi tiyahushpan achka runakuna payta kayllayarkakuna. Chayrayku Jesuska shuk botipi yaykurka tiyarishpan paykunata yachachinanpa. Chasna yachachihushpan tukuy chay runakuna kucha mayanmanta payta uyarkakuna. ³Chaypina Jesuska chay achka runakunata Yaya Diospa shiminta shuk yachachinakunawa yachachirka kasna nishpa: Akuychi yuyarishunchi, shuk runa arus muyuta tarpuk rirka chakranpi. ⁴Chaypi chay tarpuk runaka arus muyukunata wichashpa rirka wiñanankunapa. Shuk muyukunaka urmarkakuna ñampipi. Chay ñampipi urmashkataka pishkukuna mikurkakuna. ⁵Shuk muyukunaka urmarkakuna llapcha allpa samantasapapi. Shuk ratu tukyarirkakuna chay muyukunaka, llapcha allpa kashkanrayku. ⁶Chaypi yapa intishpan arus wiñahukka wañurirka, mana ankunka yaykunata atipashpan samantapi. ⁷Shuk muyukunaka urmarkakuna kashasapa allpapi. Chay kashakunaka arus muyukunamanta ashwan utkalla wiñarkakuna. Chasna utkalla wiñahushpan chay kashakunaka nitirkakuna chay arus wiñahukta. Chayrayku aruska mana muyuyarkachu. ⁸Shuk muyukunaka urmarkakuna ali allpapi. Alita wiñashpankuna sumakta muyuyarkakuna. Shukkunaka muyuyarkakuna shuk pachak muyukunata. Shukkunaka muyuyarkakuna sokta chunka muyuku-

nata. Shukkunaka muyuyarkakuna kimsa chunka muyukunata. ⁹Tukuy kay yachachihushkaynikunata alita uyashpa yachakuychi.

**Jesuka runankunata
yachachishkanta asirtachirka**
(Mk. 4.10-12; Lk. 8.9-10)

¹⁰Chaymanta ñukanchika payta kayllayashpanchi tapurkanchi: ¿Imaraykuta runakunata chay yachachinakunawa yachachinki? nishpa.

¹¹Jesuka ñukanchita aynirka:

Kankunallata Yaya Dios yachachihun nima pi yachashkanta, imashnami paypa ali kamachinanaka kay allpapi. Mana kasunayak runakunataka Yaya Dioska manami yachachinchu. ¹²Tukuy payta kasukkunatami Yaya Dioska sumakta yanapanka ashwanta asirtanankunapa. Mana kasunayakkunataka uchillastu yachashkankunata kunkachinkami.

¹³Tukuy chay runakunata yachachishpaynipas mana asirtanahunchu. Tukuy ali rurashkaynikunata rikushpankunapas mana yachanahunchu imaraykumi chaykunataka rurani nishpa. Chayrayku mana yapa asirtaypa yachachinakunallawa paykunataka yachachini. ¹⁴Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaias killkarka Yaya Diosta mana kasunayak runakuna tiyananta. Kasnami Isaiaska Yaya Diospa rimashkanta killkarka:

Kay runakunaka ali yachachishkankunata uyashpankunapas manami asirtanahunchu. Ali rurashkaynita rikushpankunapas nima imata asirtanahunchu, imaraykumi chayta rurani nishpa. ¹⁵Kay runakunapa yuyayninkuna taparishka kanahun. Ñawinkunaka

taparishkashina kashpankuna rurashkaynita mana rikunahunchu. Rinkrinkunaka taparishkashina kashpankuna rimashkaynita mana uyanahunchu. Chasna tukushpankuna manana atipanahunchu uchankunamanta yuyarishpankuna llakirinata, ñuka llakichishpayni paykunata aliyachaynirka.

¹⁶Chaymanta Jesuka ñukanchi runankunallata rimarka:

Tukuy kankuna kushilla kankichi, rurashkaynikunata rikushpaykichi asirtashkaykichirayku. Kushilla kankichi yachachihushkaynikunata uyashpaykichi kasushkaykichirayku. ¹⁷Alita uyawaychi. Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna, chaymanta achka ali rurak runakunapas yapa riksinayawarkakuna. Paykunaka mana atiparkakunachu riksiwanata, manara kay allpama shamushkaynirayku. Kunanka kankuna ña riksiwashkankichi. Chayrayku yapa kushikuychi.

**Jesuka asirtachin tarpuk
runamanta yuyachishpa
yachachishkanta**
(Mk. 4.13-20; Lk. 8.11-15)

¹⁸Kunan uyaychi imatami yachachinayan chay muyuta tarpuk runawa yachachishkaynika. ¹⁹Achka runakunami mana asirtakchu kanahun. Chasna kashpankunami ñampipi chakishka allpapi urmashka muyukunashina kanahun. Chasna runakunaka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta shimita uyashpankunapas manami asirtanahunchu. Supayka shamun Yaya Diospa shiminta shunkunamanta kunkachinanpa.

²⁰Chaymanta shuk runakunaka Yaya Diospa shiminta kushilla uyanahun. Chay runakunaka samantasapapi wiñak

muyukunashinami kanahun. ²¹Mana ukupi sapiyushina kashpankuna shuk ratullami Yaya Diosta kushilla katinahun. Kirishkankunarayku runa masinkuna asichishpa parisichihushpankuna nanayta llakiyta musyashpankuna sakinahunna Yaya Diosta katinata.

²²Chaymanta shuk runakunaka sumakta shunkunkunamanta pacha Yaya Diospa shiminta munanahun. Chasna alita munashpankunas yapa kullkillata munashpankuna paykuna kikin munashkankunallata rurashpa kawsashpankuna kunkarinahun Yaya Diospa shiminta. Chasna runakunaka muyukuna kashasapapi urmashka nima ima uras muyuyakkunashina kanahun.

²³Ashwan shuk runakunaka yapa sumaktami shunkunkunamanta pacha Yaya Diospa rimashkanta asirtashpa kasunahun. Paykunaka Yaya Diosta yuyashpalla kawsanahun. Chasna kashpankunami muyukuna ali allpapi wichashkashina kanahun. Paykunaka shuk muyumanta shuk pachak muyuta muyuyakshinami kanahun, shukkunaka sokta chunka muyuta muyuyakshinami kanahun, shukkunaka kimsa chunka muyuta muyuyakshinami kanahun.

**Jesuska trigu chawpipi millaypa
kiwa wiñashkata yuyachishpa
yachachin**

²⁴Chaymanta Jesuska chay achka runakunata shuk yachachinata rimashpa yachachirka kasna nishpa: Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Shuk runa chakranpi ali trigu muyukunata tarpushkata rikuychi. ²⁵Shuk tuta tukuy puñuhushkankunapi kuntranka chay tarpushka chakrama rirka millaypa muyukunata chay tarpurishkakunapi shikwachinampa. ²⁶Chay trigu muyukuna wiñashpan ña muyuyahushkanpi chay millaypa

kiwakunapas sumakta wiñarkakuna.

²⁷Chaypina chay chakrayu runapa runankunaka amunta rimarkakuna: Patrón, kan ali trigu muyukunatami tarpurkanki. Maymantataya chay millaypa kiwakunaka wiñahunkuna nishpa. ²⁸Chay chakrapa amunka rimarka: Chikniwak runami chay millaypa kiwakunataka tarpushka nishpa. Chaypi runankunaka patroyninta tapurkakuna: ¿Munankichu chay kiwakunata pitik rinanchipa? nishpa. ²⁹Chaypi patroyninka aynirka: Mana. Pitihushpaykichika chay millaypa kiwakunata, trigutapas pitinkichimi. ³⁰Sakiychi parihulla wiñanankunapa pallananchi punchakama. Trigu muyu pukushpanka ñukami kachasha pallak runakunata, chay millaypa kiwakunataka pitishpankuna tantachishpa rupachinankunapa. Chaywasharami trigu muyuta pallashpankuna wakaychana wasinipi churanakuna.

**Jesuska uchilla muyumanta
yuyachishpa yachachin
(Mk. 4.30-32; Lk. 13.18-19)**

³¹⁻³²Chaymanta Jesuska chay runakunata kaytapas yachachirka kasna nishpa: Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Mostasa muyuta rikuychi. Tukuy muyukunamanta ashwan uchillastumi kan. Shuk runa chakranpi tarpushpanka shuk uchilla tarpukunamanta ashwan atuntami wiñan. Shuk kaspishinami atunta ramayan. Chaypi pishkukunaka shamunahun, wasinstukunatapas ruranahun. Chasna rimashpan Jesuska yuyachirka puntiru shukkunalla Yaya Diospa kamachishkankuna tukunankunata, chaymanta kirikkunaka achka tukunankunata. Chasna kashpan shukkuna kushilla paykuna chawpipi kawsak shamunahun.

**Jesuska levaduramanta
yuyachishpa yachachin**
(Lk. 13.20-21)

³³Chaymanta Jesuska kuti yachachihushpan chay runakunata rimarka: Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. *Levadurata rikuychi. Shuk warmi panta rurahushpan kimsa mati harinapi uchillastu levadurata yakuwa chapurishkata churan. Chaywa chapushpan tukuy harinaka panrayku alita punkin.

**Jesuska imaraykumi chikan chikan
yachachinakunawa yachachin**
(Mk. 4.33-34)

³⁴Jesuska achka yachachinakunawa tukuyta chay runakunata yachachirka. Nima ima uras rimarkachu kуска asirtana shimikunata. ³⁵Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikka killkarka, imashnami Jesuska yachachinka nishpa. Chay killkashkanpika kasnami riman:

Ñukaka chikan chikan yachachinakunawami runakunata yachachisha pakalla kashkakunata. Yaya Dios kay allpata rurashkanmanta pacha mana nima pi yachashkankunatachu yachachisha nishpa.

**Jesuska runankunata asirtachirka
chay millaypa kiwakunamanta
yachachishkanta**

³⁶Chaymanta Jesuska chay achka runakunata kutinankunapa rimashkanwasha yaykurka shuk wasipi. Chaypi ñukananchi payta kayllayashpanchi tapurkanchi chay millaypa kiwa chakrapi wiñashkamanta yachachishkanta asirtachinanpa. ³⁷Chaypina Jesuska rimarka: Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runami shuk chakrayu

runa ali muyukunata tarpukshinami kani. ³⁸Kay allpaka chakraynishinami. Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsak payta kasuk runakunami chay ali muyukunashina kanahun. Supaypa kamachishkankunata kasuk runakunaka chay mana ali kiwakunashinami kanahun. ³⁹Supayka chay millaypa kiwakunataka shikwachik runashinami. Kay allpa tukurinaka chay trigu muyuta pallana punchashinami. *Angelkunaka chay trigu muyukunata pallak runakunashinami kanahun. ⁴⁰Imashnami millaypa kiwakunata pichashpa rupachinchi ninapi, chasnallatami kay allpa tukurihushpan Yaya Dioska tukuy uchasapa runakunataka nina mana wañukpi rupachinka. ⁴¹Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runami angelkunata kachasha, kamachinaynipi mana ali rurak runakunata, runa masinkunata uchata rurachikkunatapap tantachinakunapa. ⁴²Tukuy paykunata tantachishpankunami ñukaka wichusha nina mana wañukma. Chaypimi paykunaka sinchita parisishpa wakankakuna, piñaywa kirunkunata kanirinkakuna. ⁴³Chaymanta tukuy maykankunami Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanahun, paykunaka Yaya Diospa kamachinan mushu mundumami rishpankuna inti sumakta punchayachihukshina rikurinkakuna. Tukuy kay yachachihushkaynikunata alita uyashpa yachakuychi nishpami yachachirka Jesuska.

**Jesuska yapa suma valik
imakunamanta yuyachishpa
yachachin**

⁴⁴Chaymanta Jesuska kuti yachachihushpan rimarka: Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Shuk yapa valik oro pamparishkata rikuychi. Shuk runa

allpapi pakashka yapa valik orota tarirka. Chay tarishkantaka chayllapi kuti pampashpa sakirka. Chaypi yapa kushikushpa kutishpan tukuy tiyapushkanta rantichirka. Chay kullkiwana rantirka chay oroyu allpata.

⁴⁵Chaymanta Yaya Diospa ali kamachinanka shuk yapa achka valik perlashinami. Shuk wirakucha maskashpa purirka atun yapa valik yura wallkashina rikunayu perlata. ⁴⁶Chaypi achka valik atun yura perlata tarishpan tukuy tiyapushkankunata rantichirka. Chay kullkiwana rantik rirka chay yapa valik perlata.

**Jesuka redimanta
yuyachishpa yachachin**

⁴⁷Chaymantapas Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi shuk atun yakupi aysay tukuhushka redishinami kan. Rediyak runakunata yuyariychi. Rediyashpankuna chikan chikan challwakunata apinahun. ⁴⁸Chaymanta redinkunata tiyuma aysashpankuna challwakunata akllanahun. Tukuy ali challwakunataka tasankunapi churana-hun mana ali challwakunataka yakumami wichunahun. ⁴⁹Chasnallata-tami kay mundu tukurihushkanpi, chay challwakunata akllak runakunashina *angelkunaka runakunata akllankakuna. Mana kasuk runakunataka anchuchinkakunami Yaya Diosta alita katik runakunamanta. ⁵⁰Chay mana kasuk runakunataka nina mana wañukmami wichunkakuna. Chaypimi sinchita parisishpa wakankakuna, piñaywa kirunkunata kanirinkakuna.

**Jesuka chikan chikan
yachachinakunawa
yachachishkanta tukuchirka**

⁵¹Yachachinankunata tukuchihushpan Jesuka ñukanchita tapurka:

¿Asirtankichichu kay yachachihushkaynikunata? nishpa.

Chaypina aynirkanchi:

Ari, asirtanchimi nishpa.

⁵²Chaypi Jesuska ñukanchita rimarka:

Rikuychi, shuk wasi amu achka mushu mawka charishkankunata wakaychakta. Chay charishkankunamanta maykantachari munan chayta surkun. Chay wasi amuka Yaya Diospa killkachishkanta yachachikshina kan, maykanmi Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta yachachishkaynita alita yachakurka. Chasna runaka yachan kay mushu yachachishkaynita, ñawpa Yaya Diospa yachachishkantapas runakunata yachachinata.

**Ayllunkunaka Jesusta Nasaret
kikin llaktanpi mana
kirinayarkakunachu
(Mk. 6.1-6; Lk. 4.16-30)**

⁵³Chaymanta Jesuska tukuy chay yachachinakunata rimashkanwasha chay llaktamanta llukshirka. ⁵⁴Chasna rishpan kikin llaktanpi paktarka. Chaypina tantarinankuna wasipi Yaya Diospa shiminta yachachirka. Chasna yachachihushkanta uyashpankuna tukuy chay runakunaka mancharishpankuna nirkakuna:

¿Maypitaya kay runaka chay tukuyta yachakushka? ¿Imashnataya ruran mana atipaypakunata? ⁵⁵¿Manachu kay runaka karpintirupa wawan? ¿Manachu mamanka Maria, wawkindunaka *Santiago, José, Simón, Judas? ⁵⁶¿Paninkunaka manachu kay llaktanchipi kawsanahun? ¿Pitaya payta yachachishka chay tukuyta yachananpaka? nishpa.

⁵⁷Chasna yuyarishpankuna chay llaktanmantalla kashpankunapas Jesusta mana kasunayarkakunachu. Chayrayku Jesuska paykunata rimarka:

Tukuy Yaya Diospa yachayninwa yachachiktaka kikin llaktanpika, kikin wasinpika manami ayllunkunaka kasunahunchu. Shuk llaktakunapimi yachachishpan runakunaka alita kasunahun nishpa.

⁵⁸Chasna llaktanpi kawsak runakuna payta mana kirishkankunarayku Jesuska kikin llaktanpi mana achkatachu atun yachaywa ruranakunata rurarka.

**Apu Herodes Bawtisak Juanta
wañuchichirka**

(Mk. 6.14-29; Lk. 9.7-9)

14 ¹Chay punchakunapi Galilea allpapi kamachik apu *Herodeska uyarka Jesús achka mana atipaypakunata rurahushkanta. ²Chaypi Herodeska runankunata yanka rimarka:

Chay Jesuska wañuchishkayni Bawtisak Juanchari wañushkanmanta kawsarimushka. Chayraykumi atipan Yaya Diospa yachayninwa ruraypakunata ruranata nishpa.

³Kay Herodeska ñawpa Juanta kadenakunawa watashpan karselpi churarka, wawkin Felipepa warmin Herodias chasna munashkanrayku. ⁴Manara Juanka karselpi churay tukushpanra apu Herodes chay wawkinpa warminta apishkanraykumi Juanka payta kunarka Yaya Dioska mana munanchu kachuykiwa kawsanaykupa nishpa. Chayta rimashkanraykumi Herodeska Juanta karselpi churarka.

⁵Herodeska piñarishpan Juanta wañuchichinayashpanpas runakunata manchashpan mana atiparkachu. Tukuy runakuna yacharkakuna Juan Yaya Diospa yachayninwa yachachik kananta.

⁶Chay punchakuna Herodespa wawayarishkan puncha paktashpan fiestata rurarka. Chaypi Herodiaspa shipas wawanka sumakta baylarka

tukuy kayashkan runakunapa rikuhushkanpi. Chayta rikuhushpan Herodeska yapa kushikurka. ⁷Chayrayku chay shipasta tukuy runakunapa uyahushkanunapi rimarka shutipa paktachinanpa:

Imatachari tapuwanki, chayta kushkayki nishpa.

⁸Chay shipaska mamanta tapuk rirka: ¿Imatata tapusha? nishpa.

Mamanta Juanta wañuchichinayashpan wawanta kunarka Herodesta tapunanpa, Bawtisak Juanpa umanta shuk kallanapi churashpa kuway yachanaynipa shutipa pitichichishkaykita nishpa.

⁹Chasna tapushpan Herodeska sinchita llakirirka. Achka kayashkan runakunapa rikushkankunapi rimashkanraykumi kamachirka Juanpa umanta pitishpa kunankunapa. ¹⁰Shuk suntalunkunata kamachirka, karselma rishpankuna Juanta wañuchishpa umanta pitinankunapa. ¹¹Chasna pitishkankunawasha shuk kallanapi apamushpankuna chay shipasta kurkakuna. Chaymanta chay shipaska mamantana kurka.

¹²Chayta yachashpankuna Juanpa runankunaka paypa aychanta apashpankuna urku uchukupi churashpa tapak rirkakuna. Churashkankunawasha Jesusta rimak rirkakuna Juan wañushkanmanta.

**Jesuska pichka waranka
runakunata kararka**

(Mk. 6.30-44; Lk. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Jesuska Juanta wañuchishkankunata yachashpan chay llaktamanta llukshishpan sapallan rirka shuk botipi chunlla chakishka allpama. Chasna Jesús rihushkanta achka runakuna yachashpankuna tukuy llaktakunamanta kucha mayanta kallpashpa payta katirkakuna. ¹⁴Jesuska botimanta llukshihushpan achka runakunata

rikurka. Paykunata rikushpan llakichirka. Chasna llakichishpanmi chay apashkankuna unkushkakunata ampírka. ¹⁵Chaymanta ña tutayahushpan ñukanchika Jesusta kayllayashpanchi rimarkanchi:

Ñami chishiyashkanchi. Kaypika manami nima shuk runa kawsanchu. Tukuy kay runakunata kachay, llaktankunama rishpankuna mikunankunata rantinankunapa nishpa.

¹⁶Chaypi Jesuska ñukanchita aynirka: Mana munanichu rinankunapa. Kankuna karaychi paykunata.

¹⁷Chaypi ñukanchi aynirkanchi: Pichka panstu, ish kay challwastullami tiyan ñukanchipaka.

¹⁸Jesuska ñukanchita aynirka: Apamuychi ñukama.

¹⁹Kushpanchi Jesuska tukuy chay runakunata kamachirka pastuyu allpapi tiyarinankunapa. Chaymanta chay pichka panta, ish kay challwata apishpan siluma rikushpan Yayan Diosta agradesirka. Agradesishkanwasha chay pankunataka pakishpa pakishpa ñukanchita kurka. Chaypina ñukanchikunaka chaypi kahukkunata mikunankunapa kurkanchi. ²⁰Chay achka runakunaka mikurkakuna saksanankunakama. Mikushkankunawasha ñukanchikunaka puchurishkanta tantachirkanchi chunka ish kay tasa untakta. ²¹Chay mikuk karikunaka pichka waranka karkakuna. Achka warmikuna wawakunapas mikurkakuna, paykunataka mana yuparkanchichu.

Jesuka yaku awata purirka
(Mk. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²²Chaymanta Jesuska ñukanchikunallata rimarka:

Ñuka tukuy kay runakunata wasinkunama kutinankunapa rimanaynikama,

kankunaka botipi kucha chimpama riychi.

²³Chay runakuna rishkankunawasha Jesuska sapallan shuk urku awama sikarka Yayan Diosta mañanapa. Tutayanankamami payka sapallan chaypi karka. ²⁴Jesús chay urkupi kanankama ñukanchika botipi ña chawpi kuchapi rihurkanchi. Chasna chimpahushpanchi puntanchimanta yakuka yapa sinchita wayrawa ulasyarka. Botinchita ulaska wayraka sinchita waktarka. ²⁵Ña pakarihushpan Jesuska yaku awata purishpa ñukanchita kayllayak shamurka. ²⁶Jesusta yaku awata purihushkanta rikushpanchi mana riksirkanchichu. Yapa mancharishpa kaparirkanchi:

¡Ay, almatami rikuhunchi!

²⁷Chasna kaparihushpanchi Jesuska ñukanchita rimarka:

Sinchikuriyichi. Ñukami kani,^b ama manchariyichichu.

²⁸Chaypi Pedroka aynirka:

Kan Jesús kashpaykika rimaway kanma rinaynipa, yaku awata purishpa.

²⁹Jesuka aynirka:

Shamuy ñukama.

Chayta uyashpan Pedroka botimanta uraykushpan Jesusma rirka yaku awata purishpa. ³⁰Chasna rihushkanpi yaku awapi musyarka sinchi wayra paypi waktarihushkanta. Chaypi mancharirka. Chasna mancharihushpan kallarirka yaku ukuta yaykunata. Chaypi sinchita kaparishpa rimarka:

¡Kishpichiway Yaya Jesús! nishpa.

³¹Chay ratulla makinmanta apishpan Jesuska nirka:

Imaraykuta mana tukuy shunkuykimanta pacha ñukata kiriwankichu sinchikurinaykipa.

³²Ña Pedro Jesuswa botipi uraykushkankunapi chay sinchi wayraka pasarirka. ³³Chaypi ñukanchi botipi

^b Chay Ñukami kani nishkaka kan Yaya Diospa shuk shutin

kahukkunaka Jesuspa puntanpi
kunkurishpanchi nirkanchi:

Shutipami Yaya Diospa Wawan kanki
nishpa.

**Jesuska achka unkushkakunata
ampirka Genesaret allpapi**

(Mk. 6.53-56)

³⁴Chay sinchi wayra pasarishpanna
chay kucha chimpama Genesaret allpapi
Jesuswa pakta paktarkanchi. ³⁵Chaypi
kawsak runakunaka Jesusta riksishpan-
kuna tukuy runakunata rimashpa
purirkakuna ñami Jesuska paktamushka
nishpa. Chayta yachashpankuna
unkushkakunata Jesusma apamurka-
kuna. ³⁶Chay unkushkakunaka Jesusta
rimarkakuna:

Churarishkaykipa shiminllatami
llankanayanchi ampirinanchipa nishpa.

Chasna rimashpankuna Jesuska chay
unkushkakunata churarishkanpa
shiminta llankachishpan ampirka.

**Jesuska yachachin imata
rurashpami alicharishka kanchi
Yaya Diospa rikushkanpi**

(Mk. 7.1-23)

15 ¹Chaymanta *fariseokuna,
Moisespa killkashkanta yacha-
chikunapas Jerusalén llaktamanta
rishpankuna Jesusta kayllayarkakuna
tapunankunapa. ²Chaypi paykunaka
nirkakuna:

¿Imaraykutaya runaykikunaka yaya
rukunchikuna wañupa rurashkankunata
mana kasunahunchu? Ñukanchi
yuyarinchi manara mikuhushpanchi
makinchita yakuwa ukuchinanchi tiyan
mana uchayu kananchipa. ¿Imaraykuta
runaykikunaka mana chasna runanahun-
chu?

³Chaypi Jesuska paykunata aynirka:
Kankunaka Yaya Diospa kamachish-
kanta mana kasushpaykichimi yaya

rukuykichi wañupa rurashkankunallata
kasushpa kawsankichi. Imaraykuta
chasna rurankichi. ⁴Kasna Yaya
Dioska kamachin:

Yayaykichita mamaykichita
yuyashpa kasushpa kawsaychi
nishpa.

Chaymanta:

Maykanmi yayanta mamanta
chiknishpa riman mana ali
kananta, chay runataka apuyki-
chimi wañuchinan tiyan
nishpa.

⁵⁻⁶Chasna Yaya Dios rimashpanpas
kankunaka chikantami yachachihunki-
chi. Runakunata rimankichi yayayki-
chipa mamaykichipa pishihushpanpas
mana yanapanaykichi tiyan rimashpay-
kichi kankunata yanapanayni kullkitaka
Yaya Diostami kushkani. Chayraykumi
manana tiyawannachu kankunata
yanapanaynipa nishpa. Chasna yaya
rukuykichi wañupa rurashkanllatami
rurashpa kawsahushkaykichirayku Yaya
Diospa kamachishkankunata mana
kasuhunkichichu. ⁷Ali runakuna kanchi
nishpa yuyarishpaykichipas llulla
runakunami kankichi. Yaya Diospa
yachayninwa yachachik Isaias wañuka
alita rimarka kankunamanta Yaya
Diospa ñawpa rimashkanta kasna:

⁸Kay runakunaka shiminkunalla-
wami yuyawanahun. Manami
tukuy shunkunkunamanta
pachachu yuyawanahun.

⁹Runakunapa kamachishkanku-
nata rimashkaynitashina yacha-
chishpankuna yankami ñukata
mañana wasipi tantarinahun
kushichiwanankunapa nishpa.

¹⁰Chasna rimashpan Jesuska shuk
runakunatana kayarka payta kayllaya-
nankunapa. Paykunata rimarka:

Alita uyawaychi asirtanaykichipa.

¹¹Imata mikushpaykichipas manami

uchata rurankichichu. Shunkuykichipi millaypata yuyarishkaykichita rimashpaykichimi shuti uchata rurankichi nishpa.

¹²Chaymanta ñukanchika payta kayllayashpanchi rimarkanchi:

¿Yachankichu chay fariseokuna rimashkaykita uyashpankuna piñarishkankunata?

¹³⁻¹⁴Chaypina Jesuska aynirka:

Ama llakiriyichichu chay fariseokunaka piñarihushpankuna. Paykunaka Yaya Diospa kamachishkanta mana alita asirtashpankunami mana yachak runakunata pantachichinahun. Wawki-kuna panikuna rikuychi. Tarpushpanchi shuk muyuta, chaypi millaypa kiwaku-napas wiñanahun. Kankunaka millaypa kiwakunata surkushpaykichimi wichun-kichi. Chasnallatami Yaya Dioska mana ali yachachikkunataka kastiganka. Paykunaka wisku runakuna wisku masinkunata pushahukshinami kanahun. Chasna kashpankunami ishkanti uchkupi urmankakuna nishpa.

¹⁵Chaymanta Pedroka Jesusta rimarka:

Chay yachachishkaykita ashwan alita ñukanchita asirtachiy nishpa.

¹⁶Chaypi Jesuska aynirka:

¿Kankunapas manarachu asirtankichi chay rimashkaynita? ¹⁷Tukuy mikunami mikushpanchika wiksanchima rin. Chaymanta llukshin aychanchimanta. Imatapas mikushpanchika manami uchatachu ruranchi. ¹⁸Maykantami rimanchi shunkunchipi yuyarishkanchi-manta shamun. Chaymi shuti uchaya-chin. ¹⁹Shuk runa manara millaypata rurahushpanra shunkunpi yuyarin chay millaypata rurananpa. Chaymanta tukuy chay millaypakunata ruran. Chay millaypa ruranakuna kanahun: Shuk runata chiknishpa wañuchina, shuk warmiyu kari shuk warmiwa musayana,

shuk kusayu warmi shuk kariwa musayana, chaymanta tukuywa musayana-kuna, shuwana, llullana, runa masinta chiknishpa kamina. ²⁰Shuk runa chay mana alikunata rurashpan uchayan. Mana makinchita yakuwa ukuchishpa mikushpanchika manami uchayanchichu.

Shuk mana israel warmi Jesusta tapurka yanapananpa
(Mk. 7.24-30)

²¹Jesuka chay llaktamanta llukshishpan rirka Tiro, Sidón llaktakunama.

²²Chaypi shuk warmika Jesusta kayllayarka. Chay warmika ñawpa Kanaán allpapi kawsak runakunamanta kashpan mana israel warmichu karka. Payka Jesusta kayllayashpan kaparishpa rimarka:

¿Yachachik, Davidpa Miraymanta Kishpichik, llakichiway! Shipas waway-nipimi supayka yaykushpan payta yapa parisichihun nishpa.

²³Jesuka chayta uyashpanpas nima imata aynirkachu. Chaypina Jesusta kayllayashpanchi rimarkanchi:

Chay warmita rimay kaymanta anchurinanpa, yapami ñukanchita kaparishpa apanakuhun nishpa.

²⁴Jesuka chay warmita aynirka:

Yaya Dioska kachawashkami israel runa masinikunallata yanapanaynira. Paykunami obeha chinkarishkashina kawsahunkuna nishpa.

²⁵Chayta uyashpan chay warmika Jesuspa puntanpi kunkurik rirka kasna nishpa:

Yachachik, yanapaway.

²⁶Chaypi Jesuska aynirka:

Manarapas chikan runakunata aliyachihushpaynira israel masinikunatarami yanapanayni tiyan. Manami alichu shuk runa mikunata wawankunamanta kichushpa allkukunata karananpa.

²⁷Chasna Jesús rimashpan chay warmika aynirka:

Ari yachachik, chasna kashpanpas allkukunapa amun mesapi mikuhushpanka mikunanmanta wicharishkatami allkukunapas mikunahun.

²⁸Chaypi Jesuska rimarka:

Pani, maytukuytata shunkuykimanta pacha kiriwanki. Chayrayku shipas wawaykitaka ñami ampishkani.

Chay ratulla chay shipaska ampirirka.

**Jesuka achka
unkushkakunata ampirka**

(Mk. 7.31-37)

²⁹Chaymanta Jesuska ñukanchikunawa chay llaktakunamanta llukshishpan Galilea kucha mayanpi paktarka. Chaypi shuk urku awama sikashpan tiyarik rirka.

³⁰Chay urku awapi kahushpanchi achka runakuna achka unkushkakunata apamushpankuna Jesuspa puntanpi churak shamurkakuna. Mana purinata atipakkunata, wiskukunata, waklishka makiyu waklishka chakiyu runakunata, mana rimanata atipakkunatapas, chaymanta ashwan achka unkushkakunata apamurkakuna. Chaypina Jesuska tukuy chay unkushkakunata ampirka. ³¹Chasna ampirishpankuna mana rimanata atipakkuna kallarikakuna rimanata. Waklishka makiyu waklishka chakiyu runakunapas aliyarkakuna. Mana purinata atipakkunapas alita purirkakuna. Wiskukunapas atiparkakuna rikunata. Chayta rikushpankuna tukuy runakuna mancharishpankuna ñukanchi israel runakunapa Yayanchi Diosta kushichirkakuna, Yaya Dios, kanmi tukuyta atipak kanki nishpa.

**Jesuka chusku waranka
runakunata kararka**

(Mk. 8.1-10)

³²Chaymanta Jesús ñukanchita kayashpan rimarka:

Llakichinimi kay runakunata. Ñami kimsa punchata ñukanchita katihunkuna. Mikuna illa kay runakunaka. Manami kachanayanichu mana mikushpa wasinkunama kutinankunapa. Chasna mana mikushpa rishpankunaka pakta ñampi chawpipi listmayanahuma nishpa.

³³Ñukanchika Jesusta nirkanchi:

¿Imashnataya kay tukuy achka runakunaraykuka tarinchima mikunata? Kaypika nima shuk runa kawsanchu.

³⁴Jesuka ñukanchita tapurka:

¿Masna pantata charinkichi?

Ñukanchika aynirkanchi:

Kanchis panllami, chaymanta masna challwastukuna.

³⁵Chaypina Jesuska chay runakunata rimarka allpapi tiyarinankunapa.

³⁶Chaymanta chay pankunata, challwastukunatapas apishpan Yayan Diosta agradesirka. Chaymanta paki paki rurashpan ñukanchita kurka chay tiyahuk runakunata kunanchipa.

³⁷Chasna kushpanchi chay runakuna tukuy mikurkakuna saksanankunakama. Mikushkankunawasha puchurishkatana tantachishpanchi kanchis tasata untachirkanchi. ³⁸Chay mikuk karikunami chusku waranka karkakuna. Achka warmikuna, wawakunapas mikurkakuna, paykunataka mana yuparkanchichu.

³⁹Chaywashami Jesuska chay runakunata rishara nishpan ñukanchiwa pakta shuk botipi uraykushpan chimparkanchi Magdala shutiyo llaktama.

**Fariseokuna, saduseokuna Jesusta
tapurkakuna Yaya Diospa
yachayninwa rurashkanta
rikuchinanpa**

(Mk. 8.11-13; Lk. 12.54-56)

16 ¹Chaymanta *fariseokuna *saduseokunawa parihu Jesusta kayllayashpankuna yapa runakunata

riksichinayashpankuna mana Yaya Diospa kachashkan kananta tapurkaku:

Ñukanchirayku ruray Yaya Diospa yachayninwa shuk nima ima uras rikushkanchita.

²Chasna tapushpankuna Jesuska paykunata aynirka:

Kankunaka inti pukanlla yaykuhushkata rikushpaykichi rimankichi kayaka ali punchami tukunka nishpa.

³Chaymanta shuk puncha tutamanta puyu pakarihushpan rimankichi ñami punchaka waklishka nishpa. Alita tukuy chaykunata yachashpaykicipas rurashkaynikunata rikushpaykichika ¿manachu asirtankichi imaraykumi chaykunata rurashkani? ⁴Kankunaka Yaya Diosta mana kasushpaykichimi mana ali yuyayyu runakuna kankichi. Tapuwashpaykicipas Yaya Diospa yachayninwa rurashkaynita rikuchinaynipa, manami rurashanchu yanka rikunaykichipaka. Kayllatami rikunkichi, imashnami Yaya Dioska ñawpa paypa yachayninwa yachachik Jonasta kimsa punchamanta wañuyamanta kishpichirka, chasnallatatami kuti ruranka ñukawa.

Chasna rimashkanwasha paykunata sakishpan shuk partima rirka.

Jesuska yachachirka fariseokunapa yachachinankunata mana

kasunankunapa

(Mk. 8.14-21)

⁵Chaymanta ñukanchi Jesuspa runankunaka kucha chimpama paktashpanchi yuyariranchi panta apanata kunkashkanchita. ⁶Chaypina Jesuska ñukanchita rimarka:

Alita yuyariychi. Kuyrariychi *fariseokunapa *saduseokunapa *levaduramanta.

⁷Chasna Jesús levaduramanta rimashpan maykanwami chapushpa panta

punkichinchi ñukanchipura tapunakurkanchi:

Panta mana apamushkanchiraykumi chasna ñukanchita rimahuni.

⁸Chaypi Jesuska rimahushkanchita uyashpan rimarka:

¿Imaraykuta chasna kankunapura tapunakunkichi? Mana chay panta kunkashkaykichimantachu kankunata rimahuni. Kankunaka manachu ñukapi sinchikurinkichi. ⁹¿Manarachu asirtankichi pichka panwa pichka waranka runakunata karashkaynita? ¿Manachu yuyarinkichi masna tasatami untachirkankichi chay mikuna puchurishkanta? ¹⁰Chaymanta ¿manachu yuyarinkichi kanchis panwa chusku waranka runakunata karashkaynita? Chaymanta ¿manachu yuyarinkichi masna tasatami tantachirkankichi chay mikuna puchurishkanta? Tukuy uras chasnallatatami atipani ruranata. ¹¹¿Imaraykuta kankunaka mana alita asirtankichichu? Manami panmantachu rimahuni. Kutikashka rimani, kuyrariychi fariseokunapa saduseokunapa levaduramanta nishpa.

¹²Chaypirami ñukanchika asirtarkanchi chay Jesuspa rimahushkanta. Manami kikin panta punkichik levaduramantachu rimahurka, ashwan fariseokunapa saduseokunapa waklichik yachachinankunamantami ñukanchita rimarka.

Pedro rimarka Jesús Yaya Diospa

Kachashkan Kishpichik kananta

(Mk. 8.27-30; Lk. 9.18-21)

¹³Chaymanta Sesarea Filipino shutiyu llaktapi paktashpanchi Jesuska ñukanchita tapurka:

Runakuna kwintahushpankuna ¿pimi kani ninahuntaya?

¹⁴Chaypi ñukanchika aynirkanchi: Shukkunaka ninahunmi Bawtsak Juanchari wañushkanmanta

kawsarishka kanaykita. Shukkunaka ninahunmi Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Eliaschari kanaykita, maykanmi kuti shamunan karka. Shukkunaka ninahunmi Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Jeremiaschari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita. Mana kashpaka Yaya Diospa yachayninwa shuk ñawpa yachachikchari kawsarishka kanaykita nishpa.

¹⁵Chaymanta ñukanchitana tapurka: Kankunaka, ¿pimi kani ninkichitaya?

¹⁶Chaypi Simón Pedro shutiyuka aynirka:

Kanmi kanki kawsa Yaya Diospa Wawan, paypa Kachashkan Kishpichik.

¹⁷Chasna Simón Pedro rimashpan Jesuska payta rimarka:

Kushilla kanki Simón, Jonaspa wawan. Chaytaka manami runachu kanta riksichishka, ashwan Yayayni Dios silupi kawsakmi riksichishka.

¹⁸Ñukami kanta rimani, kanmi kanki Pedro.

Pedro nishkanka rumimi. Chasna kashpan Jesuska rimashpa katirka:

Tukuy shunkuykimanta pacha ñukata kiriwashkaykirayku sinchi rumishinami kanki. Kan yachachishpayki achka runakunata yanapasha paykunapas ñukapi sinchikurishka kiriwanankunapa. Chasna shuk wasihuk runashina kankunawa wasinita rurahushpayni kantami churasha chay wasita sinchikuchik rumishina kanaykipa. Tukuy kiriwakkuna shuk sumakta rurarishka wasishina kashpaykichi nima wañuna atipankachu tukuchinata. ¹⁹Kanta churasha kay allpapi kamachihushkaynirayku punkupi kuyrahuk runashina kanaykipa. Shuk runata rimashpayki uchaykika llakichirishkami kan nishpa, Yaya Diospas ari, chasna kachun ninkami. Shuk runata rimashpayki

uchaykika mana llakichirishkachu kan nishpa, Yaya Diospas ari, chasna kachun ninkami.

²⁰Chasna Pedrota rimashkanwasha Jesuska ñukanchita nirka:

Ama nima pita rimankichirachu ñuka Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kanaynita.

**Jesuska wañunanmanta
kawsarimunamantapas rimarka**
(Mk. 8.31-9.1; Lk. 9.22-27)

²¹Chaymanta pacha Jesuska ñukanchita alita asirtachishpa rimarka: Ñuka Jerusalem rina yni tiyan.

Chaypimi ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas yapa chikniwashpankuna parisichiwankakuna. Paykunaka chikniwashpami wañuchiwanakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarisha.

²²Chayta uyashpanka Pedroka Jesuska chaynikstuma pushashpan rimarka:

Yaya Jesús, chaytaka ama rimaychu. Yaya Dioska manami munamachu chasna pasanaykipa nishpa.

²³Chayta uyashpan Jesuska tikrarishpan Pedrota rimarka:

Anchuriy ñukamanta, supaykunapa apunshina rimahunki. Llullachinayawahunkimi Yaya Diosta mana kasunaynina. Manami Yaya Diospa munashkantachu rimawahunki, ashwan runapa yuyarinanllatami rimawahunki nishpa.

²⁴Chaymanta Jesuska tukuy ñukanchikunata rimarka:

Kankuna ñukata katinayawashpaykichika ama kankuna kikin munashkaykichita ruraychinachu. Kankunata chiknik runakuna piñarishpa wañuchinayahushpankunapas ñukallata katiwaychi.

²⁵Maykanmi wañuyta manchashpan

sakiwan, chayka wiñaypami wañunka. Maykanmi ñukata katiwahushpan chikninata wañuyta parisin, chayka wiñaypami Yaya Dioswa kawsak rinka. ²⁶Imata valin shuk runa tukuy kay mundupi tiyashkata apinanpa. Tukuy chaykunata apishpanpas wiñaypami wañunka. Masna kullkitapas kunayashpaykichika manami atipankichichu rantinata chay wiñaypa Yaya Dioswa kawsanataka. ²⁷Ñuka Yaya Diospa Wawan silumanta *angelkunawa shamuhushpayni suma chuyahlla rikurishpami shamusha Yayaynipa yachayninwa. Chay urasmi mana alita rurak runakunataka kastigasha. Chaymanta kasuwak runakunataka rimasha ñukawami silupi kawsankichi. ²⁸Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta kaypi kahukkunaka manara wañuhushpaykichira ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata rikuwankichimi wañushkaynimanta kawsarimushpayni kay allpapi kamachik tukunaynita.

**Jesuska suma chuyahlla
rikunayu tukurka**
(Mk. 9.2-13; Lk. 9.28-36)

17 ¹Chaymanta Jesuska sokta punchamanta Pedrowa, *Santia-gowa, paypa wawkin Juanwapas sikarka shuk atun urku awama. ²Chay urkupi kahushpankuna chay kimsa runankunaka Jesusta chuyahlla chikanyashkanta rikurkakuna. Uyanka intishina punchayachirka. Churarishkanpas yura chuyahlla sintihushkashina rikurirka. ³Chay kimsa runankunaka rikurkakuna ñawpa yachachikkuna Moiesta, Eliastapas Jesuswa kwintahukkunata. ⁴Chayta rikushpan Pedroka mancharishpa rimarka:

Yaya Jesús, alitami kaypi kahunchi. Munashpaykika rurashu kimsa tampukunata, shukta kanrayku,

shuktaka Moisesrayku, shuktaka Eliasrayku nishpa.

⁵Chasna Pedroka rimahushkanpi shuk chuyahlla rikurik puyuka paykunata arkamurka. Chay puyu ukumanta uyarkakuna Yaya Diospa rimahushkanta:

Kay Jesuska munashkayni Waway-nimi. Paymi ñukata sumakta kushichiwani. Kasuychi payta.

⁶Chayta uyashpankuna chay kimsa Jesuspa runankunaka mancharishpankuna allpapi kunkurishpa kumurirkakuna. ⁷Chaypina Jesuska kayllayashpan paykunata llankashpan rimarka:

Atariychi, ama manchariyichichu nishpa.

⁸Paykunaka atarishpankuna Jesusta sapallantana rikurkakuna. ⁹Chay urkumanta uraykuhushpankunaka Jesuska paykunata rimarka:

Kay urkupi rikushkaykichitaka ama nima pita kwintankichirachu, ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa wañushkaynimanta kawsarimunaynikama.

¹⁰Chaypina chay kimsa runankunaka Jesusta tapurkakuna:

¿Imaraykutaya Moisespa killkashkanta yachachikkunaka rimanahun, manara Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka shamuhushpanrami Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Eliasra kuti shamunka nishpa?

¹¹Jesuka paykunata aynirka:

Shutipami riman, puntiru Elias kuti yachachik shamunka runakuna kawsayninkunata alicharinankunapa Yaya Dioswa nishpa. ¹²Ñuka kankunata rimani, Eliaska ñami shamushka. Runakuna manami riksirkakunachu payta. Chasna mana riksishpankunami parisichishpa payta wañuchirkakuna. Chasnallatatami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kashpayni ñukatapas parisichishpa wañuchiwankakuna.

¹³Chasna Jesús rimahushpanrami
chay runankunaka asirtarkakuna
Eliasmanta rimahushkanwa Bawtisak
Juanmanta paykunata rimahushkanta.

**Jesuska shuk supay yaykushka
wawata ampírka**

(Mk. 9.14-29; Lk. 9.37-43)

¹⁴Chaymanta Jesuska chay kimsa
runankunawa urkumanta uraykumush-
pan achka runakuna kahushkanpi
paktamurkakuna. Chaypi shuk runaka
Jesusta kayllayashpan puntanpi
kunkurishpan rimarka:

¹⁵Yachachik, wawaynita llakichish-
payki ampipay. Yapa achkatami
parisipahun. Maypipas kahushpan
sinchiyarishpa allpama urman. Achka
kuti ninapi yakupipas urmapan. ¹⁶Kay
wawaynita apamurkani runaykikunama.
Paykunaka mana atipashkakunachu
ampinata.

¹⁷Chaypi Jesuska tukuy runakunata
rimarka:

Mana ali yuyayyu runakuna,
kankunaka manami sinchikunkichichu
ñukapi. Ima uraskamataya kankunawa
kiparishpa yachachishkaykichi.
Apamuychi kayma chay unkushkata.

¹⁸Chay wawata pushamushpankuna
Jesuska chay unkuchik supayta sinchi
shimiwa kamachirka ¡llukshiy kay
wawamanta! nishpa. Chay ratulla chay
wawaka ampirishka kiparirka.

¹⁹Chaymanta tukuy ñukanchi Jesuspa
runankuna shuk parti paywa tantarish-
panchi tapurkanchi:

¿Imaraykutaya mana ñukanchika
atipashkanchichu chay supayta
llukshichinata chay wawamanta?
nishpa.

²⁰Chaypina Jesuska ñukanchita
aynirka:

Kankunaka manami tukuy shunkuyki-
chimanta pacha kiriwankichichu.

Chayraykumi mana atipashkankichichu
chay supayta llukshichinata chay
wawamanta. Alita uyawaychi. Uchillas-
tullatapas Yaya Diosta kirinkichimaka,
rimankichima kay urkuta anchuray
chaymanta nishpa, chay urkuka rimash-
kaykichita kasushpanmi anchurima.
Yaya Diosta tukuy shunkuykichimanta
pacha kirinkichimaka, payka yanapa-
mami tukuy imata atipanaykichipa
ruranata. ²¹Chasna supaytaka atipanki-
chi runamanta llukshichinata mana
mikushpa mañashpalla Yaya Diosta
nishpa.

**Jesúska kutikashka rimarka
wañunanmanta**

(Mk. 9.30-32; Lk. 9.43-45)

²²⁻²³Chaymanta Jesuska ñukanchiwa
pakta Galilea allpapi purihushpan
ñukanchita rimarka:

Ñuka silumanta shamushka runa
kashpaynipas chikniwak runakunami
apichiwashpankuna parisichishpa
wañuchiwanakuna. Chasna wañuchi-
washpankunapas kimsa punchamantami
Yaya Dios kawsachiwanka.

Chayta uyashpanchi yapa llakirirkan-
chi.

**Jesúska rimarka Yaya Diospa
wasinrayku kullkita
paganankunapa**

²⁴Chaymanta Jesús ñukanchiwa pakta
rishpan Kapernaum llaktapi paktarkan-
chi. Chaypi shuk runakuna *Yaya
Diospa wasinrayku kullkita kibrakkuna
kashpankuna Pedrota kayllayashpa
tapurkakuna:

¿Kankunata yachachik Jesúska
manachu pagan Yaya Diospa
wasinrayku?

²⁵Chasna tapushpankuna Pedroka
aynirka:

Ari, paypas paganmi nishpa.

Chaymanta Pedro chay wasipi
yaykushpan manara nima imata rimash-
panra Jesuska payta tapurka:

¿Imatata yuyarinki Simón? Rimaway
¿pitata kullkita pagachinahun atun
apukunaka, kikin llaktankunamanta
runa masinkunatachu, shuk allpamanta
runakunatachu? nishpa.

²⁶Chaypi Pedroka ayrirka:

Shuk allpamanta runakunatami
pagachinahun nishpa.

Chaypi Jesuska rimarka:

Chayrayku chay apukunapa kikin
llaktankunamanta runa masinkunaka mana
nima shuk imata paganankuna tiyanchu.
²⁷Ñuka Yaya Diospa Wawan kashpayni
Yayayni Diospa wasinrayku mana
paganayni tiyanchu. Mana paganayni
kashpanpas nima pita piñachinanchipa,
akuychi pagashunchi. Antsilukriy kuchama.
Chay puntiru challwata apishpay kimi
shiminpi kullkita tarinki. Chayta pagakriy
ñukarayku kanraykupas.

**Jesuka yachachin maykanmi
tukuymanta ashwan yachayyu kan**
(Mk. 9.33-37; Lk. 9.46-48)

18 ¹Chay uras Jesús Pedrowa
kwintahushpan ñukananchi payta
kayllayashpanchi tapurkanchi:

Yachachik, Yaya Dios tukuy runaku-
nata kamachishpan ¿pitaya ñukananchi-
manta ashwan yachayyu kanka?

²Chasna tapushpanchi Jesuska shuk
wawata kayashpan chawpinchipi
shayachirka. Payta rikuchishpan
ñukananchita yachachirka:

³Alita uyawaychi. Kankuna shuk
wawashina mana yachayyuchu kani nishpa
yuyarishpa kawsaychi. Mana sakishpayki-
chika yuyarinata runa masinkunamanta
ashwan yachayyu kani nishpa, manami
Yaya Diospa kamachishkan tukushpa
paypa ali kamachihushkanpi kawsankichi-
chu. ⁴Kay wawashina mana yachayyuchu

kani nishpa yuyarishpaykichika Yaya
Diospa kamachihushkanpi tukuymanta
ashwan yachayyu kankichi. ⁵Chaymanta
maykanmi ñukata yuyawashpan shuk
wawata yuyashpa wasinpi yaykuchin,
chayka ñukatami yaykuchiwan nishpa.

**Jesuka yachachin shuk runa
masinta uchata rurachishpan yapa
kastigarishka kananmanta**
(Mk. 9.42-48; Lk. 17.1-2)

⁶Chaymanta Jesuska rimarka: Maykanmi
shuk wawa chayra katiwahukta uchata
rurachin, paytaka Yaya Diosmi chaymanta
ashwan sinchita kastiganka. Ashwan ali
kama, kunkanpi atun rumiwa watashpa
wichuy tukushpan chawpi yakupi chinkari-
nanpa. ⁷Ay kay allpapi Yaya Diosta mana
kasukkuna, yapa tukuyta uchata rurachina-
yashkankunarayku. Tukuy uras chasna
uchata rurachinayakkuna tiyashpanpas ay,
maykankunami uchata rurachikkuna
kanahun. ¡Imashna kastigushi paykuna-
rayku kanka!

⁸Chayrayku imapas kanta uchata
rurachinayashpanka sakiy. Makiki chakiki
kanta uchata rurachinayashpanka pitishpa
wichushkashina sakiy. Mana ishkanti
makikiwa, ishkanti chakikiwa nina mana
wañukma rinaykipa, ashwan alimi kama,
shuk makillawashina shuk chakillawashina
Yaya Diospa kawsanampi yaykunaykipa.
⁹Chaymanta ñawikiwa imatapas
rikushpayki uchata ruranayashpaykika
ñawikita surkushkashina sakiy. Mana
ishkanti ñawikiwa nina mana wañukma
rinaykipa, ashwan ali kama, shuk
ñawillawashina silupi Yaya Dioswa kawsak
rinaykipa nishpa.

**Jesuka yachachin obeha
chinkarishkata yuyachishpa**
(Lk. 15.3-7)

¹⁰Chaymanta Jesuska yachachihush-
pan nirka: Rikuychi, nima shuk

wawastuta, nima shuk chayra katiwak runata chikniychichu. Kay rimahush-kaynita alita uyaychi: Paykunapa *angelkunaka silupimi tukuy uras Yaya Diospa puntanpi kanahun. ¹¹Ñuka Yaya Diospa Wawanka shamushkanimi tukuy runakunata sinchi kastigananmanta kishpichinaynipa.

¹²¿Imashnata yuyarinkichi? Shuk runapa shuk pachak obehankuna tiyama. Chay shuk pachak obehankunamanta shuklla chinkarishpan ¿imatata rurama? ¿Manachu chay iskun chunka iskunta sakishpan chay shuklla chinkarishkata maskak rinma? ¹³Alita uyawaychi. Chay shuk chinkarishka obehanta tarishpanka chay achka mana chinkarishka obehankunamanta ashwantami kushikuma. ¹⁴Chasnallata-tami silupi kawsak Yayanchika tukuy wawankunata alita yuyan. Chayraykumi payka mana munanchu nima shuk chayra katiwak runa paymanta chinkarishpa nina mana wañukma rinanpa nishpa.

Jesuka yachachin imashnami runa masinchita llakichinanchi tiyan
(Lk. 17.3)

¹⁵Chaymanta Jesuka yachachirka imashnami shuk kirik masinchita llakichinanchi tiyan nishpa. Kasnami nirka:

Shuk kirik masikichi kanta mana alita rurashpanka sapallayki rishpayki payta kunay. Kanta ari nishpanka alita alichashpa llakichinakuychi, chasnami kutikashka alitana paywa kawsankichi. ¹⁶Mana rimashkaykita uyashpanka ishka kimsa kirik wawkikunawa pakta alichak riychi. Chasna ishka kimsa kirikkunapa rikushkanpi chay mana alita rurak runata kunashpaykichi tukuy yachankakuna shutipa rimashkaykichi. ¹⁷Chay runaka kunashkaykichita

mana uyashpanka Yaya Diosta kasuk masikichikunata tantachishpa rimaychi paykunapas yachanankunapa. Paykunatapas mana uyanayashpanka Yaya Diosta mana kirik runatashinana rikuychi. ¹⁸Alita uyawaychi. Kankuna shuk runata rimashpaykichi uchaykika mana llakichirishkachu kan nishpa, Yaya Diospas ari, chasna kachun ninkami. Shuk runata rimashpaykichi uchaykika llakichirishka kan nishpa, Yaya Diospas ari, chasna kachun ninkami.

¹⁹Alita uyawaychi. Kankuna ishka yamanta shuk yuyayllawa mañawashpaykichika Yaya Dios shuk imapi yanapananpa, payka kankunata yanapankami. ²⁰Ñukata kiriwashpaykichi ishka yamanta kimsamanta tantarishpaykichi chaypi kankunawa pakta kahuni.

Jesuka yachachin mana llakichinayak runamanta yuyachishpa

²¹Chaypi Pedroka kayllayashpan Jesusta tapurka:

Yachachik, shuk runa masini achka kuti mana alita rurawashpanka ¿masna kutitaya payta llakichinayni tiyan? ¿Kanchis kutichu llakichisha? nishpa.

²²Chaypina Jesuka aynirka:

Mana rimashkaykichu kanchis kutilla llakichinaykipa. Rimashkayki kanchis chunka kuti kanchiskama llakichinayki tiyan. Mana yupashpa achka kuti llakichiylla.

²³Chaymanta ashwanta asirtachishpa rimarka:

Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Rikuychi shuk yachayyu patrón runankunata kushkanwa rurashkankunamanta tapunayashkata. ²⁴Ña tapunata kallarihanpa shuk payta liwik runata pushamurkakuna. Payka chay patronta

yapa achka, mana nima ima uras pagaypata waranka kullkita liwirka. ²⁵Chay liwik runa nima kullkiyuchu karka liwishkanta pagananpa. Chayrayku chay patronka runankunata rimarka: Mana paganata atipashpan kay runataka warminti, tukuy wawankunataapas, tukuy paypa tiyapushkantapas rantichik riychi. Chay rantichishkaykichi kullkita ñukata kuwaychi paypa liwinmanta nishpa. ²⁶Chasna rimashpan chay liwik runaka chay patronpa puntanpi kunkurirka. Yapa llakirishpan rimarka: Patroyni, ama piñariwaychu. Chapaway. Mana unayashpachu tukuy liwishkaynita pagashkayki. ²⁷Chasna yapa atunta tapushkanrayku chay patronka chay runanta llakichishpan rimarka: Kutiy ña wasikima. Tukuy liwiwashkaykimanta kanta llakichini. Kunanka manana liwiwankinachu nishpa.

²⁸Chay llakichirishka runa llukshishpan shuk runa masinwa tinkunakurka. Chay tinkunakushkan runaka payta shuk uchillastu kullkita liwirka. Chaypina chay llakichirishka runana yapa piñarishpan chay uchillastu payta liwik runataka kunkanmanta apishpan sipinayarka. Payta rimarka: Kunalla pagaway tukuy liwiwahushkaykita nishpa. ²⁹Chasna rimashpan chay liwik runaka paypa puntanpi kunkurishpan rimarka: Ama piñariwaychu. Chapaway. Tukuy liwishkaynitami pagashkayki nishpa. ³⁰Yapa sinchita tapuhushpanpas chay sipinayak runaka mana munarkachu uyanata. Chay liwihuk runa masintaka karselma churachirka tukuy liwishkanta paganan punchakama.

³¹Chay runata karselpi churachishkanta runa masinkuna rikushpankuna yapa llakirishpankuna chay patrontana rimak rirkakuna. ³²Chaypina payka chay llakichishkan runanta kayachish-

pan rimarka: Kanka yapa millaypa runami kanki. Sinchita tapuwashkayki-raykumi chay achka mana pagaypa waranka kullkita liwiwashkaykimanta llakichirkani. ³³Kanta llakichishkaynishina kanpas llakichinkima karka runa masakita nishpa. ³⁴Chaypina chay patronka yapa piñarishpan kamachirka chay runatapas karselpi churanankunapa tukuy liwihushkanta paganan punchakama.

³⁵Chaymanta ñukanchita rimashpa katirka: Chay patrón millaypa rurak runanta kastigashkanshinami Yaya Dios kankunatapas kastiganka, mana runa masakichikunata tukuy shunkuykichimanta pacha llakichishpaykichika.

**Jesuska yachachin kari warminwa,
warmipas kusanwa mana
sakinakunankunapa
(Mk. 10.1-12; Lk. 16.18)**

19 ¹Tukuy chaykunata yachachishkanwasha Jesuska Galilea allpamanta llukshishpan Judea allpamantirka, chay Jordán yaku chimpama.

²Chaypi achka runakuna payta katirkakuna. Jesuska chay uras achka unkushkakunata ampirka.

³Chaymanta *fariseokuna Jesusta kayllayashpankuna pantachichinayashpa tapurkakuna:

¿Alichu kama kusan warminta sakinanpa shuk imastumantalla, maykantami mana alita ruramachu?

⁴Chasna tapushpankuna Jesuska aynirka:

¿Manachu Yaya Diospa killkachishkanpi leyishkankichi runata rurashpan Yaya Dios karita warmita rurashkanta?

⁵Yaya Dios chasna karita warmita rurashpan rimarka: Tukuy karikuna yayanta mamanta sakinankuna tiyan warminwana tantaylla kawsanankunapa. Paykunaka tantarishpankuna shuk

runashinallami kanahun nishpa.
⁶Chasna Yaya Dios paykunata tantachishpan shuk runashinalla kanahun, manana ishkey runashinachu kanahun. Chayrayku mana alichu nima shuk runa warminta sakinanpa.

⁷Chasna Jesús yachachihushpanmi chay fariseokunaka tapurkakuna:

Chasna kashpanka ¿imaraykutaya Moiseska kamachirka shuk kari warminta sakinayashpan apunkunapa puntanpi warminta shuk sakina killkata kushpan atipama sakinata nishpa?

⁸Chaypina Jesuska rimarka:

Kankuna mana Yaya Diosta kasunayashpaykichi Moiseska rimarka shuk sakina killkata kushpa atipankichi sakinata warmikichita nishpa. Ñawpamanta pachami Yaya Dioska mana munarkachu sakinakunaykichita. ⁹Ñuka kankunata rimani warmikichita ama sakiyichichu. Atipankichi warmikichita sakinata, shuk kariwa musayashkanraykulla. Mana chasna rurashpan warmikita sakishpaykichika uchatami rurankichi. Chaymanta shuk warmita apishpaykichika uchatami rurankichi. Chay sakishka warmita pushak karipas uchatami rurana.

¹⁰Chaypina ñukanchika payta rimarkanchi:

Yaya Dios mana munashpanka warminchita sakinanchipa, ashwan alichari kama shuk runa mana warmiyananpa nishpa.

¹¹Chasna rimashpanchi Jesuska ñukanchita aynirka:

Mana tukuy runachu asirtankakuna kay rimahushkaynita. Ashwan maykankunallatami Yaya Dioska asirtachin, chaykunami yachankakuna imamantami rimahuni. ¹²Tiyan achka runakuna chasna mana warmiyu kawsanankunapa. Shuk karikunaka wawayarinahunmi mana shuk warmiwa tupanata

atipakkuna. Chayrayku mana warmiyanahunchu. Shuk karikunaka chasna tukunahun, paykunata kapashkankunarayku. Chasna tukushpankuna mana warmiyanahunchu. Shukkunaka mana warmiyanahunchu Yaya Diospa kamachishkankunalla kanankunapa. Maykankunami kay rimashkaynita asirtanahun, asirtashkankunashina kawsanahuchun nishpa.

**Jesuka wawakunata llankashpan
 Yayan Diosta mañarka**

(Mk. 10.13-16; Lk. 18.15-17)

¹³Chaymanta shuk runakuna wawakunata Jesusma pushamurkakuna, Jesús llankashpan paykunarayku Yaya Diosta mañananpa. Chayta rikushpanchi ñukanchika piñarishpa paykunata arkahurkanchi Jesusta mana kayllayanankunapa kasna nishpa:

Ama chay wawastukunataka Jesusma pushamuychichu.

¹⁴Chasna piñarishpanchi Jesuska ñukanchita rimarka:

Ama arkaychichu chay wawakunata ñukama pushamunankunapa. Maykankunami kay wawakunashina ñukata kiriwanahun, chaykunallami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakuna.

¹⁵Chasna rimashpan Jesuska tukuy chay wawakunata kuyashpan Yayan Diosta mañarka paykunarayku. Chaymanta llukshishpan rirka.

**Shuk kullkiyu runa Jesuswa
 kwintarka wiñaypa kawsanamanta**
(Mk. 10.17-31; Lk. 18.18-30)

¹⁶Chaymanta shuk runa Jesusta kayllayashpan tapurka:

Yachachik, ¿ima ali runanatata ruranayni tiyan Yaya Dioswa wiñaypa kawsanaynipa?

¹⁷Chasna tapushpan Jesuska rimarka:

¿Imaraykuta tapuwahunki maykanmi ali kan ruranapa? Yaya Diosllami ali kan. Paywa kawsak rinayashpaykika Yaya Diospa kamachishkankunata alita kasushpa kawsay.

¹⁸Chay runaka tapurka:

¿Maykan kamachishkakunata paktachinayni tiyan? nishpa.

Chasna tapushpan Jesuska rimarka:

Ama runa masikita wañuchiychu.

Ama shuk warmiwa musayaychu. Ama shuwaychu. Ama nima maykan runamanta nima imata llullashpa rimaychu. ¹⁹Yayaykita mamaykita yuyashpa kushichishpa kawsay. Chaymanta kan kikinta yuyahukshina tukuy runa masikikunata yuyay. Tukuy chayta kasushpa kawsanayki tiyan nishpa.

²⁰Chay runaka rimarka:

Tukuy chay Yaya Diospa kamachishkantaka kasushpami kawsashkani.

¿Imatata ashwan pishiwan ruranaynipa?

²¹Chaypina Jesuska aynirka:

Yaya Diospa munashkanta alita ruranayashpaykika rantichikriy tukuy imaykikunata. Chay kullkitaka nima imayu runakunata kuy. Chasna rurashpaykimi silupi achka imayushina tukunki. Chasna rurashkaykiwasha shuti katiway.

²²Chayta uyashpan chay runaka yapa llakirishpa wasinma kutirka. Yapa achka imayu kashpan mana munarkachu tukuy imankunata rantichishpa kunata. Chayrayku yapa llakirirka.

²³Chay runa llakirishka rishpanna Jesuska ñukanchita rimarka:

Alita uyawaychi. Kullkinllapi yuyarihuk runakunaka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakunachu.

²⁴Kutikashka rimani kankunata, shuk atun wiwa kamilluka manami atipamachu pasanata shuk aguha uchkunstuta.

Chasnallatatami shuk kullkiyu runaka kullkinllata munashpanka mana atipanchu Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsanata nishpa.

²⁵Chayta uyashpanchi mancharishpa tapunakurkanchi:

Chasna kashpanka ¿pishi atipanka Yaya Diospa kamachinanpi yaykunata? nishpa.

²⁶Chaypina Jesuska ñukanchikunata rikushpan rimarka:

Manami nima shuk runa atipamachu pay kikinlla Yaya Diospa kamachinanpi yaykunata. Yaya Diosllami atipan runakunata kishpichishpa yaykuchinata.

²⁷Chaypina Pedroka rimarka:

Ñukanchika sakishkanchimi tukuy ñukanchipa tiyashkakunata kanta katinanchiranti. ¿Imatata Yaya Dios ñukanchita kunka? nishpa.

²⁸Jesuska ñukanchita aynirka:

Alita uyawaychi. Yaya Dios kay allpapi tukuyta mushuta rurashpanmi ñuka paypa Kachashkan Runami kutikashka shamusha suma yachayniwa tukuy runakunata kamachinaynipa. Chasna suma kamachik tukushpaynimi ñukata katiwahushkaykichirayku kankunatapap churasha ñukawa pakta kamachikkuna kanaykichipa. Chaypina chay chunka ishkay yaya rukunchikuna wañuta tukuy paykunamanta mirashka israel masinchikunawa pakta kawsashkankunamanta tapushpaykichi rimankichi pimi kishpinka pimi kastigarinka nishpa.

²⁹Chaymanta Jesuska rimarka:

Shuk runa ñukata katiwahushkanrayku wasinta, wawkinunata, paninkunata, yayanta, mamanta, wawankunata, chakrankunata sakishpanka paytaka Yaya Dioska tukuy ima sakishkanmanta ashwantami kunka. Chay yuyawak runaka wañushkanwasha wiñaypatami

Yaya Dioswa silupi kawsanka. ³⁰Achka runakuna maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kanahun, paykunami Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kankakuna. Achka runakuna maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kanahun, paykunami Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kankakuna.

**Jesuska ali tarawachik
patronmanta yuyachishpa
yachachin**

20 ¹Chaymanta Jesuska rimashkanta ashwan alita asirtachinanpa chay runakunata yachachirka: Akuychi yuyarishunchi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Rikuychi, shuk patronpa tiyapurka shuk atun uva chakran. Shuk puncha tutamanta payka llukshirka runakunata maskananpa, uva chakranpi tarawachinanpa. ²Runakunata tarishpan rimarka: Tukuy puncha chishiyakta chakraynipi tarawashpaykichika kankunata pagasha shuk puncha valishkata nishpa. Paykunaka ari nishpankuna tarawak rirkakuna. ³Tutamantara kahushpan intika, chay patronka kutikashka maskak rirka ashwan runakunata. Plasapi achka mana tarawanayu runakunata rikurka. ⁴Paykunata rimarka: Kankunapas uva chakraynipi tarawak riychi. Tarawashkaykichimanta kankunata pagasha nishpa. Chasna rimashpan paykunapas tarawak rirkakuna. ⁵Chay chakrayu runaka chawpi puncha, chaymanta chishipi kutikashka maskak rirka runakunata tarawachinanpa. Kuti runakunata tarishpan kacharka chakranpi tarawa-

nankunapa. ⁶Ña chishiyahushpan kutikashka plasama rirka maskananpa runakunata tarawachinanpa. Plasapi kutikashka mana tarawanayu runakunata rikurka. Paykunata tapurka: ¿Imaraykuta tukuy puncha kaypi kankichi nima imata rurashpa? nishpa. ⁷Chasna tapushpan paykunaka aynirkakuna: Nima pi ñukanchita tarawananchipa maskashkachu nishpa. Chaypina chay patronka rimarka: Kankunapas uva chakraynipi tarawak riychi nishpa.

⁸Chaymanta tutayahushpanna chay patronka paypa runanta rimarka: Tukuy tarawashka runakunata kayashpayki pagay. Ashwan washa shamushkakunamanta kallarithpa tukuyta pagay nishpa. ⁹Chaypina shuk uralla tarawak runakunata pagarka tukuy puncha tarawashkashina. ¹⁰Chayta rikushpankuna tutamanta pacha tarawashkakunaka yuyarirkakuna, ñukanchita ashwanta paganka tukuy puncha tarawashkanchirayku nishpa. Chasna yuyarishpankunas shuk puncha tarawashkankunamantalla pagay tukurkakuna. ¹¹Chayrayku piñarishpankuna patronmanta yuyarirkakuna mana ali pagak patrón kananta. ¹²Chaypi payta rimarkakuna: ¿Imaraykuta ñukanchita kay washa tarawak shamushka runakunawa parihullata paganki? Paykuna shuk urallata tarawashkakuna. Ñukanchika tukuy puncha inti rupata awantashpa tarawashkanchirayku ashwanta paganayki tiyan. ¹³Chasna piñarishpa rimashpankuna chay patronka shukta rimarka: Amigu, ñukaka manami kanta llullachihunichu. ¿Manachu kwintashkanchi tukuy puncha tarawashkaykirayku shuk puncha valishkata paganaynipa? ¿Imashnataya kunan ashwanta munanki paganaynipa? ¹⁴Chay kushkayni kullkita apashpa riy. Ñuka paganayani washa shamushkakunatapas

kankunawa parihullata. ¹⁵Ñukapa kullkini kashpan munashkaynita rurani. Kanka matsankarashpaykika shukku-naka kanshinallatata kullkita apashkan-kunarayku, mana alitachu yuyarinki.

¿Piñarihunkichu ñuka ali shunku kashpayni mana mitsashpachu shukku-natapas kantashina kushkaynirayku?

¹⁶Chasnallatata maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kanahun, paykunami Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kankakuna. Maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kanahun, paykunami Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kankakuna nishpa.

**Jesuka kimsaynin kuti
wañunanmanta
kawsarinanmantapas rimarka**
(Mk. 10.32-34; Lk. 18.31-34)

¹⁷Chaypina Jesuska achka runakunawa pakta Jerusalén llaktama rihushpan ñukanchi chunka ishkay runankunata chaynikstuma pushashpan rimarka:

¹⁸Ñami yachankichi Jerusalén llaktama rihushkanchita. Chaypi chiknik runakunaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata apiwankakuna, *saserdotekunapa apunkunata, Moisespa killkashkanta yachachikkunatapas kuwankakuna. Chaypina paykunaka tantarishpankuna shuk yuyayllawa wañuchiwanayankakuna. ¹⁹Chasna wañuchiwanayashpankuna *romano runakunata kuwankakuna. Paykuna yapa asichiwankakuna, waktawankakuna, chaywasha kruspi klabawashpankuna wañuchiwanakakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarimusha.

**Santiagopa, Juanpa maman Jesusta
tapurka shuk imata
wawankunarayku rurananpa**
(Mk. 10.35-45)

²⁰Chaymanta Sebedeopa warmin ishkay Jesusta katik wawankunawa Jesusta kayllayarkakuna. Sebedeopa wawankuna *Santiago, Juan karkakuna. Chay warmika Jesusta tapunayashpan puntanpi kunkurirka. Chaypina Jesuska payta tapurka:

²¹¿Imatata munanki ruranaynipa? nishpa.

Payka aynirka:

Kan tukuy runakunata kamachihush-payki kay ishkay wawaynikunata karan shukta kuchuykipi tiyachipay tukuymanta ashwan alita kanwa pakta kamachinankunapa nishpa.

²²Jesuka aynirka:

Kankunaka mana alita yachashpaykichi chayta tapuwahunkichi. Ñukaka achkatami parisinayni tiyan wañunaynikama. ¿Atipankichimachu ñukashina awantanata chay tukuy parisinakunata wañunaykikichikama?

Chasna rimashpan paykunaka aynirkakuna:

Ari, atipashunmi awantanata.

²³Chaypina Jesuska rimarka:

Ari, kankunapas ñukashina achkata parisinaykichi tiyan. Chasna parisishpaykichipas ñukaka manami aklashanchu nima pita maykanmi kuchuynipi tiyarishpa kamachinka. Yayayni Diosllami aklanka, maykankunami kuchuynipi tiyarishpa kamachinkakuna nishpa.

²⁴Chasna chay warmi ishkay wawankunarayku tapushpan ñukanchi chunka runankunana uyashpanchi piñarirkanchi, chay ishkay wawkikuna ñukanchimanta ashwan atun tukunayashkankunarayku. ²⁵Chasna piñarihushkanchita rikushpan Jesuska ñukanchita kayashpan rimarka:

Kankunaka alita yachankichi, kay allpapi atun allpakunapi kamachik atun apukuna kamachinanpi kawsak runakunata yapa manchachishpankuna sinchita kamachishkankunata. Kamachinanpi kawsak runakunata mana yuyashpa parisichishpa kasuchinahun. ²⁶Kankuna Yaya Diospa shiminta kasukkunaka, ama chasna kanayaychichu. Shukkunamanta pasa kanayashpaykichika tukuy runa masikichikunata yanapashpa kawsaychi. ²⁷Kankuna tukuyamanta ashwan yachak kanayashpaykichika tukuy runa masikichikunata kasushpa kawsaychi. ²⁸Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapas manami shamushkanichu kay allpama runakuna sirviwanankunapa. Ashwan shamushkanimi tukuy runakunata yanapanaynipa. Shamushkanimi achka runakunaranti wañushpayni kastigarina kashkankunamanta kishpichinaynipa.

**Jesuka ishkey
wiskukunata ampirka**
(Mk. 10.46-52; Lk. 18.35-43)

²⁹Jesuka ñukanchiwa pakta Jerikó llaktamanta llukshishpan achka runakuna katirkakuna. ³⁰Chaypina ishkey wisku runakuna ñampi mayanpi tiyahurkakuna. Paykunaka Jesús pasahushkanta uyashpankuna sinchita kaparishpa rimarkakuna:

¡Yaya Jesús, Davidpa Miraymanta Kishpichik, ñukanchita llakichiy!

³¹Chasna sinchita kaparishpankuna Jesuswa purik runakunaka killarishpankuna rimarkakuna:

Chunllayaychi nishpa.

Chay wiskukunaka mana kasushpachu ashwan sinchita kaparirkakuna:

¡Yaya Jesús, Davidpa Miraymanta Kishpichik, ñukanchita llakichiy!

³²Chaypina Jesuka rihushkanmanta shayarishpan chay ishkey wisku runakunata kayashpan tapurka:

¿Imatata munankichi kankunarayku rurayanynipa?

³³Chaypina paykunaka aynirkakuna: Yaya Jesús, ñawinchita ampiy rikunanchipa.

³⁴Chasna rimashpankuna Jesuska paykunata llakichishpan ishkantipa ñawinkunata llankarka. Chayllawa kunkaymanta rikurkakunana. Paykunaka ampirishpankuna Jesustana katirkakuna.

**Jesuka Jerusalén
llaktapi yaykurka**
(Mk. 11.1-11; Lk. 19.28-40;
Jn. 12.12-19)

21 ¹⁻²Jesuka ñukanchiwa pakta Jerusalén llaktama rihushpan Betfagé llakta mayanpi paktarkanchi. Chay uchilla llaktaka karka Jerusalén kuchupi, Olivos shutiyu urku pampapi. Chay mayanpi paktashpanchi Jesuka ñukanchikunamanta ishkeyta kacharka kasna nishpa:

Riychi chay rikuhushkanchi llaktama. Chaypi paktashpaykichimi tarinkichi shuk burru warmi watarishkata malta wawanwa pakta. Chay mamanta paskashpaykichiy wawanwa pakta apamuychi. ³Shuk runa kankunata mitsashpan tapushpanka ¿imaraykutaya kay burruta apahunkichi? nishpa, payta rimaychi Yayanchi Jesusmi munahun awanpi tiyarishpa rinanpa. Kunanllatatami kutichik shamushu nishpa rimankichi.

⁴Chayka pasashka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikpa kasna nishkanka paktarinanpa:

⁵Jerusalén llaktapi kawsak runakunata rimaychi: Rikuychi, atun apuykichimi ña shamuhun kankunata kishpichinanpa. Yapa yachak apu kashpanpas mana yachak runashina llashata apak burrupa wawan maltapa awanpi tiyarishpan shamuhun nishpa.

⁶Chaypina chay ishkay runankunaka Jesús kamachishkanshina chay burruta apak rirkakuna. ⁷Chay burruta wawanti Jesusma apamushpankuna ñukanchika burrupa awanpi churarinanchita mantarkanchi. Chay awapi Jesuska tiyarishpan rirka Jerusalenpi yaykunapa. ⁸Chasna Jesús rihushpan achka runakuna payta kushichishpa katirkakuna. Shukkunaka paypa puntanpi rishpankuna kamisanakuna awapi churarishkankunata Jesuspa puntanpi rihushkan ñampipi mantarkakuna. Shukkunaka chipati pankakunata pitishpa mantarkakuna ñampita sumayachishpa Jesusta shuk atun aputashina kushichinankunapa. ⁹Chaypina Jesuspa puntanpi rihuk runakuna, washanmanta katik runakunapas yapa kushikushpa kaparirkakuna:

¡Akuychi kushichishunchi kay ñawpa atun apu Davidpa Miraymanta Kishpichikta! Yaya Diospa alita rikushkan yanapashkan runami kan. Yaya Diospa munashkanta rurananpa kachashkan kashpanmi shamuhun. ¡Akuychi kushichishunchi awa silupi kawsak Yaya Diosta! nishpa.

¹⁰Jesús Jerusalén llaktapi yaykuhushpan chaypi kawsak runakuna yapa mancharishpankuna tapurkakuna:

¿Pitaya kay runaka? nishpa.

¹¹Jesuswa purihuk runakuna rimarkakuna:

Kay runaka Yaya Diospa yachayninwa alita yachachik Jesusmi. Payka Galilea allpapi kahuk Nasaret llaktamanta runami nishpa.

Jesuka rantichik runakunata Yaya Diospa wasinmanta llukshichirka

(Mk. 11.15-19; Lk. 19.45-48;

Jn. 2.13-22)

¹²Chaypi Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yaykurka. Chay wasipi puntiru atun pampa kincharishkapi achka

rantichihuk runakuna, rantihuk runakunapas karkakuna. Chaymanta tiyarka kullkita kamyakkuna. Tukuy chaykunata rikushpan Jesuska kullkita kamyakkunapa mesankunata, wiwa mukukukunata rantichikkunapa mesankunatapas pultyachi pultyachi rurashpan amunkunata kamachirka llukshinankunapa. ¹³Chasna rurashpan Jesuska rimarka:

Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Kay wasinika ñukata mañanankuna wasinimi kan nishpa.

Kankunaka kay Yaya Diospa wasinta shuwakunapa kushilla tantarinata rurashkankichi. [Chasna Jesuska rimashpan paykuna chaypi achkata kobrashpa kullkita kamyahushkankunarayku rantichihushkankunarayku shuwakunashina kanankunata yuyachirka.]

¹⁴Chaymanta Jesús chay wasillapi kahushpanra wisku runakuna, wakhishka chakiyu runakuna payta kayllayarkakuna. Chaypina Jesuska paykunata llakichishpan ampirka. ¹⁵Chay *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkan kamachishkata yachachikkunapas chay mana atipaypakunata rurashkanta rikushpankuna piñarirkakuna. Chaymanta ashwan piñarirkakuna, wawakuna Yaya Diospa wasinpi kaparihushkankunarayku akuychi kushichishunchi kay ñawpa atun apu Davidpa Miraymanta Kishpichikta nishpa. Chayta uyashpankuna saserdotekunapa piñarishpa Jesusta rimarkakuna:

¹⁶¿Manachu uyanki chay wawakuna rimahushkankunata? ¿Imaraykuta munanki chasna kanta kushichishpa rimanankunata? nishpa.

Chaypina Jesuska rimarka:

Ari, paykunata uyahunimi. ¿Manachu leyishkankichi Yaya Diospa killkachishkanpi kasna nikta?

Kanmi Yaya Dios, uchilla wawakunata, chuchuk llullukunatapas

yuyachinki kanta kushichishpa
takinankunapa nishpa.

¹⁷Chayta rimashpan Jesuska chay
runakunata sakirkana. Jerusalenmanta
lluksishpan Betania llaktama rirka
chaypi puñunanpa.

**Jesuka yachachin,
Yaya Diosta kirishpa
tapushpanchimi yanapay tukunchi**
(Mk. 11.12-14, 20-26)

¹⁸Kayantima tutamantalla Betania
llaktamanta Jerusalenma kutihushpan
Jesusta yarkayka apirka. ¹⁹Ñampi
mayanpi shuk *igu kaspita rikurka.
Chayta kayllayarka muyunta mikuna-
yashpan. Chay uras chay kaspika mana
muyuyuchu karka, pankankunallata
tarirka. Chaypina Jesuska chay igu
kaspita rimarka:

Kunanmanta pacha manana muyuyan-
kinachu.

Chasna rimashpanlla chay igu kaspika
kunkaymanta chakirirka. ²⁰Chayta
rikushpanchi mancharishpa Jesusta
tapurkanchi:

¿Imashnataya rimashkaykillawa kay
igu kaspika kunkaymanta chakirishka?
nishpa.

²¹Jesuka ñukanchita aynirka:

Alita uyawaychi. Kankunapas alita
kirishpaykichika atipankichimi
ñukashina ruranata. Yaya Diosta
tapushpaykichika ama yuyarinkichichu
uyawankachu manachu nishpa. Ashwan
tukuy shunkuykichimanta pacha
kirishpaykichi yuyariychi paymi shutipa
uyawanka nishpa. Chasna kirishpayki-
chimi mana shuk igu kaspillatachu
atipankichi chakichinata. Ashwan kay
urkutapas rimankichimaka kaymanta
warankarishpayki atun yakuma
chinkariy nishpa, kay urkuka waranka-
rimami. ²²Tukuy shunkuykichimanta
pacha Yaya Diosta kirishpa mañashpay-

kichimi payka tukuy mañashkaykichita
kankunata kunka.

**Jesuka yachayninmanta
tapuy tukurka**
(Mk. 11.27-33; Lk. 20.1-8)

²³Chasna yachachishkanwasha
Jesuska Jerusalén llaktapi *Yaya Diospa
wasinpi yaykurka. Chaypi yachachi-
hushkanpi *saserdotekunapa apunkuna,
ñukanchita kamachik israel masinchi
rukukunapas Jesusta kayllayashpan-
kuna tapurkakuna:

¿Pita kanta kamachishka chasna
yachachinaykipa? ¿Pita kanta
kamachishka tukuy rurahushkaykiku-
nata ruranaykipa? nishpa.

²⁴⁻²⁵Chasna tapushpankuna Jesuska
rimarka:

Ñukapas kankunata tapuni ¿pita
Juanta kacharka bawtisananpa? ¿Yaya
Dioschu shuk runachu payta
kachamurka? Ayniwashpaykichika
ñukapas rimashkaykichiki pimi
kachawashka nishpa.

Chasna Jesús paykunata tapushpan
chay runakunaka shukwa shukwa
tapunakurkakuna imatami ayninkakuna
nishpa.

Aynishpanchika Yaya Diosmi Juanta
kacharka nishpa, Jesuska ñukanchita
rimankami Yaya Dios payta kachashka
kashpanka ¿imaraykutaya Juanta mana
kasushkankichichu? nishpa. ²⁶Chay-
manta aynishpanchika pay kikinllami
yuyarishpa Juanka yachachirka nishpa,
tukuy runakuna yapa piñarinkakuna.
Paykunaka kirinahun kay Juan wañuka
Yaya Diospa yachayninwa yachachik
kashkanta.

²⁷Chasna tapunakushpankuna chay
runakunaka Jesusta aynirkakuna:

Mana yachanchichu pimi Juanta
kachashka nishpa.

Chaypina Jesuska aynirka:

Chasna kashpanka ñukapas mana rimashkaykichichu pimi kamachiwashka tukuy kaykunata ruranaynipa nishpa.

**Jesuska kasuk runakunamanta,
mana kasuk runakunamantapas
yuyachishpa yachachin**

²⁸Chaymanta Jesús chay *saserdote-kunapa apunkunata, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunatapas rimarka:

¿Ima ninkichita kay kwintanaynimanta? Shuk runa ishkay musu wawayu karka. Shuk puncha shuk wawanta rimarka: Kunalla uva chakraynipi tarawakriy nishpa. ²⁹Chasna yayan kamachishpan chay musu wawanka aynirka: Mana rinayanichu nishpa. Ashwan shuk ratumanta kutikashka yuyarishpan tarawak rirka yayanta kushichinanpa. ³⁰Chaymanta chay runaka shuk wawantana kamachirka uva chakranpi tarawak rinanpa. Payka chay ratulla ari nishpa rimarka kunalla risha. Chaymanta mana tarawak rirkachu.

³¹Kunan tapushkaykichi: Chay ishkay wawankunamanta ¿maykanta yayanpa munashkanta rurarka? nishpa.

Chasna tapushpan aynirkakuna:

Chay tarawak rishka musu wawanmi yayanpa munashkanta rurarka nishpa.

Chaypina Jesuska paykunata rimarka:

Alita ayniwashkankichi. Kankuna yuyarinkichi chay *romano tukuyamanta atun apurayku *impuestuta kobrakkuna, puta warmikunapas uchasapakuna kanankunata. Alita uyawaychi.

Paykunami kankunamanta ashwan utkalla Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakuna. ³²Chay Bawtisak Juanka shamushka kankunata yachachinanpa, tukuy uchaykichikunata sakishpa Yaya Diostana kasushpa kawsanaykichipa. Kankunaka payta mana kirirkankichichu. Chay impuestuta kobrakkunaka,

puta warmikunapas uchankunamanta llakirishpami sakirkakuna. Paykunaka chaymanta Yaya Diospa shiminta alita uyashpa kasurkakuna. Kankuna chayta rikushpaykichipas manami Yaya Diospa shiminta kirishpa kasuwashkankichichu.

**Jesuka mana
kasunayak tarawakkunamanta
yuyachishpa yachachin**
(Mk. 12.1-12; Lk. 20.9-19)

³³Chaymanta Jesuska kutikashka shuk yachachinawa yachachirka: Kunan shukta yachachishkaykichi. Tiyarka shuk chakrayu runa. Chay runaka chakranpi uva wiñarishkakunata tarpuchishkanwasha kinchachirka. Chaymanta chakranpi shuk atun batanta rurarka, chaypi uva muyukunata sarushpa chawanankunapa. Chaymanta shuk yapa awa wasita rurachirka awamanta shuk runa tukuyta kuyrananpa chakranta, mana nima pi chay tarpunpa muyunkunata shuwananpa. Chaymanta chay amunka uva chakranta shuk tarawak runakunata kurka amunshina pichashpa kuyranankunapa. Chasna kushpan rimarka: Pallashpaykichi tukuy muyunkunamanta chawpita kuwankichi. Chasna rimashpan chay amunka rirka shuk karu llaktamana. ³⁴Chaymanta pallana timpu paktarishpan chay amunka shuk runankunata kacharka chay chakranpi tarawakkunata rimak rinanpa: Patroyinchimi ñukanchita kachashka uva muyuta pallashkaykichimanta chawpita payrayku apananchipa. ³⁵Chaypina chay chakrata kuyrak runakunaka patronpa kachashkan runankunata apishpankuna shukkunata makarkakuna, shukkunataka wañuchirkakuna, shukkunataka rumikunawa tuksi tuksi rurarkakuna. ³⁶Mana nima imata kachashpankuna chay chakra

amuka kutikashka ashwan achka runankunata kacharka. Paykunatapas chay tarawakkunaka chasnallatata rurarkakuna.

³⁷Chaymanta chakra amuka shuklla wawantana kacharka, yuyarishpan kay wawaynitaka manchashpankunami kasunkakuna nishpa. ³⁸Chaypina chay tarawakkunaka amunpa wawanta rikushpankuna kwintarkakuna paykunapura: Rikuychi, kay shamuhuk runami chakra amupa wawan. Yayan wañushpan kay chakraka payraykumi kiparinka. Akuychi kunalla wañuchishunchi tukuy kay uva chakraka ñukanchipana kananpa. ³⁹Chasna kwintashpankuna chay amunpa wawanta apirkakuna. Chaymanta uva chakra washama pushashpankuna wañuchirkakuna payta.

⁴⁰Jesuskas chasna yachachishkanwasha chay chiknik runakunata tapurka: Chay chakra amuka rishpan ¿imanachimashi chay wañuchik runakunata? nishpa.

⁴¹Paykunaka aynirkakuna:

Chay amuka tukuy chay yapa millaypa tarawakkunata mana llakichishpachu wañuchima. Chaymanta chakranta shuk tarawakkunatana kuma, maykankunami pallana uras tukuy pallashkankuna uvata chawpinakushpa amunta chay chawpita kunahuma.

⁴²⁻⁴³Chasna aynishpankuna Jesuska rimarka:

Ñuka kankunata rimani mana munawashkaykichirayku Yaya Dioska manami munannachu paypa kamachishkankuna kanaykichipa. Shuk chikan runakunatanami kayanka paypa kamachishkankuna kanankunapa. Paykunami shuti Yaya Diosta kasushpa kawsankakuna. Kankunaka Yaya Diospa ñawpa killkachishkanta leyishpaykichipas manarachu asirtankichi. Kasna riman:

Shuk runa wasinta rumimanta rurashpan tarawak runankunaka

shuk ali sinchi rumita mana munashpankuna mayanpi churarkakuna mana alichu nishpankuna. Chay rumitaka wasinta rurak runaka akllashpan churarka chay wasinpi shuk orkonshina sinchikuchik kananpa. Chasnashinami Yaya Dioska akllashkan runawa ruranka. Ñukanchika chayta rikushpanchi yapa alimi kan nishpa rimanchi nishpa.

⁴⁴Chay akllashkan rumipi takakta tukushpaykichika tulluykichi pakiktami urmankichi. Chay atun rumi awaykichipi urmashpanka machuyakta nitishpa pulbu wañunkichi nishpa. [Chasna rimashpa Jesuska yuyachinayarka imashnami paypa yachachishkanta chaymantapas payta mana munakkunaka tukunkakuna.]

⁴⁵Chaypina chay *saserdotekunapa apunkuna, *fariseokunapas Jesuspa yachachihushkanta uyashpankuna paykunapura kwintarkakuna:

Payka ñukanchimanta yuyarishpan chasna uyachishpa yachachihun. Chay mana ali rurak tarawakkunashina kananchita, chaymanta chay rumipi takarik runashina kananchita nishpa.

⁴⁶Paykuna yapa piñarishpankuna Jesusta apinayarkakuna wañuchinankunapa. Chasna runanayashpankunapas runakunapa piñarinanakunata manchashpankuna mana payta apirkakunachu. Tukuy runakuna yuyarishkankuna Jesús Yaya Diospa yachayninwa yachachik kananta.

**Jesuskas shuk
kasaranapi mikunankunapa
kayashkakunamanta
yuyachishpa yachachin
(Lk. 14.15-24)**

22 ¹Chaymanta Jesuska kutikashka chay runakunata shuk yachachinakunawa yachachirka: ²Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachi-

nanka kay allpapi. Rikuychi shuk atun apuka musu wawan warmiyahushkan-rayku kushikuna mikunata rurashkanta. ³Payka runankunata kacharka tukuy kayashkan runakunata kayak rinankunapa. Kayashpankunapas mana shamunayarkakunachu. ⁴Mana shamunayashpankuna chay apuka shuk runankunatana kayashpan rimarka: Tukuy kayashkayni runakunata rimak riychi: Patroynika ñami wakrankunata, wirayachishkan wiwankunatapas wañuchishka. Mikunaka ñami yanushka kahun. Kunalla chay kasarahunshkapi mikunata mikuk shamuychi nishpa. ⁵Chasna rimak rishpankuna chay kayashkankunaka manana shamunayar-kakunachu. Shukka chakranma rirka. Shukka imankunata rantichinanpa rirka. ⁶Shukkunaka chay apupa runankunata apishpankuna makarkakuna wañuchinankunakama. ⁷Chayrayku chay apuka yapa piñarishpan suntalunkunata kacharka chay wañuchik runakunata wañuchinankunapa, llaktankunatapas rupachinankunapa nishpa. ⁸Chaymanta chay runankunata rimarka: Kasarashkapi mikunaka ñami chayashka. Chay kayashkayni runakunaka mana alita rurashkankunamanta mananami wasinipika yaykunkakunachu. ⁹Chayrayku anchu ñampikunama rishpaykichi rikushkaykichi runakunata kayaychi, kasarahunshkapi mikunata mikuk shamunankunapa nishpa. ¹⁰Chasna rimashpan paypa runankunaka ñampikunapi purihuk runakunata kayak rirkakuna kasarahunshkapi mikunankunapa. Ali rurak, mana ali rurak runakunatapas kayashpankuna chay apupa atun wasinpi achka runakuna tantarirkakuna. ¹¹Chaypi chay apuka yaykushpan kayashkan runakunata kwintachirka. Chaypi shukta rikurka kasarana

kushikunarayku churarinata mana churarishkata. ¹²Payta rikushpan rimarka: Amigu, ¿imaraykuta mana kasarana kushikunarayku churarinata churarishpa yaykushkankichu? nishpa. Chay runaka nima imata ayninata atipashpan pinkarishpan chunlla kiparirka. ¹³Chaypina chay apuka mesama mikunata apak runankunata rimarka: Kay runata chakinta makinta alita watashpa chay manchaypa amsama wichuychi. Chaypi sinchita parisishpa wakanka, piñaywa kirunkunata kanirinka nishpa. ¹⁴Chasnallata Yaya Dios achka runakunata kayashka paypa runankuna kanankunapa. Achka runakuna kayay tukushka kashpankunapas shuk shukkunalla kayashkanta kasushpankuna shamunahun Yaya Diosma.

**Jesusta chiknik runakuna
pantachichinayarkakuna**
(Mk. 12.13-17; Lk. 20.20-26)

¹⁵Jesús yachachishkanwashka *fariseokunaka llukshishpankuna tantarishpa paykunapura kwintarkakuna: Akuychi, Jesusta pantachichishunchi shuk mana ayniyata tapunawa. Mana alita aynishpanka apunchikunata rimashunchi payta apishpankuna kastiganankunapa nishpa.

¹⁶Chayta ruranayashpankuna fariseokunaka paykunata katik runakunata, chaymanta *Herodespa partidunta katikkunatapas kacharkakuna alishina tukushpa Jesusta pantachichinayashpa paywa kwintanankunapa kasna nishpa:

Yachachik, yachanchi mana llullachishpachu shutipa kashkata rimanki. Tukuy runakunata alita yachachinki Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanankunapa. Kanmi mana manchashpachu nima shuk runata, nima apukunata tukuyta kuskata yachachinki.

¹⁷Kunanka rimay ñukanchita imashnata yuyarinki. ¿Alichu manachu ñukanchi israel runakuna chay *romano tukuymanta atun aputa *impuestuta pagananchipa? ¿Yaya Dios munanchu pagananchipa manachu?

¹⁸Chasna tapushpankuna Jesuska yacharka payta apichinayashpa rimashkankunata. Ari, pagananchi tiyan nishpa aynimaka ñukanchi israel runakunamanta apukunata rimak rinahuma payta kastiganankunapa. Mana alichu pagananchipa nishpa aynimaka romano apunchita rimak rinahuma. Chayrayku Jesuska rimarka:

Kankunaka mana ali yuyayyu runakunachu kankichi. ¿Imaraykuta apichiwayayashpa tapuwankichi? ¹⁹Rikuchiway-chi chay paganaykichi kullkita.

Chasna nishpan shuk kullkita payta rikuchirkakuna. ²⁰Jesuka chay kullkita rikushpan paykunata tapurka:

¿Pipa almantata rikunkichi kay kullkipi? ¿Pipa shutinta kay kullkipi killkarishka kan? nishpa.

²¹Paykunaka aynirkakuna:

Romano tukuymanta atun apupami.

Chasna aynishpankuna Jesuska paykunata rimarka:

Chay atun apupa kashkantaka kuychi amunta. Maykanmi Yaya Diospa kan, kuychi payta. Yaya Dios ñukanchikunata rurashkanrayku ñukanchikunapa amunchi kan. Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha payta yuyashpa kawsaychi nishpa.

²²Chasna yapa yachayninwa aynishkanta uyashpankuna chay pantachichinayak runakunaka yapa mancharishpankuna chunllalla anchurirkakuna Jesusmanta.

**Jesuka yachachin wañushkakuna
kawsarinankunata**
(*Mk. 12.18-27; Lk. 20.27-40*)

²³Chaymanta chay punchallata shuk *saduseokunaka Jesuswa kwintak

rirkakuna. Paykunaka yachachinahun wañushkanchimanta manana kawsari-mushunchinachu nishpa. Chayrayku paykuna Jesusta tapurkakuna:

²⁴Yachachik, ñawpa Moisés wañuka kasna yachachirka: Shuk warmiyu runa manara nima shuk wawayu kashpan wañushpanka wawkinka kachuynin mashintuta warmiyanan tiyan chay mashintuta atipanapa wawayanata. Chaypina kari wawata wawayashpanka chay wawkin wañupa wawanshina kanan tiyan nishpa. ²⁵Kunan kanta kwintanayanchi: Kay llaktanchipi tiyarka kanchis wawkikuna. Shuk puncha puntiru wawkika warmiyarka. Chay wawkika nima shuk wawayu kashpanra wañurka. ²⁶Pay wañushpan shuk wawkinna kachuyninta warmiyarka. Paypas wañurka nima shuk wawayu kashpanra. Chaypina shuk wawkinna chay kachuyninta warmiyarka. Paypas nima shuk wawayu kashpanra wañurka. Chaymanta shuk wawkinna chay kachuyninta warmiyarka. Paypas chasnallata mana wawayuchu wañurka. Chasnallata shukllankama shukllankama chay kanchis wawkikuna chay warmillata warmiyashpankuna karan shuk mana wawayuchu wañurka. ²⁷Chasna tukuy kusankuna wañushkankunawasha chay warmipas wañurkana. ²⁸Kunanka rimay ñukanchita. Chay kanchis wawkikuna chay warmillata warmiyarkakuna. Wañushka runakuna kawsarimushpankuna chay kanchis wawkikunamanta ¿maykanpa warminshi kama?

²⁹Chasna tapushpankuna Jesuska paykunata aynirka:

Kankuna kikintami llullachirinkichi, wañushkakuna kawsarinankunata mana kirishkaykichirayku. Yachashpaykichitata Yaya Diospa killkachishkanta mana asirtankichichu. Chaymanta Yaya

Diostapas mana riksinkichichu, wañushkakunata kawsachinata atipakta. ³⁰Yaya Dios wañushka runakunata kawsachimushkanwasha nima shuk kari warmiyankanachu, nima shuk warmi kusayankanachu. Silupi kawsak *angelkunashinami tukuy kawsankakuna. ³¹¿Manachu leyishkankichi Yaya Diospa killkachishkanta? Chaypi riman wañushkakuna kawsarinankunamanta kasna:

³²Ñuka kani Yaya Dios, maykantami Abraham, Isaak, Jakob kushichiwahanun nishpa.

Chasna Yaya Dios rimashpan yachanchi chay yaya rukunchikuna wañushpankunapas paywa pakta kawsa kahushkankunata. Kawsakunallami Yaya Diosta kushichinahun, wañushkakunaka mana payta kushichinahunchu nishpa.

³³Chayta uyashpankuna saduseokunaka chunlla kiparirkakuna. Jesús chasna alita yachachishkanrayku chay runakuna yapa mancharirkakuna.

Jesuska yachachin Yaya Diospa kamachishkankunamanta, maykanmi ashwan ali kan
(Mk. 12.28-34)

³⁴Chaymanta *fariseokunaka yachashpankuna Jesús *saduseokunata chunllayachishkanta, payta tapunankunapa tantarirkakuna. ³⁵Shuk paykunamanta Moisespa killkashkan kamachishkakunata yachachik kashpan Jesusta pantachichinayashpan tapurka:

³⁶Yachachik, Yaya Diospa tukuy kamachishkankunamanta, ¿maykantaya ashwan ali kan?

³⁷⁻³⁸Chayta tapushpan Jesuska aynirka:

Chay tukuymanta ashwan ali kamachishkanka riman tukuy shunkuykimanta pacha Yayayki Diosta yuyashpa munashpa kawsay. Payta yuyahush-

payki alikunata yuyarishpa rurashpa kawsay nishpa. ³⁹Chaymanta chay ish kaynin kamachishkanka chasnashinallatatami riman runa masakita yuyay kan kikitashina nishpa. ⁴⁰Kay ish kaymi tukuy kamachishkakunamanta puntiru kanan tiyan. Chaymantallami tukuy Yaya Diospa kamachishkankunata, Yaya Diospa shiminta yachachikkunapa yachachishkankunatapas asirtananchi tiyan.

Jesuska yachachin pay tukuymanta ashwan ali kamachik kananta
(Mk. 12.35-37; Lk. 20.41-44)

⁴¹⁻⁴²*Fariseokuna tantarishka kahushkankunallapi Jesuska paykunata tapurka:

Kankunaka ¿imatataya yuyarinkichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikmanta? ¿Maykan runapa miraymantataya? nishpa.

Chasna tapushpan fariseokunaka aynirkakuna:

Payka ñawpa atun apu David wañupa miraymantami kan nishpa.

⁴³Chaypina Jesuska paykunata rimarka:

Davidpa miraymanta kashpanka ¿imaraykuta Yaya Diospa Espiritun yuyachishpan Davidka rimarka payta kamachik kananta kasna nishpa?

⁴⁴Yaya Dioska kamachiwakta rimarka:

Tiyariy kuskayni parti kamachinaykipa ñukawa pakta, tukuy kanta chiknik runakunata winsinaynikama kanta kasunankunapana nishpa.

⁴⁵David Yaya Diospa Kachanan Kishpichikta kamachiwak nirka. Chay uras ña kawsa paymanta pasa kashpan David unay wañushkanwasha paypa miraymantallatata kashpan manami atipanchu runalla kanata.

⁴⁶Chasna Jesús yachachihushpan chay fariseokunaka nima imata ayninata

atipashpankuna chunlla kiparirkakuna. Chaymanta pacha nima shuk runa Jesusta tapunayarkakunanachu.

Jesuska fariseokunata piñarka

(Mk. 12.38-40;

Lk. 11.37-54, 20.45-47)

23 ¹Chaymanta Jesús chay *fariseokunata yachachishkan-washa chay tantarishka runakunata, ñukanchikunatapas yachachirka: ²Ñawpamanta pacha Moisespa killkashkan kamachishkakunata yachachikkuna, fariseokunapas tantarina wasipi tiyarinahun chay kamachishkanta yachachinankunapa. ³Chayrayku, paykuna Yaya Diospa shiminta kankunata yachachishpankuna alita rurashpa kasuychi. Alita yachachishpankunapas paykuna kikin mana ruranahunchu yachachishkankunashina. Kankunaka ama paykunashina ali shimita yanka yachakushpa kawsaychichu. ⁴Chay fariseokunata shuk patronkuna runakunata llasha kargata apachihukshinami kanahun. Kankunata yuyayninkunamanta achka kamachinankunata yachachinahun. Kankunarayku kanahun atun llasha kargashina. Chasna kankunata yachachishkankunawa nitishkashina rurahushpankunapas nima shuk uchillastuta yanapanahunchu kankunata. ⁵Paykunaka tukuyta ruranahun runa masinkuna rikunankunallapa, Yaya Diosta alita kasukmi nishpa yuyarinankunapa. Yaya Diospa shiminta shuk shukta suni ñañu karakunapi killkanahun. Chaykunata urintin-kunapi makinkunapi watanahun. Churarishkankuna shimita sumayachinahun. Chasna churarishkankunawa Yaya Diosta alita kasuk kani nishpa yanka rikuchinayashpa purinahun. ⁶Fiestakunapi, tantarina wasikunapipas paykunaka tukuyanta suma tiyarina-

kunapi munanahun tiyarinata runa masinkuna paykunata aputashina rikuhushkankunata rikuchishpa. ⁷Ñampikunapi plasakunapi purihushpankuna yapa munanahun tukuy runakuna paykunata yuyashpankuna ali yachachik nishpa saludanankunapa.

⁸Yaya Diosllami kankunata kuskata yachachin. Chayrayku ama munaychichu runakuna kankunata yachachik nishpa rimanankunapa. Kankunaka wawkipurallami kankichi. Ñukallami kankunata yachachik kani. ⁹Chaymanta kay allpapi nima pita Yaya Diostashina yuyashpa Yayayni nishpa rimaychichu. Yayanchi Diosllatami yuyanaykichi tiyan, payllata kasunkichi. Yaya Dios shukllami, maykanmi silupi kawsan.

¹⁰Chaymanta ama munaychichu runa masikichikuna kankunata rimanankunapa kanmi kanki ñukata kamachik nishpa. Ñukallami Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka kankunata kamachik kani. ¹¹Maykanmi kankunamanta ashwan kamachik kan payka tukuy runa masinkunata sumakta yanapak kanan tiyan. ¹²Kankuna kikinmanta yuyarinkichima, ñuka tukuy runa masinikunamanta ashwan yachakmi kani nishpa. Chasna atun tukunayashpaykichika Yaya Diosmi kankunata mana alichu nishpa pinkachinka. Kankuna runa masikichikunamanta mana atun tukunayashpa paykunata yuyashpa yanapashpaykichika Yaya Diosmi sumakta kankunata atunyachinka.

¹³Chaypina Jesuska fariseokunata rimarka:

Ay fariseokuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Yaya Diosta mana kasunayashpaykichipas alita kasukshina tukunkichi. Llullachiy-sikikunami kankichi. Runakunata

arkankichi Yaya Diospa kamachishkan-kuna tukushpa paypa ali kamachihushkanpi mana kawsanankunapa. Kankunaka manami Yaya Diospa kamachishkankuna tukunkichichu. Chaymanta Yaya Diospa kamachishkan-kuna tukunayak runakunata arkankichi.

¹⁴⁻¹⁵Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiysikikunami kankichi. Yakuta allpata purinkichi shuk runallata maskashpa yachachinaykichipa kankunata katinanpa. Chaymanta chay kankunata katik runa kankunamanta ashwanta uchata rurachinkichi kankunamanta pasa nina mana wañukpi atunta kastigarishka kananpa.

¹⁶Ay kankuna, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Wiskushina mana rikunata atipak kashpaykichi shukkunata ñampita purichinayankichi. Llullashpa yachachinkichi: Shuk runa rimahushkanta kirichinayashpa *Yaya Diospa wasinta churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana shutipa kashpanpas Yaya Dioska payta mana kastigankachu. Yaya Diospa wasinpi kahuk orota churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana shutipa kashpan Yaya Dioska shuti payta kastiganka. ¹⁷Chasna llullachishpa yachachishpaykichi mana ali yuyayyu, mana asirtak runakunami kankichi. ¿Maykanta ashwan ali kan, Yaya Diospa wasinchu, chay wasipi tiyak orochu? Chay oroka Yaya Diospa wasinpi churashparami Yaya Diospa kan. Chayrayku Yaya Diospa wasinka chay churashka oromanta ashwan ali kan.

¹⁸Chaymanta kankuna llullashpa yachachinkichi: Shuk runa rimahushkanta kirichinayashpa Yaya Diospa wasinpi wiwakunata wañuchishpa

rupachina tuchpashinata churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana shutipa kashpanpas Yaya Dioska payta mana kastigankachu. Chay tuchpashinapi Yaya Diosrayku churashkankunata churashpa kirichina rimakunawa rimashpanka mana shutipa kashpan Yaya Dioska shuti payta kastiganka. ¹⁹Chayta yachachishpaykichi nima imata asirtak runakunami kankichi. ¿Maykanta ashwan ali, chay wiwakunata rupachina tuchpashinachu, chay tuchpashinapi Yaya Diosrayku churashkaykichichu? Chay kushkaykichika chay tuchpashinapi churashka kashpanrami Yaya Diosrayku kan. Chayrayku churashkaykichikunamanta tuchpashinaka ashwan alimi. ²⁰Shuk runa rimahushkanta kirichinayashpa Yaya Diospa wasinpi wiwakunata rupachina tuchpashinata churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana chay tuchpashinallatachu yuyachishpa riman, ashwan tukuy chay tuchpashinapi churashkakunatapas. ²¹Shuk runa rimahushkanta kirichinayashpa Yaya Diospa wasinta churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana chay wasinllatachu yuyachishpa riman, ashwan Yaya Dios chay wasinpi kawsahushkantapas. ²²Shuk runa rimahushkanta kirichinayashpa siluta churashpa kirichina rimanakunawa rimashpanka mana silullatachu yuyachishpa riman, ashwan maymantami Yaya Dios kamachin chaytapas, chaymanta Yaya Dios kikintapas. Chayrayku imatapas rimashpaykichika tukuy uras shutipallata rimaychi.

²³Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiysikikunami kankichi. Tukuy tarpushkaykichimanta pallashkaykichi uchillastu pankakunamantapas

chunkamanta shukta Yaya Diosta kunkichi. Chasna Yaya Diospa kamachishkanta shuk parti paktachishpaykichipas chay ashwan ali kasna nishkan kamachishkankunata mana paktachinkichichu: Alillata rurashpa rimashpa kawsaychi. Runa masikichita llakichishpa kawsaychi. Yaya Diosllata tukuy shunkuykichimanta pacha kirishpa alita kasuychi nishpa. Chay kamachishkankunataka paktachinaykichi tiyan chay shukkunawa pakta.

²⁴Kankunaka mana alita asirtashpaykichi wisku runa shukkunata ñampita purichikshinami kankichi. Shuk uchillastu siputuchi upyanaykichi chinkarishpan shushunkichi mana millpunaykichipa. Chaymanta nima imata yuyarishpa shuk yapa atun animalta millpunkichi. Chasnashinami kankunaka tukuy ñawpa yaya rukuykichikuna wañupa rimashkankunata kasunkichi. Maykantami Yaya Dioska ashwanta munan, chaytaka nima yuyarinkichichu.

²⁵Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas, ñimashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiysikikunami kankichi. Tukuy rurashkaykichiwa alita rikurishpaykichipas shunkuykichipika millaypa yuyayyu kankichi, shukkunapa ima tiyapushkanta llullachishpa shuwakuna, tukuy imakunata munakkuna, mitsakkuna. Pusilluta, kallanata washanllata mayllak runakunashina kankichi, ukunta susyata sakinkichi. ²⁶Wisku runakunashina nima imata asirtak fariseokuna, puntiru shunkuykichita alichaychi. Chaymanta aliyashka shunkuykichi kashpan alikunallatana ruraychi.

²⁷Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas, ñimashna kastigushi kankunarayku

kanka! Llullachiysikikunami kankichi. Shuk yurawa pintarishka rumiwa taparishka wañushkakunata churana uchkushinami kankichi. Kanchamantaka sumakta rikurishpanpas ukupika wañushkapa tullunkunawa millanayyapa ismukunawa untakta kan. ²⁸Chasnashinami kankunapas runakunapa rikushkanpi Yaya Diospa kamachishkanta alita kasukshina rikurishpaykichipas yuyaykichipika yapa millaypata yuyarishpa llullachiysikikunami kankichi.

²⁹Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas, ñimashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiysikikunami kankichi. Chay Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunapa aychanta churashkankunata sumayachinkichi paykunata yuyakkunashina tukushpa. Chay ñawpa alita rurashpa kawsak runakunata yuyarinaykichi rumikunata pantiyunpi sumayachinkichi. ³⁰Chaymanta rimankichi: Ñukanchi ñawpa yaya rukunchikuna kawsashkan uras kawsanchima karka, manami paykunata yanapanchimachu karka Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata wañuchinata nishpa.

³¹Chasna yaya rukunchikuna nishpa rimashpaykichimi kankuna kikin rimankichi chay wañuchik runakunapa miraykuna kanaykichita paykunashina millaypa yuyayyukuna. ³²Kankunapas shutipa kashkata yachachikkunata wañuchinayashpalla kawsashpaykichimi yaya rukuykichikunapa ucha ruranakuna pishishkata paktachinkichi.

³³Machakuyashina runakuna kankichi, yachachinaykichiwa runakunata pantachichishpa yuyayninkunata waklichikkuna. ¿Imashnashi kishpinkichi chay nina mana wañukmanta?

³⁴Chayrayku ñuka kankunama kachasha Yaya Diospa yachayninwa yachachikku-

nata, ali yachayyukunata, Yaya Diospa shiminta alita yachakushka yachachikunata kankunata yachachinankunapa. Kankuna millaypa yuyayyu runakuna kashpaykichi shukkunata wañuchinkichi. Shukkunata kruspi klabashpa wañuchinkichi. Shukkunata chiknishpa tantarinaykichi wasikunapi makankichi. Chaymanta paykunata shuk llaktamanta shuk llaktama kallpachishpa chiknishpa parisichinkichi. ³⁵Ñawpamanta pacha kunankama yaya rukuykichikuna alita paykunata yachachishpa kawsak runakunata wañuchishkakuna. Chay ali rurak runa Abelta wawkinka wañuchirka. Chaymanta yaya rukuykichikuna wañuka achkata wañuchirkakuna, Berekiaska wawan Sakariasta wañuchishkankunakama. Yaya Diospa wasinpi wiwakunata rupachina tuchpashinapa kuchunpi kahushpanpas wañuchirkakuna. Kankuna chasnalla katishkaykichirayku tukuy chay ñawpa wañuchishkakunamantapas uchayu kankichi. ³⁶Alita uyawaychi. Kankuna tukuy chay ñawpamanta pacha mana ali ruranakunata yachashpaykichipas mana yachakushpaykichi chasnallatata rurankichi. Chayrayku Yaya Dios kankunata sinchitami kastiganka.

**Jesuka Jerusalenpi kawsak
runakunata llakishpan wakarka**
(Lk. 13.34-35)

³⁷Chaymanta Jesuka Jerusalén llaktapi kawsak runakunata yapa llakishpan rimarka:

Ay Jerusalenpi kawsak runakuna, yapa llakini kankunarayku. Ñawpamanta pacha Yaya Diospa yachayninwa paypa shiminta yachachikkunata wañuchik kankichi. Yaya Dios kachashkan runakunatapas rumikunawa tüksishpa wañuchik kankichi. Kunanka ñuka achka kuti kankunata

wañuyamanta arkanayashkani, imashnami shuk atallpa wawankunata rikran ukupi tantachishpan arkan wañuyamanta. Sumakta kankunata arkanayashpaynipas manami munawashkankichichu. ³⁸Rikuychi, kunanka kankunata sakishpayni llaktaykichika chunllami kiparinka. ³⁹Chaymanta kankunata rimani, shuk puncha rimawankichi Yaya Diospa yanapashkan ali runami kanki. Yaya Diospa munashkanta ruranaykipa kachashkan kashpaykimi shamuhunki nishpa. Kunanmanta pacha chasna rimawanaykichi punchakama mananami rikuwankichichu.

**Jesuka Yaya Diospa wasinta
urmachinankunamanta rimarka**
(Mk. 13.1-2; Lk. 21.5-6)

24 ¹Chayta yachachishkanwasha Jesuka *Yaya Diospa wasinmanta llukshirka. Rihushkanpi ñukanchi kayllayashpanchi rimarkanchi:

Rikuy kay suma ali rurarishka Yaya Diospa wasinta.

²Chasna rikuchishpanchi Jesuka rimarka:

Kunan rikuchiwahunkichi kay sumakta rurarishka wasikunata. Alita uyawaychi. Chiknik runakunami urmachik shamunkakuna tukuy kay suma rikuhushkaykichita. Urmachishpankuna nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiparinkachu.

**Jesuka yachachin manara kay
allpaka tukurihushpanra
imakunami pasanka**
(Mk. 13.3-13; Lk. 21.7-19)

³Chaymanta Jesuka ñukanchiwa pakta Olivos urkuma rirka. Chaypi tiyarishpan sapallanchi kahushkanchipi payta kayllayashpanchi tapurkanchi:

Yachachik, ¿ima urastaya *Yaya Diospa wasintaka urmachinkakuna?

¿Imata rikushpanchita yachanchima kutimunayki ña paktarihushkanta?

¿Imashnata yachanchima kay allpa tukurinan ña paktarihushkanta?

⁴Chaypina Jesuska ñukanchita rimarka:

Alita yuyariychi, mana nima pi kankunata llullachinanpa. ⁵Manara kutimuhushpaynira achka runakuna shamunkakuna kasna nishpa: Ñukami kani Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik. Chasna llullashpankunami achka runakunata kirichinkakuna.

⁶Uyashpaykichika runakuna chiknina-kushpa kaypi chayma wañunakuhukku-nata, ama mancharinkichichu. Tukuy chaykunami pasan tiyan. Wañunakushpa kawsahushpankunapas chay uras kay allpaka manarami tukurinkarachu. ⁷Shuk shimita rimakkuna shuk shimita rimakkunawa chikninakushpankuna wañunakunkakuna. Shuk allpapi kawsak runakunawa sinchita chiknina-kushpankuna wañunakunkakuna. Chaymanta achka llaktakunapi sinchi yarkay tiyanka. Tukuy partimi allpaka sinchita kuyunka. ⁸Tukuy chaykuna kanka kallarinanlla. Chaywasha ashwan sinchi llakiyapa punchakunami kankakuna.

⁹Chaypina kankunata chiknik runakuna apukunapi pushashpankuna rimankakuna parisichinankunapa. Kankunamanta shukkunata wañuchinkakuna. Ñukata kirishpa kawsashkaykichirayku tukuy llaktakunapi achka runakuna kankunata chikninkakuna. ¹⁰Chay uras achka runakunaka manana munankakunanachu kirishpa kawsanata. Chaymanta shukwa shukwa chikninakushpankuna apunkunapi paykunapura yanka millaypata shukmanta shukmanta rimankakuna.

¹¹Yaya Diospa yachayninwa yachachik

kani nishpa achka llullachishpa yachachikkuna tiyanka. Paykuna achka runakunata llullachinkakuna. ¹²Achka runakuna yapa millaypakunata rurashpa kawsashpankuna kay allpapi millaypa ruranakunata yapa mirachinkakuna. Chayrayku achka Yaya Diosta kirikkunapas manana yuyanakushpachu kawsankakuna. ¹³Kankuna wañunaykichipunchakama alita ñukallata kirishpa kawsashpaykichika Yaya Dios kankunata kishpichinka paywa pakta silupi kawsanaykichipa. ¹⁴Kankunaka tukuy kay allpapi kay suma ali shimita yachachinaykichipian Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta tukuy runakuna yachanankunapa. Chasna yachashpankuna manana atipankakunachu rimanata mana yachashkanichu nishpa. Chaypirami kay allpapa tukurinanaka kanka.

¹⁵Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Daniel killkarka: Yaya Diosta chiknik runaka Yaya Diospa wasinpi yapa millaypata ruranka nishpa. Chay killkashkanpi pasananta rikushpaykichileyishkaykichita yuyariychi alita asirtanaykichipa. ¹⁶Chaypina kankuna Judea allpapi kawsakkunaka utkalla urkukunama mitikuychi. ¹⁷Wasi awapi kahushpaykichika chaymantalla utkalla mitikuychi. Ama wasikichipi yaykunchinachu kankunapa imaykichitiyashkanta apanaykichipa. Utkalla mitikunaykichipian. ¹⁸Chakraykichipitarawahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Amanawa wasikichimakutiychinachu churarinaykichitapanaykichipa. ¹⁹Chasna mitikuhushkaykichipunchakunapi yapa llakiyapa kanka chay chichu warmikunarayku chay llullu wawayu warmikunaraykupapas. ²⁰Kankunaka Yaya Diosta mañaychi ama chiri tamyapunchakuna, nima *samana puncha mitikunaykichipian.

punchaka paktanapa. ²¹Chay punchakunapi tukuy runakuna sinchita parisinkakuna. Yaya Dios kay allpata rurashkanmanta pacha manami chasna sinchi llakina tiyarkachu. Nima chaywasha chasna llakina tiyankanachu. ²²Yaya Dioska tukuy akllashkan runakunata yuyashkanrayku chay llakina punchakunata uchillayachinka. Mana uchillayachimaka, nima shuk runa wañuyumanta kishpimachu.

²³Chay punchakunapi maykanpas kankunata rimankakuna: Rikuychi, kaypimi chaypimi Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka. Chasna rimashpankunapas ama paykunata kiriyichichu. ²⁴Chay punchakunapi achka runakuna llullachishpa purinkakuna ñukami Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kani nishpa. Shukkunaka llullachishpa rimankakuna ñukami Yaya Diospa yachayninwa yachachik kani nishpa. Paykunaka achka suma mana atipaypakunata, atun yachaywa runakuna nima ima uras rikushkankunata rurankakuna. Chayta rurashpankuna Yaya Diospa akllashkankunatapas llullachinayankakuna. ²⁵Chay uras yuyariychi ña kankunata rimashkaynita chasna llullachik runakuna paktanankunata. ²⁶Shuk runakuna kankunata rimashpankunaka chaypimi Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka, payta rikuk riychi chunlla chakishka allpapi nishpa, ama riychichu. Shukkunaka kankunata rimashpankuna rikuk shamuychi kaypimi pakashka nishpa, ama kiriyichichu. ²⁷Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kutikashka shamuhushpayni tukuy runakunami rikuwankakuna. Imashnami shuk ilampa silupi shuk partimanta shuk partima kunkaymanta chuyahlla rikurin, chasnashinami ñukapas shamusha.

²⁸Maypimi wañushkakunaka sirihun-

kuna, chaypimi ullawankakunaka tantarinahun. Chasnashinami runakuna millaypa rurankunata yapa mirachishpankuna millanayaypa ismushina tukushpankuna kastigay tukunkakuna. Chayka mana pakallachu kanka ashwan tukuyrayku yachaypa rikuyapa kanka.

**Jesuska rimarka imashnami
kutimunka kay allpama**

(Mk. 13.24-37;

Lk. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹Chaymanta Jesuska ñukanchita yachachihushkanllapi rimarka: Sinchi parisina puncha tukushpanna intika amsayanka. Killaka manana punchayachinkachu. Istrillakuna silumanta urmankakuna. Silupi tukuy punchayachikkuna sinchita kuyurinkakuna. ³⁰Chaypina ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa manarapas kutimuhushpaynira shuk imata silupi rikuchisha. Chayta rikushpankunami tukuy kay allpapi kawsak runakuna sinchita mancharishpa wakankakuna. Chaypina rikuwankakuna puyukuna awapi shamuhushkaynita, suma chuyahlla Yaya Diospa atun yachayninwa. ³¹Chaypina *angelkunata kamachisha atun trompetankunata sinchita pukushpankuna tukuy partimanta akllashkaynikunata tantachinankunapa.

³²Shuk *igu kaspita rikushpa yachakuychi. Paypa yakunka ramankunapi sikashpan achkata pankayahushpan yachankichi verano timpu kananta. ³³Chasnashinami tukuy kay rimashkaynita rikushpaykichi yachankichi ñuka ña shamunalla kahushkaynita. ³⁴Alita uyawaychi. Kunan kay punchakunapi kawsak runakunaka manara wañushpankunara tukuy kay rimahushkaynita rikunkichi. ³⁵Kay siluka allpapas tukurinankuna tiyan. Tukuy rimashkay-

nika manami chasnalla pasankachu, shutipami paktarinan tiyan.

³⁶Ima punchami ima urasmi kutimusha, chaytaka Yaya Diosllami yachan. Nima shuk runa, nima silupi kawsak angelkuna yachanahunchu. Nima ñuka Yaya Diospa kikin Wawan kashpaynipas mana yachanichu ima urasmi kutimusha nishpa.

³⁷Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamunayni uras kanka imashnami ñawpa Noé kawsashkan uras^c karka. ³⁸Manara Yaya Dios allpata yakuwa untachishpanra tukuy runakuna kunkaylla mikushpa, upyashpa, warmiyashpa kawsapayarkakuna. Noeka chay atun lanchanpi yaykunan punchakama chasnalla kawsapayarkakuna. ³⁹Chay runakuna nima yuyarihushkankunapi Yaya Dioska allpata yakuwa untachishpan tukuy chinkarirkakuna. Chasnallatami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kutimushpayni nima yuyarihushkankunapi runakunaka kullunkakuna. ⁴⁰Chay uras ish kay runakuna chakranpi tantaylla tarawashpa kahushpankuna angelkuna shukta pushankakuna, shuktaka sakinkakuna. ⁴¹Ish kay warmi shuk batanllapi kutahushpankuna angelkuna shukta pushankakuna, shuktaka sakinkakuna.

⁴²Mana yachankichichu ima urasmi ñuka Amuykichi kutikashka shamusha nishpa. Chayrayku shamunaynikama yuyashpalla chapawaychi. ⁴³Alita asirtaychi. Wasi amuka yachashpanka ima urasmi tutapi shuwaka shamunanta, mana puñushpachu uyashpalla chapama. Chasna chapashpan chay shuwak runaka nima imata shuwamachu chay wasimanta. ⁴⁴Chayrayku kankunapas tukuy uras alicharishka

chapawaychi. Kankuna nima yuyarihushkaykichipi ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka shamusha.

**Jesuka ish kay kamachina
runakunamanta yuyachishpa
yachachin
(Lk. 12.41-48)**

⁴⁵Chaymanta Jesuka ñukanchita yachachishpalla katirka: Shuk patrón shuk llaktama rinanpa, shuk ali yuyayyu tukuy uras alita paktachik runanta kamachirka tukuy paypa runankunata tarawachinanpa, chaymanta mikuna uras alita karananpa.

⁴⁶Chay runanka kushillami kanka patroynin kutimushpan paypa kamachishkanta alita paktachishpa kahushkanpi tarik shamushpanka. ⁴⁷Alita uyawaychi. Chasna alita kasuk runanta patroyninka churanka tukuy ima tiyapushkanta kuyrak kananpa.

⁴⁸Ashwan chay kamachik runanka millaypa yuyayyu kamaka yuyarima, patroynika mana utka kutimunkachu nishpa. ⁴⁹Chasna yuyarishpan kallarima tarawak masinkunata makashpa parisichinata. Pay kikin machak runakunawa tantarishpan sumakta mikuma upyama. ⁵⁰Chasna rurashpa kahushkanpi, mana yuyarihushkanpi patroyninka kutimuma. ⁵¹Chaypina chay runanta sinchita kastigama. Chasnallatata Yaya Dioska payta mana kasuk, millaypa yuyayyu runata mana llakichishpan tukuy llullachik runakunawa parihu nina mana wañukpi kastiganka. Chaypina chay runaka sinchita parisishpa wakanka, piñaywa kirunkunata kanirinka.

**Jesuka yachachin chunka
shipaskunamanta yuyachishpa**

25 ¹Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi paktachirinka tukuy chay

rimashkaynishina pasahushkan uras. Rikuychi chunka shipaskunata. Chunka shipaskuna, kusayahuk warmipa amigankuna lamparinkunata apashpankuna tinkuk rirkakuna kasarashushkan musuta wasinma pushanankunapa. ²Chay chunka amigankunamanta pichka alita yuyarik karkakuna, pichka nima imata yuyarikchu karkakuna. ³Chay pichka mana alita yuyarik shipaskunaka lamparinkunata apashpankuna mana kerosenta aparkakunachu kutikashka untachinankunapa. ⁴Chay pichka alita yuyarik shipaskunaka lamparinkunata apashpankuna butillankunapi kerosenta aparkakuna. ⁵Chaypina kasararak musuka yapa unayashpan shamunanpa, chay chunka shipaskunaka chapahushkankunapi yapa sampayashpankuna puñurkakuna. ⁶Ña chawpi tuta kahushpan uyarkakuna shuk runa karumanta kaparihushkanta: ¡Ñami musuka shamuhunna! ¡Payta tinkuk riychi! nishpa. ⁷Chaypina chay shipaskunaka utkalla atarishpankuna lamparinkunata alicharkakuna. ⁸Chay pichka nima imata yuyarikkunaka chay pichka yuyarik amigankunata rimarkakuna: Lamparinchikunapa kerosenka ñami tukurishka. Kuychi ñukanchitapas shuk uchillastu kerosenstuta. ⁹Chasna tapushpankuna chay pichka alita yuyarik shipaskunaka rimarkakuna: Kerosenchimanta kushpanchika ñukanchiraykupapishinkami, tukuy lamparinchikunaka wañunka. Kerosenta munashpaykichika utkalla rantik riychi nishpa. ¹⁰Mana kunayashpankuna chay pichka nima imata yuyarikkunaka kerosenta rantik rirkakuna. Rinankunakama kasararak musuka paktamurka. Chaypina paywa pakta chay pichka alita yuyarik amigankunaka kasarana mikuna wasipi yaykurkakuna. Tukuy yaykushpankunana wasi punkuta

taparkakuna. ¹¹Chaywasha chay pichka nima imata yuyarik amigankunaka paktamurkakuna. Punkuta waktashpankuna kasararak musuta kayarkakuna: ¡Musu, musu, paskay punkuta ñukanchipas yaykunanchipa! ¹²Chaypina payka ukumanta rimarka: Kankunaka manami kayashkaynichu kankichi, manami kankunata riksinihu nishpa. ¹³Chasna kwintashkanwasha Jesuska ñukanchita rimarka: Kankuna mana yachankichichu ima urasmi, ima punchami kutimusha nishpa. Chayrayku alita tukuy uras alicharishka chapawanaykichi tiyan.

**Jesuka shuk patrón runankunata
kullkita kushpa sakishkanmanta
yuyachishpa yachachin**
(Lk. 19.11-27)

¹⁴Chaymantapas Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi paktachirishpan kasnami kanka: Shuk patrón karu llaktama rinayashpan paypa runankunata kayashpan kullkinta kurka mirachipunankunapa. ¹⁵Shuk runanta pichka waranka kullkita kurka. Shuktaka ishka waranka kullkita kurka. Shuktaka shuk waranka kullkita kurka. Kimsanti runankunata atipanankuna tuputa kurka. Chay kullkita kushpanna shuk karu llaktama rirka. ¹⁶Chaypina chay pichka warankata apishka runanka chay kullkiwa tarawashpan mirachirka pichka waranka ashwanta. ¹⁷Chasnallata chay ishka warankata apishka runanpas tarawashpan ishka warankata mirachirka. ¹⁸Chaymanta chay shuk warankata apishka runanka chay kullkiwa mana tarawanayashpan chay kullkita allpapi pamparka.

¹⁹Chaymanta unayma chay patronka kutimurka. Chaypina kullkinta kushkan runankunata tapurka maytukuytata mirachishkakuna nishpa. ²⁰Chaypina pichka waranka kullkita apishka

runanka chunka warankata apamushpan patroyninta rimarka: Patroyni, kutichishkayki kay pichka waranka kuwashkayki kullkita. Chaymanta kushkayki kay pichka waranka mirachishkaynitapas nishpa. ²¹Chay mirachishka kullkita kushpanna patronka rimarka: Alitami rurashkanki. Kanmi kasuwak alita paktachik runayni kanki. Chay uchillastu kushkayni kullkiwa alita tarawashkanki. Chayrayku ashwanta kushkayki chaywa tarawanaykipa. Kunanka wasinipi yaykuy ñukawa pakta kushikunaykipa. ²²Chaypina chay ishkay waranka kullkita apik runanka patroyninta kayllayashpan rimarka: Patroyni, ñukata kuwashkanki ishkay warankata tarawachinaynipa. Kunanka chaytami kanta kutichini. Chaymanta kay mirachishkayni ishkay warankatapas kushkayki nishpa. ²³Chasna chusku waranka kullkita kushpanna patronka rimarka: Alitami rurashkanki. Kanmi kasuwak alita rurak runa kanki. Chay uchillastuta kushkayni kullkiwa alita tarawashkanki. Chayrayku ashwanta kushkayki chaywa tarawanaykipa. Kunanka wasinipi yaykuy ñukawa pakta kushikunaykipa. ²⁴Chaymanta shuk waranka kullkita apik runanka patroyninta kayllayashpan rimarka: Patroyni, ñuka alita kanta riksini, sinchita tarawachik patrón kanaykita. Kanka shuk runapa tarpushkankunamanta pallanki. Chikan runapa mirachishkanta apinki. ²⁵Sinchi kamachik kanaykita manchashpayni kuwashkayki kullkita allpapi pampashkani. Kay shuk waranka kullki kuwashkaykillatata kutichishkayki. ²⁶Chasna kushpanna patroyninka rimarka: Kanka mana ali yuyayyu yapa killaysiki runaynimita kanki. Nuka shuk runapa tarawashkanmanta pallanaynita, chikan

runapa mirachishkanta apinaynita yuyarinki. ²⁷Chasna kashpan ¿imaraykuta kullkinita mana churarkankichu kullkita mirachina wasipi chaypi mirachipanankunapa? Nuka kutimushpayni kullkinita mirashkantapas surkuy-nima karka. ²⁸Chasna rimashpan patronka chaypi kahuk runakunata kamachirka: Chay shuk waranka kullkita kushkayni runata kichushpaykichi kuychi chay chunka waranka kullkiyu runata. ²⁹Maykan runami charishkanwa atipashkanwa alita ruran payka ashwanta kuy tukunkami tiyapushkan puchurinankama achkata atipak kanankama. Maykan runami uchillastu charishkanwa uchillastu atipashkanwa mana alita ruran payka chay uchillastu tiyapushkantapas atipashkantapas kichuy tukunkami. ³⁰Chayrayku chay nima imarayku valik runata chay manchaypa amsama wichuychi. Chaypina sinchita parisishpa wakanka, piñaywa kirunkunata kanirinka.

**Jesuska yachachin kutikashka
shamuhushpan tukuy
allpakunamanta runakuna
puntanpi tantarinankunamanta**

³¹Chaymanta Jesuska ñukanchita yachachishpalla katirka: Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa shuk puncha tukuy *angelkunawa pakta suma yachayniwa kutimusha tukuy runakunata kamachinaynipa. Chasna shamushpayni suma chuyahlla kamachina tiyarinaynipi tiyarisha. ³²Chaypi tiyarishpayni tukuy allpakunamanta runakuna puntaynipi tantarinakuna. Imashnami shuk runa obehankunamanta kabrakunata shuk partipi churananshina, chasnallatata ñukapas runakunawa rurasha. ³³Aklashkayni runakunataka kuskayni parti churasha.

Mana akllashkayni runakunataka llukini partimi churasha.

³⁴Chaypina ñuka atun apu kashpayni kuskayni parti churashkayni runakunata rimasha: Yayayni kankunata alita rikushpan aliyachishkanrayku shamuychi Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi ñukawa pakta kamachinaykichipa. Chay kamachinan mushu mundupi kawsanaykichipa Yaya Dios kay allpata rurashkanmanta pacha kankunarayku wakaycharka. ³⁵Ñuka yarkaywa kahushpayni kankuna karawarkankichi. Yakunayashpayni upyachiwarkankichi. Mana riksishkaykichiruna kashpaynipas paktamushpayni wasikichipi kayawashpaykichi samachiwarkankichi. ³⁶Churarinayni pishiwashpan kankuna kuwarkankichi churarinaynipa. Unkushka kahushpayni kuyrawarkankichi. Karselpi kahushpayni rikuk riwarkankichi.

³⁷Chasna rimashpayni paykunaka tapuwankakuna: Yaya Jesús, ¿ima urastaya yarkaywa kahushpayki kanta kararkanchi? ³⁸¿Ima urastaya llaktanchipi paktashpayki mana riksishkanchiruna kashpayki wasinchipi kanta kayashpa samachirkanchi? ¿Ima urastaya churarinaykika pishishpan kanta kurkanchi churarinaykika? ³⁹¿Ima urastaya unkushka kahushpayki karselpi kahushpayki kanta pasyarkanchi? ⁴⁰Chasna tapuwashpankuna ñukaka atun kamachik kashpayni paykunata rimasha: Alita uyawaychi. Kankunaka nima imayu runata yanapashpaykichi ñukatami yanapawashkankichi nishpa.

⁴¹Chaymanta llukini parti churashkayni runakunata rimasha: Ñukamanta anchuriychi, Yaya Diosmi kankunata kastiganka. Nina mana wañukma riychi. Yaya Dios chay ninataka rurashka tukuy supaykunarayku kamachinankunawa

pakta chaypi wiñayparayku kastigarishka kanankunapa. ⁴²Ñuka yarkaywa kahushpayni mana karawarkankichichu. Yakunayashpayni nima yakuta kuwarkankichichu. ⁴³Mana riksishkaykichiruna kashpayni paktamushpayni wasikichipi mana kayawarkankichichu samanaynipa. Churarinayni pishiwashpan nima imata kuwarkankichichu churarinaynipa. Unkushka kahushpayni karselpi kahushpayni nima ima uras rikuk riwarkankichichu. Chayrayku Yaya Dios kankunata kastiganka.

⁴⁴Chasna rimashpayni tapuwankakuna: Yaya Jesús, ¿ima urastaya yarkaywa kashpayki kanta mana kararkanchichu? ¿Ima urastaya yakunayashpayki kanta mana yakuta kurkanchichu? ¿Ima urastaya llaktanchipi paktashpayki mana riksishkanchiruna kashpayki wasinchipi kanta mana kayarkanchichu? ¿Ima urastaya churarinaykika pishishpan kanta mana kurkanchichu churarinaykika? ¿Ima urastaya unkushka kahushpayki karselpi kahushpayki kanta mana rikuk rirkanchichu? ⁴⁵Chasna tapuwashpankuna ñuka rimasha: Imashnami mana nima imayu runata mana yanapashkankichichu, chasnashinami ñukatapas mana yanapawashkankichichu nishpa. ⁴⁶Chay mana alita rurak runakunaka nina mana wañukmami rinankuna tiyan. Yaya Diosta kasushpa kawsak runakunami siluma wiñaypa kawsak rinankuna tiyan.

**Israel apukuna paykunapura
kwintarkakuna Jesusta
wañuchichinankunapa**

(Mk. 14.1-2; Lk. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Tukuy chaykunata yachachishkanwasha Jesuska ñukanchita rimarka:

²Kankuna yachankichi *Paskua punchakunarayku ishkay punchallana pishinanta. Manara chay punchakuna

kallarihushpanra chiknik runakuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata apunkunama pushawankakuna. Paykunata kuwankakuna kruspi klabachishpa wañuchiwanankunapa.

³Jesús chayta ñukanchita rimahushpan chay punchallatata *saserdotekunapa apunkuna ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunawa pakta saserdotekunapa atun apu Kaifaspa wasinpi tantarirkakuna. ⁴Paykuna yuyarirkakuna llullachishpa Jesusta apichishpankuna wañuchichinankunapa. ⁵Chasna ruranata munashpankunapas paykunapura rimarkakuna:

Mana Paskua punchakunapi wañuchichishunchichu, kay Jerusalemipi kahuk runakuna ñukanchita mana piñay tukunanchipa. Chayrayku manara chay punchakuna paktarihushpanra apichishunchi nishpa.

**Shuk warmi mishkinlla asnak
perfumita Jesuspi talirka**
(Mk. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Betania llaktapi kawsarka shuk runa Simón shutiyu. Paytami Jesuska ñawpa aycha ismuchik unkuymanta ampirka. ⁷Jesús Simonpa wasinpi mikuhushpan shuk warmi yaykurka. Chay warmika apamaruka yura rumimanta rurarishka butillapi yapa chaniyu mishkinlla asnak perfumita. Jesusta kayllayashpan umanpi chay mishkinlla asnak perfumita talirka. ⁸Chayta rikushpanchi piñarishpa rimarkanchi:

¿Imaraykushi kay warmika chay mishkihlla asnak perfumita usuchihun?

⁹Ashwan ali kama karka, chay perfumita rantichishpan chay apishkan kullkiwa nima imayu runakunata yanapananpa.

¹⁰Jesús chayta uyashpan rimarka:
¿Imaraykuta piñarishpaykichi kay warmita pinkachihunkichi? Chay

perfumita umaynipi talishpan alitami rurashka. ¹¹Nima imayu runakunaka tukuy urasmi kankunawa kawsankakuna. Ñukataka mananami tukuy uras rikuwankichinachu. ¹²Kay warmika chay mishkihlla asnak perfumita aychaynipi talishka, wañushpayni aychaynika alicharishka kananpa urku uchkupi churashpa tapanankunapa. ¹³Alita uyawaychi. Tukuy maypipas runakuna kay ali shimita ñuka runakunata kishpichinaynimanta yachachishpankuna kay warmipa rurashkanmantapas rimankakuna. Payka ñukata yapa yuyawashpan chasna rurawashka. Chasna kashpan tukuy runakuna paymantapas alita yuyarinkakuna.

**Judaska Jesusta apichichirka
wañuchinankunapa**
(Mk. 14.10-11; Lk. 22.3-6)

¹⁴Ñukanchi Jesuspa chunka ishkay runankunamanta shuk karka Judas Iskariote shutiyu. Payka kullkiranti Jesusta apichinayashpan *saserdotekunapa apunkunata rimak rirka:

¹⁵Ñuka rimashkaykichi imashnami Jesusta atipankichi apinata nishpa. ¿Masnatata pagawankichi?

Chasna Judas rimashpan paykunaka aynirkakuna:

Kimsa chunka kullkita kanta kushu nishpa.

¹⁶Chay kullkita apishkan urasmanta pacha Judaska yuyarirka imashnami Jesusta apichichinka nishpa.

**Jesuska runankunawa pakta
Paskua punchapi mikurka**
(Mk. 14.12-25; Lk. 22.7-23;
Jn. 13.21-30; 1Kor. 11.23-26)

¹⁷Chay *Paskua punchakunapi ñukanchi israel runakuna mikunchi pan mana punkichishkata, chaymantapas shuk obeha maltata. Chay Paskua

kallarinan punchapi ñukanchika payta kayllayashpanchi tapurkanchi:

¿Maypita munanki alichashpa obeha maltata kusananchipa, Paskua punchakunapi mikunanchipa? nishpa.

¹⁸Chaypina Jesuska ñukanchita aynirka:

Jerusalén llaktama riychi chay riksishkayni runapa wasinma. Chaypi payta rimankichi: Ñukanchita yachachikmi kanta riman, wañunayni puncha ñami paktarihun. Chayrayku wasikiپی runaynikunawa Paskua punchapi mikunata mikunayani nishpa.

¹⁹Chasna Jesús rimashkanshina, ñukanchika chay Paskua punchapi mikunanchipa rurak rirkanchi.

²⁰Ña tutayahushpanna Jesuska tukuy ñukanchi chunka ishkay runankunawa pakta mesa muyukta siririshpa kahurkanchi mikunanchipana. ²¹Chay mikuhushkanchipi Jesuska rimarka:

Alita uyawaychi. Chikniwak runakuna apiwankakuna wañuchiwanankunapa. Shuk kankunamantami apichichiwanka nishpa.

²²Chasna rimashkanta uyashpanchi ñukanchika yapa llakiriranchi. Chaypi Jesusta tapurkanchi shukllankama shukllankama:

Yaya Jesús, ¿pitaya ñukanchimanta chasna rurama? ¿Ñukachu apichichishkayki? Mana kaynima ñuka nishpa.

²³Chasna tapushpanchi Jesuska aynirka:

Ñukawa parihu kay kallanapi panninta ukuchishpan mikuhukmi kuntraynikunata apichichiwanka.

²⁴Imashnami Yaya Dios ñawpamanta killkachirka ñukamanta, chasnashinami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka wañunayni tiyan. Wañuna kashpaynipas chay apichichiwak runarayku llakirini, yapa parisinan tiyan. Ashwan ali kama karka, mana wawayarima karka.

²⁵Jesuspa rimashkanta uyashpan Judaska, maykanmi kuntrankunata apichinayarka, payta tapurka:

Yachachik, ¿ñukachu apichishkayki? nishpa.

Chasna tapushpan Jesuska aynirka: Ari, kanmi kanki nishpa.

²⁶Mikuhushpanchira Jesuska panta apishpan Yaya Diosta agradesirka. Chay panta pakishpa pakishpa ñukanchita kurka. Chasna kuhushkanpi rimarka:

Kay panta mikuychi. Kay panka aychaynishinami kan. Kayta mikushpaykichi yuyariychi, ñuka wañushpayni kankunata kishpichinaynita.

²⁷Chaymanta shuk pusillu *vinuta apishpan Yaya Diosta agradesirka. Chay pusilluta ñukanchita kuhushpan rimarka:

Tukuy kankuna kay vinuta upyaychi.

²⁸Kay vinuka yawarnishinami kan.

Wañushpayni yawarni shuturishpan

Yaya Dios achka runakunata uchankunamanta llakichishpan kishpichinka.

Kay yawarni shuturinanwa Yaya Dios runakunarayku paywa alichananta paktachin. ²⁹Kankunata rimani, ñukaka manami kutikashka kay allpapi kushilla kankunawa tantarishpa kay vinuta upyashanachu. Ña wañushami. Ashwan shuk puncha Yaya Diospa ali kamachin nan mushu mundupi shuk mushu vinutana kankunawa upyahukshina tantaylla kushilla kashunchi.

Jesuka rimarka Pedro payta mana riksikshina tukunanta

(*Mk. 14.26-31; Lk. 22.31-34; Jn. 13.36-38*)

³⁰Chasna Jesuska rimashkanwasha takirkanchi salmokunata. Chaymanta rirkanchina Olivos urkuma. ³¹Chaypina Jesuska rimarka:

Yaya Diospa killkachishkanpi ñukanchita riman:

Obehankunata kuyrak runata
wañuchisha. Chayrayku tukuy
obehankuna shikwarinkakuna
nishpa.

Chay killkapi rimashkanshina, kay
tuta tukuy kankuna kuntraynikunata
manchashpaykichi sakiwankichi.

³²Wañushkayniwasha Yaya Dios
kawsachiwashpan ñukara kankuna-
manta ñawpashpa Galilea allpama
risha.

³³Chasna Jesuspa rimashkanta
uyashpan Pedroka aynirka:

Tukuy katik masinikuna mancha-
rishpa kanta sakishpankunapas ñukaka
nima ima uras sakishkaykichu nishpa.

³⁴Chaypina Jesuska Pedrota rimarka:
Alita uyaway. Kay tuta manarapas
atallpa kantahushpan kimsa kuti mana
riksiwanaykita rimanki.

³⁵Pedroka sinchita rimashpan nirka:
Kanwa parihu wañunayni kashpanpas
wañusha, manami rimashanchu kanta
mana riksinaynita nishpa.

Chasnallatata tukuy ñukanchikunapas
payta rimarkanchi.

**Jesuska Getsemani kinchapi Yayan
Diosta mañarka**

(Mk. 14.32-42; Lk. 22.39-46)

³⁶Chaymanta Jesuska ñukanchiwa
pakta chay olivos tarpu kinchama,
Getsemani shutiyuma rirka. Chaypi
paktashpanchi Jesuska rimarka:

Kayllapi tiyarishpa chapawaychi,
chaynikstupi rishpayni Yaya Diosta
mañanaynikama nishpa.

³⁷Chasna rimashkanwasha Pedrota,
Sebedeopa ish kay wawankunatapas
pusharka chaynikstuma. Chaypina
Jesuska wañunanta yuyarishpan
mancharishpa yapa llakirishpan
paykunata rimarka:

³⁸Wañunaynita yuyarishpayni
shunkuynipi yapa llakirini wañuhushka-

shina. Kankuna mana puñushpa kayllapi
kipariychi. Yaya Diosta mañaychi
yanapawananza nishpa.

³⁹Chasna rimashkanwasha chaynik-
stuma rirka, kunkurishpa kumurirka
umanka allpapi tupanankama.
Kumurishpa Yayan Diosta mañarka:

A Yayayni, atipashpaykika kishpichi-
way mana sinchita parisinaynipa.
Chasna tapushpaynipas ama ñukapa
munashkaynita ruraychu, ashwan kanpa
munashkaykillata ruray nishpa.

⁴⁰Chasna Yayan Diosta mañashkanwa-
sha Jesuska chay kimsa runankunama
kutirka. Puñushkakunata tarishpan
Pedrota rimarka:

¿Manachu nima shuk urastuta
atipashkankichi mana puñushpa
ñukawa pakta Yaya Diosta mañanata?

⁴¹Mana sampayashpa Yaya Diosta
mañaychi supay kankunata mana
uchata rurachinanpa. Kankunaka
munankichi Yaya Diosta mañanata.
Chasna munashpaykichipas sapallayki-
chika mana atipankichichu, shunkuyki-
chipi yapa sampayashka kashpaykichi.
Chayrayku Yaya Diosta mañaychi
shunkuykichita sinchikuchinanpa
nishpa.

⁴²Chaymanta kutikashka Yayan Diosta
mañak rirka:

A Yayayni, parisinaynimanta mana
arkanata munashpaykika kaypi kahuni
munashkaykita ñukawa ruranaykipa
nishpa.

⁴³Chay kimsa runankunama kutishpan
kutikashka tarik rirka puñurayahukku-
nata, paykuna yapa puñuywa kahush-
kankunarayku. ⁴⁴Puñuhushkakunallata
sakishpan Jesuska kimsaynin kuti Yayan
Diosta chasnallatata mañak rirka.

⁴⁵Chaymanta runankunama kutishpan
paykunata rimarka:

¿Kunankamachu puñuhunkichi? Ñami
paktarishka ñuka Yaya Diospa Kachash-

kan Runa uchasapa runakunamanta apiy tukunaynipa. ⁴⁶Atariychi, akuychi. Ñami shamuhun chay apichichiwak runaka nishpa.

Chiknik runakuna Jesusta apirkakuna

(Mk. 14.43-50; Lk. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Jesús rimahushkanllapi paypa runan Judaska achka runakunata pushamushpan shamurka. Paykunaka ishkay wiluyu sablikunata, kaspikunatapap amamushpankuna Jesusta apik shamurkakuna. Paykuna *saserdotekunapa apunkunamanta, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunamanta kamachirishka karkakuna. ⁴⁸Judaska chay runakunata pusharka alita yachachishpa: Maykan runatami muchasha, chaymi kanka Jesuska. Payta apishpa pushankichi nishpa. ⁴⁹Chaypina Jesusta kayllayashpan rimarka:

Yachachik, shamushkanimi saludaynaynipa kanta nishpa payta mucharka.

⁵⁰Muchashpanna Jesuska rimarka:

Amigu, apichiwanayashpaykika apichiway nishpa.

Chaypina chay runakunaka Jesusta apirkakuna pushanankunapa.

⁵¹Chayta rikushpan Jesuspa shuk runan sablinta apishpan saserdotekunapa atun apupa shuk runanta sumakta pitishpa wañuchisha nishpa pitihushpan rinkrinllata pitirka. ⁵²Chasna pitishpan Jesuska rimarka:

Wakaychay sablikita. Sabliwa makanakuk runakunaka sabliwallatamita wañunankuna tiyan. ⁵³¿Manachu yachanki Yayayni Diosta tapushpaynika payka chunka ishkay waranka *angelkunata kachamuma arkawanankunapa?

⁵⁴Chasna arkawanahumaka ¿imashnataya paktarima ñawpa Yaya Diospa killkachishkanka ñuka wañunayni-

manta? Manami paktarimachu. Chayrayku Yaya Diosta mana tapunayanichu arkawananpa wañuymanta.

⁵⁵Chaywasha chay apik runakunatana Jesuska rimarka:

¿Imaraykutaya sablikunawa kaspikunawapas shamushkankichi apiwanaykichipa? ¿Wañuchik shuwa runachu kani? Tukuy puncha *Yaya Diospa wasinpi kankunawa pakta kahushpayni yachachirkani. ¿Imaraykuta mana chaypi apiwarkankichichu? ⁵⁶Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna ñawpa killkarkakuna kasna apiwanaykichita. Chay killkashkankunapi rimashkankunashina, shutipata kunanka apiwahunkichi wañuchichiwanykichipa nishpa.

Chaypina tukuy ñukanchi paypa runankuna yapa mancharishpanchi Jesusta sapallanta sakishpa mitikurkanchi.

Jesusta pusharkakuna ashwan atun israel apu Kaifasma

(Mk. 14.53-65; Lk. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Chay apik runakunaka Jesusta *saserdotekunapa atun apu Kaifasma wasinma pusharkakuna. Paypa wasinpi Moisespa killkashkanta yachachikkuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunawa pakta tantarishka kahurkakuna.

⁵⁸Jesusta pushashpankuna Pedroka karullapi katishpan chay atun apupa wasin paman kincharishkapi yaykurka. *Yaya Diospa wasinta kuyrakkunapas chay pampapi tiyahlla kahurkakuna. Pedroka paykunapa kuchunpi tiyarik rirka, rikunayashpan imatashi Jesusta rurankakuna nishpa.

⁵⁹Chay wasi ukupi saserdotekunapa apunkuna tukuy paykunawa pakta tantaylla yuyarishpa kamachik

masinkuna chiknik runakunata maskar-kakuna llullashpa millaypata

Jesumanta rimanankunapa. Yapa munarkakuna Jesusta wañuchinata.

⁶⁰Chaypina achka runakuna llullashpa millaypata Jesumanta rimashpankunas karan shuk chikanta rimashpan nima imata tarirkakunachu Jesusta atipanankunapa wañuchinata. Chaywashana ishkey runakuna paktamushpankuna chasnallatata yanka millaypata Jesumanta rimarkakuna:

⁶¹Kay Jesusmi rimarka: Ñuka Yaya Diospa atun wasinta urmachishpayni kimsa punchapi atipani kutikashka ruranata nishpa.

⁶²Chasna rimashpankuna Kaifaska shayarishpan Jesusta tapurka:

¿Manachu nima imata ayninki?
¿Manachu uyanki kanta uchachishpa rimahushkankunata? nishpa.

⁶³Chaypina Jesuska chunlla uyarka. Nima imata aynishpan chay saserdotekunapa atun apuka kutikashka rimarka:

Silupi kawsak Yaya Diospa shutinpi kanta rimani, mana llullashpa rimay ¿kanchu kanki chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik, Yaya Diospa Wawan? nishpa.

⁶⁴Chaypina Jesuska aynirka:

Ari, shutipami rimanki. Kunan ñukapas kankunata rimani, ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata rikuwankichi tukuyta atipak Yayayni Diospa kusan partipi tiyahushkaynita. Chasnallatata rikuwankichi puyu awapi kutikashka shamuhushkaynita nishpa.

⁶⁵Chaypina chay saserdotekunapa atun apu Kaifaska yapa piñarishpan pay kikinpa kamsan awapi churarishkanta likirka kasma nishpa:

Kay runapa chasna rimashkanka Yaya Diostami yapa piñachihun. Manana ashwan payta uchachik runakunata maskashunchinachu. Tukuy kankunami

uyashkankichi paypa piñachinan shimikunata. ⁶⁶¿Imatata yuyarinkichi? nishpa.

Chay kamachik masinkuna aynirkakuna:

Uchayumi, wañunan tiyan nishpa.

⁶⁷Chaypina Jesusta chiknishpankuna uyanpi tyukarkakuna sakmarkakuna. Shukkunaka kaspiwa payta waktarkakuna. ⁶⁸Asichishpankuna rimarkakuna:

Kan Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kashpaykika rimay pimi kanta waktashka nishpa.

Pedroka Jesusta mana riksinichu nishpa rimarka

(Mk. 14.66-72; Lk. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Chay wasi ukupi Jesusta asichihushkankunapi Pedroka chay wasi pampan kincharishkapi tiyahurka. Chaypi shuk atun aputa yanapak warmi kayllayashpan rimarka:

Kanpas Galileamanta Jesuswa pakta purik kanki nishpa.

⁷⁰Chasna rimashpan Pedroka tukuy chay runakuna uyashkankunapi aynirka:

Manami yachanichu pimantami rimawahunki nishpa.

⁷¹Chaymanta Pedroka chay wasi punkuma rirka. Chaypi shuk yanapak warmi payta rikuhushpan shukkunata rimarka:

Kay runaka Nasaretmanta Jesuswa purikmi karka nishpa.

⁷²Chaypina Pedroka kutikashka llullashpa Yaya Diospa shutinpi rimarka:

Ñukaka manami riksinichu chay runata nishpa.

⁷³Shuk ratumanta chaypi kahuk runakuna Pedrota kayllayashpankuna rimarkakuna:

Shutipami kanpas chay runawa purik kanki. Galilea runakunashina chikanna-

yak shimita rimahushkaykirayku riksinchi kanpas Jesusta katik kashkaykita nishpa.

⁷⁴Chasna rimashpankuna Pedroka sinchita rimarka:

Yaya Dios kastigawachun mana shutipata rimashpayni. Manami riksinichu chay runata nishpa.

Chasna rimahushkanllapi atallpaka kantarka. ⁷⁵Chayta uyashpan Pedroka yuyarirka Jesuspa rimashkanta, manarapas atallpa kantahushpanra kimsa kuti rimanki mana riksiwanaykita nishpa. Chayta yuyarishpan Pedroka kanchama llukshishpan yapa llakirishpa sinchita wakarka.

**Jesusta pusharkakuna
romano apu Pilatoma**

(Mk. 15.1; Lk. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Chaymanta ña pakarishpan tukuy *saserdotekunapa apunkuna, tukuy ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunawa shuk yuyayllawa kwintarkakuna Jesusta wañuchinankunapa. ²Chaypina Jesusta watashpankuna pusharkakuna chay *romano apu *Pilatoma.

**Judaska pinkarishpan pay kikinta
sipirishpan wañurka**

³Jesusta wañuchichinankunapa pushahushkankunata Judaska rikushpan yuyarirka payta apichichishpan mana alita rurashkanta. Chayrayku llakirishpan Jesusta apinankunapa riksihishkanmanta apishkan kullkita kutichik rirka. Chay *saserdotekunapa apunkunata, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunatapas rimarka:

⁴Mana alitachu rurashkani, chay mana uchayu runata kullkita apinayniranti kankunata riksihishkani wañuchinaykichipa.

Paykunaka ayinirkakuna:

Chayka kanpa uchaykimi. Ñukanchirayku mana imananchu nishpa.

⁵Chasna rimashkankunata uyashpan Judaska chay kullkita *Yaya Diospa wasinpi wichurka. Chaymanta llukshishpan kaspipi sikashpan shuk waskawa kunkanpi watarishpan saltashpan wañurka.

⁶Chay saserdotekunapa apunkuna chay wichushka kullkita apishpankuna rimarkakuna:

Kay kullkika shuk runata wañuchinapa apichishkanrayku apishka kullkimi. Chayrayku mana alichu churananchipa ofrendapi. ⁷Ashwan ali kama kay kullkiwa shuk uchilla urku allpata rantinanchipa, shuk allpakunamanta runakuna wañushpankuna uchkuta rurachishpanchi chaypi churashpa tapanankunapa. Chasna paykunapura kwintashpankuna mankakunata rurak runapa allpanta rantirkakuna. ⁸Chay kullkiwa rantishkankunarayku kunankama chay allpapa shutinka kiparishka Yawar Allpa. ⁹⁻¹⁰Chasna ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Jeremiaspa kasna rimashkanka paktarirka:

Israel masinikuna kimsa chunka kullkillata chay runata chani-chishpankuna apinankunapa kurkakuna. Chay kullkita kuti apishpa mankakunata rurak runamanta allpata rantirkakuna Yaya Dios kamachishkanshina nishpa.

**Pilatoka Jesusta tapurka
kastigachishanchu manachu nishpa**
(Mk. 15.2-5; Lk. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Chaymanta Jesusta pusharkakuna *romano apu *Pilatoma. Chaypi payka Jesusta tapurka:

¿Shutipachu kanki israel masakikunapa Atun Apu? nishpa.

Chasna tapushpan Jesuska aynirka:
Ari, shutipami rimanki.

¹²Chay *saserdotekunapa apunkuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna achka millaypakunata paymanta rimahushkankunapi Jesuska chunllalla uyarayarka. ¹³Chayrayku Pilatoka Jesusta tapurka:

¿Manachu uyanki tukuy kay runakuna kanmanta millaypata rimahushkankunata?

¹⁴Jesuska nima imata aynirkachu. Chayrayku Pilatoka ¿imaraykushi mana apirishka runashina ayninchu kishpinanpa? nishpa yuyarishpan mana yacharkachu imatami ruranka.

Jerusalenpi tantarishka runakuna

**Jesusta kruspi klabashpa
wañuchichinata munarkakuna**

(Mk. 15.6-20; Lk. 23.13-25;

Jn. 18.38-19.16)

¹⁵Karan wata *Paskua punchakuna *romano apu *Pilatoka kacharipayarka shuk runata karselpi kahukta. Ñukanchi israel runakunata tapupayarka akllananchipa, maykan runatami kacharinka nishpa. ¹⁶Chay uras karselpi karka shuk runa Barrabás shutiyu. Tukuy yacharkakuna yapa millaypata rurak runa kashkanta. ¹⁷Chaypina Pilatoka chay achka tantarishka runakunata tapurka:

¿Maykan runatata munankichi kacharichinaynipa? ¿Barrabastachu kacharichisha? ¿Kay Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishkankuna Jesustachu kacharichisha? nishpa.

¹⁸Apu Pilatoka alita yacharka, Jesusta chiknishpankuna yankamanta wañuchichinayashkankunata. Chayrayku chasna tapurka.

¹⁹Apu Pilatoka kamachinan tiyarinanpi tiyahushkanpi paypa warmin kacharka shuk runanta rimakinanpa: Ama nima imata ruraychu

chay mana uchayu runata. Kayna tutapi paymanta manchaypata muskushkani nishpa. Chayrayku Pilatoka mana munarkachu payta wañuchichinata.

²⁰Chasna kashpanpas *saserdotekunapa apunkunaka, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas chay achka tantarishka runakunata yuyachishpa rimarkakuna: Pilatota rimaychi Barrabasta kacharinanpa, Jestustana wañuchichinanpa nishpa.

²¹Chaypina apu Pilatoka kutikashka tapurka:

¿Pitata munankichi kacharichinaynipa? nishpa.

Chay tantarishka runakunaka kaparirkakuna:

¡Barrabasta kacharichiy! nishpa.

²²Apu Pilatoka paykunata tapurka:

¿Imatata rurasha kay Jesuswa, Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishkankunawa?

Chasna tapushpan tukuy runakuna kaparishpa aynirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!

²³Apu Pilatoka paykunata rimarka:

¿Ima millaypatataya rurashka?

Chaypi paykunaka kutikashka ashwan sinchita kaparirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!

²⁴Chay runakuna yapa piñarishpa kaparishpankuna Pilatoka nima imapi atipashpan chunllayachinata, yakuta apamunankunapa kamachirka. Chay yakuwa makinta mayllarka tukuy runakunapa rikushkanpi. Chaypi paykunata rimarka:

Ñukaka makinita mayllani yachanaykichipa kay runa wañushpanka mana uchayu kanaynita, kankunami uchayu kankichi nishpa.

²⁵Chasna rimashpan tukuy chay runakunaka aynirkakuna:

Chay runa mana uchayu kashpan yanka wañuchiy tukushpanka Yaya Dios

ñukanchita tukuy wawanchikunawa pakta kastigachun nishpa.

²⁶Chaypina Pilatoka Barrabasta kacharichirka. Jesustana kara waskawa asutichirka yawarnin llukshinankama. Chaywasha kamachirka shuk kruspi klabashpa wañuchinankunapa.

²⁷Chaypina suntalukunaka Jesusta pusharkakuna apu Pilatopa wasinma. Chaypi tukuy suntalu masinkunata tantachirkakuna, Jesusta asichinankunapa. ²⁸Jesusta llatanachishpankuna kamachik atun apupa puka churarinata-shina churachirkakuna. ²⁹Kashamanta llawtuta rurashpankuna atun apupa tawasampatashina umanpi churarkakuna. Kuska makinpi apichirkakuna shuk barata. Payta asichishpankuna pukllachishpa puntanpi kunkurirkakuna kasna nishpa:

¿Shamushkankichu israel runakunapa atun apu?

³⁰Payta tyukashpankuna chay kushkankuna barata apishpa umanpi waktarkakuna. ³¹Chasna pukllachishkankunawasha chay puka churarinata llatanachishpankuna pay kikinpa churarinantana churachirkakuna. Chaymanta payta pusharkakuna shuk kruspi klabashpa wañuchinankunapa.

**Jesusta kruspi klabashpa
wañuchirkakuna**

(Mk. 15.21-32; Lk. 23.26-43;
Jn. 19.17-27)

³²Jesusta pushahushkankunapi kruspi klabashpa wañuchinankunapa, shuk runa Simón shutiyuta tinkurkakuna. Chay Simonka karka Sirene llaktamanta. Suntalukunaka payta kamachirkakuna Jesuspa krusninta markananpa.

³³Rishpankuna chay Gólgota lumapi paktarkakuna. Gólgota ninayan wañushkapa uman luma. ³⁴Chaypina suntalukunaka Jesusta upyachinayarkakuna aya

wikiwa chapurishka *vinuta. Jesuska chayta kamashpan mana upyanayarkachu.

³⁵Chaypina suntalukunaka Jesusta kruspi klabarkakuna. Chaywasha Jesuspa churarinankunata chawpinakunankunapa swirtinkunata kamarkakuna pishi apanka nishpa. ³⁶Chaywasha tiyarirkakuna chayllapi Jesusta kuyranankunapa. ³⁷Jesupa uman awapi shuk killkarishkata ratarkakuna tukuy runakuna yachanankunapa imaraykumi wañuchishkakuna nishpa. Chay killkarishkapi rimarka: Kay Jesuska israel runakunapa atun apumi kan nishpa.

³⁸Jesusta wañuchihushkankuna uras ishka wañuchik shuwakunatapapas karan shukta shuk kruspi klabarkakuna chaypi wañunankunapa, shukta kuskan parti, shukta llukin parti. ³⁹Achka runakuna Jesusta rikuk rirkakuna. Paykuna mana kirishpankuna Yaya Diospa Wawan kananta, umankunata kuyuchishpankuna payta asichirkakuna:

⁴⁰Kanmi rimashkanki Yaya Diospa atun wasinta urmachishpayki kimsa punchapi kutikashka ruranaykita. Kunanka kan kikinta kishpichiriy. Shutipa Yaya Diospa Wawan kashpaykika chay krusmanta uraykumuy nishpa.

⁴¹Chasnallatata *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas payta asichishpa rimarkakuna paykuna-pura:

⁴²Payka achka runakunata kishpichishka. Kunanka pay kikinta mana atipanchu kishpichirinata. Ñukanchi israel runakunapa atun apunchi kashpanka kay krusmanta uraykumuchun. Chaypira kirishunchi payta. ⁴³Payka rimarkami Yaya Diospa

Wawan kananta. Rimarka Yaya Dios payta tukuy imapi yanapananta. Yaya Dios shutipa payta yuyashpanka kunalla chay krusmanta uraykuchichun.

⁴⁴Chasna asichishpankuna chay ishkay kruskunapi klabarishka wañuchik shuwakunapas Jesusta asichirkakuna.

Jesuska ña wañurkana
(Mk. 15.33-41; Lk. 23.44-49;
Jn. 19.28-30)

⁴⁵Jesús kruspi klabarishka kahushkanpi chawpi punchamanta pacha kimsa urakama amsayarka. ⁴⁶Chay urasllatata Jesuska sinchita kaparishpa rimarka arameo shimipi:

Elí, Elí, lema sabaktani nishpa.

Chay rimashkanka ninayan: Yayayni Dios, Yayayni Dios, ¿imaraykutaya sapallaynita sakiwashkanki? nishpa.

⁴⁷Chasna kaparishkanta uyashpankuna chaypi kahukkunaka rimarkakuna:

Kay runaka Eliastami kayahun, chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikta nishpa.

⁴⁸Chaypina shuk runa kallpashpa rirka utkuta apak rinanpa. Chayta shuk suni kaspi puntapi watashpan agru *vinupi ukuchishpan Jesuspa shiminpi tupachirka, tsunkashpan upyananpa.

⁴⁹Shukkuna asichishpa rimarkakuna:

Aku rikushunchi, shutipachu Eliaska shamunka payta kishpichinanpa nishpa.

⁵⁰Chaypina kutikashka Jesuska sinchita kaparirka. Chasna kaparishpa wañurka. ⁵¹Jesús wañushkan uraslla *Yaya Diospa wasin ukupi Yaya Dioswa tinkunakuna kwartuta arkak rakta llachapaka^d awamanta pacha pitikta likirirka. Allpaka sinchita kuyurirka. Atun rumisapa urkukunapas partirirkakuna. ⁵²Wañushkakunapa taparishkan

uchkukunaka paskarirkakuna. Achka Yaya Diosta kirik wañushka runakunaka kawsarirkakuna. ⁵³Jesús kawsarishkan-washa chay kawsarishka runakunaka Jerusalén llaktapi yaykurkakuna. Chaypi achka runakuna paykunata rikurkakuna.

⁵⁴Allpa sinchita kuyurishushpan tukuy manchaypakunata rikushpankuna kapitanka Jesusta kuyrak suntalunkunawa pakta yapa wasin mancharirkakuna: Shutipami kay runaka Yaya Diospa Wawan kashka nishpa rimarkakuna.

⁵⁵Jesús kruspi klabarishka kashpan Galileamanta pacha payta kashpa yanapak warmikuna karumantalla rikurayarkakuna. ⁵⁶Chay rikuk warmikuna achka karkakuna. Paykunamanta shuk karka Magdalamanta Maria. Shuk karka *Santiagopa Josepa maman Maria shutiyu. Shuk karka Sebedeopa wawankunapa maman.

**Jesuspa aychanta urku uchukupi
churashpa taparkakuna**
(Mk. 15.42-47; Lk. 23.50-56;
Jn. 19.38-42)

⁵⁷Chaymanta tutayahushpanna shuk achka kullkiyu runa José shutiyu Jesús kruspi wañushkanpi paktamurka. Chay Joseka karka Arimatea llaktamanta. Paypas Jesusta katikmi karka. ⁵⁸Jesús wañushkanta rikushpan Joseka *Pilatota tapuk rirka Jesuspa aychanta urku uchukupi churashpa tapak rinanpa. Chasna tapushpan Pilatoka suntalunkunata kamachirka kunankunapa. ⁵⁹Chaypina Joseka Jesuspa aychanta shuk mushu yura llachapawa wankurka. ⁶⁰Alita wankushpan aparkakuna shuk mushu allarishka urku uchukupi churashpa tapanankunapa. Chay urku uchkuta Joseka rurachirka pay kikinpa

rantishkan allpapi. Jesuspa aychanta chay uchcupi churashkankunawasha atun rumiwa sumakta taparkakuna. Chaypi sakirkakuna. ⁶¹Chay uchku taparishka kuchupi Magdalamanta Maria shuk Mariawa pakta tiyarishpa rikurayarkakuna.

Suntalukunaka Jesuspa aychan churay tukushka uchku punkuta kuyrarkakuna

⁶²Kayantima ñukanchi israel runakunapa samananchi puncha karka. Chay puncha *saserdotekunapa apunkuna, *fariseokunawa pakta *Pilatota rikuk rirkakuna. ⁶³Chaypina payta rimarkakuna:

Apu, ñukanchi yuyarinchi chay llullachik runapa rimashkanta. Payka kawsa kashpanra rimarka: Wañushkayniwasha kimsa punchamanta kawsarishanishpa. ⁶⁴Chayrayku kanta tapunchi, kimsa punchata suntaluykikuna Jesuspa aychanta churashkankuna uchku punkuta kuyranankunapa, paypa runankuna tutapi shamushpankuna paypa aychanta mana apanankunapa. Apashkankunawasha rimanahuma Jesuska ñami kawsarishka nishpa. Chasna llullashpankuna kutikashka tukuy runakunata ashwanta llullachinahuma nishpa.

⁶⁵Chaypina Pilatoka paykunata aynirka:

Chaykaya suntalukunaka. Pushaychi. Chay wañushkapa aychan churarishka uchku punkuta alita kuyraychi nishpa.

⁶⁶Chaypina chay apunchikunaka suntalukunawa pakta rirkakuna punkarawa sumakta ratachinankunapa chay uchku punkupa rumiwa taparishkata, nima pi anchuchinanpa. Chaypi suntalukunata sakirkakuna alita kuyranankunapa.

Jesuska kawsarirka

(*Mk. 16.1-8; Lk. 24.1-12; Jn. 20.1-10*)

28 ¹Chaymanta *samana puncha kayantima pakarihushpan Magdalamanta Maria shuk Mariawa pakta chay wañushkapa aychan churarishkata rikuk rirkakuna. ²Chay warmikuna rihushkankunapi kunkaymanta sinchi allpa kuyuy tiyarka, Yaya Diospa *angel silumanta uraykumushpan chay uchku punkuta tapak rumita anchuchishkanrayku. Anchuchishpanna awanpi tiyarirka. ³Chay angelka chuyahlla ilampashina rikurirka. Tukuy churarinan karka suma yura, ñawinchita rantipak chuya. ⁴Chay angelta rikushpankuna chay kuyrak suntalukuna yapa mancharishpankuna chukchurishpa wañushkashina urmarmarkakuna allpama. ⁵Chaypina chay warmikuna paktashpankuna chay angelka rimarka:

Ama manchariychichu. Yachani shamushkaykichita maskanapa kruspi klabarishka Jestusa. ⁶Kruspi wañushpanpas ñami kawsarishka rimashkanashina. Rikuk shamuychi maypimi churarkakuna. Payka manami kaypina-chu, ñami llukshishka. ⁷Rikushkaykichiwasha utkalla rimak riychi paypa runankunata: Yaya Jesús ña kawsarishka. Galilea allpama manara rishpaykichira payra rinka. Kankunapas riychi. Chaypimi payta rikunkichi nishpa. Chayllatami kankunata rimani.

⁸Chaypina chay ishkay warmikunaka mancharishpankunas yapa kushikurkakuna. Kushikushpa kallparkakuna Jesuspa runankunata rimanankunapa. ⁹Rihushkankunapi Jesuska paykunata rikurishpan saludarka. Paykunaka kayllayashpankuna kumurishpa chakinta ukllarishpankuna payta yapa kushichirkakuna. ¹⁰Chaypina Jesuska paykunata rimarka:

Ama manchariychichu. Kunalla rimak riychi wawkinikunata Galilea allpapi llaktakunama rinankunapa. Chaypimi rikuwankakuna.

**Suntalukuna llullashpa
rimarkakuna Jesuspa aychanta
runankuna apashkankunata**

¹¹Chaymanta chay warmikuna Jerusalén llaktama rihushpankuna chay kuyrak suntalukunapas chay llaktallapitata paktarkakuna. Paykunaka *saserdotekunapa apunkunata kwintarkakuna tukuy pasashkakunata. ¹²Chaypina chay apunkunaka ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas tantarishpankuna kwintarkakuna imatami rurankakuna nishpa. Kwintashkankunawasha chay suntalukunata achka kullkita pagarkakuna. ¹³Pagashpa rimarkakuna:

Kankuna tukuy maykantapas rimanaykichi tiyan: Tutapi puñuhushpanchi Jesuspa runankuna aychanta apashkakuna nishpa. ¹⁴Chayta apu *Pilatoa yachashpan kankunata kastiganayashpanka ñukanchi rimashu kankunata mana kastigananpa.

¹⁵Chay suntalukunaka llullanankunapa ari nishpankuna achka kullkita apirkakuna. Chaymanta chay llullata rimashpankuna mirachishpa mirachishpa tukuy israel masinchikuna yacharkakuna. Kunan punchakama Jesuspa runankuna aychanta apashkakuna nishpa rimashkakunata uyanchi.

**Jesuska runankunata kamachirka
tukuy parti paymanta yachachik
rinankunapa**

(Mk. 16.14-18;

Lk. 24.36-49;

Jn. 20.19-23)

¹⁶Chaymanta chay chunka shuk runankuna Galilea allpama rirkakuna, Jesús rimashkan urkuma. ¹⁷Chaypi paktashpankuna Jesusta rikurkakuna. Payta rikushpankuna puntanpi kunkurishpa kushichirkakuna. Shukkunaka yuyayninkunapi rimarkakuna paychari manachu nishpa.

¹⁸Chaypina Jesuska paykunata kayllayashpan rimarka:

Yaya Dios churawashka kay allpapi silupipas shuklla kamachik kanaynipa. ¹⁹Chayrayku tukuy kay allpapi kawsak runakunata yachachik riychi paykunapas ñukata katikkuna tukunankunapa. Chay ñukata katiwak runakunata bawtisaychi runakunata rikuchinankunapa Yaya Diosta, ñuka Wawanta, Yaya Diospa Espiritunta kasukkuna tukushkankunata. ²⁰Chaymantapas chay kiriwak runakunata tukuy yachachishkaynikunata yachachiychi paykunapas alita kasukkuna kanankunapa. Kankunata rimani, ñukaka mana anchurishpachu tukuy puncha kankunawa kahuni kay allpa tukurinan punchakama.

MARKUSPA KILLKASHKAN KILLKA JESUKRISTU RUNAKUNATA KISHPICHISHKANMANTA

Bawtisak Juan

Jesukristumanta rimarka

(Mt. 3.1-12; Lk. 3.1-18; Jn. 1.19-28)

1 ¹Ñuka Markus killkani suma ali shimita Yaya Diospa Wawan Jesukristumanta. Payka uchanchikunamanta kishpichikmi kan.

²Ñawpa manara Jesukristu shamuhushpanra Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaska killkarka kasna Yaya Dios Wawanta rimashkanta:

Ñukaka shuk runata kachasha runakunata shiminita rimanpana. Payka manarapas kanta kachahushpayni runakunata kanmanta rimak rinka shunkunkunata alichashpankuna alita kanta kayanankunapa nishpa.

³Chaymantapas Isaiaska killkarka chay yachachik runamanta:

Chunlla chakishka allpapi shuk runa sinchita rimashpa yachachinka kasna: Imashnami shuk anchu ñampita alichanchi, atun apu shamuhushpan purinanpa, chasnashina shunkuykichita alichariychi. Millaypata rurashpa kawsashkaykichita sakiychi. Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kankunapi kawsak shamunka nishpa yachachinka.

Tukuy chayta killkarka Isaiaska Yaya Diospa rimashkanta.

⁴Imashnami Isaiaska killkarka ñawpa, chasnashinami kunan Yaya Dioska kachashka shuk yachachik Juan shutiyuta. Chay yachachikka chunlla chakishka allpapi yachachirka runakunata: Kunanmanta pacha tukuy millaypa rurashkaykichitaka amirishpa sakiychi. Yaya Diospa rimashkanta kasushpana kawsaychi. Chasna rurahushkaykichita rikuchishpa bawtisariychi. Chaypina Yaya Dioska kankunata uchaykichimanta llakichinkami.

⁵Tukuy Judea allpa llaktakunamanta Jerusalén llaktamantapas achka runakuna shamurkakuna Juanpa yachachishkanta uyanankunapa. Chasna uyashpankuna musyarirkakuna uchayu kashkankunata. Chaypina tukuy uchankunata rimashpankuna Juanka paykunata bawtisarka chay Jordán yakupi.

⁶Juanka mana suma churarishkachu karka. Shuk pukripa churarinanshina, imashnami ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliaspas churaripayarka, chasnallatami Juanpa churarinapas wiwa kamillupa willman puchashkawa awarishka karka. Sinturunka karamantami karka. Mana mikupayarka-

chu ñukanchishina. Mikupayarka chaypi kawsak chilikkunata, upyapayarka mapa mishkita. ⁷Yachachipayarka runakunata: Ñukamanta ashwan yachayyu runami shamunka. Paymantaka ñukaka mana yapa yachayyuchu kani. Paypa puntanpi nima imata atipanichu rimanata. ⁸Ñukaka yakuwami kankunata bawtisashkani. Payka kankunata Yaya Diospa Espiritunta kushpami shunkuykichita aliyachinka.

Juanka Jesusta bawtisarka
(Mt. 3.13-17; Lk. 3.21-22)

⁹Chaymanta Jesuska Galilea allpapi kahuk Nasaret llaktamanta llukshishpan Jordán yakuma rirka. Chay yakupi Juanka Jesusta bawtisarka. ¹⁰Yakumanta llukshihushpan Jesuska rikurka siluka paskarihushkanta, chaymantapas Yaya Diospa Espiritunka shuk wiwa mukukushina paypi uraykumuhushkanta. ¹¹Chasnallapi Yaya Dioska silumanta rimarka:

Kanmi kanki munashkayni Wawayni. Kanmi sumakta kushichiwanki nishpa.

**Supayka Jesusta llullachinayarka
mana Yaya Diosta kasunanpa**
(Mt. 4.1-11; Lk. 4.1-13)

¹²Jesuska bawtisarisshanwasha Yaya Diospa Espiritunka payta pusharka chunlla chakishka allpama. ¹³Chay allpapi Jesuska chusku chunka punchata sapallan karka. Chaypi supaykunapa apunka payta llullachinayashpa karka. Chaypi achka manchaypa animalkuna chawpipi kahurka. Yaya Diospa *angelkunaka payta kuyrashpa karkakuna.

**Jesuska Galilea allpa llaktakunapi
kallarirka yachachinata**
(Mt. 4.12-17; Lk. 4.14-15)

¹⁴Apu *Herodeska Juanta karselipi churashkanwasha Jesuska kutirka

Galilea allpapi llaktakunama Yaya Diospa suma ali shiminta yachachinanpa. ¹⁵Chaypi rimarka:

Ñami paktarishka Yaya Diospa rimashkan timpuka. Ñami kallarihun paypa ali kamachinanka kay allpapi. Chayrayku alita yuyarishpaykichi tukuy millaypa rurashkaykichita sakiychi. Yaya Diospa suma ali shimintana kasushpa kawsaychi.

**Jesuska chusku runakuna rediwa
challwata apikkunata kayarka**
(Mt. 4.18-22; Lk. 5.1-11)

¹⁶Jesuska Galilea kucha mayanpi rihushpan rikurka Simonta wawkin Andreswa kahushkata. Paykuna challwakunata apihurkakuna redinkunawa. ¹⁷Chaypi Jesuska paykunata kayarka:

Shamuychi. Katiwaychi. Ñuka kankunata yachachisha. Imashnami challwata apishpa kawsashkankichi, chasnashinami kunanmanta pacha runakunatana yachachishpa purinkichi paykunapas Yaya Diospa wawankuna tukunankunapa.

¹⁸Chay ratulla redinkunata sakishpankuna Jesustana katirkakuna. ¹⁹Chaymanta astalla chay kucha mayanta rihushpankuna Jesuska rikurka Sebedeopa wawankunata *Santiagota wawkin Juantapas, botinkunapi redinkunata rimintahukkunata. ²⁰Paykunatapas katiwaychi nirka Jesuska. Chaypina atarishpankuna yayan Sebedeota, yanapakkunatapas sakimurkakuna Jesuswa pakta purishpa kawsanankunapa.

**Jesuska supay yaykushka
runata ampirka**
(Lk. 4.31-37)

²¹Chaymanta Jesuska chay chusku runankunawa chay Galilea kucha

mayanpi kahuk Kapernaum llaktapi paktarkakuna. *Samana puncha yaykur-kakuna israel masinchikunapa tantarina wasipi, maypimi tantarishka kahurka-kuna Yaya Diospa shiminta yachakunankunapa. Chaypina Jesuska paykunata yachachirka. ²²Chay runakuna yachachishkanta uyashpankuna mancharishpa rimarkakuna paykunapura:

Kay Jesuska Yaya Diospa yachayninwami yachachin. Tukuy kay Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta yapa alitami ñukanchikunata yachachin.

²³Chay tantarina wasipi kahuk runakuna chawpipi shuk supay yaykushka runa tiyarka. Chay runaka Jesusta uyashpan sinchita kaparirka:

²⁴¡Jesús, Nasaret llaktamanta runa, ama ñukanchita kayllayaychu! ¿Shamushkankichu ñukanchita wichunaykipa ninapi wiñaypa parisinanchipa? Ñuka riksinikanta Yaya Diosmanta shamushka runa kanaykita nishpa.

²⁵Jesuska chay runapi kawsak supayta sinchi shimiwa piñashpa rimarka:

Chunllayay. Llukshiy kay runamanta.

²⁶Chaypina chay supayka kaparishpan chay runata sinchita chukchuchishpan sakirka. ²⁷Chayta rikushpankuna tukuy runakunaka mancharishpankuna tapunakurkakuna:

¿Pitaya kay runaka? Atun yachayninwa shuk mushu shimita yachachin. Supaykunatapas kamachin. Kamachishpan kasunahun.

²⁸Chay uraslla tukuy Galilea allpa llaktakunapi kawsak runakuna Jesuspa rurashkanmanta yacharkakuna.

Jesuska Pedropa warminpa mamanta ampirka
(Mt. 8.14-15; Lk. 4.38-39)

²⁹Chay tantarina wasimanta llukshishpankuna Jesuska *Santiagowa Juanwa

Simonpa, Andrespa wasinma rirkakuna. ³⁰Chay wasipi Simonpa warminpa maman kalinturawa unkushka sirihurka. Jesuska yaykushpan chay wasipi, ayllunkunaka rimarkakuna unkushkanmanta. ³¹Payka chay unkushkata kayllayarka. Makinmanta apishpan atarichirka. Chay ratulla kalinturanka pasarka. Ampirishpanna tukuy chaypi kahukkunata upyachirka kararka.

Jesuska achka unkushkakunata ampirka
(Mt. 8.16-17; Lk. 4.40-41)

³²Ña inti yaykuhushkanpi runakunaka tukuy unkushkakunata, supay yaykushka runakunatapas apamurkakuna Jesusma. ³³Tukuy chay llaktapi kawsakkuna tantarimurkakuna chay Simonpa wasin punkupi. ³⁴Chaypina Jesuska achka unkushkakunata ampirka chikan chikan unkuykunamanta. Chaymantapas achka supaykunata kamachirka chunllalla llukshinankunapa chay runakunamanta. Chay supaykunaka riksishpankuna Yaya Diospa Wawan kashkanta, Jesuska rimarka nima imata rimanankunapa.

Jesuska Israel allpapi achka llaktakunapi Yayan Diospa shiminta yachachirka
(Lk. 4.42-44)

³⁵Kayantima ña punchayahushkanpi manara inti llukshimuhushpanra Jesuska atarishpan chay llaktamanta llukshishpan chunlla kahushkama rirka Yayan Diosta mañananpa. ³⁶Jesús chayma rishpan Simonka paywa kahukkunapas likcharishpankuna illata rikurkakuna. Chayrayku ñampikunama maskanapa rirkakuna. ³⁷Tarishpankuna rimarkakuna:

Tukuy runakunami kanta maskahunkuna nishpa.

³⁸Chaypina Jesuska rimarka:

Akuychi rishunchi shuk llaktakunama chaypipas Yaya Diospa shiminta yachachinaynipa. Chayraykumi shamushkani kay allpama chasna yachachishpa purinaynipa.

³⁹Chaymanta Jesuska runankunawa purirka tukuy chay Galilea allpa llaktakunapi, tukuy chay israel masinchikunapa tantarina wasikunapi runakunata yachachirka. Chaymantapas achka runakunamanta supaykunata llukshichirka.

**Jesuska shuk runata aycha
ismuchik unkuymanta ampirka**

(Mt. 8.1-4; Lk. 5.12-16)

⁴⁰Shuk puncha shuk aycha ismuchik unkuyyu runaka nima pita kayllayanata atipashpantata Jesusta kayllayarka. Kunkurishpan rimarka:

Yachani ampinata atipawanaykita. Kanrayku ali kashpanka kay unkuynimanta ampiway, ampirishpayni kuti atipanaynipa tantaylla kawsanata aylluynikunawa nishpa.

⁴¹Chaypina Jesuska llakichishpan mana llankaypata makinwa llankashpan rimarka:

Ari, munanimi. Ñami ampirishka kanki.

⁴²Chay ratulla unkuynimanta ampirishpan aychanka alina kiparirka.

⁴³Ña Jesuska sakihushpan chay ampishkan runata sumakta kunarka:

⁴⁴Nima pita kwintankichu kanta ampishkaynimanta. Ashwan *saserdote-llama riy ampirishkaykita rikuchinaykita. Chaymantapas Yaya Diosta kunayki kashkata apashpayki churak rinki, ñawpa Moisespa killkashkanpi kamachishkashina. Chasna rurashkayki-mantami tukuy runakuna yachankakuna unkushkaykimanta ampirishkaykita nishpa.

⁴⁵Chasna kunashpanpas chay ampirishkaka Jesús payta ampishkanta tukuy runakunata kwintak rirka. Chayrayku Jesuska manana atiparkachu nima maykan llaktapi kunkaylla yaykunata. Chasna kashpan chay llaktakunamanta karuyarka nima pi kawsahushkama. Chasna karuyashpanpas tukuy llaktakunamanta runakunaka payma shamurkakuna.

**Jesuska aycha chakirishka
runata ampirka**

(Mt. 9.1-8; Lk. 5.17-26)

2 ¹Masna punchamantalla Jesuska kutirka Kapernaum llaktama. Chaypina shuk wasipi paktashpan tukuy runakuna yacharkakuna ña chaypi kahushkanta. ²Chasna yachashpankuna achka runakuna utkalla tantarirkakuna chay Jesuspa paktashkan wasipi. Kichkikta punkumanta pacha karkakuna, nima pi atipaypa yaykunata. Chasna kahushkankunapi Jesuska Yayan Diospa shiminta yachachirka. ³Chay yachachihushkanpi chusku runakuna paktamurkakuna. Apamurkakuna llanchamapi shuk aychan chakirishka runata. ⁴Chay wasipi achka runakuna kichkikta kahushpankunana mana atiparkakunachu yaykunata. Chayrayku sikarkakuna iskalunta chay parihu washayu wasi awama. Chay wasi washata awamanta paskashpankuna Jesús kahushkan kushka chay unkushkata llanchamanpi uraykuchirkakuna ampinanpa payta. ⁵Jesuska paykunata rikushpan yacharka shunkunkunamanta pacha kirihushkankunata chay runata ampinanta. Chayrayku payta rimarka: Wawki, tukuy uchaykikunamanta llakichirishkami kanki.

⁶Chaypi tiyarka Moisespa killkashkanta yachachikkuna. Jesús chasna chay runata rimashkanta uyashpankuna

shunkunkunapi piñarishpa yuyarirkakuna: ⁷¿Imashnata yuyarin kay runaka rimananpa chasna? ¿Imashnata ñukanchishina runaka llakichima uchanchikunamanta? Yaya Diosllami atipan llakichinata uchanchikunamanta. Chay runaka Yaya Diosshina tukunayashpan Yaya Diosta piñachihun nishpa.

⁸Jesuka chay yuyarihushkankunata yachashpan paykunata tapurka:

¿Imaraykuta chasna yuyarihunkichi?

⁹Kay runataka rimashkanimi uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa. Chasna rimashpayni mana yachankichichu shutipa llakichishkachu manachu nishpa. Ñuka kay runata rimaynima atariy, llanchamaykita apishpayki puriy nishpa, pay alita purishpanna yachankichima ñuka payta ampishkaynita.

¹⁰Yachanaykichipa ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa paypa yachayninwa kay allpapi runakunata uchankunamanta llakichinaynita, kunalla kay unkushkata ampisha nishpa rimarka Jesuska.

¹¹Chaymanta chay runata rimarka:

Kunanka atariy. Llanamaykita apishpayki kutiy wasikima.

¹²Chaypina chay runaka utkalla atarimushpan llanchamanta apishpan llukshimurka chay wasimanta. Tukuy chay runakunaka rikushpankuna kushikushpa rimarkakuna:

Yaya Dios, suma ali yachakmi kanki. Nima ima uras chasna rurashkaykita rikushkanchichu nishpa.

Jesuka Levita kayarka

(Mt. 9.9-13; Lk. 5.27-32)

¹³Chaymanta Jesuka kutikashka rirka chay Galilea kucha mayanma. Chaypi achka runakuna payta kayllayashpankuna paykunata yachachirka. ¹⁴Yachachishkanwasha chay kucha mayanta

rihushpanna rikurka Alfeopa wawan *Leví shutiyuta. Chay Levika ñukanchi israel masinkunata *impuestuta kobrapayarka chay *romano tukuymanta atun apurayku. Jesuska Levita kobranan wasipi tiyahushkanta rikushpan rimarka:

Leví shamuy, katiway.

Chay ratulla Levika atarishpan Jesusta katirka.

¹⁵Achka runakuna Leviwa tantaylla Jesusta katirkakuna. Chaymanta Levika kayarka Jesusta runankunawa pakta paypa wasinpi mikunankunapa. Mikuhushpankuna achka *impuestuta kobrakuna, shuk mana ali rurak runakunapas paykunawa tantaylla chay wasillapi mikuhurkakuna.

¹⁶Moisespa killkashkanta yachachikuna, *fariseokunapas Jesusta rikushpankuna chay mana ali rurak runakunawa tantaylla mikuhukta, washancharkakuna. Chaypi Jesuspa runankunata tapurkakuna:

¿Imaraykutaya kankunata yachachikka mikun tantaylla impuestuta kobrakunawa, paykunashina mana ali rurak runakunawapas?

¹⁷Chay rimahushkankunata uyashpan Jesuska rimarka:

Alikunaka mana munanahunchu ampikta. Ashwan unkushkakunami ampikta munanahun ampirinankunapa. Chasnallatata ñukaka mana shamushkanichu yanapanaynipa maykanmi mana uchayuchu kani nishpa riman. Ashwan shamushkanimi uchayukunata yanapanaynipa Yaya Diostana kasunankunapa.

Jesuka yachachin payta katikkuna

ñawpa katishkankunata manana

atipanankunata katinata

(Mt. 9.14-17; Lk. 5.33-39)

¹⁸Shuk punchakuna Juanpa runankuna, *fariseokunapa runankuna-

pas mana mikupayanahunchu Yaya Diosta mañanankunapa. Chaymanta shuk runakuna Jesusta kayllayashpankuna tapurkakuna:

Juanpa runankuna, fariseokunapa runankunapas shuk punchakuna mana mikunahunchu. ¿Imaraykutaya runaykikunaka mana sakinahunchu mikunata nima shuk puncha?

¹⁹Jesuka paykunata aynirka:

Shuk musuka warmiyahushpanka kayan tukuy aylunkunata kushilla tantarishpa mikunankunapa mushu warmiyahushkawa. Chasna chay warmiyahuk runawa kushilla tantarihushkankunapi nima pi atipanchu mana mikushpa kanata.

²⁰Chay mushu warmiyahuktami kuntrankuna anchuchishpankuna chay urasmi mana mikushpa llakirinkakuna nishpa.

Chasna Jesuka rimarka pay kikin chay mushu warmiyahushkashina kashkanta yuyachishpa.

²¹⁻²²Chaymanta kutikashka Jesuka yachachirka: Nima maykan rimintamachu mawka kamsanta shuk mushu kintiyak llachapawa. Maykanchari chasna mushu llachapawa rimintashpanka taksashpa kintiyashpan ashwan atunta likiripuma.

Chasnallatatami mushu *vinu putskurihushkataka mana untachinchimachu shuk mawka karamanta rurarishka bulsapi wakaychanapa. Chasna vinu shuk mawka karamanta bulsapi untachishpanchika karata tukyachishpan talirin. Chayrayku mushu vinu putskurihushkata mushu karamanta bulsapi untachinanchi tiyan, nima kara likirinanpa, nima vinu talirishpa usunanpa.

Imashnami mana churanchimachu shuk mushu llachapata shuk mawka

churarinapi, nima mushu vinuta mawka karapi churanchimachu, chasnashinami mana atipankichichu katinata ñawpa yaya rukunchikuna yachachishkankunata, ñukapa mushu yachachihushkaynitapas. Chasna ishkantita katinayahushpaykichika mana atipankichichu katinata nima maykanta.

Jesuka yachachin samana punchamanta

(Mt. 12.1-8; Lk. 6.1-5)

²³Shuk *samana punchapi Jesuka runankunawa pakta trigu tarpukuna chawpita rihurkakuna. Chay chakrakunapi rihushpankuna runankunaka shuk shuk trigu muyukunata chipi chipi pakishpa pallarkakuna mikunankunapa. ²⁴Chaypina shuk *fariseokunaka Jesusta rimarkakuna:

Rikuy runaykikuna samana punchapi rurahushkankunata. ¿Manachu yachankichi Yaya Diospa killkachishkanpi kamachishkanta samana punchapika mana tarawananchipa?

²⁵⁻²⁶Jesuka aynirka:

¿Manachu leyishkankichi chay ñawpa yaya rukunchi atun apu Davidmanta? Chay uras Abyatar shutiyu *Yaya Diospa wasinpi tarawak *saserdotekunapa atun apunkuna karka. Davidka runankunawa pakta yarkashpankuna Yaya Diospa wasinpi yaykurkakuna mikunata maskanankunapa. Chaypi Davidka chay Yaya Diosta rikuchinankunapa mesapi churarishka pankunata mikurka Yaya Diosrayku rurarishkata.^a Chaymantapas runankunata kurka mikunankunapa. Chay pankunaka mana paykuna mikunankunapachu karka. Yaya Dios kamachirka saserdotekunalla mikunankunapa. Chasna mikushpankunapas Yaya Dioska mana uchatashina

rikushpan paykunata mana kastigarkachu. ¿Imaraykuta kankunaka runaynikunata piñarishpa uchatami rurahunkichi nishpa rimahunkichi?

²⁷Chaymanta Jesuska yachachishpalla katirka: Yaya Dios yapa yuyashpan runakunata, chay samana punchata rurarka. Payka mana yapa yuyarinchu samana punchataka, ashwan ñukanchikunata llakichishpan yuyan. Chayrayku munan samananchipa samana punchapi payta yuyarinanchipa.

²⁸Ñuka paypa Kachashkan Runa kashpayni Yaya Dios yachayninta kuwashka kankunata rimanaynipa maykankunami ali kanahun samana punchapi ruranaykichipa.

Jesuska shuk chakirishka makiyu runata samana punchapi ampirka
(Mt. 12.9-14; Lk. 6.6-11)

3 ¹Kutikashka Jesuska yaykurka shuk tantarina wasipi. Chay wasipi tiyarka shuk chakirishka makiyu runa.

²Chaypina chay chiknik runakuna rikurayarkakuna Jesuska ampinkachu manachu *samana punchapika nishpankuna. Ampishpanka yuyarirkakuna rimak rinankunapa apunkunata.

³Chaypina Jesuska llakichishpan nirka chay chakirishka makiyu runata:

Atariy, runakunapa chawpinkunapi shayariy.

⁴Chaymantana nirka chay chiknik *fariseokunata:

Kankunata tapuni, Yaya Diosta kasushpanchika ¿imatata ashwan ruranchima samana punchapika, alitachu, millaypatachu? ¿Alichu kama shuk unkushkata ampinanchipa samana punchapi, manapika sakinchimachu wañunanapa?

Chasna Jesús rimashpan chay runakunaka chunlla uyarkakuna. ⁵Chaypina Jesuska chay runakunata piñarishpa

chunlla rikurka. Chay unkushkata mana llakichihushkankunarayku atunta llakirirka. Chaypina chay unkushkata rimarka:

Makikita chutachiy.

Chay runaka makinta chutachishpan ampishpan kiparipurka. ⁶Chaymanta chay fariseokunaka chay wasimanta llukshishpankuna apu *Herodesta katikkunata utkalla rimak rirkakuna Jesuspa rurashkanmanta. Chaypi tantarishpa yuyarirkakuna imashna rurashpashi Jesusta wañuchinchima nishpa.

Jesuska Galilea kucha mayanpi achka runakunata ampirka

⁷Chaymanta Jesuska anchurimushpan runankunawa rirka Galilea kucha mayanma. Achka runakuna Galilea allpapi llaktakunamanta payta katirka-kuna. ⁸Achka llaktakunapi kawsak runakuna Jesús mana atipaypa sumakunata Yaya Diospa yachayninllawa rurashkankunata yachashpankuna maskak rirkakuna payta. Chay uraypi Judea allpapi llaktakunamanta, chaypi-llatata kahuk Jerusalén llaktamantapas, Idumea allpamantapas achka runakuna shamurkakuna. Chay Jordán yaku chimpamanta, chay anakpi Tiro llaktamanta, Sidón llaktamantapas achka runakuna rirkakuna Jesusma.

⁹⁻¹⁰Chaypina Jesuska achka unkushkunata ampishpan ashwan achka payta kayllayarkakuna. Tankanakushpa rirkakuna, payta llankashpankuna ampirinankunapa. Runakuna yapa nitirihushpankuna Jesuska runankunata kamachirka shuk botita apak rinankunapa, chaypi kishpinanpa. ¹¹Manara chay botipi uraykuhushpan achka supay yaykushka runakuna rirkakuna payma. Puntanpi kunkurishpankuna kaparirkakuna:

¡Kanmi kanki Yaya Diospa Wawan!

¹²Chasna kaparishpankuna Jesuska kamachishpan rimarka:

Chunllayaychi. Ama nima pita rimaychichu ñuka Yaya Diospa Wawan kanaynita.

Chasna rimashpan chunllayarkakuna.

Jesuska payta katikkunamanta chunka ishkayta aklarka
(Mt. 10.1-4; Lk. 6.12-16)

¹³Chaymanta Jesuska urkuma sikashpan tukuy chay achka runakunamanta shukkunallata kayarka paywa pakta rinankunapa. Chaypina kasushpankuna payta katirkakuna.

¹⁴Chay urkupi paktashpankunana Jesuska chay payta katikkunamanta aklarka chunka ishkay runakunata paywa pakta purinankunapa. Chaymantapas paykunata aklarka kachananpa Yaya Diospa shiminta yachachinankunapa. *Apostolnikuna kankichi, kachanayni runakuna nishpa rimarka.

¹⁵Chaymanta paykunata rimarka Yaya Dios yanapashpan supaykunata runakunamanta llukshichinankunapa.

¹⁶Chay chunka ishkay aklashkankunapa shutinkunaka karkakuna: Simón, maykantami Jesuska shutiyachirka Pedro, ninayan rumi. ¹⁷Shukka *Santiago, shukka karka wawkin Juan, Sebedeopa wawankuna. Kay ishkaykunataka Jesuska shutiyachirka Boanerges, chayka ninayan rayupa wawankuna, sinchita rimak runakuna, tukuy shunkunkunamanta pacha Yaya Diospa munananta utkalla rurak runakuna. ¹⁸Shukka Andrés, shukka Felipe, shukka Bartolomé, shukka *Mateo, shukka Tomás, shukka Alfeopa wawan Santiago, shukka *Tadeo, shukka shuk Simón, maykantami rimapayarkakuna *Selote. Kay Simonka manara Jesusta katik kashpanra ñukanchita kamachik

*romano tukuyamanta atun aputa piñarikkunawa tantarishka kapayarka.

¹⁹Shukka Judas Iskariote, maykanmi chaywasha Jesusta apichinan karka.

Israel runakunata yachachikkuna rimarkakuna supaykunapa apun Jesusta kamachihun nishpa
(Mt. 12.22-32; Lk. 11.14-23, 12.10)

²⁰Chaymanta Jesuska yaykurka shuk wasipi runankunawa pakta. Chaypipas achka runakuna tantarirkakuna.

Chayrayku nima mikunata atiparkakunachu. ²¹Chayta yachashpankuna Jesuspa ayllunkunaka rirkakuna payta apishpa pushanankunata yuyarishpankuna. Paykunapura kwintarkakuna muspachari tukushka nishpa.

²²Chaymantapas Moisespa killkashkanta yachachikkunaka Jerusalén llaktamanta shamushpankuna Jesusmanta rimarkakuna: Supaykunapa apun *Beelsebú kamachihun kay runata. Supaykunapa apunpa yachayninwami Jesuska supaykunata kamachin runakunata sakinankunapa nishpa.

²³Chaypina Jesuska chay paymanta mana alita rimahukkunata kayashpan yachachirka: ¿Supaykunapa apuka wichumachu aylluntaka? Nima ima uras atipamachu wichunata. ²⁴Makanakuhushpankunaka llaktapi kawsakpura, chasnaka llampu tukurinahumami.

²⁵Chasnallatata shuk runakuna shuk wasillapi kawsakkuna makanakuhushpankunaka paykunaka llampumi tukurinahuma. ²⁶Chasnallatami supaykunapas paykunapura makanakuhushpankunaka tukurinahumami.

²⁷Rikuychi, shuk sinchi runa alita wakaychan wasinta nima pi shuwananpa imankunata. Shuk runa ashwan sinchi paymanta shamushpanka paymi atipan wasi amuta watashpan imankunata shuwanata. Chasnashinami

supaykunaka kamachinahun shuk wasi amushina runakunata. Nima maykan paykunamanta kichumachu mana ashwan yachayyu kashpanka. Ñukami shamushkani Yaya Diospa yachayninwa runakunata kishpichinaynipa tukuy supaykunamanta.

²⁸Alita uyawaychi. Yaya Dioska runakunata tukuy uchankunamanta, tukuy payta millaypata rimashkankunamantapas llakichinkami. ²⁹Shuk runa Yaya Diospa Espiritunta chiknishpa millaypata rimashpanka chasna runataka Yaya Dioska manami llakichinkachu nima kishpichinkachu wiñayparayku.

³⁰Chasna Jesuska paykunata rimarka paymanta rimahushkankunarayku supaykunapa apumi payta kamachihun nishpa.

Jesupa maman wawkinkunawa pakta paywa kwintanayarkakuna
(Mt. 12.46-50; Lk. 8.19-21)

³¹Jesuka manara tukuchihushpan rimanata, paypa maman, wawkinkunapas paktak shamurkakuna. Achka runakuna kahushkankunarayku kanchapi kiparishpankuna shuk runata kacharkakuna Jesusta kayak rinanpa. ³²Jesupa kuchunpi tiyahukkunaka payta rimarkakuna:

Mamayki wawkikikunapas kanchapi chapahunkuna kanwa kwintanankunapa nishpa.

³³Chaypi Jesuska aynirka:

Mana mamaynillatachu kikin wawkinunallatachu yuyani.

³⁴Chaymanta kuchunpi kahukkunata rikushpan nirka:

Kankunatapas yuyanimi mamayni wawkinikunatashina, Yayaynipa munashkanta rurahushkaykichirayku.

³⁵Maykanmi ruran Yayayni Diospa munashkanta, paymi kan wawkinishina, paninishina, mamaynishina.

Jesuka yachachin ali allpapi mana ali allpapi wichashka muyukunamanta yuyachishpa
(Mt. 13.1-23; Lk. 8.4-15)

4 ¹Shuk puncha Jesuska rirka kutikashka yachachinanpa runakunata Galilea kucha mayanpi. Chaypi achka runakuna tantarihushpankuna Jesuska shuk boti yakupi kahukpi uraykushpan tiyarirka, chay botimanta paykunata ashwan alita yachachinanpa. ²Chaymanta Jesuska yachachirka Yayan Diospa shiminta shuk yachachinaku nawa.

³Chasna yachachihushkanpi rimarka: Akuychi yuyarishunchi shuk muyukunapi. Shuk puncha shuk runa arus muyuta tarpuk rirka. ⁴Chaypina chay tarpukka arus muyukunata wichashpa rirka wiñanankunapa. Shuk muyukunaka urmarkakuna ñampipi. Chay ñampipi urmashkakunataka pishkukunana mikurkakuna llamputa.

⁵Shuk muyukunaka urmarkakuna llapcha allpa samantasapapi. Shuk ratu tukyarirkakuna chay muyukunaka.

⁶Chawpi puncha yapa intishpan arus wiñahukka wañurirka, mana ankunka yaykunata atipashpan samantapi. ⁷Shuk muyukunaka urmarkakuna kasha kiwa chawpipi. Kashawa pakta wiñahushpan chay kashaka llampu tapashpan wañuchirka chay arus wiñahukta.

⁸Shuk muyukunaka urmarkakuna ali allpapi. Alita wiñashpan sumakta muyuyarka. Shukkunaka muyuyarkakuna kimsa chunka muyukunata. Shukkunaka muyuyarkakuna sokta chunka muyukunata. Shukkunaka muyuyarkakuna shuk pachak muyukunata.

⁹Kay yachachihushkaynita alita uyashpa yachakuychi.

¹⁰Chay achka runakuna kutishkankunawasha Jesuspa kuchunpi kahukku-

naka chay chunka ishkay runankunawa pakta kiparishkakunaka Jesusta tapurkakuna:

¿Imatata yachachinayashkanki ñukanchita chay muyukunamanta rimashkaykiwa?

¹¹Jesuka aynirka:

Kankunallata Yaya Dios yachachihun nima pi yachashkanta, imashnami paypa ali kamachinanka kay allpapi. Mana payta kasunayak runakunataka mana yapa asirtaypa yachachinakunawa yachachini. ¹²Chay runakuna Yaya Diospa munananta mana ruranayakkunataka yachachini mana yapa asirtaypa yachachinakunallawa. Chasna yachachini ali rurashkaynikunata rikushpankunapas mana yachanankunapa imaraykumi chayta rurani. Paykunata mana alita asirtaypakunata yachachini, yachachishkaynita uyashpankunapas mana asirtanankunapa. Chaymantapas chasna yachachini manana uchankunamanta llakirishpankuna Yaya Diosta kasunankunapa, Yaya Dios paykunata mana llakichinanpa.

¹³Chaymanta Jesuka runankunata rimarka:

¿Shutipachu mana asirtankichi yachachishkaynita? Kay yachachishkaynita mana asirtashpaykichika imashnata asirtankichima shuk yachachinaynikunataka.

¹⁴Yaya Diospa shiminta yachachik chay muyuta tarpuk runashinami.

¹⁵Shuk runakuna mana asirtakchu kanahun. Paykunaka chay ñampi chakishka allpapi urmashka muyukunashinami kanahun. Yaya Diospa shiminta uyanahun. Chaymanta supay shamushpan chay uyashkan shimita kunkachin.

¹⁶Shuk runakunaka kushilla uyanahun Yaya Diospa shiminta. Paykunaka chay samantasapapi wiñak muyukunashinami kanahun. ¹⁷Mana ukupi ankuyushina

kashpankuna shuk ratullami Yaya Diosta kushilla katinahun. Yaya Diospa shiminta kirishkankunarayku runa masinkunaka paykunata parisichihushpankuna nanayta llakiyta musyashpankuna sakinahunna Yaya Diosta katinata.

¹⁸Shuk runakunaka kashasapapi wiñak muyukunashinami kanahun.

¹⁹Yaya Diospa shiminta munashpankunapas paykuna kikin munashkankunallata yuyarishpa kawsanahun. Chaymantapas yapa kullkillata munashpa, tukuy rikushkankunata munarishpa kawsanahun. Chasna chay tukuy yuyarinakunaka kunkachinahun Yaya Diospa shiminta wiñaypa.

²⁰Shuk runakunana shunkunkunamanta pacha Yaya Diospa shiminta kasushpa kawsanahun. Paykunaka chay ali allpapi wiñak muyukunashinami kanahun. Chay tarpu alita muyuyakshina kashpankunami rikuchinahun ali kawsahushkankunawa Yaya Diosta mana sakishpa alita katihushkankunata. Shukkunaka shuk muyumanta kimsa chunka muyuta muyuyakshinami kanahun, shukkunaka sokta chunkata, shukkunana shuk pachakta.

Jesuka yachachin Yaya Diospa shiminta kasunamanta

(Mt. 13.31-35; Lk. 8.16-18, 13.18-19)

²¹Jesuka paykunata lamparinmantapas yachachirka: Shuk lamparintaka apichishpa nima pi churamachu kawitu ukupi. Churanchimi kawitu awapi, lamparin tiyachinapi, alita punchayachinanpa. ²²Chasnashinami Yaya Diospa shiminta yachachishkaynika puntiru pakallashina kashpanpas runakunarayku mana pakallachu kiparinka. Runakuna puntiru mana asirtashkankunata chaymanta tukuyta asirtankakuna. ²³Kay yachachihushkaynita alita uyashpa yachakuychi.

²⁴Chaymanta Jesuska rimarka: Alita uyaychi kay rimanaynita. Shuk parti Yaya Diospa shiminta asirtashpaykichika chaymanta kasushpaykichika chay tupullatami Yaya Dioska kankunata paypa shiminta ashwanta asirtachinka. ²⁵Maykanmi Yaya Diospa shiminta uchillastuta asirtashpan kasushpa kawsan, paytami Yaya Dioska ashwanta asirtachinka. Maykanmi uchillastuta asirtashpantata mana kasushpa kawsanchu, paytami Yaya Dioska kunkachinka tukuyta manana nima imata asirtanapa.

²⁶Chaymantapas Jesuska paykunata rimarka: Yuyariychi imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi. Chakranpi muyukunata wichashpa tarpuk runata rikuychi. ²⁷Chay muyukunata tarpushpanna sakin wiñananpa. Kutishpan wasinma puñukrin, puñushkanmanta atarin. Chasna kawsan masna punchakunata. Payka mana yachanchu imashnami wiñan chay muyuka. ²⁸Allpaka pay kikinlla wiñachin. Puntiru tukyarín tarpuka, chaymanta wiñan, sisan, muyuyan, pukun. ²⁹Ña pukushpan muyunkunaka amunka payrayku pallachin.

³⁰Chaymanta Jesuska rimarka: ¿Ima yachachinawashi ashwanta kankunata asirtachinima imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka? ³¹Yuyariychi imashnami mostasa muyustuka chakrapi tarpushpanchi wiñan. Chay muyustuka tokuyimanta ashwan uchillastumi. ³²Chayta tarpunchi. Uchillastumanta wiñashpan tukuy tarpukunamanta ashwan atun tukun. Chaypi pishkukunaka ramankunapi tiyarinahun, wasinstukunata ruranahun.

³³Achka chasna yachachinakunawa Jesuska chay runakunata yachachirka, Yaya Diospa shiminta asirtanata atipashkankunakamalla. ³⁴Chay achka yachachinakunawa mana kуска asirtaypata

yachachipayarka chay runakunata. Runankunallata tantachishpan tukuy chaykunata alita asirtachipayarka.

Jesuka sinchi wayrata, atun ulastapas kasillayachirka
(Mt. 8.23-27; Lk. 8.22-25)

³⁵Ña tutayahushpanna Jesuska runankunata rimarka:

Akuychi rishunchi kucha chimpama.

³⁶Chay achka runakunata sakimushpankuna paypa runankunaka Jesusta pusharkakuna shuk botipi chimpama. Shuk runakunapas shuk botinkunapi parihu rirkakuna. ³⁷⁻³⁸Ña chimpahushpankuna kunkaymanta sinchi wayraka paykunata apirka. Yapa sinchita wayrahushpan atun ulaska shayarirka. Chay ulaska waktashpan yakuka botipi untarirka. Ña tikrahushpan mancharishpankuna likchachik rirkakuna Jesusta boti sikipi lllachapakunapi puñuhukta.

Yachachik, ¿manachu mancharinki ña tikrahushkanchita? ¿Yanapay ñukanchita!

³⁹Atarishpan Jesuska chay wayrata ulastapas rimarka:

¿Kasillayay wayra! ¿Kasillayay ulas!

Chay rimashkanllawa pasarirka wayraka ulaspas, manana ulasyarkanachu. ⁴⁰Chay sinchi wayra ulaspas pasashkanwasha Jesuska runankunata rimarka:

¿Imaraykuta mancharinkichi? ¿Manarachu sinchikunkichi ñukapi?

⁴¹Chasna Jesuska rimashpan runankunaka tapunakurkakuna paykunapura:

¿Pishi kay runaka? Shuk rimashkanllawa wayrata ulastapas kasillayachishka.

Jesuka shuk supayyashka runata aliyachirka
(Mt. 8.28-34; Lk. 8.26-39)

5 ¹Chay atun kuchata chimpashpankuna *Gerasa llakta kuchupi paktarkakuna. ²Chaypi paktashpankuna Jesuska sikashpan shuk supayyashka

runa kayllayak shamurka. ³Chay runaka kawsarka urku rumi allarishka uchkukunapi, maypimi wañushkakuna churarishka karkakuna. Chay supayyashka karitaka nima pi atiparkachu apishpa watashpa charinata, nima sinchi kadenawa. ⁴Apishpa makinta chakintapas kadenawa watashpankunapas piti piti rurashpa ripayan. Nima pi atiparkachu winsinata. ⁵Punchapi tutapipas kaparishpa puripayan wañushkakunata churashkankuna rumi allarishka uchkukunapi, urkukuna chawpipipas. Pay kikinta rumikunawa waktarishpa puripayan. ⁶Chaypi karumanta Jesusta rihukta rikurka. Payta rikushpan kallparka puntanpi kunkurik rinanpa.

⁷⁻⁸Chaypi Jesuska chay runapi kawsak supayta sinchita rimarka:

Millaypa supay, llukshiy kay runamanta.

Chay supayka sinchita kaparishpan aynirka:

Jesús tukuymanta atun yachayyu Yaya Diospa Wawan ¿imaraykuta ñukama shamushkanki? Tapuni kanta Yaya Diospa uyashkanpi amara kastigawayrachu nishpa.

⁹Chasna rimashkanwasha Jesuska tapurka:

¿Ima shutita kanki?

Chay supayka aynirka:

Shutinika kanmi Warankakuna, achka kashkanchirayku.

¹⁰Chaymanta chay supaykunaka Jesusta sinchita tapurkakuna mana paykunata wichunanpa chay Gerasa allpamanta. ¹¹Chay urku kuchupi achka kuchikuna mikuhlla kahurkakuna. ¹²Chay supaykuna runapi kahukkunaka Jesús paykunata wichuhushpan tapurkakuna:

Kachay ñukanchita kuchikunapi kawsananchipa.

¹³Alimi, yaykuychi kawsanaykichipa nishpa Jesuska rimarka.

Chaypi supaykunaka chay runamanta llukshirkakuna kuchikunapina kawsanankunapa. Chaypina chay ishka waranka kuchikunaka kunkaymanta waykuma kallpashpa puptyarkakuna lumamanta yakuma. Chaypina chinkarirkakuna wiñaypa chay kuchapi.

¹⁴Chay kuchita kuyrakkunaka mancharishpa llaktama kallpashpankuna tukuy rikushkankunata chay llaktapi, llakta mayanpipas kawsak runakunata kwintak rirkakuna. Chayta uyashpankuna achka runakuna rikuk rirkakuna urkuma, shutipachu kuchikuna chinkarishkakuna manachu nishpa. ¹⁵Jesús kahushkan urkupi

paktashpankuna Jesuspa kuchunpi chay karita tarik rirkakuna, suma churarishka ali yuyaywana tiyahukta, maykanmi achka waranka supaykunawa kawsapayarka. Chay karita ali kahushkanta rikushpankuna mancharirkakuna.

¹⁶Chaypi Jesupa rurashkanta rikushka runakunaka washa shamuhukkunata kwintarkakuna kasna nishpa:

Jesuka kamachirka supaykunata chay karimanta llukshinankunapa. Chaymanta sakirka supaykunata kuchikunapi yaykunankunapa. Chaypina chay kuchikunaka kay urkumanta yakuma saltashpankuna chinkarishkakuna.

¹⁷Chasna kwintashkankunata uyashpankuna tukuy runakuna mancharishpankuna Jesusta rimarkakuna chay allpankunamanta llukshinanpa.

¹⁸Jesuka botipi uraykushpanna chay aliyachishkan runaka payta tapurka:

Ñukapas rinayani kanwa pakta nishpa.

¹⁹Jesuka mana munashpan chay runata rimarka:

Kutiy wasikima. Ayllyukikunata kwintakriy, imashnami Yaya Dioska llakichishpan aliyachishka kanta.

²⁰Chasna rimashpan chay runaka rirka Dekápolis shutiyuma, ninayan chunka llakta. Chaypi paktashpan kwintashpa kwintashpa purirka karan llaktapi Jesuska alita aliyachiwashka supaykunamanta nishpa. Chayta uyashpankuna tukuy chay runakunaka kushikurkakuna, imashnashi chay Jesús tukuyamanta atun yachayyuka nishpa.

**Jesuka shuk warmita ampirka,
shuk wawata wañushkanmanta
kawsachirka**

(Mt. 9.18-26; Lk. 8.40-56)

²¹Chaymanta Jesuska runankunawa kutirkakuna botinkunapi chay kucha chimpama. Chaypi paktashpankuna kutikashka achka runakuna Jesuspa kuchunpi tantarirkakuna. ²²Chasna tantarishkankunapi shuk kari Jairo shutiyu paktamurka. Payka chaypi kawsak israel masinchikunapa tantarina wasipi kamachik karka. Jesusta rikushpan puntanpi kunkurik rirka. ²³Chasna kunkurishpan sinchita tapurka:

Yachachik, yanapaway. Warmi wawayni ña wañuhun. Makikiwa llankashpayki ampik ripay mana wañunanpa.

²⁴Chaypina Jesuska paywa pakta rirka. Chay achka runakuna rihushkan-kunata rikushpankuna yapa tankana-kushpa paykunawa pakta rirkakuna.

²⁵Chay runakuna chawpipi shuk unkushka warmipas rihurka. Chunka ishkey watata tukuy uras yawar paymanta urmapayan. ²⁶Chay warmika ampirinayashpan achka ampikkunama ripayan. Parishpa kawsapayan. Tukuy ima tiyapushkanta kushpanpas nima pi atiparkachu payta ampinata. Mana atipashpan ampirinata ashwan yapa unkushka tukurka. ²⁷⁻²⁸Manara Jesusma rihushpan yacharka atun ampik kananta. Chasna yuyarishpan payka chay achka

runakunawa pakta rihushpan pakalla Jesuspa washanmanta kayllayarka churarishkanta llankanpanpa. Churarishkanta llankashpaynillami ampirisha nishpa yuyarirka. ²⁹Chasna llankashkanllapi yawarmin urmahushkaka pitirirka. Payka aychanpi musyarka chay unkuymanta ampirishkanta. ³⁰Jesuspas musyarka shuk runa churarishkanta llankashkanmantalla ampirishkanta. Chasnallapi tikrarishpan tukuy runa katihukunata rikushpan tapurka:

¿Pita llankawashka? nishpa.

³¹Chaypi paypa runankunaka aynirkakuna:

¿Imaraykutaya tapunki pimi llankawashka nishpa? ¿Manachu rikunki achka nitinakushpa kahushkanchita?

³²Chasna rimashpankunapas Jesuska shukllankama shukllankama rikurka payta llankashkata tarinankama. ³³Chaypi chay warmika yachashpan imashnami ampirishka, yapa mancharishpan chukchurishpa Jesuspa puntanpi kunkurik rirka. Chasna kunkurishpan tukuy payta pasashkanta kasna nishpa rimarka:

Unaymanta pacha unkushka kashkay-nirayku kanta llankashkani ampirinay-nipa. Chasna llankashpaynillami kay unkuymanta ampirishkani.

³⁴Chaypina Jesuska rimarka:

Panini, ñuka kanta ampinaaynita yuyarishpa ñukama shamushkaykirayku ñami ampirishka kanki. Kunanka kushillana wasikima kutiy, ñami sumakta ampirishkanki.

³⁵Jesuka chasna rimahushkanllapi chay tantarina wasipi kamachik Jairopa shuk runankunaka wasinmanta shamurkakuna payta rimanankunapa:

Wawaykika ñami wañushka. Ama yankamanta pushaychu kay yachachikta.

³⁶Chasna rimashpankunatata Jesuska chay runakunata mana kasushpan chay wawapa yayanta rimarka:

Ama llakinkichu. Ñukallapi sinchikuy.
³⁷Chaymanta Jesuska pay kikinpa
 runankunata rimarka:

Kankunaka kayllapi kipariychi.

Kimsa runankunallata, Pedrota,
 *Santiagota, Juanta pusharka Jairopa
 wasinma. ³⁸Chay kamachikpa wasinpi
 paktak rishpankuna achka runakuna
 tantarishka kahukkunata rikurkakuna,
 kaparishpa wakahukkunata uyarkakuna.
³⁹Chay wasipi yaykuhushpan Jesuska
 paykunata rimarka:

¿Imaraykuta chasna kaparishpa
 wakahunkichi? Kay wawaka manami
 wañushkachu, puñuhunmi nishpa.

⁴⁰Chasna rimashpan payta asichirka-
 kuna. Chaypi Jesuska tukuy chay wasipi
 kahukkunata llukshichirka. Chay
 wawapa yayanwa, mamanwa, chay
 kimsa runankunallawa chay wañush-
 kapa kwartunpi yaykurka. ⁴¹Chay
 wawata makinmanta apishpan ñukanchi
 israel runakunapa shimipi rimarka:

Talita kumi.

Chayka ninayan warmi wawa, atariy.

⁴²Chasna rimashkanllawa chay
 chunka ishkay watayu warmi wawaka
 atarimushpan kallariirka purinata.
 Runakunaka atunta mancharirkakuna
 wañushkanmanta atarishkanrayku.

⁴³Tukuy parti kwintanayashpankunapas
 Jesuska sumakta kunarka mana nima
 pita kwintanankunapa. Chaymanta chay
 wawapa yayanta mamantapas rimarka:
 Wawaykichita karaychi nishpa.

**Nasaret kikin llaktanpi
 ayllunkunaka Jesusta mana
 kirinayarkakunachu**
(Mt. 13.53-58; Lk. 4.16-30)

6 ¹Chaymanta chay Galilea kucha
 mayanmanta llukshishpan Jesuska
 kikin llaktanma rirka. Runankunaka
 payta katirkakuna. ²*Samana puncha
 paktashpan chaypi kawsak israel

masinchikunapa tantarina wasipi
 yaykurkakuna. Chaypi Jesuska Yaya
 Diospa shiminta alita yachachirka.
 Chasna yachachihushpan achka
 runakuna uyashpankuna tapunakurka-
 kuna:

¿Maypishi kay runaka kay suma
 rimanakunata yachakushka? ¿Imashna-
 shi chasna atun yachayyu tukushka?
 ¿Imashnashi atipan tukuy chay atun
 yachaywa runanakunata ruranata?

³Payta wawamanta pacha riksinchi.
 Payka karpintirumi, Mariapa wawanmi,
 *Santiagopa, Josepa, Judaspa, Simonpa
 wawkinmi. Paninkunapas ñukanchiwa
 kawsanahun nishpa.

Chasna riksisshkankunarayku mana
 munarkakunachu payta kasunata,
 rikushkankunapi wiñashkanta yuyarish-
 pankuna.

¿Imashnata ñukanchikunamanta
 yachak kanka? nishpa rimarkakuna.

⁴Chasna yuyarihushkankunata
 yachashpan Jesuska paykunata rimarka:

Ñawpamanta pacha yaya rukunchiku-
 naka rimapayanahun kasna: Yaya
 Diospa yachayninwa yachachikta tukuy
 parti runakuna uyashpankuna alita
 kasunahun. Kikin llaktanllapi mana
 munanahunchu kasunata. Payta
 riksisikkuna ayllunkunapas mana payta
 kasunata munanahunchu. Chasnallata-
 tami kankunapas ñukata riksiwashpay-
 kichi mana kasunayawankichichu
 nishpa.

⁵Paykunaka mana kirinayashpankuna
 Yaya Diospa kachashkan kananta,
 Jesuska mana atiparkachu paykunata
 yanapashpa atun yachaywa ruranaku-
 nata ruranata. Shuk unkushkakunallata
 makinta paykunapi churashpan
 ampirka. ⁶Payka yapa llakirirka mana
 payta kirishkankunarayku. Chaymanta
 kuchu llaktakunapi purirka Yayan
 Diospa shiminta yachachinanpa.

**Jesuka chunka ishkay akllashkan
runankunata kacharka Yaya Diospa
kamachinanmanta
yachachinankunapa
(Mt. 10.5-15; Lk. 9.1-6)**

⁷Shuk puncha Jesuka chay chunka ishkay akllashkan runankunata kayarka ishkay ishkayta kachananpa, Yaya Diospa shiminta yachachinankunapa. Chaymantapas paykunata yachayninta kurka supaykunata runakunamanta llukshichinankunapa. ⁸Paykunata kamachirka:

Ñampita rihushpaykichi nima imata apaychichu, nima bulsaykichita, nima mikunaykichita, nima kullkikichita. Munashpaykichika shuk tulata apaychi urkitarinaykichipa. ⁹Chakikichipi churarishkaykichillawa, shuk churarinata churarishkaykichillawa riychi. Ama ashwan shuk churarinaykichitaka apankichichu.

¹⁰Chaymantapas paykunata kunarka:

Shuk llaktapi paktashpaykichi shuk runa kankunata wasinpi kayashpan chay wasillapi kipariychi shuk llaktama rinaykichikama. ¹¹Maykan llaktapimi Yaya Diospa shiminta mana uyanayashpankuna nima kankunata wasinkunapi kayanayashpankuna chasna llaktamantaka llukshiychi. Llukshihushpaykichi rimaychi: Yaya Diosmi kankunataka kastiganka, paypa shiminta mana uyanayashkaykichirayku. Chasna rimaychi yachanankunapa imamantami kastigay tukunkakuna.

¹²Chaymanta chay runankunaka ishkay ishkay rishpankuna yachachirkakuna runakunata mana alita rurahushkaykichitaka sakiychi Yaya Diostana kasunaykichipa nishpa. ¹³Chaymantapas achka runakunamanta supaykunata llukshichirkakuna, achka unkushkakanata aseitewa kakushpa Yaya Diosta mañashpa ampirkakuna.

**Bawtisak Juan wañuta
yuyarirkakuna
(Mt. 14.1-12; Lk. 9.7-9)**

¹⁴Chay llaktakunapi kawsak runakuna tukuy Jesupa rurahushkankunamanta kwintapayanahun. Chasna chay allpapi kamachik apu *Herodespas paymanta kwintahushkankunata uyarka. Chay runakunaka tapunakurkakuna ¿pishi chay Jesuka? nishpa.

Shukkunaka yanka nirkakuna:

Chay Jesuka Bawtisak Juanchari wañushkanmanta kawsarimushka. Chayraykumi yachayninka tiyan mana atipaypakunata rurananpa.

¹⁵Shukkunaka nirkakuna:

Chay karika ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliaschari, maykanmi kuti shamunan karka.

Shukkunaka nirkakuna:

Chay karika ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikshinami kan.

¹⁶Chasna rimashkankunata uyashpan chay Herodeska mancharishpan pantachishpa rimarka:

Chay karika Bawtisak Juanmi, maykantami kunkanta pitichishpa wañuchichirkani. Paymi wañushkanmanta kawsarimushka nishpa.

¹⁷⁻²⁰Chasna chay apu Herodeska rimarka, chay Juanta wañuchichishkanta yuyarishpan. Manarapas Juanta wañuchichishpanra Herodeska wawkin Felipepa warminta apirka warminrayku. Chay warmipa shutinka karka Herodias. Herodeska wawkinpa warminta apishkanrayku Juanka payta kunarka Yaya Dioska mana munanchu kachuykiwa chasna kawsanaykipa nishpa. Chasna Juan kunashkanrayku Herodiaska yapa piñarishpan payta chiknishpan wañuchichinayarka. Warminta kasushpan Herodeska makinta chakintapas watachishpan

Juanta karselpi churachirka. Chasna rurashpanpas payta sumakta tapachirka karselpi mana Herodiaska wañuchichinanpa. Pay yachapayarka Juan ali rurak runa kananta, chaymantapas tukuy shunkunmanta pacha Yaya Diosta kasuk kananta. Herodeska Juanta karselpi tapachishpanpas yapa payta uyanayarka. Achka kuti shunkunpi mancharishpanpas paypa kunashkanta uyanayarka.

²¹Shuk puncha Herodeska fiestata rurarka, wawayarishkan puncha paktarishkanrayku. Kayachirka tukuy Galilea allpa llaktakunapi kamachik runankunata, tukuy kapitankunatapas, tukuy kullkiyukunatapas upyanankunapa mikunankunapa paywa pakta.

²²Chay fiestapi Herodiaspa shipas wawanka paykunapa chawpinkunapi sumakta baylarka. Baylahushkanta sumakta gustarkakuna. Apu Herodeska shukikushpan chay shipasta rimarka:

Alita baylashpayki kushichiwashkanki. Chayrayku kanta rimani: Tapuway imatachari munanki, ñukami kushkayki.

²³Imatachari tapuwanki chayta kushkayki. Munashpaykika chawpi kamachihushkayni allpata kushkayki. Tukuy kay runakuna uyahushkankunapi chayta rimani shutipa paktachinaynita nishpa.

²⁴Chaypi chay shipaska llukshishpan mamanta tapuk rirka:

¿Imatashi tapuynima? nishpa.

Mamanka aynirka:

Tapuy Bawtisak Juanpa umanta pitishpan kanta kunanpa.

²⁵Utkalla chay shipaska kutishpan Herodesta rimarka:

Kunalla munani Bawtisak Juanpa umanta kuwanaykipa. Shutipa pitichishkaykita rikunaynipa kallanapi churashpayki kuway.

²⁶Chayta uyashpan Herodeska yapa llakirirka. Llakirishpantata tukuy

kayashkankunapa uyashkankunapi rimashkanrayku mana munarkachu llullachinata. ²⁷Chayrayku chay ratulla kacharka shuk runanta Bawtisak Juanpa umanta pitishpan apamunanpa.

²⁸Chasna kachashpan chay runanka rirka karselma, maypimi Juanka taparishka karka. Chaypina kunkanta pitishpan apamurka umanta shuk kallanapi shipasta kunanpa. Payna mamanta kuk rirka.

²⁹Chaymanta chay Juanpa runankunaka, yachashpankuna Herodes wañuchichishkanta, Juanpa aychanta apak rirkakuna allarishka urku uchukupi churashpa tapanankunapa.

Jesuska pichka waranka runakunata kararka

(Mt. 14.13-21; Lk. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Chaymanta chay chunka ishkay Jesuspa *apostolninkunaka kutimushpankuna mushumanta tantarirkakuna Jesuswa. Chasna tantarishpankuna paypa yachayninllawa atipaypakunata rurashkankunata yachachishkankunatapas Jesusta kwintarkakuna.

³¹Chasna kwintahushkankunapi achka runakuna paykunapi paktarkakuna. Shukkuna kutihushpankuna shukkunaka paktarkakuna. Jesuska paypa runankunapas mana atiparkakunachu samanata, nima mikunata, achka runakuna shamuhushkankunarayku. Chayta rikushpan Jesuska runankunata rimarka:

Akuychi samak rishunchi maypimi mana runaka tiyanchu chaypi.

³²Chaypina paykunalla botipi rirkakuna chunllama. ³³Achka runakuna rihushkankunata rikurkakuna. Chaypina tukuy llaktakunamanta kallpashpa kucha mayanta rishpankuna paykunara puntiru paktarkakuna, maypimi samanapa rihurkakuna.

³⁴Jesuska botimanta llukshihushpan achka runakuna tantarishka kahukkunata rikurka. Paykunata rikushpan llakirirka mana nima pi tiyashkanrayku Yaya Diospa shiminta paykunata yachachinanpa. Mana amuyu obhakuna ñampita pantachishpa purihukkunashinami karkakuna. Chasna paykunata llakichishpan achkata Yaya Diosmanta asirtachishpa yachachirka. ³⁵Ña chishiyahushpan runankunaka Jesusta kayllayashpankuna rimarkakuna:

Nami chishiyahunchi. Kaypika manami nima shuk runa kawsanchu paymanta mikunata rantinanchipa.

³⁶Kay achka runakunata kachay, kay kuchullapi kahuk llaktakunama rishpankuna mikunankunata rantinankunapa.

³⁷Jesuska aynirka:

Kankuna karaychi kay runakunata.

Paykunaka aynirkakuna:

¿Imashnata tarinchima chasna achka mikunata chay tukuy runakunata karananchipaka? Tarishpanchipas munanchimami yapa achka kullkita chay achka runakunarayku mikunata rantinanchipa. Munanchimami shuk runa pusak killata tarawashpan ganashkan kullkita nishpa.

³⁸Jesuska tapurka:

¿Masna panta tiyan kankunapa?

Rikuk riychi yachanaykichipa.

Rikuk rishpankuna aynirkakuna:

Pichka panstu, ishkey challwastullami tiyan.

³⁹Chaymanta Jesuska rimarka:

Runakunata rimak riychi allpapi tiyarinankunapa shuk muntun shuk muntun.

⁴⁰⁻⁴¹Chasna muntun muntun tiyarishpankuna Jesuska chay pichka panta, chay ishkey challwatapas apishpan siluma rikushpan mañarka:

Yayayni Dios, agradesini kanta kay mikunata kushkaykirayku nishpa.

Chaymanta chay pankunata, challwaku-natapas paki paki rurashpan runankunata kurka chay achka runakunata karanankunapa. ⁴²Tukuy runankunawa pakta saksakta mikurkakuna. ⁴³⁻⁴⁴Chay runakuna mikuhukkuna karkakuna pichka waranka karikuna, mana yupashpa warmikunata wawakunatapas. Mikushkan-kunawasha chunka ishkey tasata untachir-kakuna pan challwawa chapu puchurish-kata.

Jesuska yaku awata purirka

(Mt. 14.22-33; Jn. 6.16-21)

⁴⁵Chaymanta Jesuska runankunata rimarka:

Kankunaka puntapi riychi, ñukaka washami shamusha. Chimpahuychi botipi Betsaida llaktama. Ñukaka kiparishara kay runakunata wasinkunama kachanaynikama.

⁴⁶Ña chay runakunata kachashkanwasha shuk urku awama sikarka Yayan Dioswa kwintananpa.

⁴⁷Ña tutayahushpanna Jesuspa runankunaka kucha chawpipi kahurkakuna, Jesuska sapallan allpapi kiparirka. ⁴⁸Chay kucha chawpipi runankunaka sinchita kawihushpankunatata mana atiparkakunachu chimpanata, sinchi wayraka puntankunamanta shamuhushkanrayku. Jesús chasna kahushkankunata rikushpan ña pakarihushkanpi yaku awata purishpan paykunata kayllayarka. Runankunaka kuskata pasahuktashina rikurkakuna.

⁴⁹⁻⁵⁰Chasna yaku awata purishpa rihukta rikushpankuna yapa mancharirkakuna. Mancharishpankuna kaparirkakuna:

¡Ay! ¿Imataya chayka shamuhun? Almachari.

Chaypina Jesuska rimarka:

Sinchikuriychi. Ñukami kani,^b ama manchariychichu.

b Chay Ñukami kani nishkaka kan Yaya Diospa shuk shutin

⁵¹Chaypina Jesuska botinkunapi uraykurka. Chasna uraykuhushkanllapi chay sinchi wayraka pasarirka. Chaypi runankunaka yapa mancharishpankuna rimarkakuna:

¿Imashnataya kay Jesuska wayrata pasachin? nishpa.

⁵²Jesús panta mirachishkanta rikushpankunatata shunkunkunapi manara shutipa yuyarirkakunachu Yaya Diospa Wawan kananta.

**Jesuka Genesaret allpapi achka
unkushkakunata ampirka**

(Mt. 14.34-36)

⁵³Chay kuchata chimpashpankuna Genesaret allpa mayanpi paktarkakuna. Llutarishpankuna botinkunata watarkakuna. ⁵⁴Chaymanta sikahushkankunallapi chaypi kawsak runakunaka Jesusta riksirkakuna. ⁵⁵Chasna payta riksishpankuna karan wasikunapi rimashpa rimashpa kallparkakuna ñami Jesuska paktamushka nishpa. Chaypina kallarikakuna unkushkakunata llanchamankunapi apamunata, maypimi Jesuska kahurka chayma. ⁵⁶Maypipas Jesús paktashpan uchilla llaktakunapi, atun llaktakunapi, wasikunapi, runakuna tantarina plasakunapipas, chaypi runakunaka unkushkakunata apapayanahun. Chaypina Jesusta tapurkakuna kay unkushkakunata yanapashpa churarishkayki shimillata llankachiy ampirinankunapa nishpa. Chaypina tukuy llankakkunaka ampirikakuna.

**Jesuka yachachin imata
rurashpami alicharishka kanchi
Yaya Diospa rikushkanpi**

(Mt. 15.1-20)

7 ¹Jesús Genesaret allpa mayanpi kahushpanra *fariseokuna, Jerusalén llaktamanta shamushka shuk

Moisespa killkashkanta yachachikkunapas chaypi tantarirkakuna. ²Paykunaka rikurkakuna Jesuspa shuk runankuna ñukanchi israel runakunapa shuk kamachishkakunata mana kasushkankunata. Paykunaka mana makinkunata suma chuya yakupi mayllarishpachu mikurkakuna. ³Chay fariseokunaka tukuy ñukanchi israel runakunapas manara mikuhushpanchi makinchikunata shuk suma chuya yakupi mayllarinchichi, chasna rurashpanchi Yaya Dioska ñukanchita alicharishka kananchita rikun nishpa. Chayta rurapayanichi ñawpa yaya rukunchikuna wañupa rurashkanta achka kamachishkankunata alita katishpa. ⁴Chasnallatata yaya rukunchikuna wañushina merkadumanta shamushpanchi manara mikuhushpanchi suma chuya yakuwa mayllaripayanichi, chasna rurashpanchilla atipanichi Yaya Dioswa kwintanata nishpa. Chaymantapas tiyan achka kamachishkakunaka, maykankunatami yaya rukunchi wañukunamanta yachakushpanchi kasupayanichi. Shukkuna kanahun imashnami manara mikuhushpanchi suma chuya yakuwa mayllananchi tiyan tukuy pusillunchikunata, mukawakunata, tinahanchikunata, mankanchikunata, irmankanchikunata, tiyarinanchikunatapas. ⁵Chasna kashpan chay fariseokunaka, chay Moisespa killkashkanta yachachikkunapas Jesusta tapurkakuna:

¿Imaraykuta runaykikunaka mana katihunkunachu yaya rukunchikuna wañupa rurashkankunata? ¿Imaraykuta makinkunata chuya yakupi mana mayllarishpa mikunahun?

⁶Jesuka aynirka:

Chay Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Isaiaska kasna kankuna llullachiyisikikunamanta Yaya Diospa rimashkanta killkarka:

Kay runakunaka shiminkunallawami yuyawanahun. Manami tukuy shunkunkunamanta pachachu yuyawanahun. ⁷Runakunapa yachachishkankunallata katishkankunaraykumi yankamanta ñukata mañana wasipi tantarinahun kushichiwankunapa nishpa.

⁸Chasnami kankunaka kankichi. Yaya Diospa kamachishkanta sakishpaykichi ñawpa yaya rukuykichikunapa yachachishkankunallata katihunkichi.

⁹Chaymantapas Jesuska rimarka: Ñawpa yaya rukuykichikunapa yachachishkankunallata kasuhushpaykichi Yaya Diospa kamachishkantaka mana kasunayankichichu. ¹⁰Moiseska Yaya Diospa kamachishkanta kasna killarka:

Yayaykichita mamaykichita yuyashpa kasushpa kawsaychi.

Chaymantapas killarka:

Maykanmi yayanta mamanta chiknishpa riman mana ali kanankunata, chasna runataka apuykichimi wañuchichinan tiyan nishpa.

¹¹Chasna Yaya Dioska kamachishpan-tata kankunaka chikanta yachachihunkichi. Runakunata rimankichi: Shuk runa mamanta yayanta pishihushpan-tata mana kumachu, Yaya Diosta tukuy kullkinta kushkanranti. Chaymanta mamanta yayanta rimama kankunata kunayni kullkita ñami Yaya Diosrayku kushkani nishpa. Chasna runaka alitami rurahun nishpa rimankichi. ¹²Chasna rimashpaykichi yachachinkichi wawakuna manana yayankunata yanapanankunapa. ¹³Yaya Diospa kamachishkanta sakinkichi manana ruranyakichipa. Chayranti yaya rukuykichikuna wañupa yachachishkan-kunatana yachachinkichi runakuna

chaykunatana kasunankunapa. Chasna-shinami achka Yaya Diospa kamachishkankunatapas sakishpaykichi chikantana yachachinkichi nishpa Jesuska chay fariseokunata, chay shuk yachachikkunatapas rimarka.

¹⁴Chaymanta chay achka runakunata kayashpan Jesuska kutikashka paykunatana rimarka:

Alita uyawaychi yachakunaykichipa. ¹⁵Kankunaka rimankichi: Makinchita chay ñawpa kamachishkankunashina mana mayllashpanchika ña uchata rurahunchi nishpa. Ñukaka kankunata rimani: Makikichita mana mayllashpa mikushpaykichipas mana uchata rurankichichu. Ashwan shunkuykichipi mana ali yuyarihushkaykichita rurashpaykichi shuti uchata rurankichi. ¹⁶Tukuy kay yachachihushkaynita alita uyashpa yachakuychi.

¹⁷Chasna rimashkanwasha Jesuska chay runakunata sakimushpan shuk wasipi yaykurka. Chaypi paypa runankunaka payta tapurkakuna:

¿Ima ninayashkankitaya chay yachachishkaykiwa?

¹⁸⁻¹⁹Jesuska paykunata aynishpan rimarka:

¿Kankunapas manachu asirtashkankichi chay rimashkaynita? Tukuy mikushkanchika wiksanchima rin. Chaymanta llukshin aychanchimanta. Mana yaykunchu shunkunchipika yuyayninchita waklichinanpa. Chayrayku mana mayllashpa mikushpaykichipas mana uchata rurankichichu.

Chay rimashkanwami ninayan: Tukuy mikunami ali kan.

²⁰Chaymanta Jesuska rimashpalla katirka: Shunkuykichipi kahuk mana ali yuyarishkaykichita rurashpaykichi shuti uchayankichi. ²¹⁻²²Manara millaypata rurashpaykichira shunkuykichipi yuyarinkichi chay millaypata ruranyakichi-

chupa. Chaymanta tukuy chay millaypa-kunata rurankichi. Chay millaypa ruranakuna kanahun: Shuk warmiyu kari shuk warmiwa musayana, shuk kusayu warmi shuk kariwa musayana, chaymanta tukuywa musayanakuna, shuk runata chiknishpa wañuchina, shuwana, shuk runakunapata munarishpa kawsana, tukuy millaypa-kunata rurashpa kawsana, shukkunata llullachishpa kawsana, munashkanchi-llata rurashpa kawsana, tukuy rikushkanchita munarishpa kawsana, mana alita yuyarishpa shukkunata washanchashpa kawsana, ñukami kani shuk runakunamanta ashwan alita rurak runa nishpa kawsana, chaymantapas tukuy mana alita yuyarishpa kawsana. ²³Tukuy chasna ruranakunami ucha kanahun. Shunkuykichipi millaypa yuyarishkaykichita rurashpaykichimi tukuy chaykunata rurankichi. Manami uchata rurankichichu, makikichita mana mayllashkaykichirayku.

**Shuk mana israel warmi Jesusta
tapurka yanapananpa
(Mt. 15.21-28)**

²⁴Chaymanta Jesuska runankunawa pakta kay Israel allpanchimanta llukshishpan Tiro llakta kuchuma rirkakuna. Chaypi paktashpankuna shuk wasipi yaykurkakuna runakuna paktash-kankunata mana yachanankunapa. Chasna rurashpankunapas shuk ratulla tukuy runakuna yacharkakuna Jesuska chay wasipi kahushkanta. ²⁵⁻²⁶Chaypi shuk mana israel warmipas Jesusmanta yacharka. Payka Sirofenisiamanta warmi karka. Chay warmipa shipas wawanpi supay yaykushka karka. Mamanka Jesús chay wasipi kahush-kanta yachashpan wasima yaykushpan puntanpi kunkurik rirka. Chaypi Jesusta tapurka:

Yachachik, wawaynimanta supayta llukshichiy nishpa.

²⁷Chaypi Jesuska chay warmita rimarka:

Manara chikan runakunata ampish-paynira israel runa masinikunatarata yanapanayni tiyan. Alita yuyariy. Manara allkunchikunata karashpan-chimi puntiru wawanchikunatarata karanchi saksanankunapa. Manami paykunata mikunankunata kichunchi-chu allkunchikunata karananchipa.

²⁸Chaypi chay warmika mana payta sakishpan aynirka:

Ari yachachik, alita rimashkanki puntiru wawanchikuna mikunankunata tiyan nishpa. Chasna kashpanpas wawanchikuna mikuhushpankuna allkunchikuna wiharishkakunata mikunahun. Chikan runakunamanta warmi kashpaynipas kay shipas waway-nita ampipay nishpa.

²⁹Chaypina Jesuska aynirka:

Alitami rimawashkanki. Chayrayku kunanka wasikima kutiy, ñami waway-kimanta chay supayta llukshichishkani.

³⁰Chay warmika wasinma kutishpan shipas wawanta alitana puñunanpi tiyahukta rikuk rirka, ña chay supayka paymanta llukshishkanrayku.

**Jesuka ampirka shuk runa mana
uyanata nima rimanata atipakta
(Mt. 15.29-31)**

³¹Chaymanta chay Tiro llakta kuchumanta llukshishpankuna Jesuska runankunawa Sidón llaktama rirkakuna.

Chaymanta Galilea kucha mayanma kutirkakuna, Dekápolis shutiyu allpama.

³²Chaypi paktashpan shuk runakuna shuk runata mana uyanata, nima rimanata atipakta Jesusma aparkakuna. Chaypi Jesusta tapurkakuna makinta churashpan chay runata ampinanpa. ³³⁻³⁴Chaypina Jesuska payta pusharka chay achka

tantarishka runakunamanta kinkrayma. Chaypi atunta samashpan awama rikushpan makinwa chay runata rinkrinpi tupachirka. Llawsanwa makinta ukuchishpan chay runapa kallunpi tupachirka. Chaymanta Jesuska rimarka:

Efata.^c

Chay ninayan paskariy. ³⁵Chasna rimashkanllawa chay mana uyak nima rimanata atipak runapa rinkrinta kalluntapas ampirka. Chaypina chay runaka alina karka, alitana uyarka, alitana rimarka. ³⁶Chaymanta Jesuska chay ampishkanta rikuk runakunata rimarka, nima pita kwintanankunapa chay karita ampishkanmanta. Chasna rimashpantata mana kasushpa ashwanta kwintarkakuna. ³⁷Atunta mancharishpa kushikushpankuna rimarkakuna:

Rikuychi kay Jesuspa rurashkanta tukuy yapa ali kananta. Mana uyak runatapas ampin, mana rimanata atipaktapas rimachin.

**Jesuka chusku waranka
runakunata kararka**

(Mt. 15.32-39)

8 ¹Shuk puncha kutikashka achka runakuna Jesuswa tantarirkakuna. Chaypina mikunankunaka tukurishpan yarkaywa kahurkakuna. Chasna kahushkankunata rikushpan Jesuska paypa runankunata kayashpan rimarka:

²Llakichini kay runakunata. Ña kimsa punchata katiwahunkuna, mana tiyanchu nima ima mikunankunapa.

³Karu llaktankunamanta shamushkaku. Chayrayku mana karashpa wasinkunama kachashpaynika yarkaywa sampayashpankuna wañunayankakuna ñampita rihushkankunapi.

⁴Chaypi runankunaka Jesusta aynirkakuna:

¿Imatata karanchima paykunata kay nima maykan kawsahushkanpika? Kaypika mana kawsanchu nima shuk runa paymanta mikunata rantinanchipa.

⁵Chaypina Jesuska paykunata tapurka:

¿Masna panta tiyan kankunapa?

Paykunaka aynirkakuna:

Kanchis panllami tiyan.

⁶Chaymanta Jesuska rimarka tukuy chay runakunata tiyarinankunapa allpapi. Chaypina chay kanchis pankunata apishpan Yayan Diosta agradesirka. Chasna agradesishkanwasha paki paki rurashpan chay panta runankunata kurka chay achka runakunata karanankunapa. ⁷Chaymantapas masna uchilla challwakunapas tiyarka. Chaytapas Jesuska chasnallatata rurarka. Yayan Diosta agradesishpan runankunata kurka chay achka runakunata karanankunapa. ⁸Chasna karashpankuna tukuy saksakta mikurkakuna. Mikushkankunawasha pan challwa puchurishkata kanchis tasata untachirkakuna. ⁹Chay achka runakuna mikushkakunaka karkakuna chusku waranka parti. Mikushkankunawasha Jesuska paykunata rimarka:

Wasikichima kutiychi.

¹⁰Chaymantana paypa runankunawa shuk botipi uraykushpankuna Dalmanuta allpama rirkakuna.

Fariseokunaka Jesusta tapurkakuna

**Yaya Diospa yachayninwa
rurashkanta rikuchinanpa**

(Mt. 16.1-4; Lk. 12.54-56)

¹¹*Fariseokunaka shamushpankuna Jesusta tapurkakuna:

Shutipa Yaya Diospa kachashkan kashpaykika ñukanchirayku ruray Yaya Diospa yachayninwa shuk nima ima uras rikushkanchita.

c Efata kan arameo shimi. Jesuka arameo shimita rimak karka.

Chasna tapurkakuna yapa runakunata riksichinayashpankuna mana Yaya Diospa kachashkan kananta. ¹²Mana chay runakunaka kirinayashpankuna Jesuska llakirishpan atunta samashpan pay kikinlla nirka: ¿Imaraykushi kay runakunaka Yaya Diospa yachayninwa ruranaynita rikunayanahun? Chay tapukkunatana rimarka:

Kankunata rimani, tapuwashpaykichi-pas Yaya Diospa yachayninwa rurashkaynita rikuchinaynipa, manami rurashanchu.

¹³Chaypina washayamushpan chunlla paykunata sakimurka. Chaymanta runankunawa pakta shuk botipi uraykurka chay kuchata chimpanankunapa.

**Jesuka yachachin fariseokunapa
yachachinankunata mana
kasunankunapa
(Mt. 16.5-12)**

¹⁴Chay runankunaka kuchata chimpahushpankuna yuyarirkakuna kunkamushkanchimi pankunata apamunata. Shuk panllatami apahunchi nishpa. ¹⁵Chaypina Jesuska sumakta kunashpan yachachirka:

Alita uyawaychi, ama munaychichu *fariseokunapa nima *Herodesta katikkunapa *levadurata.

¹⁶Chasna Jesús levaduramanta rimashpan maykanwami chapushpa panta punkichinchi chay runankunaka rimarkakuna paykunapura:

Mana achka panta apamushkanchiraykumi chasna ñukanchita rimahun.

¹⁷Jesuka chasna rimahushkankunata yachashpan rimarka:

¿Imaraykuta kankunapura pan mana tiyanchu nihunkichi? Mana chay panta kunkashkaykichimantachu kankunata rimahuni. ¿Manarachu atipankichi asirtanata? ¿Manachu yuyayyu

kankichi? ¹⁸¿Manachu rikushkankichi rurashkaynita? ¿Manachu uyashkankichi yachachishkaynita? ¹⁹¿Manarachu asirtankichi pichka panllawa pichka waranka runakunata karashkaynita? ¿Masna tasatata untachirkankichi puchurishkata?

Paykunaka aynirkakuna:

Chunka ishkey tasatami untachirkan-chi.

²⁰Chaymanta Jesuska rimarka:

Kutikashka karashpaynika kanchis panwa chusku waranka runakunata, ¿masna tasatata untachirkankichi puchurishkata?

Paykunaka aynirkakuna:

Kanchis tasatami untachirkan-chi.

²¹Chaypi Jesuska rimarka:

¿Manarachu asirtankichi Yaya Diospa yachayninwa kahushkaynita?

**Jesuka ampirka shuk wiskuta
Betsaida llaktapi**

²²Chaymanta Jesuska runankunawa rishpan Betsaida llaktapi paktarkakuna. Chaypi Jesusma pushamurkakuna shuk wisku runata. Jesusta tapurkakuna chay wiskuta llankashpan ampinanpa.

²³Chaypina Jesuska chay wisku runata makinmanta apishpan chay llakta kanchama pusharka. Chaypi llawsanwa makin puntata ukuchishpan chay wiskupa ñawinta llankarka. Chaypina Jesuska tapurka:

¿Atipankichi rikunata? ¿Imakunata rikunki?

²⁴Chay wiskuta aynirka:

Ari, rikunimi runakunata purihukkunata; mana yapa alitachu rikuhuni, kaspikunatashinami rikuhuni.

²⁵Kutikashka ñawinta llankarka. Chay llankashkanllawa chay runaka alina kiparirka. Tukuy imatapas shutillatana rikurka. ²⁶Chaymanta Jesuska chay runata kunashpan wasinma kacharka:

Kuskata wasikima kutiy. Ama kay llakta chawpita pasankichu.

Pedroka rimarka Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta
(Mt. 16.13-20; Lk. 9.18-21)

²⁷Chaymanta Jesuska runankunawa purishpa rirka chay Sesarea Filipino shutiyu llaktama. Chay ñampita rihushpankuna Jesuska runankunata tapurka:

Runakuna kwintashpankuna ¿pimi kani ninahuntaya?

²⁸Paykunaka aynirkakuna:

Shukkunaka ninahunmi Bawtisak Juanchari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita. Shukkunaka ninahunmi ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliaschari kanaykita, maykanmi kuti shamunan karka. Shukkunaka ninahunmi shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachichari kawsarishka kanaykita.

²⁹Chaymanta paykunatana tapurka: ¿Kankunaka pimi kani niwankichitaya?

Pedroka aynirka:

Kanmi kanki Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik.

³⁰Chaypina Jesuska rimarka:

Ama nima pita rimankichirachu ñuka Yaya Diosmanta shamushkaynita.

Jesuska wañunanmanta kawsarimunanmantapas rimarka
(Mt. 16.21-23; Lk. 9.22-27)

³¹Chaymanta Jesuska paypa runankunata yachachirka: Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa yapa parisinayni tiyan. Ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, *saserdotekunapa apunkunapas, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas yapa chikniwashpankuna parisichiwankakuna. Chasna chikniwashpankuna wañuchiwanka-

kuna. Wañuchiwashpankunas kimsa punchamantami kawsarisha.

³²Chay parisinanmanta shutillata Jesuska rimarka nima pakashpa. Chasna uyashpankuna Pedroka Jesusta chaynikstuma pushashpan rimarka:

Ama chasna rimaychu Yachachik.

³³Chaypina Jesuska tikrarishpan runankunata rikushpan piñashpa Pedrota rimarka:

Anchuriy ñukamanta supaykunapa apunshina rimak. Chasna rimawashpaykimi mana Yaya Diospa munashkantachu rimawahunki, ashwan runapa yuyarinanllatami rimawahunki.

³⁴Chaymanta Jesuska runankunata, payta katihuk runakunatapas kayashpan rimarka:

Kankuna ñukata katinayawashpaykichika ama kankuna kikin munashkaykichita ruraychinachu. Kankunata chiknik runakuna piñarishpa wañuchinayahushpankunapas ñukallata katiwaychi.

³⁵Maykanmi wañuyta manchashpan sakiwan, chayka manana atipanchu ñukawa wiñaypa kawsanata. Maykanmi mana sakishpa ñukata katiwahushpan chaymantapas Yaya Diospa suma ali shiminta yachachihushpan chikninata wañuytapas parisin, chayka wiñaypami Yaya Dioswa kawsanka. ³⁶¿Imata valin shuk runa tukuy kay mundupi tiyashkata apinanpa? Tukuy chaykunaka mana yanapanchu wañuymanta kishpinanpa. ³⁷Masna kullkitapas kunayashpaykichika manami atipankichichu rantinata chay wiñaypa Yaya Dioswa kawsanata. ³⁸Shuk kankunamanta kay millaypata rurak, mana kiriwak runakunapa puntanpi pinkarima ñukata katiwahushkanta rimanata, chaymantapas shiminita yachachinata. Chasna runataka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapas kay allpama kutikashka shamushpayni

rimasha mana ñukapa kananta. Chay punchaka Yaya Diospa paypa atun yachayninwa tukuy paypa *angelkunawa pakta kutikashka shamusha.

9 ¹Chaymanta Jesuska rimarka: Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta kaypi kahukkunaka manara wañuhushpaykichira rikunkichimi Yaya Dios atun yachayninwa kay allpapi kamachihushkanta.

**Jesuka suma chuyahlla
rikunayu tukurka
(Mt. 17.1-13; Lk. 9.28-36)**

²Sokta punchamanta Jesuska shuk atun urku awama sikarka. Kimsa runankunallata pusharka Pedrotta, *Santiagotta, Juantapas. Chay urkupi kahushpankuna Jesús chikanyahushkanta rikurkakuna.

³Churarishkanka utkumanta yapa yura, mana rikuyapa suma chuya tukurka.

⁴Chaypina chay kimsa runankunaka rikurkakuna chay ñawpa yachachikkuna Eliasta, Moisesapas Jesuswa kwintahukkunata. ⁵⁻⁶Paykunata rikushpankuna yapa mancharirkakuna. Chaypi Pedroka Jesusta rimarka:

Yachachik, alitami kaypi kahunchi. Kunanka aku rurashu kimsa tampukunata, shukta kanrayku, shuktaka Moisesrayku, shuktaka Eliasrayku.

Pedroka yapa mancharishpan chasna rimarka.

⁷Chasnallapi shuk puyuka llantuyachishpan llantupina kiparirkakuna. Chay puyi chawpimanta Yaya Diospa rimahushkanta uyarkakuna:

Kay Jesusmi munashkayni Wawayni kan. Kasuychi payta.

⁸Shuk ratumanta chay kimsa runankunaka alita rikushpankuna Jesusta sapallantana rikurkakuna. Nima Elias, nima Moisés tiyarkanachu.

⁹Chay urkumanta uraykumuhushpankuna Jesuska paykunata kunarka:

Kay urkupi rikushkaykichita ama nima pita kwintankichirachu ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa wañushkaynimanta kawsarinaynikama.

¹⁰Chayrayku paykunaka manara nima pita kwintarkakunarachu. Chasna Jesús wañushkanmanta kutikashka kawsarimunanta rimashkanta uyashpankuna runankunaka mana asirtashpankuna tapunakurkakuna:

¿Ima ninayantaya chay rimashkanwa?

¹¹Chaypina Jesusta tapurkakuna:

¿Imaraykutaya Moisespa killkashkanta yachachikkunaka rimanahun, manara chay chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka shamuhushpanra ñawpa yachachik Eliasrami shamunka nishpa?

¹²⁻¹³Jesuka paykunata aynirka:

Shutipami chay Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikka rimarka: Manarapas Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka shamuhushpanra shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliasshinami shamunka. Tukuy runakunatami yachachinka shunkunkunata alicharinankunapa chay Kishpichiktana kasunankunapa nishpa.

Ñukaka kankunata rimani, ñami shamushka chay Eliasshina yachachikka. Runakuna mana payta rikishpankuna chiknishpa parisichishkakuna. Chasnallatatami ñukamanta Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi riman: Yaya Diospa Kachanan Runa yapa parisinan tiyan. Runakunaka paytapas mana kasunayashpankuna parisichishpa wañuchinkakuna nishpa.

**Jesuka ampirka
supay yaykushka wawata
(Mt. 17.14-21; Lk. 9.37-43)**

¹⁴Chaymanta Jesuska chay kimsa runankunawa urkumanta uraykumuhushpankuna chay shuk runankuna kahushkankunapi paktak rirkakuna.

Chasna paktashpankuna achka runakuna muyukta kahukkunata tarik rirkakuna. Chaypipas Moisespa killkashkanta shuk yachachikkunaka rimankurkakuna Jesuspa runankuna kiparishkakunawa. ¹⁵Chasnallapi Jesusta rikushpankuna tukuy kallpamurkakuna tinkunankunapa, sumakta payta yuyashpankuna.

Rikuychi Jesús paktamuhukta nishpa rimarkakuna.

Paktashpankuna rimarkakuna:

¿Ñachu shamushkanki Yachachik?

¹⁶Ñami shamushkani aynishpan

Jesuka paykunata tapurka:

¿Imatata runaynikunawa rimanakuhunkichi?

¹⁷Shuk runa chaypi kahukka aynirka:

Yachachik, wawaynitami apamushkani. Supay yaykushka kahushpanmi mana atipanchu rimanata. ¹⁸Maypipas kahushpan chay supayka wawaynita apishpan allpama urmachin. Putsku shiminmanta llukshin, kirunkunatapas trak trak kanirin. Lismayachishpan sinchiyarishkana kiparin. Runaykikunata rimashkani chay supayta wawaynimanta llukshichinankunapa. Manami atipashkakunachu.

¹⁹Chaypi Jesuka tukuy runakunata rimarka:

Mana ñukapi sinchikuk runakuna, ima uraskamataya kankunawa kiparishpa yachachishkaykichi. Apamuychi chay wawata.

²⁰Chaymanta chay wawata Jesusma aparkakuna. Chaypina chay supayka Jesusta rikushpan chukchuchishpan chay wawata allpapi urmachirka. Chay wawaka kuchpari kuchpari tukushpan putsku shiminmanta llukshirka. ²¹Chaypina Jesuka chay wawapa yayanta tapurka:

¿Maytukuy unaytata chasna kawsan kay wawaykika?

Yayanka aynirka:

Wawastumanta pachami chasna kawsan. ²²Chay supayka wawaynita wañuchinayashpa achka kuti ninapi yakupipas urmachishka. Chayrayku kanta mañani atipashpaykika llakichishpayki ampipay.

²³Chaypi Jesuska aynirka:

¿Imaraykuta ninki atipashpaykika? Tukuytami atipani rimanata ñukapi sinchikurikraykuka.

²⁴Chaypina chay wawapa yayanka llakiywa rimarka:

Ñukaka chayra kirihuni kanta. Chayrayku yanapaway ashwan shunkuynimanta pacha kanpi sinchikurinaynipa.

²⁵Jesuka rikushpan yapa achka runakuna tantarihushkankunata, chay mana uyanata nima rimanata atipachik supayta sinchi shimiwa kamachirka:

Millaypa supay, kay wawamanta llukshiy alita uyananpa, alita rimananpana. Ama kuti killachinkinachu kay wawata.

²⁶Chaypina chay supayka kaparishpan chay wawata kuchpachishpa urmachirka. Chaywasha llukshishpan wañushkatashina sakirka. Chayta rikushpankuna chay runakunaka rimarkakuna:

Ñami wañushka nishpa.

²⁷Chasnallapi Jesuka makinmanta apishpan chay wawata atarichirka. Chaypina chay wawaka shayarimurka.

²⁸Chaymanta Jesuka shuk wasipi yaykuk rirka. Chaypi runankunallawa kahushpan payta tapurkakuna:

¿Imaraykutaya mana atipashkanchichu ñukanchika chay supayta llukshichinata chay wawamanta?

²⁹Jesuka aynirka:

Sinchimi kan chasna supaykunata llukshichinapaka. Yaya Diosta kasushpa sumakta mañashpanchirami atipanchi llukshichinata chasna supaykunataka.

**Jesuska kutikashka rimarka
wañunanmanta**

(Mt. 17.22-23; Lk. 9.43-45)

³⁰⁻³¹Jesuska runankunawa chay llaktakunamanta llukshishpan Galilea allpa chawpita rirkakuna. Jesuska mana munarkachu nima pi yachananpa Galileapi kahushkanta, runankunallata yachachihushkanrayku. Chaypina runankunata rimarka:

Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kashpaynipas chikniwak runakunami apichiwashpankuna parisichishpa wañuchiwanakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarisha.

³²Chasna Jesuska alita rimashpantata paypa runankunaka mana asirtarkakunachu. Mana asirtashpankunatata mancharishpankuna mana payta tapurkakunachu.

**Jesuska yachachin maykanmi
tukuymanta ashwan yachayyu kan**

(Mt. 18.1-5; Lk. 9.46-50)

³³⁻³⁴Ñampipi rihushpankuna Jesuspa runankunaka tapunakurkakuna paykunapura: ¿Pishi ashwan yachak kan ñukanchipuramanta? nishpa.

Kapernaum llaktapi paktashpankuna shuk wasipi yaykurkakuna. Ña wasipi kahushpankuna Jesuska paykunata tapurka:

¿Imatataya tapunakushpa shamuhurkanchi ñampipi?

Chaypina pinkarishpankuna mana aynirkakunachu nima imata. ³⁵Chaymanta Jesuska tiyarishpan chay chunka ishkey runankunata kayarka payta kayllayanankunapa. Kayllayashpankuna rimarka:

Shutipa kankunapuramanta shuk ali kanayashpanka Yaya Diospa rikushkanpi, ama munachun kamachik

tukunata, ashwan tukuy runa masinkunata yanapashpalla kawsanan tiyan.

³⁶Chaypina Jesuska shuk wawata makinmanta apishpan chawpinkunapi shayachirka. Chay wawata ukllarishpan runankunata nirka:

³⁷Maykanmi yuyawashpan shuk wawata yuyashpa wasinpi yaykuchin, chayka ñukatami yaykuchiwan. Maykanmi ñukatami yaykuchiwan, chayka kachawak Yayayni Diostapas yaykuchinmi.

³⁸Chaypi Juanka nirka:

Yachachik, shuk runata rikushkanchimi supaykunata llukshichihukta, Jesuspa yachayninwami llukshichini nishpa. Mana ñukanchiwa pakta purik kashpan chay runata kunashkanchi manana chasna rurananpa.

³⁹Chaypina Jesuska nirka:

Ama chasna rimaychichu chay runata. Maykan runami yachayniwa chasna supaykunata llukshichin, chay runaka manami rimankachu mana ali kanaynita. ⁴⁰Maykankunami ñukanchikunata mana chikninahunchu, chaykunaka ñukanchita ashwan yanapahanunmi. ⁴¹Maykanmi kankunata yakullatapas upyachishpanka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikta katiwahushkaykichirayku chay runataka Yaya Diosmi chasna rurashkanmanta kushichinka.

**Jesuska yachachin shuk runa
masinta uchata rurachishpan yapa
kastigarishka kananta**
(Mt. 18.6-9; Lk. 17.1-2)

⁴²Ñukaka kankunata rimani: Maykanmi shuk wawa chayra katiwahukta uchata rurachin, paytaka Yaya Diosmi chaymanta ashwan sinchita kastiganka. Ashwan ali kama, kunkanpi atun rumiwa watashpa wichuy tukushpan chawpi yakupi, mana chay wawata uchata rurachinanpa.

⁴³⁻⁴⁴Imapas kanta uchata rurachinayashpanka sakiy. Makiki kanta uchata rurachinayashpanka pitishkashina mana kasushpa sakiy. Mana ishkanti makikiwa chay nina mana wañukma rinaykipa, ashwan alimi kama shuk makiyullashina Yaya Dioswa kawsanaykipa.

⁴⁵⁻⁴⁶Chakiki kanta uchata rurachinayashpanka pitishkashina mana kasushpa sakiy. Mana ishkanti chakikiwa chay nina mana wañukma rinaykipa, ashwan alimi kama shuk chakiyullashina Yaya Dioswa kawsanaykipa.

⁴⁷⁻⁴⁸Chaymanta ñawikiwa imatapas rikushpayki uchata runanayashpaykika ñawikita surkushkashina sakiy. Mana ishkanti ñawikiwa chay nina mana wañukma rinaykipa, ashwan ali kama shuk ñawiyullashina Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsanaykipa.

⁴⁹Mana yankachu kankunata rimashkani chay sinchi shimikunata. Imashnami ñukanchi aychata kachiwa alichanchi, ninapi chayachinchi mikunanchipa, alita wakaychananchipapas, chasnashinami Yaya Dioska kankunata ninashina parisinakunawa alichanan tiyan alillata rurashpa kawsanaykichipana. ⁵⁰Shukwa shukwa yuyanakushpa kawsashpaykichika ali kachiwa kachincharishkashinami kankichi. Shuk ali kachi chamu tukushpan manana nima imarayku valinnachu. Chayrayku kuyrariychi yuyanakushpa, kushilla, shuk yuyayllawa kawsanaykichipa.

**Jesuka yachachin karika
warminwa, warmipas kusanwa
mana sakinakunankunapa**
(Mt. 19.1-12; Lk. 16.18)

10 ¹Chay Kapernaum llaktamanta llukshishpankuna Jesuka runankunawa Judea allpama rirka. Chaymanta rirkakuna Jordán yaku chimpama. Chaypi paktashpankuna kutikashka achka

runakuna tantarishpankuna Yaya Diospa shiminta yachachirka imashnami yachachipayan. ²Chaypi shuk *fariseokunaka Jesusta pantachichinayashpankuna Yaya Diospa shiminmanta chikanta rimananpa nishpa, payta tapurkakuna:

Shuk karika warminta sakishpanka ¿alichu kama?

³Payka aynirka:

¿Imatata Moiseska kankunata yachachirka?

⁴Paykunaka aynirkakuna:

Moiseska ñukanchita yachachirkami, shuk karika warminta sakinayashpanka apunkunapa puntanpi shuk sakina killkata kushpanrami atipama sakinata nishpa.

⁵Jesuka paykunata aynirka:

Kankuna yapa millaypa shunkuyu kashpaykichimi Yaya Diosta mana kasunayashpaykichi Moiseska chasna kamachishkata killkarka. ⁶Puntiru Yaya Dioska siluta, punchata, allpata, tukuy imakunatapas rurahushpan karita warmitapas rurarka. ⁷Ñawpamanta pacha kasnami killkarishka kan:

Yaya Dios karita warmita rurashkanrayku tukuy kari shuk warmita apishpan yayanta mamanta sakinan tiyan warminwana tantaylla kawsananpa. ⁸Chasna tantanakushpankuna shuk aychashinallana kanahun Yaya Diospa rikushkanpika. Manana ishkeynachu kanahun nishpa.

⁹Chasna Yaya Dios paykunata tantachishkanrayku mana alichu nima karika warminta, warmipas kusanata sakinanpa.

¹⁰Wasinkunama kutishpankuna runankunaka Jesusta chay rimashkanmanta tapurkakuna:

¿Imatataya yachachinayashkanki chay rimashkaykiwa?

¹¹Jesuka aynirka:

Shuk kari warminta sakishpanka shuk warmitana warmiyashpanka chasnaka

uchatami rurán. ¹²Chasnallatata mi shuk warmipas kusanta sakishpan shuk runatana kusayashpanka chasnaka uchatami rurán.

**Jesuka wawakunata
kuyashpan paykunarayku
Yayan Diosta mañarka
(Mt. 19.13-15; Lk. 18.15-17)**

¹³Chaymanta shuk yayakunaka wawakunata Jesuma apamurkakuna, makinwa llankashpan Yaya Diosta paykunarayku mañananpa. Jesuspa runankunaka rikushpankuna piñarishpa paykunata arkarkakuna mana Jesusta kayllayanankunapa kasna nishpa:

Ama wawaykichikunata Jesuma apamuychichu. Paytami killachinkakuna.

¹⁴⁻¹⁵Chayta rikushpan Jesuka piñarishpan rimarka:

¿Imaraykuta chasna rimankichi? Ashwan kayaychi wawakunata ñukama shamunankunapa. Ama chay wawakunata arkaychichu. Wawakunashina ñukapi sinchikuk ñukata kiritwak runakunallami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakuna. Alita uyawaychi. Maykanmi mana wawakunashina ñukata yuyawashpa kasuwan, chayka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankachu.

¹⁶Chasna rimashpan Jesuka wawakunata shukllankama shukllankama kuyashpa markarka. Makinwa llankashpan rimarka Yayan Dios paykunata yanapashpa kushichinanta.

**Shuk kullkiyu runa
Jesuswa kwintarka
(Mt. 19.16-30; Lk. 18.18-30)**

¹⁷Jesuka runankunawa shuk llaktama rihushpan shuk karika kallpashpa

Jesupá puntanpi kunkurik shamurka. Chaypi tapurka:

Ali yachachik, rimaway ¿imashna rurashpaynita atipaynima Yaya Dioswa wiñaypa kawsanata?

¹⁸Jesuka aynirka:

¿Imaraykuta rimawanki ali kanaynita? Mana nima shuk ali runa tiyanachu. Yaya Diosllami ali kan. ¹⁹Kanka ñami yachanki Yaya Diospa kamachishkanakunata: Ama runa masikita wafuchiyachu. Ama shuk warmiwa musayaychu. Ama shuwaychu. Nima pimanta llullashpa rimaychu. Ama nima pita llullachiyachu. Yayaykita mamaykita yuyashpa kasushpa kawsay nishpa.

²⁰Chaypi chay karika aynirka:

Yachachik, wawamanta pacha tukuy chay Yaya Diospa kamachishkantá kasushpa kawsashkani.

²¹Chaypina Jesuka payta kuyashpa rikushpan nirka:

Alitami rurashkanki. Ashwan shukta Yaya Dioska munan ruranykipa. Rantichikriy tukuy imaykikunata. Chay kullkitaka nima imayu runakunata kuy. Chasna rurashpaykimi silupi achka imayushina tukunki. Chasna rurashkaykiwashá shuti katiway.

²²Chasna Jesús rimashpan chay runaka yapa llakirirka. Yapa achka imayu kashpan mana munarkachu tukuy imankunata rantichishpa kunata. Chayrayku llakirishpa wasinma kutirka.

²³Jesuka washanma rikushpan runankunata rimarka:

Maytukuy sinchita kan kay kullkiyukunaraykuka Yaya Diospa kamachishkankuna tukunankunapa.

²⁴Chay shimita uyashpankuna runankunaka mancharirkakuna. Chaypi Jesuka kutikashka nirka:

Wawkinikuna, sinchimi kan Yaya Diospa kamachishkan tukunapa. ²⁵Shuk atun wiwa kamilluka manami atipama-

chu pasanata shuk aguhapa uchkun-stuta. Chasnallatami shuk runaka kullkinllapi yuyarishpanka manami atipankachu Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsanata.

²⁶Chasna Jesús rimashpan runankunaka ashwanta mancharishpankuna tapunakurkakuna:

Chasna kashpanka ¿pishi atipanka kishpichiy tukunata Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsanampa? nishpa.

²⁷Chaypi Jesuska alita rikushpan paykunata nirka:

Nima pi atipanchu kishpichirinata pay kikinta. Yaya Diosllami atipan runakunata kishpichinata paypa ali kamachihushkanpi kawsanankunapa. Payllami yachayninwa atipan tukuyta ruranata.

²⁸Chaypina Pedroka rimarka:

Ñukanchika sakishkanchimi tukuy ñukanchipa tiyashkanta kanta katinanchiranti.

²⁹⁻³⁰Jesuska aynirka:

Alita uyawaychi. Shuk runa ñukata katiwahushkanrayku, ñuka kishpichik kanaynita yachachihushkanrayku wasinta, wawkinkunata, paninkunata, turinkunata, ñañankunata, mamanta, yayanta, wawankunata, chakrankunatapas sakishpanka Yaya Diosmi payta kunka sakishkanmanta ashwan achka wasinkunata, wawkinkunata, paninkunata, turinkunata, ñañankunata, mamankunata, wawankunata, chakrankunatapas. Kay allpapi kawsahushpaykichira chasna kuy tukuna kashpaykichi-pas chayka kankami runakuna kankunata chiknishpa parisichihushkan-kunapi. Chaymanta chay chapahushkay-kichi mushu mundupi wiñaypa Yaya Dioswa kawsankichina. ³¹Kunanka shukkuna maykankunami paykuna kikinkunamanta yuyarinahun,

tukuyunta ashwan ali kanankunata, shuk punchami paykunaka yapa pinkarinkakuna. Shukkunaka maykankunami runakunapa rikushkanpi mana ali kanankunata rikurinahun, paykunata Yaya Diosmi rimanka yapa ali kanankunata.

Jesuska kimsaynin kuti rimarka

wañunanmanta,

kawsarinanmantapas

(Mt. 20.17-19; Lk. 18.31-34)

³²Jerusalén llaktama rihushpankuna Jesuska runankunata ñawparka.

Paykunaka washanlla mancharishpa llakirishpa katirkakuna, Jerusalenpi kawsak runakunaka Jesusta chikninankunata yuyarishpankuna. Shuk payta katikkunapas manchaywa katirkakuna. Chaypina Jesuska chay chunka ishkay runankunata chaynikstuma pushashpan rimarka payta wañuchinankunamanta.

³³Kasnam nirka:

Ñami yachankichi Jerusalén llaktama rihushkanchita. Chaypi chiknik runakunaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata apiwankakuna *saserdotekunapa apunkunata, Moisespa killkashkanta yachachikkunatapas kuwanankunapa. Chaypina paykunaka tantarishpankuna shuk yuyayllawa ñukata wañuchiwanayankakuna. Chasna wañuchiwanayashpankuna *romano runakunata kuwankakuna.

³⁴Paykunaka yapa asichiwankakuna, tyukawankakuna, sinchita asutiwankakuna, chaymanta wañuchiwankakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarisha.

Santiago wawkin Juanwa Jesusta

tapurkakuna yachayninta kunanpa

(Mt. 20.20-28)

³⁵Chaypi Sebedeopa wawankuna

*Santiago Juanpas Jesusta kayllayashpankuna rimarkakuna:

Yachachik, kanta tapunayanchi ¿atipankimachu ñukanchita yanapanata shuk imawa?

³⁶Payka aynirka:

Rimawaychi ¿imawata munankichi yanapanaynita? nishpa.

³⁷Paykunaka tapurkakuna:

Kan tukuy runakunata suma atun yachaykiwa kamachihushpayki ñukanchita tiyachiy kuchuykipi ñukanchipas kanwa pakta parihi kamachinanchipa nishpa.

³⁸Jesуска aynirka:

Kankunaka mana alita yachashpaykichi chayta tapuwahunkichi. Ñukaka achkatami parisinayni tiyan wañunaynikama. Imashnami bawtisarispanchi yakuka awanchipi taparik shamun, chasnashinami parisinakunaka ñukapi tapakta shamunka wañuhushkaynipi. ¿Atipankichimachu ñukashina awantanata chay tukuy parisinakunata wañunaykichikama? nishpa.

³⁹Paykunaka aynirkakuna:

Ari, atipashunmi awantanata.

Jesuska rimarka:

Ari, kankunapas ñukashina achkata parisinaykichi tiyan. ⁴⁰Chasna parisishpaykichipas ñukaka manami akllashanchu pimi kuchuynipi tiyarik kanka ñukawa pakta atun kamachik kananpa. Yayayni Diosllami akllanka maykankunami kuchuynipi tiyarik kankakuna nishpa.

⁴¹Chaymanta chay chunka Jesusta katik masinkunaka uyashpankuna Santiago Juanpas paykunamanta pasa tukunayashkankunata, paykunata yapa piñarirkakuna.

⁴²Chasna piñarihushkankunata rikushpan Jesuska tukuy paykunata kayashpan rimarka:

Kankunaka alita yachankichi, kay allpapi atun allpakunapi kamachik atun apukuna kamachinanpi kawsak runaku-

napa amunkuna kanankunata yuyarinahun. Runakunata yapa manchachishpankuna sinchita kamachinahun. Kamachinanpi kawsak runakunata mana yuyashpankuna parisichishpa kasuchinahun kamachik kani nishpa. ⁴³Kankuna Yaya Diospa shiminta kasukkunaka, ama chasna kanayaychichu. Shukkunamanta pasa kanayashpaykichika tukuy runa masikichikunata yanapashpa kawsaychi. ⁴⁴Kankuna tukuyamanta ashwan yachak kanayashpaykichika tukuy runa masikichikunata kasushpa kawsaychi. ⁴⁵Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapas kay allpama shamushpayni mana shamushkanichu runakuna sirviwanankunapa. Ashwan shamushkanimi tukuy runakunata yanapanaynipa. Shamushkanimi achka runakunaranti wañushpayni kastigarina kashkankunamanta kishpichinaynipa.

**Jesuska ampirka shuk wisku
Bartimeo shutiyuta**

(Mt. 20.29-34; Lk. 18.35-43)

⁴⁶Chaymanta Jesuska runankunawa, achka runakunawapas rishpan Jerikó llaktapi paktak rirkakuna. Chay Jerikó llaktamanta llukshihushpankuna shuk wisku runa ñampi mayanpi tiyahurka. Payka Timeopa wawan, Bartimeo shutiyu karka. Wisku kashkanrayku pasahukkunata kullkita tapushpa kapayan. ⁴⁷Achka runakuna pasahushpankuna kwintahushkankunamanta yacharka Nasaretmanta Jesús chaypi pasahushkanta. Chayta uyashpan sinchita kaparishpa rimarka:
¡Jesús, Davidpa Miraymanta Kishpichik, llakichiway!

⁴⁸Chasna sinchita kaparishpan achka runakunaka killarishpankuna chunllayay nirkakuna.

Chasna nishpankunatata payka ashwan sinchita kaparirka:

¿Davidpa Miraymanta Kishpichik, llakichiway!

⁴⁹Chaypina Jesuska rihushkanmanta shayarishpan nirka:

Chay runata pushamuychi.

Chaypi chay wisku runata kayashpankuna nirkakuna:

Sinchikuy. Atariy. Jesusmi kanta kayahun.

⁵⁰Chay ratulla chay wiskuka awaniru churarinanta allpama wichumushpan utkalla Jesusta kayllayak rirka. ⁵¹Chaypina Jesuska tapurka:

¿Imatata munanki kanrayku ruranaynipa?

Chay wiskuka aynirka:

Yachachik, ñawinita ampipay atipanaynipa rikunata.

⁵²Chaypina Jesuska aynirka:

Ñukapi sinchikurishkaykiraykumi ampirishkanki. Kunanka riylla.

Chasna rimashkanllawa Bartimeoka atiparka rikunata. Kushikushpana Jesusta katirka.

Jesuka Jerusalén

llaktapi yaykurka

(Mt. 21.1-11; Lk. 19.28-40;

Jn. 12.12-19)

11 ¹Chaypi Jesuska runankunawa Jerusalén llaktama rihushpan shuk urku Olivos shutiyu mayanpi paktarkakuna. Chay urkuka karka Betfagé, Betania llaktakunapa kuchunpi. Chay Olivos urku mayanpi paktashpankuna Jesuska runankunamanta ishkayta kacharka kasna nishpa:

²Chay rikuhushkaykichi llaktama riychi. Chaypi paktashpaykichi tarinkichi shuk malta burru watarishkata, maykanpimi nima shuk runa purishkarachu. Chay malta burruta paskashpaykichi apamuychi. ³Shuk runa

kankunata mitsashpan tapushpanka

¿imaraykutaya apahunkichi kay

burruta? nishpa, payta rimaychi:

Yayanchi Jesusmi munahun awanpi tiyarishpa rinanpa. Kunanllatatami kutichik shamushu nishpa rimankichi.

⁴Paykunaka rishpankuna paypa nishkanshina shuk malta burru watarishkata shuk wasi punku mayanpi tarik rirkakuna. Chayta paskarkakuna apanankunapa. ⁵Chasna paskahushpankuna chaypi kahuk runakunaka nirkakuna:

¿Imatata rurahunkichi? ¿Imaraykuta paskahunkichi chay malta burruta?

⁶Chaypi paykunaka aynirkakuna Jesuspa rimashkantashina. Chayta uyashpankuna chay runakunaka apaychi nirkakuna.

⁷Chaymanta chay malta burruta Jesusma aparkakuna. Chay burru awapi churarinankunata mantarkakuna. Chay awapi Jesuska tiyarishpan rirka.^d

⁸Achka runakuna payta rikushpankuna kushikushpa churarinankunata puntanpi mantarkakuna. Shukkunaka chipati pankakunata pitishpankuna puntanpi mantarkakuna ñampita sumayachishpa atun aputashina yaykuchinankunapa. Chay churashkankuna awata Jesuska burrupi tiyashpa rirka. ⁹Chay Jerusalén llaktama rihushpankuna chay Jesuspa puntanpi rihuk runakuna, washanmanta katik runakunapas yapa kushikushpa kaparirkakuna:

¿Akuychi payta kushichishunchi! Yaya Diospa alita rikushkan yanapashkan runami kan. Yaya Diospa munashkanta rurananpa kachashkan kashpanmi shamuhun. ¹⁰Yaya Diosmi payta yuyashpan yachayninta kushpan kachamushka ñukanchikunata alita kamachinanpa ñawpa yaya rukunchi

atun apu Davidshina. Akuychi kushichi-shunchi awa silupi kawsak Yaya Diosta.

¹¹Chaypi chay achka runakuna kushikushpa kaparishpankuna Jesuska chay Jerusalén llaktapi yaykurka. Chay llaktapi yaykushpan *Yaya Diospa wasinma rirka. Chay wasipi yaykushpan tukuyta muyukta rikurka. Chaymanta ña chishiyahushpanna chunka ishkey runankunawa kuchupi kahuk Betania llaktama rirka.

**Jesuspa rimashkanllawa igu
kaspika wañurka**
(Mt. 21.18-19)

¹²Kayantima Jesuska runankunawa chay Betania llaktamanta llukshishpan yarkaywa karka. ¹³Chasna yarkaywa kahushpan karumanta shuk *igu kaspi pankayuta rikurka. Chayta rikushpan alita rikunanpa kayllayarka, pakta muyuyu kahun nishpa. Chaypi paktashpan nima shuk muyuta tarirkachu, mana muyuyanan uraschu karka.

¹⁴Chasna mana muyuyuta rikushpan Jesuska chay igu kaspita nirka:

Nima ima uras kuti muyuyankichu. Nima maykan muyuykita kutikashka mikunkachu.

Chasna Jesuspa rimashkanta tukuy runankunaka uyarkakuna.

**Jesuska rantichik runakunata Yaya
Diospa wasinmanta llukshichirka**
(Mt. 21.12-17; Lk. 19.45-48;
Jn. 2.13-22)

¹⁵Chaymanta Jesuska tukuy runankunawa rishpan Jerusalén llaktapi paktak rirkakuna. Chaypi *Yaya Diospa wasinpi yaykurka. Chay wasipi puntiru atun pampa kincharishkapi achka rantichihuk runakuna, rantihuk runakunapas karkakuna. Chaymanta tiyarka kullkita kamyakkuna. Tukuy chaykunata rikushpan Jesuska kullkita kamyakku-

napa mesankunata, wiwa mukukukunata rantichikkunapa mesankunatapas pultyachi pultyachi rurashpan amunkunata tukuy rantik runakunawa pakta kamachirka llukshinankunapa. ¹⁶Chaymantapas Jesuska manana munarkachu nima pi shuk ima rantichinakunawa chay Yaya Diospa wasinta pitikta pasanankunapa.

¹⁷Chaypina yachachirka kasma nishpa: Yaya Dioska killkashishkanpi riman:

Kay wasinika tukuy llaktakunamanta runakuna ñukata mañanankuna wasinimi kan nishpa.

Kankunaka kay Yaya Diospa wasinta shuwakunapa kushilla tantarinatashina rurashkankichi. [Chasna Jesuska rimashpan paykuna chaypi achkata kobrashpa kullkita kamyahushkankunarayku rantichihushkankunaraykupapas shuwakunashina kanankunata yuyachirka.]

¹⁸Chayta uyashpankuna *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas tapunakurkakuna paykunapura:

¿Imashna rurashpashi wañuchinchima kay runata? nishpa. Chay chiknik runakuna payta wañuchinayashpankunatata mancharkakuna chasna runanata, achka runakuna yachachihushkanta yapa munashkankunarayku. ¹⁹Ña tutayahushpanna runankunawa chay Jerusalén llaktamanta llukshirka, imashnami tukuy uras rurapayanahun.

**Jesuska yachachin Yaya Diosta
kirishpa tapushpanchimi yanapay
tukunanchita**
(Mt. 21.20-22)

²⁰Kayantima tutamanta kutihushpankuna Jerusalén llaktama, ñampipi chay Jesús rimashkan *igu kaspita rikurkuna sapinmanta pacha chakirishkata.

²¹Chay igu kaspi mana muyuyuta rikushpan Pedroka Jesuspa rimashkanta yuyarirka. Chaypina Jesusta rimarka:

Yachachik, rikuy kay igu kaspi, maykantami kayna rimarkanki chakirichun nishpa. Kunanka ña chakirishka.

²²Chaypi Jesuska aynirka:

Yaya Diosta kiriychi. ²³Kankunata rimani, tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diosta kirishpaykichimi kankunapas atipankichima ñukashina runanata. Kay urkuta rimankichima, kaymanta warankarishpayki atun yakuma chinkariy nishpa. Tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diosta kirishpa chayta rimashpaykichika kay urkuka warankarimami. Ama yuyariychichu warankarinkachu manachu nishpa.

²⁴Chayrayku kankunata rimani, imatapas tukuy shunkumanta pacha Yaya Diosta tapushpa ña apishkanimi nishpa kirishpaykichika kuy tukunchimi. ²⁵⁻²⁶Chaymanta manara Yaya Diosta mañahushpaykichiki runa masikichita mana ali rurashkankunamanta llakichinaykichiki tiyan. Shuk runa masiki kanta chiknihushpanpas imatapas kanta ruray tukushpaykika manana yuyariynachu. Chasna rurashpaykimi Yaya Diospas kanta uchaykikunamanta llakichinka, manana yuyarinkanachu.

**Jesuka tapuy tukurka
pimi payta kashashka**
(Mt. 21.23-27; Lk. 20.1-8)

²⁷Chaymanta ña Jerusalén llaktama kutishpankuna kuti *Yaya Diospa wasinpi yaykurkakuna. Chay ukupi purihushpankuna *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas Jesusta kayllayarkakuna. ²⁸Chaypi payta tapurkakuna:

¿Pita kanta kamachishka chay rantichihuk runakunata wichunaykipa kay Yaya Diospa wasinmanta? ¿Pita kanta kamachishka chasna yachachinaykipa? nishpa.

²⁹Chaypi Jesuska aynirka:

Ñukapas shukta tapushkaykichiki. Alita ayniwashpaykichika ñukapas rimashkaykichiki pimi kachawashka. ³⁰¿Pitaya Juantaka kacharka bawtisananpa? ¿Yaya Dioschu, pay kikinchi yuyarishpa shamurka? Ayniwaychi.

³¹Chaypi chay runakunaka tapunakurkakuna paykunapura imatami ayninkakuna nishpa. Yaya Diosmi Juantaka kacharka nishpanchika Jesuska ñukanchita rimankami, Yaya Dios payta kashashka kashpanka ¿imaraykutaya payta mana kasushkankichichu? nishpa.

³²Aynishpanchika pay kikinllami yuyarishpa Juanka yachachirka nishpa, tukuy runakuna yapa piñarinkakuna. Paykunaka kirinahun kay Juan wañuka shutipa Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashkanta. ³³Chasna tapunakushpankuna Jesusta aynirkakuna:

Mana yachanchichu pimi Juanta kacharka nishpa.

Chaypina Jesuska aynirka:

Chasna kashpanka ñukapas mana rimashkaykichichu pimi kachawashka tukuy kaykunata ruranaynipa nishpa.

**Jesuka mana kasunayak
tarawakkunamanta
yuyachishpa yachachin**
(Mt. 21.33-46; Lk. 20.9-19)

12 ¹Chaymanta Jesuska tukuy chay runakunata shuk yachachinawa yachachirka kasna nishpa: Tiyrarka shuk chakrayu runa. Chay runaka chakranpi uva wiñarishkakunata tarpuchishkanwasha rumikunawa muyukta kinchachirka. Chaymanta shuk atun batanta rurarka chaypi uva muyukunata sarushpa

chawanankunapa. Chaymanta rumikunawa shuk yapa awa wasistuta rurachirka shuk runa awamanta rikushpan chakranta kuyrananpa, mana nima pi chay tarpunpa muyunkunata shuwananpa. Chaymanta chay amunka uva chakranta shuk tarawak runakunata kurka amunshina pichashpa kuyranankunapa. Chasna kushpan rimarka: Kay uva chakraynita pichashpa kuyrapankichi kutimunaynikama. Pallashpaykichi tukuy muyunkunamanta chawpita kuwankichi. Chasna rimashpan chay amunka shuk karu llaktama rirka.

²Ña chay uvakunata pallanankuna uras paktarishpan chay amunka shuk runanta kacharka chay chakranpi tarawahukkunata rimak rinanpa patronchimi kachawashka uva muyukunata pallashkaykichimanta chawpita kuwanaykichipa payrayku apanaynipa nishpa. ³Chay runaka uva muyuta apanapa rishpan chay tarawakkunaka mana nima shukta kurkakunachu. Makashpankuna shinallata kacharkakuna. ⁴Chaymanta chay patroyninka kuti shuk runantana kacharka uva muyukunata tapuk rinanpa. Paytapas chasnallatata mana kasushpankuna millaypata rimashpa pinkachirkakuna. Chaymanta umanpi waktashpa yawarsapata kacharkakuna. ⁵Chasna kashpanpas kuti shuk runantana kacharka. Chaytaka wañuchirkakunana. Chaymanta mana sakishpa ashwan runankunata kacharka. Shukkunataka makarkakuna, shukkunataka wañuchirkakunana.

⁶Chaymanta shuklla kiparirka, tukuy shunkunmanta pacha shuklla munashkan kari wawanllana. Chaypina payta kacharka yuyarishpan kay wawaynita shuti manchashpankuna kasunkakuna nishpa. ⁷Payta rikushpankunana chay tarawakkunaka kwintarkakuna

paykunapura: Rikuychi, kay shamuhuk runami chakra amupa wawan. Yayan wañushpan kay chakraka payraykunami kiparinka. Akuychi kunalla wañuchishunchi, tukuy kay uva chakraka ñukanchipana kananpa. ⁸Chaypina payta apishpankuna wañuchirkakuna. Wañuchishkankunawashana chakra mayanma wichurkakuna.

Chasna Jesuska payta chiknik runakunataka ñawpa Yaya Diospa kachashkan yachachikkunata rurashkankunamanta payta wañuchinankunamantapas uyachishpa yachachirka.

⁹Chaymanta Jesuska nirka: Kunanka yuyariychi. ¿Imanachimashi wañuchik runakunataka chay chakra amuka? Kankunata rimani, chay uva chakrama kutishpanka chay tarawakkunataka wañuchinkami. Chaywasha chay chakrantaka kunkami shuk runakunata.

¹⁰Chaymanta Jesuska shuk yachachinawa chasnallatata yachachishpalla katirka: ¿Manachu yachakushkankichi alita Yaya Diospa ñawpa killkashishkanta? Kasnami nin:

Shuk runa wasinta rumimanta rurashpan tarawak runankunaka shuk ali sinchi rumita mana munashpankuna mayanpi churakakuna mana alichu nishpankuna. Chay rumitaka wasinta rurak runaka akllashpan churarka chay wasinpi shuk orkonshina sinchikuchik kananpa. ¹¹Chasnallatami Yaya Dioska akllashkan runawa ruranka. Ñukanchika chayta rikushpanchi yapa alimi kan nishpa rimanchi.

¹²Chaypina Jestusta chiknik runakunaka yapa piñarishpankuna kwintarkakuna paykunapura:

Jesuska kay rimahushkanwa rimay tukuhunchi chay runakuna mana

amunta kasunayakkunatashina. Chasna-llatatami kay rimahushkanwa rimay tukuhunchi chay ali rumita wichuk runakunatashina nishpa.

Chayrayku piñarishpankuna Jesusta apichinayarkakuna wañuchichinankunapa. Chasna ruranayashpankunapas chay achka Jesusta uyak runakunata manchashpankuna Jesusta sakishpankunana kutirkakuna.

**Israel runakunapa shuk apunkuna
munarkakuna Jesusta
rimahushkanpi pantachichinata**
(Mt. 22.15-22; Lk. 20.20-26)

¹³Chaymanta ñukanchi israel runakunapa apunchikunaka Jesusta chiknishpa wañuchichinayashpankuna *fariseokunata, apu *Herodesta katikkunatapas Jesusma kacharkakuna payta shuk nima ayniyapata tapunawa pantachichinankunapa.

¹⁴Chay kachashkan runakunaka Jesupi paktashpankuna alishina tukushpa nirkakuna:

Yachachik, yachanchi mana llullachishpa shutipa kashkata rimanaykita. Tukuy runakunata alita yachachinki Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanankunapa. Kanmi mana manchashpachu nima shuk runata, nima apukunata, tukuyta kuskata yachachinki. Kunanka ñukanchita rimay. ¿Alichu manachu ñukanchi israel runakunaka chay *romano tukuyamanta atun aputa *impuestuta pagananchipa? ¿Yaya Dios munanchu pagananchipa manachu? Kutikashka tapuk shamushpankuna ¿paganachimachu manachu?

¹⁵Jesuka chay runakuna alishina tukushpa payta apichinayashkankunata riksirka. Ari, pagananchi tiyan nishpa aynimaka, ñukanchi israel runakunamanta apukunata rimak

rinahuma payta kastiganankunapa. Mana alichu pagananchipa nishpa aynimaka, romano apunchita rimak rinahuma payta kastigananpa. Chasna yuyarihushkankunata riksishpan paykunata aynirka:

¿Imaraykuta apichiwanayashpa tapuwankichi? Rikuchiwaychi chay paganaykichi kullkita.

¹⁶Chasna nishpan shuk kullkita payta rikuchirkakuna. Chay kullkita Jesuska rikushpan nirka:

¿Pipa almantata kay kullkipi rikunchi? ¿Pipa shutinta kay kullkipi killkarishka kan?

Paykunaka aynirkakuna:

Romano tukuyamanta atun apupami.

¹⁷Chasna aynishpankuna Jesuska paykunata rimarka:

Chay atun apupa kashkantaka kuychi amunta. Maykanmi Yaya Diospa kan, kuychi payta. Yaya Dios runakunata rurashkanrayku paykunapa amun kan. Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha payta yuyashpa kawsaychi.

Chasna yapa yachaywa aynishkanta uyashpankuna chay runakunaka yapa mancharirkakuna.

**Jesuka yachachin wañushkakuna
kawsarinankunata**

(Mt. 22.23-33; Lk. 20.27-40)

¹⁸Chaymanta shuk *saduseokuna Jesuswa kwintak rirkakuna. Paykunaka yachachinahun wañushpanchi manana kawsarishunchinachu nishpa. ¹⁹Chayrayku Jesusta kayllayashpankuna tapurkakuna:

Yachachik, ñawpa Moisés wañuka ñukanchirayku killkarka: Shuk warmiyu runa manara wawayu wañushpanka wawkinna chay kachuynin mashintuta warmiyanan tiyan atipanampa wawayanata. Chaypina kari wawata wawayashpanka chay wawkin wañupa wawan-

shina kanan tiyan nishpa. ²⁰Kunan kanta kwintanayanchi: Tiyarka kanchis wawkikuna. Shuk puncha puntiru wawkika warmiyarka. Manara nima shuk wawayu kashpanra wañurka. ²¹Chaymanta Moisespa killkashkanta kasushpan ishkeynin wawkina kachuy-nin mashintuta warmiyarka. Chay wawkipas chasnallatata nima shuk wawayu wañurka. Chaymanta kimsay-nin wawkina chay kachuyinllatata warmiyarka. Paypas chasnallatata nima shuk wawayuchu wañurka. ²²Chay shuk wawkikunapas chay warmillata warmiyarkakuna. Tukuy paykuna nima shuk wawayuchu wañurkakuna. Chaymanta chay warmipas wañurkana. ²³Kunanka ñukanchita rimay. Chay kanchis wawkikuna chay warmillatata warmiyarkakuna. Wañushka runakuna kawsarimunankuna uras chay kanchis wawkikunamanta ¿maykanpa warmin-shi kama?

²⁴Chaypina Jesuska aynirka:

Kankuna kikintami llullachirinkichi, wañushkakuna kawsarinankunata mana kirishkaykichirayku. Yaya Diospa killkashkanta yachashpaykichitata manami asirtankichichu. Yaya Diostapas mana riksinkichichu, yachayninwa wañushkakunata kawsachikta. ²⁵Wañushkakunaka kawsarimushpankuna nima shuk kari warmiyankanachu, nima shuk warmi kusayankanachu. Silupi kawsak *angelkunanashinami tukuy kawsankakuna. ²⁶Yaya Dios wañushkakunata kawsachinanta yachakunaykichipa ¿manachu leyishkankichi ñawpa Moisespa killkashkanta? Yaya Dios payta shuk uchilla kaspi sintihukmanta kasna rimarka:

Ñuka kani Yaya Dios, maykantami Abraham, Isaak, Jakob kushichiwahanun nishpa.

²⁷Chasna Yaya Dios chay uras ña wañushka yaya rukunchikunamanta

rimashpan yachanchi wañushpankunas paywa pakta kawsa kahushkankunata. Kawsakunallami Yaya Diosta kushichinahun, wañushkakunaka mana payta kushichinahunchu. Chayrayku kankunata rimani, manana kawsarimushunchinachu nishpaykichika llullachirishka kankichi.

**Jesuska yachachin maykanmi
ashwan ali Yaya Diospa
kamachishkanka
(Mt. 22.34-40)**

²⁸Chaypi Moisespa killkashkanta shuk yachachik kayllayashpan chay *saduseokuna Jesuswa rimanakuhushkankunata uyarka. Jesuspa alita aynihushkanta uyashpan payta tapurka: ¿Maykantaya tukuy Yaya Diospa kamachishkankunamanta ashwan ali kan?

²⁹Jesuska aynirka:

Chay tukuy Yaya Diospa kamachishkankunamanta ashwan ali kamachishkanka kan: Alita uyawaychi Yaya Diospa akllashkan runakuna. Yayanchi Dioska shukllami kan. Mana tiyanchu shuk ashwan paymantaka. ³⁰Pay shuklla Yaya Dios kashpan tukuy shunkuykimanta pacha payta yuyashpa munashpa kawsay. Payta yuyahushpayki alikunata yuyarishpa rurashpa kawsay. Tukuy atipanaykiwa payrayku kawsay nishpa. ³¹Chaymanta chay ishkeynin Yaya Diospa kamachishkanka kasnami nin: Runa masakita yuyay kan kikitashina. Kay ishkeymi tukuy Yaya Diospa kamachishkankunamanta ashwan ali kanahun kasunaykichipa.

³²Chaypi chay runaka aynirka:

Alimi Yachachik. Shutipatami rimashkanki shuk Yaya Diosllami tiyan, manami ashwan shuk Yaya Dioska tiyanchu nishpa. ³³Chaymanta yachanchi, ñukanchi Yaya Diosta tukuy

shunkunchimanta pacha yuyashpan-chika chaymantapas runa masinchikunata ñukanchi kikintashina yuyashpan-chika chasna shuti Yaya Diosta alita kushichinchi. Yaya Diosta runa masinchitapas yuyanaka wiwakunata wañuchishpa rupachinamanta, imatapas Yaya Diosta kuna kashkanchimanta ashwan alimi.

³⁴Chay Moisespa killkashkanta yachachikka chasna alita aynishpan Jesuska rimarka:

Chasna alita yuyarishkaykirayku uchillastu pishin Yaya Diospa kamachishkan tukunaykipa.

Chasna tukuyta alita aynishkanta uyashpankuna nima maykan munarkanachu pantachichinayashpa Jesusta tapunata.

Jesuska yachachin pay tokuyamanta ashwan ali kamachik kananta
(Mt. 22.41-46; Lk. 20.41-44)

³⁵Chaymanta Jesuska *Yaya Diospa wasinpi chay achka runakuna tantarishkakunata yachachihushkanpi tapurka:

¿Imashna yuyarishpankunataya Moisespa killkashkanta yachachikkunata yachachinahun, Yaya Diospa Kachanan Kishpichik atun apu David wañupa miraymanta kananta? ³⁶Yaya Diospa Espiritun chay David wañuta yuyachishpan chay shamunan kishpichikta yuyarishpa rimarka:^e

Yaya Dioska chay kamachiwakta rimarka: Tiyariy kuskayni parti kamachinaykipa ñukawa pakta, tukuy kanta chiknik runakunata winsinaynikama kanta kasunankunapana nishpa.

³⁷David kikin Yaya Diospa Kachanan Kishpichikta yuyarishpa kamachiwak nirka. Chay uras ña kawsa paymanta

pasa kashpan David unay wañushkan-washa paypa miraymantallatata kashpan manami atipanchu runalla kanata.

Tukuy chay achka chaypi kahuk runakunaka kushikushpa chay ali yachachihushkanta uyarkakuna.

Jesuska Moisespa killkashkanta yachachikkunata uyachishpa rimarka
(Mt. 23.1-14; Lk. 11.37-54, 20.45-47)

³⁸Chaymanta Jesuska yachachihushkanllapi rimarka:

Ama kankunaka chay Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta llullachirishka kaychichu. Paykunaka yapa munanahun tukuy runakuna paykunata aputashina saludanankunapa. Chayrayku suma suni churarishkankunawa purinahun, ñampikunapi plasakunapi runakuna saludanankunapa. ³⁹Tantarananchi wasikunapi, mikunakunapipas tokuyamanta suma tiyarinakunapi tiyarinahun, runa masinkuna paykunata aputashina rikunankunapa.

⁴⁰Mana pinkashpa mashintukunata tukuy imankunata llullachishpa tapunahun paykuna kikinrayku, Yaya Diosta kushichinaykichipa kunaykichi tiyan nishpankuna. Mana ali rurak kashkankunata pakanankunapa tantarinanchi wasikunapi ali rurak runakunashina Yaya Diosta unayta mañanahun. Chasna kashpankuna Yaya Dioska paykunataka tukuy runakunamanta ashwan sinchitami kastiganka.

Shuk mashintu nima imayu tukuy tiyashkan kullkinta Yaya Diosta kurka
(Lk. 21.1-4)

⁴¹Shuk puncha Jesuska chay *Yaya Diospa wasin punkupi tiyahurka. Kuchunpi tiyarka shuk kullkita churana kaha. Chaypi

runakunaka Yaya Diosta kushpa kullkinkunata churahurkakuna. Chaypi Jesuska chay runakuna kullkinkunata churahukkunata rikuhurka. Achka kullkiyu runakuna achka kullkita churahurkakuna. ⁴²Chasnapi shuk mashintu nima imayu paktamurka. Paypas chay kahapi ishkay kullkinstuta churarka.

⁴³Chaypina Jesuska runankunata kayashpan nirka:

Rikuychi. Kay mashintu nima imayuka chay ishkay kullkinstuta churashpan Yaya Diospa rikushkanpi tukuy churahuk runakunamanta ashwantami kushka.

⁴⁴Tukuy kay achka kullkiyu runakunaka kullkinkuna puchurishkanmantalla kushkakuna. Chay mashintu nima imayuka tukuy tiyapushkanta Yaya Diosta kushka, maykanwami mikunanta rantinan karka. Chayrayku payka Yaya Diosta ashwanta kushichin.

Jesuska rimarka Yaya Diospa wasinta urmachinankunata

(Mt. 24.1-2; Lk. 21.5-6)

13 ¹Chay *Yaya Diospa wasinmanta Jesuska runakunawa llukshishpan shuk runanka nirka:

Yachachik, rikuy kay atun Yaya Diospa wasinta. Imashna suma rumikunawa rurarishkata kan.

²Chaypina Jesuska aynirka:

Ama kay suma atun wasikunata rikushpa kushikuychichu. Kunallapami rikuhunkichi. Kuntraykichikunami tukuy kay wasikunata urmachik shamunkakuna. Nima shuk wasi, nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiharinkachu.

Jesuska yachachin manara kay allpaka tukurihushpanra imakunami pasanka

(Mt. 24.3-28; Lk. 21.7-24, 17.22-24)

³Chaymanta Jesuska runankunawa Olivos urkuma rirka. Chay urkuka karka *Yaya Diospa wasin chimpapura. Chay

urkupi paktashpankuna tiyarirkakuna. Chaypi Pedro, *Santiago, Juan, Andrés Jesusta kayllayashpankuna pakalla tapurkakuna:

⁴Yachachik, ¿ima urastaya Yaya Diospa wasinta urmachinkakuna? ¿Imata rikushpanchita yachanchima chay puncha paktarihushkanta?

⁵Jesuska aynirka:

Kuyrariychi nima pi kankunata llullachinanpa. ⁶Manara kutimuhushpaynira achka runakunami shamunkakuna, kankunata llullachishpa rimankakuna ñukami kani Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishpa. Chasna llullashpankunami achka runakunata kirichinkakuna.

⁷Yushpaykichika runakuna chikninakushpa kaypi chayma wañunakuhukkunata ama mancharinkichichu. Tukuy chaykunami pasan tiyan. Wañunakushpa kawsahushpankunapas chay uras kay allpaka manarami tukurinkarachu. ⁸Shuk shimita rimakkuna shuk shimita rimakkunawa chikninakushpankuna wañunakunkakuna. Shuk allpapi kawsak runakuna shuk allpapi kawsak runakunawa chikninakushpankuna wañunakunkakuna. Tukuy parti allpa kuyuyka tiyanka, chaymantapas sinchi yarkay. Tukuy chaykuna kanka kallarinanlla. Chaywasha ashwan manchaypakunami tiyanka.

⁹Yuyaywa kaychi. Chiknik runakunaka kankunata apishpa pushankakuna apukunama kastigachinankunapa. Tantarinaykichi wasikunapi kankunata asutichinkakuna. Ñukata katiwahushkaykichiraykumi chiknik runakunaka kankunata apishpa pushankakuna atun apukunamapas. Chasna apirishka tukushpaykichi tukuy paykunata yachachishkaynita riksichinaykichi tiyan. ¹⁰Manara kay allpa tukurihushpanra tukuy allpakunapi kawsak

runakunata Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta yachachinaykichi tiyan.

¹¹Chay apukunama kankunata pushashpankunaka ama mancharinkichichu, imatashi rimasha, imashnashi aynisha nishpa. Yaya Diospa Espiritunmi kankunata chayllapi yuyachinka imatami rimanaykichi tiyan. Paypa yachachishkantami rimanaykichi tiyan, manami kankuna kikinpa yuyaykichimantachu rimankichi.

¹²Chay parisina punchakuna chiknik runakunaka kikin wawkinkunata yanka llullashpa apukunama pushankakuna wañuchichinankunapa, chaymantapas yayakuna wawankunata. Wawakuna yapa piña tukushpankuna yayankunata apichinkakuna wañuchichinankunapa.

¹³Tukuy runakuna kankunatapas chikninkakunami ñukata kasushpa kawsahushkaykichirayku. Kankunata chiknishpankunapas wañunaykichi punchakama ñukata kirishpa kawsashpaykichika Yaya Diosmi kankunata chay atun kastigananmanta kishpichinka paywa pakta silupi kawsanaykichipa.

¹⁴Yaya Diosta chiknik runaka Yaya Diospa wasinpi yapa millaypata rurashkanta rikushpaykichi kay leyishkaykichi shimita yuyariychi alita asirtanaykichipa. Chaypina tukuy kankuna Judea allpa llaktakunapi kawsakkunaka utkalla urkukunama mitikuychi. ¹⁵Wasi awapi kahushpaykichika chaymantalla utkalla mitikuychi. Ama ukuma uraykuychinachu shuk imaykichi tiyashkanta apanaykichipa.

¹⁶Chakraykichipi tarawahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Ama wasikichima kutiychinachu shuk churarainaykichita apak rinaykichipa.

¹⁷Chasna mitikuna punchakunapi, yapa llakiypa kanka chay chichu warmikuna-

rayku, chay llullu wawayu warmikunaraykupas. ¹⁸Yaya Diosta mañaychi chay mitikunaykichi punchakuna mana chiri tamya punchakuna kananpa. ¹⁹Chay punchakunapi tukuy runakuna sinchita parisinkakuna. Yaya Dioska allpata rurashkanmanta pacha manami chasna sinchi parisina tiyarkachu. Nima chaywasha chasna sinchi parisinakunaka tiyankanachu. ²⁰Yaya Dioska tukuy aklashkan runakunata yuyashkanrayku chay parisina punchakunataka uchillayachinkami. Mana chasna uchillayachimaka, nima shuk runa wañuyunta kishpimachu.

²¹Chaymanta yachachishpalla katirka: Chay punchakuna shuk runakuna kankunata rimankakuna rikuychi, kaypimi chaypimi Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka nishpa. Chasna rimashpankunapas ama kiriyichichu. ²²Chay punchakunapi achka runakuna llullachishpa purinkakuna ñukami Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kani nishpa. Shukkunaka llullachishpa rimankakuna ñukami Yaya Diospa yachayninwa yachachik kani nishpa. Paykunaka achka suma mana atipaypakunata, atun yachaywa runakuna nima ima uras rikushkankunata rurankakuna tukuy runakunata llullachinankunapa. Yapa munankakuna kankuna Yaya Diospa aklashkankunatapas pantachichinata. ²³Chayrayku yuyaywa kaychi. Ña kunanka kankunata chasna llullachik runakuna tiyananmanta rimashkani. Chay rimashkaynita yuyariychi paktarishpan mana llullachiy tukunaykichipa.

Jesuska rimarka imashnami kuti shamunka kay allpama
(Mt. 24.29-35, 42, 44; Lk. 21.25-36)

²⁴Chaypi Jesuska runankunata yachachishpalla katirka kasna nishpa:

Tukuy chay parisina punchakuna tukurishkanwasha intika amsayanka, killapas manana punchayachinkanachu. ²⁵Istrillakunaka silumanta urmankakuna. Tukuy silupi punchayachikkuna sinchita kuyurinkakuna. ²⁶Chaypina tukuy runakunaka ñukata Yaya Diospa Kachashkan Runata rikuwankakuna puyukuna chawpipi Yaya Diospa atun yachayninwa, intishina suma chuyahllapi shamuhushkaynita. ²⁷Chasna shamuhushpaynimi *angelkunata kachasha tukuy kankuna Yaya Diospa akllashkankunata tukuy partimanta tantachinankunapa ñukawana kawsanaykichipa.

²⁸Shuk *igu kaspita rikushpa yachakuychi. Paypa yakunka ramankunapi sikashpan achkata pankayahushpan yachankichi veranoka ña paktari-hushkanta. ²⁹Chasnashinami tukuy kay rimashkaynika paktarihukta rikushpaykichi yachankichi ña shamunalla kahushkaynita. ³⁰Kankunata rimani, kunan kay punchakunapi kawsak runakunaka manara wañuhushpankunara tukuy kay rimashkayni paktari-hukta rikunankuna tiyan. ³¹Kay siluka kay allpapas tukurinkakunami. Ashwan tukuy rimashkaynika manami chasnalla pasankachu, shutipami paktarinan tiyan.

³²Ima punchami ima urasmi kutimusha, chaytaka Yaya Diosllami yachan. Nima shuk runa, nima silupi kawsak angelkuna yachanahunchu. Nima ñuka Yaya Diospa kikin Wawan yachanichu ima urasmi kutimusha. ³³Chayrayku yuyaywa kawsaychi, tukuy uras alita Yaya Diosta kasushpa. Manami yachankichichu ima urasmi kutimusha.

³⁴Kasnashinami kanka: Shuk runa rinma shuk karu llaktama. Manara llukshihushpanra tukuy runankunata karan shukta rimama: Kanka kayta

ruranki. Kanka kay shukta ruranki nishpa. Chay wasinta kuyraktana rimama: Alita kuyrapanki kay wasinita kutimunaynikama. Chasna nishpa runankunata sakima. ³⁵Kankunaka chay wasi amupa runankunashinami tukuy uras ali yuyaywa kawsanaykichi tiyan. Mana yachankichichu imashnapimi shamusha, tutayahushkapichu, chawpi tutachu, atallpa kantahushkapichu, pakarinapichu. Mana yachashpaykichi ima urasmi kutimusha, chayrayku tukuy uras rimashkaynita alita kasushpa kawsaychi. ³⁶Kayta kankunata rimani, shamuhushkayni uras mana kankunata tarinaynipa millaypata rurashpa kawsahushkaykichita. ³⁷Kay kankunata rimashkaynika tukuyraykumi kan: Ñukallata kasushpa kawsaychi.

**Israel runakunapa apunkuna
paykunapura kwintarkakuna
Jesusta wañuchinankunapa**

(Mt. 26.1-5; Lk. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 ¹Karan wata ñukanchi israel runakunaka tantaripayanchi kay *Paskua punchakunapi. Chay punchakunapi yuyaripayanchi ñawpa yaya rukunchikunata Yaya Dios kishpichishkanta chay Egipto allpamanta. Chay punchakunapi mikupayanchi pan mana punkichirishkata. Chay tantarinarayku ishkay puncha pishihushpanra *saserdotenchikunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas Jesusta chiknishpankuna munarkakuna llullachishpa apichinata wañuchichinankunapa. ²Chasna ruranata munashpankunapas paykunapura rimarkakuna:

Paskua punchakunapi mana wañuchichishunchichu kay Jerusalem piñarishpa runakuna mana ñukanchita piñarishpa wañuchinayanankunapa. Chayrayku chay punchakunaka mana paktarihushpanra payta apichishunchi.

**Shuk warmi suma mishkinlla asnak
perfumita Jesuspi talirka**
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Jesuka Betania llaktama rishpan aycha ismuchik unkuymanta ampishkan Simonpa wasinpi yaykurka. Paypa wasinpi mikuhushpankuna shuk warmi yaykurka. Chay warmika yura rumimanta rurarishka butillapi apamurka yapa chaniyu mishkinlla asnak perfumita. Chay butillapa kunkanta pakishpan chay mishkinlla asnak perfumita Jesuspa umanpi talirka.

⁴Chaypina shuk runakuna Jesuswa pakta mikuhukkunaka piñarirkakuna. Paykunapura kwintarkakuna:

¿Imaraykushi kay warmika usuchihun kay mishkihlla asnak perfumita? ⁵Chay perfumita rantichima karka shuk wata tarawashpan kullkita apinan tuputa apima karka, chaywa nima imayu runakunata yanapananpa.

Chasna chay runakunaka piñarishpankuna chay warmita yankamanta mana alita yuyarishpankuna rimarkakuna.

⁶Chaypina Jesuka chay piñarihukkunata nirka:

Ama chasna rimaychichu. ¿Imaraykuta piñarishpaykichi kay warmita pinkachihunkichi? Kay perfumita umaynipi talishpan alitami rurashka. ⁷Nima imayu runakunaka tukuy urasmi kankunawa kawsankakuna. Ima uraspas paykunataka yanapaypallami kankichi. Ñukataka manana tukuy uras rikuwan-kichinachu. ⁸Kay warmika tukuy atipashkanta ñukarayku rurashka. Chay suma mishkihlla asnak perfumita aychaynipi talishka, wañushpayni aychaynika alicharishka kananpa urku uchukupi churashpa tapanankunapa. ⁹Alita uyawaychi, tukuy maypipas

runakuna Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta yachachishpankuna kay warmipa rurashkanmantapas rimankakuna. Kay warmika yapa yuyawashpan chasna rurashka. Chasna kashpan tukuy runakuna paymantapas alita yuyarinkakuna.

**Judaska Jesusta apichirka
wañuchinankunapa**
(Mt. 26.14-16; Lk. 22.3-6)

¹⁰Chaymanta shuk Jesuspa chunka ishkey runankunamanta Judas Iskariote shutiyuka *saserdotekunapa apunkunata rimananpa rirka:

Munashpaykichika yanapashkaykichi Jesusta apinaykichipa. ¹¹Chasna Judas rimashpan chay apukunaka kushikushpankuna rimarkakuna:

Jesusta apinanchipa yanapashpaykika kanta kullkita pagashumi.

Chaymanta Judaska kallariirka Jesusta chapanata, imashna rurashpami apichichinka nishpa.

**Jesuka runankunawa pakta
Paskua punchapi mikurka**
(Mt. 26.17-19; Lk. 22.7-23;
Jn. 13.21-30; 1Kor. 11.23-26)

¹²Chay *Paskua punchakunapi ñukanchi israel runakunaka mikunchi pan mana punkichishkata. Kallarinan punchapi Yaya Diospa ñawpa rurashkanta yuyarishpa wañuchinchi shuk obeha maltakunata, wasinchipi kawsakkunawa pakta mikunanchipa.^f Chaypina runankunaka Jesusta tapurkakuna:

¿Maypita munanki alichanapa rinanchipa chaypi obeha maltata kusashpanchi Paskua mikunata mikunanchipa?

¹³Chaypina Jesuska ishkay runankunata akllashpan rimarka:

Chay Jerusalén llaktama riychi. Chaypimi shuk runawa tinkunakunki-chi, shuk mankapi yakuta apahukwa. Chay runata katinkichi. ¹⁴Maykan wasipimi yaykun, kankunapas chaypi yaykunkichi. Chaypi wasi amuta rimankichi: Ñukanchita yachachikmi tapun, ¿maypitaya chay kwartuykika alichananchipa tukuy runankunawa chaypi mikuk shamunanpa? ¹⁵Chay wasi amuka rikuchinkami shuk atun kwartuta ishkaynin kawitu awama suma alicharishkata. Chaypi mikunanchipa kusaychi. Chasna rimashpan Jesuska chay ishkay runankunata kacharka.

¹⁶Paykunaka rishpankuna Jerusalén llaktapi paktarkakuna. Chaypi tukuyta Jesuspa rimashkantashina tarik rirkakuna. Tukuyta alicharkakuna chay Paskua punchakunapi mikunankunapa.

¹⁷Ña tutayahushpanna Jesuska chay chunka ishkay runankunawa chay wasipi paktamurka. ¹⁸Chaypi mesa muyukta siririrkakuna mikunankunapa. Mikuhushkankunapi Jesuska paykunata rimarka:

Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta ñukawa pakta mikuhukmi apichiwanka chiknik runakuna wañuchiwanankunapa.

¹⁹Chasna rimashpan runankunaka yapa llakirirkakuna. Chaypina Jesusta shukllankama shukllankama tapurkakuna:

Yachachik ¿pitaya ñukanchimanta chasnaka rurama? ¿Ñukachu apichichishkayki? Mana kaynima ñuka.

²⁰Chaypi Jesuska aynirka:

Kankuna chunka ishkaymanta shuk, maykanmi ñukawa parihu kay kallanapi panninta ukuchin, chaymi apichichiwanka. ²¹Imashnami Yaya Dios ñawpamanta pacha killkachirka

ñukamanta, chasnallatatami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka wañunayni tiyan. Wañuna kashpaynipas chay apichichiwak runarayku llakirini, yapa parisinan tiyan. Payraykuka ashwan ali kama karka, mana wawayarima karka.

²²Mikuhushpankunara Jesuska shuk panta apishpan Yaya Diosta agradesirka. Chay panta pakishpa pakishpa karan shuk runanta kurka. Chasna kuhushkanpi nirka:

Kay panka aychaynishinami kan. Kay panta mikushpaykichi yuyariychi ñuka wañushpayni kankunata kishpichinaynita.

²³Chaymanta shuk pusillu *vinuta apishpan Yaya Diosta agradesirka. Agradesishkanwasha shukllankama shukllankama upyanankunapa kurka.

²⁴Paykunata nirka:

Kay vinuka yawarnishinami kan. Wañushpayni yawarni shuturishpan Yaya Dios achka runakunata uchankunamanta llakichishpan kishpichinka. Chay yawarnini shuturinanwa Yaya Dios yawakunarayku paywa alichananta paktachin. ²⁵Alita uyawaychi, ñukaka manami kutikashka kay allpapi kushilla kankunawa tantarishpa kay vinuta upyashanachu. Ña wañushami. Ashwan shuk puncha Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi shuk mushu vinuta kankunawa upyahukshina tantaylla kushilla kashunchi.

Jesuska rimarka Pedro payta mana riksikshina tukunanta

(Mt. 26.30-35; Lk. 22.31-34;
Jn. 13.36-38)

²⁶Chasna Jesús rimashkanwasha shuk Salmokunata takirkakuna. Takishkankunawasha Olivos urkuma rirkakuna.

²⁷Chaypi Jesuska rimarka:

Yaya Diospa killkachishkanpi ñukanchikunamantami riman:

Obehankunata kuyrak runata
wañuchisha. Chasna kashpan
tukuy obehankunaka shikwa-
rinkakuna nishpa.

Chay killkachishkanpi rimashkanshina
tukuy kankuna kay tuta kuntrayniku-
nata manchashpaykichi sakiwankichi.
²⁸Wañushkayniwasha Yaya Dios
kawsachiwashpan ñukara kankuna-
manta ñawpashpa Galilea allpama
risha.

²⁹Chaypina Pedroka nirka:

Tukuy kay katik masinikunaka
mancharishpa kanta sakishpankunapas
ñukaka manami sakishkaykichi.

³⁰Jesuska payta aynirka:

Kanta rimani, kay tuta manarapas
atallpaka ishkay kuti kantahushpanra
kimsa kuti rimanki mana riksiwanay-
kita.

³¹Chaypi Pedroka kuti rimarka:

Shutipa rimani, kanwa parihu
wañunayni kashpanpas kanwa pakta
wañusha, manami rimashanchu kanta
mana riksinaynita nishpa.

Chasnallatata chay shuk runankuna-
pas rimarkakuna.

**Jesuska Getsemaní kinchapi Yayan
Diosta mañarka**

(Mt. 26.36-46; Lk. 22.39-46)

³²Chaymanta rishpankuna olivos tarpu
kincha Getsemaní shutiyupi paktarkakuna.
Chaypi Jesuska runankunata nirka:

Kayllapi tiyarishpa chapawaychi,
chaynikstupi rishpayni Yaya Diosta
mañanaynikama.

³³Chasna rimashkanwasha Pedrota,
*Santiagota, Juanta, chay kimsallata
chaynikstuma pusharka. Chaypina
Jesuska wañunanta yuyarishpan sinchi
manchay apirka.

³⁴Chay kimsa runankunata nirka:

Wañunaynita yuyarishpayni shunkuy-
nipi yapa llakirini wañuhushkashina.

Kankunaka kayllapi mañashpa kipariy-
chi, ama puñunkichichu.

³⁵Chasna rimashkanwasha Jesuska
chaynikstuma rirka. Kunkurishpan
umanka allpapi tupanankama
kumurirka. Chaypi Yayan Diosta
mañarka payrayku ali kashpanka chay
parisishpa wañunanmanta kishpichi-
nanpa. ³⁶Kasna nishpa mañarka:

Yayaynistu, kanka tukuy munashkay-
kita atipanki ruranata. Kanta mañani,
kishpichiway, mana chasna sinchita
parisinaynipa. Chasna tapushpaynipas
ama ñukapa munashkaynita ruraychu,
ashwan kanpa munashkaykillata ruray.

³⁷Chasna Yaya Diosta mañashkanwa-
sha runankunama kutishpan puñuraya-
hukkunata tarik rirka. Chaypi Pedrota
nirka:

Simón, ¿puñuhunkichu? ¿Manachu
atipashkanki nima shuk urastuta mana
puñushpa mañashpa kanata?

³⁸Tukuy runankunatana nirka:

Mana sampayashpa Yaya Diosta
mañaychi, supay mana kankunata
munachinanpa mana ali munashkayki-
chita ruranaykichipa. Kankunaka yapa
munankichi Yaya Diosta mañanata.
Chasna munashpaykichipas sapallayki-
chika mana atipankichichu, shunkuyki-
chipi yapa sampayashka kashpaykichi.
Chayrayku Yaya Diosta mañaychi
shunkuykichita sinchikuchinanpa.

³⁹Chasna rimashkanwasha kutikashka
chaynikstuma rishpan chasnallatata Yayan
Diosta mañak rirka. ⁴⁰Runankunama
kutishpan chasnallatata puñurayahukku-
nata tarik rirka, yapa puñuywa kahushkan-
kunarayku. Kutikashka likhachishpan
paykunaka mana yacharkakunachu
imatami ayninkakuna. ⁴¹Kimsaynin kuti
chaynikstuma rirka Yayanta mañananpa.
Kutikashka kutishpan paykunata nirka:

¿Kunankamachu puñuhunkichu? Ña
chayllami. Ñami paktarishka ñuka Yaya

Diospa Kachashkan Runata chay uchasapa runakuna apiwanankunapa. ⁴²Atariychi, akuychi. Ñami shamuhun chay apichichiwak runaka.

**Chiknik runakuna
Jesusta apirkakuna**

(Mt. 26.47-56; Lk. 22.47-53;
Jn. 18.2-11)

⁴³Chasna Jesús rimahushpanra paypa runan Judaska chay kincharishkapi paktamurka. Paywa pakta achka runakuna kaspikunawa, ishkey wiluyu sablikunawa shamurkakuna Jesusta apinankunapa. Paykunaka *saserdotekunapa apunkunamanta, Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunamantapas kamachirishka karkakuna. ⁴⁴Manara paktahushpankuna Judaska chay apikkunata rimarka:

Maykan runatami muchasha, chaymi kanka Jesuska. Payta apishpaykichi alita kuyrashpa pushaychi mana kishpinanpa.

⁴⁵Judaska paktashpan Jesusta kayllayashpan rimarka:

Yachachik, shamushkanimi kanta saludanaynipa nishpa payta mucharka.

⁴⁶Chaypina chay achka runakunaka payta apirkakuna pushanankunapa.

⁴⁷Chaypi Jesuspa shuk runan sablinta apishpan saserdotekunapa atun aputa shuk yanapak runanta sumakta pitishpa wañuchisha nishpa pitihushpan rinkrinllata pitirka.

⁴⁸Chaypina Jesuska chay apik runakunata nirka:

¿Imaraykutaya sablikunawa kaspikunawapas shamushkankichi apiwanaykichipa? ¿Wañuchik shuwa runachu kani?

⁴⁹Tukuy puncha *Yaya Diospa wasinpi kankunawa pakta kahushpayni yachachirkani. ¿Imaraykuta mana chaypi apiwarkankichichu? Yaya Diospa

ñawpa killkachishkanpi ñukamanta riman apiy tukunaynita. Chay killka rimashkanshina shutipa kunanka apiwahunkichi.

⁵⁰Chaypi tukuy runankunaka Jesusta sapallanta sakishpankuna kallpa mitikurkakuna.

⁵¹Shuk musullana llatan katarinanllawa pillurishpa Jesusta katihurka. Paytapas apinayarkakuna. ⁵²Chasna ña apihushkanunapi chay musupas katarinanta sakishpan llatan mitikurka.

**Jesusta pusharkakuna tantaylla
yuyarishpa kamachik israel
apukunama**

(Mt. 26.57-68; Lk. 22.54, 63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Chaymantana chay apik runakunaka Jesusta pusharkakuna *saserdotekunapa atun apuma. Chay atun apuwa tukuy saserdotekunapa apunkuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas tantarishka kahurkakuna. ⁵⁴Pedroka karullapi katishpan washankunalla chay atun apupa wasin pampan kincharishkapi yaykurka. Chay pampapi *Yaya Diospa wasinta shuk kuyrakkunaka tiyahlla kahurkakuna nina kuchupi kunushpa. Pedropas chaypillata tiyarik rirka.

⁵⁵Chay wasi ukupi saserdotekunapa apunkuna, tukuy paykunawa pakta tantaylla yuyarishpa kamachik masinkuna chiknik runakunata maskarkakuna llullashpa millaypata Jesusmanta rimanankunapa. Yapa munarkakuna payta wañuchichinata. Yapa munashpankunapas nima imata millaypata rurashkanta tarirkakunachu. ⁵⁶Achka runakuna llullashpa millaypata Jesusmanta rimashpankunapas mana tiyarkachu ishkey chasnallata rimakkuna. Karan shuk chikanta

rimashpankuna nima imata tarirkakuna-chu atipanankunapa payta wañuchichinata.

⁵⁷Chaypina shukkunaka shayarirkakuna llullashpa rimanankunapa:

⁵⁸Ñukanchika uyashkanchimi kay Jesús rimahukta: Ñukaka kay runakunapa rurashkan Yaya Diospa wasinta urmachisha. Chaymanta kimsa punchapi ñukaka rurasha shukta, mana runakunapa rurashkankunatashinanchu.

⁵⁹Chasna rimahushpankunapas kutikashka mana parihuchu chasnallata rimarkakuna.

⁶⁰Chaypina chay saserdotekunapa atun apuka chawpinkunapi shayarishpan Jesusta rimarka:

¿Manachu nima imata ayninki?
¿Manachu uyanki kanta uchachishpa rimahushkankunata?

⁶¹Chaypi Jesuska chunlla uyarka, nima imata aynirkachu.

Kutikashka chay apuka tapurka:
¿Kanchu kanki chapahushkanchi Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik, paypa kikin Wawan?

⁶²Chaypi Jesuska aynirka:
Ñukami kani.^g Chasna kashpan ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata rikuwankichi tukuyta atipak Yaya Diospa kuskan partipi tiyahushkaynita, paywa pakta kamachinaynipa. Chaymanta rikuwankichi puyu chawpipi kutikashka shamuhushkaynita.

⁶³Chasna Jesuspa rimashkanta uyashpan chay atun apuka yapa piñarishpan pay kikinpa kamisan awapi churarishkanta likishpan nirka:

Manana munanchinachu ashwan shuk payta uchachikta. ⁶⁴Uyashkanchi kay runaka Yaya Dioswa parihuyashpa

rimashkanta. Chasna rimashpanmi Yaya Diosta yapa piñachihun. ¿Imataata yuyarinkichi?

Chaypina tukuy rimarkakuna:
Uchayumi, wañunan tiyan nishpa.

⁶⁵Chayllapi shukkunaka Jesusta chiknishpankuna uyanpi tyukarkakuna. Shukkunaka Jesuspa ñawinta tapashpankuna uyanpi sakmarkakuna. Chasna sakmahushpankuna asichishpa tapurkakuna:

Kunanka rimay, shutipa Yaya Diospa Wawan kashpaykika ¿pita kanta sakmashka? nishpa.

Payta kuyrakkunatana kushpankuna paykunapas Jesusta waktarkakuna.

Pedro Jesusta mana riksini-chu nishpa rimarka

(Mt. 26.69-75; Lk. 22.56-62;
Jn. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶Pedroka *saserdotekunapa atun apupa wasin pampapi kahurka.

Chasnapi atun aputa shuk yanapak warmi shamurka. ⁶⁷Pedrota nina kuchupi tiyahukta rikushpan chay warmika payta kayllayashpan nirka:

Kanpas chay Nasaretmanta Jesuswa pakta purihurkanki.

⁶⁸Pedroka aynirka:

Manami riksini-chu chay runataka. Nima yachanichu pimantami rimawahunki.

Chasna nishpan Pedroka llukshirka chay pampamanta punkuma. Chasna-llapi shuk atallpaka kantarka.

⁶⁹Chay warmika kutikashka Pedrota rikushpan rimarka chaypi kahukkunata: Kay runapas Jesuswa purikmi karka.

⁷⁰Chaypi Pedroka kutikashka aynirka: Shutipami kankunata rimani, manami riksini-chu chay runata nishpa.

Astalla unaystupi chaypi kahukku-naka Pedrota kutikashka nirkakuna:

^g Chay Ñukami kani nishkaka kan Yaya Diospa shuk shutin.

Shutipami kanpas Jesuswa purik kanki, Galileamanta runashina rimahushkaykirayku.

⁷¹Chaypina Pedroka sinchita nirka:

Yaya Dios kastigawachun mana shutipata rimashpaynika. Shutipami rimani kankunata, ñukaka manami riksinichu chay runataka.

⁷²Chasnallapi kutikashka atallpaka kantarka. Chaypi Pedroka yuyarirka Jesuspa rimashkanta manara ishkyakuti atallpaka kantahushpanra kimsa kuti rimanki mana riksiwanaykita nishpa. Chayta yuyarishpan Pedroka yapa llakirishpan sinchita wakarka.

**Jesusta romano apu
Pilatoma pusharkakuna**

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lk. 23.1-5;
Jn. 18.28-38)

15¹Chaymanta tutamantastulla *saserdotekunapa apunkuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, Moisespa killkashkanta yachachikkuna, tukuy paykunawa pakta tantaylla yuyarishpa kamachik masinkunapas shuk yuyayllawa karkakuna. Chaypina Jesusta watashpa pushashpankuna chay *romano apunchi *Pilatotana kurkakuna.

²Chaypi Pilatoka Jesusta tapurka:

¿Shutipachu israel masikikunapa Atun Apu kanki?

Jesuska aynirka:

Ari, shutipami rimanki.

³Chay saserdotekunapa apunkunaka yapa Jesusta wañuchichinayashpankuna Pilatota yankana rimarkakuna achkata Jesusta uchachishpa. ⁴Chaypi Pilatoka kutikashka Jesusta nirka:

Kay runakunaka kanta yapa uchachishpa rimahunkuna ¿manachu ayninkima?

⁵Jesuska nima imata aynirkachu.

Chaypina Pilatoka yuyarirka ¿imarayku-

shi mana shuk apirishka runashina ayninchu kishpinanpa? nishpa. Mana yacharkachu imatami ruranka.

**Jerusalenpi tantarishka runakuna
Jesusta kruspi klabashpa
wañuchichinata munarkakuna**

(Mt. 27.15-31; Lk. 23.13-25;
Jn. 18.38-19.16)

⁶Karan wata chay *Paskua punchakuna *Pilatoka kacharipayarka shuk karselpi kahuk runata. Ñukanchi israel runakunata tapupayarka pitami kacharinka nishpa. ⁷Chay karselpi achka *romano runakunata piñarishpa wañuchik runakuna karkakuna. Shuk paykunamanta karka Barrabás.

⁸Chaypina Jerusalenpi chay achka tantarishka kahuk runakunaka Pilatoma rirkakuna tapunankunapa:

Imashnami karan wata kacharinki shuk runa karselpi kahukta, chasnallatata kunanapas shukta kachariy.

⁹⁻¹⁰Pilatoka yacharka chay *saserdotekunapa apunkuna Jesusta chiknishpankuna yankamanta wañuchichinayashkankunata. Paykuna yapa munashkakuna runakuna paykunallata kasunankunapa. Chayrayku chay apukunata tapurka:

¿Manachu munankichi kacharinaynipa kay Jesusta, kankuna israel runakunapa Atun Apuykichi nishkankunata?

¹¹Chaypina chay saserdotekunapa apunkunaka chay achka runakunata yuyachishpa rimarkakuna:

Pilatota rimaychi Barrabasta kacharinanpa.

Chay runakunaka kasushpankunana kaparirkakuna:

¡Barrabasta kachariy!

¹²Pilatoka kutikashka tapurka chay achka runakunata:

¿Imatata munankichi ruranaynipa kay runata, maykantami ñukanchi israel runakunapa apunchi nishpa rimankichi?

¹³Paykunaka sinchita kaparishpa aynirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!

¹⁴Pilatoka aynirka:

¿Ima millaypatataya rurashka?

Chaypi paykunaka kutikashka ashwan sinchita kaparirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!

¹⁵Chaypina Pilatoka Barrabasta kacharirka, mana chay runakunaka payta piñarinankunapa. Jesustana kirukunawa rurarishka karawa asutichirka. Chaywasha suntalunkunata kurka kruspi klabashpa wañuchinankunapa.

¹⁶Chaymanta chay suntalukunaka Jesusta pusharkakuna Pilatopa atun kamachinan wasima. Chay wasi chawpipi pampa tiyashkapi tukuy suntalu masinkunata tantachirkakuna Jesusta asichinankunapa. ¹⁷⁻¹⁸Payta shuk puka llachapa atun apupa churarinantashina churachirkakuna. Umanpi churarkakuna atun apupa tawasampatashina kashamanta rurarishkata. Chasna churashpankuna payta shuk atun aputashina saludashpa asichirkakuna: ¿Shamushkankichu israel runakunapa atun apu? nishpa.

¹⁹Asishpa Jesuspa umanpi kaspiwa waktarkakuna, tyukarkakuna uyanpi. Puntanpi kunkurishpankuna makinta apishpa shuk atun aputashina mucharkakuna.

²⁰Chasna pukllachishkankunawasha chay puka llachapa churachishkankunata llatanachishpankuna pay kikinpa churarinantana churachirkakuna. Chaymanta pusharkakuna kruspi klabashpa wañuchinankunapa.

**Jesusta kruspi klabashpa
wañuchirkakuna**

(Mt. 27.32-44; Lk. 23.26-43;
Jn. 19.17-27)

²¹Jesusta pushahushpankuna kruspi klabashpa wañuchinankunapa, chay

ñampipi shuk runa Simón shutiyuta tinkurkakuna. Chay Simonka Sirene llaktamanta karka, Alejandropa, Rufopayayan. Chakranmanta kutimuhurka. Chay suntalukunaka pasahukta rikushpankuna payta kamachirkakuna Jesuspa krusninta markanapa.

²²Chasna Jesusta pushashpankunana chay Gólgota lumapi paktak rirkakuna. Gólgota ninayan wañushkapa uman luma. ²³Chaypina Jesusta *vinu mirra kaspipa aya wikinwa chapurishkata upyachinayarkakuna mana nanayta musyananpa. Chaytaka Jesuska mana upyanayarkachu.

²⁴⁻²⁵Ña intika awastupi kahushpan Jesusta kruspi klabarkakuna. Chay suntalukunaka Jesuspa churarishkankunata chawpinakunankunapa swirtinkunata kamarkakuna pishi apanka nishpa.

²⁶Chaypina Jesuspa krusninpi shuk killkarishkata ratachirkakuna tukuy runakuna yachanankunapa imaraykumi Jesusta wañuchishkakuna. Chay killkarishkapi nirka: Kay runaka israel runakunapa atun apumi kan nishpa.

²⁷Jesusta wañuchihushkankuna uras ish kay wañuchik shuwakunatapas karan shukta shuk kruspi klabarkakuna chaypi wañunankunapa. Shuk krusta shayachirkakuna kuskan parti, shuktaka llukin parti. ²⁸Chasnami Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi rimashkanka paktarirka kasna nishkaka:

Chay Yaya Diospa Kachashkan
Runataka shuk wañuchik
runatashinami wañuchinkakuna.

²⁹Chaypi achka runakuna Jesusta rikuk rirkakuna. Mana kirishpankuna Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta, umankunata kuyuchishpankuna payta asichirkakuna:

Kanmi rimashkanki Yaya Diospa atun wasinta urmachishpayni kimsa puncha-

pimi kutikashka rurasha nishpa.

³⁰Kunanka chay krusmanta urayku-mushpayki kan kikinta kishpichiriy nishpa rimarkakuna.

³¹Chay *saserdotekunapa apunkunapas, Moisespa killkashkanta yachachikunapas chasnallatata asichishpa nirkakuna:

Payka achka runakunata ampishpan kishpichishka. Kunanka pay kikinta mana atipanchu kishpichirinata.

³²Shutipa Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik ñukanchi israel runakunapa atun apunchi kashpanka kay krusmanta uraykumuchun. Chasna rikushpanchirami paytaka kirishunchi.

Chay ishkay kruskunapi klabarishka runakunapas chasnallatata Jesusta asichirkakuna.

Jesuska ña wañurkana

(Mt. 27.45-56; Lk. 23.44-49;

Jn. 19.28-30)

³³Chawpi punchamanta pacha kimsa urata tukuy chay allpapi amsayarka.

³⁴Chay kimsaynin ura amsa kahushkanpi Jesuska kikin arameo shiminpi sinchita kaparirka:

Eloi, Eloi, lema sabaktani.

Chayka ninayan Yayayni Dios, Yayayni Dios, ¿imaraykutaya sapallaynita sakiwashkanki?

³⁵Chasna kaparishkanta uyashpankuna chaypi kahukkunaka rimarkakuna:

Uyaychi. Eliastami kayahun, chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikta.

³⁶Chaypi shuk runaka kallpashpa rirka shuk suni kaspipa puntanpi utkuta watananpa. Chayta agru *vinupi ukuchishpan Jesuspa shiminpi tupachirka tsunkashpa upyananpa. Chasnahushpan nirka:

Akuychi rikushunchi, shutipachu Eliaska shamunka payta krusmanta uraykuchinanpa.

³⁷Chaypina Jesuska sinchita kaparishpan wañurka.

³⁸Chay wañushkan uraslla *Yaya Diospa wasin ukupi Yaya Dioswa tinkunakuna kwartuta arkak rakta llachapakah^h awamanta pacha pitikta likirirka.

³⁹Chaypi chay *romano suntalukunapa kapitanka Jesuspa puntanpi rikushpa kahurka. Chay kapitanka Jesusta kaparishpa wañuhushkanta rikushpan rimarka:

Shutipami kay runaka Yaya Diospa Wawan kashka.

⁴⁰Achka warmikunapas karumantalla Jesusta rikushpa karkakuna. Paykunamanta karkakuna Magdalamanta Maria, Salomé, *Santiagopa Josepa maman Mariapas. Kay Santiagoka ashwan musu karka chay Jesuspa runan Santiagomanta. ⁴¹Jesuska manara wañuhushpanra Galilea allpapi kahushpan chay warmikunaka payta yanapashpa paywa pakta puripayarkakuna. Shuk achka warmikunapas paywa pakta rirkakuna Jerusalén llaktama payta yanapanankunapa. Paykunapas karumantalla Jesús wañuhushkanta rikushpa kahurkakuna.

Jesuspa aychanta urku uchukupi churashpa taparkakuna

(Mt. 27.57-61; Lk. 23.50-56;

Jn. 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Tiyarka shuk runa José shutiyu Arimatea llaktamanta. Chay Joseka ñukanchi israel runakunata kamachik tantaylla yuyarishpa israel apunchikunamanta shuk karka. Payka ali apu karka. Yaya Diosta yuyak kashpan yapa chaparka paypa ali kamachinan kay

allpapi paktarinanta. Ña tutayahushpan chay Joseka yapa munashpan *Pilatopa wasinpi yaykuk rirka Jesuspa aychanta tapunanpa. Manara chay tuta *samana punchaka kallarihushpanra yapa munarka Jesuspa aychanta allarishka urku uchukupi churashpa tapanata. ⁴⁴Chasna Jesuspa aychanta tapushpan Pilatoka mana kirirkachu Jesús chasna utkalla wañushkanta. Chayrayku suntalukunapa kapitanta kayashpan tapurka:

¿Shutipachu ña wañushka?

⁴⁵Chay kapitanka ari nishpan Pilatoka suntalunkunata kamachirka Jesuspa aychanta Joseta kunankunapa. ⁴⁶Chaypina Joseka shuk suma yura llachapata rantik rirka. Chaywasha Jesús kruspi klabarishkata uraykuchishpankuna paypa aychanta chay llachapawa pillurka. Chasna wankushkanwashana aparka shuk mushu allarishka urku uchukupi churashpa tapananpa. Chay uchukupi churashpanna punkuntaka shuk atun rumiwa taparka. ⁴⁷Chaypina Magdalamanta Mariaka, Josepa maman Mariapas rikushpa kahurkakuna yachanankunapa, maypimi Jesuspa aychanka churarishka kahun.

Jesuska kawsarirka

(Mt. 28.1-10; Lk. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16 ¹Chay *samana puncha pasashka tutapi kimsa warmikuna, Magdalamanta Maria, Josepa maman Mariawa, Salomewa shuk mishkinlla asnak aseiteta rantik rirkakuna chaywa Jesuspa aychanta kakunankunapa mana asnananpa. ²Chay samana puncha kayantima, domingo tutamanta, ña intika llukshihushkanpi Jesuspa aychanta churashkapi paktak rirkakuna. ³Rihushkankunapi tapunakurkakuna:

¿Pitaya ñukanchirayku anchuchinka chay atun rumitaka uchku punkumanta?

⁴Chaypi alita rikushpankuna chay atun rumita ña anchuchirishkatana rikurkakuna. ⁵Chay uchukupi yaykushpankuna Jesuspa aychanta kakunankunapa, chaypi shuk *angelta suma yura suni churarishkata rikurkakuna kuskan parti tiyahukta. Payta rikushpankuna yapa mancharirkakuna.

⁶Chasnallapi chay angelka paykunata nirka:

Amá mancharyichichu. Maskahunkichimi Nasaretmanta Jestusta, kruspi klabashpa wañuchishkankunata. Ñami kawsarishka. Rikuk shamuychi, maypimi churay tukushka kahurka. Manami kaypinachu. ⁷Kunanka paypa runankunata kwintak riychi, Pedrota ashwan kwintaychi Jesús kawsarishkanta. Jesús kankunata rimashkanshina payra kankunamanta ñawpashpa Galilea allpama rinka. Chayma rishpaykichimi tinkunakunkichi nishpa paykunata rimankichi.

⁸Chasna chay angelka rimashpan chay kimsa warmikunaka yapa mancharishpankuna chukchurishpa kallpa mitukurkakuna. Manchaywa kutishpankuna chay rikushkankunata nima pita kwintarkakunachu.

Jesuska Magdalamanta

Mariata rikurirka

(Jn. 20.11-18)

⁹Chay *samana punchawasha tutamanta Jesuska kawsarishkanwasha punturu Magdalamanta Mariatara rikurirka. Chay Mariamanta ñawpa kanchis supaykunata llukshichirka. ¹⁰Mariaka Jesús kawsarishkata rikushpan kwintak rirka Jesuswa pakta purishka masinkunata. Paykunaka llakiywa wakashpa kahurkakuna.

¹¹Mariapa kwintashkanta uyashpankuna Jesuska ñami kawsarimushka, kawsarishkata rikushkanimi nishkanta, mana kirirkakunachu.

**Jesuska ishkay
runankunata rikurirka**
(Lk. 24.13-32)

¹²Mariata rikurishkanwasha Jesuska ishkay runankunata ñampita rihushkan-kunapi rikurirka. ¹³Paykunaka Jerusalén llaktama kutishpankuna chaypi kiparishka masinkunata kwintak rirkakuna Jesús kawsarishkata rikushkankunata. Chasna rimashpanku-napas mana paykunata kirirkakunachu.

**Jesuska runankunata kamachirka
tukuy parti paymanta yachachik
rinankunapa**
(Mt. 28.16-20; Lk. 24.36-49;
Jn. 20.19-23)

¹⁴Chaymanta shuk puncha Jesuska chunka shuk runankunata rikurirka mesa muyukta siririshpa mikuwashkan-kunapi. Chaypi rimarka:

¿Imaraykutaya mana kirinayashkanki-chichu chay rikuwashka runakunata? Paykuna kawsarishkaynimanta kwintashpankunapas mana kirishkanki-chichu. Yapa mana kirinayak runakuna kankichi.

¹⁵Chaymantapas rimarka:

Tukuy kay allpapi kawsak runakunata yachachik riychi kay Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinan-manta. ¹⁶Maykankunami chay yachachi-hushkaykichita kirinahun, chaymanta-pas bawtisarinahun, chaykunaka

kishpichiy tukunkakunami. Maykanku-nami mana kirinahunchu, paykunaka wiñayparayku kastigarishka kankakuna.

¹⁷Kankuna Yaya Diosta kirik kashpay-kichi atipankichi Yaya Diospa yachay-ninwa runakuna nima ima uras rikushkankunata ruranata. Runakunapi yatkushka supaykunata atipankichi llukshichinata. Chaymantapas mana yachashkaykichi shimikunatapas rimankichimi. ¹⁸Shuk machakuyata apishpaykichi kanishpanpas mana imanachinkachu. Shuk sulimanta upyashpaykichipas mana imanachinka-chu. Yaya Diosta mañashpa shuk unkushkankunapi makikichita churash-paykichi ampirinkakunami.

Jesuska siluma rirka
(Lk. 24.50-53)

¹⁹Chayta rimashkanwasha Yayan Dioska Jesusta siluma pusharka. Silupi Jesuska Yaya Diospa kuskan parti tiyarik rirka paywa pakta tukuyta kamachik kananpa. ²⁰Siluma rishkanwasha Jesusta katikkunaka tukuy parti paymanta yachachik rirkakuna. Jesuska paykunata yanaparka runakuna nima ima uras rikushkankunata rurananku-ropa, tukuy yachankunapa chay yachachihushkankunaka shutipa ali kananta.

Chayllatami ñuka
Markus kwintani.

LUKASPA KILLKASHKAN KILLKA JESUKRISTU RUNAKUNATA KISHPICHISHKANMANTA

Lukas Teofilorayku killkashpan
riman imaraykumi killkan

1 ¹⁻³Munashkayni Teófilo, ñuka Lukas kayta killkani kanrayku alita yachanaykipa Jesuspa rurashkanmanta, yachachishkanmantapas. Achka runakuna Jesuspa rurashkankunata rikushpa kallarinanmanta pacha killkarkakuna. Paykunaka tukuy chayta ñukanchita yachachirkakuna. Paykuna karkakuna Yaya Diospa shiminta yachachikkuna. Ñukapas tukuyta kallarithkanmanta pacha alita yachakushpayni ali kama killkanaynipa nishpa kanrayku killkani. ⁴Chasnami yachanki kanta yachachishkankunata shutipa kashkanta.

Shuk angel rimarka Bawtisak Juan wawayarinanta

⁵Ñawpa Judea allpapi apu *Herodes kamachik kashpan chaypi shuk *saserdote Sakarias shutiyu kawsapayarka. Pay karka chay muntun saserdote Abias wañupa shutinta shutiyachishka tantaylla tarawak saserdotekunamanta. Warminpa shutin karka Isabel, paypas saserdotekunapa miraymanta karka. ⁶Yaya Diospa rikushkanpi ali karkakuna, tukuy paypa kamachishkanta alita kasushpa kawsapayarka-

kuna. Chayrayku nima pi atiparkachu paykunata uchachinata nima imapi. ⁷Isabelka machura kashpan paykuna mana wawayuchu karkakuna. Chaymantapas ña ruku karkakuna.

⁸Karan wata karan saserdotekunapa ayllun akllarishka karka, shuk punchakuna *Yaya Diospa wasinpi mañashpa wiwakunata wañuchishpa Yaya Diosrayku rupachinankunapa. Chay punchakuna paktarishpan Sakariaska ayllunkunawa pakta Yaya Diospa wasinpi runakunarayku mañarkakuna. ⁹Paykuna imashnami rurapayarkakuna saserdote pura akllarkakuna shukta Yaya Diospa wasin ukuma yaykunanpa chay Yaya Diosta mañana kwartupi. Chaypi payka mishkihlla asnak wiki chapurishka *insienso nishkata rupachishpan kushniyachinan karka Yaya Diosta kushichinanpa. Chay puncha Sakariaska akllarishka karka Yaya Diosta mañana kwartupi yaykunanpa. ¹⁰Chay wikita rupachihushkanpi achka runakuna kanchapi Yaya Diosta mañashpa karkakuna. ¹¹Chaypi Yaya Diospa kachashkan *angelka Sakariasta rikurik shamurka wikita rupachina tuchpashinapa kuskan parti. ¹²Chay angelta rikushpan Sakariaska yapa mancharirka. ¹³Chaypi angelka rimarka:

Ama manchariychu. Yaya Dios uyashka mañashkaykita. Warmiki Isabelka shuk kari wawata wawayanka, maykantami shutiyachinkichi Juan. ¹⁴Wawayarishkanrayku yapa kushillami kanki. Chasnallatata achka runakunapas kushikunkakuna. ¹⁵Yaya Diospa rikushkanpika atun yachayyumi kanka. Manami nima ima uras upyankachu urti upyanakunata. Manara wawayarihushpan Yaya Diospa Espiritunka paypi yaykunka kawsahushkanpi tukuyupi yuyachinanpa. ¹⁶Ña wiñashpan payka achka israel runa masinkunata yachachinka Yaya Diosta alita kirinankunapa. ¹⁷Payka Yaya Diospa kachanan Kishpichikmanta puntiru rinka, paypa shamunanmanta rimananpa. Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliasshina atun yachayyu yachachik kanka. Chasna yanapanka yayakuna wawankunawa chikninakushpa kawsashkankunata sakishpa yuyana-kushpana kawsanankunapa. Yaya Diosta mana kasuk runakunata yachachinka alitana kasunankunapa. Chasna runakunata alichanka Yaya Diospa Kachanan Kishpichik paykunawa kawsak shamunanpa.

¹⁸Chasna chay angelka rimashkanwasha Sakariaska payta tapurka:

¿Imashnata yachasha rimawashkaykika shutipa kananta? Ñuka kani ruku, warminipas paya.

¹⁹Chasna Sakarias tapushpan angelka aynirka:

¿Imashna kashpataya mana kiriwankichu? Ñukami kani Gabriel, Yaya Diospa puntanpi shayarishpa kani paypa kamachinanta kasushpa. Yaya Dioska kachawashkami chay ali shimita kanta rimanaynipa. ²⁰Chay rimashkaynita mana kirishkaykirayku kunanmanta pacha mana atipankichu rimanata wawayki wawayarinankama.

Imashnami ñukaka rimashkani, chasnami paktarinan tiyan.

²¹Chay angelka Sakariaswa Yaya Diospa wasinpi kwintahushkanpi chay kanchapi kahuk achka runakunaka Sakariasta chapahurkakuna. Unayta chapahushpankuna yuyarirkakuna ¿imaraykuta chay ukupi yapa unayan? nishpa.

²²Sakariaska Yaya Diospa wasin ukumanta llukshimuhushpan mana atiparkachu rimanata. Chayrayku yacharkakuna chay wasi ukupi shuk imata muskuypishina rikushkanta. Mana rimanata atipashpan makinwa umanwa paykunata asirtachirka imashnami chay ukupi paywa pasashkanta. Chaymanta pacha mana rimanata atipak kiparirka.

²³Yaya Diospa wasinpi mañanan punchakuna tukurishpan Sakariaska wasinma kutirka. ²⁴Kutishkanwasha warmin Isabelka chichurkana. Ña chichu kashpan pichka killakama wasinmanta mana llukshirkachu. ²⁵Yuyarishpan nirka: Kunanka Yaya Dioska yapa alitami rurashka ñukapi runakuna manana pinkachiwanankunapa, mana wawayu kashkaynirayku.

Angel Gabriel rimarka Jesús wawayarinanta

²⁶Isabel ña sokta killa chichu kashpan Yaya Dioska *angel Gabrielta Nasaret llaktama kacharka. Chay Nasaret llaktaka Galilea allpapi karka. ²⁷Chay llaktapi kawsapayarka shuk shipas Maria, manara karita riksik. Josewa kwintashka karka kasarananpa. Joseka ñawpa kawsak atun apu Davidpa miraymanta karka. Chaypi angelka Mariawa kwintak rirka. ²⁸Mariapa wasinpi yaykushpan rimarka:

Shamushkani kanwa kwintanaynipa. Yaya Diospa akllashkan warmimi kanki,

paymi kanwa kahun. Tukuy warmikunamanta kantami Yaya Dioska alita yuyashka.

²⁹Angel chasna rimashpan Mariaka mancharirka. ¿Ima shimitataya kwintak shamuhun chasna saludawanpana? nishpa yuyarirka.

³⁰Chaypi angelka nirka:

Maria, ama mancharyichu. Yaya Dioska kanta yuyashpan aklashka. ³¹Alita uyay. Chichunkimi. Chaymanta shuk kari wawata wawayanki, maykantami shutiyachinki Jesús. ³²Payka atun yachayyumi kanka. Runakuna paymanta rimankakuna tukuyta atipak Yaya Diospa Wawanmi nishpa. Tukuyta kamachik Yaya Diosmi payta ñawpa yaya rukun Davidtashina atun aputa ruranka. ³³Paymi kamachinka kankuna israel runakunata wiñayparayku. Paypa ali kamachinanka mana tukurinkachu nima ima uras.

³⁴Chayta uyashpan Mariaka angelta nirka:

Ñukaka manara kawsashkanirachu shuk kariwa. ¿Imashnataya chasnaka chichusha?

³⁵Chaypi angelka aynirka:

Yaya Diospa Espiritunmi tukuyta atipak kashpan puyushina kanma shamunka. Chasnamantami chichu kiparinki. Chayrayku chay wawamanta, maykanmi wawayarinka, Yaya Diospa munananllata rurashpa kawsak, Yaya Diospa Wawanmi nishpa rimankakuna. ³⁶Awilayki Isabelpas paya kashpantata chichumi kahun, maykantami machura nishkakuna. Kunanka ñami sokta killa chichu kahun. ³⁷Yaya Diosmi tukuy imatapas atipan rurana.

³⁸Chasna rimashpan Mariaka arí nirka, kaypi kahuni Yaya Diospa munashkanta rurayanpina. Pay munashkanta ñukawa rurachun, imashnami rimashkanki chasna.

Chasna rimashkanwasha angelka paymanta anchurirka.

Maria ayllun Isabelta pasyak rirka

³⁹Chay punchakunalla Mariaka utkalla rirka ayllun Isabelta pasyananpa. Isabelka kusan Sakariaswa shuk llaktapi Judea allpa urkukuna chawpipi kawsahurka. ⁴⁰Sakariaspa wasinpi paktashpan Mariaka yurkuhushpan Isabelta saludarka. ⁴¹⁻⁴²Chasna saludahushpan Isabelpa wawanka wiksan ukupi sinchita kuyurirka. Chaypina Yaya Diospa Espiritun Isabelta tukuyti yuyachishpan payka kushikushpan Mariata sinchita rimarka:

Yaya Diosmi kanta tukuy warmikunamanta aklashka kushichinanpa, wawaykitapas yapa kushichinka. ⁴³Ñukaka nima imachu kani kay atun apuynipa mamanka ñukama pasyak shamuwananpa. ⁴⁴Saludashkaykita uyashkayni-llawa, wiksayni ukupi wawaynika sumakta kushikushpan kuyurishka. ⁴⁵Tukuy Yaya Diospa rimashkanka paktarinkami nishpa kirishkaykirayku payka kanta atuntami kushichinka.

⁴⁶Chaypi Mariaka rimarka:

Shunkuynimanta pacha Yaya Diosta rimani kanmi kanki yapa ali.

⁴⁷Yaya Dios kishpichiwashkanrayku yapa kushilla kani.

⁴⁸Nima ima kashpaynipas pay yuyawashpan rikuwashka. Kunanmanta pacha runakunaka rimawankakuna Yaya Diospa kushichishkanmi kanki nishpa.

⁴⁹Pay atun yachayninwa ñukata rurawashka Wawanpa maman kanaynina. Paymi yapa ali kan. ⁵⁰Tukuy uras payta kasukkunata yuyashpa llakichishpan rikun. ⁵¹Pay atun yachayninwa rurashkanta rikuchirka. Shuk runakuna

alimi kani nishpa rimashpankunas hapashunkunkunapi mana ali yuyayyu kashpankuna payka yuyayninkunata waklichinka. ⁵²Atun kamachikkunatapash kamachik kashkankunamanta anchuchinka, mana yapa yachakkunata atunyachinka paypa wawankuna kanankunapa. ⁵³Maykankunami paypa yachachinata shutipa munanahun, paykunata alita yachachinka pay kikin Yaya Dios kananta riksinankunapa. Maykankunami Yaya Diospa yachachinata mana yapa munanahunchu, paykunataka mana yachachinkachu payta riksinankunapa. ⁵⁴⁻⁵⁵Imashnami ñawpa yaya rukunchi wañukuna Abrahamta, paypa mirayninkunatapash rimarka, chasnami ñukanchi payta katik israel runakunata yanapanka. Llakichinata rimashkanta yuyarishpan kunanka paktachihun.

⁵⁶Mariaka kimsa killata Isabelpa wasinpi kawsashkanwasha kutirkana wasinma.

Bawtisak Juan wawayarirka

⁵⁷Wawayanan puncha paktarishpan Isabelka kari wawata wawayarka. ⁵⁸Chayta yachashpankuna tukuy ayllunkuna kuchupi kawsakkunapas payta rikuk rirkakuna. Yaya Dios payta alita yanapashkanta rikushpankuna kushikurkakuna. ⁵⁹Pusak punchamanta pitirkakuna kari wawapa ishpanan kara puntastuta. Chayta israel runakuna rurapayanahun ñawpamanta pacha, ninayan shutipa Yaya Diosta katinankunata. Chasna rurashpankuna ayllunkunaka shutiyachinayarkakuna yayanpa

shutinta Sakarias kanka nishpa, imashnami israel runakuna rurapayanahun ñawpamanta pacha. ⁶⁰Mamanka mana munarkachu yayanpa shutinta shutiyachinata, chayrayku rimarka:

Shutinka kankami Juan.

⁶¹Chaypi nirkakuna:

¿Imashnata chasnaka kanka? Tukuy ñukanchika ayllunchipa shutinkunallata shutiyachinchi. Nima shuk aylluyki tiyanchu Juan shutiyuka.

⁶²Chasna nishpankuna yayanta makinkunawa rikuchishpa tapurkakuna:

¿Ima shutita kanka?

⁶³Chaypi Sakariaska shuk tablastuta tapushpan killkarka shutinka kankami Juan nishpa. Chayta rikushpankuna tukuy mancharirkakuna ¿imashnataya chayka? nishpa.

⁶⁴Chasnallapi Sakariaska kuti atiparka rimanata. Chaypi kallarirka Yaya Diosta kushichinata kanmi tukuyanta ashwan atun kanki nishpa.

⁶⁵Chaypi ayllunkuna kuchupi kawsakkunapas yapa mancharirkakuna. Tukuy Judea allpa urkukunapi kawsak runakuna chayta uyashpankuna paykunapura kwintarkakuna Yaya Diospa rurashkanmanta. ⁶⁶Tukuy uyashka runakuna shunkunkunapi yuyarishpa tapunakurkakuna paykunapura:

¿Imashnashi tukunka chay wawaka wiñashpanka?

Chaymanta yacharkakuna Yaya Dios shutipa paywa kananta.

Sakarias Yaya Diosta kushichishpa takirka

⁶⁷Mushumanta rimanata kallarihushkan uras Juanpa yayan Sakariaska, Yaya Diospa Espiritun payta tukuyupi yuyachishpan pasan kananta rimarka kasna:

⁶⁸Yaya Dios ñukanchi israel runakunarayku kachanka shuk kishpi-

chikta. Chayrayku akuychi tukuyta atipak Yaya Diosninchita kushichishpa agradesishunchi.

⁶⁹Ñawpa Yaya Diosta kasuk Davidpa miraymanta Yaya Dios kachamunka atun yachayyu kishpichikta. ⁷⁰Ñawpamanta pacha kaytami Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata chay kachanan kishpichikmanta rimarkakuna kasna nishpa: ⁷¹Paymi kishpichinka ñukan-chita tukuy kuntranchikunamanta, tukuy ñukanchita chiknikkunamantapas.

⁷²⁻⁷³Yaya Dios ñawpa yaya rukunchikunata yapa llakiywa kahushkankunata rikushpan rimarka llakichishpan yanapananta. Chaymantapas rimarka ñawpa yaya rukunchi Abrahamta rimashkanta mana kunkarinanta, ashwan shutipa paktachinanta kasna nishpa: ⁷⁴⁻⁷⁵Kishpichirishkami kankichi kuntraykichikunamanta, kushikushpa, nima pita manchashpa, munashkaynita rurashpa kawsanaykichipa. Kawsanaykichikama rikushkaynipi alillata rurashpa, ñukata kasushpa kawsankichi.

⁷⁶Chayta rimashkanwasha Sakariaska rimashpalla katirka:

Kanka, wawayni, shutipa Yaya Diospa Espiritunwa rimakmi kanki. Runakunata rimanki Yaya Diospa Kachanan Kishpichik shamunanmanta. Chayrayku shunkunkunata alicharishpa, tukuy mana alita rurashkankunata sakishpa, alitana runa masinkunawa kawsanankuna tayan. ⁷⁷Chay-

mantapas ñukanchi israel runakunata yachachinki, imashnami Yaya Dios mana alita rurashkanchikunata llakichishpan ñukanchikunata supaypa kamachinanmanta kishpichinka. ⁷⁸Yayanchi Dios ñukanchita yuyashpan llakichishpan kachanka Kishpichikta ñukan-chirayku. Inti punchayachihukshina silumanta ñukanchima shamunka. ⁷⁹Mana alita rurashpa amsapishina kawsak, wañunankunata yapa manchashpa kawsak runakunarayku kishpichikta kachanka yachachinanpa riksichinanpa imashnami kushilla kawsashunchi nishpa.

⁸⁰Chaymanta chay wawaka Yaya Diosta alita riksishpan sinchikurishpa wiñarka. Wiñashpan chunlla chakishka allpapi kawsarka israel masinkunata yachachinata kallarinankama.

Jesuspa wawayarishkanmanta riman
(Mt. 1.18-25)

2 ¹Chay punchakuna Augusto *romano tukuymanta atun apu karka, romano runakunapa israel runakunapapas. Pay tukuy kamachinanpi kawsakkunata kamachirka, shutinkunata rimashpankuna killkachik rinankunapa. Yachanayarka masna runakunami tiyan nishpa. ²Chay runakunapa shutinkunata killkachina karka puntiru killkachinan. Chay uras apu Sireno shutiyu Siria allpapi kawsak runakunata kamachipayarka. ³Tukuymanta atun apu Augustopa kamachishkanta kasushpa, tukuy runakuna kutirkakuna kikin llaktankunama, maypimi ñawpa yaya rukunkuna kawsapayarkakuna, chaypi killkachik rinankunapa shutinkunata.

⁴Joseka ñawpa atun apu Davidpa miraymanta kashpan Davidpa llaktan

Belenma rinan karka. Chasna kashpan Joseka Nasaret llakta Galilea allpamanta llukshishpan Judea allpama rirka David wañupa kawsashkan Belén llaktama. ⁵Mariaka Josewa kasaranan kashpan paywa pakta rirka shutinkunata killkachinankunapa. Chay uras Mariaka Yaya Dios rimashkanshina chichu karka.

⁶⁻⁷Belén llaktapi paktashpankuna nima shuk wasita tarirkakunachu puñunankunapa. Achka runakuna kashkanrayku wasikuna mana paktarkakunachu. Wiwakuna tampupi yaykurakuna. Chaypina wawayananka paktarishpan Mariaka puntiru kari wawanta wawayarka. Chay wawanta llachapawa pillushpan wiwata karana kanuwapi churarka.

**Angelkuna obehakunata kuyrak
runakunata Jesús wawayarishkanta
rimarkakuna**

⁸Chay tutapi Belén llakta kuchullapi obehata kuyrak runakuna tiyarkakuna. ⁹Chaypi Yaya Diospa shuk *angelka paykunata rikurik shamurka. Paykunapi muyukta Yaya Diospa yachaynin suma chuyahlla rikurirka. Chayta rikushpankuna yapa mancharirkakuna. ¹⁰Chaypina angelka rimarka:

Ama manchariyichichu. Suma shimita kankunata rimanayani Yaya Diosmanta. Kay shimita yachashpankuna tukuy runakunami kushikunkakuna. ¹¹Kunalla kay tuta David wañupa llaktan Belenpi kankunata Kishpichikka wawayarishka. Paymi chapahushkaykichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik, tukuymanta atun apu. ¹²Kunan riychi chay wawata riksinyaykichipa. Kasnata tarishpaykichi yachankichi pay kananta: Shuk wiwa wasipi shuk llullu wawa pillurishkata wiwata karana kanuwapi sirihukta tarik rinkichi.

¹³Kunkaymanta chay angel rikurihushkanllapi achka angelkuna rikurik shamurkakuna. Yaya Diosta kushichishpa nirkakuna:

¹⁴Yaya Dios, awa silupi kawsak, tukuymanta atun yachayyu ali kanki. Allpapipas kanahuchun suma yuyayyu runakuna. Payta yuyakkunata Yaya Dios aliyachinka, ali yuyayyu kushilla kawsanankunapa paykunapura.

¹⁵Chasna rimashkankunawasha angelkunaka siluma kutirkakuna. Chaypina obehata kuyrakkuna paykunapura kwintarkakuna:

Akuychi rikuk rishunchi Belén llaktama Yaya Dios ñukanchita rimashkanta rikunanchipa.

¹⁶Chay uraslla kallpashpa rirkakuna. Wiwapa tampunpi paktashpankuna Mariata Josewa tarik rirkakuna, chaymantapas llullu wawastuta wiwata karana kanuwapi sirihukta. ¹⁷Chay wawata rikushpankuna angelka chay wawastumanta rimashkanta kwintarkakuna. ¹⁸Tukuy chay rimashkankunata uyakkuna mancharirkakuna ¿imashna wawataya chayka? nishpa.

¹⁹Mariaka tukuy chay shimikunata yuyayninpi wakaychashpa yuyarirayarka.

²⁰Chay obehata kuyrakkunaka kushilla kutirkakuna Yaya Diosta kushichishpa: Yaya Dios, uyashkanchi, rikushkanchi tukuy ali rurashkaykita. Imashnami rimashkanki tukuyta paktachishkanki. Kanmi kanki ashwan ali tukuymanta.

**Joseka Mariawa wawan Jesusta
Yaya Diospa wasinma aparkakuna**

²¹Chay wawaka ña pusak punchayu kashpan ishpanan kara puntastuta pitirkakuna, imashnami israel runakuna rurapayanahun kunankama. Payta shutiyachirkakuna Jesús, imashnami *angelka rimarka manara Maria chichu kahushpanra chasna.

²²Chaymanta imashnami ñawpa Moisespa killkashkanpi rimashka, kari wawa wawayarishkanwasha runanankunapa, Mariaka chusku chunka punchata wasinpi kiparirka. Chasna punchakunapi warmikuna mana atipapayanahunchu *Yaya Diospa wasinpi yaykunata. Chay punchakuna paktarishpanna chay wawata Jerusalemma aparkakuna Yaya Diospa wasinpi Yaya Diosta rikuchinankunapa. ²³Yaya Diospa kamachishkan karka: Tukuy puntiru kari wawa wawayarishkata ñukata rikuchinaykichi tiyan, kayka kahun kanta sirvinanpa nishpa.

²⁴Chasnallatata killkarishka karka: Yayankuna apanan tiyan ishkay yura wiwa mukukuta, mana tiyashpanka uchpa wiwa mukukuta Yaya Diosta yuyashpa kunankunapa nishpa. Chayrayku Jesuspa yayankuna Jerusalemma rirkakuna tukuy Yaya Diospa kamachishkanta paktachinankunapa.

Simeón Anapas kishpichikta riksirkakuna

²⁵⁻²⁶Chay punchakuna kawsarka Jerusalemni shuk ruku Simeón shutiyu. Chay rukuka Yaya Diosta yuyashpa kasushpa kawsarka. Paykuna israel runakunata kishpichikta chapashpa kawsarka. Yaya Diospa Espiritun paypi kashpan kasna yuyachirka: Kan manara wañushpayki rikunayki tiyan Yaya Dios Kishpichikta kachashkanta nishpa. ²⁷Chasnallapi Yaya Diospa Espiritun yuyachishpan Simeonka *Yaya Diospa wasinma rirka. Chaypillatata Jesuspa yayankunapas Yaya Diospa kamachishkanta paktachishpa wawanstuta aparkakuna. ²⁸Simeonka kayllayashpan wawata markashpan Yaya Diosta kushichishpa rimarka:

²⁹ Amuyini, kanmi kanki tukuymanta yapa atun. Rimawashkaykita

ñami paktachishkanki. Kunan shuti kushilla wañusha.

³⁰Kunan ñuka kikin ñawiniwa kachashkayki Kishpichikta rikushkani. ³¹Tukuy allpakunamanta runakuna Kishpichik kananta yachankakuna.

³²Payka ali punchayachikshina kashpan tukuy runakunata riksichinka imashnami kanta yuyashpa kawsankakuna. Payranti tukuy runakuna ñukanchi israel runakunata valichinkakuna.

³³Chasna Simeón Jesusmanta rimashkanta uyashpankuna maman yayan mancharirkakuna ¿imashnataya chayka kanka? nishpa.

³⁴Chaypina Simeonka paykunata rimarka Yaya Dios yanapashpa paykunata kushichinanta. Chaymanta Jesuspa maman Mariata shuk shimita Yaya Diosmanta rimarka:

Achka israel masinchikuna kay wawata chiknishpankuna Yaya Diosmanta wichurishka kankakuna. Shukkunaka payta yuyashpa kirishpankuna Yaya Dios paykunata uchankunamanta llakichishpan yanapanka payta kushichishpa kawsanankunapa. Yaya Dios chay wawapi yachayninta rikuchihushkanta achka runakuna mana kirishpankuna payta wichunkakuna.

³⁵Chaymanta wawayki tukuy runakunapa yuyayninkunata riksichinka. Kanka shunkuykipi waktashkashina nanayta musyanki, yapakta wawaykirayku llakishpayki.

³⁶Chaypillatata katurka shuk paya Yaya Diospa yachayninwa rimak Ana shutiyu. Payka Fanuelpa wawan, Aser wañupa miraymanta karka. Payka shipaslla kashpan kusayarka. Kusayashpan kanchis watamanta kusanka wañurka. ³⁷Chay urasmanta pacha

mashintu kashpan ña pusak chunka chusku watayu karka. Tukuy uras Yaya Diospa wasinpi kapayan, achka kuti mana mikushpa Yaya Diosta mañashpa kawsapayan. Tutapi punchapipas Yaya Diosta kushichipayan. ³⁸Chay Yaya Diospa yachayninwa rimak warmi Ana tinkurka Simeonta, Mariawa Josewa kwintahushkata. Simeonpa rimashkanta uyashpan kayllayak shamurka Yaya Diosta agradesinanpa. Chaymanta chay wawa Jesusmanta rimak rirka tukuy israel masinkunata, maykankunami Jerusalén llaktata kishpichikta chapahurkakuna.

Yayankuna Jesuswa pakta Nasaret llaktama kutirkakuna

³⁹Chaymanta tukuy Yaya Diospa killkachishkanpi kamachishkanta paktachishpankuna yayan maman Jesuswa pakta kutirkakuna Galilea allpama, Nasaret kikin llaktankunama. ⁴⁰Chaypi kawsahushpankuna chay wawaka alita wiñarka. Yaya Dios payta yanapashpan suma yuyayyu yapa yachayyu tukurka.

Jesuska musu kashpan yayankunawa Yaya Diospa wasinma rirka

⁴¹Karan wata Jesuspa yayankuna Jerusalemma ripayanahun chaypi *Paskua punchakunata pasanankunapa. Chay Paskua punchakunata Yaya Dios kamachishkan karka yuyarinankunapa, imashnami pay ñawpa yaya rukunkunata Egiptomanta kishpichirka. ⁴²Ña Jesús chunka ishkay watayu kashpan paykunawa pakta Jerusalemma rirka chay punchakunata pasanpanpa, imashnami ñawpamanta pacha rurapayanahun chasna. ⁴³Chay punchakuna tukurishpanna Maria Josewa pakta kutirkakuna, mana yachashpan-

kuna wawa Jesuska Jerusalempi kiparishkanta. ⁴⁴Ñachari rishka runa masinchikuna chawpipi nishpa yuyarirakakuna. Chasna yuyarishpankuna shuk punchata purirkakuna. Chaymanta ayllunkuna chawpipi riksishkankuna chawpipipas payta maskarkakuna. ⁴⁵Mana tarishpankuna Jerusalemallata kutimurkakuna chaypi maskanan-kunapa.

⁴⁶Kimsa puncha maskashpankuna *Yaya Diospa wasinpi payta tarik rirkakuna, yachachikkunapa chawpin-kunapi tiyahukta. Paykunata uyashpa tapushpa kahurka. ⁴⁷Tukuy runakuna payta uyashpankuna yachayninwa aynihushkanta mancharirkakuna. ⁴⁸Jesuspa yayan maman kunkaymanta payta rikushpankuna kushikurkakuna. Mamanka nirka:

Ay, wawayni. ¿Imaraykuta chasna rurashkanki ñukanchita? Yayayki ñukapas yapa llakishpa kanta maskashkanchi.

⁴⁹Chaypi Jesuska aynirka:

¿Imaraykuta yapa maskawashkankichi? ¿Manachu yachankichi Yayayni Diospa wasinpi kanayni kashkata?

⁵⁰Yayanka mamanka chay rimashkanta mana asirtarkakunachu.

⁵¹Mamanka tukuy chay rimashkanta yuyayninpi wakaycharka. Chaymanta Jesuska paykunawa pakta Nasaret llaktama kutirka. Chaypi alita wiñarka, yayankunata kasushpa tukuypi. ⁵²Tukuy uras ashwan yachak alita asirtak tukushpa wiñarka. Yaya Dios runakunapas payta yuyarkakuna.

Bawtisak Juan Yaya Diospa shiminta yachachirka

(Mt. 3.1-12; Mk. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Jesús ña rukuyashpan *romano Tiberio tukuymanta atun apu karka. Chay Tiberioka ña chunka pichka

watata kamachishpan Judea allpapi
 Ponsio *Pilato shutiyu apu karka.
 Galilea allpapi *Herodes apu karka.
 Iturea allpapi Trakonite allpapi
 Herodespa wawkin Felipe apu karka.
 Abilinia allpapi Lisantias apu karka.
 Tukuy chay allpakunapi apukunata
 romano tukuyanta atun apu Tiberio
 kamachipayan. ²*Saserdotekunapa atun
 apunkuna Anás Kaifaswa karkakuna.
 Chay uras Sakariaspa wawan Juan
 chunlla chakishka allpapi kawsarka.
 Chaypi kahushpan Yaya Dioska payta
 rimarka kallarinanpa yachachinata.
³Chasna rimashpan Juan tukuy Jordán
 yaku mayanpi runakunata yachachishpa
 purirka kasna rimashpa: Kunanmanta
 pacha tukuy millaypa rurashkaykichita
 amirishpa sakiychi. Yaya Diospa
 rimashkanta kasushpana kawsaychi.
 Chasna rurahushkaykichita rikuchishpa
 bawtisariychi. Chaypina Yaya Dioska
 kankunata uchaykichimanta llakichin-
 kami.

⁴Ñawpa Juan manara wawayarihush-
 panra Yaya Diospa yachayninwa
 yachachik Isaias Juanmanta killkarka:

Chunlla chakishka allpapi shuk runa
 sinchita rimashpa yachachinka
 kasna: Imashnami shuk anchu
 ñampita alichanchi atun apu
 shamuhushpan purinanpa,
 chasnashina shunkuykichita
 alichaychi. Millaypata rurashpa
 kawsashkaykichita sakiychi
 Yaya Diospa Kachanan Kishpi-
 chikwa alita kawsanaykichipa.
⁵Anchu ñampita rurashpanchi
 waykukunata allpawa
 untachishpa parihuyachinchi.
 Lumakunata wichushpa parihu-
 yachinchi. Wistu ñampikunata
 kuskayachinchi. Kaspikunata
 pitishpa wichunchi. Chasna-
 shina shunkuykichita alichay-

chi tukuy mana alikunamanta.
⁶Chasna rurashpaykichimi
 tukuy runakuna yachankakuna
 imashnami Yaya Dios runaku-
 nata kishpichin nishpa.

⁷Achka runakuna bawtisarinankunapa
 Juanma shamurkakuna. Chaypina Juan
 paykunata riksishpan mana ali yuyayyu
 kashkankunata rimarka:

Machakuyashina runakuna kankichi,
 mana ali yuyayyu waklichikkuna. ¿Pita
 kankunata rimashka chasnalla kishpinayki-
 chipa Yaya Diospa manchaypa kastiganan-
 manta? ⁸Alitana ruraychi Yaya Diosta
 kasuk kanaykichita rikuchinaykichipa.
 Ama yanka rimaychichu yaya rukunchi
 Abraham wañupa miraymantami kanchi,
 chayrayku Yaya Dioska ñukanchikunata
 kishpichinka nishpa. Yaya Dios munamaka,
 kay rumikunamanta yaya ruku Abraham
 wañupa mirayninta rurama. ⁹Rikuychi.
 Shuk tarpu kaspi mana alita muyuyash-
 pan ninapi rupachin. Chasnallatami Yaya
 Dioska tukuy mana ali rurak runakunata
 kastigankami.

¹⁰Chayta uyashpankuna runakunaka
 Juanta tapurkakuna:

Chasna kashpanka ¿imatata rurashun-
 chi Yaya Diospa kastigananmanta
 kishpinanchipaka?

¹¹Chaypi Juanka aynirka:

Pipachari tiyan ishkay churarinanka,
 maykanpachari mana tiyapunchu,
 chaytaka kuy shuk churarinata. Chasna-
 llatata pipachari tiyan mikunanka, kuy
 mana tiyapuhukta.

¹²Romano tukuyanta atun apurayku
 *impuestuta kobrakkunapas paktamur-
 kakuna bawtisarinankunapa. Juanta
 tapurkakuna:

Yachachik, ñukanchita rimay
 ¿imatata rurashunchi Yaya Diospa
 kastigananmanta kishpinanchipa?

¹³Chaypi Juanka aynirka:

Amana yapa kullkita kobraychinachu. Imashnachari apukuna kamachinahun, chasnalla kobraychi.

¹⁴Shuk suntalukunapas tapuk shamurkakuna:

Ñukanchika çimatata rurashunchi
Yaya Diospa kastigananmanta
kishpinanchipa?

Paykunatapas Juanka aynirka:

Amana kichuychinachu nima pita nima imata, nima manchachishpa, nima llullachishpa, nima yanka uchachishpa. Chay kankunata pagashkankunawa kushilla kawsaychi.

¹⁵Tukuy chaypi kahuk runakunaka Juanpa rimahushkanta uyashpankuna yuyarirkakuna, kaychari chapahushkan-chi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka nishpa.

¹⁶Chaypi Juanka tukuy chay runakunata rimarka:

Ñukaka yakuwami kankunata bawtisani. Shukmi shamunka ashwan yachayyu ñukamanta. Paymantaka ñukaka mana yapa yachayyuchu kani. Paypa puntanpi nima imata atipanichu rimanata. Payka kankunata Yaya Diospa Espiritunta kushpami shunkuykichita aliyachinka. Ninawa rupachihushkashina uchaykichita pichanka payta kushilla katinaykichipa.

¹⁷Yuyariychi. Sarata, triguta pallashpanchi tullunmanta muyuntana wishkunchi. Chay muyuntaka wakaychanchi, tullunkunataka ninapi rupachinchi. Chay shamuhuk runaka chasnallatata ruranka. Paymi tukuy Yaya Diosta kirikkunataka siluma apanka. Mana kirikkunataka nina mana wañukmami wichunka.

¹⁸Chaymantapas ashwan shimikunawa chaypi kahukunata kunashpa Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta rimarka. ¹⁹Apu Herodestapas sinchi shimiwa kunarka, wawkinpa warmin Herodiaswa kawsashkanrayku, chaymanta achka shuk mana

alita rurahushkankunaraykupas. ²⁰Chasna rimashpan Herodeska payta karselpi churarka. Chasna rurashkanwa mana ali rurashkankunata ashwanta mirachirka.

Juan Jesusta bawtisarka

(Mt. 3.13-17; Mk. 1.9-11)

²¹*Herodes Juanta manara karselpi churashpanra Juanka achka runakunata bawtisahrka. Chay uras Jesustapas bawtisarka. Chaypina Jesús Yayan Diosta mañahushpan siluka paskarirka. ²²Chaypi Yaya Diospa Espiritunka wiwa mukukushina uraykumurka Jesuswa kawsanapa. Silumanta Yaya Dioska rimarka:

Kanmi kanki munashkayni wawayni. Kanmi sumakta kushichiwanki nishpa.

**Jesukristupa yaya rukunkuna
wañupa shutinkuna**

(Mt. 1.1-17)

²³Jesuka kimsa chunka watayu kashpan kallariirka Yaya Diospa shiminta yachachinata.

Runakuna yuyarirkakuna paymi kan Josepa wawan nishpa. José Elipa wawanmi karka. ²⁴Elí Matatpa wawanmi karka. Matat Levipa wawanmi karka. Levi Melkipa wawanmi karka. Melki Janapa wawanmi karka. Jana Josepa wawanmi karka. ²⁵José Matatiaspa wawanmi karka. Matatias Amospa wawanmi karka. Amós Nahumpa wawanmi karka. Nahúm Eslipa wawanmi karka. Esli Nagaipapa wawanmi karka. ²⁶Nagai Maatpa wawanmi karka. Maat Matatiaspa wawanmi karka. Matatias Semeipa wawanmi karka. Semei Josekpa wawanmi karka. Josek Judapa wawanmi karka. ²⁷Judá Joanapa wawanmi karka. Joanán Resapa wawanmi karka. Resa Sorobabelpa wawanmi karka. Sorobabel Salatielpa wawanmi karka. Salatiel Neripa wawanmi karka. ²⁸Neri Melkipa wawanmi karka. Melki Adipa wawanmi karka. Adi

Kosampa wawanmi karka. Kosam
 Elmadampa wawanmi karka. Elmadam
 Erpa wawanmi karka. ²⁹Er Josuepa
 wawanmi karka. Josué Elieserpa wawanmi
 karka. Elieser Jorimpa wawanmi karka.
 Jorim Matatpa wawanmi karka. Matat
 Levipa wawanmi karka. ³⁰Leví Simeonpa
 wawanmi karka. Simeón Judapa wawanmi
 karka. Judá Josepa wawanmi karka. José
 Jonampa wawanmi karka. Jonam
 Eliakimpa wawanmi karka. ³¹Eliakim
 Meleapa wawanmi karka. Melea Menapa
 wawanmi karka. Mena Matatapa
 wawanmi karka. Matata Natanpa
 wawanmi karka. Natán Davidpa wawanmi
 karka. ³²David Isaipa wawanmi karka. Isaí
 Obedpa wawanmi karka. Obed Boospa
 wawanmi karka. Boos Salapa wawanmi
 karka. Sala Naasonpa wawanmi karka.
³³Naasón Aminadabpa wawanmi karka.
 Aminadab Adminpa wawanmi karka.
 Admin Arnipa wawanmi karka. Arni
 Esrompa wawanmi karka. Esrom Farespa
 wawanmi karka. Fares Judapa wawanmi
 karka. ³⁴Judá Jakobpa wawanmi karka.
 Jakob Isaakpa wawanmi karka. Isaak
 Abrahampa wawanmi karka. Abraham
 Tarepa wawanmi karka. Taré Nakorpa
 wawanmi karka. ³⁵Nakor Seruppa
 wawanmi karka. Serug Ragaupa wawanmi
 karka. Ragau Pelegpa wawanmi karka.
 Peleg Heberpa wawanmi karka. Heber
 Salapa wawanmi karka. ³⁶Sala Kainanpa
 wawanmi karka. Kainán Arfaxadpa
 wawanmi karka. Arfaxad Sempa wawanmi
 karka. Sem Noepa wawanmi karka. Noé
 Lamekpa wawanmi karka. ³⁷Lamek
 Matusalenpa wawanmi karka. Matusalén
 *Enokpa wawanmi karka. Enok Jaredpa
 wawanmi karka. Jared Mahalaleelpa
 wawanmi karka. Mahalaleel Kainanpa
 wawanmi karka. ³⁸Kainán Enospa
 wawanmi karka. Enós Setpa wawanmi
 karka. Set Adanpa wawanmi karka. Adán
 Yaya Diospa rurashkan runami karka.

**Supay Jesusta mana alita
 rurachinayarka**
(Mt. 4.1-11; Mk. 1.12-13)

4 ¹Bawtisarishkanwasha Jesuska
 paypi kawsak Yaya Diospa
 Espíritun payta yuyachishpan Jordán
 yakumanta kutirkana. Chay Espiritunka
 payta yuyachirka chunlla chakishka
 allpama rinanpa. ²Chaypi chusku
 chunka punchata karka. Chay puncha-
 kuna supayka Jesusta kayllayashpan
 kamarka shutipachu Yaya Diosllata
 kasun nishpa. Tukuy chay chusku
 chunka puncha Jesuska mana mikurka-
 chu. Ña tukurinan punchakuna yapa
 yarkarka. ³Chaypina supayka rimarka:
 Shutipa Yaya Diospa Wawan kashpay-
 kika kay rumita rimay pan tukunanpa,
 chayta mikunaykipa.
⁴Chaypi Jesuska aynirka:
 Nima imashna rurashanchu. Yaya
 Diospa killkachishkanpi riman:
 Mana mikunawallachu runaka
 kawsan nishpa.
⁵Chaypi supayka Jesusta urku awama
 pushashpan kunkaymanta yuyaynillapi
 tukuy kay allpapi kamachik atun
 apukuna kamachinan allpakunata
 rikuchirka. ⁶Chaymanta rimarka:
 Kanta kusha tukuy chay allpakunata,
 tukuy chaypi suma kahukkunatapas,
 maykantami ñukata kuwashka karka.
 Chayraykumi maykantachari munani,
 chayta kuni. ⁷Kunkurishpayki
 mañawashpaykika tukuy kamachishkay-
 nita rurashpaykika tukuytami kanta
 kusha chaypi kamachik kanaykipa.
⁸Chasna supay rimahushpan Jesuska
 mana munashpan rimarka:
 Nima imashna rurashanchu. Yaya
 Diospa killkachishkanpi riman:
 Yaya Diosllata kunkurishpa
 mañaychi. Payllata kasushpa
 kawsaychi nishpa.

⁹Chaymanta supayka Jesusta Jerusalén llaktama pusharka. *Yaya Diospa wasin awama sikachirka. Chaymanta rimarka:

Kan Yaya Diospa Wawan kashpaykika kaymanta allpama saltay. ¹⁰Yaya Diospa killkachishkanpi nin:

Yaya Dioska *angelkunata kachanka kanta kuyranankunapa. ¹¹Paykunami makinkunapi kanta alita kuyrankakuna, mana nima rumipi waktarinaykipa nishpa.

¹²Chaypi Jesuska aynirka: Nima imashna rimawashpayki saltashanchu. Yaya Diospa killkachishkanpi kaytapas nin:

Ama Yaya Diosta yanka kamankichu yachanaykipa payka yanapawankachu manachu nishpa.

¹³Chasna Jesús mana kasunayashpan supayka manana yacharkanachu imashnami payta llullachinka nishpa. Chayrayku Jesusmanta anchurimurkana shuk punchakama.

**Jesuka Galilea allpapi
kallarirka yachachinata**
(Mt. 4.12-17; Mk. 1.14-15)

¹⁴⁻¹⁵Chaymanta chay chunlla chakishka allpamanta Jesuska Galilea allpapi llaktakunama kutirka. Yaya Diospa Espiritun paypi kashpan yapa yachayyu karka. Tukuy llaktakunapi tantarina wasikunapi Yaya Diospa shiminta yachachipayan. Runakuna payta uyashpankuna tukuy rimarkakuna kay runaka yapa alimi kan nishpa.

**Nasaret kikin llaktanpi
ayllunkunaka Jesusta mana
kirinayarkakunachu**
(Mt. 13.53-58; Mk. 6.1-6)

¹⁶Chaymanta Jesuska wiñashkan Nasaret llaktanma kutirka. *Samana

puncha tantarina wasipi yaykurka, imashnami pay wiñay rurapayan chasna. Chaypi runakuna chawpipi shayarirka Yaya Diospa killkachishkantaleyinanpa. ¹⁷Chaypina payta kurkakuna Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaspa killkashkanta. Chay killkata paskashpan leyirka kasna nishkata:

¹⁸Yaya Diospa Espiritunmi ñukawa kan. Yaya Diosmi akllawashka nima imayu runakunata, llakiywa kawsak runakunata paypa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa. Kachawashkami watarishkashina kawsahuk runakunata kishpishka kankichi nishpa rimanaynipa, mana rikunata atipakkunatapas yanapanaynipa kuti rikunankunapa, parisihuk runakunata parisichiy tukuhushkankunamanta kishpichinaynipa.

¹⁹Yaya Dios kachawashka runakunata rimanaynipa kunanka llakichiy tukunankunata.

²⁰Jesuka leyinata tukuchishpan chay killkata kuti wankurka. Chaymanta shuk runa chay tantarina wasipi yanapakta kutichishpan tiyarirka chay wasipi kahukkunata yachachinanpa. Tukuy runakuna payllata rikushpa chaparkakuna imatami rimanka.

²¹Chaypina rimarka:

Kunanmi kay killkarishkaka paktarishka. Ñukami kani, maykanmantami riman.

²²Chaypi tukuy runakuna alita rimarkakuna paymanta. Mancharishpa tapunakurkakuna:

¿Maypishi kay runaka kay suma rimanakunata yachakushka? ¿Imashnashi chasna atun yachayyu tukushka? ¿Manachu kayka Josepa wawan? ¿Imashnataya chasna tukushka?

²³Jesuka paykunata aynirka:
Kankunaka rimankichi kay yaya
rukunchipa rimananta: Ampinata yachash-
paykika kan kikita ampiy nishpa.
Chasnallata rimawankichi: Tukuy imata
Kapernaum llaktapi rurashkaykita
uyashkanchi. Chasnallata kunan ruray
kikin llaktaykipipas Yaya Diosmanta
shamushka kanaykita yachananchipa.

²⁴Alita uyawaychi. Nima shuk Yaya
Diospa yachayninwa yachachikta kikin
llaktanpika alita yuyanahunchu.
²⁵⁻²⁶Chasna kananta ñawpamanta pacha
rikunchi. Elias yachachihushkan uras kikin
allpanpi achka mashintukuna yarkaywa
parisihukkuna tiyashpanpas Yaya Dioska
Eliasta mana paykunama kacharkachu
yanapananpa. Ashwan payta kacharkami
mana israel warmi mashintuma chay
warmillata yanapananpa.^a Chay warmika
kawsarka mana israel runakunapa llaktan
Sareptapi, Israel allpa anakpi Sidón llakta
mayanpi. Chay uras kimsa wata sokta
killata mana tamyarkachu. Chasna mana
tamyashpan tarpunkunaka mana wiñarka-
kunanachu. Chayrayku tukuy Israel allpapi
sinchi yarkay tiyarka. ²⁷Chasnallata
ñawpa Yaya Diospa yachayninwa
yachachik Eliseo kawsashkan uras kikin
allpanpi achka runakuna aycha ismuchik
unkuywa kahushpankunapas nima shukta
Eliseoka ampirkachu. Siria allpapi shuk
kamachik mana israel runa Naamán
shutiyyu chay unkuywa kahushpan payllata
ampirka.

²⁸Chaypina tukuy chay tantarina wasipi
kahukkunaka Jesuspa rimashkanta
uyashpankuna yapa piñarirkakuna.
²⁹Atarishpankuna Jesusta chay llaktamanta
llukshichirkakuna. Chay llaktaka urku
waykuyahushkanpi rurarishka kashpan
Jesusta chay urku awama pusharkakuna
chaymanta tankanankunapa.

³⁰Chaypina Jesuska chay achka
runakunapa chawpinkunata pasashpa
llukshirka.

**Jesuka supay
yaykushka runata ampirka**
(Mk. 1.21-28)

³¹Nasaret llaktamanta llukshishpan
Jesuska Kapernaum llaktama rirka
Galilea allpapillata. Chaypi *samana
puncha tantarina wasipi yaykurka
runakunata yachachinanpa. ³²Chay
runakunaka yachachishkanta uyashpan-
kuna mancharishpa paykunapura
rimarkakuna:

Kay Jesuska Yaya Diospa shiminta
yachachin Yaya Dios kikin ñukanchita
rimahushkashina.

³³Chay runakuna chawpipi shuk supay
yaykushka runa tiyarka. Jesusta uyashpan
supayka chay runata sinchita rimachirka:

³⁴Jesús, Nasaret llaktamanta runa,
ama ñukanchima kayllayaychu.
¿Shamushkankichu ñukanchita
wichunaykipa ninapi wiñaypa
parisinanchipa? Ñuka rikisini kanta Yaya
Diosmanta shamushka runa kanaykita.

³⁵Chayllapi Jesuska sinchi shimiwa
supayta piñarka:

Chunllayay. Llukshiy kay runamanta.

Chasnallapi chay supayka runakuna
chawpipi chay runata allpama
urmachishpan nima imanachishpan
paymanta llukshirka. ³⁶Chayta
rikushpankuna tukuy runakuna mancha-
rishpa paykunapura tapunakurkakuna:

¿Ima rimanataya kayka? Tukuy
rimashkanta kasunahun. Kay runaka
atun yachayyu kashpan supaykunata
rimashkanllawa runamanta llukshichin.

³⁷Chaymanta tukuy Galilea allpapi
kawsak runakuna Jesuspa rurashkan-
manta yacharkakuna.

**Jesuska ampirka Simón Pedropa
warminpa mamanta
(Mt. 8.14-15; Mk. 1.29-31)**

³⁸Chay tantarina wasimanta llukshishpan Jesuska Simonpa wasinpi yaykuk rirka. Chaypi Simonpa warminpa mamanka sinchi kalinturawa puñunanpi sirihurka. Chaypina Jesusta payrayku tapurkakuna ampipay nishpankuna. ³⁹Chaymanta Jesuska kayllayashpan chay unkushkapa kuchunpi kumurishpa sinchita rimarka kalinturanka pasanpa. Chay rimashkanllapi kalinturanka pasarka. Chasna kalinturanka pasashkan ratulla payka atarishpan Jesusta tukuy wasinpi kahukkunata tapas mikunata kararka.

**Jesuska achka unkushka
runakunata ampirka
(Mt. 8.16-17; Mk. 1.32-34)**

⁴⁰Ña intika yaykushkanpi runakunaka tukuy unkushkakunata Jesusma pushamurkakuna. Chaypi Jesuska karan shukta makinwa llankashpan ampirka. ⁴¹Chasnallatata achka supay yaykushka runakunamanta supaykunata llukshichirka. Chay supaykunaka kaparishpa rimarkakuna:

¡Kanmi kanki Yaya Diospa kikin Wawan! nishpa.

Chasna kaparishpankuna Jesuska sinchi shimiwa piñarka. Paykuna yachashpankuna Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta Jesuska mana munarkachu chasna rimanankunapa.

**Jesuska Israel allpa llaktakunapi
Yayan Diospa shiminta yachachirka
(Mk. 1.35-39)**

⁴²Ña pakarimuhushpan Jesuska chay llaktamanta llukshishpan chunlla

kahushkama rirka Yayan Diosta mañananpa. Chayma rishpan achka runakuna payta maskarkakuna. Kahushkanpi paktak rishpankuna mana munarkakunachu nima mayma rinanta, ashwan munarkakuna paykunallawa kananta. ⁴³Chaypina Jesuska rimarka:

Shuk llaktakunapipas rinayni tiyan kay suma ali shimita yachachinaynipa Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarishtanmanta. Chayraykumi kay allpama kachay tukushkani.

⁴⁴Chaymanta Jesuska tukuy chay allpapi yachachishpa purirka Yaya Diospa shiminta israel runakunapa tantarinankuna wasikunapi.

**Jesuska rediwa challwata apik
runakunata yanaparka achka
challwata apinankunapa
(Mt. 4.18-22; Mk. 1.16-20)**

5 ¹Shuk puncha Jesús Genesaret^b kucha mayanpi kahushpan achka runakuna tantarirkakuna Yaya Diospa shiminta uyanankunapa. Yapa achka runa kashkanrayku tankanakushpa kichkikta Jesuswa pakta kahurkakuna. ²Chaypina Jesuska rikurka ishkay botikunata tiyupi llutachirishkakunata. Challwata apikkuna botinkunamanta llukshishpankuna redinkunata mayllahurkakuna. ³Chaypi Jesuska Simonpa botinpi uraykushpan Simonta nirka:

Aku astallastu chawpiyashu.

Chaymanta Jesuska botipi tiyarishpan chay achka runakunata yachachirka. ⁴Yachachinata tukuchishpan Simonta rimarka:

Chawpiyachiy botikita ashwan chawpima. Chaypi redikichita kachariychi challwata apinaykichipa.

⁵Chasna nishpan Simonka aynirka:

b Kay kuchapa shuk shutin kan Galilea kucha, shuk shutinka kan Tiberias kucha

Yachachik, kunan tuta pakarikta rediyashpanchipas nima shuk challwata apishkanchichu. Chasna kashpanpas kunan kan rimawashkaykirayku kuti mushumanta kacharishu redinchita nishpa.

⁶Jesupa rimashkanta kasushpankuna redinkunata kacharirkakuna. Chaypina yapa achka challwata apirkakuna redinkuna likirinayanankama. ⁷Chay tukuy challwata rikushpankuna shuk botipi kahuk rediyak masinkunata umankunawa kayarkakuna yanapanankunapa. Chaypi tukuyamanta ishkanti botinkunata challwawa untachirkakuna. Botinkunaka yapa untakta kashpan tikranalla karkakuna.

⁸⁻¹⁰Jesusta kasushkankunarayku achka challwata apishkankunata rikushpankuna Simón Pedroka, tukuy paywa kahukkunapas yapa mancharirkakuna. Chasnallatata shuk botipi kahuk Simonwa tantaylla rediyakkuna *Santiago, Juanpas, Sebedeopa wawankuna yapa mancharirkakuna. Chaypina Pedroka Jesupa puntanpi kunkurishpan rimarka:

Yaya Jesús, anchuriy ñukamanta. Kanmi kanki ucha illa. Ñukaka uchasapami kani.

Chaypina Jesuska Simonta rimarka:

Ama manchariychu. Imashnami challwata apishpa kawsashkanki, chasnashinami kunanmanta pacha, ñukata katiwahushpayki runakunata yachachinki paykunapas Yaya Diosta kasunankunapa nishpa.

¹¹Chaymanta botinkunata allpama sikachishpankuna tukuy paykunapa tiyashkanta sakishpankuna Jesuswa pakta rirkakuna.

**Jesuka shuk runata aycha
ismuchik unkuymanta ampirka**
(Mt. 8.1-4; Mk. 1.40-45)

¹²Shuk puncha Jesús shuk llaktapi kahushpan shuk aycha ismuchik

unkuyyu runaka paktamurka. Mana atipashpanpas chay unkuywa runakunata kayllayanata, Jesusma shamurka. Payta rikushpan puntanpi kunkurishpan tapurka:

Yaya Jesús, yachani ampinata atipawanaykita. Ali kashpan kanrayku kay unkuymanta ampiway, ampirishpayni kuti atipanaynipa tantaylla kawsanata aylluynikunawa nishpa.

¹³Chaypina Jesuska makinwa llankashpan rimarka:

Ari, munanimi. Kunanka ampirishkami kanki. Ña atipanki aylluynikunawa tantaylla kawsanata.

Chasna nishkanllawa chay runaka chay unkuymanta ampirishka karka.

¹⁴Chaymantapas rimarka:

Ama nima pita rimankichu kanta ampishkaynimanta, ashwan *saserdote llama rikuchik rinki ampirishkaykita. Moisespa killkashkanpi kamachishkashina Yaya Diosta kunayki kashkata apashpa churak rinki, tukuy runakuna ampirishkaykita yachanankunapa.

¹⁵Chasna Jesús kunashpanpas chay ampirishkaka tukuy runakunata ampirishkanmanta kwintak rirka. Chaypi achka runakuna tantaripayana hun payta uyanankunapa, unkuykunamantapas ampirinankunapa. ¹⁶Chayrayku Jesuska anchuripayan nima pi tiyahushkama Yayan Diosta mañananpa.

**Jesuka aychan
chakirishka runata ampirka**
(Mt. 9.1-8; Mk. 2.1-12)

¹⁷Shuk puncha Jesuska yachachihurka shuk wasipi. Chaypi shuk *fariseokuna, Moisespa killkashkanta shuk yachachikunapas tiyahlla kahurkakuna. Paykunaka tukuy Galilea allpapi llaktakunamanta, tukuy Judea allpapi llaktakunamanta, Judeapi kahuk

Jerusalén llaktamantapas shamurkaku. Chaypi Jesuska Yaya Diospa yachayninwa kashpan achka unkushkunata ampirka. ¹⁸Chaypina shuk runakuna apamurkakuna aychan chakirishka runata llanchamanpi sirihushkata Jesusma. Chay runaka mana atipapayanchu kuyurinata. Paykuna yuyarirkakuna, wasi ukuma yaykuchishpanchi Jesuspa puntanpi churashunchi chaypi ampinanpa payta nishpa. ¹⁹Chasna yuyarishpankunatata mana atiparkakunachu yaykuchinata, yapa achka runa tiyashkanrayku. Chayraykuna iskalunta sikarkakuna chay parihu washayu wasi awama. Chaypi sapiramanta rurarishka tablastukunata anchuchishpankunata llanchamanpi sirihushkata chay awamanta uraykuchirkakuna achka runakuna chawpipi Jesuspa puntanpi. ²⁰Chayta rikushpan Jesuska yacharka paykuna yuyarihushkankunata, Jesuska atipama ampinata nishpa. Chaypina chay runata rimarka:

Wawki, tukuy uchaykikunamanta llakirishkami kanki nishpa.

²¹Chaymanta chay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, chay fariseokunapas piñarishpankuna yuyarirkakuna:

¿Pitaya kay runaka chasna rimanankapa? Chasna rimahushpanmi Yaya Diosta piñachihun. Nima pi atipamachu runakunata uchankunamanta llakichinata. Yaya Diosllami atipan llakichinata uchanchikunamanta.

²²Jesuka chasna yuyarihushkankunata yachashpan rimarka:

¿Imaraykutaya chasna yuyarihunkichi shunkuykichipi? ²³Kay runataka rimashkanimi uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa. Chasna rimashpayni mana yachankichichu shutipachu llakichiy tukushka manachu nishpa. Ñuka kay unkushkata rimaynima atariy,

puriy nishpa. Pay alita purishpanna yachankichima ñuka payta ampishkaynita. ²⁴Yachanaykichipa ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa paypa yachayninwa kay allpapi runakunata uchankunamanta llakichinaynita kunalla kay runata ampisha.

Chasna nishpan chay unkushkatana rimarka:

Kanta rimani atariy. Llanchamaykita apishpayki kutiy wasikima.

²⁵Chasna rimashkanllawa chay aychan chakirishka runaka atarishpan llanchamanta apishpan Yaya Diosta takishpa, kushikushpa wasinma kutirka. ²⁶Chasna rikushpankuna tukuy chaypi kahukkunaka Yaya Diosta atunychishpa kushichirkakuna. Yapa mancharishpa rimarkakuna:

Kunan punchami rikushkanchi yapa sumata, nima ima uras rikushkanchita.

Jesuka Levita kayarka
(Mt. 9.9-13; Mk. 2.13-17)

²⁷Chaywasha Jesuska chay llaktamanta llukshishpan *impuestuta kobraкта *Leví shutiyuta rikurka. Chay impuestuta kobrapayan *romano tukuy manta atun apurayku. Levika kobranan wasipi tiyahurka. Payta rikushpan Jesuska rimarka:

Leví, shamuy, katiway nishpa.

²⁸Chay ratulla Levika atarishpan tukuy imanta sakishpan Jesustana katirka. ²⁹Chaywasha Levika Jesusrayku shuk atun mikunata wasinpi rurarka payta yuyashkanta rikuchinanpa. Chay mikunarayku achka impuestuta kobrak masinkuna, ashwan shuk runakunapas chay wasipi tantarishka kahurkakuna. Chay runakuna Jesuspas runankunawa pakta tantaylla mikunankunapa mesa muyukta sirihurkakuna. ³⁰Chayta rikushpankuna *fariseokunaka, Moisespa killkashkanta yachachikkuna-

pas Jesuspa runankunata chiknishpankuna tapurkakuna:

¿Imaraykuta kankunaka chay mana alita rurak runakunawa, impuestuta kobrakkunawapas tantaylla mikuhunkichi upyahunkichi?

³¹Chaypi Jesuska aynirka:

Alikunaka mana munanahunchu ampikta. Ashwan unkushkakunami ampikta munanahun ampirinankunapa. ³²Chasnallata ñukaka mana shamushkanichu yanapanaynipa maykanmi riman mana uchayuchu kani nishpa. Ashwan shamushkanimi uchayukunata yanapanaynipa Yaya Diostana kasunan-kunapa.

Jesuka yachachin payta katikkuna ñawpa katishkankunata manana atipanankunata katinata
(Mt. 9.14-17; Mk. 2.18-22)

³³Chasna Jesús yachachihushpan runakuna chiknishpankuna rimarkakuna:

Bawtisak Juanpa runankuna, *fariseokunapa runankunapas achka kuti mana mikupayanahunchu Yaya Diosta yuyarishpa mañanankunapa. Ashwan kanpa runaykikunaka mana chasnahanunchu, kushilla kashpankuna mikunahunlla upyanahunlla. ¿Imaraykutaya chasnahanun?

³⁴Chasna rimahushpankuna Jesuska aynirka:

Shuk musu warmiyahushpanka kayan tukuy ayllunkunata. Kushilla tantarishpa mikunahun mushu warmiyahushkawa pakta. Chasna chay warmiyahuk runawa kushilla tantarihushkankunapi nima pi atipanchu mana mikushpa kanata. ³⁵Shuk puncha kuntrankunaka chay mushu warmiyashkata pushak shamushpankuna chay uraska llakirinkakunami. Llakirishpankuna mana mikunayankakunachunishpa.

Chasna Jesuska rimarka pay kikin chay mushu warmiyashkashina kashkanta yuyachishpa.

³⁶Chaymanta Jesuska shuk yachachinawa yachachishpa katirka: Nima maykan runa llaktanchipi kawsak mushu kamsanmanta pitinchu shuk pitistuta, chaywa mawka kamsanta rimintananpa. Chasna rurashpanpas mana alichu kiparinka, nima mushu nima mawka kamsanka aliyapunkachu.

³⁷⁻³⁸Chasnallatatami mushu *vinu putskurihushkataka mana churanchichu mawka karamanta rurarishka bulsapi apananchipa. Chay uva yakuka urtiyahushpan putskurin, mawka karamanta rurarishka bulsaka tukyashpan vinuka talirin, chay bulsapas manana valinnachu. Chayrayku mushu vinuta mushu karamanta rurarishka bulsapi churanchi. ³⁹Ñukaka mushu shimitami yachachihuni. Ñawpa yaya rukuykichikunapa yachachishkankunaka mana chasnachu kan. Maykanmi paykunapa yachachishkankunata kasunayashpanka manami ñukapataka kasunayankachu, ñawpamanta pacha ñukanchita yachachishkankunaka alimi nishpa.

Jesuka yachachin samana punchamanta

(Mt. 12.1-8; Mk. 2.23-28)

6 ¹Shuk *samana punchapi Jesuska runankunawa pakta trigu tarpurishkakuna chawpita rirkakuna. Chaypi runankunaka shuk shuk trigupa puntanta pakishpa, muyunta wishkushpankuna mikurkakuna. ²Chayta rikushpankuna shuk *fariseokuna piñarishpa paykunata tapurkakuna:

¿Imaraykuta kay samana punchapika tarawashpa pakihunkichi trigu muyuta mikunaykichipa? ¿Manachu yachankichi Yaya Diospa kamachishkanta

samana punchapika mana tarawanan-chipa?

³Chasna rimahushkankunata uyashpan Jesuska ayinirka:

¿Manachu leyishkankichi ñawpa atun apu David wañuka paywa kahukkunapas yarkashpankuna imashnata rurarkakuna? ⁴*Yaya Diospa wasinpi yaykushpan Yaya Diosta rikuchinankunapa mesapi churarishka pankunata apirka mikunanpa Yaya Diosrayku rurarkakata. Paywa purishpa kahukkunatapas kurka mikunankunapa. Chay pankunaka mana paykuna mikunankunapachu karka. Yaya Dios kamachirka *saserdotekunalla mikunankunapa. Chasna mikushpankunapas Yaya Dioska chaytaka mana uchatashina rikushpan paykunata mana kastigarkachu. Chayrayku kankunapas runaynikunata mana atipankichichu rimanata uchatami rurashkankichi nishpa.

⁵Chaymantapas Jesuska nirka:

Yaya Dioska ñuka paypa Kachashkan Runata yachayninta kuwashka kankunata rimanaynipa imakunami ali kanahun samana punchapi ruranaykichipa.

Jesuka chakirishka makiyu runata samana punchapi ampirka
(Mt. 12.9-14; Mk. 3.1-6)

⁶Shuk *samana puncha Jesuska tantarina wasipi yaykurka runakunata yachachinanpa. Chaypi tiyarka shuk runa kuska makin chakirishka. ⁷Chaypina Moisespa killkashkanta yachachikkuna, *fariseokunapas rikushpa kahurkakuna, Jesuska ampinkachu manachu nishpankuna payta uchachinankunapa samana punchapi mana rurana kashkata rurashkanrayku. ⁸Jesuka yuyarihushkankunata yachashpan chay chakirishka makiyuta rimarka:

Atariy, chawpinchipi shayarik shamuy.

Chay runaka atarishpan chawpinkunapi shayarik rirka. ⁹Chaypina Jesuska shukkunata rimarka:

Kankunata tapuni, Yaya Diosta kasushpanchika ¿imatata ashwan ruranchima samana punchapika, alitachu millaypatachu? ¿Alichu kama shuk unkushkata ampinanchipa samana punchapi, manapika sakinchimachu wañunanpa?

¹⁰Chasna nishpan Jesuska kuchunpi muyukta kahukkunata rikushpan chay runata rimarka:

Chutachiy makikita nishpa.

Chasna makinta chutachishpan ampirishka kiparipurka. ¹¹Chaypi shukkunaka Jesusta yapa piñarishpankuna paykunapura tapunakurkakuna:

¿Imanachinchimashi kay runata? nishpa.

Jesuka payta katikkunamanta chunka ishkayta akllarka
(Mt. 10.1-4; Mk. 3.13-19)

¹²Chay punchakuna Jesuska urku awama sikarka Yayan Diosta mañananpa. Chaypi tukuy tuta Yayanta mañarka. ¹³Ña pakarihushpan payta katikkunata kayarka paykunamanta chunka ishkayta akllananpa. Chaymanta chay akllashkankunata rimarka: Kankunami *apostolnikuna kankichi, kachanayni runakuna. Kankunata kachasha shiminita yachachinaykichipa.

¹⁴Chay akllashkankunapa shutinkunaka karkakuna: Simón, maykantami Jesuska shutiyachirka Pedro, Andrés Simonpa wawkin, *Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵*Mateo, Tomás, shuk Santiago Alfeopa wawan, chaymanta shuk Simón, maykantami rimapayanahun *Selote. ¹⁶Shukka karka

*Judas^c Santiagopa wawan, chaymanta shuk Judas Iskariote shutiyu, maykanmi chaywasha Jesusta apichinan karka.

¹⁷Chay chunka ishkay runankunata akllashkanwasha Jesús paykunawa pakta chay urkumanta uraykumurkakuna shuk pampama. Chaypi tantarirakuna achka payta katihukkunapas. Chaymantapas achka runakuna tukuy Judea allpamanta, Judeapi kahuk Jerusalén llaktamantapas, atun yaku mar mayanmanta, Tiro llaktamanta, Sidón llaktamantapas Jesusma shamurkakuna yachachihushkanta uyanankunapa, unkushkakunapas ampirinankunapa. ¹⁸Supay unkuchishka runakunatapas Jesuska ampirka. ¹⁹Yapa yachayninwa tukuy unkushkakunata ampihushkanta rikushpankuna tukuy chaypi kahukkuna payta llankanayarkakuna ampirinankunapa.

**Jesuka runankunata yachachirka
imashnami kushikushpa
kawsashunchi
(Mt. 5.1-12)**

²⁰Jesuka runankunata rikushpan rimarka:

Kankuna kushilla kankichi, Yaya Dios mana yanapawashpanka nima imata atipanichu rurana nishpa yuyarishpa kawsahushkaykichirayku. Yaya Diosmi kankunata yanapanka wiñayparayku paypa ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

²¹Kushilla kankichi yarkahukshina Yaya Diospa munashkanta ruranyashpa kawsahushkaykichirayku. Yaya Diosmi kankunata yanapanka paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa. Chasnallatata kushilla kankichi kunan wakashpa kawsahushkaykichirayku, shuk urasmi asinkichi.

²²Kushilla kankichi runakuna kankunata chiknishpankuna tantarinaykichi wasikunamanta wichuy tukushpaykichi kamiy tukushpaykichi washanchashpa rimay tukushpaykichi ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata katiwahushkaykichirayku. ²³Chasnallatatami ñawpa chay chiknik runakunapa yaya rukunkuna wañuka Yaya Diospa rimashkanta yachachikkunata chiknishpankuna parisichirakuna. Kunan kankunatapas chasnallatata parisichihushpankuna atunta kushikuychi. Shuk punchami silupi Yaya Dios kankunata atunta kushichinka tukuy chayta parisishkaykichirayku.

²⁴Chaymanta shukkunatana rimarka:

Ay kankuna kullkiyu runakuna, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñami kushilla kawsashkankichi.

²⁵Ay kankuna kunan saksashkashina kahukkuna, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Saksashkashina kahushkaykichimanta yarkaywashinana kankichi.

Ay kankuna, maykankunami kunanka kushilla asihunkichi, jimashna kastigushi kankunarayku kanka! Asihushkaykichimanta llakirishpana wakankichi.

²⁶Ay kankuna, maykankunamantami tukuy runakuna ali kanaykichita rimanahun paykunapa uyanayashkankunallata yachachishkaykichirayku. ¡Imashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñawpa chay runakunapa yaya rukunkuna wañupas llullashpa yachachikkunata ali kanankunata rimarkakuna.

**Jesuka paypa runankunata
yachachirka chiknik runakunata
yuyanankunapa
(Mt. 5.38-48, 7.12)**

²⁷Jesuka yachachishpalla katihushpan rimarka:

Kunan kankuna, kiriwak runakuna kashpaykichimi yachachishkaykichi. Kankunata chiknik runakunata yuyaychi. Kankunata piñarishushpanku-napas alita ruraychi paykunata. ²⁸Kankunata millaypata rimakkunata rimaychi Yaya Dios kankunata yanapashpa kushichichun nishpa. Kankunata kamikkunarayku Yaya Diosta mañapuychi. ²⁹Shuk runa kanta makahushpan uyaykipi sakmashpanka ama rantipaychu. Kutikashka sakmashpanpas ama piñarishpa rantipaychu, ashwan alichay paywa. Chaymanta shuk runa kanta awaniru churarishkaykita kichunayashpanka Kamisaykitapas kichunayashpanka sakiy. Ama piñariychu payta. ³⁰Maykanpas imaykita tapuhushpanka kuy. Maykanpas imaykita apashpanka ama rimaychu kutichipay nishpa. Chasna rurashpaykichimi riksinkakuna Yaya Diospa wawankuna kanaykichita. ³¹Kankuna runa masikichikunata yuyashpa alita rurashpa kawsaychi, imashnami kankunapas munankichi paykuna kankunata yuyashpa alita rurashpa kawsanankunapa.

³²Yachanchi llullachik runakunapas ayllunkunataka yuyanankunata. Kankuna chasnallata aylluykichikunallata yuyashpaykichika paykunamanta mana ashwan alitachu rurahunkichi. Paykunashina rurashpalla kawsashpaykichika ¿imamantata Yaya Dioska kankunata kushichinka? ³³Yuyanakup masikichillawa yanapanakushpaykichika uchata rurakkunashinalla kawsankichi. Chasna kawsashpaykichika ¿imamantata Yaya Dios kankunata kushichinka? ³⁴Chaymanta kankuna kutichik runallata shuk imaykichita prestashpaykichika ¿imamantata Yaya Dios kankunata kushichinka? Uchata rurakkunapas kutichik masinkunallata

shuk shuk kullkinkunata prestanahun, yuyarishpa ashwanta paykunamanta apinata.

³⁵Nuka kankunata rimani, kankunata chiknik runakunata yuyanaykichi tiyan. Chaymantapas alita ruranaykichi tiyan runa masikichikunarayku. Chaymantapas shuk runa shuk imaykichita tapushpanka prestanaykichi tiyan nima chapashpa chayta kutichinanpa. Chasna rurashpaykichika Yaya Dios kankunata sumakta kushichinka. Paymi kan ali shunku, mana agradesikkunata, millaypa rurakkunatapas chasnalla yuyan. Chasna kankunapas Yaya Diosshina yuyashpa kawsashpaykichimi atun yachayyu Yaya Diospa wawankuna kankichi. ³⁶Imashnami Yaya Dioska tukuy runakunata llakichishpa yuyan, chasnallata kankunapas, paypa wawankuna kashpaykichi payshina llakichik kaychi.

Jesuska yachachin shuk runa masinchita mana alichu kanki nishpa mana rimananchipa

(Mt. 7.1-5)

³⁷Chaymanta Jesuska ashwanta yachachishpa katirka: Yaya Dioska mana kanta kastigananpa, ama rimankichu shuk runa masikichimanta payka mana alichu kan nishpa. Yaya Dioska kankunata nina mana wañukma mana kachananpa, ama rimankichichu uyachikshina shukkunamanta Yaya Diosmi kanta kachanka nina mana wañukma nishpa. Tukuy runa masikichita llakichinaykichi tiyan. Chasna runa masikichita llakichishpaykichika Yaya Diospas kankunata llakichinka. ³⁸Maykanpami tiyan imankunaka, pishihukkunata mana mitsashpa kuychi. Chasna mana mitsashpa kushpaykichika Yaya Diospas kankunata ashwan achkatami kunka.

Kankuna runa masikichita rurashkayki-chishina, chasnallatata Yaya Dioska kankunatapas ruranka.

³⁹Chaymanta Jesuska chaypi kahukkunata shuk yachachinawa rimarka: Shuk wiskuka wisku masinta pushahushpanka ¿atipamachu alita purichinata? Shuk uchku allarishka kashpan ¿manachu chaypi ishkanti urmanahuma? Chasnallatata maykanmi Yaya Diospa shiminta mana alita asirtanchu, mana atipanchu kankunata yachachinata. ⁴⁰Nima maykan yachakuk payta yachachikmanta ashwan yachak kanchu. Chasna kashpanpas tukuyta alita yachakushpan payta yachachikshinallatata kanka.

⁴¹⁻⁴²Runa masikipa ñawinpi shuk uchilla susyastu tiyamaka, shuk ratu rikunkichima. Ashwan kankunaka kikin ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka, mana rikunkichimachu. Ñawikichipi ashwan atun susya tiyamaka runa masikichipa ñawinpi kahukmanta, mana alichu kama payta rimanaykichipa ñawikimanta susyata surkushara nishpa. Chasna rurankimaka kan kikintami llullachirinkima. Ashwan puntiru kan kikinpa ñawikimantara chay atun susyata surkuy. Chaymanta alita rikushpayki runa masikipa ñawinmanta chay uchillastu susyata surkuy. Chasnallatata puntiru kan kikinpa uchaykita sakinayki tiyan. Chaypirami atipankichi runa masikita kunanata paypa uchanta sakinanpa.

Jesuska yachachin muyunmanta kaspita riksinanchita yuyachishpa
(Mt. 7.17-20, 12.34-35)

⁴³Chaymanta Jesuska shuk yuyayta rimarka: Tarpupa yuyariychi. Ali tarpuka mana millaypatachu muyuyan. Chasnallatata millaypa tarpupas mana alitachu muyuyan. ⁴⁴Karan tarpupa

muyuyanmanta riksinchi. Papayu mana muyuyamachu kasha muyuta. Champiraka mana muyuyamachu papayuta. ⁴⁵Chasnami kan runakunawapas. Ali yuyayyu runaka ali shimikunallatami riman, alikuna shunkunpi kashkanrayku. Millaypa yuyayyu runaka millaypakunallatami riman. Chay millaypa yuyaykunaka shunkunpi kashpan millaypakunaka shunkunpi mirashpan shiminka riman.

Jesuska ishkay runa wasita rurashkankunata yuyachishpa yachachin
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶¿Imaraykuta kankunaka karan uras rimawankichi Yaya Jesús, Yaya Jesús, kamachishkaynita mana kasushpaykichitata? ⁴⁷Kunan rimashkaykichi maykanmi ñukama shamushpan shiminita alita uyan, kamachishkaynitas kasun, payka kasnami kan: ⁴⁸Shuk runa sumakta wasinta lumapi rurarka, allpata ukuta allashpan orkonkunata shayachirka. Chaymanta atun untay shamurka. Chay wasita mana imanachirkachu, alita rurashka kashkanrayku. ⁴⁹Maykan runami shiminita uyashpanpas kamachishkaynita mana kasunchu, payka kasnami kan: Shuk runa wasinta tiyupi rurarka. Mana ukuta allashpan orkonkunata shayachirka. Chaymanta untay shamushpan chay wasita shuk ratu urmachirka. Llambu warankarishpan tukuyta wichurka.

Jesuska shuk romano kapitanpa runanta ampirka
(Mt. 8.5-13)

7 ¹Chay achka runakunata yachachishkanwasha Jesuska Kapernaum llaktama rirka. ²Chay llaktapi shuk kapitan tiyarka ³Roma llaktamanta. Paypa tiyarka

shuk yuyashkan runan sinchita unkushka, ña wañunalla karka. ³Chay kapitanka Jesumanta uyarka achka unkushkakanata ampishuskanta. Chayta yachashpan israel runakunata kamachik rukukunamanta shukkunata kacharka Jesusta kayak rinankunapa runanta ampinanpa. ⁴Paktak rishpankuna Jesusta ali shunkuwa tapurkaku:

Yachachik, ali kama chay kapitanta yanapanaykipa. ⁵Payka Romamanta runa kashpanpas ñukanchi israel runakunata alita yuyashpan tantarinanchi wasita rurachishka.

⁶Chasna rimashpankuna Jesuska paykunawa pakta rirka chay kapitanpa wasinma. Ña kuchuyahushpankuna chay kapitanka shuk amigunkunata kacharka Jesusta rimanankunapa:

Yachachik, amigunchi kapitanmi rimani: Ñukamanta yapa pasa kashpayki imaraykuta wasinima shamuhunki. Ama shamuychu. Puntaykipi nima imachu kani wasinima shamunaykipa. ⁷Chayrayku mana ñuka kikin rishkanichu kanta kayanaynipa. Chaymantalla shuk shimita rimay runaynika ampirinanpa. ⁸Ñukapapas tiyanmi apuynikuna kamachiwanankunapa. Paykuna kamachiwashpankuna kasunayni tiyan. Chasnallata ñuka suntaluynikunata kamachishpayni paykunapas kasuwanankuna tiyan. Maykan suntaluynitami riy nishpaynika payka rinmi. Shukta shamuy nishpaynika shamunmi. Maykan runaynikunatapas kayta rurapaychi nishpaynika paykunaka kasushpankuna ruranahun. Chasnallatami kanka shuk shimillawa atipanki anchuchinata unkuyta kay runaynimanta.

⁹Chasna chay kapitanpa rimashkanta rimashpankuna Jesuska yapa kushikurka. Chaymanta tukuy chay katihukkunama tikrarishpan rimarka:

Kankunata rimani, tukuy israel masinikunamanta nima maykan tukuy

shunkunmanta pacha kiriwashkanta tarishkanichu kay *romano runatashina. Ñukanchi israel runakuna Yaya Diospa akllashkankuna kashpanchitata kankunaka mana kay runashinachu kiriwankichi.

¹⁰Chasna Jesús rimashpanna chay kapitanpa kachashkan runakunaka kutirkakuna. Kapitanpa wasinpi paktashpankuna chay unkushkata tarirkakuna ña ampirishkatana.

Jesuska shuk mashintupa wawanta wañushkanmanta kawsachirka

¹¹Jesuka chay kapitanpa runanta ampishkanwasha runankunawa pakta Nañ llaktama rirka. Achka runakunapas paykunawa pakta rirkakuna. ¹²Chay llakta kuchupi paktahushpankuna shuk wañushkata apahukkunata rikurkakuna allarishka urku uchkupi churashpa tapanankunapa. Chay wañushkaka shuk mashintupa shuklla wawan karka. Achka runakuna chay llaktamanta chay mashintuwa pakta rihurkakuna.

¹³Chayta rikushpan Jesuska sinchita llakirishpan chay mashintuta rimarka: Ama wakaychu.

¹⁴Chasna nishpan chay wañushkata sirichishpa apahushkankunata kayllayashpan apik rirka. Chaypina wañushkata apahukkunaka shayarirkakuna. Chaypi Jesuska chay wañushkata rimarka:

Musu, atariy.

¹⁵Chasna nishkanllapi chay wañushka musuka kawsarirka. Tiyarishpan kallarikana rimanata. Chaypina Jesuska kawsachishkan musuta mamantana kurka.

¹⁶Chayta rikushpankuna tukuy chaypi kahukkuna yapa mancharirkakuna. Yaya Diosta kushichishpa rimarkakuna:

Tukuymanta ashwan atunmi kanki, kay yachaykiwa rimak runata ñukanchima kachamushkaykirayku.

Chaymanta rimarkakuna:

Yaya Diosmi shamushka ñukanchi paypa aklilashkan runankunata yanapananpa nishpa.

¹⁷Tukuy Judea allpapi kawsak runakuna, chay Judeawa pakta kahuk allpakunapi kawsakkunapas yacharkakuna Jesús chay wañushkata kawsachishkanta.

**Bawtisaq Juan Jesusmanta
yachanayashpa runankunata
kacharka**

(Mt. 11.2-19)

¹⁸Bawtisaq Juan apirishka kashpan runankunaka kwintapayanahun Jesuspa tukuy rurahushkankunata. Chayta yachashpan Juanka ishkay runankunata kayarka. ¹⁹Paykunata Jesusma kacharka tapunankunapa: ¿Kanchu chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Runa kanki? Manapika ¿shuktachu chapashunchi? nishpa.

²⁰Juanpa kachashkankunaka Jesusma paktashpankuna payta tapurkakuna:

Bawtisaq Juan ñukanchita kachashka kanta tapunanchipa: ¿Kanchu chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Runa kanki? Manapika ¿shuktachu chapashunchi?

²¹Chay uras Jesuska achka runakunata unkushka kahushkankunamanta parisinankunamantapas ampirka. Supay yaykushka runakunatapas aliyachirka. Achka wiskukunapa ñawinkunata aliyachirka alitana rikunankunapa.

²²Chay tukuy runakunata ampishkanwasha Juanpa runankunata rimarka:

Juanta kwintak riychi tukuy rikushkaykichita, tukuy uyashkaykichitapas. Wiskukuna mushumanta rikunahun. Mana purinata atipakkunapas mushumanta purinahun. Aycha

ismuchik unkuuykunapas ampirishka kanahun. Mana uyanata atipakkunapas mushumanta uyanahun. Wañushkakanapas kuti kawsarinahun. Nima imayu runakuna Yaya Diospa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta uyahunkuna.^{d 23}Kushillami kanka maykanmi mana sakishpa katiwan nishpa Jesuska Juanpa kachashkan runankunata rimarka.

²⁴Paykuna kutishkankunawasha Jesuska chaypi kahukkunata Juanmanta rimarka:

Kankunaka chunlla chakishka allpama rishpaykichi ¿imashna runatata rikunayarkankichi? ¿Shuk muspa yuyayyu runatachu rikunayarkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. ²⁵¿Shuk suma churarishka runatachu rikuk rirkankichi? Mana chasnatachu rikuk rirkankichi. Suma churarishka kahukkunaka apukunapa wasinkunapimi kawsanahun. ²⁶Chasna kashpan ¿imata rikunayashpaykichitaya rirkankichi? ¿Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachiktachu rikunapa rirkankichi? Kankunata rimani, ari, chayraykumi rirkankichi. Mana chasna runallatachu rikunapa rirkankichi, Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunamanta ashwan yachaktami rikunapa rirkankichi. ²⁷Chay Juanmanta kasna killkarishka kan ñawpa Yaya Diospa rimashkanka:

Ñukaka shuk runata kachasha runakunata shiminita rimananpa. Payka manarapas kanta kachahushpayni runakunata kanmanta rimak rinka shunkunkunata alichashpankuna alita kanta kayanankunapa nishpa.

²⁸Ñukaka kankunata rimani, ñawpamanta pacha tukuy kay allpapi

kawsak runakunamanta Juanmi ashwan sumakta Yaya Diospa shiminta yachachik kan. Chasna Juan tukuy yachachikkunamanta ashwan yachak kashpanpas maykanmi Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsan, mana yachak kashpanpas chaymi Juanmanta pasa kan.

²⁹Juanpa yachachihushkanta uyashpankuna achka runakuna *romano tukuyamanta atun apurayku *impuestuta kobrakkunapas yacharkakuna Yaya Dios payta yuyachishpan yapa alita rimashkanta. Chayrayku munarkakuna Juan paykunata bawtisananpa. ³⁰*Fariseokuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas mana munashkaku-nachu Yaya Dios paykunata yanapananpa. Chayrayku mana Juanma rirkakunachu bawtisarinkanunapa.

³¹Chaypina Jesuska yachachishpalla katirka: Kankuna Yaya Diosta mana kasunayak runakuna ¿imawashi kankunata yachachinima? ³²Kankunaka ñampipi tiyarishpa pukllak wawakunashinami kankichi. Paykunaka shuk wawa masinkunata kaparishpa rimana-hun: Ñukanchi kenata pukushpanchipas mana baylashkankichichu. Chaymanta llakiypata takishpanchipas mana wakashkankichichu nishpa. ³³⁻³⁴Chasna nima pita kasunayak wawakunashina kashpaykichi nima Bawtisak Juanta, nima ñukata kasunayashkankichichu. Juan mana tukuy runakunashina panta mikushpan nima *vinuta upyashpan rimankichi supay yaykushka kananta. Chaymanta ñukana Yaya Diospa Kachashkan Runa shamushkani, upyani, mikuni. Ñukataka rimawankichi: Kanka mikuysiki upyaysikimi kanki, mana ali rurakkunapa, romano tukuyamanta atun apurayku impuestuta kobrakkunapas amigunmi kanki nishpa. ³⁵Chasna

rimashpaykichipas ñukanchi Yaya Diosta kasushpa tukuyta allilata rurahushpanchi rikuchinchimi paypa suma yachayninwa kahushkanchita.

Shuk fariseo Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa

³⁶Chaymanta shuk *fariseo Simón shutiyu Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa. Chay fariseopa wasinpi ña yaykushpan Jesuska mesa mayanpi siririrka mikunanpa, imashnami mikupayanahun chasna. ³⁷Chay llaktapi tiyarka shuk mana alita kawsak warmi. Chay warmika Jesús fariseopa wasinpi paktashkanta yachashpan payma rirka. Shuk yura rumimanta rurarithka butillapi mishkinlla asnak perfumita apashpan Jesusta kayllayarka. ³⁸Jesupa washanmanta kayllayashpan chakin parti kunkurishpan wakarka. Ñawin yakuwa chakinta ukuchishpan mayllarka. Chaymanta chukchanllawa chakinta chakichishpan mucharka. Chaymantapas perfumita Jesuspa chakinpi talirka.

³⁹Chayta rikushpan Jesusta kayak fariseoka yuyarirka kay runa Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashpanka yachama karka kay warmika mana alita kawsak kananta. ⁴⁰Jesuka fariseopa yuyayninta yachashpan nirka: Simón, kanta shuk shimita rimana-yani.

Chaypi fariseoka aynirka: Ari yachachik, rimaway.

⁴¹Jesuka rimarka:

Ishkay runakuna kullkita patrona liwirkakuna. Shuk liwirka pichka pachak kullkita, shukka liwirka pichka chunka kullkita. ⁴²Chaymanta patronka tapushpan kutichinankunapa, mana atiparkakunanachu kutichinata. Mana atipashpankuna kutichinata, ishkantita patronka rimarka: Liwivashkaykichita

manana pagawankichinachu nishpa. Kunanka rimaway ishkanti llakichirishkankunamanta ¿maykanta ashwanta patronta yuyama? nishpa.

⁴³Simonna aynirka:

Ñuka yuyarini maykanmi ashwan kullkita liwirka, chaymi ashwanta patronta yuyama.

Jesusna rimarka:

Alitami ayniwashkanki.

⁴⁴Chasna nishpan chay warmita rikushpan Simonta nirka:

¿Rikushkankichu kay warmi rurawahushkanta? Wasikiipi yaykuhushpayni kanka mana yakuta kuwashkankichu chakinita mayllanaynipa. Kay warmika ñawin yakuwa chakinita mayllapashka, chaywasha chukchanwa chakichipashka.

⁴⁵Kanka saludanakushpanchi mana muchawashkankichu. Kay warmika yaykushkaynimanta pacha chakinita muchapashka. ⁴⁶Kanka nima aseiteta umaynipi taliwashkankichu. Kay warmika yapa suma mishkihilla asnak perfumita chakinipi talipashka. ⁴⁷Chayrayku kanta rimani, payka yachan tukuy uchankunata llakichinaynita. Chayrayku yapa yuyawashpan chakinita mayllapashka. Kanka yuyarinki uchillastu uchaynika nishpa. Chasna yuyarishpaykimi uchillastu uchakunamantalla llakichiy tukushkanki. Chayrayku mana yapa yuyawankichu.

⁴⁸Chasna nishpan chay warmitana rimarka:

Uchaykikunamanta llakichirishkami kanki nishpa.

⁴⁹Chaypina Jesuswa pakta kayay tukushka runakunaka paykunapura tapunakurkakuna:

¿Pitaya kay runaka, uchankunamanta chasna llakichinanpaka? ¿Yaya Diosshinachu tukunayan? nishpa.

⁵⁰Jesuska chay warmita ashwan rimarkalla:

Kanmi tukuy shunkuykimanta pacha kiriwashkanki. Chayrayku tukuy uchaykikunamanta llakichishkani. Kushilla wasikima riy nima pita manchashpa.

Jesusta yanapak warmikunamanta rimam

8¹⁻²Chaymanta Jesuska achka llaktakunapi purirka, Yaya Diospa suma ali shiminta yachachishpa Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallariashkanmanta. Chay chunka ishkyak allashkan runankunaka paywa pakta rirkakuna, chaymantapas shuk warmikuna. Chay warmikunatami manara paywa purihushpankuna Jesuska unkushka kahushkankunamanta ampirka, supay yaykushkankunamantapas aliyachirka. Shukka karka Magdalamenta Maria, maykanmantami Jesuska kanchis supaykunata llukshichirka. ³Shukka karka Kusapa warmim Juana. Chay Kusaka karka apu ^{*}Herodespa wasinpi kamachik. Shukka karka Susana. Chaymanta ashwan achka warmikunapas Jesusta katirkakuna. Paykuna tukuy ima tiyapushkankunawa Jesusta yanaparkakuna.

Jesuska tarpuk runamanta yuyachishpa yachachin

(Mt. 13.1-9; Mk. 4.1-9)

⁴Achka llaktakunamanta runakuna Jesusma tantarimurkakuna. Chaypi Jesuska paykunata yachachihushpan kasna rimarka: ⁵Akuychi yuyarishunchi. Shuk runa llukshirka tarpunanpa arus muyukunata wichashpa. Chasna tarpushpan shuk muyukunaka ñampipi urmarkakuna. Runakunaka awanta purishpankuna pulbuchirkakuna. Chaypina pishkukunana mikurkakuna. ⁶Shuk muyukunaka llapcha allpa samantasapapi urmarkakuna, shuk ratu

tukyarirka. Chakishka allpaka kashkan-rayku llampu wañurkakuna. ⁷Shuk muyukunaka kasha kiwa chawpipi urmarkakuna. Chay kashawa pakta wiñahushpan llampu tapashpan wañuchirka. ⁸Shuk muyukunaka suma allpapi urmarkakuna. Chay muyuka wiñashpankuna achkata muyuyarka. Shuk muyumantalla shuk pachak muyustukuna mirarka.

Chasna nishpan Jesuska sinchita rimarka: Kay yachachishkaynita alita uyashpa yachakuychi.

**Jesuka yachachishkanta
runankunata asirtachirka**
(Mt. 13.10-23; Mk. 4.10-20)

⁹Chayta uyashpankuna runankunaka Jesusta tapurkakuna:

Chay yachachishkaykika ¿ima ninayantaya?

¹⁰Chaypi Jesuska paykunata aynirka:

Kankunallata Yaya Dios yachachihun nima pi yachashkanta, imashnami paypa ali kamachinanka kay allpapi. Shukkunatami yachachini chasna mana yapa asirtaypa yachachinakunawa. Uyashpankunapas mana asirtankakunachu. Rikushpankunapas mana yachankakunachu imaraykumi chayta rurani nishpa.

¹¹Chaymanta rimarka:

Chay yachachishkaynika kasnami ninayan: Muyuka ninayanmi Yaya Diospa shimin. ¹²Muyu ñampipi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta uyanahun alita. Chaymanta supayka shamushpan chay Yaya Diospa shimin uyashkankunata kunkachin. Chasnaka manana kasunahunchu kishpishka kanankunapa.

¹³Muyu samantasapapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta kushilla uyanahun. Chay muyukunaka wiñarishpan mana

sumakta ankuyashkachu kanahun.

Chasnashinami chay runakunaka shuk ratulla Yaya Diosta kushilla katinahun. Chaymanta ima kamanakunapas paykunata Yaya Diosmanta anchuchin manana payta kasunankunapa.

¹⁴Muyukuna kashasapapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna Yaya Diospa shiminta munashpankunapas mana sakinayanahunchu ñawpa kawsashkankunata. Paykuna kay allpapi kawsanakunapa munashkankunallata yuyarishpa musparinahun. Yuyarinahun kay mundupi imankuna tiyashkankunallata, kullkillata munashpa, imankunata mirachinayashpa, chaymanta paykuna kikinllata kushichinankunapa yuyarishpa kawsanahun. Chay runakunaka tarpu mana muyuyakshina kashpankuna Yaya Diospa shiminta kunkarinahun.

¹⁵Shuk muyukuna, ali allpapi urmashkaka ninayanmi: Shuk runakuna ali yuyaywa Yaya Diospa shiminta shunkunkunapi wakaychanahun. Chaymantapas mana sampayashpa kasushpankuna alikunata yuyarishpa rurashpa kawsanahun.

**Jesuka lamparinmanta
yuyachishpa yachachin**
(Mk. 4.21-25)

¹⁶Nima pi lamparinta apichishpan shitik awarishka tasawa tapamachu, nima kawitu ukuma tiyachimachu. Ashwan tiyachinchimi lamparin tiyachina awapi chay wasipi yaykuhukunata punchayachinanpa. ¹⁷Chasnallata Yaya Diospa shimin yachachishkaynika lamparinshina punchayachin runakunata. Puntiru mana asirtashkankunata chaymanta tukuyta asirtankakuna.

¹⁸Chayrayku alita uyaychi rimanaynita. Maykanmi alita uyashpan Yaya

Diospa shiminta kasun, payka ashwan suma yuyaytami kuy tukunka. Maykanmi Yaya Diospa shiminta uyashpan mana kasunayanchu, payka uchillastu uyashkankunatapasp kunkachiy tukunka.

Jesuspa ayllunkuna paywa kwintanapa shamurkakuna
(Mt. 12.46-50; Mk. 3.31-35)

¹⁹Chaymanta Jesuspa mawan wawkindunapas paktamurkakuna paypa kahushkanpi. Yapa achka runakuna chaypi kahushkankunarayku mana atiparkakunachu kayllayanata. ²⁰Chaypi Jesusta rimarkakuna:

Mamayki wawkikikunapas kahunkunami kanchapi, kanta chapahunkuna kwintanankunapa.

²¹Chasna rimashpankuna Jesuska aynirka:

Yaya Diospa shiminta uyashpa kasukkunami mamaynishina wawkinikunashina kanahun.

Jesuska sinchi wayrata sinchi ulasta kasillayachirka
(Mt. 8.23-27; Mk. 4.35-41)

²²Shuk puncha Jesuska runankunata rimarka:

Akuychi chimpashunchi kay kuchata.

Botipi uraykushpankuna chimpahurkakuna. ²³Chimpahushkankunapi Jesuska puñushpa rihurka. Chaypi sinchi wayra shamurka, atun ulaskuna shayarirkakuna kucha tapakta. Botinkunapi yakuka untarihushpan, ña tikranayahurkakuna. ²⁴Chaypina runankuna yapa mancharishpankuna Jesusta likchachishpankuna rimarkakuna:

¡Yachachik, ñami tikrahunchi!

Chaypi Jesuska likcharishpan wayrata, atun ulasta sinchi shimiwa rimarka:

¡Kasillayay wayra! ¡Kasillayay ulas!

Chasna rimashkanllawa pasarirka wayraka, ulaskunapas, manana ulasyarkanachu. ²⁵Chasna pasachishkanwashaw Jesuska runankunata rimarka:

¿Ñukawa kahushpaykichitatachu mancharinkichi? Sinchikuychi ñukapi.

Chasna uyashpankuna runankunaka yapa mancharishpa tapunakurkakuna paykunapura:

¿Pishi kay runaka? Rimashkanllawa wayra yakupas kasushpa kasillayanahun.

Jesuska supayyashka runata ampirka
(Mt. 8.28-34; Mk. 5.1-20)

²⁶Jesuska runankunawa pakta chay kuchata chimpashpankuna *Gerasa allpama paktarkakuna. Gerasa karka Galilea allpa chimpapi. ²⁷Paktashpankuna Jesuska botimanta allpama sikhushpan tinkunakurka chay llaktamanta shuk supayyashka runawa. Chay runaka llatan kawsapayan. Mana wasipi kawsapayanchu, waiushkakanata churana urku uchukupi kawsapayan.

²⁸⁻²⁹Jesuska chay supayyashka runata rikushpan paypi kahuk supayta rimarka:

Llukshiy kay runamanta nishpa.

Chasnallapi chay runaka Jesuspa puntanpi kunkurik shamurka, sinchita kaparishpan nirka:

¡Ay tukuymanta atun yachayyu Yaya Diospa Wawan Jesús! ¿imaraykuta ñukama shamushkanki? Kanta tapuni amara kastigawayrachu.

Unaymanta pacha chay runaka achka supaykunawa kawsapayan. Runakuna achka kuti makinta chakinta kadenakunawa sumakta watashpankunapas supaykuna payta sumakta amuyashpankuna kadenata pitishpan mitikupayan nima runa tiyashkama.

³⁰Chaypina Jesuska tapurka:

¿Ima shutita kanki?
Supayyashka kashpan kasna aynirka:
Shutinika kanmi Warankakuna
nishpa.

Yapa achka supaykuna paypi
kashkankunarayku chasna aynirka.

³¹Chay uras chay supaykunaka
Jesusta tapurkakuna:

Ama ñukanchita kachankichu chay
manchaypa uchkuma, maypimi
taparishka kashunchi.

³²Chay urkupi achka kuchikuna
mikhulla kahurkakuna. Supaykunaka
tapurkakuna:

Ñukanchita kachay kawsananchipa
chay kuchikunapi.

Alimi, yaykuychi kawsanaykichipa
nishpa rimarka Jesuska.

³³Chaypina chay supaykunaka chay
runamanta llukshirkakuna kuchikuna-
pina kawsanankunapa. Chay kuchiku-
naka kunkaymanta tukuy waykuma
kallpashpankuna pultyarishpa yakuma
urmarkakuna. Chaypina tukuy
chinkarirkakuna.

³⁴Chasna pasahushkakunata rikushpan-
kuna chay kuchita kuyrakkunaka mancha-
rirkakuna. Chaymanta llaktama kallparka-
kuna tukuy wasikunapi rimak rinankunapa.

³⁵Chaypina runakunaka shamurkakuna
rikunankunapa shutipachu kuchikuna
chinkarishkakuna manachu nishpa. Jesús
kahushkanpi paktashpankuna chay runa,
maykanmantami supaykunaka llukshishka-
kuna, suma churarishka, ali yuyaywana
Jesuspa kuchunpi tiyahukta tarirkakuna.
Chasna payta rikushpankuna mancharirka-
kuna. ¿Imanachishkashi kay runata?
nishpa yuyarirkakuna. ³⁶Chay Jesuspa
rurashkanta rikuk runakunaka kwintarka-
kuna, imashnami chay runaka supaykuna-
manta ampirishka. ³⁷Chaymanta tukuy
Gerasa allpapi kawsak runakuna mancha-
rishpankuna Jesusta rimak shamurkakuna:

Anchuriy ñukanchimanta.

Chasna nishpankuna Jesuska botipi
uraykushpan runankunawa pakta
kutirka.

³⁸⁻³⁹Chasna rihushpankuna chay
ampirishka runaka Jesuswa rinayarka.

Ñukapas rinayani kanwa nishpa
rimarka.

Jesuska mana munashpan nirka:

Llaktaykima kutiy rimak rinaykipa
imashnami Yaya Dioska kanta ampishka
nishpa.

Chasna rimashpan chay runaka
llaktanma kutishpan tukuy runakunata
kwintak rirka Jesuska ñami
ampiwashka nishpa.

**Jesuska Jairopa wawanta
kawsachirka, shuk unkushka
warmita ampirka**

(Mt. 9.18-26; Mk. 5.21-43)

⁴⁰Jesuska *Gerasa allpamanta kucha
chimpama kutirka. Chaypi paktashpan
achka runakuna payta chapahurkakuna
kushikushpa tinkunankunapa. Ali
yuyaywa payta kayarkakuna.

⁴¹Chaypi tantarina wasipi shuk
kamachik Jairo shutiyu Jesusta
kayllayak shamurka. Chay Jairopa
shuklla warmi wawan chunka ishkay
watayu wañuhurka. Chay runaka
Jesuspa puntanpi kunkurik shamurka.
Chaypi rimarka:

Yachachik, kanta tapuni wasinima
rinaykipa. ⁴²Shuklla warmi wawayni ña
wañuhun.

Jesuska Jairowa pakta rihushpan
achka runakuna tankanakushpa
kichikta paykunawa pakta rihurka-
kuna. ⁴³Chay runakunapa chawpinpi
shuk unkushka warmipas rihurka.
Chunka ishkay watata paymanta tukuy
uras yawarka urmapayan. Nima pi
atipapayanchu chay warmita ampinata.
Tukuy imankunata tukuchirka ampikku-
nata pagashpan. ⁴⁴Chay warmika

Jesupsa washanmanta kayllayashpan churarishkan shimi puntata llankarka. Chasna llankashkanllapi yawarnin urmahushkaka pitirirka. ⁴⁵Chaypi Jesuska rimarka:

¿Pitaya llankawashka?

Karan shuk rimarka:

Ñukaka kanta mana llankashkanichu.

Chaypi Pedroka rimarka:

Yaya Jesús, kay tukuy runakuna muyukta tankanakushpa kahushpankunami kanta llankashkakuna. ¿Imaraykutaya tapunki ñukanchita pita llankawashka nishpa?

⁴⁶Chasna aynishpankuna Jesuska rimarka:

Musyani yachayniwa ampishkaynita. Chayrayku yachani, maykanmi llankawashka chaytami ampishkani.

⁴⁷Chaymanta chay ampirishka warmika Jesús ña yachashka nishpan chukchurishpa kayllayak shamurka. Jesupsa puntanpi kunkurik shamushpan tukuy pa uyashkanpi rimarka:

Yapa unkushka kashpaynimi churarishkaykita llankashkani. Chay llankashkaynillawami ampirishkani.

⁴⁸Chaypi Jesuska rimarka:

Panini, ñuka kanta ampina yniwa yuyarishpa ñukama shamushkaykirayku ñami ampirishka kanki. Kushilla riy. Ama manchankichu.

⁴⁹Jesús chasna rimahushkanllapira chay tantarina wasipi kamachik Jairo pa shuk runan wasinmanta payta rimak shamurka:

Ña wawaykika wañushka. Ama yankamanta pushamuychu kay yachachikta.

⁵⁰Chayta uyashpan Jesuska Jairo ta rimarka:

Ama mancharinkichu. Ñukallapi sinchikuy. Chasna ñukapi sinchikushpayki wawaykika kishpichiy tukunka.

⁵¹Wasinpi paktashpankuna Jesuska mana munarkachu tukuy yaykunanku-

napa. Pedro, Juan, *Santiago, chay wawapa yayankuna, paykunalla paywa pakta yaykurkakuna. ⁵²Tukuy wañushkata rikunapa shamuhukkunaka kanchapi sinchita kaparishpa wakahurkakuna. Paykunata Jesuska rimarka:

Ama wakaychichu. Kay warmi wawaka manami wañushkachu, puñuhunmi nishpa.

⁵³Shutipa wañushka kashkata yachashpankuna Jesusta asichirkakuna.

⁵⁴Jesuka chay wawapa kwartunpi yaykushpan wañushkata makinmanta apishpan sinchita rimarka:

Shipas, atariy.

⁵⁵Chasna rimashkanllapi chay wañushka shipaska kawsarishpa atarimurka. Chaypina Jesuska rimarka:

Karaychi.

⁵⁶Chayta rikushpankuna chay shipaspa yayan mamanpas yapa kushikurkakuna. Chaypina Jesuska paykunata rimarka:

Ama rimankichichu nima pita kay wawaykichita wañushkanmanta kawsachishkaynita nishpa.

Jesuka chunka ish kay aklashkan runankunata kacharka

Yaya Dios

ña runakunata kamachinata

kallari hushkanmanta

yachachinankunapa

(Mt. 10.5-15; Mk. 6.7-13)

9 ¹Shuk puncha Jesuska chay chunka ish kay runankunata tantachishpan yachayta kurka atipanankunapa runakunamanta supaykunata llukshichinata, unkushkakunatapas ampinata.

²Chaymanta paykunata rimarka:

Yachachik riychi Yaya Dios pa ali kamachinan kay allpapi ña kallari shkanmanta. Unkushkakunatapas ampinkichi.

³Kachahushkanpi rimarka:

Rihushpaykichi ama apankichichu nima tulata, nima bulsaykichita, nima

mikunaykichita, nima kullkikichita. Shuk churarishkaykichillawa riychi. ⁴Shuk wasipi yaykushpaykichika chay wasillapi kipariychi shuk llaktama rinaykichikama. ⁵Shuk llaktapi paktashpaykichi chay runakuna Yaya Diospa shiminta mana uyanayashpankunaka kankunata mana kayankakunachu wasinkunapi. Chasna rurashpankunaka chay llaktamanta llukshiychi kasna nishpa: Yaya Dios kankunataka kastigankami, paypa shiminta mana uyanayashkaykichirayku. Chasna rimaychi yachanankunapa imamantami kastigay tukunkakuna.

⁶Jesús chasna rimashpan chay runankunaka llukshirkakuna. Tukuy llaktakunama rishpankuna Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpa, unkushkakunatapas ampishpa purirkakuna.

Apu Herodes yachanayarka pimi kan Jesuska

(Mt. 14.1-12; Mk. 6.14-16)

⁷Apu *Herodeska chay uras Galilea allpapi kamachik kashpan tukuy imashnami Jesús rurahushkanta uyashpan mana yacharkachu imatami uyayarinka. Shukkunaka Jesumanta rimarkakuna: Chay Jesuska Bawtisak Juanchari, wañushkanmanta kuti kawsarimushka. ⁸Shukkunaka rimarkakuna: Chay runaka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Eliaschari, maykanmi kuti shamunan karka Kishpichikka manara shamuhushpan. Shukkunaka rimarkakuna: Shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikku namantachari kawsarimushka.

⁹Herodeska rimarka: Ñuka kikinmi kamachirkani Juanpa umanta pitinankunapa. ¿Paychu kawsarimushka? ¿Pishi kan chay runaka? Paymanta

runakunaka kwintawanahun achka alikunata rurashkanta nishpa. Chayrayku yapa Jesusta rikunayarka.

Jesuka pichka waranka runakunata kararka

(Mt. 14.13-21; Mk. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰Kutimushpankuna chay chunka ishkay Jesuspa *apostolninkunaka payta kwintak shamurkakuna imatami rurashkakuna. Chaypi Jesuska paykunallata pushashpa rirka samanankunapa nima pi kawsahushkama Betsaida llakta kuchupi. ¹¹Chayta yachashpankuna achka runakuna Jesusta katirkakuna. Katihushkakunata Jesuska kushilla kayashpan yachachirka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta. Chaymantapas tukuy chaypi unkuyuwa kahushkakunata ampirka.

¹²Ña chishiyahushpan chay chunka ishkay runankunaka payta kayllayashpankuna rimarkakuna:

Kachay kay achka runakunata, kay kuchullapi kahuk llaktakunama rishpankuna puñunankunata mikunankunata maskak rinankunapa. Kaypika manami nima shuk runa kawsanchu.

¹³Chaypi Jesuska aynirka:

Kankuna karaychi kay runakunata. Paykunaka aynirkakuna:

Pichka panstu, ishkay challwastulla tiyan ñukanchipaka. Mana kaystullaka paktankachu kay tukuy runakunaraykuka. ¿Rantik rinchimachu ashwanta?

¹⁴Chaypi karkakuna pichka waranka parti runakuna.

Chaymanta Jesuska runankunata nirka:

Paykunata rimaychi tiyarinankunapa, karan shuk muntun pichka chunka pichka chunka.

¹⁵Jesupa rimashkanta kasushpankuna runankunaka tukuy chay runakunata chasna tiyachirkakuna.

¹⁶Chaypina Jesuska chay pichka panta ishkay challwatapas apishpan siluma rikushpan Yayan Diosta agradesirka.

Agradesishkanwasha chay mikunata paki paki rurashpan runankunata kurka chay runakunata karanankunapa.

¹⁷Tukuy saksakta mikurkakuna. Chaywasha puchurishkankunata tantashpankuna chunka ishkay tasata untachirkakuna.

**Pedro Jesusta Yaya Diospa
Kachashkan Kishpichikmi kanki
nishpa rimarka**

(Mt. 16.13-28; Mk. 8.27-9.1)

¹⁸Shuk puncha Jesuska chunlla kahushkapi Yayan Diosta mañarka. Runankunalla paywa pakta kahurkakuna. Chaypina paykunata tapurka:

Runakuna kwintahushpankuna ¿pimi kani ninahuntaya? nishpa.

¹⁹Chaypi paykunaka aynirkakuna: Shukkunaka ninahunmi Bawtisak Juanchari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita. Shukkunaka ninahunmi, Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Eliaschari kanaykita, maykanmi kuti shamunan karka. Ashwan shukkunaka ninahun, shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikchari wañushkanmanta kawsarishka kanaykita.

²⁰Chaypi Jesuska paykunatana tapurka:

Kankunaka ¿pi kanaynitata yuyarinkichi?

Chayllapi Pedroka aynirka:

Kanmi kanki Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik.

²¹Pedro chasna nishpan Jesuska paykunata rimarka:

Nima pita chayta rimankichirachu.

²²Chaymantapas rimarka:

Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka achkata parisayni tiyan.

Ñukanchita kamachik israel masinchi rukukuna, *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas chikniwashpankuna wañuchiwanakuna. Wañushpaynipas kimsa punchamantami Yaya Dioska kawsachiwanka.

²³Chaymanta tukuy payta katihuk runakunatana rimarka:

Kankuna katiwanayashpaykichika ama kankuna kikin munashkaykichita ruraychinachu. Chiknik runakuna kankunata piñarishpa wañuchinayahushpankunapas karan puncha ñukallata mana sakishpa katiwaychi. ²⁴Maykanmi wañuyta manchashpan sakiwan, manana atipanchu ñukawa wiñaypa kawsanata. Maykanmi mana sakishpa katiwahushpan chikninata wañuytapas parisin, chayka wiñaypami Yaya Dioswa kawsanka. ²⁵¿Imata valin shuk runa tukuy kay mundupi tiyashkata apinapa? Tukuy chaykunaka mana yanapanchu wiñaypa ñukawa kawsananpa. ²⁶Chasnalatata maykanmi runakunapa puntanpi pinkan ñukata katiwahushkanta rimanata, shiminitapas yachachinata, chay runataka ñukapas, kay allpama kutimuhushpayni rimasha mana ñukapa kananta. Chay punchaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka shamusha punchahlla rikurishpa, paypa atun yachayninwa paypa *angelkunawa pakta. ²⁷Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta kaypi kahukkunaka manara wañuhushpaykichira Yaya Dios kay allpapi kamachihushkanta rikunkichimi.

**Jesuska suma chuyahlla
rikunayu tukurka**

(Mt. 17.1-8; Mk. 9.2-8)

²⁸Pusak puncha chasna rimashkanwasha Jesuska Pedrota, Juanta, *Santiagotapas pushashpan shuk urku awama sikarka Yayan Diosta mañananpa.

²⁹Mañahushkanllapi uyanka chikanyamurka, intishina punchayachirka.

Churarishkanpas yura chuyahlla sintihukshina rikurirka. ³⁰Chaypina ishkay runakuna rikurik shamurkakuna Jesuswa kwintanankunapa. Chaykunaka karkakunami ñawpa yachachikkuna Moisés Eliaspas. ³¹Yaya Diospa kachashkan suma chuyahlla kahushka chawpipi rikurishpankuna kwintahurkakuna imashnami Jesuska Yaya Diospa manashkanta paktachishpa Jerusalenpi wañunka nishpa. ³²Pedro paywa kahukkunapas yapa puñunayyawa kashpankunapas likcharishka kiparirkakuna. Chaypi Jesús suma chuyahlla kahushkata rikurkakuna, chay ishkay runakunatapas paywa pakta shayahukunata rikurkakuna. ³³Chay ishkay runakuna Jesusmanta anchurihushpankuna Pedroka yapa suma kahushkankunata rikushpan mancharishpa rimarka:

Yachachik, alitami kaypi kahunchi. Ruranchima kimsa tampustuta, shukta kanrayku, shukta Moisesrayku, shukta Eliasrayku nishpa.

Payka mana alita yuyarishpan chasna rimarka.

³⁴Chasna rimahushkanllapi puyuka llantuyachishpan llantupina kiparirkakuna. Chay puyu ukupi yaykuhushpankuna mancharirkakuna. ³⁵Chay puyu ukumanta uyarkakuna Yaya Diospa rimahushkanta:

Kaymi kan Wawaynika. Paytami akllashkani kankunama kachanaynipa. Payllata kasuychi.

³⁶Chasna rimashkanwashalla Jesusta sapallan kahukta rikurkakuna. Chaymanta paykunaka nima pita rimarkakunarachu maykantami rikushkakuna.

**Jesuka supay
unkuchishka wawata ampirka**
(Mt. 17.14-21; Mk. 9.14-29)

³⁷Chay kayantima urkumanta urayku-muhushpankuna achka runakuna

Jesusta tinkuk rirkakuna. ³⁸Chaypi kahukkunapa chawpinkunamanta shuk runaka sinchita rimashpan tapurka:

Yachachik, kanta tapunayani llakichinaykipa wawaynita. Payka shuklla wawaynimiti. ³⁹Paypi shuk supay yaykushpan kunkaymanta kaparichin. Payta chukchuchin, putsku shimimanta llukshinankama. Yapa nanaykunata parisichin, wawaynita mana sakinayanchu. ⁴⁰Runaykikunataka ñami tapushkani supayta llukshichipanankunapa wawaynimanta. Chasna tapushpaynipas mana atipashkakunachu llukshichinata.

⁴¹Chaypi Jesuska aynirka:

Mana ali yuyayyu runakuna, kankunaka manami sinchikunkichichu ñukapi. ¿Ima uraskamanataya kankunata yachachishpalla kiparisha?

Chaymanta wawapa yayanta rimarka: Wawaykita apamuy ñukama nishpa.

⁴²Chay wawaka kayllayahushpan supayka allpama urmachishpan yapa kuchpachirka. Chaypi Jesuska supayta sinchi shimiwa kamachirka llukshinanpa chay wawamanta. Chasna chay wawata ampirka. Ña ampishpan yayanta kurka. ⁴³Tukuy chaypi kahukkunaka yapa kushikurkakuna, Yaya Diospa suma atun yachaywa rurashkanta rikushpankuna.

**Jesuka kutikashka rimarka
wañunanmanta**
(Mt. 17.22-23; Mk. 9.30-32)

Chasna kushikushpankuna Jesús yachayninwa rurashkanta rikushpankuna payka runankunata rimarka:

⁴⁴Kay rimanaynita alita shunkuykichipi wakaychaychi. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kashpaynipas chikniwak runakunaka apichiwashpankuna parisichishpa wañuchiwankakuna.

⁴⁵Alita rimashpa yachachishpantata runankunaka mana asirtarkakunachu

chasna pasananta. ¿Imatashi chasna nishka? nishpa yuyarirkakuna. Yaya Dios yuyayninkunata tapachirka, chay Jesuspa yachachishkanta manara asirtanankunapa. Chaymanta pinkarkakuna Jesusta tapunata rimashkanmanta.

Jesuska yachachin maykanmi tukuymanta ashwan yachayyu kan
(Mt. 18.1-5; Mk. 9.33-40)

⁴⁶Chaymanta Jesuspa runankunaka paykunapura rimanakurkakuna, pishi ashwan yachayyu kan paykunamanta nishpa.

⁴⁷Jesuska yuyarihushkankunata yachashpan shuk wawata makinmanta apishpan paypa kuchunpi shayachirka.

⁴⁸Chaypi runankunata rimarka:

Maykanmi yuyawashpan shuk wawata yuyashpan wasinpi yaykuchin, chayka ñukatami yaykuchiwan. Maykanmi ñukata yaykuchiwan, paymi kachawak Yayayni Diostapas yaykuchin. Chayrayku maykanmi tukuy kankunamanta ashwan mana valikshina kan, paymi yapa valik kan.

⁴⁹Chaymanta Juanka rimarka:

Yachachik, shuk runata rikushkanchi shuk runamanta supayta llukshichihukta, Jesús atipachiwashpan kanta kamachini llukshiy nishpa. Payka mana ñukanchiwa purikchu kan. Chayrayku rimarkanchi ama chasna rurankichu nishpa.

⁵⁰Chaypina Jesuska payta rimarka:

Ama chasna rimaychichu chay runata. Maykanmi kankunata mana chikninchu, chayka kankunata sumakta yanapahun.

Jesuska mana munarkachu samaritano runakunata kastiganata

⁵¹Chaypina Jesús siluma kutinan punchakuna ña paktarihushpan payka nima imata manchashpan Jerusalemata rirka. ⁵²*Samaría allpapi paktashpan-

kuna Jesuska ishkay runankunata kacharka shuk llaktama wasita maskanankunapa, chaypi puñunankunapa. ⁵³Chay llaktapi kawsak runakunaka Jesusta mana yaykuchinayarkakunachu, Jerusalemata rihushkanrayku.

⁵⁴Jesuspa runankunaka *Santiago Juanpas chayta rikushpankuna nirkakuna:

Yachachik ¿munankichu rimananchipa silumanta nina urmananpa kay llaktapi kawsak runakunata rupachinanpa?

⁵⁵Chasna nishpankuna Jesuska tikrarishpan chay ishkantita piñashpa rimarka:

Kankunaka mana yachankichichu imashnami shunkuykichika kanahun. Ñuka mana shamushkanichu runakunata wañuchinaynipa, ashwan kishpichinayniami shamushkani.

⁵⁶Chaymanta shuk llaktamana rirkakuna.

Jesuska shuk runakunata rimarka imashnami payta katinankuna tiyan
(Mt. 8.19-22)

⁵⁷Ñampita rihushkankunapi shuk runa kayllayashpan Jesusta rimarka:

Maytapas rishpayki kanta katinayani nishpa.

⁵⁸Chaypi Jesuska aynirka:

¿Imatata yuyarishpayki katinayawanki? Kankunata rimani, mahaskunapa tiyan uchkunkunaka, maypimi kawsanahun. Pishkukunapapas tiyan wasinstukunaka, maypimi samanahun. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapaka mana nima ima tiyawanchu maypimi samasha.

⁵⁹Chaymanta shuk runata Jesuska rimarka:

Ñukata katiway.

Payka aynirka:

Yachachik, chapawankira yayayni wañushkata urku uchkupi churanayni-kama. Chaywasha shuti kanwa risha.

⁶⁰Chayta rimashpan Jesuska aynirka:

Yaya Diospa shiminta mana kasunayakkunaka wañushkakunashina kashpankuna paykuna chay wañushkakunataka urku uchkupi churashpa tapanahuchun. Kanka runakunata yachachikriy Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallariishkanmanta nishpa.

⁶¹Chaymanta shuk runaka Jesusta rimarka:

Yachachik, ñukapas kanta katinayani. Chapawankira aylluynikunata rimak rishara kanwa rinaynita.

⁶²Chasna nishpan Jesuska aynirka:

Shuk runa kanuwanpi kawishpa rihushpanka manami washanma rikushpa rinmachu. Chasna rihumaka, shuk ratu kaspipi takarishpan tikrama. Chasnallatami shuk runa ñukata katiwahukka tukuy shunkunmanta pacha munashpa katiwanan tiyan. Ñawpa rurashkaykitashina runanayashpaykika chasnaka manami valinkichu Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsanaykipa.

**Jesuka kanchis chunka
runakunata kacharka**

10¹Chaymanta yachachishkanwasha Jesuska yuyarirka achka llaktakunama rinata. Manarapas rihushpan kanchis chunka runakunata akllashpan kacharka paymanta puntiru rinankunapa. Ishkay ishkayta kacharka runakunata yachachinankunapa.

²Kachahushpan rimarka: Rikuychi, shuk atun chakrapi tarpu muyukuna pukushka kashpanka achka runakunata munanchi utkalla pallanankunapa, mana ismunanpa. Chasnallatata achka kay allpapi kawsak runakuna Yaya

Diospa shiminta uyashpankuna kirinkakuna. Chasna kashpanpas mana achka yachachikkuna tiyanchu. Chayrayku Yaya Diosta mañaychi kachananpa ashwan paypa shiminta yachachikkunata. ³Kunan riychi. Kankunata kachahuni obeha wawakunatashina pumakuna chawpipi. Achka llaktakunapi purishpaykichi runakunaka kankunata chikninkakuna. Chayrayku ñukapi sinchikuychi. ⁴Rihushkaykichi ama apaychichu bulsata, kullkita, nima chakikichirayku ashwan shuk churarinata. Ñampipi shuk runata tinkushpaykichika ama shayarinkichichu kwintanaykichi.

⁵Shuk wasipi yaykushpaykichi chay wasipi kahushkakunata puntiru rimankichi Yaya Dios kankunata yanapachun wiñaypata kushilla kawsanaykichipa nishpa. ⁶Chasna kushilla kawsanata munashpankunaka Yaya Dios chay rimashkaykichita paykunarayku paktachinkami. Mana munashpankunaka Yaya Dios paykunarayku mana paktachinkachu. ⁷Maykan wasipimi kankunata kayanahun, chay wasillapi kipariychi. Ama puñuk riychichu shuk wasipi shuk wasipi. Imatachari karanahun upyachinahun, chayta mikuychi upyaychi. Shuk tarawak runaka munanmi pagay tukunata. Paykunaka chay mikunawami kankunata paganahun, Yaya Diospa shiminta yachachishkaykichirayku. ⁸Shuk llaktapi paktashpaykichi shuk runakanapas kankunata kayankakuna. Imatapas kankunata karahushpankunaka mikuychilla. ⁹Chaypi unkushka kahukkunata ampiychi. Yachachihushpaykichi rimaychi ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi nishpa.

¹⁰Shuk llaktapi paktashpaykichi chaypi kawsak runakuna kankunata mana

yaykuchinayashpankunaka kanchama llukshishpaykichi rimankichi: ¹¹Yaya Dios kankunata kastigankami, paypa shiminta mana uyanayashkaykichirayku. Ñukanchita mana yaykuchinayashpaykichi-pas kay rimananchita alita uyaychi ñami kallarihun Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi nishpa. ¹²Kankunata rimani, Yaya Dios shuk puncha sinchita kastiganan tiyan chay llaktapi kawsak runakunata. Ñawpa Sodoma llaktapi millaypata rurak runakunamanta pasatami Yaya Dioska paykunata kastiganka.

**Jesuska mana kasunayak
runakunata rimarka**
(Mt. 11.20-24)

¹³Jesuska rimashpalla katirka: Ay kankuna Korasín llaktapi kawsak runakuna. Ay kankuna Betsaida llaktapi kawsak runakuna. ¡Imashna kastigushi kankunarayku kanka! Kankunawa kashpayni atun yachaywa achka ruranakunata rurashpaynipas kankunaka Yaya Diosta mana kasunayashkankichichu. Chay Yaya Diospa mana akllashkan Tiro llaktapi, Sidón llaktapi kawsakkuna rikunahuma karka atun yachaywa rurashkaynikunata, Yaya Diosta kasunahuma karka. Chay urasllapi paykunaka yapa pinkaywa llakirishpankuna wakanahuma karka, millaypa rurahushkankunata sakishpankuna alitana ruranankunapa. ¹⁴Yaya Dioska kastiganan punchapi Tiro, Sidón llaktakunapi kawsak runakunamanta kankuna Korasín, Betsaida llaktakunapi kawsak runakunata ashwan sinchita kastiganka. ¹⁵Kankuna Kapernaum llaktapi kawsak runakuna ¿imaraykuta yuyarinkichi Yaya Dios ñukanchita siluma pushanka nishpa? Mana chasnachu. Nina mana wañukmami rinaykichi tiyan, ñukata mana kiriwashkaykichirayku.

¹⁶Chaymanta Jesuska kachanan runankunata kutikashka rimarka:

Maykanpas kankunata uyashpankunaka ñukatapas uyawanahun. Maykanpas rimahushkaykichita mana uyanayanchu, ñukatapas mana uyanayawanchu. Chasnallatata ñukata mana kasunayak runaka kachamuwashka Yaya Diostapas mana kasunchu nishpa.

**Chay kanchis chunka ishkay
Jesuspa kachashkan runankuna
kutirkakuna**

¹⁷Chaymanta chay kanchis chunka ishkay Jesuspa kachashkan runankuna achka llaktakunapi yachachishpa purirkakuna. Chaypina yapa kushilla kutishpankuna Jesusta kwintarkakuna:

Yaya Jesús, kan ñukanchita atipachishpayki rimashpanchi supaykunapas ñukanchita kasushpankuna runakunamanta llukshishkakuna.

¹⁸Chasna chay runankuna kwintashpankuna Jesuska rimarka:

Ari, ñuka kankunata atipachishpaynimiti supaykunata winsishkankichi. Chasnashpaykichi rikushkani supaykunapa atun apunkunata rayushina silumanta urmahushkata. ¹⁹Chay supaykuna machakuya uputinti sulimanwa waklichikshina kankunata shunkuykichipi waklichinayanahun. Ñuka kankunata atipachishkani tukuy supaykunata winsinaykichipa, kankunata mana imanachinankunapa. ²⁰Yapa achkata kushikunkichi supaykunata runakunamanta llukshichishkaykichirayku. Kankunata rimani, ashwanta kushikuychi shutikichika silupi killkarishka kashkankunarayku wiñaypa Yaya Dioswa kawsanaykichipa.

**Yaya Diospa Espíritun Jesusta
kushichirka**
(Mt. 11.25-27, 13.16-17)

²¹Chasna chay runankunata rimashpan Yaya Diospa Espíritun Jesusta

sumakta kushichirka. Chaypina Yayan Diosta rimarka: Yayayni, yapa alimi kanki. Atun yachaykiwa silupi allpapi-pas kamachikmi kanki. Kushikunimi mana yachakchu kani nishpa yuyarik runakunallata yachaykita asirtachish-kaykirayku. Chay yachak kanankunata yuyarik runakunata mana asirtachish-kankichu yachaykita. Ari Yayayni, kan kikin munashkaykirayku chasna rurashkanki.

²²Yayanta chasna mañashkanwasha runankunata rimarka: Yayaynimi rimawarka ñukalla tukuyta kamachinaynipa. Payllami ñukata alita riksiwan. Kankunaka manami alitachu riksiwankichi. Chaymantapas Yaya Diospa Wawan kashpayni ñukallami payta alita riksinimashnami kan. Maykankunallatami ñuka riksinichini, paykunallami Yayayni Diosta riksinkakuna.

²³Chaymanta runankunallowana kahushpan rimarka: Kushilla kankakuna kankunashina rurahushkaynita rikukkuna, yachachihushkaynita uyakkunapas.

²⁴Kankunata rimani, ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna, achka apu wañukunapas ruranaynita yapa rikunayarkakuna, yachachinaynita yapa uyanayarkakuna. Tukuy paykunaka mana rikuwashpankunara mana uyawashpankunara wañurkakuna.

**Jesuka ali yanapak samaritano
runamanta yuyachishpa yachachin
(Mt. 19.16, 22.35-40; Mk. 12.28-34)**

²⁵Chaymanta shuk puncha Moisespa killkashkanta shuk yachachikka Jesusta kayllayashpan tapurka:

Yachachik ¿imatata rurashpaynita atipaynima Yaya Dioswa silupi wiñaypa kawsanata?

²⁶Jesuka aynirka:

Chay ñawpa Yaya Diospa killkachishkanpi ¿imatata ruranaykipa riman?

²⁷Chay runaka aynirka:

Tukuy shunkuykimanta pacha Yayayki Diosta sumakta yuyashpa, sumakta munashpa kawsanayki tiyan. Payta yuyahushpaykika alikunata yuyarishpa rurashpa kawsanayki tiyan. Chaymantapas runa masikikunata yuyay kan kikitashina nishpa.

²⁸Chaypina Jesuka aynirka:

Alitami ayniwashkanki. Tukuy rimawashkaykita rurashpaykika Yaya Dioswa silupi wiñaypa kawsak rinkimi.

²⁹Chay yachachikka runa masinta mana yuyahushpanpas yuyanata munakshina tukushpan Jesustana tapurka:

¿Maykan runataya kan runa masinika payta yuyanaynipa?

³⁰Chaypina Jesuka yuyayninmanta shuk kwintuwa yuyachishpa aynirka:

Shuk runa Jerusalén llaktamanta Jerikó llaktama rirka. Ñampipi rihushpan shuwakuna payta tinkurkakuna. Chaypi tukuy paypa tiyapushkanta kichurkakuna churarishkankunatapas. Kaspiwa waktashpankuna lismayachishpa wañushkatashina sakimurkakuna.

³¹Chay uraslla shuk *saserdote shamuhurka chay ñampillatata. Rikuhushpan chay makashka runa wañuhukta, mana yanapanayashpan karullata pasarka. ³²Chaymanta *Yaya Diospa wasinpi saserdoteta shuk yanapak pasarka chay ñampillatata. Pay ñawpa kawsak Levipa miraymanta karka. Wañushkatashina rikushpan karullata pasarka. ³³Chaymanta *Samarimanta runa shamurka chay ñampillatata. Chay lismayashkata rikuhushpan yapa llakichirka. ³⁴Kayllayashpan chay runata, uchillastu *vinuta uchillastu aseitewa chapushpan pitirishkankunata kakurka ampirinanpa. Chaymanta llachapawa wankupurka.

Atarichishpan sikachirka pay kikinpa burrun awapi. Shuk puñuna wasima pushashpan sirichik rirka kuyrananpa. ³⁵Kayantima chay Samariamanta runa shuk llaktama rihushpan wasi amuta kullkita pagashpan rimarka: Kuyrapanki kay unkushka runata. Kay kullki kushkaynimanta ashwanta gastashpaykika kutimushpayni kutichishkayki nishpa.

³⁶Chaypina Jesuska chay yachachikta tapurka:

Kunanka yuyariy. Chay kimsa runakunamanta ¿maykanta chay shuwakuna lismayachishkata yuyak runa karka?

³⁷Chaypina chay runaka aynirka:

Chay llakichishpan yanapak runami makarishka runata sumakta yuyarka.

Chasna aynishpan Jesuska rimarka:

Kanpas chay yanapak runashina tukuy runa masikikunata yanapashpa kawsay.

**Jesuka Martapa Mariapa wasinpi
yaykushpan yachachirka**

³⁸Jesús runankunawa ñampita rihushpan shuk uchillastu llaktapi paktarka. Chaypi shuk warmi Marta shutiyu Jesusta kushikushpa wasinpi yaykuchirka.

³⁹Martapa tiyarka shuk ñañan Maria shutiyu. Mariaka Jesuspa chakin kuchupi tiyahurka yachachihushkanta uyananpa. ⁴⁰Chaykama Martaka mikunata yanuhurka Jesusta karananpa. Achkata tarawashpa musparihurka. Chaypina Martaka Jesusta rimarka:

Yachachik ¿manachu llakichiwanki? Ñañaynika sakishka tukuyta sapallayni ruranaynipa. Rimay payta yanapak shamuwananpa.

⁴¹Chasna nishpan Jesuska aynirka:

Marta, Marta, musparishpa kahunki chay tukuy imakunata ruranaykipa.

⁴²Tarawanaykimanta ashwan ali kama, yachachihushkaynita yachakunaykipa.

Mariaka alita yachakuhun. Mana munanichu yachakuhushkanta sakinanpa. Kay yachakuhushkantaka nima pi kichunkachu.

**Jesuka yachachin imashnami Yaya
Diosta mañashunchi**
(Mt. 6.9-15, 7.7-11)

11 ¹Shuk puncha Jesuska Yayan Diosta mañahurka. Mañanata tukuchishpan shuk runan kayllayashpa rimarka:

Yaya Jesús, ñukanchitapas yachachiy Yaya Diosta mañanata imashnami Bawtisak Juanka runankunata yachachirka.

²Chasna tapushpan Jesuska rimarka: Mañahushpaykichi kasna ninkichi:

Yaya Dios, kanllami kanki yayan-chika.

Yanapay tukuy runakuna kanta yapa ali kanaykita yuyanankunapa.

Kay allpata ali kamachinaykita ruray.

³ Karan puncha ñukanchita kuy mikunanchita.

⁴ Yaya Dios, ñukanchita llakichiy mana alita rurashkanchikunamanta. Chasnallatata ñukanchipas runa masinchikunata llakichinchi tukuy ñukanchita mana alita rurashkankunamanta.

Ama sakiychu supay ñukanchita pantachichisha nishpa sinchita kamashpan mana alikunata rurananchipa, ashwan kishpichiy ñukanchita tukuy millaypakunamanta.

⁵Jesuka ashwanta asirtachinayashpan shuk yachachinata rimarka: Akuychi yuyarishunchi. Shuk munashkayki amigu tiyashpanka chawpi tupapi wasinma tapuk rinkima: Wawkinistu,

shuk uchillastu mikunaykita kuway.

⁶Kunalla shuk wawki karumanta wasinipi paktamushka. Mana tiyawan-chu mikunaynika karanaynipa. ⁷Payka wasin ukumanta rimama: Ama killachi-waychu. Pungkuka sumaktami taparishka. Wawaynikunaka puñuhun-kunami ñukawa. Mana atipanichu nima imata kanta kunata.

⁸Kankunata rimani: Yuyashkan amigun kashpantata mana kushpanka ¿manachu atarishpan kuma maykantami munahun mana ashwanta killachiy tukunanpa?

⁹Chayta yuyachishpa rimani, munash-kaykichita tapuychi Yaya Diosta, payka kankunata kunkami. Yaya Diosta maskashpaykichika payta tarinkichimi. Paypa kamachinanpi yaykunayashpa punkupi kayahukshina kashpaykichi Yaya Dioska kankunata yaykuchinkami. ¹⁰Maykanmi tapun, paytaka kunkami. Maykanmi maskan, tarinkami. Maykanmi punkupi kayan, payraykuka paskankami.

¹¹Shuk wawa yayanta challwata tapushpanka yayanka mana kumachu shuk machakuyata mikunanpa. ¹²Chas-nallatata shuk lulunta tapushpanka lulunranti mana kumachu uputintita mikunanpa. ¹³Kankuna mana alita rurashpa kawsakkuna kashpaykichipas wawaykichita alikunallata kunkichi. Ashwan silupi kawsak Yayanchi Dios suma ali shunkuyuta tapushpaykichika kankunata paypa Espirituntami kunka.

**Runakuna yanka rimarkakuna
Jesuska supaypa yachayninwami
kahun nishpa**

(Mt. 12.22-30; Mk. 3.20-27)

¹⁴Shuk puncha Jesuska shuk runamanta supayta llukshichihurka. Chay runaka supay paypi kashkanrayku mana atiparkachu rimanata. Supayka

chay runamanta llukshishpan chay runaka mushumanta rimarkana. Chayta rikushpankuna runakunaka mancharir-kakuna. ¹⁵Shukkunaka rimarkakuna: Kayka supaykunapa apun *Beelsebupa yachayninwami supaykunata llukshichin.

¹⁶Shukkunaka yapa runakunata riksichinayashpankuna Yaya Diospa mana kachashkan kananta Jesusta tapurkakuna:

Ñukanchirayku ruray Yaya Diospa yachayninwa shuk nima ima uras rikushkanchita nishpa.

¹⁷Jesuka yuyarihushkankunata yachashpan rimarka:

Maykan llaktakunapi apukunapura chikninakushpa wafunakuhushpanku-naka chaypi kawsak runakunaka llampumi tukurinkakuna. Chasnallata-tami shuk wasipi kawsakpura chiknina-kushpa makanakuhushpankunaka chasnaka shikwarinahumi. Supayka mana wichumachu supay masinkunata shikwarinankunapa paykunapura.

¹⁸Chasnallatata supaykunapa apun paypa kamachishkankunawa piñana-kushpankuna paykuna kikin rurahush-kankunata waklichinahuma. Chasnash-pankuna ¿imashnataya payka alita kamachima? Kankuna niwankichi Beelsebupa yachayninwami supayku-nata llukshichin nishpa. ¹⁹Chasna kashpanka ¿pita kankunata katikkuna-taka yanapan supaykunata runakuna-manta llukshichinankunapa? ¿Paykuna-pas Beelsebupa yachayninwachu supaykunata runakunamanta llukshichi-nahun? Kankunaka alitami yachankichi Yaya Dios paykunata yanapananta. Chayraykumi paykuna kikin rikuchina-hun kankuna yankamanta rimawahush-kaykichita. ²⁰Yayayni Diospa yachay-ninwami supaykunata llukshichini. Chay rurashkaynita rikushpaykichi

yachankichi Yaya Diospa ali kamachinanan chawpikichipi ña kallarishkanta.

²¹Rikuychi. Shuk sinchi runa sumakta alicharishka kashpanka lansanwa wasinta sumakta kuyran, tukuy imankunata sumakta wakaychan mana shuwanankunapa nima imata. ²²Shuk paymanta ashwan sinchi runa shamushpanmi payta winsishpan lansanta kichunka, maypimi pay sinchikurishka kahurka. Tukuy ima tiyahushkata apashpan paywa pakta kahukkunawa chawpinakun. Chasnallatata ñukami kani chay winsik runashina, chayrayku supaykunata llukshichihuni. ²³Kankuna mana kiriwashpaykichika chikniwahunkichimi. Runakunata ñukamanta alita yachachishpa mana yanapawashpaykichika pantachichishpa ñukamanta anchuchinkichi.

²⁴Jesuskas shuk yachachinata yachachihushpan kasna nirka: Shuk supay shuk runamanta llukshishpanka yaku illa allpakunapi purin maskashpa maypimi kawsanka nishpa. Mana maypi samananta tarishpanka yuyarin kutishara chay llukshishkayni runamallatata nishpa. ²⁵Kutishpanna chay runata tarikrin shuk wasi suma chusha picharishkatashina. ²⁶Chayta rikushpan kanchis paymanta ashwan millaypata rurak supay masinkunata kayakrin chaypillatata kawsak shamunankunapa. Pushamushpan chay runapina yaykunahun kawsanankunapa. Chaymantana chay runaka ñawpamanta ashwan millaypakunatana rurashpa kawsan. Kankunaka yapa millaypata rurak kashpaykichimi chay achka supay yaykushka runashina kankichi.

Pikunami kushilla kankakuna

²⁷Jesús chay shimikunata rimahushpan shuk warmi chawpinkunamanta kaparishpa rimarka:

¡Kushilla kachun, maykan warmimi kanta wawayashpa chuchuchishpa wiñachirka!

²⁸Payka aynirka:

Ashwan kushilla kankakuna, maykan-kunami Yaya Diospa shiminta uyanahun kasunahun.

Mana kirinayak runakuna Jesusta tapurkakuna Yaya Diospa yachayninwa rurashkanta rikuchinanpa

(Mt. 12.38-42; Mk. 8.12)

²⁹Achka runakuna paypa kuchunpi tantarishpankuna Jesuskas rimarka: Kankuna kay punchakunapi kawsak runakuna mana ali yuyayyukunachu kankichi. Yaya Diospa yachayninwa ruranaynita rikunayankichi. Chasna tapuwashpaykichipas manami rurashanchu. Kayllatami rikunkichi, imashnami Yaya Dios chay ñawpa paypa yachayninwa yachachik Jonás^e wañuta kacharka yachachinanpa, chasnallatamami ñukatapas kachawashka. ³⁰Imashnami Jonaska Nínive llaktapi kawsakunata mana alita rurashkankunata rikuchirka, chasnallatamami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kay punchakunapi kawsak runakunata millaypa rurashkankunata rikuchini. ³¹Ñawpa shuk atun apu warmi yapa karu llaktamanta shamurka, atun apu Salomón yapa yachaywa rimahushkanta uyananpa. Ñukaka Salomonmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas manami kirivanayankichichu. Chayrayku Yaya Diospa kastiganan puncha chay karu llaktamanta atun apu warmika atarishpan kankuna kay punchakunapi kawsak runakunamanta uchata rurashkankichi nishpa Yaya Diospa puntanpi rimanka. ³²Chasnalla-

tata Yaya Diospa kastiganan punchapi Ninivepi kawsak runakunaka kay punchakunapi kawsak runakunata atarishpa uchata rurashkankichi nishpa rimankakuna. Chay runakunaka Jonaspa rimashkanta uyashpankuna kallarikakuna alita ruranatana. Ñukaka Jonasmanta ashwan atun yachayyu kashpaynipas manami kirinayawankichichu.

Jesuska yachachin shuk lamparin punchayachikshina kawsananchipa
(Mt. 5.15, 6.22-23)

³³Chaymantapas Jesuska nirka: Nima pi lamparinta apichishpan pakashpa churamachu kawitu ukupi. Ashwan churanchima awapi lamparín tiyachinapi chay wasipi yaykuhukunata punchayachinanpa. ³⁴Ñawiki kanrayku punchata rikuchikmi. Ñawiki ali kashpanka alita rikuk punchapi purihushkashina kawsanki. Ñawiki mana ali kashpanka amsapi purihushkashina kawsanki. ³⁵Chayrayku alita kuyrariy tukuy kanpi punchata rikuchikshina tukuyta alita riksichik asirtachik kashkaka mana waklishpa amsashina tukushka kananpa. ³⁶Tukuy yuyaykika shunkuykika punchashina ali kashpanka tukuy kawsaykika ali kanka, imashnami shuk lamparin suma puncha rikuchihushkashina.

Jesuska fariseokunata, Moisespa killkashkanta yachachikkunatapas piñarka
(Mt. 23.1-36; Mk. 12.38-40; Lk. 20.45-47)

³⁷Chasna rimashkanwasha shuk *fariseo Jesusta kayarka wasinpi mikuk rinanpa. ³⁸Manara mikuhushpankuna israel runakuna makinkunata mayllari-payanahun. Jesuska makinta mana mayllarishpa mikuhushpan chay

fariseoka rikurayarka. ³⁹Jesuska chay fariseopa mana alita yuyarihushkanta yachashpan nirka:

Rikuychi, kankuna fariseokunaka tukuy rurashkaykichiwa alita rikurishpaykichipas shunkuykichipika millaypa yuyayyu kankichi, shukkunapa ima tiyapushkanta llullachishpa shuwakuna. Pusilluta kallanata washanllata mayllak runakunashina kankichi, ukunta susyata sakinkichi. ⁴⁰Mana ali yuyayyu runakunami kankichi. ¿Manachu yachankichi Yaya Dioska mana aychanchillata rurashkanta? Payka rurashka tukuy yuyayninchitapas. ⁴¹Chayrayku shunkuykichita yuyaykichita alichashpaykichi charishkaykichimanta nima imayukunata ali yuyaywa kuychi. Chasna rurashpaykichiram shuti ali kankichi Yaya Diospa rikushkanpika.

⁴²Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Kulantru, ali kiwa, tukuy mikuna yuyukunamantapas chunkamanta shukta Yaya Diosta kunkichi. Chasna Yaya Diospa kamachishkanta shuk parti paktachishpaykichipas chay ashwan ali kasna nishkan kamachishkankunata mana paktachinkichichu: Alillata rurashpa rimashpa kawsaychi. Runa masakichita yuyashpa yanapaychi. Yaya Diostapas yuyashpa kawsaychi nishpa. Chay kamachishkankunataka paktachinaykichi tiyan chay shukkunawa pakta.

⁴³Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Tantarinanchi wasikunapi munankichi tukuymananta suma tiyarinakunapi tiyarinata, runakuna kankunata aputashina rikuhushkankunata rikuchishpa. Ñampikunapi plasakunapi purishpaykichi yapa munankichi tukuy runakuna kankunata aputashina saludanankunapa.

⁴⁴Ay fariseokuna, ¡imashna kastigushi kankunarayku kanka! Llullachiysikiku-

nami kankichi. Wañushkakunata churashpa kanchamanta mana riksiypa sumakta tapashka uchkushinami kankichi. Mana rikuchinkichichu ukupi millaypa kahushkaykichita. Runakunaka awanta purishpa pasanahuma, mana yachanahumachu imami ukupi tiyahun.

⁴⁵Chasna nishpan Moisespa killkashkanta shuk yachachikka rimarka:

Yachachik, chasna rimashpayki ñukanchitapas piñahukshinami mana ali kashkanchita rimahunki.

⁴⁶Chaypi Jesuska aynirka:

Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna, ñimashna kastigushi kankunaraykupas kanka! Shuk patrón runankunata llasha kargata apachihukshinami kankichi. Yaya Diospa shiminta yachachihushpaykichika yuyaykichimanta achka kamachinakunata yachachinkichi Yaya Diospatashina kasunankunapa. Chasna yachachishkaykichinawa nitishkashina rurahushpaykichipas nima shuk uchillastuta paykunata yanapankichichu. ⁴⁷Ay, imashna kastigushi kankunarayku kanka! Ñawpa yaya rukuykichinawañukuna Yaya Diospa yachayninwapa shiminta yachachikkunata wañuchirkakuna. Kankunaka paykunapa aychanta churashkankunata sumayachinkichi. ⁴⁸Chasna rurashkaykichinawa rikuchinkichi, ñawpa yaya rukuykichikunapa rurashkankuna ali kananta nihukshina kanaykichita. Paykuna Yaya Diospa yachayninwapa yachachikkunata wañuchirkakuna. Kankunaka paykunapa aychanta churashkankunata sumayachinkichi.

⁴⁹Chayraykumi Yaya Dioska atun yachayyu kashpan rimarka: Kachashami yachayniwa yachachikkunata, chaymantaapas *apostolnikunata. Shukkunataka chiknishpa wañuchinkakuna, shukkuna-

taka parisichinkakuna. ⁵⁰⁻⁵¹Yaya Dioska munduta rurashkanmanta pacha kunankama runakunaka achka paypa yachayninwapa yachachikkunata chiknishpankuna wañuchirkakuna. Abelta ali runa kashpantata wawkinka wañuchirka. Chaymanta pacha runakunaka Yaya Diospa yachayninwapa achka yachachikkunata wañuchirkakuna. Chaywasha Sakariastana *Yaya Diospa wasinpi wiwakunata rupachina tuchpashina kuchupi kahushpanpas wañuchirkakuna. Kunan kankunapas tukuy paykunapa mana alita rurashkankunata yachashpaykichipas chasnalla rurashpa katinkichi. Chayraykumi Yaya Dioska manana chapankachu tukuy chaykunamanta kastigananpa. Kankunataka atuntami kastiganaka.

⁵²Ay Moisespa killkashkanta yachachikkuna ñimashna kastigushi kankunarayku kanka! Mana alita yachachishpaykichin runakunata arkankichi shutipa ali kashkata yachanankunapa. Kankuna kikin mana munashkankichichu uyanata, imashnami Yaya Diosta riksinkichi. Chasna kashpaykichinawa Yaya Diosta riksinayak runakunatapas pantachinkichi payta mana riksinankunapa.

⁵³Jesuka chasna rimashpan Moisespa killkashkanta yachachikkuna, fariseokunapas yapa piñarishpankuna kallarirkakuna achkata tapunata. ⁵⁴Chasna tapurkakuna Jesús shuk shiminta pantachishpa rimananpa, chaymanta payta uchachishpankuna apunkunana wañuchichinankunapa.

**Jesuka yachachin mana ali
kawsahushkanchita alishina
tukushpa mana pakananchipa
(Mt. 10.26-27)**

12 ¹Jesús yachachihushkanpi achka waranka runakuna tantarirkakuna. Kichkikta shayarishpan-

kuna tankanakushpa paykunapura kahurkakuna. Chasna tantarishpankunapas Jesuska puntiru runankunallata rimarka: Kuyrariychi *fariseokunapa yuyayninkunamanta. Paykunaka rimanahun Yaya Diosta alita kasunan-kunata. Chasna rimashpankunapas manami alitachu ruraspa kawsahun-kuna. Chasna mana ali yuyayyu kashpankuna runakunata yachachina-hun paykunashina llullachikkuna tukunankunapa.

²Nima shuk rimashkanchika, rurash-kanchika pakalla kiparinkachu. Tukuy yuyayta shunkunchipi pakahushkanchi-taka Yaya Dios tukuy runakunata riksichinka. ³Chasna kashpan pakalla rimashkaykichita tukuy yachankakuna. Wasi ukupi punkuta tapashpa alimanta rimashkaykichita wasi awamanta kaparishkatashinami tukuy uyanka-kuna.

**Jesuka yachachin chiknik
runakunata mana manchananchipa**
(Mt. 10.28-33, 12.32, 10.19-20)

⁴Munashkayni wawkinikuna paninikuna, kankunata rimani, ama manchaychichu aychaykichillata wañuchinata atipak runakunata. Manami ashwanta kankunata atipana-hunchu rurana. ⁵Ñukaka kankunata rimani pitami manchanaykichi tiyan. Kankunata wañuchishkankunawasha nina mana wañukma wichunata atipak Yaya Diosta, payta shuti manchaychi.

⁶Yuyariychi pishkukunapi. Mana yapa chaniyu kashpankuna pichka pishkustunata ishkay kullkistullawa atipanchi rantinata. Chasna kashpankunapas Yaya Dioska mana kunkarinchu nima shukta paykunamanta. ⁷Yaya Dios kankunata-pas alita kuyran. Pishkukunamanta ashwan pasatami kankunata yuyan. Kankunata yuyashpan alita riksini. Nima

shuk uchilla chukcha umaykichipi tiyashkaka paymanta kishpinchu. Chayrayku ama manchaychichu nima pita nima imatapas.

⁸Kunan kankunata rimani, maykan runami mana pinkashpa ñukamanta riman runa masinkunapa puntankunapi ñukami Jesusta katik kani nishpa, paymantaka ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapas *angelkunapa puntanpi Yaya Diosta rimasha kay runata riksini nishpa. ⁹Maykanmi runa masinkunapa puntanpi pinkashpa ñukamanta payta mana riksini nishpanka ñukapas angelkunapa puntanpi kay runata mana riksini nishpa Yaya Diosta rimasha.

¹⁰Maykan runami piñarishpan millaypata riman ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runamanta, paytaka Yaya Dioska llakichinkami. Maykan runami Yaya Diospa Espiritunmanta piñarishpan millaypata riman, chaytaka Yaya Dioska manami llakichinkachu.

¹¹Chiknik runakuna kankunata apishpa pushankakuna tantarina wasikunapa apunkunama, llaktaykichipa apukunamapas. Chasna apiy tukushpaykichipas mana yapa yuyarishpa kaychichu ¿imashnashi aynisha? ¿imatashi rimasha? nishpa. ¹²Chay urasmi Yaya Diospa Espiritunka kankunata yuyachinka imashnami rimankichi.

**Jesuka shuk yapa achka kullkiyu
mitsak runakunamanta
yuyachishpa yachachin**

¹³Chaypi chay achka runakunapa chawpinkunamanta shuk runa Jesusta rimarka:

Yachachik, kanmi kanki atun yachayyu. Chasna kashpan wawkinita rimapay chawpinakunanchipa yayayni wañupa charishkanta.

¹⁴Jesuka mana munashpan aynirka: Runa masini, mana shamushkanichu shuk apushina kankunata yanapanaynipa rimanakushpa kahushkaykichipi alichanaykichipa, nima yayayki wafupa charishkanta chawpinakunaykichipa.

¹⁵Tukuy runakunatana rimarka:

Alita yuyariychi. Ama imaykichita mirachinayashpa kawsaychichu. Runapaka achka iman tiyahushpanpas mana kushillachu kawsama kay mundupi.

¹⁶Chaymanta chaypi kahukkunata yachachinanpa Jesuka kwintarka: Tiyarka shuk runa achka imayu. Shuk wata chakrankunapi tarpunkunaka yapa achkata muyuyarkakuna. ¹⁷Chay runaka yuyarirka ¿imatashi ruraynima? Mana tiyawanchu ashwan wasinika pallashekaynita wakaychaynaya. ¹⁸Payka yuyarishpan nirka: Ña yachani imashnami rurasha. Kay uchilla wakaychana wasinikunata urmachishara ashwan atun wakaychana wasikunata rurayanypa. Chaypi tukuy pallashekaynikunata ashwan ima tiyawashkakunatapapas wakaychasha. ¹⁹Chaymanta ñuka kikinta rimasha: Kunanka tiyanmi achka wakaychashkaynikunaka achka watarayku. Chayrayku samashanllana. Mikushpa upyashpa kushilla kawsasha. Manana tiyawanchu nima imamanta yuyarishpa kanaynipa. ²⁰Chaypi Yaya Dioska payta rimarka: Kanka yuyay illa runami kanki. Kunan tutallami kawsaykita kichushkayki. Wakaychahushkaykika ¿piraykushi kanka? nishpa. ²¹Chasnami kan, maykanmi pay kikinraykulla tukuy imankunata wakaychan. Yaya Diospa rikushkanpika nima imayushinami kan.

**Yaya Dioska mana kunkarinchu
nima shuk wawanta**
(Mt. 6.25-34)

²²Chaymanta Jesuka runankunata rimarka: Kankunata rimani, ama yanka

muspariyichichu ¿imatashi mikushu kawsananchipa, imatashi churarishu? nishpa. ²³Kawsananchimi mikunamanta ashwan valik kan. Chasnallatata aychanchimi churarinanchimanta ashwan valik kan.

²⁴Yuyariychi pishkukunapi.

Paykunaka nima shuk muyuta tarpunahunchu mikunankunapa. Paykunapaka nima tampunkunaka tiyanchu pallashekankunata wakaychanankunapa. Mana nima shuk muyuta tarpushpankunapas Yaya Diosmi paykunataka kun mikunankunata. Pishkukunamanta pasatami Yaya Dioska kankunata yuyan. Payka kankunata tukuy munashkaykichitami kun. ²⁵Chaymantapas kawsanaykichita yapa yuyarishpaykichipas nima shuk urata atipankichichu mirachinata. ²⁶Nima uchillastuta atipashpaykichi mirachinata kawsaykichita ¿imaraykutaya musparinkichi shuk imakunaraykuka?

²⁷Rikuychi chay suma sisakunata, imashnami wiñanahun. Paykuna nima tarawanahun, nima puchkanahun, chullachapankunarayku. Mana tarawashpankunapas suma churarishka kanahun. Ñawpa atun apu Salomonpa yapa suma ali churarishkanmanta chay sisakunaka ashwan alita rikurinahun. ²⁸Kiwakunaka chakirinalla rupachinalla kashpanpas Yaya Dioska suma sisayukunata ruran. Chayta rikushpa ¿imaraykuta mana kirinkichichu Yaya Dioska kankunata ashwan alita kuyrananta?

²⁹Chayrayku ama musparishpa maskaychichu mikunaykichita upyanaykichita. Nima yapa yuyarishpa kawsaychichu. ³⁰Yaya Diosta mana kasuk runakuna tukuy chaykunallata yuyarishpa kawsanahun. Kankunaka ama paykunashina kawsaychichu. Ashwan kankunapaka tiyanmi alita kuyrak yanapak Yayaykichi Dios. Paymi

yachan tukuy ima munahushkaykichi-taka. ³¹Kankunaka tukuy shunkuykichi-manta pacha Yaya Dios kankunata kamachinanta munashpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi tukuy munashkaykichitapas Yaya Dioska kankunata kunka. ³²Munashkayni obehakunashinami kankichi. Mana achka kashpaykichipas ama manchay-chichu nima imata. Yaya Diosmi kankunata yuyashpan munan paywa pakta wiñayparayku ali kamachihushkanpi kawsanaykichipa.

³³Yaya Dios ñukanchita yuyashpan kankunapas runa masikichita yuyashpa yanapashpa kawsaychi. Kullkikichi mana tiyashpanka rantichik riychi charishkaykichita. Chay kullkiwa nima imayu runakunata yanapaychi. Chasna rurashpaykichimi silupi apinaykichi sumakunata mirachinkichi. Chaypi charishkaykichika mana mawkayanchu, nima tukurinkachu. Chaypika shuwakuna mana yaykunahunchu, kumehenkunapas mana mikunahunchu. ³⁴Chayrayku alita yuyariychi imatata ashwanta munankichi. Imaykichikunata mirachishpa kawsahushpaykichika chayllatami yuyarinkichi tukuy shunkuykichimanta pacha. Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsahushpaykichika tukuy shunkuykichimanta pacha payllatami yuyankichi.

**Suma alicharishka
chapanamanta riman**

³⁵⁻³⁶Jesuska runankunata rimashpalla katirka: Rikuychi, shuk patrón kasaranan fiestamanta wasinma kutimushpan runankunaka kayashkanta uyashpankuna utkalla punkuta paskanahun payta yaykuchinankunapa. Chay runankuna alicharishka payta chapana-huma, paktashpan utkalla yaykuchinankunapa. Chasnashina kankunapas

alicharishka chapawaychi kutimunaynita lamparín sintichishkawashina.

³⁷Kushilla kankakuna maykankunatami patronka shamushpan payta chapashpa kahukkunata tarin. Alita uyawaychi.

Paykunata tiyachinka, pay kikin alicharishpa paykunata karananpa.

³⁸Patronka chawpi tutapi, mana kashpaka pakarinapi paktamushpan kushilla kankakuna maykankunatami payka alita chapashpa kahukkunata tarik shamun.

³⁹Kankuna alita yachankichi, wasi amuka yachashpan ima urasmi shuwaka shamunka, mana puñushpachu uyashpalla chapama wasinpi mana shuwaka yaykunapa. ⁴⁰Chasnashina kankunapas tukuy uras alicharishka chapawaychi. Kankuna nima yuyarihushkaykichipi ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka shamusha.

**Jesuska ishkay kamachina
runakunamanta yuyachishpa
yachachin
(Mt. 24.45-51)**

⁴¹Chay uras Pedroka tapurka:

Yaya Jesús ¿chay yachachinawa ñukanchillatachu yachachishkanki? Mana kashpaka ¿tukuyraykuchu rimashkanki?

⁴²Chaypi Jesuska aynirka:

Shuk patrón shuk llaktama rinanpa shuk ali yuyayyu tukuy uras alita rurak runanta kamachirka tukuy runan masinkunata tarawachinanpa.

Chaymanta rimarka mikuna uras paykunata alita karananpa. ⁴³Chay runanka kushillami kanka patroynin kutimushpan paypa kamachishkanta alita paktachishpa kahushkanpi tarik shamushpanka. ⁴⁴Alita uyawaychi. Chasna alita kasuk runanta patroyninka churanka tukuy ima tiyapushkanta kuyrak kananpa.

⁴⁵Chay kamachishkan runanka millaypa yuyayyu kamaka, yuyarima patroynika unayahunra, mana utka shamunkachu nishpa. Chasna yuyarishpan kallarima chay tarawak runakunata, warmikunatapash makashpa parisichinata. Pay kikinlla mikushpa, upyashpa machashpa kawsama. ⁴⁶Chasna mana alita rurashpa kawsashpan mana nima yuyarihushkanpi patroyninka kunkaymanta paktama. Chasna tarik shamushpan chay kamachishkan runantaka sinchita kastigama, imashnami tukuy mana kasuk runakunaka kastigay tukunahun chasna.

⁴⁷Shuk runaka yachashpantata patronpa munashkanta mana rurashpanka yapatami kastigay tukunka. ⁴⁸Maykan runachari mana alita yachashpan mana alita rurashka, chayka mana yapatachu kastigay tukunka. Achka yachayta kuy tukushkataka, achkatami Yaya Dioska tapunka ¿yachashkaykita rurashpa kawsashkan-kichu? nishpa. Chasnallatata achkata kuyrananpa kuy tukushkataka, paytaka Yaya Dioska tapunka ¿alita rurashkankichu maykantami kamachishkani? nishpa.

**Jesusta katihushpanchimi payta
mana munakkunaka ñukanchita
chikninahun**

(Mt. 10.34-36)

⁴⁹Jesuka yachachishpalla katirka: Ñukaka shamushkanimi ninawa rupachihukshina tukuy mana ali kashkata kulluchinaynipa. Yapa munaynima chay ninaka ña sintishpa rupachishpa kahushkatashina rikunata. ⁵⁰Chasna kashpanpas yapa parisishpa wañunaynira tiyan. Chayta paktachinaynikama yapa manchayta llakiyta parisihuni.

⁵¹Ama yuyariychichu ñuka kay allpama shamushkaynirayku runakuna

kushilla shuk yuyayllawana kawsanan-kunata. Kankunata rimani, shamushkaynirayku runakuna manana shuk yuyayllawa kawsankakunachu.

⁵²Kunanmanta pacha shuk wasipi kawsak ayllupura ñukaranti manana shuk yuyayllawa kushilla kawsankakunachu. Pichkamanta kimsa ishkayta chikninkakuna manana shuk yuyayllawa kawsashpankuna. Mana kashpaka ishkay kimsata chikninkakuna manana shuk yuyayllawa kawsashpankuna. ⁵³Shuk mana kiriwak yaya kiriwak wawanta chikninka. Mana kiriwak wawa kiriwak yayanta chikninka. Shuk mana kiriwak mama kiriwak wawanta chikninka. Mana kiriwak wawa kiriwak mamanta chikninka. Shuk mana kiriwak swegra kiriwak nueranta chikninka. Mana kiriwak nuera kiriwak swegranta chikninka.

**Jesuka yachachin imashnami
shamunan punchakunapi
kawsashunchi**

(Mt. 16.1-4; Mk. 8.11-13; Mt. 5.25-26)

⁵⁴Chaymanta Jesuka tukuy chaypi kahukkunata rimarka: Inti yaykuhushpan wayra shamuhushpan puncha amsayashpan chay uras ninkichi tamyankami nishpa. Chasnami kan. ⁵⁵Chasnallatata mi uraymanta sinchita wayraka shamuhushpanka rimankichi rupa kanka nishpa. Chasnami kan. ⁵⁶Mana ali yuyayyu runakuna, yachakshina tukunkichi nima imata yachashpaykichitata. Siluta allpata rikushpaykichi yachankichi punchaka chasna tukuhukta. Rurahushkaynikunataka rikushpaykichi ¿imaraykuta mana asirtanayankichichu imatami ninayan, imashna punchakunapimi kawsahunkichi nishpa?

⁵⁷¿Imaraykuta mana munankichichu yuyarinata kankuna kikin, maykanmi ali, maykanmi mana alichu runanayki-

chipa? ⁵⁸Karan kankuna mana kasushkankichichu Yaya Diospa kamachishkanta. Chayrayku tukuy kankuna Yaya Dioswa alichanaykichi tiyan. Yuyariychi. Shuk runata liwihushpayki payta mana pagashkaykirayku kanta apuma pushama. Ñampipi rihushpaykichi alichay chay kanta pushahukwa. Mana paywa alichashpaykika apupi kanta kastigachinka. Chay apuka runankunatami kunka paykuna kanta karselpi churanankunapa. ⁵⁹Kanta rimani, chaymantaka manami llukshin-kichu, tukuy liwishkaykita paganaykikama. [Chay rimashkanwami Jesuska yachachinayarka: Manara Yaya Diospa atun kastiganan puncha paktarihushpanra uchata rurananchimanta anchurishpanchi Yaya Diostana tapunanchipa ñukanchita llakichinapa.]

**Jesuka yachachin millaypata
rurashkanchimanta alitana
rurananchipa**

13 ¹Chay urasllatata shuk runakuna Jesusta kayllayamushpankuna rimarkakuna:

Galileamanta shuk runakuna wiwakunata wañuchihushpankuna Yaya Diosrayku rupachinankunapa, *romano apu *Pilatoka paykunata wañuchichirka. Chasna wañuchiy tukushpankuna yawaminkunaka wiwakunapa yawarwa chapurirka.

²Jesuka paykunata aynirka:

Kankunaka yuyarinkichichari, chay Galileamanta runakunaka chasna kastigarishpa wañushkankunata tukuy Galileapi kawsak runakunamanta ashwan millaypata rurak kashkankunarayku. ³Mana chasnachu. Kankunata rimani, millaypata yuyarishpa rurashpa kawsahushkaykichita mana sakishpaykichika kankunapas chasnallatamami kastigarishpa wañunkichi.

⁴Chaymantapas Jerusalén llaktapi Siloé yaku mayanpi rurarishka torreka urmashpan chunka pusak runakunata nitirka. Chasna wañushpankuna yuyarinkichichari tukuy Jerusalenpi kawsak runakunamanta ashwan millaypata rurak kashkankunata. ⁵Mana chasnachu. Kankunata rimani, millaypata yuyarishpa rurashpa kawsahushkaykichita mana sakishpaykichika kankunapas chasnallatamami kastigarishpa wañunkichi.

⁶Chasna nishpan shuk yachachinawa yachachishpalla katirka: Shuk runa igu muyuta chakranpi tarpurka. Chasna tarpushpan sakirka wiñananpa. Unaymanta rikunanpa rirka tarpushkaynika muyuyashkachari nishpa. Chasna rishpan mana tarirkachu nima shuk muyuta. ⁷Chasna rikushpan chakranta kuyrakta rimarka: Kunanwa kimsaynin wata shamuhuni kay iguta rikunapa. Tukuy uras mana muyuyashkatachu tarishkani. Kuchuy. ¿Imaraykuta valin chasna tarpu mana muyuyakka? Yankamanta kaspi masinkunata yakuta kichuhun. ⁸Chasna nishpan chay tarpu kuyrakta aynirka: Patroyni, kay watallata sakipay. Ñukaka sapinpi allpata pulbushpayni atallpa ismakunawa chapushpa churashara. ⁹Chaywachari muyuyanka. Mana muyuyashpanka kuchushami wichunaynipa. Ari nishpan patronka sakirka.

Chasnashinami Yaya Dioska mana shuk ratulla kastiganchu. Ñukanchita yapa yuyashpan yanapan. Chasna yanapashpanpas payta mana kasushpanchika shutipami kastigay tukushunchi.

**Jesuka samana puncha shuk
warmi kumu washata ampirka**

¹⁰Shuk *samana puncha Jesuska shuk tantarina wasipi yachachihurka.

¹¹Chaypi tiyarka shuk warmi, maykanmi chunka pusak watata

unkushka karka, supay yaykushkan-rayku. Chay warmipa washanka kumu karka, mana atiparkachu nima ima uras kuskayanata. ¹²Payta rikushpan Jesuska kayarka. Payta kayllayashpan rimarka:

Pani, ñami unkushka kahushkaykimanta ampirishka kahunki.

¹³Chaymanta chay warmita makinwa llankarka. Llankashkanllawa chay warmipa washanka kуска tukurka. Chaypina chay warmika Yaya Diosta atunyachishpa kushichirka.

¹⁴Chayta rikushpan tantarina wasipi kamachikka piñarirka Jesús samana punchapi ampishkanrayku. Chaypina tukuy chaypi kahukkunata rimarka:

¿Manachu sokta puncha tarawanapa kan? Chay punchakunapi shamuychi kankunata ampinanpa. Ama shamuychichu samana punchapika.

¹⁵Chaypina Jesuska rimarka:

Kankunaka mana ali yuyayyukunachu kankichi. Kankunapa burruykichi wakraykichi watarishkata ¿manachu paskankichima yakuta upyachinaykichipa samana punchapika? ¹⁶¿Manachu Yaya Dios kay warmita ashwanta llakichin? Kay warmika Abrahampa miraymantami, Yaya Diospa akllashkan runakunamanta. Supay payta unkuchishpan chunka pusak wata watarishkashina karka. ¿Manachu ali pay watarishkashina kashkanmanta samana punchapi kishpichinaynipa?

¹⁷Chasna rimashpan Jesuspa kuntran-kunaka pinkarishka kiparirkakuna. Ashwan tukuy runakuna Jesuspa achka suma rurashkankunata rikushpankuna kushikurkakuna.

Jesuka yachachin imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka
(Mt. 13.31-33; Mk. 4.30-32)

¹⁸Chaymanta Jesuska rimarka: Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi

¿imawashi parihu kama? ¿Ima yachachinawashi kankunata asirtachinima? ¹⁹Yuyariychi mostasa muyuta. Shuk runa chakranpi tarpushpan uchillastu kashpanpas wiñan chillka kaspishina tukunankama. Chasna atun tukushpan pishkukuna ramankunapi tiyarinahun, wasinstukunata ruranahun.

²⁰Chaymanta Jesuska rimarka: Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi ¿ima yachachinawashi kankunata asirtachinima? ²¹*Levadurata yuyariychi. Shuk warmi panta rurahushpan kimsa mati harinapi uchillastu levadurata yakuwa chapurishkata churan. Chaywa chapushpan tukuy harinaka panrayku alita punkin.

Jesuka yachachin pimi Yaya Diospa kawsananpi yaykunka nishpa
(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Jesuka Jerusalemma rihushpan yachachirka atun llaktakunapi, uchilla llaktakunapipas, maytami pasarka.

²³Chaypi shuk runa payta tapurka:

Yachachik ¿shutipachu masnalla kishpinkakuna Yaya Diospa kastigananmanta silupi yaykunankunapa?

Chaypi Jesuska aynirka:

²⁴Manami chasnalla yaykuypachu Yaya Diospa kawsananpika, kichki punkuta yaykuhukshinalla yaykunkichi. Chayrayku tukuy atipashkaykichita ruraychi yaykunaykichipa. Kankunata rimani, achkami yaykunayankakuna chay Yaya Diospa kawsananpi. Chasna kashpanpas manami atipankakunachu.

²⁵Yaya Dios shuk wasi amushina kashpan shuk puncha kasnami kanka: Amun atarishpan wasin punkuta tapanka. Kanchapi kahushpaykichika rimankichi: Amigu, paskay punkuykita ñukanchipas yaykunanchipa. Wasi amuka ukumanta ayninka: Mana

riksinichu kankunata, pikunachari kankichi nishpa. ²⁶Chaypi kankunaka rimankichi: Mikupayarkanchi, upyapayarkanchi kanwa pakta. Kanmi yachachipayarkanki puntanchipi. ²⁷Chaypina payka ayninka: Ñami rimashkani kankunata, mana riksinichu pikunachari kankichi. Tukuy kankuna mana ali rurakkuna anchuriychi ñukamanta.

²⁸Chasna wichurishka kahushpaykichi sinchita parisishpa wakankichi, piñaywa kiruykichikunata kanirinkichi. Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi yaya rukunchi wañukuna Abrahamta, Isaakta, Jakobta, tukuy ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunatapaspas chaypi kahulkunata rikunkichi. Kankunaka wichurishka kahushkaykichita yachankichi. ²⁹Inti llukshinamanta, inti yaykunamanta, anakmanta, uraymanta runakuna tantarinakuna Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi paywa pakta kushilla mikunankunapa. ³⁰Chasna kashpan maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kanahun, paykunamantami shukkuna Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kankakuna. Maykankunami kay allpapi kawsahushkanchipi runa masinkunapa rikushkanpi tukuymanta ashwan valichirishka kanahun, paykunamantami shukkuna Yaya Diospa rikushkanpi tukuymanta ashwan mana valikchu kankakuna.

**Jesuka Jerusalemipi kawsak
runakunamanta llakirishpan wakarka
(Mt. 23.37-39)**

³¹Chay uras shuk *fariseokuna Jesusta kayllayashpankuna rimarkakuna:
Apu *Herodeska kanta wañuchichinamanti munan. Chayrayku utkalla kaymanta llukshishpayki riy.

³²Chaypi Jesuska aynirka:

Rimak riychi chay mana ali yuyarikta, ñuka tukuy Yaya Diospa kamachiwashkanta ruranaynikamami kawsasha. Runakunamantami supaykunata llukshichinaynira tiyan, unkuhshakunatapaspas ampainaynira tiyan. ³³Kunan puncha, kayapas, ashwan shuk punchakunapas Yayayni Diospa kamachiwashkanta rurashpa purisharami. Mana kaypichu wañuchiwanakuna. Ñawpamanta pacha Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunataka wañuchipayarkakuna Jerusalén llaktapi. Chayraykumi ñukapas wañuchiy tukunayni tiyan Jerusalemipillatata.

³⁴Ay Jerusalemipi kawsak runakuna, yapa llakini kankunarayku. Ñawpamanta pacha Yaya Diospa yachayninwa paypa shiminta yachachikkunata wañuchipayankichi. Chaymanta Yaya Dios kankunama kachashkan runakunatapaspas tukuy uras rumikunawa tuksishpa wañuchipayankichi. Ñukaka achka kuti kankunata wañuyamanta arkanayashkani, imashnami shuk atallpa wawankunata rikran ukupi tantachishpan arkan wañuyamanta. Chasna kankunata arkanayashpaynipas mana munashkankichichu. ³⁵Rikuychi, kunan kankunata sakishpayni llaktaykichipi chunlla kiparinka. Kankunata rimani, manami rikuwankichinachu alicharishka kanaykichi punchakama. Chay urasmi rimawankichi: Yaya Diospa yanapashkan ali runami kanki. Yaya Diospa munashkanta ruranaykipa kachashkan kashpaykimi shamuhunki nishpa.

**Jesuka samana puncha shuk runa
punkirishkata ampirka**

14 ¹Shuk *samana punchapi Jesuska rirka mikunanpa shuk *fariseo apupa wasinma. Chaypi shuk fariseokunaka Jesusta shuk kamachishkata mana kasunanta tarinayashpan-

kuna payta pakallamanta ñawinkunata sipuyachishpa rikurayarkakuna.

²Chaypi Jesuspa puntanpi shuk punkirishka runa kahurka. ³Payta rikushpan Jesuska Moisespa killkashkanta yachachikkunata, fariseokunata-pas tapurka:

¿Imashnata yachachin Moisespa killkashkanka? ¿Samana punchapika unkuhakunata atipanchimachu ampinata manachu?

⁴Chay runakunaka chunlla uyarkakuna. Mana aynishpankuna Jesuska chay unkuhka runata llankashpan ampirka. Chaymanta rimarka wasinma kutinanpa. ⁵Chaypi kahukkunatana rimarka:

Kankunapa wawaykichi, wakraykichi uchukupi urmashpanka ¿manachu llukshichinkichima samana puncha kashpantata?

⁶Chasna tapushkanta uyashpankuna nima imata atiparkakunachu ayninata.

**Jesuka yachachin shukmanta
mana pasa tukunata munananchipa**

⁷Chay *fariseopa wasinpi mikunapa yaykushpankuna kayarishkakunaka ashwan ali tiyarinakunata akllarkakuna tiyarinankunapa. Chayta rikushpan Jesuska paykunata shuk yachachinawa kasa yachachirka: ⁸Shuk runa kanta kasarana fiestama kayashpanka ama tiyarik riychu tukuymanta ashwan ali tiyarinapi. Chaypi tiyarishpaykika kanpa washayki shuk ashwan munashkan runa shamuma. ⁹Chasna kashpan chay kayak amuka kantaka rimama: Kay tiyarinamanta anchuriy, kay runa tiyarinanpa. Chasna nishpanka pinkarishpayki washama tiyarik rinkima. ¹⁰Ashwan ali kama, kanta kayashpankuna kan washama tiyarinaykipa. Chasna rurashpayki kanta kayak amuka shamushpanka rimama:

Amiguyni, ashwan ali tiyarinapi tiyarik shamuy nishpa. Chaypi shuti tukuy kanwa tiyahukkunaka yachankakuna munashkan runa kanaykita. ¹¹Kankuna kikinmanta yuyarinkichima tukuy runa masinikunamanta ashwan yachakmi kani nishpa. Chasna atun tukunayashpaykichika Yaya Diosmi kankunata mana alichu nishpa pinkachinka. Kankuna runa masakichikunamanta mana atun tukunayashpa paykunata yuyashpa yanapashpaykichika Yaya Diosmi sumakta kankunata atunya-chinka.

¹²Chaymanta Jesuska payta kayak runata rimarka: Shuk atun mikunarayku kayashpaykika ama kayankichu munashkayki runakunallata, nima aylluikikunallata, nima kuchuykipi kullkiyu kawsakkunallata. Chasna kayashpaykika paykunapas chasnallatami kantapas kushichishpa kayankakuna. Chasna rurashkaykimanta kay allpapi ña pagarishkashina tukunki. Nima ima kiparinchu Yaya Dios kanta kushichinanpaka. ¹³Ashwan ali kama mikunarayku kayanaykipa nima imayukunata, makin pitirishkakunapas, tulawa purikkunatapas, wiskukunatapas. ¹⁴Paykuna kanta mana atipanhunchu nima imata kutichinata. Yaya Diosllami chayta kutichinka tukuy kirishpa wañushkakuna kawsarinan punchapi. Chasna kashpan kushillami kanki.

**Jesuka shuk kasarapani
mikunankunapa kayashkakunamanta
yuyachishpa yachachin
(Mt. 22.1-10)**

¹⁵Chay Jesuspa yachachishkanta uyashpan chay mesapi mikuhuk runakunamanta shukka Jesusta rimarka:

Kushillami kanka maykanmi kayashkan Yaya Diospa ali kamachinan mushu

mundupi kushikuna tantarinapi mikunanpa.

¹⁶Chayta uyashpan Jesuska shuk yachachinawa aynirka:

Shuk runaka shuk atun mikunata rurarka. Runankunata kacharka achka runakunata kayananpa, wasinpi mikuk shamunankunapa. ¹⁷Ña mikuna uras paktarishpan shuk runanta kacharka chay kayarishka runakunata rimak rinanpa: Shamuychi. Ñami tukuy alicharishka kahun. ¹⁸Chasna kayashpan tukuy aynirkakuna: Manami atipanchichu rinata. Shuk nirka: Kunallami shuk chakrata rantishkani. Chayta rikuk rinayni tiyan. Patroykita rimakriy llakichiwananpa nishpa. ¹⁹Shukka nirka: Kunallami chunka wokrata rantishkani. Rikuk rinayni tiyan alikunachu manachu. Patroykita rimakriy llakichiwananpa nishpa. ²⁰Kuti shukpas nirka: Kunallami kasarashkani. Chayraykumi mana atipanichu llukshinata. ²¹Ni maykan kayashkankuna kasushpanna chay runanka kutirka. Tukuyta patrona rimak rirka, imashnami payta rimashkankuna. Patroyninka chayta uyashpan piñarishpan rimarka: Kunanka utkalla kayakriy llaktapa ñampikunapi tiyahukunata, tukuy nima imayu runakunata, mana purinata atipakkunatapas, waklishka aychayu runakunatapas, wiskukunatapas nishpa. ²²Patroyninta kasushpan chay runanka kayak rirka shuk runakunatana. Kutimushpan patrona nirka: Ñami kanpa kamachishkaykita paktachishkani. Chasna kashpanpas tiyanrami chusha tiyarinakunaka. ²³Chaypi patrona kuti rimarka: Shuk ñampikunamana riy. Chaypi kahukkunata rimay mana pinkashpa shamunankunapa, wasinika untakta kananpa nishpa. ²⁴Kankunata rimani: Chay kayay tukushka mana shamushka runakunaka manami

mikunkakunachu chay alichashkayni suma mikunata ñukawa pakta.

Tukuymanta ashwan alita Jesusta yuyananchi tiyan

(Mt. 10.37-38)

²⁵Chay *fariseopa wasinpi mikushkanwasha Jesús llukshishpan achka runakuna payta katirkakuna. Chaypi Jesuska tikrarishpan paykunata rimarka:

²⁶Katinayawahushpaykichika ñukata yuyawanaykichi tiyan tukuy aylluychikunamanta pasata. Chaymantapas kankuna kikin munanaykichita sakinaykichi tiyan ñukapa munanaynitana ruranaykichipa. ²⁷Ñukata katiwahushkaykichirayku runakunapa parisichishkankunata awantanaykichi tiyan. Maykanmi mana parisinayanchu ñukashina, chayka manami runaynichu kanka.

²⁸Shuk wasita rurakmanta yuyariychi. Shuk runa atun wasita ruranayashpanka alita yuyarin imakunatami chay wasirayku munan nishpa. ²⁹Mana alita yuyarishpanka chayra wasita kallarihushkanllapi mana tukuchinata atipashpan sakinan tiyan. Chasna kashpan tukuy payta rikuk runakunaka asichishpa rimankakuna:

³⁰Rikuychi chay runata. Pay kikinta llullachirishpa kallarihushka wasinata. Kunanka mana atipanchu tukuchinata.

³¹Chasnallatata shuk atun apumanta yuyariychi. Shuk allpapi kamachik atun apuwa munahumaka wañunakunata. Manara llukshishpanra alita yuyarima, chay apuka ishkay chunka waranka suntalunwa shamuhushpanka chunka waranka suntaluyuniwa atipaynimachu payta winsinata manachu nishpa.

³²Mana atipashpan chay apuka kuntran chayra karupi shamuhushpan payma kachama shuk suntalunta tapunanpa, mana wañunakushpa alichanankunapa.

³³Chasnashina kankunapas alita yuyarinaykichi tiyan katiwankichichu manachu nishpa. Mana tukuy imaykichita sakishpa katiwashpaykichika manami atipankichichu runaynikuna kanata.

³⁴⁻³⁵Yuyariychi kachimantapas. Kachika ali kan. Chamu tukushpanka manana valinchu nima imarayku. Wichunchima. Chasnashinami kankunapas Yaya Diospa shiminta mana kasushpaykichika chamu kachishina kankichi, mana valinkichichu runa masikichita yanapanaykichipa. Yaya Diospa shiminta kasushpaykichika ali kachishinami kankichi yanapanaykichipa tukuy runakunata. Kay yachachihushkaynita alita uyashpa yachakuychi.

**Jesuka obeha chinkarishkata
yuyachishpa yachachin**

(Mt. 18.10-14)

15 ¹Jesús yachachihushpan achka runakuna payta kayllayarkakuna uyanankunapa. Shuk runakuna karkakuna *romano tukuymanata atun apurayku *impuestuta kobrakkuna, shuk mana alita rurakkunapas. ²Chayta rikushpankuna *fariseokunaka, Moisespa killkashkata yachachikkunapas washanchashpa rimarkakuna:

Kay runaka uchasapakunata yuyashpan paykunawa pakta mikun. Chasnaka mana alichu.

³Chaypi Jesuka paykunata shuk yachachinawa kasna yachachirka:

⁴Kankunamanta shukpa tiyama shuk pachak obeha. Shuk chinkarimaka ¿manachu chay iskun chunka iskunta pastupi sakishpan maskak rinma chay shuk chinkarishkata tarinankama?

⁵Tarishpan ¿manachu sumakta kushikushpan apishpan markama?

⁶Chaymanta wasinma paktashpan riksishkankunata, kuchunpi kawsakku-

natapas tantachishpan rimama: Kushikuychi ñukawa. Ñami tarishkani chinkarishka obehaynita nishpa.

⁷Kankunata rimanimi: Shuk chinkarishkata tarishpaykichika atunta kushikunkichi. Chasnallatatami silupi kawsakkuna kushikunkakuna, shuk rua mana alita rurashkankunata sakishpan Yaya Diostana kasunanpa. Iskun chunka iskun runakuna alita rurak runa kani yanka nishpa kawsakkunamanta mana yapa kushikunkakunachu.

**Jesuka shuk warmi kullkita
chinkachishkata yuyachishpa
yachachin**

⁸Shuk warmipa chunka kullkikuna tiyamaka. Chay chunka kullkikunamanta shuk chinkaripumaka ¿manachu lamparinta sintichishpan maskama kawitu ukupi sumakta pichashpan tarinankama? ⁹Chasna tarimaka, amigunkunata paypa kuchunpi kawsakkunata kayashpan rimama: Chay kullki chinkaripashkata ñami tarishkani. Chayrayku tukuy kankuna ñukawa pakta sumakta kushikuychi.

¹⁰Kankunata rimani: Chasnashinami Yaya Diospa *angelkunaka kushikunkakuna, shuk runa mana alita rurashkankunata sakishpan Yaya Diostana kasunanpa.

**Jesuka shuk yaya musu wawanta
llakichishkata yuyachishpa
yachachin**

¹¹Jesuka shuk yachachinawa yachachishpalla katirka: Shuk kullkiyu runa ishkay wawayu karka. ¹²Washaniru wawanka yayanta rimarka: Yayayni, shuk puncha tukuy kanpa tiyashkanmanta chawpichishpa ñukata wawkinitapas kunaykita kunalla kuway. Chasna rimashpan yayanka tukuy ima charishkata chawpita kurka karan shuk

wawanta. ¹³Manana yapa unaymantachu chay washaniru wawanka tukuy ima tiyashkanta rantichishpan kullkita tantachishpan rirka shuk karu chikan runakunapa allpama. Chaypi mana ali ruranakunata rurashpan kullkinta llampu tukuchirka. ¹⁴Llampu tukuchishpan chay llaktakunapi kawsak runakunarayku sinchi yarkay paktarka. Chaypi paypas yapa yarkaywa karka. ¹⁵Chasna kashpan shuk chaypi kawsak runama tapuk rirka payta tarawachinanpa. Chay runaka payta kacharka kuchinkunata kuyrananpa. ¹⁶Yapa yarkaywa kashpan kuchi mikunata mikunayarka. Chasna munashpanpas nima chayta payta karanayarkakunachu. ¹⁷Chaypi yuyarirka: Yayayni pa runankunapaka achka mikuna tiyan. Ñukaka kaypi yarkaywa wañuhuni. ¹⁸Kunalla yayaynima kutishara. Paktashpayni rimak risha: Yayayni, kanmanta anchurishpayni manami alitachu rurashkani. Chaymantapas manami Yaya Diospa munashkantachu rurashpa kawsashkani. ¹⁹Chayrayku amana yuyawaynachu wawaykitashina. Shuk runaykitashina tarawachiway nishpa.

²⁰Chasna yuyarishpan chay musuka yayanma kutirka. Ña paktahushpan yayanka karullapi rikushpan riksirka. Sumakta llakichirka, kallpashpa tinkuk rirka. Wawanta ukllarishpan mucharka. ²¹Chaypi wawanka rimarka: Yayayni, kanta mana alitachu rurashkani. Chaymantapas manami Yaya Diospa munashkantachu rurashpa kawsashkani. Amana yuyawaynachu wawaykitashina nishpa. ²²Yayanka paypa rimahushkanta mana kasushpan runankunata rimarka: Utkalla suma churarinata apak riychi payta churachinaykichipa. Chasnallatata makinpi anilluta churachiychi, chakinpipas sapatuta churachiychi. ²³Chaymanta apak riychi wira wakra wawata wañuchinaykichipa, mikuhushpa tukuyanta sumakta kushikunanchipa. ²⁴Kay wawaynika wañushka

kashkanmantashina kawsarimushka, unay chinkarishkanmanta kunan ña rikurik shamushka. Chasna sumakta kushikushpan atun fiestata rurarkakuna.

²⁵Chay fiestata rurahushpankuna puntiru wawanka chakranpi kahurka. Wasima kutimushpan uyarka bombota, kenata, tukuy kushilla kahukkunata. ²⁶Chaypi shuk runanta kayashpan tapurka: ¿Ima fiestata rurahunkuna? ²⁷Chay runanka aynirka: Wawkikimi kutimushka. Ali paktamushkanrayku yayaykika atun mikunata rurashka, wira wakra wawata wañuchichishka karananpa. ²⁸Chasna uyashpan chay wawkinka yapa piñarirka. Mana yaykunayarkachu wasipi. Paktashkanta yachashpan yayanka wasimanta llukshirka payta kayananpa. ²⁹Chaypi chay ruku wawanka aynirka: Yayayni, maytukuy watakunata kanta yanapashkani. Kamachishkaykita nima ima uras killashkanichu. Chasna rurashpaynitata nima ima uras kuwashkankichu nima shuk obehastuta kushikushpa amiguynikunawa mikunayni. ³⁰Kunanka chay shuk kanpa wawaykika mana ali warmikunawa kawsashpan kullkikita llampu tukuchishpan paktamushka. Payraykuka wira wakra wawata wañuchishkanki. ³¹Chasna nishpan yayanka rimarka: Wawaynistu, kanka tukuy urasmi ñukawa kahunki. Tukuy tiyawahushkaka kanpapas kan. ³²Chay wawkikika wañushkashina kashkanmantami paktamushka. Chinkarishka kashkanmanta paktamushka. Chasna kashpan ¿manachu yapa kushikushpa kay fiestata ruranchima?

Jesuska shuk yuyaysapa kamachina runamanta yuyachishpa yachachin

16 ¹Kutikashka Jesuska runankunata yachachishpan rimarka: Shuk kullkiyu runapa tiyarka shuk

runan, maykanmi payrayku tukuyta rurapayan. Shuk pucha shuk runakuna chay runanmanta payta rimarkakuna: Chay kamachinanpa churashkayki runaykika kullkikitami yanka gastahun mana valikkunallapi nishpa. ²Chaypi patronka chay runanta kayarka. Kayashpan rimarka: Kanmanta uyashkani llullachiwahushkaykita. Manana munaninachu ñukarayku tukuyta rurak kanaykipa. Nunaka rikuchiway tukuy rurashkaykimanta killkashkaykita.

³Chaypi chay runanka yuyarirka: ¿Imashnata rurasha kunanka? Patroynika llukshichiwahun manana payrayku tukuyta rurak kanaynipa. Mana ursayuchu kani sinchita tarawashpa kawsanaynipa. Pinkaypami kanka kullkita tapushpa purihushpaynika. ⁴Kunan ñami yuyarishkani imashnami rurasha runakuna yaykuchiwankunapa wasinkunapi.

⁵Chasna yuyarishpan patroyninta liwikkunata shukllankama shukllankama kayarka. Puntiruta tapurka: ¿Maytukuytata liwinki patroynita? ⁶Chay runaka aynirka: Liwinimi shuk pachak bidón aseiteta. Chaypina chay patronpa runanka rimarka: Ñuka yanapashkayki. Apiy chay liwiyki killkata. Utka tiyarishpayki killkay pichka chunka tupullata. Ñukapas chasnallata killkasha chay patroynipa liwichinan killkapi parihi kanankunapa. ⁷Chasnallata shuktapas tapurka: Kanka, ¿maytukuytata liwinki? Payka aynirka: Shuk pachak kostal arustami liwini. Chaypi chay patronpa runanka rimarka: Apiy chay liwiyki killkata, pusak chunka tupullatana killkay. Ñukapas chasnallata killkasha chay patroynipa liwichinan killkapi parihi kanankunapa.

⁸Patronka chay runan rurahushkanta yachashpan rimarka: Chay llullachik runaynika yuyaysapami, alita yuyarishpa rurak runa.

Jesuka chay yachachinata tukuchishpan runankunata rimarka:

Mana alita rurak runakuna Yaya Diosta kasukkunamanta ashwan alita yuyarinahun, imatami runanankuna tiyan runa masinkunawa alita kawsanankunapa. Mana chasna kachun. ⁹Kankunata rimani: Kay allpapi achka runakunata mana alita rurachik kullkiwa imakunawapas kankunaka runa masikichikunata yanapaychi kankunata yuyanankunapa. Chasna rurashpa kawsashpaykichika imaykichi manana yanapak kashpan kay allpapi kawsanaykichi tukurinan uras yaykuchiy tukunkichimi wiñayparayku Yaya Dioswa kawsanaykichipa.

¹⁰Maykanmi uchillastuwa alita runan, chasnallatami achkawapas alita ruranka. Maykanmi uchillastuwa mana alita ruranchu, chasnallatami achkawapas mana alitachu ruranka. ¹¹Kay mundumanta imakunawa mana alita rurashpaykichika ¿imashnataya Yaya Diospa kunayashkanta kuy tukunkichima? ¹²Chaymanta runa masikichi kankunapi sakishkanwa paypa munashkantashina mana rurashpaykichika ¿Yaya Dioska kankunata kunayashkanta kumachu? Manami kumachu.

¹³Nima maykan kamachishkan runa atipamachu ishkay patroyninrayku chay ratulla tarawanata. Shukllata kasunan tiyan. Shuk patroyninta kasushpanka shuktaka mana kasunkanachu. Chasna-shinami kankunapas imaykichillata yuyarishpa kawsashpaykichika manana atipankichinachu Yaya Diosta kasushpa kawsanata.

Jesuka payta asichik fariseokunata rimarka

¹⁴Chasna uyashpankuna chay yapa kullkita munak *fariseokunaka Jesusta asichirkakuna. ¹⁵Chaypi Jesuka nirka: Kankuna mana ali rurak runakuna

kashpaykichimi runakunata llullachishpa kirichinkichi yapa ali urahuk runakuna kanaykichita. Chasna rurashpaykichipas Yaya Dioska tukuy yuyarihushkaykichita alita riksinmi. Maykantami runakuna yuyarinahun yapa ali kashkata, Yaya Dioska chaytaka chikinmi.

¹⁶Nawpamanta pacha Bawtisak Juan yachachinankama Moisespa killkashkanlla, chaymanta Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikunapa killkashkankunalla tiyarka yachanaykichipa imashnami alita kawsananchi tiyan Yaya Diospa rikushkanpi. Kunanka Juan yachachishkanmanta pacha kankunata yachachinchina kay suma ali shimita Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta. Chasna kashpanmi achka runakuna atipashkankunata ruranahun Yaya Diospa ali kamachinanpi kawsanankunapa. ¹⁷Kay silu allpapas shuk puncha chinkarinkami. Yaya Diospa rimashkanmantaka nima shuk shimi chinkarinkachu. Tukuy paktarinan tiyan.

**Jesuska yachachin karika
warminwa, warmipas kusanwa
mana sakinakunankunapa
(Mt. 19.1-12; Mk. 10.1-12)**

¹⁸Maykan kari warminta sakishpan shuk warmitana warmiyashpanka uchatami ruran Yaya Diospa rikushkanpika. Chasnallatatami maykan kari shuk sakiy tukushka warmita warmiyashpanka uchata ruran.

**Jesuska shuk yapa kullkiyu
runamanta, shuk nima imayu
runamantapas yuyachishpa
yachachin**

¹⁹Jesuska shuk yachachinawa yachachishpalla katirka:

Tiyarka shuk yapa kullkiyu runa. Chay runaka suma churarinallata churariyayan. Karan puncha atun suma

mikunata rurachishpa kushilla kawsapayan. ²⁰⁻²¹Chaymanta tiyarka shuk runa nima imayu Lásaro shutiyu. Chay runaka llagawa llampu aychanka ismushka karka. Chay kullkiyupa wasin punkupi tiyaripayan mikunanmanta shuk parti urmashpan ñukapas mikunaynipa nishpa. Chaypi tiyarishpan allkukunaka payta kayllayapayanahun aychan ismushkata llawkanankunapa.

²²Shuk puncha chay nima imayuka wañurka. *Angelkuna paytaka aparkakuna siluma yaya ruku Abrahampa kuchunpi tukuy parisishkanmanta samanapa. Chaymanta kullkiyu runapas wañurka. Paytaka wañushkakunapa churana uchukupi churashpa taparkakuna.

²³Wañushkakunata wakaychanapi yapa parisihushpan karumanta rikurka Lasarota Abrahamwa pakta kahushkanta. ²⁴Chasna rikushpan Abrahamta kaparishpa tapurka: Yaya Abraham, llakichiway ñukatapas. Yapami rupawa kaypi parisihuni. Kachapay Lasarota yakuwa ukuchishpa makin wawapa puntanwa kalluynita chiriyachiwananpa.

²⁵Chasna nishpan Abrahamka aynirka: Wawayni, yuyariy. Allpapi kawsahushpaykira tukuy munashkaykita Yaya Dios kanta kushka. Kunanka chaykunaka ñami tukurishkakuna. Lasaroka yapa parisishpa allpapi kawsarka. Chayrayku kunanka kay ali kawsanapi kushillayachiy tukushka. Kanka kunanka nanaywa llakiywa parisihunki. ²⁶Chaymantapas ñukanchi kankunawa mana tinkunakunanchipa shuk atun waykumi tiyan. Maykankunami munanahun kaymanta kankunama rinata mana atipanahunchu, nima chaymanta kanwa kahukkuna atipanahunchu shamunata kayma.

²⁷Chaypina chay kullkiyu wañuka rimarka: Chasna kashpanka yaya Abraham, kanta tapuni, Lasarota kachapay yayaynipa wasinma. ²⁸Chaypi

pichka wawkinikuna kahunkuna. Paykunata sinchita kunak richun paykunapas kay yapa llakiyta nanayta parisinama mana shamunankunapa.

²⁹Chaypi Abrahamka aynirka:

Paykunaraykuka tiyanmi Moisespa killkashkankuna, Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapapas. Chaykunata kasunahuchun.

³⁰Chay kullkiyu wañuka kuti aynirka:

Ari yaya Abraham, chay wawkinikuna Yaya Diospa killkachishkanta mana kasunayanahunchu. Ashwan wañushka-kunamanta shukka kawsarishpan paykunama rinma, chaypirami shuti uyashpankuna kasunkakuna.

³¹Chasna aynishpan Abrahamka rimarka:

Mana kasushpankunaka Moisespa killkashkanta, nima Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkanta, manami kasunkakunachu nima shuk wañushka runa kawsarishkata.

Jesuka yachachin uchamanta kuyrarinanchipa

(Mt. 18.6-7,21-22; Mk. 9.42)

17 ¹Chaymanta Jesuska runankunata rimarka: Tukuy uras tiyankami uchata rurachinayak runakunaka. Chasna kashpanpas jay, imashna kastigushi kanka chay uchata rurachik runakunarayku! ²Maykanmi runa masinta uchata rurachin, paytaka Yaya Diosmi sinchita kastiganka. Ashwan ali kama, atun rumiwa kunkanmanta watashpa atun kucha chawpipi wichunapa chaypi chinkarinanpa. ³Alita kuyrariychi kankuna kikin uchata mana ruranaykichipa.

Shuk kirik masiki mana alita rurashpanka payta rimay mana chasna rurashpa katinanpa. Mana alita rurashkanmanta llakirishpa llakichiway nishpanka llakichiy. ⁴Chasnallatata shuk puncha kanchis kuti kanta millaypata rurashpanka karan kuti kanta rimak shamuma: Kunanka

sakini millaypa rurashkaynikunata, llakichiway nishpa. Chay kanchis kuti payta chasnalla llakichinkilla.

Jesusta kirishpa tukuy imata atipanchi

⁵Chasna Jesús yachachishpanna *apostolninkunaka payta tapurkakuna: Ñukanchita yanapay ashwan alita kanpi sinchikunanchipa.

⁶Chaypi Jesuska aynirka:

Ñukapi sinchikunaykichika shuk uchilla mostasa muyushina uchillastu-llapas kamaka, kay kaspita rimankichima: Kaymanta anchuriy, kuchapi wiñakriy nishpa. Chay ratulla chay kaspika kasuma.

Jesuka yachachin imatami rurashpa Yaya Diospa kamachishkan runaka kawsanan tiyan

⁷Chaymanta Jesuska runankunata rimarka: Nima maykan patrón runanta rimamachu, chakranpi tarpushkanwasha, wakrankunata kuyrashkanwasha kutimushpan: Tiyarik shamuy mesapi mikunaykipa.

⁸Ashwan paytaka rimama: Mikunaynita yanupak shamuy. Chaymanta karaway, upyachiway. Mikushkayniwasha upyashkayniwasha kanka mikunki.

⁹¿Tukuy kamachishkanta kasushkanrayku chay patronka runanta agradesimachu? Mana. Runan kashpan paypa tarawanankan patronata sirvinanpa. ¹⁰Chasnallatata kankunapas, paktachishpaykichi tukuy Yaya Diospa kamachishkanta, rimaychi: Rurashkanchi maykantami Yaya Dios munashka rurananchipa chayllata.

Jesuka chunka runata aycha ismuchi unkuymanta ampirka

¹¹Jesuka Jerusalemma rihushpan shuk parti *Samaria allpa Galilea allpawa tupanakushka mayanta rihurka. ¹²Shuk

uchilla llaktapi paktana kahushkanpi, chunka runakuna aycha ismuchi unkuywa kahukkunawa tinkunakurka. Chay unkuhshkakunaka mana kayllayanata atipashpankuna karullapi shayarirkakuna.

¹³Chaymantalla kaparishpa tapurkakuna: ¡Yaya Jesús, ñukanchita llakichiy! nishpa.

¹⁴Jesús paykunata rikushpan nirka: *Saserdotekunama riychi, karaykichita rikushpankuna rimanankunapa ampirishkachu manachu nishpa.

Paykunaka kasurkakuna. Chayma rihushkankunapi ampirishka karkakuna unkuhshka kahushkankunamanta. ¹⁵Shukka ña ali kashkanta rikushpan Yaya Diosta sinchi shimiwa kushichishpa kutimurka. ¹⁶Jesusa puntanpi kunkurik shamurka, allpakama kumurishpa payta ampishkan-rayku agradesirka. Payka karkami Samariamanta runa. ¹⁷Shukllata rikushpan Jesuska tapurka:

¿Kunanka shukkunakaya? ¿Manachu chunka ampiy tukushkankichi unkuhshka kahushkaykichimanta? ¿Maypitaya kahunkuna chay iskunkunaka? ¹⁸¿Imashnataya kay mana israel runalla kutimushka Yaya Diosta agradesishpa kushichinanpa?

¹⁹Chaypina chay runata rimarka:

Atarishpayki wasikima riy. Ñukapi sinchikushkaykiraykumi ña kishpishka kahunki.

**Imashnami Yaya Dios kallarín
runakunata kay allpapi kamachinata
(Mt. 24.23-28, 36-41)**

²⁰Chaymanta *fariseokunaka Jesusta tapurkakuna:

¿Ima urasta Yaya Diospa ali kamachinanka kay allpapi kallarinka?

Jesuska aynirka:

Yaya Diospa ali kamachinan paktarishushkanka manami rikuypachu. ²¹Mana

atipanchichu rimanata kaypimi, chaypimi Yaya Dios kamachihun nishpa. Kamachihushkanta mana rikushpaykichipas paypa ali kamachinan chawpikichipi ña kallarishka.

²²Chaymanta runankunallata rimarka:

Shuk puncha paktarinkami, maypimi yapa rikunayankichi shuk punchallapas ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa ña kamachik kanaynita. Chayta rikunata munashpaykichipas manami atipankichichu. ²³Chay urasmi kankunata llullachinayashpa rimankakuna: Kaykaya Yaya Diospa Kachashkan Runaka. Chaymami Yaya Diospa Kachashkan Runaka nishpa. Chasna nishpankunapas ama rinkichichu rikunaykichipa. ²⁴Imashnami ilampaka rikurin kayma chayma tukuy siluta punchayachishpa, chasnashinami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka kuti shamusha. ²⁵Chay puncha manara paktahushpanra achkata parisinayni tiyan. Kunan kawsak runakuna chiknishpa mana valiktashina wichuwankakuna.

²⁶Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamushpayni ñawpa Noé kawsashkan urashhina kanka,^f runakuna kunkaylla kawsahushkankunapi kunkaymanta kastigay tukunkakuna. ²⁷Noé kawsashkan uras runakunaka kunkaylla mikushpa upyashpa warmiyashpa kawsapayarkakuna Noé chay atun lanchapi yaykun punchakama. Chasnallapi atun untay paktashpan tukuy chinkarirkakuna.

²⁸Chasnallatata tururka Lot shutiyu kawsashkan uraspas.^g Sodoma llaktapi kawsak runakuna kunkaylla mikupayarkakuna, upyapayarkakuna, rantipayarkakuna, rantichipayarkakuna, tarpupayarkakuna, wasikunata rurapayarka-

^f Rikuy Génesis killkapi 6.5-8 ^g Rikuy Génesis killkapi 18.20 - 19.25

kuna. ²⁹Lotka chay Sodoma llaktamanta llukshishpan nina *asufriwa tamyashina silumanta urmarka. Chay ninaka tukuy runakunata wañuchirka. ³⁰Chasnashinami kanka Yaya Diospa kastiganan punchaka, ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kuti shamushpayni.

³¹Chay puncha wasi awapi kahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Imaykikunaka wasi ukupi tiyahushpanka amana yaykunkichichu apak rinaykichipa. Chasnallatata chakraykichipi tarawahushpaykichika chaymantalla mitikuychi. Amana kutiychinachu wasiykichima. ³²Yuyariychi imashnami Lotpa warminka ñawpa wañurka. Chay warmika imankunallapi yuyarishpa mana utkallachu mitikurka kishpinanpa. Chayraykumi wañurka. ³³Maykanmi Yaya Diospa munashkanta kasushpa kawsan, chayka wañuchiy tukushpanpas Yaya Dioswa wiñaypa kawsanka.

³⁴Kankunata rimani: Chay uras ishkay runakuna tutapi shuk tulltullapi kashkankunamanta, shukllami pushay tukunka wiñayparayku, shukka sakirishka kanka. ³⁵Chasnallatata ishkay warmikuna parihu kutahushkankunamanta shukllami pushay tukunka, shukka sakirishka kanka. ³⁶Ishkay runakuna chakrapi tarawashpankuna shukllami pushay tukunka, shukka sakirishka kanka.

³⁷Chasna rimashkanta uyashpankuna runankunaka tapurkakuna:

Yaya Jesús, ¿maypita chasna kanka? Chaypi Jesuka aynirka:

Maypimi wañushkakunaka kahunkuna, chaypimi ullawankakunaka tantarinahun. Chasnashina runakuna millaypa rurankunata yapa mirachishpankuna millanayaypa ismushina tukushpankuna kastigay tukunkakuna. Chayka mana pakallachu kanka ashwan tukuyrayku yachaypa rikuyapa kanka.

Jesuka yachachin mana sakishpa mañananchipa

18 ¹Chaymanta Jesuka runankunata shuk yachachinawa yachachirka mana sampayashpa Yaya Diosta mañanankunapa kasna nishpa: ²Shuk llaktapi tiyarka runakuna mana alita rurashkankunamanta alichak apu. Chay alichak apuka mana manchapayanachu Yaya Diosta, nima runakunata. Yapa piña karka. ³Chay llaktapillatata kawsapayarka shuk mashintu warmi. Chay mashintuka chay alichak apuma ripayarka payta tapunanpa: Ñukata yanapaway. Chikniwakta kayashpayki rimay, munahushkaynita mana yanka kichuwananpa. ⁴Achka kuti rishpanpas chay apuka payta mana kasunayarkachu. Chay warmika mana sampayashpa payta tapushpalla katishpan chay apuka yuyayninllapi nirka: Ñukaka mana manchanichu nima Yaya Diosta, nima runa masinikunata paykunata kasunaynipa. ⁵Chasna kashpanpas chay warmika yapa killachiwahushkanrayku kunanka kasunayni tiyan. Payta mana yanapashpaynika yapami killachiwanka nishpa.

⁶Chayta kwintashpan Jesuka rimarka: Chay alichak apuka Yaya Diosta mana manchak kashpanpas rimarka chay warmita yanapananpa. ⁷Kankunaka Yaya Diospa akllashkan runakuna kashpaykichi payta punchapi tutapipas mañashpaykichi chay apumanta ashwanta mana unayashpachu kankunata yanapanka. ⁸Kankunata rimani: Alita mañashpaykichika Yaya Dioska kushikushpa nima unayashpachu kankunata yanapanka. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa kutikashka kay allpama shamushpayni ¿tarishanchari kirik runakunata, maykankunami mana sakishpa Yaya Diospi sinchikushpa mañanahun?

**Jesuska yachachin mana
yuyarinanchipa runa
masinchikunamanta ashwan ali
kananchita**

⁹Chaypi shukkuna tiyarka mana alita yuyarikkuna. Paykunaka tukuymanta ashwan ali kanankunata yuyarishpa kawsarkakuna. Paykunata Jesuska shuk yachachinawa kasna yachachirka: ¹⁰Ishkay runakuna rirkakuna *Yaya Diospa wasinpi mañanankunapa. Shukka karka *fariseo, shukka karka *Roma llaktarayku *impuestuta kobrak. ¹¹Chay fariseo shayarishpan pay kikinlla ali kananta yuyarishpa Yaya Diosta mañarka kasna: A Yaya Dios, kanta agradesini, mana runa masinikunashina kahushkaynirayku. Mana kanichu paykunashina shuwaysiki, uchata ruraysiki, shukpa warminwa musayak. Nima kanichu kay impuestuta kobrakshina. ¹²Ñukaka karan semana ishkay punchata kanta kushichishpa mana mikunichu. Chaymantapas karan chunkata ganashkaynimanta shukta kanrayku kuni nishpa. ¹³Chay impuestuta kobrakka pinkashpan karullapi shayarirka. Yapa uchasapa kananta yuyarishpan kumurishpa pichunta waktashpa Yaya Diosta mañarka: Yaya Dios, llakichway. Yapa uchasapa kani. Uchaynikunamanta pichaway nishpa. ¹⁴Kankunata rimani: Chay impuestuta kobrakka uchankunamanta llakichirishkana wasinma kutirka. Chay fariseotaka Yaya Dioska manami llakichirkachu. Kankuna kikinmantalla yuyaykichipi atun tukunayashpaykichika Yaya Diosmi kankunata mana alichu kankichi nishpa pinkachinka. Kankuna runa masikichikunamanta mana atun tukunayashpa paykunata yuyashpa yanapashpaykichika Yaya Diosmi kushikushpa kankunata atunyachinka.

**Wawakunata Jesusma
apamurkakuna
(Mt. 19.13-15; Mk. 10.13-16)**

¹⁵Jesús yachachihushpan yayankunaka llullu wawakunatapas payma aparkakuna, llankashpan paykunarayku Yayan Diosta mañanapa. Chasna rikushpankuna Jesuspa runankunaka piñarishpa paykunata arkarkakuna Jesusta mana kayllayanankunapa, kay wawastukunata Jesusma ama apamuychichu nishpa. ¹⁶Chaypi Jesuska yayankunata wawakunanti kayashpan runankunata rimarka:

Ama arkaychichu chay wawakunata ñukama apamunankunapa. Wawakunashina ñukapi sinchikuk runakunallami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankakuna. ¹⁷Alita uyawaychi. Maykanmi wawakunashina ñukata yuyawashpa mana kasuwan, chayka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankachu.

**Shuk apu kullkiyu
Jesuswa kwintarka
(Mt. 19.16-30; Mk. 10.17-31)**

¹⁸Chaymanta shuk apu Jesusta tapurka:

Ali yachachik, rimaway ¿imashna rurashpaynitaya atipaynima Yaya Dioswa wiñaypa kawsanata?

¹⁹Jesusk aynirka:

¿Imaraykuta rimawanki ali kanaynita? Mana nima shuk runa tiyanchu ali. Yaya Diosllami ali kan. ²⁰Kanka ñami yachanki Yaya Diospa kamachishkankunata: Ama shuk warmiwa musayaychu. Ama runa masikita wañuchiychu. Ama shuwaychu. Nima pimanta llullashpa rimaychu. Yayaykita mamaykita yuyashpa kushichishpa kawsay nishpa.

²¹Chaypi chay apuka aynirka:

Tukuy chay Yaya Diospa kamachishkankunata wawamanta pacha kasushpa kawsashkani.

²²Chayta uyashpan Jesuska rimarka:

Alitami rurashkanki. Shuk imastullami kasunaykipa pishin. Rantichikriy tukuy imaykikunata. Chay kullkitaka nima imayu runakunata kuy. Chasna rurashpaykimi silupi achka imayushina tukunki. Chasna rurashkaykiwasha shuti katiway.

²³Chayta uyashpan chay runaka sinchita llakirirka. Yapa achka kullkiyu kashpan mana munarkachu tukuy imankunata rantichishpa kunata.

²⁴Chasna llakirishkata rikushpan Jesuska rimarka:

Maytukuy sinchita kan kullkiyukunaraykuka Yaya Diospa kamachishkankuna tukunankunapa. ²⁵Shuk atun wiwa kamilluka manami atipamachu pasanata shuk aguha uchkustuta. Chasnashinami shuk runaka kullkinllapi yuyarishpanka manami atipankachu Yaya Diospa kamachishkan tukunata.

²⁶Chaypi kahukkunaka chayta uyashpankuna rimarkakuna:

Chasna kashpanka ¿pita atipama kishpichiy tukunata Yaya Diospa ali kamachihushkanpi kawsanarpa?

²⁷Chaypi Jesuska paykunata rimarka:

Nima pi atipanchu kishpichirinata paykikinta. Yaya Diosllami atipan runakunata kishpichinata paypa ali kamachihushkanpi kawsanankunapa. Payllami atipan tukuyta rurana yachayninwa.

²⁸Chaypi Pedroka Jesusta rimarka:

Ñukanchika sakishkanchimi tukuy imanchikunata kanta katinanchipa.

²⁹⁻³⁰Chaypi Jesuska runankunata rimarka:

Alita uyawaychi. Shuk runa Yaya Diospa kamachishkan tukushkanrayku wasinta, warminta, wawkinkunata, yayankunata, wawankunata

sakishpanka kay allpapi kawsahushpanra Yaya Diosmi tukuy ima sakishkanmanta ashwanta kunka. Chaymanta chay chapahushkanchi mushu mundupi wiñaypa Yaya Dioswa kawsankana.

**Jesuska kimsaynin kuti rimarka
wañunanmanta**

(Mt. 20.17-19; Mk. 10.32-45)

³¹Jesuska chay chunka ishkey runankunata chaynikstuma pushashpan rimarka: Ñami yachankichi Jerusalén llaktama rihushkanchita. Chaypimi paktarinka, maykantami Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunaka ñawpa killkarkakuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runamanta. ³²Chikniwak runakunaka apiwankakuna *romano runakunata kuwanankunapa. Paykuna asichiwankakuna, pukllachishpa parisichiwankakuna, asishpa tyukawanakuna, sinchita asutiwankakuna. ³³Asutiwashkankunawasha wañuchiwankakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kawsarimusha.

³⁴Chasna nishkanta runankunaka mana asirtarkakunachu. Paykunarayku mana asirtaypa shimikuna karkakuna.

**Jesuska ampirka shuk wiskuta
Jerikó llaktapi**

(Mt. 20.29-34; Mk. 10.46-52)

³⁵Jesuska Jerikó llaktata kayllayahushpan shuk wisku runa ñampi mayanpi tiyahukta rikurka. Payka runakuna pasahukkunata kullkita tapuhurka. ³⁶Achka runakuna pasahukkunata uyashpan chay wiskuka tapurka:

¿Imaraykutaya chay tukuy pasahunkichi? nishpa.

³⁷Shukkunaka rimarkakuna:

Nasaretmanta Jesusmi pasahun.

³⁸Chayta uyashpan chay wiskuka
sinchita kaparishpa rimarka:

¡Jesús, Davidpa Miraymanta
Kishpichik, llakichiway!

³⁹Chaypi chay Jesuspa puntanpi rihuk
runakunaka arkashpa chunllayay
nirkakuna.

Chasna rimashpankunapas payka
ashwan sinchita kaparirka:

¡Davidpa Miraymanta Kishpichik,
llakichiway!

⁴⁰Chasna kaparishkanta uyashpan
Jesuska shayarishpan rimarka:

Chay wiskuta ñukama apamuychi.
Ña kuchunpi kashpan payta tapurka:

⁴¹¿Imatata munanki kanrayku
ruranaynipa?

Chay wiskuka aynirka:

Yaya Jesús, ñawinita ampipay
rikunaynipa.

⁴²Jesuskapa aynirka:

Ari, kunallami rikunki. Ñukapi
sinchikushpaykimi ampirishkanki.

⁴³Chasna rimashkanllawa chay
wiskuka atiparkana rikunata. Ampirish-
kanrayku Yaya Diosta atunyachishpa
kushichishpa Jesusta katirka. Chayta
rikushpankuna tukuy runakunapas Yaya
Diosta atunyachishpa kushichirkakuna.

Jesuka Sakeowa kwintarka

19 ¹Ña Jerikopi yaykushpan
Jesuska chay llakta chawpita
rihurka. ²Chaypi kawsahurka shuk yapa
kullkiyu runa Sakeo shutiyu. Payka
*impuestuta kobrakkunapa apun karka.
³Chay runaka yapa munarka Jesusta
riksinata. Chay llaktata pasahushkanta
yachashpan munarka kayllayanata.
Chasna munashpanpas uchillastu
kashpan mana atiparkachu rikunata,
yapa achka runakuna kahushkanrayku.
⁴Chasna kashpan Jesuspa rinan ñampita
kallpashpa ñawparka runakunapa
puntanma. Chaypi shuk kaspipi sikarka,

Jesús pasahushkanta atipananpa
rikunata.

⁵Jesús chayta pasahushpan awama
rikuhushpan Sakeota rimarka:

Sakeo, utkalla uraykuy. Kunan
puncha wasikiipi kiparinayni tiyan.

⁶Chaypi Sakeoka utkalla urayku-
murka. Kushikushpa Jesusta wasinpi
yaykuchirka. ⁷Chayta rikushpankuna
runakunaka Jesusta washanchashpa
paykunapura rimarkakuna:

¿Imashnata Jesuska yaykun chasna
uchata ruraysikiya wasinpi?

⁸Chasna rimashpankuna Sakeoka
shayarishpan Jesusta rimarka:

Yachachik, rikuy, tukuy imayni
tiyawashkakunamanta chawpita nima
imaykunata kusha. Maykankunaman-
tami ñawpa llullachishpa kullkita
tapushkani, chaykunataka kutichishami
chusku kuti ashwanta.

⁹Jesuka payta aynirka:

Kunan puncha shuti kankuna kay
wasipi kawsak runakuna kishpichirishka
kankichi nishpa.

Chaymanta chaypi kahukkunata
rimarka:

Kay runa mana alita rurak kashpanpas
ñukanchishina Abrahampa mirayman-
tami kan. ¹⁰Ñuka Yaya Diospa Kachash-
kan Runa shamushkani chasna mana ali
rurashkankunawa chinkarishkashina
kahukkunata maskanaynipa, uchayuku-
nata nina mana wañukma rina kahush-
kankunamanta kishpichinaynipa.

**Jesuka shuk patrón runankunata
kullkita kushpa sakishkanmanta
yuyachishpa yachachin**
(Mt. 25.14-30)

¹¹Jesuka Sakeopa wasinpi kashpan
ña kahurka kamachikkuna kawsashkan
Jerusalén llakta kuchupi. Runakunaka
rimashkanta uyahushpankuna yuyarir-
kakuna: Ñami rihun Jerusalemna

kamachik tukunanpa. Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ñami kallarihun nishpa. Pantachishpa yuyarishkankunata riksishpan Jesuska paykunata shuk yachachinawa pay kikinmanta yachachirka:

¹²Tiyarka shuk runa apupa ayllun. Payka rirka karu allpama chaypi kawsak atun apu payta aputa rurananpa, chasna apu tukushpan kikin allpanpi kamachinanpa nishpa. Runankunata rimarka apu tukushkanwasha kutimunanta. ¹³Manara llukshishpan chunka paypa runankunata kayashpan karan shuk runanta chay tupullata yapa valik kullkita kuhushpan rimarka: Kay kullkiwa rantishpa rantichishpa mirachipanki shamunaynikama. Chasna karan runanta rimashpan chay apu tukunapa rihukka rirka.

¹⁴Chay allpapi llaktakunamanta runa masinkunaka payta chiknishpankuna paypa washanta shuk runakunata kacharkakuna chay atun aputa rimak rinankunapa: Mana munanchichu chay runaka apunchi tukunanpa nishpa. ¹⁵Mana munashpankunatata payka apunkuna tukurka. Chaymanta llaktanma kutirka. Paktashpan shuk runanta kacharka, pushak rinanpa maykankunatami kullkinta kushpa sakirka. Yachanayarka maytukuytami karan shuk runan mirachishka chay kullkimanta.

¹⁶Puntiru runanka paktashpan rimarka: Patroyni, kullkikita mirachishkani chunka kuti ashwanta kanrayku. ¹⁷Chaypina chay patronka aynirka: Alita rurashkanki, ali runayni kanki. Kay uchillastu kushkayniwa sumakta tarawashkaykirayku churashkayki chunka llaktakunata kamachipanaykipa.

¹⁸Shuk runanpas rimak shamurka: Patroyni, kullkikita mirachishkani

pichka kuti ashwanta kanrayku.

¹⁹Paytapas aynirka: Kanka kamachipanki pichka llaktakunata.

²⁰Chaymanta shukna rimak shamurka: Patroyni, kaykaya kullkikika. Sumakta llachapawa wankushpayni wakaychashkani kanrayku. ²¹Yapa kanta manchashpayni kay kullkita mana llankashkanchu. Shukkuna tarawashkanmanta kanka yanka kullkita apinki. Shukkuna tarpushkankunamanta kanka pallanki. ²²Chaypina chay apuka rimarka: Kanka millaypa yuyayyu runa kanki. Kan kikin rimashkaykimanta kastigarinki. Ñuka sinchi kamachik kanaynita, shukkunapa tarawashkanmanta kullkita apinaynita, shukkunapa tarpushkankunamanta pallanaynita yuyarinki. ²³Chasna kashpanka ¿imaraykuta kullkinita mana churashkankichu kullkita mirachina wasipi, chaypi mirananpa? Chaypi churankima karka uchillastullapas mirashkawa pakta apinima karka.

²⁴Chaymanta chaypi kahukkunata rimarka: Payta kichuychi chay kushkayni kullkita. Chay chunka kuti mirachik runata kuychi. ²⁵Paykunaka aynirkakuna: Patrón, payka ña achka kullkita apishka. ²⁶Chay apuka aynirka: Kankunata rimani, maykanmi alita rurak runayni kan, paytaka kunimi ashwanta. Killaysiki runaka uchillastu tiyapushpanpas kichuy tukunkami. ²⁷Kunanka chay kuntraynikunata pushak ripaychi. Mana munashkankunarayku ñuka apu tukunaynita kay puntaynipi apamushpa wañuchiychi.

²⁸Chasna nishpa yachachishkanwasha Jesuska Jerusalenma rirka.

**Jesusa Jerusalén
llaktapi yaykurka**
(Mt. 21.1-11; Mk. 11.1-11;
Jn. 12.12-19)

²⁹⁻³⁰Jerusalenma rihushkanpi Jesusa paktarka Betfagé llakta, Betania llakta

kuchupi. Chay llaktakunaka shuk urku Olivos shutiyu kuchupi karkakuna. Ña paktahushpan chay Olivos urku mayanpi, Jesuska ishkey runankunata nirka:

Riychi chay rikuhushkaykichi llaktama. Chaypi paktashpaykichi tarinkichimi shuk malta burru watarishkata, maykanpimi nima shuk runa purishkarachu. Chay malta burruta paskashpaykichi apamuychi. ³¹Shuk runa kankunata mitsashpa tapushpanka ¿imaraykutaya paskahunkichi? nishpa, payta kasna rimaychi: Yayanchi Jesusmi munahun awanpi tiyarishpa rinanpa. Kunanllatatami kutichik shamushu nishpa.

³²Chasna Jesús nishpan chay ishkey runankunaka rirkakuna. Paypa rimashkantashina tarik rirkakuna. ³³Ña chay malta burruta paskahushpankuna amunkunaka tapurkakuna:

¿Imaraykuta paskahunkichi chay burruta?

³⁴Paykunaka aynirkakuna:

Yaya Jesusmi munahun.

³⁵Chaymanta Jesusma apashpa rirkakuna. Chaypi paktashpankuna churarinankunata burrupa awanpi mantashpankuna Jesusta tiyachirkakuna. ³⁶Chasna Jesús rihushpan puntanpi runakunaka churarinankunata ñampipi mantarkakuna, imashnami rurapayanahun shuk atun aputa kushilla yaykuchinankunapa. ³⁷Ña Jerusalenta kayllayahushpankuna Olivos urkuta uraykuhushpankuna Jesusta chay achka katihuk runakunaka yapa kushikushpankuna kaparishpa Yaya Diosta agradesirkakuna:

¡Yaya Dios, kay Jesús atun yachaykita rikushishpa tukuy ali rurashkanta rikushkanchi! ³⁸Payka kanpa yanapashkayki ali runami kan. Kanpa munashkaykita rurananpa kachashkayki atun

apunchi kashpanmi shamuhun. Ñami tukuyta alichashkanki kushilla paywa kawsananchipana. Kanta kushichinchi awa silupi kawsak Yaya Dios.

³⁹Chaypi shuk *fariseokuna chay runakunapa chawpinkunapi kahukkuna rimarkakuna:

Yachachik, rimay kay kanta katik runakunata chunllayanankunapa.

⁴⁰Chaypi Jesuska aynirka:

Kankunata rimani, kaykuna chunllayashpankunaka rumikunanami kaparinkakuna.

⁴¹⁻⁴²Jesús Jerusalén kuchupi paktashpan llaktata rikushpan wakarka. Chay llaktapi kawsakkunarayku wakashpa rimarka:

Imashna alishi kama karka, kay punchallapas asirtankichima ñuka Yaya Dioswa alichashka kushilla kawsayta kuk kanaynita kushillana kawsanaykichipa. Kunankama mana munashpaykichi asirtanata, Yaya Dios kankunamanta kichushka asirtana yuyayta manana asirtanaykichipa. ⁴³⁻⁴⁴Mana munashpaykichi asirtanata Yaya Dios kachawashkanta kankunata kishpichinaynipa, kunanmanta pacha achkata parisinaykichi tiyan. Parisina punchakuna paktarishpankuna kuntraykichikunaka llaktaykichi muyukta allpata lumayachinkakuna chaypi pakashpa wañunakushpa kankunata winsinankunapa. Tukuy kankunata winsishpa wañuchinkakuna. Tukuy wasikichikunatapas waklichishpa urmachinkakuna. Nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiparinkachu.

Jesuska rantichik runakunata Yaya

Diospa wasinmanta llukshichirka

(Mt. 21.12-17; Mk. 11.15-19;

Jn. 2.13-22)

⁴⁵Jerusalenpi paktashpan Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yaykurka. Chay

wasipi puntiru atun pampa kincharishkapi achka rantichik runakuna karkakuna. Chayta rikushpan Jesuska piñarishpan llamputa llukshichirka. ⁴⁶Llukshichihushpan paykunata rimarka:

Yaya Dioska killkachishkanpi riman:
Kay wasinika ñukata mañanankuna wasinimi kan nishpa.

Kankunaka kay Yaya Diospa wasinta shuwakunapa kushilla tantarinata rurashkankichi. [Chasna Jesuska rimashpan paykuna chaypi achkata kobrashpa rantichihushkankunarayku shuwakunashina kanankunata yuyachirka.]

⁴⁷Chaymanta pacha tukuy punchakuna Jesuska Yaya Diospa wasinpi yachachipayan. Achka runakuna payta uyashpankuna *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, chay llaktapa apunkunapas maskarkakuna, imashna rurashpami payta wañuchinkakuna. ⁴⁸Chasna yuyarishpankunatata mana atiparkakunachu payta wañuchinata, tukuy uras achka runakuna paypa yachachihushkanta yapa uyanayashpa chayllapi kahushkankunarayku.

**Jesupa atun
yachayninmanta riman**
(Mt. 21.23-27; Mk. 11.27-33)

20 ¹⁻²Shuk puncha Jesuska *Yaya Diospa wasinpi runakunata yachachirka Yaya Dios runakunata kishpichinanmanta. Chaypi *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas, paykunata kamachik israel masin rukukunapas tapuk shamurkakuna:

Ñukanchita rimay ¿pita kanta kamachishka tukuy chay rurashkaykikunata ruranaykipa? ¿Pita kanta kamachishka kasna yachachinaykipa?

³Chaypina Jesuska aynirka:
Ñukapas shuk imata tapushkaykichi. Ayniwaychi. ⁴¿Pita Juanta kamachirka bawtisananpa? ¿Yaya Dioschu runakunachu?

⁵Chaypi paykunapura tapunakurkakuna:

Yaya Diosmi Juanta kacharka nishpanchika Jesuska ñukanchita rimankami: Yaya Dios nuyta kashashka kashpanka ¿imaraykutaya payta mana kasushkankichichu? ⁶Aynishpanchika runakuna rimashpankuna Juanka yachachirka nishpa, tukuy runakuna piñarishpankuna ñukanchita rumiwa tuksishpa wañuchinkakuna. Paykunaka kirinahun chay Juan wañuka Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashkanta.

⁷Chasna tapunakushpankuna Jesusta aynirkakuna:

Mana yachanchichu pimi Juanta kacharka nishpa.

⁸Chaypina Jesuska aynirka:

Chasna kashpanka ñukapas mana rimashkaykichichu pimi kamachiwashka tukuy kaykunata ruranaynipa nishpa.

**Jesuka mana kasunayak
tarawakkunamanta
yuyachishpa yachachin**
(Mt. 21.33-46; Mk. 12.1-12)

⁹Chaymanta Jesuska tukuy chay runakunata shuk yachachinawa yachachirka kasna:

Tiyarka shuk chakrayu runa. Chay runaka chakranpi achka uva wiñarishkakunata tarpuchirka. Chaymanta chakranta shuk tarawak runakunata kurka amunshina pichashpa kuyranankunapa. Chasna kushpan rimarka: Kay uva chakraynita pichashpa kuyrapankichi shamunaynikama. Pallashpaykichi tukuy muyunkunamanta chawpita

kuwankichi. Chasna rimashpan chay amunka rirka shuk karu llaktama, chaypi unayta kawsananpa.

¹⁰Na chay uvakunata pallana uras paktarishpan chay amunka shuk runanta kacharka chay chakranpi tarawahukkunata rimak rinanpa: Patronchimi kachawashka uva muyukunata pallashkaykichimanta chawpita kuwanaykichipa payrayku apanaynipa nishpa. Chay runanka uva muyuta apanapa rishpan mana kurkakunachu payta nima shukta. Makashpankunalla chay runata kacharkakuna.

¹¹Chaymanta chay patronka shuk runantana kacharka uva muyukunata tapuk rinanpa. Paytapas makashpankuna millaypata rimashpa pinkachishpankuna shinallata kacharkakuna.

¹²Kimsaynin runantana kacharka. Paytapas chasnallata mana alitachu rurarkakuna. Makashpankuna aychan liki likita kacharkakuna.

¹³Chaymantana chakra amuka yuyarirka ¿imashnashi ruraynima? nishpa. Kachashara shuklla munashkayni wawaynita. Payta rikushpankuna chari manchashpankuna kasunkakuna nishpa. Chaymanta wawantana kacharka. ¹⁴Payta rikushpankuna chay tarawak runakunaka kwintarkakuna paykunapura: Payka kay chakra amupa wawanmi. Yayan wañushpan kay chakraka payraykunami kiparinka. Akuychi kunalla wañuchishunchi, tukuy kay uva chakraka ñukanchipana kananpa. ¹⁵Chaypina chay chakramanta llukshichishpankuna payta wañuchirkakuna.

Chasna kwintashkanwasha Jesuska tapurka:

¿Imanachimashi chay chakra amuka chay wañuchik runakunata? ¹⁶Chay uva chakranma rishpan chay tarawakkunata wañuchinkami. Chaywasha chay

chakrantaka kunkami shuk runakunata nishpa.

Yachachishkanta uyashpankuna rimarkakuna:

Yaya Dioska ama chasna rurachun ñukanchiwa.

¹⁷Jesuka paykunata rikushpan pay kikin rumishina kananta yuyarishpan rimarka:

¿Ima ninayantaya kasna Yaya Diospa ñawpa killkashishkanka?

Shuk runa wasinta rumimanta rurashpan tarawak runankunaka shuk ali sinchi rumita mana munashpankuna mayanpi churarkakuna mana alichu nishpankuna. Chay rumitaka wasinta rurak runaka akllashpan chay wasinpi churarka shuk orkonshina sinchikuchik kananpa nishpa.

¹⁸Chay akllashkan rumipi takakta tukushpaykika tulluyki pakiktami urmanki. Chay atun rumi awaykipi urmashpanka machuyakta nitishpa pulbu wañunki.

¹⁹Chasna Jesús yachachishpan chay *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas alita asirtarkakuna, paykuna amunta mana kasunayakkunashina kanankunata uyachishkanta, chaymantapas chay ali rumita wichukkunashina chay rumipi takarikkunashina kanankunata uyachishkanta. Chayrayku yapa piñarishpankuna Jesusta chay ratulla apinayarkakuna wañuchichinankunapa. Chasna ruranayashpankunapas Jesusta mana apirkakunachu runakunata manchashkankunarayku. Pakta wañuchiy tukunchima nishpa yuyarirkakuna.

Chiknik runakuna Jesusta pantachichinayarkakuna
(Mt. 22.15-22; Mk. 12.13-17)

²⁰Jesusta yapa *romano aputa apichichinata munashpankuna chay

payta chiknik runakunaka chaymanta pacha maskarkakuna, imamantami payta apinkakuna nishpa. Chasna kashpan shuk runakunata Jesusma kacharkakuna, alishina tukushpa payta llullachishpa pantachichinankunapa. Chasna rurashpa munarkakuna romano aputa Jesusmanta millaypata rimak rinata.

²¹Chay llullachik runakunaka Jesuspi paktashpankuna alishina tukushpa payta rimarkakuna:

Yachachik, yachanchi tukuy uras runakunata rimanaykika yachachinaykika shutipa kananta, mana manchashpa nima pita. Alita yachachinki runakunata Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanankunapa. ²²Ñukanchita rimay ¿alichu manachu ñukanchi israel runakunaka chay romano tukuy manta atun aputa *impuestuta pagananchipa? ¿Yaya Dioska munanchu pagananchipa manachu?

²³Jesuka yacharka mana ali yuyarishkankunata. Ari, pagananchi tiyan nishpa aynimaka, israel apukunata rimak rinahuma payta kastiganankunapa. Mana alichu pagananchipa nishpa aynimaka, romano aputa rimak rinahuma payta kastigananpa. ²⁴Chasna kashpan paykunata rimarka:

Rikuchiwaychi shuk kullkita.

Chaymanta shuk kullkita apishpan tapurka:

¿Pipa almantata rikunkichi kay kullkipi? ¿Pipa shutinta kay kullkipi killkarishka kan?

Paykunaka aynirkakuna:

Romano tukuy manta atun apupami.

²⁵Chasna aynishpankuna Jesuka paykunata rimarka:

Chay atun apupa kashkantaka kuychi amunta. Maykanmi Yaya Diospa kan, kuychi payta. Yaya Dios ñukanchiku-

nata rurashkanrayku ñukanchikunapa amunchi kan. Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha payta yuyashpa kawsaychi.

²⁶Chasna chay llullachik runakuna mana atiparkakunachu Jesusta pantachichinata nima shuk shimita, runakuna chawpipi rimashpan. Yapa yachayninwa aynishkanta uyashpankuna mancharishpankuna chunlla uyarkakuna.

**Jesuka yachachin wañushkakuna
kawsarinankunata**

(Mt. 22.23-33; Mk. 12.18-27)

²⁷Chaymanta shuk *saduseokuna Jesusta kayllayarkakuna. Paykunaka kirinahun wañushkakuna manana kawsarinkakunachu nishpa. Chayrayku Jesusta rimarkakuna:

²⁸Yachachik, ñawpa Moisés wañuka ñukanchirayku killkarka: Shuk warmiyu runa manara wawayu wañushpanka wawkinna chay kachuynin mashintuta warmiyanan tiyan chay warmita wawayachinanpa wawkinranti. Chaymanta chay warmin kari wawata wawayashpanka chay wawkin wañupa wawanshina kanan tiyan nishpa.

²⁹Kunan kanta kwintanayanchi: Tiyarka kanchis wawkikuna. Shuk puncha puntiru wawkika warmiyarka. Mana nima shuk wawayu kashpanra wañurka.

³⁰Chaymanta Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpan ishkeynin wawkina kachuynin mashintuta warmiyarka. Chay wawkipas chasnallata wañurka. ³¹Chaymanta kimsaynin wawkina chay kachuynin mashintuta warmiyarka. Paypas wañurka. Chasna-llatata shukllankama shukllankama chay kanchis wawkikuna chay warmillatata warmiyashpankuna karan shuk mana wawayuchu wañurka.

³²Chaymanta chay warmipas

wañurkana. ³³Kunanka rimay ñukanchita. Chay kanchis wawkikuna chay warmillatata warmiyarkakuna. Wañushkakuna kawsarimushpankuna chay kanchis wawkikunamanta ¿maykanpa warminshi kama?

³⁴Chaypi Jesuska aynirka:

Kay allpallapimi karikunaka warmiyannahun, warmikunapas kusayanahun.

³⁵Maykankunami Yaya Diospa rikushkanpi ali kanahun wañushkankunamanta kawsarinankunapa paypa ruranan mushu mundupi yaykunankunapa, paykunaka mana warmiyankakunachun, warmikunapas mana kusayankakunachun. ³⁶Chaypika manami nima pi wañunkanachu. Chayrayku manana warmiyashpa kawsankakunachu miranankunapa. Paykunaka kankakunami *angelkunashina mana wañukkuna. Yaya Diospa wawankunami kankakuna wañushkankunamanta kawsarimushkankunarayku. ³⁷Runakuna wañushkankunamanta kuti kawsarinankunata Moisés wañupas yachachirka. Chay uchilla kaspi sintihukmanta Yaya Dios payta kasna rimashkanta killkarkan: Ñuka kani Yaya Dios, maykantami Abraham, Isaak, Jakob kushichinahun nishpa. ³⁸Yaya Dios chasna rimashkanrayku yachanchi chay yaya rukukuna wañushpankunapas paywa pakta kawsa kahushkankunata. Kawsakunallami Yaya Diosta kushichinahun, wañushkakunaka payta mana kushichinahunchu. Yaya Diosraykuka tukuy paykuna wañushpankunapas kawsallami kanahun.

³⁹Chasna aynishkanta uyashpankuna Moisespa killkashkanta shuk yachachikunaka Jesusta nirkakuna:

Sumakta rimashkanki. Suma yachachik kanki.

⁴⁰Chaymanta pacha chay Jesusta pantachichinayak saduseokuna manana munarkakunachu tapunata ashwanta.

Jesuska yachachin pay tukuymanta ashwan ali kamachik kananta

(Mt. 22.41-46; Mk. 12.35-37)

⁴¹Chaymanta Jesuska chay yachachik runakunata tapurka:

¿Imashna yuyarishpaykichitaya yachachinkichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka atun apu David wañupa miraymanta kanka nishpa? ⁴²⁻⁴³David kikin chay Kishpichikmanta rimashpan killkarka chay killka Salmospí:^h

Yaya Dioska chay kamachiwakta rimarka: Tiyariy kuskayni parti kamachinaykipa ñukawa pakta, tukuy kanta chiknik runakunata winsinaynikama kanta kasunankunapana nishpa.

⁴⁴David Yaya Diospa Kachanan Kishpichikta kamachiwak nirka. Chay uras ña kawsa paymanta pasa kashpan David unay wañushkanwasha paypa miraymantallata kashpan manami atipanchu runalla kanata.

Jesuska Moisespa killkashkanta yachachikkunata uyachishpa rimarka

(Mt. 23.1-36; Mk. 12.38-40;

Lk. 11.37-54)

⁴⁵Chasna tapushpan Jesuska tukuy chaypi kahuk runakunapa uyashkankunapi runankunata rimarka: ⁴⁶Ama kankunaka chay Moisespa killkashkanta yachachikkunamanta llullachirishka kaychichu. Paykunaka yapa munanahun tukuy runakuna paykunata aputashina saludanankunapa. Chayrayku suma suni churarishkankunawa purinahun runakuna ñampikunapi plasakunapi

saludanankunapa. Tantarina wasikunapi, fiestakunapipas tukuy manta suma tiyarinakunapi tiyarinahun, runa masinkuna paykunata aputashina rikuhushkankunata rikuchishpa.

⁴⁷Paykuna kikinrayku mana pinkashpa mashintukunata tukuy imankunata llullachishpa tapunahun, Yaya Diosta kushichinaykichipa kunaykichi tiyan nishpankuna. Mana ali rurak kashkankunata pakanankunapa, tantarina wasikunapi ali rurak runakunashina Yaya Diosta unayta mañanahun. Chasna kashpankuna Yaya Dioska paykunataka tukuy runakunamanta ashwan sinchitami kastiganka.

**Shuk mashintu tukuy tiyashkan
kullkinta Yaya Diosta kurka**
(Mk. 12.41-44)

21 ¹Jesuska *Yaya Diospa wasinpi runankunata chasna rimahushpan rikurka yapa kullkiyu runakuna kullkinkunamanta Yaya Diosta kushpa kahapi churahushkankunata.

²Chaymantapas rikurka shuk mashintu nima imayu ishkay kullkinstuta churahushkanta. ³Chaypi rimarka:

Rikuychi. Kay mashintu nima imayuka chay ishkay kullkinstuta churahushpan Yaya Diospa rikushkanpi tukuy chay achka kullkiyu runakunamanta ashwantami kushka. ⁴Tukuy paykunaka achka kullkinkunamanta puchurishkata kushkakuna. Kay mashintu tukuy tiyapushkanta Yaya Diosta kushka, maykanwami mikinanta rantinan karka. Chayrayku payka Yaya Diosta ashwanta kushichishka.

**Jesuska runankunata rimarka Yaya
Diospa wasin urmachiy tukunanta**
(Mt. 24.1-2; Mk. 13.1-2)

⁵Chaypi shukkunaka rimahurkakuna *Yaya Diospa wasinmanta:

Suma rumikunawa, Yaya Diosta kushkakunawa yapa suma rurarishka rikurin nishpa.

Chaypi Jesuska rimarka:

⁶Tukuy kay rikuhushkaykichika shuk punchami urmachiy tukunka. Nima shuk wasi, nima shuk rumi awapura rurarishkaka kiparinkachu.

**Jesuska yachachin manara kay
allpaka tukurihushpanra
imakunami pasanka**
(Mt. 24.3-14; Mk. 13.3-23)

⁷Chaypi runankunaka Jesusta tapurkakuna:

Yachachik ¿ima urastaya *Yaya Diospa wasinta urmachinkakuna? ¿Imata rikushpanchita yachanchima chay puncha paktarihushkata?

⁸Jesuska aynirka:

Alita yuyariychi nima pi kankunata llullachinanpa. Achka runakunami yanka nishpa rimak shamunkakuna: Nukami kani Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishpa. Shukkunaka rimankakuna: Nami paktarihun Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kutimunan punchaka nishpa. Chasna rimashpankunapas ama paykunata kiriychichu. ⁹Uyashpaykichika runakuna chikninkushpankuna wañunakushpa kawsahukunata, ama mancharinkichichu. Tukuy chaykunami puntiru pasan tiyan. Runakuna wañunakushpa kawsahushpankunapas chay uras kay allpaka manarami tukurinkarachu.

¹⁰Jesuska yachachishpalla katirka:

Shuk shimita rimakkuna shuk shimita rimakkunawa chikninkushpankuna wañunakunkakuna. Shuk allpapi kawsak runakunaka shuk allpapi kawsak runakunawa sinchita chikninkushpankuna wañunakunkakuna.

¹¹Tiyankami sinchi allpa kuyuykuna. Tukuy partimi sinchi yarkay tiyanka,

chaymantapas achka utkalla shukma shukma chimpak sinchi unkuykuna. Silupi manchaypata nima ima uras rikushkankunata rikunkakuna runakunaka.

¹²Manara chaykuna tiyashpan kankunata chiknisha parisichinkakuna, apinkakuna karselpi churachinankunapa. Chiknik runakuna kankunata uchachishpa tantarina wasikunama pushankakuna. Chaymanta karselpi churachinkakuna. Ñukata katiwahushkaykichirayku kankunata apishpa atun apukunama pushankakuna kastigachinankunapa. ¹³Chasna ruray tukuhushpaykichi achka uyahushkankunapi atipankichi ñukamanta rimanata. ¹⁴Tukuy chayta uyashpaykichi ama yuyarishpa kaychichu imatashi aynishanisha. ¹⁵Chay urasmi kushkaykichi yachayta alita ayninaykichipa. Nima maykan kuntraykichi atipankachu kankunata ayninata.

¹⁶Chay uraska kankunata yapa chikninkakuna. Yayaykichi, wawkikichipas, shuk aylluykichipas, amiguykichipas apukunama pushankakuna kankunamanta llullashpa rimanankunapa. Chasna rurashpankuna apukunaka kankunamanta shukkunata wañuchinkakuna. ¹⁷Tukuy runakuna kankunata chikninkakuna ñukata katiwahushkaykichirayku. ¹⁸Chasna kashpanpas Yaya Dios kankunata alita kuyrashpan manami atipankakunachu paymanta anchuchishpa chinkachinata. ¹⁹Imatapas kankunata rurashpankuna mana sakishpa ñukapi sinchikuychilla. Chasna shuti kishpishpa Yaya Dioswa wiñaypa kawsak rinkichi.

Jesuka rimarka Jerusalén llaktata urmachinankunata

(Mt. 24.15-21; Mk. 13.14-23)

²⁰Jesuka yachachishpalla katirka: Kay Jerusalén llakta muyukta achka suntalukunata rikushpaykichi yachanki-

chi ña urmachinalla kahukkunata. ²¹⁻²²Chay punchakunaka Yaya Diospa sinchi kastiganan punchakunami. Chay urasmi Yaya Dioska tukuy killkachishkan shiminkunata paktachinka. Chay punchakunapi kankuna Judea allpapi kawsakkuna urkukunama utkalla mitikuychi. Kankuna Jerusalén llaktapi kahukkunaka chaymantalla mitikuychi. Chakraykichi kashpaykichika manana Jerusalem kutyichinachu.

²³Chasna mitikuna punchakunapi yapa llakiyapa kanka chay chichu warmikunarayku, chay llullu wawayu warmikunaraykupas. Tukuy kay israel allpapi kawsak runakuna yapakta parisinkakuna. Yaya Dios paykunata yapa piñaywami kastiganka. ²⁴Wañuna kuhushkankunapi shukkunaka sabliwa wañuchiy tukunkakuna, shukkunataka apishpankuna pushankakuna tukuy allpapi chikan chikan runakuna chawpipi kawsanankunapa. Mana israel runakuna kay Jerusalenta urmachishpankuna amuyankakuna Yaya Diospa rimashkan puncha paktarinankama.

Jesuka kutimunan punchamanta rimarka

(Mt. 24.29-35; Mk. 13.24-31)

²⁵Jesús runankunata yachachishpalla katirka: Kutimunayni puncha kuchuyahushpan intipi, killapi, istrillakunapi manchaypami rikurinka. Chaymanta kay allpapi atun yaku mar atunta ulasyashpan manchaypa uyarinka. Tukuy kay allpapi kawsak runakuna yapa mancharinkakuna, imashi tukuhunchi nishpa. ²⁶Chay uras tukuy silupi punchayachikkuna sinchita kuyurinkakuna. Chay manchaypa pasahukta rikushpankuna runakuna lismayankakuna. ²⁷Chasna tukushpankuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa puyu chawpipi suma chuyahlla

Yaya Diospa atun yachayninwa shamuhushkaynita rikunkakuna.

²⁸Chasna manchaypa punchakuna paktarishpankuna kankunata kishpichinayni punchaka utkallami paktarinka. Chayta yachashpaykichi chay punchakunapi manana manchashpa sumakta kushikushpa chapawaychi.

²⁹Chasna nishpan shuk yachachinawa yachachishpalla katirka:

Shuk *igu kaspita, chaymanta shuk kaspikunatapas rikushpa yachakuychi.

³⁰Achkata mushumanta pankayahushkankunata rikushpaykichika yachankichi veranoka ña kuchuyahushkanta.

³¹Chasnashinami tukuy kay rimashkayni paktarihukta rikushpaykichi yachankichi Yaya Dios mushu munduta rurashpan chaypi ali kamachinanka ña paktarihushkanta.

³²Alita uyawaychi. Kay punchakunapi kawsak runakunaka manara wañushpankuna tukuy kay rimashkaynika paktarinan tiyan. ³³Kay siluka, kay allpapas chinkarinkakunami. Tukuy rimashkayni shimikunamantaka nima shuk chinkarinkachu. Tukuy paktarinan tiyan.

Alicharishka kaychi

³⁴⁻³⁵Tukuy kay rimashkaynita uyashpaykichi alita kuyrariychi, shamushpayni alicharishka kanaykichipa. Chay puncha mana yuyarishkaykichipi kunkaymanta paktanka. Chasna kashpan ama kawsaychichu aychaykichi munashkanllata maskashpa. Chasna kawsashpaykichika kankichimi imashnami shuk animalka kunkaymanta shuk tukllapi urman. Ama kawsaychichu machashpa, tukuy munashkaykichillata yuyarishpa. Chasna kawsashpaykichika shamunayni puncha kankunarayku wañuyka kanka, imashnami tukuy kay allpapi kawsakunaraykupus

paktamunka. ³⁶Mana chasna tukunaykichipa tukuy uras Yaya Diosta mañashpa yuyaywa kawsaychi, alita payta kasushpa. Chasna kawsashpaykichika tukuy chay pasana kahushkanpi mana sakiwashpa sinchikunkichi. Chasna sinchikushpaykichika tukuy chaykunamanta kishpishka kankichi. Ñuka Yaya Diospa kachashkan runapa puntanpi mana manchashpa shayarinkichi.

³⁷Karan puncha Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yachachipayan. Tutapi Olivos shutiyu lumama ripayan chaypi puñunanpa. ³⁸Karan puncha achka runakuna tutamantastulla Yaya Diospa wasinma ripayanahun payta uyanankunapa.

Chiknik runakuna Jesusta apinankunapa Judaswa kwintarkakuna

(Mt. 26.1-5, 14-16; Mk. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

22 ¹Ña *Paskua punchakuna kallarinanpa masna punchallana pishihurka. Karan wata israel runakunaka chay Paskua punchakunarayku tantaripayanahun. Chay punchakuna yuyaripayanahun Yaya Dios paykunata Egipto allpamanta kishpichishkanta, mikupayanahun pan mana punkichirishkata. ²Chay punchakuna ña paktarihushpan *saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas maskarkakuna, imashna rurashpashi apinchima Jesusta wañuchinanchipa nishpa. Achka runakuna payta katihushkankunata rikushpankuna mancharkakuna pakta ñukanchita wañuchinahuma nishpa.

³Chaypi supayka Judas Iskariotepa shunkunpi yaykurka. Chay Judaska Jesuspa chunka ishkay runankunamanta shuk karka. ⁴Payka saserdotekunapa apunkunama, Yaya Diospa wasinta

kuyrakkunamapas rirka, paykunawa kwintanapa imashna rurashpami Jesusta apichichinka. ⁵Chasna kwintak rishpan paykunaka kushikurkakuna. Shuk yuyayllawa kashpankuna rimarkakuna:

Kanta kullkita kushunchi Jesusta apinanchipa yanapahushkaykirayku.

⁶Chaypi Judaska arí nirka. Chaymanta maskarka imashnami Jesusta mana runakunapa rikushkanpi apichichinka.

**Jesuska runankunawa Paskua
puncha mikunata mikurka**
(Mt. 26.17-29; Mk. 14.12-25;
Jn. 13.21-30; 1Kor. 11.23-26)

⁷Ña chay puntiru *Paskua punchaka paktarishpan mikupayanahun pan mana punkichirishkata. Chaymantapas chay punchaka wañuchipayanahun obeha maltata mikunankunapa, imashnami ñawpamanta pacha rurapayanahun.ⁱ Chasna yuyaripayanahun Yaya Dios paykunata kishpichishkan punchata. ⁸Chay punchapi Jesuska kacharka Pedrota, Juantapas, rurak riychi mikunata Paskua punchapi mikunanchipa nishpa.

⁹Chasna rimashpan paykuna tapurkakuna:

¿Maypita munanki rurak rinanchipa?

¹⁰Chaypi Jesuska paykunata aynirka:

Chay Jerusalén llaktapi paktashpaykichi shuk runata tinkunkichi shuk mankapi yakuta apahukta. Chay runata katiychi. Maykan wasipimi yaykun chaypi paywa pakta yakyuychi.

¹¹Chaypi wasi amuta rimankichi: Ñukanchita yachachikmi yachanayan, maypimi payka kay Paskua mikunata ñukanchiwa mikunka. ¹²Chay wasi amuka rikuchinkami shuk atun

kwartuta ish kaynin kawitupi sumakta alicharishkata. Chaypi mikunata ruraychi.

¹³Paykunaka rishpankuna tukuyta Jesuspa rimashkantashina tarik rirkakuna. Chaypi mikunata rurarkakuna Paskua punchapi mikunankunapa.

¹⁴Ña mikuna uras paktarishpan Jesús chunka ish kay *apostolninkunawa pakta mesa muyukta siririrkakuna mikunankunapa. ¹⁵Chaypi Jesuska rimarka:

Maytukuyta munashkani kay Paskua mikunata kankunawa mikunata, manara wañunayni paktarihushpan. ¹⁶Kankunata rimani, kay Paskua mikunata manami kuti kankunawa mikushanchu Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundu kallarinankama. Chaypimi Paskua tantarinanchipi yuyarishkan-chika kishpichiy tukunamanta alita paktachirishka kanka, sumakta kishpichiy tukushkaykichirayku.

¹⁷Chasna nishpan Jesuska shuk pusillu *vinuta apishpan Yayan Diosta agradesishkanwasha rimarka:

Apishpaykichi shukma shukma pasachishpa karan shuk upyaychi.

¹⁸Kankunata rimani, ñukaka manami kutikashka kay allpapi kushilla kankunawa tantarishpa kay vinuta upyashannachu. Ña wañushami. Yaya Diospa ali kamachinanka mushu mundupi kallariashpan chaypira shuti kuti kushilla tantarishunchi.

¹⁹Chay vinuta kushkanwasha pantana apirka. Yayan Diosta agradesishkanwasha panta pakishpa pakishpa paykunata kurka. Chasna kuhushpan nirka:

Kay panka aychaynishinami kan. Tukuy uras tantarishpaykichi shuk panta pakinakushpa mikuhushpaykichi yuyariychi ñuka kankunaranti wañushkaynita kishpichinaynipa.

ⁱ Rikuy Éxodo killkapi 12.1-28

²⁰Ña mikushkankunawasha chasnallata shuk pusillu vinuta apishpan rimarka:

Kay vinuka yawarnishinami kan. Wañushpayni yawarnika shuturishpan Yaya Dios kankunata uchaykichimanta llakichishpan kishpichinka. Wañuhushpayni tukuy kay mushu alichanawa rimashkaynita paktachisha.

²¹Kunan maykanmi apichiwanka chay runaka chawpinchipimi kahun.

²²Ñawpa ñukamanta rimashkashinami kunanka paktarihun. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka wañunayni tiyan. Chasna kashpanpas ay chay runa apichiwak jímashna kastigushi payrayku kanka!

²³Chaypi runankunaka mancharishpa tapunakurkakuna paykunapura:

¿Maykanshi ñukanchimanta Jesusta apichinka? nishpa.

**Jesuska runankunata yachachirka
mana kamachikkunashina
kanankunapa**

²⁴Chasna Jesuswa tantaylla mikuhushpankuna runankunaka kallarirkakuna rimanakunata paykunapura, maykanshi paykunamanta ashwan yachayyu kamachik kananta runakunaka rimanahuma. ²⁵Chaypi Jesuska paykunata rimarka:

Kay allpapi kamachikkuna runakunata sinchita kamachinahun. Chasna kashpankuna munanahun runakuna paykunata rimanankunapa runakunata alita yanapakkuna nishpa. ²⁶Kankunaka ama chasna apukunashina kaychichu. Maykanmi kankunamanta ashwan atun apu kanayan, payka shuk wawashina kasuk tukuchun. Maykanmi kankunata kamachik kan, payka tukuypi yanapak tukuchun. ²⁷Kay allpapi kamachik runakuna mikunankunapa tiyarinahun runankuna paykunata karanankunapa.

Ñukaka kankunarayku mana chasna apushinachu kani, ashwan shuk runa apunta mikunata karakshinami kani.

²⁸Kankunami ñukawa tukuy uras kamay tukushkaynikunapi kashkankichi. ²⁹⁻³⁰Chayrayku imashnami Yayayni ñukata apu tukunaynipa rimawashka, ñukapas kankunata rimani apukuna tukunaykichipa. Chay ali kamachinayni mushu mundupi ñukawa pakta mesaynipi mikunkichi upyankichipas. Chaymanta kankunata suma kamachina tiyarinakunapi tiyachisha, chay chunka ishkay israel ayllukunamanta mirashka israel masakichikunata kamachinaykichipa. Chasna kamachik tukushpaykichimi paykunata rimankichi alitachu manachu rurashkakuna nishpa.

**Jesuska rimarka Pedro payta mana
riksikshina tukunanta**

*(Mt. 26.31-35; Mk. 14.27-31;
Jn. 13.36-38)*

³¹Chaymanta Jesuska Pedrotá rimarka:

Simón, alita uyaway. Supaykunapa apumi yapa kankunata kamanata munashpan Yaya Dioska ari nishka. Imashnami shuk shushunawa kuyuchishpa mana alikunata surkunchi, chasnashinami kankunaka kamay tukunkichi sakiwankichichu manachu nishpa. ³²Ñukaka kanrayku Yaya Diosta mañashkanimi, kanta yanapanapa mana sakiwanaykipa. Kan ñukata kutikashka katiwashpayki sinchikuchiy kirik masakikunata, paykunapas ñukata alita katiwanankunapa.

³³Chaypi Simonka nirka:

Yaya Jesús, kanta karselpi tapashpankunaka chayma kanwa pakta rinayani. Kanta wañuchishpankunaka ñukapas kanwa pakta wañusha.

³⁴Chasna rimashpan Jesuska aynirka:

Pedro, rimashkayki, kunan tutami manara atallpa kantahushpan kanka

kimsa kuti llullashpa rimanki Jesusta mana riksinichu nishpa.

**Jesuska runankunata rimarka
alicharishka kanankunapa**

³⁵Chaymanta Jesuska runankunata rimarka:

Yuyariychi shiminita yachachinaykichipa kachashkayni punchakunata. Chay uras kankunata rimashkani nima imata apanaykichipa, nima bulсата, nima kullkita, nima sapatuta. Chasna rishpaykichi ¿shuk imaka pishirkachu kankunarayku?

Paykunaka aynirkakuna:

Mana nima ima ñukanchita pishirkachu.

³⁶Chaypina paykunata rimarka:

Kunan shuti manana chasnallachu rinkichi. Maykanpachari tiyan bulsan, kullkin, chayka purihushkanpi munashkanrayku apachun. Maykanpachari mana tiyanchu sablinka, payka kamisanta rantichishpan sablinta rantichun. Kamisaykichimanta ashwanta munankichi sablikichita, tukuy parti kuntraykichikuna tiyashkanrayku. ³⁷Kankunata rimani, kunalla Yaya Diospa killkachishkanpi ñukamanta killkarishkaka paktarinka kasna nishkaka:

Shuk millaypa rurak runatashina payta wañuchinkakuna.

Chasnashinami paktarihun ñukarayku.

³⁸Chaymanta rimarkakuna:

Yaya Jesús, kaypimi tiyan ishkay sablinchikuna.

Chaypina Jesuska aynirka:

Chaylla kachun.

**Jesusa Getsemani kinchapi Yayan
Diosta mañarka**

(Mt. 26.30, 36-46; Mk. 14.32-42)

³⁹Mikushkankunawasha Jesuska chay wasimanta llukshishpan Olivos shutiyu

urkuma rirka, imashnami wiñay rurapayan. Chasna rishpan paypa runankunaka katirkakuna. ⁴⁰Chaypi paktashpankuna Jesuska nirka:

Mañaychi Yaya Diosta, sinchita kamay tukuhushpaykichi mana sakinaykichipa ñukapi sinchikunata.

⁴¹Chasna rimashpan Jesuska paykunamanta anchurirka astalla karunikstupi. Chaypi kunkurishpan Yayan Diosta mañarka:

⁴²Yayayni, munashpaykika kishpichipay mana chasna sinchita parisinaynipa. Chasna tapushpaynipas ama ñukapa munashkaynita ruraychu, ashwan kanpa munashkaykillata ruray.

⁴³Chasna mañahushkanpi silumanta shuk *angel rikurik shamurka sinchikuchinanpa. ⁴⁴Jesusa yapa parisinanta yuyarishpa sinchi manchayta musyashpan Yayan Diosta ashwan sinchita mañarka. Umpinka yawarshina tukushpa allpama shuturirka. ⁴⁵Chasna Yayan Diosta mañashkanwasha atarirka runankunama kutinanpa. Chaypi paykunata tarik rirka puñuhukkunata. Yapa llakiywa sampayashpankuna puñuy apishpan puñuhurkakuna. ⁴⁶Chaypi rimarka:

¿Imaraykuta puñuhunkichi? Atarishpaykichi Yaya Diosta mañaychi mana sakinaykichipa ñukapi sinchikunata, sinchita kamay tukuhushpaykichi.

Jesusta apirkakuna

(Mt. 26.47-56; Mk. 14.43-50;

Jn. 18.2-9)

⁴⁷Jesús chayra rimahushkanpi achka runakunaka paktamurkakuna. Chay runakunapa puntanpi Jesuspa chunka ishkay runankunamanta Judas shutiyu rirka. Jesusta kayllayak shamushpan payta saludahushpan mucharka.

⁴⁸Chaypi Jesuska rimarka:

Judas ¿ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata muchashpaykichu apichiwanki?

⁴⁹Jesuswa kahukkunaka chasna pasahukta rikushpankuna tapurkakuna: Yaya Jesús ¿wañunakushunchichu sabliwa?

⁵⁰Chasna nishpankuna Jesuspa shuk runan sablinta apishpan *saserdotekunapa atun apupa shuk runanta sumakta pitishpa wañuchisha nishpa pitihushpan kuska parti rinkrinta pitirka. ⁵¹Chaypi Jesuska rimarka:

Sakiychi. Chaykamalla.

Chasna nishpan chay runapa rinkrinta llankashpan ampirka. ⁵²Saserdotekunapa apunkuna, Yaya Diospa wasinta kuyrakkunapas, paykunata kamachik israel masin rukukunapas shamurkuna Jesusta apichinankunapa. Chay runakunata Jesuska rimarka:

¿Imaraykutaya sablikunawa kaspikunawapas shamushkankichi apiwanaykichipa? ¿Wañuchik shuwa runachu kani? ⁵³Tukuy puncha Yaya Diospa wasinpi kankunawa kahushpayni ¿imaraykutaya mana chaypi apiwashkankichichu? Tuta kashpanmi kunan apiwanaykichi ura paktarishka. Kunan Yaya Dios sakin amsaka punchata winsikshina supaykunapa apun munashkanta ruranapa.

Pedroka Jesusta mana riksinichu nishpa rimarka

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mk. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Jesusta apishpankuna *saserdotekunapa atun apupa wasinma pusharkakuna. Chasna pushashpankuna chaypi yakkuchirkakuna. Pedroka karullapi katirka. ⁵⁵Chay wasi kincharishka pampan chawpipi kuyrakkunaka ninata sintichishpankuna muyukta tiyarirkakuna. Chaypillatata Pedropas paykunapa chawpinpi tiyarik rirka. ⁵⁶Chaypi shuk chay aputa yanapak warmika payta nina kuchupi tiyahushkata alita rikushpan rimarka:

Kay runapas Jesuswa pakta purikmi kan. ⁵⁷Chasna nishpan Pedroka llullachishpa aynirka:

Manami paytaka riksinichu.

⁵⁸Unaystumanta kuti shuk runa payta rikushpan rimarka:

Kanpas chay runapa runankunamantallatatami kanki.

Pedroka aynirka:

Manami paykunamantachu kani.

⁵⁹Shuk uramanta shukna rimarka: Kay runapas shutipami Jesuswa purik kan, paypas Galileamanta runa kashkanrayku.

⁶⁰Chaypi Pedroka aynirka:

Pimantachari rimahunki manami yachanichu.

Chasna rimahushkanllapi atallpaka kantarka. ⁶¹Chaypi Jesuska tikrarishpan Pedrota rikurka. Chasna rikushkanllapi Pedroka yuyarirka Jesuspa nishkanta: Kunan tuta manara atallpa kantahushpanra kanka kimsa kuti rimanki manami riksinichu payta nishpa.

⁶²Chasna yuyarishpan Pedroka kanchama llukshishpan yapa llakirishpan sinchita wakarka.

Jesusta asichirkakuna

(Mt. 26.67-68; Mk. 14.65)

⁶³Chaymanta Jesusta kuyrak runakunaka asichishpankuna waktarkakuna.

⁶⁴Ñawinta tapashpankuna uyanpi waktashpa tapurkakuna:

Yaya Diospa yachayninwa kashpaykika rimay pita kanta waktashka nishpa.

⁶⁵Chasna payta waktashpankuna achka mana alikunata paymanta rimashpa payta asichirkakuna.

Jesusta tantarishka atun apukunapa puntankunapi karka

(Mt. 26.59-66; Mk. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶Ña pakarihushpan israel runakunata kamachik israel masin rukukuna,

*saserdotekunapa apunkunapas, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas tantarirkakuna. Chay tantarishkan-kunama Jesusta pusharkakuna, maypimi paykunaka apupura tantaylla yuyarishpa kwintanahun. Chaypi payta tapurkakuna:

⁶⁷Rimay ñukanchita ¿kanchu kanki chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka?

Chaypi Jesuska aynirka:

Rimashpaynika chay Kishpichik kani nishpa, mana kiriwankichichu. ⁶⁸Ñuka kankunata shuk imata tapuynimaka, mana ayniwankichimachu. ⁶⁹Kunamanta pacha ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa tukuyta atipak Yaya Diospa kuchunpi tiyarisha tukuy runakunata kamachinaynipa.

⁷⁰Chayta uyashpankuna yapa piñarishpa tapurkakuna:

¿Shutipachu chasna rimahunki Yaya Diospa Wawan kanaykita?

Jesuska aynirka:

Ari, ñukami kani rimashkaykichishina.

⁷¹Chayta uyashpankuna paykunaka rimarkakuna:

Kunan shuti manana munanchichu nima shuk runata paymanta ashwan millaypata rimak shamunanpa payta wañuchichinanchipa. Ñukanchi kikin uyashkanchi pay kikin mana llakichiyapa rimashkanta nishpa.

Jesusta apu Pilatoma pusharkakuna

(Mt. 27.2, 12-14; Mk. 15.1-5;

Jn. 18.28-38)

23 ¹Chaymanta tukuy chay tantarishkakunaka atarishpankuna Jesusta *romano apu *Pilatoma pusharkakuna. ²Chaypi Jesusta uchachishpa rimarkakuna:

Kay runaka israel masinchikunata yachachishka apunkunata mana

kasunankunapa. Chayraykumi payta apishpa pushamushkanchi. Paymi rimarka: Romano tukuy manta atun aputa ama *impuestuta kunkichichu nishpa. Chaymantapas rimarka: Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik, Atun Apuykichimi kani nishpa.

³Chaypi Pilatoka Jesusta tapurka:

¿Shutipachu kanki israel masikikunapa Atun Apu?

Jesuska aynirka:

Ari, ñukami kani rimashkaykishina.

⁴Chaymanta Pilatoka *saserdotekunapa apunkunata, tukuy chaypi kahukkunata rimarka:

Ñukaka mana tarinichu nima shuk millaypa rurashkanta kay runapata.

⁵Chasna rimashpan chaypi kahukkunaka ashwan sinchita llullashpa Jesusmanta rimarkakuna:

Kay runaka tukuy israel runa masinchikunata yachachishka apunchikunata mana kasunanchipa. Kallarishka Galilea allpapi, kunanka kay Judea allpapipas runakunata yachachishpa kahurka.

Jesusta apu Herodesma pusharkakuna

⁶Chasna uyashpan *Pilatoka tapurka:

¿Kay runaka Galileamantachu kan?

⁷Ari nishpankuna Pilatoka yachashpan *Herodeska Galilea allpapi kamachik apu kashkanta, payma kacharka. Herodeska chay punchakunaka Jerusalenpi kahurka.

⁸Jesusta rikushpan Herodeska kushikurka. Paymanta uyashpan unaymanta pacha payta rikunayarka. Yuyarirka kunanchari ñukapas atun yachaywa shuk nima ima uras rikushkaynita Jesuspa rurananta rikusha nishpa. ⁹Chaypi Jesusta achkata tapurka. Unayta tapunata katishpanpas Jesuska nima imata aynirkachu.

¹⁰*Saserdotekunapa apunkuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas chaypi kashpankuna payta uchachishpalla kahurkakuna. ¹¹Jesús nima imata aynishpan Herodeska suntalunkunawa payta pukllachishpa asichirkakuna. Asichishpa atun apupa suma churarinantashina churachirkakuna. Chaymanta Pilatomallatata pusharkakuna. ¹²Chay puncha Herodeska Pilatowa ali amigu tururkakuna, ñawpaka kuntrakunashina kapayarkakuna.

Chiknik runakuna Pilatota rimarkakuna pay Jesusta wañuchichinanpa

(Mt. 27.15-26; Mk. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³⁻¹⁴Chaymanta *Pilatoka *saserdotekunapa apunkunata, chay Jerusalén llaktapi kamachikkunata, tukuy chaypi kahukkunatapas tantachishpa rimarka: Kay runata pushamushpaykichi rimak shamuwashkankichi: Payka runakunata yachachishpa purin apuykichikunata ama kasuychichu nishpa. Ñukaka alita yachanaynipa kankunapa puntaykichipi tapushkani. Ña rikushkankichi maykantomantami mana alita rimawashkankichi, nima shuk millaypa rurashkanta tarishkanichu. ¹⁵*Herodespas nima shuk millaypata tarishkachu. Chasna kashpan kuti ñukanchima kachashka. Kay runaka nima imata rurashkachu ñuka wañuchichinaynipa. ¹⁶Kunanka asutishpalla kacharichisha.

¹⁷Karan wata ña chay *Paskua panchakuna paktarimuhushpankuna Pilatoka shuk karselpi kahukta kacharichipayan. Chasna kashpan chay wata Jesusta kacharichinayarka. ¹⁸Chasna rimashpan tukuy chaypi kahukkunaka piñarishpa kaparirkakuna:

¡Payta wañuchi! ¡Barrabasta kacharichiy!

¹⁹Chay Barrabaska runakunata chay llaktapi kamachik apukunata mana kasunankunapa rimashpa yuyachishkanrayku shuk runata wañuchishkanraykupas karselpi kahurka. ²⁰Pilatoka Jesusta kacharinayashpan kuti rimarka paykunata. ²¹Chaypi ashwan sinchita kaparirkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!
¡Payta kruspi klabashpa wañuchichiy!

²²Chaypi Pilatoka kimsaynin kuti rimarka:

¿Ima millaypatataya rurashka? Nima shuk millaypata rurashkanta paypi tarinichu wañuchichinaynipa. Chayrayku asutichishpalla kacharichisha.

²³Chasna nishpan ashwan sinchita kaparishpankuna rimarkakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!
Yapa sinchita kaparishpankuna Pilatoka ari, wañuchichishami nirka.

²⁴Chasna mana sakishpa tapushpankuna Pilatoka suntalunkunata kamachirka Jesusta kruspi klabashpa wañuchinankunapa, paykuna munashkankunataashina. ²⁵Chay karselpi kahuk Barrabasta, apukunawa kuntra kashpan-tata shukkunata wañuchishka kashpan-pas paytaka kacharichirka. Jesustana paykuna munashkankunataashina ruranankunapa kurka.

Jesusta kruspi klabashpa wañuchirkakuna

(Mt. 27.32-44; Mk. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶Ña suntalukuna Jesusta pushahushkankunapi kruspi klabashpa wañuchinankunapa, chay ñampipi apirkakuna shuk runata Jesuspa krusninta markachinankunapa. Chay runaka karka Sirene llaktamanta Simón shutiyu. Chay Simonka chakranmanta Jerusalenma kutimuhurka. Payta

Jesupsa krusninta markachishpankuna Jesupsa washan apashpa rirka.

²⁷Achka runakuna Jesusta katirkakuna. Achka warmikunapas katihushpankuna payrayku llakiywa kaparishpa wakarkakuna. ²⁸Jesuska chay warmikunata rikushpan rimarka:

Jerusalén llaktamanta warmikuna, ama ñukarayku wakaychichu. Shuk parisina punchakuna paktarinkakuna, chaypi kankuna wawaykichikunawa yapa parisinaykichi tiyan. Chayta yuyarishpa kankunarayku wawaykichiraykupas wakaychi. ²⁹Chay parisina punchakuna paktarishpan runakuna rimankakuna: Kushilla kankichi machura warmikuna, chaymanta kankuna maykankunami nima ima uras wiksayu kashkankichi, nima chuchuchishkankichichu. ³⁰Chay uras tukuy runakuna yapa wañunayashpankuna urkukunata rimankakuna: Awanchipi urmaychi nishpa. Lumakunata rimankakuna: Ñukanchita tapaychi nishpa. ³¹Ñuka mana uchayu runa kashpaynitata yapa sinchita parisinayni tiyan, kankuna uchayu kashpaykichi ashwanta parisinaykichi tiyan.

³²Chay suntalukunaka Jesusta wañuchinankunapa pushahushpankuna ish kay wañuchik runakunatapas pusharkakuna paywa pakta wañuchinankunapa. ³³Wañushkapa uman shutiyu lumapi paktashpankuna Jesusta kruspi klabarkakuna. Chay ish kanti wañuchik runakunatapas karan shukta shuk kruspi klabarkakuna wañunankunapa. Shuk krusta shayachirkakuna Jesupsa kuskan parti, shuktaka llukin parti. ³⁴Klabahushpankuna Jesuska rimarka:

Yayayni, llakichiy paykunata kay mana alita rurahushkankunamanta. Mana yachanahunchu imatami rurahunkuna.

Chaypina chay suntalukunaka swirtinkunata kamarkakuna pishi paykunamanta apanka Jesupsa churarinenta nishpa.

³⁵Tukuy chaypi kahukkunaka rikuhlla kahurkakuna. Israel apukunapas asichishpa rimarkakuna:

Shukkunata kishpichirka. Shutipa Yaya Diospa akllashkan kashpanka paypa Kachashkan Kishpichik kashpanka pay kikinta kishpichirichun.

³⁶Suntalukunapas asichishpa payma kayllayashpankuna agru *vinuta upyachishpa rimarkakuna:

³⁷Israel runa masikikunapa Atun Apu kashpaykika kan kikinta kishpichiriy.

³⁸Jesupsa uman awapi ratachirishka karka shuk killkarishka tablapi kasna nishpa: Kay runaka israel runakunapa Atun Apumi. ³⁹Chay ish kanti wañuchik runa klabarishkankunamanta shukka Jesusta asichishpa rimarka:

¿Manachu Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kanki? Shutipa kishpichik kashpaykika kan kikinta kishpichiriy, ñukanchitapas kishpichiy.

⁴⁰Chaypi chay shukka Jesusta asichihukta aynirka:

Kanpas payshina kruspi klabarishka kashpayki ¿imaraykuta chasna rimanki? ¿Manachu Yaya Diosta manchanki?

⁴¹Ñukanchi shuti kuskanchipi kastigarishka kahunchi, mana alita rurashkan chirayku. Kay runaka nima shuk millaypata rurashkachu.

⁴²Chasna chay wañuchik masinta rimashpan Jesustana rimarka:

Kan atun apu tukushpayki ñukatapas yuyariwanki.

⁴³Chaypina Jesuska payta rimarka:

Kunan punchami ñukawa pakta suma kushilla kawsanaynipi kanki.

Jesús ña wañurkuna

(Mt. 27.45-56; Mk. 15.33-41;

Jn. 19.25-30)

⁴⁴⁻⁴⁵Jesús kruspi klabarishka kahushkanpi chawpi punchamanta pacha kimsa urakama intika amsayashpan

tukuy chay allpapi amsa tukurka. Chaypina *Yaya Diospa wasin ukupi Yaya Dioswa tinkunakuna kwartuta arkap rakta lllachapaka⁷ awamanta pacha pitikta likirirka. ⁴⁶Chasnapi Jesuska sinchita kaparishpa rimarka: ¡Yayayni, kaykaya makikipi kani, ñami wañuhuni!

Chasna nishpan Jesuska wañurka. ⁴⁷Tukuy chasna pasashkata rikushpan suntalukunapa kapitanka Yaya Diosta kushichishpan rimarka: Kay runaka shutipami mana uchayuchu kashka.

⁴⁸Tukuy chaypi tantarishka runakuna tukuy chay pasashkata rikushpankuna mancharishpa mana alita rurashkankunata yuyarishpankuna Jerusalem kutirkakuna. ⁴⁹Tukuy Jesusta riksishkakunaka, Galilea allpamanta payta katik warmikunapas karumantalla tukuyta rikurayarkakuna.

Jesupa aychanta urku uchukupi churashpa taparkakuna

(Mt. 27.57-61; Mk. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Chaypi tiyarka shuk apu José shutiyu, alita rurak, ali runa. Payka Judea allpapi kahuk Arimatea llaktamanta karka. Israel runakunata kamachik tantaylla yuyarishpa israel apukunamanta shuk karka. Yapa chaparka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi paktarinanta. Apu masinkunaka Jesusta wañuchinata munahushpankuna Joseka mana munarkachu. ⁵²Payka *Pilatoma rishpan Jesupa aychanta tapurka urku uchukupi churashpa tapananpa. ⁵³Pilato ari nishpan Joseka Jesupa aychanta krusmanta uraykuchishpan suma yura lllachapawa wankurka. Chaymanta

Jesupa aychanta aparka shuk mushu allarishka urku uchukupi churashpa tapananpa. Chaypika nima shuk wañushkata churashka kahurkarachu.

⁵⁴*Paskua punchakunarayku alichanankuna puncha karka. *Samana punchaka chay tuta ña kallarinan karka. ⁵⁵Galileamanta Jesusta katik warmikunaka Joseta katirkakuna rikunankunapa, maypimi Jesupa aychanta churanka nishpa. ⁵⁶Kutishpankuna wasinkunama suma mishkinlla asnak aseitekunata rurarkakuna chaywa Jesupa aychanta samana punchawasha kakunankunapa. Samana puncha samarkakuna Yaya Dios kamachishkanshina.

Jesuka kawsarirka

(Mt. 28.1-10; Mk. 16.1-8; Jn. 20.1-18)

24 ¹Domingo, semana kallarina puncha manara alita punchayahushpanra chay warmikunaka suma mishkinlla asnak aseiteta rurashkankunata apashpa rirkakuna Jesupa aychanta churashpa tapashkankunama. ²Chaypi paktashpankuna chay uchukupi punkunta rumiwa taparishkaka paskarishkatana tarik rirkakuna. ³Uchku ukuma yaykushpankuna Jesupa aychanta mana tarirkakunachu. ⁴Mana tarishpankuna mancharirkakuna. ¿Imanashkataya? nishpankuna mana yacharkakunachu imatami yuyarinkakuna. Chasna yuyarihushkankunapi ishkay suma chuyahlla churarishka runakuna kuchunkunapi shayahukta rikurkakuna. ⁵Paykunata rikushpankuna chay warmikunaka ashwanta mancharishpa kumurirkakuna. Chaypi chay ishkay runakunaka rimarkakuna: ¿Imaraykuta kawsahukta maskahunkichi wañushkakunata churanapi? ⁶⁻⁷Jesuka manami kaypichu. Ñami

kawsarishka. ¿Ñachu kunkarishkankichi Jesuspa yachachishkanta Galileapira kahushpaykichi kasna rimashkanta?: Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata chiknik runakunaka apiwashpankuna kruspi klabashpa wañuchiwankakuna. Chasna wañuchiwashpankunapas kimsa punchamantami kuti kawsarinayni tiyan nishpa.

⁸Chasna chay ishkay *angelkunapa rimashkankunata uyashpankuna chay warmikunaka Jesuspa rimashkanta yuyarirkakuna. ⁹Chaymanta kutishpankuna Jesuspa chunka shuk *apostolninkunata, shuk paypa runankunatapas tukuy rikushkankunata rimak rirkakuna. ¹⁰Chay warmikunaka karkakuna: Magdalamanta Maria, Juana, *Santia-gopa maman Maria, chaymanta ashwan shuk warmikunapas. ¹¹Chay Jesuspa apostolninkunaka chayta uyashpankuna musparishpami yanka rimahunkichi nishpa mana kirirkakunachu. ¹²Mana kirishpankunatata Pedroka atarishpan Jesuspa aychanta churashkankunama kallpa rirka. Paktak rishpan uchku ukuma kumurishpan rikurka. Chaypi rikurka Jesusta pillushkankuna llachapallata. Jesuspa aychanka manana tiyarkachu. ¿Imanashkataya? nishpa yuyarirka. Chaymanta kutirkana.

**Jesuská ishkay runankunata Emaús
llakta ñampipi rikurirka
(Mk. 16.12-13)**

¹³Chay punchallatata ishkay Jesuspa runankuna Emaús llaktama rihurkaku-
kuna. Chay Emaús llakta karka
Jerusalenmanta chunka shuk kilómetro,
ishkay ura purina tupu. ¹⁴Tukuy
Jesuspa pasashkanmanta kwintashpa
rihurkakuna. ¹⁵Chasna kwintashpa
rihushpankuna Jesuská paykunata
kayllayashpan parihu rirkakuna.
¹⁶Payta rikushpankunatata mana

atiparkakunachu riksinata Jesús
kananta. ¹⁷Chaypi Jesuská paykunata
tapurka:

¿Imamantata kwintashpa rihunkichi?

Chasna tapushpan llakirishpa shayarirka-
kuna. ¹⁸Chaypi Kleofas shutiyu aynirka:

Kay punchakunapi Jerusalenpi
pasashkanta tukuy yachanahun. Chasna
kashpan ¿kanllachu tukuy chaykunata
mana yachanki?

¹⁹Chaypi Jesuská tapurka:

¿Imataya pasashka? nishpa.

Paykunaka aynirkakuna:

Chay Nasaret llaktamanta Jesuswa
pasashkantami yuyarishpa kahunchi.
Payka Yaya Diospa yachayninwa
yachachik karka. Yaya Diospa rikushkanpi,
tukuy runakunapa rikushkanpipas atun
yachaywa rimak alikunata rurak karka.

²⁰*Saserdotenchikunapa apunkuna,
ñukanchita kamachikkunapas payta
apishpankuna *romano aputa kurkakuna
wañuchichinanpa. Chasna kushpankuna
kruspi klabashpa wañuchirkakuna.

²¹Ñukanchika yuyarirkanchi ñukanchi
israel runakunata romano runakunamanta
kishpichinanta. Kunan ña kimsa puncha
kahu chasna payta wañuchishkankunaka.

²²Chaymantapas ñukanchipuramanta shuk
warmikunaka ñukanchita kwintashpan-
kuna manchachirkakuna. Pakarihushkanpi
Jesuspa aychanta churashkankunama
rishpankuna aychanta mana tarirkakuna-
chu. ²³Chaymanta kutimushpankuna

*angelkunata rikushkankunamanta
kwintak shamurkakuna. Chay angelkunaka
paykunatashi rimarkakuna Jesuská
kawsahumi nishpa. ²⁴Chasna nishpankuna
shuk ñukanchiwa purihukkunaka Jesuspa
aychanta churashkankunama rishpankuna
illata tarik rirkakuna imashnami warmiku-
naka rimarkakuna. Jesustaka manami
rikurkakunachu.

²⁵Rimahushkankunata uyashpan
Jesuská paykunata rimarka:

Kankunaka mana asirtak runakunachu kankichi. Yapa unayankichi kirinaykichi-pa Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunapa rimashkankunata.

²⁶¿Manachu yachankichi, Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka manara atun apu tukushpan tukuy chaykunata parisinan kashkata?

²⁷Chasna rimashpan Jesuska yachachihurka chay ish kay runankunata tukuy Yaya Diospa killkachishkanpi paymanta killkarishka kashkata. Kallarishpan Moisespa killkashkankunawa, chaymanta Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkankunamantapas yachachirka.

²⁸Chasna Jesuska yachachihushkanpi llakta mayanpi paktarkakuna, maymami rihurkakuna. Jesuska ashwan chaynikma rihukshina tukurka.

²⁹Chaypi chay ish kay runankuna mana munarkakunachu Jesús paykunamanta anchurinanpa.

Rikuy, ña tutayahunchi. Ñukanchiwa kipariy nishpa rimarkakuna.

Chasna yapa tapushpankuna Jesuska wasinkunapi yaykushpan paykunawa kiparirka. ³⁰Mesa mayanpi sirihushpankuna mikunankunapa, Jesuska panta apishpan Yayan Diosta agradesirka. Chaymanta panta pakishpan paykunata kurka. ³¹Chasnallapi ñawinkunaka paskarishkashina tukurka. Chaypira Jesús kananta riksirkakuna. Chasnallapi kunkaymanta illa tukurka, payta mana rikurkakunanachu.

³²Chasna chinkarishpan paykunapura kwintarkakuna:

Ñampipi shamuhushpanchi Yaya Diospa shiminta alita asirtachishpa yachachihushkanpi ¿manachu shunkunchika kushilla tukurka?

³³Chasnallapi atarishpankuna Jerusalenma kutirkakuna. Paktashpankuna Jesuspa runan masinkunata tantarish-

kata tarirkakuna, ashwan Jesuswa shuk purik masinkunatapas. ³⁴Chay ish kay paktashka runakuna manara nima imata rimahushpankuna chaypi tantarishka kahukkunaka paykunata rimarkakuna:

Yaya Jesuska shutipami kawsarishka. Simón payta rikushka.

³⁵Chasna rimashkankunata uyashpankuna chay ish kay Jesuspa runan masinkunapas kwintarkakuna imashnami Jesuska paykunata ñampipi Yaya Diospa shiminta yachachirka, chaymantapas imashnami panta pakishpan payta riksirkakuna.

Jesuska runankunata rikurirka

(Mk. 16.14-18; Jn. 20.19-29)

³⁶Chasna rimahushkanllapi kunkaymanta Jesuska chawpinkunapi rikurirka. Paykunata saludashpan rimarka:

Yaya Dios kankunata kushillayachichun mana manchashpa kawsanaykichi-pa.

³⁷Chaypi paykunaka yapa mancharishpa yuyarirkakuna shuk almatami rikuhunchi. ³⁸Chaypina Jesuska rimarka:

¿Imaraykuta mancharinkichi? Ñukami kani. ¿Imaraykuta mana kirinayankichichu ñuka kanaynita? ³⁹Llankawashpaykichi makinita chakinitapas rikuychi. Ñukallatatami kani. Almaka mana aychayuchu kan, nima tulluyuchu ñukashina.

⁴⁰Chasna nishpan makinta chakinta paykunata rikuchirka.

⁴¹Paykuna kushilla mancharishka kahushkankunapi manara kirihushpankuna Jesuska tapurka:

¿Tiyanchu mikunaka?

⁴²Chaypi payta kurkakuna shuk piti challwa kusarishkata mikunanpa.

⁴³Challwata apishpan rikuhushkankunallapi mikurka mana alma ninankunapa.

⁴⁴Chaymanta Jesuska paykunata rimarka:

Kankunawa pakta kahushpaynira kasna kankunata rimarkani: Moisespa killkashkanpi, Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkanpi, Salmos killkapipas ñukamanta killkarishkaka tukuy paktarinan tiyan.

⁴⁵Chasna nishpan paykunata asirtachirka tukuy chay Yaya Diospa killkachishkankunata. ⁴⁶Asirtachishpan rimarka: Killkarishkapi nin Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikka wañunan tiyan. Chaymantapas wañushkanwasha kimsa punchamanta kuti kawsarinan tiyan. ⁴⁷Chaymanta kamachishkan runankuna Jerusalenpi kallarishpankuna pay munashkanshina tukuy allpakunapi runakunata rimanankuna tiyan, mana ali rurashkankunata sakishpa Yaya Diostana kasunankunapa, Yaya Dios paykunata uchankunamanta llakichinanpa. ⁴⁸Kankunaka tukuy rurashkaynita rikushkankichi, tukuy rimashkaynita uyashkankichi. Chasna kashpan tukuy runakunata chayta yachachik riychi. ⁴⁹Kankunata rimashkaykichi, ñukami Yaya Diospa Espiritunta kankunama kachasha

Yayayni rimashkanshina. Kunanka kankuna kay llaktallapi kipariychi chay kankunata sinchikuchik Yaya Diospa Espiritunta silumanta kankunapi kachanaynikama.

Jesuska siluma rirka

(Mk. 16.19-20)

⁵⁰Chaypina Jesuska runankunata Jerusalén llaktamanta pusharka Betania llakta kuchuma. Chaypi paktashpankuna makinta alsashpan paykunata rimarka Yaya Dios yanapashpa paykunata kushichinanta. ⁵¹Chasna paykunata rimahushkanpi rikuhushkankunallapi Yaya Dios payta siluma aparka. ⁵²Chasna paykunamanta anchurishpan runankunaka kunkurishpa payta mañashpa kushichirkakuna. Chaymanta sumakta kushikushpa Jerusalenma kutirkakuna. ⁵³Chaymanta pacha tukuy uras *Yaya Diospa wasinpi tantarishpankuna payta atunyachishpa kushichirkakuna.

Chayllatami Jesuspa runankuna kwintawashkankunata killkashkani.

JUANPA KILLKASHKAN KILLKA JESUKRISTU RUNAKUNATA KISHPICHISHKANMANTA

Yaya Diospa yuyayninta riksichik
Kristu runa tukurka

1 ¹Manara nima ima tiyashpanra ñukanchi runakunata Yaya Diospa yuyayninta riksichik *Kristuka ña tiyarka. Payka Yayan Dioswami karka chasnallatata Yaya Diosmi karka. ²Ñawpamanta pachami Yaya Dioswa karka. ³Chay Yaya Diospa yuyayninta riksichik Kristutami payka tukuy ima tiyashkakunata rurachirka. Mana nima ima pay kikinlla rurarishkachu, ashwan tukuyta Yaya Dioska chay yuyayninta riksichik Kristutami rurachirka. ⁴Chaymanta payllami ñukanchi runakunata Yaya Dioswa kushilla kawsayta kun. Chaymantapas ñukanchita riksichin imashnami ali ruranakunaka Yaya Diospa rikushkanpika. Chasna ali ruranakunata riksichishkanraykumi ñukanchi runakunarayku punchashina kan. ⁵Ali ruranakunata mana riksishpanchi amsapishina kawsanchi. Kristuka punchashina kashpanmi shamushka amsapishina kawsahukkunata riksichinanpa imashnami ali ruranakunaka Yaya Diospa rikushkanpi. Shuk runa masinchikuna payta mana kasunayashpankunapas manami atipashkakunachu chay punchashina kahukta winsinata.

⁶⁻⁷Yaya Dios shuk runa Juan shutiyuta akllashpan kamachirka chay punchashina kahukmanta yachachinanpa. Chasna yachachinanpami Juanta kamachirka tukuy ñukanchi runakuna uyashpanchi shunkunchimanta pacha Kristupina sinchikunanchipa. ⁸Juanka manami Kristu punchashina kahukchu karka, ashwan payka Kristu punchashina kahukmantami yachachik karka. ⁹Chay Yaya Diospa yuyayninta riksichik Kristumi shutipa punchashina karka tukuy ñukanchi runakunarayku. Paymi shamunan karka tukuy ñukanchi runakunata riksichinanpa imashnami ali ruranakunaka nishpa. ¹⁰Tukuy uras kay allpapi kahushpanpas Yaya Dioska payta runakunata rurachishka kashpanpas runakunaka mana riksinyarkakunachu. ¹¹Pay runa tukushpan ñukanchi israel masinkunapi paktarka. Chasna kikin israel runa masinchi kashpanpas payta mana riksinyarkakunachu, chaymantapas mana yaykuchinayarkakunachu. ¹²Tukuy maykankunami payta yuyashpanchi shunkunchipi yaykuchir-kanchi amunchi kananpa, paykunataka Kristumi yanapashka Yaya Diospa wawankuna tukunanchipa. ¹³Manami Yaya Diospa wawankuna tukushkanchichu shuk warmi kusanmanta chichushpan nima shuk runa chasna munashkan-

raykuchu. Ashwan Yaya Dios munashpanmi shuk mushu kawsayta kushpan paypa wawankuna tukushkanchi.

¹⁴Chay Yaya Diospa yuyayninta riksichik Kristuka ñukanchishina runami tukurka. Pay kawsarka ñukanchiwa. Yuyaysiki llakichiysiki kashpan tukuyta rurarka ñukanchita uchanchikunamanta kishpichinanpa Yaya Diosta riksichinan-chipa. Chaymantapas ñukanchi runakunata shutipa kashkata riksichik karka. Atun suma yachayyu kahushkanta riksishkanchi. Chay atun yachaynintaka Yaya Diosmi Kristuta kurka shuklla yuyashkan Wawan payshina Yaya Dioslatata kashkanrayku. ¹⁵Paymantami Juanka rimashpan ñukanchita yachachirka kasna nishpa:

Chay Kristumantami rimashkani kasna nishpayni: Ñuka yachachinata sakishkayni-washa ñukamanta ashwan atun yachayyumi yachachinka. Manarapas wawayarishpaynira payka ña tiyarka. Chayraykumi paymanta rimani, ñukamanta ashwan atun yachayyu nishpa. ¹⁶Yaya Dioska ñukanchita yuyaysiki uchanchikunamanta llakichiysiki kashpanmi ñukanchi paypi sinchikuk runakunata yanapashka atunta kushikushpa kawsananchipa. ¹⁷Ñawpa Yaya Dioska Moisés wañuta killkarishkata kurka ñukanchi runakunata riksichinanpa kamachishkankunata, yachananchipa imashnami alita kawsashunchi. Chaymanta Wawan Jesukristutana kachashpan paywa tukuyta rurarka ñukanchita uchanchikunamanta kishpichinanpa paytana riksichinan-chipa. Chaymantapas Wawanta kacharka ñukanchita shutipa kashkata riksichinanpa. ¹⁸Manami ashwan shuk runaka Yaya Diosta rikushkachu. Shukllami payta rikushka. Paymi kan shuklla Wawan Jesukristu payshina Yaya Dioslatata. Shuk yuyayllawa kashpankunami ñukanchita riksichirka imashnami Yaya Dioska.

Bawtisak Juan

Jesukristumanta rimarka

(Mt. 3.1-12; Mk. 1.1-8; Lk. 3.1-18)

¹⁹Alita yuyariychi Bawtisak Juanpa rimashkanta Yaya Diospa Wawan Jesukristumanta. Paymanta yachachihushpan ñukanchi israel runakunapa apunchikuna Jerusalén llaktamanta kacharkakuna Juanta tapunankunapa. Chay tapuk runakunaka *saserdotekuna karkakuna. Paykunapa tarawanan kan ñukanchi israel runakunapa uchanchikunamanta Yaya Dioswa alichakkuna. Shukkunaka *levitakuna karkakuna. Paykunapa tarawanan kan *Yaya Diospa wasinpi yanapanankunapa. Juanpi paktashpankuna tapurkakuna:

¿Chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikchu kanki?

²⁰Chaypi Juanka aynirka:

Ama chasna rimawaychichu. Ñukaka manami Yaya Diospa Kachanan Kishpichikchu kani.

²¹Kutikashka tapurkakuna:

¿Ashwan pitaya kanki? ¿Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Eliaschu kanki, maykanmi kutikashka shamunan karka?

Juanka aynirka:

Mana.

Yapa yachanayashpankuna pimi kan Juanka kuti tapurkakuna:

¿Kanchu kanki chapahushkanchi Moisés wañushina Yaya Diospa yachayninwa yachachik?

Chaypi payka aynirka:

Mana paychu kani nishpa.

²²Kuti tapurkakuna:

¿Pitaya kanki? Ñukanchita kachak runakuna yachanayanahun pimi kanki nishpa. Paykunata rimak rinanchipa ñukanchita rimay ¿pimi kanki nishpataya kan kikinmanta yuyarinki?

²³Juanka aynirka:

Ñukami kani shuk runa chunlla chakishka allpapi runakunata Yaya Diospa shiminta sinchita yachachik kasna nishpa: Millaypata rurashkaykichita llakirishpaykichi sakiyichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kankunapi kawsak shamunanpa. Chasnami Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Isaias wañuka ñukamanta killkarka.

²⁴⁻²⁵Shuk chaypi kahukkunana *fariseokunapa kachashkan runakuna tapurkakuna:

Mana chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kashpaykika nima Yaya Diospa yachayninwa yachachik Elias kashpaykika nima chapahushkanchi Moisesshina yachachik kashpaykika ¿imaraykutaya runakunata bawtisanki?

²⁶Chaypina aynirka:

Ñukaka runakunata uchankunata yuyachishpa yakullawa bawtisani. Kushikuychi ñukamanta ashwan yachayyu ña ñukanchiwa pakta kahushkanrayku. Kunanka manara payta riksinkichirachu. ²⁷Manarami kallarihunrachu yachachinata. Ñuka yachachinata sakishkayniwasha payna yachachinka. Yapa yachayyu kashpan ñukaka paymantaka mana yachayyuchu kani. Paypa puntanpika nima imata atipanichu rimanata.

²⁸Chasna Juanka yachachirka Jordán yaku mayanpi Jerusalén llaktamanta chimpa partima Betania llaktapi. Chaypillatata runakunata Jordán yakupi bawtisarka.

**Juan rimarka Jesús
uchanchikunamanta Yaya Dioswa
alichak kananta**

²⁹Chasna yachachishkanwasha kayantima Juanka Jesusta rikurka shamuhushkanta. Chaypi rimarka:

Rikuychi shamuhushkata, paymi kan Yaya Diospa akllashkan runa uchanchi-

kunarayku wañunanpa. Ñawpamanta pacha obeha maltakunata wañuchipayanahun Yaya Dios uchanchikunamanta llakichinanpa. Kunanka paymi tukuy ñukanchi runakunapa uchanchikunarayku shuk obeha maltashina wañuchi tukunka Yaya Dios uchanchikunata llakichinanpa. ³⁰Paymantami kankunata rimashkani yachachihushpayni kasna: Ñuka yachachinata sakishkayniwasha payna yachachinka. Manarapas wawayarihushpaynira payka ñawpamanta pacha ña tiyarka.

Chayrayku ñukamanta ashwan yachayyumi nishpa. ³¹Ñuka kikinpas puntiru payta mana riksirkanichu pimi kan nishpa. Chasna kashpanpas shamushkanimi kankuna israel masinikunata paymanta yachachinaynipa. Kankunata uchaykichikunata yuyachishpa yakuwa bawtisani. Chayta rurani shunkuykichipi alicharishpaykichi maykanmi shamunan kashkata riksinyakichipa.

³²Chaymantapas Juanka payta riksishkanmanta rimarka:

Rikushkanimi Yaya Diospa Espiritunta silumanta shuk wiwa mukukushina paypi uraykumuhushkanta. Payllapimi kiparirka chay Yaya Diospa Espiritunka. ³³Puntiru ñukaka mana yacharkanichu pimi chay runaka nishpa. Chasna kashpanmi yakupi bawtisanaynipa kamachiwak Yaya Dioska rimawarka:

Maykanpimi rikunki Espirituyni uraykumushpan paypi kiparishkanta, paymi runakunata Espirituynita kunka. Kan runa masikikunata uchankunata yuyachishpa yakullawami bawtisanki. Pay shuti Espirituynita runakunata kushpa shunkunkunata aliyachinka nishpa.

³⁴Ñukaka ñami rikushkani, rikushpayni yachachishkani pay Yaya Diospa Wawan kananta nishpa Juanka rimarka.

**Jesusta puntiru
katikkunamanta riman**

³⁵Chaymanta kayantima Juanka kutikashka chaymallatata rirka. Chay uras ñuka, wawki Andrespas payta katik runakuna kashpanchi chaypi paywa pakta kahurkanchi. ³⁶Chaypina Juanka Jesusta pasahushkata rikushpan rimarka:

Rikuychi paymi kan Yaya Diospa akllashkan runa uchanchikunarayku wañunanpa. Shuk obeha maltashina wañuchiy tukunka Yaya Dios ñukanchi-kunata uchanchikunamanta llakichinanpa nishpa.

³⁷Ñukanchi ish kay payta katik runakuna chay rimashkanta uyashpanchi Jesustana katirkanchi. ³⁸Chaypi Jesuska tikrarishpan ñukanchita rikushpan tapurka:

¿Imatata munankichi? nishpa.
Ñukanchina rimarkanchi:
Yachachik ¿maypita kawsanki?

³⁹Jesuska ñukanchita aynirka:
Shamuychi riksinyakichipa maypimi kawsani.

Chasna rimashpan rirkanchi rikunanchipa maypimi kawsahurka. Chaypina paywa kiparirkanchi ña chishiyahushkanrayku. ⁴⁰Andreswa pakta chaypi kiparirkanchi. Payka Simonpa wawkin karka. Juan Jesusmanta rimashkanta uyashpanchi Jesustana katirkanchi. ⁴¹Andreska Jesusta riksishkanwasha wawkin Simontana maskanapa rirka. Tarishpan wawkinta rimarka:

Chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichiktami tinkushkanchi nishpa.

⁴²Chaymanta Andreska wawkin Simonta pushamurka Jesusma. Jesuska Simonta rikushpan rimarka:

Kanmi kanki Simón, Juanpa wawan. Kunanka shutikika kankami Kefas nishpa.

Kefas arameo shimimanta pasachishpa *griego shimipi kan Pedro, chayka ninayan rumi.

**Jesuska Felipeta Natanaelta
kayarka payta katinankunapa**

⁴³Chaymanta kayantima Jesuska ñukanchiwa pakta Galilea allpama ña rinanchipa kahushkapi Felipeta tinkurka. Chaypi payta rimarka:

Katiway nishpa.

⁴⁴Felipeka Galilea allpapi Betsaida shutiyu llaktamantami karka. Andrés Pedropas chay llaktamantallatatami karkakuna. ⁴⁵Felipeka Jesusta riksishkanwasha Natanaeltana maskanapa rirka. Payta tarishpan rimarka:

Tinkushkanchimi maykanmantami Moisés wañuka ñawpa killkarka. Chaymantapas maykanmantami Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikku-napas ñawpa killkarkakuna. Chay runapa shutinka kanmi Jesús, payka Josepa wawanmi Nasaret llaktamanta nishpa.

⁴⁶Chayta uyashpan Natanaelta aynirka:

Imashnata ali runaka tiyanka Nasaret llaktamantaka.

Chaypi Felipeka aynirka:
Shamuy kan kikin riksinyakipa nishpa.

⁴⁷Jesuska Natanael payta kayllayamuhushkata rikushpan rimarka:

Kaykaya shuk ali israel masinchika Yaya Diosta alita kasuk mana llullachik runaka.

⁴⁸Natanaelta chaypi tapurka:
¿Imashnataya riksiwanki chasna kanaynita?

Jesuska aynirka:
Manarapas Felipe kanwa *igu kaspi ukupi kwintahushpanra yuyarishkaykita riksishkani.

⁴⁹Natanaelka mancharishpan rimarka: Yachachik, kanmi kanki Yaya Diospa Wawan, ñukanchi israel runakunapa Atun Apunchi.

⁵⁰Chaypi Jesuska aynirka:

Ña kanka riksiwashkanki pimi kani igu kaspi ukupi kanta rikushkani nishkaynimantalla. Ñuka kanta rimani chay rikushkaykimanta ashwan mana atipaypakunata rurashkaynikunatami rikunki.

⁵¹Chaymantapas Jesuska rimarka:

Alita uyawaychi. Nima ima uras rikushkaykichitami rikunkichi Yaya Diosmanta kashkaynita yachanaykichipa. Rikunkichimi siluka paskarishkata, *angelkuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runamanta sikahushkankunata, chaymantapas ñukapi uraykuhushkankunata nishpa.

Jesuska Kaná llaktapi kasarana fiestapi karka

2¹Chaymanta ishkay punchawasha tiyarka shuk kasarana fiesta Kaná llaktapi Galilea allpapi. Jesuspa maman chay fiestapi kahurka. ²Jesuspas ñukanchi runankunawa pakta chaypi kahurka chay fiesta amun kayashkanrayku. ³Chay fiestapi upyahushkanchi *vinuka tukurirka. Tukurishkata rikushpan mamanka Jesusta rimak shamurka:

Mana tiyannachu vinuka.

⁴Chaypi Jesuska aynirka:

Mamayni, ama chasna rimawaychu imatami rurasha. Ñuka kikinmi yachani imatami rurayni tiyan. Manarami Yayaynika rimawashkarachu imatami rurasha.

⁵Chaypi mamanka rimak rirka chay fiesta amuta yanapak runakunata:

Wawaynika kankunata kamachishpanka kasuychi.

⁶Chay fiesta amupaka tiyarka sokta tinahakuna rumimanta rurarishka

chaypi yakuta churanankunapa. Chasna tinahakunapi kahuk yakuwami mayllaripayanchi, Yaya Diospa rikushkanpi ali tukunanchipa nishpa yuyarishpanchi. Chay fiesta amupa karan tinahanka pichka chunka, kanchis chunka parti butilla yakuwa untaripayan. Chay tinahakunaka chushakunami karkakuna. ⁷Chaypi Jesuska yanapak runakunata rimarka:

Untachiychi yakuta kay tinahakunapi nishpa.

Paykunaka chay tinahakunapa shiminkunakama yakuta untachirkakuna. ⁸Chaymanta Jesuska rimarka:

Kunanka chay tinahakunamanta wishishpaykichi uchillallata apaychi fiesta amupa kamachishkan runa kamananpa.

Paykunaka aparkakuna chay runama.

⁹Chay runaka yakumanta vinu tukushkata kamarka. Mana yacharkachu maymantami chay vinuka. Chay wishik runakunallami yacharkakuna chay vinuka yakumanta tukushkanta. Chay fiesta amupa kamachishkan runaka vinuta kamashpan chay warmiyahuk runata kayarka. ¹⁰Shamushpan payta nirka:

Puntirumi tukuy kayashkanchi runakunata upyachinchi ali vinuta. Ña achkata upyashkankunawashami upyachinchina mana yapa ali vinuta. Kanka ¿imaraykutaya wakaychashkanki kay ali vinutaka kunankama?

¹¹Chay yakumanta vinuta Jesuska rurashpan chaypi runakuna nima ima uras rikushkankunata Yaya Diospa yachayninwa puntirururashkanta rikuchirka. Chayta rurarka Galilea allpapi kahuk Kaná llaktapi. Chay rurashkanwa Jesuska atun yachak kananta riksichirka. Chayta rikushpanchi ñukanchi paypa runankunaka kirirkanchi Yaya Diospa kachashkan

kananta. ¹²Chaywasha Jesuska mamanwa wawkinkunawa ñukananchi paypa runankunawa pakta Kapernaum llaktama rirkanchi. Chay llaktapi masna punchakunallata karkanchi.

**Jesuka Yaya Diospa wasinmanta
runakunata wichurka**
(Mt. 21.12-13; Mk. 11.15-18;
Lk. 19.45-46)

¹³Karan wata ñukananchi israel runakuna tantaripayanchi Yaya Dios Egipto allpamanta yaya rukunchi wañukunata ñawpa llukshichishkanmanta payta agradesinanchipa. Ña paktarihushpan tantarinanchi *Paskua punchakuna Jesuspas chay punchakunarayku Jerusalén llaktama rirka.

¹⁴Chaypi paktashpan *Yaya Diospa wasin kincha ukupi tarik rirka achka runakuna wakraunata, obehakunata, wiwa mukukukunatapas rantichihushkakunata. Shukkunaka chaypi karkakuna chikan kullkikunata ñukananchi israel runakunapa kullkinchikunawa kampyanankunapa. ¹⁵Chasna rurahushkankunata rikushpan Jesuska waskakunata apishpan kawpurka asutinrayku. Chaywa chaypi kullkita kamyahukkunata tukuy rantichihukkunatapas obehankunawa pakta, wakranakunawa pakta llukshichirka. Kullkita kamyahukkunapataka mesankunata tankashpan tukuy kullkinkunata shikwachirka. ¹⁶Wiwa mukukuta rantichihukkunataka rimarka:

Kaymanta kay wiwaykichikunata llukshichiychi. Ama Yayaynipa wasinta rantichina wasita ruraychichu.

¹⁷Chayta rikushpanchi ñukananchi paypa runankunaka yuyarirkanchi Salmos killkapi killkarishkata paktachihushkanta. Chaypimi kasna nin:

Wasikita yapa alichanata munashpayni wañunayni tayan nishpa.

¹⁸Chaypi ñukananchi israel runakunapa apunchikuna Jesusta tapurkakuna:

¿Kasna rurashpayki pimi kani nishpataya kan kikinmanta yuyarinki? Yaya Diospa kamachishkan runa kashpaykika Yaya Diospa yachayninwa nima ima uras rikushkanchita rurashpayki ñukanchita rikuchiy.

¹⁹Jesuka aynirka:

Kay Yaya Diospa wasinta urmachishpa waklichiychi. Chaywasha ñukaka kimsa punchapi atarichisha kay wasita.

²⁰Chayta uyashpankuna rimarkakuna:

¿Imashnataya rimanki kimsa punchapi atarichisha nishpa? Chusku chunka sokta watata tarawashkakuna kay Yaya Diospa wasinta ruranankunapa. Kunankama manara paktachinahunrachu nishpa.

²¹Chay Yayan Diospa wasinmanta rimahushkanka payta wañuchishpankuna kimsa punchamanta kawsarinanmantami rimarka. ²²Chayrayku Yaya Dios payta wañushkanmanta kawsachishkanwasha ñukananchi runankunaka chasna rimashkanta yuyarirkanchi. Yaya Diospa killkachishkanta yachakushpanchi chaymantapas Jesuspa rimashkanta yuyarishpanchi shutipa kanankunata yacharkanchi Jesús chaykunata paktachishkanrayku.

**Jesuka tukuy runakunapa
shunkunkunata riksin**

²³Jesús *Paskua punchakunarayku Jerusalén llaktapi kahushpanra achka runa masinchikuna atun yachaywa nima ima uras rikushkanchita rurahushkanta rikushpankuna Yaya Diospa kachashkan kananta kirirkakuna.

²⁴Chasna kashpanpas Jesuska mana ashwanta paykunata rimarkachu pay kikinmanta pimi kan nishpa. Tukuy ñukananchi runakunapa shunkunchiku-

nata riksik kashpan chay runakuna mana shunkunkunamanta pacha paypi sinchikuhushkankunata yacharka. ²⁵Payka mana munarkachu nima maykan runa payta rimak shamunanpa. Pay kikinllami runakunapa shunkunkunata riksirka.

Jesuska Nikodemowa kwintarka

3 ¹Tiyarka shuk runa Nikodemo shutiya. Payka karka *fariseo. Fariseokuna atipashkankunata ruranahun Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunata alita paktachinankunapa. Chaymantapas Nikodemoka karka ñukanchi israel runakunapa apunchikunawa pakta apullatata. ²Chay runaka shuk tuta pakalla Jesusta pasyak rirka. Chaypi paktashpan rimarka:

Yachachik, yachanchi Yaya Diospa kachashkan ñukanchita yachachik kanaykita. Yaya Dios kanta yanapashpanllami atipanki tukuy chay nima ima uras rikushkanchita ruranata.

³Chaypi Jesuska aynirka:

Alita uyaway. Maykanmi mana mushumanta wawayarinchu, chayka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankachu.

⁴Chayta uyashpan Nikodemoka tapurka:

¿Imashnataya shuk ruku runaka atipama mushumanta wawayarinata? Manami atipanchu mamanpa wiksanpi kutikashka yaykunata wawayarinanpa.

⁵Jesúska aynirka:

Alita uyaway. Maykanmi runamanta wawayarishpan mana chasnallatata Yaya Diospa Espiritunmanta mushu runa tukushpanka payka manami Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsankachu. ⁶Maykanmi runamanta wawa tukushka chayka runallatatami kan. Chasnallatata

maykanmi Yaya Diospa Espiritunmanta mushu runa tukushka, chayka Yaya Diospa Espiritunpa kushkan kawsayyumi kan. ⁷Tukuymi mushumanta wawayarinaykichi tiyan nishpa rimashkaynita uyashpayki ama yuyarishpalla kipariychu. ⁸Wayrata yuyariy. Kunkaymanta maymantapas wayran. Mana yachanchichu maypimi kallarishka chaymantapas maypimi pasarinka nishpa. Mana wayrata asirtashpanchipas wayrashkanta uyanchimi. Chasnashinami runakunaka mana asirtashpankunapas imashnami Yaya Diospa Espiritun shuk runata mushuyachishkanta, chay runa mushu tukushkantaka yachahunmi.

⁹Chaypi Nikodemoka kutikashka tapurka:

¿Imashnataya chayka?

¹⁰Jesúska aynirka:

¿Kanka ñukanchi israel runakunata yachachik kashpaykitatachu mana yachanki imamantami rimahuni?

¹¹Alita uyaway. Ñuka runaynikunawa pakta yachashkanchitami rikushkanchitami yachachinchi. Chasna shutipa kashkata yachachishpanchipas kankuna apunchikuna mana munankichichu kirinata. ¹²Ñuka kankunata kay allpapi pasahushkanmanta rimashpayni mana kiriwankichichu. ¿Imashnataya kiriwankichima silupi pasahushkanmanta yachachinimaka? Manami kirinkichimachu. ¹³Nima maykan runa siluma sikashkachu chaypi kawsashpan silupi pasahushkanmanta yachakunanpa. Ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runallami silupi kawsashpayni kay allpama shamushkani. Ñukallami kankunata atipani tukuy chaykunamanta yachachinata. ¹⁴⁻¹⁵Ñawpa Moisés wañuka chunlla chakishka allpapi bronsemanta machakuyata kaspipi watashpan shayachirka. Yaya rukunchi

wañukunaka chay warkurihushkata rikushpankuna wañunankuna kashkan-kunamanta kishpirkakuna. Chasnashinami ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runatapas alsawankakuna. Runakunaka ñuka alsashkankuna runapi sinchikushpankunaka wiñayparayku chinkarinankuna kashkankunamanta kishpinkakuna wiñaypa Yaya Dioswa kawsanankunapa.

**Yaya Dioska runakunata
yapa yuyan**

¹⁶Yaya Dioska ñukanchi runakunata yapa yuyashpan shuklla Wawanta payshina Yaya Diosllata kay allpama kacharka uchanchikunarayku wañunanpa. Chasna Wawanta kachashpanmi tukuy paypi sinchikukkunaka manana anchurishka paymanta wiñaypa parisishunchichu, ashwan paywana wiñaypa kawsashunchi. ¹⁷Yaya Dioska manami Wawantaka kay allpama kacharkachu ñukanchi runakunata kastigananpa. Ashwan paytaka kacharkami uchanchikunarayku wiñaypa kastigarina kashkanchimanta kishpichinanpa. ¹⁸Maykan runami Yaya Diospa Wawanpi sinchikun payka manami kastigarinkachu. Maykan runami mana sinchikunchu paypa Wawanpi, payka ñami kastigarishkan, shuklla Wawanpi payshina Yaya Diosllata kashkapi mana sinchikushkanrayku. ¹⁹Kasna kan imashnami runakuna kastigarishka tukurkakuna: Chay punchashina ali ruranakunata riksichik runami kay allpama shamushpan payta mana kasunayashpankuna chiknirkakuna. Amsapishina kawsashpankuna uchata rurashpalla katirkakuna. Rurashkankunaka millaypa kashkanrayku chay mana ali kawsanata

ashwan munarkakuna chay ali kawsanamanta. ²⁰Tukuy millaypata rurak runakunaka mana munanahunchu uchankunata riksinata. Chayrayku chay punchashina ali ruranakunata riksichik *Kristuta chikninhun. Mana munanahunchu paypi sinchikunata pay mana riksichinanpa imashna millaypami rurashkankunaka. ²¹Tukuy ñukanchi Yaya Diospa munashkanta rurak runakunaka mana manchanchichu runa masinchikuna rurahushkanchikunata rikunankunapa. Ñukanchika punchata munanchi runa masinchikuna Yaya Diosta kasushpa kawsahushkanchikunata riksiankunapa.

**Bawtisak Juan kutikashka
Jesusmanta rimarka**

²²Chaywasha Jesuska ñukanchi runankunawa Jerusalén llaktamanta llukshishpanchi shuk partima rirkanchi chay Judea allpallapillata. Chaypi Jesús runakunata bawtisahushpan^a masna punchakunata kiparirkanchi. ²³Chay uras Juanpas bawtisahurka Judea allpamanta ashwan anakpi Enón shutiyu achka yaku wawakuna umapi, Salim llakta kuchupi, chaypi achka yaku tiyashkanrayku. Runakuna chayma rirkakuna, Juanpa rimashkanta uyashpankuna bawtisarinankunapa. ²⁴Chay uras Juanka karselpi manara churay tukushkarachu kahurka. ²⁵Chaypi payta katik runakunaka shuk israel runa masinchiwa rimanakurkakuna imashna rurashpami uchankunamanta mayllarishkashina Yaya Diospa rikushkanpi kankakuna. ²⁶Paykunaka Juanta rimak rirkakuna:
Yachachik, maykanmi kanwa karka Jordán yaku chimpapi, maykanmantami ñukanchita rimarkanki, payka kunanka

bawtisahumi. Chaymantapas tukuy runakuna paytana katihunkuna.

²⁷Chayta uyashpan Juanka paykunata rimarka:

Yaya Dios payta yanapashkanraykumi runakuna katinahun. ²⁸Kankuna kikin uyashkankichi shutillata rimashkaynita kasna nishpayni: Ñukaka manami kanichu Yaya Diospa Kachanan Kishpichik, ashwan Yaya Diosmi kamachiwarka runakunata paymanta yachachinaynipa pay kikin manara yachachishpanra nishpa. ²⁹Ñukami kani shuk amigunta warmiyachik runashina. Shuk runa warmiyayashpan paypa amigun warmita tapukrin. Ari nishpanka chay warmiwa amigunta kasarachin. Chay amigunka chay warmita mana tapunchu pay kikinrayku ashwan tapunmi amigunrayku. Chay warmiyak runa kasarashpan amigunka atuntami kushikun warmiyahushkan warmiwa kushilla kwintahushkanta uyashpan. Ñuka chay amigunta warmiyachik runashina kashpayni kunanka atunta kushikuhuni runakuna paytana katihushkankunamanta rimawahushpaykichi. Ñami paktachishkani Yaya Dios kamachiwashkanta.

³⁰Kunanka ashwan ashwan runakunaka paytana uyanahuchun. Ñukataka sakiwanahuchun nishpa.

³¹Chay runa silumanta shamushkaka tukuyamanta ashwan yachakmi kan. Ñukanachi kay allpapi kawsak runakunaka allpapi tiyashkakunallata yachanchi, chaykunamantalla rimanchi. Silumanta shamushka runaka chaypi tiyashkakunatapas riksin. Chayraykumi payka tukuyamanta ashwan yachak kan.

³²Silupi rikushkantami uyashkantami riman. Chasna shutipa kashkata rimashpanpas achka runakuna payta mana kirinahunchu. ³³Shuk runa paypa rimashkanta kirishpanka yachankami

shutipa kashkata rimashkanta. Payka kasna runa masinkunata rimahukshinami kan: Yaya Dioska rimashkanta paktachikmi kan nishpa. ³⁴Yaya Dios paypa kachashkan runata mana mitsashpachu Espiritunta kun. Chayrayku paypa rimashkantami runakunata riman. ³⁵Yayan Dioska Wawantaka yuyanmi. Chayraykumi payta tukuyamanta kamachikta rurarka. ³⁶Maykan runami Yaya Diospa Wawanta kirishpa kawsan payka wiñaypami Yaya Dioswa kawsanka. Maykan runami Yaya Diospa Wawanta mana kasushpa kawsanchu, payka manami Yaya Dioswa kawsankachu ashwan paypa kastiganan runami kiparinka.

Jesуска Samaria allpapi kawsak warmiwa kwintarka

4 ¹⁻³Jesús runakunata yachachinata kallarishpan *fariseokuna uyarkakuna Bawtisak Juanta katihushkankunamanta ashwan achka runakuna Jesusta katihushkanchikunata. Chaymantapas uyarkakuna Jesús paymanta ashwan achka runakunata bawtisahushkanta. Chasna uyashpankunapas manami Jesuschu bawtisarka ashwan ñukanachi runankunami bawtisarkanachi. Jesuska fariseokuna paymanta uyashkankunata yachashpan chay kawsanankuna Judea allpamanta llukshirkanachi Galilea allpama kutinanchipa.

⁴Chasna Jesuswa kutihushpanchi *Samaria allpa chawpita pitikta rirkanchi. Ñukanachi israel runakuna chaypi kawsak runakunawa mana kwintak kashpanchipas Yaya Dios munashkanrayku kay allpata pasananchi tiyan nishpa rirkanchi. ⁵Ña Samaria allpata pasahushpanchi shuk llakta Sikar shutiyu mayanpi paktarkanachi. Chay llaktaka Jakob wañupa wawan

José wañuta allpata kushkan mayanpimi karka. ⁶Chaypi tiyarka shuk poso allpa ukumanta tukyarik yakuwa. Chay yakuta Jakobka allpata allashpan rumiwa kinchashkanrayku Jakobpa poson nirkakuna. Karuta purishkanchi-rayku yapa sampayashka kashpan Jesuska chay poso mayanpi tiyarirka. Chasna uras manara chawpi punchachu karka. ⁷⁻⁸Ñukanchi runankunaka llaktama rirkanchi mikunata rantinanchipa. Rishkanchiwasha paktarka shuk samaritano warmi yakuta wishinanpa. Chaypi chay warmita Jesuska tapurka: Kuway yakuta nishpa.

⁹Ñukanchi israel runakuna *samaritano runakunawa mana kwintak kashkanchirayku chay warmika Jesusta aynirka:

¿Imashnataya kanka israel runa kashpaykitata yakuta tapuwanki ñuka samaritano warmitaka?

¹⁰Chaypi Jesuska aynirka:

Kan yachankimaka Yaya Dios runakunata kunayahushkanta, chaymantapas pimi kanta yakuta tapuhukka, ñukatami wiñaypa tukyarik yakuta tapuwankima. Chasna tapuwankimaka ñukami kanta kuynima.

¹¹Chaypi chay warmika aynirka:

Nima imawa yakuta wishinaykipa tiyanchu. Kay posopika ukupimi yakuka. ¿Maymantata yakuta kuwankima?

¹²Ñawpa yaya rukunchi Jakob wañuka kay posota ñukanchirayku sakirka. Payka kay posomanta upyarka wawankunawa achka wiwankunawa pakta. Ñukanchipas kay posomantallatata upyahunchi, kunankama yakuka mana tukurinchi. ¿Kanchu kanki yaya rukunchi Jakobmanta ashwan yachak ñukanchita wiñaypa tukyarik yakuta kunaykipa?

¹³Chaypi Jesuska aynirka:

Tukuy kay yakuta upyak runakunaka kutikashkami yakunayankakuna.

¹⁴Ñuka yakuta kushkaynita upyashpan-kunaka mananami yakunayankakunachu. Shuk runata chay yakuta kushpaynika paypi mana tukurik tukyarik yakushina tukunka wiñaypa kawsanampa, manana nima ima payta pishinkanachu.

¹⁵Chasna Jesús rimashkanta uyashpan chay warmika rimarka:

Chay yakuta kuway manana yakunayanaynipa, manana wishinaynipa kay yakuta.

¹⁶Jesuka rimarka:

Kusaykita kayakriy, chaymanta kutikashka shamunki.

¹⁷Chay warmika aynirka:

Mana tiyawanchu kusaynika.

Jesuka rimarka:

Alitami rimawashkanki manami kusaynika tiyawanchu nishpa. ¹⁸Kanka pichka kusayumi kashkanki. Kunanka maykan runawami kawsahunki chayka manami kusaykichu. Chayrayku rimawashkaykika shutipami.

¹⁹Chay warmika rimarka:

Yaya Diospa yachayninwa yachachikmi kanki. ²⁰Chasna kashpayki yuyarishkaykita rimay. Ñukanchi samaritano runakunapa yaya rukunchi wañukunaka Yaya Diosta mañapayarkakuna kay rikuhushkayki urkupi. Kankuna israel runakunaka rimankichi Jerusalenpimi runakuna Yaya Diosta mañanankuna tiyan nishpa.

²¹Chaypi Jesuska aynirka:

Kay rimashkaynita kiriy. Nima rinaykichi tiyannachu chay urkuma nima ñukanchi Jerusalenma rinanchi tiyannachu. Kunan ña paktarihun Yaya Diosta tukuy parti mañashpa kushichinaykichipa. ²²Kankunaka mana yachankichichu pitami mañankichi. Runakuna ñukanchikunamanta kishpichirina kashpankuna ñukanchi israel runakunami yachanchi pitami mañanchi.

²³Kunan ña runakuna tukuy shunkunku-
namanta pacha Yaya Diosta
kushichishpa mañankakuna. Yaya
Diospa Espíritun paykunata yanapash-
panmi yuyachishkanshina Yaya Diosta
kushichishpa mañankakuna. Chasna
tukuy shunkunkunamanta pacha mañak
runakunatami munan Yaya Dioska.

²⁴Payka mana ñukanchishina aychayu
kashpan paytaka mana rikunchichu.
Payka tukuyta atipakmi kan. Chasna
mana runashina kashpanmi Yaya
Diospa Espíritun ñukanchikunata
yuyachishpanlla yachanchi imashnami
tukuy shunkunchimanta pacha payta
kushichishpa mañanchi. Chasnallami
payta mañashpa shutipa kushichinchi.

²⁵Chaypi chay warmika rimarka:

Ñuka yachani chapahushkanchi Yaya
Diospa Kachanan Kishpichikka
shamunanta, maykantami rimanchi
*Kristu. Pay shamushpanmi tukuyta
ñukanchita asirtachinka.

²⁶Jesuska aynirka:

Ñuka kanwa kwintakmi chay
rimahushkayki runaka kani.

²⁷Chasna kwintahushkankunapi
ñukanchi runankunaka paktarkanchi.
Jesús shuk warmiwa kwintahushkanta
rikushpanchi mancharirkanchi. Chasna
mancharishpanchipas nima maykan
tapunayarkanchichu: ¿Imatata chay
warmita tapunki? ¿Imamantata chay
warmiwa kwintahunki? nishpa.

²⁸Chaypi kahushkanchipi chay warmika
yakuta wishinan tinahanta sakishpan
kallpa rirka llaktanma runakunata
kayak rinanpa.

²⁹Shamuychi, tinkunakushkanimi shuk
runawa. Aku rikuk rishunchi. Payka tukuy
kawsashkaynitami rimawashka. Aku rikuk
rishunchi, ¿manachari Yaya Diospa
Kachanan Kishpichikchu? nishpa.

³⁰Chasna chay warmi rimashpan
runakuna llaktankunamanta llukshish-

pankuna Jesusta rikunankunapa
rirkakuna.

³¹Manarapas chay runakuna
paktamushpankuna ñukanchika Jesusta
karanayarkanchi:

Yachachik, mikuy. ¿Imaraykuta mana
mikunayankichu?

³²Payka ñukanchita aynirka:

Ñukapaka ñami tiyan mikunaynika.
Kankunaka chay mikunaynitaka
manami riksinkichichu.

³³Chaypi ñukanchipura tapunakur-
kanchi:

Apamushkakunachari mikunata.

³⁴Chasna tapunakuhushpanchi
Jesuskana ñukanchita rimarka:

Mikunaynishinami kan ñukata
kachawakpa munashkanta paktachish-
payni. Paypa munashkanta rurashpayni
mikushkashina kushilla yuyani.

³⁵Shuk rimana kan kasna: Tarpush-
kanchiwasha chusku killamanta muyun-
kunata pallanchi nishpa. Kankunapas
chay rimanashinallatata yuyarihunkichi.

Ñukaka kankunata rimani, rikuychi
chay achka runakuna shamuhushkaku-
nata. Paykunaka ña Yaya Diosta
kasunankunapami kahunkuna.

Paykunata rikuhunimi pukushka
muyukunashina chapahushkankunata
pallananchipa. ³⁶Paykunata Yaya
Diospa shiminta yachachishpanchi
shutipa paymanta kanaynita kirinka-
kuna. Kirishpankuna wiñaypa Yaya
Dioswa kawsankakuna. Chasna
kashpanmi yachachishkanchimanta
pagay tukushkashina kashunchi. Nawpa
paykunata yachachikkuna karkakuna
shuk muyukunata tarpuk runakuna-
shina. Ñukanchi chay muyukunata
pallak runakunashinami kanchi. Chasna
kashpanchimi tukuy parihu atunta
kushikushunchi.

³⁷Kankunapi tiyan shuk rimana kasna
nishpa: Shuk runa tarpun muyukunata

chakranpi shuk runana chaykunata pallan nishpa. Chay rimanaka shutipami. ³⁸Ñukami kankunata kamachishkani mana tarpushkaykichi muyukunata pallanaykichipa. Shuk runakuna sinchita chakranpi tarawashpankunapas pichashpankuna tarpushpankunapas mana pallashkakunachu, kankunana pallankichi. Kay samaritano runakunata yachachikkunami kashkaku sinchita chakranpi tarawak runakunashina. Kankunana paykunata mana yachachishpaykichipas kasuwashkankunatana rikushpaykichi pallak runakunashina kankichi nishpa.

³⁹Achka chay Sikar llaktapi kawsak samaritano runakuna Jesuspi sinchikurkakuna chay warmi tukuy kawsashkaynitami rimawashka nishpa kwintak rishkanrayku. ⁴⁰Paykuna Jesuspi paktamushpankuna payta yapa munashpankuna kipariy ñukanchiwa nishpa rimarkakuna. Chasna rimashpankuna Jesuswa pakta ishkay punchata paykunawa kipariranchi. ⁴¹Chasna kiparishpanchi ashwan achka samaritano runakuna pay kikinpa yachachishkanta uyashpankuna kirirkakuna. ⁴²Chaypi chay warmita rimarkakuna:

Kunanka kirinchimi mana kan ñukanchita rimashkaykiraykuchu ashwan kirishkanchimi ñukanchi kikin kay runapa yachachishkanta uyashkanchirayku. Kunan yachanchi pay shutipa tukuy runakunata Kishpichik kananta.

**Jesuska shuk
apupa wawanta ampirka**

⁴³Ishkay punchata *Samaria allpapi kahushkanchiwasha Galilea allpamairiranchi. ⁴⁴Chay kikin allpanmairiranchi Jesuska rimashka kashpanpas kasna: Shuk runa Yaya Diospa yachayninwa yachachiktaka pay kikinpa

llaktanpi runa masinkunaka mana yachaktashinami rikunahun nishpa. ⁴⁵Chasna mana alita payta rikunankunata yuyarishpanpas Jesús Galilea allpanpi paktashpan tukuy chay llaktanpi runa masinkuna payta alita rikurkakuna. Jerusalén llaktama *Paskua punchakunata pasanapa rishkankunapi Jesús tukuy mana atipaypakanata rurashkanta rikurkakuna. Chayrayku kutishpankuna alita yaykuchirkakuna. ⁴⁶Jesús Galilea allpapi rihushpan Kaná llaktapi paktakrirka. Chay llaktapimi payka chayra yachachinata kallarihushpan yakumanta *vinuta rurarka. Chay Kaná llaktamanta chawpi puncha parti purina tupupi Kapernaum llaktaka kahurka Galilea allpallapillatata. Chaypi tiyarka shuk kamachik atun apupa churashkan. Paypa wawan unkushka karka. ⁴⁷Chay apuka Jesús Judea allpamanta Galilea allpapi paktashkanta yachashpan payta rikunapa rirka. Jesuspi paktamushpan yapa munarka payta wasinma pushanata wawanta ampinanpa. Yapa wañunalla kashpan Jesusta rimarka: Kanka atipankimi unkushkata ampinata. Shamupay llaktaynima wawaynita ampinaykupa.

⁴⁸Chaypi Jesuska aynirka:

Kankunaka tukuy uras munankichi atun yachaywa nima ima uras rikushkaykichita rurashkaynita rikunata. Mana rikushpaykichika mana kirinkichichu.

⁴⁹Chay apuka aynirka:

Aku utkalla manarapas wawaynistuka wañushpanra.

⁵⁰Chaypi Jesuska rimarka:

Kutiy wasikima, wawaykika ampirishkami.

Chay apuka Jesuspa rimashkanta kasushpan wasinma kutirka.

⁵¹Chasna wasinma kutihushpan kamachinan runakunaka payta tinkunapa shamurkakuna kasna nishpa:

Nami wawaykika ampirishka.

⁵²Chay apuka tapurka:

¿Ima urata wawaynika aliyanata kallarishka?

Paykunaka aynirkakuna:

Kaynami chawpi puncha kinkrayashkapi kalinturanta pasachishka.

⁵³Chaypi chay apuka yuyarirka chasna uras Jesús payta rimashkanta, wawaykika ñami ampirishka nishpa. Chasna wawan ampirishpan chay apuka tukuy ayllunkunanti Jesuspi sinchikurkakuna. ⁵⁴Chay wawata ampishpan nima ima uras rikushkanchita Jesuspa ishkeynin rurashkan karka runakunata yachayninta rikuchinanpa. Chaytaka rurarka Judea allpamanta Galilea allpapi paktashkanchiwasha.

Jesuka Betsata yaku mayanpi shuk unkushkata ampirka

5 ¹Chaymanta masna punchakunapi ñukanchi israel runakunapa shuk tantarina Jerusalenpi tiyarka kushikushpa Yaya Dios ñukanchita yanapashkanta yuyarinanchipa. Chayrayku Jesuka Jerusalenma rirka. ²Jerusalén llaktapa kincharishkanpi shuk punku tiyarka obehakunapa punku shutiyu. Chay punku mayanpi shuk yaku karka Betsata shutiyu. Chay yaku mayanpi pichka wasikuna tiyarka unkushkakuna chaypi kanankunapa. ³⁻⁴Chaypi achka unkushkakuna karkakuna, wiskukuna, waklishka chakiyukuna, aycha chakirishkakunapas, chay yaku kuyurishpan yaykushunchi ampirinanchipa nishpa yuyarikkuna. ⁵Chay unkushkakunamanta shuk tiyarka kimsa chunka pusak watata unkushka. ⁶Jesuka chay unkushkata rikushpan unaymanta pacha unkushka kashkanta yachashpan payta tapurka:

¿Munankichu ampirinata?

⁷Chay unkushkaka aynirka:

Manami nima maykan tiyanchu kay yaku kuyurihushpan churawanpana chaypi ampirinaynipa. Karan kuti rihushpayni shukkunarami satirinhun manara paktahushpayni.

⁸Chayta uyashpan Jesuska llakichishpan rimarka:

Atariy, llanchamaykita apishpayki riy.

⁹Chay runaka chay ratulla ampirirka. Chasna ampirishpan llanchamanta patarichishpan apashpa alitana purishpa rirka.

Chay punchaka ñukanchi israel runakunapa samananchi punchami karka. ¹⁰Chaypi apunchikunaka chay ampirishka runata rimarkakuna:

Kunan kan *samana puncha. Mana atipankichu llanchamaykita apanata.

¹¹Chay runaka aynirka:

Maykanmi ampiwashka paymi rimawashka: Llanchamaykita apishpayki riy nishpa.

¹²Chay runapa rimashkanta uyashpankuna apunchikunaka tapurkakuna:

¿Pita kanta rimashka: Llanchamaykita apishpayki riy nishpa?

¹³Chay runaka mana yacharkachu pimi karka chay payta ampik runaka. Chaypi achka runakuna kashpankuna Jesuska payta ampishkanwasha runakuna chawpipi yaykushpan manana riksiypanachu karka.

¹⁴Chay apunchikuna tapushkankunawasha Jesuska chay runata maskashpan *Yaya Diospa wasinpi kahushkata tarirka. Chaypi payta rimarka:

Uyaway, kunanka ña ampirishkanki. Mana kuti uchata ruraynachu, mana chay unkushkaykimanta ashwan tukunaykipa.

¹⁵Chasna Jesús rimashpan chay runaka apunchikunata rimak rirka: Jesusmi ampiwashka nishpa.

**Jesuska rimarka yachayninka Yaya
Diosmanta kashkanta**

¹⁶Chasna Jesús samananchi punchapi ampishkanrayku chay apunchikunaka payta wañuchinayarkakuna. ¹⁷Chaypi Jesuska rimarka:

Yayaynika mana samashpachu tukuy urasmi alikunata ruran. Ñukapas chasnallatami rurani.

¹⁸Chayta uyashpankuna apunchikunaka piñarirkakuna. Payta wañuchinayarkakuna samananchi puncha mana rurananchipa kamachirishka kashkata mana kasushkanrayku. Chaymantapas ashwan wañuchinayarkakuna kikin Yayaynimita Yaya Dioska nishpa rimashpan ñukapas Yaya Diosmi kani nishpa rimahukshina tukushkanrayku.

¹⁹Jesuska rimarka:

Alita uyawaychi. Ñuka Yaya Diospa Wawanka, ñuka kikin munayka mana atipanichu nima imata ruranata.

Yayaynipa rurahushkanta yachashpami tukuy uras chasnallatata rurani. Tukuy imatapas Yayaynipa rurahushkantashinallami ñuka Wawanpas rurani.

²⁰Yayaynika ñukata yuyawashpanmi tukuy rurahushkanta rikischiwan. Chaymanta ashwan atun mana atipaypakunatami ruranaynipa ñukata rikischiwanka kankuna rurashkaynikunata rikushpaykichi mancharishpa kiparinaykichipa. ²¹Imashnami Yaya Dioska wañushkashina kawsak mana payta riksik runakunata kushilla paywa kawsayta kun, chasnallatami ñuka Wawanpas chasna kawsayta kuni maykankunatami munani. ²²Chaymantapas Yaya Dioska ñuka Wawantami tukuy yachayninta kuwashka runakunata tapunaynipa imashna kawsashkan-kunamanta, chaymantapas rimanaynipa pimi kastigarinka pimi wiñaypa paywa kawsanka nishpa. Pay kikinka manami

nima maykanta tapunkachu: Kanka ¿imashnata kawsashkanki? nishpa. Ñuka Wawantami chasna ruranaynipa kamachiwashka. ²³Chayta ruranaynipa payka yachayninta kuwashka, tukuy runakuna tukuymanta yachak kanaynita rikushpankuna paytashina kushichiwanankunapa. Maykan runami ñuka Yaya Diospa Wawanta mana kushichinchu, chayka manami Yayayni Dios ñukata kay allpama kachawakta kushichinchu.

²⁴Alita uyawaychi. Maykan runami alita uyashpan rimashkaynita kasun, chaymanta Yaya Dios kachawashkanta kirin, paymi chay kirishkanmanta pacha wiñaypa Yaya Dioswa kawsanka. Chay runaka manami kastigarinkachu ashwan chay kastigarina kashkanmantami kishpichiy tukushkana wiñaypa Yaya Dioswa kawsananpa. Paymi wañushkashina kashkanmanta kawsarishkashinana tukushka. ²⁵Alita uyawaychi. Kunanmanta pacha wañushkashina kahuk runakunaka ñuka Yaya Diospa Wawanpa shiminta uyankakuna. Maykankunami uyashpankuna kasuwanahun, paykunaka chay kasushkankunamanta pacha wiñaypami Yaya Dioswa kawsankakuna. ²⁶Yaya Dioska wiñaypa kawsayyumi. Chaymantapas payllatami chay paypa wiñaypa kawsayninta kukmi kan. Ñuka Wawantapas kuwashka payshina wiñaypa kawsayyu kanaynipa, ñukapas chasnallatata paypa wiñaypa kawsayninta runakunata kunaynipa. ²⁷Chaymanta ñuka Wawan runa masakichi kashpayni Yaya Dioska yachayninta kuwashka payranti tukuy runakunata kawsashkankunamanta tapunaynipa, chaymantapas rimanaynipa pimi kastigarinka pimi wiñaypa Yaya Dioswa kawsanka nishpa. ²⁸Kay rimahushkaynita uyashpaykichi ama yuyarishpa kipariychichu. Shuk

punchami tukuy wañushkakanaka pamparishkankunamanta churarishka kahushkankunamantapas uyankakuna ñuka Yaya Diospa Wawan kayahushkaynita paykunata. ²⁹Chay urasmi wañushkakanaka kawsarishpankuna llukshinkakuna pamparishkankunamanta churarishka kahushkankunamantapas. Kawsashpankunara alita rurashkakunataka yaukuchishama wiñaypa Yaya Dioswa kawsanankunapa, mana alita rurashkakunataka kachashami wiñaypa parisinankunapa. ³⁰Yaya Dios kamachiwashpanmi rimani, kanmi kastigarinki, kanmi kishpinkini nishpa. Ñuka munay manami atipaynimachu nima imata ruranata. Chasna Yaya Diospa munashkanshina rimashpayni chay rimashkaynika alillami kan. Ñuka kikin munashkaynitaka manami ruranichu ashwan Yaya Dios kay allpama kachawakpa munashkantami rurani.

**Jesuka apukunata yuyachirka
imamantami atipanahun yachanata
Yaya Diospa kachashkan kananta**

³¹Jesuka apunchikunata yachachishpalla katirka:

Ñukalla rimaynimaka Yaya Diosmanta kanaynita atipankichima ñukamanta rimanata llullachihumi nishpa. ³²Mana ñukallachu chasna ñuka kikinmanta rimani. Yaya Diospas paymanta kanaynita riman. Yachani ñukamanta rimashkanka shutipami. ³³Juanma kacharkankichi ñukamanta yuyarishkanta tapunaykichipa. Paymi kankunata shutipata ñukamanta rimashka, Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik nishpa. ³⁴Ñuka mana munanichu nima maykan runa ñukamanta rimanapa pimi kani nishpa. Chasna Juan ñukamanta yachachishkanta rimani kankunata yanapanaynipa, kirishpaykichi atun kastigumanta kishpinaykichipa.

³⁵Juanka shuk lámpara sintihushpan

punchayachikshina karka. Paypa rimashkanka amsata punchayachikshina kashpan payta uyashpaykichi shuk ratu kushikushkankichi. ³⁶Juan alita ñukamanta rimashpanpas rurashkaynikunaka Juanmanta ashwan pasatami rikuchinahun Yaya Diosmanta kanaynita. Runakuna Yaya Diospa kamachiwashkanta rurashkaynikunata rikushpankunami shutipa paypa kachashkan kanaynita riksinahun.

³⁷Chaymantapas ñukata kachawak Yaya Dios kikinpas ñukamanta paypa kachashkan kanaynita riman. Shiminta kankunaka nima ima uras uyashkankichichu, nima payta rikushkankichichu imashnami kan nishpa. ³⁸Uyashkaykichi shiminta shunkuykichipi manami wakaychankichichu ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runata mana kirishkaykichirayku. ³⁹Kankunaka tukuy uras Yaya Diospa shimin killkarishka kashkata yachakunkichi. Yuyarinkichi, chasna rurashpanchimi yachashunchi imashna rurashpami wiñaypa Yaya Dioswa kawsashunchi nishpa. Chay yachakuhushkaykichi killkarishkakunapi ñuka chay kawsayta kukmantami riman. ⁴⁰Chasna kashpanpas kankunaka manami munankichichu kasuwanata shutipa wiñaypa Yaya Dioswa kawsanaykichipa.

⁴¹Kankuna mana munawashpaykichi-pas ñukarayku mana imananchu. Manami maskanichu runakuna kushichiwankunata. ⁴²Kankunata riksishpaynimi yachani Yaya Diosta mana yuyak kanaykichita. ⁴³Yayayni Dios kikin kachawashpanmi ñuka shamushkani runakunata payta riksichinaynipa imashnami kan. Paypa kachashkan kashpaynipas kankunaka mana munawankichichu. Shuk runa pay kikin munay shamumaka chaytami shuti kankunaka munankichima.

⁴⁴Kankunapura yapa munankichi shukta shukta kushichinakushpa kawsanata, kanka yachakmi kanki nishpa. Mana

ashwan maskankichichu shuklla Yaya Dios kankunata rimananpa ali runami kanki nishpa. Chasna kashkaykichi-rayku manami atipankichichu kiriwanata. ⁴⁵Ñukaka mana rimak rishanchu Yayaynita kankunamanta mana kiriwashkakunachu nishpa. Moisesmi rimak rinka kankunamanta. Yanka yuyarinkichi Moisés wañupa killkashkanta paktachishkanchiraykumi wiñaypa kawsashunchi Yaya Dioswa nishpa. ⁴⁶Moisés shamunaynimanta killkashpan paypa killkashkanta kirinkichimaka ñukatapas kiriwankichimami. ⁴⁷Moisespa killkashkanta mana kirishpaykichimi ñukapa rimashkaynitapas mana kirinkichichu.

Jesuka achka runakunata kararka

(Mt. 14.13-21; Mk. 6.30-44;
Lk. 9.10-17)

6 ¹Chaymanta Jesuka kutikashka ñukanchi runankunawa pakta Galilea allpapi kashpan chay Galilea kuchata chimparkanchi. Chay kuchapa shuk shutinka karka Tiberias kucha. ²⁻³Chaypi paktashpanchi shuk urkuma sikarkanchi. Chaypi tiyariranchi. Achka runakuna yaku mayanta muyurishpankuna ñukanchita katirkakuna. Atun yachaywa mana ampiypa unkushkakunata Jesús ampishkanta rikushpankuna payta katirkakuna. ⁴Chay uras mana achka punchachu pishirka ñukanchi israel runakunapa *Paskua punchakuna kallarinanpa. ⁵Chay urkupi kahushpanchi Jesuka rikushpan achka runakuna payma shamuhukkunata rikurka. Chaypi Felipeta tapurka:

¿Maymantataya kay tukuy runakunaraykuka mikunata rantishunchi?

⁶Jesuka yachashpantata imashnami chay runakunata karanka, chasna Felipeta tapurka yachananpa tukuyta

atipak kashkanta yuyarinchu manachu nishpa. ⁷Chaypi Felipeka aynirka:

Achka kullkitami munanchima mikunata rantinanchipa chay tukuy runakunata karananchipa. Shuk runa pusak killapi ganashkan kullkiwa mikunata rantinchimaka nima chay paktamachu karan runata uchillastuta kunanchipa.

⁸Chaypi Jesupa shuk runan Pedropa wawkin Andrés rimarka:

⁹Kaypimi tiyan shuk wawa. Paypa tiyan pichka pan nima imaykunapa mikunan trigumanta rurarishka, chaymantapas ishkay challwa. Kay uchillastuka imashi paktanka kay tukuy runakunaraykuka.

¹⁰Chaypi pastuyu allpa tiyashpan Jesuka aynirka:

Rimaychi kay runakunata tiyarinankunapa.

Kasushpankuna rimarkakuna tiyarinankunapa. Chaypi tukuy tiyarirkakuna. Karkakuna pichka waranka karikuna, mana yupashpa warmikunata nima wawakunata.

¹¹Chaypi Jesuka chay pankunata apishpan Yaya Diosta agradesirka. Chasna agradesishkanwasha chay pankunata paki paki rurashpan runakunata kurka mikunankunapa. Chasnallatata challwatapas kurka saksakta mikunankunapa.

¹²Saksakta mikushkankunata rikushpan ñukanchi runankunata rimarka:

Tantaychi tukuy chay puchurishkaku-nata mana usunankunapa nishpa.

¹³Chaypina chay pichka panmanta puchurishkakunata tantarkanchi chunka ishkay tasa untakta. ¹⁴Runakunaka chasna atun yachaywa nima ima uras rikushkanchita Jesupa rurashkanta rikushpankuna rimarkakuna:

Paymi kan chapahushkanchi Yaya Diospa yachayninwa yachachik Moisés

wañushina, maykanmi shamunan karka kay allpama nishpa.

¹⁵Jesuska chay runakuna payta mana munakta pushanayahushkankunata apunkunarayku musyashpan anchurirka. Kutikashka urku awama sikashpan sapallanna rirka.

Jesuska yaku awata purirka

(Mt. 14.22-27; Mk. 6.45-52)

¹⁶Chaymanta ña tutayahushpan ñukanchi Jesuspa runankuna kucha mayanma uraykurkanchi. ¹⁷Chaypi paktashpanchi ña tuta tukurka. Jesús ñukanchipi mana paktamushpan shuk botipi yaykurkanchi Kapernaum llaktama chimpananchipa. ¹⁸Chasna chay atun kuchata chimpahushpanchi yakuka yapa ulasyarka sinchi wayrawa. ¹⁹Ña chimpahushpanchi pichka sokta kilometro chawpillapi Jesusta rikurkanchi yaku awata purishpa shamuhushkanta. Payta mana riksishpanchi mancharirkanchi. ²⁰Chaypi Jesuska ñukanchita rimarka:

Ñukami kani,^b ama manchariychichu nishpa.

²¹Jesusta botipi yaykuchinayahushpanchi musyarkanchi ña paktashkanchita maymami chimpahurkanchi.

Runakuna Jesusta maskarkakuna

²²Chay panta mikuk runakuna chayllapi kiparirkakuna. Kayantima alita yuyarishpankuna panta mikushkankuna puncha shuklla boti chaypi tiyashkata yuyarirkakuna. Chaymantapas yuyarirkakuna ñukanchi Jesuspa runankuna sapallanchi chay shuklla botipi rishkanchita chaymanta Jesuska mana ñukanchiwa rishkanta. ²³Chasna yuyarihushkankunapi Tiberias llaktamanta achka botikuna paktarka-

kuna maypimi Jesús Yaya Diosta agradesishkanwasha panta mikurkakuna chay kuchupi. ²⁴Mana Jesusta nima ñukanchi runankunata rikuhushpankuna chaypi tantarishka kahuk runakuna botikunapi yaykushpankuna Kapernaum llaktama chimparkakuna Jesusta maskanankunapa.

**Jesuska shuk mikuna
wiñaypa kawsayta kukshina
kananta rimarka**

²⁵Chay runakuna chimpapi paktashpankuna Jesusta tarirkakuna. Chaypi tapurkakuna:

Yachachik, ¿imashnataya shamushkanki kayma?

²⁶Jesuska mana aynishpa tapushkankunata rimarka:

Alita uyawaychi, kankuna aychaykichillata saksachinata munashpaykichi maskawankichi mikushkaykichirayku saksanaykichikama. Mana maskawankichichu atun yachaywa nima ima uras rikushkaykichita rurashkayniwa rikuchishkaynita asirtashkaykichirayku.

²⁷Ama maskashpa kawsaychichu tukurik mikunallata, ashwan maskaychi kankunata wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta kuk mikunata. Chay mikunatami kuni ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa. Chasna kunaynipami ñukata kachawashka.

²⁸Chaymanta tapurkakuna:

¿Imatata rurananchi tiyan Yaya Diospa munashkanta rurananchipa?

²⁹Jesuska aynirka:

Sinchikuychi ñuka paypa kachashkan runapi. Chayllatami Yaya Dioska munan.

³⁰Chaypi tapurkakuna:

¿Maykan nima ima uras rikushkanchita atun yachaywa rurashpaykita

b Chay Ñukami kani nishkaka kan Yaya Diospa shuk shutin.

kirinchima Yaya Diospa kashashkan kanaykita? ¿Maykantaya ruranaykikunaka? ³¹Ñawpa yaya rukunchi wañukuna mana mikunata tariypa chunlla chakishka allpapi purishpa kawsahushpankuna karan puncha silumanta manata saksakta mikurkuna. Kasnami killkarishka kan:

Payka silumanta mikunata kacharka nishpa.

³²Jesuska aynirka:

Alita uyawaychi. Mana kashkachu Moisés, maykanmi yaya rukunchi wañukunata kushka silumanta mikunata. Yayaynillami silumanta mikunata kun, maykanmantami shutipa kawsankichi. ³³Chay mikuna, maykantami Yaya Dioska kun, chayka silumanta shamushkami, runakunata wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta kukmi.

³⁴Chaypina paykunaka rimarkakuna: Yachachik, chay mikunata ñukanchita tukuy uras kuy.

³⁵Jesuska aynirka:

Ñukami kani chay wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta kuk mikunamanta rimahushkaynika. Ñukapi sinchikuk runakuna nima ima uras shunkunkunapi yarkaywashina kankakunachu chaymantapas nima ima uras yakunayaytashina musyankakunachu.

³⁶Kankunaka rikuwashpaykichipas ñukapi mana sinchikunayankichichu imashnami ña kankunata rimarkani. ³⁷⁻³⁸Tukuy maykankunamantami Yayaynika rimashka ñukapa kanankunapa, paykunaka ñukapi sinchikunahun. Yayaynipa munashkanta rurashpa kawsahushpayni ñukapi sinchikuhukkunata manami rimashanchu kanta mana munanichu nishpa. Silumanta shamushkani ñukata kachawakpa munashkanta ruranaynipa. Mana shamushkanichu ñuka kikinpa munashkaynita ruranaynipa. ³⁹Ñukata kachawakmi munan

karan kuwashkan runata alita kuyranaynipa. Mana munanchu nima shukta paykunamanta chinkachinaynipa. Ashwan munan paykunata kawsachinaynipa mundu tukurinan puncha. ⁴⁰Munanmi tukuy ñukata rikushpankuna ñukapi kirik runakuna wiñaypa paywa kawsanankunapa. Mundu tukurinan puncha ñuka paykunata kawsachishami.

Jesúska apukunata silumanta mikunashina kananta rimarka

⁴¹Chasna rimashkanta uyashpankuna chaypi kahuk shuk apunchikunaka millaypata Jesusmanta rimarkakuna paykunapura. Payta piñarirkakuna ñuka kani silumanta mikunashina nishpa rimashkanrayku. ⁴²Paykunapura kwintarkakuna:

Paymi kan Josepa wawan Jesús. Riksinchi yayanta mamantapas. ¿Imashnataya nin silumantami shamushkani nishpa?

⁴³Jesúska paykunata rimarka:

Sakiyichi chasna mana ali rimanaykichita. ⁴⁴Nima maykan atipancho ñukapi sinchikushpa kasuwanata Yaya Dios ñukata kachawak mana yanapashpanka. Chay kasuwakkunataka kawsachishami mundu tukurinan puncha. ⁴⁵Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikpa killkashkanpi riman: Yaya Dios tukuy runakunata yachachinka nishpa. Tukuy maykankunami Yaya Diospa yachachishkanta uyanahun yachakunahun, paykunami ñukapi sinchikushpa kasuwanahun. ⁴⁶Chayta rimashpayni mana rimanayanichu shuk runa Yaya Diosta rikushkanta. Paytaka nima shuk runa rikushkachu. Ñuka Yaya Diosmanta shamushkallami payta rikushkani.

⁴⁷Alita uyawaychi. Maykan runami ñukapi sinchikun payka Yaya Diospa

kawsayninwami kan. ⁴⁸Ñuka kani silumanta mikunashina chay Yaya Dioswa kawsayta kuk. ⁴⁹Yaya rukunchikuna chunlla chakishka allpapi manata mikurkakuna. Chasna silumanta mikuna nishkankunata mikushpankunatata wañurkakuna. Manami chay wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta tarirkakunachu. ⁵⁰Ñukaka kankunata rimani shuk mikunamanta. Maykanchari chay silumanta mikunata mikun wiñayparayku Yaya Dioswa kawsanka. ⁵¹Ñukami kani chay silumanta mikunashina Yaya Dioswa kawsayta kuk. Maykanmi chay mikunata mikun wiñayparayku paywa kawsanka. Chay mikunaka kanmi ñuka kikinpa aychayni. Runakunarayku wañushpayni chayta kusha Yaya Dioswa kawsanankunapa.

**Runakuna shutipa kawsayta
tarinahun Jesús paykunarayku
wañushkanta yawarnin
paykunarayku shuturishkata
kirishpankuna**

⁵²Chasna uyashpankuna chay apunchikunaka shukwa shukwa rimana-kurkakuna paykunapura:

¿Imashnataya kay runaka kuma mikunanchipa pay kikinpa aychantaka? nishpa.

⁵³Chaypi Jesuska paykunata rimarka:

Alita uyawaychi. Mana mikushpaykichika ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runapa aychaynita, chaymantapas mana upyashpaykichika yawarnita manami shutipa kawsayyuchu kankichi.

⁵⁴Maykan runami aychaynita mikun yawarnitapas upyan, payka shutipa kawsayyumi wiñaypa Yaya Dioswa kawsananpa. Ñukami payta kawsachisha mundu tukurinan puncha. ⁵⁵Ñukapa aychaynika shutipa mikunami, yawarnipa shutipa upyanami. ⁵⁶Maykan

runami mikun aychaynita, upyan yawarnita, payka wiñaypami ñukawa pakta kawsan. Ñukapas paywa pakta wiñaypa kawsani. ⁵⁷Tukuyta kawsayta kuk Yaya Dios ñukata kachawashka. Paymi ñukata kawsayta kuwashka ñukapas kunaynipa maykankunami aychaynita mikunahun. Imashnami ñuka kawsani Yayaynimanta, chasnallatami aychaynita mikukkuna kawsanahun ñukamanta. ⁵⁸Kay aychaynika shutipa mikunami silumanta. Chay mikunaka manami kanchu yaya rukuykichi wañukunapa mikushkankuna manashina. Paykunaka mikushpankunatata wañurkakuna. Maykanmi silumanta shutipa mikunata mikun payka wiñayparaykumi Yaya Dioswa kawsanka. ⁵⁹Chasna nishpa Jesuska runakunata yachachirka Kapernaum llaktapi tantarinanchi wasipi.

**Jesuspa rimashkanka riksichin
imashnami mana tukurik Yaya
Dioswa kawsayta tarinchi**

⁶⁰Chasna yachachishkanta uyashpankuna Jesusta achka katikkuna kwintarkakuna paykunapura:

Chay yachachishkanka sinchimi kan. Pikunashi atipankakuna chayta kasunata.

⁶¹Jesuka musyashpan mana alita rimahushkankunata tapurka:

¿Kay rimahushkaynillachu kankunata killachin? ⁶²¿Imashnashi tukunkichima ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runaka, maymantami shamushkani chaymallatata sikahushkaynita rikunkichimaka?

⁶³Kankunata rimani, Yaya Diospa Espiritunmi kan shutipa kawsayta kuk. Runakunaka manami atipanhunchu chay Yaya Dioswa kawsayta kunata. Yaya Diospa Espiritun yuyachiwashpanmi kankunata yachachini. Paymi runakunata rimashkaynita yuyachishpa Yaya Dioswa kawsay mana tukurikta

kun. ⁶⁴Kankunamanta shukkuna tiyan rimashkaynita mana kirikkuna.

Chasna Jesuska rimarka puntirumanta pacha yachashpan pikunami payta mana kasunkakunachu, chaymantapas pimi payta apichinka. ⁶⁵Jesuskapa rimashpalla katirka: Chayta yachashpayni kankunata rimarkani nima pi ñukapi sinchikushpa kasuwamachu Yaya Dios payta mana yanapashpanka.

⁶⁶Chasna rimashkanmanta pacha achka katik runakuna payta manana katirkakunachu. Kutirkakunana maymantami shamurkakuna. ⁶⁷Chaypi Jesuska ñukanchi chunka ishkay runankunata tapurka:

¿Kankunapas ñukata sakiwanayankichichu?

⁶⁸Pedroka aynishpan rimarka:

Yachachik, nima pi tiyanchu ashwan katinanchipa. Kanllami ñukanchita rimanki imashnami Yaya Dioswa mana tukurik kawsayta tarinchi. ⁶⁹Ñukanchika rimashkaykita kirirkanchi chaymantapas yachashkanchi Yaya Diospa kachashkan munashkanllata rurak runa kanaykita.

⁷⁰Jesuskapa aynirka:

Ñukami kankunata akllashkani chunka ishkayta runaynikuna kanaykichipa. Ñuka kikin kankunata akllashka kashpaynipas shuk kankunamanta kuntrayni kanka, supayta kasuk.

⁷¹Chasna Jesuska Simón Iskariotepa wawan Judasmanta rimarka. Pay ñukanchiwa pakta chay chunka ishkay Jesuspa runankunamanta kashpanpas payta apichinan karka. Tukuy chayta Jesuska Kapernaum llaktapi ñukanchi israel runakunapa tantarinanchi wasipi yachachirka.

**Jesuskapa wawinkuna paypi mana
sinchikurkakunachu**

7 ¹Chaymanta Jesuska Galilea allpapi shuk llaktama shuk llaktama purishpa yachachishpa kawsarka. Judea

allpama mana kutinayarkachu chaypi apunchikuna payta wañuchinata munahushkankunarayku. ²⁻³Karan wata ñukanchi israel runakuna tantaripayanchi ñawpa yaya rukunchikuna chunlla chakishka allpapi purishpa kawsashkankunapi tampustukunapi kawsashkankunata yuyarinanchipa. Mana achka puncha pishihushpan chay tampu shutiyu punchanchikunarayku wawinkuna Jesusta rimarkakuna:

Ama kay nima imata ruraypa allpapi kipariychu. Judea allpama riy tukuy kanta katikkuna yachaykiwa rurashkaykikunata rikunankunapa. ⁴Riksirishka runa kanayashpaykika ama kaypi pakallashina yachaykiwa rurashkaykita rikuchiychu. Ashwan Jerusalén llaktama riy tukuy runakunapa rikushkankunapi ruranaykipa.

⁵Chasna rimarkakuna paykunapas mana kirishpankuna Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta. ⁶Chaypi Jesuska rimarka:

Rinayni punchaka manara paktarihunchu Yaya Dios manara rimawahushkanrayku rinaynipa. Kankuna rinaykichi-paka ali kan ima punchapas. ⁷Kankunata Yaya Diosta mana kasuk runakunaka mana chikninahunchu. Ñukata shuti chikniwanahun mana alita rurahushkankunata paykunata rikuchi-hushkaynirayku. ⁸Kankunaka riychi chayma. Ñukaka kankunawa manami rishanchu. Yaya Dios mana rimawahunchu rinaynipa. ⁹Chasna rimashpan Jesuska Galilea allpapi kiparirka.

¹⁰Wawinkuna tampu shutiyu punchakunarayku Jerusalén llaktama llukshishkankunawasha Jesuspas rirka ñukanchi runankunallawa. Mana rirkachu achka runakuna rikuhushkapi chayma rihushkanta mana yachanankunapa. ¹¹Apunchikuna apinayashpankuna payta maskarkakuna. Nima pi

paymanta yachashpan ¿maypita kahun chay runaka? nishpa payta maskarkakuna tantarinapi. ¹²Tukuy runakuna Jesusmanta pakalla kwintarkakuna paykunapura. Shukkunaka rimarkakuna: Chay runaka ali runami kan nishpa. Shukkunaka mana ali runachu, runakunata llullachikmi nishpa rimarkakuna. ¹³Apunchikunata manchashpankuna nima maykan paymanta rimarkachu achka runakunapa uyashkankunapi.

Jesuska Yaya Diospa wasinpi yachachirka

¹⁴Chusku punchata Jerusalén llaktapi tantarishpa katihushkanchipi, chusku puncha pishihushpan tukurinpana Jesuska *Yaya Diospa wasinpi yaykurka yachachinanpa. ¹⁵Yachachishkanta uyashpankuna apunchikuna mancharirakuna paykunashina Yaya Diospa shiminta alita yachak kashkanrayku. Mana asirtashpankuna rimarkakuna paykunapura:

¿Imashnataya yachakushka kay runaka chasna alita yachachinanpa? Manaya ñukanchika payta yachachishkanchichu.

¹⁶Jesuska paykunata aynirka:

Yachachishkaynika mana ñuka yuyaynimantachu. Ñukata kachawakmi chasna yachachinaynipa kamachiwashka. ¹⁷Maykan runachari munan Yaya Diospa shiminta kasunata, paymi yachanka yachachishkaynika Yaya Diosmanta kananta, mana ñuka yuyaynimantachu. ¹⁸Maykan runachari pay kikinpa yuyayninmanta yachachin, paymi munan runa masinkuna payta alita yachachinki nishpa kushichinankunapa. Maykanmi mana munanchu runa masinkuna pay kikinta kushichinankunapa, ashwan munanmi payta kachak Yaya Diosta kushichinankunapa, payllami shutipa kashkata yachachin,

mana runa masinkunata llullachinchu. ¹⁹Ñawpa yachachik Moisés wañupa killkashkanpi kankunata yachachin imashnami Yaya Dios munan kawsanaykichipa. Chasna kashpanpas nima maykan kankunamanta yachachishkanta kasunkichichu. Chasna kankuna kikin mana kasukkuna kashpaykichi ¿imaraykutaya ñukata wañuchiwanayankichi?

²⁰Chaypina payta aynirkakuna:

Kanka musparihunkimi ¿Pita kanta wañuchinayan?

²¹Jesuska paykunata rimarka:

Shuk runallata *samana punchapi ampishkaynimanta ñukata piñariwankichi. ²²Yuyariychi kankuna kikin ñawpamanta pacha rurahushkaykichita. Moisespa killkashkan kamachishkanta kasushpaykichi kari wawaykichipa ishpanan kara puntastuta pitinkichi pusak puncha wawayarishkanwasha. Samana puncha kashpanpas chayta rurankichi. Manara Moisés wawayarishpanra yaya rukunchi Abraham wañu kawsashkanmanta pacha tukuy israel runakuna chasna ruranchi. ²³Shuk kari wawa wawayarishkanwasha pusak puncha paktarishpan ishpanan kara puntastuta pitinkichilla samana puncha kashpanpas chasna pitinanchipa Moisespa killkashkan kamachishkanta kasunaykichipa. Chasna rurashpaykichi samana puncha kashpanpas ¿imaraykuta ñukata piñariwankichi samana punchapi shuk runata ampishkayni-rayku? ²⁴Ama yanka shuk runamanta millaypata yuyariychichu, ashwan yuyariychi imashnami Yaya Dios munan yuyarinaykichipa.

Jesuska rimarka maymantami shamurka

²⁵Chaypi shukkuna Jerusalenpi kawsakkuna tapunakurkakuna:

¿Mana kay Jesusta apunchikunaka wañuchinayashpa kawsanahun?

²⁶Chayka kaypi rimahun tukuy ñukanchikuna chawpinchipi. Nima maykan payta rimanchu. Apunchikunaka yuyarinahunchari shutipa chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kananta.

²⁷Yachanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik shamushpan nima pi yachankachu pikunami yayankunaka. Kay runamantaka yachanchi pikunami yayankunaka. Chasna kashpan ¿kay runa kamachu Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik?

²⁸Jesuskas *Yaya Diospa wasinpi yachachihushpan rimahushkankunata uyashpan sinchita rimarka:

Kankuna yuyarinkichi ñukata riksiwashkaykichita, chaymantapas pikunami yayaynikunaka. Ñuka kankunata rimani manami riksiwankichichu. Nima Yaya Dios ñukata kachawaktapas riksinkichichu. Payka manami nima pita llullachinchu. Chasna mana llullachik kashpanmi ñukata kay allpama kachawashka. Manami shamushkanichu ñuka kikin munay. ²⁹Chasna Yaya Dios ñukata kachawashpan ñukallami payta alita riksinipaymanta kashkaynirayku. ³⁰Chayta uyashpankuna apunchikunaka payta apinayarkakuna. Chasna kashpanpas mana atiparkakunachu payta apinata. Manara Yaya Dioska munashkachu chay uras wañunanpa.

**Fariseokuna Jesusta
apinayarkakuna**

³¹Apunchikuna Jesusta wañuchinayashpankunapas achka runakuna paypi sinchikurkakuna. Alita rimarkakuna paykunapura:

Yachanchi chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka

shamushpan achka nima ima uras rikushkanchita rurashkanwa Yaya Diospa atun yachayninwa kahushkanta rikuchinka. Manami tiyanchu ashwan yachak runaka kay Jesusmanta.

³²*Fariseokuna uyashpankuna Jesusmanta rimahushkankunata *saserdotekunapa apunkunawa pakta kacharkakuna *Yaya Diospa wasinta kuyrak runakunata paykuna Jesusta apinankunapa. ³³Chaypi Jesuskas tukuy runakunata rimarka:

Mananami achka punchakunatanachu kankunawa kasha. Ñami paktarihun ñukata kachawakma kutinaynipa. ³⁴Chayma rishpaynimita kankunaka maskawankichi. Chasna maskawashpaykichipas manami tariwankichichu. Kankunaka mana atipankichichu rinata maytami ñukaka risha.

³⁵Chaypi apunchikuna tapunakurkakuna paykunapura:

¿Maytataya rinma ñukanchi payta mana atipanchipata tarinata? ¿Rinkachu karuma maypimi shuk israel masinchikunaka kawsanahun chikan runakuna chawpipi chaypi mana ñukanchikunamanta runakunata yachachinanpa? ³⁶¿Imatata rimanayan kasna nishpan maskawashpaykichipas manami tariwankichichu, chaymantapas maymami ñukaka risha manami atipankichichu rinata nishpa?

**Jesuskas wiñaypa tukyarik
yakutashina kunayan**

³⁷Chay tantarinanchi tukurinan punchami tukuy chay punchakunamanta ashwan ali kan. Chay punchapi Jesuskas kutikashka runakunapa puntanpi shayarishpan sinchita rimarka:

Maykan runami shunkunpi yakunayayta musyahuk runashina kan, payka sinchikuchun ñukapi saksakta upyashkashina kushilla kananpa. ³⁸Maykanmi

ñukapi sinchikun, paymanta llukshin wiñaypa tukyarik shutipa kawsayta kuk yakushina imashnami Yaya Diospa killkachishkanpi riman.

³⁹Chaywa payka rimanayarka Yaya Diospa Espiritunmanta, maykantami ñukanchi paypi sinchikukkunata chaymanta kunan karka. Chay uras Jesuska manara wañushkarachu karka nima kawsarimushkarachu karka Yayanma kutinanpa. Chayrayku Yaya Diospa Espiritunata manara kacharkachu ñukanchipi kawsananpa.

Runakuna Jesusmanta mana shuk yuyayllawachu karkakuna

⁴⁰Jesupa yachachishkanta uyashpankuna shuk runakunaka rimarkakuna:

Kay runaka chapahushkanchi Moisés wañushina Yaya Diospa yachayninwa yachachikmi kan.

⁴¹Shukkunaka rimarkakuna:

Paymi kan chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik.

Chaymanta shukkunaka rimarkakuna:

Mana, mana Yaya Diospa Kachanan Kishpichikchu kan. Chay Kishpichik kamaka manami shamumachu Galilea allpamanta. ⁴²Yaya Diospa killkachishkanpi riman chay Kishpichik atun apunchi David wañupa miraymanta kananta. Chaymantapas riman Davidpa kawsashkan Belén llaktamanta kananta nishpa rimarkakuna mana alita Jesusmanta yachashpankuna.

⁴³Chay runakuna Jesusmanta mana shuk yuyaywallachu karkakuna. ⁴⁴Shuk-kunaka payta apinayarkakuna. Chasna kashpanpas mana atiparkakunachu apinata.

Israel runakunapa apunkuna Jesusta mana kirirkakunachu

⁴⁵Chaymanta chay Yaya Diospa wasinta kuyrakkuna Jesusta mana

apashpachu kutirkakuna *fariseokuna *saserdotekunapa apunkunamapas. Chaypi paykunata tapurkakuna:

¿Imaraykutaya chay runataka mana apamushkankichichu?

⁴⁶Chay kuyrakkunaka aynirkakuna:

Payka yapa alita yachachikmi. Mana tiyanchu nima shuk runa payshina yachaywa rimakka.

⁴⁷Chaymanta chay fariseokuna rimarkakuna:

¿Kankunatapas chay runaka llullachishkachu? ⁴⁸Tukuy apunchikunamanta ñukanchi fariseokunamantapas mana tiyanchu nima shuk payta kirik.

⁴⁹Chay mana yachak runakunalla Moisés wañupa killkashkanta mana asirtakkuna kirinahun. Paykunami Yaya Diospa kastiganan runakuna kanahun.

⁵⁰Chaypi shuk fariseo Nikodemoo shutiyu shuk tuta Jesusma rishkanrayku paykunata rimarka:

⁵¹Moisespa killkashkanta kasushpanchi mana atipanchichu kastiganata shuk runata manara alita yachashpanchi imatami rurashka. Uchay kananta alita yachashpanchirami payta kastiganchi.

⁵²Chaypi Nikodemota aynirkakuna:

¿Kanpaschu kanki Galilea allpamanta runa chasna rimanaykipa? Yaya Diospa shiminta yachakuy yachanaykipa mana nima shuk Yaya Diospa yachayninwa yachachik Galilea allpamanta tiyanchu nishpa.

⁵³Chasna kwintashkankunawasha tukuy kutirkakuna wasinkunama.

Mana ali kawsak warmita Jesusma pusharkakuna

8 ¹*Fariseokuna wasinkunama kutishpankuna Jesuska Olivos urkuma rirka. ²Kayantima pakarihushkanpi *Yaya Diospa wasinma kutirka. Chaypi paktashpanchi achka runakuna payta kayllayarkakuna. Chasna payta

kayllayashpankuna tiyarirka yachachinapa. ³Chaypi Moisés wañupa killkashkanta yachachikkuna fariseokunawa pakta shuk warmita pushmurkakuna shuk kariwa musayahukta tarishkankunata. Paktashpankuna churarkakuna tukuy runakuna rikunankunapa.

⁴Chaypi Jesusta rimarkakuna:

Yachachik, kay warmita tarishkanchi shuk kariwa musayahukta. ⁵Moisespa killkashkanpi riman chasna warmikunata rumiwa tuksishpa wañuchinchipa. ¿Kanka, imashnata yuyarinki?

⁶Chay mana ayniypata tapurkakuna yapa munashpankuna payta apinata. Chasna tapushkankunata Jesuska aynima karka wañuchiychi nishpa, ñukanchikunata winsishka *romano apunchikunapa kamachishkanta mana kasumachu karka kasna nishkata: Israel runakuna mana atipanahunchu nima pita kastigashpa wañuchinata nishpa. Chaymantapas Jesuska llakichiychi nishpa aynima karka, Yaya Dios Moiesta killkachishkanta mana kasumachu karka. Chayrayku chasna payta tapushpankuna mana uyashkashina kumurishpan makin wawawa allpapi killkarayarka. ⁷Paykuna mana sakishpankuna tapunata Jesuska shayarishpan rimarka:

Maykanmi kankunamanta ucha illakan, payra tuksichun puntiru rumiwa.

⁸Chaymanta kuti kumurishpan katirka allpapi killkashpa. ⁹Paypa rimashkanta uyashpankuna washapuralla llukshirkakuna. Puntiru rirkakuna rukukuna chaymanta musukunana. Tukuy llukshishpankuna Jesús chay warmi puntanpi kahukllawana kipurirka. ¹⁰Chaypi Jesús shayarishpan chay warmita rikurka. Chaymanta tapurka:

Pani, ¿maypitaya kahunkuna chay runakunaka? ¿Nima shukchu kanta tuksinayashka?

¹¹Chay warmika aynirka:

Nima pi, yachachik.

Jesuska payta rimarka:

Chasna kashpanka ñukapas mana rimanichu kanta kastiganankunapa. Kunanka kutiy. Manana uchata ruraynachu.

Jesuka runakunarayku punchashina kananta rimarka

¹²Chaymanta Jesús kipurishpan *Yaya Diospa wasinpi kuti runakunata yachachirka kasna nishpa:

Ñukami runakunaraykuka punchashina kani. Maykankunami ñukata katiwanahun mana kawsankakunachuchus amsapishina Yaya Diosta mana rikshishpa. Ñuka punchatashina riksiwashkankunarayku yachankakuna imashnami ali ruranakunaka Yaya Diospa rikushkanpi. Chasna ñukata riksiwashpankuna wiñaypa Yaya Dioswa kawsankakuna.

¹³Chaypi *fariseokunaka rimarkakuna:

Kanlla kan kikinmanta rimanki punchashina kanaykita, chayrayku rimashkaykika mana valinchu. Mana tiyanchu ashwan shuk chasnallatata kanmanta rimakka.

¹⁴Jesuka aynirka:

Ñuka yachani maymantami shamushkani maymami risha. Chayrayku ñukalla ñuka kikinmanta rimashpaynipas shutipami kan. Kankunaka manami yachankichichu maymantami shamushkani maymami risha. ¹⁵Kankunaka kikin yuyaykichikunamanta runa masikichikunata uchachinkichi. Ñukaka manami kawsanichu runakunata uchayu kanki nishpa. ¹⁶Runakunata rimashpaynipas uchayu kanki nishpa, rimashkaynika shutipami, manami yanka nishpachukan. Chasna rimashpayni mana ñukallachuchuchayu kanki nishpa rimani,

ashwan kachawak Yayayniwa pakta chasna rimanchi. Chayrayku rimashkaynika shutipami. ¹⁷Katihushkaykichi Moisés wañupa killkashkanpi kasna nin: Ishkay runa shuk runamanta apupa puntanpi chasnalla rimashpankunaka shutipa kan nishpa. ¹⁸Ñukamanta tiyan ishkay chasnalla rimakkuna. Ñuka kani shuk ñuka kikinmanta rimak, chaymanta Yayayni ñukata kachawakpas chasnallatata ñukamanta riman.

¹⁹Chasna Jesuska rimashpan tapurkaku:

¿Maypita kahun yayaykika?

Jesuska aynirka:

Kankunaka nima ñukata nima Yayaynita riksinkichichu. Ñukata riksiwankichimaka Yayaynitapas riksinkichimami karka.

²⁰Tukuy chayta Jesuska Yaya Diospa wasinpi yachachishpan rimarka. Payka kahurka maypimi kullkita churanankunaka karkakuna. Chaypi tukuy runakunapa rikushkankunapi yachachishpan nima pi payta apirkachu, manara Yaya Dios munashkanrayku apinankunapa.

**Jesusta mana kirik runakuna
siluma mana rinkakunachu**

²¹Chaymanta Jesuska kutikashka payta chiknik runakunata rimarka:

Ñukaka kankunata sakishami.

Rishpayni kankunaka maskawankichi, ¿maypitaya chay kishpichikka? nishpa mana tariwankichichu. Ashwan, wañushpaykichi uchaykichimanta mana llakichirishkachu wañunaykichi tiyan. Yaya Dioska ñukata mana kirishkaykichimanta kankunata mana llakichinkachu. Chayrayku manami atipankichichu rinata maymami ñukaka risha.

²²Chayta uyashpankuna apunchikuna rimarkakuna paykunapura:

¿Imataya rimanayan, maymami risha kankunaka mana atipankichichu

rinata nishpa? Rimanayanchari pay kikin wañuchirinayashkanmanta.

²³Chaypi Jesuska rimarka:

Kankunaka kay allpamantami kankichi, ñukaka awamantami kani. Kankunaka uchayu runakunami kankichi, ñukaka mana uchayuchu kani.

²⁴Ñukami kani wiñaypa kawsak Yaya Dios. Kankuna pay kanaynita mana kirishpaykichika Yaya Dios uchaykichikunamantaka manami llakichinkachu. Chayrayku kankunata rimashkani wañushpaykichi uchaykichikunamanta manami llakichirishkachu wañunkichi.

²⁵Chaypi payta asikshina tapurkaku:

¿Pitaya kanki kanka?

Jesuska aynirka:

Kankunata shutipa kashkata rimashpaynipas mana kiriwankichichu.

¿Imaraykutaya kankunawa kwintani?

²⁶Ñukapa tiyawan achka kankunamanta rimanaynipa, chasnaykichimanta kastigarishka kanaykichipa. Rimashkaynita mana kirishpaykichipas shutipami kan. Ñukata kachawak shutipata rimak kashpanmi rimashkaynika shutipami, paypa rimawashkanllata runakunata rimashkaynirayku.

²⁷Chasna Jesús rimashpan apunchikunaka mana asirtarkakunachu, pay ñukata kachawak nishpan Yayan Diosmanta rimashkanta. ²⁸Chayrayku Jesuska paykunata rimarka:

Kankuna kruspi alsawashpaykichi Yayayni Diospa Kachashkan Runata, chaypirami riksiwankichi ñuka Yaya Dios kanaynita. Chaymantapas yachankichi nima imata ñuka kikin yuyaynimanta rurashkaynita, ashwan Yayaynipa yachachiwashkanllata kasushkaynita.

²⁹Ñukata kachawak tukuy uras ñukawa kahun. Mana nima ima uras sapallaynita sakiwashkachu, payta tukuy uras rurashkayniwa kushichishkaynirayku.

³⁰Chasna Jesuska rimashpan achka runakuna paypi sinchikurkakuna.

**Jesusta mana kirikkuna
manami Yaya Diospa
wawankunachu kanahun**

³¹Chaypi shuk apunchikunapas Yaya Diosmanta kashkanta yuyarishpankuna Jesús paykunata rimarka:

Rimashkaynita yuyarishpa kasushpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichi shutipa ñukata katiwakkunami kankichi. ³²Yachachishkaynita kasushpaykichika riksiwankichimi shutipa kashkata rimak kanaynita. Chasna kanaynita riksiwashpaykichimi kishpichirishka kankichi manana shuk mana ali patronpa kamachishkanshina kawsanaykichipa llullakunata kirishpa.

³³Paykunaka aynirkakuna:

Ñukanchi kawsanchi kunkaylla yaya rukunchi Abraham wañupa miraymanta kashkanchirayku. Payshina shuklla Yaya Diosta kasushpanchi nima ima uras tiyashkachu shuk runa ñukanchita kamachik shamunanpa. ¿Imaraykutaya kanka rimanki ñukanchika kashunchi kishpichirishka? ¿Pimantataya kishpichirishka kanchima?

³⁴Jesuska paykunata aynirka:

Alita uyawaychi. Uchata rurashpa katishpaykichika uchata rurachikpa kamachishkanllatana ruranaykichi tiyan, mana munashpaykichipas. ³⁵Chasna shukpa kamachishkan kashpaykichi manami Yaya Diospa wawankunachu kankichi. Wawankunallami paywa wiñaypa kawsankakuna. Mana wawankuna kashpaykichika manami atipankichichu paywa wiñaypa kawsanata. ³⁶Ñuka Yaya Diospa Wawan kashpayni atipani kamachirishka kahushkaykichi-manta kankunata kishpichinata. Ñuka kankunata kishpichishpaynimi shutipa kishpichirishka kankichi.

³⁷Ñuka yachani ñawpa yaya rukunchi Abraham wañupa miraymanta kanaykichita. Chasna kashpanpas kankunaka rimashkaynita mana uyanayashkaykichirayku wañuchiwanayankichi. ³⁸Ñuka rimani maykantami Yayaynika rimawashka, kankunaka rurankichi maykantami yayaykichika riman.

³⁹Chaypi payta aynirkakuna:

Yaya rukunchi Abraham wañupa miraymanta kashpanchi payshina shuklla Yaya Diosta kasunchi.

Jesuska paykunata rimarka:

Shutipa Abrahamshina kankichimaka payshinami alillata rurankichima.

⁴⁰Abrahamka nima ima uras shuk alita rimak runata wañuchinayarkachu.

Kankunaka Yaya Diosmanta uyashkayni shutipa kashkata rimak kashpaynipas wañuchiwanayankichi. ⁴¹Kankuna kankichi chikan yayayu. Rurankichi maykantami yayaykichika ruran.

Chaypi payta aynirkakuna:

Ñukanchipa yayanchika shukllami. Yaya Diosllami yayanchika. Mana kanchichu shuk yayamanta wawakunashina.

⁴²Jesuska aynirka:

Yaya Dios yayaykichi kamaka ñukata yuyawankichimami paymanta kashkayni-rayku. Pay kachawashpanmi shamushkani. Manami shamushkanichu ñuka kikin yuyaynimanta. ⁴³¿Imaraykuta mana asirtankichichu rimahushkaynita?

Kankunata rimani, manami asirtankichichu mana alita shiminita uyanayashkaykichirayku. ⁴⁴Yayaykichika supaykunapa apunmi. Paypa wawankuna kashpaykichi tukuy munashkanta ruranayankichi. Yaya Dios runata rurashkanmanta pacha supayka runata wañuchik kan. Tukuy shutipa kashkata piñarin shunkunmanta pacha llullachik kashkanrayku. Chasna shunkunmanta pacha llullachik kashpanmi llullallata riman. Paymi llullaysiki, tukuy

llullaka paymantami. ⁴⁵Ñuka shutipa kashkata rimak kashpayni manami kiriwankichichu. ⁴⁶¿Pita kankunamanta atipan uchata rurashkaynita rimak rinata? Nima pi atipanchu. Shutipa kashkata rimak kashpayni ¿imaraykuta mana kiriwankichichu? ⁴⁷Maykan runami Yaya Diospa wawan kan, paypa shiminta kasunmi. Kankunaka shiminta mana kasunkichichu mana paypa wawankuna kashkaykichi-rayku.

Ñawpa kawsak Abraham manara tiyashpanra Jesukristu ña tiyarka

⁴⁸Jesupa rimashkanta uyashpankuna apunchikunaka payta rimarkakuna: Ñukanchika alita rimanchi *Samaria allpamanta runashina kanki supay yaykushka nishpa.

⁴⁹Chaypi Jesuska aynirka: Mana supay yaykushka runachu kani. Ashwan Yayaynita kushichishpallami kawsani. Chasna kashpaynipas kankunaka millaypallata rimawankichi. ⁵⁰Ñuka mana maskanichu runakuna ali kanki nishpa rimawanankunapa. Chasna kashpanpas tiyan shuk maykanmi munan runakuna kushichiwanankunapa. Paymi shuk puncha rimanka rurashkaynika alichu manachu nishpa. ⁵¹Alita uyawaychi, maykan runami rimashkaynita kasun, chayka manami wañunkachu.

⁵²Chaypi apunchikunaka aynirkakuna: Yaya rukunchi Abrahamka wañurka, chaymantapas Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkuna tukuy wañurkaku. ¿Imashnataya kanka rimanki, maykan runami shiminita kasun, payka manami wañunkachu nishpa? Kunan shuti yachanchi supay yaykushka runa kanaykita. ⁵³Yaya rukunchi Abraham wañurka. Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunapas tukuy wañurkaku. ¿Kanka paykunamanta pasachu kanki? ¿Pi kanaykitataya yuyarinki?

⁵⁴Jesuska aynirka:

Rimaynimaka ñuka kikinmanta atun yachayyu kani nishpa, rimashkaynika manami valimachu. Yayaynimi chasna atun yachayyu kanaynita riman, maykantami kankunaka rimankichi Yaya Diosninchu nishpa. ⁵⁵Chasna rimashpaykichipas payta mana riksinkichichu. Ñuka shuti payta riksini. Mana riksini nishpa rimaynimaka kankunashina llullaysiki kaynima. Chasna payta riksishpaynimi shiminta kasuni. ⁵⁶Ñawpa kawsak yaya rukunchi Abraham atunta kushikurka allpama shamunaynita rikunanta yachashpan. Shamushkaynita rikushpan kushikurka.

⁵⁷Chayta uyashpankuna apunchikuna Jesusta rimarkakuna:

¿Imashnataya ñawpa Abraham kawsashkanta rikushkanki? Manara kankichu nima pichka chunka watayu.

⁵⁸Jesuska paykunata aynirka:

Alita uyawaychi, Abraham manara wawayarishpanra ñuka chasnalla kawsa Yaya Dios karkani. ⁵⁹Chasna Jesuska runa kashpanpas Yaya Dios kananta rimashpan rumikunata apirkakuna payta tuksishpa wañuchinankunapa. Chaypi Jesuska pakashpan *Yaya Diospa wasinmanta llukshirka.

Jesuska shuk wisku runata ampirka

9 ¹Jesuska *Yaya Diospa wasinmanta llukshishkanwasha ñukanchi runankunawa purishpan wawayarishkanmanta pacha wisku runata rikurkanchi. ²Chaypi Jesusta tapurkanchi:

Yachachik, ¿imamantataya kay runaka wisku wawayarishka, yayankunapa uchanmantachu, pay kikinpa uchanmantachu?

³Chaypi Jesuska ñukanchita aynirka:

Chasna wisku wawayarishkanka manakanchu pay kikinpa uchanmanta nima yayankunapa uchankunamantachu.

Payka wisku wawayarishka Yaya Dios atun yachayninwa ampishpan runakunata rikuchinanpa. ⁴Kawsa kahushpanchira kachawak Yaya Diosta kasushpa kamachishkankunata rurananchi tiyan. Wañushkanchiwasha nima imata atipashunchichu ruranata. ⁵Yaya Diosta mana kasuk runakuna chawpipi kahushpaynira paykunarayku punchashina ali ruranakunata riksichikmi kani.

⁶Chasna rimashkanwasha Jesuska allpapi tyukashpan allpawa chapushpan wiskupa ñawinpi kakurka. ⁷Chaymanta rimarka:

Mayllakriy ñawikita runakunapa rurashkan Siloé yaku tantarinapi. Chay Siloé ninayan kachashka. Chaypi mayllarik rirka chay wiskuka. Mayllarishpan chay wiskuka ampirirka. Ña rikushpanna wasinma kutirka.

⁸Chay kuchunpi kawsakkuna, ñawpa kullkita tapuhushkanta rikukkunapas tapunakurkakuna:

¿Mana kay tiyarishpa kullkita tapupayarka?

⁹Shukkunaka rimarkakuna:

Ari, paymi.

Shukkunaka:

Mana paychu, payshina rikurishpanpas nishpa rimarkakuna.

Chay wisku ampirishkaka rimarka:

Ari, ñukami kani.

¹⁰Chaypi payta tapurkakuna:

¿Imashnamantataya kunanka ña atipanki rikunata?

¹¹Paykunata aynirka:

Chay Jesús shutiyu runami llawsanta allpawa chapushkanwa ñawinipi kakushpan rimawarka: Mayllakriy runakunapa rurashkan Siloé yaku tantarinapi nishpa. Chayma rishpayni ñawinita mayllarkani, chay ratulla rikurkanina.

¹²Chaymantapas payta tapurkakuna:

¿Maypita chay kanta ampik runaka?

Payka aynirka:

Mana yachanichu maypichari kahun nishpa.

Israel runakunapa apunkunaka wisku ampirishkata tapurkakuna

¹³⁻¹⁴Jesús llawsanta allpawa chapushpan *samana punchapi chay wiskuta ampirka. Chay puncha nima pi atipapayanchu imata ruranata. Chayrayku chay ampirishkata *fariseokunama pusharkakuna. ¹⁵Paykunapas payta tapurkakuna: ¿Imashnamantata kunanka atipanki rikunata?

Chay ampirishkaka aynirka:

Chay ampiwak runaka llawsanta allpawa chapushkanwa ñawinipi kakurka. Chayta mayllak rirkani. Kunanka rikuknami kani.

¹⁶Shuk fariseokunaka rimarkakuna:

Chay kanta ampik runaka manami Yaya Diosmantachu mana samashkanrayku samana punchapi.

Shukkunaka paykunamanta rimarkakuna:

Uchasaapa kamaka mana ruranata atipamachu karka tukuy chay nima imuras rikushkanchita atun yachaywa rurashkankunata.

Chasnamanta mana shuk yuyayllawachu karkakuna. ¹⁷Kutikashka chay ampirishkata tapurkakuna:

Rimashkanki pay kanta ampishkanta. Chasna kashpanka ¿imatata kanka yuyarinki paymanta?

Ñukaka yuyarini payka Yaya Diospa yachayninwa rurak runa kananta nishpa aynirka.

¹⁸Chaypi chay apunchikunaka mana kirishkakunachu ñawpa wisku kashkanta. Chayrayku yayankunata kayachirkakuna. ¹⁹Paktashpankuna paykunatapas tapurkakuna:

¿Kayka kanchu kikin wawaykichi?

¿Shutipachu wisku wawayarirka?

Chasna kashpan ¿imashnamantataya kunanka rikuk tukushka?

²⁰Chaypi yayankunaka aynirkakuna:
Ari, kikin wawanchimi. Shutipami
wisku wawayarirka. ²¹Mana yachanchi-
chu imashnamantami rikuk tukushka,
nima yachanchichu pimi payta
ampishka. Pay kikinta tapuychi. Ñami
ruku kan. Paymi kankunata rimanka.

²²Chasna rimarkakuna manchashpan-
kuna tantarinanchi wasimanta wichuy
tukunankunata. Manara Jesús chay
wiskuta ampishpan apunchikunaka
runakunata rimarkakuna: Maykan
runakunami Jesusmanta rimanahun:
Chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan
Kishpichik kan nishpa, chay runakunatami
tantarinanchi wasimanta wichushunchi.

²³Chayta yachashpankuna yayankunaka
rimarkakuna: Pay kikinta tapuychi. Ñami
ruku kan. Paymi kankunata rimanka
nishpa. ²⁴Chaypi apunchikunaka wisku
ampirishkata kayachirkakuna kuti
shamanunpa. Paktamushpan rimarkakuna:

Kunan shuti Yaya Diospa puntanpi
mana llullashpa shutipata rimay chay
ampiwashka runa nishkaykimanta.
Ñukananchi yachanchi chay runaka
uchasapa kananta.

²⁵Chay ampirishka runaka aynirka:
Mana yachanchi uchayuchu manachu
nishpa. Ñukaka yachanimi wisku kashkay-
nita, kunanka rikuninami.

²⁶Chaypi kutikashka payta tapurkakuna:
¿Imashnata rurarka kanta ampinanpa
wisku kashkaykimanta?

²⁷Chay wisku ampirishkaka aynirka:
Ñami kankunata rimashkani. Rimash-
paynipas manami kiriwankichichu.
¿Imaraykuta munankichi kutikashka
rimanaynipa? ¿Kankunapas payta
katinata munankichichu?

²⁸Chayta uyashpankuna yapa
piñarishpa millaypata rimarkakuna.
Chaymantapas rimarkakuna:

Kanka kasunki chasna runata,
ñukananchi ali yachachik Moisés

wañupa killkashkan Yaya Diospa
kamachishkanllata kasunchi. ²⁹Moises-
manta yachanchi Yaya Dios payta
rimashkanta. Chay runamantaka nima
imata yachanchichu. Nima yachanchi-
chu maymantachari shamushka.

³⁰Chay wisku ampirishkaka aynirka:
¿Imashnataya chasnaka kanka? ¿Ñukan-
chimanta pasa Yaya Diospa shiminta
yachakukkuna kashpaykichitatachu mana
yachankichi maymantami shamushka chay
ñukata mana atipaypata rurashpa
ampiwashka runaka? ³¹Alita yachanchi
Yaya Dioska mana uyanchu uchay
runakunataka, ashwan uyanmi, maykanku-
nami payllata kushichishpa paypa munash-
kanta rurashpa kawsanahun. ³²Nima ima
uras uyashkanchichu shuk runa wisku
wawayarishka ampirishkanmanta. ³³Chay
runa mana Yaya Diosmanta kamaka
manami atipamachu karka kay mana
atipaypata runanata.

³⁴Chaypi shuk runa wisku wawaya-
rishpan uchamanta chasna tukushkanta
yuyarishpankuna payta rimarkakuna:

Wawayarishkaykimanta pacha
uchasapami kanki. Chasna kashpaykika
¿imashnataya ñukananchi yachachikkuna-
taka yachachinayanki?

Chasna rimashpankuna tantarina
wasimanta wicherkakuna.

Yaya Diosta mana kasukkuna wiskushina kanahun

³⁵Chasna wicherhankunata yachashpan
Jesuskapa payta maskanansa rirka. Chay
wisku ampirishkata tarishpan tapurka:

¿Sinchikunkichu Yaya Diospa
Kachashkan Runapi?

³⁶Chaypina aynirka:
Rimaway wawki, ¿pitaya chay runaka
paypi sinchikunaynipa?

³⁷Jesuskapa aynirka:
Ñami rikushkanki chay runataka,
ñukami kani maykanwami kwintahunki.

³⁸Chaypina paypa puntanpi kunkurirka. Kunkurishpan rimarka:

Kunan shuti kanpi sinchikuni shutipa Amuyini kanki.

³⁹Jesuska rimarka:

Ñukaka kay allpama shamushkani runakunata riksichinaynipa imashnami kanahun Yaya Diospa rikushkanpi. Tiyan shuk mana alita rurak runakuna wiskushina Yaya Diospa shiminta mana riksikkuna. Chay runakunata yachachishpa yanapashami alita rikuk runakunashina Yaya Diospa shiminta riksik tukunankunapa. Shuk runakuna tiyan alita rikuk runakunashina Yaya Diospa shiminta riksik kanankunata yuyarikkuna. Paykunaka shutipa wiskushinami Yaya Diospa shiminta mana asirtashpa kiparinkakuna.

⁴⁰Chayta uyashpankuna kuchunpi kahuk *fariseokunaka tapurkakuna: ¿Kanka rimankichu ñukanchipas wiskushina kahushkanchita?

⁴¹Jesuska paykunata aynirka:

Shuk wiskushina kankichimaka Yaya Diospa shiminta mana riksishpa, nima pi kankunamanta mana ali kashkaykichita rimak rinmachu. Kankunaka mana asirtashpaykichipas rikuk runakunashina kanchi Yaya Diospa shiminta riksik nishpa rimankichi. Chasna yanka rimashkaykichirayku uchaykichika manana llakichipanachu.

**Jesuska runankunawa kawsan,
imashnami shuk alita obehanta
kuyrakka obehankunawa kawsan**

10¹⁻²*Fariseokuna yuyarinahun runa masinchikunata yachachik kashpanchi obehakunata kuyrak runashina paykunata kuyrak kanchi nishpa. Jesuska chasna yuyarishkankunata riksishpan paykunata kasna yachachishpa katirka:

Alita uyawaychi. Rikuychi shuk kuyrak amuta obehankunawa.

Obehakunapa tiyan shuk samanankuna kincharishkaka shuk punkuyulla. Chay punkuta yaykuk runaka kikin kuyrakmi. Maykankunami mana chay punkuta yaykunahunchu, ashwan shuk partita sikashpa yaykunahun, chaykunaka kanahunmi shuwakuna. ³Chay samanankuna kincha punkupi tiyan shuk kuyrak runa. Payka chay obehakunata kuyrakraykulla paskan. Chay kuyrak runaka yaykushpan obehakunata karan shukta shutinkunapi kayan. Paypa shiminta uyashpankuna kushikushpa kasunahun riksishkankunarayku. Chay kuyrak runaka obehakunata kayashpan chushama llukshichin. ⁴Ña tukuy llukshishpankuna obehakunapa puntankunapi purin. Paykuna payta katinahun, shiminta riksishkankunarayku. ⁵Mana riksishkankunataka manami katinahunchu, ashwan paymanta mitikunahun, shiminta mana riksishkankunarayku.

⁶Chasna Jesuska rimashpan mana shutillatachu payta chiknik runakunata yachachirka. Paykunaka mana asirtarkakunachu imatami chay rimashkanwa yachachinayarka.

**Jesuska shuk alita obehankunata
kuyrakmanta rimashpan
yachachinayan runankunata
kishpichinanmanta**

⁷Jesuska paykunata yachachishpalla katirka: Alita uyawaychi. Ñukami kani obehakunapa samanankuna kincha punkushina. ⁸Ñukamanta puntiru achka llullachishpa yachachikkuna shamushkakuna. Mana punkuta yaykushpankunami mana kanahunchu kikin obehakunata kuyrakkuna. Kanahunmi obehakunata shuwakunashina. Runakunata llullachishpa chinkachinahun. Obehaynikunaka ñukata alita riksiwashpankuna manami paykunataka kasushkakunachu.

⁹Ñukami kani obehakunapa samanan-kuna kinka punkushina. Maykanku-nami yaykunahun, paykunataka wañuyumanta kishpichishami. Chasna alita wakaycharishka tukushpankuna mana manchashpa yaykunahun llukshinahun, tukuy munashkankunata kushilla kawsanankunapa tarinahun.

¹⁰Obehata shuwakunaka shamunahun kichunapa, wañuchinapa, chinkachinapa. Chasnashinami mana alita yachachikkunaka runakunata ruranahun. Ashwan ñukaka shamushkanimi runakunata mana tukurik nima ima uras riksishkankuna shutipa kawsayta kunaynipa. ¹¹Ñukami kani alita obehankunata kuyrak runashina. Ali kuyrak runaka obehankunata yapa yuyashpan wañushanpas paykunata kishpichinaynipa nishpa wañuma.

¹²Maykanmi kullkita ganananllapa obehakunata kuyran, payka puma shamuhushpan sakín. Paykunamanta mitikun, mana kikin amun kashkanrayku. Pumaka obehakunata apinapa shamuhushpan paykunata shikwachin tukuy partima. ¹³Chay kuyrakka mitikun, kullkita ganananllapa kuyrahushkanrayku. Mana obehakunata kuyranchu, paykunata yuyashkanrayku.

¹⁴Ñukami kani runaynikunarayku shuk alita obehankunata kuyrak runashina. Riksinimi pikunami runaynikunaka. Karan shukta yuyashpayni alita riksini. Chasnallatatami runaynikunapas alita ñukata riksiwanahun. ¹⁵Imashnami Yayayni Dios ñukata riksiwan, chaymantapas imashnami ñuka payta riksini, chasnallatatami ñukapas runaynikunawa alita riksinakuni. Paykunata kishpichinaynipami wañusha. ¹⁶Chaymantapas imashnami obehankunata kuyrak runapa tiyama chikan obehankuna shuk parti shuk kinchapi, chasnashinami ñukapapas

shuk parti tiyawan shuk runaynikuna mana israel runakunamantachu. Paykunatapas yachachinayni tiyan kasuwanankunapa. Yachachishkaynita uyashpankuna kasuwankakuna. Tukuy partimanta runaynikunata tantachinayni tiyan tantaylla kawsanankunapana ñuka sapallana kuyrak kanaynipa. ¹⁷⁻¹⁸Paykunata kishpichishpa wañusha. Wañushkaynimanta kawsarisha. Nima pi atipawankachu wañuchinata, ashwan ñuka kikin munay wañusha. Chasnallatatami ñuka kikin munay kawsarimusha. Yayayni Diosmi kachawashka chasna wañunaynipa chaymantapas kawsarimunaynipa. Chasna payta kasuhushkaynirayku ñukata yapa yuyawan.

¹⁹Chasna Jesuspa rimashkanta uyashpankuna apunchikunaka kutikashka mana shuk yuyaywallachu karkakuna. ²⁰Achka rimarkakuna:

Kay runaka supay yaykushka muspa runami kan. Mana valinchu payta uyananchipa.

²¹Shukkunaka rimarkakuna:

Nima maykan runa supay yaykushka kamaka payshina rimamachu. Chasna supay yaykushka runa kamaka mana atipamachu karka wiskuta ampinata.

Jesuka Yaya Diospa Wawan kananta rimarka

²²⁻²³Chiri killakuna paktashkan uras Jerusalén llaktapi shuk tantarina tiyarka. Tantarishka kahurkakuna kushikushpa yuyarinankunapa *Yaya Diospa wasinta kuntrankuna ñawpa urmachishkankunamanta kuti alichashkankunata. Jesuspas Jerusalenpi kahurka. Yaya Diospa wasinpimi karka punku mayanpi Salomón shutiyu wasipi. Chiri kashpan chaypi puririrka.

²⁴Chaypi apunchikuna payta muyukta shayarishpankuna tapurkakuna:

¿Imaraykuta mana kuskata rimankichu pimi kanki? Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kashpaykika ñukanchita kuskata rimay.

²⁵Jesuskapa paykunata aynirka:

Ñami kankunata rimashkani, manami kiriwankichichu. Yayayni atun yachayninta kuwashkanrayku rurashkaynikunata rikushpaykichi atipankichi yachanata pimi kani. ²⁶Kankuna mana munankichichu kiriwanata, mana obehaynikuna kashkaykichirayku. ²⁷Obehaynikunaka shiminita riksina-hun. Ñukapas paykunata riksini. Paykunata kayashpayni katiwanahun. ²⁸Ñuka paykunata Yaya Dioswa mana tukurik kawsayta kuni. Manami rinkakunachu ñukamanta anchurishka wiñaypa parisinankunapa. Nima pi atipanchu ñukapi kirikkunata kichuwana. ²⁹Yayayni paykunata kuwashka. Nima pi paytaka atipanchu kichunata tukuymanata ashwan atun yachayyu kashkanrayku. ³⁰Ñukapas Yayayniwa tukuypi shuk yuyayllawa parihu yachayyu kanchi.

³¹Chasna Jesús rimashpan kutikashka apunchikunaka rumikunata apirkakuna payta tuksishpa wañuchinankunapa.

³²Chasna wañuchinayahushkankunapi Jesuskapa paykunata rimarka:

Kankuna rikushkankichi Yayayniwa yachayniwa alikunata rurashkaynita. ¿Maykan chay ali rurashkaynikunamanata wañuchinayahushkankichi?

³³Chaypi apunchikunaka aynirkakuna:

Manami kanta rumiwa wañuchinayahunchichu alita rurashkaykimanta. Kanta wañuchinayahunchimi runa kashpaykitata Yaya Diosmi kani nishpa rimashkaykirayku. Chasna tukuy runakunamanta pasa Yaya Diosshina kanayashpaykimi kanta wañuchinayahunchi.

³⁴Chaypi Jesuskapa aynirka:

Alita yuyariychi yachakushkaykichi ñawpa Yaya Diospa killkachishkanta. Chay killkachishkanpi apunchikuna wañuta kasna nin:

Kankunata rimani ñukashina dioskuna kanaykichita.

³⁵Yaya Dios kikin chasna rimashpan nima pi atipanchu rimanata mana ali kanata. Chay runakunamanta akllashkan apukuna wañuta rimarka payshina kanankunata. ³⁶Ñuka paykunamanta pasa kani Yayayni Dios ñukallata akllashkanrayku kay allpama kachawanpa tukuy munashkanta paktachinaynipa. Runakunamanta akllashkan apunchikuna wañuta rimashpan payshina kanankunata, ashwan atipani ñuka rimanata Yaya Diospa Wawanmi kani nishpa. ¿Imaraykuta chasna rimashpayni piñariwankichi millaypata rimanki nishpa? ³⁷Yayayniwa kamachishkanta mana rurashpaynika chay uras shuti ama kiriwaychichu Yayayni Diospa kachashkan kanaynita.

³⁸Yayayni Diosmanta kani rimashpayni mana kiriwashpaykicipas Yayayniwa kamachishkanta rurashkaynita rikushpaykichi kiriwaychi Yaya Diospa kachashkan kanaynita. Chasna rikushkaykichirayku kiriwaychi yachanaykicipa ñuka Yayayniwa, Yayayni ñukawa shuk yuyayllawa kahushkanchita.

³⁹Chasna rimashpan Jesusta kutikashka apinayarkakuna. Chaypi paykunamanta payka kishpimurka.

⁴⁰Chasna kishpishkanwashwa Jordán yaku chimpama kutirka maypimi Juanka bawtisapayarka. Chayllapi kiparirka. ⁴¹Achka runakuna payta rikuk shamurkakuna. Chaypi rimarkakuna paykunapura:

Juanka mana rurapayarkachu atun yachaywa nima ima uras rikushkanchi-

kunata kay Jesusshina. Chasna kashpan-pas tukuy kay runamanta rimashkanka shutipami.

⁴²Chaypi achka runakuna Jesusta kirik tukurkakuna.

**Jesuka rimarka Lasaropa
wañushkanpi Yaya Diospa atun
yachayninta rikuchina
kashkanmanta**

11 ¹Tiyarka Jesuspa shuk yuyashkan runa Lásaro shutiyu. Payka sinchita unkushka karka. Ishkay paninkunawa pakta Judea allpapi kahuk Betania llaktapi kawsarka. Paypa paninkunaka karka Marta shukka Maria. ²Chay Mariami masna punchakunamanta Jesuspa chakinpi talina karka mishkinlla asnak perfumita, chaymanta chukchanwa chakichina karka paypa chakinta. ³Lásaro unkushka kashpan chay paninkunami shuk runata kacharkakuna Jesusta kayak shamunapa: Kanpa kikin amiguyki Lasaromi wañuhun nishpa. ⁴Chayta uyashpan Jesuska aynirka:

Chay amiguynika manami unkushkachu wañunanpa, ashwan Yaya Dios atun yachayninta rikuchinanpami, chaymantapas ñuka Yaya Diospa Wawan atun yachaynita rikuchinaynipa.

⁵⁻⁶Jesuka Lasarota paninkunanti yapa yuyashpanpas Lásaro unkushka kashkanta yachashpan mana utkallachu chayma rirka. Chay kahushkanllapi ishkay puncha ashwan kiparirka. ⁷Chaymanta ñukanchi paypa runankunata rimarka:

Akuychi kutikashka Judea allpama rishunchi.

⁸Chaypi payta rimarkanchi:

Yachachik, Judea allpapi apunchikuna kanta rumiwa tuksishpa wañuchinayashkakuna. Ama kuti chayma riychu.

⁹⁻¹⁰Jesuka aynirka:

Karan shuk punchapa tiyan chunka ishkay uras. Chunka ishkay uras manara pasashpanka manara tutayanrachu. Chasnashinami Yayayni Diospa munashkanta manara paktachihushpaynika ñukata mana wañuchiwanakunarachu. Punchapi purihushpaykichi mana takarinkichichu, punchayachik rikuchi-hushkanrayku. Tutapi purihushpaykichika takarinkichimi, mana puncha tiyashkanrayku. Chasnashinami ñukata katiwashpaykichi Yaya Diospa munashkanta rurashpa punchapi purihukshina alita kawsankichi. Mana ñukawa pakta kawsashpaykichika amsapishina purishpa pantankichi.

¹¹Astalla unaystumanta rimarka:

Chay amigunchi Lasaroka samahumi, atarichik rishara.

¹²⁻¹³Jesuka wañushkata samahumi nishpa rimarka. Ñukanchi yuyarirkanchi kawsa runa puñuhuktashina. Chayrayku aynirkanchi:

Yachachik, puñuhushpanka ampirinkami.

¹⁴Chaypina Jesuska ñukanchita kuskata rimarka:

Lasaroka ña wañushkami. ¹⁵Yapa munashpayni ashwanta yachakunaykichipa ñukapi sinchikunata, kushikunimi wañuhushpan mana chaypi kashkaynirayku. Kunanka akuychina payta rikuk rishunchi.

¹⁶Chaypi chay chunka ishkay Jesuspa runan masinchi Tomás, maykantami rimapayarkakuna ishkay wawayarishka, ñukanchita rimarka:

Akuychi, ñukanchipas rishunchi yachachikwa pakta wañunanchipa.

Jesuka Lasarota kawsachirka

¹⁷Betania llaktama rishpanchi shukkuna Jesusta rimarkakuna ña chusku puncha Lasaropa aychanka urku

uchkupi taparishka kahushkanta.

¹⁸Chay Betania llaktaka karkami
Jerusalén kuchupi chawpi ura purishpa.

¹⁹Achka israel masinchikuna Jerusalen-
manta rirkakuna Martata Mariata turin
wañushkanmanta llakihushkankunapi
sinchikuchinankunapa. ²⁰Marta Jesuspa
paktahushkanta yachashpan tinkunapa
shamurka. Mariaka wasillapi kiparirka
mana yachashpan Jesús paktahush-
kanta. ²¹Chaypina Martaka Jesusta
tinkushpan rimarka:

Yachachik, kan kaypi kankima karka,
turinika mana wañumachu karka.

²²Kunanpas yachani Yaya Dios tukuy
tapushkaykita runananta.

²³Chaypi Jesuska Martata aynirka:
Turikika kuti kawsarinkami.

²⁴Chaypi Martaka rimarka:

Ari, yachani kay mundu tukurihush-
pan turinika tukuy wañushkakunawa
pakta kawsarimunanta.

²⁵Jesuska aynirka:

Ñukami kani wañushkakunata
kawsachik, runakunata wiñaypa Yaya
Dioswa kawsayta kuk. Maykan runami
ñukapi sinchikun, payka wañushpanpas
kawsanmi. ²⁶Maykan runami ñukapi
sinchikushpa kawsan, payka wañush-
panpas nima ima uras ñukamanta
anchurishka kankachu. ¿Kirinkichu kay
rimashkaynita?

²⁷Martaka Jesusta aynirka:

Ari, kirinimi chapashkanchi Yaya
Diospa Kachanan Kishpichik kanaykita.
Yaya Diospa Wawanmi kanki, maykan-
mantami Yaya Dios rimarka kay
allpama shamunanta.

²⁸Chasna rimashkanwasha Martaka
ñañan Mariata kayak rirka. Alimanta
rinkrinpi rimarka:

Ñukanchita yachachikmi shamuhun,
kantami kayahun.

²⁹Chasna rimashkata uyashpanlla
utkalla atarirka Jesusma shamunanpa.

³⁰Jesús ñukanchi runankunawa manara
chay llaktankunapi paktahurkanchira-
chu. Maypimi Martaka ñukanchita
tinkuk shamurka chayllapi karkanchi.

³¹Chay wasinpi Jerusalenmanta israel
masinchikuna Mariata llakihushkanpi
sinchikuchishpa kahurkakuna. Kallpa
rishkanta rikushpankuna yuyarirkakuna
Lasaropa aychanta churashkankuna
uchkuma wakananpa rihushkanta.
Chasna yuyarishpankuna payta kairka-
kuna. ³²Chasna Mariata katihushpan-
kuna paywa pakta Jesusta tinkuk
shamurkakuna. Chaypi Mariaka Jesuspa
puntanpi kunkurishpan rimarka:

Yachachik, kan kaypi kankima karka,
turinika mana wañumachu karka.

³³Jesús Mariata paywa pakta kahuk
runakunata wakahushkankunata
rikushpan llakirirka, wañuyta
shunkunpi piñarirka. ³⁴Chaypina
paykunata tapurka:

¿Maypita payta churashkankichi?
Paykunaka aynirkakuna:

Chaypimi churashkanchi. Akuychi
rikuk rishunchi.

³⁵Chasna rimashpankuna Jesús
paykunawa pakta llakirishpan wakarka.

³⁶Wakahushkanta rikushpankuna
paykunapura rimarkakuna:

Rikuychi maytukuytata Lasarota
yuyarka.

³⁷Shukkuna rimarkakuna:

Pay ampirka wisku wawayarishkata.
Lásaro manara wañushpanra ¿imaray-
kutaya mana ampishkachu?

³⁸Lasaropa aychanta churashkankuna
uchkupi paktahushpanchi Jesús
kutikashka shunkunpi wañuyta
piñarirka. Chay churashkankunaka
karka shuk urku uchkupi. Punkunka
atun rumiwa taparishka karka. ³⁹Chaypi
Jesuska runakunata rimarka:

Anchuchiychi chay punkuta tapak
rumita.

Chayta uyashpan wañushkapa panin Martaka rimarka:

Yachachik, kunanka ña millaypata asnan, ña chusku puncha chay uchkupi kahushkanrayku.

⁴⁰Chaypina Jesuska rimarka:

Ña kanta rimashkani, ñukapi sinchikushpayki Yaya Diospa atun yachayninta rikunkimi.

⁴¹Chayta uyashpankuna shukkunaka chay uchku punkuta tapak rumita anchuchirkakuna. Jesuska siluma rikushpan rimarka:

Yayayni, kanta agradesinimi tapushkaynita uyashkaykirayku. ⁴²Yachanimi tukuy uras tapushkaynita ruranaykita. Chasna yachashpaynipas sinchita rimashpa kanta agradesishkani kay runakuna uyanankunapa. Yapa munani kachawashkaykita kirinankunapa.

⁴³Chayta rimashkanwasha Jesuska sinchita kayarka:

¡Lásaro, llukshimuy chay uchkumanta!

⁴⁴Chay wañushkaka llukshimurkana. Paypa makin chakin pillurishka karkakuna ñaña llachapawa, uyan pillurishka karka llachapawa. Chaypina Jesuska rimarka:

Paskaychi pillurishkanta rinanpa.

**Apukuna Jesús tukuy
runakunaranti wañunanpa
kwintarkakuna**

(Mt. 26.1-5; Mk. 14.1-2; Lk. 22.1-2)

⁴⁵Chasna Lasarota kawsachishkanta rikushpankuna Mariawa pakta achka shamushka israel masinchikuna Jesuspi sinchikurkakuna. ⁴⁶Shukkunaka *fariseokunama rirkakuna tukuy Jesuspa rurashkanta kwintanankunapa.

⁴⁷Chasna rimashkankunata uyashpankuna *saserdotekunapa apunkunaka tukuy paykunawa pakta tantaylla yuyarishpa kwintak atun apunchikunata

kayachirkakuna tantarinankunapa. Tantarishpankuna paykunapura Jesusmanta kwintarkakuna:

¿Imatataya rurashunchi? Chay runaka atun yachaywa achka nima ima uras rikushkanchikunata rurahun. ⁴⁸Shuk imata rurananchi tiyan manana chaykunata rurashpa kawsananpa. Chasna rurashpa katishpanka tukuy runakunami payta kasunkakuna, Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikmi kuntranchikunamanta kishpichinanpa nishpa. Chasna kashpan ñukanchikunata winsishka *romano runakuna piñarishpankuna waklichinkakuna *Yaya Diospa wasinta, chaymantapas wañuchinkakuna tukuy ñukanchi israel runakunata. ⁴⁹Chay wata Kaifaska saserdotekunapa atun apu kashpan tukuy chay apunchikunamanta ashwan atun apumi karka.

Chaypi payka chay shukkunata rimarka: Kankunaka nima imata yachankichichu. ⁵⁰Yuyariychi, ashwan ali kama shuk runalla tukuy runakunaranti wañunanpa, mana tukuy ñukanchi israel runakuna wañunanchipa.

⁵¹Chasna rimashkanka mana pay kikin yuyayninmantachu karka. Chay wata saserdotekunapa atun apu kashpan Yaya Dios payta yuyachirka Jesús ñukanchi israel runakunaranti wañunanmanta rimananpa. ⁵²Chaymantapas yuyachirka manami ñukanchi israel runakunarantillachu wañunanmanta rimananpa, ashwan wañushpan tukuy partimanta Yaya Diospa wawanakunata shuk ayllullatashina rurananta rimananpa. ⁵³Chasna Kaifás rimashkanmanta pacha apunchikuna shuk yuyayllawa yuyarirkakuna imashnami ima urasmi Jesusta wañuchichinkakuna. ⁵⁴Chayta yachashpan Jesuska manana purirkanachu achka israel masinchikuna rikushkankunapi. Ñukanchiwa pakta chay llaktakunamanta llukshirka. Shuk

llakta Efraín shutiyuma rirkanchi. Chay llaktaka chunlla chakishka allpa mayanpi karka. Chaypi kiparirkanchi.

**Runakuna Jesusta Jerusalenpi
maskarkakuna**

⁵⁵Ñukanchi israel runakunapa *Paskua punchakuna kuchupi kashpan achka llaktakunamanta israel masinchikuna Jerusalén llaktama rirkakuna tantarinankunapa. Chay tantarina manara paktarihushpanra paktarkakuna Yaya Diospa kamachishkanshina alicharinankunapa. Mayllaripayanahun atipanankunapa yaykunata chay tantarinapi. ⁵⁶Chaypi kashpankuna Jesusta maskashpa purirkakuna. *Yaya Diospa wasinpi tapunakushpa kahurkakuna paykunapura:

¿Imashnata kankunaka yuyarinkichi Jesumanta, shamunkachu kay tantarinapi manachu?

⁵⁷Puntiru paktashpankuna *fariseokuna *saserdotekunapa apunkunapas kamachirkakuna, maykan runapas Jesusta rikushpanka rimak rinankunapa apinankunapa payta.

**Maria mishkinlla asnak perfumita
Jesupi talirka**

(Mt. 26.6-13; Mk. 14.3-9)

12 ¹*Paskuarayku sokta puncha pishihushpanra Jesuska ñukanchiwa pakta kuti Betania llaktama rirka. Chay llaktapi Lasaroka kawsarka, maykantami Jesuska wañushka kashkanmanta kawsachirka. ²Payta kawsachishkanrayku Jesuspa amigunkuna shuk atun mikunata rurarkakuna payta kushichinankunapa. Chaypi tantarishpanchi Martaka mikunata churanata yanaparka. Lásaro chaypi ñukanchiwa pakta mikuhurka.

³Chasnapi Mariaka apamurka shuk butilla perfumita yapa chaniyuta. Chay

perfumika nardo shutiyu anku yaku karka. Chayta talirka Jesuspa umanmanta chakinkama. Chasna talishpan chakichirka chukchanllawa. Tukuy wasi mishkihlla asnarka.

⁴Chaypina chay Jesuspa chunka ishkay runan masinchi Judas Iskariote, maykanmi payta apichina karka kasna rimarka:

⁵¿Imaraykuta chay perfumita mana kimsa pachak denariospi rantichishkanchichu? Apinchima karka maykantami shuk runaka shuk watata tarawashpan ganana, chay kullkiwa mana imayu runakunata yanapananchipa.

⁶Judaska mana chayta rimashkachu mana imayu runakunata yanapananpa. Chayta rimashkami pay kikin kullkita shuwanata munashkanrayku. Kullkinchita wakaychak kashpan wakaychana kahamanta shuwapayan. ⁷Jesuska paypa rimashkanta uyashpan rimarka:

Ama chay panita chasna rimaychu.

Payka wakaychashkami talinanpa wañunayni kuchupi kashkanrayku.

⁸Nima imayu runakunaka tukuy urasmi kankunawa kawsankakuna. Ñukataka mananami tukuy uras rikuwankichinchu.

⁹Israel masinchikuna Jesús Betaniapi kahushkanta yachashpankuna chayma shamurkakuna. Mana shamurkakunachu Jesusllata rikunankunapa, ashwan Lasarotapas rikunankunapami shamurkakuna, maykantami Jesús wañushka kashkanmanta kawsachirka. ¹⁰Achka runakuna Lasarota rikunapa shamushpankuna *saserdotekunapa apunkunaka yuyarirkakuna Lasarotapas wañuchichinata. ¹¹Jesús Lasarota kawsachishkanmantami achka israel runa masinchikuna Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta kirirkakuna. Chasna kashpan chay apukuna Lasarotapas wañuchichinayarkakuna.

**Runakuna Jesusta Jerusalén
llaktapi atun aputashina
yaykuchirkakuna**

(Mt. 21.1-11; Mk. 11.1-11;
Lk. 19.28-40)

¹²Chay kayantima Jesuska rihurka Jerusalén llaktama. Achka runakuna *Paskua tantarina punchakunarayku chaypi kahushpankuna Jesús paktahushkanta yacharkakuna.

¹³Chaypi chipati pankakunata pallashpankuna llukshirkakuna chay pankakunata kuyuchishpa Jesusta atun aputashina tinkunankunapa. Payta tinkushpankuna kushikushpa kaparirkakuna:

¡Ñukanchita kishpichiy! Yaya Diospa yanapashkan ali runami kanki. Yaya Diospa munashkanta ruranaykipa kachashkan kashpaykimi shamuhunki. Ñukanchi israel runakunapa atun apunchimi kanki.

¹⁴Jesuka shuk malta burruta tinkushpan awanpi sikashpan tiyarirka. Chasna paktachirka ñawpa killkarishkata.

¹⁵Kasna nin:

Manana nima imata manchaychinchu Sión urku Jerusalén llaktapi kawsak runakuna. Rikuychi, atun apuykichimi ña shamuhun kankunata kishpichinanpa. Shamuhunmi shuk burru maltapa awanpi tiyarishpa^c nishpa.

¹⁶Ñukanchi Jesuspa runankunaka chay uras manara asirtashkanchirachu Jesús chay rurashkanwa ñawpa killkarishkata paktachihushkanta. Jesús tukuyanta atun apu tukunanpa siluma sikashkanwashara asirtarkan. Chay uras yuyarirkanchina chasna paymanta killkarishka kashkanta, chaymanta

killkarishkashina paypi paktarishkanta. ¹⁷Jesús manara Jerusalén llaktama rihushpan Lasarota kawsachishkanta rikuk runakuna shukkunatana kwintak rirkakuna. ¹⁸Chay nima ima uras rikushkanchita atun yachaywa rurashkanta uyashpankuna chay achka runakuna Jesusta tinkuk shamurkakuna. ¹⁹Chasna achka rihushkankunata rikushpankuna *fariseokunaka paykunapura rimarkakuna:

Chay runata apichinanchipa yuyarishkanchika yanka nishpami kashka. Rikuychi, tukuy runakuna payta katihunkuna.

Jesuka wañunanmanta rimarka

²⁰Chay *Paskua punchakunarayku Jerusalén llaktama rishpankuna israel masinchikunawa pakta shuk *griego runakunapas rirkakuna. Ñukanchikunawa pakta munarkakuna chay tantarinapi ñukanchipa Yaya Diosninchita kushichishpa mañanata. ²¹Chay griego runakunaka Jesuspa chunka ishkey runan masinchi Felipeta kayllayarkakuna. Felipe karka Galilea allpapi kahuk Betsaida llaktamanta. Chaypi payta tapurkakuna:

Wawki, Jesustami riksinayanchi. Ñukanchita riksichiy.

²²Tapushkankunata uyashpan Felipeka Jesuspa chunka ishkey runan masinchi Andresta rimak rirka. Chaymanta ishkan. ²³Chaypi Jesús paykunata rimarka:

Shuk allpamanta runakuna ñukata riksinata munawanankunata rimawankichi. Chayta uyashpayni yachani kunan shuti ña punchaka paktarishkanta Yayayni Dios runakunata rikuchinanpa ñuka paypa Kachashkan Runa yapa ali

^c Burrupi shamuhushkanwa rikuchin mana wañunakushpa kishpichik apushina kananta.

kanaynita. ²⁴Alita uyawaychi. Shuk muyu allpapi ismunan tiyan wiñananpa. Wiñashpan miranmi. Mana ismushpanka mana miranchu, muyulla kan. Ismushpanka wiñashpan muyuyan. Muyuyashpan achkata miranka. Chasna-shinami ñuka wañunayni tiyan kawsari-mushpayni achka runakunata uchanku-namanta kishpichinaynipa. Mana wañushpaynika nima pi atipankachu Yaya Diospa kawsananpi yaykunata. ²⁵Chaymanta maykan runami pay kikinpa munashkanta rurashpa kawsan, chayka yankami kawsan. Manami nima ima uras Yaya Dioswa kawsankachu. Maykan runami kay allpapi kawsahushpanra pay kikinpa munashkanta sakin Yaya Diospa munashkantana rurashpa kawsananpa, chayka wiñaypami Yaya Dioswa kawsanka. ²⁶Maykan runami munashkaynita rurashpa kawsan, payka ñukashina kawsanan tiyan. Maykan runami chasna ñukata katiwan, maypipas kashpayni chaypimi paypas kanka. Maykan runakunami munashkaynita rurak kanahun, paykunatami Yayaynika kushikushpan atunyachinka. ²⁷Kunanka atunta mancharihuni. ¿Imatataya rurasha? ¿Alichu kama tapunaynipa: Yayayni, kishpichipay mana chasna parisinaynipa nishpa? Chasnaka manami alichu kama. Chasna parisinaynipami shamushkani. ²⁸Yayayni, kay parisinayniwa runakunata ñukapi rikuchiy yapa ali atun yachayyu kanaykita.

Chasnallapi uyarkanchi silumanta rimahushkata:

Ñami runakunata kanpi rikuchishkani yapa ali atun yachayyu kanaynita, chasnallatatami kutikashka rikuchisha.

²⁹Jesuswa pakta kahuk runa masinchikuna chay rimashkata uyashpankuna paykunapura kwintarkakuna:

Rayushina uyarishka.
Shukkunaka rimarkakuna:
Shuk *angelmi payta rimashka nishpa.

³⁰Jesuskay chaypi paykunata rimarka: Chasna uyashkaykichika mana karkachu ñukarayku, ashwan karkami kankunata yanapananpa Yaya Diosmanta kanaynita kirinaykichipa. ³¹Kunanka Yaya Dioska manana chapanchu tukuy runakunapa uchanku-narayku atun kastiguta paktachinanpa. Kunanka ñami supaykunapa apunta tukuy runakunata kamachik kashkanmanta wichunata kallarinaka. ³²Ñukata allpamanta awama alsawashpankuna tukuy partimanta runakunata munachisha riksiwanankunapa, chaymantapas yanapasha ñukapi sinchikunankunapa.

³³Chasna rimashkanwa yachachinayarka imashnami wañunka. ³⁴Chaypi kahuk runa masinchikunaka wañunanmanta rimashkanta uyashpankuna aynirkakuna:

Yaya Diospa killkachishkanmanta yachanchi chapahushkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik wiñaypa kawsananta. ¿Imashnataya kanka ñukanchita rimanki Yaya Diospa Kachashkan Runa kashpayki kanta allpamanta awama alsashpankuna wañunaykita? Chasna kashpan manami Yaya Diospa Kachashkan Runachu kanki.

³⁵Chasna shuk killkarishkakunata mana alita asirtashpankuna manana paypi sinchikunayashpankuna Jesuskay paykunata rimarka:

Manana tiyannachu timpuka kankunata asirtachinaynipa. Ñuka punchashina kahukka shuk ratullami yachachishpa kankunawa kasha. Imashnami punchaka tukuyta alita rikuchin, chasnashinami ñukapas kankunata shutipa kashkata rikisichish-

kani. Chayrayku manara kankunata sakishpayni yachachishkaynimanta asirtashkaykichita kirishpa alita rurashpa kawsaychi, mana supayka shunkuykichipi llullachishpan chay asirtashkaykichita kichunanpa. Asirtashkaykichita kichushpanka mananami nima ima uras kuti asirtankichichu. Chasna kashpan amsapishina purishpa kawsankichi, mana yachashpa maytami rinkichi. ³⁶Ñuka punchashina kahuk kankunawa kahushpaynira ñukapi sinchikuychi kankunapas ñukashina punchayachik tukunaykichipa.

Chasna rimashkanwasha Jesuska paykunata sakishpan pakarkana paykunamanta.

**Runakuna Jesuspi mana
sinchikurkakunachu**

³⁷Chay runakunaka atun yachaywa achka nima ima uras rikushkanchita rurashkanta rikushpankunapas chaymantapas yachachishkanta uyashpankunapas Jesuspi mana sinchikunayarkakunachu. ³⁸Chaywa Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Isaias wañupa rimashkanka paktarirka. Payka chay runakuna mana kirinankunamanta rimarka kasna:

Yaya Dios, runakunaka mana munashkakunachu yachachishkanchita kirinata. Mana atipaypakunata rurashkaykita rikushpankunapas mana asirtashkaku-nachu chay rurashkaykiwa yachachinayashkaykita nishpa.

³⁹Chay runakunaka mana munashpankuna Jesusta kirinata Isaias wañupa shuk killkashkanka paykunapi paktarirka kasna nishkaka:

⁴⁰ Yaya Dios ñawinkunata tapachishka mana rikunankunapa. Yuyayninkunata tapachishka mana asirtanankunapa. Yaya Dios

kasna nin: Chasna paykunata rurashkani taparishka ñawiyukunashina taparishka yuyayyukunashina kanankunapa. Mananami munanichu uchankunamanta llakirishpankuna ñukata kasuwanankunata, mana paykunata llakichishpayni kuti aliyachinaynipa nishpa.

⁴¹Chaykunatami Isaias wañuka ñawpa killkarka rikushpan Jesús yapa ali atun yachayyu tukunanta. ⁴²Isaias chasna killkashpanpas chay apunchikunamanta achka Jesuspi kirirkakuna. Chasna kashpanpas *fariseokunata manchashpankuna kirishkankunata mana rimarkakunachu. Mana munarkakunachu chay kamachik masinkuna paykunata tantarina wasimanta wichunankunapa. Chasna wichuy tukushpankunaka manana atipanahumachu paykunawa pakta tantarinata. ⁴³Mana yuyarirkakunachu imashnami atipanahuma Yaya Diospa rikushkanpi ali kanata. Yapa munarkakuna runa masinkuna ali kanki nishpa rimanankunata.

**Jesuska mana shamurkachu
runakunata kastigananpa**

⁴⁴Chaypina Jesuska sinchita rimarka:

Maykanmi ñukapi sinchikun, payka chasnallatatami sinchikun Yayaynipipas, maykanmi ñukata kay allpama kachawashka. ⁴⁵Maykanmi ñukata rikuwan, chayka ñukata kachawaktapas rikuwan. ⁴⁶Ñuka runakunarayku punchashina kashpayni kay allpama shamushkani ñukapi sinchikukkuna mana amsapishina kiparinankunapa uchata rurashpa. ⁴⁷Shuk runa rimashkaynita mana kasushpanka manami ñukachu payta kastigasha. Ñukaka kay allpama shamushkanimi runakunata uchata rurak kanankunamanta

kishpichinaynipa. Manami shamushkanichu uchankunamanta kastiganaynipa. ⁴⁸Maykan runami ñukata mana munawanchu, chaymantapas rimashkaynita mana kasunayanchu, paymi ña kastigarishka kan. Kay rimashkaynimantalla kastigarishka kananta yachan. Kay mundu tukurinan uras kay rimashkaynillatata uyashpan kastigarinanta yachanka, wiñaypa Yaya Diosmanta anchurishka kananta. ⁴⁹Kasna rimashkaynika manami ñuka kikin yuyaynimantachu. Ashwan Yayayni, maykanmi ñukata kachawashka tukuyta rimawarka imatami yachachisha. ⁵⁰Yachani Yayaynipa shiminka runakunata riksichinanta imashnami wiñaypa paywa kawsankakuna. Chayta yachashpayni tukuy Yayaynipa rimawashkanta kankunata alita yachachini.

**Jesuka runankunapa
chakinkunata mayllarka**

13 ¹Pishihushpanra shuk puncha *Paskua punchakuna paktarinankunapa Jesús yacharka ña wañunanta. Yacharka ña kay allpata sakinanta Yayanwana silupi tantaylla kawsak rinanpa. Tukuy uras Yaya Diosta mana kasuk runakuna chawpipi kawsak ñukanchi runankunata yapa yuyapayan. Kunanka ñukanchita yapa yuyashkanta rikuchinan karka ñukanchiranti wañushpan. ²Jesús Paskua puncha ñukanchiwa tutapi mikuhushpan supaykunapa apunka ña yaykushka karka Judaspa shunkunpi. Payta yuyachirka Jesusta apichinanpa. Chay Judaska Simón Iskariotepa wawan karka. ³⁻⁴Jesús yacharka Yayan Diosmanta shamushkanta, paymallatata kutinanta. Chaymantapas yacharka Yayanka payta atun yachayninta kushkanta tukuymanata atun kamachik kananpa. Chasna yachashpan mikuhush-

kanchimanta atarirka, awanirurukamisanta llatanarka. Chaymanta shuk llachapawa wiksampi watarirka. ⁵Yakuta mukawapi talishpan kallariirka chakinchikunata mayllanata. Karan shukpa chakinta mayllashkanwashallichapa watarishkanwa chakichirka. ⁶Chaypina Pedropi paktarka chakinkunata mayllananpa. Mancharishpan Pedroka rimarka:

Amuyni, ¿kanchu chakinita mayllawanki?

⁷Jesuka payta aynirka:

Manara asirtankirachu rurahushkaynita. Shuk punchami alita asirtanki.

⁸Pedroka Jesusta rimarka:

Nima ima uras chakinita sakishanchu mayllawanaykipa.

Jesuka payta aynirka:

Ñuka chakikita mana mayllashpaynika manami atipankichu ñukawa pakta kawsanata.

⁹Chasna uyashpan Pedroka rimarka:

Amuyni, chasna kashpan ama chakinillata mayllawaychu ashwan umaynitapas makinitapas mayllaway.

¹⁰Jesuka aynirka:

Maykanmi mushu armashka payka mana munanchu kuti armak rinata. Payka chakinllatami mayllanata munan. Tukuy aychanka ñami alita mayllarishka. Kankunaka ña alita mayllarishkashinami kankichi. Shukllami kankunamanta mana mayllarishkashinachu kan.

¹¹Jesuka ña yacharka pimi payta apichinka. Chayrayku rimarka manami tukuy kankunachu mayllarishkashina kankichi nishpa. ¹²Chasna chakinchikunata mayllashkanwashakuti churarirka awanirurukamisanta. Mesama kutishpan ñukanchita rimarka:

¿Asirtankichichu kay rurashkayniwa yachachinayashkaynita? ¹³Kankunaka Yachachik, Amuyni niwankichi. Alimi

kan. Ñukami kani. ¹⁴Chasna kankunata Yachachik Amuykichi kashpaynipas chakikichita mayllashkani. Kankuna parihu runaynikuna kashpaykichi ashwan kankuna munay yanapanakunaykichi tiyan, karan shuk amun kamachishkanshina shukwa shukwa kankunapura. Chaymanta shuk kirik masikichi mana alita rurashpanka payta yanapanaykichi tiyan kutikashka alita rurashpa kawsanapa. Chaymantapas llakichinakushpa kawsanaykichi tiyan, Yaya Dios uchaykichitapas llakichishpan alita mayllarishkashina kanaykichipa. ¹⁵Imashnami ñuka kankunata rurashkayniwa rikuchishkani, chasna shina kankunapas ruraychi shukwa shukwa.

¹⁶Alita uyawaychi. Nima shuk runan patroyninmanta pasa kanchu. Shuk kachashkan runa mana kanchu payta kachak runamanta pasa. Chasnashinami kankunapas mana ñukamanta pasa kankichichu. Imatami rurani ñukaka, kankunapas ruranykichi tiyan. ¹⁷Tukuy chay rurashkaynita kunan ña asirtashkankichi. Kunanka chay asirtashkaykichita ruraychi. Chayta paktachishpa kawsashpaykichika kushillami kankichi.

¹⁸Yayayni kankunata kushillayachinka nishpa rimashpayni manami tukuy kankunata kushillayachinanmantachu rimani. Riksinimi imashna runakunatami akllashkani. Chasna kashpan yachani shuk kankunamanta mana ali yuyayyu kananta. Paktarin tiyan imashnami killkarishka kan:

Maykanmi ñukawa pakta mikupayarka chayka kuntrayni tukushka nishpa.

¹⁹Kunan manara paktarishpanra chayta kankunata rimashkani, ña paktarishpan yachanaykichipa Yaya Diosmanta kashkaynita. ²⁰Alita uyawaychi. Ama llakiriyichichu. Kankunatami akllashkani

tukuy partima kachanaynipa. Maykan runami shuk kankunata wasinpi yaykuchin, payka ñukatapas yaykuchiwani. Ñukata yaykuchiwashpan kachamuwashka Yaya Diostapas yaykuchinmi.

Jesuka rimarka Judas payta apichinanta
(Mt. 26.20-25; Mk. 14.17-21;
Lk. 22.21-23)

²¹Chasna rimashkanwasha Jesuka shunkunmanta pacha llakirirka. Chaypi ñukanchi runankunata rimarka:

Alita uyawaychi. Shuk kankunamanta ñukata apichiwanka.

²²Ñukanchi mancharishpanchi rikunakurkanchi. Mana yacharkanchichu pimantami chasna rimarka. ²³Ñuka Jesuspa yapa munashkan runan kuchunpi mikuhurkani. ²⁴Chaypi kahushpayni Pedroka makinwa rikuchiwarka Jesusta tapunaynipa pimantami chasna rimahurka. ²⁵Ashwanta Jesusta kayllayashpayni alimanta tapurkani:

Amuyni, ¿pimantata chasna rimahunki?

²⁶Jesuka ayniwarka:

Maykantami kay piti panta ukuchishpayni kusha, paymi kanka.

Chasnallapi *vinupi panta ukuchishpan Simón Iskariotepa wawan Judasta kurka. ²⁷Chay pan pitita apishkan ratulla supaykunapa apunka paypa shunkunpi yaykushpan sumakta amuyarka. Chayta yachashpan Jesuka payta rimarka:

Yuyarishkaykita utkalla rurakriy.

²⁸Ñukanchi paykunawa pakta mikuhukkunaka mana asirtarkanchichu imamantami chasna rimahurka. ²⁹Judas kullkinchita wakaychak kashpan ñukanchimanta shukkuna yuyarirkanchi, Jesuka paytachari rimashka rantikriy nishpa tantarina punchakunapi

mikunanchipa, mana kashpaka nishkachari nima imayu runakunata kullkita kukriy nishpa. ³⁰Chasna panta apishkanwasha Judaska llukshirkana. Chay uras ña tutana karka.

**Jesuka runankunata yachachirka
Yaya Diosta yuyashpa,
paykunapura yuyanakushpa
kawsanankunapa**

³¹Judas llukshishkanwasha Jesuka ñukanchita rimarka:

Kunanka tukuy runakuna rikunkakuna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa yapa ali atun yachayyu kanaynita paykunaranti wañushpayni. Yaya Dios chasna wañunaynipa kachawashka. Chayrayku runakuna rikushpankuna paykunaranti wañushkaynita, Yaya Diospas yapa ali atun yachayyu kananta riksinkakuna. ³²Chasna ñuka Yaya Diospa Kachashkan Runa runakunata rikuchishpayni paypa ali atun yachayyu kananta, Yaya Diospas runakunata riksichinka payshina ali atun yachayyu kanaynita. Mana unayankachu mana atipaypa kashkata rurashpa chasna kanaynita runakunata riksichinanpa. ³³Wawkinikuna, manana unaytachu kankunawa kasha, shuk ratustulla kiparisha. Kankunamanta rishpayni ñukata maskawankichi. Imashnami apunchikunata puntiru rimarkani, chasnallatatami kunanka kankunata rimani: Mana atipankichichu rinata maymami ñukaka risha. ³⁴Kunanka kankunarayku shuk mushu kamachinata sakihuni: Yuyanakushpa kawsaychi shukwa shukwa kankunapura. Imashnami ñukaka kankunata yapa yuyani, chasnallatata kankunapura alita yuyanakuychi. ³⁵Chasna yuyanakushpa kawsahushkaykichimanta runa masikichikunaka riksinkakuna shutipa ñukata katik kahushkaykichita.

**Jesuka rimarka Pedro payta mana
riksikshina tukunanta
(Mt. 26.31-35; Mk. 14.27-31;
Lk. 22.31-34)**

³⁶Chaypina Pedroka Jesusta tapurka: Amuyuni, ¿maymataya rinki? Jesuka aynirka: Maymami rihuni mana kunallaka atipawankichu katinata. Chaywasha-rami shuti katiwanki.

³⁷Pedroka rimarka: Amuyuni, ¿imaraykuta mana atipashanchu kunalla katinata? Wañushanpas kanta kishpichinaynipa.

³⁸Jesuka payta aynirka: ¿Shutipachu kishpichiwanaykipa wañunayanki? Kanta rimani, manarapas atallpaka kantahushpanra kimsa kutimi llullachishpa rimanki mana riksiwanaykita.

**Jesullami Yayan Diosta
riksichik kan**

14 ¹Chaymantana tukuy ñukanchita rimarka:

Wañushpayni ama manchariyichichu nima llakiriyichichu. Tukuy uras Yayayni Diospi sinchikuychi chasnallatata ñukapipas. ²Yayaynipa kawsanampi tiyan achka wasikuna. Chayma risha alichanaynipa wasikichikunarayku. Mana chasna kamaka manami kankunata chayta rimaynimachu karka. ³Kaymanta rishpayni alichak risha wasikichikunarayku. Chaywasha kutimusha kankunata pushanaynipa ñukawa pakta kawsanaykichipa. Yapa munani kankunapas kanaykichipa maypimi ñukaka kasha chaypi. ⁴Ña kankunaka riksinkichimi ñampita maytami ñukaka risha.

⁵Chaypina Tomaska Jesusta rimarka: Amuyuni, mana yachanchichu maytami rinki. ¿Imashnataya riksishunchi ñampitaka?

⁶Jesuska aynirka:

Ñukami kani shuklla Yaya Diospi paktak ñampishina. Maykanmi ñukata katiwan, payllatami riksichisha imashnami Yayayni Dioska shutipa kan. Ñukallami kani Yayayni Diosta riksichik, chaymantapas wiñaypa paywa kawsayta kuk. Nima pi atipanchu Yayayni Diospi paktanata mana ñukata katiwahushpanka. ⁷Kankunaka shutipa ñukata riksiwashpaykichika Yayaynitapas riksinkichimi. Kunanmanta pacha payta riksinkichimi ña rikushkaykichirayku.

⁸Felipeka aynirka:

Amuyni, Yayaykita ñukanchita rikuchiy. Chayllatami munanchi nishpa.

⁹Jesuska payta aynirka:

Felipe, ¿unayta kankunawa kahushpaynitatachu kunankama ñukata mana riksiwanki? Maykanmi ñukata rikuwan, payka rikuhumi Yayaynitapas. ¿Imaraykuta tapuwanki Yayaynita rikuchinaynipa? ¹⁰¿Manachu kirinki ñuka Yayayniwa shuk yuyayllawa kahushpanchi shukllashina kahushkanchita? Manami ñuka kikin yuyaynimantachu kankunata yachachishkani. Tukuy uras ñukawa kahuk Yayayni Dioska munashkanta rurachiwan. ¹¹Kiriwaychi Yayayniwa shuk yuyayllawa kahushkanchita. Mana chayta kirinayashpaykichika rurashkaynita rikushpaykichi kiriwaychi.

¹²Alita uyawaychi, tukuy ñukapi sinchikukkunami ñukashina rurashpa kawsankakuna. Mana chayllachu. Ñuka Yayaynima kutishpayni ashwan atun mana atipaypakunatami rurankichi. ¹³Tukuy maykantami munashkaynitashina tapuwankichi ñuka rurashami Yayayni ali atun yachayyu kananta runakunata rikuchinaynipa. ¹⁴Ñuka munashkaynita-shina tapuwashpaykichika tukuy tapuwashkaykichita rurashami.

¹⁵Ñukata yuyawashpaykichika kamachishkaynikunata paktachinki-

chimi. ¹⁶Chasna yuyawashkaykichita rikuchiwashpaykichimi Yayaynita tapusha ñukaranti kankunata sinchikuchik Espiritunta kachananpa tukuy uras kankunawa kananpa. ¹⁷Espiritunta kachananpa tapusha, maykanmi kankunata tukuy shutipa kashkata riksichinka. Yayayni Diosta mana riksik runakuna chay Espiritunta manami riksinahunchu payta mana rikushkankunarayku. Chayrayku mana atipanahunchu payta shunkunkunapi yaykuchinata. Kankunaka payta riksinkichimi kankunawa kahushkanrayku. Shunkuykichipimi kawsan, nima ima uras kankunamanta anchurinkachu.

¹⁸Ñukaka manami kankunata wakchata-shina sakishkaykichichu. Kutimushami kankunawa kanaynipa. ¹⁹Ñami wañunayni punchaka paktarishka. Ñukata mana riksik runakunaka manana rikuwankakunachu. Kankunallami rikuwankichi. Ñuka wiñaypa kawsa kahushkaynirayku kankunapas wiñaypa kawsankichi. ²⁰Yaya Diospa Espiritun kankunapi paktashpan yachankichi ñuka Yayayniwa shuk yuyayllawa kahushkaynita. Chaymantapas yachankichi ñuka kankunawa shuk yuyayllawa kahushkaynita, kankunapas ñukawa. ²¹Maykan runami kamachishkaynita shunkunpi wakaychashpan kasun, payllami shutipa yuyawan. Maykanmi ñukata yuyawan, Yayaynipas payta yuyankami. Nukapas payta yuyashami, chaymantapas yanapashami alita riksiwananpa.

²²Chaypi chay chunka ishka Yesuspa runan masinchi Judas, mana Iskariotepa wawanchu, Jesusta tapurka:

Amuyni, ¿imaraykuta ñukanchillata riksichirinki pimi kanki? ¿Imaraykuta Yaya Diosta mana riksikkunatapas mana riksichirinkichu pimi kanki?

²³Jesuska aynirka:

Ñukaka riksichirishami pimi kanaynita yuyawak runallata. Maykan runami yuyawan payka yachachishkaynita kasun. Chasna yuyawak runata Yayaynipas yuyankami. Chaymantapas Yayayniwa pakta paypa shunkunpi kawsak shamushu. ²⁴Mana yuyawak runataka manami riksichirinichu pimi kani, yachachishkaynita mana kasunayashkanrayku. Manami ñuka kikin yuyaynimantachu kankunata chayta yachachini. Yayayni Diosmi kachawashka chasna yachachinaynipa. ²⁵Tukuy kaykunata kankunata yachachihuni kankunawa kahushpaynira. ²⁶Yayayni Dioska ñukaranti kankunata yanapak Espiritunta kachanka. Chay Espiritunka kankunata yachachishkaynita yuyachinka, chaymantapas yachachishpa tukuyta asirtachinka. ²⁷Ñuka rishpayni kankunata sinchikuchisha mana manchashpa nima musparishpa kushilla kawsanaykichipa. Mana kankunata llullachishpachu yanapani kushilla kawsanaykichipa, imashnami Yaya Diosta mana kasuk runakunaka ruranahun. Ashwan shutipami kankunata shunkuykichipi kushillayachisha. Chayrayku rinaynimanta rimashpayni ama llakiriyichichu nima manchariyichichu. ²⁸Ña uyashkankichi kankunata rimashkaynita, ñukaka rishami, chaymantapas kankunama kutimusha nishpa. Shutipa yuyawankichimaka kushikunkichimami karka yachashpaykichi Yayaynima rinaynita. Yayayni ñukamanta ashwan atun yachayyu kashpan ñuka payma rishpayni atipasha ashwan alita kankunata yanapanata. ²⁹Manara rihushpaynira kankunata chayta rimani, paktarishpan yachanaykichipa rimash-

kaynika shutipa kashkata. ³⁰⁻³¹Kunanka manana achkata kankunata yachachishkaykichinachu. Shuk ratullami kankunawa kahuni. Ñami shamuhun tukuy Yaya Diosta mana kasuk runakunata kamachik supaykunapa apunka. Mana ñukata atipawashpantata nima imata ruranata ñuka munay sakini wañuchichiwananpa. Chasna wañushpayni Yayaynipa kamachiwashkanta kasusha tukuy runakuna payta yuyahushkaynita yachanankunapa. Kunan atariychi. Akuychi rishunchi.

**Jesusta kasuk runakunalla shutipa
payta yuyak kanahun**

15 [Shuk parti Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi riman israel runakuna Yaya Diospa tarpushkan uva waskashina kanankunata.^d Chayta yachashpan Jesuska ñukanchita yachachishpalla katirka: Kankuna yuyarinkichi Yaya Diospa runankuna kanaykichita, israel runakuna kashkaykichirayku. Manami chasnachu. Ashwan ñukapi sinchikushpaykichimi Yaya Diospa runankuna kankichi. Manami tukuy ñukanchi israel runakunachu kanchi Yaya Diospa tarpushkan ali uva waskashina.] ¹Ñukami kani chay tarpushkan ali uva waskashina. Yayaynika chay uva tarpupa amunshinami. ²Kankunaka ramaynikunashinami kankichi. Mana muyuyak ramataka amunka pitinkami. Muyuyak ramataka alichankami ashwanta muyuyanarpa. ³Kankunaka kankichimi chay alichashkan alita muyuyak ramaynikunashina. Yachachishkaynita kasushpaykichi Yaya Dios kankunata aliyachirka. ⁴Chasna kashpaykichi mana sakishpa ñukawa pakta kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi ñukapas kankunawa pakta

kawsasha. Shuk rama mana sapa
pakta kahushpanka manami atipanchu
muyuyanata. Chasnashinami kankuna-
pas mana atipankichichu alita rurashpa
kawsanata, mana ñukawa pakta
kawsahushpaykichika.

⁵Ñukami kani ali uva waskashina.
Kankunaka kankichimi ramaynikuna-
shina. Ñukawa pakta kawsashpaykichi
ñukapas kankunata pakta kawsash-
payni achka alikunata rurashpa kawsan-
kichi. Ñukamanta anchurishka kashpay-
kichi tukuy rurahushkaykichika
yankami. ⁶Shuk rama manana waskan-
manta yakuta aysashpanka wañunmi.
Chasna shuk uva waskapa raman
chakirishpan amunka pitinmi.
Chaymanta chakirishkakunata
tantachishpan rupachinna. Chasnashi-
nami kankuna mana ñukawa pakta
kawsahushpaykichika chay mana valik
ramakunashinami wichurishka kankichi.
⁷Chasna kashpan mana sakishpa
ñukawa pakta kawsaychi. Yachachish-
kaynita shunkuykichipi wakaychashpay-
kichi kasuychi. Chasna kawsashpayki-
chimi tukuy imatapas tapushkaykichita
Yaya Dios kankunarayku rurankami.
⁸Ñukata kasushpa tukuy alikunata
rurashpa kawsashpaykichi shutipa
ñukata kirikkunami kankichi. Chasna
alita rurashpa kawsashpaykichi runa
masikichikuna yachankakuna Yaya Dios
yapa ali kananta.

⁹Ñuka kankunata yuyani imashnami
Yayaynika ñukatapas yuyawan.
Chayrayku tukuy uras ñukawa pakta
kawsaychi mana sakishpa kankunata
yuyanaynipa. ¹⁰Kamachishkaynita
kasushpa kawsashpaykichika kankunata
mana sakishpa yuyashkaykichi.
Ñukapas Yayaynipa kamachishkanta
kasushpa kawsashkani. Chasna
kawsashpayni paypas ñukata mana
sakishpachu yuyawan. ¹¹Tukuy chayta

kankunata rimani, kasushpaykichi
ñukashina atunta kushikunaykichipa.
Yapa munani chay atun kushikunayki-
chita nima ima arkananpa.

¹²Kasna kankunata kamachini:
Imashnami ñukaka kankunata yuyani,
chasnallatata kankunapas yuyana-
kushpa kawsaychi shukwa shukwa.
¹³Shuk munashkanchi runata wañuna
kashkanmanta kishpichinanchipa
wañushpanchi payta shutipa yuyash-
kanchita rikuchinchi. Mana atipanchi-
chu payta yapa yuyashkanchita ashwan
alita rikuchinata. Ñukaka kankunata
kishpichinaynipa wañushpayni shutipa
yuyashkaynita rikuchisha. ¹⁴Kankuna
kamachishkaynita paktachishpayki-
chimi munashkayni runakuna kankichi.
¹⁵Manana kankunata rimashkaykichina-
chu kamachinayni runaynikuna nishpa.
Ashwan rimashkaykichimi munashkayni
runakuna. Shuk patronpa kamachinan
runaka mana yachanchu imaraykumi
patroyninka kamachin. Kankunataka
tukuyta yachachishkani, maykantami
Yayaynika rimawashka. Chayrayku
kankunata rimani munashkayni
runakuna. ¹⁶Chasna tukushkaykichika
mana kanchu kankuna ñukata
munawashkaykichirayku. Ashwan ñuka
kankunata munashpaynimimi munash-
kayni runakuna tukushkankichi. Chasna
kankunata akllashkani, kasuwashpayki-
chi ñukashina ali tukunaykichipa.
Chaymantapas akllashkani runa
masikichikunata Yaya Diospa shiminta
yachachinaykichipa, paykunamantapas
shukkuna ñukapi kirinankunapa.
Chasna kasushpa yachachishpa
kawsashpaykichika manami yankachu
kanka. Yachachishkaykichimanta
katiwakkunapas wiñaypa Yaya Dioswa
kawsankakuna. Yapa munani alita
kasuwak tukunaykichipa Yaya Dios
tukuy munashkaynitashina tapushkayki-

chita rurananpa. ¹⁷Chayrayku kankunata kuti rimani: Yuyanakushpa kawsaychi shukwa shukwa kankunapura.

**Jesuska rimarka payta chiknikkuna
runankunatapas
parisichinankunata**

¹⁸Jesúska ñukanchi runankunata yachachishpalla katirka:

Mana riksiwak runakunaka kankunata chiknishpankuna ama manchariychichu. Yuyariychi ñukata puntiru chikniwashkankunata. ¹⁹Kankunaka manami kankichichu ñukata mana riksiwak runakunashina. Ñukami kankunata akllashkani mana riksiwak runakunamanta manana paykunashina kawsanaykichipa. Paykunashina kankichimaka yuyanahumami. Manana paykunashina kahushkaykichiraykumi chay runa masakichikunaka kankunata chikninahun. ²⁰Yuyariychi kankunata rimashkaynita kasna: Shuk runan manami patroyninmanta pasa kanchu. Chasnasinami kankunaka manami ñukamanta pasa kankichichu. Ñukata wañuchinayashpa katiwashpankuna kankunatapas chasnallatatami wañuchinayashpa katinkakuna. Ñukapa rimashkaynita mana kasushpankuna kankunapa rimashkaykichitapas mana kasunkakunachu. ²¹Ñukata kachawakta mana riksishpankuna ñukata kasuwashkaykichirayku chasna kankunata rurankakuna. ²²Ñuka kay allpama shamushkani runakunata yachachinaynipa imashnami Yaya Diosta riksinkakuna. Yachachishkaynita mana kasunayashpankuna uchayu kanahun. Ñuka mana yachachik shamuyinima karka paykunaka manami uchayuchu kanahuma karka. Kunanka yachachishkaynita uyashpankunapas mana chayta kasushpankuna uchankunata manana llakichiypanachu kan.

²³Ñukata chikniwashpankuna Yayaynitapas chikninahunmi. ²⁴Ñuka achka nima maykan atipashkanta chawpinkunapi rurashkani. Chay rurashkaynikunata rikushpankunapas ñukata Yayaynitapas chiknishkakuna. Chayrayku uchayu kanahun. Chay mana atipaypankuna mana ruraynima karka mana uchayuchu kanahuma. ²⁵Chay runakuna ñukanchita chikninahun Yaya Diospa shimin ñawpa killkarishkaka paykunapi paktarinanpa. Kasna nin:

Ñukata yankamanta chikniwarkakuna nishpa.

²⁶Ñuka Yayaynima rishpayni kankunarayku kachasha kankunata sinchikuchik Yaya Diospa Espiritunta. Payka Yayaynimantami kan tukuy shutipata mana llulla kashkata riksichik. Kay allpapi kawsak runakunata Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kanaynita riksichinka. ²⁷Kankunapas runa masakichikunata chayta riksichiychi, runakunata yachachishkaynimanta pacha ñukawa pakta kawsashkaykichirayku.

16 ¹Nami kankunata rimashkani shuk runakuna kankunata chikninankunamanta. Chaymanta rimashkani kankunata sinchikuchik Yaya Diospa Espiritunta kachanaynitas. Tukuy chaykunata rimashkani ñukapi sinchikunaykichipa, ñukamanta mana anchurinaykichipa. ²Israel masinchikunaka kankunata tantarina wasikunamanta wichunkakuna manana paykunawa tantarinaykichipa. Mana chayllatachu kankunata rurankakuna. Ashwan paykunata wañuchishpanchi Yaya Diosta kushichinchi nishpa yuyarishpankuna shuk puncha kankunamanta shukkunata wañuchinkakuna. ³Chasna kankunata rurankakuna, mana ñukata nima Yayaynitapas riksishkankunarayku. ⁴Chasna rimani paykuna

kankunata chiknishpankuna ña rimashkaynita yuyarinaykichipa. Kunankama kankunawa kahushpayni runakuna ñukallata chikniwashkakuna. Chayrayku yachachinata kallarishkaynimanta pacha manara rimashkanirachu kankunata chikninankunamanta.

**Jesuka rimarka Yaya Diospa
Espiritunta kachananta**

⁵Kunanka ñami risha ñukata kachawak Yayaynima. Chasna kashpanpas nima pi kankunamanta tapuwankichichu: ¿Maymata rinki? nishpa. ⁶Rinaynimanta kankunata rimashpayni shunkuykichika llakiywa kichkirishkami kahun. ⁷Chasna llakiywa kichkirishka kahushpaykichipas kuskata kankunata rimani: Alimi kankunarayku Yayaynima rinaynima. Mana rishpaynika kankunata sinchikuchik Yaya Diospa Espiritunka mana shamunkachu kankunapi kawsananpa. Ñuka rishpayni shuti payta kankunama kachasha. ⁸Chasna shamushpan payka runakunata riksichinka imami kan uchaka, chaymanta imashnami Yaya Diosta kasushpa alita kawsanankuna tiyan. Chaymantapas riksichinka uchakunamanta kastigu tiyananta. ⁹Uchamanta riksichinka, ñukata mana kirina, ñukapi mana sinchikuna, uchapa sapin kananta. ¹⁰Chaymanta ali kawsanata riksichinka ñuka tukuy uras Yayayni Diosta kasushpa kawsahushkaynirayku payma rishkaynita yuyachishpa. Chayma rishpayni kankunaka manana ñukata rikuwankichinachu. ¹¹Chaymantapas payka riksichinka uchakunamanta kastigu tiyananta Yaya Diosta mana kasuk runakunata kamachik supaykunapa apun ña kastigarishka kashkanta rikuchishpa. ¹²Ñukapa achka rimanayni tiyawahushpanpas kunan mana ashwanta kankunata rimashanchu. Kankunata ashwanta rimashpaynika manami atipankichichu asirtanata. Chayrayku manara tukuyta yachachishkay-

kichirachu. ¹³Yaya Diospa Espiritun shamushpan kankunata shuti riksichinka tukuy shutipa kashkata. Chaymantapas kankunata yuyachinka tukuyta ñukamanta yachanaykichipa. Tukuy yachachishkaynita kankunata asirtachinka. Nima imata pay kikinpa yuyayninmanta yuyachinkachu. Ashwan Yaya Diosmanta uyashkanllatami kankunata riksichinka. Chaymantapas riksichinka imashnami pasanka silupi allpapi. ¹⁴Kankunata ñukamanta uyashkanta riksichishpan ñuka atun suma yachayyu kanaynita asirtachinka. ¹⁵Tukuy imatami Yayayni Dioska rima chaytami ñukapas rimani shuk yuyayllawa kashkan-chirayku. Chayrayku kankunata rimashkani Espiritunka ñukapa rimashkaynita kankunata asirtachinka nishpa.

**Jesuka runankunata rimarka
llakirishkankunawasha
kushikunankunata**

¹⁶Jesuka rimashpalla katirka:

Shuk ratumantami manana rikuwankichinachu. Chaymanta unaystumantami kutikashka rikuwankichi nishpa.

¹⁷Chasna Jesús rimashpan ñukanchi paypa chunka ish kay runankunamanta shukkunaka tapunakurkanchi:

¿Imatataya ñukanchita rimanayan Yayaynima risha chaymantapas shuk ratumantami manana rikuwankichinachu, chaymanta unaystumantami kutikashka rikuwankichi nishpa?

¹⁸¿Imatataya ñukanchita rimanayan unaystumantami nishpa? Mana asirtanchichu imamantami rimahun.

¹⁹Chasna ñukanchi kwintahushkanchita rikushpan Jesuka musyarirka payta tapunayahushkanchita. Chaypi ñukanchita rimarka:

Kankunata rimashkani unaystumantami manana rikuwankichinachu, chaymanta shuk ratumantami kutikashka rikuwankichi nishpa.

¿Chasna rimashkaynimantachu tapunayawahunkichi?

²⁰Alita uyawaychi. Ñuka wañushpayni kankunaka sinchita llakishpa wakankichi. Chasna kahushpaykichi mana ñukapi kirikkunaka kushilla kankakuna. Kankunaka llakiywa kahushpaykichipas chaymanta kushikunkichimi. ²¹Yuyariychi shuk warmi wawayahushkanmanta. Chay warmika wawayahushpan manchayta nanayta parisin. Wawayashkanwasha manchayta nanayta parisishkanta kunkarin. Wawanta rikushpan atunta kushikun. ²²Chasnashinami kunanka kankunapas manchaywa llakirinkichi. Chasna kahushpaykichipas kutikashka kankunata rikuk shamushpayni atuntami kushikunkichi. Chasna kushikushpaykichi nima pi atipankachu kankunata kutikashka llakiypi churanata. ²³⁻²⁴Kunankama ñukallata tapushkankichi yanapanaynipa. Manara nima imata kuskata Yaya Diosta tapushkankichirachu. Kuti kankunama shamushpayni manana nima imata ñukata tapuwankichinachu. Yaya Dios kikintanami tapunkichi. Munashkaynitashina tapushpaykichika paymi kankunata tukuyi yanapanka kushikushpalla kawsanaykichipa.

²⁵Chaymanta rimarka:

Tukuy kay yachachishkaynikunata manara shutillatachu yachachishkani. Shuk punchami manana chasnalla yachachishkaykichinachu. Chay uras shutillatanami Yaya Diosmanta kankunata yachachisha alita yachanaykichipa. ²⁶Chay punchamanta pacha munashkaynitashina kankuna kikinna Yaya Diosta tapunkichi. Chasna kankuna kikin tapushpaykichimi mana munankichinachu ñuka kankunarayku payta tapunaynipa. ²⁷Yaya Diosmi kankunata yuyan ñukata yuyawahushkaykichirayku chaymantapas paymanta

shamushkaynita kirishkaykichirayku.

²⁸Ñuka Yayayni Diosmanta llukshirkani kay allpama shamunaynipa. Kunanka kay allpata sakihuni paymallatata kutinaynipa.

²⁹Chasna Jesuspa rimashkanta uyashpanchi rimarkanchi:

Kunan shuti asirtaypata rimahunki, manana rimahunkinachu pakashpa rimahukshina. ³⁰Tapunakuhushkanchita mana uyashpaykipas ñukanchita rimashkanki. Chayrayku kunan tukuy imata yachak kahushkaykita yachanchi. Manara tapuhushpanchira yuyarihushkanchita riksinki. Chayrayku Yaya Diosmanta shamushka kashkaykita kirinchi.

³¹Chasna rimashkanchita uyashpan Jesuska aynirka:

Kankunaka nima kunan ñukapi yapa alitarachu kirihunkichi. ³²Ñami wañunaynika paktarihun. Chay urasmi kankunaka karan shuk llaktaykichima kutishpa shikwarinkichi. Ñukataka sapallaynitami sakiwankichi. Chasna kashpanpas manami sapallaynichu kahuni, Yayaynika ñukawa kahushkanrayku. ³³Manara paktarishpanmi tukuy chayta kankunata rimahuni, paktarishpan mana mancharinaykichipa. Munani kushilla kanaykichipa, runaynikuna kahushkaykichirayku. Yaya Diosta mana kasuk runakuna chawpipi kawsahushpaykichira manchayta nanayta llakiyta parisinkichi. Chasna kashpanpas sinchikuriychi yuyarishpaykichi ñuka parisishpayni winsishkaynita millaypata rurachikta.

Jesuska Yayanta mañarka paypi
sinchikukkunarayku

17 ¹Jesuska yachachishkanta tukuchishpan siluma rikushpan Yayanta mañarka: Yayayni, ñami wañunayni punchaka paktarishka.

Runakunata kishpichinaynipa wañushpayni paykunata rikuchiy ñuka wawayki yapa ali kanaynita. Chasna wañunaynipa kachawashpayki paykunaranti wañushpayni ñukapas runakunata yapa ali kanaykita rikuchisha. ²Kan kuwashkanki atun yachayta tukuy runakunata kamachik kanaynipa. Chasna atun yachayyu kashpayni wiñaypa kanwa kawsayta kusha maykankunatami akllashkanki ñukapi sinchikunankunapa. ³Chay kawsayka rimanayan kanta riksishpa riksishpa rishpankuna shuklla shutipa Yaya Dios kashkaykita, ñuka kachashkayki kishpichik wawaykitapas.

⁴Ñuka kay allpapi kawsashpayni tukuy kamachiwashkaykita paktachishkani. Chasna rurashpayni runakunata atun ali yachayyu kanaykita rikuchishkani. ⁵Kunanka Yayayni, churaway kuchuykipi. Kutikashka tukuy manta ashwanta atunyachishpa kushichiyaw, kuti kanaynipa imashnami karkani manara kay allpaka tiyahushpanra. ⁶Ñukata kuwashkayki runaynikunata yachachishkani pimi kanki nishpa. Chay tukuy kanta mana riksik runakunamanta ñukapi sinchikushpankuna paykunata kuwashkanki. Kanpa kashpankuna kunan ñukata kuwashkanki. Shimikita kirishpankuna alita kasushpa kawsanahun. ⁷⁻⁸Paykunatami rimawashkaykita yachachishkani. Rimashkaynita uyashpankuna shunkununapi wakaychashkakuna. Yachashkakuna shutipa kanmanta shamushkaynita. Chaymantapas kirirkakuna ñukata kachawashkaykita. Chayrayku kunanka yachanahun tukuy yachachishkaynika kanmanta kashkanta.

⁹Paykunaraykumi kanta mañani. Manami mañanichu kanta mana riksinyak runakunarayku. Mañanimita wawaykikunaraykulla, maykankunatami

kuwashkanki. ¹⁰Tukuy kanpa wawaykikuna ñukata kasuwanahun. Chasnallatamita tukuy ñukata kasuwakkuna wawaykikuna kanahun. Runa masinkuna rikushpankuna runaynikunata yanapahushkaynita alita rurashpa kawsanankunapa, paykunaka riksinkakuna yapa ali kanaykita. ¹¹Kunanmanta pacha ñukaka manana kawsashannachu uchata rurak runakuna chawpipi. Kutikashka kanwa kawsanaynipa rishpayni kuwashkayki runaynikunaka uchata rurak runakuna chawpipi kiparinkakuna. Yayayni, ucha illa atun yachayyu kanki. Chay atun yachaykiwa, maykantami ñukatapas kuwarkanki, chaywa runaynikunata kuyray mana uchata rurankunapa. Paykunata yanapay shuk yuyayllawa kanankunapa, imashnami kanpas ñukawa shuk yuyayllawa kanki. ¹²Paykunawa kay allpapi kahushpaynira kuwashkayki yachaykiwa kuyrashkani. Chasna alita kuyrashpayni nima pi paykunamanta chinkarishkachu. Ñawpa killkarishkaka paktarinanpa shukllami chinkarishka, maykanmi kanmanta karupi wiñaypa parisina kan.

¹³Kunanka risha maypimi kahunki. Kay allpapi kawsahushpaynira chasna runaynikunarayku kanta mañani kushikushpalla kawsanankunapa, imashnami ñukapas atunta kushikushpa kawsani. ¹⁴Paykunata shimikita yachachishkani. Mana shimikita kasuk runa masinkuna paykunata chikninahun, wawaykikuna tukushpankuna manana paykunawa shuk ayllushina kashkankunarayku. Kanta mana kasukkunawa mana kanahunchu shuk ayllushina, imashnami ñukapas mana paykunawa shuk ayllushinachu kani. ¹⁵Runaynikunarayku mañashpayni manami kanta tapunichu uchata rurak runakunapa chawpinkunamanta

anchuchinaykipa. Kanta mañani paykunata kuyranaykipa supayka millaypata mana rurachinanpa.

¹⁶Paykunaka mana kanahunchu kanta mana kasuk runakunashina, imashnami ñukapas mana paykunashinachu kani.

¹⁷Yayayni, rimashkaykika shutipa kashkata riksichikmi kan. Kanta kasuk runakunata shimikita tukuy uras ashwanta yachachiy manana uchata ruranankunapa, ashwan munashkaykilla rurashpa kawsanankunapa.

¹⁸Ñukata kachawashkanki kay kanta mana riksik runakunata kawsanayniwa yachachinayniwa kanta alita riksichinaynipa. Kunan ñuka paykunata kachani chasnallatata ruranankunapa.

¹⁹Ñuka munashkaykita paktachishpa wañusha paykunata uchankunamanta kishpichinaynipa. Chasna wañusha paykuna shutipa kashkata riksichik shimikita uyashpa kawsashpankuna ñukashina munashkaykita rurashpa kawsanankunapa.

²⁰Mana mañanichu paykunaraykulla. Mañaniami shukkunaraykupas, maykan-kunami paykunapa yachachishkankunata uyashpankuna ñukapi sinchikunkakuna. ²¹Tukuy paykunarayku tapuni shuk yuyayllawa kanankunapa.

Chaymantapas mañani ñukanchiwapas shuk yuyayllawa kanankunapa, imashnami kanpas ñukawa shuk yuyayllawa kanki. Mañaniami chasna kanankunapa, kanta mana riksik runakuna paykunata shukllashina rurashkaynita rikushpankuna kirinankunapa kan shutipa kachawashkaykita.

²²Kan ali yuyayta atun yachayta ñukata kuwashkanki. Chasnallatatami ñukapas runaynikunata ali yuyayta atun yachayta kushkani. Chayta paykunata kushkani shuk yuyayllawa shukwa shukwa kanankunapa, imashnami ñukanchipas shuk yuyayllawa kanchi.

²³Ñuka paykunawa, kan ñukawa shuk yuyayllawa kanchi runaynikuna shuk yuyayyullashina tukunankunapa. Munani chasna tukunankunapa kanta mana riksik runakuna paykunata shukllashina rurashkaynita rikushpankuna kan shutipa kachawashkaykita yachanankunapa, chaymantapas yachanankunapa ñukata yuyawashkaykishina runaynikunatapas yuyanaykita.

²⁴Yayayni yapa yuyawanki.

Chayrayku manara kay allpata rurashpaykira ali yuyayta atun yachayta kuwashkanki kanwa pakta tukuyapa amun kanaynipa. Yapa munani kuti kanpi kashpayni kuwashkayki runaynikunaka ñukawa kanankunapa. Munani tukuyanta ashwanta atunyachiwashkaykita kushikushpa wiñayparayku rikunankunapa. ²⁵Yayayni, tukuyapa alita rurakmi kanki. Mana alita rurak runakuna manami kanta riksinahunchu. Ñuka shuti tukuy uras kanta alita riksini. Runaynikunapas alita yachahanun kan kachawashkaykita. ²⁶Paykunata riksichishkani atun yachaytu yapa paykunata yuyak kanaykita, chaymantapas katishami chasna kanaykita riksichishpa. Chayta rurani paykunapas yuyanakushpa shukwa shukwa kawsanankunapa, chaymantapas runa masinkunata yuyashpa imashnami kan ñukata yuyawanki. Chasna kawsashpankuna ñuka tukuy uras paykunawa kasha. Chasna nishpa Jesuska Yayanta ñukanchi runankunarayku mañarka.

Jesusta apirkakuna

(Mt. 26.47-56; Mk. 14.43-50;

Lk. 22.47-53)

18 ¹Mañashkanwasha Jesuska ñukanchi chunka shuk runankunawa pakta chay mikushkanchi wasimanta llukshirka. Jerusalén llaktamanta rirkanchi chay kuchupi

kahuk wayku Sedrón shutiyu chimpama. Chaypi tiyarka shuk chakra tarpu kaspikunawa. Chay chakrapi yaykuranchi. ²Chaypi achka kuti tantaripayanchi. Chasna kashpan Judas, pimi Jesusta apichinan karka, chay chakrata riksirka. ³Chaypi kahushpanchi Judaska achka suntalukunawa Yaya Diospa wasinta kuyrakkunawapas paktamurka. *Saserdotekunapa apunkuna *fariseokunapas chay kuyrakunata Judaswa kacharkakuna. Ña tuta kashpan lamparinkunawa, chaymantapas llachapata mapawa armachishkata watashpa kaspipi sintichishkakunawa paktamurkakuna. Apamurkakuna lansankunata sablinkunata. ⁴Jesuska yachashpan tukuy imashnami payka pasanka, paykunata tinkuk rirka.

Chaypi tinkuk rishpan tapurka:

¿Pitata maskahunkichi?

⁵Paykunaka aynirkakuna:

Nasaretmanta runa Jesustami maskahunchi.

Jesuka rimarka:

Ñukami kani^e nishpa.

Payta apichihuk Judaspas chay apik runakunawa pakta kahurka. ⁶Jesuka ñukami kani nishpa rimashpan chay apik runakunaka washankunama kutirishpa allpama urmarkakuna.

⁷Chaypi Jesuska kutikashka tapurka:

Rimawaychi ¿pitata maskahunkichi?

Paykuna kutikashka rimarkakuna:

Nasaretmanta runa Jesustami.

⁸Jesús kuti aynirka:

Ñami rimashkani ñukami kani.

Ñukata maskawahushpaykichika kay katiwahuk runakunata sakiychi rinankunapa.

⁹Chasna Jesuska rimarka Yayanta mañashpan rimashkanshina paktarinnanpa: Kuwashkayki runaynikunata

alita kuyrashpayni nima pi chinkarishkachu nishpa. ¹⁰Chaypina Pedropa shuk sablin tiyashpan sumakta pitishpa wañuchisha nishpa pithushpan shuk runa Malko shutiyupa kuskan parti rinkrinta pitirka. Chay rinkrin pitiy tukushka runaka saserdotenchikunapa atun apupa runanmi karka. ¹¹Chaypi Jesuska Pedrota rimarka:

Churay chay sablikita maypimi kahurka. Yayayni munan wañuchiwanankunapa. Chasna kashpan mana munanichu nima pi kishpichiwananpa.

Jesusta Anasma pusharkakuna

(Mt. 26.57-58; Mk. 14.53-54;

Lk. 22.54)

¹²Chasna Jesuska Pedrota rimashpan chay suntalukunapa apunkunaka kamachirkakuna Jesusta apishpa watanankunapa. Jesusta watashpankunapa chay suntalukunapa chay Yaya Diospa wasinta kuyrakkunawa pakta pusharkakuna. ¹³Chay wata Kaifás *saserdotenchikunapa atun apu karka. Rukun Anaska chay uras paykunapa atun apu kashkanmanta llukshishka kashpanpas apulla karka. Chayrayku Jesusta puntiru pusharkakuna Anaspa wasinma saserdotenchikunapa atun apu Kaifaspa rukun kashkanrayku. ¹⁴Chay Kaifasmi manara Jesusta apishpankuna tantaylla yuyarishpa kwintak atun apunchikunata kunarka kasna: Ashwan ali kama shuk runalla tukuy runakunaranti wañunanpa, mana tukuy ñukanchi israel runakuna wañunanchipa nishpa.

Pedroka Jesusta

mana riksinichu nirka

(Mt. 26.69-70; Mk. 14.66-68;

Lk. 22.55-57)

¹⁵Jesusta Anasma pushashpankuna ñukapas Pedropas katiranchi. Jesusta

apikkuna payta pushashpa rishpankuna ñukaka washalla yaykurkani chay apupa wasin pampan rumikunawa rurarishka wasikunawa kincharishkapi. *Saserdotekunapa atun apupa riksiwashkan kashpayni mana arkawar-kakunachu yaykunaynipa. ¹⁶Pedroka punku mayanpi kiparirka. Mana ñukawa pakta yaykushpan punkuma kutirkani. Chay atun apupa riksisshkan kashpayni punkuta kuyrak warmiwa kwintak rirkani Pedrota yaykuchinay-nipa. Chasna kwintashpayni payta yaykuchirkani. ¹⁷Chaypi punkuta kuyrak warmika Pedrota tapurka:

¿Manachu kanki chay apishkanchi runawa purik?

Pedroka payta aynirka:

Manami chay runawa purikchu kani nishpa.

¹⁸Chiri kashpan chay atun apunchipa runankuna Yaya Diospa wasinta kuyrak-kunapas chay kincharishkapi shinkiku-nawa ninarkakuna. Muyukta shayarish-pankuna kunuhurkakuna. Pedropas paykunawa pakta kunuhurka.

Israel runakunapa atun apunkuna

Jesusta tapurkakuna

(Mt. 26.59-66; Mk. 14.55-64;

Lk. 22.66-71)

¹⁹Jesusta Anaspa puntanpi shayachishpankuna chay punturu *saserdotenchikunapa atun apu kashkanmanta llukshishkaka payta tapurka:

¿Imashna kashpaykitaya runakunaka kanta katinahun? ¿Imamantata yachachinki?

²⁰Jesuka payta aynirka:

Ñuka nima ima uras pakalla yachachishkanichu. Tukuy uras runaku- napa rikushkankunapi tantarina wasiku- napi *Yaya Diospa wasinpipas yachachishkani. ²¹Chasna kashpan

¿imaraykutaya ñuka sapallaynita tapuwahunki? Tapuy yachachishkayni runakunata imatami yachachishkani. Paykunami rimashkaynita yachanahun.

²²Chasna Jesuska chay atun aputa mana alita tapushkanta rimashpan shuk chaypi shayahuk Yaya Diospa wasinta kuyrak runa payta waktarka:

¿Chasnachu ayninchi saserdotenchiku- napa atun aputaka? nishpa.

²³Jesuka aynirka:

Rimashkaynika mana ali kashpanka rimaway imatami mana alitachu rimashkani. Rimashkaynika ali kashpanka ¿imaraykutaya waktawash- kanki?

²⁴Chasna Jesuska rimashpan Anaska payta kacharka ishkanti makin watarishkata saserdotenchikunapa atun apu Kaifasmana.

Pedroka kutikashka Jesusta mana riksinichu nirka

(Mt. 26.71-75; Mk. 14.69-72;

Lk. 22.58-62)

²⁵Anás Jesusta tapuhushpanra Pedroka kahurkara kunushpa nina kuchupi. Chaypi chay atun apupa runankunaka payta tapurkakuna:

¿Manachu kanki chay apishkanchi runawa pakta purik?

Pedroka kuti aynirka:

Manami chay runawa purikchu kani nishpa.

²⁶Chay atun apupa runankunamanta shuk runan Malkopa ayllun karka, maykanpatami Pedroka rinkrinta pitirka. Payka kuti Pedrota tapurka:

¿Manachu kanta rikushkani apishkan- chi runawa pakta chay tarpu kaspikuna chakrapi? Chaypimi kanta rikurkani.

²⁷Kuti Pedroka aynirka:

Manami chay runata riksinichu nishpa. Chasna rimahushkanllapi atallpaka kantarka.

Jesusta Pilatoma pusharkakuna

(Mt. 27.1-2,11-26; Mk. 15.1-10;
Lk. 23.1-5,17-19)

²⁸Pakarihushkanpi apunchikunaka Jesusta aparkakuna Kaifaspa wasinmanta *romano apunchipa atun kamachinan wasima. Romano runakuna ñukanchi israel runakunata winsishpankuna chaypi churarkakuna shuk paykunamanta ñukanchikunata kamachik runata. Chaypi paktashpankuna apunchikuna manami romano apunchipa wasinpichu yaykurkakuna. Yaykunahuma karka chay mana israel runapa wasinpi, mana paktachinahumachu karka ñukanchi israel runakunapa kasunanchi killkarishkakunata. Chay wasipi yaykunahuma karka mana atipanahumachu karka ñukanchi israel runa masinkunawa tantarinata *Paskua punchakunata pasanankunapa.

²⁹Chasna kashpan chay romano apunchi *Pilatoka wasinmanta llukshirka paykunawa kwintananpa. Paykunata tapurka:

¿Imatata kay runaka rurashka?

³⁰Chaypi paykunaka aynirkakuna:

Kay runa millaypata mana rurak kamaka, manami kanma pushamunchimachu karka.

³¹Pilatoka paykunata aynirka:

Kankunapa kamachishka killkapi riman imashnami kastiganaykichi tiyan shuk millaypata rurak runata. Chayta kasushpa kankuna kikin kay runata kastigaychi.

Apunchikuna aynirkakuna:

Kankuna romano runakuna mana munankichichu nima pita kastigashpa wañuchinanchipa nishpa.

³²Romano runakuna millaypata rurakkunata kruspi klabashpa wañuchipayahun. Chayrayku Jesusta romano apunchima pushashpankuna wañuchi-

chinanpa, Jesuspa rimashkanka paktarirka imashnami wañunka nishpa. ³³Apunchikunawa kwintashkanwasha Pilatoka kuti wasinpi yaykurka. Chaypi Jesusta kayashpan tapurka:

¿Shutipachu kanki israel masakikunapa Atun Apu?

³⁴Jesuska aynirka:

¿Kan kikin yuyaynikimantachu chayta tapuwanki? Mana kashpaka ¿shukkunachu ñukamanta chasna rimashkakuna?

³⁵Pilatoka rimarka:

Ñukaka manami kanichu israel runa. Kan kikinpa allpaykimanta runa masakikuna *saserdotekunapa apunkuna kanta kuwashkakuna. ¿Ima millaypatata rurashkanki?

³⁶Jesuska aynirka:

Ñukaka mana kanichu kay allpapi kamachik apukunashina. Kay allpapi apukunashina kamachinimaka runaynikuna kuntraynikunawa makanakunahuma apukuna mana apiwanankunapa. Mana kay allpapi kamachik apukunashinachu kani paykunashina kamachinaynipa.

³⁷Chaypi Pilatoka tapurka:

Atun apu kanki, ¿manachu?

Jesuska aynirka:

Ari, alita rimawashkanki atun apu kanaynita nishpa. Ñuka kay allpapi wawayarishpayni shamushkani runakunata shutipa kashkata rimanaynipa. Maykankunami yachachishkayni shutipa kashkata kirinahun, paykunaka ñukata kasushpa kawsanahun.

³⁸Pilatoka aynirka:

Mana yachanichu imarami chay shutipa kashkaka.

Chasna rimahushkanllapi kutikashka kanchama llukshirka apunchikunawa kwintananpa. Chaypi apunchikunata rimarka:

Ñukaka mana tarinichu millaypa rurashkanta kay runapata.

³⁹Chaymanta tukuy chaypi tantarishka kahuk runakunata rimarka:

Karan wata Paskua punchakunapi shuk kastigachihushkayni runata kacharichinaynipa tapushkaykichita kacharichipayani. Chasna kashpan ¿munankichichu kay wata kay atun apuykichita kacharichinaynipa?

⁴⁰Chaypi kaparishpa aynirkakuna: ¡Mana paytaka kacharichiychu! ¡Barrabasta kacharichiy!

Barrabaska romano runakunata piñarik karka. Chasna kashpan runakunata wañuchishpa kawsapayarka.

Jesuska wañunan tiyan nirkakuna

(Mt. 27.13-14, 20-31;

Mk. 15.4-5, 11-20; Lk. 23.13-25)

19 ¹Chay achka runakuna mana munashpankuna Jesusta kacharichinanpa *Pilatoka suntalunkunata kamachirka Jesusta asutinankunapa shuk kirukunawa rurarishka karawa. Chasnamu shuk mana alichaypa uchayu runata manarapas kruspi klabashpankuna rurapayanahun. ²Chasna asutishpankuna chay suntalukunaka kashamanta llawtuta rurashpankuna atun apupa tawasampatashina umanpi churarkakuna. Chaymantapas shuk atun apupa puka churarinenta asichishpa churachirkakuna. ³Payta shuk atun aputashina kayllayashpankuna asichishpa saludarkakuna:

¿Shamushkankichu israel runakunapa Atun Apu?

Chasna nishpankuna uyanpi sakmarkakuna.

⁴Chaypi kutikashka Pilatoka llukshirka wasinmanta apunchikunawa kwintanapa kasna nishpa:

Rikuychi, kay runata llukshichihushkaynita. Puntaykichipi churahuni yachanaykichipa manami kay runapi tarishkanichu nima shuk mana ali rurashkanta nishpa.

⁵Chaypi Jesuska kanchama llukshirka chay kashamanta rurarishka tawasampatashina umanpi churachishkankunawa, chay atun apupa suma puka churachishkankunawa. Payta rikuchishpa Pilatoka rimarka:

Kaykaya rikuychi kay runata nishpa.

⁶Kanchama llukshishkata rikushpankuna *saserdotekunapa apunkuna Yaya Diospa wasinta kuyrakkunapas kaparirakuna:

¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!
¡Kruspi klabashpa wañuchichiy!

Pilatoka aynirka:

Kankuna apaychi kruspi klabanaykichipa. Ñukaka manami tarinichu nima shuk millaypa rurashkanta kay runapata.

⁷Chaypi apunchikuna payta rimarkakuna:

Ñunanchipa tiyan shuk kamachina. Chay kamachinanchipi riman: Maykan runami yanka riman Yaya Diosmi kani nishpa, chay runaka wañunan tiyan. Kay Jesuska Yaya Diospa Wawanmi kani yanka nishpa rimashkanrayku wañunan tiyan.

⁸Pilatoka chasna Jesús Yaya Diospa Wawanmi kani nishkanta uyashpan yapa mancharirka. ⁹Kutikashka wasinpi yaykushpan Jesusta kayachishpan tapurka:

¿Maymantataya kanki? nishpa.

Jesuska chunlla uyarka. ¹⁰Chasna mana aynishpan Pilatoka payta rimarka:

¿Manachu ñukata ayniwanki? Ñuka munashpaynika kamachinima kanta kruspi klabashpankuna wañuchinankunapa. Chaymantapas munashpaynika kamachinima kanta kacharinankunapa. ¿Manachu chayta yuyarinki?

¹¹Chaypi Jesuska aynirka:

Yaya Dios mana munamaka nima imata atipawankimachu ruradata. Chasna kashpan maykanmi kanta

kuwarka, payka kanmanta ashwan uchayumi kan.

¹²Chaymanta pacha Pilatoka ashwanta maskarka payta kishpichinanpa. Mana munashpankuna apunchikunaka kaparirkakunalla:

¡Kan kishpichishpaykika chay runata mana kankichu *romano tukuymanta atun apuykita kasuk! Ñukanchi israel runakuna kankunapa winsishkaykichi kanchi. Chasna kashpan maykan runa masinchipas kay Jesusshina atun apunchi kanayan ñukanchikunata kankunamanta kishpichinanpa, chayka romano tukuymanta atun apuykupa kuntranmi kan.

¹³Pilatoka chasna rimashkankunata uyashpan kamachirka Jesusta apak rinankunapa. Chaymanta tiyarirka chay tiyarinapi maypimi apirishka runakunata tapupayan. Chay tiyarinaka karka shuk rumikunamanta suma rurarishka chushapi, *hebreo shimipi Gabata shutiyu. ¹⁴Shuk puncha pishihushpanra *Paskua punchakunarayku chawpi puncha parti Jesusta Pilatopa puntanpi churarkakuna. Pilatoka yacharka chay apukunaka mana shutipa yuyarishkankunata Jesús israel runakunata kishpichik atun apunkuna kananta. Shutipa apunkuna kananta yuyarinahuma karka, manami payta kunahumachu karka. Chayta yashashpan apunchikunata pukllachishpa rimarka:

Kaykaya rikuychi Atun Apuykichita.

¹⁵Chasna rimashpan apunchikunaka kaparirkakuna:

¡Wañuchichiy! ¡Wañuchichiy! ¡Kruspi klabachiy!

Pilatoka paykunata aynirka:

¿Imashnataya yuyarinkichi? ¿Ñuka kankunata winsishka romano runakunamanta kashpayni munankichichu kankuna kikinpa Atun Apuykichita wañuchichinaynipa?

Chaypi saserdotekunapa apunkunaka aynirkakuna:

Ñukanchipa mana tiyanchu ashwan atun apunchika, romano tukuymanta atun apuykimi ñukanchipapas atun apunchika.

¹⁶Chaypi Pilatoka ari nishpanna Jesusta paykunata kurka kruspi klabachinankunapa.

Jesusta kruspi klabachirkakuna
(Mt. 27.32-38, 55-56; Mk. 15.21-27, 40-41; Lk. 23.26-38, 48-49)

*Pilatoka apunchikunata ari nishpan klabachinankunapa suntalunkunaka Jesusta aparkakuna. ¹⁷Krusninta markachishpankuna apashpa rirka chay Jerusalén llaktamanta kanchama. Payta pusharkakuna Wañushkapa Uman shutiyu lumama. *Hebreo shimipi shutinka kan Gólgota. ¹⁸Chaypina Jesusta kruspi klabarkakuna, chaymantapas ishkay runakunata karan shukta shuk kruspi chaypi wañunankunapa. Chay runawa pakta kruskunata shayachishpankuna Jesusta chay ishkay runakuna chawpinkunapi churarkakuna. ¹⁹Chasna Jesús kruspi klabarishkata shayachishpankuna Pilatoka shuk killkarishkata churachirka: Kayka Jesús Nasaretmanta israel runakunapa Atun Apunkunami nishpa. ²⁰Jesusta Jerusalén llakta mayanpi kruspi klabashpa wañuchihurkakuna. Chay atun llakta kuchupi kashpan achka israel runa masinchikuna chay kruspi churashkankuna killkarishkata leyirkakuna. Kimsa shimikunapi killkarishka karka, hebreo, *latino, *griego shimipi. ²¹Chaypi *saserdotenchikunapa apunkunaka chay killkarishkata leyishpankuna Pilatota rimarkakuna:

Ama killkachiychu israel runakunapa Atun Apunkuna nishpa. Kasna killkachiy: Kay runaka rimarka: Ñukami kani israel runakunapa atun apunkuna nishpa.

²²Pilatoka paykunata aynirka:

Maykantami killkachishkani, chayka chasnalla kiparinan tiyan.

²³Suntalukunaka Jesusta kruspi klabashkankunawasha llatanachishkan-kuna churarinankunata apirkakuna. Likishpankuna chay chusku suntalukuna karan shuk shuk pitikunata paykuna kikinrayku aparkakuna. Ukupi churarinanllata mana likirkakunachu. Chay churarinanka muyukta awarishka karka. Mana sirarishkachu karka. ²⁴Chasna suma rurarishka kashpan suntalukunaka kwintarkakuna paykunapura:

Ama likishunchichu. Akuychi swirtinchita kamashunchi pishi apanka nishpa.

Chasnapi Yaya Diospa ñawpa killkachishkanka paktarirka kasna nishkaka:

Churarinaynita likishpankuna karan shuk runa shuk pitikunata aparka. Ukupi churarinaynitaka apishpankuna swirtinkunata kamarkakuna pishi apanka nishpa.

²⁵Chay Jesuspa krusnin mayanpi chusku payta katik warmikuna kahurkakuna. Shuk karka Jesuspa maman, shukka mamanpa ñañan. Chaymanta karka Kleofaspa warmin Maria shutiyu, shukka karka Magdala llaktamanta Maria shutiyu.

²⁶Jesuska mamanta ñukatapas rikushpan kuchunpi kahushkanchita, mamanta ñukata ñawinwa rikuchishpa rimarka:

Paymi kiparin wawaykishina.

²⁷Chaymantapas ñukata mamanmanta rimawarka:

Paymi kiparin mamaykishina nishpa.

Chasna rimawashpan Jesuspa mamanta pusharkani chay urasmanta pacha wasinipi kawsananpa.

Jesuska ña wañurkana

(Mt. 27.45-50; Mk. 15.33-37;

Lk. 23.36-37, 46)

²⁸Chaymanta Jesús yachashpan tukuy Yayan Diospa kamachishkanta ña paktachihushkanta rimarka:

Upyanayanimi nishpa.

Chasna rimarka ñawpa Yaya Diospa shuk killkachishkanka paktarinanpa.

²⁹Chaypi tiyarka shuk uchilla tinaha agru *vinuwa. Chay vinuwa shuk suni kaspipi watarishka utkuta upyachirkakuna. Chayta Jesuspa shiminpi tupachirkakuna upyananpa. ³⁰Jesuska chay agru vinuta tsunkashpa upyashpan sinchita rimarka:

Yayayni, ñami tukuy kamachiwashkaykita paktachishkani nishpa.

Chasna rimashkanwasha umanta warkuchishpan pay munay wañurka.

Shuk suntalu Jesusta lansawa tuksirka wañushkachu nishpa

³¹Jesuska kruspi wañushpan *Paskua punchakunarayku alicharinankuna puncha karka. Chay Paskua punchakuna kallarinan punchaka tukuy *samana punchakunamanta ashwan atun samana puncha kapayan. Chay atun samana puncha kallariyapan ña intika yaykuhushkanpi. Mana munarkakunachu chay puncharayku kruspi wañushka runakunapa aychankunaka chayllapi kiparinankunapa. Chayrayku apunchikunaka *Pilatota tapurkakuna kruspi klabarishkakunapa chakinkunata pakichinanpa utkalla wañunankunapa. Chaymantapas tapurkakuna chasna utkalla wañushpankuna aychankunata chay chishillapi krusmanta uraykuchinankunapa. ³²Chasna tapushkankunarayku Pilatoka suntalunkunata kacharka chakinkunata pakinankunapa. Puntiru chay ishkey Jesuswa pakta kruspi klabarishkakunapa chakinkunatara pakik rirkakuna. ³³Jesusta kayllayashpankuna chakinta pakinankunapa rikurkakuna ña wañushka kahushkanta. Chayrayku chakinta mana pakirkakunachu. ³⁴Ashwan shuk suntalu kushtillan partipi lansawa tuksirka. Chasnallapi

yawarka yakuka llukshirka. ³⁵Tukuy chaykunata ñuka Juan kikin ñawiniwa rikurkani. Shutipa rikushkaynita rimani kankunapas Jesukristupi sinchikurinaykichipa. ³⁶Imashnami Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi riman:

Mana nima shuk tulluta payta pakinkakunachu nishpa.

Chasnashinami paktarirka. Chayrayku suntalukunaka nima shuk Jesuspa tullunta pakirkakunachu. ³⁷Chaymanta pas shuk parti Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi riman:

Shuk puncha atunta llakirishpa yuyarinankuna tiyan payta taksishkankunata nishpa.

Jesuspa aychanta urku uchukupi churashpa taparkakuna

(Mt. 27.57-61; Mk. 15.43-47;
Lk. 23.50-56)

³⁸Chaypi tiyarka shuk apunchi José shutiyu Arimatea llaktamanta. Payka Jesusta kirik runa karka. Chasna kashpanpas mana munarkachu nima pi yachananpa apu masinkunata manchashkanrayku. Chay runaka *Pilatoma rirka tapunanpa Jesuspa aychanta allarishka urku uchukupi churashpa tapananpa. Pilatoka arí nishpan Jesuspa aychanta apak rirka churashpa tapak rinanpa. ³⁹Chay *fariseo Nikodemopas Joseta yanapak rirka. Paymi karka maykanmi shuk tutapi Jesuswa kwintananpa shamurka. Chay runaka paktashpan kimsa chunka kilo parti mishkinlla asnak yapa chaniyu wikita apamurka. Chay wikika mirra kaspipa áloe kaspipa wikinwa chapurishka karka. ⁴⁰Chaypi Joseka Nikodemowa Jesuspa aychanta chay wikipi armachishkan ñañu lllachapawa wankurkakuna. Chasna ñukanchi israel runakuna wañushkakunawa rurapayan-chi chaymanta urku uchukupi churashpa

tapananchipa. ⁴¹Jesusta kruspi klabashkankuna parti tiyarka shuk chakra tarpu kaspikunawa. Chay chakrapi tiyarka shuk urku maypimi shuk parti allarishka karka wañushkakunata churashpa tapananchipa. Mushu uchku kashpan chaypi manara wañushkakunata churahurkakunarachu. ⁴²Jesús wañushkan mayanllapi kashkanrayku chaypi utkalla paypa aychanta churashpa taparkakuna, atun samananchi puncha ña kallarinan kashkanrayku.

Jesuska kawsarirka

(Mt. 28.1-8; Mk. 16.1-8; Lk. 24.1-12)

20 ¹*Samana puncha kayantima manara alita pakarihushpanra Magdalamanta Maria rikonapa rirka Jesuspa aychanta urku uchukupi churashkankunata. Chaypi paktashpan rikurka churashkankuna punku atun rumiwa taparishkaka anchuchirishka kahushkata. ²Uchku ukuma illata rikushpan kallpa shamurka rimananpa maypimi Pedro ñukapas Jesuspa yapa yuyashkan runan kahurkanchi. Chaypi ñukanchita rimarka:

¡Ñukanchita yachachikpa aychantami churashkankuna uchkumanta apashkakuna! Kunanka manami yachanchichu maypimi churashkakuna.

³Chasna rimashkanta uyashpanchi Pedro ñukapas kallpa rirkanchi Jesuspa aychanta churashkankuna uchkuma. ⁴Ishkanti parihi kallparkanchi. Ñuka Pedromanta ashwan sinchita kallpashpayni puntiru paktarkani. ⁵Chay churashkankuna uchukupi paktashpayni kumurishpa punkumantalla ukuma rikurkani. Payta wankushkankuna lllachapallata rikurkani. ⁶Washaynilla Pedropas paktamurka. Payka ñukata pasamuwashpan Jesuspa aychanta churashkankunakama yaykurka. Chaypi paypas Jesusta wankushkankuna ñañu lllachapallata rikurka. ⁷Chaymantapas

rikurka Jesuspa umanta wankushkankuna llachapata. Manami chay shuk wankushkankuna llachapawa pakta karkachu. Shuk parti kahrurka suma alicharishka. ⁸Chasna Pedro churashkankuna uchukupi yaykushpan ñukapas yaykurkani. Jesusta wankushkankuna llachapata aychan illata rikushpayni kawsarishkanta kirirkani. ⁹Chay uras manara asirtarkanchirachu Yaya Diospa ñawpa killkachishkanta: Payka wañushkanmanta kawsarinan tiyan nishpa. ¹⁰Chayta rikushkanchiwasha chay wasimallata kutirkanchi.

Jesuska Mariata rikurirka

(Mk. 16.9-11)

¹¹Pedro ñuka Jesuspa aychanta churashkankuna uchkuma kallpa rishpanchi Mariaka washata katimurka. Ñukanchi kutishpanchi payka uchku mayanpi kaparishpa wakashpa kiparirka. Chasna wakahushpan kumurishpa ukuma rikurka. ¹²Chaypi rikurka ishkay *angelkuna yura churarishkakunata. Maypimi Jesuspa aychanta churarkakuna chaypi tiyarishka kahurkakuna. Shukka uman parti tiyahurka, shukka chakin parti. ¹³Chaypi chay ishkay angelkunaka payta tapurkakuna:

¿Imaraykuta wakahunki?

Payka aynirka:

Apashkakunami ñukanchita yachachikpa aychanta. Mana yachanichu maypichari churashkakuna.

¹⁴Chasna rimashpan tikrarirka. Chaypi shuk runata rikurka. Mana yacharkachu chay runa Jesús kananta. ¹⁵Chaypi Jesuska payta tapurka:

Pani, ¿imaraykuta wakahunki? ¿Pitata maskahunki? nishpa.

Payka chay tarpu kaspikunata kuyrak runa kananta yuyarishpan payta rimarka:

Turi, kan paypa aychanta apashpaykika rimaway maypimi churashkanki, chaymanta apak rinaynipa.

¹⁶Chaypi Jesuska shutinpi rimarka Maria nishpa.

Shutinta uyashpan alita tikrarishpan rikurka. Jesusta riksishpan *hebreo shimipi rimarka:

Yachachik, kanchu kanki nishpa.

¹⁷Maria makinta apik rishpan Jesuska payta rimarka:

Kachariway. Mana arkawaychu Yayaynima rinaynipa. Manara payma rishkanirachu. Kanka riylla, wawkinikunata rimakriy Yayaynima ña rina kahushkaynita. Ñukapa Yayaynika kankunapapas Yayaykichimi. Ñukapa Yaya Diosnika kankunapapas Yaya Diosnikichimi.

¹⁸Chasna Jesuspa rimashkanta uyashpan chay Maria Magdala llaktamanta warmika ñukanchi Jesuspa runankunata rimak shamurka payta rikushkanta. Chaymantapas ñukanchita rimarka Jesuspa tukuy rimashkanta.

Jesuska runankunata rikurirka

(Mt. 28.16-20; Mk. 16.14-19;

Lk. 24.36-49)

¹⁹Chay *samana puncha kayantima tutayahushpan ñukanchi Jesuspa runankunaka shuk wasipi tantarishka kahurkanchi. Apunchikunata manchashpanchi punkuta sumakta taparkanchi. Chay suma taparishkanchi wasipi yaykushpan Jesuska chawpinchipi shayarishpan rimarka:

Yaya Dios kankunata kushillayachichun mana manchashpa kawsanaykichipa.

²⁰Chasna rimashkanwasha ñukanchita makinta kushitillantapas rikuchirka, litrankunata rikushpanchi pay kananta riksinanchipa. Ñukanchita yachachik kananta riksishpanchi atunta kushikurkanchi. ²¹Chaypi Jesuska kutikashka rimarka:

Yaya Dios kankunata kushillayachichun mana manchashpa kawsanaykichipa. Yayayni Dioska ñukata

kachawashka payta mana riksik runakunata kawsanayniwa yachachinayniwa payta riksichinayniwa. Kunan ñuka kankunata kachani chasnallatata ruranaykichipa.

²²Chasna rimashkanwasha ñukanchi parti pukurka kasna nishpa:

Kay kachahushkayni Yaya Diospa Espiritunta shunkuykichipi yaykuchiy-chi. ²³Chasna Yaya Diospa yachayninwa kashpaykichi paypa yuyarishkanta riksinkichi. Chasna kashpan maykan runakunatami rimankichi uchaykichikunamanta llakichirishka kankichi nishpa, paykunataka Yaya Dioska uchankunamanta llakichinkami. Maykan runakunatami rimankichi uchaykichikunamanta mana llakichirishkachu kankichi nishpa, paykunataka Yaya Dioska manami uchankunamanta llakichinkachu.

**Tomaska Jesús
kawsarishkata rikurka**

²⁴Jesús ñukanchita chasna rikurishpan Tomaska mana chaypichu karka. Paypas ñukanchi chunka ishkay Jesuspa runankunamanta karka maykantami rimapayanchi ishkay wawayarishka.

²⁵Tomaska ñukanchipi paktamushpan payta rimarkanchi:

Ñukanchita yachachiktami rikushkanchi nishpa.

Payka ñukanchita mana kirishpan aynirka:

Mana rikushpaynika klabu makinpi yaykushka uchkuta kushtillanpi tuksishkankuna uchkuta, chaymantapas mana llankashpaynika manami kawsarishkanta kirishanchu.

²⁶Shuk semanamanta kuti chay wasipi tantariranchi. Chaypi Tomaspas ñukanchiwa pakta kahurka. Punku sumakta taparishka kashpanpas Jesuska kutikashka yaykurka. Chawpinchipi shayarishpan rimarka:

Yaya Dios kankunata kushillayachichun mana manchashpa kawsanaykichipa nishpa.

²⁷Chaymanta Tomasta rimarka:

Makinita alita rikuk shamuy.

Makikita satiy kay klabu yaykushkapi. Chaymantapas tuksiwashkankuna kushtillaynipi makikita satiy. Ama kaychu mana kirik runakunashina. Wañushkaynimanta kawsarishkaynita kiriy.

²⁸Chaypi Tomaska payta riksishpan rimarka:

Amuyini kanki, Yaya Diosnimi kanki nishpa.

²⁹Chasna uyashpan Jesuska kutikashka payta rimarka:

Rikuwashpaykirami kawsarimushkaynita kirishkanki. Kushilla kankakuna maykan runakunami mana rikuwashpankunapas kawsarimushkaynita kirinahun.

**Kay killkaka imaraykumi
killkarishka kan**

³⁰Kay killkapi mana killkashkanichu Jesuspa tukuy rurashkanta. Killkashkaynimanta ashwan achka nima ima uras rikushkanchita rurashka ñukanchi paypa runankunata Yaya Diospa yachayninwa kahushkanta rikuchinanpa.

³¹Tukuy maykantami killkashkani, killkashkanimi Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta kirinaykichipa, chaymantapas Yaya Diospa Wawan kananta. Kankunarayku killkashkani kirishpaykichi Yaya Dios munashkanshina shutipa kawsayta tarinaykichipa.

**Jesuska kanchis paypa
runankunata rikurirka**

21 ¹Chaymanta kanchis ñukanchi Jesuspa runankunaka Galilea allpama kutiranchi. Chaypi shuk parti

Tiberias^f kucha mayanpi kahushpanchi Jesuska kutikashka ñukanchita rikurirka. ²Chaypi kahurkanchi Simón Pedro shutiyu, shukka Tomás maykantami rimapayanchi ishkay wawayarishka, shukka Natanael Galileapi kahuk Kaná llaktamanta runa, chaymanta ñuka wawkiniwa Sebedeopa wawan-kuna, chaymantapas ishkay ashwan Jesuspa runankuna karkanchi. ³Pedroka ñukanchita rimarka:

Rediyak rishara nishpa.

Chasna rimashkanta uyashpanchi aynirkanchi:

Ñukanchipas rinayanchimi kanwa.

Chasna paywa rishpanchi botipi uraykurkanchi. Pakarikta rediyashpan-chipas nima shuk challwata apirkanchi-chu. ⁴Ña pakarihushkapi botillapi kahushpanchira shuk runata yaku mayanpi shayahukta rikurkanchi. Ñukanchika mana yacharkanchichu Jesús kananta. ⁵Payka ñukanchita tapurka:

Wawkikuna, ¿mana apishkankichi challwata?

Ñukanchika aynirkanchi:

Mana, nima shukta apishkanchichu.

⁶Chasna rimashpanchi payka aynirka: Redikichita kachariyichi botikichipa kuskan parti. Chaypimi apinkichi.

Payta kasushpanchi redinchita kacharirkanchi. Chaypi achka challwakunata wishishpanchi mana atiparkanchichu redinchita uraykuchinata.

⁷Chaypi Jesusta riksishpayni Pedrota rimarkani:

Payka ñukanchita yachachikmi nishpa.

Chasna rimashkaynita uyashpan Pedroka tarawanpanpa llatanashkan churarinanta churarishpan yakupi saltarka waytashpa Jesusta tinkuk

rinanpa. ⁸Botinchi shuk pachak metro tiyu mayanmanta chawpipi kashpan ñukanchi botinchipi kiparikkunaka redinchita achka challwakunawa aysachishpa tiyu mayanpi paktarkanchi. ⁹Botinchimanta tiyuma llukshishpanchi shuk shinkikunawa nina sintihushkata rikurkanchi. Chay nina awapi challwaka chayahurka. Chaymanta tiyarka pan. ¹⁰Chaypi ña Pedropas tiyu mayanpi paktarka. Jesús parti rina kashpanchi payka ñukanchita rimarka:

Kunalla apishkaykichi challwakunamanta shukkunata apamuychi nishpa.

¹¹Chayta uyashpan Pedroka botinchipi uraykushpan redita challwakunanti tiyu mayanma aysamurka. Chay redipi kahurkakuna shuk pachak pichka chunka kimsa atun challwakuna. Yapa achka challwakuna kashpankunapas redinchika mana likirirkachu. ¹²Jesuka chaypi ñukanchita rimarka:

Mikup shamuychi nishpa.

Ña ñukanchita yachachik kashkanta yachashpanchi nima pi munarkanchichu tapunata ¿pita kanki? nishpa. ¹³Jesuka panta apishpan ñukanchita kayllayashpan kurka mikunanchipa, chaymanta challwatapas. ¹⁴Kayka kimsaynin kuti karka Jesús wañushkanmanta kawsarimushkanwasha ñukanchita rikurishkanka.

Jesuka Pedrowa kwintarka

¹⁵Mikushkanchiwasha Jesuska Pedrota ñawpa shutinpi rimashpan tapurka:

Juanpa wawan Simón ¿kanka yuyawankichu ashwan kay shuk runaynikunamanta?

Pedroka aynirka:

Ari Amuyini, kan yachanki kanta yuyahushkaynita.

^f Chay kuchapa shuk shutinka kan Galilea kucha, shuk shutinka kan Genesaret kucha

Chaypi Jesuska nirka:

Imashnami obehakuna shuk kuyrakta munanahun mana pantanankunapa nima chinkarinankunapa chasnashinami runaynikunapas shuk kuyrakta munanahun. Kanka kuyray ñukapi sinchikuk runakunata.

¹⁶Chaymanta kutikashka tapurka:

Juanpa wawan Simón ¿kanka yuyawankichu ashwan kay shuk runaynikunamanta?

Pedroka kutikashka chasnallatata aynirka:

Ari Amuyuni, kan yachanki kanta yuyahushkaynita.

Chaypi Jesuska kutikashka rimarka:

Kuyray ñukapi sinchikuk runakunata.

¹⁷Chaymanta kimsaynin kuti Pedrota tapurka:

Juanpa wawan Simón, ¿kanka yuyawankichu ashwan kay shuk runaynikunamanta?

Kimsaynin kuti payta yuyawankichu nishpa tapushkanta uyashpan Pedroka yapa llakirishpan aynirka:

Amuyuni, tukuyta yachak kashpayki kanta yuyahushkaynita yachanki.

Chaypi Jesuska kutikashka payta aynirka:

Kuyray ñukapi sinchikuk runakunata.

¹⁸Alita uyaway. Musu kashkayki uras churarishkaykita wataripayarkanki purihushkaykipi kanta mana arkananpa. Chasna munashkaykita puripayarkanki. Ashwanta rukuyashpayki makikita alsanki kanta llakichinankunapa. Shukkunana kanta watashpankuna mana llakichishpa apirishkata pushankakuna maymami mana rinayankichu.

¹⁹Chaytaka rimarka asirtachinanpa imashnami Pedroka parisishpa wañunan

karka. Chasna Yaya Diosta kasushkanrayku wañushpan runakunata rikuchinankarka Yaya Diosta yapa yuyashkanta. Chaymanta Jesuska payta rimarka:

Ñukata kirishpalla katiway nishpa.

²⁰Pedroka tikrarishpan ñukata rikuwarka washa shamuhushkaynita. Ñuka Jesuspa yapa yuyashkan runan karkani. Manara Jesús wañushpanra paypa pakta mikuhushkanchi uras paypa kuchunpi kahushpayni tapurkani: Amuyuni, ¿pita kanta apichinka? nishpa.

²¹Ñukata rikuwashpan Pedroka Jesusta ñukamanta tapurka:

Amuyuni, ¿imashnata payka tukunka?

²²Chaypi Jesuska payta aynirka:

Munashpaynika pay kawsananta kutimunayni punchakama ¿imaraykuta yachanayki tiyan? Kanka ñukapi kirishpa katiwaylla.

²³Chasna rimashpan Jesuspa chunka ishka runankunamanta shuk runan masinikuna paykunapura rimarkakuna:

Manashi Juanka wañunkachu nishpa.

Jesuska mana chayta rimashpanpas chasna yuyarirkakuna. Payka rimahurkami: Munashpaynika pay kawsananta kutimunayni punchakama ¿imaraykuta yachanayki tiyan kanka? nishpa.

Chayllata killkashkanani ñuka Juan Jesuspa runan. ²⁴Chayllata killkashwashka chay rikushkanta. Ñukanchi kirik masinkunaka yachanchimi paypa rimashkanka shutipa kananta. ²⁵Tiyan achka Jesuspa rurashkankuna maykantami mana killkashkanchichu. Tukuyta shukllankama shukllankama killkanchima karka yuyarini killkashkanchi killkakunaka mana paktanahumachu karka kay allpapi.

JESUSTA KATIKKUNAMANTA KWINTAK KILLKA

Lukas killkarka Jesuspa
rimashkanta Yaya Diospa Espiritun
shamunanmanta

1 ¹Ñuka Lukas kan Teofilorayku
killkani: Munashkayni Teófilo:
Ñuka puntiru killkashkaynipi kanta
killkarkani Jesuspa tukuy rurashkanta,
yachachishkantapas, kallarithkanmanta
pacha siluma sikanankama. Kunan
kutikashka killkahuni. ²Jesuska manara
siluma sikahushpan payta katikkunata
akllarka paypa shiminta yachachinanku-
napa tukuy runakunata. Yaya Diospa
Espiritun Jesusta yachachishpan chay
akllashkan runankunata kamachirka
imatami rurankuna tiyan. Chayman-
tana Yaya Dioska Wawanta siluma
sikachirka.

³Wañushkanwasha kawsarishpan
manara siluma sikahushpanra Jesuska
chusku chunka punchata runankunata
rikurirka. Chasna rikurishpan achka
chikan chikan rurashkanwa paykunata
riksichirka wañushkanmanta shutipa
kawsarishka kananta. Chaymantapas
katirkalla rimashpa imashnami Yaya
Diospa ali kamachinanka kay allpapi
nishpa. ⁴Chasna paypa runankunawa
tantaylla kahushpanra Jesuska
paykunata rimarka:

Kutishpaykichi Jerusalemama
llukshinkichirachu. Chayllapi chapaychi
Yaya Diospa Espiritun paktanankama,

Yaya Dios ñawpa rimashkanshina,
maykantami ñukapas kankunata
rimarkani. ⁵Bawtisak Juanka yakuwa
runakunata bawtisarka. Ashwan shuk
punchakunamantami Yaya Dioska
kankunata paypa Espiritunta kushpa
shunkuykichita aliyachinka.

Jesuska siluma sikarka

⁶Shuk puncha runankunaka
kutikashka Jesuswa pakta kahushpan-
kuna tapurkakuna:

Yaya Jesús, ¿kunanchu kanka Israel
allpanchipi atun apunchi tukunki?
Imashnami ñawpa atun apunchikuna
ñukanchikunata tukuy kuntranchiku-
nata winsishpa alita kamachipayarka-
kuna, chasnallatata ¿kunanchu
ñukanchikunata kishpichishpa
kamachinki?

⁷Chasna tapushpankuna Jesuska
aynirka:

Kankunaka chaytaka mana yachanayki-
chi tiyanchu. Yaya Diosmi yachayninwa
ñukata atun aputa rurawanka, ima
punchachari pay munan. ⁸Chasna kashpan-
pas Yaya Diospa Espiritun shamushpan
kankunata ashwan yachayta kunka sinchi
kanaykichipa, ñukamanta rimakkuna.
Chasna kashpaykichimi Jerusalén llaktapi
tukuy Judea allpapipas ñukamanta
rimankichi. Chaymanta *Samaria allpama
tukuy parti kay allpapi ñukamanta rimak
rinkichi.

⁹Chasna rimashkanwasha paykuna rikuhushkankunallapi Jesuska kallariirka awayanata siluma. Rikuhushkankunapi puyuka arkarka payta, manana atiparkakunanachu rikunata. ¹⁰Chasna sikahushkanta rikuhushpankuna kunkaymanta ishkay runakuna yura churarishkakunaka kuchunkunapi rikurirkakuna. ¹¹Chaypina rimarkakuna:

Galileamanta runakuna, ¿imaraykuta awama rikurayahunkichi? Nami Jesuska siluma sikashka. Chay Jesusllata, maykantami Yaya Dioska siluma sikachishka, imashna rihushkanta rikushkankichi, chasnallatatami kuti shamunka kay allpama.

Matiasta akllarkakuna Judasranti

¹²Chaypina Jesuspa akllashkan *apostol-kunaka Olivos urkumanta kutimurkakuna Jerusalén llaktama. Chay urkuka Jerusalén kuchupi karka, *samana pucha purina tupullapi. ¹³Jerusalenpi paktashpankuna shuk wasipi yaykurkakuna, awaniru kawitupi sikashpankuna tantarirkakuna. Chaypi kahurkakuna Pedro, Juan, *Santiago, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, *Mateo, Alfeopa wawan Santiago, Simón, maykantami rimapayana-hun *Selote, chaymanta Santiagopa wawan Judas.^a ¹⁴Tukuy paykuna shuk yuyayllawa tantaripayana-hun Yaya Dioswa kwintanan-kunapa. Chasnallatata paykunawa tantarishka karkakuna Jesuspa wawkin-kuna, maman Mariapas, ashwan shuk warmikunapas.

¹⁵Chay punchakunapi shuk pachak ishkay chunka Jesusta kirik runakuna tantarishka kahurkakuna Yaya Dioswa kwintanan-kunapa. Shuk pucha Pedroka shayarirka rimanapa:

¹⁶Wawkinikuna paninikuna, ñawpa killkarishkaka paktarinan karka. Yaya

Diospa Espiritun ñawpa atun apunchi Davidta Judasmanta killkachirka, maykanmi Jesusta apichirka. ¹⁷Judaska ñukanchiwa pakta Jesuspa akllashkan karka Yaya Diospa shiminta rimashpa purinanchipa. ¹⁸Jesusta apichishkan-rayku apishkan kullkita kutichishpan chaywa shuk allpata rantirkakuna. Chaymanta Judaska wañuchirinayash-pan awamanta uray sinka partikta chunchulin shikwakta urmashpan wañurka. ¹⁹Jerusalemanta runakuna chayta yachashpankuna Judaspa kutichishkan kullkiwa rantishkankuna allpata Yawar Allpa nishpa shutiyachir-kakuna. Paykunapa shiminkunapi Aséldama ninahun.

²⁰Salmos killlkapi Judasmanta kasna killkarishka kan:

Chay mana ali rurakpa wasinka chusha kiparinka. Nima pi chaypi kawsankachu.

Chaymantapas riman:

Shuk runana chay wañushka runapa tarawananta ruranan tiyan nishpa.

²¹⁻²²Chasna kashpan kay kirikkuna-manta shuk runa yaykunan tiyan Judasranti ñukanchishina Jesuspa kachashkan runan tukunanpa. Payka kanan tiyan shuk runa, maykanmi Juan Jesusta bawtisashkanmanta pacha ñukanchiwa pakta tukuy Jesuspa rurashkankunata rikushka, tukuy yachachishkankunata uyashka, chaymantapas maykanmi Jesuspa wañushkanta, kawsarishkanta, siluma sikashkantapas rikushka. Chay runaka Jesuspa kawsarishkanta ñukanchishina rikushkanrayku ñukanchiwa pakta runakunata rimak tukunan tiyan.

²³Pedro chasna rimashpan chay tantarishka runakunaka ishkay runaku-

nata akllarkakuna paykunamanta shuklla akllarishka kananpa. Shuk karka José, paypa shuk shutinka Barsabás, shuk shutinpas Justo karka. Chaymanta shukka karka Matias. ²⁴⁻²⁵Chasna shutinkunata killkashkankunawasha Yaya Diosta mañarkakuna kasna nishpa:

Yaya Dios, kanmi tukuy shunkunchita riksinki. Ñukanchita rikuchiy kay ishkey runakunamanta maykantata akllashkanki Judasranti shimikita yachachik runa tukunanpa. Judaska uchata rurashkanrayku manana ñukanchiwa pakta kanmanta yachachinnachu. Wañushpan rirka maypimi parisinka wiñaypata.

²⁶Mañashkankunawasha ishkey rumistukunawa swirtinkunata kamarkakuna yachanankunapa maykantami Yaya Dioska akllashka. Chasna rurashpankuna Matiaska akllarishka karka. Chay punchamanta pacha Matiaska chay chunka shuk Jesuspa shiminta yachachik apostolkunawa pakta apostollatata tukurka.

Yaya Diospa Espiritun shamurka

2 ¹Pichka chunka puncha Jesuspa kawsarishkanmanta israel runakunapa *Pentekostés shutiyu puncha karka. Chay punchapi tukuy Jesusta kirikkuna tantarishka kahurkakuna shuk wasillapi. ²Kunkaymanta sinchita silumanta uyarimuhukta uyarkakuna sinchi wayratashina. Chay tantarishka kahushkankuna wasipi tapakta uyarkakuna. ³Chaypi kunkaymanta rikurkakuna karan shukpa umanpi nina sintihuktashina. ⁴Chaypina Yaya Diospa Espiritun paykunata tukuy yuyachishpan kallarrirakuna rimanata chikan chikan shimikunata, mana yachashkankunata, Yaya Diospa Espiritun paykunata atipachishkanshina.

⁵Chay Pentekostés punchapi achka Yaya Diosta kasuk israel runakuna tukuy allpakunamanta shamushpankuna

Jerusalenpi kahurkakuna. ⁶Chay sinchita uyarimuhukta uyashpankuna achka runakuna mancharishpankuna tantarirkakuna. Chaypina uyarkakuna Jesusta kirikkunata karan shukpa shiminkunapi rimahukkunata. ¿Imashnataya paykunaka shiminchikunata yachakushkakuna? nishpa mancharirkakuna.

⁷Yapa mancharishpankuna paykunapura tapunakurkakuna:

Kay rimak runakunaka ¿manachuya Galileamanta kanahun? ⁸¿Imashnataya uyanchi karan shuk ñukanchikunapa wawamanta pacha rimananchi shimita rimahukkunata? ⁹Kaypika tukuy allpakunamanta runakuna achka tantarishka kahunchi. Shukkunaka Partia allpamanta kanahun, shukkunaka Media allpamanta, Elam allpamantapas, Mesopotamia allpamantapas, Judea allpamantapas, Kapadosia allpamantapas, Ponto allpamantapas, chasnallatata shukkuna Asia allpamantapas shamushkakuna. ¹⁰Shukkunaka Frigia allpamanta, Panfilia allpamantapas, Egipto allpamantapas, Libia allpamantapas Sirene allpa mayanmanta shamushkakuna. Chasnallatata *Roma llaktamantapas runakuna kayma shamushkakuna Yaya Diosta mañanan-kunapa. Shukkunaka kikin israel runakunami kanahun, shukkunaka israel runakunapa yachachishkanta kasukkunami kanahun. ¹¹Shukkunaka Kreta islamanta kaypi kahunkuna. Arabia allpamanta runakuna kaypillatata kahunkuna. Chasna kashpanpas karan shuk uyanchi kikin shiminchita rimahushkankunata. Tukuy paykuna Yaya Dios suma atun yachayninwa rurashkankunata kwintahushkankunata uyanchi.

¹²Tukuy mancharishpankuna mana yacharkakunachu imatami yuyarinkakuna. Chaypi tapunakurkakuna:

¿Ima ninayantaya kay tukuy shiminchikunata yachashkankunaka?

¹³Chasna kashpanpas shukkunaka asichirkakuna:

Kaykunaka machashkami kahunkuna, chayrayku chikan shimikunata rimahun-kuna nishpa.

Pedro Yaya Diospa rimashkanka paktarishkanmanta yachachirka

¹⁴Chaymanta chay chunka shuk *apostolkunawa pakta Pedroka shayarishpan sinchita rimarka:

Tukuy allpakunamanta israel masinikuna, Jerusalenpi kawsakkunapas alita uyaychi. Kay pasashkakunamanta asirtachishkaykichi. ¹⁵Mana machashkachu kahunchi, imashnami kankuna yuyarihunkichi. Tutamantarami kahunchi. Chay uraska nima maykan machanchu. ¹⁶Ashwan Yaya Diospa yachayninwa yachachik Joelpa ñawpa rimashkanmi paktarishka. ¹⁷Joel kasna killkarka:

Yaya Dioska riman: Allpa tukurinan punchakunapi Espirituynita tukuy runakunama kachasha. Chasna Espirituynita kachashpayni kari wawaykichikunata, warmi wawaykichikunatapas yuyachishpayni shiminita rimankakuna. Musu wawaykichikuna muskuypishina rikuchinaynita rikunkakuna. Yaya rukuykichikunatapas muskuy-ninkunapi rimasha. ¹⁸Chaymantapas chay punchakunapi tukuy ñukata kasuk karikunama warmikunamapas Espirituynita kachasha. Chaypimi paykunaka kwintashkaynita rimankakuna. ¹⁹⁻²⁰Manara atun yachaynita rikuchinayni puncha paktarishpan allpapi silupi manchaypatami rikuchisha.

Allpapi runakuna wañunakunankunamanta yawar tiyanka, atun ninakuna tiyanka, chaymanta puyushina kushni. Intika amsayanka, killaka pukayanka yawarshina.

²¹Chasna kashpanpas maykanpas rimawashpan Yaya Dios, uchaynikunamanta llakichiyaw nishpa, ñukaka llakichishpa kishpichishami nishpa.

²²Israel masinikuna, uyaychi kay rimanaynita. Yachankichimi Yaya Dios yanapashpan chay Nasaret llaktamanta Jesús atun yachaywa achka ruranakunata, achka suma mana atipaypakunata, Yaya Diospa yachayninwa nima uras rikushkanchita rurashkanta. Chaykunawa rikuchirka Yaya Diosmanta shamushkanta. ²³Chasna kashpanpas Yaya Dios rimashkanshina chay Jesusta apishpaykichi pusharkanchi *romano apukunama. Kankuna millaypata rurak runakunata kamachishpaykichi Jesusta kruspi klabashpa wañuchichirkankichi. ²⁴Chasna wañuchishpaykichipas Yaya Dioska payta atun parisinamanta kishpichishpa wañushkanmanta kawsachirka. Mana munashkachu wañushka kiparinanpa, chayrayku payta kawsachirka. ²⁵Chayta atun apunchi David wañu Jesuspa kuti kawsarinanmanta ñawpa killkarka kasna:

Tukuy uras Yayayni Diosta rikushkani puntaynipi ñukawa kahukta. Ñukawa kuskayni parti kashpan nima imapas manchachiwanchu.

²⁶⁻²⁷Wañushpayni kanka almaynitaka mana sakinkichu wañushkakunata wakaychapani. Ñuka munashkayki runa kashpayni wañushpayni nima

aychaynika ismunkachu. Chay-rayku yapa kushilla kahuni, tukuy shunkuynimanta pacha kushilla takihuni. Wañushpay-nipas alita samasha, yachash-payni shutipa kawsarinaynita. ²⁸Yachachiwashkanki kanwa kawsanaynita. Kanmi ñukawa kahushpayki kushichiwanki nishpa.

²⁹Wawkinikuna, shutipa rimashkaykichi yayanchi ruku Davidmanta. Pay wañurka. Wañushkanwasha paypa aychanta allarishka urku uchukupi churashpa taparkakuna. Chay tapashka uchkuta kunankama rikunchi. ³⁰Chasna kashpan David chay Salmos killkapi mana kwintashkachu pay kikinmanta. Payka Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashpan manara wañuhushpan Yaya Dios shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa payta rimashpan kay paktachinan shimita rimarka:

Miraykimantami shukta churasha kanshina israel runakunapa atun apu kananpa nishpa.

³¹Davidka ñawpamanta pacha rikuhukshina yacharka chay apuka Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kananta. Chaymantapas yacharka chay Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kuti kawsarinanta. Chasna yachashpan paymantami rimarka: Payka manami kiparinkachu wañushkakunata wakaychanapi, nima aychan ismunkachu nishpa.

³²Chay Jesustaka Yaya Diosmi wañushkanmanta kawsachirka. Tukuy ñukanchi chayta rikushpanchi paymanta kankunata rimahunchi.

³³Kunan Yaya Dios paytaka sikachishpan paypa kuskan partima churashka,

paywa pakta tukuyta kamachinanpa. Ñawpa rimashkanshina Yaya Dios payta Espiritunta kushpan Jesusna ñukanchita kushka, imashnami rikushkankichi uyashkankichi. ³⁴⁻³⁵David mana rimarkachu pay kikinmanta. Mana Davidpa aychanka siluma sikarkachu. Chasna kashpan Davidka Salmos killkapi^b nirka:

Yaya Dioska kamachiwakta rimarka: Tiyariy kuskayni parti kamachinaykipa ñukawa pakta, tukuy kanta chiknik runakunata winsinaynikama kanta kasunankunapana nishpa.

³⁶Kunanka tukuy kankuna israel masinikuna sumakta yachanaykichi tiyan, chay kruspi klabashpa wañuchishkaykichi Jesusta Yaya Dioska atun apu kananpa churashka, chaymantapas ñukanchita Kishpichik kananpa.

³⁷Chasna Pedropa rimashkanta uyashpankuna runakuna shunkunkunapi musyarkakuna sinchita waktay tukushkatashina, atun uchata rurashkankunarayku. Chasna kashpan Pedrotta, shuk apostolkunatapasp tapurkakuna:

Wawkinikuna, kunanka ¿imatata rurananchi tiyan Yaya Dios ñukanchita llakichinanpaka?

³⁸Chasna tapushpankuna Pedroka aynirka:

Karan shuk kankunamanta mana ali rurashkaykichita yuyarishpaykichi sakiychi Yaya Diosta kasushpa kawsanaykichipana. Jesukristuta katik tukushpa bawtisariychi. Chasna rurashpaykichimi runakunata rikuchinkichi Yaya Dios uchaykichita llakichishkanta. Chaymanta payka Espiritunta kankunata kunkami. ³⁹Chasnami ñawpa

^b Rikuy kastellano Bibliapi Salmos 110.1, chaymanta inkapi Markuspa Killkashkan Killkapi 12.36

kankunata rimarka. Kunanmi chay rimashkanka paktarihun. Kankunata, kankunapa miraykichikunatapapas, karupi kawsakkunatapapas, maykankunatami Yayanchi Dioska kayanka paypa wawankuna kanankunapa, chaykunatapapas Espiritunta kunkami.

⁴⁰Chasna nishpan ashwan shuk rimanakunawapas Pedroka paykunata yachachirka. Chasnallatata paykunata kunarka:

Anchuriychi kay mana ali kawsak runakunamanta nishpa.

⁴¹Chasna Pedro yachachishpan chay punchalla kimsa waranka runakuna rimashkanta kirishpankuna bawtisarikakuna. Chaypina chay punturu kirik tukushkakunawa tukuy uras tantarirkakuna. ⁴²Tukuy chay kirikkunaka apostolkunapa yachachishkankunata uyashpa paktachishpa kawsapayanahun. Shukwa shukwa yanapanakushpa kawsapayanahun. Yaya Diosta mana sakishpa mañapayanahun. Tantarishpankuna Jesús paykunarayku wañushkanmanta kawsarishkanmantapas yuyarishpa panta pakishpa mikupayanahun.

Imashnami punturu kirikkunaka kawsapayarkakuna

⁴³Chay uras *apostolkunaka achka suma mana atipaypakunata, Yaya Diospa yachayninwa runakuna nima ima uras rikushkankunata rurarkakuna. Yaya Dios paykunata yanapashpan rurashkankunata rikushpankuna tukuy runakuna yapa mancharirkakuna. ⁴⁴Tukuy kirikkunaka parihu shuk yuyayllawa kawsapayanahun. Paykunapa charishkaka tukuyrayku kapayan. ⁴⁵Shukta pishihushpan shukka paypa tiyapushkanta rantichishka chay mana tiyapuhukta yanapananpa. Chasna paykunapura yanapanakurka-

kuna maykantachari pishipayan.

⁴⁶Karan puncha Yaya Diosta mañanan-kunapa paypa wasinpi tantaripayana-hun. Chasnallatata paykunapa wasinku-napi tantaripayanahun Jesús paykuna-rayku wañushkanta yuyarishpa panta pakishpa mikunankunapa. Ali yuyaywa kushikushpa shuk mikunakunatapapas tantaylla mikupayanahun. ⁴⁷Yaya Diosta atunyachishpa kushichishpa kawsapayanahun. Chasna kashpan tukuy Jerusalemipi kawsak runakunaka paykunamanta yuyarirkakuna ali kanankunata. Karan puncha Yaya Dioska ashwan runakunata kishpichishpa kirikkunata achkayachirka.

Mana purinata atipak runata Pedro Juanwa ampirkakuna

3 ¹⁻²Karan puncha Pedroka Juanwa ish kaymanta ripayanahun *Yaya Diospa wasinma mañanan-kunapa. Shuk puncha ña chishiyahushkapi rihushpankuna tarirkakuna shuk mana purinata atipak runata. Chay runaka wawayarishkanmanta pacha chasna karka. Karan puncha ayllunkunaka tiyachipayanahun Yaya Diospa wasin Suma shutiyu punkupi yaykuhuk runakunata kullkita tapunanpa, chaywa atipananza kawsanata. ³Pedroka Juanwa Yaya Diospa wasinpi yaykuhushkankunapi chay mana purinata atipakka paykunatapapas kullkita tapurka. ⁴Chaypi payta alita rikushpankuna Pedroka rimarka: Rikuy ñukanchita.

⁵Chasna Pedro nishpan chay unkushka runaka paykunata rikuhushpan yuyarirka kullkitachari kuwahunkuna nishpa.

⁶Chaypi Pedroka rimarka:

Mana tiyawanchu kullkinika. Ashwan ñuka kanta yanapashkaykimi. Nasaretmanta Jesukristu kamachiwashpan kanta rimani: Atariy puriyana.

⁷⁻⁸Chasna rimashpan kuska makinmanta apishpan chay runata atarichirka. Chayllapi chakin mukuka aliyashpan saltashpa shayarirka, kallalarirka purinatana. Unkushka kashkanmanta ampirishpan Pedrowa Juanwa Yaya Diospa wasinpi yaykurka. Kushilla musyashpan salta salta rurashpan purirka. Yaya Diosta atunya-chishpa kushichishpa puririrka. ⁹⁻¹⁰Tukuy chaypi kahukkunaka chasna ampirishkanta Yaya Diosta atunya-chishpa kushichishpa purihukta rikushpankuna mancharirkakuna.

¿Manachu kay runaka mana purinata atipak kashpanra Yaya Diospa wasin Suma shutiyu punkupi tiyariyayarka kullkita tapunanpa? nishpa rimarkakuna.

¹¹Chay ampirishka runaka mana sakirkachu Pedrota Juantapas. Yaya Diospa wasinpi Salomón shutiyu wasipi kahushpankuna tukuy runakuna chayta yachashpankuna mancharishpankuna chayma kallparkakuna paykunata rikunankunapa.

**Pedro runakunata yachachirka
Yaya Diospa wasinpi Salomón
shutiyu wasipi**

¹²Pedro chay achka runakunata rikushpan kallalarirka yachachinata: Israel masinikuna, ¿imaraykutaya kay ampirishka runata rikushpaykichi mancharinkichi? ¿Imaraykutaya ñukanchita rikunkichi yuyarishpa kikin yachayninchiwa kay runata ampishkan-chitashina? Mana kikin yachayninchi-wachu, nima Yaya Diosta mañak kashkanchiraykuchu kay runaka ña ampirishka, ashwan Yaya Dios kikinmi aliyachishkanrayku ña purihun. ¹³Chay Yaya Diosninchi, maykantami yaya rukunchikuna wañu Abraham, Isaak, Jakob kushichinahun, chaymi Wawan

Jesusta tukuyipi kamachikta rurarka. Chasna kashpan Wawanpa yachayninta ñukanchita rikuchirka, payta kirishkan-chirayku yanapashka chay unkushkata ampinanchipa. Chay Jesustami kankunaka apunchikunata kurkankichi wañuchichinaykichipa. *Romano apu *Pilato Jesusta kacharichinayashpan kankunaka mana munarkankichichu kacharichinanpa. ¹⁴Jesuka Yaya Diospa munashkan ali kawsak runami karka, mana uchata rurak. Chasna kashpantata mana munarkankichichu Pilato payta kacharichinanpa, ashwan tapushkankichi payranti shuk wañuchik runatana kacharichinanpa. ¹⁵Chasna rurashpaykichi wañuchirkankichi maykanmi ñukanchita kawsayta kun. Chasna wañuchishpaykichipas Yaya Dioska payta wañushkanmanta kawsachirka. Chayta rikushpanchimi kankunata rimanchi.

¹⁶Chasna kashpanmi chay Jesuspi sinchikushpanchi kay riksishkaykichi rikuhushkaykichi runata aliyachishka. Jesús yanapashpan paypi sinchikushpanchi kay runaka sumakta ampirishka, imashnami kunan payta rikuhunkichi.

¹⁷Ña yachani, kankuna wawkinikuna, apunchikunapas mana alita yachashpaykichi Jesusta wañuchirkankichi.

¹⁸Chasna rurashkaykichiwa Yaya Dioska ñawpa rimashkanta paktachirka. Payka ñawpa yachayninwa yachachikkunata yuyachishpan kasma rimashkanta killkarkakuna. Kachanayni Kishpichikta parisichishpa wañuchinkakuna nishpa. Chay shimimi kunan paktarishka.

¹⁹Chasna kashpan kuti yuyariychi. Uchata rurashkaykichita sakishpaykichi Jesustana kirishpa kasuychi. Chasnashpaykichimi Yaya Dioska kankunata llakichishpan uchaykichimanta pichanka. ²⁰Chasna tukushpaykichi Yaya Dioska kankunata shunkuykicipi

samachishpa sinchikuchinka. Chaymantapas Jesusta kachanka kankunarayku Kishpichik kananpa, imashnami ñawpa rimarka chasna. ²¹Kunan Jesuska silupira kiparinan tiyan Yayan Dios tukuyta alichanankama, chay ñawpa paypa yachayninwa yachachikkuna rimashkankunashina. ²²Moisés wañupapas ñawpa Jesusmanta rimarka yaya rukunchi wañukunata kasna:

Yaya Diosmi kachanka shuk ñukashina paypa yachayninwa yachachikta. Payka israel masinchi kanka. Paypa tukuy rimashkanta kasunaykichi tiyan. ²³Maykanmi mana chay Yaya Diospa yachayninwa yachachikta kasunchu, Yaya Diospa akllashkan runakunamanta wiñayparayku anchuchiy tukunka nishpa.

²⁴Chaymantapas Samuelmanta pacha tukuy Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna manara paktarishpan ña rimarkakuna kay kawsahushkanchi punchakunapi pasahushkamanta.

²⁵Kankunarayku Yaya Diospa yachayninwa yachachik yaya rukunchi wañukunapa rimashkankunaka ñami paktarishka. Kankunama Yaya Dioska chay kishpichikta kacharka ñawpa rimashkantashina. Yaya rukunchi wañukunata Yaya Diospa ñawpa alichanan rimashkanka kankunarayku karka. Kasnami yaya rukunchi Abraham wañuta rimarka:

Shuk kanpa miraymanta runawa yanapasha tukuy kay allpapi kawsak runakunata nishpa.

²⁶Kunanka Yaya Dioska Wawanta wañushkanmanta kawsachishpan puntiru kankunama kacharka yanapananpa, ucha rurashkaykichita sakishpaykichi Yaya Diostana kasunaykichipa.

Apukuna Pedrota Juanta apirkakuna

4 ¹Pedro Juanwa yachachishpa kahushkankunapi paykunapa *saserdotenkuna, Yaya Diospa wasinta kuyrakkunata kamachikpas, shuk *saduseokunapas shamurkakuna. ²Pedroka Juanwa runakunata yachachihurkakuna, Jesús kuti kawsarishkanrayku tukuy wañushka runakunapas kuti kawsarinkakuna nishpa. Chasna yachachihushkankunarayku apukunaka yapa piñarishpankuna Pedrokunama shamurkakuna. ³Chasna piñarishpankuna paykunata apirkakuna. Ña chishiyahushkanrayku apukuna mana tutapi tantarinayashpankuna karsellapina satirkakuna chaypi pakarinankunapa. ⁴Manara karselpi churashpankuna Pedropa yachachihushkanta uyashpankuna achka runakuna Jesuspi sinchikurkakuna. Chasna kirikkunaka achkayashpankuna karikunalla pichka waranka parti karkakuna.

Pedro mana manchashpachu Jesusmanta rimarka

⁵Chay kayantimana Jerusalenpi israel runakunapa apunkuna, israel masinkunata kamachik rukukuna, Moisespa killkashkanta yachachikkunapas tantarirkakuna Pedrokunata tapunankunapa. ⁶Chaypi kahurkakuna *saserdotenkunapa atun apu Anás, chaymanta ayllunkuna Kaifás, Juan, Alejandro, tukuy shuk ayllunkunapas. ⁷Chasna tantarishpankuna kacharkakuna pushak rinankunapa Pedrota Juantapas karselmanta. Pushashpankuna puntankunapi shayachirkakuna tapunankunapa:

¿Pita kankunata kamachishka chasna runanaykichipa? ¿Ima yachaywata ampishkankichi chay unkushkata? nishpa.

⁸⁻⁹Chasna piñarishpa tapuhushpankuna Pedroka Yaya Diospa Espiritun payta tukuyupi yuyachishpan mana manchashpa paykunata aynirka:

Apukuna, ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas, ñukanchita tapunkichi alita rurahushkanchimanta ¿imashnata chay mana purinata atipakta ampishkankichi? nishpa.

¹⁰Tukuy kankuna, israel masinikuna, puntaykichipi rimahushkaynita uyaychi. Nasaretmanta Jesukristumi kaypi shayahuk runata aliyachishka, mana ñukanchichu aliyachishkanchi. Kankuna chay Jesusta kruspi klabashpa wañuchirkankichi. Chasna kashpanpas Yaya Dioska payta kawsachirka.

¹¹Ñawpamanta pacha killkarishka kan kasna: Wasita rurakkunaka shuk rumita wichushpankuna chayta wasi amuka kutikashka apirka churananpa chay wasinta tukuy rumikunamanta sinchikuchik rumi kananpa. Chay Jesuska chay tukuy rumikunamanta sinchikuchik rumishinami kan. Kankunami kankichi wasita rurakkunashina. Wañuchishkankichi Jesusta, imashnami chay wasita rurakkunaka wichushkakuna chay ali rumita. Chay Jesustami Yaya Dioska akllashka atun apunchi kananpa.

¹²Jesusllami ñukanchita Kishpichik kan. Ashwan shukka mana tiyanchu tukuy uchanchikunamanta pichakka. Jesusllami ñukanchita atipan kishpichinata wiñaypa wañuymanta.

Apukunaka mana yacharkakunachu imatami rurankakuna Pedrowa Juanwapas

¹³Chasna Pedro Juanpas mana manchashpa rimahushpankuna apukunaka yuyarirkakuna: Kay runakunaka mana yapa yachakushkachu kanahun. ¿Imashnataya chay tukuyta yachanahun? Paykunaka yapa suma

yachakkunami kanahun nishpa. Chasna mancharishpankunapas yacharkakuna Jesuspa runankuna kashkankunata.

¹⁴Chay ampirishka runapas paykunawa kahukta rikushpankuna manana atiparkakunachu nima imata rimanata.

¹⁵Chasna kashpan chay apukunaka kamachirkakuna Pedrokunata llukshichinankunapa chay tantarishka kahushkankunamanta. Chaywasha paykunapura kwintarkakuna:

¹⁶¿Imatataya kunanka rurashunchi chay runakunataka? Tukuy Jerusalemipi kawsakkuna yachanahun paykuna chay suma mana atipaypata rurashkankunata. Mana atipanchichu rimanata kankunaka llullachiysiki kankichi nishpa. ¹⁷Chasna kashpan manana ashwan runakuna Jesusmanta uyanankunapa, chay apishkanchi runakuna manana nima pita chay Jesusmanta rimanankunapa akuychi manchachishpa rimashunchi: Rimashpalla katishpaykichika kankunata sinchitami kastigachishunchi nishpa.

¹⁸Chasna yuyarishpankuna Pedrokunata kuti kayachirkakuna. Paktashpankuna rimarkakuna:

Manana nima ima uras kuti runakunata Jesusmanta rimankichichu, nima yachachinkichichu.

¹⁹Chasna nihushpankuna Pedroka Juanwa aynirkakuna:

Yuyariychi kankuna kikin. ¿Alichu kama Yaya Diosta kasuhushkanchita sakishpa kankunatana kasunanchipa? Manami alichu kama. ²⁰Mana atipanchichu sakinata rimananchita maykankunatami rikushkanchi uyashkanchi Jesuspa yachachishkankunata rurashkankunatapas.

²¹Chaypina apukunaka rimarkakuna:

Chasnalla rimashpa katishpaykichika kankunata kastigashunchimi nishpa.

Chaypina chasnalla kacharirkakuna. Tukuy runakuna chay runata ampish-

kankunarayku Yaya Diosta atunya-chishpa kushichishpankuna mana atiparkakunachu paykunata kastiganata. ²²Chay Jesuspa yachayninwa ampirishka runaka chusku chunka pasa watayu kashpan wawayarishkanmanta pacha unkushka kashkanmanta ampirishkanka yapa suma manchariypa karka.

**Jesukristuta kirikkuna
mañarkakuna Yaya Dios paykunata
sinchikuchinapa**

²³Pedro Juan kachariy tukushkankunawasha rirkakuna kirik masinkunama *saserdotekunapa apunkunapa, kamachik israel masin rukukunapapas rimashkanta kwintak rinankunapa.

²⁴Chasna kwintashkankunata uyashpankuna tukuy shuk yuyayllawa Yaya Diosta mañarkakuna kasna:

A Yaya Dios, kanmi kanki yapa atun. Kan tukuyta rurashkanki, siluta, allpata, atun yaku martapas, tukuy chaykunapi tiyashkakatapas. ²⁵Kanmi ñawpa Espirituykiwa kanta kasuk atun apunchi David wañuta yuyachishpayki rimarka kasna:

¿Imaraykutaya Yaya Diosta mana kasunayak runakunaka sinchita piñarinahun? ¿Imaraykutaya tukuy llaktakunapi kawsak runakuna yanka yuyarishpa kawsanahun ruranankunapa, maykantami mana atipankakunachu paktachinata? ²⁶Kay allpapi kamachik apukuna tantarishpankuna kanta chiknishpankuna piñarinahun. Chaymantapas akllashkayki chapahushkanchi Kachanayki Kishpichiktapas piñarinahun nishpami Davidka mañarka.

²⁷A Yaya Dios, kunanka chay Davidpa rimashkanka ña paktarishka. Apu

*Herodes, apu *Pilatos, israel masinchikuna, mana israel runakunapas kay llaktapi tantarirkakuna chay akllashkayki kanta kasuk wawayki Jesusta chiknishpa parisichinankunapa. ²⁸Chasnami rurarkakuna tukuyta ñawpa rimashkaykitashina. ²⁹Yaya Dios, kunanka rikuy imashnami ñukanchitapas manchachishpa rimanahun: Rimashpalla katishpaykichika sinchitami kankunata kastigachishunchi nishpa. Chayrayku ñukanchi kanta kasukkunata sinchikuchiy mana manchashpa shimikita rimananchipa. ³⁰Chasnallatata Yaya Dios, ñukanchita yanapay chay akllashkayki kanta kasuk wawayki Jesuspa yachayninwa unkushkakunata ampiananchipa, chasnallatata suma mana atipaypakunata, kanpa yachaykiwa runakuna nima ima uras rikushkankunata rurananchipa.

³¹Chasna Yaya Diosta mañashkankunawasha chay tantarishkankuna wasika kuyurirka. Chay wasi kuyurihushkanpi Yaya Diospa Espiritun tukuy paykunata tukuypi yuyachishpan sinchikuchirka. Chasna tukushpankuna mana manchashpa Yaya Diospa shiminta yachachirkakuna.

**Tukuy Jesusta katikkuna shuk
yuyayllawa yanapanakushpa
kawsarkakuna**

³²Chasna tukuy chay achka Jesusta mushu katikkunaka parihu shuk yuyayllawa yanapanakushpa kawsapanahun. Nima maykan rimarkachu pay kikinpa charishkanta chayka ñukapallami. Ashwan nirkakuna ñukanchipa charihushkaka tukuy pami nishpa.

³³Chay *apostolkunaka Yaya Diospa atun yachayninwa yachachipayahun Jesukristu wañushkanmanta kawsarishkanta. Chasna alita yachachishpankuna Yaya Dioska tukuy paykunata suma ali

yuyayninwa yanaparka. ³⁴⁻³⁵Maykanpachari tiyapayan achka chakrankuna, wasinkunapas, chaykunata rantichipayanahun pishihukkunata yanapanankunapa. Chay rantichishkankunamanta tukuy kullkita apostolkunata kupayanahun chay pishihukkunata kunankunapa. Chasna paykunapura yanapanakushkan-kunarayku nima pipa pishirkachu.

³⁶Shuk paykunamanta Leví wañupa ayllunmanta José shutiyu karka. Chipre islapi wawayarishka karka. Chay runaka kushillayachik sinchikuchik kashpan apostolkunaka payta shutiyachirkakuna Bernabé, chayka ninayan llakirishkata sinchikuchik. ³⁷Chay runaka shuk chakranta rantichirka. Chay rantichishkanmanta kullkita apamushpan apostolkunata kurka, paykunana pishihukkunata kunankunapa.

**Ananias warmin Safirawa
apostolkunata
llullachinayarkakuna**

5 ¹Chasnallatata shuk paykunamanta Ananias shutiyu, warmin Safirawa rantichirkakuna shuk chakrankunata. Paykunapas kirikkunapa rikushkanpi ali tukunayashpankuna kullkinkunata apamurkakuna. ²Chasna rurashpankunapas chay Ananiaska rantichishkankunamanta kullkita chawpita sakimurka wasinpi. Warminpas arí nirka chasna ruranankunapa. Chawpillata apashpan *apostolkunata kurka tukuyta kuhukshina.

³Pedroka Ananias llullachihushkanta riksishpan rimarka:

Ananias, ¿imaraykutaya chasna llullachinki yanka nishpa Yayanchi Diospa Espiritunta? ¿Imaraykuta supayta shunkuykipi yaykuchishkanki payta kasushpa ñukanchita llullachinayanaykipa? Rantichishkaykimanta chawpita wasikipi sakimushkanki kan

kikinrayku. Kaymi tukuy apishkayni kullkika nishpa rimashkanki. ⁴Manara rantichishpayki chay chakraka kanpa karka. Rantichishkaykiwashapas kay kullkika kanpa karka munashkaykita ruranaykipa. ¿Imashna yuyarishpaykita chasna rurashkanki? Mana runallatachu llullachinayashpa rimashkanki, ashwan Yaya Diostapas.

⁵Pedropa chasna rimashkanta uyashpan Ananiaska wañushka allpama urmarka. Chasna Ananiaspa wañushkanta yachashpankuna tukuy runakuna yapa sinchita mancharirkakuna.

⁶Chaypina shuk musukunaka chay wañushkata llachapawa wankushpankuna llakta kanchama aparkakuna allarishka urku uchkupi churashpa tapanankunapa.

⁷Ña kimsa ura Ananias wañushkanmanta warmin Safiraka mana yachashpan ima pasashkanta yaykuk rirka chay wasi ukuma. ⁸Pedroka rikuchishpan chay Ananiaspa kushkan kullkita, warminta tapurka:

Rimaway ¿kay tupu kullkiraykuchu chakraykichita rantichishkankichi?

Payka aynirka:

Ari, chay tupumi rantichishkanchimanta apishkanchi kullkika.

⁹Chaymanta Pedroka nirka:

¿Imaraykutaya kusaykiwa shuk yuyayllawa Yaya Diospa Espiritunta llullachinayashkankichi? Uyay, kunanka kusaykita urku uchkupi churanapa rishkakunaka shamuhunkuna, chasnallatami kantapas apankakuna urku uchkupi churashpa tapanankunapa.

¹⁰Chasna rimahushkanllapi chay warmipas wañushka urmarka Pedropa puntanpi. Chay musukuna yaykumuhushpankuna wañushkata tarirkakuna. Chaymanta paytapas surkushpankuna aparkakuna urku uchkupi churashpa tapak rinankunapa kusanpa kuchunpi.

¹¹Chasna tukushkata yachashpankuna tukuy Jesusta kirikkunaka, tukuy chaypi kawsak runakunapas yapa mancharirkakuna.

Chay apostolkunaka nima ima uras rikushkanchita Yaya Diospa yachayninwa rurarkakuna

¹²Chay *apostolkunaka yachachihushpankuna achka suma mana atipaypakunata, Yaya Diospa yachayninwa nima ima uras rikushkankunata runakuna chawpipi rurarkakuna. Tukuy uras tantaripayanahun *Yaya Diospa wasinpi, Salomón shutiyu wasipi. ¹³Chay mana Jesusta kasukkunaka manchashpankuna mana munarkakunachu rimanata kirikkunami kanchi nishpa. Pakta Yaya Dios ñukanchitapas kastigama nirkakuna. Chasna chay kirikkunawa mana tantaylla kanayashpankunapas tukuy runakuna paykunata yapa yuyapayanahun. Suma ali Yaya Diospa shiminta katikkunami kanahun nishpa rimarkakuna. ¹⁴Chasnapi puntirumanta ashwan achka runakuna Jesusta kirirkakuna, achka karikuna, achka warmikunapas. Chay shuk kirikkunawa tantarishpankuna achka tukurkakuna. ¹⁵Runakuna rikushpankuna yachachikkuna achka unkushkakanata Yaya Diospa yachayninwa ampishushkakanata unkushkakanata apamurkakuna churanankunapa maytami Pedro pasanka chay wasi mayanpi. Llanchamapi churarkakuna, Pedroka pasahushpan makinwa llankashpan paykunata ampinanpa. Mana makinwa llankashpa ampishpanpas Pedropa llantuyachihushkanllawa ampichun nishpa yuyarirkakuna. ¹⁶Chasnallatata kuchu llaktakunamanta achka runakuna unkushkakanata apamushpankuna Jerusalemma shamurkakuna. Chaymantapas supay

yaykushka runakunata apostolkunama pushamurkakuna ampichinankunapa. Tukuy chay unkushka runakuna ampirishka kiparirkakuna.

Pedrota Juanta Jesusranti parisichirkakuna

¹⁷Tukuy runakuna Pedrokunata kasuhushkankunarayku *saserdotekunapa atun apu, tukuy kamachik *saduseokunapas paykunata chiknirkakuna. ¹⁸Chayrayku *apostolkunata apishpankuna karselpi churarkakuna. ¹⁹Chasna rurashpankunapas chay tutalla Yaya Diospa kachashkan *angelka karsel punkuta paskarka Pedrokunata llukshichinanpa. Llukshichishpan rimarka:

²⁰*Yaya Diospa wasinpi tukuy runakunata yachachik riychi Jesús mushu kawsayta Yaya Dioswa kunanta nishpa.

²¹Chayta uyashpankuna paykunaka kayantima tutamanta Yaya Diospa wasinma rirkakuna. Chaypi runakunata yachachirkakuna.

Chay punchallatata israel runakunapa saserdotenkunapa atun apu, paywa kahukkunapas kayarkakuna tukuy israel kamachik rukukunata tantaylla yuyarishpa kwintak atun apukunapura kwintanankunapa. Chasna tantarishka kahushpankuna Yaya Diospa wasinta kuyrakkunata kacharkakuna apostolkunata karselmanta pushak rinankunapa. ²²Chay kachashkankuna kuyrakkunaka paktak rishpankuna mana tarirkakunachu paykunata karsel ukupi. Mana tarishpankunana kutirkakuna kwintanankunapa apunkunata kasna nishpa:

²³Karselpi paktashpanchi tukuy punkukuna sumakta taparishkata tarishkanchi, chaymantapas punku mayanpi kuyrakkuna kuyrashpa kahukkunata. Chaypi punkuta paskash-

panchi ukuma rikushpanchi mana nima pita tarishkanchichu.

²⁴Chayta uyashpankuna Yaya Diospa wasinta kuyrakkunapa apu, saserdote-kunapa apunkunapas, tukuy paykunapura tapunakurkakuna:

¿Imashnata kishpishkakuna chay runakunaka? ¿Kunanka imashnata rurashunchi? nishpa.

²⁵Chasna rimahushkankunallapi shuk runa paktamushpan paykunata rimarka:

Chay karselpi churashkaykichi runakunaka Yaya Diospa wasinpimi runakunata yachachishpa kahunkuna nishpa.

²⁶Chaymanta chay apuka chay kuyrakkunawa kuti paykunata apik rirkakuna. Yapa piñarishka kahushpankunapas mana makashpachu pusharkakuna. Makashpa pushahushpanchika runakunami rumiwa tuksishpa ñukanchita wañuchinahuma nishpa yuyarirkakuna. ²⁷Chasna apishpankuna pusharkakuna apunkuna tantarishka kahushkankunama. Chaypi paykunapa puntankunapi shayachishpankuna saserdotekunapa atun apuka piñashpa tapurka:

²⁸¿Manachu kankunata rimarkanchi Jesumanta mana yachachinkichinachu nishpa? ¿Imaraykuta yachachishpalla katinkichi? Tukuy kay Jerusalemipi runakuna yachachihushkaykichita uyahunkuna. Chaymantapas ñukanchita uchachinkichi chay runa wañuchiy tukushkanmanta.

²⁹Chasna nishpankuna Pedroka shuk apostolkunawa pakta aynirkakuna:

Ñukanchika Yaya Diosta kasunanchi tiyan. Chayrayku runakunata mana atipanchichu kasunata. ³⁰Kankunaka Jesusta kruspi klabashpa wañuchirkankichi. Chasna kashpanpas Yaya Dioska, maykantami yaya rukunchi wañukunapas kushichinahun, paymi chay Jesusta

kawsachirka. ³¹Chaymanta payta sikachirka paypa kuskan partima churananpa. Payta churarka ñukanchi israel runakunata kamachinanpa kishpichinanpapas. Chasna kishpichik kashpan ñukanchita yanapan millaypa rurashkanchita amirishpa sakishpanchi Yaya Diostana kasunanchipa, payka uchanchikunamanta llakichinanpa.

³²Ñukanchi tukuy chaykunata yachashkanchiraykumi chaykunamanta rimanchi. Chaymantapas Yaya Diospa Espiritun, maykantami payta kasukkunapa shunkunkunapi churarka, paymi chaykunata riksichin.

³³Pedropa rimashkanta uyashpankuna apukunaka yapa piñarishpankuna wañuchishunchi nishpa rimarkakuna paykunapura. ³⁴Chasna rimahushkankunallapi paykunamanta shuk apu Gamaliel shutiyu shayarishpan rimarka: Paykunata shuk ratu kanchama llukshichiychi nishpa.

Chay Gamalielka *fariseo karka, chaymantapas Moisespa killkashkanta yachachik. Tukuy runakuna payta yapa yuyashpankuna alita uyarkakuna.

³⁵Pedrokunata llukshichishpankuna Gamalielka apu masinkunata rimarka:

Israel masinikuna, alita yuyariychi manarapas kay runakunata imanachihushpaykichi. ³⁶Yuyariychi imashnami Teudaswa pasarka. *Romano runakunata winsishpa atun apu tukunanta rimarka. Chusku pachak runakuna payta katirkakuna. Chaypi romanokuna payta wañuchishpankuna tukuy payta katikkunaka shikwarirkakuna. ³⁷Chaywasha runakunapa shutinkunata killkachina punchakunapi Galileamanta runa Judas shutiyu achka runakunata tantachirka romano runakunata piñarishpa llaktankunamanta wichunankunapa. Paytapas wañuchirkakuna. Chasna wañuchishpankuna tukuy payta

katikkunaka shikwarirkakuna. ³⁸Chayrayku rimashkaykichi: Chay Jesusta katikkunata mana wañuchinkichichu. Paykunapa rurahushkankuna yachahushkankunapas paykuna kikin yuyayninkunamantalla kashpanka tukurinkami. ³⁹Yaya Diosmanta kashpanka chay yuyayninkunata mana atipankichichu winsinata. Yuyaywa kaychi. Tukuchishu nishpa yuyarihushpaykikichika Yaya Diosmanta kashpanka paywami kuntrayankichi. Chayrayku paykunata kachariychi.

Chasna rimashkanta uyashpankuna apu masinkunaka shuk yuyayllawa rimarkakuna:

Ari, kacharishunchimi paykunata nishpa.

⁴⁰Chaymanta kayarkakuna apostolkunata. Chasna kayashpankuna asutichirkakuna. Kuti kamachirkakuna manana runakunata Jesusmanta yachachinankunapa. Chaymanta kacharirkakuna. ⁴¹Chay apostolkunaka apukuna tantarishkankunamanta kushilla llukshirkakuna. Paykunaka kushikurkakuna Jesús rimashkanshina payranti parisishkankunarayku.

⁴²Chaymantapas mana sakirkakunachu yachachinata. Karan puncha Yaya Diospa wasinpi, paykunapa wasinkunapipas chay ali shimita yachachirkakuna Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikmi kan nishpa.

**Jesusta kirikkuna kanchis kirik
masinkunata akllarkakuna
yanapakkuna kanankunapa**

6 ¹Chay punchakunapi ashwan ashwan runakuna Jesusta kirik tukurkakuna. Chaypi shuk llaktakunamanta *griego shimita rimak israel runakuna *hebreo shimita rimak israel runakunawa rimanakurkakuna. Rimankuhushpankuna griego shimita rimak israel runakuna nirkakuna:

Karan puncha mikunata imatapas kuhushkaykichipi ñukanchimanta mashintukunata mitsankichi, kankunamanta mashintukunataka alita yuyashpankunkichi.

²Chasna nihushkankunapi *apostolkunaka tukuy kirikkunata tantachishpankuna rimarkakuna:

Wawkinikuna paninikuna, mana alichu kan sakinanchipa Yaya Diospa shiminta yachachinata mikunata munahukkunata kunanchiranti.

³Chayrayku wawkinikuna, akllaychi kankunapuramanta kanchis runakunata ali yachak, suma yuyayyu, Yaya Diospa Espiritun tukuyupi yuyachishkunata. Ñukanchi chay kanchis akllashkaykichi runakunata churashu kankunata yanapakkuna kanankunapa.

⁴Ñukanchika Yaya Diosta mañashpa paypa shiminta yachachishpa katishunchi.

⁵Chasna nishkata uyashpankuna tukuy alimi nishpa kushikurkakuna. Chaypina akllarkakuna Estebanta, alita kirik, Yaya Diospa Espiritun tukuyupi yuyachishka kahukta. Chaymanta akllarkakuna Filipeta, Prokorota, Nikanorta, Timonta, Parmenasta, chaymanta Antiokiamanta Nikolastapas. Chay Nikolaska mana israel runa kashpanpas ña unay paykunapa yachachishkankunata kasuk karka.

⁶Chay akllarishka runakunata pusharkakuna apostolkunama paykunarayku mañanankunapa. Chasna mañahushpankuna umankunapi makinkunata churarkakuna, Yaya Dios, kay tarawanapi yanapay paykunata nishpa.

⁷Chay uras ashwanta ashwanta Jesukristumanta yachachihushpankuna ashwan runakuna Yaya Diospa shiminta kirirkakuna. Chasna kirikkunaka Jerusalenpi yapa achkayarkakuna. Israel runakunapa *saserdotenkunamantapas

achka kirirkakuna Jesukristumanta yachachishkata.

Chiknik runakuna Estebanta apukunama pushashpankuna uchachirkakuna

⁸Yaya Dios Estebanta tukuyipi yanapashpan suma mana atipaypaku-nata, Yaya Diospa yachayninwa manchariypa nima ima uras rikushkan-kunata runakunapa chawpinpi rurarka. ⁹Chaypi shuk runakuna kallarikakuna Estebanwa rimanakunata. Paykunaka kamachirishka kashkankunamanta kacharishka kashpankuna paykunapura tantarinankuna wasita shutiyachirka-kuna Kacharishkakunapa Tantarinan-kuna. Paykunawa pakta karkakuna shukkuna Sirene llaktamanta, Alejandria llaktamanta, Silisia allpamanta, Asia allpamantapas. Chaykuna tantarirkakuna Estebanwa rimanakunankunapa. ¹⁰Estebanwa rimanakuhushpankuna mana atiparka-kunachu payta nima imata ayninata. Yaya Diospa Espiritun payta yuyachish-pan ali yuyaywa, atun yachaywa yachachirka. ¹¹Chasna mana atipash-pankuna ayninata Estebanta, shuk runakunatana pakalla pagarkakuna llullashpa paymanta rimanankunapa kay Estebanka Moisesmanta Yaya Diosmantapas millaypata rimashkanta uyashkanchi nishpa.

¹²Chay llullak runakunapa rimashkan-kunata uyashpankuna tukuy runakuna, israel runakunata kamachik rukukuna, Moisespa killkashkanta yachachikkuna-pas Estebanta sinchita piñarirkakuna. Chasna piñarishpankuna payta apirkakuna. Pushashpankuna tantaylla kwintak atun apu masinkunawa tantarishpankuna puntankunapi churarkakuna. ¹³Chaymanta llullashpa rimakkunatapas pusharkakuna. Chaypi

chay llullak runakunaka Estebanmanta rimarkakuna:

Kay runaka mana chunllayanchu millaypa shimikunata rimanata *Yaya Diospa wasinmanta, Moisespa killkash-kanmantapas. ¹⁴Chaymanta uyashkan-chi chay Nasaretmanta Jesuska kay Yaya Diospa wasinta urmachinka nishpa rimashkanta. Chaymantapas Jesús rimarka Moisespa killkashkan kamachishkakunata amana kasuychina-chu. Ashwan kay mushu yachachishkay-nitana kasushpa kawsaychi nishpa Estebanka nishkanta uyashkanchi.

¹⁵Chaypina tukuy tantarishka kahukkunaka Estebanta rikushpankuna uyanta shuk *angelpatashina rikurka-kuna.

Esteban apukunapa puntanpi sumakta yachachirka

7 ¹Chasna rimashkankunawasha israel runakunapa *saserdotenku-napa atun apuka Estebanta tapurka: ¿Shutipachu paykunapa rimashkanka? nishpa.

²Chasna tapushpan Estebanka aynirka:

Wawkikuna, yachayyu rukukunapas, uyaychi rimahushkaynita. Ñukaka mana millaypa shimikunatachu rimahurkani, nima Yaya Diosmanta, nima Moisespa killkashkanmanta. Tukuy manta ashwan atun Yaya Dioska rikurishka yayanchi ruku wañu Abrahamta Mesopotamia allpapi, manara Harán llaktama kawsak rihushpanra. ³Chasna rikurishpan rimarka: Sakiy aylluykikunata, allpayki-manta llukshiy. Shuk allpama riy, maykantami rikuchishkayki. Chay allpama kawsakriy.

⁴Yaya Dios chasna nishpan Abrahamka Kaldea runakunapa allpanmanta llukshishpan rirka Harán llaktapi kawsananpa. Chaypi

kawsahushpan yayanka wañurka. Yayan wañushkanwasha Yaya Diospa kamachishkanta kasushpan kay allpama kawsak shamurka, maypimi ñukanchika kunan kawsahunchi. ⁵Chasna kawsashpanpas Yaya Dioska manara Abrahamta kurkachu kay allpata amun tukunanpa, nima shuk chushastuta. Ashwan payta shuk paktachinan shimita rimarka: Wañushkaykiwasha kay allpata kanpa miraykunatami kusha amunkuna kanankunapa nishpa. Abrahamka chay uras nima shuk wawayu kashpanpas Yaya Dioska payta chasna rimarka. ⁶Chaymantapas Yaya Dioska shuk paktachinan shimita Abrahamta rimarka: Kanpa miraykunaka chikan runakunapa allpankunapi kawsankakuna shuk allpamanta runakunashina. Chay allpapi kawsahukkunaka kanpa miraykunata tarawachishpa parisichinkakunami, chiknishpa kamachinkakuna chusku pachak watakama nishpa. ⁷Chaymanta rimarka: Ñukami paykunata kastigasha, kanpa miraykunata yanka nishpa tarawachishkankunarayku. Chaywasha kishpichishpayni chay allpamanta paykunata llukshichisha. Chasna llukshichishpayni chay kushkayni allpapi kanpa miraykunaka munashkaynita rurashpa kawsankakuna.

⁸Chaymanta Abrahamta kamachirka: Pitinayki tiyan karipa ishpanan kara puntata. Chaymi kanka rikuchinaykichipa akllashkayni runakuna kanaykichita. Tukuy kanpa miraykunapas kari wawankunawa chasnallatata ruranakuna tiyan wiñayparayku. Chasna Yaya Dios rimashpan Abrahamka wawan Isaakta pusak puncha wawayarishkanmanta ishpanan kara puntata pitirka. Isaakpas wawan Jakobta chasnallatata rurarka. Jakobka chasnallatata rurarka chunka ishka wawankunata, maykan-

kunamantami ñukanchikuna mirashkanchi.

⁹⁻¹⁰Chay Jakobpa wawankuna ñawpa yaya rukunchi wañukuna shuk wawkinakuna Joseta chiknishpankuna wawkin kashpantata shuk runakunata rantichirkakuna. Chay runakunaka Joseta yanka nishpa tarawashpa kawsananpa Egipto allpama aparkakuna. Chasna kashpanpas Yaya Dioska Joseta kishpichirka karan parisichiy tukushkanmanta. Pay Joseta yanapashkanrayku ali yuyayyu yachak karka. Chasna kashpan egipto runakunapa atun apu payta kishpichishpan tukuy Egiptopi kamachik kananpa churarka. Chasnallatata wasinpipas Joseta kamachik kananpa churarka.

¹¹Chay uras tarpukuna mana wiñashkanrayku atun yarkay tiyarka. Tukuy Egipto allpapi, Kanaán allpapipas kawsak runakuna yapa sinchi yarkaywa karkakuna. Yaya rukunchi wañukuna mana atiparkakunachu tarinata mikunata. ¹²Josepa yayan Jakobka Egiptopi achka mikuna tiyashkanta yachashpan wawankunata kacharka rantinankunapa mikunankunarayku. Chaymi karka puntiru rishkankunaka. ¹³Chay puntiru mikuna apamushkankunaka tukurishpan Jakobka kutikashka wawankunata kacharka rantik rinankunapa. Paktashpankuna Joseka wawkinakunata rikushpan rimarka: Ñukami kani wawkikichi José. ¿Manachu riksiwankichi? nishpa. Joseka rikuchirka paykunata egipto runakunapa atun aputa. Kaykunami kikin wawkinikuna kanahun nishpa. Chasna chay atun apuka yacharka maykan runakunamantami Joseka karka.

¹⁴Chaymanta Joseka yayan Jakobta kayarka tukuy ayllunkunawa pakta Egiptopi kawsak shamunankunapa. Chaypi yayan Jakobka tukuy ayllunkunawa pakta kanchis chunka pichka

runakuna Egipto allpama kawsak rirkakuna. ¹⁵Unayta chaypi kawsahushpankuna yayanka wañurka. Chaymanta pas wawankuna chaypillatata wañurkaku, maykankunami ñukanchipa yaya rukunchikuna karkakuna. ¹⁶Chasna wañushpankuna Sikem shutiyu llaktama Kanaán allpapi aparkakuna, allarishka urku uchukupi churashpankuna tapanankunapa. Ñawpa Abrahamka chay allpata rantirka Sikem llaktapi kawsak Hamorpa wawankunamanta.

¹⁷Yaya Dioska ñawpa Abrahamta kay paktachinan shimita rimarka: Kanpa miraykunaka chikan runakunapa allpankunapi kawsankakuna chusku pachak watata nishpa. Chay chusku pachak wata tukurihushpan yaya rukunchi wañukuna chay Egipto allpapi achka mirashka karkakuna. ¹⁸Chay uras shuk mushu atun apu yaykurka Egiptopi kamachinanpa. Chay mushu apuka mana yacharkachu Josemanta, ña unay wañushkanrayku. ¹⁹Chay apumi yaya rukunchi wañukunata llullachishpa parisichipayarka. Mana munashpan yaya rukunchikuna miranankunapa, chay apuka kamachirka tukuy mushu wawayarishka kari wawaykichikunata sakiychi wañunankunapa nishpa.

²⁰Chasna chay apuka kamachihushkan uras Moiseska wawayarirka. Chay llullu wawastuta Yaya Dioska yapa yuyarka. Mana munashpankuna wañunanpa, yayan mamanwa Moiesta kimsa killata wasinpi pakalla kuyrarkakuna. ²¹Manana ashwanta pakanata atipashpankuna mamanka shuk kanuwastupi churashpan yakupi wampuchishpa kacharirka. Chasna sakirishkata atun apupa warmi wawan tarishpan pushashpan kikin wawantashina wiñachirka. ²²Chaypi Moiseska yachakurka tukuy egipto runakunapa yachashkankunata. Chasna kashpan

payka yapa yachak karka rimanankunapi, tukuy rurashkankunapi.

²³Ña chusku chunka watayu kashpan yapa munarka kikin ayllunkunata, israel masinkunata rikuk rinata. ²⁴Chasna yuyarishpa purihushpan shuk egipto runa shuk israel runata yankamanta piñashpa asutihushkanta rikurka. Chaypi Moiseska asutirishkata kishpichishpan chay makak egipto runatana waktashpa wañuchirka. ²⁵Chayta rurashpan Moiseska yuyarirka, israel masinikuna rurashkaynita yachashpankuna asirtankakuna Yaya Dios kachawashkanta paykunata chay chiknik runakunamanta kishpichinaynita nishpa. Chasna kashpanpas paykunaka mana asirtarkakunachu.

²⁶Kayantima Moiseska rihushpan ishka y israel masinkuna makanakuhukunata tarik rirka. Payka makanakuhukunata sakichinayashpan rimarka: ¿Imaraykuta wawkipura piñanakushpa makanakuhunkichi? ²⁷Chasna rimahushpan chay israel masinta makahuk runaka Moiesta tankashpan piñarishpa aynirka: ¿Imaraykuta satirik shamunki? ¿Pita kanta kachashka kaypi shuk apushina kanaykipa, rurahushkanchimantapas tapunaykipa? ²⁸¿Ñukatapasp wañuchiwanayankichu egipto runata kayna wañuchishkaykitashina? ²⁹Chasna rimahushkanta uyashpan Moiseska karuma mitikurka. Egiptomanta mitikushpan Madián allpapi kawsak rirka. Chaypi chikan runakuna chawpipi kawsapayarka. Chay allpapi warmiyashpan warminka ishka kari wawata wawayarka.

³⁰Chusku chunka watamanta Moiseska Sinaí urku mayanpi chunlla chakishka allpapi purihushpan shuk allpalla kaspistu sintihushkanpi shuk *angel rikurirka. ³¹Chayta rikushpan Moiseska mancharirka ¿imanahuntaya

chay kaspika? nishpa. Kayllayahushpan rikunanpa, Yaya Diospa rimahushkanta uyarka: ³²Ñukami kani Yaya Dios, maykantami yaya rukuykikuna wañukuna Abraham, Isaak, Jakob kushichiwanahun. Chasna nihushkanta uyashpan Moiseska mancharishpan chukchurirka, manana rikunayarkachu ashwanta. ³³Chaypina Yaya Dioska payta rimarka: Atun kashpayni chakikipi churarishkaykita surkuy. Kay allpaka ñukapami. ³⁴Ñukaka rikushkanimi Egipto allpapi akllashkayni runakunata yapa parisichihushkankunata. Paykunapa wakahushkankunatas uyashkanimi. Wakashpa mañawahukkunata llakirishpayni kishpichik risha nishpayni kanta Egiptoma kachashkayki.

³⁵Chay Moiesta paykuna ñawpa chiknishpa rimarkakuna: ¿Pita kanta kachashka shuk apushina kanaykipa, rurahushkanchimantapas tapunaykipa? nishpa. Chasna mana munashpankunapas Yaya Dios chay Moiestaka kacharka apunkuna tukunanpa, chaymanta paykunata kishpichik kananpa. Chasna kananpa Yaya Dios payta rikuchirka shuk sintihuk kaspipi rikurik angelwa. ³⁶Chasna kishpichik tukushpan chay Moiseska yaya rukunchi wañukunata Egiptomanta llukshichirka. Chay Egipto allpapi kallarishpa, atun yaku Puka Mar shutiyuta chimpashpa, chunlla chakishka allpapi purihushpankuna yaya rukunchi wañukunata chusku chunka watata suma mana atipayakunata, Yaya Diospa yachayninwa nima ima uras rikushkankunata rikuchirka. ³⁷Chay Moisesllatata yaya rukunchi wañukunata rimarka: Shuk puncha Yaya Dios ñukanchi israel runakunamantalla shuk runata kachanka, ñukashina paypa yachayninwa yachachik kananpa nishpa.

³⁸Chay Moiestami Sinaí urkupi angelka rimarka yaya rukunchi wañukunawa chunlla chakishka allpapi kahushpankuna. Chaymanta Moiseska paykunata chay angelpa rimashkanta yachachirka, imashna rurashpami wiñaypa Yaya Dioswa kawsankakuna nishpa. Chaymanta chay shimillatata killkarka ñukanchipas yachananchipa.

³⁹Yaya rukunchi wañukuna Moiesta mana kasunayarkakunachu. Ashwan payta piñarishpankuna Egiptoma kutinayarkakuna. ⁴⁰Chasna yuyarishpankuna Moisés Sinaí urkupi yapa unayashpan paypa wawkin Aronta rimarkakuna: Mana yachanchichu imashnami tukushka Moiseska, chay ñukanchikunata Egiptomanta llukshichimushkaka. ¿Imaraykuta chasna unayahun? Chayrayku ruray ñukanchirayku shuk mushu dioskunata chaykunatana katinanchipa nishpa. ⁴¹Chasna rimashpankuna shuk wakra kari wawata oromanta rurarkakuna diosninkunarayku. Chaymanta shuk wiwakunata wañuchirkakuna chay oromanta yanka nishpa rurashkata kushichinankunapa. Kikin makinkunawa rurashkankunata rikushpankuna kushikurkakuna kaymi diosninchika nishpa. ⁴²Chayta rurashkankunarayku Yaya Dioska sakirka chayllatana mañashpa kawsanankunapa. Mana kikin Yaya Diosta kunkurishpa mañanankunaranti, intita, killata, istrillakunata mañapayanahun. Imashnami ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna killkarkakuna kasna nishpa:

Yaya Dios riman: Israel runakuna, alita uyawaychi. Chay chunlla chakishka allpapi chusku chunka watata purihushpaykichi ¿ñukachuchukushichinayashpa wañuchirkankichi shuk wiwakunata?

⁴³Manami chasnachu. Ñukata

mañanaykichiranti, Molok shutiyu yanka diospa karpa wasinta aparkankichi, Refán shutiyu yanka diospa istrillantapas. Chaymanta ñukata mañahukshina chaykunata mañashpa purirkankichi. Kankuna kikin rurashkaykichikunata mañashpa purirkankichi. Chayrayku allpaykichimanta llukshichishkaykichi, Babilonia allpamanta ashwan karuma kachashkaykichi chaypi parisishpa kawsanaykichipa nishpa.

⁴⁴Kankunami rimawarkankichi *Yaya Diospa wasinmanta mana alita rimashkaynita. Alita uyawaychi. Ñawpa yaya rukunchi wañukunaka chunlla chakishka allpapi purihushpankuna mana tiyarkachu Yaya Diospa wasinka. Paykunaka charirkakuna shuk karpa wasita, maypimi Yaya Dios paykunawa kahushkanta rikuchirka. Manara chayka tiyashpanra Yaya Dios Moiesta yachachirka imashnami chay karpa wasita ruranka chay ukupi payta mañanankunapa.

⁴⁵Moisés wañushpan kawsak yaya rukunchi wañukunana chay karpa wasita charirkakuna. Josué paykunata kamachishpan Yaya Dios paykunata kunata rimashkan allpata amuyashpankuna chay karpa wasita aparkakuna. Chaypi Yaya Dioska paykunawa kiparirka. Chay allpapi kawsahuk runakunata kallpachirka yaya rukunchi wañukunana kawsanankunapa. Chaypina Yaya Diosta chay karpa wasipi mañapayarkakuna David atun apunkuna tukunankama. ⁴⁶Chay atun apu Davidka Yaya Dios yapa payta yuyashkanta yachashpan tapurka: Kanrayku ruranyani shuk atun suma wasita ñukanchi Jakobmanta mirashka runakuna chaypi kanta mañananchipa. ¿Ima ninkita? nishpa. ⁴⁷Yaya Dioska mana munashpan aynirka: Mana kanchu rurapanki wasinita.

Wawayki Salomonmi ruranka nishpa.

⁴⁸Chasna chay suma wasita rurashpanpas yachanchi Yaya Dios ashwan atun tukuymanta kashkanrayku mana runa rurashka wasipi kawsananta. Chasna ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaska killkarka:

⁴⁹⁻⁵⁰Yaya Dioska kasna riman: Ñukaka awa silupi tiyarishpayni kamachini tukuy allpapi kawsak runakunata. ¿Manachu ñuka rurashkani tukuy siluta allpatapas? ¿Imashnata atipaynima kawsanata runa rurashka wasipika? Manami atipankichichu ñukarayku shuk wasita rurana nishpa.

⁵¹Kankuna Yaya Diospa wasinmanta, Moisespa killkashkanmantapas mana alita rimashkaynita niwankichi. Ashwan kankunaka mana Yaya Diosta kasunayakuna kankichi. Yaya Diosta mana riksikkunashina kashpaykichi tukuy uras Yaya Diospa Espiritunta arkankichi mana kankunata shutipa kashkanta riksichinanpa. Ñawpa yaya rukunchi wañukunashinallatata kankunapas katihunkichi. ⁵²Paykunaka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata tukuyta wañuchinayarkakuna. Shukkunataka chay ali rurak Jesupa shamunanmanta rimakkunata wañuchirkakuna. Kunanka chay Jesús paktashpan kankunaka apichishpa payta wañuchichirkankichi. ⁵³Kankunaka Yaya Dios angelkunata kachashpan kamachishkankunata kuy tukushpaykichipas mana chayta kasushkankichichu nishpa Estebanka rimarka.

Estebanta wañuchirkakuna

⁵⁴Estebanpa rimashkanta uyashpankuna chay apukunaka sumakta piñarishpankuna kirunkunata kanirirkakuna.

⁵⁵Estebanka Yaya Diospa Espiritun payta tukuyipi yuyachishpan siluma

rikushpan Yaya Diospa suma chuyahlla punchayachishkanta rikurka. Chasnallata Jesusta rikurka Yayan Diospa kuskan parti shayahukta. ⁵⁶Chasna rikushpan rimarka:

Rikuychi, siluka paskarishka kahukta rikuhuni. Chasnallata rikuhuni Jesusta Yaya Diospa kuskan parti shayahukta.

⁵⁷Chasna rimahushkanta uyashpankuna apukunaka rinkrinkunata tapashpankuna sinchita kaparishpankuna shuk yuyayllawa kallpa payta apik rirkakuna. ⁵⁸Llaktamanta tankashpa llukshichishpankuna rumiwa tuksishpa wañuchirkakuna. Manara rumiwa tuksihushpankuna churarishkankunata llatanachishpa Saulo shutiyu musuta kurkakuna wakaychananpa. ⁵⁹Rumiwa tuksihushpankuna ña wañuhushpan Estebanka Jesusta mañashpa nirka:

Yayayni Jesús, ña wañuhuni. Kaykaya, kaypi kahuni kawsanaykipi yaykuchiwanaykipa.

⁶⁰Chasna nishpan kunkurishpan sinchita Yaya Diosta mañashpa kaparirka:

¡Yaya Dios, ama kastigankichu kay wañuchiwak runakunata!

Chasna mañashpa wañurka.

Sauloka Jesusta kirikkunata yapa parisichirka

8 ¹⁻²Sauloka Estebanta wañuchihushkankunata rikushpan alimi nirka. Yaya Diosta shuk sumakta kirik runakuna Estebanpa aychanta urku uchukupi churashpa tapak rirkakuna. Chasna churashpankuna achka llakirishpa sinchita wakashpa karkakuna.

Esteban wañuchiy tukushman punchamanta pacha chiknik runakuna Jerusalenpi Jesusta kirik runakunata wañuchinayashpa katirkakuna. Chasna rurashpankuna kirikkunaka llampu

shikwarirkakuna tukuy Judea allpapi, *Samaria allpamapas. *Apostolkunalla Jerusalenpi kiparirkakuna. ³Sauloka chay chiknik runakunamanta kashpan yapa munarka Jesukristuta kirikkuna manana tiyananpa. Karan wasikunapi yaykurka kirikkunata apinanpa. Apishpan karikunata warmikunatapas apukunama aparka karselpi churanankunapa.

Kirikkuna yachachirkakuna suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta

⁴Jesukristuta kirikkunaka Jerusalenmanta shikwarishpankuna tukuy partima Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta rimashpa purirkakuna. ⁵Chasnallata Felipepas Jerusalenmanta llukshirka. *Samaria allpapi tukuymanata atun llakta Samariama rishpan Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta yachachishpa purirka. ⁶Chaypi yachachihushpan tukuy runakuna nima ima uras rikushkankunata Yaya Diospa yachayninwa rurahushkanta rikuhushpankuna paypa yachachishkanta alita uyarkakuna. ⁷Felipe achka runakunamanta supaykunata llukshichihushpan sinchita kaparishpa llukshirkakuna. Achka aycha chakirishka runakuna, mana alita purinata atipakkunapas ampirirkakuna. ⁸Chasna ampirishpankuna tukuy chay llaktapi kawsak runakuna yapa kushikurkakuna.

Puruho Simón Jesukristuta kirik tukurka

⁹Chay *Samaria llaktapi shuk runa tiyarka Simón shutiyu. Payka puruhu kashpan manara Jesukristuta kirikkuna tiyashpan sinchi yachayyu bankumi kani nishpa tukuy Samaria allpapi

kawsak runakunata yachayninwa rikuchishpa manchachipayan. ¹⁰Tukuy runakuna, apukunapas payta kasupayarakuna. Paymanta rimarkakuna Yaya Diosmi payta atun yachayta kushka nishpa. ¹¹Unaymanta pacha chay puruhuka yachayninwa rikuchishpa paykunata manchachipayarka. Chayrayku payta alita kasukkuna kapayarkakuna. ¹²Felipeka yachachishpan Yaya Diospa suma ali shiminta paypa ali kamachinan kay allpapi ña kallarithkanmanta, chaymantapas Jesukristu ñukanchita Kishpichik kananta nishpa, manana puruhuta kasurkakunanachu. Chaymanta achka runakuna, karikuna warmikunapas, yachachishkanta riksishpa, Jesukristuta kirishpa bawtisarirakuna. ¹³Chay puruhu Simonpas Jesukristuta kirishpan bawtisarirka. Chaymanta Felipewa pakta purirka. Simonka suma mana atipaypakunata, Yaya Diospa yachayninwa ima uras rikushkanta Felipe rurahushkanta rikushpan yapa mancharirka.

Yaya Diospa Espiritun samaritano runakunama shamurka

¹⁴Jerusalenpi kahuk *apostolkuna *Samarita allpapi kawsak runakuna Yaya Diospa shiminta kirihushkankunamanta yachashpankuna Pedrota Juanta chayma kacharkakuna. ¹⁵Paykuna Samariapi paktashpankuna Yaya Diospa shiminta kirik runakunarayku mañarkakuna, Yaya Diospa Espiritun shunkunkunapi yaykuchun nishpa. ¹⁶Paypa Espiritunka manara paykunama shamurkarachu. Chay runakuna Jesusta kirishkankunarayku bawtisarishkalla karkakuna. ¹⁷Chaypina Pedroka Juanwa pakta makinkunata chay kirikkunapi churashpankuna Yaya Diospa Espiritunka paykunapa shunkunkunapi yaykurka.

Pedro Simonta rimarka mana ali yuyayyu kananta

¹⁸Simonka rikurka *apostolkuna makinkunata churashpankuna kirikkunapi Yaya Diospa Espiritun yaykuhukta. Chasna rikushpan kullkita apamurka apostolkunata kunanpa. ¹⁹Chay kullkita rikuchishpan rimarka:

Ñukatapas kuwaychi chay yachayta, ñukapas makinita maykanpipas churashpayni Yaya Diospa Espiritun yaykunanpa.

²⁰Chasna nishpan Pedroka aynirka:

Yaya Diospa kushkan yachayta rantisha nishpaykika chay nina mana wañukma rinayki tiyan kullkikiwa pakta. ²¹Kanka mana atipankichu ñukanchishina Yaya Diospa yachayninwa kawsanata. Shunkuykika Yaya Diospa rikushkanpika manami alichu. ²²Millaypata yuyarihushkaykimanta llakirishpayki sakiy Yaya Dios munashkanshinana yuyarinaykipa. Chaymantapas Yaya Diosta mañay shunkuykipi yuyarishkaykita pay munashpanka llakichinanpa.

²³Yapa tukuymanta atun yachayyu kanayashpaykimi millaypa yuyayllawa watarishka kahuktashina rikuni kanta.

²⁴Chasna Pedro rimashpan Simonka aynirka:

Kankuna Yaya Diosta ñukarayku mañapaychi mana rimashkaykishina pasanaynipa.

²⁵Pedroka Juanwa Jesusmanta sumakta yachachishkankunawasha chasnallatata Yaya Diospa shiminta yachachishpa Jerusalem kutirkakuna. Kutihushpankuna *Samarita allpapi achka llaktakunapi Yaya Diospa shiminta yachachishpa rirkakuna.

Felipe Etiopia allpamanta kamachik runata yachachirka

²⁶Chaywasha Yaya Diospa shuk *angel Felipeta rimarka:

Atarishpayki Jerusalemanta urayma riy, Gasa llaktama rina ñampita.

Chay ñampika chunlla chakishka allpa chawpita rin.

²⁷Chasna rimashkanta kasushpan Felipeka rirka. Chaypi shuk Etiopiamanta runata tinkurka. Payka kaparishka karka. Etiopiapi kamachik atun apu warmi Kandase shutiyupa kamachinan karka. Paypa churashkan shuk atun kamachik karka. Chasnallata chay warmi apupa kullkinta wakaychak karka. Chay runaka Jerusalemipi Yaya Diospa mañanapa rishkanwasha kutihurka. ²⁸Kaballu aysashka karronpi tiyarishpan Yaya Diospa shimin killkarishkata leyishpa kutihurka. Chay killkaka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaspa killkashkan karka.

²⁹Chaypi Yaya Diospa Espiritun Felipeta rimarka:

Kayllayay chay karrota.

³⁰Chasna nishpan Felipeka kayllayak rirka chay karrota. Kayllayashpan Isaiaspa killkashkanta leyihukta uyashpan tapurka:

¿Leyihushkaykita alita asirtankichu?

³¹Chasna Felipe tapushpan Etiopiamanta runaka aynirka:

Nima pi yachachiwashpanka imashnata atipasha asirtanata.

Chasna nishpan Felipeta sikachirka karronpi paypa kuchunpi tiyarinanpa.

³²Chay runa leyihushkan killkapi shuk parti kasna nin:

Payta obehatashina wañuchinankunapa pusharkakuna. Imashnami willmanta pitihushpankuna obehaka mana kuchparinchu, nima kaparinchu, chasnallatami paypas chunlla kipurirka. ³³Payta asichishpankuna pinkachirkakuna. Mana uchayu kashpanpas kastigarkakuna. Wañuchishkanku-

narayku mana tiyanchu paymanta mirashka runakunaka nishpa.

³⁴Chayta leyishkanwasha chay Etiopiamanta runaka Felipeta tapurka: Rimaway ¿pimantata kay killkak runaka chasna riman, pay kikinmanta-chu, shuk runamantachu?

³⁵Chasna tapushpan Felipeka chay killkashkamanta kallarihsya yachachirka Jesús Kishpichik kananta.

³⁶Chasna ñampita rihushpankuna shuk yakupi paktarkakuna. Paktashpankuna chay Etiopiamanta runaka nirka:

Rikuy kay yakuta. ¿Manachu kay yakupi bawtisawankima?

³⁷Chaypina Felipeka aynirka:

Tukuy shunkuykimanta pacha Jesukristuta kirishpaykika bawtisashkayki.

Chaypi chay runaka ari nirka. Kirinimi Jesukristuta, pay Yaya Diospa Wawan kananta.

³⁸Chasna nishpan Etiopiamanta runaka karrota aysahuk kaballukunata shayachirka. Chaypi ishkanti yakupi uraykushpankuna Felipeka chay Etiopiamanta runata bawtisarka.

³⁹Bawtisashkanwasha ishkanti yakumanta sikahushkankunapi kunkaymanta Yaya Diospa Espiritun Felipeta pusharka shuk partima. Etiopiamanta runaka Felipeta manana ashwan rikurkanachu. Chasna kashpanpas kushilla ñampita rirka.

⁴⁰Yaya Diospa Espiritun Felipeta Asoto llaktama pusharka. Chaymanta tukuy chay ñampipi kahuk llaktakunapi purishpan Jesús Kishpichik kananta yachachishpa rirka Sesarea llaktapi paktanankama.

Saulo Jesukristuta kirik tukurka

(JKK. 22.6-16; 26.12-18)

9¹Chay uras Sauloka mana sakirkarachu Jesukristuta kirikkunata chikninata. Paykunata manchachishpa

rimapayarka: Mana sakishpaykichika Jesukristuta kirinata kankunata sinchitami kastigachisha nishpa. Chaymantapas paykunata wañuchina-yashpa kawsarka. Chasna kashpan *saserdotekunapa atun apuma rirka. ²Chay aputa tapurka kamachina killkata Damasko llaktapi tantarinankuna wasikunapa apunkunata rikuchinanpa. Chay tantarina wasikunapi yaykushpan munarka apinata chay mushu yachachina Jesukristupa yachachishkanta katihukkunata. Chaypina chayta katik karikunata warmikunatapas makinkunata watahpa Jerusalemna pushanayarka kastigachinanpa.

³Chasna rurananpa rihushpan ña Damasko llakta kuchupi paktahushpan silumanta chuyahlla ilampashina paypi muyukta rikurirka. ⁴Chayta rikushpan Sauloka allpama urmarka. Chaypi shuk payta rimahushkata uyarka:

Saulo, Saulo, ¿imaraykuta chiknishpa parisichiwahunki?

⁵Chasna tapuy tukushpan Sauloka aynirka:

¿Pitaya kanki? nishpa.

Chaypi silumanta rimahukka aynirka: Parisichiwahushkayki Jesusmi kani.

⁶Kunanmanta pacha manana parisichishpa katiychu katiwakkunata. Atarishpayki chay Damasko llaktama riy. Chaypi shuk runaka kanta rimanka imatami ruranayki tiyan nishpa.

⁷Chay Saulowa rihukkunaka payta rimahuk shimita uyashpankuna mancharirkakuna. Chay shimita uyashpankunas nima shuk runata rikurkakunachu, mancharishpa chunlla shayarirkakuna. ⁸Sauloka atarishpan manana atiparkachu rikunata. Chasna wisku kashpan paywa rihukkunaka makinmanta apishpa Damasko llaktama pusharkakuna. ⁹Chaypi kimsa punchata nima imata rikunata atiparkachu.

Chaymantapas mana mikurkachu, mana upyarkachu nima imata.

¹⁰Chay Damasko llaktapi kawsarka shuk runa Ananias shutiyu Jesukristuta kirik. Muskuypishina rikurishpan Jesuska payta kayarka:

Ananias.

Chasna nishpan Ananiaska aynirka: Amuyuni, ¿imatata niwanki?

¹¹Jesuka rimarka:

Atarishpayki Kuska shutiyu ñampita riy. Chaypi Judaspa wasinpi Tarso llaktamanta Saulo shutiyu runata maskakriy. Payka kunan Yaya Diosta mañashpa kahun. ¹²Payta muskuypishina rikuchishkani, kan Ananias, payma rihushkaykita. Chaymanta makikita umanpi churahushkaykita kuti rikunanpa rikuchishkani.

¹³Chasna Jesús rimashpan Ananiaska aynirka:

Amuyuni, achka runakuna kwintawashkakuna chay Saulo Jerusalemni kanta kirishpa kawsahukkunata yapa parisichihushkanta. ¹⁴Kunanka kaymapas shamushka saserdotenchikunapa apunkunapa kamachishkawa kanta mañahuk runakunata apishpa kastigachinanpa.

¹⁵Chaypi Jesuska payta aynirka:

Riylla. Saulotaka ñukami akllashkani ñukamanta rimananpa mana israel runakunata, atun apunkunatapas, kankuna israel runakunatapas. ¹⁶Chasna kashpan payta asirtachisha imashna achkatami parisinan tiyan runakunata ñukamanta yachachihushpan.

¹⁷Jesupa chasna nishkanta kasushpan Ananiaska Saulota rikur rirka. Chay tiyahushkan wasipi paktashpan yaykurka. Chaymanta makinta Saulopa umanpi churashpan rimarka:

Wawkini Saulo, shamuhushkayki ñampipi rikurik Jesukristumi ñukata kachawashka. Payka munan kanta

yanapanaynipa kuti mushumanta rikunaykipa, chaymantapas paypa Espiritun shunkuykipi yaykushpan tukuyipi paypa yuyachishkan kanaykipa.

¹⁸Chay ratulla challwa karashina Saulopa ñawinmanta wicharishpan kuti mushumanta atiparka rikunata. Chaywasha Sauloka atarishpan bawtisaririk rirka. ¹⁹Bawtisarishkanwasha mikushpan kuti sinchikurka. Chaymanta kiparirka shuk punchakunata chay Damasko llaktapi Jesukristuta kirikkunawa.

**Saulo kallarirka yachachinata
Jesukristumanta**

²⁰Chaypina Sauloka tantarinankuna wasikunapi kallarirka yachachinata Jesusmi Yaya Diospa Wawan kan nishpa. ²¹Chasna rimahushkanta uyashpankuna tukuy uyahukkunaka mancharishpankuna nirkakuna:

¿Manachu kay runaka Jerusalemipi Jesusta mañahukkunata parisichishpa purik karka? ¿Manachu kaymapas kirikkunata apishpa *saserdotekunapa apunkunama pushananpa shamushka?

²²Chasna rimashpankunapas Sauloka Yaya Diospa shiminta ashwan sinchita yachachirka Jesuska chapashkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikmi kan nishpa. Damasko llaktapi kawsak israel runakuna kunkaymanta chasna rimahushkanta mana asirtarkakunachu. Chaypina paykunapura tapunakurkakuna ¿alichu manachu? nishpa. Mana yacharkakunachu.

**Saulo israel
masinkunamanta kishpirka**

²³Chasna achka punchakunata yachachihushpan israel masinkunaka yuyarirkakuna Saulota wañuchinata. ²⁴Chay runakunaka tutapi punchapipas llakta kincha punkupi chapapayanahun

Saulota apishpankuna wañuchinankunapa. Chaypi Sauloka chasna yuyarihushkankunata yacharka. ²⁵Chayrayku shuk tuta Saulota shuk atun tasapi churashpankuna kirikkunaka llakta kincha washama uraykuchishpankuna kacharkakuna. Chasna Sauloka kishpirka israel masinkunamanta.

**Saulo Jerusalemipi kiparirka
yachachinanpa**

²⁶Chasna Damasko llaktamanta llukshishpan Sauloka Jerusalemma rirka. Paktashpan chaypi kirik masinkunawa tantarinayarka. Paykunaka mana kirishpankuna Saulo Jesukristuta kirik tukushkanta, tukuy mancharkakuna payta. ²⁷Chasna kashpanpas Bernabeka Saulota amiguyarka. *Apostolkunama pushashpan paykunata kwintarka: Amunchi Jesusmi ñampipi rikurishpan paywa kwintashka. Chasna kashpan Damasko llaktapi payka mana manchashpa Jesukristumanta yachachirka nishpa. ²⁸Chasna Bernabé kwintashpan Jesukristuta kirikkunaka Saulota yaykuchirkakuna paykunawa pakta tantarinanpa. Chaymanta pacha mana manchashpa Jerusalemipi Jesukristumanta yachachishpa purirka. ²⁹Chasna yachachishpa purihushpan *griego shimita rimak israel masinkunawa kwintarka. Chaymanta paykunawa rimanakushpa yachachirka. Mana kirinayashpankuna paykunaka Saulota wañuchinayarkakuna. ³⁰Chayta yachashpankuna Jesukristuta kirik masinkuna Saulota Sesarea llaktama pusharkakuna. Chaymanta kacharkakuna Tarso llaktanma.

³¹Chasna Saulo kirik tukushpan Jesukristuta kirik runakuna tukuy Judea, Galilea, *Samaria allpakunapi parisishpa kawsahushkankunamanta kushillana kawsarkakuna. Jesukristupa

yachachishkanta ashwan alita yachakushpankuna sinchikurkakuna. Payta yuyashpa munashkanta rurashpa kawsarkakuna. Yaya Diospa Espiritun paykunata yanapashpan ashwan runakuna Jesukristuta kirirkakuna.

Pedro Eneasta ampirka

³²Chay uras Pedroka tukuy partima kirik masinkunata rikunapa rirka. Chaypi Lida llaktapi kawsak kirik masinkunamapas paktarka. ³³Chay llaktapi tarirka Eneas shutiyu runata. Chay runaka pusak watata kawitupi sirishpa kawsapayan. Mana atarinata atipapayanchu, aychan chakirishka kashkanrayku. ³⁴Chaypi Pedroka chay runata rikushpan nirka:

Eneas, Jesukristumi kanta ampahun. Atariy, puñunaykita alichashpayki.

Chay ratulla Eneaska ampirishka atarirka. ³⁵Chay ampirishkata rikushpankuna tukuy Lida llaktapi kawsakkuna, Sarón llaktapi kawsakkunapas ñawpa yanka kirinankunata sakishpankuna Jesukristutana kirirkakuna.

Pedro Dorkasta kawsachirka

³⁶Chay uras Joepi llaktapi shuk warmi Jesusta kirik tiyarka. Paypa shutinka Tabita karka, *griego shimipi Dorkas. Chay warmika alita rurashpa nima imayu runakunata yanapashpa kawsak karka.

³⁷Pedro Lida llaktapi kahushpan Dorkaska unkushpan wañurka. Chaypi aychanta mayllashpankuna pillurkakuna. Chaymanta awaniru kawitu kwartupi churarkakuna.

³⁸Joepi llaktaka Lida llakta mayanpi karka. Chaypi kawsak Jesukristuta kirik runakuna yachashpankuna Pedro chay Lida llaktapi kahushkanta, ishkay kirik masinkunata kacharkakuna payta kayak rinankunapa, Joepi llaktama utkalla shamuy nishpa.

³⁹Chasna rimashpankuna Pedroka paykunawa pakta rirka. Joepi paktash-

pankuna payta pusharkakuna maypimi wañushkata churashkakuna. Chaypi yaykushpan mashintukunaka Pedrota kayllayarkakuna rikuchinankunapa, Dorkas kawsa kahushpanra paykunarayku churarinankunata sirashkanta. ⁴⁰Chasna wakashpa rikuchishpankuna Pedroka tukuyta kwartumanta kanchama llukshichirka. Paylla kiparishpan kunkurishpan Yaya Diosta mañarka. Chaywasha chay wañushka warmita rikushpan nirka:

Tabita, atariy.

Chaypi chay wañushka warmika ñawinta paskarka. Pedrota rikushpan tiyarirka. ⁴¹Chasna tiyarishkanta rikushpan Pedroka makinmanta apishpan atarichirka. Chaywasha kirik masinkunata, mashintukunatapas kayashpan kawsarishkata rikuchirka. ⁴²Chasna rurashkanta tukuy Joepi kawsakkuna yachashpankuna achka Jesukristuta kirirkakuna. ⁴³Chaymanta Pedroka achka punchakunata Joepi kiparirka karakunata timplashpa chakichik Simonpa wasinpi.

Pedro Korneliota yachachik rirka

10 ¹Sesarea llaktapi kawsarka shuk runa Kornelio shutiyu. Payka shuk waranka Italia allpamanta suntalukunata kamachik kapitanmi karka.

²Chay Kornelioka tukuy wasinpi kawsakkunanti Yaya Diosta kushichishpa kawsapayan. Israel runakunata yanapananpa achka kullkita kupayan. Tukuy uras Yaya Diosta mañashpa kawsapayan.

³Shuk puncha ña chishiyahushpan muskuypishina Yaya Diospa kachashkan *angelta rikurka. Chay angelka wasinpi yaykushpan Kornelio nishpa kayarka.

⁴Chaypi Kornelioka angelta alita rikushpan manchaywa aynirka:

¿Imatata rimawanki, Señor? nishpa.

Chay angelka rimarka:

Yaya Dioska mañashkaykita uyashkami. Nima imayu runakunata kullikikita kushkaykitapas rikushpan yapa kushikun. ⁵Kunanka shuk runaykunata Jope llaktama kachay shuk runa Simón Pedro shutiyuta pushamunankunapa kayma. ⁶Chay Simón Pedroka shuk Simón tokayunpa wasinpimi kahun. Chay tokayunka karakunata timplashpa chakichikmi. Chay wasika atun yaku mar mayanpimi. Chay Pedromi kanta rimanka imatami ruranayki tiyan nishpa.

⁷Chay angel llukshishkanwashwa Kornelioka ishkey runankunata kayarka, chaymanta alita Yaya Diosta kasuk shuk suntaluntapas. ⁸Tukuy rikushkanta uyashkantapas kwintashkanwashwa paykunata kacharka Jope llaktama.

⁹Kayantima paykuna ña Jopema kayllayahushkankunapi, chawpi puncha kahushkapi, Pedroka wasi awama sikarka Yaya Diosta mañananpa. ¹⁰Yarkayta musyashpan mikunayarka. Shukkuna mikunata yanunankunakama payka mañahushkanpi muskuypishina silu paskarihushkanta rikurka. ¹¹Chay silu paskarishkamanta shuk anchu mantanashina rikurirka chuskunti puntanmanta watarishka uraykumuhushkata. ¹²Chay mantana ukupi rikurirka tukuy israel runakunapa mana mikunankuna aychakuna. Shukkuna chusku chakiwa purik, shukkuna aysarishpa purik, shukkuna pawakkuna karkakuna. ¹³Chasna rikuhushkanpi Pedroka Yaya Diospa kasna rimahushkanta uyarka:

Pedro, atariy. Apishpa wañuchishpayki mikuy.

¹⁴Chasna rimashkata uyashpan Pedroka aynirka:

A Yaya Dios, manami chaykunataka mikushanchu. Nima ima uras chasna millaypa aychakunata mikushkanichu.

¹⁵Chaypi Yaya Dioska kutikashka payta rimashpan nirka:

Ñuka ali mikunami nishkaynita ama yanka rimaychu manami mikunachu nishpa.

¹⁶Chasnallatata kimsa kuti rikurirka. Chaywasha chay mantanaka silumallatata sikarka.

¹⁷Pedroka chay rikushkanta mana yachashpan yuyarishpa tiyahushkanllapi Korneliopa kachashkan runankunaka Simonpa wasinta maskashpa tapushpa paktarkakuna. ¹⁸Chay wasipi paktashpankuna tapurkakuna:

¿Kaypichu kahun shuk runa Simón shutiyu, maykantami ninahun Pedro? nishpa.

¹⁹Pedro rikushkanta yuyarishpanra Yaya Diospa Espiritun payta rimarka:

Rikuy, kimsa runakunami kanta maskahunkuna. ²⁰Atariy, kaymanta uraykuy. Paykunawa pakta mana manchashpa riy. Ñukami paykunata kachashkani kanta pushanankunapa.

²¹Chasna Yaya Diospa Espiritun rimashpan Pedroka uraykushpan Korneliopa kachashkan runankunata rimarka:

Ñukami kani maskahushkaykichi runaka. ¿Imaraykuta shamushkankichi?

²²Chay runakunaka aynirkakuna:

Shamushkanchimi kapitanchi Kornelio kachashkanrayku. Payka Yaya Diosta sumakta mañashpa kawsan. Chayrayku tukuy payta riksik israel masikikuna yuanahun. Yaya Diospa angel payta rimashka: Kachay runaykunata Pedrota pushamunankunapa wasikima. Pay rimahushkanta uyanayki tiyan. Chasna chay angel rimashkanrayku Kornelioka ñukanchita kachashka kanta pushananchipa nishpa.

²³Chasna kwintashpankuna Pedroka paykunata wasi ukuma yaykuchishpan chayllapi chay tutaka puñurkakuna.

Kayantima Pedroka chay runakunawa Sesarea llaktama rirka. Shuk kirik wawkikunapas Jope llaktamanta Pedrowa pakta rirkakuna. ²⁴Kayantima Sesareapi paktashpankuna Kornelioka ayllunkunata, yapa yuyashkan runakunatapas tantachishpan wasinpi Pedrota chaparka. ²⁵Pedroka chay wasipi paktashpan Kornelio tiyahushkanmanta atarishpan payta tinkuk rirka. Tinkushpan Pedropa puntanpi kunkurik rirka payta kushichishpa saludanapa. ²⁶Chaypi Pedroka Korneliota atarichihushpan rimarka:

Atariy. Ñukapas kanshina runallata-tami kani nishpa.

²⁷Korneliowa kwintahushpan Pedroka wasi ukuma yaykushushpan achka tantarishka runakunata rikurka.

²⁸Chasna rikushpan chay runakunata rimarka:

Kankunaka ñami yachankichi, ñukanchi israel runakunata Moisespa kamachishkanka nin, shuk mana israel runakunata mana kayllayankichichu. Chasna kashpantata Yaya Dioska ñukata yachachiwashka nima maykan runata Yaya Diospa rikushkanpi manami alichu kanki nishpa yanka rimanaynipa.

²⁹Chayraykumi kayawashpayki mana killashpa chay ratulla shamushkani. Kunanka yachanayani imaraykumi kayachiwashkankichi nishpa.

³⁰Chasna Pedro tapushpan Kornelioka aynirka:

Ñami chusku punchana kasna uras chishipi nima imata mikushpayni Yaya Diosta mañahurkani wasinipi. Chaypi kunkaymanta shuk suma chuya churarishka runa puntaynipi shayahukta rikurkani. ³¹Chay runaka kayawarka Kornelio nishpa, Yaya Dioska mañahushkaykita uyashkami. Nima imayu runakunata kullkiwa yanapashkaykitapas Yaya Dios rikushkami.

³²Kunanka Jope llaktama runaykikunata kachay Simón Pedrota pushamunankunapa. Payka aycha karata chakichik Simón shutiyupa wasinpi kahun. Chay wasika atun yaku mar mayanpimi kahun. Chaypi kahuk Pedromi shamunka kanwa kwintananza nishpa rimawarka chay angelka. ³³Chaypina utkalla runaynikunata kacharkani kanta maskanankunapa. Alimi shamushkaykika ñukanchima. Kunanka tukuy tantarishka kahunchi Yaya Diospa puntanpi. Tukuy Yaya Dios kanta rimashkanta uyanayanchi nishpa.

Pedro chay tantarishka runakunata Jesukristumanta yachachirka

³⁴Chaymanta Pedroka kallarirka yachachinata kasna nishpa:

Kunanka alita yachani Yaya Dioska mana ñukanchi israel runakunallatachu yuyashkanta, ashwan tukuy runakunatami yuyan. ³⁵Maykan llaktamantapas Yaya Diosta manchashpa alita rurak runataka Yaya Dioska shutipami yuyashpan alita rikun, israel runata, mana israel runatapas. ³⁶Yaya Dioska ñukanchi israel runakunata rimarka, Jesukristuta kirik runakunata uchankunamanta llakichinanta, kushilla paywa pakta kawsananchipa. Chay Jesuska tukuyapa apunmi kan. ³⁷Kankuna alita yachankichi Juan runakunata yachachishkanta mana ali rurahushkan-kunata sakishpankuna bawtisarinankunapa. Chaywasha Jesuska kallarirka runakunata yachachinata Galilea allpapi. Chaymanta tukuy Judea allpapas yachachishpa purirka. ³⁸Ña yachankichi Yaya Dioska chay Nasaretmanta Jesusta Espiritunta atun yachaynintapas kushkanta. Chasna Yaya Dios payta yanapashpan maytapas purishpan yapa alikunata rurarka, supay yaykushka runakunamantapas supayta

llukshichirka. ³⁹Ñukanchimi rikushkanchi Jesús Jerusalén llaktapi, tukuy Judea allpapipas alita rurashkanta, chayraykumi kankunata chayta rimanchi. Chasna alikunallata rurashpanpas apunchikunaka kruspi klabachishpa wañuchichirkakuna. ⁴⁰Paytaka Yaya Dios kimsa punchamanta kawsachirka. Chasna kawsarishkataka ñukanchi rikushkanchi. ⁴¹Payka mana tukuy runakunatachu rikurishka, ñukanchillatami payka rikurishka. Kawsarishkanwasha upyarkanchi mikurkanchi paywa pakta. Yaya Diosmi ñukanchita ñawpamanta pacha akllarka chasna kawsarishkanmanta kwintananchipa. ⁴²Ñukanchita kamachirka tukuy runakunata rimananchipa Yaya Dioska payta aputa rurashkanta, tukuy kawsakunata wañushkakunatapas rurashkankunata tapushpan rimananpa pimi kishpinka, pimi kastigarinka nishpa. ⁴³Ñawpamanta pacha tukuy Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunaka chay Jesusmanta kwintarkakuna: Maykanpas payta kirishpanka Yaya Diosmi tukuy ucha rurashkankunamanta pichanka nishpa.

Yaya Diospa Espiritun mana israel runakunapipas yaykurka

⁴⁴Pedro chayra rimahushkanllapi Yaya Diospa Espiritunka tukuy uyahukunapa shunkunkunapi yaykurka. ⁴⁵⁻⁴⁶Chaypi chay mana israel masinikuna nima pi yachakushkan Yaya Dioslla yachashkan shimipi rimashpa Yaya Diosta kushichirkakuna. Chayta uyashpankuna Pedrowa kahuk Jesusta kirik israel masinkuna mancharishpa rikunakurkakuna kasna nishpa: ¿Imashnataya yaykushka Yaya Diospa Espiritunka kay mana israel runakunapipas?

⁴⁷Chaypina Pedroka rimarka:

¿Manachu ali kama yakupi bawtisananchipa kay runakunata? Paykunapipas Yaya Diospa Espiritunka yaykushkami ñukanchipishina.

⁴⁸Chasna nishpan Pedroka paykunata rimarka Jesukristuta kasukkuna tukushkankunata rikuchinankunapa bawtisaychi nishpa. Bawtisarishkankunawasha paykunaka Pedrota tapurkakuna shuk punchakunata paykunawa kiparinanpa.

Jerusalenpi Pedro kirikkunata kwintarka

11 ¹Chaymanta *apostolkuna, tukuy Judeapi Jesukristuta kirikkunapas yacharkakuna ñukanchi mana israel runakunapas Yaya Diospa shiminta kirishkanchita. ²Chayrayku Pedroka Jerusalenma kutishpan kirik israel masinkunaka payta piñarishpa tapurkakuna:

³¿Imaraykuta rishkanki pasyanapa mana israel runakunata? ¿Imaraykuta paykunawa mikushkanki? nishpa.

Israel runakunaka mana tantanakupayashpankuna nima mikupayashpankuna mana israel runakunawa chasna tapurkakuna.

⁴Chasna tapushpankuna Pedroka tukuyta kallarishkanmanta pacha kwintarka kasna:

⁵Ñuka Jope llaktapi Yaya Diosta mañashpa kahushkaynipi muskuypishina shuk mantanatashina rikurkani. Karan puntanmanta watarishka karka. Silumanta uraykumurka ñukakama. ⁶Alita rikushpayni tukuy allpapi kawsak chusku chakiyu animalkunata, manchaypa piña animalkunata, aysarishpa purik animalkunata, tukuy pawakkunatapas rikurkani. ⁷Chaymanta Yaya Diospa shiminta uyarkani: Pedro, atariy. Apishpa wañuchishpayki mikuy. ⁸Chasna uyashpayni aynirkani: Ay

Yayayni, manami chaykunata mikushanchu. Nima ima uras chasna millaypa aychakunata mikushkanichu. ⁹Yaya Dioska kuti silumanta rimawashpan nirka: Ñuka ali mikunami nishkaynitaka ama yanka rimaychu manami mikunachu nishpa. ¹⁰Chasna kimsa kuti rikuchiwashkanwasha kuti siluma sikachiy tukurka. ¹¹Chay ratulla kimsa runakuna Sesareamanta, Korneliopa kachashkan runakunaka paktamurkunkuna ñukata maskawanankunapa. ¹²Chasna paktamushpankuna Yaya Diospa Espiritun rimawarka: Mana manchashpa paykunawa riy nishpa. Ñukawa pakta rirkakuna sokta kirik masinchikuna. Paykunawa chay Sesareapi chay runapa wasinpi yaykurkanchi. ¹³Chaypi yaykushpanchi chay runa Kornelio shutiyu ñukanchita kwintarka: Shuk *angel wasinipi shayahukta rikurkani. Chay angelka rimawarka: Jope llaktama runaykikunata kachay Simonta pushamunankunapa, maykantami ninahun Pedro. ¹⁴Paymi kanta aylluykikunawa pakta shuk shimita yachachinka kastigarina kashkaykichimanta tukuy kankuna kishpishka kanaykichipa. ¹⁵Chasna kwintawashkanwasha ñuka yachachushkaynillapi Yaya Diospa Espiritun paykunapi shamurka, imashnami puntiru ñukanchikunapipas shamurka. ¹⁶Chaypi yuyarirkani Yaya Jesús kay allpapira kashpanra ñukanchita rimashkanta: Bawtisak Juan runakunata bawtisarka yakuwa, ashwan ñukaka kankunata Yaya Diospa Espiritunta kushpami shunkuykichita aliyachisha nishpa. ¹⁷Chayrayku Yaya Dios paykunatapas Espiritunta kushka, imashnami ñukanchita kurka Amunchi Jesukristuta kirishpanchi. ¿Imatayaya ruraynima karka? Ñukaka Yaya Diosta mana atipanichu arkanata.

¹⁸Chasna Pedro rimahushkanta uyashpankuna Jerusalenpi Jesusta kirik israel masinkunaka mana ashwanta payta rimarkakunanachu. Ashwan Yaya Diosta kushichishpa rimarkakuna:

Tukuy mana israel runakunatapas Yaya Dioska yanapashka uchankunata sakishpa mushu kawsayta tarinankunapa.

Antiokia llaktapi achka runakuna Jesukristuta kirirkakuna

¹⁹Estebanta wañuchishkankuna uras Jesusta kirikkunata apinata munahushpankuna mitikushpa shuk llaktakunama kawsak rirkakuna. Chasna purihushpankuna Fenisia allpama, Chipre islama, Antiokia llaktamapas paktarkakuna. Chaypi israel masinkunallata Jesús kishpichik kananta yachachirkakuna. ²⁰Paykunamanta shukkunalla, Chipremanta, Sirenemanta, Antiokiapi paktashpankuna *griego mana israel masinikunatapas yachachirkakuna chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinamanta. ²¹Jesukristu paykunata yanapashpan achka runakuna yachachishkankunata uyashpankuna ñawpa yanka kirinankunata sakishpankuna Jesukristutana kirirkakuna.

²²Antiokiapi runakuna chasna kirishkankunata yachashpankuna Jerusalenpi kirikkuna Bernabeta Antiokiama kacharkakuna. ²³Bernabeka Antiokiapi paktashpan Yaya Dios paykunata atunta yanapashkanta rikushpan yapa kushikurka. Chaypi paykunata kunarka:

Jesusta tukuy shunkuykichimanta pacha kasushpa, mana sampayashpa katiychi nishpa.

²⁴Bernabeka alita rurak runa karka. Yaya Diospa Espiritun payta tukuyipi yuyachishkanrayku alita kirik karka.

Pay yachachishpan yapa achka runakuna Jesukristuta kirik tukurkuna.

²⁵Chaywasha Bernabeka Tarso llaktama rirka Saulota maskanpana. ²⁶Payta tarishpan Antiokiama pusharka. Chaypi paykunaka shuk watata Jesukristuta kirikkunawa kawsarkakuna. Achka runakunata Yaya Diospa shiminta yachachirkakuna. Chay Antiokiapi puntiru Jesukristuta kirikkunata shutiyachirkakuna Kristianukuna nishpa. Chayka ninayan *Kristuta katikkuna.

²⁷Bernabé Saulowa pakta Antiokiapi yachachihushkankunapi Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna Jerusalemanta Antiokiama rirkakuna. ²⁸Chaypi Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachik Agabo shutiyuka tantarishkankunapi shayarirka. Yaya Diospa Espiritun payta yuyachishpan rimarka tukuy llaktakunapi sinchi yarkay tiyananta. Chasna nishkanshina paktarishpan tukuymanta atun apu *romano Klaudio kamachik kashkan uras sinchi yarkay tiyarka. ²⁹Chayta yachashpankuna Antiokiapi kawsak kirikkunaka Judea allpapi kawsak kirik masinkunarayku karan shuk atipashkanchi tuputa kachashu paykunata yanapananchipa nishpa yuyarirkakuna. ³⁰Chasna yuyarishkankunashina rurarkakuna. Bernabewa Saulowapas kullkita kacharkakuna kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kunankunapa Judeapi kawsak kirikkunarayku.

Chiknik runakuna Santiagota wañuchirkakuna, Pedrota karselpi churarkakuna

12 ¹Chay uras atun apu *Herodes kirikkunata parisichinata kallarik. ²Chasnapi payka Juanpa wawkin *Santiagota sabliwa wañuchi-

chirka. ³Chasna wañuchichishpan israel runakunapa apunkuna kushikurkakuna. Herodeska kushikushkankunata yachashpan Pedrotapas kastigananpa apichirka. Chayta rurarka israel runakuna mana punkirishka panta mikunankuna punchakunapi *Paskua shutiyupi. ⁴Pedrota apishpankuna karselpi churachirka. Pedro mana kishpinanpa Herodeska chunka sokta suntalukunata churarka, chuskumanta tutapi punchapipas kuyranankunapa. Payka yuyarirka chay Paskua punchakunawasha payta llukshichishpan runakunapa puntanpi tapunanpa, chaymanta kastigananpa. ⁵Chasna kashpan Pedroka karselpi taparishka alita kuyrarishka kahurka. Chaypina tukuy kirikkunaka Yaya Diosta sinchita payrayku mañarkakuna.

Yaya Dios Pedrota karselmanta llukshichirka

⁶*Herodeska kayantima runakunapa puntanpi churana kashpan chay tuta Pedroka ishkay suntalukuna chawpipi puñuhurka ishkay kadenawa watarishka. Chaymantapas shuk suntalukuna karsel punkupi kuyrahurkakuna. ⁷Chaypi Pedro puñushpa sirihushkanpi kunkaymanta Yaya Diospa *angelka shamurka. Chay karsel kwartupi punchahlla rikurirka. Chaypina chay angelka Pedrota kushtillanpi tupachishpa likhachirka kasna nishpa:

Pedro, utkalla atariy.

Chasna rimashkanllapi Pedropa makinmanta kadenakunaka paskarishpan urmarkakuna. ⁸Chaypi angelka rimarka:

Atariy, churarinaykita churariy. Sapatuykitapas churariy.

Pedro chasna rurashpan angelka kuti rimarka:

Awaniru churarinaykitapas churarish-payki katiway.

⁹Chaypina Pedroka angelpa washanta katishpa llukshirka. Mana yacharkachu shutipa chay angelka payta llukshichihushkanta. Ashwan yuyarirka ¿musparihunichu imataya? nishpa. ¹⁰Chasna rihushpankuna chay karsel ukupi kuyrahuk suntalukunata pasarkakuna, chaymanta shuk punkupi kuyrahuk suntalukunatapas. Chaymanta chay llaktama llukshina karselpa punkun fierromanta rurarishkapi paktarkakuna. Chaypi paktashpankuna chay punkuka pay kikinlla paskarirka. Chaypina karselmanta llukshishpankuna shuk ñañu ñampita rirkakuna. Chayllapi kunkaymanta angelka Pedrota sakishpan rirka. ¹¹Chay ratu Pedroka yuyarishpan rimarka:

Kunan shuti yachani Yaya Dioska angelta kachamushkanta kishpichiwananpa apu Herodes wañuchinata munawahushkanmanta, ñukanchi israel runakunapa apunchikunamantapas.

¹²Chasna yuyarishpan Pedroka rirka Mariapa wasinma. Chay Mariaka Juan Markus shutiyupa maman karka. Chaypi achka runakuna Yaya Diosta mañanan-kunapa tantarishka kahurkakuna.

¹³Pedroka chaypi paktashpan kanchapi shayarishpan punkuta waktarka. Shuk yanapak shipas Rode shutiyu atarishpan ¿pitaya? nishpa rikuk rirka. ¹⁴Chay Rodeka Pedrota shiminta uyashpan sumakta kushikurka. Mana punkuta paskashpan ukumallatata kallparka.

Pedroka punkupimi shayahun nishpa rimak rirka.

¹⁵Rode chasna rimashpan paykunaka rimarkakuna:

¿Musparihunkichu imataya? nishpa.

Chasna rimashpankunapas Rodeka ashwan rimarka:

Shutipami rimahuni nishpa.

Chaypi aynirkakuna:

Mana Pedrochu, almanchari nishpa.

¹⁶Paykuna chasna rimahushkankunapi Pedroka punkuta waktashpalla katirka. Chasna uyashpankuna punkuta paskarkakunana. Pedrota rikushpankuna yapa mancharirkakuna. ¹⁷Pedroka yaykushpan makinwa rikuchirka chunlla tukunankunapa. Chunllayashpankuna kwintarka imashnami Yaya Dios karselmanta payta llukshichishka. Chayta kwintashkanwasha nirka:

Tukuy chayta rimaychi *Santiagota, chaymantapas chay shuk kirik masinchi-kunata.

Chasna rimashkanwasha llukshishpan rirka shuk partima.

¹⁸Ña punchayahushpan Pedro illa kashkata rikushpankuna suntalukunaka yapa mancharirkakuna. Mana yacharkakunachu imashnami llukshishka.

¹⁹Apu Herodes Pedrota maskachishpanpas nima tarirkakunachu. Chasna mana tarishpankuna Herodeska chay kuyrak suntalukunata tapurka:

¿Pedroka imashnata tukushka? nishpa.

Paykunaka mana atiparkakunachu nima imata ayninata. Chasna kashpan Herodeska kamachirka chay suntalukunata wañuchinankunapa. Chaywasha Judea allpamanta llukshishpan Sesarea llaktama rirka chaypi kawsananpa.

Apu Herodeska wañurka

²⁰Chay uras apu *Herodeska Tiro llaktamanta runakunata, Sidón llaktamanta runakunatapas yapa piñarishpa kawsapayan. Chay ishkey llaktakunapi kawsak runakuna Herodespa kamachinan allpakunamanta mikunata rantishpa kawsak kashkankunaryku Herodeswa alichanayarkakuna mana mitsananpa mikunata rantinankunapa. Chasna kashpan Herodespa

wasinma rirkakuna kwintanankunapa. Tukuy parihi rishpankuna Herodespa yuyashkan runan Blasto shutiyuwa kwintarkakuna Herodesta alita kwintanapa paykunarayku.

²¹Chaymanta Herodeska kamachirka paykunata rimashkan puncha shamunankunapa. Chay rimashkan puncha paktarishpan Herodeska atun apu churarinanta churarishpan atun apupa tiyarinanpi tiyarishpan paykunata kunanata kallarikka.

²²Chasna rimahushkanpi tukuy chaypi kahuk runakunaka Herodesta kushichinayashpankuna kaparishpa rimarkakuna:

Kanka diosmi kanki, manami runachu.

²³Chasna rimashpankuna Herodeska mana rimarkachu manami dioschu kani nishpa. Chayrayku chay ratulla Yaya Diospa *angelka payta unkuchirka. Lumbriskuna mikushpankuna wañurka.

²⁴Chay uras Jesusta kirikkunaka tukuy partipi Yaya Diospa shiminta yachachishpa purirkakuna. Chasna yachachihushpankuna achka runakuna Jesukristuta kirirkakuna. ²⁵Bernabé Saulowa chay tantachishkankuna kullkita Jerusalenpi kawsak kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kushpankuna Juan Markus shutiyuta pushashpa Antiokiama kutirkakuna.

**Bernabé Saulowa achka
llaktakunapi Yaya Diospa shiminta
yachachishpa purirkakuna**

13 ¹Antiokiapi Jesukristuta kirik runakuna tantarishkapi Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna tiyarka. Paykuna karkakuna: Bernabé, shukka Simón, maykantami rimapayanahun Yana, shukka Sirenemanta Lusio, shukka apu *Herodeswa pakta wiñashka Manaén shutiyu, chaymantapas Saulo.

²Shuk puncha tukuy Jesukristuta kirikkuna tantarishka kahurkakuna, chay puncha mana mikushpa Yaya Diosta mañashpa pasanankunapa. Chasna kahushkankunapi Yaya Diospa Espiritun rimarka kasna:

Nuka Bernabeta Saulotapas akllashkani shuk partima ñukamanta yachachik rinankunapa. Chayrayku paykunata mana mitsashpa kachaychi munashkaynita rurankunapa.

³Chasna nishkata uyashpankuna kirik wawkikunaka chay puncha mana mikushpa Yaya Diosta mañashpankuna makinkunata umankunapi churashpankuna paykunata kacharkakuna Yaya Diospa shiminta yachachinankunapa.

**Bernabé Saulowa Chipre islapi
yachachirkakuna**

⁴Chasna Yaya Diospa Espiritun rimashkanshina Bernabeta Saulowa pakta kacharkakuna Seleusia llaktama atun yaku mar mayanpi. Chaymanta lanchapi atun yaku marta chimpashpa Chipre shutiyu islapi paktarkakuna.

⁵Chay islapi paktashpankuna Salamina llaktama rirkakuna. Chaypi israel masinkunapa tantarina wasikunapi Yaya Diospa shiminta yachachirkakuna. Juan Markus shutiyupas paykunawa pakta purirka yanapanapa.

⁶Tukuy chay Chipre islapi purishkan-kunawasha Pafos llaktama paktarkakuna. Chaypi tarirkakuna shuk israel masinkuna Barjesús shutiyuta. Payka Yaya Diospa shiminta rimani nishpa rimak karka. Chasna rimashpanpas yanka llullachik puruhumi karka. Chay puruhu *griego shimipi Elimas shutiyachirishka karka. ⁷Chay puruhu Elimaska Chipre islapi atun apu Sergio Paulo shutiyuta yanapak karka. Chay Sergio Pauloka yapa yuyayyu runami karka. Chasna kashpan Yaya Diospa shiminta

uyanayashpan Bernabeta Saulotapas kayanankunapa kacharka. Saulopa shuk shutin Pablo karka. ⁸Shamushpankuna chay puruhu Elimaska mana munashpan apunka Jesukristuta kirinanpa, yachachihushkankunata waklichinayashpan sinchi shimiwa paykunata aynirka. ⁹Chaypina Pabloka Yaya Diospa Espiritun tukuyupi yuyachishpan chay puruhuta alita rikushpan rimarka:

¹⁰Yapa llullaysiki, yapa waklichiyisiki kanki, tukuy imata rurashpaykipas mana alitachu ruranki, tukuyupi supayta kasuk runami kanki. Mana munankichu nima pi alita rurashpa kawsanapa. ¿Imaraykuta mana sakinkichu Yaya Diosta katinayahukkunata pantachichinata? ¹¹Kunanka Yaya Diosmi kanta kastiganka. Masna punchakunata wisku tukushpayki mana atipankichu punchata rikunata.

Chasna Pablo nishkanllapi kunkaymanta chay puruhuka wisku tururka. Chasna wisku tukushpan shuk runata maskarka makinmanta apishpa purichinanpa. ¹²Chayta rikushpan apu Sergio Pauloka Jesukristuta kirirka. Pablopa rurashkanta rikushpan Jesukristumanta yachachishkanta uyashpan sumakta mancharirka.

Pablo Bernabewa Pisidia allpapi yachachirkakuna

¹³Chaymanta Pabloka paywa pakta purikkunawa lanchapi uraykushpankuna Pafos llaktamanta Perge llaktamamirka. Chay Perge llaktaka Panfilia allpapi karka. Chaypi Juan Markuska paykunata sakishpan Jerusalem kutirka. ¹⁴Pabloka Bernabewa Perge llaktata pasashpankuna shuk Antiokia llaktapi Pisidia allpapi paktarkakuna. Chaypi paktashpankuna *samana puncha israel masinkunapa tantarinankuna wasipi yaykushpankuna tiyarirka-

kuna. ¹⁵Chaypi shuk runa Moisespa killkashkanmanta shuk ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunapa killkashkankunamantapas leyirka. Chay killkarishkata leyishkanwasha tantarina wasipa apunkunaka Pablokunata kayarkakuna:

Wawkikuna, kankunapa shuk yachachina tiyashpanka kay tantarishka kahukkunata yachachiychi sinchikurinankunapa.

¹⁶Chasna chay apu rimashpan Pabloka atarirka. Makinwa rikuchirka chunlla tukunankunapa, chaymanta kallarirka yachachinata kasna:

Israel masinikuna, chikan runakunamanta Yaya Diosta kasuk runakunapas, alita uyawaychi. ¹⁷Ñukanchi israel runakuna kushichinanchi Yaya Diosmi yaya rukunchikuna wañuta akllarka. Egipto allpapi shuk allpamanta runakunashina kawsahushpankunara paykunata mirachirka achka runakuna tukunankunapa. Chaymanta Yaya Dioska sinchi yachayninwa yanapashpan chay allpamanta llukshichirka.

¹⁸Chasna llukshichishpan chusku chunka watata chunlla chakishka allpapi purichirka. Payta achka kuti piñarishpankunapas Yaya Dioska awantashpa paykunata kuyrarka chay tukuy watakunata. ¹⁹Kanaán allpapi paktashpankuna paykunata yanaparka chaypi kanchis allpakunapi kawsak chikan shimita rimak runakunata kulluchinankunapa. Chaymanta chay allpata paykunata kurka chaypi kawsanankunapa. ²⁰Chaykama karka chusku pachak pichka chunka wata yaya rukunchi wañukuna Egiptopi kawsashkankunawa pakta. Chaymanta Yaya Dioska paypa yachayninwa yachachik Samuel kawsanankama alichak apukunata churarka yaya rukunchi wañukunata yanapananku-

napa. ²¹Chasna chay alichak apunku-nawa kawsashkankunawasha Samuel kawsahushpanra Yaya Diosta mañarkakuna:

Shuk atun aputa churay tukuy ñukanchikunata kamachinanpa nishpa.

Chasna mañashpankuna Yaya Dioska Saulta churarka, atun apu tukushpan paykunata kamachinanpa. Pay apu tukushpan chusku chunka watata yaya rukunchi wañukunata kamachishpa kawsarka. Saulpa yayan karka Sis, Benjaminpa miraymanta. ²²Chaymanta Yaya Dioska Saulta llukshichirka atun apu kananmanta. Payranti Davidtana churarka atun apu tukunanpa. Chay Davidmanta Yaya Dioska rimarka:

Isaipa wawan Davidta akllashkani.

Payka sumakta kushichiwak runami kan. Tukuy munashkaynita ruranka nishpa.

²³Chay David wañupa miraymanta karka Jesuska. Yaya Dios ñawpa rimarka Davidpa miraymanta shuk kishpichikta kachananta. Chay ñawpa rimashkanshina Jesusta kacharka ñukanchi israel runakunata kishpichinanpa. ²⁴Jesuska manara yachachishpa purihushpan Bawtisak Juan puntiru ñukanchi israel runakunata yachachirka kasa nishpa: Kunanmanta pacha millaypa rurashkaykichita amirishpa sakiychi. Yaya Diospa rimashkanta kasushpa kawsaychi. Chayta rurashpa bawtisariychi. ²⁵Ña wañunan pucha paktarihushpan Juanka tukuy runakunata rimarka:

¿Pimi nishpata yuyarinkichi ñukamanta? ¿Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikchu kani? Mana ñukaka kishpichikchu kani. Ñukamanta washami chay kishpichikka shamunka. Paymantaka ñukaka mana yachayyuchu

kani. Paypa puntanpi nima imata atipanichu rimanata nishpa.^c

²⁶Wawkinikuna, yaya rukunchi Abraham wañumanta miray masinikuna, chaymanta kankuna chikan runakunamanta Yaya Diosta kasukkuna alita uyawaychi. Tukuy ñukanchirayku kay shimika paktamushka, Jesuska Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikmi kan nishpa. ²⁷Jerusalenpi kawsak runakuna apunkunapas mana asirtarkakunachu chay Jesuska Yaya Diospa Wawan kananta. Karan samana punchapi ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna Jesusmanta killkashkata uyashpa kawsashpankunapas Jesusta mana riksirkakunachu pimi karka. Chayrayku chay ñawpamanta pacha killkarishka kashkata paktachishpa payta wañuchirkakuna. ²⁸Paykuna mana millaypata Jesuspa rurashkanta tarishpankunapas apu *Pilatota tapurkakuna wañuchichinanpa. ²⁹Chasna chay Jesusmanta killkarishka kashkata paktachirkakuna. Chayta paktachishkankunawasha Jesuspa aychanta krusmanta uraykuchishpankuna allarishka urku uchukupi churashpa taparkakuna. ³⁰Chasna churashpankunapas Yaya Dios Jesusta wañushkanmanta kawsachirka. ³¹Kawsarishkanwasha achka kuti Jesuska payta katikkunata rikurirka. Jesús manara wañuhushpan paykunaka Galileamanta Jerusalemna payta katirkakuna. Kunanka paykunami tukuy runakunata yachachihunkuna Jesuska kawsarishkami nishpa.

³²⁻³³Ñukanchipas chasnallatami chay suma ali shimita yachachihunchi. Yaya Dios yaya rukunchi wañukunata ñawpa rimashkanta kunan ñukanchikunapi paktachishka. Ñawpa rimashkan-

shina Jesusta kawsachirka. Salmos killkapi ishkanin kapitulopi kasna Jesumanta killkarishka kan:

Kanka wawaynimi kanki, ñuka kanta kunan puncha kawsayta kushkaynirayku.^d

³⁴Chaymantapas shuk killkapi Yaya Dios rimarka Jesús wañushkanmanta kuti kawsachinanta aychan mana ismunanpa. Kasna nin:

Davidta rimashkaynishina sumaruranaynikunata kankunapi paktachisha.^e

³⁵Chasna David yachashpan shuk Salmopi Yaya Diosta Jesumanta rimarka:

Yachani kanta sumakta kushichik wawaykipa aychanta mana sakinkichu ismunanpa.^f

³⁶Wawkinikuna, yachanchi Davidka mana pay kikinmanta chasna rimashkanta. Paypas Yaya Dios munashpan runa masinkunata yanaparka. Chasna Yaya Diosta kushichishpan wañurka. Wañushpan maypimi yaya rukunkunata urku uchukupi churarkakuna, chaypimi paypa aychantapas churashpankuna taparkakuna. Churashkankunawasha aychanka ismurka. ³⁷Ashwan Jesuspa aychanka mana ismurkachu, Yaya Dios payta kawsachishkanrayku.

³⁸⁻³⁹Munashkayni wawkinikuna, rimashkanchita alita uyaychi. Chay Jesús wañushkanmanta kawsarimushkanraykulla uchata rurashkanchikunamanta llakichiy tukunchi. Chaytami kankunata rimahunchi. Moisespa killkashkanka mana yanapanchu uchanchikunamanta llakichiy tukunanchipa. Ashwan Jesuspi sinchikushpanchillami uchanchikunamanta kishpichiy

tukushunchi. ⁴⁰Chayrayku yachachishkaynikunata alita kasuychi, mana kastigay tukunaykichipa ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna rimashkanshina. Paykunaka ñawpa Yaya Diospa rimashkanta killkarkakuna kasna:

⁴¹Alita uyawaychi kankuna mana munawak asichiwak runakuna. Kawsahushkaykichi uras rurahushkaynita rikushpaykichipasa mana kirinkichichu. Shuk runa kankunata rimashpanpas mana kirinkichichu. Chayrayku mancharishpami wañunkichi, tukuyimi chinkarinkichi nishpa.^g

⁴²Chasna yachachishkanwasha Pablo paywa pakta purikkunawa chay tantarina wasimanta llukshihushkankunapi payta tapurkakuna kuti samana puncha paktarishpan chasnallata yachachinanpa.

⁴³Chay tantarishkankunamanta llukshishpankuna achka runakuna Jesukristuta kirishpankuna Pablowa Bernabewa rirkakuna. Karkakuna israel runakuna, chaymanta chikan runakunamanta israel runakunashina Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpa kawsak runakuna. Chasna tantaylla rihushpankuna Pablokunaka ashwanta kwintashpa yachachirkakuna:

Yaya Dios kankunata llakichishkanta yuyarishpaykichi mana sakishpa paypi sinchikuychi nishpa.

⁴⁴Samana puncha paktarishpan tukuy chay llaktapi kawsakkuna tantarirakuna Pablo Yaya Diospa shiminta yachachihushkanta uyanankunapa.

⁴⁵Achka runakuna Pabloma rimahushkanta uyanankunapa tantarishka

^d Rikuy Biblia kastellanopi Salmos 2.7; chaymanta inkapi Hebreo Kirikkunarayku Killkapi 1.5
^e Rikuy Biblia kastellanopi Isaías 55.3 ^f Rikuy Biblia kastellanopi Salmos 16.10 ^g Rikuy Biblia kastellanopi Habacuc 1.5

kahushkankunata rikushpankuna israel runakunapa apunkunaka piñarirkakuna. Chaypina Pablo Jesukristumanta yachachihushpan llullami nishpa chaymantapas asichishpa mana alikunata rimarkakuna. ⁴⁶Chasna piñarihushpankunapas Pablota Bernabewa mana manchashpachu aynirkakuna:

Yaya Dios ñukanchita kamachirka puntiru kankuna israel masinchikunata chay paypa shiminta yachachinanchipa. Kankuna yachachishkanchita mana munashpaykichi kankuna kikinlla rikuchinkichi mana munahushkaykichita Yaya Dios kay mushu wiñaypa kawsayta kankunata kunayashkanta. Chayrayku kunanka mana israel runakunama yachachik rihunchi. ⁴⁷Chasnami Yaya Dios ñukanchita kamachirka killkachishkanpi kasna rimashpa:

Kanta akllashkani tukuy runakunarayku lamparinshina kanaykipa. Yachachik rinki tukuy llaktakunapi kawsak runakunata kay suma ali shiminita ñuka paykunata kishpichinaynimanta nishpa.

⁴⁸Chayta uyashpankuna chay mana israel masinikunaka yapa kushikurkaku. Yaya Diospa shimin yapa alimi nishpankuna Yaya Diosta kushichirkaku. Chaypina kirirkakuna tukuy, maykankunatami Yaya Dios kay mushu wiñaypa kawsayta kunayashka. ⁴⁹Chaymanta tukuy chay llaktakunapi runakuna Yaya Diospa shiminta Jesús Kishpichik kananmanta yacharkakuna. ⁵⁰Israel apukuna mana kirishpankuna Pablokunata piñarkakuna. Chasna kashpan paykunaka chay llaktapa apunkunata, maykan yachak Yaya Diosta mañak warmikunatapas rimak rirkakuna paykunapas Pablokunata

piñanankunapa. Chaypi paykunapas piñarishpankuna Pablota Bernabetapas chay llaktankunamanta allpankunamantapas kallpachirkakuna. ⁵¹Pablokunaka llukshihushpankuna chakinkunamanta pulbuta chawsirkakuna. Chasna rurashpankuna llaktapi kawsakkunata rikuchirkakuna uchayu kanankunata, Yaya Diospa shiminta mana munashkankunarayku. Chaymanta Ikonio llaktama rirkakuna. ⁵²Chay Antiokiapi kawsak kirikkunaka yapa kushikurkaku. Yaya Diospa Espiritun paykunata tukuy yuyachishpan sumakta sinchikuchirka.

Pablo Bernabewa Ikonio llaktapi unayta kiparirkakuna

14 ¹Pablo Bernabewa Ikonio llaktapi paktashpankuna israel masinkunapa tantarina wasipi yaykurkakuna. Chaypi Yaya Diospa shiminta alita yachachishpankuna achka israel runakuna, mana israel masinikunapas Jesukristuta kirirkakuna. ²Chasna achka kirishpankuna chay mana kirinata munak israel runakunaka chay mana israel masinikunata llullachishpa millaypata yuyachirkakuna, kay kirikkunaka mana alitachu yachachinahun nishpa. ³Chayrayku Pablokunaka chay llaktapi unayta kiparirkakuna. Jesukristupi alita sinchikushpankuna mana manchashpa shutipa rimarkakuna Yaya Dios Jesukristuta kachashkanta ñukanchita uchanchikunamanta llakichinapa. Yaya Dios paykunata yanaparka mana atipaykunata ruranankunapa. Chaywa runakunata rikuchirka Pablokunapa yachachihushkankunaka shutipa kananta. ⁴Chasna kashpan runakunaka ishkay muntun tukurkakuna, shukkunaka mana kirik israel runakunawa shuk yuyayllawakarkakuna, shukkunaka Jesukristuta

kirishpankuna *apostolkunawa shuk yuyayllawa karkakuna. ⁵Chaypina tukuy mana kirikkuna, israel runakuna, mana israel masinikunapas apunkunawa tantaylla yuyarirkakuna, aku paykunata makashunchi, rumiwa tuksishunchi nishpa. ⁶Chayta yachashpankuna Pablokuna Likaonia allpapi Listra llaktama, Derbe llaktamapas, chay llaktakuna muyukta kahuk allpakunamapas mitukurkakuna. ⁷Tukuy chay llaktakunapipas Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpa purirkakuna.

Listra llaktapi Pablota rumiwa tuksishpa wañuchinayarkakuna

⁸Chay Listra llaktapi shuk runa mana purinata atipak kawsarka. Payka wawayarishkanmanta pacha mana purinata atiparkachu. ⁹⁻¹⁰Chay runaka Pablopa yachachihushkanta uyashpan Jesusmi ampiwama nishpa yuyarirka. Chay yuyarihushkanta Pablo rikshishpan payta alita rikushpan sinchita rimarka: Atariy, kuskata shayariy.

Pabloka chasna nishpan chay runaka shuk saltaywa shayarishpan purirka.

¹¹Tukuy runakuna Pablopa rurashkanta rikushpankuna Likaonia shimipi sinchita kaparirkakuna:

¡Dioskuna runashina tukushpankuna ñukanchima silumanta uraykumushkakuna! nishpa.

¹²Bernabeta *Seus shutiyu diosninchi nishpa rimarkakuna. Pablota rimahuk runa kashpan *Hermes diosninchi nishpa rimarkakuna. ¹³Chay llakta yaykunapi tiyarka shuk wasi Seus shutiyu diosta mañanankuna. Chay Seusta mañak saserdote wakrakunata apamurka, chaymanta suma watarishka sisakunatapas. Payka tukuy runakunawa munarka chay wakrakunata

wañuchishpa *apostolkunata diostashina kushichinankunapa.

¹⁴Chasna ruranayahushkankunata yachashpankuna Pablo Bernabepas yapa mancharirkakuna. Yapa llakirishkankunarayku kamisankunata liki liki rurashpankuna kaparishpa runakunapa chawpinkunapi yaykurkakuna kasna nishpa:

¹⁵Likaonia runakuna ¿imaraykuta chasna rurahunkichi? Ñukanchika mana dioskunachu kanchi, kankunashina runallatatami kanchi. Suma ali shimita kankunata rimak shamushkanchi. Kankuna chay yanka dioskunata mana mañanaykichipana, ashwan kawsa Yaya Diosta kushichinaykichipa rimak shamushkanchi. Payka siluta, kay allpatapas, atun yaku martapas, tukuy chaykunapi tiyakkunatapas rurarka. ¹⁶Ñawpa Yaya Dioska tukuy runakunata sakirka paykuna kikin munashkankunata ruranankunapa. ¹⁷Chasna sakishpanpas yachayninwa alikunata rurashpan ñawpamanta pacha tukuy runakunata rikuchin paylla atun yachak Yaya Dios kananta. Awamanta tamyata kachamun, tarpukunata alita wiñachin. Tukuy mikunanchita kun, shunkunchipi kushillayachin.

¹⁸Pablokuna chasna rimashpankunapas chay runakunaka chasnalla munarkakuna wakrankunata rupachishpa paykunata kushichinata. Pablokuna ashwan rimashpa katishpankunara ruranayahushkankunata sakirkakunana.

¹⁹Chasnapi Antiokiamanta Ikonioman-tapas shuk israel runakuna Listrama shamurkakuna. Pablokunata piñarishpankuna yankamanta runakunata piñachirkakuna. Chasna piñarishpankuna Pablota rumiwa tuksirkakuna. Tuksishkankunawasha wañushkami nishpankuna aychanta llakta kanchama

aysashpa aparkakuna. ²⁰Pablo chasna sirihushkanpi, Jesukristuta kirik masinkunaka paypa kuchunpi muyukta tantarirkakuna. Chaypina Pabloka atarishpan kuti chay llaktamallata kutirka. Kayantima Bernabewa Derbe llaktama rirkakuna.

²¹Chay Derbe llaktapipas Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpankuna achka runakuna Jesukristuta kirirkakuna. Chasna yachachishkankunawasha Listra, Ikonio, Antiokia llaktakunamallata kutirkakuna.

²²Chay llaktakunapi kirikkunata sinchikuchishpa purirkakuna, chaymantapas kunashpa rimarkakuna:

Ama sakinkichichu Jesukristuta kirinata. Achkata parisinanchi tiyan Yaya Diospa kamachinan mushu mundupi yaykunanchipa nishpa.

²³Chaymanta tukuy Jesukristuta kirikkuna tantarishkankunamanta Pablokunaka shuk ali unay kirikkunata akllarkakuna, kirik masinkunata yachachishpa sinchikuchik kanankunapa. Chaypi alita Yaya Diosta mañanankunapa mana mikushpankuna paykunarayku mañarkakuna: Amunchi Jesús, kay kanta kirikkunata alita kuyray nishpa. Chaypina sakirkakuna.

**Pablo Bernabewa Siria allpapi
kahuk Antiokia llaktama
kutirkakuna**

²⁴Chasna rishpankuna Pisidia allpata pasashpankuna Panfilia allpapina paktarkakuna. ²⁵Chaypi Perge llaktapi Jesukristumanta yachachirkakuna. Chaymanta Atalia llaktama rirkakuna. ²⁶Chaypi lanchapi uraykushpankuna atun yaku marpi rishpa Antiokia llaktama kutirkakuna. Chay Antiokiapi kawsak kirikkunami Pablokunata kachashka karkakuna chay rishkankuna

partikunama, chay uras paykunarayku Yaya Diosta mañashpankuna munashkanta ruranankunapa. Ña tukuyta paktachishkankunawasha Pablokunaka chaymallata kutimurkakuna. ²⁷Antiokiapi paktashpankuna kirikkunata tantachishpankuna kwintarkakuna imashnami Yaya Dioska paykunata tukuypi yanapashpa purichishka. Chaymantapas imashnami ñukanchi mana israel runakunata yanapashka ñukanchipas Jesukristuta kirinanchipa. ²⁸Chaymanta Pabloka Bernabewa chay Antiokiapi Jesukristuta kirikkunawa unayta kparirkakuna.

**Jerusalén llaktapi achka
yachachikkuna tantarirkakuna**

15 ¹Chay uras shuk runakuna Judea allpamanta Antiokia llaktama rirkakuna kirikkunata yachachinankunapa kasna:

Kankuna Moisespa killkashkantashina mana ishpanaykichi kara puntata pitishpaykichika Yaya Dioska kankunata mana kishpichinkachu nishpa.

²Chasna yachachihushpankuna Pabloka Bernabewa mana chasnachu kan nishpa chay shamushkakanawa rimanakurkakuna. Mana alichanata atipashpankuna Pablota Bernabetapas shuk kirikkunawa pakta Jerusalemka kacharkakuna. Chaypi kahuk *apostolkunata, kirikkunata sinchikuchik wawkikunatapas tapushunchi, Yaya Dios munachu manachu tukuy ñukanchi Jesukristuta kirikkuna ishpananchi kara puntata pitichirishka kananchipa nishpa yuyarishpankuna kacharkakuna.

³Chasna chay Antiokiamanta Jesukristuta kirikkuna Pablokunata kachashpankuna Fenisia allpata *Samaria allpatapas pasashpa rirkakuna.

Chay llaktakunapi kirik wawkikunata kwintarkakuna, imashnami ñukanchi mana israel runakunamantapas achka ñawpa yanka kirinankunata sakishpankuna kikin Yaya Diostana kirirakuna. Chasna kwintashkankunata uyashpankuna tukuy chay llaktakunapi kawsak kirikkunaka yapa kushikurkakuna.

⁴Pablokuna Jerusalenpi paktashpankuna tukuy kirikkuna, sinchikuchik wawkikunapas, apostolkunapas paykunata kushikushpa saludarkakuna. Chasna alita yaykuchishpankuna Pablokunaka kwintarkakuna Yaya Dios paykunata sumakta yanapashkanta. ⁵Chasna kwintahushkankunapi shuk kirikkuna Moisespa killkashkanta alita kasuk *fariseokunamanta atarishpankuna rimarkakuna:

Chay mana israel runakuna Moisespa killkashkan kamachishkatashina ishpanan kara puntata pitinankuna tiyan, chaymanta shuk Moisespa killkashkan kamachishkakunatapas paktachinankuna tiyan nishpa.

⁶Chasna chay fariseokuna rimashpankuna apostolkunaka kirikkunata sinchikuchik wawkikunawa tantarirkakuna tantaylla yuyarinankunapa alichu manachu chay fariseokunapa rimashkankunaka nishpa. ⁷Achkata rimanakushkankunawasha Pedroka atarishpan rimarka:

Wawkinikuna, alitami yachankichi Yaya Dios ñawpa tukuy ñukanchikunamanta ñukata akllawashkanta chay mana israel runakunata paypa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa. Chasna yachachihushpayni paykunaka Jesukristuta kirirakuna. ⁸Yaya Dios shunkunkunata alita riksishpan alita kirishkankunata rikushpan Espiritunta paykunama kacharka ñukanchipishina. ⁹Yaya Diospa rikushkanpika mana

chikan chikan runakunachu kanchi. Chayrayku payka shunkunkunata picharka, Jesukristuta kirishkankunarayku. ¹⁰Kunanka ¿imaraykuta chay wawkinchikunata rimankichi Moisespa killkashkanta paktachinankuna tiyan nishpa? Nima yaya rukunchi wañukuna chaykunata atiparkakunachu paktachinata, ñukanchipas manami atipashunchichu paktachinata. Chayrayku ñukanchika mana atipanchichu kamachinata chayta ruranankunapa.

¹¹Ashwan yachanchi Jesukristu ñukanchita llakichishkanraykulla kastigarina kashkanchimanta kishpichiy tukushkanchita. Chasnallatata paykunapas kishpichiy tukushkakuna.

¹²Chasna Pedropa rimahushkanta uyashpankuna chunlla uyarkakuna. Chaypina Pabloka Bernabewa paykunata kwintarkakuna imashnami ñukanchi mana israel runakunapa llaktanchikunapi purihushpankuna Yaya Dios paykunata yanaparka. Yaya Dios yanapashpan paypa yachayninwa nima ima uras rikushkankunata, suma mana atipaykunata rurashkanchi nishpa kwintarkakuna.

¹³Pablokuna ña tukuchishpankuna rimanata *Santiagoka rimarka:

Wawkinikuna, alita uyawaychi. ¹⁴Wawkinchi Simón Pedroka ñukanchita kwintashka imashnami Yaya Dioska mana israel runakunamanta shukkunata akllarka payta kushichik wawankuna kanankunapa. ¹⁵Chasna rurashpan kunan paktarishka ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik-kuna paypa rimashkanta killkashkankunaka. Kasnami nin:

¹⁶Atun apu David wañupa miraymanta unay manana nima pi kamachik kashpanna ñuka Yaya Dios akllashkayni runakunata llakichishpayni kutikashka

yanapasha. Davidpa miraymanta runata churasha akllashkayni runakunata Davidshina kuntrankunamanta kishpichishpan alita kamachinanpa.

¹⁷ Chasna kashpan israel runakuna, mana israel runakunapas akllashkayni runakuna kashpankuna maskawashpankunami kiriwankakuna.

¹⁸ Chay ñawpamanta pacha runata rimashkaynita paktachishami nishpa.^h

¹⁹ Chasna Yaya Dios killkachishkanpi rimashpan chay kirik tukushka mana israel runakunata mana killachishunchichu kamachinanchikunawa.

²⁰ Akuychi paykunarayku kasna killkashunchi: Ñawpa kirishkaykichikunata sakiychi. Yanka dioskunata kushichinankunapa puntanpi churashka aychata ama mikuychichu. Ama musayanakuychichu. Sipirishpa wañushka animalkunata wiwakunata ama mikuychichu, nima yawarta upyaychichu nima mikuychichu nishpa.
²¹ Ñawpamanta pacha Moisés chasna killkashkanta uyapayanahun. Chay killkashkanta leyishpa rimakkuna karan llaktakunapi karan *samana punchapi tantarina wasikunapi yachachipayahun.

Jerusalenpi yachachikkuna mana israel runakunamanta kirikkunata shuk kartata killkarkakuna

²² *Santiagopa rimashkanta uyashpankuna chay *apostolkunaka, kirikkunata sinchikuchik wawkikunapas, tukuy kirikkunawapas tantaylla rimarkakuna: Alimi. Kunanka akuychi akllashunchi tantarishkanchimanta pikunatami kachashunchi Pablowa Bernabewapas

Antiokiam. Chasna nishpa akllarkakuna Judasta, shuk shutinka karka Barsabás, chaymanta akllarkakuna Silastapas. Paykunaka kirikkunata alita yachachik karkakuna. ²³ Chasna akllashpankuna paykunawa kacharkakuna shuk killkarishkata kasna nishpa:

Ñukanchi apostolkuna, kirikkunata sinchikuchik wawkikunapas, tukuy kirikkunawa pakta kay kartata killkanchi. Tukuy kankuna Antiokia llaktapi, Siria, Silisia allpakunapipas kawsak mana israel runakunamanta kirikkunata saludanchi.

²⁴ Yachashkanchimi kay Jerusalenmanta shuk kirik israel masinchikuna kankunapi paktashpankuna kankuna tantarishkaykichipi killachishkankunata ishpanaykichi kara puntata pitinaykichi tiyan nishpa ñukanchi israel runakunashina tukunaykichipa. Chaymantapas Moisespa killkashkan chay shuk kamachishkakunatapas paktachinaykichi tiyan nishpa. Chasna rimahuk runakunataka ama yuyarinkichichu ñukanchi kachashkanchita. Ñukanchika manami kachashkanchichu.

²⁵ Chasna killachiy tukushkaykichita uyashpanchimi akllashkanchi ñukanchikunamanta shuk wawkikunata, munashkanchi wawkinchikuna Bernabewa Pablowa parihu kankunama kachananchipa, yuyarishkanchi shimikunata rimanankunapa. ²⁶ Paykunaka Jesukristupa shiminta yachachihushkan kunarayku wañuy tiyashpanpas mana manchanahunchu. ²⁷ Judasta Silastapas kachahunchi paykuna kay killkashkanchi shimita ñawipurapas kankunawa kwintanankunapa.

²⁸ Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yuyachirka, ñukanchipas chasnallata yuyarirkanchi mana ashwanta killachi-

nanchipa kankunata, kayllata kamachinchi: ²⁹Ama mikuychichu yanka dioskunata kushichinankunapa puntanpi churashka aychakunata. Chaymanta sipirishpa wañushka animalkunata wiwakunata ama mikuychichu, yawartapas ama upyaychichu nima mikuychichu. Chaymanta ama musayanakuychichu. Tukuy chaykunata paktachishpaykichika alitami kawsankichi. Chayllatami kankunarayku killkashkanchi. Yaya Dios yanapanka kankunata.

³⁰Chasna chay Jerusalemipi tantarishka kirikkunaka killkashkankunawasha chay rihuk runakunaka rishara nishpankuna Antiokiama rirkakuna. Paktashpankuna tukuy kirikkunata tantachishpankuna chay killkata kurkakuna. ³¹Chayta leyishpankuna kirikkunaka yapa kushikurkakuna, chay killkawa sinchikuchiy tukushkankunarayku. ³²Chaymanta Judas Silaspas Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashpankuna kirikkunata yachachishpa sinchikuchirkakuna. Chaymantapas kunarkakuna mana sampayashpa Jesukristuta katinankunapa. ³³Chasna paykunata sinchikuchishpa unayta chay kirikkunawa kiparirkakuna. Chaymanta kutina kashpankuna kirikkunaka Yaya Dios kankunata wakaychachun kushilla kanaykichipa nishpa kacharkakuna Jerusalemallatata kutinankunapa. ³⁴Silaska kutiy uyurishpan Antiokiapi kiparirka. Judaska sapallanna Jerusalemma kutirka. ³⁵Pablo Bernabewa pakta Antiokiapi kiparirkakuna. Chaypi shuk wawikunawa parihu chay suma ali shimita Jesukristumanta yachachirkakuna.

**Pablo ishkaynin
kuti Jesukristumanta
yachachishpa purirka**

³⁶Chaymanta shuk punchakunawasha Pabloka Bernabeta nirka:

Aku rikuk rishu kirik masinchikunata chay llaktakunapi, maypimi ñawpa runakunata yachachishkanchi Jesukristumanta, yachananchipa imashnashi kawsahunkuna.

³⁷Ari nishpan Bernabeka Juan Markus shutiyuta pushanayarka paykunawa parihi rinanpa. ³⁸Puntiru paykunawa purihushpan Juan Markuska Panfilia allpapi paykunata sakirka wasinma kutinanpa. Manana yanaparkachu. Chayrayku Pabloka payta mana kutikashka pushanayarkachu. ³⁹Chaymanta mana shuk yuyayllawa kashpankuna rimanakurkakuna. Chasna chikanyanakushpankuna sakinakurkakuna. Bernabeka Juan Markusta pushashpan lanchapi uraykurkakuna Chipre islama rinankunapa. ⁴⁰Pabloka Silasta akllarka paywa pakta rinanpa. Kirik wawikunaka Yaya Diosta mañashpankuna paykunata Yaya Dios wakaychachun nishpa kacharkakuna. ⁴¹Chaymanta Siria allpata, Silisia allpatapas pasarkakuna chaypi kawsak kirikkunata yachachishpa sinchikuchinankunapa.

**Pablo Timoteotapas pusharka
yanapak kananpa**

16 ¹Chaymanta Pabloka Silaswa Derbe llaktama rirkakuna. Chaymanta Listra llaktapi paktashpankuna Jesukristuta kirik Timoteo shutiyuta tarirkakuna. Paypa mamanka Jesukristuta kirik israel warmi karka. Yayanka *griego runa karka. ²Chay Listrapipi, Ikoniopi kirikkuna Timoteomanta ali kawsak runami nishpa rimarkakuna. ³Chayrayku Pabloka munarka paykunawa tantaylla purinanpa. Chay llaktapi tukuy israel runakuna yacharkakuna, yayan griego runa kashpan Timoteo mana paykunashina ishpanan kara punta pitirishka

kashkanta. Timoteowa pakta purihushkanta rikushpankuna israel runakuna mana piñarinankunapa, Pabloka Moisespa killkashkan kamachishkata-shina Timoteopa ishpanan kara puntata pitirka. ⁴Chaymanta paywa pakta shuk llaktama shuk llaktama rishpankuna kirikkunata yachachirkakuna. Jerusalemipi kawsak *apostolkuna kirikkunata sinchikuchik wawikunawa tantaylla yuyarishkankuna shimita rimarkakuna chayta paktachiychi nishpa. ⁵Chasna rimashpankuna tukuy kirikkunata sinchikuchirkakuna ashwan alita Jesukristuta katinankunapa. Chasna rurashpankuna karan puncha kirikkunaka achkayarkakuna.

**Pablo muskuypishina rikurka
Masedonia runaka kayahushkanta**

⁶Chaymanta Asia allpama rinayashpankuna Jesukristumanta yachachinankunapa, Yaya Diospa Espiritun mana munarkachu rinankunapa. Chasna mana munashpan Frigia allpama, Galasia allpamapas yachachik rirkakuna. ⁷Misia allpa mayanpi paktashpankuna Bitinia allpama yachachishpa purinayarkakuna. Jesuspa Espiritunka mana munashpan mana atiparkakunachu chayma rinata. ⁸Misia mayanta purishpankuna Troas llaktama uraykurkakuna. Chay llakta atun yaku mar mayanpi karka. ⁹Troas llaktapi kahushpankuna shuk tuta Pabloka muskuypishina rikurka Masedonia allpamanta runata. Chay runaka Pablopa kuchunpi shayarishpan yapa munashpan paykunama rinanta rimarka:

Kay Masedoniamama shamuy ñukanchita yachachinaykipa nishpa.

¹⁰Chasna Pablo muskuypishina rikushkanwasha utkalla alicharirkakuna Masedoniamama rinankunapa. Ñuka Lukaspas Pablokunawa pakta rirkani. Pabloka muskuypishina rikushkanwa

yacharkanchi Yaya Dios munahushkanta Masedoniapi chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpa purinanchipa.

**Pablokuna Filipos llaktapi
paktarkakuna**

¹¹Chasna Troas purtumanta lanchapi uraykushpanchi kuskata rishpanchi Samotrasia islapi paktarkanchi.

Kayantima Neápolis llaktapi paktarkanchi. ¹²Chaypi llutarishpanchi chakillawa

Filipos llaktama rirkanchi. Filiposka *romano runakunapa kamachishkan llakta karka. Tukuy Masedonia allpapi kahuk llaktakunamanta yapa valik llaktami karka. Chay llaktapi unayarkanchi achka punchakunata. ¹³Shuk

*samana punchapi chay llaktamanta llukshishpanchi yaku mayanma rirkanchi, israel runakuna chaypi Yaya Diosta mañanankunata yuyarishpanchi. Chaypi tarirkanchi tantarishka warmikunata. Paykunata chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachirkanchi.

¹⁴Chay tantarishka warmikunamanta shuk karka Lidia, Tiatira llaktamanta. Payka rantichipayan yapa chaniyu suma puka llachapakunata. Chay warmika Yaya Diosta yuyak kashpan Pablopa yachachishkanta alita uyarka. Yaya Dioska payta yuyayta kurka alita asirtanapa. ¹⁵Chasna kashpan chay warmika bawtisarirka tukuy wasinpi kawsak runakunawa pakta. Chaywasha ñukanchita kayarka:

Kankuna shutipa Jesukristuta kirik kanaynita yuyarishpaykichika shamuychi wasinima chaypi kiparinaykichipa rinaykichi punchakama nishpa.

Chasna mana sakishpa ñukanchita kayashpan wasinma rirkanchi chaypi kiparinanchipa.

**Supay yaykushka warmi
Pablokunata kaparishpa katirka**

¹⁶Shuk puncha Yaya Diosta mañanan-chipa rihushpanchi shuk patronyu shipaswa tinkunakurkanchi. Chay shipaska supay yaykushka kashpan mana yachaypakunata yachapayan. Runakunata mana yachaypakunata riksichishpan patroyninkunaka chay yachananmanta achka kullkita apipayanhun. ¹⁷Chay shipaska Pablota ñukanchitapas kaparishpa katirka:

¡Kay runakunaka atun Yaya Diosta kasukkunami kanahun! Paykunaka kankunata yachachinahun imashnami kastigarina kahushkaykichimanta kishpinkichi nishpa.

¹⁸Chasna chay shipaska tukuy punchakuna kaparishpa ñukanchita katipayan. Chaypina Pablota piñarishpan washama tikrarishpan chay shipaspi kahuk supayta rimarka:

Jesukristu munashkanrayku kanta machasini llukshiy kay warmimanta.

Chasna nishkanllawa supayka llukshirka chay shipasmanta.

¹⁹Chay shipas manana chay yachaywa kashkanta yachashpankuna patronkunaka yapa piñarirkakuna. Manana atiparkakunachu kullkita apinata chay shipaspa yachayninmanta. Chayrayku Pablota Silastapas apirkakuna kastigachinankunapa. Chasna apishpankuna chay llaktapa plasanma aparkakuna chay llaktapa apunkunapa puntanpi churanankunapa.

²⁰Chasna Pablokunata apunkunapa puntanpi shayachishpankuna chay warmipa patroyninkunaka rimarkakuna:

Kay runakunaka israel runakuna kashpankuna yapa llaktanchita waklichinayashpa mana alita yachachishpa purihunkuna. ²¹Shuk yuyaykunata yachachihunkuna. Ñukanchi *romano runakuna kashpanchi mana atipanchichu katinata chay yachachinankunata.

²²Chasna nishpankuna tukuy chaypi tantarishka runakunaka chay Pablokunata sumakta piñarirkakuna. Chaypina chay apukunaka kamachirkakuna Pablokunata churarishkankunata utkalla llatanachishpankuna asutinankunapa. ²³Unayta asutishkankunawasha shuk suntalukunata kamachirkakuna karselpi churanankunapa. Chay karselpi kamachik runata rimarkakuna paykunata alita kuyranankunapa mana llukshinankunapa. ²⁴Chay karselpi kamachikka chasna kamachiy tukushpan Pablokunata mana llukshiyka karselpa ashwan ukuma yaykuchirka. Chakinkuna mukunkunapi uchkurishka tablakunawa kanichishpankuna llawishpa sakirkakuna.

**Pablokuna karselpi kahushpankuna
Yaya Diosta kushichirkakuna**

²⁵Chasna karselpi churay tukushpankunapas Pablota Silaswa pakta chawpi tutapi Yaya Diosta mañashpa takishpa kushichirkakuna. Tukuy karselpi kahuk masinkuna rimashkankunata takishkankunata uyarkakuna. ²⁶Chaypi kunkaymanta allpaka sinchita kuyurka. Chasna kuyushpan tukuy karsel wasita sinchichik allpa ukupi rumikuna sinchita kuyurirkakuna, punkunkuna llampu paskarirkakuna. Chasnallatata tukuy kastigarishkakanunapa watarishkankuna kadenakunaka paskarirkakuna. ²⁷Chay karselpi kamachikka likcharishpan tukuy punkukuna paskarishkata rikushpan yuyarirka chay kastigarishkakanaka llukshishpankuna kishpishkakuna nishpa. Chasna yuyarishpan kuchillunta surkushpan pay kikinlla tuksirishpa wañuchirinayarka. ²⁸Chaypina Pablota sinchita kaparishpa rimarka:

¡Ama wañuchiriychu! Tukuymi kaypi kahunchi nishpa.

²⁹Chasna kaparishkanta uyashpan chay kamachikka runankunata kayarka: Lamparinta apamuychi nishpa.

Apamushpankuna Pablokunama kallpashpa rirka, chukchurishpa paykunapa puntankunapi kunkurik rirka. ³⁰Chaymanta Pablokunata kanchama llukshichishpan tapurka:

Señorkuna ¿imata rurashpaynita uchaynimanta llakichiy tukuy nima? nishpa.

³¹Chasna tapushpan Pablokunaka aynirkakuna:

Yaya Jesusta kiriy. Paypi sinchikushpaykimi kastigarina kahushkaykimanta kishpichiy tukunki, chaymanta tukuy wasiki kawsakkunapas.

³²Chasna nishpan karselta kuyrakta tukuy wasinpi kahukkunatapas Jesukristupa shiminta yachachirkakuna.

³³Chay tutalla Pablokunata wasinpi yaykuchishpan asutiy tukushkankunamanta liki liki tukushman aychankunata mayllarka. Mayllay tukushkanwasha Pabloka chay karselpi kamachikta, tukuy wasinpi kahukkunatapas bawtisarka. ³⁴Bawtisarisishkanwasha chay kamachikka wasinpi yaykuchishpan kararka. Tukuy wasinpi kahukkunanti yapa kushikurkakuna Yaya Diosta kirik tukushkankunarayku.

³⁵Ña punchayashpan apukunaka suntalunkunata kacharkakuna karselpi kamachikta rimanankunapa chay kayna karselpi churachishkanchikunata kachariychi nishpa.

³⁶Chasna rimak rishpankuna karselpi kamachikka Pablota kwintak rirka:

Apukunaka kankunata ña kacharinankunapa kamachishkakuna. Kunanka llukshishpaykichi alilla riychi.

³⁷Chasna rimashkanta uyashpan Pabloka chay kachashka suntalukunata rimarka:

Ñukanchi kankunashina *romano runakuna kashpanchitata tukuy runakunapa rikushkankunapi chay apukunaka ñukanchita asutishpa kastigachishka-

kuna, mana atun apu kamachishpanpas. Chaymantapas ñukanchita karselpi churachirkakuna. ¿Kunanka pakallachu munanahun ñukanchita kacharinata? Nima imashna. Mana alitachu ruranahun. Apukuna kikin shamunahuchun ñukanchita runakuna rikushkankunapi kacharinankunapa.

³⁸Pablo chasna nishpan suntalukunaka apunkunama rirkakuna Pablota rimashkanta kwintanankunapa. Pablokuna romano runakuna kanankunata uyashpankuna apukunaka yapa mancharirkakuna. ³⁹Chasna kashpan Pablokunama rishpankuna tapurkakuna: Llakichiychi ñukanchita nishpa.

Karselmanta llukshichishpankuna nirkakuna:

Kay llaktamanta llukshishpaykichi riychi nishpa.

⁴⁰Chasna karselmanta llukshishpankuna Pabloka Silaswa Lidiapa wasinma rirkakuna. Chaypi tukuy kirikkunawa tinkunakurkakuna. Paykunata sinchikuchishpankuna rishara nishpa rirkakuna.

Tesalónika llaktapi runakuna Pablota parisichirkakuna

17 ¹Pablo Silaswa Filiposmanta llukshishpankuna Anffipolis, Apolonia llaktakunata pasarkakuna. Chasna rishpankuna paktarkakuna Tesalónika llaktapi. Chaypi tiyarka israel masinkunapa tantarinankuna wasi. ²Pabloka chay tantarina wasipi yaykurka, imashnami tukuy llaktakunapi rurapayan. Chaypi kimsa semanata karan *samana punchapi Yaya Diospa shiminta yachachirka. ³Yaya Diospa killkarishka shiminta alita asirtachishpa yachachirka kasna: Yaya Diospa Kachanan Kishpichikka parisishpa wañunan karka, chaymantapas wañushkanwasha kawsarinan karka nishpa. Chaymanta rimashpalla katirka: Chay

Kishpichikka kanmi Jesús. Paymantami kankunata yachachihunchi nishpa.

⁴Pabloa chasna yachachihushkanta uyashpankuna shuk israel runakuna kirishpankuna Pabllokunawa tantarirkakuna. Chaymanta Yaya Diosta achka mañak *griego runakunapas, achka apukunapa warminkuna, achka warmi ayllunkunapas kirirkakuna. ⁵Chasna achka kirikkunata rikushpankuna mana kirik israel runakunaka Pabllokunata piñarirkakuna. Chaypina mana ali rurak yanka purihuk runakunata tantachishpankuna kacharkakuna tukuy llaktapi runakunata piñachinankunapa. Chasna piñarishpankuna Jasonpa wasinma rirkakuna. Chaypi yaykushpankuna munarkakuna Pablota Silastapas apinata. Apishpa llukshichinayarkakuna runakunapa makinpi kunankunapa, paykunata munashkankunata ruranankunapa. ⁶Mana tarishpankuna Pabllokunata Jasón shutiyu runata shuk kirik masinkunanti apirkakuna. Apunkunama pushashpankuna yanka llullashpa kaparirkakuna:

Kay runakunaka tukuy partipi waklichihunkuna runakunata. Kunan kayma shamushkakuna. ⁷Kay Jasonmi chay yanka nishpa waklichihuk runakunata wasinpi yaykuchishka. *Romano tukuymanta atun apunchipa rimashkanta mana paktachinahunchu. Paykunaka ninahunmi shuk atun apu tiyan Jesús shutiyu nishpa.

⁸Chasna rimashkankunata uyashpankuna chay llaktapi tiyak apukunaka runakunawa pakta piñarirkakuna. ⁹Chasna kashpan Jasonka paywa parihu apirishkakunapas apukunata kullkita pagarkakuna paykunata llukshichinankunapa. Chayrayku kacharirkakuna.

Pablo Silaswa Timoteowa Berea llaktapi yachachirkakuna

¹⁰Chaymanta ña tutayashpan kirikkunaka utkalla Pablota Silaswa Berea llaktama kacharkakuna. Berea llaktapi

paktashpankuna israel masinkunapa tantarinankuna wasipi yaykurkakuna yachachinankunapa. ¹¹Chay Berea llaktapi kawsak runakuna Tesalónika llaktapi kawsak runakunamanta ashwan ali yuyayyu runakunami karkakuna. Yaya Diospa shiminta ali yuyaywa uyarkakuna. Karan puncha Yaya Diospa shimin killkarishkata alita yachakurkakuna yachanankunapa Pabloa yachachishkanka shutipachu manachu nishpa. ¹²Chasna rurashpankuna achka israel runakuna Jesukristuta kirirkakuna. Chaymantapas achka yapa yuyayyu *griego runakuna, warmikuna, karikunapas kirirkakuna. ¹³Chasna Pablo Yaya Diospa shiminta Berea llaktapipas yachachihushkanta uyashpankuna Tesalonikamanta mana kirik israel runakuna chayma rirkakuna. Chaypipas tukuy llaktapi runakunata piñachirkakuna. ¹⁴Chasna kashpan Bereapi kirik wawkikunaka chay ratulla utkalla Pablota kacharkakuna atun yaku mar mayanma. Silaska Timoteowa chayllapi kiparirkakuna.

Pablo Atenas llaktapi yanka dioskunata rikushpan llakirirka

¹⁵Pablowa pakta shuk kirik masinkuna Atenas llaktama rirkakuna. Chaypi Pablota sakishpankuna llaktankunama kutirkakuna. Paykunawa Pablota Silasrayku Timoteorayku shimita kacharka utkalla ñukama shamuychi nishpa.

¹⁶Pablota Atenas llaktapi Silasta Timoteotapas chapahushpan tukuy llaktapi yapa achka yanka dioskunata kaspimanta rumimantapas rurarishkankunata rikurka. Chayrayku yapa llakirirka. ¹⁷Chasna llakirishpan israel masinkunapa tantarinankuna wasipi Pablota kwintarka israel masinkunawa, Yaya Diosta mañak *griego runakuna-

wapas. Chaymantapas karan puncha chay llaktapa plasampi tantarishka runakunawa kwintarka. ¹⁸Chaypi Pablowa kwintarkakuna kawsananchimanta yuyarishpa yachakukkuna *epiküreo nishkanchi, *estoiko nishkanchipas. Shukkunaka asichishpa rimarkakuna:

Kay runaka maytukuytata kwintahun kay kwintaysikika.

Pabloka chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinamanta, wañushkanchimanta kawsarinanchitapas yachachihushpan rimarkakuna:

Payka chikan dioskunamanta ñukanchita yachachihun nishpa.

¹⁹Paykuna ashwanta yachanayashpankuna Pablota pusharkakuna maypimi tukuy uras tantaripayanahun plasa *Areópago shutiyuma. Chaypi Pablota rimarkakuna:

Kunan atipanki rimanata imatami yachanki. Mushu yachachishkaykita yachanayanchi imashnami kan. ²⁰Nima ima uras uyashkanchi shimikunata yachachihunki. Yachanayanchi sumakta yachachihushkayki shimika imashnata ninayan.

²¹Tukuy chay Atenas llaktapi kawsakuna, shuk llaktakunamanta chay llaktapi kawsanankunapa shamushkaku-napas mushu shimikunata yapa uyanayashpa kwintashpa chishiyakta tapushpa kawsapayanahun.

²²Chaypina Pabloka Areopagopi tukuy runakuna chawpipi shayarishpan kallarikka yachachinata:

Atenaspi kawsak runakuna, ñami riksishkani yapa mañak runakuna kanaykichita. ²³Mañanaykichi wasikunata rikushpa purihushpayni shukta tarishkani MANA RIKSISHKANCHI DIOSPA WASIN nishpa killkarishkata. Chay mana riksishkaykichi mañahush-

kaykichi Diosta, ñuka alita yachachishpayni kankunata riksichishkaykichi.

²⁴Chay Yaya Dioska tukuy allpata, tukuy allpapi tiyakkunatapas rurashka. Silupa allpapa Amun kashkanrayku, runapa rurashkan mañana wasipika manami kawsanchu. ²⁵Payka tukuy kawsananchita samananchitapas, tukuy munashkanchikunatapas kukmi kan. Chasna nima ima payta pishishpan mana munanchu nima imapi runakuna payta yanapanankunapa.

²⁶Shuk runamantalla tukuy allpapi kawsak chikan runakunata mirachirka. Paymi churarka runakunata maypimi kawsankakuna, chaymantapas ima uraskamami kawsayninta kichunka.

²⁷Payka munarka tukuy runakuna payta maskanankunapa, chasna maskashpankuna tarinankunapa. Yaya Dioska karan ñukanchikunamanta mana karupichu kahun. ²⁸Paymanta kawsanchi, samanchi, kuyurinchu, imashnami suma uyaypata killkanata yachak runaykichikunamantapas shukkuna rimarkakuna: Dioska ñukanchita rurashka paypa wawankuna kananchipa nishpa.

²⁹Chasna ñukanchi Yaya Diosmanta kashpanchi akuychi ama pantachishpa yuyarishunchichu, Yaya Dios oromanta, kullkimanta, rumimanta rurarishka kananta. Runakuna ruranahun dioskunata paykuna kikin yuyayninkunamanta. ³⁰Ñawpamanta pacha kunankama Yaya Dioska runakunata llakichirka, chay tukuy pantachishpa rurashkankunamanta, payta mana riksik kashkankunarayku. Kunanka tukuy runakunata riman: Uchata rurashkaykichitaka sakishpaykichi ñukatana kirishpa kasuychi nishpa. ³¹Yaya Dioska ñami aklashka shuk runata shuk puncha tukuy runakunata rurashkankunamanta tapuchinanpa. Chay aklashkan runa mana llullachiypa kashpan

kuskata rimanka pimi kastigarinka, pimi kishpinka nishpa. Yaya Dioska chay akllashkan runata wañushkanmanta kawsachishpan tukuy runakunata riksichirka chasna atun apu kananta nishpa.

³²Chasna wañushkakuna kawsarinamanta rimashkanta uyashpankuna shukkunaka asirkakuna, shukkunaka nirkakuna:

Shuk puncha ashwanta rimashkaykita uyashu nishpa.

³³Chasna rimashkankunawasha Pabloka chay tantarinamanta llukshishpan rirka. ³⁴Shukkunaka Pabloka rimashkanta uyashpankuna paywa pakta rishpankuna Jesukristuta kirirkakuna. Shuk karka Areopagomanta kamachik Dionisio shutiyu. Shuk karka Dámaris shutiyu warmi. Chaymanta ashwan shukkunapas Jesukristuta kirirkakuna.

Pablo Korinto llaktapi yachachirka

18 ¹Chaymanta Atenas llaktamanta llukshishpan Pabloka Korinto llaktama rirka. ²Chay Korintopi paktashpan Pabloka tinkunakurka shuk israel masin Akila shutiyuwa. Warminka Prisila shutiyu karka. Chay Akilaka Ponto allpamanta runa karka. Chaymanta warmin Prisilawa Italia allpapa kapitalnin *Roma llaktamanta mushulla paktamushkakuna karka. Chay *romano tukuymanta atun apu Klaudio kamachirka tukuy israel runakuna Romamanta llukshinankunapa. Chayrayku Akilaka warminti Korintoma kawsak rirka. Chasna tinkunakushpankuna Pabloka paykunapa wasinma pasyak rirka. ³Chaypi Pabloka yacharka Akilapas payshina tampukunarayku karpata rurak kananta. Chayrayku chayllapi paykunawa kiparirka parihi karpata

ruranankunapa. ⁴Chasna kashpan karan *samana puncha Pabloka israel masinkunapa tantarinankuna wasima rirka paykunata yachachinanpa, tukuy mana israel masinikunatapas.

Paykunata suma asirtaypa shimikunawa yachachirka Jesukristu Kishpichik kananta.

⁵Chaymanta Silaska Timoteowa pakta Masedoniamanta paktashpankuna Pabloka manana karpakunata rurashpachu kawsarka. Karan puncha israel masinkunata Yaya Diospa shiminta yachachishpa kawsarka Jesusmi chay chapashkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kan nishpa.

⁶Chasna yachachihushpan chay israel masinkunaka mana kirinayashpankuna Pablota piñarishpankuna mana ali shimikunawa aynirkakuna. Chasna rurashpankuna Pabloka kamisanta chawsishpa rikuchirka paykunata sakinanta, manana ashwanta yachachinanta. Chasna rurashpan paykunata rimarka:

Yachachishkaynita mana kirishkaykichirayku uchaykichimanta mana llakichiy tukunkichichu. Kankuna kikin munashpaykichi kastigarinkichi. Ñukaka chasna kashkaykichimanta mana uchayuchu kani. Kunanmanta pacha kankunata sakishpayni mana israel runakunatana yachachik risha.

⁷Chasna nishpan Pabloka chay tantarina wasimanta llukshishpan Yaya Diosta kasuk Tisio Justo shutiyupa wasinma rirka. Chay wasika tantarina wasi mayanpi karka. ⁸Chay israel runakunapa tantarinankuna wasipi kamachik Krispo shutiyu Jesukristuta kirirka tukuy wasinpi kawsakkunawa pakta. Chaymantapas achka Korintopi kawsakkuna Pabloka yachachishkanta uyashpankuna Jesukristuta kirishpankuna bawtisarirkakuna. ⁹Chaymanta

shuk tuta Yaya Jesuska muskuypishina rikurishpan Pablota rimarka:

Ama manchankichu. Katiylla ñukamanta yachachishpa. ¹⁰Nukami kahuni kanwa. Nima pi kanta atipankachu nima imata ruranata. Kay llaktapika achka runakunami kiriwankakuna.

¹¹Chasna rimay tukushpan Pabloka kipurirka shuk wata chawpita Korintopi chay llaktapi kawsak runakunata Yaya Diospa shiminta yachachinanpa.

¹²Chasna yachachihushpan chay Akaya allpapi shuk mushu apu yaykurka Galión shutiyu. Pay kamachik kashpan chaypi israel runakuna shuk yuyayllawa tantarirkakuna Pablota chay apupa puntanma pushanankunapa.

¹³Chasna pushashpankuna Pablota uchachishpa chay aputa rimarkakuna:

Kay runaka mana yachachinchu Moisespa killkashkan kamachishkata-shina. Runakunata riman chikanta Yaya Diosta kushichinankunapa.

¹⁴Chasna rimashpankuna Pabloka ayninalla kahushpan apu Galionka chay israel runakunata rimarka:

Israel runakuna rikuychi, kay runaka shuk kamachishkata mana paktachima karka, atipaynima kastigachinata. Mana rikushkanichu nima imata rurashkanta atipanaynipa kastigachinata. Chayrayku mana munanichu ashwanta uyanata.

¹⁵Kankuna kay runata piñarinkichi kamachinaykichikunamanta yuyarishkaykichikunamantapas chikanta yachachihushkanrayku, chaymanta shuk runakunamanta rimanankichi. Chaykunapi ñukaka mana satirinayanichu, maykanmi ali, maykanmi mana alichu nishpa. Chasna kashpan kankunapuralla alichaychi.

¹⁶Chasna nishpan apu Galionka paykunata kamachinan wasimanta llukshichirka. ¹⁷Chaypina tukuy chay piñarik runakunaka chay tantarina wasipi kamachik Sostenesta apishpankuna apu

Galionpa rikushkanpi makarkakuna. Chasna makashkankunata rikushpanpas Galionka nima imatashina rikurka.

**Pablo kimsaynin kuti
Jesukristumanta yachachishpa
purirka**

¹⁸Chasna pasashpan Pabloka ashwan punchakunata Korintopi kipurirka. Chaymanta kirik masinkunata rishara nishpan Prisolawa Akilawa pakta llukshirka. Lanchapi uraykushpankuna Siria allpama rirkakuna. Manara llukshishpankuna Senkrea llaktapi Pabloka Yaya Dioswa kwintashkanta paktachinanpa chukchanta rutuchirka. ¹⁹⁻²¹Efeso llaktapi paktashpankuna Pabloka israel masinkunapa tantarinankuna wasima yaykuk rirka tantarishka israel masinkunawa kwintanapa. Paypa yachachishkanta uyashpankuna tapurkakuna paykunawa ashwan punchakunata kipurinanpa. Pabloka mana munarkachu. Paykunata rishara nishpan rimarka:

Yaya Dios munashpanka kutikashka shamusha kankunata pasyanaynipa.

Chasna rimashkanwasha Pabloka lanchapi uraykushpan Efesomanta llukshirka. Akilata Prisolawa chay Efeso llaktapi sakirka. ²²Sesarea llaktapi paktashpan lanchamanta llukshishpan Jerusalemna rirka. Chay llaktapi kawsak kirikkunata saludak rirka. Paykunawa kwintashkanwasha Antiokia llaktama rirka. ²³Chaypi shuk punchakunalla kiparishkanwasha kutikashka llukshirka. Galasia Frigia allpakunata pasarka. Chayta pasahushpan shuk llaktapi shuk llaktapi purishpan chaypi kawsak kirikkunata Yaya Diospa shiminta yachachishpa sinchikuchirka.

**Apolos shutiyu runa Efeso llaktapi
yachachirka**

²⁴Chay uras shuk israel runa Alejandria llaktamanta Apolos shutiyu Efeso llaktapi

paktamurka. Alita rimak runa karka, chaymantapas Yaya Diospa shiminta alita yachak. ²⁵Payka alita yacharka imashnami Jesukristuta katishpa kawsananchi tiyan. Kushikushpa mana sampayashpa alita yachachirka runakunata Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta. Chasna alita Jesukristumanta yachashpanpas Juan yakuwa bawtisashkanllata riksirka. Mana yacharkarachu Yaya Diospa Espíritu ashwan ñukanchita aliyachinanmanta. ²⁶Apoloska mana manchashpachu israel masinkunapa tantarinankuna wasipi Yaya Diospa shiminta yachachinata kallariirka. Chasna yachachihushkanta uyashpankuna Prsilaka Akilawa payta wasinpi yaykuchishpankuna Jesusmanta ashwanta asirtachirkakuna manara uyashkantapas yachananpa. ²⁷Chaymanta Apoloska Akaya allpama chimpanayahushpan Jesukristuta kirikkuna payta sinchikuchishpa yanapar-kakuna. Akayapi kawsak kirikkunarayku shuk killkata rurashpankuna paywa kacharkakuna. Chay killkapi Akayapi kawsak kirikkunata tapurkakuna Apolosta alita yaykuchinanunkuna. Apoloska Akaya allpapi paktashpan Yaya Dios payta ali yachachikta rurashkanrayku chaypi kawsak Jesukristuta kirikkunata achkata yanaparka. ²⁸Tukuy runakunapa rikushkanpi Apoloska Yaya Diospa shiminmanta rikuchishpan yachachirka Jesuska chapahushkaykichi Yaya Diospa Kachanan Kishpichikmi kan nishpa. Chasna tukuy chaypi kahuk yachachik israel masinkunata chunllayachirka. Manami nima imata atiparkakunachu payta ayninata.

**Pablo Efeso llaktapi Yaya Diospa
Espiritunmanta yachachirka**

19 ¹Apolos Korinto llaktapi kahushpan Pablota urkukunata pasashpan Efeso llaktapi paktarka. Chay llaktapi Jesukristuta kirikkunata

tarirka. ²Chaypina chay kirikkunata tapurka:

¿Kirik tukushpaykichi Yaya Diospa Espiritunka kankunapi yaykushkachu?

Chasna tapushpan Pablota aynirka-kuna:

Mana. Yaya Diospa Espíritu tiyashkanta nima ima uras yachashkan-chichu.

³Chasna aynishpankuna Pablota kuti tapurka:

¿Imashna yachachishpankuna kirishpa bawtisarirkankichi?

Paykunaka aynirkakuna:

Bawtisak Juanpa yachachishkanta kirishpanchi bawtisarirkanchi nishpa.

⁴Chaypina Pablota paykunata rimarka:

Juanka bawtisarka runakunata uchankunata sakishkankunata rikuchinankunapa. Chaymantapas nirka: Ñuka yachachinata sakishkayniwasha ashwan ali yachachikta kiriychi, paymi Jesukristu kan nishpa.

⁵Pablo chasna yachachihushpan paykunaka Jesukristuta kirishpankuna mushumanta bawtisarirkakuna. ⁶Chasna bawtisarishkankunawasha Pablota makinta umankunapi churashpan Yaya Diospa Espiritunka paykunapi yaykurka. Chasna yaykushpan paykunaka mana yachashkankuna shimikunata rimarka-kuna. Chaymantapas Yaya Dios yuyachishpan paypa munananta rimarkakuna. ⁷Chay bawtisarishka runakunaka chunka ishka karkakuna.

**Pablo ishka watata Efeso llaktapi
yachachirka**

⁸Chasna bawtisashkanwasha Pablota kimsa killata israel masinkunapa tantarinankuna wasipi yachachirka. Mana nima pita manchashpa, alita asirtachishpa yachachirka imashnami Yaya Diospa ali kamachinanka kay

allpapi. ⁹Chasna Pablo yachachihushpan shukkunaka mana kasunata munashpankuna mana kirinayarkakunachu. Tukuy runakunapa puntanpi rimarkakuna Pablo Jesukristumanta yachachishkanka mana ali kananta. Chayrayku Pablo chay runakunamanta anchurishpan kirikkunata pushashpan Tirano shutiyupa yachachinan wasima yachachik rirka. ¹⁰Ishkay watata chayllapi yachachishpa kawsarka. Chasna yachachihushpan tukuy Asia allpapi kawsakkunaka Jesukristumanta yachachihushkanta uyarkakuna, israel runakuna, mana israel masinikunapas. ¹¹Yaya Dios Pablota yachayta kurka atun yachaywa manchariypa runakunata rurananpa. ¹²Chasna rurashpan shuk runakuna Pablopa churarinankunata apashpankuna unkushkakuna awapi churarkakuna. Chasna churashpankuna unkushkakunaka ampirirkakuna. Chaymanta supay yaykushka runakunamanta supaykunaka llukshirkakuna.

Jesusta kirishpalla supayta winsinchi

¹³Shuk israel runakuna llaktakunapi purishpa kawsakkuna tiyarka supaykunata llukshichik nishkankuna. Paykunamanta shukkuna Jesuspa shutinta rimashpa, supay yaykushka runakunamanta supaykunata kamachishpa llukshichinayarkakuna kasna: Chay Pablo yachachihushkan Jesuspa shutinpi kanta rimani llukshiy kay runamanta nishpa. ¹⁴Shuk chasna llukshichinayak runakunaka karkakuna israel *saserdotekunapa apu Esebapa kanchis wawankuna.

¹⁵Paykuna chasna rimahushkankunapi chay supayka aynirka:

Jesustaka riksinimi, Pablomantapas yachanimi pimi kan payka. Paykuna-

shina Yaya Diospa yachayninwa kankichimaka, kankunata kasuynimami. Kankunaka ¿pitaya kankichi ñukata kamachiwanaykichipaka?

¹⁶Chasna nishpan chay supay yaykushka runaka chay runakunapa awanpi saltashpan urmachirka. Tukuy paykunata makashpan winsirka. Chasna winsishpan chay runakunaka yanayarishka aychayu chay wasimanta llatan mitikurkakuna. ¹⁷Chaypi tukuy Efeso llaktapi kawsak israel runakuna, *griego runakunapas chayta uyashpankuna yapa mancharirkakuna. Chaymanta Jesukristu atun yachayyu kashkanta rimashpa payta kushichirkakuna.

¹⁸Chaypina Jesukristuta kirikkunaka tukuy runankunapa puntanpi ñawpa mana alita rurashkankunata rimarkakuna uchayu kani nishpa. ¹⁹Chasnallata achka puruhukunapas Jesukristuta kirishpankuna supaymanta yachachik killkankunata apamurkakuna tukuy runakuna rikushkankunapi rupachinankunapa. Chay rupachirishka killkakanapa chaninta yupashpankuna pichka chunka waranka kullkimanta rurarishka yapa chaniyu kullki tupu karka.

²⁰Chayta rikushpankuna ashwan ashwan runakunaka Yaya Dios yanapashpan paypa shiminwa shunkunkunapi sinchita waktay tukushpankuna kirirkakuna.

²¹Chaymanta Pablota yuyarirka kutikashka Jerusalemna rinanpa. Manara Jerusalemna rihushpan munarka kuti Masedonia allpama, Akaya allpamapas pasyak rinata. Jerusalemna rishkanwasha yuyarirka *Roma llaktama rinanpa. Chay Roma llaktapipas yachachinayni tiyan nishpa yuyarirka Pablota. ²²Chasna yuyarishpan Asia allpamanta manara llukshihushpan Pablota Timoteota Erastowa kacharka, chay ishkay paywa

pakta purihukkunata puntapi Masedonia allpama rinankunapa. Pabloka masna punchakunata Asia allpapi kiparirka.

**Efeso llaktapi yanka dios warmi
Artemisata kushichikkuna
Pablokunata piñarirkakuna**

²³Chasna Pabloka payta yanapakkunawa Efeso llaktapi Jesukristumanta yachachihushpankuna shuk runakunaka yapa piñarirkakuna. ²⁴Shuk runa Demetrio shutiyu kallariirka piñarinata Pablokunata. Paymi chay yanka dios warmi *Artemisapa wasintashina uchilla wasistukunata kullkimanta rurapayan. Payshina tarawak masinkunawa pakta chay rurashkankunata rantichishpankuna achka kullkita apipayannahun. ²⁵Chay Demetrioka tukuy payshina kullkimanta chay wasistukunata rurak masinkunata tantachirka. Chaypi rimarka:

Wasistukunata rurak masinikuna, kankuna yachankichi chay Artemisa warmi diosninchipa wasintashina wasistukunata rurashpanchi chayta rantichishpa achka kullkita apinanchita. ²⁶Kunanka rikunkichi uyankichi Pablo yachachihushkanta kasna: Runa rurashka dioskuna, santokuna mana shutipa dioskunachu nishpa. Chasna yachachihun mana kay Efeso llaktallapichu, ashwan tukuy Asia allpapipas. Chayrayku achka runakunata kirichirka manana Artemisata atunyachinankunapa. ²⁷Pablo chasna yachachishpalla katishpanka tarawananchika tukurinkami. Chaymantapas runakuna manana munankakunachu chay warmi dios Artemisapa wasinta. Chay tukuy Asia allpapi, chaymanta tukuy mundupi kawsak runakuna chay atunyachirishka warmi diosninchi Artemisata manana valichinkakunachun.

²⁸Chasna Demetriopa rimashkanta uyashpankuna Pablokunata yapa piñarishpankuna sinchita kaparirkakuna:

¡Artemisaka ñukanchi Efeso runakunapa warmi diosninchimi! nishpa.

²⁹Tukuy chay llaktapi kahuk runakunapa yuyayninkunaka pantachirishka karka. Chaypina ishkay Masedoniamanta Pablowa pakta purihuk runakunata Gayota Aristarkotapas apirkakuna. Chasna apishpankuna aysashpa tantarinankuna wasima pusharkakuna uchachinankunapa.

³⁰Chasna pushashpankuna Pabloka chay wasipi yaykunayarka, chay piñarirk runakunawa kwintanapa. Jesukristuta kirik masinkunaka mana munarkakunachu Pablo yaykunapa. ³¹Chaymantapas Asia allpapi shuk kamachik apukunapas Pablopa amigunkuna kashpankuna kamachinankunata payma kacharkakuna rimanankunapa chay runakuna tantarishkapi ama yaykuchun nishpa. ³²Chay tantarishka runakunaka musparishkashina shukta shukta yanka nishpa kaparirkakuna. Achka runakuna mana yacharkakunachu imaraykumi chasna tantarishkakuna.

³³Chaypina chay tantarishkapi kahuk israel runakunaka israel masinkuna Alejandrotata akllashpankuna tankashpa tukuy runakunapa puntanpi churarkakuna runakunata rimanapa. Payta kwintashpankuna imaraykumi tantarishkakuna, Alejandroka puntama pasashpan makinwa rikuchirka chunlla tukunankunapa.

³⁴Runakunaka yachashpankuna Alejandropas israel runa kashkanta, mana payta kasunayarkakunachu. Chaypina ashwan sinchita ishkay urata parihu kaparirkakuna:

¡Artemisaka ñukanchi Efeso runakunapa warmi diosninchimi! nishpa.

³⁵Chasna kaparihukkunata uyashpan chay llaktapa apukunarayku killkak runaka chunllayachishpan rimarka:

Efesopi kawsak runa masinikuna, tukuy llaktakunamanta runakuna

yachanahun ñukanchi kay Efeso llaktapi kawsakkuna atun dios warmi Artemisapa wasinta kuyrakkuna kananchita. Chaymantapas yachanahun Artemisapa alman silumanta urmashkata kuyrakkuna kananchita. ³⁶Chayta yachashpaykichi amana kaparishpa kaychichu. Manara alita yuyarishpaykichika amara nima imata ruraychichu. ³⁷Kay pushamushkaykichi runakunaka mana shuwashkakunachu Artemisapa wasinmanta, nima Artemisamanta millaypata rimashkakunachu. ³⁸Demetriowa tarawakkunapas ima piñarina shimikuna tiyashpanka apukunama rinahuchun kwintashpa alichanankunapa. ³⁹Kankuna shuk imata ashwan tapunayashpaykichika chay atun tantarina tiyashkapi tapuychi alichanaykichipa. ⁴⁰Kunan musparishpa kaparishkaykichimanta apukunaka ñukanchita tapushpankunaka nima imata rimaypachuch kanchi. Chasna kashpan ñukanchi kikin kastigarishunchi.

⁴¹Chasna rimashkanwasha chay aputa yanapak tukuy tantarishkakunata llukshichirka wasinkunama kutinankunapa.

Pablo kutikashka Masedonia Gresia allpakunama rirka

20 ¹Chasna chay kaparik runakuna wasinkunama kutishkankunawasha Pablola kirikkunata kayarka yachachishpa sinchikuchinapa. Chaymanta rishara nishpan sakimurka Masedonia allpama rinapa. ²Masedoniapi paktashpan karan llaktakunapi pasyashpa rishpan chaypi kawsak kirikkunata Yaya Diospa shiminta yachachishpan sinchikuchirka. Chasna rishpan Pablola Gresia allpama paktarka. ³Chay Gresia allpapi kimsa killata kiparirka. Chaymanta chimpanayarka Siria allpama. Chaypina lanchapi

rinan kahushkanpi yacharka shuk chiknik israel masinkuna chay lanchapi payta wañuchinata yuyarihushkankunata. Chayta yachashpan Pablola mana lanchapi rirkachu. Chakillawana Masedonia allpamallatata pasyashpa kutirka. ⁴Chasna rishpan shuk kirik wawkikuna Pablola pakta rirkakuna. Shuk karka Pirropa wawan Sópater, Berea llaktamanta. Shukkuna karkakuna Aristarko Segundowa Tesalónika llaktamanta. Shukkuna karkakuna Gayo Timoteowa Derbe llaktamanta. Chaymanta Asia allpamanta Tíkiko Trofimowa paywa pakta rirkakuna. ⁵Ñuka Lukaspas paywa pakta rirkani. Chay shuk wawkikunaka puntapi rishpankuna ñukanchita Troas llaktapi chaparkakuna. ⁶Pablo ñukapas chay mana punkirishka panta mikuna punchakunata Filipos llaktapi pasarkanachi. Chay punchakunawasha lanchapi uraykushpanchi Filipos llaktamanta llukshirkanchi Troas llaktama chimpananchipa. Pichka punchamanta Troaspi paktarkanchi. Chaypi kiparirkanchi kanchis punchata.

Pablo Troas llaktapi shuk tuta pakarikta yachachirka

⁷Troaspi kashpanchi domingo punchachishipi kirik masinchikunawa tantarirkanchi Jesús ñukanchirayku wañushkanta yuyarishpa panta pakishpa mikunanchipa. Chasna tantarishkanchipi Pablola kirik masinchikunata yachachirka. Kayantima llukshinan kashpa chawpi tutakama yachachirka. ⁸Chay tantarishkanchi awa kwartupi achka lamparinkunata sintichirkakuna. ⁹Chay wasipa ventananpi shuk musu Eutiko shutiyu tiyahurka. Pablo yapa unayta yachachihushpan chay musuta puñuyka apirka. Chasna puñushpan kimsaynin kawitu awamanta allpama

urmarka. Shukkunaka uraykushpankuna payta atarichinankunapa wañushkata tarirkakuna. ¹⁰Chaypi Pablopas uraykumurka. Kunkurishpan chay musuta apishpan ukllarirka. Chasna ukllarishushpan chay kirikkunata rimarka:

Ama manchariyichichu. Kay musuka kawsami kahu.

¹¹⁻¹²Chasna wañushka kawsarishkatana rikushpankuna chay runakunaka yapa kushikushpa sinchikurirkakuna. Kutikashka sikashpankuna Jesuspa wañushkanta yuyarishpa panta pakishpa mikurkakuna. Mikushkankunawasha Pabloka tuta pakarikta rinan uraskama yachachirka. Yachachishkanwasha rishara nishpa llukshirkanchi. Chay musutaka kawsatana wasinma pusharkakuna.

**Pablo Troas llaktamanta
llukshishpan Mileto llaktama rirka**

¹³Manara Troas llaktamanta llukshishpanchi Pablowa kwintarkanchi Aso llaktapi tinkunakunanchipa. Pabloka chakiwa risha nishpan rirka. Ñunanchika lanchapi puntapi rirkanchi. Aso llaktapi paktashpanchi Pablota chaparkanchi paywa paktana lanchapi rinanchipa. ¹⁴Chaypi tinkunakushpanchi Pablota lanchapi uraykuchirkanchi. Chaymanta Mitilene llaktama chimpankanchi. ¹⁵Chaymanta kayantima lanchapillatata rishpanchi Kiyo isla mayanta pasarkanchi. Kayantima Samos islapi llutarirkanchi. Chaypi shuk tutata puñushkanchiwasha llukshishpanchi chay punchalla Mileto llaktapi paktarkanchi. ¹⁶Pablo utkalla Jerusalenpi paktanayashpan mana Efeso llaktama rinayarkachu. Asia allpata kuskata pasarkanchi mana chaypi unayananchipa. Pabloka yapa munarka *Pentekostés punchakunata Jerusalenpi pasanata.

**Pablo Efeso llaktamanta
kirikkunata sinchikuchik
wawkikunata yachachirka**

¹⁷Mileto llaktapi kashpanchi Pablo mana Efeso llaktama rinayarkachu. Chayrayku chay llaktamanta kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kayachirka Miletoma shamunankunapa. ¹⁸Chaypi paktamushpankuna Pabloka rimarka:

Wawkikuna, alita yachankichi imashnami kay Asia allpaykichipi shamushkayni punchamanta pacha kankunapi kawsashkani. ¹⁹Tukuy uras kankunawa kahushpayni Jesukristuta kasushpa kawsashkani. Nima ima uras chawpikichipi ñuka kikinta atunyachirishkanichu. Achka kuti runakuna mana alita rurahushkankunata rikushpayni llakirishpa wakarkani. Parisihushpayni pas chikniwak israel masinikuna wañuchiwanayashpankunapas mana sakirkanichu Jesukristuta kasunata. ²⁰Tantarishkaykichipi, wasikichikunapipas tukuyta kankunata yachachirkani maykantami munankichi alita kawsanaykichipa. ²¹Chasna yachachishpayni israel masinikuna, mana israel masinikuna kashpaykichipas tukuy kankunata kunarkani karan shukta sapalla sapallata, millaypa rurashkaykichita sakishpaykichi Amunchi Jesukristuta kasunaykichipa nishpa. ²²Kunanka Yaya Diospa Espiritun kamachiwashkanrayku Jerusalenma rihuni. Mana yachanichu imashnami pasasha chaypi. ²³Kayllata yachani Yaya Diospa Espiritunka karan purihushkayni llaktapi rimawarka: Jerusalenpi kanta apinkakuna karselpi churanankunapa, chasnallatata achkata parisinayki tiyan nishpa. ²⁴Chasna kashpanpas mana manchachiwanahunchu. Wañuchiwashpankunapas mana imananchu. Amunchi

Jesuska kamachiwashka chay suma ali shimita Yaya Dios runakunata yapa yuyanantamanta rimanaynipa runakunata. Chay kamachishkanta paktachinayni tiyan wañunayni punchakama.

²⁵Alita uyawaychi. Yachani tukuy kankuna, maykankunatami Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarishtamanta yachachishkani, kay allpapi mana kuti rikuwankichichu. ²⁶⁻²⁷Chasna kashpan ñuka kankunata tukuy Yaya Diospa munashkanta nima imata pakashpa alita yachachishkani. Kunanka shuk kankunamanta mana kasushpa wañushpanka ñukaka mana uchayuchu kani. ²⁸Chayrayku kankuna kikin alita kuyrarishpa kawsaychi. Chaymantapas Jesusta kirik masikichikunata alita kuyraychi. Yaya Diospa Espiritun kankunata churashka Jesukristuta kirik masikichikunata kuyranaykichipa. Yaya Dios paykunatapas llakichishpan paypa Wawan Jesusta sakirka wañunanpa. Chasna Yaya Diosrayku yapa walik kashkankunata yuyarishpa, paykunata yachachishpa yanapashpa alita kuyraychi. ²⁹Yachani ñuka kankunata sakishkayniwashka mana alita yachachikkuna kankunapi paktamunankunata. Shuk puma obehata mikunapa shamuhukshina kankunapi paktankakuna kirikkunata llullachishpa Jesukristuta kirishkankunamanta anchuchinankunapa. ³⁰Kankuna kikin chawpikichimanta llullaysikikuna tiyanka, kankunata llullakunata yachachishpankuna munankakuna kirikkuna paykunatana kasunankunapa. ³¹Chayrayku yuyaywa kawsaychi mana llullachirishka kanaykichipa. Ama kunkarinkichichu imashnami kimsa watata punchanti tutanti mana sakishpa karan kankunata wakashpa kunarkani.

³²Kunanka munashkayni wawkinikuna, Yaya Diospa makinpi sakishkayki-

chi, pay kankunata wakaychachun.

Yaya Dios paypa shiminta yuyachishpa kankunata yanapanka ashwanta ashwanta Jesukristuta kirishpa kawsanaykichipa, chaymantapas tukuy kankuna kishpichishkan runakunawa pakta Yaya Diospa suma kawsanapi paktanaykichipa. ³³Ñukaka kankunawa kahushpayni nima pipa kullkinta churarinantapas munarishkanichu.

³⁴Kankuna alita yachankichi ñuka kikinrayku makiniwa tarawashkaynita, ñukawa purihukkunaraykupapas, imatapas munashkanchita rantinanchipa.

³⁵Chasna tarawashpa kawsashpayni kankunata alita rikuchishkani imashnami kankunapas sinchita tarawashpa kawsanaykichi tiyan mana tarawanata atipak runakunata yanapaykichipa. Jesukristupa kasna rimashkanta yuyarishpa kawsaychi: Ashwan kushilla kanchi shukkunata munashkankunata kushpanchi kuy tukunanchimanta.

³⁶Chasna rimashkanwasha Pablota tukuy chay kirikkunata sinchikuchik wawkikunawa pakta kunkurishpan Yaya Diosta mañarka. ³⁷Chasna mañashkanwasha tukuy wakashpankuna Pablota ukllarishpa muchashpa alilla rinki nishpa rimarkakuna. ³⁸Yapa llakirirkakuna, Pablo kay allpapi mana kuti rikuwankichichu nishpa rimashkanrayku. Chaymanta Pablakunawa pakta rirkakuna lanchakama.

Pablo Jerusalemma rirka

21 ¹Chasna Pablo ñuka Lukaspas chay wawkikunata sakishkanchiwasha lanchapi uraykushpanchi kuskata rirkanchi Kos shutiyu islama. Chaymanta kayantima rirkanchi Rodas shutiyu islama. Chaymanta llukshishpanchi Patara llaktapi paktarkanchi. ²Chaypi paktashpanchi tarirkanchi shuk

lancha Fenisia allpama rina kahukta. Chaypi uraykushpanchi rirkanchi.

³Chay lanchapi rihushpanchi Chipre shutiyu islata lluki partita pasashpanchi Siria allpapi paktarkanchi. Chay lanchaka Tiro llaktapi imakunata sakinan kashpan chayma rirkanchi.

⁴Chaypi llutarishpanchi kanchis punchata kiparirkanchi imakunata sahihushpankuna. Chaypi kirik masinchikunata maskashpa tarishpanchi paykunawa pakta karkanchi. Chaypi kahushpanchi Yaya Diospa Espiritun chay kirikkunata Pablota parisinanta rikuchirka. Chayrayku paykunaka ama Jerusalemma riychu nishpa rimarkakuna. ⁵Chay kanchis puncha paktarishpan tukuy kirikkuna warminkunawa wawankunawa pakta llaktankunamanta llukshishpankuna ñukanchiwa rirkakuna atun yaku mar mayanpi tiyu kahushkapi. Chay tiyupi kunkurishpanchi Yaya Diosta mañarkanchi. ⁶Chasna mañashkanchiwasha rishara nishpa llakiywa sakinakushpanchi lanchapi uraykurkanchi rinanchipa. Chay wawkikunaka chaymantalla wasinkunama kutirkakuna.

⁷Tiro llaktamanta rishpanchi Tolemaida llaktapi paktarkanchi. Chay llaktapi Jesukristuta kirik wawkikunata shuk punchata pasyarkanchi. ⁸Chay kayantima llukshishpanchi Sesarea llaktapi paktarkanchi. Chaypi Yaya Diospa shiminta yachachik Felipepa wasinpi yaykurkanchi. Chay Felipeka ñawpa kanchis akllashkankunamanta *apostolkunata yanapak karka. ⁹Chay Felipeka chusku shipas wawayu karka. Paykunaka Yaya Diospa yachayninwa rimakkunami karkakuna. ¹⁰Chaypi achka punchakunata kahushkanchipi shuk Agabo shutiyu Judeamanta runa pasyanapa shamurka. Pay Yaya Diospa yachayninwa yachachik kashpan Yaya

Dioska payta kwintarka imashnami Pablota pasanka. ¹¹Chay Agaboka ñukanchima shamushpan Pablota sinturunata apishpan pay kikin makinkunata chakinkunatapas watarishpan rimarka:

Yaya Diospa Espiritunka kasnami nin: Jerusalemni kawsak israel masinkuna Pablota apishpankuna kasna watankakuna mana israel runakunata kunankunapana nishpa.

¹²Chasna rimashkanta uyashpanchi ñukanchi chay llaktapi Jesusta kirik wawkikunapas Pablota rimarkanchi:

Ama Jerusalemma rinkichu nishpa.

¹³Chasna rimashpanchipas Pablota aynirka:

¿Imaraykuta wakashpa llakiypi churawahunkichi? Mana watay tukunaynillapachu Jerusalemma risha, ashwan wañuchiy tukunaynipapas alicharishka kahuni, Jesukristuta katihushkaynirayku.

¹⁴Chasna rimashpanchipas mana kasunayashpan manana ashwanta rimarkanchinachu.

Yaya Diospa munashkanta rurachun nishpa sakirkanchi.

¹⁵Chay punchakunawasha alicharirkanchi Jerusalemma rinanchipa.

¹⁶Sesareamanta shuk kirik wawkikuna ñukanchiwa pakta rirkakuna Naasonpa wasinta riksichinankunapa, chaypi paktananchipa. Chay Naasonka Chipre islamanta runa karka, ñawpamanta pacha Jesukristuta kirik.

Pablo Jerusalemni kirikkunata kwintarka tukuy Yaya Dios yanapashpan rurashkanta

¹⁷Jerusalemni paktashpanchi chaypi Jesukristuta kirikkuna kushikushpa ñukanchita yaykuchirkakuna. ¹⁸Kayantima Pablota ñukanchiwa pakta *Santiagoma rirka. Chaypi tukuy

kirikkunata sinchikuchik wawkikunapas tantarirkakuna. ¹⁹Saludashkanwasha Pablota tukuyta kwintarka chay ñukanchi mana israel runakunapa llaktanchikunapi Yaya Dios rurashkanta paypa yachachihushkanwa. ²⁰Pablota chasna kwintahushkanta uyashpankuna Yaya Diosta kushikushpa agradesirkakuna. Chaymanta chaypi kahuk wawkikunaka Pablota rimarkakuna:

Rikuy wawkini, achka waranka israel runakuna kunanka Jesukristuta katihunchi. Chasna kashpanpas tukuy kirik israel masinchikuna Moisespa killkashkanta tukuy runakuna paktachinankuna tiyan nishpa yuyarinahun. ²¹Paykunaka rimashkaykita uyarkakuna, chay shuk allpakunapi chikan runakuna chawpipi kawsak israel masinchikunata rimashkaykita Moisespa killkashkan kamachishkata amana kasuychichu nishpa. Chasnallatata uyarkakuna kari wawankunapa ishpanan kara puntata manana pitinankunapa. Chaymanta uyarkakuna yaya rukunchi wañupa yachachishkankunata manana kasushpa kawsanankunapa. ²²Chasna kashpan ¿imatata rurankima? Shamushkaykitaka yachankakunami. ²³Nima imata kanta ruranankunapa kayta ruray: Ñukanchipi tiyan chusku runakuna, maykankunami Yaya Diosta shuk paktachina shimita rimashkakuna. ²⁴Chay chusku runakunawa tantarishpayki kamachirishka kashkata rurashpa alichariychi Yaya Diospa rikushkanpi alicharishka kanaykichipa. Paykunarayku obehata rantikriy wañuchishpankuna Yaya Diosrayku rupachinankunapa. Chaywasha chukchankunata rutuchiy rimashkankuna shimita paktachinankunapa. Chayta rurashpaykika tukuy israel masinchikuna yachankakuna kanmanta uyashkankuna shimika mana shutipa kananta. Chaymantapas yachankakuna

kanpas Moisés wañupa killkashkan kamachishkata paktachik kanaykita.

²⁵Mana israel runakuna Jesukristuta kirikkunarayku ñami killkashkanchi imashnami paykuna kawsanankuna tiyan kasna nishpa: Ama mikuychichu runakuna yanka dioskunata kushichinankunapa churashka aychakunata, nima sipirishpa wañushka animalkunata wiwakunata. Yawartapas ama upyaychichu, nima mikuychichu. Ama musayanakuychichu.

**Pablota Yaya Diospa wasinpi
apirkakuna wañuchinankunapa**

²⁶Chay wawkikunapa rimashkankunata kasushpan Pablota chay chusku runakunata pusharka maypimi kawsahurka. Chay kayantima kamachirishka kashkata rurashpa alicharirkakuna Yaya Diospa rikushkanpi alicharishka kanankunapa. Chaywasha Pablota *Yaya Diospa wasinma yaykurka *saserdotekunata rimanampa kanchis punchamanta chay chusku runakunarayku karan shukrayku shuk obehata rupachishpa kunanta Yaya Diosta rimashkankunata paktachinankunapa. ²⁷Chay kanchis puncha ña tukurina kahushkapi Asiamanta israel runakuna Yaya Diospa wasin ukupi Pablo kahushkanta rikurkakuna. Chaypina mana alita Pablomanta rimashpa tukuy chaypi kahuk runakunata piñachirkakuna. Chasna Pablota piñarishpankuna apirkakuna. ²⁸Payta apishpankuna kaparirkakuna:

¡Israel runa masinikuna, ñukanchita yanapak shamuychi! Kay runaka tukuy partipi mana alitachu yachachishpa purihun. Ñukanchi israel runakunapa yuyayka manashi valinchi. Moisés wañupa killkashkanpas manashi valinchi. Kay Yaya Diospa wasinpas manashi valinchi payta mañanapa.

Chasna tukuy chaykunata mana valichishpan kunanka mana israel runakunata kay Yaya Diospa wasin ukuma pushamushpan mana alita rurashkanwa Yaya Diosta piñachihun nishpa.

²⁹Chasna rimarkakuna Pablota Efesomanta mana israel runa Trofimowa pakta llaktapi purihushkanta puntiru rikushkankunarayku. Chayrayku yanka yuyarirkakuna chay runata Yaya Diospa wasinpi yaykuchishkanta.

³⁰Chasna kaparishpankuna tukuy chay llaktapi kawsak runakuna kallpashpa Yaya Diospa wasinma shamurkakuna. Chaypina Pablota apishpankuna Yaya Diospa wasinmanta aysashpa llukshichirkakuna. Chaywasha punkunkunata tran taparkakuna.

Romano suntalukunapa komandanten Pablota kishpichirka

³¹Chay chiknik runakuna Pablota ña wañuchinayahushpankuna shuk *romano komandanteka uyarka, tukuy Jerusalenpi kawsak runakuna piñarishpankuna tantarishkankunata. ³²Chasna uyashpan chay komandanteka suntalukunata, kapitankunatapas tantachishpan kallpa rirka chay tantarishka runakunama. Chay komandante suntalunkunawa pakta kallpamuhukta rikushpankuna runakunaka sakirkakuna Pablota makanata. ³³Chaymanta chay komandanteka paktashpan Pablota apichishpan kamachirka ishkay fierro kadenawa watanankunapa. Chaywasha piñarihuk runakunata Pablomanta tapurka:

¿Pitaya kay runaka? ¿Imatata rurashka? nishpa.

³⁴Chasna tapushpan chay tantarishka runakunaka shukta shukta kaparishpa rimarkakuna. Chasna kaparishpankuna chay komandanteka mana atiparkachu

alita asirtanata. Chayrayku suntalukunata kamachirka Pablota paykunapa wasinkunama apanankunapa. ³⁵⁻³⁶Chasna apahushpankuna suntalukunapa washanta achka runakuna kaparishpa katirkakuna:

¡Wañuchiychi! ¡Wañuchiychi! nishpa.

Chaymanta iskalunpi paktahushpankuna runakuna ña wañuchinayahushpankuna suntalukunaka Pablota markashpa aparkakuna.

Pabloka runakunapa puntanpi pay kikinmanta kwintarka

³⁷Suntalukunapa wasinkunama yaykuchinapa apahushpankuna Pablo *griego shimita rimak kashpan chay komandanteta rimarka:

Shuk shimita kanta rimanayani nishpa.

Pablo chasna rimashpan komandanteka payta tapurka:

¿Griego shimita rimanata yachankichu?

³⁸¿Manachu Egipto allpamanta runa kanki? ¿Manachu shuk uras ñukanchi *romano apukunata wañuchinayahushpa chusku waranka runakunata tantachishpayki pusharkanki chunlla chakishka allpama? ¿Manachu chay runa kanki?

³⁹Chaypina Pabloka aynirka:

Mana chay rimahushkayki runachu kani. Ñukaka israel runami kani. Silisia allpapi kahuk atun llakta Tarsomantami kani. Kanta tapuni shuk ratulla kachariway kay runakunata rimanaynipa.

⁴⁰Chasna tapushpan komandanteka rimarka:

Chasna kashpanka kwintay.

Chaypina Pabloka iskalunpi shayarishpan makinta rikuchirka runakuna chunllayanankunapa. Chunlla tukushpankuna Pabloka paykunapa kikin *hebreo shimipi rimarka:

22 ¹Yaya rukukuna, wawkikuna, rimay tukuhushkaynirayku aynishpa rimahushkaynita uyaychi.

²Chasna hebreo shiminkunapi rimahushkanta uyashpankuna ashwan chunllayarkakuna. Chaypina Pabloka rimarka:

³Ñukaka israel masikichimi kani. Silisia allpapi kahuk Tarso llaktapi wawayarishkani. Kay Jerusalén llaktapi wiñashkani. Ali yachachik Gamaliel wañumanta alita yachakurkani tukuy yaya rukunchi wañukunapa kamachishkankunata paktachinata. Tukuy shunkuynimanta pacha Yaya Diosta kushichinayashpa chay kamachishka kashkata paktachikmi karkani, imashnami kankunaka kunankama kahunkichi. ⁴Ñawpa parisichipayarkani Jesukristuta kirikkunata wañuchichinaynikama. Mana imanapayarkachu kari kashpan warmi kashpanpas apishpayni watashpa aparkani karselpi churanankunapa. ⁵*Saserdotekunapa atun apu, tukuy ñukanchita kamachik israel masinchi rukukunapas atipanahun chayta rimanata. Paykuna ñukata killkakunata kuwarkakuna kuk rinaynipa Damasko llaktapi kawsak israel masinchikunata. Chay killkaku-napi killkarishka karka, ñuka Jesukristuta kirikkunata apishpayni Jerusalemna pushamunaynipa apukuna kastigachinankunapa. Chay killkata apishpayni Damasko llaktama rirkani.

**Pablo Jesusta kirishkanmanta
kwintarka**

⁶Pabloka kwintashpalla katirka:

Chay Damasko llaktama rina ñampita rihushpayni ña chawpi puncha kahushkanpi, Damasko llaktata kuchuyahushkaynipi kunkaymanta silumanta ñukapi muyukta chuyahlla rikuriwarka.

⁷Chasna rikuchiwashpan allpama urmarkani. Chaypi shuk shimi rimawahukta uyarkani kasna nishkata: Saulo, Saulo, ¿imaraykuta chiknishpa

parisichiwahunki? ⁸Chasna rimashkanta uyashpayni tapurkani: ¿Pitaya kanki, Señor? Chasna tapushpayni ayniwarka: Nasaretmanta Jesusmi kani, maykantami chiknishpa parisichihunki nishpa. ⁹Ñukawa rihuk runakunaka chay chuyahlla rikurishkallata rikurkakuna. Chay rimawahuk shimitaka mana uyarkakunachu. ¹⁰Chasna Jesusmi kani nishpan ñukaka kuti tapurkani: ¿Imatata rurasha Yaya Jesús? Payka ayniwarka: Atariy. Damasko llaktama riy. Chaypimi yachanki imatami ruranki, shuk runami kanta rimanka nishpa. ¹¹Chay chuyahlla rikurishkaka ñawinita wiskuyachiwashpan ñukawa pakta rihuk runakunaka makinimanta apishpa Damasko llaktama pushawarkakuna.

¹²Chay llaktapi shuk runa Ananias shutiyu kawsapayarka. Payka Moisespa killkashkan Yaya Diospa kamachishkan-kunata alita paktachik karka. Tukuy chay llaktapi kawsak israel masinchikunaka paymanta alillata rimarkakuna.

¹³Chay Ananiaspa paktashpan ñukata rimak shamuwarka: Wawkini Saulo, kunanka kutikashka atipanki rikunata nishpa. Chasna rimawashkanllawa kuti rikuk tukushpayni payta rikurkani.

¹⁴Chaypina payka rimawarka: Yayanchi Dios, maykantami yaya rukunchi wañukunapas kushichinahun, paymi kanta ñawpamanta pacha aklarka paypa munashkanta yachanaykipa. Chaymantapas kanta aklarka chay alillata rurak Wawanta rikunaykipa, pay kikin rimahushkanta uyanaykipa.

¹⁵Chay rikushkaykita uyashkaykita purihushpayki kwintanayki tiyan tukuy kay allpapi kawsak runakunata.

¹⁶Kunanka mana unayashpa atariy bawtisarik rinaykipa. Yaya Jesusta tapuy uchaykikunamanta llakichiy tukunaykipa nishpa.

**Pablo mana israel runakunata
yachachishkanmanta kwintarka**

¹⁷Pabloka kwintashpalla katirka:

Chaywasha Jerusalemna kutirkani.

Chaypi *Yaya Diospa wasinpi yaykushpayni Yaya Diosta mañarkani. Chasna mañahushpayni shuk muskuypishina Jesusta puntaynipi rikurkani. ¹⁸Payka rimawarka: Kay Jerusalemanta utkalla llukshiy. Kaypi kawsak runakunaka ñukamanta rimahushkaykita mana kirinkakunachu. ¹⁹Jesús chasna rimawashpan aynirkani: Yaya Jesús, paykunaka alita yachanahun, tantarinankuna wasikunapi yaykushpayni kanta kirikkunata apishpayni asutichishpa karselpi churachishkaynita. ²⁰Kanmanta yachachik Estebanta wañuchi-hushkankuna uras ñukapas chaypi kahurkani. Payta wañuchihushkankunata rikushpayni alimi nirkani. Chasnallatata chay wañuchihuk runakunapa awaniru churarinankunata llatanashkankunata wakaycharkani. ²¹Chaypina payka kutikashka rimawarka: Riylla. Ñukami kanta kachahuni karu llaktakunapi mana israel runakunama nishpa.

**Romano suntalukunapa
komandanten kuti Pablota
kishpichirka**

²²Chaykamalla tukuy israel runakuna Pablota kwintahushkanta alita uyarkakuna. Pay ñukanchi mana israel runakunamanta rimashpan tukuy runakuna kuti kaparirkakuna:

¡Wañuchiychi kay runata! ¡Mana alichu chasna runaka kawsananpa!

²³Kaparishpalla katishpankuna piñarishpa churarishkankunata chawsirkakuna, allpa pulbuta wicharkakuna.

²⁴Chasna rurahushkankunata rikushpan chay komandanteka suntalunkunata kamachirka Pablota wasinkuna ukuma yaykuchinankunapa. Chaywasha suntalun-

kunata kamachirka Pablota asutishpa rimachinankunapa imaraykumi chay runakunaka chasna kaparihunkuna nishpa. ²⁵Asutinankunapa ña watarishka kashpan Pabloka chaypi kahuk suntalukunapa kapitanta tapurka:

¿Pita kankunata rimashka chasna asutiwanaykichipa kankunashina *romano runa kashpaynitata manara alita yachashpaykichi uchayuchu kani manachu nishpa?

²⁶Pablo chasna rimashpan chay suntalukunapa kapitanka chay ratu rimak rirka komandanteta:

¿Imaraykuta kay runata asutichinki? Payka romano kananta rikuchik killkayushi nishpa.

²⁷Chayta uyashpan chay komandanteka Pabloma rirka tapunanpa:

Rimaway, ¿shutipachu romano kanaykita rikuchik killkayu kanki? Pablota aynirka:

Ari, shutipami kani.

²⁸Chasna aynishpan chay komandanteka rimarka:

Ñuka romanoshina tukushkaynita rikuchik killkayu kanaynipa achka kullkita pagarkani.

Chasna komandanteka rimashpan Pablota kutikashka aynirka:

Ñukaka Tarso llaktapi wawayarishkaynimanta romano kanaynita rikuchik killkayu kani.

²⁹Chasna Pablo rimashpan asutinankunapa kamachishkan suntalukunaka chay ratulla anchurimurkakuna. Chay komandantepas Pablo romano kananta rikuchik killkayu kashkanta yachashpan sinchita mancharirka payta watashpa asutinankunapa kamachishkanrayku.

**Pablo tantaylla yuyarishpa kwintak
atun apukunapa puntanpi rimarka**

³⁰Chay *romano komandanteka alita yachanayarka imaraykumi israel

masinkuna Pablota wañuchinayahun-kuna nishpa. Chayrayku chay kayantima Pablota kadenawa watarishka kashkanmanta kacharichirka. Chaymanta israel runakunapa *saserdotenkunapa apunkunata kayachirka tukuy paykunawa pakta tantaylla yuyarishpa kwintak atun apukunawa tantarinankunapa. Chasna chay israel apukuna tantarishpankuna Pablota chay tantarishkama pushashpan puntankunapi shayachirka.

23 ¹Pablo chay tantaylla kwintak apukunata rikushpan rimarka:

Wawkikuna, ñukaka kunan punchakama Yaya Diospa rikushkanpi ali yuyaywa kahushkaynita musyani.

²Pablo chasna rimashpan Ananiashutiyu saserdotekunapa atun apu Pablota kuchunpi kahukkunata kamachirka:

Chay rimahukta shiminpi lapyaychi nishpa.

³Chayta uyashpan Pablota Ananiasta aynirka:

Kan kaypi kahunki rimanaykipa rurashkaynita alichu manachu nishpa Moisespa killkashkan kamachishkakunashina. Kunanka kanka chaykunata mana kasushpa kamachishkanki ñukata lapyawanankunapa. Yaya Diosmi kanta kastiganka millaypa yuyayyu llullachiy-siki.

⁴Pablota kuchunpi shayahukkunaka chasna rimashkanta uyashpankuna rimarkakuna:

¿Imashnataya chasna millaypata rimanki Yaya Diospa churashkan saserdotekunapa atun aputa?

⁵Chasna rimashpankuna Pablota aynirka:

Llakichiwaychi wawkikuna, mana yachashkanichu pay saserdotenchiku-

napa atun apu kananta. Yachaynima karka, mana chasna rimaynimachu karka. Yachani Yaya Diospa rimashkanka kasna nin: Ama millaypata rimankichichu apuykichita nishpa.

⁶Chay tantaylla kwintak atun apukunamanta shukkunaka *fariseokuna karkakuna, shukkunaka *saduseokuna. Fariseokunaka wañushkakuna kawsarinankunata kirik karkakuna. Saduseokunaka mana chaykunata kirikchu karkakuna. Pablo chay ishkey chikanta yuyarik kahushkakunata yachashpan tukuy uyanankunapa nishpa sinchita rimarka:

Wawkikuna, ñukaka fariseomi kani, yayaynipas fariseomi karka. Kunan wañushkakuna kawsarinankunata kirishkayniraykumi uchachiy tukuhuni.

⁷Pablo chasna rimashkanta uyashpankuna fariseokunaka saduseokunawa piñanakurkakuna. Manana shuk yuyayllawa kashpankuna ishkey muntun tukushpankuna rimanakurkakuna. ⁸Saduseokuna ninahun wañushkakunaka mana kawsarinankunata, chaymantapas *angelkunaka, almapas mana tiyananta. Fariseokunaka ninahun tukuy chaykuna tiyananta. ⁹Chasna mana shuk yuyayllawa kashpankuna ashwan sinchita rimanakurkakuna. Chasna rimanakushpankuna shuk fariseokuna Moisespa killkashkanta yachachikkuna atarishpankuna rimarkakuna:

Kay runapata mana tarinchichu nima shuk millaypa rurashkanta. Yaya Diospa Espiritunchari, mana kashpaka shuk angelchari payta rimashka, mana yachanchichu nishpa.

¹⁰Chasna paykunapura yapa piñanaku-hushpankuna chay komandanteka mancharka Pablota liki liki rurananku-

nata. Chayrayku suntalunkunata kamachirka chay runakunapa makinmanta kichushpankuna kuti wasinkuna ukuma pushanankunapa.

¹¹Chay kayanti tutapi Jesukristuka muskuypishina Pabloma shamushpan rimarka:

Pablo, ama manchariychu, ama llakiriychu, ashwan sinchikuy. Ñuka munani kay Jerusalempi ñukamanta rimashkaykishina kunan chay atun *Roma llaktapipas chasnallatata kwintanaykipa nishpa.

**Chiknik runakuna Pablota
wañuchinankunapa yuyarirkakuna**

¹²⁻¹³Kayantima chusku chunka ashwan israel runakuna tantarishpankuna yuyarirkakuna Pablota wañuchinankunapa. Yaya Dios ñukanchita kastigachun kay rimahushkanchita mana paktachishpanchi. Mana pyyashunchichu, nima mikushunchichu Pablota wañuchinanchikama nishpa rimarkakuna. ¹⁴Chasna yuyarishpankuna chay runakunaka *saserdotekunapa apunkunama, kamachik israel masinkuna rukukunamapas rirkakuna. Chaypi paktashpankuna rimarkakuna:

Ñukanchika parihu yuyarishkanchi nima imata mikunanchipa, nima upyananchipa Pablota wañuchinanchikama nishpa. ¹⁵Kunanka kankuna tukuy tantaylla kwintak atun apukunanti komandanteta tapuychi kaya Pablota kankunama pushamunankunapa, ashwan alita yachanaykichipa paymanta nishpa. Ñukanchi pay ñampipi kahushpan manara kankunama paktamuhushpanra chawpillapi wañuchishunchi.

¹⁶Chasna rimashkankunata Pablota paninpa musu wawan uyashpan suntalukunapa wasinkunapi yaykushpan Pablota rimak rirka. ¹⁷Chasna rimash-

pan Pablota shuk kapitanta kayashpan rimarka:

Kay musupa shuk shimi tiyan. Komandantema pushay payta kwintanapa.

¹⁸Chasna chay kapitanka chay musuta komandantema pushashpan rimarka:

Chay apishkanchi Pablota kayawashpan rimawashka: Kay musuta pushay komandantema payta shuk shimita rimanapa nishpa.

¹⁹Chasna chay kapitan rimashpan komandanteka chay musuta makinmanta apishpan chay kwartu ukupi chaynikstuma pushashpan sapallanta tapurka:

¿Imatata kwintanayawanki? nishpa.

²⁰Chay musuka aynirka:

Shuk israel masinikuna kantashi tapunkakuna kaya Pablota atun apunchikunapa tantarinankuna wasima pushanaykipa, paymanta ashwan alita tapushpa yachanankunapa. ²¹Chay apunchikunapa tapunantaka ama kasunkichu. Chusku chunka ashwan runakunami payta wañuchinayashpa pakashpa chapankakuna ñampipi. Paykunaka parihu yuyarishkakuna mana mikunankunapa, nima upyanankunapa Pablota wañuchinankunakama nishpa. Kunanka chapahunkunami.

²²Chasna rimashpan komandanteka chay musuta rimarka:

Kunanka riylla. Nima pita kwintankichu ñukata tukuy chayta kwintawashkaykita nishpa.

Pablota apu Felixma pusharkakuna

²³Chaypina komandanteka ishkey kapitankunata kayashpan kamachirka:

Alichariychi Sesarea llaktama rinaykichipa. Ishkey pachak suntalukuna chakiwa, kanchis chunka suntalukuna kaballupi, chaymanta ishkey pachak suntalukuna lansakunawa rinankunapa alicharinahuchun iskun ura tutapi

Sesarea llaktama rinaykichipa. ²⁴Chaymantapas kaballukunata alichaychi Pablota chay awapi rinanpa, alita apu *Felixpa puntanpi paktananpa.

²⁵Chaymanta chay komandanteka shuk kartata killkarka kasna nishpa:

²⁶Munashkayni atun apu Felix, ñuka Klaudio Lisias kanta saludani. ²⁷Kay kachahushkayni runa Pablota israel masinkunaka chiknishpankuna yanka wañuchinayahunkuna. *Romano runa kananta yachashpayni suntaluynikunawa rirkani payta kishpichinaynipa. ²⁸Yachanaynipa imaraykuta chasna wañuchinayahunkuna nishpa payta israel runakunapa tantaylla kwintak atun apunkunama pusharkani. ²⁹Chaypi uyarkani Moisespa killkashkanta mana kasushkanrayku payta uchachishkankunata, maykanmantami paykuna kikin mana shuk yuyayllawachu kashkakuna. Mana yachashkanichu nima shuk mana alita rurashkanta pay wañuchiy tukunanpa, nima karselpi yaykunanpa. ³⁰Uyashpayni israel masinkuna tukuy parihu yuyarishkankunata Pablota wañuchinankunapa utkalla payta kanma kachahuni. Chay uchachik runakunata rimashkani kanpi alichak rinankunapa. Chayllami kashka killkashkaynika.

³¹Chay suntalukunaka komandantepa kamachishkanta kasushpa Pablota tutapi pusharkakuna. Rihushkankunapi puntiru Antípatris llaktapi paktarkakuna. ³²Kayantima chay chakiwa rihuk suntalukunaka wasinkunama kutirkakuna. Chay kaballupi rihuk suntalukunallana Pablota pusharkakuna. ³³Sesarea llaktapi paktashpankuna chay apu Felixta killkata kurkakuna. Chaymantapas Pablota paypa makinpi sakirkakuna. ³⁴Chay killkata leyishkanwasha chay apuka Pablota tapurka:

¿Maykan allpamantata kanki?

Pablota aynirka:

Silisia allpamantami kani nishpa.

Silisiyamanta kashkanta yachashpan rimarka:

³⁵Kanta uchachihuk runakuna shamushpankuna kanmanta uyasha.

Chasna rimashpan suntalunkunata kamachirka Pablota apu *Herodes wañupa atun wasinpi tapashpa kuyranankunapa.

Pablo apu Felixpa puntanpi rimarka

24 ¹Pichka punchawasha israel *saserdotekunapa atun apu Ananias shuk kamachik israel rukukunawa *romanokunapa kamachishkankunata alita riksik Tértulo shutiyuta pushashpa Jerusalemanta Sesareama rirkakuna, apu *Felixpa puntanpi Pablota alita uchachishunchi nishpa yuyarishpankuna. ²Chaypina Pablota taparishka kashkanmanta pushamushpankuna chay alita rimanata yachak Tértulo kallarirka rimanata chay aputa kasna nishpa:

Apu Felix, kanta agradesinchi alita kawsashkanchirayku. Kan yachaykiwa kamachishkaykirayku mana nima ima llakiyta pasashkanchichu, kushilla kawsashkanchi llaktanchikunapi. ³Tukuy parti chasna kushilla kawsanchi, achkata yanapashkaykirayku. Kunan kanta atunta agradesinchi. ⁴Kunanka mana yapa munanichu kanta unayachinata, shuk ratulla uyaway kay runamanta rimanayahushkaynita. ⁵Kay runata tarishkakuna tukuy partipi yanka llullashpa shuk mushu yuyaykunata yachachihushkanwa israel masinkunata piñachishpa purihushkanta. Shukkunaka payta kasushpa ñawpa yaya rukunkuna wañupa rimashkankunata manana munanahunchu. Chaymanta Nasaretmanta Jesús wañuta kirikkunapa

kamachik apumi kan. ⁶Kunan shuk mana israel runakunata *Yaya Diospa wasinpi yaykuchishpan uchata rurashka. Chayrayku payta apirkakuna kastigachinankunapa. ⁷Chasna kastiganayahushkankunapi chay Lisias shutiyu komandante shamushpan Pablota makinkunamanta tankashpa kichurka. ⁸Chaymanta rimarka romano apupi alichak rinaykichi tiyan nishpa. Kunanka kan kikin Pablota tapuy alita yachanaykipa tukuy rimashkanchika shutipa kananta.

⁹Tértulo chasna rimashkanwasha tukuy chaypi kahuk israel runakuna kayka shutipatami rimashka nishpa rimarkakuna.

¹⁰Chaymanta chay apuka Pablota makinwa rikuchirka rimanampa. Chaypina Pablota rimarka:

Apu Felix, kay allpanchipi kanka ña achka watakunata apu kashpayki mana manchashpachu puntaykipi rurashkaynikunamanta rimanayani. ¹¹Runakunata alita tapushpayki yachanki chunka ishkay punchami kahun Jerusalenpi Yaya Diosta mañanaynipa paktashkaynika. ¹²Manami nima pipas ñukata tariwashkachu nima shuk runawa piñanakuhushkaynita. Nima Yaya Diospa wasinpi, nima ñukanchi israel runakunapa tantarinanchi wasikunapi, nima kanchapipas nima piwa piñanakushpachu kwintarkani. Chasna rurashkaynita nima pi rikuwarkachu. ¹³Kay runakunata nima shuk millaypata rurashkaynita rikushpankuna yanka chasna rimahunkuna. ¹⁴Shuk parti ñukamanta kwintashkankuna shimika shutipami kan. Nasaretmanta Jesukristupa yachachishkanta kirikani. Chayta kirinanchipa mana alichu ninahun. Chasna rimashpankunapas chay Jesukristupa yachachishkanta kirishpayni yaya rukunchi wañukunapa kirishkankuna Yaya Diosllatami kushichishpa kawsani. Tukuy Moisespa killkashkanta, ñawpa

Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikunapa killkashkantapas kirishpa kawsani. ¹⁵Kay puntaykipi ñukamanta rimak runakunashinallatata ñukapas kirini, alita rurak, mana alita rurak runakunaka wañushkankunawasha kuti kawsarinankunata. ¹⁶Chayrayku tukuy atipashkaynita rurani Yaya Diospa rikushkanpi, runa masinikunapa rikushkankunapipas ali yuyaywa, mana uchata rurashpa kawsanaynipa.

¹⁷Kunan achka watata karu llaktakunama purishkayniwasha Jerusalemna kutimurkani. Shuk llaktakunapi kawsakunapa kuwashkankuna kullinkunata Jerusalenpi mana imayu kawsak runakunata kunaynipa shamurkani. Chaymanta shuk wiwakunata wañuchishpa Yaya Diosrayku rupachichinayashkani. ¹⁸⁻¹⁹Chayta ruranaynipa kamachirishka kashkata rurashpa alicharirkani Yaya Diospa rikushkanpi alicharishka kanaynipa. Chaymanta Yaya Diospa wasinpi yaykurkani. Chaypi kahushpayni nima maykan runakunata tantachishpa piñachishkanchu. Chaypi Asiamanta israel masinikuna tinkuwarkakuna. Chay tinkuwak runakunaka ñukamanta mana alita rimanayashpankunaka paykuna kikin puntaykipi rimak shamunankuna tiyan. ²⁰Mana kaypi kahushpankunaka kunan kaypi kahukkunaka rimawanahuchun ima millaypatachari rurahushkaynita tariwashkakuna, tantaylla yuyarishpa kwintak atun apunchikunapa puntanpi kahushpayni. ²¹Chay apukunapa tantarishkankunapi kahushpayni sinchita rimarkani: Wañushkankuna kawsarinankunata kirishkayniraykumi uchachiy tukuhuni nishpa. Chayllata rimarkani. Chasna rimashkaynimantalla atipawanahun uchachinata. ²²Chasna Pablo rimashpan apu Felixka mana ashwanta uyanayarkachu.

Jesukristupa yachachishkanta alita riksirka. Chayrayku chay uchachik israel runakunata nirka:

Komandante Lisias shamushpan alita alichashunchi nishpa.

²³Chasna nishpan chay apu Felixka shuk kapitanta kamachirka:

Pablota kuti karselpi churashpayki ama watankinachu. Chaymantapas amigunkuna shamushpankunaka Pablota maykan munashkanta kunahu-chun ama arkankichu nishpa.

Felix warminti Pablopa rimashkanta uyarkakuna

²⁴Shuk punchakuna pasashkanwasha *Felixka warmin Drusilawa rirka pasyanankunapa. Chay Drusilaka israel warmimi karka. Chay wasipi paktashpankuna Pablota kayachirkakuna Jesukristuta kirinamanta rimahukta uyanankunapa. Shamushpan yachachi-hushkanta uyarkakuna. ²⁵Pabloka yachachirka mana paykuna kikin munashkanta rurashpa kawsanankunapa, ashwan Yaya Diospa munashkan-tashina alita rurashpa kawsanankunapa. Chaymantapas yachachirka wañushkan-chiwasha Yaya Dios rurashkanchikuna-manta tapushpan tukuy mana alita rurak runakunataka kastigananta.

Chasna uyashpan Felixka mancharishpa rimarka:

Chaylla kachun. Shuk puncha atipash-payni kuti kayachishkayki ashwanta yachachiwanaykipa nishpa.

²⁶Chayta rimarka, kullkita pagawashpan kacharisha nishpa yuyarishpan. Chasna kashpan achka kuti Pablota kayachirka paywa kwintanapa.

²⁷Chasna Pabloka Sesareapi ishkay watata taparishka kawsarka. Chay Felixka ishkay watawasha apu kashkan-manta llukshinan kashpan Pablota sakirka taparishkata israel runakunata

kushichinanpa. Payranti Porsio *Festo shutiyu yaykurka apu kananpa.

Pablo apu Festopa puntanpi rimarka

25 ¹*Festoka *Roma llaktamanta Sesarea llaktapi paktashpan yaykurka mushu apu kananpa. Kimsa puncha apu tukushkanwasha Jerusalemma rirka. ²⁻³Chasna Jerusalemni kahushpan *saserdotekunapa apunkuna shuk israel masinkuna kamachikkunanti Pablomanta yanka llullashpa uchachinankunapa payma rirkakuna. Chaypi paykunaka apu Festota tapurkakuna Pablota Sesareamanta chay Jerusalemma kachananpa. Yuyarirkakuna chawpi ñampipi pakashpa chapashpanchi Pablota wañuchishunchi nishpa. ⁴Chasna tapushpankuna Festoka aynirka:

Pabloka Sesareapi taparishka kiparinka. Ñukapas ñallami chayma kutisha. ⁵Chay runa shutipa millaypata rurashka kashpanka akllashkaykichi apu masikichita kachaychi ñukawa pakta Sesareama rinankunapa. Chaypi pay mana alita rurashkanta rimanahuchun.

⁶Payka Jerusalemni pusak puncha ashwanta unayarka. Chaymanta Sesarea llaktama kutirka. Kayantima Sesareapi paktashpan Pablota uchachik apukunawa tantarirka. Kamachinan tiyarinanpi tiyarishpan Pablota apak rinankunapa kacharka. ⁷Pablo chayra yaykuhushpan Jerusalemanta shamushka israel masinkunaka payta muyukta kayllayamurkakuna. Chasna muyukta shayarishpankuna llullashpa sinchita uchachirkakuna. Chasna kashpanpas mana atiparkakunachu rikuchinata rimashkankunaka shutipa kashkanta.

⁸Chasna rimashpankuna Pabloka rimarka:

Mana shutipachu. Ñukaka mana millaypata rurashkanichu. Nima imapi mana kasushkanichu ñukanchi israel

runakunapa killkanchikunapi kamachishkakunata. *Yaya Diospa wasinpi mana millaypata rurashkanichu Yaya Diosta piñachishpa. Chaymanta pas *romano tukuymanta atun apumanta mana piñarishpa millaypata rimashkanichu.

⁹Festoka israel runakuna alita rikuwanahuchun nishpa yuyarishpan Pablota tapurka:

¿Jerusalemma rinayankichu chaypi kanwa alichanaynipa imatami rimahunkuna kanmanta?

¹⁰Festo chasna tapushpan Pablota aynirka:

Mana. Kan alita yachanki, israel masinikunata nima ima millaypata rurashkanichu. Kunanka kan romano tukuymanta atun apupa churashkanpa puntaykipi shayahuni, maypimi alichananchi tiyan, mana Jerusalempechichu. ¹¹Ñuka millaypata rurashkaynita tarishpaykichika wañuchiwaychi, wañunata mana manchanichu. Paykunapa rimashkankuna mana shutipa kashpanka nima pi atipawanchu makinkunapi sakinata. Chayrayku romano tukuymanta atun apu ñukawa alichachun.

¹²Chasna nishpan apu Festoka paywa pakta yuyarik runankunawa kwintashkankunawasha aynirka:

Romano tukuymanta atun apuma rinata munashpaykika payma kanta kachasha kanwa alichananpa nishpa.

Festoka atun apu Agripata Pablomanta kwintarka

¹³Mana achka puncha pasashkanwasha apu *Agripaka panin Bernisewa Sesareama shamurkakuna apu *Festota pasyanankunapa. ¹⁴Apu Agripa achka punchakunata chaypi kahushpan Festoka payta Pablomanta kwintarka:

Kaypi kahun shuk apirishka runa Pablo shutiyu. *Felixka mana alichanata atipashpan apu kananmanta llukshihush-

pan payta makinipi sakirka. ¹⁵Jerusalemma rishpayni israel runakunapa *saserdotenkunapa apunkuna, paykunata kamachik israel masin rukukunanti mana alita rurashkanta ñukama rimak shamurkakuna. Chay Pablota wañuchiy nishpankuna rimawarkakuna. ¹⁶Chasna nishpa shamushpankuna ñukaka rimarkani: Ñukanchi *romano apukuna mana nima pita kastigachinchichu, manara alita yachashpanchi shutipa mana alita rurashkanta. Uchachihushka runawa payta uchachihukkunawa ñawipura apupa puntanpi shamushpa alichanchi nishpa israel runakunata rimashkani. ¹⁷Chasna rimashpayni chay uchachihukkunaka ñukawa pakta Jerusalemanta kayma shamushpanchi kayantimalla alichanaynipa tiyarinapi tiyarishpayni Pablota kayachirkani ñawinpi rimanankunapa. ¹⁸Ñuka yuyarishkani atun millaypatachari rurashka nishpa. Mana chasnachu kashka. Chay uchachikkunaka nima imata kastigaypatachu rimarkakuna. ¹⁹Ashwan mana karkakunachu shuk yuyayllawa paykunapa shuk kirinankunamanta. Chaymantapas Jesús shutiyu runamanta kwintarkakuna. Israel runakuna ninahun Jesuska wañushkami. Pablota nin Jesuska kawsahumi. Chayraykullami Pablota uchachishkakuna. ²⁰Chasna mana yachashpayni imatami rurasha nishpa Pablota tapurkani: ¿Jerusalemma rinayankichu paykuna kanwa alichanankunapa? nishpa. ²¹Chasna tapushpayni niwarka: Romano tukuymanta atun apu Augusto alichachun nishpa. Chasna nishpan ñukaka romano tukuymanta atun apu Augustoma kachanaynikama taparishkallata sakirkani.

²²Chasna kwintashkanta uyashpan Agripaka Festota nirka:

Ñukapas chay runapa rimashkanta uyanayani nishpa.

Festoka aynirka:

Kayami payta uyanki nishpa.

**Pabloka atun apu Agripapa
puntanpi kwintarka**

²³Kayantima *Agripaka panin Bernisewa suma churarishkakuna apu *Festopa kamachinan wasima rirkakuna, suntalupa apunkunanti, chay llaktapa apunkunawa pakta. Chaypi apu Festoka runankunata kacharka Pablota apak rinankunapa. ²⁴Pablota puntapi churashpankuna Festoka rimarka:

Atun apu Agripa, tukuy ñukanchiwa pakta kahukkunapas, rikuychi kay runata. Jerusalemni kawsak israel masinkuna, kay llaktapi kawsak israel masinkunapas yapakta piñarishpankuna wañuchiychi kay runata nishpa kaparirirkakuna. ²⁵Ñukaka mana tarishkanichu nima imata mana alita rurashkanta payta wañuchichinaynipa. Chasna kashpanpas pay munan *romano tukuymanta atun apunchi Augustoma alichak rinata. Chayraykumi payta chayma kachasha nirkani. ²⁶Kunanka mana yachanichu imatami kay runamanta killkasha *Roma llaktapi kawsak tukuymanta atun apunchirayku. Chayrayku apu Agripa, puntaykipi kay runata apamushkani. Kan alita tapushpayki ima millaypatata rurashka nishpa yachasha imatami killkanayni tiyan. ²⁷Mana alichu kan shuk apirishka runata kachanaynipa, mana rimashpa imamantami payta uchachinahun nishpa.

**Pabloka pay kikinmanta apu
Agripata rimarka**

26 ¹Chaypina apu *Agripaka rimarka Pablota:

Kunanka kan kikin rimay rurashkaykimanta nishpa.

Chaypina Pabloka makinta alsashpan rimarka:

²Atun apu Agripa, yapa kushillami kani puntaykipi rimashpa alichanaynipa israel masinikuna ñukata uchachiwash-

kankunamanta. ³Kan alita yachanki imashnami ñukanchi israel runakuna ñawpamanta pacha kawsapayanichi, chaymantapas maykanmantami mana shuk yuyayllawachu kanchi. Chayrayku kunan rimahushkaynita ali yuyaywa uyaway.

⁴Ñuka wawamanta pacha Tarso llaktapi, chasnallatata Jerusalem pipas musumanta pacha kawsashkaynita tukuy runa masinikuna alita yachanahun. ⁵Paykuna munashpankunaka tukuyta kwintanahuma ñuka *fariseo kashkaynita, tukuy ñukanchi israel runakunamanta Moisespa killkashkan kamachishkakunata ashwan alita paktachikkunamanta. ⁶Yaya Dios ñawpa yaya rukunchi wañukunata rimashkanta kirishkaynirayku kunan ñukaka tapuy tukuhuni. Yaya Dioska rimarka tukuy wañushkakuna kuti kawsarinankunata. ⁷Tukuy ñukanchi chunka ishka ayllukunamanta mirashka israel runakuna chasnallatata chapahunchi rikunata, Yaya Diospa rimashkantashina wañushkakuna kuti kawsarinankunata. Chayrayku Yaya Diosta kushichinchi punchanti tutanti. Apu Agripa, ñukapas chayta kirishpa kawsahushpayni kunanka chaymanta israel masinikunaka uchachiwanahun. ⁸¿Imaraykuta mana kirinkichichu Yaya Dios wañushkakunata kuti kawsachinanta?

**Pablo Jesukristuta kirik
tukushkanmanta kwintarka**

⁹Ñawpa ñukapas yuyaripayarkani ali kananta Nasaretmanta Jesusta kirikkunata parisichinaynipa. ¹⁰Chayrayku Jerusalemni Jesusta kirikkunata parisichirkani. Chaymanta *saserdotenchikunapa apunkuna arí nishpa killkashkankunata rikuchishpayni achka Jesukristuta kirikkunata karselpi churachirkani. Chaymantapas kirikku-

nata wañuchihushpankuna alimi nirkani. ¹¹Tukuy ñukanchi israel runakunapa tantarinanchi wasikunapi yaykushpayni achka kuti chay kirikkunata asutichirkani Jesukristuta mana kirishanachu nishpa rimanankunapa. Paykunata yapa sinchita piñarishpayni karu llaktakunamapas rirkani asutichishpa parisichinaynipa.

¹²Shuk puncha Jesukristuta kirikkunata kastigachisha nishpayni rihurkani Damasko llaktama. Rirkani saserdotenchikunapa apunkunapa killkashkankunawa, ali kan Jesukristuta kirikkunata apishpan kastigachinanpa nishpa.

¹³Atun apu *Agripa, rihushkaynipi chawpi ñampipi chawpi puncha intimanta pasa punchahlla ilampashina silumanta ñukanchipi muyukta rikurirka. ¹⁴Chasna rikurishpan tukuy mancharishpa allpama urmarkanchi. Chaypi shuk shimita, kikin *hebreo shiminipi rimahukta uyarkani: Saulo, Saulo, ¿imaraykuta parisichiwahunki? Jesukristuta kirikkunata parisichisha nishpaykika kan kikinmi parisinki. Imashnami tarawak wakraka piñarishpan puntayachishka kaspita patyashpan pay kikinta nanachin, chasnallatami kanpas parisichiy tukunki nishpa rimawarka.

¹⁵Chasna nishkanta uyashpayni tapurkani: ¿Pitaya kanki, Señor? nishpa. Chaypina ayniwarka: Ñukami kani Jesús, maykantami parisichihunki nishpa. ¹⁶Kunanka atariy. Kanta rikurishkani ñukapa kamachinayni kanaykipa. Kunan ñukata rikuwashkaykimanta kwintashpa purikmi tukunki. ¹⁷⁻¹⁸Kanta tukuy partima kachashkayki ñukamanta yachachinaykipa. Chasna rurashpayni kanta israel masikikunapa makinkunamanta, mana israel runakunapa makinkunamantapas kishpichisha mana wañuchinankunapa. Runakunata

ñukamanta yachachinayki tiyan paykuna amsapishina kawsashkankunamanta llukshinankunapa, Yaya Diospa kamachishkankuna tukunankunapana. Paykunata yachachinayki tiyan paykunapas ñukata kirinankunapa. Chasna kirishpankuna uchata rurashkankunamanta llakichiy tukunkakuna, chaymantapas tukuy Yaya Diospa aliyachishkan runankunawa pakta wiñayparayku paywa pakta kawsankakuna nishpa.

¹⁹Chayrayku atun apu Agripa, chasna uyashpayni Yaya Jesús chay silumanta rimawashkanta mana killashpachu kasurkani. ²⁰Puntiru Damasko llaktapi, chaymanta Jerusalenpi, tukuy Judea allpapipas, israel masinikunata, mana israel runakunatapas kwintashpa yachachirkani: Uchata ruranata sakishpaykichi Yaya Diosta kasushpa, alitana rurashpa kawsaychi. Chasna rurashpaykichimi mushu yuyayyu tukushkaykichita rikuchinkichi nishpa yachachirkani. ²¹Chasna yachachihushkaynirayku israel masinikunaka ñukata *Yaya Diospa wasinpi tariwashpankuna apiwarkakuna wañuchishunchi nishpa. ²²Chasna kashpantata Yaya Dios yanapawashkanrayku kunankama katihuni tukuy runakunata kwintashpa. Apukunata, mana apukunatapas yachachihuni Moisespa killkashkanta, chaymanta Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkankunata, imatami Yaya Dios ruranka nishpa. ²³Paykuna ñawpa killkarkakuna Yaya Diospa Kachanan Kishpichik parisishpa wañunanta, chaymanta wañushkanwasha tukuy wañushkakunamanta pay puntiru kawsarinanta. Chaymanta payka ñukanchi israel runakunata, mana israel runakunatapas yachachinan tiyan imashnami amsapishina kawsashkanchimanta kishpichiy

tukushunchi nishpa. Chayllatamata ñukapas yachachini.

Pablo munarka Agripa Jesukristuta kirik tukunanpa

²⁴Pablo chasna rimashpan apu *Festoka sinchita rimarka: Pablo, musparihunkimi. Yapa killkata yachakushpayki chasna muspa tukuhunki.

²⁵Chaypi Pabloka ali yuyaywa aynirka: Atun kamachik Festo, mana muspachu kani. Alita yuyarishpaynimita rimashkani shutipa kashkata. ²⁶Atun apu *Agripaka tukuy chaykunata alita yachan, chayraykumi paypa puntanpi mana manchashpachu rimahuni. Tukuy Jesukristumanta yachashkaynita payka ña uyarka. Mana pakallachu Jesusta wañuchirkakuna. ²⁷Apu Agripa, ¿Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkunapa killkashkankunata kirinkichu? Yachani paykunata kirinaykita nishpa rimarka Pabloka.

²⁸Chasna Pablo tapushpan atun apu Agripaka aynirka: Astalla pishin yachachiwashpayki ñukapas Jesukristuta kirik tukunaynirka. ²⁹Agripa chasna nishpan Pabloka aynirka:

Achkata mana achkata yachachishpaynipas mana imanachu. Yaya Diosta mañani, kan, tukuy kaypi uyawahukku-napas Jesukristuta kirik tukunaykichipa ñukashina. Chasna kashpanpas mana munanichu kankuna ñukashina kadenawa watarishka kanaykichipa.

³⁰Pablo chasna rimashkanwasha atun apu Agripaka panin Bernisewa pakta, apu Festopas, tukuy chaypi tiyahukunapas atarishpankuna llukshirkakuna. ³¹Kanchapi paykunapura kwintarkakuna:

Kay runaka nima imata rurashkachu wañuchichinanchipa, nima watarishka kananpa.

³²Chasna nishpankuna Agripaka Festota rimarka:

Kay runata kacharinchima karka, mana *romano tukuyamanta atun apumata rinata tapumachu karka nishpa.

Pablota Roma llaktama kacharkakuna

27 ¹Ña apu *Festo Pablota lanchapi Italia allpapi kahuk *Roma llaktama kachanata munashpan chay shuk apirishkakunanti kapitan Juliota kurka. Chay kapitanka *romano tukuyamanta atun apupa shuk muntun suntalukunata kamachikmi karka. Ñuka Lukaspas paykunawa pakta rirkani Pablota yanapanaynirka.

²Chaypi Tesalónika llaktamanta Aristarko ñukanchiwa parihu rirka. Tesalónika llaktaka Masedonia allpapi kan. Chasna ñukanchi Adramitio llaktamanta lanchapi uraykurkanchi. Chay lanchaka Asia allpapi llutarina karka. Chasna uraykushpanchi Sesarea llaktamanta llukshirkanchi.

³Kayantima Sidón llaktapi paktarkan-chi. Chaypi kapitan Julioka Pablota llakichishpan sakirka amigunkunama pasyak rinanpa, munashkanta kunankunapa.

⁴Chay Sidón llaktamanta llukshishpanchi sinchi wayra ñukanchita arkarka. Chayrayku Chipre isla washata rirkanchi. ⁵Chipremanta chimpashpa Silisia allpa mayanta, Panfilia allpa mayantapas pasarkan-chi. Chasna pasashpanchi Lisia allpapi kahuk Mira llaktapi paktarkan-chi.

⁶Chaypi kapitan Julioka tarirka shuk lanchata Alejandria llaktamanta Italia allpama rihukta. Chay lanchapi ñukanchita uraykuchirka rinanchipa. ⁷Chaypina achka punchakunata alimanta rirkanchi. Chasna paktarkan-

chi Kinido llakta chimpapurapi. Chaypi-pas wayra mana pitikta pasaypata rurashpan Kreta isla washata rirkanchi. Chasna rishpanchi chay isla punta Salmón shutiyu mayanta pasarkanchi. ⁸Achkata parisishpa isla mayanta alimanta rirkanchi. Chasna rihushpanchi Lasea llakta mayanllata, Buenos Puertos llakta lancha llutarinapi paktarkanchi.

⁹Unayta lanchapi shamuhushkanchi-rayku lancha rina uras ña pasarka. Chay killakuna atun yaku marpi purinapa mana alichu karka. Sinchi wayra, atun ulas, sinchi tamyapas tiyashpan yapa manchaypa karka. Chasna kashpan Pabloka kunarka:

¹⁰Lanchata purichik runakuna, rihush-palla katishpanchika rikuni manchay-pata pasananchita. Lanchaka kargawa pakta chinkarinanta rikuni. Chaymanta ñukanchipas atipanchima chinkarinata.

¹¹Pablo chasna rimashpanpas chay kapitanka ashwanta kasurka lancha amupa rimashkanta, chaymanta lanchapa kapitanpa rimashkanta.

¹²Buenos Puertospi mana alichu karka tamy punchakunata pasananchipa, sinchi wayra kashkanrayku. Chasna kashpan ña tukuy yuyarirkakuna ali kama chay purtumanta llukshinanchipa, Fenise llaktama rinanchipa, tamy punchakuna pasanankama. Chay Feniseka Kreta isla puntapi kashpan lanchakunapa ali llutarina llaktami karka, mana sinchi wayra tiyashkan-rayku.

**Atun yaku marpi sinchi wayra
sinchi ulaspas tiyarka**

¹³Chasna kashpan shuk puncha ali wayra atun yaku mar kinkraymanta wayrashpan chay runakuna ali punchami tukunka Fenisea rinanchipa nishpa yuyarirkakuna. Chasna yuyarishpankuna lancha watashka-

shina shayarina fierrota yaku ukumanta surkushpankuna Kreta isla mayanllata rirkanchi. ¹⁴Astalla unaypi chasna rihushkanchipi kunkaymanta yapa sinchita wayrashpan wayraka kallarirka lanchata kuchan partima apanata. ¹⁵Chasna sinchita wayrashpan mana atiparkakunachu lanchata alita kuskanchanata. Wayraka maytapas apachun nishpa sakishpankuna wampurishpa rirkanchi. ¹⁶Chasna rishpanchi shuk uchilla isla Kauda shutiyu washata pasarkanchi. Chaypi mana yapa sinchita wayrashpan sinchita tarawashpa lanchapi watarishpa rihuk botita lancha awama atiparkanchi aysanata mana waklinanpa. ¹⁷Chay botita aysashkanchi-washa tukuy lancha muyukta waskawa watarkakuna mana pakirinanpa nishpa. Chay kuchupi tiyarka shuk awalla Sirte shutiyu. Lanchaka chaypi takarishpan pakirinata yapa manchashpanchi lanchata wayrawa purichina llachapata watarishka kahukta kaspinmanta surkurkakuna. Yanka chasnalla llachapa illa wayra apashkallawa rirkanchi. ¹⁸Kayantima chasnalla sinchi wayra ulaspas kahushpan lancha apahuk imakunata atun yaku marpi wichurkakuna lanchankunata pankallayachinankunapa. ¹⁹Ashwan kayantima lancharayku munahushkankunatapas apishpankuna atun yaku marpi wichurkakuna. ²⁰Achka punchakunata sinchita wayrashpan intika istrillakunapas mana rikurirkakunachu. Yapa sinchi wayra, tamy, ulaspas chasnalla katihushpan wañunanchi punchami paktarihun nishpa yuyarirkan-chi.

²¹Ña unay nima pi mikunayashpan Pabloka paykunapa chawpinkunapi shayarishpan rimarka:

Amigukuna, rimashkaynita kasunkichima karka, Kreta islamanta mana llukshinchimachu karka. Chasna rimashkayni shimita kasunkichima karka, mana kasnachu parisihunchima,

nima lancha apahuk imakunata wichunaka tiyamachu karka. ²²Chasna kashpanpas kunanka ama manchariy-chichu, ashwan sinchikuychi. Nima shuk kankunamanta wañunkichichu. Lanchallami chinkarinka. ²³Ñukaka Yaya Diospa runan kashpayni payta kasushpa kawsashpayni kunan tuta Yaya Diospa shuk *angelka ñukata rikurik shamushka. ²⁴Chay angelka rimawashka: Pablo, ama manchariychu. Kanka *romano tukuyamanta atun apupa puntanpi paktanayki tiyan. Kanta kushichishpa Yaya Dios tukuy kay lanchapi kahukkunata kishpichinka, nima shuk runa kay atun yaku marpi chinkarinkachu. ²⁵Chayrayku amigukuna, karishina sinchikuychi. Yaya Diospa rimashkanka paktarinkami, imashnami paypa angelka rimawashka. ²⁶Chasna kashpanpas Yaya Dios ñukanchita kishpichishpan wayraka shuk islapa tankashpan wichunka.

²⁷Ishkay semanata rihushpanchi wayra tankashpan yanka wampurishpa Adria shutiyu atun yaku marpi paktarkanchi. Ña chawpi tuta lanchata purichikkunaka allpa mayanpi paktahushkanchita musyarkakuna. ²⁸Kuchachu nishpa tupushpankuna kimsa chunka sokta metro tupu kucha karka. Chaymanta chaynikpi kuti tupushpankuna ishkay chunka kanchis metro tupulla kucha karka. ²⁹Chayta rikushpankuna lanchanchimi samantapi takarishpan pakirinka nishpa mancharirkakuna. Chayrayku lancha watashkashina chusku shayarina fierrokunata lancha sikimanta yakuma kacharirkakuna lanchaka shayarinanpa. Mancharishka chaparkakuna pakarinanta.

³⁰Chasna chapahushkankunapi lanchata purichihukkunaka mitikushpa rishpanchi kishpishunchichari nishpa yuyarirkakuna. Ñukanchikunata llullachishpa

lancha shayarina fierrota punta partipas kacharishunchi nishpankuna botita lancha puntamanta pakalla paskarkakuna, yakupi uraykuchinayarkakuna rinankunapa. ³¹Chasna rurahushpankuna Pablola rikushpan suntalukunapa kapitanta, suntalukunatapapas rimarka:

Chay runakuna mana lanchapi kiparishpankunaka kankunaka mana kishpinkichichu, yakupimi chinkarishpa wañunkichi.

³²Chasna nishpan chay suntalukunaka chay botipa watarishkan waskakunata pitishpankuna botita yakuma kacharirkakuna.

³³Ña pakarihushkapi Pablola chaypi kahukkunata mikunankunapa kunarka:

Mancharishka kahushkaykichirayku ña ishkay semanata mana mikushkankichichu. ³⁴Kunanka alita mikunaykichi tiyan, sinchikushpaykichi kishpinaykichipa. Ama manchariychinachu. Nima pi atun yaku marpi chinkarinkachu, nima ima pasankichichu.

³⁵Chasna rimashkanwasha Pablola panta apishpan tukuy runakunapa rikuhushkankunapi Yaya Diosta agradesirka. Chaymanta panta pakishpan kallarirka mikunata.

³⁶Chasna Pablo mikuhushpan tukuy paykunapas sinchikushpankuna mikurkakuna. ³⁷Chay lanchapi tukuy ñukanchiwa pakta karkanchi ishkay pachak kanchis chunka sokta runakuna. ³⁸Chasna saksakta mikushkanchiwasha lanchaka ashwanta pankallayananza mikuna trigu muyukunata atun yaku marpi wichurkakuna.

**Tukuy lanchapi rihukkuna
wañuymanta kishpirkakuna**

³⁹Ña pakarihushpan chay lanchata purichik runakuna karumanta allpata rikushpankuna mana riksirkakunachu chay allpata. Chaypi shuk tiyu

rikutuyuta rikurkakuna. Chasna rikushpankuna yuyarirkakuna, atipashpanchika lanchata chayma llutachishunchi nishpa. ⁴⁰Lanchata chayma llutachinayashpankuna lancha watashkashina shayarinan fierrokunapa waskankunata pitirkakuna chay rikutuma paktananchipa. Chaymanta lancha puntapi wayra tankana llachapata sikachishpa timplachirkakuna, chaymantapas timonkunata watana waskakunatapas paskarkakuna wayrawa tiyuma rinanchipa. ⁴¹Chasna rishpanchi lancha puntaka shuk awallapi sikakta rirka, mana kuyuchiypata. Siki partika kuchapi kiparirka. Ulas sinchita waktarishpan lancha siki parti tukuy pakirinata kallarrirka. ⁴²Chasna lancha pakirishpan suntalukunaka tukuy apirishka kahukkunata wañuchinayarkakuna mana waytashpa mitikunankunapa. ⁴³Chasna wañuchinayashpankuna chay kapitanka Pablota kishpichinayashpan suntalunkunata arkarka nima pita wañuchinankunapa. Chasna arkashpan kamachirka waytanata atipakkunata puntiru yakuma saltanankunapa, waytashpa allpama paktak rinankunapa. ⁴⁴Chaymantapas kamachirka mana waytanata atipakkunata lancha pakirishka tablakunata, wampurik imakunatapas apishpankuna wampurishpa allpama rinankunapa. Chasna rurashpa rishpanchimi tukuy kawsa paktarkanchi.

**Imashnami Pablota
Malta islapi pasarka**

28 ¹Ña ñukanchi chay allpapi alita paktashkanchiwasha Malta shutiyu isla kashkanta yacharkanchi. ²Chay islapi kawsak runakunaka ñukanchita llakichishpankuna alita yanaparkakuna. Tamyá kashpan chaymanta yapa chiri kashpan ninata

apichishpankuna tukuy ñukanchita kayarkakuna kununanchipa. ³Chaypi Pablopas yantakunata maskashpan ninapi churahurka. Chasna churahushkanpi shuk machakuya rupata musyashpan llukshirka. Pablota makinpi kanishpan warkurirka. ⁴Chaypi chay islapi kawsak runakunaka Pablota makinpi machakuya kanishpa warkurishkanta rikushpankuna paykunapura rimarkakuna:

Kay runaka runata wañuchikchari. Pay chasna atun yaku marpi wañunamanta kishpishpanpas kunanka rantipak diosninchi kastigahun.

⁵Pablota machakuyata ninama chawsirka. Paytaka nima imata rurarkachu. ⁶Chay rikuhuk runakunaka rikushpalla unayta chaparkakuna, makin punkishpan kunkaymanta wañushka urmanka nishpa yuyarirkakuna. Chasna yuyarishpankunapas Pablota nima imanachirkachu. Chasna kashpan chikanta yuyarishpankuna rimarkakuna:

Kay runaka shuk diosmi nishpa.

⁷Chay paktashkanchimanta mana karupichu chay islapi kawsak apupa allpanka karka. Chay apu Publio shutiyuka ñukanchita llakichishpan wasinma pushashpan kimsa punchata yanaparka. ⁸Chasnapi yacharkanchi Publiopa yayan yawar kichawa, kalinturawapas wañuhurka. Chasna kahushkanta yachashpan Pablota chayma rirka. Sirihushkan kwartupi yaykushpan Yaya Diosta mañarka payta ampinanpa. Makinta unkushkapa awanpi churashpan ampirirka. ⁹Pablo chasna ampishkanta rikushpankuna chay islapi kawsak unkushkakunapas shamurkakuna ampirinankunapa. Chasna shamushpankuna tukuy ampirirkakuna. ¹⁰Chay ampirishka runakunapas ñukanchita llakichishpankuna achkata kurkakuna.

Ña alicharishka kahushkanchipi shuk lanchapi uraykunanchipa Italia allpama rinanchipa, chay islapi kawsak runakunaka tukuy purihushkanchipi munashkanchita kurkakuna.

Pablo Roma llaktapi paktarka

¹¹Kimsa killata chay islapi kiparishkanchiwasha Alejandria llaktamanta lanchapi uraykurkanchi *Roma llaktama rinanchipa. Chay lanchaka chay islapi tama killakuna pasananta chapashpa karka. Chay lancha puntapika egipto runakunapa ishkay diosninkuna, Kastor, Polux shutiyukunapa almankuna kaspimanta rurarishka karkakuna. ¹²Chay Malta islamanta llukshishpanchi Sirakusa shutiyu llaktapi paktarkanchi. Chay Sirakusa llaktaka Sisilia shutiyu islapimi. Chaypi kimsa punchata kiparirkanchi. ¹³Chaymanta isla Sisilia allpa mayanta lanchapi wampurinlla rishpanchi Regio llaktama paktarkanchi. Chay Regio llaktaka Italia allpapimi. Kayantima ali wayraka uraymanta ñukanchita tankashpan Puteoli llaktapi paktarkanchi. ¹⁴Chay llaktapi tarirkanchi Jesukristuta kirik wawkikunata. Paykunaka ñukanchita kayarkakuna shuk semanata paykunawa kiparinanchipa. Chasna shuk semanata kiparishkanchiwasha Roma llaktama rirkanchi.

¹⁵Chasna rihushpanchi chay Roma llaktapi Jesukristuta kirik wawkikuna shamuhushkanchita yacharkakuna. Chayrayku Roma llaktamanta llukshishpankuna Tres Tabernas shutiyu llaktakama, Foro de Apio shutiyu llaktakamapas ñukanchita tinkunakunapa shamurkakuna. Pabloka paykunata rikushpan Yaya Diosta agradesishpa yapa kushikurka. ¹⁶Chasna Roma atun llaktapi paktashpanchi kapitanka Pablota sakirka sapallan shuk wasipi

kawsananpa shuk suntalulla payta kuyrachun nishpa.

Pablo Roma llaktapi Jesukristumanta yachachirka

¹⁷Kimsa puncha paktashkanchiwasha Pabloka *Romapi kawsak israel masinkunapa apunkunata kayachirka. Shamushpankuna tantarishkankunapi Pabloka rimarka kasna nishpa:

Wawkinikuna, uyawaychi. Nima imata rurarkanichu Israel allpapi kawsak israel masinchikuna piñariwanankunapa. Yaya rukunchi wañukunapa yachachishkankunata mana pantachichirkanichu. Chasna kashpantata Jerusalenpi kawsak israel masinchikunaka apiwashpankuna runa wañuchikashina *romano runakunapa makinkunapi sakiwarkakuna. ¹⁸Chasna romano apukuna ñukata tapuwashpankuna nima tarirkakunachu mana ali rurashkaynita kastigashpa wañuchiwanankunapa. Chayrayku kacharinayawarkakuna. ¹⁹Chasna kashpanpas israel masinchikunaka ama kachariychichu nishpankuna arkarkakuna. Chasna arkashpankuna ñukaka rimarkani romano tukuymanta atun apullami alichanan tiyan ñukawa nishpa. Chasna nishpaynipas israel masinikunawa piñarishkaynika mana tiyawanchu. ²⁰Kankunata rikushpayni tukuy chayta rimanaynipa kayachirkani. Kaypi kadenawa watarishka kahuni Yaya Dios Kishpichikta kachashkanmanta runakunata yachachihushkaynirayku maykantami tukuy ñukanchi israel runakuna yapa chapashkanchi.

²¹Chasna Pablo rimashpan paykunaka rimarkakuna:

Ñukanchika kanmanta mana nima shuk killkata chay Jerusalenpi kawsak israel masinchikunamanta apirkanchichu. Nima pi chaymanta kayma

shamushpan millaypata rurashkaykita ñukanchita rimarkachu. ²²Kunanka yuyarishkaykita ñukanchita rimay. Yachanchi tukuy parti chay mushu yachachishkaykita kirikkunata piñarishpa rimanahun, chay mushu kirishkankuna mana ali kananta.

²³Chasna rimashpankuna churarkakuna shuk puncha kwintanankunapa. Chay puncha paktarishpan achka runakuna Pablopa kahushkan wasima shamurkakuna. Chaypi tantarishpankuna Pabloka tutamanta pacha tutayanankama yachachirka Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarishkanmanta. Chaymantapas Moisés wañupa killkashkanta, ñawpa Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapa killkashkankunatapas leyishpan yachachirka Jesús Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta. Payka yapa munarka kirinankunapa.

²⁴Chasna nishpan shukkunaka paypa rimashkanta kirirkakuna, shukkunaka mana kirirkakunachu. ²⁵Chasnamanta mana shuk yuyayllawa kashkankunarayku rimanakushpankuna shukkuna llukshihushpankuna Pabloka ashwanta rimarka kasna nishpa:

Shutipami Yaya Diospa Espíritun chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiasta rimarka, yaya rukunchikunata Yaya Diospa rimashkanta rimananpa kasna:

²⁶Runa masikikunama riy. Paykunata yachachiy kasna nishkaynita: Kankuna yachachishkaynita alita uyahushpaykichipas mana asirtankichichu. Ali rurashkay-

nita rikuhushpaykichipas mana asirtankichichu imaraykumi chasna rurashkani.

²⁷Yuyaykichika taparishka kahun. Ñawikichika taparishkashina kashpankuna ali rurashkaynita mana rikunkichichu. Rinkrikichika taparishkashina kashpankuna rimashkaynita mana uyankichichu. Chasna tukushpaykichi manana atipankichichu uchaykichikunamanta yuyarishpaykichi llakirinata, ñuka llakichishpayni kankunata aliyachinaynipa nishpa.

²⁸Kunan kayta yachaychi: Kunanmanta pacha yachachisha mana israel runakunata, Yaya Dios paykunatapas uchankunamanta llakichishpan kishpichinanta. Chasna yachachishpayni paykuna shutipa kasunkakuna.

²⁹Pablo chasna rimashpan israel masinkunaka paykunapura yapa rimanakushpa wasinkunama kutirkakuna.

³⁰Pabloka ishkay watata chay pagashkan wasipi Roma llaktapi kawsarka. Tukuy payta pasyanapa shamuk runakunata chay wasipi yaykuchipayan.

³¹Mana manchashpachu katirkalla yachachishpa Yaya Diospa ali kamachinan kay allpapi ña kallarishkanmanta. Chaymantapas katirkalla yachachishpa Jesukristu Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik kananta. Nima pi paypa yachachihushkanta arkarkachu.

Chayllata ñuka Lukaska killkashkani.

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA ROMA LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

Pablo kirik masinkunata saludan

1 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñukami Jesukristupa kamachishkan runa kani. Yaya Dios ñukata akllawashka *apostol kanaynipa, paypa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa.

²Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna ña chay kishpichik shamunanmanta killkarkakuna. Chay killkashkankuna shimika Yaya Diospami kan. ³⁻⁴Chay killkashkankunata Yaya Dios paktachirka Wawanta kachashpan. Runa tukushpan atun apunchi David wañupa miraymanta wawayarirka. Chaymantapas ucha illa Yaya Diosshina kashkanrayku Amunchi Jesukristu wañushkanmanta kawsarishpan Yaya Dios tukuy ñukanchikunata atun yachayninwa riksichirka kikin Wawan kananta.

⁵Chay Jesukristuka ñukata akllawashpan apostol kanki nishpa kachawashka paypa shiminta yachachinaynipa tukuy kankuna mana israel runakunapa llaktaykichikunapipas achka runakuna paytana kasushpa kawsanankunapa. ⁶⁻⁷Kankunatapas *Roma llaktapi kawsakkunata Jesukristu kayashka, payta kirishpaykichi paypa runankuna kanaykichipa. Kankuna Yaya Diospa

yuyashkan runankunaraykumi kay kartata killkahuni. Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun kushilla kawsanaykichipa.

**Pablo yuyarin Roma llaktama
rinata Jesukristuta kirikkunata
sinchikuchinanpa**

⁸Manara ashwanta rimashpaynira kankunata rimani: Jesukristu alichashpan Yaya Dioswa kwintananchipa Yayanchi Diosta agradeisini karan shuk kankunarayku. Tukuy allpakunapi runakuna alita kirishpa kawsahushkaykichimanta uyashkakuna. ⁹Yaya Dioska yachanmi tukuy uras kankunarayku mañahushkaynita. Tukuy shunkuynimanta pacha payta kasuk kashpayni chay suma ali shimita Wawan Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachini. ¹⁰Yaya Dios yachan tukuy uras payta tapuhushkaynita munashpanka kachawanpana kankunata rikuk rinaynipa. ¹¹Yapa munani kankunata ñawipura riksik rinata. Munani Yaya Diospa Espiritun yanapawashpan kankunata yanapanata, ashwan alita Jesukristupi sinchikushpa kawsanaykichipa. ¹²Mana chayllachu, ashwan kankunawa kahushpayni kankunapas ñukata sinchikuchiwanki-

chima. Jesukristuta kirihushkanchi-manta kwintashpanchi ashwan yuyayta kunakushunchi. ¹³Wawkikuna panikuna, kayta yachaychi, achka kuti munashkani kankunama rinata. Chasna rinata munashpaynipas kunan kama manara atipashkanirachu. Chasna kashpanpas yapa munani kankunata yachachinata, imashnami shuk llaktakunapi runakunata yachachishkani. ¹⁴Yaya Dios kachawashka tukuy runakunata paypa shiminta yachachinaynipa. Yuyayyu runakunata, mana yapa yuyayyu runakunatapas, killkata yachak runakunata, mana killkata yachak runakunatapas yachachinayni tiyan. ¹⁵Chasna kashpan yapa munani kankuna *Roma llaktapi kawsahukkunatapas Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinata.

**Yaya Dios yachayninwa tukuyta
atipan ruranata**

¹⁶Mana pinkanichu Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinata. Kay shimika Yaya Diospa yachayninwa kashpan maykanpas ñukanchi israel runakuna, kankuna mana israel runakunapas kay shimita shutipa kashkanta kirishpa kasunahun, chaykunami kishpishka kankakuna. ¹⁷Kay shiminmantami yachanchi imashnami Yaya Dios runakunarayku paywa alichashpan paypa rikushkanpi ali kashunchi. Payta kirishpa ñukanchi-rayku rurashkanpi sinchikurishpanchilla paypa rikushkanpi ali kashunchi. Chasnami Yaya Dios ñawpa ña killkachirka kasna:

Maykanmi ñukapi kirishpa sinchikurin, payllami aliyachishka kashkanrayku ñukawa wiñaypa kawsanka nishpa.

**Yaya Dioska tukuy runakunata
mana alita rurashpa
kawsashkankunamanta
kastigankami**

¹⁸Yachanchi Yaya Dioska yapa piñarishpanmi kastiganka tukuy mana payta kasuk mana alita rurak runakunata. Paykunaka mana ali rurashkankunawa runakunata arkanahun Yaya Diospa shutipa kashkan shimita kirinkanunapa. ¹⁹Yaya Diospa rimashkanka shutipa kashkata paykuna alita yachanahun, pay kikin paykunata riksichishkanrayku. ²⁰Kay allpata rurashkanmanta pacha tukuy runakuna atipanahun riksinata imashnami kan Yaya Dioska. Payta mana rikushpanchipas paypa rurashkanta rikushpa atipanchi riksinata, pay mana tukurik atun yachayyu Yaya Dios kananta. Chayraykumi nima maykan millaypata rurak runa rurashkanmanta tapuy tukushpan atipankachu rimanata mana yachashkanichu Yaya Dios tiyananta nishpa. Chayrayku mana ali rurashkanmanta mana llakichiy tukunkachu. ²¹Yaya Diosta riksishpankunapas manami munarkakunachu payta Yaya Diostashina kushichinata, nima agradesinata. Payta kushichinankunaranti ashwanta mana alikunata yuyarishpa kawsanahun. Chasna mana alita yuyarishpankuna amsapishina kawsanahun, manana atipanahunchu riksinata maykanmi ali kan. ²²Tukuyta yachakmi kanchi nishpankunapas yuyay illashina kanahun. ²³Mana munanahunchu atun yachayyu, mana wañuk Yaya Diosta kushichishpa kawsanata. Chasna kashpan paykunaka runakunapa rurashkankunata atunyachishpa mañanahun. Wañuk runashina, rikrayu pawakkunashina, allpapi purik animalkunashina, machakuyakunashina

rurarishkakunatami atunyachishpa mañanahun Yaya Diostashina.

²⁴Chayrayku Yaya Dioska paykunata sakishka, paykuna kikin munashkankunata ruranankunapa. Chasna kashpankunami paykuna kikinpa aychanta waklichishpa paykunapura shukwa shukwa pinkaypata ruranahun. ²⁵Yaya Diospa shutipa rimak shiminta mana kasunata munashpankuna llulla shimikunallata kasunahun. Yaya Diospa rurashkan imakunata yuyashpa kasushpa kawsanahun, mana munanahunchu kikin Yaya Diosta yuyashpa kasushpa kawsanata. Chayka manami alichu. Ñukanchi runakunaka tukuy uras tukuyta rurak Yaya Diosllata kushichishpa kawsananchi tiyan. Chasna kachun.

²⁶Runakuna mana Yaya Diosta yuyashpa kawsashkankunaraykumi Yaya Dioska paykunata sakishka pinkaypa munashkankunallata rurashpa kawsanankunapa. Chasna kashpan rikuychi, warmikunapas kusankunawa tupanakushpa kawsanata sakishpankuna warmipura pinkaypata ruranahun. ²⁷Chasnallata karikunapas warminkunawa tupanakushpa kawsanata sakishpankuna karipura pinkaypata ruranahun. Chasna pinkaypata rurahushkankunaraykumi paykuna kikin aychankunata waklichishpankuna kastigarishka kanahun.

²⁸Yaya Diosta mana kasunayashpankuna payka chay runakunata sakishka millaypa yuyayninkunawa pinkaypakunata ruranankunapa. ²⁹Chasna kashpankunami paykunaka tukuy mana alikunata rurashpa kawsanahun. Runa masinkunata mana alita ruranahun, tukuy imakunata paykuna kikinrayku munanahun, yapa millaypata ruranahun. Mana awantashpankuna shuk runa shuk imapi paykunamanta

pasa kananta tukuy runakunawa parihuyanata munashpa kawsanahun. Runakunata wañuchikkuna, rimanakuy-sikikuna, piñariysikikuna, llullaysikikuna, millaypata yuyarikkuna kanahun. ³⁰Runa masinkunata washanchakkuna kanahun, Yaya Diosta chiknik, nima pita kasukkuna. Paykuna kikinlla yapa ali kanata yuyarik, paykuna kikinta atunyachishpa rimakkuna kanahun. Chaymanta millaypa ruranallata yuyarinahun. Yayankunata mana kasunahunchu. ³¹Mana asirtanata munanahunchu maykanmi ali, maykanmi mana alichu, rimashkankunata mana paktachinahunchu, mana nima pita yuyanahunchu, chaymantapas nima pita llakichinahunchu. ³²Chay mana alita rurak runakunaka yachanahun Yaya Dios chay mana ali rurashkan-kunamanta kastigananta. Tukuy mana alita rurakkunaka wiñaypa wañuyta parisinankunata yachanahun. Chayta yachashpankunatatami mana alita rurashpalla kawsanahun. Mana chayllachu. Ashwan shuk runa masinkunata chasna mana alita rurahushkanta rikushpankuna yapa kushikunahun alitami rurahunki nishpa.

**Yaya Dios shuk puncha tukuy
runakunata mana alita
rurashkankunamanta tapunka**

2 ¹Chayrayku yachashpanchi tukuy ñukanchi runakuna mana alita rurak kananchita, nima pi atipamachu rimanata runa masinmanta: Mana alita rurashpa kawsak kashpan kastigay tukunan tiyan, ñuka shuti alimi kani nishpa. Kankunapas chay runa masikichishina mana alita rurak kashkaykichirayku chasna rimanaykichiwa kankuna kikinmanta kastigay tukunan tiyan nishpa rimakkuna kankichi. Chasna kashpaykichimi mana

llakichiy tukunkichichu. ²Yaya Diosllami atipan rimanata maykanmi shutipa alita rurashka, maykanmi mana alita rurashkachu nishpa. Chasna kashpan yachanchi mana yankamanta kastigananta. Ashwan tukuy chay mana alikunata rurakkunata kastigashpan alita rurashkankunarayku. ³Kankuna runa masakichishinallata mana alita rurak kashpaykichi shukkunamanta ama rimaychichu: Mana alita rurak kashpan kastigay tukunan tiyan nishpa. Chasna rimak kashpaykichika ama yuyariychichu Yaya Dios kankunata kastiganamanta kishpichinanta. ⁴Chasna runa masakichimanta rimakkuna kashpaykichika Yaya Diosta manami yuyankichichu. Payka yapa ali shunku kashpan ñukanchita yuyashpan mana shuk ratu kastiganchu. ¿Manachu yachankichi Yaya Dios ali shunku kashpan ñukanchita yanapananta manana millaypata rurashpa ashwan paytana kasushpa kawsananchipa?

⁵⁻⁶Chasna kashpanpas kankuna mana kasunata yachak runakuna kashpaykichi mana munankichichu mana alita yuyarishkaykichita sakinata. Chasnashpaykichimi kankuna kikin Yaya Diospa sinchi kastigananta maskankichi. Pay alillata rurak kashpan shuk puncha tukuy runakunata rikuchinka pimi alita rurashka, pimi mana alitachu rurashka nishpa. Mana ali rurak runakunata kastigankami. Tukuy alita rurakkunata kushichinkami. ⁷Maykankunami mana sampayashpa alikunata rurashpa kawsanahun, maykankunami Yaya Diosta kushichishpa wiñaypa paywa kawsanata munanahun, chaykunata Yaya Diosmi kawsanampi yaykuchinka paywa parihu wiñaypa kawsanapa. ⁸Ashwan maykankunami tukuy uras paykuna kikinpa munashkanta

ruranahun, Yaya Diospa shiminta mana kasunahun, ashwan millaypa ruranakunallata katinahun, chaykunata Yaya Dioska piñarishpami kastiganka. ⁹Chay mana alita rurashpa kawsakkunaka, ñukanchi israel runakunamanta, kankuna mana israel runakunamanta kashpankunapas yapa llakiyta manchayta parisinkakuna. ¹⁰Ashwan tukuy alita rurak runakuna, ñukanchi israel runakunamanta, kankuna mana israel runakunamanta kashpankunapas kushilla kawsankakuna. Paykunata Yaya Diosmi kushichinka, chaymanta paywa wiñaypa silupi kawsankakuna. ¹¹Yaya Dioska tukuy runakunata chasnallami yuyan, mana imananchu maykan runa kashpanpas.

¹²Tukuy runakuna Yaya Diospa kamachishkanta mana yachashpankunapas yachanahun maykanmi ali rurana, maykanmi mana ali rurana nishpa. Chayrayku chay kamachishkanta mana yachak runakuna mana alikunata rurashpankuna Yaya Dioska paykunata kastiganka. Ashwan tukuy maykankunami alita chay kamachishkanta yachashpankunata mana alita rurashpa kawsanahun, paykunata Yaya Dioska paypa kamachishkanta rikuchishpa kastiganka. ¹³Yaya Diospa rikushkanpika mana kanahun ali maykankunami paypa kamachishkankunata uyakkunalla. Ashwan maykankunami chay kamachishkakunata kasushpa kawsakkunallami paypa rikushkanpika ali kanahun. ¹⁴Mana israel runakuna chay Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunata mana yachashpankunapas shukkuna paykunamanta chay kamachishkakunata ashina alita rurashpa kawsanahun. Paykuna kikin yachanahun alikunata mana alikunata rurana. ¹⁵Chasna alita rurashpa kawsashpankunami rikuchina-

hun Yaya Diospa kamachishkankuna shunkunkunapi kahushkanta. Chasna kashpan alita yachanahun ruranankunaka alichu manachu. Shuk uras shunkunkunapi rimay tukunahun alita rurashkanki nishpa. Shuk uras rimay tukunahun mana alitachu rurashkanki nishpa. ¹⁶Shuk punchami Jesukristuka Yayan Dios kamachishpan tukuy runakunapa pakalla yuyarinankunata rurashkankunatapas riksichishpan alichu manachu nishpa rimanka. Chasna kashpan shukkunata kastiganka, shukkunata kushichinka. Ñuka Yaya Diospa suma ali shiminta yachachishkaynishina paktarinka.

Pikunami shutipa Yaya Diospa runankuna kanahun

¹⁷Shukkuna kankunamanta atunyachirishpa rimankichi: Israel runakunami kanchi. Yaya Diospa kamachishkanta kasukkuna kashkanchirayku paywa wiñaypa kawsak rishunchi nishpa. ¹⁸Chaymanta paypa munashkanta yachanchi nishpa rimankichi. Yaya Diospa kamachishkanka ñukanchita yachachin alita rurashpa kawsanata nishpa. ¹⁹Yuyarinkichi shuk wiskuta ñampita purichikshina, amsapishina purikkunarayku punchayachikshina, Yaya Diosta mana riksik runakunata yanapak kanaykichita payta riksinankunapa. ²⁰Yaya Diospa kamachishkanta alita riksishpaykichimi alita yachankichi maykanmi ali, maykanmi mana alichu. Chayrayku yuyarinkichi mana yachakunataka atipanachi yachachinata, mana Yaya Diospa kamachishkanta riksikkunataka atipanachi kamachishkanta riksichinata nishpa. ²¹Chasna shukkunata yachachik kashpaykichi ¿imaraykutaya mana kankuna kikinra yachakushkaykichita rikuchinkichichu? Ama shuwaychichu nishpa yachachik

kashpaykichi ¿imaraykutaya kankuna kikin shuwankichi? ²²Shukkunata rimashpaykichi mana shukpa warminwa musayaychichu, nima shuk warmi shukpa kusanwa nishpa ¿imaraykutaya kankunaka chasna musayankichi? Kankuna runakunapa diostashina rurashkankunata chiknishpaykichi ¿imaraykutaya paykunapa wasinkunamanta achka suma imankunata shuwankichi? ²³Kankunaka rimankichi Yaya Diospa kamachishkanta riksishkanchiraykumi ali kanchi nishpa. Chasna kashpanpas chay kamachishkakunata manami paktachinkichichu. Chasna Yaya Diosta mana kasushpaykichi runakunata yuyachinkichi Yaya Diosmanta asichishpa rimanankunapa. ²⁴Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi chasna kanaykichimantami killkarishka kan:

Kankuna Yaya Diosta riksik runakuna mana alita rurashpa kawsahushkaykichiraykumi mana payta riksikkunaka Yaya Diosmanta asichishpa millaypata rimanahun nishpa.

²⁵Kankuna israel masinikuna shutipa Yaya Diospa kamachishkankunata kasushpa kawsahushpaykichika ishpanaykichi kara puntata pitishka kanaykichika ali kan. Chay kamachishkanta mana kasushpaykichika pitishka kashpaykichipas mana Yaya Diospa runankunachu kankichi. ²⁶Ashwan mana israel runakuna mana ishpanakuna kara puntata pitishka kanahun. Chasna kashpankunapas Yaya Diospa kamachishkanta kasushpankunaka payka rimanka runaynikunami kankichi nishpa. ²⁷Chay Yaya Diospa kamachishkanta kasushpa kawsak mana israel runakuna paypa rikushkanpika ali runakunami kanahun. Ashwan kankuna israel masinikuna kashpaykichi Yaya

Diospa kamachishkanta mana kasuk kashpaykichi Yaya Diospa rikushkanpika manami alichu kankichi. Chasna kashpan Yaya Diosta kasuk mana israel runakunaka shuk pucha kankuna israel masinikunata Yaya Diospa puntanpi rimankakuna: Mana Yaya Diospa kamachishkanta kasushkaykichirayku wiñaypa kastiguma riychi nishpa.

²⁸Mana kanchichu Yaya Diospa runankuna israel runakuna wawayarishkanchirayku, nima ishpananchi kara puntata pitiy tukushkanchirayku.

²⁹Ashwan Yaya Diospa Espiritun shunkunchipi yaykushpan paypa runankuna tukunchi. Chasna tukushkanchi, Yaya Diospa Espiritun ñukanchipi kawsahushkanrayku, mana Moisespa killkashkanta kasushkanchiraykuchu Yaya Diospa runankuna tukushkanchi. Chasna tukushpanchi mana runakunachu atipankakuna rimanata, ashwan Yaya Diosllami atipan ñukanchita rimanata ali kananchita paypa rikushkanpi.

3 ¹Kankuna tapuwankichima: ¿Imata valin israel runa kananchika? ¿Ima ali kanataya ishpananchi kara puntata pitinaka? nishpa. ²Alimi. Yaya Dioska achka alikunata rurashka ñukanchi israel runakunarayku. Tukuy alita rurashkanmanta pasa payka puntiru ñukanchi israel runakunallata shiminta riksichirka ñukanchikunana shuk runakunata yachachinanchipa. ³Shukkuna ñukanchikunamanta shuti Yaya Diospa rimashkanta mana kasunayarkakunachu. Chasna kashpan ¿Yaya Dioska mananachu ñukanchi israel runakunata rimashkanta paktachima? ⁴Nima imashna. Yaya Dioska mana llullak kashpan tukuy uras rimashkanllatami ruran, tukuy runakuna llullaysiki kashpankunapas. Chasnallatami ñawpamanta pacha kasna killkarishka kan:

A Yaya Dios, tukuy runakuna riksinankuna tiyan rimashkaykika tukuy uras shutipa kananta. Shuk runakuna shimita mana shutipa kananta rimashpankunapas kanka riksichinki tukuy rimashkaykika shutipa kananta nishpa.

⁵Shuk runakuna yuyarinahuma, millaypata rurashpa kawsashpanchika ashwan alita asirtashunchi Yaya Dioska yapa ali kananta nishpa. Chasna kashpan ¿imaraykutaya ñukanchitaka uchanchikunamanta piñarishpa kastiganka? Chasna rurashpanka payka manami alitachu ruran nishpa.

⁶Manami chasnachu. Yaya Dioska mana kanchu mana alita rurak. Mana alita rurak kamaka, manami atipamachu tukuy millaypata rurak runakunata kastiganata. ⁷Chasnallatata shuk runa rimama: Ñuka llullashkaynirayku tukuy runakuna ashwan alita yachankakuna Yaya Dios tukuy uras shutipa rimak kananta. Chaypina payta rimankakuna yapa ali kananta. Chasna kashpan ¿imaraykutaya ñukataka Yaya Dioska uchata rurahuktashina kastigawanka? nishpa. ⁸Chasna rimashkanka ali kamaka, millaypata rurashpalla kawsanchima runakuna rimanankunapa Yaya Dios ali kananta. Shuk runakuna llullashpa rimanahun chasna kawsanchipa yachachihushkaynita. Ñukaka nima ima uras chasna yachachishkanchi. Yaya Dioska chasna ñukamanta llullashpa rimakkunataka sinchita kastigashpan alitami ruranaka.

Tukuy runakuna uchayu kananchimanta riman

⁹Ñukanchi israel runakuna chay mana israel runakunamanta Yaya Diospa rikushkanpika ashwan alichu kanchi? Mana chasnachu. Ñami

yachachishkani tukuy ñukanchi israel runakuna, mana israel runakunapas chasnalla uchayu kananchita. ¹⁰Yaya Dioska killkachishkanpi kasnami riman:

Mana tiyanchu nima shuk alita rurak runa, nima shuk ali tiyanchu.

- ¹¹ Mana tiyanchu nima shuk ali kashkata asirtak runa. Mana tiyanchu nima pi munashkaynita rurana yakka.
- ¹² Tukuy runakunami munashkaynita mana kasushpankuna ñukata sakishkakuna. Chasnallatami tukuy runakuna millaypa yuyayllawa kawsanahun. Mana tiyanchu nima shuk alita rurak runa, nima shuk ali tiyanchu.
- ¹³ Millaypata rimak kashkankunarayku paykunapa shiminkunaka shuk wañushka, mana alita pamparishka asnahukshinami kanahun. Rimahushkankunaka tukuy llullami kan. Kwintanan-kunaka machakuyapa suliman-shinami.
- ¹⁴ Rimanankunaka millaypa rimanakunallami kan, piñarishpa yumin-kashpa rimanakuna.
- ¹⁵ Kunkaymanta utkalla purinahun shukkunata wañuchinankunapa.
- ¹⁶ Maytapas purihushkankunapi runa masinkunata parisichinahun, kawsanankunata waklichinahun.
- ¹⁷ Manami yachanahunchu alita rurashpa kushilla kawsanata.
- ¹⁸ Yaya Diosta mana manchanahunchu nishpa.
- ¹⁹ Yachanchi tukuy chay Yaya Diospa ñawpa killkachishkanka ñukanchi israel runakunamanta rimashkanta, maykankunami arí nirkakuna Yaya Diospa kamachishkanta kasunata. Chasna

kashpan chay ñawpa Yaya Diospa killkachishkanpi riman ñukanchi israel runakunapas chay tukuy mana israel runakunawa pakta chasnalla uchayu kananchita. Nima pi atipanchu rimanata mana uchayuchu kani nishpa. Tukuy runakunami uchayu kanchi Yaya Diospa rikushkanpika. ²⁰Yaya Diospa kamachishkankunata mana paktachinata atipashpanchi nima pi chay kamachishkankunata paktachishkanraykuchu paypa rikushkanpika ucha illa kan. Ashwan chay kamachishkankunaka ñukanchita riksichin uchayu kananchita.

Jesukristuta kirishpalla kishpinamanta riman

²¹ Kunanka Yaya Dios ñukanchita rikuchirka imashnami atipashunchi paypa rikushkanpi ali kanata, mana chay Moisespa killkashkan kamachishkankunata paktachik kashpanchipas. Chasna ruranantami Moisés wañu, ñawpa Yaya Diospa yachayninwa shuk yachachikkunapas ña killkarkakuna. ²²Yaya Dioska ñukanchita ucha illata rikunka, Jesukristuta kirishpa kawsashpanchi. Tukuy chasna kirikkunaka ali tukunchi Yaya Diospa rikushkanpika, mana imananchu pipas kashpanchi. ²³Nima maykan runa ali kanchu, atipananpa Yaya Diosta kushichinata. Tukuy runakuna uchata rurashkanchi. ²⁴Chasna kashpanchi Yaya Dios ñukanchita llakichishkanraykulla paypa rikushkanpi ucha illa tukushkanchi. Jesukristuta kachashpan ñukanchiranti uchanchikunamanta wañunanpa ñukanchita kastiganan kashkanmanta kishpichirka. ²⁵⁻²⁶Yaya Dios Jesukristuta kacharka, mana uchayu kashpanpas ñukanchirayku wañunanpa, yawarmin ñukanchirayku shuturinanpa. Chasna tukuy runakunata riksichirka Jesukristu ñukanchiranti wañushkanraykulla uchanchikunamanta llakichiy tukunan-

chita. Chay ñawpa kawsak kirikkunatapas uchankunamanta mana kastigarkachu, Jesukristuta kachananta yuyarishpan. Kunan ñukananchi kawsahushkanchi uras rikuchinayarka imashnami ali tukunchi paypa rikushkanpi. Jesukristuta kirishkan-chiraykulla ñukanchita riman ucha illa ali kankichi nishpa. Pay wañushpan Yaya Dios ucharayku rimashkan wañuyta paktachishpan rikuchirka alita rurak kananta.

²⁷Chasna kashpan ¿atipanchimachu rimanata, ñukananchi kikinllami alita rurak kashpanchi kishpishunchi Yaya Diospa kastigananmanta nishpa? Manami atipanchichu. Nima pi atipanchu Yaya Diospa kamachishkankunata paktachinata. Ashwan Jesukristuta kirishpanchillami kishpishunchi. ²⁸Yachananchi Jesukristuta kirishkanchiraykulla Yaya Dios ñukanchita uchanchikunamanta llakichishkanta. Manami chay kamachishkankunata paktachishkanchiraykuchu ñukanchita llakichishka. ²⁹¿Imatata yuyarinkichi? ¿Yaya Dioska ñukananchi israel runakunapallachu? ¿Manachu tukuy runakunapa? Manami ñukananchipallachu, ashwan tukuy runakunapa Yaya Diosninmi kan. ³⁰Yaya Dioska shuklla kashpanmi tukuy Jesukristuta kirishpalla kawsak runakunata ucha illata rikun, ñukananchi israel runakunata mana israel runakunatapas. ³¹Ñukananchi chasna Jesukristuta kirishkan-chimanta kishpichishka kashpanchipas Yaya Diospa kamachishkanta mana sakinchichu. Ashwan kunan paypa kamachishkanta ashwan alita atipanchi paktachinata.

Yaya Dioska Abrahamta ali kananta rimarka, payta kirishkanraykulla

4 ¹Kunan yayanchi ruku wañu Abrahammanta yuyarishunchi, imashnami Yaya Dioska payta ali kananta rimarka. ²Abraham alita rurashkanmanta Yaya Diospa

rikushkanpi ali kamaka, pay kikinmantami rimama karka ñukaka yapa alimi kani nishpa. Mana chasnachu. Ashwan payta kirishkanraykumi Yaya Dios payta rimarka rikushkanpi ali kananta. Chayraykumi mana Yaya Diosta atiparkachu rimanata ñukami yapa ali kani nishpa. ³Kasnami Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Abraham kirirka Yaya Dios tukuy rimashkanta paktachik kananta. Chayraykumi Yaya Dioska payta rimarka rikushkanpi ali kananta nishpa.

⁴Alita yuyarishunchi. Shuk runaka tarawashkanmantami kullkita apin. Chay apishkan kullkita mana apishkachu, payta tarawachik llakichishkanrayku. Ashwan tarawashkanmanta pagay tukushkami kan. ⁵Kunan yuyariychi shuk runata, maykanmi Yaya Diosllapi sinchikun. Payka manami yuyarinchu alita rurashkanmanta Yaya Diospa rikushkanpi ali kananta. Ashwan payllata kirishkanraykumi uchayu runa kashpanpas Yaya Dioska payta llakichishpan rimanka ali runa kanki nishpa. ⁶Atun apu yaya rukunchi David wañu chasnallatatami rimarka kushilla kananta, maykantami Yaya Dioska riman ali runa kananta mana pay kikin shuk imata rurashkanraykuchu ashwan payta kirishkanraykulla. ⁷Kasna rimarka:

Kushillami kanahun maykan runakunatami Yaya Dioska uchankunamanta llakichishka.

⁸ Kushillami kan maykan runatami Yaya Dioska riman uchaykikunamanta llakichirishka kahunki, manana chaykunata yuyarininachu nishpa.

⁹Chay David kushillami kan nishpa rimashkanka ¿pikunaraykuta kan? ¿Maykankunata Yaya Dioska uchanku-

namanta llakichinka? ¿Ñukanchi ishpananchi kara puntata pitirishka israel runakunallatachu llakichinka? ¿Mana israel runakunatapaschu llakichinka? Ña rimashkanchi Abraham payta kirishkanraykullami, Yaya Dioska ali runami kanki nishpa rimarka. ¹⁰¿Ima urasta Yaya Dios Abrahamta chasna rimarka? ¿Payta rimarkachu ña ishpanan kara puntata pitirishka kashpan manarachu? Manarapas pitirishka kashpanrami Yaya Dioska Abrahamta rimarka ali runami kanki nishpa. Mana pitirishkanwashachu payta chasna rimarka. ¹¹Chayta rimashkanwasha Yaya Dioska Abrahamta rimarka ishpanan kara puntata pitichinanpa. Chay pitichishkanwa Yaya Dioska payta yuyachirka kirishkanrayku paypa rikushkanpi ali runa kananta. Chasnamantami Abrahamka tukuy kirik runakunapa yayankunashina tururka, mana pitirishka kashpankunapas. Chasna maykankunapas kirishpankunami Yaya Dioska Abrahamtashina paypa rikushkanpi ali kanankunata riman. ¹²Chasnallatatami Abrahamka ñukanchi pitirishka israel runakunapa yayanshina kan. Abrahamka manara ishpanan kara puntata pitirishka kashpanmi Yaya Diosta kirishpa kawsapayarka. Chayrayku maykankunami mana pitirishka kashpankuna Yaya Diosta kirishpa kawsanahun, paykunapas Abrahampa wawankunashinami kanahun Yaya Diospa rikushkanpi.

**Abrahamshina kirikkunallatami
Yaya Dioska ali runa
kanki nishpa riman**

¹³Ñawpa Yaya Dios Abrahamta rimarka: Kanmanta mirashkakunamantami shuk runa shamunka tukuy kay allpapi kawsak runakunata kamachinapa nishpa. Chay uras Yaya Dios

kamachishkankunata manara runakunata kushkachukarka. Chayrayku yachanchi Abrahamta chasna rimashpan mana karkachu chay ñawpa Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishkanrayku. Abraham payta kirishkanraykullami Yaya Dios payta llakichishpan ali kananta rimashpan chay paktachinan ali shimita rimarka. ¹⁴Yuyariychi, mana ñawpa kamachishkankunata paktachishkanchiraykuchukunata Yaya Dioska ñukanchita yanapan, ashwan payllata kirishkanchiraykumi. Mana chasna kamaka, yankamantami Yaya Diosta kirinchima. Paypa rimashkanpas yankami kama. ¹⁵Yaya Diospa kamachishkankunata riksishpanchi mana kasushpanchika payka ñukanchita piñarishpa kastiganka. Chay kamachishkankunaka mana tiyamaka, mana tiyamachu uchaka. ¹⁶Chay kamachishkakunaka ñukanchita mana yanapashpan ali tukunanchipa, Yaya Dios munarka Jesukristuta kirishkanchiraykulla ali tukunanchita. Payka munan Abrahamta rimashkanta tukuy ñukanchi kirikkunaraykupapas paktachinata. Chasna kashpan mana Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasukkunallatachu Yaya Dioska yanapan. Ashwan maykankunami Abrahamshina kirinahun, tukuy chaykunatami payka yanapan. Chasna kashpanmi Abrahamka tukuy ñukanchirayku yayanchishina kan. ¹⁷Kasnami Yaya Dios Abrahamta rimashkanka killkarishka kan:

Ñukami kanta achka chikan chikan
runakunapa yayantashina
rurani nishpa.

Abrahamka chay rimashkanta kirirka. Chaymanta yacharka Yaya Dios yachayninwa wañushkakunata kawsachinata atipak kananta, chaymantapas manara tiyashkata rurana atipak kananta. ¹⁸Yapa

ruku kashpanmi Abrahamka manana atiparkachu wawata ruranata. Chayta yachashpanpas Yaya Dioslapi tukuy yuyayninta churarka, payka rimashkanta paktachinkami nishpa. Chasna Yaya Diosta kirishpa chaparka rimashkanshina achka chikan chikan runakunapa yayanshina tukunanpa. Kasnami Yaya Dioska ñawpa rimarka: Kanmantami achka runakuna mirankakuna nishpa. ¹⁹Abrahamka shuk pachak watayu kashpanpas mana sakirkachu Yaya Diosta kirinata. Abraham Sarapas ruku kashpankuna yacharka, warmin manana chichunata atipananta, nima pay wawata ruranata atipananta. Chasna kashpanpas Yaya Dioslatami kirirka. ²⁰Mana yuyarirkachu Yaya Dioska yankachari rimawashka, manachari paktachinkachu nishpa. Ashwanta ashwanta Yaya Diospi tukuy yuyayninta churashpan kirirka rimashkanta paktachinanta. Payta kushichirka atun yachayyumi kanki nishpa. ²¹Abrahamka tukuy shunkunmanta pacha kirirka Yaya Dios yachayninwa tukuy rimashkanta paktachinanta. ²²Chayrayku Yaya Dioska payta rimarka ali runa kanki nishpa.

²³⁻²⁴Chay rimashkanka mana Abraham-raykullachu ashwan ñukanchikunaraykupaskan. Amunchi Jesukristuta wañushkanmanta kawsachik Yaya Diospi tukuy yuyayninchita churashpanchi ñukanchikunatapasa Yaya Dioska ali runakuna kankichi nishpa rimanka. ²⁵Amunchi Jesukristuka uchanchikunarayku wañurka. Wañushkanmanta Yaya Dioska payta kawsachirka ñukanchikunata uchanchikunamanta llakichinanpa.

**Yaya Dios ñukanchita
kishpichishkanrayku paywa pakta
kushilla kawsanchi**

5 ¹Kunanka Amunchi Jesukristu wañushkanrayku Yaya Dios ñukanchikunata uchanchikunamanta

llakichishkanta kirishpanchi paywa pakta kushilla kawsanchi. ^{2*}Kristu ñukanchiranti wañushkanraykumi payta kirishpanchi Yaya Dioska ñukanchita alita rikun. Chasna kashpanchimi payllapi sinchikushpa kawsanchi, yachashpanchi Yaya Dioswa pakta suma chuyahlla kawsananpi kawsananchita. Chayrayku yapa kushikushpa chapashpa kawsahunchi. ³Achkata parisishpanchipas llakirinakuna tiyashpanpas shuk runakuna ñukanchita chiknishpankunas kushikunchillami, yachashpanchi chay parisinakunawa ashwanta ashwanta yachakunanchita mana sampayashpa Jesukristuta kirishpa kawsananchipa. ⁴Chasna kawsashpanchimi ashwan alita rurak runakuna tukushunchi. Chasna kashpanchimi yachanchi wiñayparayku paywa pakta kawsak rinanchita. ⁵Chayta alita yachashpa kawsashpanchi mana yankachu kanka. Yaya Dios Espiritunta shunkunchipi churashpan yapa ñukanchita yuyahushkanta riksichirka.

⁶Mana ñukanchi kikin atipashpanchi uchayu kashkanchimanta kishpinata, chiknik kashpanchira Yaya Dios munashpan Kristuta kacharka ñukanchirayku wañunanpa. ⁷¿Shuk runa munamachu shuk runa masinta kishpichinanranti wañunata? Mana chasnalla wañumachu. Runa masin alita rurak kashpanpas mana munamachu wañunata payranti. Shuk ali shunku runaranti munamachari wañunata payta kishpichinanpa. ⁸Ashwan Yaya Dioska, uchasapa kashpanchira Wawan Kristuta kacharka ñukanchiranti wañunanpa. Chasnashpan ñukanchita riksichirka yapa yuyashkanta. ⁹Kristu ñukanchiranti wañushpan yawarnin shuturishkanraykumi Yaya Dioska ñukanchita riman ucha illa kanki nishpa. Chasna kashpan kastiganan punchapi Jesukristu

ñukanchita kishpichinka mana kastigay tukunanchipa. ¹⁰Paypa kuntrankuna kashpanchira Yaya Dios Wawanta kacharka ñukanchiranti wañunanpa. Chasna wañushkanraykumi Yaya Dios manana ñukanchita piñarishpa kannachu. Jesukristu wañushkanmanta kawsarishkanraykumi shutipa kishpichiy tukushunchi wiñaypa kushilla Yaya Dioswa kawsananchipa. ¹¹Mana chayllachu, ashwan kunan ña kushikushpa kawsanchi, Yaya Dios Amunchi Jesukristuranti manana ñukanchita piñarishkanrayku. Payranti kunan kushilla Yaya Dioswa kawsanchi.

**Pablo Adanmanta Kristumantapas
yachachin**

¹²Chay puntiru runa Adán mana Yaya Diosta kasushpan payra uchata rurarka kay allpapi. Chasna uchata rurashkanrayku payka wañunan karka. Chaymanta pacha tukuy runakuna uchata rurashpa kawsarkanchi. Chasna uchayu runakuna tukushpanchimi tukuy ñukanchikuna wañunanchi tiyan. ¹³Manarapas Moisés Yaya Diospa kamachishkanta killkashpanrami ña tukuy runakuna uchata rurashpa kawsarkakuna. Rimankimachari: Chay kamachishkanka manara tiyashpanra Yaya Dioska mana atipanchu runakunata rimanata chay kamachishkata mana kasushkaykichirayku kankunata kastigasha nishpa. ¹⁴Imashna kashpanpas yachanchi Adanmanta pacha Moisés kawsashkan uraskama runakunaka wañurkakuna, imashnami kunankama wañunahun. Mana Adanshina chay uchallatata rurashpankunapas wañurkakuna. Adán uchata rurashkanta kallarik runa kashpan ñukanchita yuyachin uchamanta shuklla alichak runallatata tiyananta.

¹⁵Chasna kashpanpas chay ishkykunaka mana chasnallachu kanahun. Maykantami Yaya Dios nima imata

tapushpa ñukanchirayku ruran, chayka manami Adanpa uchata rurashkanshina-chu. Shutipami shuklla runa uchata rurashkanrayku tukuy runakuna uchata rurak wañuk tukushkanchi. Ashwan Yaya Dios ñukanchita llakichishpa ñukanchirayku alikunata rurashkanka Adán uchata rurashkanmanta yapa pasami kan. Yaya Dios *Kristuta kachashpan pay munashpan achka runakunarayku yapa alikunata rurashka. Adanpa waklichishkanta alichashpan yapa pasatami ñukanchikunarayku rurashka.

¹⁶Adán uchata rurashkanmanta pacha tukuy runakuna uchata rurakkuna tukurkanchi. Chasna kashpan tukuy kastigarina karkanchi. Ashwan Yaya Dios munashpan Jesukristuta kacharka ñukanchiranti wañunanpa. Chasna kashpan Yaya Dioska ñukanchita ucha illa kananchita rimarka. ¹⁷Adán Yaya Diosta mana kasushpan uchata rurashkanraykumi tukuy runakuna wañunanchi tiyan. Ashwan Yaya Dios ñukanchi llakichinanta tapukkunata alita rurarka. Ñukanchita yapa yuyashpan pay kikin munashpan Jesukristu ñukanchiranti wañushkanrayku uchanchikunamanta llakichishka, chaymantapas ñukanchita rikunna ucha illa kananchita. Jesukristuwa pakta kawsashpanchi pay ñukanchita yanapashpan tukuy mana alikunata winsishpa kawsashunchi.

¹⁸Imashnami Adán uchata rurashkanta kallarikunarayku tukuy ñukanchikuna kastigarina karkanchi, chasnallatami Jesukristu Yayan Diospa munashkanta rurashkanrayku ñukanchita kishpichishka chay kastigananmanta wiñaypa paywa kawsananchipa.

¹⁹Chayka ninayan, shuk runalla mana Yaya Diosta kasushkanrayku tukuy runakuna uchayu tukurkakuna. Chasna-

llatata shuk runalla Yaya Diosta kasushkanrayku achka runakuna ucha illa tukunkakuna.

²⁰Runakuna ña uchata rurak kashpankuna Yaya Dioska Moiesta kamachishkanta kurka tukuy ñukanchikunarayku. Chay kamachishkanta riksishpanchipas ashwanta uchata rurashpa kawsapayarkanchi. Chasna uchasapa tukushpanchi alita riksirkanchi Yaya Dios ñukanchita yapa yuyashpan uchanchikunamanta llakichinanta. ²¹Chasna yapa mana alita rurashkanchimantami tukuy wañunanchi karka. Ashwan Yaya Dios ñukanchikunata yapa yuyashpan uchanchikunamanta llakichishpan Amunchi Jesukristu wañushkanraykumi aliyachirka paywa pakta wiñaypa kawsananchipa.

Uchanchimanta wañushkashinami kanchi, ashwan Kristu ñukanchita kishpichishpan wiñaypa paywa kawsashunchi

6 ¹⁻²Shuk runakuna yanka yuyarishpa rimanahuma: Akuychi uchata rurashpalla kawsashunchi, Yaya Dios ñukanchita uchanchimanta llakichishpan ali shunku kahushkanta ashwan alita rikuchinanpa nishpa. Mana chasna yuyarishunchichu. Ñukanchika *Kristuta kirihushpanchimi ña uchanchimanta picharishka runakuna kahunchi. Shuk runa wañushkaka manana atipannachu uchata rurana. Chasnallatata ñukanchikunapas manana uchata rurashpa kawsashunchinachu. ³¿Manachu yachankichi ñukanchi Kristuta kirishpa bawtisarishpanchi paywa shukllashina tukushpa ñawpa kawsashkanchita sakishpanchi paywa pakta wañushkanchita? ⁴Chasnami Kristuwa pakta wañushkanchiwasha allarishka urku uchkupi churashpa taparishkashina tukushkanchi.

Chaymanta Yaya Dios yachayninwa Kristuta wañushkanmanta kawsachishkashinami, ñukanchita mushu kawsayta, mushu yuyaytapas kushka, alita rurashpana kawsananchipa.

⁵Jesukristuwa shukllashina tukushpanchi pay wañushkanraykumi ñukanchipas wañushkashina tukushkanchi tukuy millaypa ruranchikunata manana ruranchipa. Payka wañushkanmanta kawsarishka kashpan ñukanchipas wañushkashina kashkanchimanta kawsarishkashina kanchi alikunallata rurashpa kawsananchipa. ⁶Yachanchi, Kristu kruspi klabarishka wañushkanwa ñukanchipas wañushkashina tukushkanchi. Chasnami ñawpa uchata rurashpa kawsashkanchita sakishkanchi. Chasna tukushkanchi manana supayta kutikashka kasushpa uchata rurashpa kawsananchipa. ⁷Yuyariychi, shuk wañushka runaka mananami uchata rurannachu. ⁸Jesukristu wañushkanrayku ñukanchipas wañushkashina tukushpanchi yachanchi pay kawsarimushkanrayku ñukanchipas paywa pakta kawsananchita. ⁹Yachanchi Kristu wañushkanmanta kawsarishpan mana kutikashka wañunanta. Chasnami payka wañuyta winsishka. ¹⁰Chasna tukuy uchanchikunarayku Yaya Diospa kastigananta parisishpan shuk kutilla wañurka. Chaymanta kawsarimushpanmi Yaya Dioswa kawsahun. ¹¹Chasnallatata kankunapas yuyariychi wañushkashina kanaykichita manana uchata rurashpa kawsanaykichipa. Yuyariychi Kristu Jesuswa pakta kawsarishkashina kanaykichita Yaya Diosta kushichishpa kawsanaykichipa.

¹²Chayrayku amana munaychinachu uchata rurashpa kawsanata. Amana munashkaykichillata rurashpa kawsaychinachu. ¹³Nima ima uchata rurashpa

kawsaychichu. Ashwan wañushkashina kashkaykichimanta kawsarishkashina mushu kawsayyu kashpaykichi Yaya Diosta kasuychi, ñukami kani kanpa, munashkaykillata ruranayani nishpa. ¹⁴Chasna Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsashpaykichimi supayka mana kankunata atipankachu millaypakunata rurachinata. Yaya Dios kankunata uchaykichikunamanta llakichishpan nima pi atipankachu kankunata rimanata Moisespa killkashkan kamachishkakunata mana kasushkaykichirayku kastigarina kankichi nishpa.

Shuk patronpa kamachinan runata yuyarishpa yachakunchi Yaya Diosllata kasushpa kawsanata

¹⁵Shuk runakuna yanka yuyarishpa rimanahuma: Akuychi uchata rurashpalla kawsashunchi, yachashpanchi Moisespa killkashkan kamachishkata mana kasuk kashpanchipas Yaya Dios ñukanchita llakichishpan manana uchanchimanta kastigankachu nishpa. Mana chasnachu. ¹⁶Yuyariychi. Shuk runa patronrayku tarawashpanka chay patroyninpa kamachishkanllatami kasun. Chasnamanta chay runaka patroyninpa kamachinan kan. Chasnallatata supayta kasushpalla uchata rurashpa kawsahushpaykichika paypa kamachinankunami kankichi. Chasna kawsashpaykichika wañuytami maskankichi. Ashwan kankuna Yaya Diosta kasushpaykichika alita rurashpa kawsankichi. ¹⁷Kankuna supayta kasushpa uchata rurashpa kawsahushkaykichita sakishkankichi. Kunanka tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diospa shiminta kasunkichina. Chayrayku Yaya Diosta agradesini. ¹⁸Chasna uchata rurashpa kawsahushkaykichimanta kishpichiy tukushpaykichi kunanka alitana rurashpa kawsahunkichi. ¹⁹Kankuna runa yuyayllata yuyarishpa

kawsashpaykichimi manara Yaya Diospa yuyayninta alita yachashpaykichi tukuy kaykunata runakuna asiraypatami rimahuni. Ñawpa manara Yaya Diosta kasuk kahushpaykichi tukuy millaypakunata rurapayarkankichi. Kunanka Yaya Diostana kasuychi, munashkaykillata ruranayani nishpa. Chasna tukuy alikunallata rurashpa Yaya Diosta kushichishpa kawsaychi.

²⁰Kankunaka supaypa kamachinankuna kashpaykichira uchakunata rurashpa kawsarkankichi. Nima pi atiparkachu kankunata rimanata alikunata rurashpa kawsanaykichipa. ²¹Chasna kawsashpaykichi ¿imapita yanapashka kankunata? Nima imapi, ashwan wañuyllatami maskashkankichi. Kunanka chay ñawpa millaypa rurashkaykichita yuyarishpaykichi pinkarinkichi. ²²Ashwan kunanka Yaya Dios kankunata uchata rurashpa kawsashkaykichimanta kishpichishpan payta kasukkuna tukurkankichi. Chasna kawsashpaykichimi kankunarayku ali kan. Yaya Diosllata kasushpaykichimi alikunallata rurankichi, chaymanta wiñaypa Yaya Dioswa pakta kawsak rinkichi. ²³Uchata rurashpa kawsashpanchika wiñaypa wañuyta parisinanchi tiyan. Ashwan Yaya Dioska ñukanchita Amunchi *Kristu Jesuswa shukllatashina rurashpan mushu kawsayta kun wiñaypa paywa pakta kawsananchipa.

**Jesukristuta kirishpa
kawsashpanchi manana ñawpa
kamachirishkashina
kawsashunchinachu**

7 ¹Wawwikuna panikuna, kankunaka alitami yachankichi killkarishka kamachishkakunamanta. Chaymantapas yachankichi, ñukanchikuna kawsahushpanchira chay kamachishkakunata kasunanchi tiyan. Wañushpanchika mananami chay

kamachishkakunataka kasunanchi tiyanchu. ²⁻³Rikuychi, kasnami Moisespa killkashkan kamachishkaka ñukanchita yachachin: Shuk kusayu warmika kusanta kasushpa payllawa kawsanan tiyan kusan wañunankama. Kusan wañushpan chay warmika manana kusayuchu kan. Munashpanka atipama shuk runatana kusayanata. Chasna kusayashpanmi mana uchata ruranchu nishpa.

⁴Wawkinikuna paninikuna, chasnashinami ñukanchikunapas kanchi. *Kristuwa shukllashina tukushpanchi pay wañushpan ñukanchipas wañushkashina tukushkanchi. Chasna kashpanchi manana Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpa kawsananchi tiyanchu. Kunanka Kristupa runankuna kanchi, maykantami Yaya Dios wañushkanmanta kawsachirka. Paywa paktana kawsanchi alita rurashkanchiwa Yaya Diosta kushichinanchipa. ⁵Ñawpaka manami alitachu rurashpa kawsapayarkanchi, munashkanchillata rurashpa kawsahushkanchirayku. Moisespa killkashkan kamachishkaka ñukanchita riksichishpan mana alita rurahushkanchita ashwanta ashwanta ruranyarkanchi millaypakunata. Chasnanchimantami wiñaypa wañuyma rina karkanchi. ⁶Kunanka Kristuta kasushpa kawsashpanchimi chay ñawpa kawsashkanchita sakishpa chay kamachishkata manana kasunanchi tiyanchu. Kunanka kishpichirishka kanchi, Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yuyachishpan ali yuyaywana ali munaywana tukuy paypa munashkanta ruranchipa. Manana kamachirishkashina kasuhunchinachu, imashnami ñawpa kamachishkakunata kasupayarkanchi.

**Mana uchata rurana
munashpanchipas ñukanchi munay
mana atipanchichu sakinata**

⁷Chay ñawpa Moisespa killkashkan kamachishkaka ñukanchita uchata

riksichishkanrayku shukkuna kankunamanta rimanahuma chay kamachishkaka manami alichu nishpa. Ama chasna yuyariychichu. Ashwan mana chay kamachishkaka tiyama karka, manami yachanchimachu karka imami uchaka nishpa. Chay kamachishkaka nin ama shukkunapa tiyashkanta munaychichu nishpa. Yuyarishu. Moisespa killkashkan kamachishkaka mana chayta rimama karka, manami yachanchimachu karka shukkunapa tiyashkanta munananchika ucha kananta. ⁸Moisespa killkashkaka uchata rikuchishkanmanta pacha munarinakunatapas ñukanchita riksichirka. Chay Moisespa killkashkan kamachishkata mana riksini karka, mana uchata riksini machu karka. Yaya Dios ama munarinkichu nishpa rimashkanta riksishpaynimi kallarishkani tukuy imata munarinata. ⁹Ñuka manara chay kamachishkata riksishpayni alitachari rurashpa kawsahuni nishpa kunkaylla kawsapayarkani. Chasna kahushkaynipimi chay kamachishkata riksishpayni tukuy mana alikunatana munashkani rurana. ¹⁰Chasna kawsashpayni Yaya Diospa rikushkanpi wañushkashina tukushkani, nima imapi payta kasuk. Moisespa killkashkan kamachishkaka rimawanmi imashnami alita rurashpa kawsasha wiñaypa Yaya Dioswa kawsak rinaynipa. Ashwan chayta mana kasushkaynirayku nina mana wañukpi wiñaypa parisinayni karka. ¹¹Moisespa killkashkan kamachishkata riksishpayni tukuy mana alikunata ruranyashkani. Chay kamachishkaka yanapawan alita rurashpa kawsanaynipa nishpa yuyarishpayni llullachiy tukurkani, mana paktachinata atipashkaynirayku. Chasna mana paktachishpaynimi uchata rurashpayni wañunayni karka wiñaypa parisinaynipa.

¹²Moisespa killkashkan kamachishkakunaka Yaya Diosmantami. Karan

kamachishkaka Yaya Diospa kushkanmi. Tukuy runakunata chasnalla riman maykanmi ali, maykanmi mana alichu. Chayka manami chikanyachiypachu. Karan kamachishkaka alimi. ¹³Mana wañunchichu Yaya Dios kamachishkanta kushkanrayku ashwan paypa kamachishkanta mana kasushpanchimi wañunanchi tiyan. Moisespa killkashkan kamachishkami ñukanchita yachachin, Yaya Dios ñukanchita kastiganan tiyan uchata rurashkanchirayku. Chay ali kamachishkakunata riksishpanchi ashwan uchata rurashpa kawsashkanchirayku wiñaypa kastigay tukunanchi tiyan. Chasna ali runakunata riksishkanchirayku ashwan mana alikunata rurashpanchi Yaya Dios kamachishkanwami ñukanchita alita riksichin imami kan uchaka, chaymantapas imashna millaypami uchaka kan.

¹⁴Yachanchi chay kamachishkaka Yaya Diosmanta payshina ali kananta. Ashwan ñukaka mana chasnachu kani. Mana ali munashkaynikunata rurashpa kawsani. Ucha kamachinanshina kashpayni mana atipanichu chasna kawsahushkaynita sakinata. ¹⁵Manami asirtanichu imaraykumi mana atipanichu alita rurashpa kawsanata. Alikunata ruranata munashpaynipas manami chaykunata ruranichu, ashwan chay mana alikunata mana munashpaynipas ruranimi. ¹⁶Ali munanaynikunata ruranayniranti chay mana munashkaynikunata rurashpayni shunkuynipi rimay tukuni rurashkaynika mana alichu nishpa. Chasna kashpanmi Yaya Diospa kamachishkanka ali kan nishpa rimani. ¹⁷Chasna mana munashkaynikunata rurashpayni yachani mana ñuka munay chayta rurashkaynita. Chay shunkuynipi kawsak mana ali munanakunami uchata rurachiwan. ¹⁸Yachani ñuka kikinlla nima imapi alikunata

ruranata atipak kanaynita. Mana tiyawanchu alikunata rurachik yuyaykunaka, nima munanakunaka. Alita ruranata munanakuna tiyawashpanpas chay alikunata ruranata atipachiwakka mana tiyawanchu. ¹⁹Alita ruranata munashpaynipas mana ruranichu. Ashwan millaypakunallatami rurani mana munashpaynipas. ²⁰Chasna mana munashkayni ruranakunata rurashpayni mana ñukachu kani chayta rurak, ashwan ñukapi kawsak mana ali munanakunami chay millaypakunata rurachiwan.

²¹Chasna kashpanmi yachani alita ruranata munashpaynipas uchata rurak kashpayni alita ruranata mana atipanaynita. ²²⁻²³Shunkuynimanta pacha munani Yaya Diospa kamachishkankunata kasunata. Chasna kashpanpas uchata rurak kashpaynimi ishkey yuyayyushina kani chay ali yuyarinaynikunawa. Uchata rurak kahushkaynipi watarishkashina kashpayni mana munashpaynipas uchata rurashpa kawsanayni tiyan. ²⁴⁻²⁵Yaya Diospa munananta mana paktachinata atipashpaynimi atunta llakirini. ¿Pita kishpichiwanka chay uchata rurashpa kawsahushkaynimanta mana wiñaypayrayku parisinaynipa? Yaya Diosmi Amunchi Jesukristuta kachashpan kishpichiwashka. Chayraykumi payta atunta agradesini. Ñuka kikin atipanaynillawa uchata rurashpa kawsani Yaya Diospa kamachishkanta yuyaynipi kasunayashpaynipas.

**Yaya Diospa Espiritunta kasushpa
kawsashpanchimi Yaya Diospa
wawankuna kanchi**

8 ¹Kunanka *Kristu Jesuswa pakta kawsahukkunaraykuka manami tiyankachu chay kastiguka Yaya Diosmanta wichurishka wiñaypa

parisinankunapa. ²Yaya Diospa Espiritun ñukanchita Kristu Jesuswa shukllatashina rurashpan mushu kawsayta kushka. Pay ñukanchita yuyachik tukushpan kishpichishka manana uchata rurashpa kawsananchipa. Chaymantapas ñukanchita kishpichishka uchata rurashkanchirayku wañushpanchi wiñaypa parisina kashkanchimanta. ³Ñukanchi uchata rurakuna kashkanchiraykumi Moisespa killkashkan kamachishkaka mana atiparkachu ñukanchita yanapanata manana uchata rurashpa kawsananchipa. Chayraykumi Yaya Dios kikin ñukanchita yanaparka. Wawanta kacharka ñukanchishina uchata ruranyak runa tukunanpa. Chasnami shuk uchata ruranyak runa kikin tukuy uchanchikunarayku kastigu tiyananta parisishpa ñukanchiranti wañushpan Yaya Dios kastigananta tukuchirka, chaymanta uchapa kamachinanshina kashkanchimanta kishpichirka. ⁴Chayta rurarka atipananchipana paypa kamachishkanpi kamachiy tukushkanchita kasunata. Payka munan tukuy chay kamachishkan ali runanakunata rurashpanchi chay kamachishkanka kawsashkanchiwa alita paktachiy tukunanta. Ñukanchi manana kawsanchichu ñukanchi kikin mana ali munananchikunata rurashpa, ashwan Yaya Diospa Espiritunpa yuyachishkantami rurashpa kawsahunchi.

⁵Chay mana alita rurak runakunaka paykuna kikinpa munashkankunallatami rurashpa kawsanahun. Ashwan Yaya Diospa Espiritunpa kasuk runakunaka chay Espiritupa yuyachishkantami rurashpa kawsanahun. ⁶Paykuna kikinpa munashkankunallata rurashpa kawsak runakunaka wiñaypa wañuytami parisinkakuna. Ashwan Yaya Diospa Espiritunpa kasuk runaku-

naka kushilla wiñaypata Yaya Dioswa kawsankakuna. ⁷Chay munashkankunallata rurak runakunaka Yaya Diospa kuntrankunami kanahun. Manami munanahunchu, nima atipanahunchu Yaya Diospa kamachishkanta kasushpa kawsanata. ⁸Chayrayku munashkankunallata rurak runakuna mana atipanhunchu Yaya Diosta kushichinata.

⁹Ñukanchika Yaya Diospa Espiritun ñukanchipi kawsahushkanraykumi paypa munashkanta ruranchi. Manana ñukanchi kikin munashkanchita ruranchinachu. Maykan runakunapimi Kristupa Espiritun mana kawsanchu, paykunaka manami Kristupa runakunachu kanahun. ¹⁰Kristuka ñukanchipi kawsahushpan Yaya Diosta mana kasuk kashkanchiwa uchanchimanta wañushkashina kanchi, tukuy aychanchi mana ali munananchiwa, musyananchiwa, yuyayninchuwa pakta. Ashwan Yaya Diospa rikushkanpi ali tukushkanchirayku paypa Espiritun ñukanchita wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta kushka. ¹¹Jesusta wañushkanmanta kawsachik Yaya Diospa Espiritun shunkunchipi kawsahushpan chay Kristuta kawsachik ñukanchipi kawsak Espiritumi chay ña wañushkashina tukushka wañuna aychanchitapas kawsachinka.

¹²Wawkikuna panikuna, chasna Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yanapashpan Yaya Diosta kasushpa kawsananchi tiyan. Manana ñukanchi kikin munashkanchikunata rurashpa kawsahunchichu.

¹³Kankuna kikinpa munashkaykichita rurashpa kawsashpaykichika wiñaypa wañuytami parisinkichi. Ashwan Yaya Diospa Espiritun kankunata sinchikuchishpan kankuna kikin munashkaykichita manana rurashpaykichika Yaya Dioswami wiñaypa kawsankichi.

¹⁴Tukuy ñukanchi Yaya Diospa Espiritunpa kasushpa kawsak runaku-

nami Yaya Diospa wawankuna kanchi. ¹⁵Yaya Dioska Espirituntami shunkunchipi churashka mana payta shuk piña patrontashina manchashpa kawsananchipa. Ashwan paypa wawankuna tukunanchipami Espiritunta shunkunchipi churashka. Chasna paypa Espiritun shunkunchipi kawsahushpanmi Yaya Diosta munashkayni Yayayni nishpa rimanchi. ¹⁶Chasna Yaya Diospa Espiritun shunkunchipi kawsahushpanmi ñukanchita riksichin paypa wawankuna kananchita. ¹⁷Yuyariychi, chasna Yaya Diospa wawankuna kashpanchimi payka Wawan Jesusta kushichishkanshina ñukanchitapas kushichinka. Kristuta kirishpa kawsahushpanchimi payshina parisishunchi. Chasna payshina parisihushpanchimi paywa pakta Yaya Diospa suma kawsananchi achkata kushikushunchi.

**Kaypi parisihushpanchipas
yachanchimi siluma rishpanchi
Yaya Dioswa kushikunanchita**

¹⁸Kay allpapi kawsahushpanchira parisihushpanchipas yachanchi Yaya Dioswa pakta silupi atunta kushikunanchita. Chayta yachashpanchi kay allpapi parisinanchika manami imananchu. ¹⁹Tukuy Yaya Diospa rurashkanka yapa chapahun Yaya Dios rikuchinanta pikunami wawankunaka nishpa. ²⁰⁻²¹Runa uchata rurashkanraykumi tukuy kay Yaya Diospa ali rurashkanka waklichiy tukurka. Mana pay kikin munashpanchu chasna tukushka, ashwan Yaya Dios munarka tukuy rurashkanka rukuyashpan wañunanta. Chaymanta rimarka shuk puncha ñukanchi wawankunata tukuy rurashkantapas kishpichinanta tukuy parihu kushilla paywa pakta kawsananchipa. ²²Yachanchi tukuy Yaya Diospa

rurashkanka ñawpamanta pacha kunankama yapa parisishpa kananta. ²³Manami chaykunallachu parisinahun, ashwan ñukanchipas Yaya Dios Espiritunta ñukanchita kushpanpas chasnallatatami parisihunchi. Chasna ñukanchita wawankunata rurashpanpas chapahunchimi Yaya Dios kawsananchi yaykuchishpan aychanchita mushuyachishpan wawankuna kananchita rikuchinanta. ²⁴Kirishpanchimi kishpichiy tukushkanchi. Kirina ninayan manara apihushkanchita chapana. Ña apishpanchika manami chapanchinachu apinanchipa. ²⁵Chasna manara apishkanchita chapashpa kawsahushpanchi mana sampayashpa chapashpalla katinanchi tiyan.

²⁶Chay chapahushkanchika manara paktarihushpan llakirishka kahushpanchi Yaya Diospa Espiritun ñukanchita sinchikuchin. Sampa kashkanchirayku mana alita mañanata yachashpanchi Yaya Diospa Espiritunmi ñukanchirayku mañahun. Payka sinchita tapushpa mana shimikunawa rimaypata Yaya Diosta ñukanchiranti mañahun ñukanchita yanapananpa. ²⁷Yaya Diospa Espiritun Yaya Diospa munashkanllata tapushpan chaymanta Yaya Dioska yuyayninchikunata alita riksik kashpan yachan imatami paypa Espiritun ñukanchikunarayku tapun.

**Yaya Dios ñukanchita yanapan
nima ima paymanta anchuchinanpa**

²⁸Ñukanchi Yaya Diospa aklashkankuna kashpanchi paypa munananta rurananchipa yachanchi payta yuyashpanchi tukuy pasahushkanchika alirayku kananta ali tukunanchipa. ²⁹Yaya Dioska ñawpamanta pacha yachashpan pikunami payta kasunkakuna, paykunamanta rimarka Wawanashina ali tukunankunata. Chasna

kashpanmi Jesukristuka achka wawan-kunamanta puntiru wawan kan. Ñukanchika paypa wawkinkunashina paninkunashina kanchi. ³⁰Ñawpamanta pacha Yaya Dioska ñukanchita akllashpan kayarka paywa pakta kawsananchipa. Chasna ñukanchita kayashpan uchanchikunamanta llakichishpan kunanka ucha illana kankichi nishpa rimarka. Chasna ucha illa kankichi nishpa rimashpan ñukanchikunata sumakta aliyachishka alitana rikuchishpa paywa pakta kawsananchipa.

³¹Tukuy chayta yachashpanchi ¿imatata ashwan Yaya Diosta tapunchima? Chasna Yaya Dios ñukanchita yapa yuyashpanmi runakuna ñukanchita chiknihushpankunapas manami atipahanunchu paymanta anchuchinata. ³²Yaya Dioska manami mitsashpachu kikin Wawanta kay allpama kacharka ñukanchikunarayku wañunanpa. Chasna mana mitsashpa kikin Wawanta kachashpan ¿manachu paywa pakta ñukanchita tukuy imapipas alita yanapama?

³³¿Pitaya ñukanchi Yaya Diospa akllashkankunataka rimama mana ali runakuna kananchita? Manami nima pi atipanchu chasna rimanata, Yaya Dios kikin uchanchikunamanta llakichishpan rimashkanrayku ali runakunana kankichi nishpa. ³⁴¿Pitaya atipama ñukanchita kastiganata? Nima pi.

*Kristu Jesusmi ñukanchiranti wañurka. Mana chayllachu. Ashwan wañushkanmanta kawsarishpanmi Yaya Diospa kuskan parti tiyahun, ñukanchirayku mañashpa kahun. ³⁵¿Imata atipama Jesukristu ñukanchita yapa yuyahushkanta arkanata? Nima ima. Nima parisina, nima manchay, nima chikniy tukuna, nima apinayahushpankuna, nima yarkay, nima churarina pishina,

nima wañuchinayahushpankuna, nima wañuchiy tukuna, nima ima arkanata atipanchu Jesukristu ñukanchita yuyahushkanmantaka. ³⁶Kasname Yaya Diospa shiminka killkarishka kan:

Yaya Dios, kanta kasushpa kawsahushpanchimi tukuy uras runakunaka ñukanchita wañuchinayanahun. Shuk obehashinami apay tukunalla kahunchi wañuchiy tukunananchipa nishpa.

³⁷Chasna parisishpa kawsahushkanchipi Jesukristumi ñukanchita yapa yuyashpan yanapan tukuy chay parisinakunata awantananchipa payllata kasushpa kawsananchipa. ³⁸Alita yachani, wañushpanchipas kawsahushpanchipas tukuy imakuna ñukanchipi pasahushpanpas Yaya Dios ñukanchita yuyashpalla kananta. Nima *angelkuna, nima sachapi yakupi wayrapi kamachik supaykuna, nima kay allpapi runakunata kamachik apukuna, nima kunan pasahushkakunapas, nima shuk manara pasahushkapas atipanchu arkanata Yaya Dios ñukanchita yuyahushkanmantaka. ³⁹Chasnallatami nima wayrapi kawsak kamachikkuna, nima allpapi kawsak kamachikkuna, nima allpa ukupi kawsak kamachikkuna, nima maykan Yaya Diospa rurashkankuna atipahanunchu arkanata Yaya Dios ñukanchita yuyashpalla katinanta. Amunchi Kristu Jesusta ñukanchima kachashpanmi rikuchishka ñukanchita yapa yuyahushkanta.

Yaya Dios akllashka israel runakunata

9 ¹Wawkikuna panikuna, kunan kankunata rimanaynika shutipami kan. Ñukaka *Kristuta kirik kashpaynimi Yaya Diospa Espiritun shunkuynipi riksichiwahun rimahushkayni shutipa

kananta. ²⁻³Israel masinikuna wawkinishina kashpankuna yapami llakirishpa kawsahuni, Kristuta mana kirihushkan-kunarayku. Mana Kristuta kirihushpankunami Yaya Dios paykunata kastiganan tiyan. Chayrayku ñuka atipaynima, munaynima paykunaranti Yaya Dios Kristumanta anchuchiwashpan kastigawananta chay israel masinikunata kishpichinaynipa. ⁴Ñawpa kawsak yaya rukunchi Israel shutiypa miraymantami kanchi. Yaya Dioska ñukanchita akllarka paypa wawankuna kananchipa. Ñukanchikunata rikuchirka suma atun yachayyu kananta. Ñawpa yaya rukunchi wañukunata tukuy ñukanchi israel runakunarayku paktachinan shimikunata rimarka. Yaya rukunchi Moisés wañuta kamachishkanta kushpan ñukanchikunata yachachirka imashnami alita rurashpa kawsanaka. Ñukanchikunata yachachirka imashnami payta kushichishpa kawsanaka. Chaymantapas yaya rukunchi wañukunata ñukanchikunaraykupus ñawpa rimarka shuk puncha kankunata kishpichikta kachasha nishpa. ⁵Chay israel masinikunaka ñukawa pakta Yaya Dios ñawpa akllashkan yaya rukunchikunapa miraymantami kanahun, maykankunamantami Kristuka runa wawa tukushpan wawayarirka. Chaymantapas payka tukuyta kamachik kikin Diosmi kan. Chasna kashpan akuychi tukuy uras payta kushichishpa kawsashunchi. Chasna kachun.

**Yaya Dios tukuy
rimashkanta ruranka**

⁶Manami rimanichu Yaya Dios ñukanchi israel runakunata rimashkanta mana paktachihushkanta. Ashwan rimanimi mana tukuychu yaya rukunchi Israel wañupa miraymanta runakuna

Yaya Diospa wawankuna kanahun. ⁷Chasnallatata chay yaya rukunchi Abraham wañupa miraymanta runakunapas mana tukuychu kikin miraynin kanahun Yaya Diospa rikushkanpika. Ashwan Yaya Dioska Abrahamta rimarka kasna: Wawayki Isaakmantallami kikin miraykikuna kankakuna nishpa. ⁸Chasna Yaya Dios Abrahamta rimashkanka ñukanchita asirtachinmi mana shuk runamanta mirashkanchiraykuchu Yaya Diospa wawankuna kanchi. Ashwan maykankunatami Yaya Dios shuk rimashkan shimita paktachishkanrayku wawankunata ruran, paykunallami shutipa wawankuna kanahun, chaymanta shutipa Abrahamta miray kanahun Yaya Diospa rikushkanpi. ⁹Yaya Dios Abrahamta Isaakwa paktachinan shimita rimashkanka karka kasna: Shuk watamanta kuti shamuhushpaynimi warmiki Saraka kari wawata wawayanka nishpa.

¹⁰Chaymantapas rikuychi, ishkyatami chay ñawpa yaya rukunchi Isaak wañupa warmin Rebekaka wawayarka. Chay ishkyay wawankunaka yaya rukunchi Isaakmantami karkakuna. ¹¹⁻¹³Chay ishkyay wawakuna manara wawayarihushpankuna manara nima ali nima millaypa ruranata yachahushpankunara Yaya Dioska Rebekata rimarka: Chay puntiru wawayarishka wawaykimi washa wawayarishka wawaykita kasunka nishpa. Chaymantapas Yaya Diospa rimashkanka kasnami killkarishka kan: Jakobtami yuyashkani, ashwan wawkin Esautaka mana yuyashkanichu nishpa. Chasnami Yaya Dioska pay kikin munashpan akllan maykanmi paypa wawan kanka nishpa. Chay ishkyay Isaakpa wawankunamantaka shukllatami akllarka paypa wawan kananpa. Manami shuk paykunamanta alita rurahushkanraykuchu akllarka.

¹⁴Chasna Yaya Dioska shukkunataka yanapashpan shukkunataka mana yanapashpan ¿rimanchimachu Yaya Dioska manami alitachu rurahun nishpa? Manami chasnachu. ¹⁵Ñawpa Yaya Dioska Moiesta rimarka: Llakichishami maykantami munani llakichinata. Yanapashami maykantami munani yanapanata nishpa. ¹⁶Chasna kashpanmi mana ñukanchi kikin munashpallachu sinchikushpa atipanchi kishpinata. Ashwan Yaya Diosmi ñukanchita llakichishpan kishpichiy tukunchi. ¹⁷Chasnallatata ñawpa killkachishkanpi Yaya Dioska Egipto allpapi kamachik atun aputa rimarka: Ñukami kanta churashkani atun apu kanaykipa. Mana kasuwashkaykirayku kanta kastigashpa atun yachaynita rikuchisha. Chasna rurashkaynimanta tukuy allpapi kawsak runakuna ñukamanta uyankakuna nishpa. ¹⁸Chay apuwa rurashkanmanta yachanchi Yaya Dioska shuk runakunataka pay kikin munashpan llakichinata, chaymanta shuk runakunataka paykuna kikin munashkankunallata ruranankunapa sakinanta. Chasna sakishpanmi paykunaka mana payta kasunahunchu.

**Yaya Dioska pay kikin
munashpanmi shuk shuk
runata akillan**

¹⁹Shukkunaka rimanahuma: Yaya Dios kikin ñukanchiwa munashkanta rurashpanka ¿imaraykuta ñukanchita mana alita rurashkanchimanta kastiganayan? Manami nima maykan atipanchu Yaya Diospa munahushkanmanta chikanta ruranata nishpa. ²⁰Ama chasna yuyariychichu, Yaya Dios mana ali kananta. Kanka runa kashpayki ¿pita kanki chasna atun yachayyu Yaya Diosta piñarainaykipaka? Rikuychi, sapiramanta rurashka mankaka manami

atipanchu rimanata payta rurakta manami alitachu rurawashkanki nishpa. Chasnallatatami ñukanchita rurak Yaya Diosta mana atipanchichu rimanata manami ñukanchita alitachu rurashkanki nishpa. ²¹Chay mankata rurakka munashkantami ruran. Chay sapiramantallami shuk mankataka fiestaraykulla ruran, shuktaka tukuy uras llankanpa ruran.

²²Chasnallatatami Yaya Dioska uchayu runakunata kastigashkanwa piñayninta yachayninta rikuchinayarka. Paykuna Yaya Diospa kastigananmanta mana kishpinata atipashpankunapas Yaya Dioska achkata llakichishpanmi unayta awantarka payta piñachik runakunata manara kastigashpa. ²³Payka yapa atun ali yachayyu kananta rikuchinanpami ñukanchita yuyashpan uchanchikunamanta llakichishka, aliyachishpan paywa pakta wiñaypa kawsananchipa. Ñawpamanta pachami yachashpan pikunami payta kasunkakuna, pikunami mana kasunkakunachu, yuyarishka ñukanchita chasna sumakta aliyachishpan kawsananpi yaykuchinata. ²⁴Chasnami Yaya Dioska ñukanchita wawankuna kananchipa kayashka tukuy allpakunamanta. Israel runakuna mana israel runakuna kashpanchipas payka shukkunata ñukanchimanta akillashka paypa wawankuna kananchipa.

²⁵Chasnallatatami chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Oseaspas killkarka Yaya Diospa rimashkanta kasna:

Ñukaka chay mana kasuwak runakunatami kayasha wawaynikuna kanankunapa. Chasna kayashpaynimi chay mana yuyashkayni runakunaka kikin yuyashkayni runaynikunami kankakuna nishpa.

²⁶Chaymantapas chay yachachik Oseas
Yaya Diospa rimashkanta killkarka
kasna:

Maykankunatami ñawpa rimashkani
kankunaka mana runaynikuna-
chu kankichi nishpa, paykuna-
taka runakunaka shuk puncha
rimankakuna kawsa Yaya
Diospa wawankunami kankichi
nishpa.

²⁷Chaymanta ñawpa Yaya Diospa
yachayninwa yachachik Isaiaspas
ñukanchi israel runakunamanta
kasnami rimarka:

Chay yaya rukunchi Israelpa^a
miraykuna tiyushina mana
yupaypa kashpanchipas shuk
shukkunallami kishpichiy
tukushunchi. ²⁸Yaya Dioska
rimashkanta utkalla paktachik
kashpan tukuy kay allpapi
payta mana kasuk runakuna-
taka kastiganka nishpa.

²⁹Chaymantapas chay yachachik
Isaiaska killkarka kasna:

Tukuyta atipak Yayanchi Dios mana
ñukanchita llakichima karka,
chay Sodoma llaktata, Gomorra
llaktatapas kastigashkanshi-
nami ñukanchitapas sinchita
kastigama karka nishpa.

**Pablo yachachin israel runakuna
Kristuta mana
kirinayashkankunamanta**

³⁰¿Imatata chay killkarishkaka
ñukanchita yachachin? Kankuna mana
israel runakuna Yaya Dios kankunata
uchaykichikunamanta llakichinanta
mana yuyarihushpaykichipas *Kristuta
kirihushkaykichiraykumi payka
kankunata llakichishka. ³¹Ashwan
ñukanchi israel runakuna, Moisespa

killkashkan kamachishkata paktachina-
yashpa Yaya Diospa rikushkanpi ali
tukunata munashpanchipas manami
atiparkanchichu. ³²¿Imaraykuta mana
atiparkanchichu ali tukunata Yaya
Diospa rikushkanpi? Kristuta mana
kirinayashkanchiraykumi mana
atiparkanchichu ali tukunata. Ashwan
yuyarirkanchi Moisespa killkashkan
kamachishkata kasuhshkanchiwami ali
tukunchi Yaya Diospa rikushkanpi
nishpa. Kristuta mana munashpanchika
shuk atun rumipi takarishpa urmaku-
nashinami kanchi. ³³Kristu shuk
rumishina kananmanta Yaya Dioska
ñawpa killkachishkanpi kasna riman:

Llaktayni Jerusalenpimi churasha
shuk atun rumita. Chay
rumipimi achka runakuna
takarinkakuna. Ashwan
maykan runami chay rumipi
kimirin, payraykuka mana
yankachu kanka, yanapay
tukunkami nishpa.

**Kristuta kirishkanchiraykulla Yaya
Diospa rikushkanpi ali tukunchi**

10 ¹Wawkikuna panikuna, ñukaka
tukuy shunkuynimanta pacha
munashpaynimi Yaya Diosta mañahuni
israel masinikuna *Kristuta kirik
tukunankunapa, uchata rurak kananku-
namanta kishpichirishka kanankunapa.
²Yachani chay israel masinikuna Yaya
Diosta kasunata yapa munahushkanku-
nata. Chasna kasunata munahushpanku-
napas manami alita asirtanahuncho
Yaya Diospa munashkanta. ³Paykunaka
mana yachanahuncho, Jesukristu
wañushkanrayku Yaya Dios ñukanchita
uchanchikunamanta llakichishpan ali
kananchita rikunanta. Ashwan paykuna
kikin rurashkankunawa ali tukunayash-

pankuna mana munanahunchu Jesukristuta kirishpankuna Yaya Dios paykunata alita rikunanta. ⁴Moisespa killkashkan kamachishkata paktachinata mana atipashpanchimi Kristuka shamurka tukuy uchanchikunarayku wañunanpa. Kristuta kirishpanchimi Yaya Diospa rikushkanpika ali tukunchi.

⁵Shuk runa pay kikin rurashkanwa Yaya Diospa rikushkanpi ali kanayashpanka tukuy Moisespa killkashkan kamachishkakunata alita paktachishpa kawsanan tiyan. Moiseska killkarka: Shuk runa tukuy Yaya Diospa kamachishkanta paktachishpa kawsashpanka wiñaypata Yaya Dioswa kawsanka nishpa. ⁶Maykankunami ali tukunahun Yaya Diospa rikushkanpi Kristuta kirishkankunarayku, paykunaka atipanahun rimanata: Kristuka ña allpama shamushka. Ama yuyariychichu ¿pita atipama Yaya Diospa Kachanan Kishpichikta silumanta pushak rinata? nishpa. ⁷Kristu ña kawsarimushka. Ama yuyariychichu ¿pita atipama wañushkakunama rinata Yaya Diospa Kachashkan Kishpichikta wañushkanmanta kawsachinanpa? nishpa. ⁸Kristuta kirikkunaka yachanchi mana karupi maskananchita. Kasna killkarishkaka shutipa kan:

Yaya Diospa shimin kankunawa kahun asirtaypa. Shimikichiwa chay shiminta rimashpa kahun-kichi, chaymantapas shunkuy-kichipi wakaychahunkichi nishpa.

Chay shimitami ñuka Pablo kankunata yachachishpayni rimani Jesukristuta kiriyichi nishpa. ⁹Kankuna rimashpaykichika Jesusmi Amuyni nishpa,

chaymantapas shunkuykimanta pacha kirishpaykichika Yaya Dios payta wañushkanmanta kawsachishkanta, Yaya Dioska kankunata kastigananmanta kishpichinka. ¹⁰Shunkunchimanta pacha Jesukristuta kirishpanchimi Yaya Dioska uchanchikunamanta llakichishpan ñukanchita ali kananchita rikunka. Chaymanta Jesukristuka Amuynimi nishpa rimashpanchimi Yaya Dioska ñukanchita kastigananmanta kishpichinka.

¹¹Chasna Yaya Diospa ñawpa killkashishkanpipas^b kasnami nin:

Maykan runami Yaya Diospi
sinchikun, chay runaka
wiñaypata kawsanka nishpa.

¹²Israel runakuna mana israel runakuna kashpanchipas Yaya Dioska manami valichinchu shuk runata ashwanta shukmanta. Payllami tukuy runakunapa apun kan. Tukuy payta mañakkunatami chasnalla achkata yanapan. ¹³Yaya Diospa rimashkanka kasnami nin:

Tukuy Yaya Diosta tapuk runakunatami payka uchankunamanta llakichishpan kastigananmanta kishpichinka nishpa.

¹⁴Chasna kashpanpas ¿imashnataya Yaya Diosta mañanahuma, mana Kristuta kirik kashpankunaka? ¿Imashnataya Kristuta kirinahuma, paymanta nima maykan runa rimashkanta uyashka kashpankunaka? ¿Imashnata uyanahuma, nima maykan runa Kristumanta yachachihushpanka? ¹⁵¿Imashnataya shuk runa Kristumanta yachachima, nima maykan payta kachashpanka? Yaya Dios ñawpa killkashishkanpi riman:

Yapa ali kanahun Yaya Diospa kishpichik shiminta runakunata yachachishpa purikkunaka nishpa.

¹⁶Chasna chay yachachik runakuna yachachishpankunapas manami tukuychu kasunahun chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta. Chasnallatatami Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaias wañupas rimarka:^c

Yayayni Dios, rimashkaykita yachachishpaynipas achka runakuna manami kirinahunchu nishpa.

¹⁷Chasna kashpan yachanchi runakuna yachachinanchita punturu uyanankuna tiyan kirik tukunankunapa. Chay yachachinanchi shimika kanmi Jesukristu runakunata kishpichin nishpa.

¹⁸Shukkunaka yuyarinkichichari ¿manachu tukuy israel runakuna uyashkakuna Yaya Diospa shiminta? Ari, uyashkakunami. Kasnami Yaya Dioska David wañuta killkachirka:

Tukuy allpapi runakunaka Yaya Diospa shiminta yachachikkunapa rimashkankunata uyashkakuna. Paykunapa yachachihushkankuna shimika nima pi yuyarishkan karu llaktakunamapas paktashka nishpa.

¹⁹Chaymantapas yuyarinkichichari ¿manachu israel runakuna asirtashkakuna Yaya Dios tukuy kay allpapi kawsak runakunata kishpichinayahushkanta? Ari, yachashkakunami. Moisés wañu Yaya Diospa rimashkanta punturu killkarka kasna:

Kankuna israel runakuna mana kasuwashpaykichimi ñukaka manara riksiwak mana israel runakunata yuyashpa yanapasha. Chasna rurashpayni kankunata munachisha yanapanaynita. Chay kankunapa rikush-

kaykichipi mana asirtak runakunata yuyahushpayni kankunata piñachisha nishpa.

²⁰Chaymanta Isaias wañupas mana manchashpa Yaya Diospa rimashkanta killkarka kasna:

Ñukata mana maskawak runakunatami yanapashkani tariwanankunapa. Ñukata mana riksiwakunata riksiwichishkani Yaya Dios kanaynita nishpa.

²¹Chaymantapas ñukanchi israel runakunamanta Yaya Diospa rimashkanta Isaiaska killkarka kasna:

Tukuy punchami mana kasuwak, mana munawak runaynikunata makiyashpa chapashpaynipas mana ñukama shamushkakunachu nishpa.

Israel runakunamanta Kristuta kirikkunalla kishpishka kankakuna

11 ¹Kunanka yuyarinkichichari ñukanchi paypa runankunata Yaya Dioska sakishkachari nishpa. Manami sakishkachu. Ñukapas israel runami kani. Yaya rukunchi Abraham wañupa miraymanta, paymanta mirashka Benjamín wañupa miraymantami kani. ²Yaya Dioska ñawpamanta pacha ñukanchi israel runakunata akllarka paypa wawankuna kananchipa. Chasna paypa runankuna kashpanchikunanka ñukanchikunata mana sakishkachu. ¿Manachu yachankichi Yaya Diospa yachayninwa yachachik Elias ñawpa killkashkanta? Payka Yaya Diosta mañashpan yaya rukunchi wañukunapa uchankunamanta rimarka kasna:

³Yayayni Dios, israel masinikunaka kanpa yachaykiwa shimikita alita yachachikkunata

wañuchishkakunami. Chaymanta uchanchikunata llakichinaykipa wiwakunata rupachinanchi tuchpashinakunatapas waklichishkakunami. Ñukallami kanta kasuk kawsa kiparishkani. Kunanka ñukata-pas wañuchiwanayashpa katihunkunami nishpa.

⁴Chasna Elias rimashpan Yaya Dioska aynirka:

Manami kanllachu paykunamanta kishpishkanki. Ashwan kanchis waranka kasuwak runakunatapas yanapashpayni kawsa kahunkuna. Paykunapas runa rurashka yanka dios *Baalpa puntanpi mana kunkurishpankuna mañashkakunachu nishpa.

⁵Chasnallatatami kunanpas Yaya Dioska yapa yuyak kashpan ñukanchi israel runakunamanta shukkunata akllashka payta kasushpa kawsananchipa.

⁶Chasna ñukanchita akllashpan yapa yuyahushkanraykumi payta mana kasuk kashpanchipas yachanchi mana alita rurahushkanchiraykuchu Yaya Dios ñukanchita akllashkanta paypa runankuna kananchipa. Alita rurahushkanchirayku ñukanchita akllama karka, mana atipanchimachu rimanata ñukanchita llakichik kananta.

⁷Tukuy chayta yachashpanchi ¿imatata ñukanchita yuyachin? Tukuy ñukanchi israel runakuna yapa munashpanchipas Yaya Diospa rikushkanpi alitukunata manami atiparkanchichu. Yaya Diospa akllashkankunallami alitukushkanchi paypa rikushkanpika. Chay shukkunaka mana Jesukristuta kirishpankunami taparishka rinkriyushina tukushkakuna. ⁸Chasna tukunan-

kunamantami Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi nin:

Mana payta kasushkankunarayku Yaya Dioska paykunapa yuyayninkunata pantachichirka mana asirtanankunapa. Chasna kashpan ñawiyu kashpankunapas wiskushinami kanahun, rinkriyu kashpankunapas taparishka rinkriyushinami kanahun nishpa.

Kunankamami chasna runakunaka kanahun. ⁹Kasnami ñawpa apu David wañuka killkarka:^d

Yaya Dios, kastigay chay kanta mana kasuk runakunata. Maykankunapimi kushikunahun, chaytaka ruray paykunarayku shuk tukllatashina. Paykuna kikin kushikushpa rurashkankunawa paykunata kastigay. ¹⁰Wiskushina tukunahuchun shutipa kashkata mana riksinata atipanankunapa. Llashata aparihushkashina wiñaypata parisishpa kawsanahuchun nishpa.

Mana israel runakuna ama yuyarinahuchun israel runakunamanta ashwan ali kanankunata

¹¹Kunanka yuyarinkichichari ¿Yaya Dioska mana kasuk israel runakunata wiñaypachu sakishka nima ima uras kuti llakichinanpa? Manami wiñaypachu sakishka. Ashwan Yaya Dioska israel masinikuna mana payta kasushkankunaraykumi kankuna mana israel runakunata llakichishpan yanaparka paypa runankuna tukunaykichipa. Payka yuyarishka israel runakuna chayta rikushpankuna paykunapas

chasna yanapay tukunankunapa Wawaynita kasushpa sinchikunkakuna nishpa. ¹²Israel masinikuna mana payta kasushpankunami Yaya Dioska kankuna mana israel runakunatana llakichishpan achka alikunata kankunarayku rurarka. Chay israel masinikuna kutikashka Yaya Diosta kasushpankuna payka ashwan alikunatami tukuy runakunarayku ruranka.

¹³Chasna kashpan kankuna mana israel runakunata rimani: Kushikuni Yaya Dios kachawashkanrayku tukuy kankuna mana israel runakunata Jesukristumanta yachachinaynipa. ¹⁴Yapa munani kankunata yachachishkaynirayku israel masinikunapas chayta munashpankuna rimanankunapa ñukanchitapas yachachiy Yaya Diospa shiminta nishpa. Chasna munani paykunatapas yanapanata, Jesukristuta kirishpankuna Yaya Diospa kastiganamanta kishpichiy tukunankunapa. ¹⁵Yaya Dios israel masinikunata sakishpan kankuna mana israel runakunatana yanapashka paywa kushilla kawsanaykichipa. Chasna kashpan ñimashna atuntashi runakuna yanapay tukunkakuna Yaya Dios israel masinikunata kuti llakichinan uras? Paykunaka wañushkamanta kawsarishkashinami kankakuna. ¹⁶Yaya Dios ñukanchi israel runakunapa yaya rukunchikunata runankunata rurashpan payta kirishpankuna yachanchi ñukanchi paykunamanta mirashka runakunapas paypa runankuna kananchita paykunashina kirishpanchi. Imashnami shuk kaspipa ankunkuna ali kashpankuna ramakunapas ali kanahun, chasnashinami chay ñawpa kirikkuna Yaya Diospa runankuna kashpankuna ñukanchi paykunamanta mirashka Yaya Diosta kirikkunaka chasnalla paypa runankuna kanchi.

¹⁷Imashnami shuk tarpu kaspipa raman mana muyuyashpanka amunka pitishpan chay ramata wichun, chasnashinami israel masinikunamanta mana kirikkunata Yaya Dios wichurka manana paypa runankuna kanankunapa. Sachapi wiñashka kaspipa ramanta pitishpan chay tarpu kaspipi wiñananpa ratachishpa watashkatashina Yaya Dios kankuna mana israel runakunatana akllashka ñukanchi israel runakunamanta kirikkunawa pakta paypa runankuna kanaykichipa. Imashnami chay sachamanta rama ratachirishkaka chay ali tarpupa yakunmanta upyashpa alita wiñan, chasnashinami Yaya Dios ñukanchi israel runakunarayku ali ruranayashkanka kunan kankunaraykupas tukurka. ¹⁸Chasna kashpan ama yuyariychichu Yaya Diospa wichushkan israel masinikunamanta ashwan ali kanaykichita. Ama yuyariychichu kankuna Yaya Diospa runankuna tukushkaykichirayku ñukanchi israel runakunamanta paypa runankuna sinchikuchiy tukushkanchita. Yuyariychi kaspipa ramanka sapinta mana wiñachinanta. Ashwan paypa sapinmi ramankunata wiñachin.

¹⁹Kankunaka yuyarinkichichari Yaya Dioska ñukanchi ali kananchita rikushpan israel runakunata wichushka ñukanchitana akllananpa nishpa. Ama chasna yuyariychichu. ²⁰Shuti Yaya Dioska chay israel masinikunata sakishkami, Jesukristuta mana kirishkankunarayku. Kankunataka Jesukristuta kirihushkaykichirayku Yaya Dioska runankunata rurashka. Chasna kashpanpas ama yuyariychichu kankuna kikinmanta ali kanaykichita, ashwan Yaya Diosta manchashpa alita kasushpa kawsaychi. ²¹Yaya Dios kikin ñukanchi akllashkan israel runakunamanta Jesukristuta mana kirikkunata

paymanta anchuchirka. Chasna kashpan ashwan kankunataka paymanta anchuchinkami mana payta kasushpaykichika. ²²Rikuychi, Yaya Dioska runakunata yapa yuyak kashpanpas paypas kastigakmi kan mana payta kirikkunataka. Ñukanchi israel runakunamanta mana payta kirikkunataka kastigarkami. Kankunataka shutipa payta kirihushkaykichita rikushpanmi llakichirka. Chayrayku payta kirishpalla katiychi paypas kankunata yuyashpalla katinanpa. Payta sakishpaykichika kankunatapas wichunkami. ²³Ñukanchi israel runakunamanta Jesukristuta mana kirikkuna paytana kirishpankuna Yaya Dioska paykunata mushumantami runankunata ruranka. Yaya Dioska atipan chay sakishkan runakunata kutikashka paypa runankunata rurana. ²⁴Kuti kankunata yuyachini. Kankuna mana israel runakuna kashpaykichipas Jesukristuta kirishpaykichi Yaya Dioska kankunata runankunatami rurashka, imashnami sachapi wiñak kaspipa ramanta pitishpa ali tarpu kaspipi ratachishpa watashkata-shina, maykanmi nima shuk tarpupa amun rurama. Chasna kankunawa rurashpan Yaya Dios ashwan israel masinikunata payma kutishpankuna kushikushpa kutikashka runankunata ruranka, ali tarpumanta pitishka ramakunata kuti kikin kaspinpillata ratachishpa watashkatashina.

Yaya Diosmi israel runakunatapas kishpichinka

²⁵Wawkikuna panikuna, munanimi Yaya Diospa yuyayninta ñawpa pakalla kashkata kunanka alita yachanaykichipa, mana yuyarinaykichipa mana kirik israel runakunamanta pasa kanaykichita. Rikuychi, achka israel masinikunaka Jesukristuta manara

kirinkakunachu, tukuy chay Yaya Diospa kayanan mana israel masikichikuna Jesukristuta kirinankunakama. ²⁶Chasna achka mana israel masikichikuna Jesukristuta kirihushpankuna tukuy israel masinikuna payta kirishpankuna Yaya Dioska paykunatapas uchankunamanta llakichishpan kishpichinka. Kasnami killkarishka kan: Chay Jerusalén llaktamanta shuk kishpichik shamunka yaya rukunchi Jakob wañupa miraymanta runakuna mana alita rurashkankunata pichananpa. ²⁷Chasna uchata rurashkankunata chay kishpichik pichashpanmi uchankunamanta llakichishpayni pichasha nishkaynita paktachisha nishpami Yaya Dioska rimarka.

²⁸Achka israel masinikuna chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta mana munashkankunaraykumi Yaya Diosta piñarirkakuna. Chasna mana munashkankunaraykumi *Kristumanta yachachikkunaka kankunama paktashkakuna Kristupa kishpichishkan runankuna tukunaykichipa. Chay israel masinikuna Yaya Diosta piñarik kashpankunapas payka ñawpa yaya rukunchi wañukunata akllashkanraykumi paykunataka munahunlla. ²⁹Yaya Dioska akllashkan runakunataka manami sakinchu. Llakichinanpa rimashkantaka paykunapi paktachinkami. ³⁰Ñawpa kankunaka Yaya Diosta mana kasushpachu kawsapayarkankichi. Kunanka israel masinikuna mana Yaya Diosta kasushpankunami payka kankunatana llakichihun. ³¹Kunankamami chay israel masinikunaka Yaya Diosta mana kasunayanahunchu. Paykuna mana kasunayashpankunami Yaya Dioska kankunata llakichishka. Shuk puncha

paykuna kuti Yaya Diosta kasushpankunami payka kankunataashina paykunatapas llakichinka. ³²Yaya Dioska tukuy runakunatami sakishka payta mana kasushpa kawsananchipa. Chasna kawsahushkanchita mana sakinata atipashpanchi Yaya Dios munarka ñukanchi israel runakunata, kankuna mana israel runakunatapas llakichishpalla kishpichinata.

³³Maytukuy yachayyutaya Yaya Dioska. Payka tukuyta yachak, tukuyta asirtakmi. Manami nima pi atipanchu yuyayninkunata yachanata. Nima pi atipanchu asirtanata ruranankunata.

³⁴Kasname killkarishka kan:

¿Pita atipan Yaya Diospa yuyayninta riksinata? ¿Pita payta yachachirka imatami ruranan tiyan nishpa? Nima pi.

³⁵Chaymantapas kasname killkarishka kan:

¿Pita payta shuk imata kushka chaymanta tapushpan kutichinanpa nishpa? Nima pi.

³⁶Yaya Diosmi tukuy ima tiyashkaku-nata rurarka. Pay munashkanraykulla tukuy chay tiyashkakunaka kunankama tiyan. Tukuyta rurarka payllapa kananpa, payllata kushichishpa kawsananpa. Chayrayku akuychi tukuy uras Yaya Diosllata kushichishpa kawsashunchi. Chasna kachun.

**Jesukristuta kirikkuna Yaya Diospa
munashkanllata rurashpa
kawsanahuchun**

12 ¹Wawkinikuna paninikuna, Yaya Dios kankunata llakichishkanrayku kankuna kikinta kawsata payta kuriychi kawsanaykichikama tukuy shunkuykichimanta pacha paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa. Chasna rurashpa Yaya Diosta kushichiychi. Chasna munashkanta

rurashpa payta kushichishpanchilla Yaya Dioska kushikun. ²Ama kawsaychichu Yaya Diosta mana kasuk runakunashina. Ashwan Yaya Diospa yuyarihushkantashina alikunallata yuyarinata munashpa payta tapuychi yuyaynikichita mushuyachinanpa. Chasna Yaya Diosshina yuyarishpaykichika paypa munashkantami asirtankichi. Yaya Dioska munanmi ashwanta ashwanta alikunallata rurashpa kushikushpa payllata kushichinaykichipa.

³Yaya Dioska ñukata yuyawashpanmi akllawashka kankunata yachachinaynipa. Chayraykumi tukuy kankunata rimani, ama kankuna kikinmanta yuyariychichu kanaykichimanta ashwan kanaykichita. Ashwan shutipa kanaykichillata yuyariychi, imashnami Yaya Dios kankunata atipachishka payta kirishpa alikunata ruranaykichipa.

⁴Rikuychi, shuklla aychayu kashpanchipas achka imanchikunami tiyan, umanchi, makinchi, chakinchi, ñawinchi, shiminchi, rinkrinchi. Tukuy chay imanchikunaka chikan chikantami ruranahun. ⁵Chasnallatatami ñukanchikunapas kanchi. Achka runakuna kashpanchipas *Kristuta katihushkan-chiraykumi shuk aychashinalla kanchi. Chasna shuk aychashinalla kashpanchipas chikan chikanta ruranata atipak kashpanchi shukwa shukwa parihu yanapanakushpa kawsananchi tiyan.

⁶Yaya Dios kikin munashpanmi ñukanchikunata karan shukta shukkunamanta chikan chikanta atipachirka. Chasna kashpanmi shuk ñukanchikunata yachayta kushka paypa shiminta rimananchipa. Chasna yachayninta kushpanmi payta kirishpa runakunata shiminta rimananchi tiyan. ⁷Shuk ñukanchikunata Yaya Dios yachayninta kushka shukkunata yanapananchipa.

Chasna kashpanka alita paykunata yanapananchi tiyan. Shuk ñukanchikunata Yaya Dios yachayta kushpan alita yachachinanchipa, alita yachachinanchi tiyan. ⁸Yaya Dios shuk ñukanchikunata yachayta kushpan kirik masinchikunata sinchikuchinanchipa, alita shuk runakunata sinchikuchinanchi tiyan. Yaya Dios shuk ñukanchikunata imakunata kushpan shukkunata yanapananchipa, mana mitsashpa ali shunkuwa yanapananchi tiyan. Shuk ñukanchikunata Yaya Dios yachayta kushpan kirik masinchikunata kamachinanchipa, ali yuyaywa kamachinanchi tiyan. Yaya Dios shuk ñukanchikunata yachayta kushpan parisihushkakanata yanapananchipa, paykunata yuyashpa kushilla yanapananchi tiyan.

**Kristuta kirikkuna alita
ruranankunamanta yachachin**

⁹Wawkikuna panikuna, *Kristuta kirikkuna kashpaykichi shukwa shukwa shutipa yuyanakushpa kawsaychi. Tukuy mana ali ruranakunataka chiknishpa ama ruraychichu. Ashwan alikunallata rurashpa kawsaychi. ¹⁰Yuyanakup wawkikunashina shukwa shukwa sumakta yuyanakushpa kawsaychi. Kirikpura karan shuk kirik masinkunamanta alita yuyarishpa kawsachun ñukamanta alimi nishpa.

¹¹Alikunata ruranata ama killaychichu. Tukuy shunkuykichimanta pacha kushikushpa Amunchi Jesukristuta kasushpa kawsaychi. ¹²Kushikushpa chapaychi Jesukristuwa pakta kawsak rinaykichita. Parisihushpaykichipas payllapi sinchikuychi. Tukuy uras mana sampayashpa Yaya Diosta mañaychi.

¹³Yaya Diosta kasuk masinchikunapa munashkankuna pishishpanka yanapaychi. Maykan Kristuta kirik runakuna kankunata pasyanapa shamushpanka kushilla wasikichipi yaykuchiychi.

¹⁴Ama kankunata parisichik runakunata piñariychichu. Ashwan paykunata rimaychi Yaya Dios kankunata yanapashpa kushichichun nishpa.

¹⁵Shuk runakuna kushilla kahushpankunaka kankunapas kushilla paykunawa pakta kaychi. Shuk runakuna llakiywa wakahushpankunaka kankunapas llakirishpa paykunawa pakta wakaychi. ¹⁶Kankunapura parihi shuk yuyayllawa kawsaychi. Ama shukkunamanta pasa tukunayaychichu. Ashwan maykankunami runakunapa rikushkanpi mana valikshina kanahun, paykunata alita yanapak kaychi. Ama yuyariychichu kankunalla tukuymanta ali yachak kanaykichita.

¹⁷Shuk runa kankunata mana alita rurashpanka ama kankunapas payta chasnallatata ruraychichu. Ashwan alikunallata ruranata munaychi tukuy runakuna yachanankunapa Yaya Diospa wawankuna kanaykichita. ¹⁸Shuk runakuna kankunata piñachihushpankunaka ama piñariychichu. Tukuy runakunawa kushilla kawsaychi. ¹⁹Wawkinikuna paninikuna, shuk runakuna kankunata parisichishpankunaka ama paykunata rantipaychichu. Ashwan chasnalla sakiychi Yaya Dios paykunata kastigananpa. Kasnami Yaya Dios ñawpa killkachishkanpi riman:

Ñukami tukuy mana alita rurak runakunawa rurashkankunamanta alichasha. Ñukami paykunata kastigasha nishpa.

²⁰Chaymantapas kasnami riman:

Kankunata chiknik runakuna yarkahushpankunaka karaychi, upyanayahushpankunaka upyachiychi. Chasna paykunata karashpaykichi upyachishpaykichi paykunaka pinkarinkakunami nishpa.

²¹Shukkuna kankunata millaypata rurahushpankunaka ama yuyariychichu

ñukapas payta millaypata rurashara nishpa. Ashwan Yaya Diospi sinchikushpa ali yuyaywa paykunata kunaychi mana ashwan millaypata rurashpa katinankunapa.

Pablo yachachin apukunata kasunamanta

13 ¹Wawkikuna panikuna, Yaya Dios munashpanmi shuk runa apu tukun. Pay mana munashpanka nima pi atipamachu apu tukunata. Chayraykumi kankunaka tukuy chay kamachik apukunata kasunaykichi tiyan. ²Maykankunami chay apukunata mana kasunahunchu, Yaya Diostami mana kasunahunchu. Chayraykumi paykunaka kastigarishka kankakuna. ³Alita rurak runakunaka manami apukunata manchanahunchu, ashwan mana alita rurak runakunami manchanakuna tiyan kastigarinankunata. Apukunata manchashpa kawsanata mana munashpaykichika alita rurashpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi apukunaka kankunata ali runakuna kanaykichita rimankakuna. ⁴Yaya Dios munashpanmi chay apunchikunataka churashka ñukanchita kuyranankunapa. Kankuna mana alita rurak kashpaykichika paykunata manchanaykichi tiyan. Mana yankachu Yaya Dioska paykunata churashka runakunata kastiganankunapa. Chay apukuna Yaya Diospa kamachishkan kashpankunami mana alita rurak runakunataka kastiganahun. ⁵Chasna kashpanmi tukuy chay apukunataka kasunanchi tiyan. Mana kastiganankunata manchashpanchillachu paykunata kasunanchi tiyan, ashwan kasuna ali kananta yachashkan-chiraykupas.

⁶Chay apunchikuna Yaya Diospa churashkan kashpankunami ñukanchi alita kawsananchipa tarawanahun.

Chayrayku ñukanchi kullkita kunanchi tiyan chaywa tukuyta rurankunapa.

⁷Karan runata imatami kunaykichi tiyan, chayta kuychi. Shuk apu kankunata kamachishpanka tarawanaykichipa, tarawaychi. *Impuestuta paganaykichi kashpanka pagaychi. Apukunata kasuna kashpan kasuychi. Maykantami yuyashpa kushichinaykichi tiyan, payta yuyashpa kushichiychi.

Yuyanakushpa alikunata rurashpa kawsanamanta yachachin

⁸Tukuy liwiskaykichikunata utkalla pagaychi. Liwiskaykichi kullkita pagahushkaykichishina tukuy uras shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanaykichi tiyan. Runa masinchikunata yuyashpanchimi tukuy Yaya Diospa kamachishkankunata paktachinchi. ⁹Kasami Yaya Diospa kamachishkanka riman: Warmiyu kashpaykichika ama shuk warmiwa musayaychichu. Kusayu kashpaykichika ama shuk kariwa musayaychichu. Ama runa masikita wañuchiychichu. Ama shuwaychichu. Ama shukpa imankunata munariychichu nishpa. Chaymanta shuk kamachinakuna ashwan tiyan. Tukuy Yaya Diospa kushkan kamachishkakanaka kayllata yuyachinahun: Runa masikita kan kikitashina yuyay nishpa. Chay shuklla kamachishkata paktachishpanchimi tukuy Yaya Diospa kamachishkankunata paktachinchi. ¹⁰Runa masinchita yuyak kashpanchika manami payta millaypata ruranchichu. Chayrayku runa masinchita yuyashpanchimi alita tukuy Yaya Diospa kamachishkankunata paktachinchi.

¹¹Chayrayku mana sampayashpa Yaya Diospa kamachishkankunata kasuychi. Puñushkashina kahushkaykichimanta likcharyichi. Ña yachankichi Yaya Dios ñukanchita kishpichinan punchaka

kunan ashwan kuchupi kananta, Jesukristuta puntiru kirishkanchi punchamanta. ¹²Yaya Diospa kawsananma rinanchi punchaka ñami paktarihun. Chayrayku manana amsapi kawsakkunashina mana alikunata rurashpa kawsashunchinachu. Akuychi Yaya Diospa munashkanllata rurashpa kawsashunchi. Chasna kawsashpanchimi shuk suntalu wañunakunampa sumakta alicharishkashina kanchi kuntranchi supayta winsinanchipa. ¹³Akuychi punchapishina alita rurashpa kawsashunchi mana nima pi ñukanchimanta millaypata rimanankunapa. Ama machashpa yapa achkata mikushpa kawsashunchichu. Fiestakunapi millaypata rurahushkankunapi ama yaykushunchichu. Ama musayanakushunchichu. Ama piñanakushpa kawsashunchichu. Nima runa masinchikunapa imankuna tiyashkanta munarishpa, nima paykunawa parihuyayashpa kawsashunchichu. ¹⁴Sakiychi Amunchi Jesukristu tukuyupi kankunata yuyachinanpa pay kawsashkanshina kawsanaykichipa, munashkanta rurashpa. Ama munaychichu kankuna kikinpa mana ali munashkaykichita rurashpa kawsanata.

**Pablo yachachin mana
munananchipa tukuy kirikkuna
chasnalla rurashpa
kawsanankunapa**

14 ¹Wawkikuna panikuna, shuk kirik masinchi manara alita Jesukristupi sinchikuhushpanka ama paywa yanka rimanakuychichu. Ashwan payta yuyashpa kayaychi kankunawa parihu tantarinanpa. ²Rikuychi, shuk kirik masinchikunaka tukuy ima mikunankunata alimi ninahun. Shukkuna manara yapa alita Jesukristupi sinchikukunaka manami

aychata mikunahunchu. Paykunaka tarpu pankakunallata tarpu muyukunallata mikunahun. ³Yaya Dioska tukuy aychata mikuk runakunata, mana aychata mikuk runakunatapas chasnallami yuyan. Chayrayku tukuy aychata mikuk runakuna kashpaykichika ama chay mana aychata mikuk runakunata rimaychichu manami alitachu rurahunkichi nishpa. Chaymanta aychata mana mikuk runakuna kashpaykichika ama tukuy aychata mikuk runakunata rimaychichu manami alitachu rurahunkichi nishpa. ⁴Karan shuk Yaya Diospa kamachinan kashpanchi ¿pi kanaykitata yuyarinki paykunata chasna rimanaykipa? Yaya Diosllapa kashpankuna paylla atipan rimanata, alitachu ruranahun manachu nishpa. Payllami tukuyta atipak kashpan runankunata yanapanka alillata rurashpa kawsanankunapa.

⁵Shuk kirikkunaka yuyarinahun kay punchami ali kan tantarishpa Yaya Diosta kushichinanchipa nishpa. Shukkunaka yuyarinahun karan puncha tantarinanchi tiyan Yaya Diosta kushichinanchipa nishpa. Chasna chikanta yuyarishpanchipas karan ñukanchikuna imashnami yuyarinchi, akuychi chasnalla Yaya Diosta kushichishunchi. ⁶Jesukristuta shuk kirik masinchika shuk punchakunalla Yaya Diosta kushichinayashpanka chasna kushichichun. Jesukristuta shuk kirik masinchika Yaya Diosta kushichishpan tukuy imata mikushpanka payta agradesishpa mikuchun. Shukka mana tukuy imata mikushpanka Yaya Diosta kushichinanpa, mana mikuchun. Paypas Yaya Diosta agradesinmi.

⁷Nima maykan ñukanchi kikinrayku kawsanchichu, nima maykan ñukanchi kikinrayku wañunchichu. ⁸Kawsara kahushpanchika Amunchi Jesukristuta

kushichinanchipa kawsanchi. Wañushpanchika Amunchi Jesukristuta silupi kushichinanchipa wañunchi. Chasna kashpanmi kawsa kahushpanchi wañushka kahushpanchipas Amunchi Jesukristullapa kanchi. ⁹*Kristuka wañurka, wañushkanmanta kuti kawsarimurka wañushkakunata kawsakunatapas kamachik kananpa.

¹⁰Shuk puncha tukuy ñukanchikuna Yaya Diospa puntanpi shayarik rinanchi tiyan payka ñukanchita rimananpa, alitachu manachu alita rurashkanchi nishpa. Chayrayku nima maykan Yaya Diosta kirik masinta rimachun kanka manami alitachu Yaya Diosta kasunki nishpa. Nima maykan kirik masinmanta yuyarichun mana valik kananta. ¹¹Chasnallatatami Yaya Dioska ñawpa killkachishkanpi riman:

Ñukalla rimashkaynita paktachik
kawsa Yaya Dios kashpaynimi
rimani: Tukuy runakunami
shuklla tukuyta kamachik
kanaynita riksishpankuna
puntaynipi kunkurinkakuna.
Tukuymi yapa ali kanki nishpa
kushichiwankakuna.

¹²Chasna killkarishka kashpanmi yachanchi, tukuy runa pay kikin rurashkanmanta Yaya Diosta rimanan tiyan.

**Pablo yachachin kirik masinchipa
yuyayninta mana
pantachichinanchipa**

¹³Yaya Dios ñukanchita tukuy rurashkanchikunamanta tapunanta yachashpanchi amana ñukanchi kirikkunapura washanchanakushpa kawsashunchinachu, payka manami alitachu kawsahun nishpa. Ashwan karan shuk kankuna yuyariychi alikunallata rurashpa kawsanaykichipa, kirik masinchikunata mana uchata rurachinaykichipa.

¹⁴Ñukaka Jesukristuta kirik kashpaynimi alita yachani tukuy mikuna aycha ali kananta mikunanchipa. Chasna kashpanpas shuk kirik masinchikuna yuyarinahun, Yaya Dios mana munanchu ñukanchi shuk aychakunata mikunanchipa. Mikushpanchika uchatami ruranchi nishpa. Chasna yuyarik runakunaraykuka mana alichu kan chay aychata mikunankunapa. ¹⁵Chasna kashpan mikuhushkaykichiuwa shuk kirik masikichita pantachichishpaykichika manami payta yuyahunchichu. Yuyariychi *Kristuka chay wawkiraykupas wañushkanta. Chayrayku ama munaychichu mikushkaykichiranti payka Jesukristumanta anchurinanpa. ¹⁶Chayra kirik masikichi chasna aychata mikuhushkaykichirayku kankunamanta millaypata rimashpankuna chay aychataka ama mikuychichu. ¹⁷Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsashpanchika manami mikunallapi upyanallapi yuyarishpa kawsanchichu. Ashwan Yaya Diospa Espiritun yanapashpan alillata rurashpa, kushikushpa, shukwa shukwa yuyanakushpa kushilla kawsashunchi. ¹⁸Chasna Kristullata kasushpa kawsashpanchimi Yaya Diosta kushichishpa kawsanchi. Runa masinchikunapas rimankakuna alitami paykunaka rurahunkuna nishpa. ¹⁹Chayrayku akuychi tukuyta rurashunchi shukwa shukwa yuyanakushpa kushilla kawsananchipa. Chaymantapas akuychi sinchikuchinakushpa kawsashunchi ashwanta ashwanta Jesukristuta kirishpa kawsananchipa. ²⁰Yachanchi tukuy mikunakuna Yaya Diospa rikushkanpi ali kananta. Chasna ali kashpanpas shuk kirik masiki yuyarima mana ali kananta shuk shuk aychakunata mikunanpa. Chayta mikushpanka payrayku ucha

kan. Chayrayku ama mikushkaykichiwa yuyayninta pantachichiyichichu. Chasna rurashpaykika payka manana kirinkachu Yaya Diosta. ²¹Chayrayku chasna aychakunata ama mikuychichu, ama *vinuta upyaychichu, nima shuk imata ruraychichu, maykanwami kirik masikichipa yuyayninta pantachichinkichi. ²²Yaya Diospa rikushkanpi ali kanata yuyarishkaykichita shunkuykichillapi wakaychaychi Yaya Dioslla yachananpa. Shuk runa rurahuskanta ali kanata yuyarishpanka kushillami kanka. ²³Ashwan maykanpas yuyarishpan manachari alichu chay aychata mikunaynipa nishpa, chayta mikushpanka mana alitachu ruran, mana kirishkanrayku chay mikuna ali kananta. Kirishpanchi rurahushkanchika mana ali kananta, chayta rurashpanchika uchami kan.

Kristuta kirikkunapura alita yanapanakunanmanta riman

15 ¹Wawkikuna panikuna, ñukanchi Jesukristuta alita kirik kashpanchi chay manara yapa alita kirihukkunata yuyashpa yanapananchi tiyan. Mana ñukanchi kikin ali kananta yuyarishkanchillata rurashpa kawsashunchichu. ²Karan ñukanchikuna akuychi rurashkanchiwa runa masinchikunata kushichishpa yanapashunchi, chaymantapas sinchikuchishunchi ashwan alita Jesukristuta kirinankunapa. ^{3*}Kristupas manami munarkachu pay kikinllata kushichinata. Ashwan Yayan Diosta kushichishpa kawsashkanraykumi runakuna payta chiknishpa kamirkakuna. Kasnami Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi Jesukristumanta riman:

Yaya Dios, chiknik runakuna kanta asichishpa millaypata rimash-

pankuna ñukata parisichiwana-hun nishpa.

⁴Tukuy ñawpa Yaya Diospa killkachishkanka ñukanchita yachachinanpami killkarishka kan. Chay tukuy killkachishkanwa Yaya Dioska ñukanchita sinchikuchin parisishpanchipas alita payta kasushpa kawsananchipa, chaymantapas wiñaypata paywa kawsak rinanchita chapananchipa.

⁵Yaya Dios ñukanchita yanapak kashpan mana sakishpa katinanchipa, chaymanta llakirishkakunata sinchikuchik kashpan kankunata yanapachun Jesukristushina shuk yuyayllawa yuyanakushpa kawsanaykichipa.

⁶Chasna kawsashpaykichimi tukuy kankuna parihulla Amunchi Jesukristupa Yayan Diosta kushichinkichi tokuymanta yapa alimi kanki nishpa.

Yaya Dioska Pablota rimarka Kristumanta yachachinanpa mana israel runakunata

^{7*}Kristu ñukanchita imashna kahushpanchipas yuyashpan kayashkanshina, chasnallata kankunapas yuyanakuychi. Chasna yuyanakushpa kawsaychi Yaya Diosta kushichinaykichipa. ⁸Alita uyawaychi. Kristuka shamurkami ñukanchi israel runakunata yanapananpa. Chasna yanapashpanmi Yaya Dios chay ñawpa yaya rukunchi wañukunata yanapananpa rimashkanta paktachirka. Chasna Kristu Yaya Diospa rimashkanta paktachishpanmi yachanchi Yaya Dios tukuy rimashkanta alita paktachik kananta. ⁹Chaymanta Kristuka shamurkami kankuna mana israel runakunatapas yanapananpa. Chasna yanapashpanmi Yaya Diosta kushichinkichi kankunata llakichishkanrayku. Ñawpa yaya rukunchi atun apu David wañuka Yaya Diosta rimashkanka kasnami killkashkanpi riman:

Ñukaka mana israel runakunawa
pakta kanta kushichisha.
Paykunawa pakta kushikushpa
kanta atunyachishpa takisha
nishpa.

¹⁰Chaymanta Moisés wañupa rimash-
kanka kasna killkarishka kan:

Kankuna mana israel runakuna,
ñukanchi Yaya Diospa akllash-
kan israel runakunawa pakta
kushikuychi nishpa.

¹¹Chaymanta kasnami Salmos killkapi
riman:

Tukuy llaktakunapi kawsak
runakuna Yaya Diosta kushi-
chiychi nishpa.

¹²Isaias wañupas kasnami killkarka:

Shuk kuchushka kaspi ankumanta
kuti wiñahukshina Isai shutiyu
runa wañupa miraymantami
shuk kamachik runa tiyanka.
Payka tukuy allpapi kawsak
runakunata kamachik kanka.
Chay mana israel runakunaka
paypi sinchikunkakuna ñukan-
chita kishpichinka Yaya Diospa
kastigananmanta nishpa.

¹³Tukuy rimashkanta paktachik Yaya
Diospami kankunarayku mañahuni
kankuna Jesukristuta kirikkunata
yanapananpa, sumakta kushikushpa
mana piñanakushpa kushilla kawsanay-
kichipa. Yaya Dios kankunata
Espiritunwa yanapachun ashwanta
ashwanta tukuy rimashkanta paktachi-
nanta kirinaykichipa.

¹⁴Wawkinikuna paninikuna, yachani
kankuna ali shunkuyu runakuna
kanaykichita. Alitami Yaya Diospa
rimashkanta yachankichi. Chasna
kashpaykichimi alita yachankichi
shukwa shukwa sinchikuchinakunata.

¹⁵Chasna alita yachashpaykichipas
yachachishkaynita mana kunkarinayki-
chipami, yuyarishkaynita mana

pakashpa kuskata rimashpa kay kartata
kankunarayku killkahuni. Yaya Dios
yuyawashpan kamachiwashka
kankunata yachachinaynipa. ¹⁶Chasna
paypa kamachishkan kani kankuna
mana israel runakunata Yaya Diospa
suma ali shiminta Jesukristu runaku-
nata kishpichinanmanta yachachinay-
nipa. Yaya Diospa Espiritunwa kankunata
yanapashpan Kristuta kirikkuna
kankichi. Chasna kashpaykichimi ñuka
kankunata Yaya Diospa puntanpi shuk
suma imata kunayahushkaynitashina
churashpayni payka kankunamanta
sumakta kushikunka.

¹⁷Kristu Jesusta kirik kashpaynimi
pay yanapawashka kankunata yanapa-
naynipa. Ñuka kankunata yanapash-
payni kirishkaykichirayku Yaya Diospa
puntanpi sumakta kushikushami.

¹⁸Kristu rurashkaynikunapi mana
yanapawama karka, nima shuk
rurashkaynimanta atipaynimachu
rimanata. Paymi ñukata yachayta
kuwashka kankunata ali rurashkayniwa
rimashkayniwa yachachinaynipa,
kankuna mana israel runakunapas payta
kirishpaykichik Yaya Diospami kasunayki-
chipa. ¹⁹Chasna Yaya Diospa
Espiritunpa yachayninllawa nima ima
uras rikushkaykichita, suma mana
atipaypakunata rurashkaynita
rikushpaykichik achka kankuna mana
israel runakuna Kristuta kirishkankichi.
Chasnami Jerusalén llaktamanta pacha
tukuy karu llaktakunapipas Iliria allpapi
kahuk llaktakunapi paktanaynikama
chay suma ali shimita Kristu runakunata
kishpichinanmanta tukuy parti
yachachishkani. ²⁰Maypimi manara
nima maykan runa chay suma ali
shimita Jesukristu runakunata
kishpichinanmanta yachachishka, chay
llaktakunapimi ñukaka munani
yachachinata. Shuk yachachik masini

Kristumanta yachachishka llaktakunapi ñukaka manami rinayanichu yachachinapa, mana shukpa tarawanapi satirinaynipa. ²¹Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi kasnami riman:

Maykankunami nima shuk kuti
Yaya Diosmanta yacharkakunachu, paykunami kunanka payta riksinkakuna. Maykankunami nima ima uras paymanta uyarkakunachu, paykunami uyankakuna nishpa.

Pablo Roma llaktama rinayashkanmanta riman

²²Achka llaktakunapi Yaya Diospa shiminta yachachihushpaynimi yapa munashpaynipas mana atiparkanichu kankunama rinata. ²³Kunanka ñami paktachishkani Yaya Diospa shiminta yachachinata kay llaktakunapi. Achka watakunami yapa munashkani kankunata pasyak rinata. ²⁴Chayrayku España allpama rishpayni yuyarihuni rihushkaynipi kankunata rikuk rinaynita. Chaymanta shuk punchakunata kushikushpa kankunawa kahushpayni munani kankuna yanapawanaykichipa España rinaynipa.

²⁵Manara kankunama rishpaynira Jerusalén llaktama risha chaypi *Kristuta kirik masinchikunata yanapaynipa. ²⁶Masedonia allpapi, Akaya allpapi kawsak kirik masinchikunami munanahun chay Jerusalén llaktapi Yaya Diosta kirik nima imayu runakunata yanapanata. Chayraykumi paykuna kikin munashpankuna tantachihunkuna shuk ofrendata chay mana imayu wawkinchikunama kachanankunapa. ²⁷Jerusalén llaktapi Kristuta kirik israel masinikunami tukuy parti mana israel masikichikunata yachachishpankuna Jesukristuta kirishkakuna. Chasna kashpan Kristuta kirik israel masiniku-

nata agradesishpa ali kan shuk ofrendata kachashpa yanapanankunapa, paykuna kikin munashkankunashina. ²⁸Ñuka chay kirik masinchikunata Jerusalenpi chay tantachishka ofrendata kushkayniwashami España risha. Chasna España rihushpaynimi kankunata rikunata munani. ²⁹Alita yachani, kankunama rishpaynika Kristu tukuy imapi alita yanapawanata.

³⁰Wawkikuna panikuna, Amunchi Jesukristu ñukanchita yapa yuyashpan chaymantapas Yaya Diospa Espíritu ñukanchita yanapashpan shukwa shukwa yuyanakunchi. Chayrayku kankunata tapuni ñukawa pakta yapa sinchita Yaya Diosta mañanaykichipa, pay ñukata sinchikuchiwanapa.

³¹Mañapaychi Judea allpapi Kristuta mana kirik runakuna mana wañuchiwanankunapa. Chaymantapas mañaychi Jerusalenpi Kristuta kirik masinchikuna paykunarayku apahushkayni ofrendata alita apinankunapa. ³²Chasna Jerusalemanta alilla kutimushpayni Yaya Dios munashpanka kushilla kankunapi paktasha chaypi samanaynipa.

³³Mañahunimi kushilla kawsayta kuk Yayanchi Dios tukuy kankunawa kananpa. Chasna kachun.

Pablo kirikkunata saludan

16 ¹Wawkikuna panikuna, paninchi Febe kankunata pasyananpa rishpan alita yaykuchiychi. Payka Senkrea llaktapi Jesukristuta kirik masinchikunata yanapakmi kan. ²Imashnami shuk Yaya Diosta kirikkunata yuyanichi, chasnallatata chay paninchita Yaya Diosta kirik kashpan kushilla kayaychi. Chaymantapas payta yanapaychi tukuy ima munashkanpi. Payka Yaya Diosta kirik masinchikunatami achkata yanapashka, ñukatapas achkatami yanapawashka.

³Chaymanta saludapaychi *Kristu Jesuspa shiminta yachachinata yanapawak paninchi Priskata, kusan Akilata-pas. ⁴Paykunami yapa parisirkakuna ñukata wañuchina kahushkankunamanta kishpichiwanankunapa. Chayraykumi achkata agradesini paykunata. Manami ñukallachu agradesini, ashwan tukuy mana israel masikichi kirikkunapas achkatami paykunata agradesinahun. ⁵Chaymanta saludapaychi Priskapa Akilapa wasinpi tantarik kirikkunatapas. Saludapaychi munashkayni wawkini Epenetota. Payka Asia allpapi Kristuta puntiru kirik runa kashka. ⁶Saludapaychi paninchi Mariata, payka achkatami tarawashka kankunata yanapananpa. ⁷Chaymantapas saludapaychi chay ishkay israel masinikunata Andronikota Juniastapas. Paykunaka karselpi churay tukushka masinikuna karkakuna. Tukuy kirikkunapa yapa yuyashkankuna *apostolkunami kanahun. Ñukamanta puntiru Kristuta kirikkunami kanahun. ⁸Amunchi Jesukristuta kirik munashkayni wawkini Amplatotapas saludapaychi. ⁹Chaymanta Yaya Diospa shiminta yachachik wawkinchi Urbanota saludapaychi. Chay yapa yuyahushkayni wawkinchi Estakistapas saludapaychi. ¹⁰Wawkinchi Apelestapas saludapankichi. Payka Kristuta katihushkanrayku achkata parisishka. Parisihushpanpas Kristuta kirishpalla katihun. Chaymanta Aristobulopa ayllunkunatapas saludapaychi. ¹¹Israel masini Herodionta saludapaychi, chaymantapas Narsisopa ayllunkunamanta Amunchi Jesukristuta kirikkunata saludapaychi. ¹²Chaymanta paninchikuna Trifenata Trifosatapas saludapaychi. Paykunaka Amunchi Jesukristupa munashkanta rurashpa tarawahunkuna. Chasnallata yuyashkanchi paninchi Persidata saludapaychi.

Paypas Amunchi Jesukristuta sirvishpa sinchita tarawashkami. ¹³Amunchi Jesukristuta alita kirik Rufota saludapaychi, paypa mamantapas. Mamanka ñukapa mamaynishinami kan. ¹⁴Chasnallata saludapaychi Asinkritota, Flegonteta, *Hermesta, Patrobasta, Hermasta, chaymanta tukuy paykunawa tantarik kirik masinchikunatapas. ¹⁵Filologota, warmin Juliata, chaymanta Nereota, panintapas, Olimpasta, chaymanta tukuy paykunawa tantarik Amunchi Jesukristuta kirikkunatapas saludapaychi.

¹⁶Kankuna kirikpura shukwa shukwa yuyanakushpa saludanakuychi. Tukuy kaypi kawsak Kristuta kirikkuna kankunarayku saluduta kachanahun.

Pablo yachachin yanka llulla shimikunata mana kasunanchipa

¹⁷Wawkinikuna paninikuna, alita uyawaychi kankunata rimashkaynita. Tiyana shuk runakuna ali yachachishkaynimanta chikanta yachachikkuna. Chay yachachishkankunawa kankunapa yuyaykichita pantachichishpankuna shukwa shukwa piñanakushpa kawsankichi. Chasna yachachikkunata ama uyaychichu, ashwan paykunamanta anchuriychi. ¹⁸Paykunaka manami Amunchi Jesukristuta kasunahuncho, ashwan paykuna kikinpa munanankunallata rurashpa kawsanahun. Mishki uyaypa shimikunawa rimashpankuna mana yapa yachak runakunata llullachinahun. ¹⁹Kankunamanta tukuy runakuna yachanahun alita Yaya Diosta kasushpa kawsahushkaykichita. Chayta yachashpayni yapa kushikuni. Munani kankuna yachakunaykichipa alillata rurashpa kawsanata, mana alikunataka mana ruranykichipa. ²⁰Ñukanchita kushilla kawsayta kuk Yayanchi Dioska manana unayankachu kankunata

atipachinanpa supaykunapa apunta winsishpa winsishpa rihushkaykichipi sumakta winsinaykichipa. Amunchi Jesús kankunata llakichishpan yanapachun.

²¹Chaymanta ñukawa parihu Yaya Diospa shiminta yachachik Timoteo kankunata saludan. Chasnallatata israel masinikuna Lusio, Jasonpas, Sosipaterpas kankunata saludanahun. ²²Ñuka Tersio Pablopá rimashkanta killkak, chaymanta pas Jesukristuta kirik kashpayni kankunata saludani. ²³Gayopas kankunata saludan. Paypa wasinpi kahunchi. Kaypi kawsak kirikkunapas paypa wasinpimi tantarinahun. Kay llaktapi kullkita wakaychak Erastopas kankunata saludan. Chaymanta pas kirik masinchi Cuarto kankunata saludanmi. ²⁴Amunchi Jesukristu tukuy kankunata llakichishpan yanapachun. Chasna kachun.

Yaya Diosta kushichina

²⁵Wawkinikuna paninikuna, akuychi Yayanchi Diosta atunyachishpa kushichishunchi. Paymi atipan kankunata sinchikuchinata mana sampayashpa Jesukristuta kirishpa kawsanaykichipa. Chasnallatata Yaya Diospa suma ali shiminpi Jesukristu runakunata kishpichishkanmanta riman, maykantami kankunata yachachishkani.

Chay shiminpi kunan Yaya Dios ñukanchita riksichishka ñawpa mana riksishkanchita, Wawan Jesukristu wañushkanrayku ñukanchita kishpichishkanta. Manara kay allpata rurahushpanra Yaya Dioska yuyarirka ñukanchita kishpichinanta. Chasna yuyarishpanpas ñawpa payta kasuk runakuna manara alita asirtarkakunarachu imashnami Yaya Dioska ñukanchita kishpichinka nishpa. Kunanka ñami ñukanchita riksichishka. ²⁶Chay wiñaypa kawsak Yaya Dioska chay ñawpa paypa yachayninwa yachachikunata kamachirka killkanankunapa pay ñukanchita kishpichinanta. Kunanka ñukanchita chay ñawpa killkachishkanta alita riksichishka. Chaymanta tukuy allpakunapi kawsak manara Yaya Diosta riksik runakunata pas riksichishka, paykunapas payta kirishpankuna kasushpa kawsanankunapa.

²⁷Jesukristu ñukanchita kishpichishkanrayku akuychi kushichishunchi tukuy uras chay shuklla tukuyta yachak Yayanchi Diosta. Chasna kachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Pablo

PUNTIRU PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA KORINTO LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

1 ¹⁻²Munashkayni wawkinikuna paninikuna, Yaya Dios munashpan Jesukristu ñuka Pablota kachawashka paypa shiminta yachachik kanaynipa. Wawki Sóstenes ñukata yanapawahun kay kartata killkanata tukuy kankuna Korinto llaktapi Yaya Diosta kasukkunarayku. Kankuna Jesukristuta kirishpa kawsashpaykichi Yaya Dios kankunata akllashka paypa wawankuna kanaykichipa, chaymantapas paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa. Chaymanta tukuy maypipas kahuk Jesukristuta mañak runakunaraykupas kay kartata killkahuni. Jesukristu ñukanchikunata paykunatapas alita kamachik kan.

³Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun kushilla kawsanaykichipa.

**Pablo Yaya Diosta agradesin
kirikkunata yanapashkanrayku**

⁴Wawkikuna panikuna, Yaya Diosta tukuy uras agradesini kankunarayku pay kankunata Jesukristuwa yanapashpan aliyachishkanrayku. ⁵Kankuna Jesukristuta kirishkaykichiraykumi Yaya Dioska kankunata Espiritunwa sumakta atipachishka, alita yachachi-

nata yachak, alita paypa rimashkanta asirtak kanaykichipa. ⁶Chasna kashpaykichi yachanchi *Kristumanta kankunata yachachishkaynita alita kirishpa katihushkaykichita. ⁷Chasna alita yachachishkaynita katihushkaykichiraykumi Yaya Dioska tukuy atipachinayashkanta kankunata Espiritunwa atipachirka. Chasna chapahunkichi Amunchi Jesukristu suma atun yachayninwa shamunanta. ⁸Chasna payta chapashpa kawsahushpaykichimi Yaya Dioska kankunata sinchikuchinka alita rurashpa kawsanaykichipa. Chasnami Amunchi Jesukristu shamuhushpan manana nima pi atipankachu millaypata rimanata kankunamanta. ⁹Yaya Dioska tukuy rimashkantami paktachin. Chasna paktachik kashpan munan ñukanchikuna Wawan Jesukristuwa parihu kawsananchipa, pay Amunchi kashkanrayku.

**Pablo yachachin kirikkunapura
mana chikninakushpa chikan
chikan muntun tukunankunapa**

¹⁰⁻¹¹Wawkikuna panikuna, shukkuna Kloepa ayllunkuna rimawashkakuna kankuna piñanakushpa kawsahushkaykichimanta. Chayrayku Amunchi Jesukristu kamachiwashpan kankunata

rimani: Tukuy kirik masikichikunawa parihi yuyanakupha yanapanakupha shuk yuyayllawa kawsaychi. Ama rimanakupha piñanakupha kawsaychi-chu. ¹²Kankunaka mana alitachu yuyarihunkichi. Shuk kankunamanta rimanahun: Ñukanchika Pablopachayachishkantami katihunchi. Shukkunaka rimanahun: Ñukanchika Apolospachayachishkantami katihunchi. Shukkunaka rimanahun: Pedropachayachishkantami katihunchi. Shukkunaka rimanahun: Ñukanchika *Kristupachayachishkanllatami katihunchi nishpa.

¹³Kristuwa shukllashina kashpanchi ¿alichu kama chikan chikan tantarishka kanaykichipa? Manami alichu kan. ¿Ñuka Pablota-chu kruspi klabashpa wañuchiwashkakuna kankunata kishpichinaynipa? Mana, ashwan Jesukristutami chasna wañuchirkakuna. ¿Ñukata kasuk tukushkaykichita rikuchishpachu bawtisarishkankichi? Manami ñukata kasuk tukushkaykichita rikuchishpachu, ashwan Jesukristuta kasuk tukushkaykichita rikuchishpami bawtisarishkankichi. ¹⁴⁻¹⁵Yaya Diosta agradesini ishkay wawkillata bawtisashkaynirayku Krispota Gayotapas. Ñukaka mana munashkanichu kankuna shukkunata rimanaykichipa: Pablo ñukata bawtisawashpanmi ñukaka kankunamanta ashwan ali kani nishpa. Chayrayku nima shukta ashwan kankunamanta bawtisashkanichu. ¹⁶Ari, chaymantapas wawkinchi Estefanaspa ayllunkunata bawtisashkani. Paykunallatami yuyarini bawtisashkaynita. ¹⁷Jesukristuka mana kamachiwashkachuchubawtisaynipa, ashwan kamachiwashkami chay suma ali shimita runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa. Runakunata yachachushpayni mana shuk yachak runashi-

nachu ali shimikunawa yachachini. Chasna yachachinimaka, runakunata arkaynima alita asirtanankunapamaraykumi Kristu kruspi wañushka.

Kristuka Yaya Diospachayaynintami alita rikuchin

¹⁸Jesukristu runakunata kishpichinanpa kruspi wañushkanta yachachishpanchi tukuy nina mana wañukma rihuk runakuna yuyarinahun muspashina yanka rimashkanchita. Ashwan ñukanchikuna Yaya Diospachayachishkanllashkan kashpanchi paywa kawsakinanchipa, chay shimika Yaya Diospachayaynintami rikuchin.

¹⁹Kasna Yaya Dios ñawpachayaynintami killkachishkanpi riman:

Ñukachayachakushka runakunapachayachanankunata kichusha, chasnallatata yuyayninkunatachayachak kichusha nishpa.

²⁰¿Imata valin chay yachayyukuna, tukuy chay yachachikkuna, maykankunamipaykuna kikin yanka nishpachayayninkunamantalla rimanakunahun? Mana valinchu, paykuna mana Yaya Diospachayayninwachayachishkanllashkan runakunarayku. Yaya Dioskachayachishkanllashkan rikuchishka chay runakunapachayayninkunachayachak kashpan munarka runakunachayayninkunallawa payta riksinata. Runakunachayachishkanllashkan rimashpankunapas muspashina yanka rimanahun nishpa, Yaya Dioskachayachishkanllashkan kirikkunallata kishpichinata.

²²⁻²³Ñukanchi israel runakunamanta achkakuna nima ima uras rikushkanchi atun yachaywauranakunata rikunayashpankunapas kankuna mana israel runakunamanta achkakunachayachayta maskashpankunapas

ñukanchika yachachinchi *Kristu kruspi wañushkanmanta. Chasna yachachishpanchi ñukanchi israel runakunamanta shukkunaka rimanahun: Shuk kruspi wañushka runaka Yaya Diospa kastigashkanmi. ¿Imashnataya atipama ñukanchita kishpichinata Yaya Diospa kastigananmantaka? nishpa. Kankuna mana israel runakunamanta achka asichishpa rimanahun: Kristu kruspi wañushkanrayku Yaya Diospa kastigananmanta kishpinchi nishpa rimashpayki muspa runashina rimanki.

²⁴Chasna rimashpankunapas ñukanchi Yaya Diospa kayashkan runakunarayku, israel runakuna, mana israel runakuna kashpanchipas Kristuka kruspi wañushkanmanta kawsarishkanwa rikuchirka Yaya Diospa atun yachayninwa kashkanta. ²⁵Maykanmi runakunarayku yanka nishpa Yaya Diosmanta uyarin, chayka kanmi ashwan suma yachay runakunapa yachayninkunamanta. Maykanmi runakunarayku sampa rikurin Yaya Diosmanta, chayka kanmi runakunapa atipanankunamanta ashwan pasa atipana.

²⁶Wawkikuna panikuna rikuychi, ñukanchimanta mana achka kanchichu yachak, kamachik, achka kullkiyu runakuna. Chasna kashpanchipas Yaya Dios ñukanchita akllashka kishpishka kananchipa. ²⁷Chasna runakunapa rikushkanpi mana yachak runakuna kashpanchipas Yaya Dioska ñukanchita akllashka, chay yachak runakunata pinkachishpan rikuchinanpa, paykuna kikin yachayninkunawa mana kishpinata atipanankunata. Chasna sampa runakuna kashpanchipas Yaya Dioska ñukanchita akllashka kishpishka kananchipa, chay kamachik runakunata pinkachishpan riksichinanpa paykuna kikinpa yachayninkunawa mana kishpinata atipanankunata. ²⁸Yaya

Diosta mana kirik runakunaka ñukanchita chiknishpankuna mana ali runakunachu kankichi nishpa rimashpankunapas Yaya Dioska ñukanchita akllashka kishpichirishka kananchipa. Chayrayku maykankunami yuyarinahun yachak kanankunata, paykunataka Yaya Dios rikuchin mana paykuna kikin yachayninkunawa kishpinata atipanankunata. ²⁹Chayrayku nima maykan atipanchu Yaya Diosta rimanata ñukami yachak kani, mana munanichu yachachiwanaykita nishpa.

³⁰Yaya Dioska ñukanchita kishpichishka Jesukristuwa tantaylla kawsananchipa. Payka ñukanchita yanapan Yaya Diospa shiminta asirtananchipa. Tukuy uchanchikunamanta ñukanchita llakichishpa yanapan paypa munashkanta rurashpa kawsananchipa. Ñawpa mana ali rurashkanchikunarayku kastiganan kashkanchimanta ñukanchita kishpichin manana uchata rurashpa kawsananchipa.

³¹Kasnami Yaya Dios ñawpa killkachishkanpi ñukanchita riman:

Maykanmi yuyarin ñuka kani
ashwan ali shukkunamanta
nishpa, chayka yuyarichun
Yaya Dios tukuyta rurak
kashpan paylla tukuymanta ali
atun kananta nishpa.

**Pablo yachachin Jesukristu kruspi
wañushkanmanta**

2 ¹Wawkikuna panikuna, ñuka kankunama rishpayni mana ñuka kikinpa yachaynitachu kankunata yachachirkani. Nima rimarkanichu ñukaka alita yachachikmi kani nishpa. Ashwan runakunapa mana yachashkan Yaya Diospa rimashkantami yachachinaynipa rirkani. ²Kankunawa kahushpayni kankunata yachachirkani

Jesukristu kruspi wañushpan ñukanchita kishpichishkanta. Chayllatami kankunata yachachirkani. Mana munarkanichu chikanta yachachinata. ³Chasna kankunama rishkayni uras yapa sampa kanaynita musyarkani, imashnashi yachachisha mana yapa rimanata yachakchu kani nishpa. Yapa manchaywa karkani imashi pasawanka nishpa yuyarishpayni. ⁴Chasna yachachihushpayni mana ñukapa yachaynitachu shuk alita rimanata yachakshina kankunata yachachirkani. Ashwan Yaya Diospa Espiritunmi yachayninwa yanapawashpan yachachirkani alita asirtanaykichipa. ⁵Mana munarkanichu runakunapa yachayninkunata uyashkaykichirayku payta kirik tukunaykichipa. Ashwan munarkani kankuna Yaya Diospa yachayninwa payta kirik tukunaykichipa.

**Yaya Diospa Espiritun ñukanchita
yanapashpan alita riksinchi
Yaya Diosta**

⁶Kankuna Yaya Diosta alita kasunata yachakushpaykichika ñukaka ashwan-tami kankunata Yaya Diospa rimashkanta yachachisha. Manami runakunapa, nima kamachik runakunapa yachayninkunatachu kankunata yachachihuni. Chay yachaykunaka shuk ratullami.

⁷Yaya Dioska manara kay allpata rurahushpanra yuyarirka, ñukanchita kishpichishpan silupi paywa kawsananchita. Chasna Yaya Diospa yuyarishkanta nima pi yacharkarachu. Chay manara runakunapa yachahushkantami ñukaka kankunata yachachihuni. ⁸Chay kamachik runakunaka Yaya Diospa yuyarishkanta manami yachanahunchu. Yachanahuma karka, manami chay silumanta shamushka Jesukristuta

kruspi klabashpa wañuchinahumachu karka. ⁹Ashwan ñawpamanta pacha Yaya Diospa killkachishkanpi rimashkashina paktarirka kasna nishkaka:

Yaya Dioska payta alita yuyakkunarayku shuk ali kawsana llaktata rurashka. Chaytaka nima maykan rikushkarachu, nima uyashkarachu, nima yuyarishkarachu nishpa.

¹⁰Yaya Dios Espiritunwami kunanka tukuy chaykunata ñukanchita riksixishka. Paypa Espiritun tukuypi alita riksixik kashpan Yaya Diospa yuyaynintapas alita yachashpan riksixin. ¹¹Mana nima pi yuyayninchitaka atipanchu yachanata, ñukanchi kikinllami yachanchi. Chasnallatami nima pi Yaya Diospa yuyaynintaka yachanchu. Yaya Diospa Espiritunlla paypa yuyaynintaka yachan. ¹²Chay Espiritunta ñukanchikunaka kuy tukushkanchi Yaya Dios ñukanchita yuyashpa kushkanta ñukanchirayku rurashkanta riksixinanpa. Mana kuy tukushkanchichu Yaya Diosta mana kasuk runakunata kamachikpa yuyayninta chay runakuna yuyarishkan-kunashina yuyarinanchipa. ¹³Chasna Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yachachishpanmi tukuy chaykunata runakunata yachachinchi. Mana ñukanchi kikinpa yuyayninchimantachu yachachihunchi. Ashwan Yaya Diospa Espiritun riksixishkantami paypa Espiritunwa kahukkunata yachachihunchi.

¹⁴Chay mana Yaya Diospa Espiritunwa kawsakkunaka manami riksinayanahunchu Yaya Diospa Espiritun riksixishkanta. Paykunaraykuka muspa yuyayyu yanka rimahushkashinami. Mana munanahunchu kirinata, nima atipahanunchu asirtanata. Chaytaka Yaya Diospa

Espiritunwa kawsakkunallami asirtanahun. ¹⁵Ñukanchi Yaya Diospa Espiritunwa kawsakkunami tukuy riksichishkanta alita asirtashpanchi yachanchi maykankunami ali, maykankunami mana alichu Yaya Diospa rikushkanpi. Ashwan ñukanchitaka nima maykan atipanchu asirtanata, Yaya Diospa Espiritun mana paypi kawsashpanka.

¹⁶Ñawpa Yaya Dios killkachishkanpi riman:

Nima pi Yaya Diospa yuyayninta riksinchu. Nima pi atipanchu paytaka yachachinata nishpa.

Paypa Espiritun ñukanchipi kashpanmi ñukanchika *Kristupa yuyayninta riksинchi.

**Pablo riman tukuy ali
yachachikkuna chasnalla
yanapaklla kanankunata**

3 ¹Wawkiyuna panikuna, kankuna *Kristuta kirik runakuna kashpaykichipas manara alita asirtahunkichirachu Yaya Diospa yachachinanta. Manara Yaya Diospa Espiritunta kasunata yachakushpaykichi shuk llullu wawanashina kankichi. Chayraykumi ñukaka kankunata manara tukuy Kristupa yachachiwashkanta atipashkanichu yachachinata, imashnami Yaya Diospa Espiritunta kasuk runakunata yachachini. ²Yaya Diospa rimananka shuk suma mikunashinami. Paypa rimashkanta manara kasuhushpaykichimi shuk chuchuk llullu wawakunashinara kankichi, chay suma mikunata manara mikunata atipak. Chayraykumi manara tukuytarachu kankunata yachachihuni. Manarami atipankichirachu yachakunata. ³Mana ali munanaykichikunata katinkichira. Kankunapura parihuyanayashpa, rimanakushpa, piñanakushpa kawsahunkichira. Chasna

kawsahushpaykichi manarami Yaya Diospa Espiritunpa yuyachishkanchu kankichi, ashwan Yaya Diosta mana kasuk runakunashina kankichira.

⁴Kankunamanta shukkunaka rimankichi ñukaka Pablopá yachachishkanllatami katini nishpa. Shukkunaka rimanahun ñukaka Apolospa yachachishkanllatami katini nishpa. Chasna rimashpaykichimi kankunaka kawsahunkichi mana Yaya Diosta kasukkunashina.

⁵Alita yuyariychi. Ñuka Pablo, chay wawki Apolospas Yaya Diosta kasushpa kankunata yanapak runa masikichimi kanchi. Kankunata yachachishpanchimi kankunapas Yaya Diosta kasuk tukushkankichi. ⁶Yaya Diospa rimashkanka shuk tarpu muyushinami. Kankunapa yuyaykichika shuk ali allpashinami. Ñuka kankunata Yaya Diospa shiminta yachachishpayni shuk muyuta tarpukshinami kashkani. Wawki Apoloska kankunata yachachishpan shuk muyuta wiñananpa yakuwa wichahukshinami kashka. Chasna kashpanchipas Yaya Dioska kankunata asirtachishka paypa rimashkanta. Pay yanapashpanlla shuk wiñahuk muyukunashina kankichi. ⁷Chasna kashpan maykan tarpuk, maykan yakuta wichak kashpanpas mana imachu kan. Ashwan Yaya Diosmi ruran tukuyta, payllami atipan wiñachinata tukuy tarpukunata. ⁸Shukkuna tarpushpankunapas shukkunaka yakuta wichashpankunapas chasnallami kanahun. Yaya Dios shukta kun paypa tarawashkanmanta. ⁹Wawki Apoloska Yaya Diospa shiminta alita yachachik masinimi. Chasna yachachik masini kashpanmi payka ñukawa parihu Yaya Diosta alita kasushpa kawsahun. Kankunami Yaya Diospa chakranshina kankichi. Yaya Diosmi ñukanchita kachashka parihu paypa chakranpi tarawananchipa.

Chaymantapas Yaya Dios shuk wasita rurahukshina kashpan kankuna chay wasihushkanshina kankichi. ¹⁰Ñukaka Yaya Diospa kuwashkan yachaywa Jesukristumanta yachachishpayni shunku orkonkunata alita shayachikshina kani. Ñuka yachachishkayniwasha yachachikkuna pishishkata churakkunashina kanahun. Tukuy yachachik runa yuyarinan tiyan imashnami alita yachachinka. ¹¹Yaya Dioska Jesukristuta kachashka paypa wasinpi orkonkunashina kananpa, payta kasukkuna payllapi sinchikushpa kawsanankunapa. Chasna kashpanmi nima pi atipanchu chikanta yachachishpa rimanata, shukpi sinchikushpa kawsananchi tiyan nishpa.

¹²Kunan Jesukristupi sinchikushpa kawsashpanchipas mana tukuy chasna-lla alikunata rurashpa kawsanchichu. Shukkunaka Yaya Diospa rimashkanta alita kasushpankuna oromanta, aserumanta, yapa chaniyu rumimanta wasinta alita rurahukshinami kanahun. Shukkunaka mana alita kasukkunaka kaspimanta, pintumanta, pankamanta wasinta mana alita rurahukshinami kanahun. ¹³Tukuy rurashkanchikunaka riksirishka kanka imashna kanahun. Amunchi Jesukristu kuti shamuhushpan imashna rurashpa kawsashkanchikunata, imashna yachachishkanchikunata rikushpan rimanka, alitachu manachu rurashkanchi nishpa. Tukuy chay rurashkanchikuna ninapi churay tukushkashina kamay tukunkakuna alichu manachu nishpa. ¹⁴Jesukristupi sinchikuk runapa rurashkankunaka ninapi churay tukushkashina kamay tukushpan ali kananta rikuchishpanka Jesukristuka rurashkankunamanta payta kushichinka. ¹⁵Ashwan shukpa rurashkanka shuk wasi llampu rupashkashina kashpan nima imata kuy

tukunkachu. Paylla kishpichiy tukunka ninamanta kishpishkashina nima imayu.

¹⁶Wawkikuna panikuna yuyariychi kankuna Yaya Diospa wasinshina kanaykichita. Yaya Diospa Espiritun kankunapi kawsahun shuk wasipishina. ¹⁷Shuk runakuna Yaya Diospa wasinta waklichishpankunaka Yaya Dioska paykunata kastiganka, chay wasika paypa kashkanrayku. Chay wasinshinami kankunaka kankichi.

¹⁸Ama kankuna kikinpa yuyaykichipi pantachiriyichichu. Kankuna runakunapa yachashkankunata yachashkaykichirayku yachak kani nishpa yuyarishpaykichi llullachirinkichimi. Shutipa yachak kanaykichipaka runakunapa rikushkanpi mana yachakshina tukunaykichi tiyan. ¹⁹Maykanwami shuk runa yachak tukun runakunapa rikushkanpi chaykunamantami Yaya Dioska riman yanka nishpa kananta. Paypa killkachishkanpi riman:

Maykankunami paykuna kikin yuyarinahun yachak kanankunata, chaykunataka Yaya Dioska chay yachanankunallawa pantachichin paykuna kikin waklichirinankunapa nishpa.

²⁰Chaymantapas riman:

Yaya Dios yachan tukuy yachak kani nishpa yuyarik runakunapa yuyayninkuna yanka kananta nishpa.

²¹Chayrayku nima maykan yuyarichun ñukata yachachiwakka tukuy yachachikkunamanta ashwan alimi nishpa. Tukuy Yaya Diospa churashkan ali yachachikkunaka kankunaraykumi.

²²Tukuy ñukanchi yachachikkunata, ñuka Pablota, Apolosta, Pedrotapas Yaya Diosmi kankunarayku kachashka kankunata yachachishpa yanapananchipa. Chaymanta Yaya Dioska tukuy

ima kay allpapi tiyakta kankunata kushka kankunarayku kananpa. Kawsay, wañuy, kunan pasahushkaykichi, chaywasha pasanaykichi, tukuy shukku-napas, tukuy chaykuna kankunarayku kanahun yanapak kanankunapa.
²³Chasna kashpanpas kankunaka Kristupa kankichi. Kristuka Yaya Diospa Wawanmi. Yaya Dioska tukuyta kukmi kan.

Tukuy ali yachachikkunata chasnalla yuyananchi tiyan

4 ¹Wawkikuna panikuna, *Kristu ñukata, Apolosta, Pedrota kachashka kankunata yanapananchipa, tukuy manara yachashkaykichi Yaya Diospa yuyarishkankunata yachachishpanchi asirtanaykichipa. Chayrayku ñukanchimanta yuyariychi tukuy chay yachachikkunaka chasnalla Kristuta kasuk ñukanchita yanapakkuna kanahun nishpa. ²Chasna Kristupa kamachishkan kashpanchi mana sakishpa paypa munashkanta rurashpa kawsananchi tiyan tukuy runakuna yachananakunapa alita yachachihushkanchita.

³Kankuna chasna, manachu chasna kanaynita rimashpaykichi mana imananchu. Kay allpapi kamachik apukuna chasna, manachu chasna kanaynita rimashpankuna mana imananchu. Nima ñuka kikin rimanichu chasna, manachu chasna kanaynita nishpa. ⁴Yuyarini alillata rurahushkaynita. Chasna kashpanpas mana chayraykuchu Yaya Diospa rikushkanpika ali tukushkani. Amunchi Jesukristullami yachashpan atipan rimanata alitachu yachachihuni manachu nishpa.
⁵Chayrayku manara Jesukristu shamuhushpanra ama yankamanta yuyarishpa rimaychichu kanka mana alitachu yuyarishpa rurahunki nishpa.

Amunchi Jesukristu shamuhushpan paymi alita ñukanchita riksishpan rimanka rurashkanchikuna yuyayninchikuna alichu manachu nishpa. Tukuy pakashka yuyayninchikunata rurashkanchikunata riksik kashpan ñukanchita riksichinka. Alita rurashkanchita yachashpan pay ñukanchita kushichishpa rimanka alitami rurashkanchi nishpa.

⁶Wawkikuna panikuna, tukuy chaykunata kankunata yuyashpa yachachihuni Apolosmanta ñukamantapas yuyachishpa alita asirtanaykichipa. Ama rimaychichu: Pabloka Apolosmanta ashwan ali yachachikmi. Chayrayku Pablollata kasushpa kawsani nishpa. Chasnallatata ama rimaychichu: Apoloska Pablomanta ashwan ali yachachikmi. Chayrayku Apolosllata kasuhuni nishpa. Ñuka kankunata yachachishkani yachakunaykichipa Yaya Diospa rimashkanllata kasushpa kawsanaykichipa. Ama kirik masakichita rimaychichu: Ñukata yachachikka kanta yachachikmanta ashwan alimi nishpa.
⁷Kankunaka mana shukkunamanta ashwan alichu kankichi chasna rimanaykichipa. ¿Manachu yuyarinkichi tukuy ali yachana tukuy charihushkaykichipas Yaya Diospa kushkan kananta? Yaya Dios mana kankunata yanapashpanka mana atipankichichu rurana nima yachanata nima imata. Chayrayku ama kankuna kikinta atunyachiriychichu.

⁸Kankuna yuyarinkichi ña tukuy imata yachak kanaykichita. Yuyarinkichi tukuy munashkaykichita apishkaykichita, chaymanta ña kamachinata atipanaykichita. Ñukanchimanta manana nima imata munankichichu yachakunata. Kushikuynimami kankuna chasna suma yachak ali kamachikkuna tukushka kankichima karka. Chasna

kankichimaka, ñukanchipas kankunawa parihu kamachikkuna tukunchima karka. ⁹Ñukanchi Jesukristupa kachashkan runankunaka mana chasnachu yuyarinchi. Yuyarini Yaya Dios ñukanchita churashkanta tukuy runakunamanta washanirukunataashina, imashami shuk wañuchiy tukunapa kahuktashina. Tukuy runakuna *angelkunapas ñukanchita rikunahun piña animalwa makanakuhuktashina yachanankunapa alitachu manachu Yaya Diosta kasushpa kawsahunchi nishpa.

¹⁰Kristumanta yachachihushpanchi runakuna ñukanchita yanka rimanahun muspa yuyay illa runakunashina kananchita. Kankunataka rimanahun, Kristuta kirishpa kawsashpaykichi yapa ali yachak kanaykichita. Runakunapa rikushkanpi ñukanchika nima imata atipak runakunashinami kanchi. Kankunaka paykunapa rikushkankunapi tukuyta atipak runakunashina kankichi. Runakuna ñukanchita mana yuyanahunchu, kankunataka sumakta yuyanahun. ¹¹Kunankama yarkayta, yakunayayta, churarinanchimanta parisishpa kawsahunchi. Runakuna ñukanchita chiknishpa makanahun. Wasi illashina purishpa kawsahunchi. ¹²Makinchiwa sampayakta tarawashpa kawsahunchi. Chasna kahushkanchita rikushpankunapas shuk runakuna chiknishpa rimanahun mana ali kananchita. Ñukanchi paykunataka ali shunkuwa ayninchi Yaya Dios kankunata yanapashpa kushichichun nishpa. Runakuna chiknishpa ñukanchita makashpankunapas paykunata nima imata ruranchichu. ¹³Pinkachinayashpa mana alikunata ñukanchimanta rimashpankunapas ñukanchika yuyashpa paykunamanta alikunallata rimanchi. Tukuy runakuna ñukanchita wasuratashina rikunahun.

Kunankama tukuy runakunaraykuka tukuyamanta mana valikshina kanchi.

¹⁴Wawkinikuna paninikuna, kankunaka munashkayni wawaynikunashinami kankichi. Chayraykumi chasna rimashpa alita kankunata kunahuni. Mana pinkachinaynipachu chasna rimahuni. ¹⁵Ñuka kankunata yachachishkani Jesukristu chay mana ali rurashkanchikunamanta llakichishpan ñukanchita kishpichinanmanta. Chasna yachachishkaynimanta Jesukristupi sinchikushpaykichi ñukaka kankunarayku yayaykichishina kani. Achka ali yachachikkuna kankunarayku tiyashpanpas ñukallami yayaykichishina kani. ¹⁶Chasna kashkayniraykumi kankunata rimani, imashnami ñukaka alita rurashpa kawsani, chasna kankunapas alita rurashpa kawsaychi nishpa.

¹⁷Chayrayku wawkinchi Timoteota kankunama kachahuni. Paypas munashkayni wawaynishinami, alita yachachikan. Kay wawkinchita kachahuni kankunata yuyachinanpa, imashnami ñuka alita Kristu Jesusta kasushpa kawsahuni nishpa. Kankunata yachachinka tukuy purishkayni llaktakunapi tukuy Jesukristuta kirikkunata yachachishkaynikunata. ¹⁸Shukkuna kankunamanta paykuna kikinlla yachakshina rikurinayashpankuna ñukamanta rimanahun manashi pasyak shamunkachu nishpa. ¹⁹Chasna rimashpankunapas Yaya Dios munashpanka kankunata pasyak rishami. Chasna rishpayni rikusha chay paykuna kikin atunyachirishpa rimak wawkikuna shutipachu manachu Yaya Diospa yachayninwa kahushkankunata rikuchinahun. ²⁰Yachanchi Yaya Diospa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsashpanchika yachayninwa alikunata rurashkanchiwa

rikuchinchi, mana rimashpalla kiparin-chichu. ²¹Kankunama rishpayni ¿imash-nata munankichi ruranaynipa? ¿Kanku-nata asutihukshina sinchi shimiwa rimanaynipachu risha? ¿Kankunata yuyahushkaynita alita rikuchishpa ali shunkuwa rimanaynipachu risha?

**Pablo yachachin mana ali rurak
kirikta kastiganapa**

5 ¹Wawkikuna panikuna, shuk runakuna rimawashkakuna chay llaktaykichipi shuk kirik wawki maman tukuta warminrayku apishkanta. Ñukaka chayta yachashpaynimi yapa llakirishka kahuni. Nima Yaya Diosta mana kirik runakuna chasna millaypata rurashpa kawsanahunchu. ²Chay wawki chasna kawsahushpan yapa llakirishpa pinkarinkichima karka. Chasna rurashkanta rikushpaykichi llakirinayki-chiranti ali kawsaktashina payta kushichinkichi. Chay mana alita rurahuk wawkitaka rimaychi *Yaya Diospa wasinpi manana kankunawa parihu tantarinanpa. ³Ñuka kankunawa mana kahushpaynipas yapami kankunata yuyarishpa kahuni. Amunchi Jesukristu kamachishka kashpayni kankunata rimani: Chay yapa millaypata rurak wawkita kastiganayki-chi tiyan. ⁴Kankuna Amunchi Jesukristuta kasuk kashkaykichirayku tantariychi kwintanaykichipa. Ñukapas yuyaynipi kankunawa kasha. Chasna tantarishpaykichi Amunchi Jesukristumi yachayninwa kankunata yanapanka. ⁵Chasna kashpan chay runata kamachiychi kankunamanta anchuri-nanpa. Pay munashkanshina supayku-napa apunpa munashkanta rurashpa kawsachun yapa parisishpan chay mana alikunata ruranayashkanka tukurinana, Amunchi Jesús shamuhushkan punchapi kishpichiy tukunanpa. ⁶Ñukanchimi

shukkunamanta ashwan ali kanchi nishpa rimashkaykichika mana alichu. ¿Manachu yuyarinkichi shuk uchilla *levadurawa urtiyachishkaka panrayku chapushkanchipi churashka kashpan tukuyta urtiyachinanta? ⁷Chayrayku chay mana ali rurak wawki urtiyachik levadurashina kashpan anchuchiychi kankunamanta shuk wawkikuna mana yuyarinankunapa payshina mana alita runata. Chay runata anchuchishpayki-chi shuk mana urtiyachishka panshina kankichi. Chasna tukunaykichipami Yaya Dioska *Kristuta kachamurka, *Paskua punchakunapi shuk obeha maltashina uchanchiranti wañunanpa. ⁸Chayrayku akuychi Paskua punchaku-napishina alicharishka kishpichiy tukushkanchita yuyarishpa kushiku-shunchi. Imashnami levadurawa urtiyashka chapurishkata wichupayan-chi pan mana urtiyachishkata mikunan-chipa, chasnashina tukuy mana ali rurananchikunata sakishunchi ali yuyaywana alikunata rurashpa, mana llullashpa kawsananchipa.

⁹Shuk kartaynipi ña kankunata rimashkani mana tantarinaykichipa musayaysiki runakunawa. ¹⁰Chasna yachachishpayni mana kankunata rimahunichu tukuy musayaysiki runaku-namanta, tukuy imata munashpa kawsakkunamanta, shuwakunamanta, runa rurashka dioskunata mañakkuna-manta anchurinaykichipa. Chasna kama karka, kay allpamanta llukshinaykichi tiyama.

¹¹Ashwan kankunata rimani chasna runakunawa mana tantarinaykichipa kirikmi kani nishpa rimashpankunaka. Shuk wawkikuna Jesukristuta kirikmi kani nishpa rimashpankunapas musayashpa, tukuy ima tiyashkata munarishpa, runakuna rurashkankuna dioskunata mañashpa, llullashpa,

machashpa, shuwashpa kawsanahun. Chasnakunawa nima mikuhushkaykichipi tantariychichu.

¹²⁻¹³Mana Yaya Diosta kasuk runakuna mana alita rurahushpankuna paykunata nima imata rimaychichu. Yaya Diosmi paykunata rimanka mana alitachu kawsahunkichi nishpa. Ashwan shuk wawki Yaya Diosta alita katihushkanmanta mana alita rurahushpanka payta shuti rimaychi mana chay millaypata rurashpa kawsaynachu nishpa. Chay wawki mana kasunayashpanka kastigaychi. Chayrayku chay rimashkayni millaypata rurakta chawpikichimanta wichuychi.

Kirikkunapura alichanamanta riman

6 ¹Wawkikuna panikuna, ¿imashnataya kankunamanta shukkunaka Jesukristuta kirik masikichiwa shuk imamanta mana alichanata atipashpankuna rimak rinahun Yaya Diosta mana kasuk alichak apuykichita chaypi alichanankunapa? ¿Imaraykutaya mana rimak rinahunchu Yaya Diosta kasukkunata kankunapura alichanaykichipa?

²¿Manachu yachankichi shuk puncha ñukanchi Jesukristuta kirikkuna tukuy mana payta kirikkunata rimananchi kashkata kanmi alita rurashkanki, kanka mana alitachu rurashkanki nishpa? Chasna kashpan ¿manachu ashwan yachankichima alichanata kay allpallapi uchilla alichanaykichi kashkata? ³¿Manachu yachankichi tukuy Yaya Diosta yanapak *angelkunapas rimananchi kashkata kanmi alita rurashkanki, kanka mana alitachu rurashkanki nishpa? Chasna kashpan ¿manachu ashwan alichanata yachankichima kay allpapi kawsahushpanchira alichanaykichi kashkata?

⁴Chasna alichanaykichi kashkaka kankunapurapi tiyashpan ¿imaraykuta

rimak rinkichi chay nima imapi Yaya Diospa munashkanta yachakchu nishkaykichita pay kankunarayku alichanapa? ⁵Kayta kankunata rimani pinkarinaykichipa. ¿Manachu kankunapurapi tiyan yachakka, maykanmi atipama alichanata kirikkunapura rimanakushpa kahushkankunamanta? Ari tiyanmi. ⁶Chasna kashpantata kirikkunapura rimanakushpa katinkichi. Mana chayllachu, ashwan Jesukristuta mana kirik apukunapa puntankunapi rimak rinkichi.

⁷Jesukristuta kirik masikichiwa rimanakushpa kawsashpaykichilla ña rikuchin mana alita rurahushkaykichita. Chasna kashpan ashwan ali kama kirik masikichi kankunata mana alita rurahushpankunaka mana piñarishpa awantanaykichipa, chaymantapas shuk kirik masikichi kankunamanta shuk imata shuwashpanka apananpa sakinaykichipa. ⁸Ashwan kikin kirik masikichikunata kankunaka mana alikunata rurankichi, llullachishpa paykunamanta shuwankichi.

⁹¿Manachu yachankichi chay mana alita rurak runakuna Yaya Diospa kamachinan mushu mundupi mana yaykunankunata? Ama llullachiriyichichu kankuna kikin. Runa rurashka dioskunata mañak runakunaka, shukpa warminwa musayak runakunaka, shukpa kusanwa musayak warmikunaka, kari masinwa musayakkunaka, shuk musayakkunapas, tukuy paykunami mana yaykunkunachu Yaya Diospa kamachinan mushu mundupi. ¹⁰Chasnallatatami tukuy shuwakunata, shukkunapa imankunata munaysikikunata, machaysikikunata, nima wasi wasipi yaykushpa yanka rimakkunata, llullachiysikikunata Yaya Dioska manami yaykuchinkachu paypa kamachinan mushu mundupi.

¹¹Ñawpa kankunamanta shukkuna chasna mana alita rurak runakunami karkankichi. Kunanka Yaya Diosta tapushkaykichirayku payka tukuy chay millaypa rurashkaykichimanta kankunata llakichishpan pichashka, paypa aliyachishkan runakuna kanaykichipa. Kunanka Amunchi Jesukristu wañushkanraykumi Yaya Dioska Espiritunwa kankunata yanapashpan ucha illa kashkaykichita rikuhun.

**Uchamanta anchurishka
kashpanchi tukuy aychanchiwa
Yaya Diosta kushichinanchi tiyan**

¹²Kankunaka rimankichi ñukaka tukuy munashkaynita atipani ruranata nishpa. Ari, rimashkaykichika shutipami. Chasna kashpanpas manami tukuychu ali kama ñukanchirayku. Ari, atipanchima tukuy munashkanchita rurashpa kawsanata. Chayta rurashpa kawsahushpanchika alimanta alimantami ashwanllatana munanchima ruranata chay mana alikunata. Chasna kashpanka chay mana ali ruranakunata mana ruranayashpanchipas manami atipanchimachu sakinata. Chayrayku mana alichu tukuy munashkanchita rurananchipa mana kuti kamachirishkashina tukunanchipa. ¹³Shuk runakuna rimanahun: Yaya Dioska tukuy ima mikunata ñukanchita kushka mikunanchipa. Wiksanchita rurashka mikunata apinanpa nishpa. Ari, chayka shutipami. Chasna kashpanpas yuyariychi Yaya Dios ishkantita kulluchinanta. Chaymantapas chasna yuyarishpaykichipas manami shutipachu Yaya Dios aychanchita rurashka musayanakushpa kawsananchipa. Ashwan payka aychanchita rurashka payllata kasushpa kawsananchipa. ¹⁴Chaymantapas imashnami payka atun yachayninwa Jesukristuta wañushkanmanta

kawsachirka, chasnallatami ñukanchitapas wañushkanchimanta kawsachinka.

¹⁵¿Manachu yachankichi *Kristu aychanchipa amun kananta? Chasna kashpan alichu kama chay Kristupa aychanta puta warmikunapa aychanwa tantachinanchipa? Manami alichu. ¹⁶¿Manachu yachankichi shuk kari puta warmiwa musayashpanka paywa shuk aychashinalla tukunanta? Ñawpamanta pacha Yaya Diospa killkachishkanpi riman shuk kari warmiyashpanka chay warmiwa shuk aychashinallami tukun nishpa. ¹⁷Ashwan maykankunami Amunchi Jesukristuta kasuk tukunahun paywami shuklla kanahun, Yaya Diospa Espiritun shukllatashina rurashkanrayku.

¹⁸Chasna Amunchi Jesukristuwa shuklla kashkanchirayku ama musayanakushpa kawsaychichu. Shuk uchakunata rurashkaykichimanta aychaykichika manami mapayachishkashina tukunchu. Ashwan musayashpa kawsahushpaykichika kikin aychaykichitami waklichinkichi. ¹⁹¿Manachu yachankichi aychaykichika Yaya Diospa Espiritunpa kawsanan wasishina kananta? Yaya Dios Espiritunta kankunama kachashka kawsananpa shunkuykichipi shuk wasipishina. Chayrayku mana kankuna kikinchu aychaykichipa amun kankichi. ²⁰Jesukristumi yapa nanayta parisishpa wañurka supaypa kamachishkankunamanta ñukanchita kishpichishpan Amunchi tukunanpa. Chasna paypa kashpanchi Yayanchi Diosllata aychanchiwa kushichinanchi tiyan munashkanllata rurashpa kawsananchipa.

**Warmiyu karika, kusayu warmipas,
imashnami kawsanankuna tiyan**

7 ¹Wawkikuna panikuna, kankuna kartaykichipi tapuwashkankichi alichu manachu kasarananchipa nishpa.

Ñuka rimashkaykichi, ali kama mana warmiyu, warmikunapas mana kusayu kawsanaykichipa. ²Chasna kashpanpas mana musayashpa uchata rurashpa kawsanaykichipa, ali kan tukuy Yaya Diosta kasuk runa warmiyashpan kikin warminwa kawsananpa, warmipas kusayashpan kikin kusanwa kawsananpa. ³Tukuy kari warminwa, tukuy warmi kusanwa alita kuyrarishpa, parihi yuyanakushpa, yanapanakushpa kawsanankuna tiyan. Warmipas kusanwa, karipas warminwa munashkankunata ruranankuna tiyan, nima shuk mana munanichu nishpa. ⁴Tukuy kusayu warmika mana pay kikin aychanpa amunchu. Chasnallatata tukuy warmiyu karipas mana pay kikin aychanpa amunchu. Kusan warminpa aychanpa amun kashpan warminpas kusanpa aychanpa amun kashpan parihi kasunakushpa kawsanankuna tiyan. ⁵Chaymanta shuk kari warminwa ishkanti parihi alita kwintashpankuna alimi kama shuk punchakuna mana tupanakunankunapa, Yaya Dioswa kwintanankunapa. Chasna mañanata paktachishkankunawasha kuti tupanakushpa kawsanahuchun, mana karipas, nima warmipas shukwa musayanankunapa. Tupanakunata sakishpaykichi supaykunapa apunmi atipama kankunata uchata rurachinata. Chayrayku mana ishkanti shuk yuyayllawa kashpaykichika manami alichu tupanakunata sakinaykichipa.

⁶Tukuy chayka shuk kunanami kan, mana Yaya Diospa kamachishkanchu kan. Ashwan ñuka kikinpa yuyaynimantami kankunata chayta kunashpa yachachihuni. ⁷Ñuka munaynima tukuy kankunapas ñukashina warmi illa kawsanaykichipa. Chasna rimashpaynipas yachani, mana tukuychu atipankichima warmi illa kawsanata. Chayrayku

Yaya Dioska ñukanchita alita riksishpan yanapashka, shukka warmiyananpa, shukka mana warmiyananpa.

⁸Tukuy kankuna musukunata, shipaskunata, mashintukunatapas rimani, ali kama ñukashina mana kasaranykichipa. ⁹Chasna shuk kari warmi illa, shuk warmi kusa illa kawsanata mana atipashpaykichi ali kama kasaranykichipa, mana karika yapa warmiyana munashpa, warmipas mana yapa kusayanata munashpa parisishpa kawsanaykichipa.

¹⁰Chaymanta ña kasarashkakunata rimani: Kan kari, warmiyu kashpaykika ama warmikita wichuychu. Kan warmi, kusayu kashpaykika ama kusaykita wichuychu. Kay kunahushkaynitaka Yaya Diosmi kamachiwashka kankunata yachachinaynipa. ¹¹Shuk warmi kusanta wichushka kashpanka ali kama chay kusanwa alichashpan kutikashka tantarinanpa. Mana munashpanka ama shukta kusayachun. Chaymantapas Yaya Dios mana munancho shuk kari warminta wichunanpa.

¹²Tiyanchari shuk wawkipa warmin mana Jesukristuta kirinata munak. Jesukristuka mana chaykunamanta yachachishkan kashpanpas ñuka rimashkaykichi, chay warminka payllawa kawsanata munashpanka chay wawkika ama warminta wichuchun.

¹³Chaymanta tiyanchari shuk panipa kusan, mana Jesukristuta kirinata munak. Chay kusan payllawa kawsanata munashpanka chay panika ama kusanta wichuchun. ¹⁴Chay panipa kusan mana Jesukristuta kirik kashpanpas Yaya Dioska payta warminranti uchankunamanta pichay tukushkatashina rikushpan chay kirik warminta mana uchayachinchu paywa kawsahushkanrayku. Chasnallatata shuk wawkipa warmin mana Jesukristuta kirik

kashpanpas Yaya Dioska payta kusanranti uchankunamanta pichay tukushkatashina rikushpan chay kirik kusanta mana uchayachinchu paywa kawsahushkanrayku. Mana chasna kamaka wawankunapas mana alichu kanahuma Yaya Diospa rikushkanpi. Ashwan kunanka wawankunatapas Yaya Dioska uchamanta pichay tukushkatashina rikun.

¹⁵Shuk panipa kusan mana Yaya Diosta kasuk kashpan payta sakinata munashpanka sakichun. Chasnallatata shuk wawkipa warmin mana Yaya Diosta kasuk kashpan kusanta sakinata munashpanka sakichun ama arkaychichu. Chasna sakinakushpankuna manana kasarashkashinachu kiparinahun. Yaya Dios munan kushilla mana piñanakushpa kawsananchipa. ¹⁶Shuk pani yuyarima ñukami atipasha yanapanata kusaynita paypas kishpichirishka kananpa nishpa. Chasna yuyarishpan mana kusanta sakinayama. Chay panita rimani: Manami yachankichu pay kishpishka kankachu manachu. Chayrayku chay mana Jesukristuta kirik kusaykitaka sakiy llukshinanpa munashpanka. Chasnallatata shuk wawki yuyarima: Ñukami atipasha yanapanata warminita, paypas kishpishka kananpa nishpa. Chasna yuyarishpan mana sakinayama warminta. Payta rimani: Manami yachankichu pay kishpishka kankachu manachu. Yaya Diosllami shuti atipan chasna kishpichinataka. Chayrayku chay mana Jesukristuta kirik warmikitaka sakiy llukshinanpa munashpanka.

Karan shuk kushilla kachun Yaya Dios churashkanpi

¹⁷Wawkikuna panikuna, karan shuk Yaya Dios churashkanpi kushilla kawsachun. Imashnami kashka Yaya

Dios payta kayashpan paypa runan kananpa, chasna kushilla katichun. Chasnallatata chay shuk llaktakunapi tantarik Jesukristuta kirik masinchikunatapas yachachini.

¹⁸Shukkuna kankunamanta israel karikuna kashpaykichi ishpanaykichi kara puntata pitirishka kankichi. Chasna pitirishka kahushkaykichipi Yaya Dios kankunata kayashpan paypa runankuna kanaykichipa ama munaychichu mana pitirishkashina tukunata. Kankuna mana israel karikuna mana pitirishkachu kankichi. Chasna kahushkaykichipi Yaya Dios kankunata kayashpan paypa runankuna kanaykichipa ama munaychichu ishpanaykichi kara puntata pitirinata. ¹⁹Ñukanchikuna pitirishka kashpanchipas kankuna mana pitirishka kashpaykichipas mana imananchu. Ashwan Yaya Dioska munanmi paypa kamachishkanta kasushpa kawsananchita. ²⁰Chasna Yaya Diosta kasushpa kawsahushpaykichi imashnachari kashkankichi, pitirishkachu manachu, Yaya Dios kankunata kayashpan runankuna kanaykichipa, chasnalla kipariychi.

²¹Yaya Dios kayashkan uras shuk runapa rantishkan runa kashpayki chasnalla katinayki kashpan ama llakiriychu. Chasna kashpanpas amuykita paganata atipankimaka, pagay kanta kacharinanpa, manana kamachishkan kanaykipa. ^{22*}Rantishka runakuna kashpaykichipas Jesukristuta kirishpa kawsashpaykichi chushana kawsankichi, manana shukpa kamachishkanshinanachu, Jesús kankunata kishpichishkanrayku. Mana rantishka runakuna kashpaykichimi Jesukristu kankunata rantishkanrayku manana chushashinanachu kawsankichi, paypa kamachinan runakuna tukushkaykichirayku. ²³Jesukristumi

yapa nanayta parisishpa wañushpan achkata pagakshina kankunata rantishka payllata kasushpa kawsanaykichipa. Chayrayku ama kuti tukuychichu runakunapa kamachinankunashina runata kasukkuna. ²⁴Wawkikuna panikuna, kamachina runa mana kamachina runa kashpaykichi Yaya Dios kankunata kayashkan uras paypa runankuna kanaykichipa, karan shuk mana chikan tukunayashpa, imashnachari kan chasnalla Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsachun.

²⁵⁻²⁶Kankuna mana warmiyu wawkikunata, mana kusayu panikunata yachachinayani yuyarishkaynita. Kunan yapa manchaypa timpupi kawsahunchi. Chayrayku ali kama, tukuy mana warmiyu wawkikuna chasna warmi illa kawsanaykichipa, chaymantapas tukuy mana kusayu warmikuna kusa illa kawsanaykichipa. Jesukristuka chayta mana yachachiwarkachu, ñukallami chayta yuyarini. ²⁷Wawkikuna, kankuna warmiyu kashpaykichika ama warmikichita wichuychichu. Mana warmiyu kashpaykichika ama warmiyanata munashpa kawsaychichu. ²⁸Chasna rimashpaynipas warmiyashpaykichika alimi, chasna rurashpaykichi manami uchatachu rurankichi. Chasnallatata shuk shipas kusayashpanka manami uchatachu rurana. Ñuka munaynima mana warmiyu mana kusayu kanaykichita mana yapa yuyarishpa llakirishpa kawsanaykichipa.

²⁹Wawkikuna panikuna, manana unaytachu kawsashunchi kay allpapi. Chayrayku kunanmanta pacha kankuna warmiyu karikuna, kusayu warmikunapas sapalla Yaya Diosrayku kawsashina kawsaychi, tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diospa munashkanta rurashpa. ³⁰Chaymanta kankuna llakiywa kashpaykichika amana chay

llakihushkaykichillata yuyarishpa kawsaychichu. Chaymanta kushilla kashpaykichika ama kushikuhushkaykichillata yuyarishpa kawsaychinachu. Shuk imata rantishpaykichi ama chay rantishkaykichillata yuyarishpa kawsaychinachu. ³¹Tukuy kay allpapi rikunanchikunaka tukurinkakunami. Chayrayku warmiyu kashpaykichipas llakishpa kahushpaykichipas kushikushpa kahushpaykichipas tukuy imaykichi kankunarayku tiyahushpanpas ama chaykunallata yuyarishpa kawsaychinachu, ashwan Yaya Diosta yuyarishpa, munashkanta rurashpa kawsaychi.

³²Ñuka munaynima mana kay allpapi tukuy ima tiyahukkunallata yuyarishpa kawsanaykichipa. Shuk kari mana warmiyu kashpan ashwan atipan yuyarinata Yaya Diospa munashkanllata, imashnami Yaya Diosta kushichinka nishpa. ³³Shuk kari warmiyu kashpan yuyarinan tiyan, imashnami warminta kushichishpa kawsanka. ³⁴Chasnaka payka shukta shuktami yuyarishpa kawsan. Shuk warmi mana kusayu kashpan ashwan yuyarin Yaya Diospa rimashkanllata kasunata, chaymantapas imashnami Yaya Diosta yuyashpa kushichishpa kawsanka. Shuk warmi kusayu kashpan yapa achkata yuyarinan tiyan kusanta kushichishpa kawsananpa.

³⁵Tukuy chayta kankunata rimani, Yaya Diosta tukuy shunkuykichimanta pacha yuyashpa kasushpa, alita rurashpa kawsanaykichipa. Manami rimahunichu yuyarinaykichipa kasarana manami alichu nishpa.

³⁶Shuk musu shuk shipaswa kwintashka kahushkankunapi yuyarinahuma manana kasarana kankunapa. Chasna yuyarishpankuna chay musuka kuti yuyarima chay shipasta mana alita rurana mana payta warmiyashpan.

Chaymantapas sinchi munanata musyama. Ashwan ali kama warmiyaynaynipa nishpa yuyarima. Chasna kashpan munashkanshina warmiyachun. Chayka mana uchachu. ³⁷Shuk musu shuk shipaswa kwintashka kahushkan-kunapi nima pi payta mana munakta yuyachishpan paylla shunkunpi shuk yuyayyulla tukuma, kikin munananpi alita kuyrarik kama, chaymanta shunkunpi arí nishpan sinchikunanpa yuyarima chay kwintashkan shipaska shipas kparichun nishpa kuyrananpa, alitami ruran. ³⁸Chayrayku maykan musumi kwintashkan shipasta warmiyay, payka alitami ruran, maykanmi mana warmiyanchu ashwan alitami ruran.

³⁹Shuk kusayu warmika alita kusanta yuyashpa, chay kusanllawa kawsanan tiyan kusan wañunankama. Chay kusan wañushpan shuti atipan munashpanka kuti kusayanata. Ashwan chay kusayanayashkanka Yaya Diosta kasuk masin kachun. ⁴⁰Chasna kashpanpas ñuka rimani, chay mashintuka ashwan kushilla kama mana kuti kusayashpan. Shukkuna mana chasnallatata yuyarishpankunapas ñuka yuyarini Yaya Diospa Espiritun paykunapapishina shunkuynipipas kahushpan chasna rimani.

Runakunapa rurashkan dioskunata kushka mikunakunamanta riman

8 ¹Kunanka rimashkaykichi maykantami kankunaka tapuwashkankichi kartaykichi: ¿Alichu kama runakunapa rurashka dioskunata kushka aychakunata mikunanchipa? nishpa. Ñukanchikunaka yachanchi chay rurashka dioskunaka nima imata ruranata atipanankunata. Chay rurashka dioskunata mañak runakunaka mana chayta yachanahun. Chasna paykunamanta ashwan yachak kashpan-

chipas chay yachanaka nima imapi yanapanchu mana yuyakkuna kashpanchika. Ashwan ñukanchi kikinllata atunyachirinchima ñukaka chay rurashka dioskunata mañak runakunamanta ashwan alita yachakmi kani nishpa. Ñukanchi yuyakkuna kashpanchilla shukkunata yanapashpa kawsanchi Yaya Diosta ashwan alita kasanakunapa. ²Kankuna kikinlla alita yachashina kanaykichita yuyarishpaykichika manarami alita Yaya Diospa shiminta yachahunkichirachu, imashnami yachanaykichi tiyan. ³Kankuna alita Yaya Diosta yuyashpa kawsahushpaykichika Yaya Diospas kankunata riksispanmi alita rikun.

⁴Chasna kashpan runakunapa rurashka dioskunata kushka aychakunata mikushunchichu manachu mikushunchi nishpa yuyarishkanchipi kayta yuyariychi: Yachanchi runakunapa rurashka dioskunaka nima ima kananta. Yaya Dioska shukllami, paymanta ashwan shukka mana tiyanchu. ⁵⁻⁶Runakuna rimashpankunapas kay allpapi wayrapipas achka dioskuna tiyan nishpa, chaymanta shutipa achka dioskuna achka kamachikkuna tiyashpanpas runakuna paykunata kasushpa kawsahushkankunarayku ñukanchikunaka shuklla Yayanchi Dios kananta yachanchi. Paymi tukuyta rurashka, ñukanchikunatapas rurashka payta kasushpa kawsananchipa. Chaymanta tiyan shuklla Amunchi Jesukristu. Paymi Yayan Dios munashpan tukuy imata rurashka, ñukanchikunatapas rurashka.

⁷Ashwan mana tukuy runakunachu chayta alita yachanahun. Chaymanta shukkuna Yaya Diosta kasuk masinchikuna chay runakunapa rurashkan dioskunata aychakunata kushkata mikushpankuna yuyarinahun mana alita

rurashkankunata. Ñawpaka chay runakunapa rurashkan dioskunata kushichishpa kawsashpankuna paykunata kushka aychakunata mikupayarkakuna. Chaymanta pacha kunankama chayta mikushpankuna yuyarinahun chay runakunapa rurashkan dioskunata yuyahushkankunata. Chasna mana alita yachashpa mikushpankunami yuyarinahun uchatami rurashkani nishpa. Chasna mapayachiy tukushkashina musyashpankuna manana atipanahunchu kushilla kawsanata. ⁸Ñukanchikunaka yachanchi chay mikunata mikushpanchi mana mikushpanchipas Yaya Dioska ñukanchita chasnallami yuyananta.

⁹Chayta yachashpaykichichi runakunapa rurashka dioskunata kushka aychakunata kushilla mikunkichima. Chayka alimi kan. Chasna kashpanpas chay aychata mikushkaykichichiwa atipankichima shuk mana kankunashina alita yachak kirik masikichita uchata rurachinata. Chasna kashpan alita kuyrariychi mana chasna ruranaykichipa.

¹⁰Kankuna runakunapa rurashka dioskuna nima ima kananta yachakkuna shuk yanka diosrayku rurashka wasima rinkichima. Chaypina shuk mana alita yachak kirik masikichika kankuna chaypi mikuhushkaykichita rikuma. Chasna kashpan ¿manachu paytapas munachinkichima chay aychata mikunata, chay aychata mikushpayni uchatami rurani nishpa shunkunpi rimay tukushpanpas? ¹¹Chaypina paypas mikuma. Chaymanta yuyarima kunanka uchatami rurashkani nishpa. Chaymanta pacha manana Yaya Diosta kasushpa kawsama. Kankuna alita yachak kashkaykichiranti chay kirik masikichika wiñayparayku Yaya Diosmanta anchurima, maykanraykumi *Kristuka wañurka kishpichinanpa.

¹²Chasna chay kirik masikichita uchata rurachishpaykichicha uchatami rurankichi. Mana alichu nishpa yuyarishkanta rurachishkaykichichiwa shunkunta waklichinkichima manana atipanarpa alita sinchikunata. Chasna rurashpaykichichi Kristutami mana alita rurankichi.

¹³Chayrayku shuk mikunata mikushkayniwa shuk kirik masinita uchata rurachinimaka, nima ima uras kuti aychata mikuyinima chay kirik masinita mana pantachichinaynipa.

**Yaya Diospa kachashkan
yachachikkunata ima
munashkankunata kunanchi tiyan**

9 ¹Kunanka ¿tukuy runakunapa kamachinanshinachu kani? Manami chasnachu kani. Ashwan *apostolmi kani, Jesukristupa kachashkan ñukanchita kishpichishkanmanta yachachinaynipa. Amunchi Jesukristuta rikushkani. Pay kamachiwashpanmi kankunata yachachishkani. Chayrayku kunan kankunaka payta kasushpa kawsahunkichi.

²Shuk runakuna mana yachanayana-hunchu Jesukristu yachachinaynipa kachawashkanta. Chay runakuna mana yachanayashpankunapas kankuna chayta alita yachankichi. Ñuka Yaya Diospa shiminta yachachishkayniraykumi kunanka payta kasushpa kawsahunkichi. Chasna kashpan shutipa Yaya Diospa kachashkan kanaynita rikuchinkichi.

³⁻⁴Chay ñukamanta mana alita rimak runakunata tapuni: Jesukristupa kachashkan kashpayni Yaya Diospa shiminta yachachinaynipa ¿manachu ali kama yachachishkaynimanta mikunata upyanata tapunaynipa? ⁵¿Manachu ñukapas Jesukristuta kirik warmiwa kasaraynimaka, chay warminiwa pakta purinata atipaynima? Pedropas, Jesuspa

wawkinkunapas, chay shuk apostol masinikunapas warminkunawa pakta purinahun Yaya Diospa shiminta yachachinankunapa. ⁶¿Manachu ñukapas wawki Bernabepas atipanchima mana shukpi tarawashpa Yaya Diospa shiminta yachachihushkan-chimantalla kawsanata imashnami shukkunapas ruranahun? ⁷Shuk runa suntalupi kahushpan ¿pay kikinllachu mikunataka rantin? Mana. Ashwan payta kamachikkunami kunahun. Shuk runapa chakranpi tarpukuna tiyashpanka ¿manachu chay tarpukunapa muyunkunata mikuma? Ari, mikumami. ¿Manachu chasnallatata shuk obehakunata kuyrak runa chay obehakunapa chuchun yakuta upyama? Ari, upyamami. ⁸Chayta nishpayni mana runapa yuyayninllatachu kankunata yachachihuni. Ñawpa yachachik Moisés wañupas killkashkanpi chasnami yachachin. ⁹Chay killkashkanpi kasnami nin:

Shuk tarawak wakra triguta wishkushkanpi ama shiminta tapaychichu nishpa.

Chayka mana rimanayanachu Yaya Dios yapa wakrata yuyananta. ¹⁰Yaya Dioska ñukanchi paypa shiminta yachachikkunatami yuyarishpa chasna riman. Tarawananchimanta chapashpa kawsanchipa kasa yuyachin: Shuk chakrapa tarpuk runa allpata tuksishpan muyuta tarpun. Chaymanta chay tarpushkan alita pukushpan shuk runa pallashpan chay muyukunata apan wishkunapa. Ishkanti tarawanahun chapashpa chay muyukunata chawpinakunankunata.

¹¹Ñukanchi Yaya Diospa shiminta yachachikkunaka chay chakrapa tarawak runakunashinami kanchi. Kankunata Yaya Diospa shiminta yachachishkanchirayku shunkuykichipi mana tukurik kawsayta kuk muyuta

tarpukshina kashpanchi ¿manachu atipanchima kankunata tapunata tukurik imakunata, maykantami munanchi kawsananchipa? ¹²Chay shuk yachachikkuna kankunata tapunahun ima pishihushkanta kunaykichipa. Ñukapas chay yachachishpa purik masinikunashinami chasna kankunata tapunata munashpaynika tapuynima. Chasna ñukanchika tapunata atipashpanchitata mana kankunata tapushkanchichu. Ashwan achkata parisishpanchipas tarawashpa kawsanchi nima pi rimananpa, chay suma ali shimita *Kristu runakunata kishpichinanmanta yachachinahun kullkita imatapas apinankunallapa nishpa.

¹³Yuyariychi Jerusalén llaktapi *Yaya Diospa wasinpi tarawak runakunata. Israel masinchikuna shuk wiwakunata Yaya Diosta kushichishpa kunahun. Chay wiwakunata wañuchinata yanapak Yaya Diospa wasinpi tuchpashinapi rupachik runakunaka chay wiwakunapa aychanmanta shuk partita mikunahun. ¹⁴Chasnashinami Yaya Dioska munan chay suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachikkunapas yachachishpa tarawashkankunamanta kankuna yanapashpaykichi kawsanankunapa. ¹⁵Kankunata yachachihushpayni munashkaynita kuwanaykichi kashpanpas ñukaka nima imata kankunamanta tapushkanichu. Kunallapas mana kay kartata kankunarayku killkahunichu ñukata imatapas kuwanaykichipa. Yarkaywa wañuhushpaynipas manami nima imata kankunata tapushkanichu nima pi atipananpa chasna yanka yachachishkaynirayku kushikunaynita kichuwanata.

¹⁶Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpayni manami

atipanichu rimanata yachachishkayni-rayku yapa alimi kani nishpa. Yaya Diosmi kamachiwashka chayta yachachinaynipa. Chayrayku yachachinayni tiyan. Mana yachachinimaka, imashnashi tukuy nima. ¹⁷Ñuka arí nishpa rimashkaynirayku yachachishpayni kushichiy tukuy nima. Mana arí nishpayni chasnalla yachachinayni tiyan Yaya Dios yachachinaynipa kamachiwashkanrayku. ¹⁸Chasna kashpanka ¿imawashi kushichiy tukuhuni? Kaymi kan kushikunaynika kankunata Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpayni nima imata kankunamanta tapushpayni. Atipaynima karka kankunamanta imatapas tapunata. Chasna kashpanpas nima imata tapunichu. Chasnamanta pagay tukushkashina yapa kushikuni.

¹⁹Nima shuk runa ñukata kamachiwak kashpanpas shuk kamachina runashina tukuy runakunata yanapashpa kawsahuni ashwan achka runakuna Kristuta kasushpa kawsanankunapa.

²⁰Ñukanchi israel runakunamanta achka Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunata kasushpa kawsanahun. Ñuka israel runa kashpaynipas yachani mana chay kamachishkakunata paktachishkanchiraykuchu kishpichirishka kananchita. Chasna yachashpaynipas ñukanchi israel runakunamanta Jesukristuta mana kirikkunawa parihu kawsashpayni paykunashinami chay kamachishkakunata kasushpa kawsani. Chasna kawsahushpaynimi munani paykunata yanapanata paykunapas Jesukristuta kasushpa kawsanankunapa.

²¹Chaymanta tiyan kankuna mana Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpa kawsak mana israel runakuna. Jesukristuta mana kirik mana israel masikichikunawa kahushpayni

paykunashinallatatami kawsahuni. Chasna kawsahushpaynimi munani paykunata yanapanata paykunapas Jesukristuta kasushpa kawsanankunapa. Chasna paykunashina kawsahushpaynipas mana sakinichu Yaya Diospa kamachishkanta kasushpa kawsanata, Kristupa kamachishkankunata kasuk tukushkaynirayku. ²²Tiyan Yaya Diosta kirik masinchikuna, manara tukuy shunkunkunamanta pacha alita paypi sinchikunata yachakkuna. Paykunawa kahushpayni ñukapas paykunashinami kawsani. Maykankunawapas kahushpayni paykunashinami kani. Alita paykunata yuyashpami yachachini chay tukuy manta shukkunallapas Jesukristuta kirishpa kishpichiy tukunankunapa. ²³Ñukaka Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachini ñukapas Yaya Dios chay shiminpi paktachinan rimashkankunata kuy tukunaynipa.

²⁴Tiyan shuk runakuna sinchita kallpashpa shuk pukllak masinkunata gananata munakkuna. Chay gananata munak runakunaka sinchita kallpanakuna tiyan. Shukllami puntiru paktan shuk suma llawtuta ganashpan apananpa. Akuychi ñukanchikunapas chay ganak runakunashina kashunchi. Chayrayku alikunallata rurashpa, Yaya Diosllata kasushpa kawsashunchi Yaya Dioswa wiñaypa kawsananchipa.

²⁵Chasna pukllashpa gananata munak runakunaka shuk mikunata upyanata sasinahun chay pukllahushkan pucha mana sampayanampa. Chasnami sasinahun shuk ratu wañurik pankakunamanta rurashka llawtullata ganankunapa. Ashwan ñukanchikunaka akuychi chay gananata munak runakunashina kashunchi, tukuy mana alikunata sakishpa, yachashpanchi

mana shuk wañurik llawtullatachu apinanchita, ashwan Yaya Dios ñukanchita wiñaypa kawsayta kunanta. ²⁶Chayrayku ñukaka gananta munak kallpahuk runashina kawsani paktanay-nipa maypimi munani paktanata. Chasnallatami sinchita makanakuhuk kuntranta waktahukshina kawsani kuntraynita winsinaynipa. Mana kanichu shuk yanka wayrapi waktahuk runashina. ²⁷Ashwan ñukaka aychayni-tami alita kuyrani tukuy uras alita ruranaynipa. Chayta rurani shukkunata yachachinaynipa imashnami alita rurashpa kawsanankuna tiyan. Ñuka kikin mana alita rurashpa kawsayni-maka ¿imashnata atipaynima shukkunata yachachinata alita rurashpa kawsanankunapa?

**Runakunapa rurashka
dioskunata mana kushichishpa
kawsanamanta riman**

10 ¹Wawkikuna panikuna, ama kunkaychichu chay ñawpa yaya rukunchi wañukuna chunlla chakishka allpapi purihushpankuna Yaya Dios tukuy paykunata kuntrankunamanta shuk puyuwá arkashpa kuyrashkanta. Chaymanta chay atun kucha Puka Marpi paktashpankuna Yaya Dios chay atun marta shuk parti shuk parti anchuchishpa ñampitashina rurashpan tukuy paykunata yanaparka allpata purishpa pasashpankuna kishpinankunapa. ²Chasna Yaya Dios chay puyuwá paykunata arkashpan chay marta pasahushpankuna bawtisarishkakunashina karkakuna Moiesta kasushpa katinankunapa. ³Tukuy chay ñawpa yaya rukunchi wañukunaka Yaya Diospa kushkan silumanta mikunakunata mikupayarkakuna. ⁴Chaymanta yaku mana tiyashpan shuk rumi urkumanta Yaya Dioska yakuta

llukshichishpan tukuy chay runakuna upyarkakuna. *Kristumi chay Yaya Diospa kushkan rumi urkushina kan. Paymi paykunawa kashpan paykunata kishpichirka mana yarkaywa yakunayaywa wañunankunapa. ⁵Chasna Kristu tukuy paykunata yanapashpanpas shuk shukkunallata alita rikurka rimashkan allpapi yaykuchinanpa. Achka paykunamanta mana kasushkankunarayku kastigay tukushpankuna chay chunlla chakishka allpapi wañurkakuna. ⁶Yaya Dioska chay yaya rukunchi wañukunata chasna kastigarka, mana alita rurashkankunarayku. Ñukanchikuna paykunata yuyarishpa yachakunanchi tiyan mana paykunashina millaypata rurananchipa.

⁷Kankuna ama chay yaya rukunchi wañukunashina yanka dioskunata kushichinayashpa kawsaychichu. Ñawpa chay yaya rukunchikuna rurarkakuna shuk wakrata oromanta. Chay wakrata kushichinayashpa tantarirkakuna. Chasna rurashkankunamanta Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Runakunaka fiestata rurashpa
achkata mikurkakuna, upyarka-
kuna, baylarkakuna nishpa.

⁸Chaymanta ama chay ñawpa yaya rukunchi wañukunashina musayaychichu. Paykunamanta shukkuna musayashpankuna shuk punchalla ishka chunka kimsa waranka wañurkakuna.

⁹Chaymantapas ama chay yaya rukunchi wañukunashina rimaychichu manami Yaya Diosta kasunayaninachu nishpa. Chay runakuna chasna rimashpankuna Yaya Dioska machakuyakunata kacharka paykunata kanishpankuna wañunankunapa.

¹⁰Chaymanta ama chay ñawpa yaya rukunchi wañukunashina rimaychichu

Yaya Dioska mana ali kananta. Chasna rimashpankunami Yaya Diospa *angelka chay mana ali rimak runakunata wañuchirka.

¹¹Yaya Dioska chay ñawpa yaya rukunchikunata kastigarka ñukananchi yachakunanchipa mana paykunashina kawsananchipa. Tukuy chayta Moiseska killkarka ñukananchikuna yachakunanchipa alita rurashpa kawsananchipa. Kunanka ñukananchikunaka kawsahunchimi kay mundu tukurinan punchakunapi. Chayraykumi chay Yaya Diospa killkachishkanmanta yachakunanchi tiyan imashnami alita kawsashunchi.

¹²Shuk kankunamanta yuyarishpankunaka ñukaka mana atipanichu millaypata ruradata nishpa, kuyrariychi mana kunkaymanta millaypata ruranykichipa. ¹³Kamay tukushpaykichi Yaya Diosta kasukchu kankichi manachu nishpa, chayka manami pasashkachu runarayku atipaypata. Kamanakuna sinchi kashpankunapas Yaya Dios rimashkanta paktachik kashpan manami sakinkachu sinchikunata atipanaykichimanta pasa kanata. Ashwan payka yanapan mana ali ruranyaykichikunata mana ruranyaykichipa. Chasna kankunata sinchikuchishpan yanapan kamanakunamanta alita llukshinaykichipa.

¹⁴Chayrayku munashkayni wawkinikuna paninikuna, chasna Yaya Dios kankunata yanapahushpan ama chay runakunapam rurashka dioskunata kushichiyichichu. ¹⁵Kankuna alita asirtak kashpaykichi maykanmi ali, maykanmi mana alichu, yuyariychi alitachu manachu kankunata yachachihuni nishpa. ¹⁶Ñukananchikuna Yaya Diosta yuyashpa tantarishpanchi *vinuta upyashpanchi Yaya Diosta agradesinchi. Chasna chay vinuta upyashpanchi Kristupa yawarnin

ñukananchirayku shuturishkanrayku paywa shuklla kanchi. Chaymantapas panta pakishpa mikushpanchi Kristu wañushkanrayku paywa shuklla kanchi. ¹⁷Achka kashpanchipas parihu shuk panllata mikunchi. Chasna chay panllata parihu mikuhushpanchi yachanchi shuk runapa aychanshinalla kananchita.

¹⁸Rikuychi, achka ñukananchi israel runakunamanta wiwakunata wañuchinahun, tuchpashinapi shuk pitikunata rupachinahun Yaya Diosta kushichinankunapa. Chasna chay wiwakunata Yaya Diosta kushpankuna chay tarawakkunaka chay aycha puchurishkata tukuy parihu mikunahun. Chasna parihu mikuhushpankunami tantaylla Yaya Diosta kushichipayahun. ¹⁹Chayta kankunata yuyachishpayni mana rimanayanichu runakunapam rurashka dioskunaka shutipa kanankunata, nima chay dioskunata kushka aycha shuk aychakunamanta chikan kananta.

²⁰Ashwan kaytami rimani: Runakunaka chay rurashka dioskunata kushichinankunapa wiwakunata wañuchishpa kushpankuna supaytami kunahun, manami kikin Yaya Diostachu kunahun. Mana munanichu kankuna paykunawa parihu yanka dioskunata karana fiestama rishpaykichi supaykunata kushichinaykichipa. ²¹Kristupa yawarnin shuturishkata yuyarishpa vinuta upyashpaykichi manami atipankichichu supaykunarayku churashkankuna upyanakunatapas upyanata. Chasnallatata Kristupa wañushkanta yuyarishpa panta mikushpaykichi manami atipankichichu supaykunarayku churashkankuna aychakunatapas mikunata. ²²Ñukananchi Yaya Diosta kasukkuna supaykunata kushichishpanchika Yaya Diostami piñachinchi. Chasna Yaya Diosta

piñachishpanchika manami kishpishunchichu paypa kastigananmanta. ¿Yaya Diosmanta ashwan yachayyuchu kanchi paypa kastigananta mana manchananchipa?

**Mana ñukanchi kikinllata
yuyarishpa kawsanamanta
yachachin**

²³Shuk runakuna rimanahun tukuy kan ali rurananchipa nishpa. Ari, chayka shutipami. Chasna kashpanpas mana tukuychu ali ñukanchirayku, chaymantapas mana tukuychu yanapan Yaya Diosta kasuk masinchikuna ashwan alita payta kasushpa kawsanakunapa. ²⁴Akuychi tukuy wawkinchikunawa paninchikunawa yanapanakushpa kawsashunchi. Mana ñukanchi kikinpa munashkanchita rurashpa kawsashunchichu.

²⁵⁻²⁶Yaya Dios tukuy kay allpata, tukuy kay allpapi tiyashkakunata rurashka. Chayrayku payka kay allpapa, tukuy kay allpapi tiyashkapa Amun kan. Chasna kashpanmi tukuy chay aychakuna rantichinapa kashkata atipankichi rantishpa mikunata. Shunkuykichipi mana killachirinaykichipa ama tapuychichu ¿kay aychaka runakunapa rurashka dioskunata kushkachu? nishpa. Chasna mana yuyarishpa mikushpaykichika manami uchata rurankichichu.

²⁷Chaymanta Yaya Diosta shuk mana kasuk runa kankunata kayashpanka munashpaykichika riychi paywa mikunaykichipa. Shunkuykichipi mana killachirinaykichipa ama tapuychichu ¿kay mikunaka runakunapa rurashka dioskunata kushka mikunachu? nishpa.

²⁸Chasna kashpanpas chay kanta kayahuk runa rimama kay mikunaka diosnita kushichishpa wañuchishkakanami nishpa. Chasna kashpanka chay

aychata ama mikuychichu, chay kankunata rimakpa yuyayninta mana pantachichinaykichipa, chaymantapas nima pi shunkunpi killachirinanpa paypas chay diosta kushichin nishpa. ²⁹Mana rimanichu kankuna shunkuykichipi killachirinaykichita, ashwan rimanimi shukkuna shunkunkunapi killachirinankunamanta. Ñukanchimanta yuyarishpa ñukarayku ali kashpan chay aychata mikunaynipa, nima pi atipamachu rimanata rurashkaykika mana alichu nishpa, pay chasna ruranamanta shunkunpi killachirishka tukushkankunarayku. ³⁰Ñukanchi shuk imata mikushpanchi Yaya Diosta agradesishpa ¿imaraykuta shuk runakunaka ñukanchita rimanahuma manami alitachu rurashkanki nishpa? Chayka manami alichu.

³¹Chayrayku mikuhushpaykichu mana mikuhushpaykichu, upyahushpaykichu mana upyahushpaykichu, chaymanta imatapas rurahushpaykichu ruraychi tukuy runakuna rimanankunapa Yaya Dios kankunata yanapashpanmi kankunaka alita rurahunkichi nishpa.

³²Ama rurashkaykichu runakunata pantachichishpa nima arkashpa kawsaychichu Jesukristuta alita kirinankunapa, nima israel runakunarayku, nima mana israel runakunarayku, nima Jesukristuta kirik masinchikunarakupas. ³³Ñukapas chasnallatatami kawsani tukuy runakunata yanapanaynipa. Manami ñuka kikinrayku shuk imata apinaynipachu chasna kawsahuni, ashwan tukuy runakunata yanapanayniami, paykunapas ñukashina kishpinankunapa Yaya Diospa kastigananmanta.

11 ¹Imashnami ñuka *Kristumanta yachakushpa alita rurashpa kawsahuni, chasnallatata kankunapas ñukamanta yachakushpa alita rurashpa kawsaychi.

**Yaya Diospa wasinpi imashnami
warmikunaka kanankuna tiyan**

²Wawkikuna panikuna, kankuna ñukata yuyawashpaykichimi tukuy chay yachachishkaynikunata alita kasuhunkichi. Chaywa alitami rurahunkichi.

³Kunan ashwan shuk tiyawan maykantami munani alita asirtanaykichipa.

*Kristuka tukuy runakunarayku atun kamachikmi. Warmikunarayku kusankunaka kamachikkunashinami kanahun. Kristurayku Yayan Dioska atun kamachikmi kan.

⁴Chasna kashpan kankuna karikuna *Yaya Diospa wasinpi kashpaykichi mañashpa Yaya Diospa shiminta yachachishpa umaykichita wankushpaykichi Jesukristuta pinkachinkichi.

⁵Ashwan kankuna kusayu panikuna tantarishkaykichipi Yaya Diospa rimashkanta rimahushpaykichi Yaya Dioswa kwintahushpaykichi karishina mana umaykichita llachapawa wankushpaykichika kusaykichitami pinkachinkichi. Shuk warmipa chukchanta rutushkankunashina pinkaypami. ⁶Shuk pani umanta mana llachapawa wankunata munashpanka chukchanta karishina pitichichun. Yuyarishpanka karishina chukchanta pitichina rutuchina pinkaypami nishpa, umanta llachapawa wankuchun.

Chasna tantarishkaykichipi, kankuna kusayu panikuna, Yaya Diospa rimashkanta rimahushpaykichi chasnallata Yaya Dioswa kwintahushpaykichi karishina mana chukchaykichita llachapawa wankushpaykichika pinkaypami. Mana chukchaykichita llachapawa wankushpaykichika rutuchishkashina pinkaypami. Shuk pani chukchanta mana llachapawa wankunata munashpanka karishina pitichichun. Yuyarishpanka karishina

chukchanta pitichina rutuchina pinkaypami nishpa, chukchanta llachapawa wankuchun.

⁷Kankuna karikunaka Yaya Diospa wasinpi tantarishpaykichi ama warmikunashina umaykichita llachapawa wankuychichu. Yaya Dioska karita rurashka payshina kananpa, chaymanta rikuchinanpa imashnami payka tukuymanta pasa kan. Warmikunaka rikuchinahun imashna alitami Yaya Dioska karikunata rurashka.

⁸Karitaka Yaya Dioska manami warmipa aychanmantachu rurashka, ashwan warmitami karipa aychanmanta rurashka. ⁹Chasnallata Yaya Dioska karitaka manami warmiraykuchu rurashka, ashwan warmitami rurashka karirayku kusanta alita yanapashpa kasushpa kawsananpa. ¹⁰Chayrayku ali kama, tukuy kusayu panikuna umankunata llachapawa wankunankunapa. Chasna wankushpankuna tukuy chay Yaya Diospa *angelkunapas kushikunahun, chay kusayu warmikuna kusankunata alita kasushpa kawsahushkankunata rikuchihushkankunarayku.

¹¹Chasna kashpanpas Amunchi Jesukristuta kirik kashpanchi karikuna warmikuna chasnalla yanapanakunanchipa kanchi. Nima karikuna atipanhunchu rimanata warmikunata mana munanchichu nishpa, nima warmikuna atipanhunchu rimanata karikunata mana munananchichu nishpa. ¹²Warmi karipa aychanmanta rurashkami. Chayka shutipami. Chasnallata shutipami karikunaka warmipa wawayashkankunami. Ashwan tukuy ñukanchimi Yaya Diospa rurashkankuna kanchi.

¹³Kankuna kikin rimaychi: ¿Alichu shuk kusayu warmi tantarishkaykichipi mana umanta llachapawa wankushpa Yaya Diosta mañananpa? ¹⁴Chaymanta

kankuna karikuna yacharinkichi chukchaykichita pitichishpa kawsanata. Kankunaka warmishina suni chukchayu kawsashpaykichika pinkaypami kama. ¹⁵Kankuna warmikunaraykuka suni chukchayu kanaykichika yapa sumami. Yaya Dios chukchaykichita kushka chaywa tulturishkashina kanaykichipa. ¹⁶Shuk runakuna kankunata rimana-huma mana alichu chasna yacharinaykichika nishpa. Ñukaka chay runakunata rimaynimami kasna: Ñukanchi tukuy maypipas tantarik Yaya Diosta kasuk masinchikunapas chasname yacharishkanchi nishpa.

**Imashnami mana alichu kan
mikunanchipa upyananchipa
Jesukristu wañushkanta yuyarishpa
mikuhuskanchipi**

¹⁷Wawkikuna panikuna, alita uyaway-chi. Kankuna tantarishpaykichi Yaya Diosta kushichinaykichipa, manana yuyanakushpa sinchikuchinakunkichinachu. Chayrayku llakirishpayni kankunarayku killkahuni. ¹⁸Shuk runakuna rimawashkakuna, kankunashi tantarishkaykichipi shukwa shukwa manana shuk yuyayllawa kahushkaykichita, ashwan yapashi rimanakushpa kahunkichi. Yuyarini shuk parti rimashkankuna shutipa kananta. ¹⁹Shutipami tantaylla kahushkaykichimanta shuk muntun shuk muntun tukunaykichi tiyan rikuchinaykichipa pikunami kankunamanta alita Yaya Diosta kasukkuna kanahun.

²⁰Chasna muntun muntun tukushkaku tantarishpaykichi chay panta mikunaykichi chay *vinuta upyanaykichi manami shutipachu Jesukristupa wañushkanta yuyarishpa mikunaka. ²¹Chasna mikunaykichipa tantarishpaykichi karan shuk apashkankunatara mana chapashpa mikunahun upyana-

hun. Chasna shukkunapaka mana tiyashpan mana mikushpa mana upyashpa yarkaywa kiparinahun, shukkunaka saksakta mikushpa upyashpa machashka kanahun. ²²¿Manachu tiyan wasikichika mikunaykichipa upyanaykichipa? ¿Imaraykuta mana imayu kirik masakichita mana yuyashpa mana karashpa pinkachinkichi? Chayrayku ¿imatata rimashkaykichi? ¿Chasna kanaykichimanta kankunata rimaynimachu alitami rurankichi nishpa? Manami atipanichu.

**Pablo yachachin Jesukristu
wañushkanta yuyarishpa tantaylla
mikunanchipa upyananchipa**

²³Wawkikuna panikuna, Amunchi Jesusmi ñukata yachachiwashka tantarishpanchi panta mikunanchipa, chasnallatata *vinuta upyananchipa. Chaymanta yachachishkani tukuy kay Amunchi Jesús yachachiwashkanta. Kunan kutikashka yachachishkaykichi: Amunchi Jesús apichiy tukunan tuta paypa runankunawa parihu mikushpan shuk panta apirka. ²⁴Yayanta agradesishpan chay panta pakishpa pakishpa runankunata kuhushpan mikunankunapa rimarka: Kay panka aychaynishinami. Tukuy uras tantarishpaykichi shuk panta pakinakushpa yuyariychi ñuka kankunaranti wañushkaynita nishpa.

²⁵Chay panta mikushkankunawasha shuk pusillu vinuta apishpan rimarka: Ñawpa kankuna shuk wiwakunata wañuchishpa, yawarninta shutuchishpa Yaya Diosta tapushpaykichi payka mana ali rurashkaykichita llakichishka. Kunanmanta pacha ñuka wañushpayni yawarni shuturishkanrayku Yaya Dioswa mushu alichanata rurasha payka kankunata tukuy mana ali rurashkaykichimanta llakichinanpa. Kay vinuta

upyashpaykichi yuyariychi yawarni shuturishkanta nishpa. Chasna Amunchi Jesuska yachachirka tukuy paypa runankunata. ²⁶Chayrayku kunanmanta pacha Jesukristu shamunankama chay panta mikushpa, chay vinuta upyashpa shukkunata riksichinkichi Amunchi Jesukristu uchanchikunaranti wañushkanta.

**Imashnami tantaylla mikunanchi
upyananchi tiyan Jesukristu
wañushkanta yuyarishpa**

²⁷Shuk runa tiyashpanka kirik masinkunata mana yuyashpa chay panta mikushpanka chay *vinuta upyashpanka uchatami ruran. Chasna rurashpan payka kasna rimahukshinami Amunchi Jesukristu wañushpan yawarnin shuturishkanka nima imachu nishpa. ²⁸Chayrayku manara chay panta mikuhushpanchira manara chay vinuta upyahushpanchira shunkunchimanta pacha yuyarinanchi tiyan, kirik masinchikunata yuyashpachu kawsahunchi manachu. ²⁹Chay panta mikushpa, chay vinuta upyashpa alita yuyarinanchi tiyan Amunchi Jesukristu tukuy ñukanchirayku wañushkanta. Shuk yanka mikunatashinalla mikushpanchika Yaya Diosmi ñukanchita kastiganka. ³⁰Chayraykumi shukkunaka unkushka kankichi, shukkunaka sampakuna kankichi. Shukkunaka ña wañushkakunapas. ³¹Ñukanchi kikin yuyarinchimaka kirik masinikunata yuyashpachu kawsahuni manachu nishpa yuyashpana kawsananchipa, chay mikunata mikushpanchi Yaya Dioska mana ñukanchita chasna kastigamachu. ³²Mana yuyanakushpa kawsashpanchi paymi ñukanchita kastigashpan yachachinayan alillata rurashpa yuyanakushpa kawsananchipana. Chasna kawsashpanchimi mana kastigarishun-

chichu Yaya Diosta mana kasuk runakunawa pakta nina mana wañukpi.

³³Chayrayku wawkikuna panikuna, tantarishpaykichi chay panta mikunaykichipa, chay vinuta upyanaykichipa, chapaychi tukuy parihu mikunaykichipa upyanaykichipa.

³⁴Shuk wawki yapa yarkashpanka puntiru wasinllapi mikuchun. Chasna mikushpa shamushpanmi tantarishkaykichipi ashwan Jesuspa wañushkanllata yuyarishpa mikunka. Chasnami shuti Yaya Dioska payta mana kastigankachu. Chayllata kaykunamanta kankunata rimashkani. Kankunama rishpaynimi ashwanta yachachishkaykichi.

**Yaya Diospa Espiritun yanapashpan
tukuy imata atipanchi ruranata**

12 ¹Wawkikuna panikuna, munani alita yachanaykichipa Yaya Diospa Espiritun tukuy ñukanchi Yaya Diosta kasukunata shukta shukta alita ruranata atipachinanmanta. ²Alitami yachankichi manara Yaya Diosta kasushpa kawsahushpaykichira shuk mana ali yachachikkuna kankunata llullachirkakuna runakunapa rurashkan mana rimak dioskunata mañashpa kawsanaykichipa. ³Chayrayku kankunata kayta rimani. Shuk runa rimashpanka Jesuska manami Yaya Diospa Wawanchu nishpa, manami Yaya Diospa Espiritun munashkantachu rimahun. Ashwan shuk runa rimashpanka Jesuska Yaya Diospa Wawanmi, paymi Amuyuni nishpa, Yaya Diospa Espiritunmi yanapashpan rimahun.

⁴⁻⁵Chaymanta Yaya Diospa Espiritun tukuy ñukanchi Yaya Diosta kasuk runakunata shukta shukta alita ruranata atipachin. Chasna tukuy ñukanchikuna chikan chikanta ruranata atipachiy tukushpanchipas chay shuklla Yaya Diospa Espiritunmi ñukanchita

atipachin, chaymantapas chay shuklla Jesukristumi tukuy ñukanchipa Amunchi kan. ⁶Yaya Diosmi karan shuk ñukanchita yachayninta kun chikan chikanta rurananchipa. Chasna kashpanpas shukllami Yaya Dioska, tukuy imata yachayninwa rurakka.

⁷Yaya Diospa Espiritunka chasnami karan shukta chikan chikanta alikunata ruranata atipachin tukuy Jesukristuta kirik masinchikunawa yanapanakushpa kawsananchipa. ⁸Yaya Diospa Espiritunka shukkunataka yanapan shuk runakunata yachayninwa alita kunanankunapa. Shukkunataka yanapan Yaya Diosta alita riksishpan yachachinankunapa. ⁹Chaymanta Yaya Diospa Espiritun shukkunataka yanapan tukuy shunkunkunamanta pacha payllapi sinchikushpa shuk mana yachashkankunata alita ruranankunapa. Shukkunata yachayninta kun unkushkakunata ampinankunapa. ¹⁰Chasnallata shukkunata yachayninta kun atun yachaywa ruranakunata ruranankunapa. Shukkunataka yachayninta kun yachachinankunapa imashnami alita Yaya Diospa munananta rurashpa kawsananchi tiyan, chaymantapas imatami Yaya Dios ruranayan nishpa. Chaymanta Yaya Diospa Espiritunka shukkunataka yachayta kun yachanankunapa pimi alita Yaya Diosta kasushpa yachachin, pimi supayta kasushpa yachachin nishpa. Chaymanta shukkunataka yachayta kun mana yachakushkan Yaya Dioslla yachashkan shimipi rimanankunapa. Shukkunataka yachayta kun chay shimipi rimashkanakunata asirtachinankunapa.

¹¹Tukuy chaykunata shuklla Yaya Diospa Espiritunmi atipachin. Imashnami pay munan chasnashinami *Kristuta kirikkunata karan shukta chikan chikanta atipachin.

Tukuy Jesukristuta kirikkuna shuk runashinallami kanchi

¹²Ñukanchi runakunapa tiyan makinchikuna, chakinchikuna, ñawinchikuna, sinkanchikuna, rinkrinchikuna. Tukuy chaykuna ñukanchikunapa tiyashpanpas shuk runallami kanchi. Chasnallatami ñukanchi *Kristuta kirikkunapas Yaya Dios karan shukta chikan chikanta atipachishpanpas shuk runashinallami kanchi. ¹³Shukkuna ñukanchikunamanta israel runakuna kanchi, shukkunaka mana israel runakuna kankichi. Shukkuna patronyu, shukkunaka mana patronyuchu kanchi. Chasna chikan chikan runakuna kashpanchipas Yaya Diospa Espiritun tukuy ñukanchita shunkunchipa aliyachishpa mushuta rurashpan shuk runashinalla tukushkanchi. Chaymanta Yaya Dios tukuy ñukanchipa shunkunchipi kawsanampa chay shuklla Espiritunta churarka kawsayta kunanpa.

¹⁴Chasnallata aychanchipas kan. Makinchikuna, chakinchikuna, rinkrinchikuna tiyashpanpas shuk runallami kanchi. ¹⁵Chakinchi ñukanchita rimamaka ñukaka mana makikichu kani, chayrayku mana aychaykichu kani nishpa. Chasna rimashpanpas aychanchillami. ¹⁶Rinkrinchi ñukanchita rimamaka ñukaka mana ñawikichu kani, chayrayku mana aychaykichu kani nishpa. Chasna rimashpanpas aychanchillami kan. ¹⁷Ñawiyulla, mana rinkriyu kanchimaka, mana atipanchimachu uyanata. Rinkriyulla, mana sinkayu kanchimaka, mana atipanchimachu samanata. ¹⁸Yaya Dioska rinkrinchita, sinkanchita, ñawinchita chikan chikanta ruranankunapa aychanchipi churashka pay munashkanshina. ¹⁹Rinkrinchillata, ñawinchillata,

sinkanchillata rurama karka, aychanchika manami tiyamachu. ²⁰Ashwan paymi aychanchipi tukuy tiyakta rurarka. Chasna rinkriyu, sinkayu, ñawiyu, makiyu, chakiyu kashpanchipas shuk runallami kanchi.

²¹Chasna kashpan ñawinchika mana atipamachu makinchita rimanata kanka mana rikunata atipashpayki mana munanichu kanta nishpa. Chaymanta umanchipas mana atipamachu chakinchita rimanata kanta mana munanichu nishpa. ²²Ashwan tukuy kay aychanchipi kahukkunaka alimi kan ñukanchikunarayku. Shuk parti aychanchi mana yapa valik kananta yuyarishkanchitami ashwan shukkunamanta munanchi. ²³Shuk parti aychanchita mana rikuchiypa kananta yuyarishpanchi ashwan alita kuyrashpa sumayachishpa kawsanchi. Maykankunami aychanchipi pinkaypa kananta yuyarinchi, chaykunatami ashwanta valichishpa kuyrashpa kawsanchi. ²⁴Chay shuk parti aychanchita mana chasna kuyrashpachu kawsananchi tiyan. Yaya Dioska aychanchita rurashka chay ashwan pinkaypa kananta yuyarishkanchi partikuna ashwan valichirishka kuyrarishka kanankunapa.

²⁵Chasnami Yaya Dioska rurashka karan shuk parti aychanchipi mana sapallan anchurishkashina kananpa, ashwan shukwa shukwa parihu alita yanapanakunankunapa. ²⁶Chasna kashpanmi makinchi ñawinchi nanayta parisishpanka tukuy aychanchipi chay nanayta parisinchi. Chasnallatatami makinchiwa shuk imata alita rurashkanchimanta kushichiy tukushpanchi tukuy aychanchipi chay kushikunata musyanchi.

²⁷Tukuy ñukanchi Yaya Diospa wawankuna Kristupa aychanshinami kanchi. Karan shuk ñukanchikunami

shuk parti Kristupa aychanpi kahukshina kanchi.

²⁸Yaya Diosmi ñukanchita karan shukta chikan chikanta atipachin. Shukkunataka yanapashpan kachan, maytapas rishpankuna paypa rimashkanta yachachinankunapa. Shukkunataka yanapan wawkikunata panikunata pasanan kashkata alita asirtachinankunapa. Shukkunataka yanapan paypa rimashkanta alita yachachinankunapa. Shukkunataka Yaya Dioska yanapan atun yachaywa ruranakunata ruranankunapa. Shukkunataka yanapan unkushkakunata ampinankunapa. Shukkunataka yanapan kirik masinkunata tukuy imapi yanapanankunapa. Chaymanta shukkunataka Yaya Dioska yanapan kirik masinkunata yanapanankunapa, alita parihu kawsanankunapa. Shukkunataka yanapan mana yachakushkan Yaya Dioslla yachashkan shimikunata rimanankunapa.

²⁹Chasna Yaya Dios ñukanchita chikan chikanta atipachishpan manami munanchu tukuy chasnalla kananchipa. Manami tukuytachu kamachishka maytapas rishpanchi paypa shiminta yachachinanchipa. Manami tukuytachu kamachishka yachachinanchipa imatami payka ruranayan nishpa. Chaymanta Yaya Dioska manami tukuytachu yanapan shuk wawkikunata paypa shiminta yachachinanchipa. Chaymanta manami tukuytachu yanapan atun yachaywa ruranakunata rurananchipa. ³⁰Chasnallatata Yaya Dioska mana tukuytachu yanapan unkushkakunata ampinanchipa. Manami tukuytachu yanapan paylla yachashkan nima pi yachakushkan shimipi rimananchipa. Manami tukuytachu yanapan chay nima pi yachakushkan shimipi rimashkanchi shimikunata asirtachinanchipa. ³¹Chayrayku Yaya

Diosta mañaychi kankunata yanapanpa, ashwan ali ruranakunata ruranaykichipa. Chasna mañashpaykichimi ashwan alita yuyanakushpa kawsankichi.

Imashnami Yaya Diosta runa masinchitapas yuyanaka kan

13 Kunanka kankunata riksichisha ashwan ali kawsanata.

¹Chikan runakunapa, *angelkunapa shiminkunapi rimashpanchipas mana runa masinchita yuyashpanchika yankamantami tukuy chay shimikunata rimanchima. Shuk bombota yanka waktashpa uyarihukshinami kanchima.

²Yaya Diospa Espiritun ñukanchita atipachishpanpas Yaya Diospa munananta runakunata yachachinata, runa masinchita mana yuyahushpanchika yankamantami yachachinchima. Tukuy runakunapa mana yachaypa kashkata yachashpanchipas ali yachak kashpanchipas mana runa masinchita yuyahushpanchika yankamantami yachak kanchima. Alita Yaya Diosta kirishpanchi paypa yachayninwa urkukunata wichunata atipashpanchipas mana runa masinchita yuyahushpanchika yankamantami ruranchima.

³Tukuy imanquita mana imayu runakunata kushpanchipas mana chay runakunata yuyahushpanchika yankamantami kunchima. Yaya Diosta kushichishpa aychaynita rupachiwaychi nishpa wañushpanchipas Yaya Diosta runa masinchitapas mana yuyahushpanchika yankamantami wañunchima.

⁴Runa masinchita shutipa yuyahushpanchika ali shunkumi kanchi. Ñukanchita mana alita rurashpanka ali yuyaywa awantanchi. Mana munarinchichu payshina charinata, nima paywa parihuyanata. Chasnallatata mana rimanchichu: Ñukapa tiyan ashwan

kanpamanta. Ñukami kanmanta ashwan ali kani nishpa. ⁵Runa masinchita yuyahushpanchika mana millaypata rimanchichu, mana ñukanchiraykulla tukuy imata munanchichu, mana paywa shuk ratu piñarinchichu. Ñukanchita chiknishpanpas mana payta chikninchichu, nima shunkunchipi mana ali rurashkanta wakaychanchichu. ⁶Mana alita rurashpanka mana kushikunchichu, ashwan shutipata rimashpa rimashkanta paktachishpa alita rurashpanmi kushikunchi. ⁷Runa masinchita shutipa yuyahushpanchika ñukanchita chiknihushpanpas sinchikurishpa mana piñarishpa ali yuyaywa awantashpalla kawsanchi. Runa masinchita shutipa yuyahushpanchika tukuy ali kashkata kirinchi mana maskashpa mana ali kashkata. Ñukanchita mana alita rurashpanpas payta yuyanchilla Yaya Dios munashpan aliyachinka nishpa.

⁸Amunchi Jesukristu shamushpan manana Yaya Diospa munananta runakunata yachachishunchinachu. Nima chay Yaya Dioslla yachashkan nima pi yachakushman shimipi rimashunchinachu. Chasnallatata nima yachayta munashunchinachu. Tukuy chay Yaya Diospa Espiritun ñukanchita atipachishkankunaka tukurishpanpas yuyananchika manami tukurinkachu. ⁹Kunan kay allpapi kawsahushpanchira achkata yachashpanchipas mana tukuytachu yachanchi Yaya Diospa ruranayahushkankunata. Yaya Diospa munananta yachachishpanchipas mana tukuy munananta riksishpanchichu yachachinchi. ¹⁰Amunchi Jesukristu shamushpanmi tukuy alita yachashunchi. Chay puntiru uchillastuta yachakushkanchika yuyayninchimanta chinkarinkami.

¹¹Wawa kashpanchi manara atipashkanchichu alita rimanata, yuyarinata,

nima yachanata. Ña ruku kashpanchi manana wawashinachu kanchi. ¹²Shuk matipi yakuta churashpa uyanchita rikushpanchi mana yapa alitachu rikunchi. Kunan kay allpapi kahushpanchi chay yakupi mana alita rikuhushkanchishinami Yaya Diospa yachayninta mana alitarachu riksinchi. Shuk punchami tukuy chay mana yachashkanchikunata tukuyta yachashunchi. Imashnami Yaya Dioska ñukanchita ña alita riksin, shuk punchami ñukanchikunapas Yaya Diostaka alitana riksisunchi.

¹³Tukuy chaykuna tukurishpankuna kimsallami mana tukurinkachu: Yaya Diosta kirina, chapana maykanmi paktarinan tiyan, Yaya Diosta runa masinchita yuyana. Tukuy chaykuna-manta ashwan alimi kan Yaya Diosta runa masinchikunatapap yuyana.

**Yaya Diospa Espiritun shuk
kirikkunata atipachin nima pi
yachakushkan shimipi
mañanankunapa**

14 ¹Wawkikuna panikuna, alita yachakuychi shukwa shukwa yuyanakupha kawsanata. Chaymanta munaychi Yaya Diospa Espiritun kankunata chikan chikanta atipachinanta. Tukuy chay atipachinakunamanta ashwanta munaychi Yaya Diospa Espiritun kankunata atipachinanta Yaya Diospa munananta shukkunatapap yachachinata. ²Yaya Diospa Espiritun kankunata atipachishpan paylla yachashkan nima pi yachakushkan shimipi mañanata Yaya Diosllatami kwintankichi. Mana runakunatachu kwintankichi, paykuna mana asirtak kashpankuna. Yaya Diospa Espiritunmi ñukanchita yuyachishpan rimanchi nima pi yachashkata. ³Ashwan Yaya Diospa Espiritun ñukanchita atipachish-

pan Yaya Diospa munananta shukkunata yachachinata, tukuy uyakkunatami asirtachinchi paykunapas Jesukristuta ashwan alita kasushpa kawsanankunapa. Chasna yachachishpanchimi paykunata sinchikuchinchi, llakiywa kahukkunatapap kushillayachinchi. ⁴Chay Yaya Dioslla yachashkan nima pi yachakushkan shimipi mañashpanchika ñukanchi kikinllami ashwan alita Yaya Diosta katishpa kawsanchi. Yaya Diospa munananta yachachishpanchimi chay Jesukristuta kirik masinchikunataka yanapanchi paykunapas ashwan sinchikushpa kawsanankunapa.

⁵Ñuka munaynima Yaya Diospa Espiritun tukuy kankunata atipachinanta chay nima pi yachakushkan shimipi rimanaykichipa. Chasna munashpaynipas ashwan munanimi Yaya Diospa Espiritun kankunata atipachinanta Yaya Diospa munananta shukkunata yachachinaykichipa. Kankuna tantarishpaykichi Yaya Dioslla yachashkan shimipi rimashpaykichika tiyachun shuk wawki chay rimashkaykichi shimikunata asirtachik, tukuy kirik masikichikunata yanapananpa ashwan alita kirinankunapa. ⁶Wawkikuna panikuna, yuyariychi. Ñuka kankunata pasyak rishpayni Yaya Dioslla yachashkan shimipi rimaynimaka, manami kankunata yanapaynimachu. Ashwan ali kama Yaya Diospa yachachiwashkanta kankunata rimanaynipa, chaymantapas kankunata yanapanaynipa ashwan alita asirtanaykichipa pimi kan Yaya Dioska nishpa. Chaymanta ashwan ali kama kankunata Yaya Diospa munananta yachachinaynipa, chaymantapas alita kunashpa yanapanaynipa.

⁷Shuk uyarikkunamanta yuyarishunchi. Shuk runa kenata pukushpan guitarrata uyachishpan mana ali uyarinanpi uyachishpanka mana

yachanchichu imatami uyachihun.

⁸Chasnallatata shuk suntalu trompetata mana shutillata pukushpanka nima maykan suntalu yachamachu wañunakunapami pukuhun nishpa alicharinanpa.

⁹Chasnallatata ñukanchikunapas tantarishka kahushkanchipi nima pi yachakushkan shimikunata rimashpanchika mana nima pi asirtamachu. Chasna mana asirtashpankunaka yankamantami rimanchima chay shimikunata. Chasna yanka rimashpanchika chay trompetata mana alita pukuhuk runashinami kanchima. ¹⁰Kay allpapi achka chikan shimikuna tiyan. Chasna kashpanpas karan shimi asirtaypa kan chay shimita rimakkunarayku. ¹¹Ashwan ñuka shuk runapa rimashkan shimita mana asirtashpaynika payraykuka shuk allpamanta runashinami kani. Paypas ñukaraykuka shuk allpamanta runashinami kan, mana kwintanata, nima riksinata atipashkaynirayku. ¹²Chasna kashpan imashnami munankichi Yaya Diospa Espiritun kankunata atipachinanta paylla yachashkan nima pi yachakushkan shimikunata rimanata, chasnashina ashwan munaychi Yaya Diospa Espiritun kankunata atipachinanta tukuy maykankunawami kirik masikichikunata yanapankichi Jesukristuta ashwan alita kasunankunapa.

¹³Chayrayku Yaya Dioslla yachashkan shimikunata rimashpanchika akuychi Yaya Diosta tapushunchi pay Espiritunwa ñukanchita asirtachishpan shukkunatapas asirtachinanchipa. ¹⁴Ñukanchikuna Yaya Dioswa kwintashpa paylla yachashkan nima pi yachakushkan shimikunata rimashpanchika payllatami kushichinchi. Ñukanchika yuyayninchipi manami asirtanchichu chay rimashkanchikunata.

¹⁵Chasna kashpan akuychi Yaya Diosta mañashunchi paypa Espiritun yuyachishkan paylla yachashkan shimikunawa, chaymantapas asirtaypa shimikunawa. Akuychi Yaya Diosta kushichishpa takishunchi paypa Espiritun yuyachishkan paylla yachashkan shimikunawa, chaymantapas asirtaypa shimikunawa. ¹⁶Yaya Diosta paypa Espiritun yuyachishkan paylla yachashkan shimikunallawa kushichihushpaykichika shuk runakunami mana asirtankakunachu rimahushkaykichita. Chasna mana asirtashpankunami mana atipankakunachu kankunawa parihu Yaya Diosta kushichinata. ¹⁷Alita Yaya Diosta agradesishpaykichipas chay mana asirtak runakunata mana yanapankichichu Jesukristuta ashwan alita kasushpa kawsanankunapa.

¹⁸Ñukaka kankunamanta ashwan achkatami chay nima pi yachakushkan Yaya Dioslla yachashkan shimikunata rimani. Chayraykumi Yaya Diosta agradesini. ¹⁹Chasna kashpanpas Jesukristuta kirik masinikunawa tantarishpayni chay Yaya Dioslla yachashkan shimikunawa achkata yanka rimashpa rimanayniranti, ashwan munaynima asirtaypa masna shimikunallawa yachachinata.

²⁰Wawkikuna panikuna, ama yuyariy-chichu manara alita yuyarinata atipak wawakunashina. Shuk partilla ali kan wawakunashina yuyarinaykichipa. Shuk uchilla wawa manara yapa yachanchu uchata runanata. Kankunapas chay uchilla wawashina mana uchata rurashpa kawsaychi. Chasna ali kashpanpas chay parti wawakunashina yuyarinaykichipa shuk parti rukukunashina alita yuyarik kaychi. ²¹Yaya Diospa killkachishkanpi kasna nin:

Karumanta chikan shimita rimakkunata kachashami kay mana kirivanayak runakunama

paykunata rimanankunapa.
Chasna kashashpaynipas mana
kasuwanayankakunachu
nishpami Yaya Dioska riman.

²²Chayka ninayanmi mana asirtaypa
shimikunawa rimashkanchiwa Yaya
Dios mana kirikkunata yachayninta
rikuchinata. Kirikkunataka manami
chasnachu yachayninta rikuchin.
Ashwan Yaya Diospa Espiritun
ñukanchita atipachishpan Yaya Diospa
munananta yachachinanchipa, chay
shuti kirik masinchikunata yanapan
ashwan alita payta kasunankunapa.
Mana kirikkunataka mana yanapanchu
Yaya Diosta kasunankunapa.

²³Chasna kashpan tantarishka kahush-
kaykichipi chay nima pi yachakushka
Yaya Dioslla yachashkan shimikunallata
rimashpaykichika Jesukristuta mana
kirik runa kankunawa tantarishpanka
mana asirtashpan rimama kay runaku-
naka muspa runakunami kahunkuna
nishpa. ²⁴⁻²⁵Ashwan Yaya Diospa
munananta asirtaypa shimikunapi
yachachishpanchimi chay Jesukristuta
mana kirik runaka uyashpan rimama:
Yaya Dioska yapa alitami shunkuynita
riksin. Kankuna yachachiwashpayki-
chimi ñukapas yachahuni mana alita
rurashpa kawsahushkaynita nishpa.
Chasnami chay runaka kunkurishpan
Yaya Diosta kushichima. Chaymanta
rimama shutipami Yaya Dioska
kankunawa kawsan nishpa.

**Imashnami tantarishkanchikunapi
shukta shukta alita
rurananchi tiyan**

²⁶Kunan wawkinikuna paninikuna,
Yaya Diosta kushichinaykichipa
tantarishpaykichika shukkunaka shuk
mushu takinata yachankichi, shukku-
naka yachankichi Yaya Diospa
shiminmanta shuk imata asirtachinata.

Shukkunaka yachankichi Yaya Diospa
munananta rimanata. Shukkunaka chay
nima pi yachakushkan Yaya Dioslla
yachashkan shimipi rimanata yachanki-
chi. Shukkunaka yachankichi chay
shimikunata kirik masikichikunata
asirtachinata. Chasna kashpan tukuy
chaykunawa yanapanakuychi ashwan
alita Jesukristuta kasushpa kawsanayki-
chipa.

²⁷Chay nima pi yachakushkan Yaya
Dioslla yachashkan shimipi rimashpay-
kichika ishkaylla kimsalla rimachun
shukllankama shukllankama. Chasna
rimashpaykichika shuk asirtachik runa
chay shimikunata asirtachinan tiyan.
²⁸Mana shuk asirtachik runa
tiyashpanka chay shimikunata mana
rimanahuchun. Ashwan karan shuk
sapallan wasinllapi Yaya Diosta
mañashpa chay shimipi rimachun.

²⁹Chasnallatata tantarishka kahush-
kaykichipi Yaya Diospa munananta
yachachikkuna ishkaylla kimsalla
shukllankama shukllankama yachachi-
nahuchun. Chaymanta tukuy kankuna
chaypi Jesukristuta kirikkuna chay
yachachishkankunata alita uyashpa
yuyarishpaykichika kwintaychi, chay
yachachihukka shutipachu manachu
Yaya Diospa munashkanta yachachihun
nishpa. ³⁰Shuk yachachihushpan shuk
uyashpa tiyahuk wawkita Yaya Dios
yuyachima shuk shimita paymanta
rimananpa. Chaypina chay yachachihuk
wawkika chunllayan tiyan, chay
shukna rimananpa. ³¹Tukuy Yaya
Diospa yuyachishkanta yachachinayak
wawkikunaka atipanahun yachachinata.
Chasna kashpanpas shukllankama
shukllankama yachachinankuna tiyan
tukuy kankuna Jesukristuta kirikkuna
alita yachakunaykichipa, ashwan alita
payta kasushpa sinchikunaykichipa.
³²Yaya Dios Espiritunwa shuk

yachachikta yuyachishpan paypa munananta yachachinanpa chay yachachikka yuyarinan tiyan ima urasmi chayta rimanka. ³³Yaya Dioska ali kashkallata yuyak kashpanmi mana munanchu kankuna llampu shukllapi rimanaykichipa, ashwan munanmi shukllankama shukllankama alita yachachinaykichipa.

Imashnami shuk llaktakunapi Jesukristuta kirik masinchikunaka tantarishkankunapi rurahunkuna, kankunapas chasnallata ruraychi. ³⁴Tantarishkaykichipi mana alichu kama panikuna tukuy runakunapa uyashkanpi rimanankunapa. Mana kanahuchun kirikkunata kamachikkunashina, imashnami Yaya Diospa kamachishkanka ñukanchita yachachin. ³⁵Panikuna mana asirtashpankunaka shuk yachachihushkata, tantarishkaykichiwasha wasinkunapi paktashpankuna kusankunata tapunahuchun. Manami alichu Yaya Diospa wasinpi tantarihushkaykichipi rimanankunapa.

³⁶Wawkikuna panikuna, kankuna yuyarinkichichari ¿imaraykutaya payta kasunchima? nishpa. Alita yuyariychi, kankunaka manami kankichichu tukuyanta puntiru kirik runakuna, maykankunami kallarishkakuna Yaya Diospa shiminta yachachinata. Manara kankuna chay shimita yachachishpaykichira achka shuk llaktakunapi kawsak runakuna chayta yachachishkakuna. Chaymanta mana kankunallatachu asirtachishka Yaya Dioska paypa shiminta. ³⁷Shuk wawki Yaya Diospa munananta yachachik kani nishpa yuyarishpanka chasnallata shuk wawki Yaya Diospa Espiritunwa yachak kanayashpanka asirtachun tukuy kay killkahushkaynika Yaya Diospa kamachishkan kananta. ³⁸Shuk runa chay rimashkaynita mana kasunayash-

panka ñukanchipas paytaka mana kasushunchichu.

³⁹Wawkinikuna paninikuna, kankuna Yaya Diosta kushichinaykichipa tantarishpaykichika munaychi Yaya Diospa munananta yachachinata. Chasnallata nima pita rimaychichu ama chay nima pi yachakushman Yaya Dioslla yachashkan shimipi rimaychunishpa. ⁴⁰Chasna kashpanpas tukuy kachun ali asirtaypa mana shukllapi tukuy rimashpa.

Jesukristupa kawsarishkanmanta riman

15 ¹Wawkikuna panikuna, kunan munani kutikashka yuyarinaykichipa Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishkaynita. Chay yachachishkaynita kankunaka kasurkanchi. Chayraykumi Jesukristuta kirishpa, kunankama payta kasushpa kawsahunkichi. ²Tukuy chay yachachishkaynikunata kirishpa kawsahushpaykichimi Yaya Dioska kankunata mana ali rurashkaykichimanta llakichishka. Mana shutipa Yaya Diosta kasushpa kawsashpaykichika yankamantami rimankichi ñukapas Jesukristuta kirikmi kani nishpa.

³Kay tukuyanta ali shimita Yaya Dios yachachiwashkanta kankunata yachachishkani kasna: *Kristumi wañurka ñukanchita kishpichinanpa uchanchikunamanta Yaya Dios kastigan kashkanmanta nishpa. Chasnami Yaya Dioska ñawpa payta kasuk runakunata killkachirka ñukanchipas yachananchipa. ⁴Wañushkanwash Jesuspa aychanta allarishka urku uchukupi churashpa taparkakuna. Chaymanta kimsaynin punchapi Yaya Dioska payta kawsachirka, imashnami ñawpamanta pacha killkarishka karka. ⁵Jesukristu wañushkanmanta kawsari-

mushpan paypa runan Pedrotara rikurirka. Chaywasha tukuy paypa runankunatana rikurirka. ⁶Chaymanta pichka pachak kirik masinchikunata rikurirka. Kunankamami chay payta rikuk runakunaka kawsahunkuna. Shukkunaka ñami wañushkakuna. ⁷Chaymanta paypa runan *Santiagotapas rikurirka. Chaymanta rikurirka tukuy *apostolkunatapas.

⁸Tukuy paykunata rikurishkanwasha ñukatapas rikuriwarka. Kunkaymanta nima yuyarihushkaynipi rikuriwashka kawsanaynipa mana valikshina kahushkaynipi. ⁹Tukuy Jesukristupa apostolninkunamanta mana valikshina kani. Manara Jesukristuta kirishpayni payta kirik runakunata chiknishpayni wañuchichirkani. Chayrayku mana valinichu Jesukristupa apostolnin kanki nishpa rimawanankunapa. ¹⁰Ashwan Yaya Dioska llakichiwashpan akllawashka apostol kanaynipa. Chasna akllawashkanta mana yanka usushishkanichu. Ñukami tukuy Jesukristupa apostolninkunamanta yachachihushkaynipi ashwan sinchita tarawashpa kashkani. Mana ñuka kikin kashpaynipas ashwan Yaya Dios yanapawashpan chasna yachachishkani. ¹¹Chasna kashpanpas mana imananchu pimi kankunata yachachishka. Ñuka yachachishpayni shuk apostolkuna yachachishpankuna chasnallami tukuy yachachinanchika. Chay ali yachachishkanchita uyashpaykichimi Jesukristuta kirik tukushkankichi.

**Jesukristuta kirikkuna
wañushkankunamanta
kawsarinkakuna**

¹²Yaya Dioska *Kristuta wañushkanmanta kawsachishkanta yachachishkanchi. Chay yachachishkanchita kirishpaykichika çimaraykuta kankunamanta

shukkunaka rimankichi wañushpanchi mananami kawsarishunchinachu nishpa?

¹³Rikuychi. Yaya Dioska wañushka runakunata mana kawsachimaka, payka Kristutapas wañushkanmanta manami kawsachimachu karka. ¹⁴Kristu mana kawsarishka kamaka, yankamantami yachachinchima karka. Chasnallatata kankunapas chay yachachishkanchita yankamantami kirinkichima. ¹⁵Chaymantapas ñukanchi llullachishpa yachachikkuna kanchima, Yaya Dios Kristuta kawsachishkanta yachachihushkanchiwa. Yaya Dios Kristuta mana kawsachishka kamaka wañushkakunata mana kawsachishkanrayku ñukanchi nishkanchiwa Yaya Diospa rurashkanmanta chikanta yachachinchima.

¹⁶Yaya Dios wañushkakunata mana kawsachimaka, Kristutapas mana kawsachimachu karka. ¹⁷Kristu mana Yaya Diospa kawsachishkan kamaka, yankamantami kay yachachishkaynita kirinkichima, chaymantapas kunankama uchaykichimanta mana llakichiy tukunkichimachu karka. ¹⁸Chasna kamaka, chay Kristuta kirishpa wañushkakunaka manami silupi Yaya Dioswa kawsanahumachu. ¹⁹Kunan kawsahushkanchillapi Kristu ñukanchita yanapananta yuyarinchimakamaka tukuy runakunamanta ashwan llakiyapa kawsakkuna kanchima.

²⁰Ashwan Kristuka shutipami wañushkanmanta kawsachiy tukurka. Manara nima pi wañushkanmanta kawsarishushpanra mana kuti wañunanpa Kristurami manana wañunanpa kawsarirka. Chasnallatatami ñukanchikunapas wañushkanchimanta kawsarimunanchi tiyan.

²¹⁻²²Ñawpa yaya rukunchi Adanka Yaya Diosta mana kasushkanraykumi wañurka. Adanmanta miray kashpanchi

ñukanchikunapas payshina wañunchi. Chaymanta Kristu wañushkanmanta kawsarirka mana kuti wañunanpana. Chasnallatatami ñukanchikunapas payta kasushpa kawsashpanchika wañushkanchimanta payshina kawsachiy tukushunchi mana kuti wañunanchipana.

²³Karan shuk Yaya Dios munashkan uras kawsarimushunchi. Tukuy runakunamanta Kristumi puntiru kawsarirka. Chaymanta pay kutikashka shamushpan ñukanchi paypa kashpanchi wañushkanchimanta kawsarimushunchi. ²⁴Kristuka tukuy kamachik runakunata, tukuy kamachik supaykunatapas kamachinankunamanta winsishpa wichushpan chay uras shuti tukuy Yaya Diospa rimashkanka paktarinka. Yayan Diosta rimanka: Kaykaya, kunan shuti kanlla tukuyta kamachik kanki nishpa.

²⁵Kristumi kamachik kanan tiyan tukuy kuntrankunata winsinankama payllata kasunankunapana. ²⁶Tukuy kuntrankunata winsishkanwasha sinchi kuntran wañuytana sumakta winsishpa tukuy wañushka runakunata kawsachinka.

²⁷Yaya Dios tukuy kuntrankunata kasuchirka Jesukristuta kasunankunapa. Kristuta rimashpan tukuyta kamachinpana, yachanchi Jesukristu Yaya Diosta mana kamachinanta. ²⁸Yaya Dios yanapashpan Kristu tukuyta amuyashpanmi paypa kasuk Wawan kashkanrayku, Yayanta rimanka: Yayayni, tukuytami amuyashkani, kunanka paykunatami kamachihuni. Kunan shuti kannu tukuyta kamachiy nishpami rimanka. Chaypimi Yaya Dioslla tukuyta amun kashpan tukuyta kamachinka.

²⁹Shukkuna wañushka runakunaranti bawtisarishpankuna ¿imapi yanapananta yuyarishpantaya chasna ruranahun? Wañushka runakunaka mana kawsarinahumaka ¿imaraykuta

wañushka runakunaranti bawtisarinahuma?

³⁰Ñukanchi Yaya Diospa rimashkanta yachachishkanchirayku shuk runakuna karan uras ñukanchita wañuchinayahanun. Mana kuti kawsarimunanchita yachanchimaka, mana munanchimachu yachachishpalla katinata. ³¹Wawkikuna panikuna, tukuy urasmi chay chikniwak runakuna wañuchiwanayanahun.

Wañuchinata munawashpankunapas ñukaka kushillami kahuni, kankuna Amunchi Jesukristuta kasushpa kawsahushkaykichita yachashpayni.

³²Chay Efeso llaktapi achka chikniwak runakuna wañuchiwanayashpa achkata parisichiwashpankuna wañuchik piña animalkunawa makanakuhukshina kashkani. Runapa yanka yuyarishkankunata yachachinima karka yankamantami chasna parisichiy tukuynima karka. Mana kuti kawsarimunchimaka shuk runakunashina rimaynima: Kayakamami wañushunchi. Wañushpanchika tukurishumi. Chayrayku kawsahushpanchira akuychi alita mikushpa upyashpa munashkanchita rurashpa kawsashunchi nishpa.

³³Kankunaka ama chasna rimak runakunashina llullachiriyichichu. Kankuna yachankichi, mana ali rurak runa masinchiwa ishkayashpanchika payshinallatatami ruranchi. ³⁴Chayrayku Yaya Diosllatana kasushpa alita rurashpa kawsaychi, amana uchata ruraychichu. Shukkuna kankunamanta Yaya Diosta mana riksikshinara kanahun. Pinkarinaykichipami chasna kankunata rimahun.

Imashnami wañushkanchimanta kawsarimushunchi

³⁵Wawkikuna panikuna, kankunaka tapunkichima: ¿Imashnashi wañushkanchimanta kawsarimushunchi? ¿Imashna

rikunayushi kawsarishpanchi rikurishunchi? nishpa.

³⁶Chayka yuyay illa runapa tapushkanshinami kama. Yuyariychi, chakranchipi muyukunata tarpushpanchi ñawinka mana wiñamachu, chay muyuka mana tukyarishpanka.

³⁷Tarpushpanchi manami wiñashka tarputachu tarpunchi, ashwan muyullatami tarpunchi, trigu muyuta, mana kashpaka maykan muyukunatapas.

³⁸Yaya Dioska karan muyuta wiñachishpan munashkanshina karan shuk chikan muyukunata chay muyupa kaspin rikunayuta wiñachin, muyunmanta chikan rikunayuta.

³⁹Aychakunapas mana tukuychu chasnalla kanahun. Shukka runapa aychan kan, shukka animalkunapa wiwakunapapas, shukka rikrayukunapa, shukka challwakunapa aychan kan.

⁴⁰Chasnallatata tiyan chikan kawsanayukuna, shukkuna silupi kawsanankunapa, shukkunaka kay allpapi kawsanankunapa. Silupi kawsakkuna suma rikunayukuna kanahun. Kay allpapi kawsakkunapas chikan suma rikunayukuna kanahun. ⁴¹Silupi tiyakkunapas chikan chikan kanahun. Intika chikanta punchayachin killamanta. Killaka chikanta punchayachin istrillakunamanta. Karan istrillapas istrilla masinkunamanta chikanta punchayachin.

⁴²Chasnallatata kanka ñukanchikunawapas, wañushkanchimanta chikan rikunayumi kawsarishunchi. Imashnami muyuta tarpushpanchi aychanka ismun ñawin wiñananpa, chasnashinami wañushpanchi aychanchika ismun. Chay wañushkanchimanta Yaya Dios ñukanchita kawsachishpan chikanmi rikurishunchi mana kuti wañunanchipa. ⁴³Imashnami ismuk aychayu muyuta tarpunchi, chasnashinami wañushpan-

chi ismuk aychanchita pampanchi. Yaya Dios ñukanchita kawsachishpan mushu suma aychayuna kashunchi. Wañuk aychanchita pampanchi. Yaya Dios ñukanchita kawsachishpan manana wañuk aychayuna kashunchi. ⁴⁴Imashnami tarpuka tarpushkanchi muyumanta chikan rikunayu kan, chasnashinami aychanchiwapas. Wañushpanchi wañuk aychanchita pampanchi. Chaymanta chikan aychayumi kawsarishunchi silupi kawsananchipa. Wañuk aychayu kashkanchirayku yachanchi mana wañuk aychayupas kananchita.

⁴⁵Kasnami killkarishka kan: Yaya Dios puntiru runa Adanta rurashpan kawsayta kurka kay allpapi kawsanapa. Chaymanta Yaya Dios Jesukristuta churarka payshinallatata mana tukurik kawsayyu kashpan ñukanchita Yaya Dioswa kawsayta kuk kanapa. ⁴⁶Chasna kashpanpas manara chay Yaya Dioswa kawsayta charik kashpanchira kay allpapi kawsananchipa kawsayyulla kanchi. Chaywasshara Yaya Dioswa kawsayta charik tukunchi.

⁴⁷Chay puntiru runaka allpamanta runami karka kay allpapi kawsananpa. Jesukristu silumanta shamushpan silumanta runa kan. ⁴⁸Ñukanchikunapas Adanmanta miray kashpanchi payshina kay allpamanta rurarishka kanchi kay allpapi kawsananchipa kawsayyukuna. Silumanta shamushka Jesukristu Yaya Dioswa kawsayyu kashpan ñukanchipas paywa pakta kawsakkuna payshina Yaya Dioswa kawsayyu kanchi. ⁴⁹Kay allpapi kawsahushpanchira allpamanta rurarishka Adanshina wañuk aychayu kanchi. Chaymanta silupi kawsakrishpanchika Jesukristushinami kashunchi.

**Jesukristupa kuti shamunanmanta
yachachin**

⁵⁰Wawkikuna panikuna, alita uyawaychi. Kay allpamanta rurashka aychanchikunawa mana atipanchichu Yaya Diospa kamachinan mushu munduma paywa pakta kawsak rinata. Kay wañuk aychanchiwaka manami wiñaypachu kawsashunchi.

⁵¹⁻⁵²Kunan yachachishkaykichi manara yachashkaykichita. Mana tukuy ñukanchichu wañushunchi. Chasna kashpanpas Jesukristu kuti shamuhushpan kawsa kashpanchi wañushka kashpanchi tukurina trompetaka uyarihushkanpi tukuy ñukanchi payta kasukkunapa aychanchita ñawita tapa tapa rurashkashina chay ratulla chikanyachinka. Chay trompetaka uyarihushpan Jesukristuka tukuy payta kasushpa wañushkakunataka kawsachimunka manana kutikashka wañunankunapa. Ñukanchi kawsa kahushpanchira Yaya Dioska ñukanchikunatapas chikan aychayuta ruranka. ⁵³Kay ismuk aychanchika mana ismuk aycha tukunan tiyan. Kay wañuk aychanchika mana wañuk aycha tukunan tiyan.

⁵⁴Chasna *Kristu ñukanchita chikan aychayuta rurashpan wiñaypa kawsayyuna kananchipa Yaya Diospa killkachishkanpi kasna rimashkaka paktarinka:

Yaya Dios tukuyta winsishpa alichankami runakuna manana kuti wañunankunapa nishpa.

⁵⁵Chaymantapas kasna rimashkaka paktarinka:

Manana manchashunchinachu wañunanchita. Manana wañuyka ñukanchita winsinchu nishpa.

⁵⁶Uchata rurashkanchiraykumi chasna wañunanchi tiyan. Uchata rurakkuna

kahushkanchipi sinchikuchiy tukushkashina kanchi, Yaya Diospa kamachishkankunata riksishpanchi ashwan uchata ruramayakkuna tukushkanchirayku.

⁵⁷Ashwan Yaya Dios Amunchi Jesukristuta kachashpa ñukanchita yanaparka manana chasna uchata rurakkuna kananchipa, chaymantapas wañushpanchi kawsachiy tukunanchipa. Chayta yuyarishpanchi akuychi kushikushpa Yaya Diosta agradesishunchi.

⁵⁸Chayraykumi munashkayni wawkinikuna paninikuna, tukuy chaykunata yuyarishpaykichi alita Jesukristuta kirishpa kasushpa kawsaychi. Tukuy uras yapa munashpa Amunchi Jesukristu ruradata munananta rurashpa kawsaychi. Jesukristupi sinchikushpa rurashkaykichika manami yankachu kanka.

**Pablo killkan Jerusalemipi nima
imayukunarayku kullkita
tantachinamanta**

16 ¹Kunanka wawkikuna panikuna, Jerusalemipi nima imayu Jesukristuta kasukkunarayku kullkita tantachinamanta rimashkaykichi. Galasia allpapi tukuy Jesukristuta kirikkunata yachachishkani imashnami chay kullkita tantachinchi nishpa. Kankunapas chay yachachishkaynishina ruraychi. ²Karan domingo puncha atipashkaykichita kullkikichimanta churaychi. Chasna tantachishpaykichika wakaychaychi, ñuka paktashpayni mana chaypira tantachinaykichipa. ³Kankunapi paktashpayni churay tukushkankunapi alita rurak kashkankunarayku akllashkaykichi runakunata Jerusalemma kachasha. Paykunata alita yaykuchinankunapa kartakunata killkasha Jerusalemipi kawsak wawkikunata chay tantachishkaykichi kullkiwa

pakta kunankunapa. ⁴Ali kashpanka ñukapas Jerusalemna rinaynipa paykunawa pakta risha.

**Pablo Korinto llaktapi kawsak
kirikkunata pasyak rinata
munashkanmanta riman**

⁵Kankunama rihushpayni puntiru Masedonia allpapi kahuk llaktakunama risha. Chay Masedoniamanta risha Korinto llaktaykichima. ⁶Chaymanta yuyarini shuk killakunata kankunapi kiparinata, ashwan ali kama tukuy tamya timpu kankunapi kiparinaynipa. Chaymanta shuk llaktama rihushpayni kankuna atipawankichima yanapanata. ⁷Mana munanichu shuk ratulla kankunata rikunata. Yaya Dios munashpanka shuk killakunata kankunawa kiparisha.

⁸Kay Efeso llaktapi kiparisha chay ñukanchi israel runakunapa *Pentekostés punchakuna paktarinan-kama. ⁹Kay llaktapi alita Yaya Diospa shiminta yachachihuni. Achka chikniwak runakuna mana munashpankunapas achka runakuna chay yachachihushkaynita alita uyahunkuna. Chayrayku manara risharachu kankunama.

¹⁰Wawkinchi Timoteo kankunapi paktashpan yanapaychi kankunawa kushilla kananpa. Paypas ñukashinami alita Yaya Diospa shiminta yachachin. ¹¹Chayrayku nima maykan rimaychichu payka manami Pabloshinachu alita yachachin nishpa. Ashwan payta yanapaychi kushilla ñukama kutimunanpa. Ñukami payta chapahunu shuk wawkikunawa pakta shamunanpa.

¹²Wawkinchi Apolosta achka kuti rimarkani chay shuk wawkinchikunawa kankunama pasyak rinanpa. Payka mana munanchu kunan rinata. Shuk punchachari kankunama rinka.

**Pablo kartanta tukuchihushpan
kirikkunata saludan**

¹³Yuyaywa kawsaychi, Jesukristuta alita yuyashpa, alita kirishpa, nima pita manchashpa. Sinchikuriychi mana sampayashpa payta kasunaykichipa. ¹⁴Tukuy uras imapipas yanapanaku-hushpaykichi ali shunkuwa yuyana-kushpa ruraychi.

¹⁵Wawkikuna panikuna, kankuna riksinkichi wawkinchi Estefanasta. Chay Akaya allpapi manara nima maykan Jesukristuta kirihushpanra wawkinchi Estefanasra tukuy ayllunkunawa pakta kirik tukurkakuna. Paykuna Jesukristuta kirik wawkikunata panikunata alita yanapashpa kawsahunkuna. ¹⁶Estefanasta shukkunatapas payshina alita tarawashpa kirik masinkunata yanapashpa kawsahukunata alita kasushpa yanapashpa kawsaychi. ¹⁷Yapami kushikuni wawkinchikuna Estéfanos, Fortunato, Akaiko yanapawanankunapa shamushkankunarayku. Kankuna mana shamunata atipashpaykichi kay wawkinchikuna alita yanapawahunkuna. ¹⁸Kay kimsa wawkikunami ñukata sumakta yanapashpa sinchikuchiwashkakuna, kankunatapas chasnallata yanapashpa sinchikuchirkakuna. Chasna yanapak wawkikunata alita yuyaychi.

¹⁹Kay Asia allpapi Jesukristuta kirik masinchikuna kankunata saludanahun. Chaymanta wawki Akila warmin Prisolawa kankunata saludanahun, maykankunawami shukllashina tukushkakuna Amunchi Jesukristuta kirishkaykichirayku. Chaymanta tukuy paykunapa wasinpi tantarik Jesukristuta kirikkunapas kankunata saludanahun. ²⁰Tukuy wawkinchikunapas kankunata saludanahun. Kankunapas tantarishpaykichi alita yuyanakushpa shukwa shukwa saludanakuychi.

²¹Ñuka Pablo kikin makiniwa kay
saluduta killkashpayni kankunarayku
kachahuni. ²²Maykanmi Amunchi
Jesukristuta mana yuyanchu, Yaya Dios
payta kastigachun. Amunchi Jesús,
utkalla shamuy. ²³Amunchi Jesukristu
kankunata llakichishpan yanapachun.

²⁴Tukuy kankunata yapa yuyani *Kristu
Jesusta kirik kashpaykichi.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi, turikichi
Pablo

ISHKAYNIN PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA KORINTO LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

1 ¹Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, ñuka Pablo wawki Timoteowa pakta kay kartata killkahunchi. Ñuka Pablo Yaya Dios munashpan Jesukristupa *apostolnin tukushkani. Tukuy kankuna Korinto llaktapi Jesukristuta kirishpa Yaya Diosta kasukkunarayku, tukuy Akaya allpapi Yaya Diospa aklashkan runankunaraykupas kay kartata killkahunchi. ²Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun kushilla kawsanaykichipa.

Pablokuna parisinakunamanta rimanahun

³Akuychi kushichishunchi Amunchi Jesukristupa Yayan Diosta. Payka Yayanchi Dios kashpanmi ñukanchita llakichin, llakirihushkanchipi sinchikuchin. ⁴Tukuy parisihushkanchipi payka ñukanchita sinchikuchin ñukanchipas atipananchipa sinchikuchinata parisihushkakunata. Yayanchi Dios sinchikuchishkanshina ñukanchipas atipanchi parisihuk runakunata yanapashpa sinchikuchinata. ⁵*Kristushina achkata parisihushkanchirayku pay ñukanchita yanapashpan alita sinchikuchin. ⁶Chayrayku ñukanchi parisishpanchi atipanchi

kankunata sinchikuchinata yachanaykichipa Jesukristu kankunata kishpichik kananta. Yaya Dios ñukanchita llakirihushkanchipi sinchikuchishpan atipanchi kankunata sinchikuchinata. Chasna sinchikuchishpanchi kankunapas atipankichi ñukanchishina achkata parisishpa mana sakishpa Jesukristuta katinata. ⁷Kankunata yuyarihushpanchi kushikunchi, parisihushpaykichipas sinchikushpa kahushkaykichirayku. Chasna parisihushpaykichimi yachanchi Yaya Dioska kankunatapas ñukanchitashina sinchikuchinata.

⁸Wawkinchikuna paninchikuna, kankunata yuyachinayanchi maytukuy parisishkanchita Akaya allpapi kahuk llaktakunapi kashpanchi. Yapa sinchita parisirkanchi. Manana atiparkanchichu awantanata. Yuyarirkanchi wañuchinankunamanta mana kishpinanchita. ⁹Chaymanta yuyarirkanchi ña wañuna kananchita. Yapa parisihushpanchi Yaya Dioska ñukanchita yachachirka mana ñukanchi kikinpi sinchikurinan-chipa, ashwan paypi wañushkakunata kawsachik Yaya Diosllapi sinchikurishpa kawsananchipa. ¹⁰⁻¹¹Yaya Diosmi ñukanchita wañuna kashkanchimanta kishpichirka. Chasnallatami ñukanchita kishpichinka atun parisinan-

chikunamantapas. Yaya Diospi sinchikurinchi, yachashpanchi ñukanchita achka kuti kishpichinanta, kankuna mañahushkaykichiwa yanapashpaykichi. Achkamanta ñukanchirayku mañahushpaykichika Yaya Dios ñukanchita yanapashpan achka runakunani payta kushichishpa agradesinkakuna.

Imaraykumi Pablo mana rirkachu Korintoma

¹²Kushillami kahunchi yuyayninchipi, mana llullashpa, tukuy imapi alita rurashpa kawsahushkanchita yachashpanchi. Manami ñukanichi kikin yachayninchiwachu atipashkanchi chasna kawsanata, ashwan Yaya Diosmi ñukanchita yuyashpan yanapashka chasna paypa munashkanta rurashpa kawsananchipa, payta mana kasuk runakunawa kahushpanchi, chaymanta ashwan kankunawa kahushpanchi. ¹³Kartanchikunapi killkashkanchishinallami yuyarinchi, mana chikan chikantachu killkashkanchi, ashwan asirtaypatami kankunarayku killkashkanchi. Munanchimi alita asirtanaykichipa. ¹⁴Kunan ña shuk shukkunata asirtankichi yachachishkanchimanta, chaywasshami shuti tukuyta sumakta yachankichi. Chasna kashpaykichimi Amunchi Jesús shamushpan kushikunkichi alita kankunata yachachishkanchirayku. Chasnallatatami ñukanchipas kushikushu kankuna alita yachakushkaykicherayku.

¹⁵Chasna tukunanchita yuyarishpayni ñuka Pablo kankunata ishkay kuti rikuk rinata yuyarirkani ishkay kuti kushikushpa kanaykichipa. ¹⁶Yuyarirkani puntiru kankunata pasyak rinata Masedoniama rihushpayni. Chaymanta kutihushpayni kutikashka kankunata paskanata yuyarirkani. Chasna pasyash-

payni yanapawankichima Judea allpapi llaktakunama rinaynipa nishpa yuyarirkani. ¹⁷Chasna kankunama rinata munashpaynipas mana rishpayni ¿mana alita yuyarishpa rimak kashkayniraykuchu kankunama rinaynita rimashkani? Imashnami chay mana Yaya Diosta kirik runakuna shamusha nishpankunapas chaymanta chikanta yuyarishpankuna mana rishanchu nishpa rimanahun ¿chasnachu ñukapas kani? Manami chasnachu kani. ¹⁸Yaya Dios mana llullachik kashpan yachanmi kankunata shutipa rimahushkaynita. Pasyak shamushami nishpa rimashpayni mana kankunata llullachirkanichu. Tukuy rimashkaynika shutipami. ¹⁹⁻²⁰Yaya Diospa Wawan Jesukristumi paktachik kan, maykanmantami Silvano, Timoteo, ñukapas kankunata yachachirkanchi. Chasna kashpan yachankichi ñukapas paktachik kanaynita. *Kristuka rimashkanmanta mana shuk ratu shuktana rimanachu. Payka Yaya Diosmanta shamushkanwa tukuy Yaya Diospa rimashkan paktachinan shimikunata paktachirka. Chayrayku Yaya Diosta kushichishpanchi Jesukristu ñukancherayku alichashpan paywa kwintananchipa rimashunchi rurashkaykika alimi chasna kachun nishpa.

²¹Yaya Diosmi ñukanchita kankunapas akllashpan sinchikuchishka wiñaypa Kristupa runankuna kananchipa. ²²Yaya Dioska paypa Espiritunta shunkunchipi churashka, paypa wawankuna kananchipa. Chasna Espiritun ñukanchipi kawsashpan yachanchi, tukuy uras paywa kawsananchita rimashkanka shutipami.

²³Manara rishkanirachu kankuna Korintopi kawsakkunama, imashnami puntiru yuyarirkani. Mana alita kawsahushkaykichita yachashpayni mana rirkanchu kankunata mana

pinkachinaynipa. Yaya Dioska riksiwanmi, rimashkaynika shutipa kananta. Mana shutipa kashpanka kastigawankami. ²⁴Ñukaka mana kankunata kamachikchu kani maykantami kirinaykichi tiyan nishpa. Ashwan ñami kankunaka Jesukristuta kirihushpaykichi kankunata yanapakmi kani kushilla payta kasushpa kawsanaykichipa.

2 ¹Chayraykumi manara munashkanchu nichu kankunata pasyak rinata mana ali kawsahushkaykichimanta pinkachishpayni mana kutikashka llakirinaykichipa. ²Ñuka kankunata pinkachishkaynimanta llakiywa kashpaykichika ¿pitaya ashwan ñukata kushillayachiwanka? Kankunallami atipankichi kushillayachiwanata. Chayraykumi mana munanichu pinkachinata kankunata.

³Chayrayku shuk kartaynita killkarkani kankunarayku manara kankunama rishpayni mana alita kawsahushkaykichita alichanaykichipa. Rishpayni mana munanichu llakirik rinaynita. Ashwan kankunami kushillayachiwanaykichi tiyan. Yachani kushilla kashpayni kankunapas kushilla kanaykichita.

⁴Chay kartaynita killkahushpayni yapa yuyarishpa llakiywa kahushpayni wakarkani. Chasna kashpanpas mana killkarkanichu llakirinaykichipa, ashwan killkarkanimi yachanaykichipa maytukuytami kankunata yuyahuni.

Pablo riman chay millaypata rurak runata llakichinankunapa

⁵Killkarkani chay mana alita rurak wawkinchi tukuy ñukanchikunata pinkachishkanta. Chasna millaypata rurashpan mana ñukallatachu pinkachishka, ashwan tukuy kankunatapas pinkachishkami. Mana tukuy kashpanpas shuk shukkunatami pinkachishka.

⁶Kankuna tantarishkaykichipi pay millaypata rurashkanmanta rimarkankichi, manana kankunawa tantarinanpa. Chasna ña payta kastigashkankichi. Chaylla kachun. ⁷Kunanka payta llakichishpaykichi yanapaychi alita kawsanapa. Mana chasna rurashpaykichika shunkun yapa llakiywa kipuruyashpan wañunayanka.

⁸Chayrayku kankunata mushumanta rimani tukuy shunkumanta pacha payta yuyashpaykichi yanapaychi. ⁹Punturu kankunarayku killkarkani yachanaynipa, alitachu manachu yachachishkaynita kasuhunkichi nishpa. ¹⁰Chay runapa millaypata rurashkanta manana yuyarishpaykichika ñukapas manami yuyarishanachu. Shuk kankunamanta ima millaypata rurashpanka ñuka llakichinayni kashpanka tukuy kankunata yuyashpayni payta *Kristupa rikushkanpi llakichini. ¹¹Chasna llakichinanchi tiyan runa masinchita supaykunapa apun Satanaska mana ñukanchita winsinanpa. Yachanchi imashnami payka munan urmachinata ñukanchita.

Pablo Troas llaktapi paktashpan llakirin

¹²Troas llaktapi paktashpayni chay suma ali shimita *Kristu ñukanchita kishpichinanmanta yachachinaynipa, suma yachachina karka, Yaya Dios runakunapa shunkunakunata llankarka alita uyawanankunapa. ¹³Chasna kashpanpas mana kushillachu karkani, wawkinchi Titota mana tarishkaynirayku. Chayrayku rishara nishpayni paykunamanta Masedonia allpapi llaktakunama rirkani.

Jesukristuta kirikkuna supayta winsinahun

¹⁴Yaya Diosta agradesishunchi, ñukanchita yanapashkanrayku *Kristuta

kirishpa kawsananchipa. Shuk tukuyta winsik apu runankunata marchachikshina Kristu ñukanchita purichin kushikushpa payta katinanchipa. Tukuy runakuna ñukanchita rikunahun manana supayta kasunanchita. Chasna kashpanchimi tukuy parti runakuna shuk mishkihlla asnak perfumita multikshina asirtankakuna pimi Yaya Dioska. ¹⁵Kristu ñukanchikunapi kashpan ñukanchita yanapan Yaya Diosta kushichishpa payrayku shuk ali mishkihlla asnakshina kananchipa. Chasna ali mishkihlla asnak perfumishina kanchi uchankunamanta llakichirishka runakunarayku, uchankunamanta mana llakichirishka runakunaraykupas. ¹⁶Chay mana kirik runakunaraykuka chay mishkihlla asnakka wañuy pata asnakshinami kan. Kristuta kirikkunaraykuka suma wiñaypa kawsayta kuk mishkihlla asnahukshinami kanchi. Nima maykan atipanchu chasna mishkihlla asnakshina kanata, Yaya Diospa yachayninllawami atipanchi chasna kanata. ¹⁷Ñukanchika mana kanchichu imashnami shukkunaka kanahun. Manami yachachinchichu Yaya Diospa shiminta yachachishkanchimanta kullkita apinanchipa, imashnami shukkunaka ruranahun. Ashwan Yaya Dios ñukanchita kachashkanraykumi mana llullachishpa paypa rikushkanpi yachachinchi, Kristupa kamachishkan runakuna kashpanchi.

**Pablokunaka Jesukristupa shiminta
yachachik kanankunamanta
rimanahun**

3 ¹Tukuy kaykunata killkashpanchi kankuna yuyarinkichichari kutikashka paykuna kikinta yuyarishpa ali runa kanchi nishpa kawsanahun. Kankuna ñukanchita alita riksishpaykichi kankunama rihushpanchi mana

nima kartata apanchichu mana riksishka runakunashina. Nima shuk kartata tapushkanchichu kankunamanta shuk llaktama rinanchipa. ²Kankuna kikinmi ñukanchimanta alita rimak kartashina kankichi. Shunkunchipi killkarishkashina kahunkichi. Tukuy runakuna chayta yachanahun, imashnami shukkunaka shuk killkata rikushpankuna shutillata yachanahun chasna. ³Kankunaka kawsahushkaykichiwa rikuchinkichi *Kristupa killkachishkan kartashina kanaykichita. Ñukanchika chayta killkak runakunashina kanchi. Mana payka rurashkachu tintawa killkashkashina, ashwan kawsa Yaya Diospa Espiritunta kankunapi churashka mushu kawsayta charinaykichipa. Mana Moisés wañupa rumimanta tablapi killkashkatashinachu kuy tukushkanchi Yaya Diospa kamachishkanta kasunanchipa, ashwan kunanka Yaya Dios shunkunchipimi Espiritunta churashka paypa munashkanta rurananchipa.

⁴Kristu ñukanchita kishpichishkanrayku ñukanchi Yaya Diospi sinchikurinchi. ⁵Mana ñukanchi kikinchi atipanchi runakunata Kristumanta alita yachachinata. Ashwan Yaya Dios yanapashpanllami chasna yachachihunchi. ⁶Paymi ñukanchita yachayta kushka chay mushu alichanata runakunawa rurashkanmanta yachachishpa purinanchipa. Chay mushu alichashkanmanta yachachinanchika manami ñawpa Moisespa killkashkanshinachu, ashwan Yaya Dioska Espiritunwami ñukanchita wiñaypa kawsayta kun. Moisés Yaya Diospa kamachishkanta killkashkanka mana kasukkunataka kastigachinmi wañunankunapa. Ashwan Yaya Diospa Espiritunka Yaya Diosta kirishkanchiraykumi wiñaypa kawsayta kun.

⁷Yaya Diospa kamachishkanta Moiseska rumimanta tablayachirishkapi killkahushpan Yaya Diospa puntanpi uyanka chuya tukurka. Chay killkashkanta apamuhushpan uyanka yapa chuya, nima rikuypa karka. Chasna ñukanchi israel runakunapa yaya rukunchi wañukuna mana rikunata atipashpankunapas chay uyanpi yapa chuya manchaypata rikurihushkaka chinkarishpa chinkarishpa rirka.

⁸Chasna ñawpa Moiseska kamachishkanta kushpan Yaya Dioska atun yachayninta rikuchirka. Kunanka maytukuy ashwan atun yachaynintami rikuchinka, paypa Espiritunwa mushu shiminta yachachishpanchi. ⁹Ashwan alita asirtachishkaykichi. Chay ñawpa kamachishkanka ali kashpanpas mana paktachishkanchirayku ñukanchita kastigachinlla. Chasna kashpan maytukuy ashwan alitaya Yaya Dios ñukanchita rimashkanka, Jesukristu kankunaranti wañushkanrayku uchaykichikunamanta llakichirishka tukushkankichi nishpa.

¹⁰Chay ñawpa Yaya Diospa kamachishkan shiminka suma kashpanpas kunanka mana yapa alinachu, Jesukristupa kishpichik shimin ashwan suma kashkanrayku. ¹¹Chasna Yaya Diospa ñawpa kamachishkan shimi tukurinan kashpanpas Yaya Dios yapa ali atun yachayyu kananta rikuchirka. Chaymanta ashwan sumakta Jesukristupa kishpichik shiminka rikuchin Yaya Dios yapa ali atun yachayyu kananta chay shimi mana tukurik kashkanrayku.

¹²Chasna chay suma kishpichik shimin mana nima ima uras tukurinanta yachashpanchi atipanchi kankunata nima imata manchashpa shutillata yachachinata.

¹³Ñukanchika kankunata mana Moisés wañushinachu yachachinchi. Yaya Diospa

kuchunpi kahushpan uyanka yapa chuya tukurka. Chasna yapa chuya rikurishkanka chinkarishpa rihushkanta yaya rukunchikuna wañu mana rikunankunapa, Moiseska uyanta llachapawa taparipayarka.

¹⁴Mana Moisespa uyanllachu chasna taparishka karka, ashwan chasnallatamami yaya rukunchi wañukunapa yuyayninkunapas taparishkashina karka Yaya Diospa shiminta mana asirtanankunapa. Kunanpipas chasnallatamami Moisespa killkashkanta yachakuhukunapa yuyayninkunaka taparishkashina kanahun. Kristuta kirishpallami Yaya Dioska tukuyta asirtachin kishpichik shiminta. ¹⁵Kunankamapas Moisespa killkashkanta yachakuhushpankuna yuyayninkunaka taparishkashina kanahun, mana asirtashpankuna Yaya Diospa rimashkanta. ¹⁶Ashwan maykan runami Jesukristuta kirishpan kasun, chaypa yuyayninmi taparishkashina kahushkanmanta paskachin asirtanapa paypa rimashkanta.

¹⁷Jesukristuka Espiritunwami shukllashina kan. Chay Espiritun ñukanchikunapi kawsahushpan manana uchata rurashpa kawsanchinachu, ashwan kishpichirishkami kanchi Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsananchipa. ¹⁸Ñukanchi kirikkunapa yuyayninchika manami taparishkashinachu kahun, ashwan Kristu atun yachayyu yapa ali kananta alita riksinchi. Chasna kashpanchi ali kawsananchiwa shukkunatapas riksichinchi imashna alimi Kristuka. Payta riksishpa rihushkanchipi ñukanchikunata ashwanta ashwanta aliyachin payshina yapa ali tukunananchipa. Payka Yaya Diospa Espiritunwa shukllashina kashpanmi chay Espirituwa chayta ruran.

4 ¹Chasna kashpanmi mana sakinchichu Jesukristupa shiminta rimanata, Yaya Dios ñukanchita llakichishpan yachachi-

nanchipa kamachishkanrayku. ²Mana pinkaypakunata rurashpachu kawsahunchi, maykankunatami shukkuna pakalla ruranahun. Mana llullachishpachu, nima chikanyachishpachu Yaya Diospa shiminta rimahunchi. Ashwan shutipallatami Jesukristumanta yachachihunchi. Yaya Dioska ñukanchita rikuhumi, tukuy kankunata rimahushkanchika ali kananta. Tukuy kankunapas ali yuyaywa kashpaykichi chayta alita yachankichi.

³Jesús runakunata kishpichinanmanta yachachishkanchi shimika ali kashpanpas mana kirikkunaka mana asirtanahunchu. Wiñaypa kastigarina kashpankuna manami atipanahunchu asirtanata. ⁴Supay paykunapa yuyayninkunata chinkachishkanrayku wiskushina kashpankuna mana asirtanahunchu. Chay suma ali shimi runakunata kishpichik Kristu yapa suma atun yachayyu kananmanta suma punchayachikshina tukuyta alita asirtachik kananta mana atipanahunchu riksinata. Kristuka Yaya Dioswa chasnalla yachayyu yuyayyu kashpan ñukanchita rikichin imashnami payka kan. ⁵Ñukanchi yachachihunchi Jesukristu tukuyta apun kananta. Mana ñukanchi kikin yachayyu kananchitachu yachachinchi. Ashwan Yaya Jesusta yuyashpanchi kankunata yachachishpa yanapakkunallami kananchita rimanchi.

⁶Yaya Dioska tukuyta ruranata kallarihushpan nirka puncha tukuchun nishpa. Chasna rimashkanshina puncha tukurka. Chasnashinami Yaya Dios uchanchikunata pichashpan shunkunchikunapi punchatashina rurashka alita yachananchipa paypa atun suma yachayninta. Chay yachaynintaka Jesukristumi ñukanchita rikuchin.

Kirishpa kawsanamanta riman

⁷Yaya Dios chay ñukanchipi punchatashina rurashkanwa yapa chaniyuta

kuy tukushkashina kanchi. Chasna kashpanpas chay chaniyuta shuk pakirik mankashina aychanchipi charinchi. Chasnami tukuy runakuna riksinkakuna Yaya Diospa kananta chay yapa atun yachayka, maykanwami yanapay tukunchi, mana ñukanchi kikinpachu. ⁸Runakuna ñukanchita tukuyti parisichishpankunapas yachani Yaya Dioska tukuy uras ñukanchita yanapanata. Achka kuti mana yachashpanchipas imashna yuyarinata, mana sakinchichu Yaya Diospi sinchikunata.

⁹Runakuna ñukanchita wañuchinayashpa katishpankunapas Yaya Dioska mana ñukanchita sakinchu. Ñukanchita makashpankunapas mana atipankakunachu wañuchinata. ¹⁰Maytapas yachachishpa rishpanchi wañuchiy tukunallami kashpanchi Jesús wañuchiy tukushpan parisishkanshina aychanchipi parisihunchi. Chasna parisishpa kawsahushpanchi tukuy runakuna Jesús ñukanchipi kawsahushpa alita yanapahushkanta rikushpankuna yachankakuna kawsa kananta. ¹¹Ñukanchi kawsahushpanchira ima uraspas wañuchiy tukuna kanchi, Amunchi Jesuspa kamachishkanta kasuhushkanchirayku. Chasna kashpan kunankama kawsalla katihushpanchi chay wañuk aychanchiwa rikuchinchi Jesús kawsa kananta. ¹²Ñukanchi yachachihushkanchirayku wañuchiy tukunalla kahunchi. Kankunaka yachachishkanchita kirishkaykichirayku kushillalla wiñaypa Jesukristuwa kawsankichi.

¹³Ñawpa shuk runa Yaya Diosta mañashpa rimashkanka kasna killkarishka kan:

Kanllapimi sinchikuni, chayrayku kanmanta rimahuni nishpa. Chasnallatatami ñukanchipas Amunchi Jesukristupi sinchikuhushpanchi mana sakinchichu paymanta rimanata. ¹⁴Yaya

Dioska Amunchi Jesusta wañushkanmanta kawsachishkanrayku yachanchi ñukanchitapas wañushpanchi kawsachinanta. Chaymanta ñukanchita kankunawa pakta pushanka tantaylla paywa kawsananchipa.

¹⁵Kay tukuy parisihushkaynitaka awantahuni kankunata yuyashpayni. Chasna kashpan achka runakuna rikushpankuna yachanahun imashnami Yaya Dios paykunata yuyashpan alikunallata ruran paykunarayku. Chaypina ashwan achka runakuna Yaya Diosta kushichishpa agradesinkakuna.

¹⁶Chayrayku mana sampayanchichu Jesuspi sinchikushpalla kawsananchipa. Aychanchi rukuyahushpanpas karan puncha Yaya Dios ñukanchipa yuyayninchita mushuyachin. Chayraykumi ashwanta sinchikushpa rihunchi, Jesukristu ñukanchita yanapahushkanrayku. ¹⁷⁻¹⁸Mana yuyarishpa kawsanchichu kay mundupi rikushkanchikunata, tukuy chaykunaka tukurinkakunami. Ashwan yuyarishpa kawsanchimi Yaya Dioswa suma kushilla kawsanata, chayta manara rikushpanchipas. Chay mana rikuhushkanchikunaka nima ima uras tukurinkachu. Chasna kashpan kay allpapi kawsahushkanchipi parisihushkanchikunaka mana imachu kanahun. Shuk ratullami tukurinka. Chaymanta chay parisishkanchikunaka ñukanchita yanapan wiñayparayku Yaya Diospa suma kawsananpi mana yuyariypa yapa kushilla kawsananchipa. Chayka tukuy parisishkanchikunamanta ashwan yapa pasami kanka.

5 ¹Kay aychanchika tampushinami shuk raturaykulla kay allpapi kawsananchipa kan. Yachanchi kay aychanchi utkalla ismuk tampushina tukurishpan Yaya Dioska wañushkanchimanta kawsachishpan ñukanchita shuk mushu kawsananchita kunanta

chaywa wiñaypa silupi kawsananchipa. Chay mushu kawsananchika mana runapa rurashkan kawsanashinachu kan. ²Kay wañuna aychanchiwa parisishpa wakashpa kawsahushpanchira yapa munanchi kawsanata chay mushu aychashina kawsananchiwa Yaya Diospa kawsananpi. ³Yaya Dios ñukanchita chay mushu aychashinata kunka, kay aychanchita sakishpanchi mana llatanshina kananchipa. ⁴Kay shuk raturaykulla tampushina aychanchiwa kawsahushpanchira parisishpa kawsanchi. Mana kay aychanchita sakinata munashpanchi wañuyta manchashpa kawsanchi. Yapa munanchi kay wañuk aychanchita Yaya Dios kampanyananta chay wiñaypa kawsak mushu aychashinawana kawsananchipa. ⁵Yaya Diosmi ñukanchita ña aliyachishka paywa silupi kawsananchipa. Ñami Espiritunta ñukanchita kushka yachananchipa paywa kananchita.

⁶Chayrayku kay allpapi kawsahushpanchira tukuy uras sinchikushpa kawsanchi. Yachanchi kay wañuk aychanchiwa kawsahushpanchira allpanchimanta karupi kawsakkunashina kananchita. Manara Amunchi Jesuswa silupi kawsahunchirachu. ⁷Kunan Jesuspi sinchikushpalla kawsahunchi. Mana payta rikushpachu kawsahunchi. ⁸Chasna manara Jesusta rikuhushpanchipas kushilla sinchikushpami kawsahunchi. Chasna kashpanpas yapa munanchi kay wañuk aychanchita sakishpa kikin allpanchhipina Amunchi Jesuswana kawsak rinata.

⁹Chayrayku mana imananchu kikin allpanchi silupi kawsahushpanchi allpanchimanta karupi kawsakkunashina kay allpapi kawsahushpanchira sinchikunchi tukuy uras Jesukristupa munashkanta rurashpa payta

kushichishpalla kawsananchipa.

¹⁰Yachanchi shuk punchami *Kristuka ñukanchita puntanpi churanka tapunanpa kawsashkaykichipi alitachu manachu rurashkankichi nishpa. Chaymanta payka karan shukta imashnachari rurashka alitachu manachu, chay tuputa kunka.

**Kristumi ñukanchita kishpichishka
kushilla Yaya Dioswa
kawsananchipa**

¹¹Yachashpanchi *Kristu ñukanchita puntanpi churashpan tapunanta tukuy rurashkanchimanta, payta sumakta yuyashpanchi munanchi runakunata alita asirtachishpa yachachinata paykunapas Yaya Diosta alita kasunankunapa. Paymi yuyayninchita yachan, nima pita llullachishpa yachachihushkanchita. Yapa munani kankunapas chayta yachanaykichipa.

¹²Mana kuti ñuka kikinmantachu alikunata rimahuni kankuna ñukanchita kushichinaykichipa. Ashwan kayta rimahuni kankuna ali kiparinaykichipa, chay ñukamanta washata rimakkunata alita aynishpa chunllayachinaykichipa. Paykunaka rikuypakunamantalla rimanahun shuk runa alichu manachu. Mana shuk runata valichinahunchu shutipa ali kananta yachashkankunarayku. Ñukanchita rikurinanchimantalla riksishpankuna mana alichu nishpa rimanahun. Mana yachanahunchu yuyayninchika shunkunchika alichu kahu manachu. ¹³Shukkuna ninahun musparihukshina kanaynita. Chasna kahushpaynika Yaya Diosta kushichinaynipami chasna kahuni. Ashwan mana musparihukshinachu kahuni ali yuyaywa shutillata kankunata yachachinaynipa.

¹⁴Kristu ñukanchita yuyahushkanta yachashpanchi tukuy imatapas

rurahushpanchika ali yuyaywami rurahunchi. Jesukristu tukuy ñukanchiranti wañushkanta yachashpanchi tukuy ñukanchipas wañushkakunashina tukushkanchita yachanchi. ¹⁵Kristu tukuy runakunarayku wañurka manana munashkanchita rurashpa kawsananchipa, ashwan ñukanchirayku wañushkanta kawsarishkantapas yuyarishpa, paypa munashkantana rurashpa kawsananchipa.

¹⁶Chayrayku kunanmanta pacha manana nima pimanta yuyarinchinachu, imashnami Yaya Diosta mana kasuk runakunaka yuyarinahun. Ñawpa ñukanchipas chay runakunashina Kristumanta yuyarishpanchipas kunanka manana chasna yuyarinchinachu paymanta. ¹⁷Maykankunami Kristuwa pakta kawsanahun, paykunaka Yaya Diospa mushu rurashkan runakunami kanahun. Ñawpa imashnachari kapayarkakuna chayka tukurirkana. Rikuychi kunanka mushuna tukushkanta.

¹⁸Tukuy chayka Yaya Diospa rurashkanmi. Payka Kristuta kachashpan ñukanchiranti wañunanpa ñukanchita piñarinanta pasachishpan aliyachishka kushillana paywa kawsananchipa. Chaymanta ñukanchita kamachishka shukkunata yanapananchipa, paykunapas pay ñukanchirayku rurashkanpi sinchikushpankuna kushillana paywa pakta kawsanankunapa. ¹⁹Alita yachakuychi, Kristu wañushkanraykumi Yaya Dioska tukuy runakunapa uchankunata llakichishpan piñarishkanta pasachirka kushillana paywa kawsanankunapa. Chasna kashpanmi manana uchanchikunataka yuyarinnachu. Chayta yachachinanchipami ñukanchita kamachishka shukkunatapas riksichinanchipa.

²⁰Kristupa kachashkan runakuna kashpanchimi kankunata rimahunchi

Yaya Dios kikin rimahushkanshina. Kristuranti kankunata rimanchi: Yaya Dios kankunarayku ña alichashka, chayrayku kankunapas paytana yuyashpa kawsaychi. ²¹Kristuka mana uchayu kashpanpas Yaya Dioska uchanchiranti payta maytukuy uchayutashina kastigarka. Chayta rurarka ñukanchi Kristupi sinchikukkuna paypa rikushkanpi ali kananchipa.

6 ¹Kunanka Yaya Diospa kamachishkan runankuna kashpanchi kankunata kutikashka sinchita rimahunchi: Kawsaychi Yaya Diosta kasushpa. Pay kankunata llakichishpan kishpichishkanta mana yanka usuchiychichu kankuna kikin munashkaykichita rurashpa. ²Yaya Dioska kasnami riman:

Munahushkayni uras mañahushkaykita uyashami.

Kishpichina puncha kanta yanapashkayki kishpinaykipa nishpa.

Kunanmi Yaya Dioska kankunata yanapanayan. Kunanmi ña paktarishka punchaka kastigarina kahushkaykichimanta kishpichiy tukunaykichipa.

Yaya Diospa kamachishkan runakuna parisinakunapipas alita rikuchishpa kanankuna tiyan

³Ñukanchi Yaya Diospa kamachishkan yachachikkunaka manami nima ima millaypata rurahunchichu runakuna mana millaypata rimanankunapa yachachihushkanchimanta. ⁴⁻⁵Ashwan tukuy imapi rikuchinchi Yaya Diospa kamachishkan runakuna kananchita. Tukuy parisinakunapi mana sampayashpa Yaya Diospi sinchikunchilla. Imata parisihushpanchipas ima ñukanchita pishishpanpas ñukanchita asutishpankunapas karselpi churashpankunapas ñukanchita chiknishpankunapas sinchita tarawashpanchipas mana

puñushpanchipas yarkashpanchipas Yaya Diospa kamachishkankuna kananchita rikuchinchilla. ⁶Ali yuyaywa alikunata rurashpa kawsahushkanchiwa, Yaya Diospa shiminta alita yachak kananchiwa, ñukanchita parisichihushpankunapas mana piñarinanchiwa, ali shunku kahushkanchiwa, Yaya Diospa Espiritun ñukanchipi kawsahushkanta rikuchihushkanchiwa, runa masinchikunata sumakta yuyashpa yanapashpa kawsahushkanchiwa, ⁷Yaya Diospa shutipa kashkata rimak shiminta alita yachachihushkanchiwa, tukuy Yaya Dios ñukanchita yanapashpan paypa yachaynin ñukanchipi kahushkanta rikuchihushkanchiwa, Yaya Diospa rikushkanpi alita kawsahushpanchimi kuntrankunata arkahushkanchiwa mana ñukanchita winsinanpa, chaymantapas paykunata winsishpa rihushkanchiwa, achka Yaya Diosta kasuk tukushpankuna rikuchinchi Yaya Diospa kamachishkankuna kananchita.

⁸Shukpika runakuna ñukanchita kushichinahun, shukpika ñukanchita chikninahun. Shukpika ñukanchimanta alita rimanahun, shukpika mana alitachu rimanahun. Shutipa kashkata yachachihushpanchipas llullashpa rimakkunami kankichi nishpa rimanahun ñukanchimanta. ⁹Sumakta ñukanchita riksishpankunapas mana riksishkankunataashina rikunahun. Ñukanchita wañuchinata munashpankunapas kawsahunchillami. Ñukanchita asutishpankunapas manami wañuchiy tukunchichu. ¹⁰Llakirishka kahushpanchipas tukuy uras kushikushpami kahunchi. Kullki illa kashpanchipas achka runakunatami Yaya Diospa shiminta yachachishpa yanapashpanchi yapa imayutashina ruranchi. Mana imayu kashpanchipas tukuy Yaya Diospa rurashkanka ñukanchipami.

Chay tukuyta pasahushkanchiwa rikuchinchi Yaya Diospa kamachishkan-kuna kananchita.

¹¹Korintopi kawsak kirik masinchi-kuna, yapa kankunata yuyashpanchimi tukuy chay pasahushkanchikunata mana pakashpa kuskata kankunata rimashkanchi. ¹²Ñukanchika kankunata tukuy shunkunchimanta pachami yuyahunchi. Kankunaka manami chasnachu ñukanchita yuyahunkichi. ¹³Chasna kashpan ñuka Pablo shuk yaya wawankunata kunashpa rimahukshinami kankunata rimani: Imashnami ñukaka kankunata kuskata rimahuni, chasnallatata kankunapas kuskata rimawaychi. Imashnami ñukaka kankunata yuyahuni, chasnallatata kankunapas yuyawaychi.

**Jesukristuta kirikkuna mana
kirikkunawa ama shuk yuyayllawa
tukunayashpa kwintanahuchun
ishkayyanankunapa**

¹⁴Kankuna *Kristuta kirikkuna mana Kristuta kirikkunawa ama shuk yuyayllawa tukunayashpa kwintaychichu ishkayyanaykichipa, mana paykunawa parihu yuyarishpa rurashpa kawsanaykichipa. Mana parihuchu chay yuyayllata charinkichi. Alita yuyarik runaka mana atipanchu shuk millaypata yuyarik runawa parihu alita yuyarinata. Chasnallatata punchaka mana atipanchu parihu tutawa pakta kanata. Chasnallatami kankunapas mana atipankichichu shuk yuyayllawa kanata mana kirikkunawa. ¹⁵Kristuka manami atipanchu parihu shuk yuyayllawa kawsanata supaykunapa apunwa. Chasnallatami shuk kirik runapas mana atipanchu parihu yuyarinata shuk mana kirik runawa. ¹⁶¿*Yaya Diospa wasinka atipamachu runakunapa rurashkan dioskunapallatata kanata?

Manami atipamachu. Ñukanchi kawsa Yaya Diospa wasinshinami kanchi, Espiritunta shunkunchipi churashkan-rayku. Chayta ñawpa payta kasukkunata ña rimarka kasna:

Kawsashami purishami paykunawa pakta.

Ñukami kasha kikin Yaya Diosnin-kuna.

Chasnallatami paykunapas kikin runaynikuna kankakuna nishpa.

¹⁷Chasna kashpan Yaya Dioska kaytapas runankunata rimarka:

Chay uchata rurak runakunamanta anchuriychi.

Chay mana ali ruranankunata ama ruraychichu.

Chaypina ñukaka kankunata yuyashpa yanapashkaykichi kushilla ñukawa kawsanaykichipa.

¹⁸Ñukaka yayaykichimi kasha. Kankunaka wawaynikunami kankichi.

Ñuka Tukuyta Atipak Yayaykichi Dios chayta rimani.

7 ¹Munashkayni wawkinikuna, chay ali shimikunata Yaya Dios ñukan-chita rimashpan akuychi tukuy chay mana ali ruranakunata manana rurashunchinachu, nima yuyarishunchinachu. Ashwan akuychi Yaya Diosta yuyashpa, paypa kastigunta manchashpa, alikunata rurashpa kawsashunchi tukuy Yaya Diosta kasukkuna alillata rurakkuna tukunanchipa.

**Pablokuna Korintopi Jesukristuta
kirikkunata tapunahun alitana
paykunamanta yuyarinankunapa**

²Wawkikuna panikuna, alishunkuyachi ñukanchiwa. Manami nima maykanta millaypata rurashkanchichu.

Manami nima maykan runapa yuyayninta waklichishkanchichu kuti uchata rurashpa kawsananpa. Nima maykanta llullachishkanchichu.

³Chasna rimahushpayni manami kankunata uchachinaynipachu rimahuni. Kankunataka ñami rimashkani yapa yuyahushkaynita. Kankunawa shukllashina tukushpayni kawsashpayni wañushpaynipas yuyashpalla katini.

⁴Yapami kankunamanta alita yuyarishpayni kushikushpa shukkunatapas kwintani. Parisihushpaynipas kankunata yuyarishpa sinchikushpayni yapa kushikushpa kahuni.

⁵Kay Masedonia allpapi paktashkanchimanta pachami mana samashkanchichu parisinamanta. Runakuna chiknisha ñukanchita parisichinahun. Shunkunchipi yuyarishpalla kahushpanchi parisihunchi. ⁶Chasna kahushpanchi tukuy llakihukkunata sinchikuchishpa kushillayachik Yaya Dioska wawkinchi Titota kachashpan ñukanchita sinchikuchishka. ⁷Mana wawkinchi Tito paktamushkanllawachu ñukanchita sinchikuchishka. Ashwan kankuna ñukanchita alita yuyahushkaykichita rikushpan kushilla kahushkanraykupus sinchikuchishka. Paymi kwintashka yapa ñukanchita rikunayahushkaykichita. Chaymanta mana alita rurashkaykichimanta llakiywa kahushkaykichitapas kwintashka. Chaymantapas ñuka Pabloraiku yapa yuyarishpa kahushkaykichita kwintashka. Tukuy chaykunata kankunamanta yachashpaynimi ashwan sinchita kushikushkani.

⁸Kartaynipi rimashkaynita yachashpaykichi llakirishpaykichipas ñukaka kunanka mananami llakirihunichu chay kartata kachashkaynirayku. Puntiru shuti llakirirkani, kartaynipi tukuyta kankunata rimashkaynita yachashpaykichi llakirishkaykichirayku. Chasna

kashpanpas shuk ratulla llakirirkanchichi. ⁹Kunanka yapa kushikuhuni. Mana kushikunichu llakirishkaykichirayku. Ashwan kushikuhunimi killkashkaynita yachashpaykichi llakirishkaykichimanta Yaya Diosta kutikashka kasuhushkaykichirayku. Kankunaka chay llakirinata alita awantashkankichi, Yaya Dios munashkanshina. Chasna kashpanmi killkashkayniwa mana kankunata waklichishkanichu. ¹⁰Yaya Dios munashkanshina llakirishpanchika manami yankachu kan. Ashwan ñukanchita yanapan kutikashka payta kasushpanchi kastigarina kahushkanchimanta kishpinanchipa. Chay llakirinanchika chasna yanapak kashpan llakirishkanchirayku nima ima uras llakirishpa yuyarishunchichu. Ashwan mana Yaya Diosta kasukkunaka llakirishpankunapas atunta kastigarishpa wañunankuna tian.

¹¹Yuyariychi imashna alimi kankunaka tukushkankichi chasna Yaya Dios munashkanshina llakirishkaykichirayku. Kunanka kankuna kikinna ali munaywa kirikkunapura tukuy mana alikuna kashkata alichakkuna kankichi. Uchachiy tukuhushkaykichipi runakunata mana uchata rurak kanaykichita rikuchishpa alita ayninkichi. Mana ali kashkakunamanta piñarirkanchichi. Imashnashi tukushunchi nishpa mancharirkankichi. Chaypina yapa rikunayawashkankichi. Atipashkaykichita rurashkankichi manana kankunamanta llakirishka kanaynipa. Chay millaypata rurak runata llukshichishkankichi tantarihushkaykichimanta. Tukuy chayta rurashpaykichimi shuti riksichishkankichi *Kristuta kasuk runakuna kanaykichita, millaypata rurak runawa mana ishkyakuna kanaykichita.

¹²Chay kartaynipi killkashkaynika mana chay uchata rurak runaraykuchu, nima chay uchata rurashkanwa

parisichik runaraykuchu killkarkani. Ashwan kankunaraykumi killkarkani Yaya Diospa rikushkanpi shukkunata rikuchinaykichipa, ñukanchita kasushpaykichi sumakta yuyahushkaykichita. ¹³Chaymi ñukanchita sinchikuchirka. Mana chayllachu ñukanchita sinchikuchirka, ashwan wawkinchi Tito ñukanchipi paktamushpanmi achkata kushikuhushkanta rikushpanchi yapa kushikushkanchi. Payka kushilla karka, kankuna payta kushichishkaykichirayku. ¹⁴Ñuka Pablo kankunamanta wawkinchi Titota alikunata rimashkaynika mana yankachu karka. Kankunawa kashpan mana pinkachichiwarekankichichu. Ashwan imashnami kankunata tukuy uras shutipallata rimashkanchi, chasnallatatami kankunamanta Yaya Diosta alita kasuk kanaykichita Titota rimashkanchika shutipa kan. ¹⁵Wawkinchi Titoka kankunata yapa yuyak tukurka. Chay ñukanchipi manaali tiyashkamanta imashna tukushunchi nishpa payta manchaywa alita yuyashpa yaykuchishkankichi. Yaya Diosta kasuhushkaykichita rikushishkankichi. Tukuy chayta yuyarishpanmi Titoka yapa kankunata yuyahun. ¹⁶Kushikuhunimi yuyarishpayni tukuyta rurahushkaykichita Yaya Diosta alita kasunaykichipa.

Ali yuyaywa ofrendata kunamanta yachachin

8 ¹Wawkinchikuna paninchikuna, kunanka kankunata munanchi kwintanata imashnami Yaya Dioska alita yanapashka kay Masedonia allpapi kahuk llaktakunapi kawsak kirikkunata. ²Paykunaka *Kristuta kirik kashpankuna achkata parisihushpankunapas atuntami kushikushpa kahunkuna. Chaymantapas paykuna mana imayu kashpankunapas shukkunata ali

yuyaywa yanapashpa kurkakuna. ³Ñukami rikushkani ali yuyayninkunawa kuhushkankunata tukuy atipashkankunata. Mana chayllatachu rikushkani, ashwan atipashkankunamanta pasatami kuhushkankunata rikushkani. ⁴Paykunaka ñukanchita atunta tapurkakuna arí ninanchipa nima imayu Jesukristuta kirik masinchikunata yanapanankunapa. ⁵Yuyarishkanchimanta pasatami kurkakuna kirik masinchikunata yanapanankunapa. Manara nima imata kuhushpankuna Yaya Diosta rimarkakuna paypa munashkanta rurashpa kawsanankunata. Chaymantapas Yaya Diosta kasushpa ñukanchitapas alita yanapar-kakuna.

⁶Chasna kashpan wawkinchi Titota rimashkanchi kankunama rinanpa, kirik masinchikunata yanapanaykichipa ali yuyaywa tantachishkaykichi kullkita apak rinanpa. Imashnami ñawpa kushkaykichi kullkita apamurka, chasna kunanpas apamunanpami kachahunchi. ⁷Kankunaka tukuy imapimi yapa alita rurahunkichi. Jesukristuta alita kirishpa kawsahunkichi, paypa shiminta alita riksishpa shukkunatapas alita asirtachishpa yachachihunkichi. Chasna shukkunata yanapahushpaykichi alitami rurahunkichi. Chaymantapas ñukanchi kankunata yuyahushkanchishinami kankunapas yuyanaku-hunkichi. Chasna kashpaykichimi yapa munanchi shukkunata pishihushkankunapi kushilla yanapahushkaykichiwapas yapa ali kanaykichita rikuchinaykichipa.

⁸Chaytaka ñuka Pablo mana rimahunichu kankunata kamachishpayni. Ashwan shuk kirik masinchikunapa ali yuyaywa kushkankunata kankunata rimashkani, kankunapas paykunashina kirik masinchikunata pishihushkankunata kushpaykichi yachanaynipa

shutipa paykunata yuyahushkaykichita.
⁹Kankunaka ñami yachankichi,
 Amunchi Jesukristuka yapa ali shunku
 kashpan suma ali kawsayta Yaya
 Dioswa pakta charishkanta sakishpan
 ñukanchirayku shamurka kay allpama.
 Chasna shamushpan nima imayu runa
 tukurka chay suma ali kawsayta
 ñukanchita kunanpa.

¹⁰Ashwan alita rurashpa kawsanayki-
 chipami kankunata kunahuni chay
 ofrendaykichita kunaykichipa. Chay
 shuk watawasha kankuna kikin munash-
 paykichi chay ofrendata kushikushpa
 tantachinata kallarikankichi. ¹¹Imash-
 nami puntiru ali yuyaywa kallarikanki-
 chi, chasnallatata kunanpas atipashkay-
 kichi kullkikichita churashpa paktachiy-
 chi. Mana kunata munashpalla kipariy-
 chichu. ¹²Shuk runa ali munaywa
 atipashkanta kushpanka Yaya Dioska
 chaytaka alitami rikun. Yaya Dioska
 manami rimanchu shuk imata
 churananchipa, nima ima tiyashpanka.

¹³Ñuka mana rimanayanichu shukkunata
 yanapanaykichiranti nima imayu
 kiparinaykichipa. ¹⁴Kunan kankunapaka
 tiyahumi shukkunata pishihushkata
 kunaykichipa. Shuk punchami paykunapa
 tiyanka kankunata pishihushkata kunanku-
 napa. Chasnami tukuy ñukanchipa tiyanka,
 maykantami munanchi kawsananchipa.
¹⁵Yaya Dios ñawpa killkachishkanpipas
 chasna riman. Yaya rukunchi wañukuna
 chunlla chakishka allpapi purihushpankuna
 Yaya Dioska paykunata manata kurka
 mikunankunapa. Chayta karan puncha
 tantachirkakuna. Chasna rurashkankuna-
 manta kasnami killkarishka kan:^a

Achkata tantachik runakunapaka
 mana puchurirkachu. Uchillas-
 tuta tantachik runakunapaka
 mana pishirkachu nishpa.

**Pablokuna rimanahun
 kachahushkankuna kullkita
 tantachinapi yanapakkunamanta**

¹⁶Yaya Diosta agradesinchi wawki
 Titota yuyachishkanrayku paypas
 ñukanchishina kankunata munananpa
 yanapanata. ¹⁷Kankunata yapa yuyash-
 pan pay kikin yuyarirka kankunata
 yanapananpa rinanta. Chayrayku payta
 rinanpa rimashpanchi kushilla aynirka.

¹⁸Wawkinchi Titowa pakta kachashu
 shuk wawkinchita, maykanmantami
 tukuy kirikkunaka alita rimanahun.
 Payka sumakta chay ali shimita
 Jesukristu runakunata kishpichinan-
 manta tukuy tantarinakunapi
 yachachishka. ¹⁹Tukuy kirik masinchi-
 kunamanta payka akllarishka kan
 ñukanchiwa pakta Jerusalemna rinanpa,
 chay tantachishkaykichi kullkita kirik
 masinchikunata kunanchipa. Ñukanchi-
 pas munanchimi pay ñukanchiwa
 rinanpa kay ali rurahushkanchiwa Yaya
 Diosta kushichinanchipa, chaymantapas
 runakunata rikuchinanchipa ali
 munaywa yanapakkuna kananchita.
²⁰Chay achka tantachishkaykichi
 kullkita Jerusalemna apahushpanchi
 chay wawkiwa pakta rinayanchi nima pi
 atipananpa ñukanchimanta rimanata
 manami alitachu wakaychashkankichi
 nishpa. ²¹Munanchi Yaya Diospa
 rikushkanpi, runakunapa rikushkanku-
 napipas alita ruranata.

²²Chay ishkay wawkikunawa pakta
 shuk wawkinchita kankunama
 kachashu. Achka kuti rikushkanchi pay
 tukuy uras ali paktachik kashkanta.
 Payka kankunamanta yuyarishpan Yaya
 Diosta alita kasuk kanaykichita yapa
 munahun kankunama rinata.

²³Titomanta rimashkaykichi, payka

ñuka Pablowa pakta purishpan ñukashina ali yachachik kan kankunata yanapananpa. Chay ishkay wawkikunaka tukuy *Kristuta kirik runakunamanta kachashka runakunami kanahun, Kristuta sumakta kushichikkuna.

²⁴Chayrayku paykunata ali shunkuwa wasikichipi kayaychi tukuy Jesukristuta kirik runakuna yachanankunapa kankuna paykunata alita yuyakkuna kanaykichita. Chasna kashpaykichimi yachankakuna ñukananchi kankunamanta yapa ali kanahun nishpa rimashkan-chika shutipa kananta.

**Pablo riman kullkita tantachishpa
Jesukristuta kirikkunata
yanapanamanta**

9¹⁻²Chay Jerusalenpi kawsak Jesukristuta kirikkunarayku kullkita tantachinamanta mana ashwanta killkanayni tiyanchu, kankuna ali shunkuwa kunaykichita yachashkay-nirayku. Tukuy uras kay Masedonia allpapi kahuk llaktakunapi kawsak Jesukristuta kirikkunata rimani, chay shuk watamanta pacha kankuna Akaya allpapi llaktakunamanta kirikkuna kallarishkankichi kullkita tantachinata chay nima imayu kirikkunata yanapanaykichipa. Chayrayku kay Masedoniamanta kirik masinchikunapas kankunashina kallarishkakuna kullkita tantachinata yanapanankunapa chay nima imayu kirikkunata. ³Manami munanichu yanka kananpa kay rimashkaynika, Akayapi kirikkuna ña tantachishkakuna kullkinkunata Jerusalenpi kawsak kirikkunata kunankunapa nishpa. Chayrayku alicharishka kanaykichipa kay kimsa wawkinchikunata kachasha kankunama rinankunapa. ⁴Kay Masedoniamanta ñukawa purihuk wawkikuna kankunama rishpankuna kankuna manara kullkikichita tantachishkayki-

chita rikushpankunaka yuyarinkakunami Pablola llullaysikimi nishpa. Chasna kashpanka mana ñukallachu pinkarisha, kankunapas pinkarinchimi. ⁵Chayrayku mana pinkarinaykichipa yuyarishkani, ali kama chay kimsa wawkikunata ñukamanta puntiru kankunama kachanaynipa, kankunata yanapanankunapa chay rimashkaykichi kullkita tantachinaykichipa. Chasna tantachishpaykichichi ñukananchi paktashpanchi tantachishkaykichitana tarik rishunchi. Chasna tantachihushkaykichitana runakunata rikuchiyichi ali shunkuwa mana mitsaywa kuhushkaykichita.

⁶Wawkikuna panikuna, yuyariyichi. Shuk runa mana achka muyukunata tarpushpanka manami achkatachu pallan. Shuk runa achka muyukunata tarpushpanka achkatami pallan.

⁷Chasnallatata karan wawki pani yuyarinan tiyan masna kullkitami munan churanata. Chayta mana llakirishpa, nima mitsashpa, pay kikin ali munaywa churachun. Chay kushkanka mana kachun mana munakta. Yaya Dioska kushilla kuk runakunatami yuyan. ⁸Payka atipan kunata tukuy kankunapa pishihushkanta achka puchurinankama. Chasna kankunarayku nima ima uras pishinchu, ashwan kankunapa achka tiyanka tukuy ali ruranakunapi yanapanaykichipa. ⁹Chasnallatata Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Muyukunata wichashpa tarpukshina nima imayu runakunata mana mitsashpa kuktaka Yaya Dioska nima ima uras kunkarinchu nishpa.

¹⁰Yaya Dioska tarpu muyukunata kun tarpunanchipa. Mikunanchitapas kun. Chasna Yaya Dioska muyukunata tarpuk runakunata kuhukshinami kankunatapas

achkata yanapan nima imayu runakunata yanapanaykichipa. Chaymantapas yanapanmi yanapashkaykichirayku shukkunapas paypi sinchikurinankunapa. ¹¹Yaya Dioska kankunata achkata kunka tukuy uras shukkunata yanapashpa mana mitsashpa kunaykichipa. Chasna kushpaykichi paykunaka Yaya Diosta agradesishpa kushichinkakuna, kankuna paykunata sumakta yanapashkaykichirayku. ¹²Chasna Jerusalenpi kawsak kirikkunarayku kullkikichita apashpanchi munahushkankunata kushpa paykunata yanapanchi. Mana chayllachu. Ashwan paykunata yanapanchi Yaya Diosta atunta kushichishpa agradesinankunapa. ¹³Kushkaykichita apishpankuna Yaya Diosta agradesishpa kushichinkakuna chasna kushkaykichiwa rikuchishkaykichirayku chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta alita kirishpa kasushpa kawsahushkaykichita. Chaymantapas Yaya Diosta agradesishpa kushichinkakuna, paykuna Jerusalenpi pishihuk kirik masinchikunata, shuk llaktapi kawsakkunatapas ali shunkuwa yanapashkaykichirayku. ¹⁴Yaya Dios kankunata alita yanapashkanta rikuchishkaykichirayku Jerusalenpi kawsak kirikkunaka kankunata yuyashpankuna Yaya Diosta mañankakuna kankunarayku. ¹⁵Akuychi atunta agradesishunchi Yayanchi Diosta, paypa yuyashkan Wawan Jesukristuta ñukanchita kushkanrayku. Shimikunaka ñukanchita pishin payta sumakta agradesinanchipa.

**Pablo Yaya Diospa kachashkan
kananta rikuchishpa payta
washanchak runakunata
chunllayachin**

10 ¹Wawkikuna panikuna, kunan ñuka kikinmanta kankunata rimasha. *Kristushina kankunata yuyahushpayni ali shunkuwa kunashpa rimani. Shukkuna kankunamanta

rimanahun: Pablo ñukanchiwa kashpan alishina tukushpan riman. Ñukanchimanta karupi kashpan yapa sinchi shimiwa riman nishpa. ²Ama munaychichu kankunama rishkayni uras sinchi shimiwa kankunata rimamaynupa. Mana manchanichu sinchi shimiwa rimanata, maykankunami ñukamanta rimanahun Pabloka Jesukristuta mana kirik runakunashina munashkanllata rurashpa kawsahun nishpa.

³Ñukanchi runakunalla kashpanchipas manami runakunashina piñanakushpachu makanakushpachu kuntranchikunata winsinchi. ⁴Kay allpapi kawsak runakuna lansakunawa wañunakunahun. Ñukanchika mana chasnachu lansakunawa wañunakuhunchi. Ashwan Yaya Dioska ñukanchita yachayninta kushka paypa kuntrankunapa sinchita kamachishpa tiyahushkankunata kulluchinanchipa, chaymantapas runakuna yanka yuyarishkankunata riksichishpa yuyayninkunamanta anchuchinanchipa. ⁵Yaya Dios ñukanchita yachayninta kushpan tukuy runakunapa rikushkanpi atun yachay kananta, maykanmi arkahun runakuna Yaya Diosta riksianankunapa, mana yachay kananta riksichishpa kulluchinchi. Mana kunkaylla yuyarishpa kawsanchichu, ashwan tukuy yuyarinanchikunata kasuchinchi Kristu munashkanshina kanankunapa. ⁶Kankuna yachakushpaykichi Kristuta alita kasushpa kawsanata, chay uras shuti ñukanchi tukuy kankunamanta mana alita kasukkunata kastigashunchimi.

⁷Wawkikuna panikuna, kay asirtaypa kashkata asirtaychi. Shuk pay kikinmanta yuyarishpanka Kristupa runanmi kani nishpa, payka yuyarinan tiyan ñukapas Kristupa runan kanaynita. ⁸Ñuka kikinta atunyachikshina rimash-

paynipas rimashkaynika shutipami. Yaya Diospa kachashkan kashpaynimi paypa yachayninka tiyawan. Payka ñukata yachayninta kuwashka kankunata yanapanaynipa, ashwan alita riksinyakichipa payta, mana kuwashkachu yuyaykichita waklichinaynipa. Chayrayku nima pi atipawankachu pinkachinata mana shutipachu nishpa.

⁹Chayta rimani mana yuyarinaykichipa kay killkashkayniwa kankunata manchachinayahushkaynita. ¹⁰Shuk runakuna rimanahun: Pabloka killkashpan yapa sinchi shimiwa ñukanchita riman. Ashwan ñukanchiwa kahushpan sampa kan ñukanchita rimahushkanpi nishpa. ¹¹Maykanmi chasna riman, payka yachanan tiyan, imashnami sinchi shimiwa killkashkani kankunamanta karupi kahushpayni chasnallatamita atipaynima sinchita kamachinata kankunawa kahushpayni.

¹²Ay ñukastu imashnata atipaynima paykunawa parihuyanata, maykankunami paykuna kikinmanta alita rimanahun. Paykuna kikin yuyayninkunamanta surkushpankuna ali kanankunata yuyarinahun. Paykunapurallapi yuyarishpankuna rimanahun pimi ali pimi mana alichu nishpa. Shutipa ali kashkata mana asirtakkunachu kanahun. ¹³Ashwan ñukanchika mana yanka atunyachirishpachu ñukanchi kikinmanta rimanchi. Yaya Dios ñukanchita kamachishkanta paktachishpanchillami ali rurashkanchita rimanchi. Pay ñukanchita kachashpan kankuna Korinto llaktapi kawsakkunapipas paktashkanchi. ¹⁴Mana yanka atunyachirishpachu chayta rimanchi, ashwan shutipa kankunakama paktashkanchimi chay suma ali shimita Kristu runakunata kishpichinanmanta yachachinanchipa. ¹⁵Ñukaka mana yanka atunyachirishpachu rimani

ñukami kayta rurashkani nishpa, maykantami shukkuna rurashkakuna. Ashwan chapahunchi kankuna ashwan alita Jesukristupi sinchikushpa kawsashpaykichi kankunata ashwanta yachachinanchipa tukuyipi alita asirtanaykichikama. Chay ruranyashkanchika kankami maykankamallami Yaya Dios munan. ¹⁶Chaymanta Korinto llaktaykichimanta ashwan karu llaktakunapipas yachachinayani chay suma ali shimita Kristu runakunata kishpichinanmanta. Mana rinayanichu maypimi shukkuna ña yachachishkakuna. Mana shuk yachachikpa tarawananpi yaykunayani-chu chaymanta ñuka kikinta atunyachirishpa rimanaynipa ñukami paykunata yachachishkani nishpa.

¹⁷Yaya Diospa killkachishkanpi nin:

Maykanmi yuyarin ñuka kani
ashwan ali shukkunamanta
nishpa, chayka yuyarichun
Yaya Dios tukuyta rurak
kashpan paylla tukuyimanta ali
atun kananta nishpa.

¹⁸Shuk runa pay kikinmanta rimashpanka ñukami alita rurashkani nishpa, mana yachanchichu shutipa alita rurakchu manachu. Ashwan Yayanchi Dios rimashpanmi chay runami alita rurak nishpa, chay runa shuti alita rurak kan.

Pablo riman llullachishpa yachachikkunamanta

11 ¹¿Atipawankichimachu uyanata shuk muspashina rimashkaynita? Ña yachani kankuna uyawanaykichita. ²Uyawaychi. Ñukaka kankunata yuyashpayni yapa munani Jesukristullata kasushpa kawsanaykichita, imashnami Yaya Dioska ñukanchita yapa yuyashpan munan payllata kasushpa kawsananchipa. Imashnami shuk ali yaya warmi

wawanta kuyran kwintachishkan runallata kusayanankama, chasnallata-tami ñukapas kankunata kuyrakshina kani Jesukristupa kwintachishkanshina kashpaykichi paymanta mana anchurishpa shamunanta chapashpa kawsanaykichipa. ³Yapa manchani mana ali yachachikkuna kankunata llullachinankunata, imashnami chay machakuyaka chay puntiru warmi Evata llullachirka chasna. Yuyaynikichipi llullachirishka kashpaykichi manana *Kristuta yuyarishpa kawsankichichu, nima payta yuyankichichu, nima kasunkichichu. ⁴Kankuna utkalla kasunkichi shuk shamuk runata, maykanmi ñuka Jesusmanta yachachishkaynita chikanyachishpa yachachin. Yaya Diospa Espiritunta charishkaykichimanta ali munanawa yaykuchinkichi shuk chikan espiritutana. Ñuka yachachishkaynimanta Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta chikan yachachishkankunata ali munanawa uyankichi.

⁵Kankuna yuyarinkichi chay yachachikkuna Yaya Diospa kachashkankuna kanahun, Pablomanta ashwan yachak nishpa. Ñukaka mana yuyarinichu chasna kananta. Mana yuyarinichu ñuka chay yachachikkunamanta mana yapa yachak kanaynita. ⁶Mana sumakta rimanata atipashpaynipas chay Yaya Diospa suma ali shiminta yapa alitami yachani. Chayta tukuy uras alita rurashkayniwa kankunata riksichishkani.

⁷Kankunata Yaya Diospa suma ali shiminta yachachihushkaynipi nima imata tapushkanichu kankunamanta. Chasna rurashpayni ñuka kikinita uchillayachirishkani kankunata sinchikuchinaynipa, Jesukristuta ashwan alita katinaykichipa. ¿Chayka

manachu ali kashka? ⁸Kankunata yachachihushkaynipi shuk llaktapi kawsak kirikkunaka munahushkaynita kuwashkakuna. Paykunamanta apishkani kankunata ashwan alita yanapanaynipa. ⁹Kankunapi kahushpayni mana tapushkanichu munahushkaynipi yanapawanaykichipa. Masedoniamanta kirikkunaka tukuy munahushkaynita apamushkakuna. Imashnami rurashkani, chasnallatata tukuy uras rurashpalla katisha mana kankunata killachinaynipa. ¹⁰Imashnami Jesukristu runakunata kishpichinanmanta shimika shutipa kan, chasnallatata kay rimahushkaynipas shutipa kan. Chay kawsahushkaykichi Akaya allpapi nima pi atipawankachu arkanata chasna ali kawsahushkaynita. ¹¹¿Imaraykuta chasna rimahuni? ¿Manachu kankunata yuyani? Yaya Diosmi yachan kankunata yapa yuyahushkaynita.

¹²Yapa kankunata yuyahushpaynipas nima imata kankunamanta apishpa katihunilla. Chasna rurashpalla katisha nima maykan chay yanka rimakkunamanta rimanata atipananpa, Pabloshina Yaya Diospa kachashkanmi kani nishpa. Ñukaka paykunamanta chikan kawsakmi kani, mana parihuchu kani. ¹³Paykuna Yaya Diospa kachashkan kani nishpa rimashpankunapas llullaysikikunallami kanahun, mana Kristupa kachashkankunachu kanahun. Yanka llullashpa yachachihushpankunapas kikin Kristupa kachashkankunashina tukunahun. ¹⁴Chayka mana manchariyapachu. Supaykunapa apunpas chasnallatata Yaya Diospa *angelshina punchahlla rikunayu tukushpan llullachin. ¹⁵Chayrayku asirtaypallami payta yanapakunapas Yaya Diosta kasushpa alita rurakkunashina tukushpankuna. Chasna runakunataka Yaya Dioska rurashkankunamanta munashkankunata kushpa sinchita kastiganka.

**Pablo Yaya Diospa kashashkan
kashkanrayku parisishkanmanta
kwintan**

¹⁶Kutikashka rimashkaykichi, ama yuyariychichu muspa runa kanaynita. Chasna yuyarishpaykichika sakiwaychi shuk muspa runashina ñuka kikinta atunyachirishpa rimanata. ¹⁷Kunan kay rimashkaynika mana Yaya Diospa rimawashkanshinachu kan. Ashwan tukuy runakunashina ñukapas atunyachirishpayni muspa runashina rimahuni. ¹⁸Achka runakuna paykuna kikin ali kanankunata yuyarishpa atunyachirinahun. Chasna kashpan ñukapas ñuka kikinta atunyachirisha. ¹⁹Kankuna yapa yachayyu kankichi. Chayraykuchari muspashina rimak runakunata kushilla uyankichi. ²⁰Chasna kashpan shukkuna kankunata kamachishpa kawsanahun, shukkuna kullkikichita kichunahun, shukkuna kankunata llullachinahun, shukkuna kankunata mana ali yuyaywa rimashpa kawsanahun, shukkuna kankunata lapyanahun. Tukuy chasna rurak runakunata kankunaka kushillalla awantankichi. ²¹Pinkashpaynitata kayta rimashkaykichi: Ñukaka yapa sampashina kashkani, mana chay runakunashina kankunata rurashkayni-rayku.

Chasna kashpanpas chay runakuna paykuna kikinkunamanta alita rimashpankuna ñukapas atipani chasnallatata ñuka kikinimanta alita rimanata. Chasna kashpanpas paykunashina rimashpayni muspa runashinami kani. ²²Paykuna ninahun ñukanchi *hebreo runakuna kanchi nishpa. Ñukapas hebreo runa kani. Paykuna rimanahun Yaya Diospa akllashkan israel runakuna kanchi nishpa. Ñukapas israel runa kani. Paykuna rimanahun Abraham wañupa miray kanchi nishpa. Ñukapas

Abrahampa miray kani. ²³Paykuna *Kristupa kamachishkan runankuna kashpankunaka ñuka muspa runa rimakshina rikurishpaynipas kankunata rimani, paykunamanta ashwan ali Jesukristupa kamachishkan runanmi kani. Paykunamanta ashwan sinchita tarawashkani Jesukristurayku, paykunamanta ashwan achka kuti karselpi kashkani, paykunamanta ashwanta asutiwashkakuna, achka kuti wañuna kashkani. ²⁴Pichka kuti ñukanchi israel runakunamanta apukuna kimsa chunka iskun asutiwa kastigachiwarkakuna. ²⁵Kimsa kuti *romano runakuna ñukata asutiwarkakuna. Shuk kuti runakuna rumikunawa wañuchinayashpa tuksiwarkakuna. Kimsa kuti lanchapi purihushpayni lanchaka tikrarka. Chaypi shuk kuti ñukaka shuk tuta shuk puncha atun yaku marpi wampurishpa kahurkani. ²⁶Achka kuti purihushkaynipi parisishkani, yaku untaykunamanta, shuwakunamanta, ñukanchi israel runakunapa masinchikunamanta, kankuna mana israel runakunapa masikichikunamantapas parisirkani. Chaymantapas llaktakunapi runakuna chiknishpa wañuchiwanayarkakuna. Chunlla chakishka allpapi, atun yaku mar chawpipi wañuna kashkani. Achka kuti kirikkunashina tukushka runakunapas chiknishpa wañuchiwanayarkakuna. ²⁷Sinchita sampayakta tarawashpa kawsarkani. Achka parisina tiyarka ñukarayku. Achka kuti mana puñurkanchi tutapi, achka kuti parisirkani yarkayta yakunayayta. Achka kuti mana mikushpa pasarkani. Achka kuti chirita parisirkani, chaymantapas churarinaynimanta.

²⁸Ashwan tiyashpanpas rimanaynipa kayllata ashwan rimani: Karan puncha yapa yuyarishpa kahuni, imashnashi Jesukristuta kirikkunata tukuy chay

kawsahushkankuna llaktakunapi kunashpa yanapaynima nishpa. ²⁹Shuk wawki sampa kashpan ñukapas payta llakichishpayni sampa kanaynita musyani. Shuk runa shuk wawkita panita uchata rurachishpanka ñuka atunta llakirishpayni yapa parisini.

³⁰Kankuna munashpaykichi ñuka kikinta atunyachirinaynita, sampa kanaynita rikuchik parisishkayniwami ñuka kikinta atunyachirisha. ³¹Yaya Dios Amunchi Jesukristupa Yayan yachan tukuy rimashkaynita shutipa kananta. Payta runakuna tukuy uras kushichishpa kawsanahuchun.

³²Damasko llaktapi kahushpayni chay llaktarayku atun apu Aretaspa churashkan apuka suntalunkunata llakta punkupi churarka kuyranankunapa, llukshihushpayni apiwanankunapa.

³³Chasna kuyrahushkankunarayku kirik masinikunaka ñukata llakta kincha awa punkumanta shuk tasapi uraykuchiwar-kakuna. Chasna rurashpankuna chay chikniwak runakunamanta kishpichiwarkakuna.

Yaya Dioska yachayninta Pablota rikuchishkanmanta riman

12 ¹Atunyachirishpa rimanaka nima pirayku ali kashpanpas kankuna chayta tapuwakshina kashpaykichi ñuka kikinta atunyachirishpa rimanayniwa katinayni tiyan. Chasna kashpan kunan rimashkaykichi Yaya Dios rikuhushkaynillapi muskuypishina rikuchiwashkanmanta, chaymantapas mana riksishkaynita riksichiwashkanmanta. ²Ñuka *Kristuta kirik runa kashpayni ña pasashka chunka chusku wata Yaya Dios muskuypishina kimsaynin siluma apawashkanka. Aychaynintichu apawarka, mana kashpaka aychayni illatachu apawarka, mana yachanichu. Yaya Diosmi yachan. ³⁻⁴Kayllata

yachani, ñuka suma kushilla kawsanama apashka kashkaynita. Aychaynintichu rirkani, aychayni illachu rirkani, mana yachanichu. Yaya Diosmi yachan. Chay suma kushilla kawsanapi uyarkani runarayku nima rimaypa suma shimikunata, maykankunatami nima pita atipanichu kwintanata.

⁵Chasna rikushkaynirayku atipaynima ñuka kikinta atunyachirinata. Ashwan mana munanichu ñuka kikinta chasna atunyachirinata. Sampa kanaynita rikuchik parisinaynillawa atunyachirisha. ⁶Chay Yaya Dios riksichiwashkanwa atunyachirinayaynimaka, nima chasna muspa rimakshinachu kaynima. Shutipa kashkallatami rimaynima. Chasna kashpanpas mana munanichu chaywa atunyachirinata nima maykan runa ñukamanta yuyarinanpa ashwan ali kanaynita chay rikuwashkanmanta uyawashkanmanta.

⁷Yaya Dios chay achka mana yachashkaynita riksichiwashkanrayku mana ñuka kikinmanta yuyarinaynipa shukkunamanta pasa kanaynita, Yaya Dioska kuwarka shuk sinchi nanayta aychaynipi, shuk kashapi chukrishkatashina. Chay nanayka supaykunapa apunmantami kan ñukata parisichiwananpa, mana shukkunamanta pasa kanaynita yuyarinaynipa. ⁸Kimisa kuti Yaya Diosta tapurkani chay nanayta ñukamanta anchuchinanpa. ⁹Chasna mañashpayni Yaya Dioska rimawarka: Tukuy munashkaykikunaka kanmi ñuka kanta yuyahushkayni. Shuk runa sampa kashpanmi ashwan alita rikuchin yachayniwa kashkanta nishpa. Chayrayku parisishpaynipas sampa kashkaynimanta kushikuni. Yapa munani Kristupa yachaynin kawsaynipi kahushkanta alita rikuchinata. ¹⁰Chayrayku achka imapi Kristurayku parisihushpaynipas kushikuni. Sampa

kashpayni, chiknirishka kashpayni, washancharishka kashpayni, tukuy ima pishiwashpan, runakuna ñukata piñarishpa wañuchinayawashpankunapas kushikuni. Chasna sampa kahushkaynita rikuchishpa parisishpaynimi yachani Kristu sumakta yanapawashpan yachayninwa tukuyta ruranata atipanaynita.

**Pablo Korintopi kawsak
kirikkunata yapa
yuyarishkanmanta riman**

¹¹Ñuka muspashina ñuka kikinmanta alikunata rimashkani. Kankunami chasna rimachichiwashkankichi. Alita riksiwashpaykichi ali kama karka kankuna ñukamanta chasna alikunata rimanaykichipa. Nima ima kanaynitchari yuyarinkichi. Chasna kashpanpas chay yuyarishkaykichi yapa ali yachachikkunaka ñukamanta nima imapi pasa kanahunchu. ¹²Yaya Dios yanapawashpan kankunapi kawsahushpayni mana sampayashpa achka kuti kankunata paypa atun yachayninta riksiichishpa paypa kachashkan kanaynita rikuchirkani. Yaya Diospa yachayninwa runakuna nima ima uras rikushkankunata, suma mana atipaypakunata, atun yachaywa ruranakunata rurarkani. ¹³¿Shuk llaktakunapi kawsak kirikkunamanta kankunata mana valiktashina rikunaynita yuyarinkichichu, nima imata kankunata tapushkaynirayku? Chasna kashpanka llakichwaychi chay mana alita rurashkaynimanta.

¹⁴Alicharishkami kahuni kimsaynin kuti kankunata rikuk rinaynipa. Kunanpas rishpayni nima ima charishkaykichita tapushkaykichichu. Shuk yayaka mana atipanchu uchilla wawanmanta chapanata munashkanta apinanpa, ashwan yayanmi uchilla

wawanta munashkankunata kunan tiyan. Chasnallatatami ñukapas kankunamanta mana chapanichu munashkaynita apinata. Ashwan munanimi, kankuna yachakushpaykichi alita Jesukristuta kasunaykichipa. ¹⁵Ñukaka ima charishkaynitapas kushilla kusha kankunata yanapanaynipa. Kankunaranti wañushanpas. Ñuka kankunata ashwanta ashwanta yuyashpa rihushpayni ¿imaraykuta kankunaka manana yapa yuyawahunkichichu? ¹⁶Kankunata chasna mana imata tapushka kashpaynipas shukunaka rimanahunchari: Yapa yachaywami kankunata llullachik shamushka kankunamanta kawsanampa nishpa. ¹⁷Ñuka runaynikunata kankunama kachashpayni ¿shuk imata kankunamanta tapunankunapachu kacharkani? Manami chayraykuchu paykunata kacharkani. ¹⁸Titota kankunama pasyananpa kachashpayni paywa pakta shuk wawkitapas kacharkani. Chasna pasyak rishpankuna ¿Titoka kankunamanta shuk imata tapurkachu? Mana. Ñukaka Titowa shuk yuyayllawa kanchi. Ishkanti chasnalla alillata rurashpa kawsanchi.

¹⁹Chasna rimahushpayni yuyarinkichichari payka chasna rimahun Titowa pakta alita rikuy tukunankunapa nishpa. Mana chasnachu. Ashwan ñukanchika *Kristupa runankuna kashpanchimi Yaya Diospa rikushkanpi tukuy chaykunata rimahunchi. Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, tukuy kay rimahushkanchiwa kankunata yanapanayanchi ashwan alita Jesukristuta katinaykichipa. ²⁰Yapa yuyarishpa kahuni, kankunama rishpayni mana munashkaynitashina rurahushkaykichitachari tarik risha nishpa. Chasna kashpan kankunapi paktashpayni kankunapas ñukatachari

mana munashkaykichitashina rikuwan-kichi. Yapa yuyarishpa kahuni, kankunatachari tarik risha rimana-kushpa, runa masikichiwa parihuyana-yashpa, piñarishpa, tukuyta kankuna kikinraykulla munashpa, shuk runaku-nata washanchashpa, mana alita rimashpa, kankuna kikinlla yachak kanayashpa, mana shuk yuyayllawa kawsahushkaykichita. ²¹Mana munanichu kankunata kuti pasyanapa rishpayni Yayayni Dios kankunamanta pinkachi-wananta. Mana munanichu llakirishpa kanata achka kankunamanta uchata rurashkaykichirayku, ñawpamanta pacha mana sakishkaykichirayku uchata ruranata, musayanata, machanata, chaymantapas tukuy pinkaypa ruranakunata.

**Korintopi kirikkunarayku shuk
kunanakuna chaymanta
saludukuna**

13 ¹⁻²Kunan kimsaynin kutimi kankunata pasyak risha. Maykantami rimarkani chay uchata rurahuk wawkikunata, tukuy wawkiku-natapas ishkaynin kuti pasyak rishpayni kunan karupi kahushpaynipas chayta kutikashka kankunata rimashkaykichi: Kay rihushkaynipi manami llakichishpa-chu kankunata sinchita kunashkaykichi. Kay kimsaynin kuti kankunata pasyak rishpayni uchallata rurashpa katihush-kaykichita rikushpaynika kankunata kastiganayni tiyan, imashnami Moisespa killkashkanpi riman: Ishkay kimsa kankunamanta rikushpaykichika shuk runa mana alita rurahushkanta, chaytaka kastiganaykichi tiyan nishpa. ³Kankunaka munankichi rikuchinaynipa *Kristupa yachayninwa kahushkaynita. Kristu kankunapi rurashkanka manami shuk sampa runapa rurashkanshinachu, ashwan tukuy kankunapi rurahush-

kanka atun yachaynintami rikuchin. ⁴Kristu shuk sampa runashina kruspi klabay tukushpa wañushpanpas kunanka Yaya Diospa atun yachaynin-wami kawsahun. Chasnashinami ñukanchipas Kristu wañushkanpishina sampa kanchi. Chasna kashpanchipas paywa kawsahushpanchina kankunapi paktashpanchi Yaya Diospa yachay-ninwa kahushkanchita rikuchishu.

⁵Tukuy kankuna yuyariychi yachanaykichipa, Jesukristupi sinchiku-hushpachu kawsankichi mananachu. ¿Manachu yachankichi Jesukristu kankunapi kawsahushkanta? Mana kashpaka shuti manana Jesukristupi sinchikushpachu kawsahunkichi. ⁶Imashna kashpanpas yuyarini kankuna alita riksinyaykichita ñukanchi alita Jesukristupa rimashkanta yachachik-kuna kananchita. ⁷Yaya Diosta mañahunchi mana millaypakunata ruranaykichipa. Mana kayta kankunata rimahunchichu runakuna ñukanchi-manta rimanankunapa alita yachachish-kakuna nishpa. Ñukanchi shuk runaku- napa rikushkanpika yanka rimahuk-shina rikurishpanchipas mana imananchu. Kayllatami munanchi, kankuna alita rurashpa kawsanaykichita. ⁸Nima maykan atipanchu chikanyachinata kikin shutipa kashkata, mana shutipa-chu nishpa rimashpanpas. Chayrayku shutipa kashkallata rimashpa kawsanan-chi tiyan. ⁹Sampa runakunashina rikurishpanchipas kushikushunchimi kankuna Jesukristupi sinchikushpa kawsahushpaykichi. Mañashpallami katishu kankuna alikunallata rurak runakuna tukunaykichipa.

¹⁰Kay kartata killkahuni kankuna-rayku sinchi shimiwa, manarapas kankunata rikunapa rihushpayni. Kankunama rishpayni manana munanichu sinchi shimiwa kankunata

kunanata. Amunchi Jesukristu ñukata churawashkanrayku kankunata yachachik kanaynipa, atipani kankunata sinchi shimiwa kunanata. Tukuy chayka kanmi kankuna yanapay tukunaynichipa, ashwan alita payta kasunaynichipa, chayka manami kanchu waklichiy tukunaykichipa.

¹¹Kay killkahushkanchita tukuchinanchipa, wawkinchikuna paninchikuna, tukuy chay rimashkanchikunata kasuychina alikunallata rurak kanaykichipa. Kunashkanchikunata ali yuyaywa uyaychi. Mana piñanakushpa, shuk yuyayllawa kushilla kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi ñukanchita yuyak kushilla

kawsayta kuk Yaya Dioska kankunawa kanka. ¹²Tantarishpaykichi alita yuyanakushpa shukwa shukwa saludanakuychi. ¹³Jesukristuta tukuy kirik masinchikunami kankunata saludanahun.

¹⁴Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpan yanapachun. Yaya Dios kankunata yuyashpan paypa Espiritunka karan uras tukuy kankunata sinchikuchishpan kankunawa kawsachun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichikuna turikichikuna
Pablo, Timoteo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA GALASIA

ALLPAPI KAWSAK JESUKRISTUTA

KIRIKKUNARAYKU

Pablo wawkikunata
panikunata saludan

1 ¹⁻²Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka killkahuni kay kartata tukuy kankuna Galasia allpapi kahuk llaktakunapi kawsak Jesukristuta kirikkunarayku.

Ñukaka mana runakunapa kachashkan runachu kani, ashwan Jesukristu, payta kawsachik Yaya Diospas kachawashka paypa shiminta yachachinaynipa. Tukuy ñukawa pakta kahuk Jesukristuta kirikkunawa kay kartata killkahuni kankunama kachanaynipa. ³Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun tukuy uras kushilla kawsanaykichipa. ⁴Jesukristuka pay kikin munashpan Yaya Diospa munananta kasushpan uchanchikunarayku kruspi wañurka ñukanchita kishpichinanpa, manana kawsananchipa Yaya Diosta mana kasukkuna millaypata yuyarishpa rurashpa kawsahushkankunashina. ⁵Akuychi Yaya Diosta tukuy uras wiñayparayku atunyachishpa kushichishunchi. Chasna kachun.

Pablo yachachin shuklla shimi
tiyananta imashnami kishpishunchi

⁶Jesukristu ñukanchikunata yuyashpan wañushkanrayku Yaya Dios

ñukanchita akllarka paywa pakta kawsananchipa. ¿Chasna Yaya Diospa akllashkan kashpaykichitatachu shuk ratu chay kankunata akllak Yaya Diosmanta anchurishkankichi? ¿Imaraykuta utkalla shuk chikan yachachinata kasuk tukushkankichi, imashnami kishpinaka nishpa yachachishkankunata? Chayrayku yapa llakirini. ⁷Ñukanchi yachakuhushkanchi suma ali shimimantaka manami tiyanachu shuk shimika. Tiyan runakuna chay suma ali shimimanta chikanta yachachishpankuna kankunapa yuyaynikichita waklichikkuna. Chay runakunaka chay suma ali shimita *Kristu runakunata kishpichinanmanta yachachinankunaranti chikantana yachachinahun. ⁸Kankunata rimani maykan runapas kay yachachishkayni suma ali shimimanta chikanta yachachishpanka chaytaka Yaya Dioska kastigankami. Nima ñuka, nima shuk *angel silumanta shamushpan atipanchichu chikanta yachachinata. ⁹Nawpa kayta rimarkani, kunan kutikashka rimashkaykichi: Jesukristullata kirishpanchimi Yaya Dioska ñukanchita kastigananmanta kishpichin. Maykanpas chasna yachachiy tukushkaykichimanta chikanta yachachishpanka chaytaka Yaya Dioska kastigankami.

¹⁰Kunanka chasna rimashkayniwa ¿runakunatachu kushichinayani? Mana kashpaka ¿Yaya Diostachu kushichinayani? ¿Runakunapa rikushkanpichu ali kanayani? Chasna kamaka manami Kristupa kamachishkanchu kaynima.

¹¹Wawkinikuna paninikuna, munani yachanaykichipa kay yachachihushkayni shimika Jesukristu runakunata kishpichinanmanta mana runakunapa yuyayninmantachu kananta. ¹²Mana yachakushkanichu runakunamanta, ashwan Jesukristu kikinmi chayta riksichiwashka.

Imashnami Pabloka Jesukristupa apostolnin tururka

¹³Kankunaka ña yachankichi ñukanchi israel runakunapa yachachinanchikunata katihushpayni Jesukristuta kirikkunata piñarishpayni yapa parisichishkaynita, paykunata kulluchinata munashpayni. ¹⁴Achka ñukashina watayukunamanta pasa ñukanchi israel runakunapa yaya rukunchi wañukunapa kamachishkankunata alita paktachik karkani. ¹⁵⁻¹⁷Chasna kashpaynipas ñuka manara wawayarishpayni Yaya Dioska akllawarka paywa pakta wiñaypa kawsanayni. Chasna Yaya Dios munashpan Wawan Jesukristuta riksichiwarka pay runakunata kishpichinanmanta kankuna mana israel runakunata yachachinayni. Yaya Dios akllawashpan mana rirkanichu runakunata tapunayni yachachiwankunapana, nima Jerusalenma rirkanichu ñukamanta punturu Jesukristupa *apostolninkuna yachachiwankunapana. Ashwan mana unayashpachu kuskata rirkani Arabia allpama, chaymantalla Damasko llaktama kutirkani.

¹⁸Chaywasha kimsa watamanta rirkani Jerusalén llaktama Pedrota

riksinayni. Chaypimi paywa chunka pichka punchata karkani. ¹⁹Mana rikurkanichu nima shuk Jesukristupa apostolninkunata. Ashwan Jesuspa wawkin *Santiagollatami rikurkani. Chay ishkeyllawa kwintarkani. ²⁰Kay killkahushkaynika shutipami kan, kaytaka Yaya Diospas yachanmi.

²¹Jerusalemanta llukshishpayni Siria allpapi llaktakunama, Silisia allpapi llaktakunamapas rirkani. ²²Chayrayku Judea allpapi kahuk llaktakunapi *Kristuta kirikkunaka manara ñukata ñawipura riksiwarkakunarachu.

²³Paykunaka uyarkakunalla ñukamanta: Maykanmi ñawpa ñukanchi kirikkunata apichishpa wañuchichipayarka, payka kunanka runakunata yachachishpami purihun chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta kirinankunapa, maykantami yapa sakichinata munapayarka nishpa.

²⁴Chasna tukushkaynita yachashpankuna Yaya Diosta agradesishpa kushichirkakuna.

Pablo Jesukristupa shuk apostolninkunawa tantarishkanmanta kwintan

2 ¹⁻²Chaymanta chunka chusku watamanta Yaya Dios rimawashpan kutikashka rirkani Jerusalemma Bernabewa pakta, wawki Titotapas pusharkani. Chay Jerusalén llaktapi tantarirkanchi Jesukristuta kirikkunata kamachikkunallawa kwintananchipa yachachishkaynikunamanta. Mana munarkanichu chay wawkikuna yachachishkaynita mana riksishpankuna mana alichu nishpa rimanankunapa, Yaya Diospa shiminta yachachishkaynika kankuna mana israel runakunata mana yankamanta kananpa. Chayrayku paykunata yachachishkaynita rimashpayni tapurkani ¿alichu manachu chay

yachachishkayni shimika Jesukristu runakunata kishpichinanmanta? nishpa. Paykunaka ayniwarkakuna alimi nishpa. ³Nima rimawarkakunachu ñukawa pakta purik *griego runa Titomanta paypa ishpanan kara puntata pitinaynipa, ñukanchi israel runakunashina tukunanpa. ⁴Ashwan ñukanchi israel runakunamanta shukkuna tiyarka chayta mana ali kananta yuyarikkuna. Jesusta katikkunami kanchi nishpa yanka rimashpa ñukanchiwa chapurishpankuna rikunayarkakuna imashnami kawsanchi Jesukristullata kirishpa. Mana Jesukristullata kirishpanchichu atipanchi kishpinata Yaya Diospa atun kastigananmanta, ashwan Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishpanchimi kishpishunchi nishpa rimashpankuna ñukanchita kuti chay kamachishkakunata kasuchinayarkakuna. ⁵Paykunata nima shuk ratu kasurkanchichu. Yapa munarkanchi chay suma ali shimi shutipa kananta kirishpalla katinaykichipa Jesukristullami runakunata kishpichin nishpa.

⁶Chay kirikkunata kamachik wawkunaka Jerusalenpi nima ashwan rimawarkakunachu imatami rurasha, mana paykunata tapunapa rishpaynipas. Ñukaraykuka mana imananchu paykuna Jesuswa purik kashkankunaka. Yaya Diospa rikushkanpika tukuy ñukanchi yachachikkunaka parihullami kanchi. ⁷Chay wawkikunaka yachachihushkaykita ali kananta yachashpankuna asirtarkakuna Yaya Dioska kachawashkanta paypa suma ali shiminta mana israel runakunata yachachinaynipa, imashnami Pedrota kacharka chay shimita israel runa masinchikunata yachachinanpa. ⁸Imashnami Yaya Dioska Pedrota yachayninwa yanapashpan kacharka ñukanchi israel runaku-

nata yachachinanpa, chasnallatamati ñukatapas yachayninwa yanapawashpan kachawarka kankuna mana israel runakunata yachachinaynipa.

⁹Chayrayku tukuy ñukanchi kirikkunapa yapa yuyashkanchi wawkikunaka *Santiago, Pedro, Juanpas Jerusalenpi kirikkunata ali yachachikkuna kashpankuna riksiwarkakuna ñuka Yaya Diospa kachashkan kanaynita kankuna mana israel runakunama. Ñukata Bernabeta-pas Yaya Diospa kachashkankuna kananchita riksishpankuna ñukanchiwa shuk yuyayllawa kanankunata rikuchishpa makinchita apirkakuna. Chasna ñukanchita kacharkakuna kankuna mana israel runakunata yachachinanchipa. Paykunana israel masinchikunata yachachinankunapa kiparirkakuna. ¹⁰Chasna kashpan kayllata ñukanchita rimarkakuna: Ama kunkaychichu kay Jerusalenpi nima imayu kirikkunata yanapanaykichipa nishpa. Chayta yuyarishpayni tukuy uras ali munaywa paykunata yanapani.

**Pablo Pedrota mana alita
rurashkanmanta kunashkanta
kwintan asirtachinanpa
Jesukristuta kirishpanchilla Yaya
Dios ñukanchita kishpichinanpa**

¹¹Chaymanta Pedro Antiokia llaktama shamushpan chaypi shuk mana alita rurahushkanpi payta kunashpa ñawinpi kuskata rimarkani mana alitachu rurashkanki nishpa. ¹²Puntiru chaypi kawsak mana israel kirik masinchikunawa pakta mikupayarka. Shuk israel kirik masinchikuna *Santiagopa yachachishkanta kasukkuna Jerusalenmanta shamushpankuna Pedroka sakirkana mikunata chay mana israel kirik masinchikunawa. Chasna kuti kasurkana israel runakunaka nima ima uras mikunahuchun mana israel runaku-

nawa nishpa kamachirishkata, chay israel kirik masinchikuna paymanta mana ali israelchu nishpa yuyarinankunata manchashkanrayku. ¹³Chasnallata tukuy Antiokiapi kawsak ñukanchi israel runakunamanta Jesukristuta kirikkunapas ashwan alita yachashpankunapas Pedroshina rurakkunallata tukushpankuna mana alita rurarkakunachu. Paykunapas manana mikurkakunachachu chay mana israel runakunamanta kirik masinchikunawa. Bernabepas yachashpantata mana ali kashkanta, paykunashinallata rurarka. ¹⁴Ali kashkata riksichik suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta manana kasuhushkankunata rikushpayni tukuy kirikkuna tantarishka kahushkankunapi Pedrota kunashpa rimarkani: Kanka ñukanchi israel runakunamanta kashpaykitata Jesukristuta kirik kahushkaykirayku kaypi puntiruka kay mana israel runakunashina kawsapayarkanki, manana Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpa. Kunanka ¿imaraykutaya kuti ñukanchi israel runakunashinalla Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishpa kawsahushpayki munanki mana ñukanchi israel runakunamanta kirik masinchikunata chayta kasuchinata ñukanchi israel runakunashina kawsanankunapa? Chasnahushpayki yuyarinkunami Jesuska sapallanka mana ñukanchita kishpichinkachu, ashwan Moisespa killkashkan kamachishkakunatapas kasunanchi tiyan kishpichirishka kananchipa nishpa.

¹⁵Ñuka kanpas wawayarishkanchimanta pachami israel runakuna kanchi, mana kanchichu Yaya Diospa kamachishkanta mana riksik runakunashina. ¹⁶Chasna kashpanpas yachanchi,

nima maykan runa Yaya Diospa rikushkanpika ucha illa kanchu, Moisespa killkashkan kamachishkata paktachihushkanrayku, ashwan Jesukristuta kirishkanraykullami. Chayraykumi ñukanchipas israel runakuna kashpanchitata kishpichiy tukushkanchi Jesukristuta kirishkanchiraykulla, manami Moisespa killkashkan kamachishkata paktachishkanchiraykuchunishpa Pedrota kunarkani.

¹⁷Wawikikuna panikuna, ñukanchi Moisespa killkashkanta kasuk israel runakuna kashpanchipas munanchi *Kristupi sinchikushkanchirayku Yaya Dios ñukanchita rimananpa rikushkaynipi ali tukushkankichi nishpa. Chasna kashpanmi tukuy runakunashina uchayu kananchita riksishkanchita rikuchinchi. Kunanka Kristupi sinchikushkanchirayku manana Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpanchi ¿Kristuchu ñukanchita uchata rurak runakunata kasuchishkanrayku? Manami chasnachu. ¹⁸Ashwan ñuka Moisespa killkashkan kamachishkakunata manana paktachishanchu nishpa rimashkayniwasha kutikashka chayllatata paktachinayaynimaka, mana alita rurakchukaynima. ¹⁹Moisespa killkashkan kamachishkakunapi riman mana paktachikkuna wañunankuna tiyan nishpa. Ñawpa kawsashkaynita sakishkayniwa chay kastiguta pasashpayni manana chay kamachishkakunata kasunayni tiyanchu, ashwan mushu kawsayyuna Yaya Diosrayku kawsani. Jesukristu uchayniranti kruspi wañushpan ñuka paywa pakta wañushkashina kashkani. ²⁰Mushu kawsayyuna kani. Chasna kashpan manana ñuka kikin munashkaynitachu rurashpa kawsahuni, ashwan Kristu ñukapi

kawsahushpan paypa munashkanta rurashpa kawsahuni. Chasna kashpanmi kay mundupi kawsahushpaynira Yaya Diospa Wawanpi sinchikushpa kawsahuni. Payka yapa yuyawashpan ñukaranti wañurka. ²¹Moisespa killkashkan kamachishkata paktachishpa kawsashkaynirayku Yaya Dioska uchaynimanta llakichimaka, Kristuka yankamantami wañuma karka. Chasna kashpan manana kuti chay kamachishkata paktachishpa ñuka kikinta kishpichirinayanichu, Yaya Dios paylla munashpan kishpichiwananta mana munanichu nishpa rimakshina.

**Yaya Diosta kirishpanchilla
kishpichiy tukunanchimanta rima**

3 ¹Ay Galasiapi kawsak wawkikuna panikuna, Jesukristuta kirishpaykichitata yuyay illa kankichi. ¿Imaraykuta Jesukristuta katihushkaykichimanta anchurishpaykichi llullachishpa yachachihukkunata kasuhunkichi? Ñukami kankunata shutillata asirtachishpa yachachishkani, Jesukristu kruspi wañushkanrayku Yaya Dios ñukanchita uchanchikunamanta llakichishpan kastigananmanta kishpichishkanta. ²Chayrayku munani yuyarinaykichipa kayta: Yaya Diospa Espiritunka mana Moisespa killkashkan kamachishkata kasushkaykichiraykuchu kankunapa shunkuykichipi shamurka, ashwan Yaya Diospa shiminta uyashpaykichimi Jesukristuta kirishkaykichirayku shunkuykichipi shamurka. ³Kankunaka yapa yuyay illami kankichi. ¿Imaraykuta mana alita asirtankichichu? Puntiru kirishpaykichi Yaya Diospa Espiritun yanapashpan Jesukristuka kankunata aliyachirka Yaya Diospa rikushkanpi ali kanaykichipa. Chasna kashpanpas kunanka kankuna kikinpa rurahushkaykichillawa

munankichi ali tukunata Yaya Diospa rikushkanpi. ⁴Kankunaka Yaya Diospa atun rurashkankunata rikushkankichi Jesukristuta katihushkaykichirayku. ¿Yankamantachu chasna rikurkankichi? Mana atipanichu kirinata yankamanta kashkanta. ⁵Yaya Dioska kankunata Espiritunta kushpan kankunapi suma mana atipaypakunata rurashpan ¿imaraykuta chasna rurana? Mana Moisespa killkashkan kamachishkata kasushkaykichiraykuchu, ashwan Jesukristupa shiminta uyashkaykichiwasha kirishkaykichiraykumi chasna rurana.

⁶Yuyariychi Abrahammanta. Payka kirirka Yaya Dios tukuy rimashkanta paktachik kananta. Chayraykumi Yaya Dios payta rimarka rikushkanpi ali kananta. ⁷Chasna kashpanmi yachankichi, ñukanchipas Yaya Diospa rikushkanpi ali kananchipa payta kirinanchi tiyan. Chaypira Abrahampa mirayshina kanchi. ⁸Ñawpamanta pacha Yaya Dios yacharka kankuna mana israel runakunatapas kirishkaykichirayku paypa rikushkanpi ali tukushkaykichita rimaanta. Yaya Dios chayta yachashpan Abrahamta kay ali shiminta rimarka: Kanta yanapanaynita kirishkaykirayku, ñukaka kantashina tukuy allpakunapi kirik runakunatapas yanapasha nishpa. ⁹Abraham Yaya Diosta kirishpan Yaya Dioska payta yanaparka. Chayrayku, maykanmi Jesukristuta kirin Abraham Yaya Diosta kirishkanshina, paytaka Yaya Dioska yanapankami.

¹⁰Ashwan maykanmi Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushkanwa Yaya Diospa rikushkanpi ali tukunayan, paytaka Yaya Dioska kastigankami mana paktachinata atipashkanrayku. Paypa killkachishkanpi ñukanchita kasna rima:

Maykan runapas tukuy Moisespa
killkashkan kamachishkakunata
mana alita paktachishpa
kawsashpanka paytaka kastiga-
shami nishpa.

¹¹Nima pi atipanchu ucha illa kiparinata
chay kamachishkakunata paktachina-
yashkanrayku. Yaya Diospa rimash-
kanka kasnami killkarishka kan:

Maykanmi ñukapi kirishpa sinchiku-
rin, payllami aliyachishka
kanka ñukawa wiñaypa kawsa-
nanpa nishpa.

¹²Moisespa killkashkan kamachishkaka
manami *Kristuta kirinamantachu
riman. Ashwan rimanmi, maykanmi
chay kamachishkakunata alita
paktachin, paymi Yaya Dioswa
kawsanka nishpa.

¹³Kristu ñukanchita kishpichirka chay
atun kastigumanta, maykanmantami chay
kamachishkapi riman mana paktachik
runakunarayku tiyananta. Ñukanchirayku
yapa uchayu runashina uchanchikunaranti
kruspi wañushkanwa chayta rurarka,
kasna killkarishka kashkata paktachishpa:

Maykantami kaspipi warkushpan-
kuna chaypi warkurishka
wañun, chayka kanmi atunta
kastigarishka nishpa.

¹⁴Chasna Kristu Jesús tukuy runakuna-
rayku kruspi wañushpan Yaya Dios
ñawpa Abrahamta rimashkanta
paktachishka. Chasna kashpanmi tukuy
ñukanchi israel runakunama, kankuna
mana israel runakunamapas, Yaya Dios
rimashkanshina Kristuta kirishpanchi
paypa Espiritunka shamunka.

**Yaya Diospa
kamachinankunamanta,
paktachinan shimikunamantapas
riman**

¹⁵Wawkikuna panikuna, yuyachish-
kaykichi imashnami ñukanchi runaku-

napura ruranchi. Shuk runa runa
masinwa kwintashpanka ima munash-
kanta rurananpa, chay runaka aynima
ari, rurashami nishpa. Chasna
aynishpanka nima maykan runa
atipanchu sakichinata mana alichu
ruranaykipa nishpa. Chasnallatata nima
maykan runa atipanchu rimashkan-
manta ashwanta rurachinata. ¹⁶Chasna-
shinami Yaya Dioska ñawpa Abrahamta
ali paktachinan shimita rimarka
imashnami payta kushichinka nishpa.
Chaymantapas chay shimika paypa
mirayninraykupus karka. Yaya Dios
mirayki nishpa rimashpan mana
rimarkachu achka mirayninkunamanta,
ashwan shuklla miraymantami rimarka.
Chaymi kan *Kristu. ¹⁷Kay rimashkay-
niwa ninayani Yaya Dios Abraham
wañuta kay paktachinan shimita
rimashpan kanpa miraykimantami shuk
runa shamunka runakunata kishpichi-
nanpa nishpa, mana yanka nishpa
kashkanta. Chusku pachak kimsa
chunka watawasha Yaya Dios Moisesta
kamachishkanta kushpan chaywa
Abrahamta ñawpa rimashkanka mana
tukurirkachu. ¹⁸Ñukanchi Moisespa
killkashkan kamachishkata kasushpan-
chi kishpinchimaka, mana kishpinchi-
machu imashnami Yaya Dios ñawpa
Abrahamta rimarka: Nuka munashpay-
nillami runakunata yanapasha nishpa.

**Imaraykumi Yaya Dioska
ñukanchita kamachishkanta kurka**

¹⁹Yaya Dios Abrahamta ali paktachi-
nan shimita rimashkanraykulla
yanapashpan ¿imaraykuta Moisesta
kamachishkanta kurka? Chay
kamachishkanta kurka runakunata
riksichinanpa mana payta kasuk
kanankunata. Yaya Dios rimashkan
Abrahammanta miraynin Jesukristu
shamunankamalla chay kamachishkan-

kunata kurka. Chay Yaya Diospa kamachishkantaka *angelkunami Moiesta yachachirkakuna Moisesna runakunata chayta yachachinanpa. Chasnami Moiseska runakunata yanaparka Yaya Diospa kamachishkanta yachanankunapa. ²⁰Ñawpa Yaya Dioska Abrahamwa kwintananpa mana kacharkachu shuk angelta, nima shuk runata, ashwan pay kikinmi Abrahamwa kwintarka ñawipuramanta.

²¹¿Kayka ninayanchu Moisespa killkashkan kamachishkaka Yaya Diospa rimashkanraykuka kuntranmi nishpa? Mana chasnachu. Ñukanchi Moisespa killkashkan kamachishkamanta wiñaypa kawsayta tarinchimaka, chay kamachishkata paktachishpanchi ucha illami kanchima. Ashwan manami atipanchichu paktachinata. ²²Ashwan Yaya Dioska ñawpamanta pacha killkachishkanpi rimarka, tukuy runakuna uchata rurashkankunarayku tukuy uras uchata rurashpalla kawsanankunata. Yanapanamanta rimashkan ali shimitami Jesukristupi sinchikukkunallapi paktachinayarka, paypi sinchikushkankunaraykulla yanapay tukunankunapa.

²³Manarapas Jesukristuta kirihushpanchira Moisespa killkashkan kamachishkata mana munashpanchipas paktachishpa kasunanchi karka. Imashnami shuk runa karselpi kahushpan mana munakta tukuy kamachishkunata ruranan tiyan, chasnami ñukanchikunapas kawsahurkanchi, Yaya Dios ñukanchita Jesukristuta riksichinankama. ²⁴Imashnami yayankuna shuk llaktama rihushpankuna uchilla wawankunata kuyrananpa shuk kuyrak runata kun, mana millaypata ruranankunapa, chasnallata-tami Yayanchi Dioska ñukanchita Moisespa killkashkan kamachishkawa

kuyrarka mana millaypata rurananchipa Jesukristu shamunankama. Yaya Dioska munarka Jesukristuta kirishkanchiraykulla ñukanchita uchanchikunamanta llakichishpan aliyachinata. ²⁵Chayrayku kunanka Yaya Dioska Wawan Jesukristuta ñukanchima kachashpan payta kirishpanchi ucha illa tukunanchipa, manana munanchichu kuyrak ñawpa kamachinakuna shuk kuyrakshina ñukanchita kamachinata.

²⁶*Kristu Jesusta kirishkanchiraykumi tukuy ñukanchikuna Yaya Diospa wawankuna kanchi. ²⁷Chayta yachani Kristuta kasuk tukushkanchita rikuchishpa bawtisarishpanchimi mushu churarinata churarishkashina tukushkanchirayku Kristu kawsahushkashina kawsananchipa. ²⁸Chasna kashpanchi mana imananchu israel runa mana israel runa kashpapas, patronyu runa mana imananchu. Kristu Jesusta kirihushkanchiraykumi shukllashina tukushkanchi. ²⁹Kristupa runankuna kashpanchimi Abrahampa miraykunashina kanchi payshina kirihushkanchirayku. Chasna kashpanchimi Yaya Dios Abrahamta ali paktachinan shimita rimashkanshina ñukanchipas yanapay tukushunchi.

4¹⁻²Wawkikuna panikuna, kay rimahushkaynita asirtachishkaykichi. Shuk kullkiyu runa wañushpan wawanmi chay tukuy imankunapa amun kan. Chasna kashpanpas wawara kahushpanra manara atipanrachu wasinpi kamachinata. Yayan manara wañushpanra shuk kamachinan runata churama wañushkanwasha wasinpi chay wawata imankunatapas kuyrak kananpa. Chay runaka chay wakcha wawata kuyrahushpan tukuy uras payta kamachima musuyanankama. Chay wawa tukuypa amun kashpanpas

wiñanankama kamachina runashinalla kawsama. Musu tukushpanra chay wakcha wawaka yayan rimashkanshina wasinpi kamachik tukuma. ³Chasnashinami ñukanchipas chay wakcha wawa chay runanpa kamachishkanta kasushpa kawsakshina kasuna karkanchi chay yaya rukunchi wañukunapa kamachishkankunata Yaya Diospa rimashkan puncha paktarinankama. ⁴Chay rimashkan puncha paktarishpan Yaya Dioska Wawanta kay allpama kacharka. Shuk warmimanta wawayarirka. Yaya Dios munashpan israel runa karka Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpa kawsananpa. ⁵Chasname Jesukristuka ñukanchita kishpichirka chay kamachinakunapa kamachinan runakunashina kashkanchimanta, Yaya Dioska ñukanchita wawankunata rurananpa.

⁶Chasna paypa wawankuna kashpanchi Yaya Dioska paypa Espiritunta shunkunchima kacharka, maykanmi Wawan Jesukristupipas kawsarka. Chay Espiritunmi ñukanchita yuyachishpan Yaya Diosta yayayni nishpa rimanchi. ⁷Chayrayku kankunaka manana kamachirishka runakuna kankichinachu, ashwan Yaya Diospa wawankunami kankichi. Chasna paypa wawankuna kashpaykichimi pay munashpan tukuy maykanmi paypa kan, kankunapapas kan.

Pablo yapa yuyarin Galasia allpapi kawsak kirikkunarayku

⁸Ñawpaka kankuna manarapas Yaya Diosta riksishpaykichira mana kikin shuklla Yaya Diostachu ashwan yanka dioskunatami kasushpa kawsapayarkan-kichi. ⁹Kunanka kankunaka ña Yaya Dioswa aylluyashkankichi, ashwan alita rimashpaka Yaya Diosmi kankunawa aylluyashka. Chasna kashpaykichi

¿imaraykutaya kuti munankichi chay mana valik nima imapi yanapanata atipak yaya rukunchi wañukunapa kamachishkankunata kasushpa kawsanata? ¹⁰Shuk punchakunata, shuk killakunata, shuk watakunata shukkunamanta chikanyachishpa yuyarinkichi Yaya Diosta kushichinata. Atun tantarinanchikunawa Yaya Diosta kushichinanchi tiyan ñukanchita alita rikunanpa nishpa tantarinkichi.

¹¹Chasna yuyarishpaykichimi yapa llakirishpa yuyarini, llaktankunapi kahushpayni yankamantachari paykunata yachachirkani nishpa.

¹²Wawkikuna panikuna, ñukashina kawsaychi manana chay ñawpa kamachishkakunata kasushpa. Ñukapas kankunawa kahushpayni kankunashina tukushkani mana chay kamachishkaku-nata kasuk. Chay uras nima imapi mana alita rurawarkankichichu. ¹³Yuyariychi, puntiru kankunata Jesukristu runakunata kishpichinanmanta shimita yachachishkaynita. Unkuy apiwashkan-rayku mana atipashpayni ashwan shuk llaktakunama rinata kankunapi yachachinaynipa kiparirkani. ¹⁴Chasna unkushka kashpaynipas mana asichiwarkankichichu, nima chikniwar-kankichichu. Ashwan Yaya Diospa *angeltashina alita rikuwarkankichi, Wawan Jesukristutashina munawarkan-kichi. ¹⁵Kunanka ¿imanashkataya kankunawa kahushkaynirayku kushilla kanaykichika? Manana chasna alita rikuwankichinachu. Ñukaka kankunata rimani: Chay unkuishkayni uras imatapas, kawsaynikichitapas kuwanayarkankichi. Chasna yapa yuyawarkan-kichi. ¹⁶¿Imaraykuta kunanka shutipa kashkata yachachihushkaynirayku, kuntraykichitashina rikuwahunkichi?

¹⁷Chay Moisespa killkashkan kamachishkata yachachikkunaka

kankunata yuyakshina tukushpa mana ali yuyaywa rimashpa katinahun manana rimashkaynita kasuk kanaykichipa. Paykunallata kasushpa kawsanaykichita munanahun. ¹⁸Alimi shuk runakuna kankunata rimashpa katischpankuna paykunata katinaykichipa alirayku kashpanka. Chasna kachun tukuy uras, kankunawa kahushpayni-pas. ¹⁹Wawkinikuna paninikuna, ñukaka kutikashkami achkata llakirishpayni parisihuni. Imashnami shuk warmika wiksanta nanachishpan parisin wawayananpa, chasnallami parisishpa katinayni tiyan, *Kristu kankunapi kawsahushkanta alita rikuchinaykichikama. ²⁰Chaypi kankunawa kaynimaka, yachaynima imatami yuyarihunkichi nishpa. Chaypi shuti atipaynima alita yachachinata. Karupi kahushpaynima mana yachanichu imatami rimashpa killkashkaykichi.

**Pablo chay ishkay warmi
Agarmanta Saramantapas shuk
yachachinata kwintan**

²¹Uyaychi kunan rimahushkaynita. Kankuna chay Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpa kawsanayakuna ¿manachu yachankichi chay Moisespa killkashkanpi rimashkanta? ²²Chay killkashkanpika kasnami riman: Abrahamka ishkay wawayu karka, shukka kamachinanpa rantishkan warmi Agarmanta, shukka kikin warmin Saramanta, maykanmi mana rantishkan-chu kashka paypa kamachinan kananpa. ²³Chay Abrahampa kamachinan warmi paymanta chichurka shipas kashpan chichunata atipashkanrayku. Chay mana rantishkan kikin warminta Abrahamka chichuchirka paya kashpanpas Yaya Dios rimashkanta paktachishpa yanapashkanraykulla.

²⁴⁻²⁵Chay ishkay warmikunaka ñukanchita yuyachin imashnami Yaya Dioska ñukanchita yanapanayan. Chay ishkay warmikunatashina Yaya Dioska ishkay rimashkan shiminwa ñukanchita yanaparka. Shuk rimashkan shiminka Moisespa killkashkanmi, shuk mushu rimashkan shiminka kanmi Jesukristuta kirishpa kishpina. Chay puntiru rimashkan shimintaka Yaya Dioska Moiesta Arabia allpapi Sinaf urkupi kurka. Chay Moisespa killkashkanta kasuk runakunaka Abrahampa kamachinan warmi Agarshinami kanahun. Chay kamachinan warmika Sarata kasushpa kawsarka. Chasnami kunankama ñukanchi israel runakunamanta Jerusalén llaktapi kawsakkuna Moisespa killkashkanta kasushpa kawsahushpankuna Agarpa wawankunashina kanahun kamachirishka runakuna.

²⁶Ñukanchi Yaya Diospa wawankuna kashpanchi chay silupi mushu Jerusalenpi Yaya Dioswa kawsana kanchi. Chasna kashpan chay mana rantishkan Abrahampa kikin warmin Sarapa wawankunashina kanchi, manana kamachina runashinachu kawsanchi. ²⁷Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik Isaiaska kasna killkarka:

Machura warmi kushikuy, mana wawayu kashpaykipas.

Mana wawayana nanayta riksik kashpayki kushikushpa kapariy.

Kusaykimanta sakiy tukushka kashpaykipas miraykikunaka ashwan achka kankakuna chay kusanwa kawsak warmimanta nishpa.

[Chasnami Abrahampa kikin warmin Sara shutiyuka tukurka. Machura kashpanpas wawayarka Isaakta, Yaya Dios ñawpa Abrahamta rimashkanshina.

Kaytapas Yaya Dioska rimarka: Chay wawayki Isaakmantaka achka runakunami mirankakuna nishpa.]

²⁸Kunanka wawkikuna panikuna, imashnami Sarapa wawan Isaak tiyarka Yaya Dios rimashkanraykulla, chasnashinami ñukanchipas Yaya Dios rimashkanraykulla paypa wawankuna kanchi.

²⁹Ñawpa chay Abraham wañupa kamachinan warmipa wawan runa munashkanrayku tukushkaka chiknipayarka chay Abraham kikinpa warmin Sarapa wawan Isaakta Yaya Dios yanapashkanrayku tukushkata. Chasnashinami kunankama Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpankuna kamachirishkashina kawsak runakuna ñukanchi Yaya Dios yanapashkanrayku kirik tukushkakunata chikninahun.

³⁰Kunanka çimatata Yaya Diospa killkachishkanpi ñukanchita yachachin? Kasnami Yaya Dioska Abrahamta rimarka:

Chay kamachinayki warmita wawanwa pakta llukshichiy. Wañushpaykika chay wawaka manami atipankachu apanata sakishkaykita chay shuk wawaykiwa pakta. Ashwan kikin warmikimanta wawayki Isaakllami apanka tukuy sakishkaykitaka nishpa.

[Chasnashinami ñukanchipas Moisespa killkashkan kamachishkata paktachinayashpa kawsahushkanchita sakinanchi tiyan, Yaya Dios ñukanchita Isaaktashina yanapanata munahushkanrayku paypa wawankuna kananchipa.]

³¹Wawkikuna panikuna, ñukanchi manami kanchichu chay kamachirishka kawsak warmipa wawankunashina Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasukkuna. Ashwan chay mana rantishkan warmipa wawankunashinami kanchi nima pipa kamachinankuna.

Pabloka yachachin Jesukristuta kasushpalla kawsanamanta

5 ^{1*}Kristuka ñukanchita kishpichishka manana shuk kamachirishka runashina kawsananchipa. Chayrayku chay Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasunata munak runakunataka ama kasuychichu. Ama munaychichu kutikashka shuk kamachirishka runashina chay kamachishkakunata kasushpa kawsanata.

²Chay runakunaka munanahunmi kankuna Moisespa killkashkanta kasushpa ishpanaykichi kara puntata pitichishpaykichi paykunashina kanaykichipa. Alita uyawaychi, ñuka Yaya Diospa kachashkan kashpayni kankunata rimani: Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishpa kishpichirinayashpaykichika Kristu kankunarayku wañushkanka yankami kama. ³Kutikashka rimashkaykichi, maykankunami Moisespa killkashkan kamachishkata kasushpa ishpanan kara puntata pitichinayanahun, paykunaka tukuy chay kamachishkatami paktachishpalla kawsanankuna tiyan Yaya Diospa rikushkanpi ali kanankunapa. ⁴Chay kamachishkata kasushpa kawsashkaykichiwa Yaya Diospa rikushkanpi ali kanayashpaykichimi manana Kristuta kirishpanachu kawsahunkichi. Manana munankichinachu Yaya Dios kankunata llakichishpan kishpichinanta. ⁵Ashwan ñukanchika Kristullapi sinchikushpanchimi Yaya Diospa Espiritunwa pakta kawsanchi. Chayrayku chapanchi Yaya Dios ñukanchita Jesukristuranti aliyachishkanrayku paypa kawsananpi yaykuchinanta. ⁶Kristu Jesuswa pakta kawsashpanchi mana imananchu ishpananchi kara puntata pitirishka, mana pitirishka

kashpanchipas. Paypi sinchikunallami ali kan. Chasna paypi sinchikushpa kawsashpanchimi shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanchi.

⁷Puntiru kankuna Kristupi alita sinchikushpa kawsahurkankichi. Kunanka ¿pitaya kankunata arkashka shutipa kashkata yachachishkaynita manana kasunayanaykichipa? ⁸Chayka manami kashkachu kankunata kayak Yaya Dios, maykanmi shuktana kirichishka. ⁹Yuyariychi, uchillastu urtika tukuyta urtiyachin. Chasnashinami pantachichik runakunaka. ¹⁰Ñukaka kirini Amunchi Jesukristuwa shukllashina tukushkanchirayku mana shuktana kirik tukunaykichita. Chay pantachichik runakunataka Yaya Dioska kastigankami, mana imananchu maykanpas kachun.

¹¹Wawkikuna panikuna, ñuka kunankama kankunata yachachinimaka ishpananchi kara puntata pitinamanta kishpishka kananchipa, chay Moisespa killkashkan kamachishkata yachachikunaka manami chikniwanahumachu. Chasna yachachinimaka Jesukristu kruspi wañushkanrayku Yaya Dios shunkunchita aliyachishkanta yachachishkaynimanta nima pi ashwan piñarinahumachu. ¹²Chay kankunata killachik runakuna yapa munashpankuna ishpana kara puntata pitichinata sukama llampu pitichinahumaya.

¹³Wawkikuna panikuna, Yaya Dioska ñukanchita kishpichishka manana chay ñawpa kasushkanchita katishpalla kamachirishkashina kawsananchipa. Chasna kishpichirishka kashpanchipas ama yuyariychichu, kunanka atipanchi ñukanchi kikinpa munananchikunata rurashpa kawsanata nishpa. Ashwan Yaya Dioska munan shukwa shukwa yanapanakushpa yuyanakushpa kawsanaykichipa. ¹⁴Yaya Dios

killkachishkanpi riman: Runa masakita kan kikintashina yuyay nishpa. Chasna kawsashpaykichimi tukuy Yaya Diospa kamachishkanta paktachinkichi.

¹⁵Kankunapura kaninakuk mikunakuk piña animalkunashina kawsashpaykichika yuyariychi chasnaka tukurinkichimi.

Yaya Diospa Espiritunta kasushpa kawsanamanta yachachin

¹⁶Wawkikuna panikuna, alita rimashkaykichu: Yaya Diospa Espiritunta alita kasushpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichika manana kankuna kikin munashkata rurashpa kawsankichinachu. ¹⁷Kankuna kikin munashkaykichita rurashpa kawsashpaykichika mana atipankichichu Yaya Diospa Espiritunta kasushpa kawsanata. Yaya Diospa Espiritunta kasushpa kawsashpaykichika mana atipankichichu kankuna kikin munashkaykichita rurashpa kawsanata. Chasna kashpanmi kankuna kikin munashkaykichita rurashpa kawsashpaykichika manami atipankichichu alita ruranata, imashnami munankichi. ¹⁸Ashwan Yaya Diospa Espiritun kankunata yuyachishpanka manami kamachirishkashinachu kamachishkakunata kasushpa kawsankichu.

¹⁹⁻²⁰Runakuna paykuna kikin munashkankunata rurashpa kawsashpankuna kaykunatami rikunchi: Tukuywa musayana, aychankunawa millanayaypa ruranakuna, musyanankunata yapa kasushpa kawsana, yanka dioskunata mañana chaymanta kushichina, supaykunata kayashpa ruranakuna, chikninakushpa rimanakushpa piñanakushpa kawsana, runa masinkunawa parihuyanata munana, shukkunamanta pasa kanayana, manana shuk yuyayllawa kawsana, chikninakushpa chikan chikan muntun tukuna.

²¹Chaymantapas runa masinkunapa imankunata munarina, machashpa kawsana, achkata mikushpalla kawsana, ashwan shuk chasna mana alikunata rurashpalla kawsana. Ñawpa kankunata rimashkaynita kutikashka rimashkaykichi: Tukuy chasna rurashpa kawsak runakunaka manami atipankakunachu Yaya Diospa kamachinan mushu munduma paywa pakta kawsak rinata.

²²Ashwan Yaya Diospa Espiritunta kasushpa kawsashpanchika shukwa shukwa yuyanakushpa, kushikushpa, mana piñanakushpa, ali yuyaywa kahushkanchipi mana sampayashpa, ali shunkuwa, shukta shukta yanapashpa, rimashkanchita paktachishpa kawsanchi. ²³Runa masinchikunata llakichishpa kawsanchi, manana chasnallachu aychanchipa munashkanta ruranchi. Chasna alita rurashpa kawsashpanchi nima pi atipankachu rimanata mana alitachu rurahunki nishpa.

²⁴Tukuy ñukananchi Jesukristupa runankuna manana ñukananchi kikinpa munashkanchita rurashpa kawsanchinachu. Ñawpa kashkanchika tukuy mana ali munananchiwa paywa pakta kruspi klabarishpa wañushkashina tukushka. ²⁵Kunanka Yaya Diospa Espiritun ñukananchita yuyachishpan akuychi munashkanllata rurashpa kawsashunchi. ²⁶Manana ñukananchi kikinta atunyachinayashpa kawsashunchichu. Ama shukkunamanta pasa tukunayashpa kawsashunchichu. Ama runa masinchipa imankunata munarishpa, nima paykunawa parihuyanayashpa kawsashunchichu.

**Shukwa shukwa yanapanakushpa
kawsanamanta yachachin**

6 ¹Wawkikuna panikuna, shuk kirik masikichi millaypata rurahushpanka kankuna alita Yaya Diosta kasuk

kashpaykichi chay mana alita rurahukta yanapaychi mana ashwanta millaypata rurananpa. Alita yuyashpa yanapaychi payta. Chasna kirik masikichita yanapashpaykichi alita kuyrariychi mana kankunapas shuk millaypata ruranaykichipa. ²Shuk kirik masikichi llashawashina parisihukta rikushpaykichi yanapaychi sinchikurishpa kawsananpa. Chasna shukwa shukwa yanapanakushpaykichimi *Kristu yuyanakunanchipa rimashkanta kasuhunkichi.

³Kankuna shukkunamanta pasa kanaykichita yuyarishpaykichika mana kashpaykichipas kankuna kikinmi llullachirihunkichi. ⁴Chayrayku ñukananchi kikinllapa ruranaichikunata yuyarishunchi, alitachu manachu rurahunchi nishpa. Alita rurashpanchika atipanchi kushikunata. Mana kushikushunchichu rurashkanchika shukkunapa rurashkankunamanta ashwan alimi nishpa. ⁵Karan shukpami pay kikinpa ruranan kashkaka tiyan, maykanmantami tapuy tukushunchi.

⁶Tukuy Yaya Diospa suma ali shiminta kankunata yachachikkunata yanapanaykichi tiyan mana iman pishinanpa.

⁷Ama kankuna kikin llullachiriyichichu alitami Yaya Diosta katihuni nishpa, mana chasna kashpanka. Nima pi atipanchu Yaya Diosta pukllachinata. Maykan runapas mana alita rurashpa kawsashpanka rurashkanmanta parisinan tiyan. Imatami tarpunchi, chayllatami pallanchi. ⁸Shuk suliman muyuta tarpunchimaka, suliman muyullatami pallanchima. Chasnashinami mana alita rurashpa kawsashpanchika wiñaypa kastigarishka kashunchi. Chaymanta shuk ali muyuta tarpunchimaka, ali muyullatata pallanchima. Chasnashinami alita Yaya Diospa

Espiritunta kasushpa kawsashpanchika wiñaypa Yaya Dioswa kawsashunchi.

⁹Chayrayku mana sampayashunchichu alita rurashpa kawsanata. Chasna mana sampayashpa alita rurashpa kawsashpanchimi Yaya Dioska munashkan uras ñukanchita alita kushichinka. ¹⁰Chayrayku maypipas runa masinchikunata atipashkanchiwa yanapashunchi. Shukkunamanta ashwanta tukuy Yaya Diosta kasuk masinchikunata yanapashpa kawsashunchi.

**Pablo kirik masinkunata
saludashpa kay kartata tukuchin**

¹¹Rikuychi, ñuka kikin makiniwami atun letrakunawa killkashpa kay kartata tukuchihuni. ¹²Chay kankunata ishpanaykichi kara puntata pitichinaykichi tiyan nishpa rimak runakunaka chayta rurachinayanahun runakunapa rikushkanpi ali kanankunallapa. Mana munanahunchu, *Kristu wañushkanrayku Yaya Dios ñukanchita llakichishkanta yachachishpankuna ñukanchi israel runakunamanta paykunata parisichinankunata. ¹³Nima paykuna kikin pitirishka kashpankunapas tukuy Moisespa killkashkan kamachishkakanata kasunahunchu. Ashwan ishpanaykichi kara puntata pitichinayanahun paykuna kikinta atunyachirinankunapa, tukuy runakuna yuyarishpankuna paykuna yachachishkankunaraykumi chasna ruranahun nishpa.

¹⁴Ñukaka mana paykunashina runakunapa rikushkankunapi ñuka kikinta atunyachirinayanichu. Ashwan Amunchi Jesukristu kruspi wañushkanraykulla, Yaya Dios ñukanchita llakichishkantami yachachihuni.

Chayllatami yachachini. Jesukristu kruspi wañushkanrayku kishpichiy tukushpayni manana Yaya Diosta mana riksikkunashina rurashpa kawsanichu. Runakunapa yuyarishkan ñawpa kasushkayni yachachishkakunaka kirinakunaka manana atipawanahunchu kamachinata. Chaykunarayku wañushkashina tukushkani, manana nima imapi kasuk. ¹⁵Chasna kashpan mana imananchu ishpanan kara puntata pitishka runa, mana pitishka runa kashpanchipas. Maykantami shuti munanchi, chayka kan Yaya Dios ñukanchita llakichishpan mushu runata rurananta. ¹⁶Kankuna chay ali yachachishkaynita alita kasushpa kawsashpaykichika Yaya Diospa akllashkan runankuna kankichi. Chasna Yaya Diospa wawankuna kashpaykichi payka kankunata yuyashpan llakichishpan yanapahun, kushilla kawsanaykichipa.

¹⁷Jesukristumanta yachachishkaynirayku, chikniwak runakuna achkata makawashpankuna aychaynika litra litra kahun. Chasna rikuchini, Jesús ñukata yachachinaynipa kachawashpan shutipa payta kasuk kanaynita. Chayrayku mana munanichu nima pi yachachishkaynirayku ashwanta parisichivananta.

¹⁸Wawkinikuna paninikuna, Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpan munashkanta karan shuk kankunapi paktachichun. Chasna kachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Pablo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA EFESO LLAQTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

**Pablo Efeso llaktapi kawsak
Jesukristuta kirikkunata saludan**

1 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka kani Pablo, Yaya Dios munashpan Jesukristupa *apostolnin tukushkani. Kankuna Efeso llaktapi kawsakkunaka Yaya Diospa akllashkan runankunami kankichi, *Kristu Jesusta katik tukushkaykichirayku. Kankunarayku kay kartata killkahuni. ²Yyanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun kushilla kawsanaykichipa.

**Pablo yachachin imashnami Yaya
Dios ñukanchita yanapan nishpa**

³Ñukanchikuna *Kristuwa pakta kawsahushpanchi payka ñukanchita kushichishpan Espiritunwa tukuy imapi yanapan. Chayrayku akuychi kushichishunchi silupi kawsak Amunchi Jesukristupa Yayan Diosta. ⁴⁻⁵Yaya Dios manara kay allpata rurahushpanra ñukanchita yuyashpan yuyarirka Jesukristuta kachamunanta, ñukanchi paywa tantaylla kawsananchipa. Chayta yuyarishpa ñukanchita akllashka, payllata kasushpa, ucha illa kawsananchipa. Yaya Dios ñukanchita yuyashpan yapa munashka paypa wawankuna kananchipa. Chasna kashpan

Jesukristuta kachamurka uchanchikunaranti wañunanpa, ñukanchikunata munashkanshina kikin wawankunata rurananpa. ⁶Chasna ñukanchita rurarka payta kushichishpa kawsananchipa, ñukanchita yuyashpa llakichishkanka yapa suma kashkanrayku. Yapa ali shunku kashpan yuyashkan Wawan Jesukristuta kachamurka ñukanchita yanapananpa. ⁷Wawan kruspi wañushpan yawarnin shuturishkanrayku Yaya Dioska ñukanchita uchanchikunamanta llakichishpan kastiganamanta kishpichishka. Chasna rurashpan ñukanchita rikuchirka imashna atunmi ñukanchita yuyananka kan. ⁸Yachayninta yuyaynintapas ñukanchita kushpan yapa yuyananta riksichirka. ⁹⁻¹⁰Ñawpamanta pacha Yaya Dios munarka Wawan Jesukristuta kay allpama kachanata, munashkan puncha paktarishpan tukuy silupi allpapi kawsahukkunata tantachinanpa, Kristullata kasushpa kawsanankunapa. Chasnami tukuy chay munashkanta paktachinka. Ñawpa manara chayta ñukanchita riksichirkarachu, kunan ña riksichishka.

¹¹Ñawpamanta pacha Yaya Dioska munarka ñukanchikuna Wawan Kristuwa pakta kawsananchita. Chasna Kristuwa pakta kawsahushpanchimi

Yaya Dioska tukuy ima kunayahushkan-kunata kuy tukushunchi. Yaya Dios tukuy paypa munashkanta rurak kashpanmi tukuy yuyarishkanta paktachinka. ¹²Kunan munanmi ñukanchi puntiru Kristuta kirikkuna payta kushichishpa kawsananchipa, yapa ali atun kashkanrayku. ¹³Yaya Dios munashpanmi kankunapas paypa shutipa rimashkanta uyashkankichi paypa suma ali shiminta Jesukristu ñukanchita kishpichishkanmanta. Chasna kankuna Kristupi kirishpaykichi payta kasuk tukushkankichi. Chasna kahushpaykichi Yaya Dioska rimashkanshina Espiritunta kankunata kushka yachanaykichipa Amuykichi kananta. ¹⁴Chasna Yaya Diospa Espiritun shunkunchipi kashpanmi alita yachanchi Yaya Dios tukuy chay ñukanchita kunayashkanta shutipa kunanta. Chasna kashpanmi yachanchi ñukanchi paypa wawankunata kishpichihushkanta alita paktachinanta ñukanchi payta kushichishpa kawsananchipa yapa ali atun kashkanrayku.

Pablo Yaya Diosta mañan tukuy kirikkunarayku

¹⁵⁻¹⁶Chayrayku kankuna Amunchi Jesusta kirishkaykichita, tukuy kirik masikichiwa yuyanakashpa kawsahushkaykichita yachashpayni mañahushkay-nipi kankunata yuyarishpa tukuy uras Yaya Diosta kankunarayku agradesini. ¹⁷Amunchi Jesukristupa Yayan Diosta, yapa ali atun yachayyu Yayan Diosta kashpan payta mañani kankunata yachayta kunanpa, chaymantapas alita rikichinanpa imashnami payka kan nishpa.

¹⁸Chaymanta Yaya Diosta mañani yuyaynikichita paskachinanpa, alita asirtanaykichipa imashna ali tukunaykichita chapashpa kahunkichi, Yaya Dios

kankunata kayashkanrayku. Chaymantapas mañani asirtanaykichipa imashna tukuy ima rikisishkanchimanta pasami yapa suma ali Yaya Dios kankunata kunayashkanka tukuy ñukanchi payta kasuk masikichikunawa pakta. ¹⁹Yaya Diosta mañani yachanaykichipa imashna tukuy manta pasa atunmi paypa atipayninka, maykantami ñukanchi payta kirikkunapi rurashkanwa rikuchin. ²⁰Chay atipayninllatata Yaya Dios rikuchirka *Kristuta wañushkanmanta kawsachishpan kawsanan silupi kuskaynin parti tiyachishpan tukuyta kamachik kananpa. ²¹Tukuy apukuna, tukuy kamachikkuna, *angelkuna, supaykuna, tukuy tiyakkunapas kunan kay mundupi chaymanta mushu mundu-pipas wiñaypa kanta kasunankuna tiyan nishpa Yaya Dioska Kristuta tukuy manta pasa kananpa churarka. ²²Payta tukuy imata kushpan payna kamachinanpa rimarka. Payta churarka tukuy ñukanchi kirikkunapa umanchishina kananpa, payta alita kasushpa kawsananchipa. ²³Jesukristu umanchishina kashpanmi paypa aychanshina kanchi. Pay tukuy tiyashkata kuyrak ñukanchipi kawsahun tukuy atipayninta ali kananta rikuchishpa.

Yaya Dios ñukanchita yuyashpan kishpichin

2 ¹Ñawpa kankuna Yaya Diosta mana kasushpa, uchakunata rurashpa kawsapayarkankichi. Chasna nima imapi Yaya Diosta kasushpaykichi payraykuka wañushkashinami karkankichi. ²Chasna uchakunata rurashpa kawsahushpaykichi Yaya Diosta mana kasuk runakunapa rurankunallata rurashpa kawsapayarkankichi. Supaykunapa apupa munashkanllata rurapayarkankichi. Payka kunankama tukuy Yaya Diosta mana kasuk runaku-

natami millaypata yuyachishpa rurachin. ³Chasnami ñukanchikunapas ñawpa mana ali rurak runakuna kapayarkanchi, tukuy mana ali munashkanchikunata rurashpa kawsapayarkanchi. Wawayarishkanchimanta pacha tukuy mana ali yuyayninchikunallata kasushpa kawsapayarkanchi. Chasna kawsashkanchimantami Yaya Dioska ñukanchita chay tukuy payta mana kasuk runakunataashina yapa sinchita kastiganan karka.

⁴Chasna kashpanpas payka yapa ñukanchita yuyashkanrayku atunta llakichin. ⁵Yaya Diosta mana kasushpa kawsashkanchirayku wañushkashina karkanchi. Chasna kashkanchimanta Yaya Dioska ñukanchita kishpichirka Wawan *Kristuwa pakta wañushkanchimanta kawsachishkanshina paywa parihu kawsananchipa. Yaya Dios munashpanlla uchanchikunamanta llakichishpa ñukanchita kishpichishka. ⁶Yaya Dioska Kristu Jesusta wañushkanchimanta kawsachishkanshinami ñukanchikunatapas wañushkashina kashkanchimanta kawsachishka. Chaymantapas Kristu Jesuswa shukllashina tukushkanchirayku kay allpapi kawsahushpanchipas paywa pakta silupi tiyachiy tukushkatashina rurarka Kristuwa pakta tukuyta winsik kananchipa. ⁷Chayta rurashka wiñayparayku rikuchinanpa imashna tukuy ima riksishkanchimanta pasami ñukanchita yuyashpa llakichishkanka. Ñukanchita yapa yuyahushkanta Kristu Jesusta kachashkanwa rikuchishkanta tukuy runakunata riksichinka.

⁸Yaya Dioska ñukanchita yapa munashpan payta kirishpanchi kishpichiy tukushkanchi. Mana ñukanchi kikin munashkanchiraykuchu kishpichiy tukushkanchi. Ashwan Yaya Dios munashpanllami ñukanchita llakichishpan kishpichishka. ⁹Yaya Dios

mana ñukanchita kishpichishkachu alita rurashkanchirayku. Payka mana munanchu nima pi pay kikinta atunyachirishpa rimanata, alita rurashkayniraykumi Yaya Dioska kishpichiwashka nishpa.

¹⁰Yaya Dios ñukanchita rurarka imashna kunan kanchi. Kristu Jesuswa ñukanchita mushu runakunata rurarka alikunata rurashpa kawsananchipa. Ñawpamanta pacha Yaya Dios munashpan alikunata rurashpa kawsananchipa, chay ali ruranakunatapas ñami rurarka ñukanchi chayta rurashpa kawsananchipa.

**Jesukristu wañushkanrayku tukuy
paypi sinchikukkuna shuk
ayllushinalla kanchi**

¹¹Yuyariychi pikunami kapayarkanchi. Yaya Diosta mana riksik runakunamanta miraykuna kashpaykichi israel masinikunapa mana valichishkankuna kapayarkanchi, ishpana kara puntata mana pitichishkankunarayku Yaya Diospa chiknishkan runakuna nishpa rimashkankuna. Paykuna shuti yuyarinahun Yaya Diospa runankuna kanankunata, ishpanankuna kara puntata pitichishkankunarayku, runapa aychanllapi rurashka kashpanpas.

¹²Alita yuyariychi Jesukristuta ñawpa mana kasushpa kawsashkaykichita. Yaya Diospa mana runankuna kashpaykichi ñukanchi israel runakunamanta anchurishka karkanchi. Yaya Diospa kamachishkanka, chaymanta pay ñukanchita kishpichinanpa rimashkanka mana kankunaraykuchu karka. Mana kankunatachu kamachishkankunata kurka, nima kankunatachu rimarka shuk kishpichik shamunanta. Nima ima ali kankunata pasananta yachashpachu kawsapayarkanchi. Manami Yaya Dioswachu kawsapayarkanchi tukuy mana alikunata rurashpa. ¹³Ashwan

*Kristu Jesús wañushpan yawarnin shuturishkanraykumi kankunaka paywa pakta kawsak tukushkankichi. Yaya Diosta ñawpa mana kirishpaykichipas kunanka ña paywa pakta kawsahunkichi. ¹⁴Kristu tukuy ñukanchirayku wañushpan yanaparka kushilla manana piñanakushpa kawsananchipa. Ñukanchi israel runakunata, kankuna mana israel runakunatapas tantachirka paywa pakta shuk yuyayllawa shuk ayllushinalla kawsananchipa. Chasna ñukanchita yanaparka manana kuntrakunashina kawsananchipa. ¹⁵Kristu wañushkanraykumi ñukanchita kishpichishka, manami Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishkanchiraykuchu. Kristu wañushkanraykumi paywa tantaylla kawsanchi. Mana ish kay ayllushinachu kanchi ñukanchi israel runakuna kankuna mana israel runakunawa, ashwan shuk ayllushinalla kanchi. Chasna paywa pakta kawsashpanchimi mana piñanakushpa kushilla kawsanchi. ¹⁶Kruspi wañushkanraykumi Kristuka ñukanchi israel runakuna kankuna mana israel runakunawa chikninakuk kashkanchita aliyachishka, Yaya Dioswa alita kushilla shuk ayllushinalla kawsananchipa.

¹⁷Kristumi kay allpama shamushpan tukuy ñukanchi israel runakunata, kankuna mana israel runakunatapas yachachirka shuk yuyayllawa kawsanata. ¹⁸Pay wañushkanraykumi Yaya Diospa Espíritu ñukanchita yanapashpan ñukanchi israel runakuna, kankuna mana israel runakunapas atipanchi Yaya Dioswa pakta kawsanata. ¹⁹Chayrayku kunanka kankuna mana israel runakunamanta Jesukristuta kirikkuna kashpaykichi manana ñukanchi Yaya Diosta kasuk israel runakunamanta chikannachu

kankichi. Manana kankichichu Yaya Dioswa mana kawsakkuna. Ashwan tukuy payta kasukkunawa parihu Yaya Dioswa pakta kawsakkuna kankichi, paypa kikin ayllunkuna.

²⁰Tukuy ñukanchikunami rumikunamanta Yaya Diosrayku rurarissha wasishina kanchi. Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachikkuna, Jesukristupa *apostolninkunapas chay suma wasipi churashka tukuy rumikunata sinchikuchik rumikunashinami kanahun. Jesukristuka tukuy chay sinchikuchik rumikunamanta ashwan sinchikuchik rumishinami kan. ²¹Yaya Dios ñukanchita Jesukristuwa tantachishpan paypa wasinraykushina rurahun. Kristupi sinchikushpa rihunchi Yaya Dios chay wasinraykushina rurahushkanta sumakta tukuchinankama. Pay chaypi kawsanapa kashpanmi nima ima mana ali tiyankachu. ²²Kankunapas chay wasirayku rumikunashina kashpaykichi Yaya Dioska chay wasinraykushina rurahushkanpi churahun, tukuy ñukanchiwa parihu tantanakushka kawsanaykichipa. Chasna tantanakushka kawsahushpanchimi Yaya Diospa Espíritu tukuy ñukanchipi kawsahushpan Yaya Diospa wasinshina kanchi.

Yaya Dios Pablota kacharka mana israel runakunata yachachinanpa

3 ¹Wawkikuna panikuna, *Kristu Jesuska ñukata kamachiwashka kankuna mana israel runakunata paypa shiminta yachachinaynipa. Chasna kankunata Kristu Jesusmanta yachachishkaynirayku karselpi churawashkakuna. ²Kankunaka ñami yachankichi, Yaya Dios yapa ali shunku kashpan ñukata kachawashkanta kankuna mana israel runakunata yachachinaynipa. ³Yaya Dios kankuna-

tapas ñukanchiwa pakta runankunata rurananta ñawpa manara yachashkanchita pay kikinmi kunan riksichiwashka, imashnami ña kankunarayku mana achka shimikunawa killkashkani. ⁴Chay killkashkaynita leyishpaykichi ña yachankichi chay ñawpa manara yachashkanchita Kristu rurashkanmanta Yaya Dios alita asirtachiwashkanta. ⁵Ñawpa Yaya Dioska manara nima pita chay rurananta riksichirakarachu. Kunanka Espiritunwami ña chay suma rimashkanta payllata kasuk *apostolninkunata, paypa yachayninwa yachachikunatapas riksichishka. ⁶Kaymi chay ñawpa manara yachashkanchika: Tukuy kankuna mana israel runakuna paypa suma ali shiminta uyashkaykichimanta Kristu Jesusta kirishpaykichi ñukanchi israel runakunamanta Kristuta kirikkunawa pakta Yaya Diospa wawankuna kankichi. Chasna tukuy Kristu Jesusta kirik runakuna shuk aychashinalla kanchi. Chaymanta Yaya Dios ñukanchi israel runakunata kunanpa rimashkanta kankuna mana israel runakunatapas kunkami.

⁷Chay suma ali shimita yachachik tukushkani. Yaya Dioska tukuyta atipak kashpan yapa yuyawashpan akllawashka chay shiminta yachachik kanaynipa. ⁸Ñuka tukuy Yaya Diosta kasukkunamanta ashwan mana llakichiy tukunapa valiktami Yaya Dioska yachayninwa yanapawashka suma ali shiminta kankuna mana israel runakunata yachachinaynipa, Kristu ñukanchita mana yuyariyapa tukuy ima riksishkanchimanta pasata kunayashkanmanta. ⁹Tukuyta rurak Yaya Dioska tukuy imata rurashkanmanta pachami yuyarirka kankuna mana israel runakunatapas kishpichinata. Chasna yuyarishpanpas manara nima maykanta rimarkarachu paypa suma ali yuyayninta.

Kunanka ñukata akllawashpan kamachiwashka chay yuyayninta riksichinaynipa.

¹⁰Kunanka Jesukristu wañushkanmanta kawsarimushkanraykumi achka ñukanchi israel runakuna, kankuna mana israel runakunapas Yaya Diostana kasushpa kawsahunchi. Jesukristuta tantaylla kirishpa kawsahushkanchimantami tukuy wayrapi kawsak atun yachayyu *angelkuna, supaykunapas yachankakuna imashna ali atun yachayyumi Yaya Dioska, achka chikanta rurahushkanwa rikuchishpan.

¹¹Manara nima ima tiyahushpanra Yaya Dioska ña yuyarirka ñukanchi kirikkunawa atun yachayyu kananta rikuchinanpa. Kunanka ñami chayta paktachishka. Amunchi Jesukristuta wañushkanmanta kawsachishpan tukuy paypi sinchikuk runakunata kishpichishpa shukllatashina rurarka. ¹²Chasna Kristuwa shukllashina tukushkanchiraykumi paypi sinchikushpa kawsahushpanchi atipancho kushikushpa mana manchashpa Yaya Dioswa kwintanata. ¹³Chayrayku kankunata mañashkaykichi, Jesukristumanta kankunata yachachishkaynirayku parisihushkaynita rikushpaykichipas ama sakiychichu payta kirishpalla kawsanata. Chay parisinaynika alimi kan kankunarayku, chayrayku kushikuychilla.

Pablo Yaya Diosta mañan kirikkuna asirtanankunapa Jesukristu yapa paykunata yuyahushkanta

¹⁴Kankuna ashwanta sinchikurinaykichipa Yayanchi Diospa puntanpi kunkurishpa mañani kankunata yanapanpa. ¹⁵Payka tukuy allpapi silupi kawsakkunapa amun kashpan karan chikan muntun kawsakkunaka paymanta apinahun kikin kanankunata.

¹⁶Atun yachayyu yapa ali kashpan payta mañahuni mana tukuchiypa alikunata charishkanmanta kushpa Espiritunwa shunkuykichipi kankunata sinchikuchinanpa, alita paywa pakta kawsanaykichipa. ¹⁷Chaymanta mañahuni, *Kristuta kirishkaykichirayku payka shunkuykichipi kawsananpa. Mañahuni pay kankunata yuyahushkanta yachashpaykichi tukuy ruranaykichi yuyarinaykichi kananpa Kristuta runa masikichikunatapas yuyahushkaykichirayku. ¹⁸Mañahuni chasna yuyakkuna tukunaykichipa, tukuy ñukanchi Amunchi Kristuta kirik masikichikunawa pakta yachakunaykichipa imashna atunmi Kristu kankunata yuyahushkanka tukuy uras maypi kashpaykichipas. ¹⁹Mana atipashpanchipas alita asirtanata imashna atunmi paypa yuyahushkanka, mañahuni ñukanchita yuyahushkanta sumakta riksinaykichipa, Yaya Dios kankunapi kawsashpan tukuy yuyachik kananpa.

²⁰Payka mañananchikunamanta yuyarinanchikunamanta yapa pasata ñukanchita atipan yanapanata. Ñukanchipi rurahushkanwa rikuchishkan atipayninka yapa atunmi. ²¹Akuychi tukuy Kristu Jesusta kirik runakuna tantaylla kushikushpa tukuy uras wiñayparayku Yaya Diosta atunachishpa kushichishunchi. Chasna kachun.

Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yanapashpan parihu yuyanakushpa kawsanchi

4 ¹Jesukristu ñukanchita kishpichishkanmanta yachachishkayniraykumi karselpi churawashkakuna. Chasna Amunchi Jesukristuranti karselpi kahushpayni kankunata kunahuni alita rurashpa kawsanaykichipa. Yaya Diosmi kankunata akllashka paypa wawankuna

kanaykichipa. Chayrayku paypa wawan-kunashina alita rurashpa kawsaychi.

²Shukkunamanta mana atunyana-yashpa, runa masikichikunata llakichishpa kawsaychi. Shukwa shukwa yuyanakushpa mana sampayashpa ali yuyaywa awantanakuychi. ³Yaya Diospa Espiritun tukuy kankunapi kawsashpan ali munaywa atipashkaychichita ruraychi tukuy uras mana piñanakushpa, shukwa shukwa kushilla shuk yuyayllawa kawsanaykichipa.

⁴Tukuy ñukanchi shuk aychashinalla kanchi. Tukuy ñukanchipi shuklla Yaya Diospa Espiritunmi kawsan. Yaya Dioska tukuy ñukanchikunata akllashka shukllata chapashpa kawsananchipa, chayka silupi paywa pakta kawsak rinanchimi. ⁵Chaymanta shukllami kan tukuy ñukanchikunapa amunchika, chayka Amunchi Jesukristumi. Tukuy ñukanchi payllata kirishpa kawsanchi. Payllata kirishpanchimi bawtisarishkanchi. ⁶Yaya Dioska shukllami. Payllami tukuy ñukanchipa Yayanchika. Payllami tukuy ñukanchita kamachikka. Paymi tukuy ñukanchita yuyachin munashkanta rurananchipa. Paymi tukuy ñukanchikunapi kawsan.

⁷Chaymanta pay kikin munashpanllami *Kristuka karan shuk ñukanchita atipachinayashkanshina chikan chikanta atipachirka. ⁸Chayraykumi Yaya Dios killkachishkanpi ñukanchita Jesukristumanta riman:

Paypa kuntrankunata winsishpan apishkankunata apashpa siluma sikarka. Chaymanta tukuy payta kasuk runakunata kushichishpa chikan chikanta atipachirka nishpa.

⁹¿Imatata ñukanchita rimanayan siluma sikashka nishpa? Kaytaka rimahunmi: Jesukristu silumanta puntiru kay allpama shamushpan chaywasha

kutikashka silumallata kutishkan.

¹⁰Jesukristu shamushka kashpan payllatata Yaya Diospa kawsanan siluma, puyumanta ashwan awama kutirka, kaypi chaypipas tukuy parti kashpan tukuyta kamachik kananpa.

¹¹Chasna Jesukristu ñukanchita kamachik kashpanmi payllatata shuk ñukanchikunata churashka paypa *apostolninkuna kananchipa. Shukkunataka churashka, Yaya Dios ruranyananta riksichishpan chayta rimakkuna kanankunapa. Chaymanta shukkunataka churarka, maypipas rishpankuna Jesukristu ñukanchita kishpichishkanta riksichinankunapa. Shukkunataka churarka kirik masinchikunata kuyranankunapa. Shukkunataka churarka chayra kirikkunata Yaya Diospa shiminta yachachishpa yanapanankunapa, ashwan alita Jesukristuta katinankunapa.

¹²Chasnami Kristuka ñukanchita churashka tukuy kankuna payta kirik masinchikunata yachachishpa sinchikuchishpa yanapananchipa, tukuy paypa munashkanta kay allpapi rurashpa kawsanaykichipa. Chasnami tukuy ñukanchi kirikkuna ashwan alita Kristupi sinchikurishpa kawsashunchi. ¹³Chasna kashpan ashwanta ashwanta shuk yuyayllawa ashwan alita payta katishpa kawsashunchi, chaymantapas Yaya Diospa Wawanta ashwan alita riksishunchi. Chasna payta ashwan alita riksishpa rishpanchimi parihi tukuyupi alita wiñashkashina kashunchi. Kristupa aychanshina kashpanchi tukuyupi alitana rikuchinchi imashna alimi Kristuka.

¹⁴Chasna kashpanchimi manana wawakunashina kanchichu, maykankuna manara alita yuyarishpa shuk ratu llullachik runakunata kirinahun. Chay llullachik runakunaka tukuy yanka millaypa llullakunata yachachishpa,

chay wawakunashina kahuk runakunata pantachichinahun. ¹⁵Ashwan ñukanchika mana chasna wawakunashina yuyarishpa, akuychi shukwa shukwa yuyanakashpa, tukuy uras shutipata rimashpa kawsashunchi. Chasna rurashpanchimi ashwanta ashwanta Kristullata kasushpa kawsashunchi. Payka ñukanchirayku tukuy aychata purichik umashina kashpan tukuyupi ñukanchita yuyachinan tiyan. ¹⁶Kristu ñukanchita shuklla aychatashina rurana. Tukuy partita chay aychashinapi ankukunawashina tantachishpa tullmachin, chaymanta tukuy kawsa kanankunapa munashkankunata karan shukpi paktachin tukuy alí kanankunapa. Imashnami karan parti aychapi ruranan kashkata rurashpanrami chay aychaka alita wiñan, chaymantapas alita sinchikurishka kawsan, chasnashinami tukuy ñukanchi parihumanta yanapanakashpa yuyanakashpa kawsashpanchi alita sinchikurishpa katihunchi.

Kristuta kirishpanchi mushu kawsayta tarinchi

¹⁷Wawkikuna panikuna, Amunchi Jesukristupa yachachiwashkanta kankunata rimani. Ama kawsaychichu Yaya Diosta mana riksik runakunashina. Paykunaka yankamanta yuyarishpa, paykuna kikinpa munashkankunallata rurashpa kawsanahun. ¹⁸Paykunaka Yaya Diosta mana kasunayashpankunami mana atipanahunchu asiratanata paypa shiminta. Chasna kashpankunami wisku runakunashina kanahun. Yaya Dioswa tantaylla kawsanata mana riksinahunchu. ¹⁹Chasna paykunaka pinkay illa runakuna tukushpankunami tukuy millaypakunata rurashpa kawsanahun. Machashpa musayashpa kawsanahun. Tukuy uras sinchi

munanankunata katishpa millaypata rurashpalla kawsanahun.

²⁰Ñukanchika mana chasna kawsanan-chipachu *Kristumanta yachachiy tukushkanchi. ²¹Paymanta tukuyta alita uyashkankichi. Kristuta kirishpa kawsash-paykichimi shutipa kashkata riksichish-kanta alita yachachiy tukushkankichi. ²²Chasna kashpan yachankichi Jesusta alita kasushpaykichi manana atipankichinachu ñawpa kawsashkaykichishina kawsanata. Ñawpaka kankuna kikin munashkaykichi-llata millaypakunata rurashpa llullachirish-paykichi ashwanta ashwanta waklishpa rishpa kawsapayarkankichi. ²³Kunanka Jesukristuta kasushpa alitana yuyarishpa Yaya Diosta ashwanta ashwanta yuyashpa kushichishpa kawsaychi. ²⁴Yaya Dioska ñukanchita mushu runata rurashka payshina ucha illa kananchipa. Chayrayku akuychi nima ima llullapi satirishpa, alikunallata rurashpa kawsashunchi.

²⁵Karan shuk ñukanchikuna shuk parti shuklla aychapishina kashpan-chimi manana runa masikichita llullashpa kawsaychichu, ashwan karan kankuna karan shukta shutipa kashka-llata rimashpa kawsaychi.

²⁶Piñarishpaykichipas ama uchata ruraychichu. Chaymantapas ama chishiyakta piñariychichu, manarapas amsayahushpan alichaychi. ²⁷Piñarish-palla katishpaykichika supay atipan kankunata uchata rurachinata. Chasna kashpan piñarishkaykichimanta alichashpaykichi ama sakiychichu supay kankunata uchata rurachinanpa.

²⁸Maykan shuwa runa kashpanka sakichun shuwanata. Ali tarawanapi alita tarawashpa kawsachun, chasna ganashkanwa atipananpa pay kikin kawsanata shukkunatapas ima pishihushkanpi yanapanata.

²⁹Ama millaypa shimikunata rimaychichu, ashwan yanapak shimiku-

nallata rimashpa shukta shukta sinchikuchiychi, imapichari paykuna-rayku sinchikunaka pishin, kankunata uyahukkuna yanapay tukunankunapa. ³⁰Yaya Dioska Espiritunta kushka kankunata yanapananpa. Chasna Yaya Dios Espiritunwa kankunata yanapash-panmi shuk runakunata riksichin pay kankunapa amuykichi kananta. Jesukristu kuti shamushpanmi tukuy kankuna silupi paywa pakta kushikush-palla kawsankichi. Chay kushikunayki-chi punchakamami Yaya Diospa Espiritunka kankunapi tukuy uras kawsahun. Chayrayku ama millaypata rurashpa Yaya Diospa Espiritunta llakichiychichu.

³¹Shunkuykichihipi tukuy wakaychash-kaykichi piñaykunata anchuchiychi. Tukuy piña kanata, piñanakunatapas, kaminakunatapas, rimanakunatapas sakiychi. Chaymantapas tukuy millaypa yuyaywa kanata shunkuykichimanta anchuchiychi. ³²Ali shunku runakuna kaychi, shukwa shukwa yanapanakushpa kawsaychi. Kristu wañushkan-rayku Yaya Dioska ñukanchita uchanchikunamanta llakichishkanshina, kankunapas shuk runawa piñanakush-paykichika llakichinakuychi.

Imashnami ñukanchi Yaya Diospa wawankuna kawsananchi tiyan

5 ¹Wawkikuna panikuna, Yaya Diospa yuyashkan wawankuna kashpaykichi sinchikuriychi kankunapas payshina shukkunata yuyashpa kawsanaykichipa. ²*Kristuka ñukanchita yapa yuyashkanray-kumi kruspi wañurka. Chasna ñukanchi-ranti wañushpanmi Yaya Diosta kushichishpan shuk mishkihlla asnak wikita rupachishkashina karka. Chasna Kristu ñukanchita yapa yuyashkanshina kankunapas tukuy uras yuyanakushpalla kawsaychi.

³Kankuna Yaya Diospa runankuna kashpaykichimi manana kankunapi tiyachun nima shuk musayanaka, aychaykichiwa mana ali ruranaka, nima imakunata munarishpa kawsana. Nima chay millaypakunamanta yuyarishpa kwintaychichu. ⁴Ama rimaychichu millaypa kwintukunata, nima yanka nishpa asichinaykichipa ukupanakunata rimaychichu. Kankuna Yaya Diospa wawankuna kashpaykichi manami alichu chaykunata rimanaykichipa. Ashwan Yayanchi Diosta agradesishpa kushichiychi. ⁵Kankunaka ña yachankichi, maykan runami musayan, aychanwa mana alikunata ruran, chay runaka manami atipankachu Kristupa, Yaya Diospa kamachinan mushu munduma kawsak rinata. Tukuy imakunata munarishpa kawsakpas manami atipankachu chayma kawsak rinata, Yaya Diosta yuyana imata imakunallata yuyak kashkanrayku. ⁶Shuk llullachik runakuna kankunata yanka shimikunawa uchata rurachinayashpanpas ama paykunata kasuychichu. Yaya Dioska tukuy payta mana kasuk runakunataka chasna millaypakunata rurashkankunarayku sinchitami kastiganka. ⁷Kankunaka ama chay millaypata rurak runakunawa parihu rurashpa kawsaychichu. ⁸Ñawpa kankunaka tukuy millaypata rurashpaykichi amsapishina kawsapayarkankichi. Kunanka Amunchi Jesukristuwa pakta kawsahushkaykichiraykumi, punchapishina kawsahunkichi. Chayrayku punchapishina kawsak runakunashina alita rurashpalla kawsaychi. ⁹Chasna punchapishina kawsashpaykichimi ali shunku, alita rurak, shutipa kashkallata rimak runakuna kankichi. ¹⁰Tukuy shunkuykichimanta pacha Amunchi Jesukristupa munashkanta ruranayashpa, kay ruranayanaynika

paypa rikushkanpi alichu manachu nishpa tapuriychi.

¹¹Ama amsapishina kawsak runakunawa parihu mana ali nima imarayku valik ruranakunata rurashpa kawsaychichu. Ashwan paykunata kunashpaykichi amsapishina pakalla millaypata rurahushkankunata riksichiychi manana chasna ruranankunapa. ¹²Paykunapa pakalla rurahushkankunaka yapa pinkaypami, nima kwintaypachu kan. ¹³Yaya Dios shutipa kashkata rimashkanka punchashina kashpanmi rurashkanchikunata riksichin. Chaypina shutillata atipanchi rikunata imashnami kanahun. ¹⁴Chasna punchapishinana kawsashpanchi manana amsapishinanchu rurashpa kawsanchi. Chayrayku rimanchi:

Kanka puñushkashina kashkaykimanta likcharyi.

Wañushkashina kashkaykimanta atariy.

Chasna atarishpaykimi Kristuka kanta yanapanka, alita rurashpa punchapishina kawsanaykipa nishpa.

¹⁵Chayrayku alita kuyrariychi mana millaypata ruranaykichipa. Ama Yaya Diospa munashkanta mana riksik runakunashina kawsaychichu, ashwan ali yuyaywa kawsaychi. ¹⁶Kay punchakunapi runakunaka ashwanta ashwanta millaypakunata rurashpallami kawsanahun. Kankunaka karan atipashkaykichi uras mana killashpa alikunata ruraychi. ¹⁷Ama kawsaychichu mana yuyayyu runashina nima imata asirtashpa, ashwan Amunchi Kristupa munashkanta yachakushpa asirtaychi. ¹⁸Ama machaychichu. Machashpaykichika tukuy pinkaypakunatami rimankichi rurankichi. Ashwan Yaya Diospa Espiritun kankunapi kawsashpan paypa munashkanllata rurashpa kawsashpaykichi

tukuypi paypa yuyachishkan kaychi. ¹⁹Chasna kashpaykichi salmokunata, kantukunata, Yaya Diospa Espiritun yuyachishkan takinakunata takishpa sinchikuchinakuychi. Shunkuykichipi kushiwa takishpa Amunchi Jesukristuta kushichiychi. ²⁰Amunchi Jesukristuta kirishpa tukuy uras tukuyrayku Yayanchi Diosta agradesiychi.

Karika warminta yuyachun Kristu kirikkunata yuyahushkanshina

²¹*Kristuta yuyashpa kasushpa kawsashpaykichi shukwa shukwa kasunakushpa kawsaychi.

²²Kankuna kusayu panikuna, Amunchi Jesukristuta kasuhushkaykichishina kusaykichitapas alita kasushpa kawsaychi. ²³Kristuka ñukanchita kishpichik kashpan paypa aychanshina kanchi. Imashnami umanchika aychanchita purichin, chasnashinami Kristuka payta kirikkunata alita yuyachishpa purichin. Chasnallatami kusanka warminpa umanshina kashpan warminta purichinan tiyan. ²⁴Imashnami ñukanchi kirikkuna Kristuta kasunchi, chasnashina warmikunapas tukuy imapi kusankunata kasunankuna tiyan.

²⁵⁻²⁶Kankuna warmiyu karikuna warmikichita yuyaychi, imashnami Kristuka ñukanchi kirikkunata yapa yuyan. Payka ñukanchita yapa yuyashpan kishpichinanpa wañurka payllapana kananchipa. Ñukanchita yachachishkanwa yakuwa mayllashkashina aliyachishka. ²⁷Chasna ñukanchita aliyachishka chuyana suma ucha illata paypa puntanpi churananpa. Payka munan payllata kasushpa ali runakuna kananchipa.

²⁸Chasnashina kankuna warmiyu karikuna warmikichita yuyashpa kuyraychi, imashnami kikin aychan-

chita tukuy imamanta kuyranchi mana ima pasanpana chasna. Shuk kari warminwa shuk runashinalla kashpan warminta yuyashpanka pay kikitami yuyan. ²⁹⁻³⁰Nima maykan runa pay kikinpa aychanta chikninchu, ashwan tukuy ali kananpa munashkanta kushpa alita kuyran. Imashnami Kristuka ñukanchi payta kasukkunata paypa aychanshina kashpanchi kuyran, chasnashina kankunapas alita warmikichita kuyranaykichi tiyan.

³¹Chayrayku Yaya Dioska puntiru runata rurashpan rimarka:

Karika yayanta mamanta sakinkami warmiyashpan warminwana kawsananpa. Chasnana warminwa shukllashina kankuna nishpa.

³²Chay shimiwa rimanayashkanka manara yapa asirtaypa kashpanpas yapa manchariypa sumami. Chayka yuyachinayan ñukanchi Kristuta kasukkuna paywa shukllashina kahushkanchita.

³³Chasna kashpan rimashkaykichi: Tukuy kankuna warmiyu runakuna warmikichita yuyaychi kikin aychaykichitashina. Kankuna kusayu warmikuna kusaykichita yuyashpa kasuychi.

Wawakunata yagakunatapas Pablola yachachin

6 ¹Wawakuna, Jesukristuta yuyashpaykichi yayaykichita mamaykichita kasuychi. Chasna paykunata kasunaykichitami Yaya Dioska munan. ²Kasna nin:

Yayaykichita mamaykichita kasushpa yuyaychi nishpa.

Chay Yaya Diospa kamachishkanllami tukuy kamachishkankunamanta puntiru kan maykanpimi tiyan Yaya Diospa paktachinan shimika. ³Chay paktachinan shimika kasnami nin:

Yayaykichita mamaykichita yuyashpa kawsahushpayki-

chimi kushilla achka wataku-
nata kay allpapi kawsankichi
nishpa.

⁴Yayakuna mamakuna, wawaykichi-
kunata ama piñachiyichichu. Ashwan
alita kuyrashpa asirtachishpa paykunata
yachachiyichi, Amunchi Jesukristuta
yuyashpa kasushpa wiñanankunapa.

**Patronyu runakunata
patronkunatapas Pabloka
yachachin**

⁵Kankuna patronpi tarawakkuna,
chay patroykichita yuyashpa kasuychi.
Kastiganata atipananta yachashpaykichi
alita payrayku tarawaychi. Ali yuyaywa
mana llullachishpa payta kasushpa
tarawaychi *Kristuta kasuhushkaykichi-
shina. ⁶Patroykichi rikuhushpan mana
rikuhushpanpas alita kasushpa taraway-
chi. Ama munaychichu ali tarawakshina
tukushpa runakunata kushichinata.
Ashwan Kristuta kasuk kashpaykichi
tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya
Diospa munashkantashina ruraychi.
⁷Patroykichirayku tarawahushpayki-
chika ali munaywa tarawaychi,
Amunchi Kristurayku tarawahukshina.
Ama tarawaychichu runarayku tarawa-
hukshina. ⁸Kankuna ña yachankichi,
patronyu kashpaykichipas mana
patronyu kashpaykichipas alikunata
rurashpaykichika Yaya Dioska
kankunata chay tupu alikunallatami
kunka.

⁹Kankuna patronkuna, chasnallata
runaykichikunawa ruraychi. Ama
paykunata manchachishpa rimaychichu
mana kasushpaykichika kankunata
sinchitami kastigashunchi nishpa. Alita
yuyariychi, kankunapa Amuykichi
tiyananta silupi. Chay amuykichimi
runaykichikunapa amunllata kan. Paypa
rikushkanpika patronkuna, patronyu
runakunapas parihullami kanahun.

**Imashnami Jesukristuta kirikkuna
atipanahun sinchikurishpa
kawsanata**

¹⁰Kunanka wawkikuna panikuna,
tukuy chay rimashkayniwa kaymi
rimashkaynika: Amunchi Jesukristuwa
pakta kawsahushpaykichi sinchikuychi.
Paypa sinchi yachayninpi sinchikush-
paykichi sinchikuriychi. ¹¹Suntalukuna
kuntrankunawa wañunakuhushpankuna
tukuy aychankunata arkanahun
aserumanta rurarishka kamisankunawa
kaskunkunawa. Chasnashina kankuna-
pas alita arkarishka kaychi supay
kankunata llullachishpa winsinayahush-
kanpi mana winsiy tukunaykichipa.
¹²Wañunakuhushkapishina kahushkan-
chipi kuntranchikuna manami kanahun-
chu runakuna. Ashwan wayrapi kawsak
sinchita kamachik mana rikuyapa
supaykunawami makanakuhukshina
kawsanchi. Paykunaka ñukanchita
llullachinayak millaypata rurachishpa
waklichinayakkunami kanahun, kay
amsashina kahuk allpapi kamachikkuna.
¹³Chayrayku Yaya Dios kankunarayku
rurashkanpi kankunata kushkanpi
sinchikushpa arkarishkashina kaychi
chay sinchi kamachik supaykuna
kankunata waklichinayahushkankuna
punchakunapi mana llullachishpa
winsinankunapa. Alita alicharishka
kaychi wañunakuhushkapishina kahush-
kaykichipi winsishpalla katinaykichipa.

¹⁴Shutipa kashkallata rimashpa
kirishpa kawsashpaykichi sinchiku-
rishka kaychi. Chasna kawsashpayki-
chika shuk suntalu sinturunwa watarish-
kashina kankichi. Chaymantapas alita
rurashpa kawsaychi. Chasna kawsash-
paykichika shuk suntalu aserumanta
kamisayushina kankichi kuntraykichiku-
namanta kuyrarinaykichipa. ¹⁵Alicha-
rishka kaychi karan llaktakunama

rishpa Yaya Dios runakunata uchankunamanta llakichinanta yachachinaykichipa. Chasna alicharishka kashpaykichimi shuk suntalu kuntrankunama rinanpa sapatunta churarishkashina kankichi. ¹⁶Tukuy uras Yaya Diosllapi sinchikushpa kawsaychi. Paypi sinchikushpaykichimi shuk suntalu aychanta arkanan eskudunwa wachikunamanta kuyrarihukshina kankichi. Chasname supaykuna wachi ninayuwa tuksihukshina mana alita yuyachishpa winsinayahushpankuna atipankichi chay wachi ninayutashina arkashpa wañuchinata. ¹⁷Chaymanta Yaya Dios kankunata llakichishpan kishpichishkanta alita kirishpa sinchikuriychi. Chasna sinchikurishpaykichimi suntalu umanta kaskunwa arkahukshina kankichi supay kankunata mana llullachinanpa. Chaymantapas Yaya Diospa shiminta alita yachakushpa kirishpa rimashpa kawsaychi. Yaya Diospa Espiritun kankunata chayta yuyachishpa yanapanka, uyakkunatapas asirtachinka. Chasna kashpanmi Yaya Diospa shimin ishkay wiluyu sablishina kashpan shuk suntalu ishkay wiluyu sabliwa makahukshina kankichi supayta kallpachinaykichipa.

¹⁸Yaya Diospa Espiritun kankunata yanapahushpan tukuy uras Yaya Diosta mañashpa kawsaychi. Sinchikushpalla mana sampayashpa mañaychi tukuy *Kristuta kirik masikichita yanapanaykichipa. ¹⁹Chaymanta ñukaraykupas Yaya Diosta mañaychi yanapawanpanpa. Chasna yanapawashpanmi atipasha sinchita mana manchashpa yachachinata chay ñawpa mana yachashkanchi suma ali shimita Jesukristu runakunata

kishpichinanmanta. Chasna yachachishpaynimi achka runakuna yachankakuna Yaya Dios paykunatapas kishpichinayahushkanta. ²⁰Yaya Diospa kachashkan kashpaynimi paypa suma ali shiminta yachachinaynipa, piñariwashpankuna karselpi churawashkakuna. Chayrayku Yaya Diosta mañaychi, karselpi kashpaynipas nima imata manchashpa Jesukristumanta yachachinaynipa, imashnami yachachinayni tiyan.

**Pabloka kartanta tukuchihushpan
Jesukristuta kirik
masinkunata saludan**

²¹Kankunapas ñukamanta yachanaykichipa imata rurashpami kay karselpi kahuni nishpa, munashka wawkinchi Tikikota kachasha. Payka alita Jesukristupa shiminta yachachinata yanapawakmi kan. ²²Payta kankunama kachahuni kankunata kwintak rinanpa, imashnami kahunchi nishpa, chayta yachashpaykichi shunkuykichipi sinchikurishka kanaykichipa.

²³Yayanichi Diosta, Amunchi Jesukristutapas kankunarayku mañahuni, tukuy kankunata yanapashpan kushilla kawsanaykichipa, chaymantapas shukwa shukwa yuyanakushpa, tukuy uras payllapi yuyarishpa sinchikunaykichipa.

²⁴Tukuy kankuna Amunchi Jesukristuta mana sampayashpa yuyahukkunata Yaya Dios llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Pablo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA FILIPOS LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

**Pablo Timoteowa kirikkunata
saludanahun**

1 ¹Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, ñuka Pablo wawki Timoteowa, Jesukristupa kamachishkankuna kashpanchi kankuna Filipos llaktapi Jesukristuta kirik Yaya Diospa akllashkan runankunarayku, sinchikuchik wawkikunaraykupas, yanapak wawkikunaraykupas kay kartata killkahunchi. ²Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapanahuchun kushilla kawsanaykichipa.

**Pablo mañan Yaya Diosta
kirikkunarayku**

³Karan kuti kankunata yuyarishpayni Yayayni Diosta atunta agradesini. ⁴Yaya Diosta mañahushpayni yapa kushikushpa mañani kankunarayku. ⁵Jesukristuta kirishkaykichimanta pacha kunankama yanapawahunkichi chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinata. ⁶Yaya Dios kallarika kankunata aliyachinata paypa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa. Chasna kashpan alita yachani, pay kankunata aliyachihushkanta Jesukristu shamunankama alita paktachinata.

⁷Chasna kankunamanta yuyarinayni tiyan, kankunata yapa yuyahushkayni rayku. Karselpi apirishka kahushpayni apukunapa puntanpi tapuy tukuhushkaynipi Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta shutipa kananta rikichihushpayni kankunaka yanapawashkankichi. Yaya Dios ñukata yuyawashpan tukuy chaykunata ruranaynipa churawarka. Kankunaka tukuy chay rurahushkaynikunapi mañashpa, munashkaynita kachashpa sumakta yanapawashkankichi. ⁸Jesukristu ñukanchikunata yuyahushkanshina ñukapas kankunata yuyani. Yaya Dios yachan yapa kankunata yuyashpayni rikunayahushkaynita. ⁹Yaya Diosta tapuni tukuy uras ashwan alita yuyanakushpa kawsanaykichipa. Chaymantapas tapuni ashwan alita Yaya Diosta riksinaykichipa, tukuy uras ashwan alita yachanaykichipa, maykanmi ali, maykanmi mana alichu ruranaykichipa. ¹⁰Chaypirami atipankichi akllanata alikunamanta ashwan ali kashkata. Chasnami atipankichi alita rurashpa kawsanata, Jesukristu kutimuhushkan punchapi nima pi kankunamanta millaypata rimananpa. ¹¹Chasna Jesukristu yachayninwa kankunata yanapashpan tukuy uras alikunallatana rurashpa kawsashpaykichi tukuy

runakuna rimankakuna Yaya Dios yapa ali kananta.

Pablo karselpi kahushpanpas achka runakuna uyanahun Yaya Diospa shiminta

¹²Wawkinikuna paninikuna, munani yachanaykichipa karselpi churay tukushkaynika yanapashka ashwan achka runakuna uyanankunapa Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta. ¹³Tukuy kay atun apupa kamachinan wasipi kuyrak suntalukuna, tapuy tukushkaynita tukuy uyak runakunapas kunan yachashkakuna karselpi kahushkaynita *Kristuta katihushkaynirayku. ¹⁴Chasna karselpi kahushkaynirayku achka Kristuta kirik masinikuna ashwanta sinchikushkakuna Jesukristumanta suma ali shimita mana manchashpa yachachinankunapa.

¹⁵Shutipami shukkunaka chikniwashpankuna ñukami Pablomanta ashwan sumakta yachachini nishpa yachachihunkuna. Chasna kashpanpas shukkunaka ñukata yuyawashpa ali munaywa Kristumanta yachachihunkuna. ¹⁶Chay yuyak kashkan-kunarayku yachachik wawkikunaka yachanahun, Yaya Dios munashpan kay karselpi kahushkaynita, paypa suma ali shimin Jesukristu runakunata kishpichinanmanta shutipa kananta riksichinaynipa. ¹⁷Chay mana yuyawak wawkikunaka Jesukristumanta yachachinahun shukkunamanta pasa kanayashpa. Mana ali yuyaywa yachachishpankuna munanahunlla, ñuka kay karselpi kahushpayni ashwanta parisichiwankunata. ¹⁸Mana imananchu mana ali yuyaywa yachachihushpankuna ali yuyaywa yachachihushpankuna ishkantimi Kristumanta chasnalla yachachihunkuna. Chayraykumi kushikuni. Ashwanta kushikushpalla katisha.

¹⁹Yachani kankuna Yaya Diosta mañahushkaykichirayku Jesukristupa

Espíritun yanapawashpan ñukaka tukuymanta kishpichiy tukunaynita.

²⁰Tukuy shunkuynimanta pacha munani, chaymanta kirini alillata rurashpa katinaynita. Chasna kashpan nima imapi pinkachiy tukushanchu. Imashnami tukuy uras alita yachachishkani, chasnalla munani mana manchashpa Kristumanta yachachishpalla katinata. Kawsahushpayni wañushpaynipas yapa munani tukuy runakuna ñukata rikuwashpankuna yachanankunapa Kristu yapa ali atun kananta.

²¹Ñukaraykuka kay allpapi kawsahushpayni Kristuta yuyashpa paywa pakta kawsanallami ali. Wañushpayni ashwan alita kushikushpa Kristuwa pakta kawsasha. ²²Kay allpapi kawsahushpayni atipani ashwanta runakunata yachachinata Kristumanta. Chayrayku mana atipanichu rimanata maykantami munani ashwanta, kawsanatachu, wañunatachu. ²³Ishkanti chasnalla ali kashpan mana yachanichu imashna yuyarinata. Yapa munani Kristuwa ñawipurana kawsak rinata. Chaymi ashwan ali kama ñukarayku. ²⁴Kankunaraykuka ashwan ali kan kay allpapi kawsashpa katinaynipa, kankunata ashwanta yanapanaynipa. ²⁵Chasna kashpan yachani ashwanta kay allpapi kawsanaynita. Chasnami atipani kankunata yanapanata, Jesukristuta ashwan alita kasushpa, ashwanta kushikushpa kawsanaykichipa. ²⁶Chasna kashpan ñuka kutikashka kankunawa kashpayni Jesukristuta agradesishpa kushichishpa yapa kushikushunchi.

²⁷Imashna pasahushpaynipas kankunaka alita rurashpa kawsaychi. Runa masikichikuna chayta rikushpankuna Yaya Diospa suma ali shimin Jesukristu runakunata kishpichinanmanta alimi nishpa rimanankunapa.

Ñuka kankunama rishpaynipas mana kankunama rishpaynipas yapa munani yachanata Jesukristuta alita kasushpa kawsahushkaykichita. Munani parisishpaykichipas shuk yuyayllawa shuk munayllawa chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinaykichipa, achka runakuna paypi sinchikunankunapa.²⁸ Kankunata chiknik runakunata ama manchaychichu. Chasna mana manchashpa kawsahushkaykichita rikushpankuna yachankakuna Yaya Dios paykunata uchankunamanta wiñayparayku kastigananta. Chaymantapas yachankakuna Yaya Dios kankunata kishpichinanta wiñaypa Jesuswa pakta kawsak rinaykichipa.²⁹ Yaya Dios kankunata yapa yuyashpan yanapashka Kristuta kirinaykichipa. Mana chayllachu, ashwan kankunata yapa yuyashpan sakin Kristuta kasuk kahushkaykichirayku parisinaykichipa.³⁰ Chasna kashpan kankunapas ñukashina parisihunkichi. Ñami yachankichi imashnami runakuna chikniwashpankuna yapa parisishkani. Chaymantapas kunankama chasnalla parisihuni.

Pablo yachachin Jesukristushina yuyarishpa kawsananchipa

2¹ Wawkikuna panikuna kankuna *Kristuwa shukllashina tukushkaykichirayku sinchikuchiy tukushkankichi alillata rurashpa kawsanaykichipa. Llakiywa kahushkaykichipi yanapak shimikunawa kankunata yuyashpa sinchikuchishkanta riksishkankichi. Yaya Diospa Espiritun kankunapi kawsahushkanrayku shukwa shukwa yanapanakushpa kawsanata, chaymantapas yuyanakushpa llakichinakushpa kawsanata riksishkankichi.² Chasna kashpan yapachiychi kushikunaynita kankunamanta kushikushpalla

kanaynipa. Shuk yuyayllawa kawsaychi. Shukwa shukwa yanapanakushpa, yuyanakushpa, llakichinakushpa kawsaychi, shuklla tukushkashina shuk munayllawa.³ Ama shukwa shukwa piñanakushpa rimanakushpa kawsaychichu. Ama runakunata kankuna kikin munashkaykichillata rurachinayashpa kawsaychichu, ñukami kani ashwan yachak nishpaykichi. Ashwan karan shuk shukkunamanta yuyarishpa kawsaychi payka ñukamanta ashwan alimi nishpa.⁴ Ama munashkaykichillata yuyarishpa rurashpa kawsaychichu, ashwan shukkunapa munashkankunatapas yuyarishpa kawsaychi.

⁵ Kankunapura kawsahushkaykichipi Jesukristu yuyarishkanshina kankunapas yuyarishpa kawsaychi.

⁶ Jesukristu tukuyipi Yaya Diosshina kashpantata mana rimarkachu kanshinalla kanayani nishpa.

⁷ Ashwan siluta sakirka, ñukanchishina shuk warmimanta wawayarishka runa tukushpan tukuy runakunata yanapashpa kawsanapa.

⁸ Pay tukuyta yanapak tukushpan Yayan Diosta kasushpan mana alita rurak runashina pinkariypata shuk kruspi wañurka.

⁹ Chayrayku Yaya Dioska payta tukuy runakunamanta ashwan atun yachak kananpa churarka. Paytaka wañushkanmanta kawsachishpan kuchunpi churarka, tukuy kamachik runakunamanta ashwan atun kamachik kananpa.

¹⁰ Yaya Dios payta chasna churashka tukuy silupi kawsakkuna, tukuy kay allpapi kawsakkunapas, tukuy wañushkakunapas Jesukristuta kushichishpa paypa puntanpi kunkurinankunapa.

¹¹ Chay uras tukuy runakuna
 Jesukristu tukuyamanta ashwan
 atun kamachik kananta riksish-
 pankuna chayta rimashpa Yaya
 Diosta kushichinkakuna.

**Jesukristuta kirikkunaka kay
 amsashina mundupi punchashina
 kanahun**

¹²Munashkayni wawkinikuna
 paninikuna, imashnami tukuy uras alita
 kasuwashkankichi chasna kunanpas
 kasuwaychi. Yaya Dios kankunata
 kishpichishkanta yachashkaykichirayku
 tukuy shunkuykichimanta pacha payta
 kasuhushkaykichiwa ashwanta
 ashwanta kishpichiy tukuhushkayki-
 chita rikuchiychi. Nuka kankunawa
 kahushpayni chayta alita rikuchishpay-
 kichi, kunan kankunamanta karupi
 kahushpayni ashwan alita rikuchishpa
 kawsaychi. ¹³Yaya Dios kikin kankunata
 munachin alita kishpichiy tukunata. Pay
 kikin kankunata yanapan ashwanta
 ashwanta kishpichiy tukunaykichipa.
 Chasna kashpanmi atipankichi alita
 kishpichiy tukunata, imashnami pay
 yuyarirka kankunarayku ali kananta.

¹⁴Imatapas rurahushpaykichi mana
 rimarishpa, mana killashpa, nima
 rimanakushpa, ashwan tukuyta ali
 yuyaywa ruraychi. ¹⁵Chasna kawsash-
 paykichika nima pi kankunamanta
 millaypata rimankachu. Chasnashpayki-
 chimi Yaya Diospa wawankuna kahush-
 kaykichita rikuchinkichi. Chay mana
 alita rurak millaypa yuyayyu runakuna
 chawpipi alita rurashpa kawsahushpay-
 kichi amsa tutapi punchayachik
 istrillashina kankichi. ¹⁶Chasna kanayki-
 chipa, Yaya Diospa shiminta, maykan-
 pimi kushilla Yaya Dioswa kawsayta
 tarinchi, chayta alita shunkuykichipi
 wakaychashpa kawsaychi. Chasna
 kawsashpaykichimi *Kristu shamuhush-

kan uras ñuka kankunamanta sumakta
 kushikusha. Chaypi yachasha manami
 yankachu kankunapi sampayakta
 yachachishpa purishkaynita. ¹⁷Ñukata
 wañuchiwanakunachari. Chasna
 kashpanka Yaya Diosta kawsaynita
 kushpa kushichishami, imashnami
 *saserdotenchikuna shuk obeha maltata
 wañuchishpa Yaya Diosta kushichishpa
 rupachihushkankunapi *vinuta talishpa
 rurapayanahun. Kankuna Jesukristuta
 kirishkaykichirayku Yaya Diosrayku
 kawsahushkaykichiwa ñawpa wiwata
 rupachihushkawashina payta kushichi-
 hunkichi. Chayrayku wañuchiwanan-
 kuna kashpaynipas kushikunilla, tukuy
 kankunawa pakta kushikunilla Yaya
 Diosta kushichishpa kawsahushkanchi-
 rayku. ¹⁸Chasnallatata kankunapas
 ñukawa parihu kushikuychi.

**Pablo kwintan Timoteomanta
 Epafroditomantapas**

¹⁹Amunchi Jesús munashpanka
 Timoteota utkalla kankunama kachasha
 kankunata sinchikuchinanpa. Pay
 chaymanta kutimushpan kwintawanka
 imashnami kawsahunkichi nishpa.
 Chayta yachashpaynimi ñukapas
 kushikushpayni sinchikusha. ²⁰Mana
 tiyanchu Timoteomanta ashwan shuk
 runa ñukashina kankunata yuyakka.
 Paymi tukuy shunkunmanta pacha
 munan kankunata yanapanata alita
 rurashpa kawsanaykichipa. ²¹Chay
 shukkunaka paykuna kikinraykulla
 yuyarishpa kawsanahun manami
 yuyarinahunchu Jesukristupa munash-
 kanta. ²²Kankuna yachankichi Timoteo
 alita rurashpa kawsahushkanta. Shuk ali
 wawa yayanta yanapahushkashina
 payka ñukata yanapawan Yaya Diospa
 suma ali shiminta Jesukristu runaku-
 nata kishpichinanmanta yachachinata.
²³Chayrayku yuyarini payta utkalla

kankunama kachanata, apukuna kay karselmanta llukshichiwanakunachu manachu nishpa yachashkayniwasha. ²⁴Payta kachanayashpaynipas Amunchi Jesukristupi sinchikuni, pay yanapawashpan ñukapas kankunata utkalla rikuk rinata.

²⁵Shukta kunan kachanayni tiyan nishpa yuyarishpayni wawkinchi Epafroditota kuti kankunama kachahuni. Payka ñukaraykuka ali yanapawakmi. Ñukawa pakta Yaya Diospa shiminta yachachik kan. Runakuna ñukanchita parisichishpankunas ñukawa pakta Jesukristumanta rimashpalla katirka. Kankuna kikin payta ñukama kachashkankichi tukuy munashkaynikunapi yanapawanpanpa. ²⁶Pay tukuy kankunata yapa rikunayashpan kankunama kachahuni. Yachashpan unkushka kahushkanta yachashkaykichita, yapa yuyarishpa kahu kankunarayku. ²⁷Shutipami unkushka karka. Ña wañunalla kahurka. Chasna kashpanpas Yaya Dioska payta llakichishpan ampirka. Chasna payta ampishpan mana payllatachu llakichirka. Ashwan ñukatapas llakichirka chay achka llakirihushkaynimanta mana ashwanta llakirinaynipa. ²⁸Chayrayku payta utkalla kankunama kachahuni kankunata rikuk rinanpa, payta rikushpaykichi kushikunaykichipa. Chasna pay kankunapi kahushpan ñukapas kankunamanta manana yapa yuyarishpachu kasha. ²⁹Kankunapi paktashpan Jesukristuta kirik wawkinchi kashkanrayku payta kushikushpa yaykuchiychi. Tukuy payshina kirik wawkikunatapas alita yuyashpa kawsaychi. ³⁰Jesukristupa kamachishkanta rurahushkanpi Epafroditoka yapa sinchita unkushpan ña wañunalla karka. Wañushanpas nishpa yanapawanpanpa shamushka kashpan kankunaranti

yanapawahun kankuna karu llaktapi kahushkaykichirayku mana atipawashpaykichi yanapanata.

Jesukristuwa kawsanamanta kwintan

3 ¹Wawkinikuna paninikuna, imashna pasanaykichi kashpanpas kayta kankunata rimani: Amunchi Jesusta yuyashpa kushikuychi. Achka kuti chasnallatata killkashpaynipas mana amirinichu kutikashka chayllatata kankunata rimanata. Chasna kuti rimashkaynika kankunata yanapankami. ²Alita kuyrariychi chay kankunata waklichinayak runakunamanta. Paykunaka llullachishpa yachachikkuna kashpankunami yuyaykichita pantachichishpa waklichinayanahun. Ñukanchishina ishpanaykichi kara puntata pitinaykichi tiyan Yaya Diospa wawankuna kanaykichipa nishpa yachachinahun. ³Yaya Diospa Espiritun ñukanchita yanapashpan Yayanchi Diosta tukuy shunkunchimanta pacha kushichishpa kawsashpanchi paypa wawankuna kanchi. Jesukristuranti kishpichiy tukushpanchimi yapa kushikunchi. Mana yuyarinchinachu ishpananchi kara puntata pitishpara Yaya Diospa wawankuna kananchita nishpa.

⁴Ñawpa ñukapas yuyaripayarkani, alita Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishpaynimi Yaya Diospa wawan kani nishpa. Ñukami tukuy runakunamanta ashwan alita Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushpa kawsashkaynita yuyarini. ⁵Moisespa killkashkanpi rimashkanshina yayaynika pusak punchayu kahushpayni ishpanayni kara puntata pitirka. Kikin israel runami kani, yaya rukunchi wañu Benjaminpa miraymanta. Yayaynipas, mamaynipas kikin israel runakuna kashkankuna-

rayku, ñukapas kikin israel runami kani. Moisespa killkashkan kamachishkakanata kasukkunamanta ashwan alita kasuk *fariseokuna nishkankuna muntunmanta karkani. ⁶Nima pi atiparkachu ñukamanta mana alita rurashkaynita rimanata. Yapa munashpayni tukuy israel masinikuna Yaya Diosta alita kasushpa kawsanankunapa, Jesukristuta kirikkunata yapa piñarirani. Runakunata yuyayninkunapi pantachichinahun nishpayni paykunata apishpa kachapayarkani apukuna kastiganankunapa.

⁷Ñawpa yuyarirani tukuy chay kamachishkankunata kasushpayni Yaya Diospa rikushkanpi ali kanaynita. Kunanka *Kristuta kirishpayni yuyarini, tukuy chay ñawpa yuyarishkaynikunaka mana ali kashpankuna runakunata arkanahun uchankunamanta llakichiy tukunankunapa. ⁸Tukuy ñawpa yachakushkaynikunata kunanka nima imatashina rikunina Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik Jesuska Amuyini tukushpan. Tukuy maykantami runakuna ali kananta yuyarinahun, chaytaka wasuratahina sakishkani Kristullapi sinchikunaynipa. ⁹Paywa tantaylla kawsanallatami munani. Manana yuyarinichu Moisespa killkashkan kamachishkakunata kasushkayni-rayku ali tukunata Yaya Diospa rikushkanpi. Ashwan yachani Kristupi sinchikushpaynilla Yaya Dios uchaynimanta pichawashkanta paypa rikushkanpi ali kanaynipa. ¹⁰Yapa munani Jesukristuta tukuy uras ashwan alita riksinata. Payka Yaya Diospa atun yachayninwa kashpan wañushkanmanta kawsarimushka. Yapa munani ñukapas chay atun yachayninta riksinata. Munani Kristushina parisinata tukuy Yaya Diospa munashkanllata rurak kanaynipa. Imashnami pay wañushpan

tukuy Yayan Diosta kasuk kananta rikuchirka, chasnami ñukapas munani payshinallatata kasunata wañunaynikama. ¹¹Chasna payta kasushpa kawsashpayni kirini ñukapas payshina wañushkaynimanta kawsarinaynita.

**Pablo kirikkunata kunan payshina
tukuy uras Jesukristupa
munashkanta ashwan alita
rurashpa kawsanankunapa**

¹²Ñukaka manara yachanirachu Jesukristushina alillata rurashpa kawsanata. Chayta yachashpayni mana munanichu chasnalla kiparinata. Ashwan tukuyta rurani, Yaya Dios munashkanshina alillata rurak tukunaynipa, Jesukristu ñukata paypa yuyashkan runanta rurawashkanrayku. ¹³Waw-kikuna panikuna, kuti rimashkaykichi manarami Yaya Dios munashkanshinarachu tukushkani. Chasna kashpan tukuy chay ñawpa rurashkaynita sakishpayni manana yuyarininachu. Tukuyta rurani Yaya Diospa munashkanta tukuy alita rurak tukunaynipa. ¹⁴Tukuy atipashkaynita rurani siluma kushilla paywa pakta kawsak rinaynipa. Yapa munani Yaya Dios kushikushpa yaykuchiwashpa kushichiwana. Jesukristu ñukanchita yanapashpan siluma kawsak rinanchipami Yaya Dioska ñukanchita akllashka.

¹⁵Kankuna shutipa Jesukristuta kirishpa kawsashpaykichika chay rimashkaynishinami kankunapas yuyarinaykichi tiyan. Shuk parti mana yachachishkaynishina yuyarishpaykichika Yaya Diosmi chaytapas kankunata asirtachinka. ¹⁶Tukuy ña yachakushkan-chikunata akuychi alita rurashpa katishunchi.

¹⁷Waw-kikuna panikuna, ñukashina kankunapas kawsaychi. Chaymantapas yachachishkanchita kasukkunapa

kawsahushkankunata rikuychi, chasna-llatata kankunapas kawsanaykichipa. ¹⁸Achka runakuna yachachishkaynita uyashpankunatata Jesukristu kruspi wañushkanta chiknishpankuna mana kirinahunchu. Paykunaka Jesukristupa kuntrankunami kanahun. Achka kuti ña paykunamanta kankunata rimashkani. Kunan kutikashka llakirishpa wakashpa rimahuni. ¹⁹Chay runakunata Yaya Dioska nina mana wañukma kachanka. Yaya Diosta mana kasunayashpankuna mikunallata yuyarishpa kawsanahun. Pinkaypakunata rurahushpankunapas kushilla kawsanahun. Yaya Diosta mana yuyarishpankuna tukuy kay allpapi tiyashkakunallata yuyarishpa kawsanahun. ²⁰Ñukanchika mana chasna kawsananchi tiyanchu. Yachanchi siluka llaktanchi kananta. Chay silumanta Amunchi Jesukristu shamunanta chapashpa kawsahunchi ñukanchita pushashpan kishpichinanpa. ²¹Chasna silumanta shamuhushpan pay tukuyta kamachik tukuyta atipak kashpan kay wañuna aychanchita mushuyachinka paypa suma mana wañuk aychanshina kananpa.

Kushikushpa Jesukristuta katishunchi

4 ¹Chayrayku munashkayni wawkini-kuna paninikuna, Jesukristuta alita katiychi payta kasushpa kawsanaykichipa. Kankunata yuyashpayni yapa rikunayani. Kankuna Yaya Diospa shiminta yachachishkaynimanta alita kirishkaykichirayku yapa kushichiwan-kichi.

²Pani Evodia, pani Síntike, kankunata rimani: Jesukristuta kirishkaykichirayku yuyanakupha shuk yuyayllawa kawsaychi. ³Yachachik masini, kanta tapuni chay panikunata yanapanaykipa shuk yuyayllawa kawsanankunapa. Chay

panikunaka parisinakunata mana manchashpa yapa yanapashkakuna wawki Klementewa shuk wawkikunawa pakta Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinan-manta yachachihushkanchipi. Yaya Dios tukuy paykunata alita riksin. Shutinkunaka killkarishka kanahun wiñaypa paywa kawsak runakunapa shutinkuna killkarishkapi.

⁴Jesukristuta kirishpa kawsahushpaykichi tukuy uras kushikuychi. Kutikashka rimani: Kushikushpalla kawsaychi. ⁵Tukuy runakuna riksinankunapa llakichik yuyak runakuna kashkaykichita, yuyanakupha kawsaychi. Jesukristuka ñami shamunka.

⁶Mana nima imarayku yapa yuyarishpa kawsaychichu. Ashwan Yaya Diosta tukuyti tapuychi kankunata yanapananpa. Ali yuyaywa agradesishpa tapuychi. ⁷Chasnashpaykichimi Yaya Dioska kankunata kushilla-yachinka yuyarinanchimanta pasa, nima imata manchashpa kawsanaykichipa. Paymi kankunata yanapanaka shunkuykichipi, yuyaykichipipas kushikushpa Jesukristuwa pakta kawsanaykichipa.

Ali ruranakunallata yuyariychi

⁸Chaymanta wawkikuna panikuna, tukuy shutipa rimanakunata, tukuy maykanmi Yaya Diospa rikushkanpi, runakunapa rikushkanpipas ali rimanakuna, ali ruranakunapas kan, chaykunata yuyarishpa kawsaychi. Tukuy ali yuyaykunallata, ali ruranakunallata, tukuy munaypakunata, tukuy ali kushichik rimanakunata yuyarishpa kawsaychi. Tukuy runakunapa ali rurahushkankuna, maykanmantami shukkunaka rimanahun yapa alimi nishpa, tukuy chaykunata yuyarishpa kawsaychi.

⁹Tukuy yachachishkaynita alita kasushpa kawsaychi. Kankuna ali

rimashkaynita uyashkankichi, alita rurashkaynitapas rikushkankichi. Chayrayku kankunapas ñukashina alita rimashpa rurashpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi ñukanchita kushilla kawsayta kuk Yaya Dioska kankunawa pakta kawsanka.

**Pablo Filiposmanta kirikkunata
agradesin yanapashkankunarayku**

¹⁰Amunchi Jesukristuta kushikushpa agradesini, kankuna yuyawashpaykichi kuti kullkita kachawashkaykichirayku. Yapa yanapawanata munashpaykichipas unayta mana atiparkankichichu kullkita kachawanata. ¹¹Mana rimanayanichu, kullkini pishiwahushpan kachapaychi nishpa. Ñukaka ñami yacharishkani tiyawashkanllawa kunkaylla kawsanata. ¹²Achka tiyawashpan mana tiyawashpanpas yacharishkanimi kushilla kawsanata. Saksakta mikushpayni mana mikushpaynipas achka imayu kashpayni mana imayu kashpaynipas ñami yacharishkani kushilla kawsanata. ¹³Parisishkaynipi Jesukristu sinchikuchiwashpan tukuy paypa munashkanta atipani ruranata. ¹⁴Chasna kashpanpas alita rurashkankichi munahushkaynipi yanapawashkaykichirayku.

¹⁵Kankuna Filipos llaktapi kawsakunaka alita yachankichi nima shuk llaktapi kawsak kirikkuna yachachishkaynirayku agradesiwashpa kullkiwa yanapawashkankunata. Masedonia allpaykichipi llaktakunamanta llukshishpayni shuk llaktakunapi chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinaynipa, puntirumanta pacha kankunallami alita yachachishkaynirayku agradesiwashpa kullkita kachapashkankichi.

¹⁶Tesalónika llaktapira kahushpayni ña achka kuti ofrendaykichita ñukarayku kachashkankichi shuk ima pishiwahush-

kata rantinaynipa. ¹⁷Tukuy chaykunarayku agradesishpayni kankunata mana tapunichu kutikashka ñukarayku ofrendaykichita kachapanaykichipa. Ashwan munanimi ofrendaykichita kuwashkaykichirayku Yaya Dios kankunata alita rurak runakuna kankichi nishpa kushichinanpa. ¹⁸Ñami apishkani kachawashkaykichi kullkita wawkinchi Epafroditomanta. Chayraykumi kunanka mana nima ima pishiwahunchu, ña achka tiyawan. Chasna kachapashkaykichiwa Yaya Diosta yapa kushichishkankichi. ¹⁹Chasna kashpan Yaya Dios maykantami kasushpa kawsani kankunatapas tukuy ima pishihushkanta kunka. Tukuy ali tiyashkakanapa amun kashpan Yaya Dios Jesukristuwa kankunata tukuy munashkaykichita kunka. ²⁰Chasna yapa ali kashpan akuychi tukuy uras wiñayparayku Yayanchi Diosta atunya-chishpa kushichishunchi. Chasna kachun.

Pablo kirikkunata saludan

²¹Tukuy chaypi Jesukristuta kirik masinchikunata saludapaychi. Tukuy ñukawa kahuk wawkikunapas kankunata saludanahun. ²²Chaymanta tukuy kaypi kahuk Jesukristuta kirik masinchikunapas kankunata saludahun. Kankunata yapa yuyashpankuna tukuy manta ashwan saludanahun *romano tukuy manta atun apupa runankunamanta Jesukristuta kirikkuna.

²³Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpan munashkanta karan shuk kankunapi paktachichun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichikuna turikichikuna
Pablo, Timoteo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA KOLOSA LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

**Pablo Timoteowa Kolosa llaktapi
kawsak Jesukristuta kirik
masinkunata saludanahun**

1 ¹⁻²Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, ñuka Pablo wawki Timoteowa pakta kay kartata killkahunchi. Ñuka Pablo Yaya Dios munashpan Jesukristupa *apostolnin tukushkani. Kankuna Kolosa llaktapi Jesukristuta kirik masinchikuna Yaya Diospa akllashkan runankunarayku kay kartata killkahunchi. Yayanchi Dios kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

**Pablokuna Yaya Diosta kirik
masinkunarayku mañanahun**

³Tukuy uras Amunchi Jesukristupa Yayan Diosta kankunarayku mañashpa agradesinchi. ⁴Sumakta *Kristu Jesusta kirishpa kawsahushkaykichita uyashkanchi. Chaymantapas yachashkanchi tukuy ñukanchi kirik masakichikunata yuyashpa kawsanaykichita. ⁵Chasna kawsahunkichi yachashkaykichirayku siluma rinaykichita, chaypi Yaya Dios kankunarayku wakaychashkan alikunata kuy tukunaykichipa. Chasna tukunaykichita yachashkanchi shutipa kashkata riksichik suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta uyashpaykichi.

⁶Chay yachakuhushkaykichi shimi tukuy llaktakunapipas paktahun. Achka runakuna chayta kirishpankuna Jesukristuta kasuk tukuhunkuna. Chaymantapas imashnami kankuna puntiru chay shimita uyashkaykichimanta pacha ashwanta ashwanta kasushpa kawsahunkichi, chasnallata tukuy parti kirikkunapas kawsahunkuna. Chay shimita uyashpaykichi asirtashkanchi Yaya Diosmanta shutipa kashkata rimak kananta, paylla munashpan ñukanchita uchanchikunamanta pichananta ñukanchirayku rurashkanpi sinchikushpanchi.

⁷Chaytaka munashka wawkinchi Epafrañsi ñukanchiwa pakta sumakta kankunata yachachirka. Kristuta alita kasuk kashpan kankunata sumakta yanapashka. ⁸Chaymantapas paymi ñukanchita kwintak shamurka Yaya Diospa Espiritun kankunata yanapashpan yuyanakushpa kawsahushkaykichita.

⁹Chasna wawkinchi Epafrañsi kwintawashkanmanta pacha tukuy uras mañahunchi Yaya Dios kankunata yanapananpa. Kankunarayku mañahunchi Yaya Diospa munashkanta alita riksinaykichipa, chaymanta paypa Espiritun kankunata yanapananpa, yachaywa kawsanaykichipa alita

asirtashpa maykanmi Yaya Diosmanta maykanmi supaymanta. ¹⁰Chasna atipankichi Yaya Diospa munashkanta rurashpa, payta kushichishpa kawsanata, tukuy alikunata rurashpa, imashnami kawsanaykichi tiyan payta riksishkaykichirayku. Chaymanta ashwanta ashwanta Yaya Diosta riksishpa rihunkichi. ¹¹Chasna kawsashpaykichi Yaya Dios kankunata atun yachayninwa yanapanka, parisinakuna kankunapi paktashpanpas sinchikurishpalla katinaykichipa. Chasnami imashna pasahushpaykichipas mana sampayashpa payllata kasushpa kawsan-kichi.

¹²Chaymanta kushikushpa Yaya Diosta agradesinkichi. Payka kankunata tukuy ñukanchiwa pakta wawankunata rurarka shuk puncha paywa pakta silupi suma chuya punchapi kawsananchipa. ¹³Payka ñukanchita kishpichishka supaypa kamachishkan kashkanchi-manta, yuyashkan Wawanpa kamachishkan tukushpa paypa ali kamachihushkanpi kawsananchipa. ¹⁴Pay ñukanchirayku kruspi wañushpan Yaya Dioska uchanchikunamanta llakichishpan ñukanchita kishpichishka.

**Jesukristu wañushkanrayku Yaya
Dioska ucharanti piñayninta
pasachirka**

¹⁵Jesukristu Yayanwa chasnalla yachayyu yuyayyu kashpan runa tukushpan ñukanchita riksichirka imashnami mana rikuyupa Yayan Dioska. Manara nima ima rurashka kashpanra pay ña tiyarka. Chayrayku tukuy rurashkakunamanta pasami kan. ¹⁶Yaya Dios munashpan *Kristuka tukuy silupi allpapi tiyashkakunata rurarka, rikuy-pakunata, mana rikuy-pakunatapas. Tukuy mana rikuyupa atun yachayyu kamachikunata, tukuy shuk kamachikkunatapas

Kristumi Yayan Diospa yachayninwa rurarka tukuy payrayku kanankunapa. ¹⁷Manarapas nima ima tiyahushpanra Kristuka ña tiyarka. Pay mana tiyamaka, ñukanchipas manami tiyanchimachu karka. Pay tukuyta kuyrashkanrayku-llami kunankama tukuy tiyan. ¹⁸Chaymantapas Kristumi tukuy kirikkunata kamachik tukushka, imashnami umanchika tukuy aychanchita purichin. Payka tukuy wañushkanumanta puntiru wiñayparayku kawsarirka tukuymanta atun apu kananpa. ¹⁹Kristu paypa Wawan kashkanrayku Yaya Dioska munarka tukuy-pi paywa parihu chasnalla yuyayyu musyayyu yachayyu atipayyu kananpa. ²⁰Chaymantapas Yaya Dios munarka Kristuwa tukuyrayku paywa shuk alichanata ruranata. Kristu kruspi wañushpan yawarnin shuturishkanrayku ucharanti piñayninta pasachirka. Chasna kashpan tukuy silupi tiyakkunarayku, kay allpapi tiyakkunaraykupapas Yaya Dios Kristuwa alichashka tukuy atipananchipa paywa kushilla kawsanata.

²¹Kankuna ñawpa manara Yaya Diosta kasuk kashpaykichi uchallata rurashpa, Yaya Diosta chiknishpa piñarishpa kawsapayarkankichi. ²²Kunanka Yaya Diospa Wawan Kristu runa tukushpan wañushkanrayku Yaya Dios uchaykichikunaranti piñayninta pasachirka kushillana paywa kawsanay-kichipa. Chayta rurarka shuk puncha kankunata paypa puntanpi suma ucha illata churananpa, nima pi kankunamanta atipananpa millaypata rimanata. ²³Chasna paypa puntanpi paktanayki-chipa kankuna tukuy uras chasnalla payta kirishpa kawsanaykichi tiyan. Chaymantapas silupi Yaya Dioswa pakta kawsak rinaykichita chapashpalla kawsanaykichi tiyan. Chayma rinayki-chita yachashkankichi chay suma ali

shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta uyashpaykichi kirishkaykichirayku. Chay uyashkaykichi suma ali shimita tukuy mundupi kawsak runakunapas uyashkakuna. Ñuka Pablopas chay shimitami yachachik kani.

**Pablo riman Yaya Dios payta
akllashkanta tukuy kirikkunata
yanapananpa**

²⁴Kay karselpi parisihushpaynipas mana imananchu. Kushikuhunilla yachashpayni kay parisihushkaynika kankunata yanapak kananta. *Kristu parisirka ñukanchi runakuna atipananchipa payta kirikkuna tukunata. Ñuka kunan aychaynipi parisihuni, maykanmi pishin Kristu parisinaynita rimashkanta paktachinaynipa. Chasnami payta kirikkunata sinchikuchini, chaymantapas achka runakunata yanapani paywa shuk aychashina tukunankunapa. Ñukanchi Kristuta kirikkunaka paypa aychanshinami kanchi. ²⁵Kristuta kirikkunatami yanapanaynipa Yaya Dioska ñukata akllawarka. Payka munanmi tukuy paypa shiminta mana pishichishpa kankunata yachachinaynipa. ²⁶Chay shimita Yaya Dioska tukuy yaya rukunchi wañukunata manara riksichishkanta kunan shuti ñukanchi payta kirikkunata riksichishka. ²⁷Yaya Dios kikin munashpan ñukanchi kirikkunata riksichirka chay ñawpa mana riksishkanchi rimashkan yapa ali suma runarayashkanka tukuy allpakunamanta runakunarayku kananta. Chay ñawpa mana riksishkanchi shimika kan Kristu kawsan kankuna mana israel runakunapipas nishpa. Chasna kashpan kankunapas paywa pakta tantaylla silupi kawsanata chapashpa kushillana kawsankichi.

²⁸Kristu ñukanchita kishpichik kanantami tukuy runakunata yachachihunchi, tukuy paykunata kunashpa

yachachishpa Yaya Dios tukuy yachayta kushkanwa. Munanchimi Kristuta kirishpankuna yachakushpa yachakushpa rishpankuna ali kirikkuna tukunankunata. ²⁹Chayrayku Kristu sinchikuchiwashpanmi alita asirtachishpa, mana sakishpa tukuy kankunata yachachihuni.

2 ¹Wawkikuna panikuna, munani yachanaykichipa, kankunata mana riksishpaynipas yapa yuyashpayni mana sakishpa mañahuni Yaya Diosta kankunarayku. Chasnallatata rurahuni Laodisea llaktapi kirikkunarayku shuk mana riksiwak kirikkunaraykupas.

²Payta mañahuni tukuy kankunata yanapananpa parihulla ashwan yuyankushpa kawsashpaykichi shunkuykichipi sinchikuchiy tukunaykichipa. Atunta payta tapuni ñawpa manara nima pita alita riksichishkanta kunan alita riksishpaykichi sumakta asirtanaykichipa. Chay ñawpa manara riksichishkanka kanmi Kristuta kachashpan ñukanchirayku rurashkan.

³Jesukristullami Yaya Diospa suma ali yachayninta, ali yuyayninta ñukanchita riksichin.

⁴Chayta kankunata rimani nima pi ali shimikunawa llullachishpa yuyaykichita pantachichinanpa. ⁵Kankunawa mana kahushpaynipas yuyaynipika kankunawa pakta kahuni. Chayrayku shuk yuyayllawa kahushkaykichita, Kristuta alita katihushkaykichita yachashpayni kushikuni.

**Jesukristuwa tantaylla mushu
kawsanamanta riman**

⁶Imashnami Jesukristuta yuyashpa kayashkanchi Amuykichi kananpa, chasnashina payllata kasushpa kawsaychi. ⁷Shuk kaspi sumakta ankuyashpan alita wiñan. Chasnashina kankunapas yachakushkaykichishina Jesukristuta

sumakta kirishpa, mana sakishpa kawsanaykichi tiyan, Yaya Diosta achkata agradesishpa.

⁸Alita yuyariychi, mana shukkuna runakunapa yuyarishkankuna kirinaku-nawa yanka llullachina shimikunawa kankunata pantachichinankunapa. Chayka runakuna yaya rukunkuna-manta yachakushkankunallami, chaymantapas kay mundupi kamachik supaykunapa yuyachishkankunami, manami *Kristumantachu. ⁹Kristulla Yaya Dioslatata kashpan tukuypi paywa parihi chasnalla yuyayyu musyayyu yachayyu atipayyu kan. ¹⁰Kankunaka Kristuwa shukllashina kashkaykichirayku Yaya Dios kankuna-pipas kawsan. Kristuka tukuy apukunapa apunmi, tukuy yachaywa kahukkunamanta, *angelkunamanta, supaykunamantapas ashwan atun kamachikmi.

¹¹Kankuna Kristuwa shukllashina tukushkaykichi uras payka tukuy mana alita rurashkaykichimanta kankunata kishpichirka manana chay mana alikunata rurashpa kawsanaykichipa. Chasnami shunkuykichipi pitichirishka-shinana tukushkankichi, mana aychalla-pichu, imashnami ñukanchi israel runakuna rurapayanchi.

¹²Bawtisarisishpanchimi Kristuwa shukllashina kashpa ñawpa kawsash-kanchita sakishpanchi paywa pakta wañushpa urku uchcupi taparishka-shina tukushkanchi. Chasnallatata kirishkanchiraykumi paywa pakta kawsarishkashina mushu kawsaytana charinchi. Yaya Dios yanapashpan kirishkanchi Kristuta wañushkanmanta kawsachishka kashpan yapa atun yachayyu kananta. ¹³Imashnami shuk wañushka runa mana atipanchu ruranata nima imata, chasnashinami ñawpaka kankunaka shuk wañushka

runashina mana atipashkankichichu alikunata ruranata. Uchayu kashpayki-chi yapa millaypata rurashpa kawsash-paykichi Yaya Diospa rikushkanpi wañushkashina karkankichi. Chasna kashpanchi Yaya Dioska ñukanchita Kristuwa pakta kawsachishkashina, uchanchikunamanta llakichishpan yuyayninchita mushuyachishka, Kristuwa shuk yuyayllawa alita rurashpa kawsananchipa.

¹⁴Yaya Diospa kamachishkanta mana alita paktachishpanchi uchayu karkan-chi. Chay uchanchimantami Yaya Dios ñukanchita kastiganan karka. Kristu ñukanchiranti kruspi wañushpan Yaya Dioska ñukanchita uchanchikunamanta llakichirka. Chasna liwishkanchita pagakshina ñukanchita uchanchikuna-manta kishpichirka manana nima pi payta atipananpa rimak rinata mana alita rurashkanchikunamanta. ¹⁵Kristuka kruspi wañushpan Yaya Dioska tukuy chay ñukanchita kamachik supaykunata winsirka manana ñukanchita kamachikkuna kanankunapa. Chasna rurashpan rikuchirka Kristu tukuy paykunamanta yapa pasa atipak kananta.

**Pablo yachachin runakunapa
yuyayninkunata katina mana ali
kananta**

¹⁶Tiyan kasna rimak runakuna: Shuk mikunakunata mikushpaykichika shuk upyanakunata upyashpaykichika Yaya Diospa rikushkanpi mana alitachu rurankichi nishpa. Chaymanta karan watapi tantarina punchakunata, mushu killakunata, *samana punchakunata kamachishkakunapi rimashkashina mana pasashpaykichika Yaya Diospa rikushkanpi mana alitachu rurankichi nishpa. Chasna rimashpankunapas paykunata mana kasuychichu. ¹⁷Tukuy

chaykunawa manara Jesukristuta kachashpan Yaya Dios yuyachinayarka ñukanchi Jesukristupi sinchikukkunarayku ruranan kashkata. Kunanka Jesukristu shamushpan ñukanchirayku rurashkanwa mushu kawsayta kushkanwa Yaya Dioska ñami paktachishka tukuy chay ñawpa kamachishkan mikunawa, tantarinakunawa, tantarina punchakunapi ruranakunawa yuyachinayashkanta.

¹⁸Chay kankunata llullachik runakunata ama kiriyichichu. Paykuna Yaya Diospa puntanpi nima imachu kani nishpa alishina tukushpankuna *angelkunata mañashkankunawa paykuna kikinta atunyachirinahun. Muskuypishina rikushkankunamanta kwintashpankuna shukkunata kasuchinayanahun. Paykuna kikin yuyayninkunallata katishpa yanka munay atunyachirinahun. ¹⁹Chasna yuyarik runakunaka *Kristuta mana kasunahunchu. Ñukanchi kirikkunaka Kristupa aychan-shinami kanchi. Payka chay aychata purichik umashina kashpan tukuy ñukanchita kamachihun. Tukuy ñukanchi shuk yuyayllawa payta kasushpa alita yanapanakushpa kawsashpanchika ashwanta ashwanta sinchikushpa Yaya Diospa munashkanta rurashpa rihunchi.

²⁰Imashnami shuk wañushka runaka ñawpa kawsashkanta sakishka, chasna-shina kankunapas wañushkashina kashkaykichirayku sakishkankichi kasunata runakuna kasuhshkankuna kirinakunata. Kristuwa shukllashina tukushkaykichirayku pay wañushpan kankunapas ñawpa kawsashkaykichita sakishpaykichi wañushkashina tukushkankichi. Chasna kashpan çimaraykutaya kunan kuti Yaya Diosta mana kasukkunashina runapa yuyarishkankunata kasunayankichi? ²¹Payku-

naka rimanahun: Kayta llankanaka mana alichu. Chaykunata mikunaka mana alichu. Chay shuk imakunatapas apinaka mana alichu nishpa. ²²Chay kamachinakunaka yachachinakunaka runa yuyaylla kanahun. Imakunawa ruranakunamantalla rimanahun, maykankunami tiyan shuk raturaykulla runata sirvihushkanpi tukurinankunapa. ²³Puntiru yuyarishpa chay kamachinakuna yachachinakuna ali yachaywa rimarishka kanahun. Ñukanchita rimanahun runakuna yuyarishkankunata imashnami Yaya Diosta kushichinanchi tiyan nishpa. Yachachinahun imashna rurashpami ñukanchi kikinta mana atunyachirinichichu nishpa, imashnami aychanchita parisichinanchi tiyan ali tukunanchipa nishpa. Tukuy chaykuna ali rikurishpankunapas manami alichu kanahun. Nima imapi yanapakchu kanahun Yaya Diosta kushichishpa kawsananchipa. Ashwan runakunata sinchikuchinahun mana ali munashkankunata katishpa, paykuna kikin yuyarishkankunamanta rurashkan-kunamanta atunyachirishpa kawsanankunapa.

Jesukristuwa pakta kawsanamanta riman

3 ¹Kankuna Jesukristuwa shukllashina tukushkaykichirayku Yaya Dios payta wañushkanmanta kawsachimushpan kankunapas wañushkashina kashkaykichimanta kawsachiy tukushkashina kahunkichi alitana rurashpa kawsanaykichipa. Chayrayku yachashpaykichi *Kristu Yaya Diospa kuskan parti tiyahushkanta tukuy ima tiyashkata kamachinanpa, ashwanta ashwanta paypi sinchikushpa tukuy munaywa paypa munashkanta rurashpa kawsaychi. ²Yaya Diosma rina kahushkaykichita yuyarishpa payllata

kushichishpa kawsaychi. Manana kay allpallapi kawsanata yuyarishpa runapa munashkanta katishpa kawsaychichu. ³Yuyariychi wafushkashina tukushkaykichita manana ñawpashina kawsanaykichipa. Kunanka kawsachiy tukushkashina Kristuwa kawsahunkichi Yaya Dioswa pakta. Chay mushu kawsanaykichika runakunarayku pakallashinami mana asirtaypa kan. ⁴Kristu kankunata paywa pakta kawsayta kuk kuti kay allpama shamuhushpan tukuy runakuna payta rikushpankuna kankunatapas paywa pakta suma ucha illa chuyahlla kahushkaykichita rikunkakuna.

⁵Chayrayku ama munaychichu Yaya Diosta mana kasuk runakunashina kawsanata. Millaypata ruranaykichita sakiychi. Manana musayaychichu. Manana aychaykichiwa pinkaypa ruranakunata ruraychichu. Manana tukuy sinchi musyanaykichita kasushpa, nima millaypa munanaykichita yuyarishpa kawsaychichu. Manana tukuy imakunata munarishpa kawsaychichu. Chasna imakunata munarishpa kawsashpaykichika Yaya Diosta yuyanaykichi imata imakunallatana yuyashpa kawsankichi. ⁶Chasna mana ali ruranakunamanta Yaya Dios sinchita piñarishpan tukuy payta mana kasukunata sinchita kastiganaka.

⁷Ñawpa kankunapas Yaya Diosta chay mana kasukkunashinallatatami mana alita rurashpa kawsapayarkankichi. ⁸Kunanka Yaya Diosta kasushpa kawsashpaykichi manana piñarishpa, nima pita chiknishpa kawsaychinachu. Manana millaypata rurashpa, kamina-kushpa, nima pinkaypa shimikunata rimashpa kawsaychinachu. Tukuy chaykunata sakiychi.

⁹⁻¹⁰Manana shukwa shukwa llullana-kushpa kawsaychinachu. Imashnami shuk yapa mawka liki liki llachapata

wichunchi, manana valinnachu nishpa, chasnashina chay ñawpa millaypa kawsashkaykichita sakiychi. Yaya Dios kankunata mushu runata rurashkan-rayku chay mushu runashina kawsaychi. Chasna kashpaykichi Yaya Dios mushu runata rurashkaka yanapashpan yuyaykichika mushuyashpa rihun ashwanta ashwanta payshina alillata rurak tukushpa payta alita riksinaykichipa.

¹¹Mana imananchu israel runa, mana israel runa kashpanchipas. Mana imananchu ishpananchi kara puntata pitishka, mana pitishka kashpanchipas. Mana imananchu shuk allpamanta runa kashpanchipas, killkata mana yachak runa kashpanchipas, patronyu runa, mana patronyu runa kashpanchipas mana imananchu. Tukuy ñukanchikuna chikan chikan runakuna kashpanchipas kunanka Kristu ñukanchipi kawsahushpan Yaya Diospa rikushkanpika tukuy parihulla kanchi. Kristuka tukuy ñukanchipi kawsak kan, paylla tukuyta ruran.

Alikunallata rurashpa kawsananchi tiyan

¹²Yaya Dios kankunata yapa yuyashpan akillarka paypa wawankuna kanaykichipa. Chasna Yaya Diospa wawankuna kashpaykichi shukwa shukwa llakichinakushpa kawsaychi. Ali shunku runakuna kaychi. Ama yuyariychichu shukkunamanta ashwan ali kanaykichita. Shukkuna kankunata chiknishpa rimashpankunaka ali yuyaywa alillata ayniychi. Ama utkalla runa masikichita piñariychichu, nima sampayaychichu paykunata yanapanata. ¹³Shuk runakuna kankunata mana alita rurashpa piñachinayashpankunaka ali yuyaywa awantaychi. Shuk runa kankunata mana alita rurashpanka

llakichiychi. Amunchi Jesukristu kankunata uchaykichimanta llakichishkanshina, kankunapas runa masikichita mana ali rurashkankunamanta llakichishpa kawsaychi. ¹⁴Tukuy ali ruranaykichimanta ashwan alimi kan shukwa shukwa yuyanakupshpa kawsana. Yuyanakupshpa kawsashpaykichimi shuk yuyayllawana kawsankichi, nima ima arkashpa. ¹⁵*Kristu ñukanchirayku alichashpan Yayan Dioswa, chaymantapas shukwa shukwa kushillana kawsananchipa, tukuy uras atipashkaykichita ruraychi tukuywa kushilla kawsanaykichipa. Yaya Dioska ñukanchita akllarka shuk aychashinalla kashpanchi shukwa shukwa yuyanakushpa kushilla kawsananchipa. Chayrayku Yaya Diosta agradesishpa kawsaychi.

¹⁶Kristupa ali shiminta tukuy uras yachakupshpa yuyarishpa kawsaychi. Chay shimita yachaywa yachachinakushpa, sinchikuchinakushpa kankunapura kawsaychi. Chasna shukwa shukwa yanapanakuychi Kristuta ashwan alita katinaykichipa. Yaya Diosta tukuy shunkuykichimanta pacha agradesishpa takiychi salmokunata, korokunata, Yaya Diospa Espiritun yuyachishkan takinakunapas. ¹⁷Tukuy rimahushkaykichi, tukuy rurahushkaykichi Amunchi Jesukristu munashkanshina kachun. Pay alichashpan Yaya Dioswa kwintananchipa Yaya Diosta agradesishpa kawsaychi.

Imashnami Jesukristuta kasushpa kawsanaka

¹⁸Kankuna kusayu panikuna, kusaykichita alita kasushpa kawsaychi. Chasnami Jesukristuka munan kawsanaykichipa payta kirikkuna kashpaykichi. ¹⁹Warmiyu wawkikuna, warmikichita alita yuyaychi. Warmikichita ama chiknishpa kawsaychichu.

²⁰Wawakuna, mamaykichita yayaykichita alita kasushpa kawsaychi. Chasna kasushpaykichimi Yaya Diosta kushichinkichi. ²¹Yayakuna mamakuna, wawaykichita yuyashpa mana yankamanta piñachishpa wiñachiychi, paykuna manchak mana tukunankunapa yachakunata manana munakkuna.

²²Patronyu runakuna, patroykichita tukuypi alita kasushpa kawsaychi. Ama paypa rikuhushkanllapi alita kasukshina kaychichu paykunata kushichinaykichipa. Ashwan patroykichi rikuhushpan mana rikuhushpanpas ali yuyaywa alita tarawaychi Jesukristuta alita kasukunashina. ²³Tukuy ima rurahushkaykichipi kushilla mana killashpa alita tarawaychi Amunchi Jesukristuta kushichinaykichipa mana runakunatachu. ²⁴Ña yachankichi payta kushichishpa kawsashpaykichi kankunata paywa pakta silupi kawsanata kunanta. Chayrayku *Kristu Amuykichi kashpan payta kasushpa kawsaychi. ²⁵Maykan runami mana alita rurashpa kawsashpanka paytaka Yaya Dios chay millaypa rurashkanmanta kastigankami, mana imananchu pipas kashpan, paypa rikushkanpi tukuy runakuna parihulla kashkanchirayku.

4 ¹Kankuna patronkuna, kamachinaykichi runakunata alita kuyrashpa tarawachiychi, chaymantapas paykunata kuychi imatami munanahun alita kawsanankunapa. Ña yachankichi kankunapapas Amuykichi tiyananta silupi.

Ali kunanakuna

²Wawkikuna panikuna, ama sakiyichichu Yaya Diosta mañanata. Tukuy uras sinchikushpalla, mana sampayashpa, Yaya Diosta agradesishpa mañaychi. ³Chasna mañahushpaykichi ñukaraykupas Yaya Diosta mañaychi, pay yanapa-

washpan nima pi arkawananpa paypa shiminta alita yachachinaynipa *Kristu ñukanchirayku ruranayashkanmanta ñawpa mana yachashkanchita. Chayta yachachishkayniraykumi karselpi kahuni. ⁴Yaya Diosta mañaychi kay karselpi kahushpaynipas chay shimita runakunata yachachishpa katinaynipa, imashnami ruranayni tiyan.

⁵Kankuna Jesukristuta kirikkuna, yuyaywa kawsaychi mana kirikkuna chawpipi. Karan atipashkaykichi uras mana killashpa alikunata ruraychi.

⁶Paykunawa kwintashpa kahushpaykichi tukuy uras paykunata yuyashpa ali shimikunawa kwintaychi shutipa kashkata. Chasna paykunawa kwintashpaykichi yachankichi imashnami karan shukta ayninaykichi tiyan.

Pablokuna kirikkunata saludanahun

⁷⁻⁸Ñukamanta yachanaykichipa imashnami kay karselpi kahuni munashka wawkinchi Tikikota kankunama kachahuni kankunata kwintak rinanpa. Payka ñukata alita yanapawakmi kan. Ñukawa pakta Amunchi Jesusta kasuk alita yachachik kan. Payta kankunama kachahuni ñukamanta yachanaykichipa, chaymantapas kankunata sinchikuchinanpa ashwan alita Yaya Diosta kasunaykichipa.

⁹Tikikowa pakta kachahuni chay llaktaykichimanta riksishkaykichi munashka wawkinchi Onesimota. Pay Jesukristuta alita kirik tukushka. Kay wawkinchikunaka kankunata kwintankakuna imashnami kaypi kahunchi.

¹⁰Wawkinchi Aristarko karselpi churay tukushka masini kankunarayku saluduta kachan. Bernabepa primun Markuspas kankunarayku saluduta kachan. Ñami kankunata rimashkani, Markus kankunata pasyak rishpan alita wasikichipi yaykuchinaykichipa. ¹¹Chay wawkinchi Jesús Justo shutiyupas kankunarayku saluduta kachan.

Tukuy Jesukristuta kasuk ñukanchi israel runakunamanta chay kimsa wawkinchikunallami ñukawa pakta Yaya Dios runakunata kamachinanmanta yachachishpa purihunkuna. Chasna purishpankunami ñukata yanapawashpa sinchikuchiwashkakuna. ¹²Llaktaykichimanta runa wawkinchi Epafraspas kankunarayku saluduta kachan. Paypas *Kristu Jesusta kasuk kashpan Yaya Diospa shiminta yachachin. Tukuy uras kankunarayku Yaya Diosta sinchita mañashpa kawsan, kankuna Yaya Diosta sumakta yuyak alillata rurak tukunaykichipa chaymantapas tukuy paypa munashkanta alita riksikkuna. ¹³Yachani pay kankunarayku tukuy shunku munashkawa Yaya Diosta mañahushkanta. Laodisea llaktapi, Yerápolis llaktapi kirikkunaraykupas alita mañan. ¹⁴Munashkanchi wawkinchi doktor Lukaspas, wawkinchi Demaspas kankunarayku saluduta kachanahun.

¹⁵Laodisea llaktapi kirik masinchikunata saludapaychi. Chasnallatata pani Ninfata wasinpi tantarikkunatapaspas saludapaychi. ¹⁶Kay killkata kankunapura leyishkaykichiwash Laodisea llaktama kachaychi, chaypi kawsak kirik masinchikunapas leyinankunapa. Chasnallatata Laodisea llaktama kachashkayni killkata kankunapipas paktashpan leiyichi. ¹⁷Chaymanta wawkinchi Arki- pota rimaychi: Jesukristu kanta kamachishka paypa shiminta yachachinaykipa. Chay kamachishkanta alita paktachiy nishpa.

¹⁸Ñuka kikin makiniwa killkashpaynimi kay saluduta kachahuni. Mana kunkariychichu karselpi kahushkaynita. Yaya Dios kankunata llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichikuna turikichikuna
Pablo, Timoteo

PUNTIRU PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA TESALÓNİKA LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

**Pablokuna Tesalónika llaktapi
kawsak kirikkunata saludanahun**

1 ¹Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, ñuka Pablo Silvanowa Timoteowa pakta kay kartata killkahunchi tukuy kankuna Tesalónika llaktapi tantarik Yaya Diospa wawan-kuna, Jesukristuta kirikkunarayku. Yaya Dios kankunata llakichishpan yanapa-chun kushilla kawsanaykichipa.

**Tesalonikapi Jesusta kirikkuna
alita rikuchikkuna
kanankunamanta riman**

²Tukuy uras mañahushpanchi kushikushpa agradesinchi Yaya Diosta kankunarayku. ³Yaya Diosta agradesinchi sumakta Jesukristupi sinchikushpa kawsahushkaykichita rikuchihushkaykichirayku, payta runa masikichikunata-pas yuyashpa paykunata alita yanapashpa sinchita tarawahushkaykichirayku, chaymantapas Jesukristupa kutimunanta mana sakishpa chapahushkaykichirayku. ⁴Wawkinchikuna paninchikuna, alita yachanchi Yaya Dios kankunata yapa yuyashpan akllashkanta paypa wawankuna kanaykichipa.

⁵Kankunata kay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinan-

manta rimahushpanchi manami shimillawachu yachachirkanchi. Ashwan Yaya Diospa yachayninwami yachachirkanchi. Paypa Espíritun ñukanchiwa pakta kahushpan kankunata riksichirka rimashkanchika shutipa kananta. Ñukanchi chay shimita shutipa kashkanta yachashpa kankunata yachachirkanchi. Chaymantapas yachachishkanchita paktachishpa kawsashpanchi kankunata rikuchirkanchi shutipa kananta. Alita yachankichi imashna alitami rikuchishkanchi kankunata yanapananchipa shutipa kirikkuna tukunaykichipa.

⁶Rikuchishkanchimanta yachakush-paykichi ñukanchishina Amunchi Jesusshinapas alita rurak tukushkanchi. Shuk runakuna kankunata parisichishpankunatata Yaya Diospa Espíritun kankunata kushichishpan Jesukristumanta ali shimita kushikushpa kasurkankichi alimi ñukarayku nishpa. ⁷Chasna kawsash-paykichi tukuy Masedonia allpapi tukuy Akaya allpapi kawsak Jesusta kirikkunata rikuchishkankichi imashnami alita kawsanankuna tiyan.

⁸Kankunamanta Yaya Diospa shimin paktarka tukuy partima. Mana Masedoniapichu, mana Akayallapichu

paktarka. Maypipas rishpanchi uyanchi Yaya Diosta kirihushkaykichimanta. Ñukanchika mana atipanchichu rimanata kirik kahushkaykichimanta. ⁹Ashwan tukuy runakuna kwintanahun imashnami kankunapi paktashpanchi ali munaywa ñukanchita yaykuchirkankichi. Chaymantapas kwintanahun imashnami runakunapa rurashkankuna yanka dioskunata wichushkankichi kikin Yaya Dios kawsatana kushichishpa kawsanaykichipa. ¹⁰Chaymantapas kwintanahun Yaya Diospa Wawan Jesús silumanta kutimunanta alita chapahushkaykichita. Chay Jesustami Yaya Dios wañushkanmanta kawsachirka. Paymi ñukanchita kishpichik kan mana Yaya Dios uchanchikunaranti sinchi piñaywa kastigananpa.

**Imashnami Tesalonikapi kawsak
runakuna Pablokunata
yaykuchirkakuna**

2 ¹Wawkinchikuna paninchikuna, kankuna ña yachankichi ñukanchi kankunama rishkanchika mana yanka kashkanta, ashwan Jesusmanta yachachishpanchi kirik tukurkankichi. ²Alita yachankichi manara kankunapi paktashpanchi Filipos llaktapi ñukanchita yapa millaypata rurashkanunata. Chaypi yapa parisishpanchipas Yaya Dios ñukanchita sinchikuchishpan kankunama rirkanchi. Chasna sinchikushpanchi llaktaykichipi yapa ñukanchita chiknik runakuna tiyashpanpas mana manchashpachu chay suma ali shimita Yaya Diosmanta kankunata yachachirkanchi. ³Ali yuyaywa kankunata kunarkanchi Jesusta kirinaykichipa. Mana millaypa yuyaywachu yachachirkanchi kankunata pantachishpa llullachishpa. ⁴Ashwan Yaya Dios paktachinanchita riksishpan ñukanchita akllashka paypa suma ali

shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachinanchipa. Mana rimanchichu mishki shimiwa runakunata kushichinanchipa, ashwan Yaya Diosta kushichinanchipami rimanchi. Paymi shunkunchita riksini.

⁵Kankuna yachankichi Yaya Diospas yachan ali yuyaywa kahushkanchita. Nima ima uras kankunata llullachishpa kushichishkanchichu, nima imanchikunata mirachinayashpa yachachishkanchichu. ⁶Manami yachachishkanchichu kankuna ñukanchita kushichishpa rimanaykichipa alimi kankichi nishpa. Nima shuk runakuna ñukanchita chasna rimanankunapa munashkanchichu.

⁷Jesukristumanta yachachik *apostol-kuna kashpanchimi kankunata atipanchima karka tapunata ñukanchita aputashina kushichinaykichipa. Chasna tapunata atipashpanchipas manami shuk apushinachu kankunawa karkanchi. Ashwan kankunata shuk mama wawanta alita kuyrakshina kuyrarkanchi. ⁸Kankunata yapa yuyashpanchi manami Yaya Diospa suma ali shiminllatachu riksichirkanchi. Ashwan ñukanchita wañuchinahuma karka chaypi kushilla wañunchima karka yapa yuyashkanchi runakuna tukushkaykichirayku.

⁹Wawkinchikuna paninchikuna, kankuna yuyarinkichi imashnami tarawarkanchi kankunapi Yaya Diospa suma ali shiminta yachachihushpanchi. Puncha tutapas parisishpa sampayakta tarawarkanchi kawsananchirayku mana kankunamanta chapashpa kawsananchipa. ¹⁰Kankuna rikushkankichi, Yaya Diospas yachan kankuna kirikkunata alillata rikuchishkanchita. Yaya Diospa munashkanllata rurashpa kawsashkanchi. Nima pi ñukanchimanta atipananchi nima mayma rimak rinata. ¹¹⁻¹²Chaymantapas yachankichi kankunarayku

shuk yaya paypa wawankunata alita wiñachikshina kashkanchita. Karan shukta kankunamanta alita kunashkanchi, alita sinchikuchishkanchi. Yaya Dios kankunata akllashka shuk puncha paypa ali kamachinan mushu mundupi kawsanaykichipa, suma manchariypa chuyahlla kahushkanta rikunaykichipa. Chasna kashpan kankunata sinchita kunarkanchi paypa wawankunashina payta kushichishpa kawsanaykichipa.

¹³Ñukanchi kankunata Yaya Diospa shiminta yachachishpanchi alita kirishkanchi. Mana runamantachu kay shimika, ashwan Yaya Diosmanta shimimi nishpa shunkuykichipi yaykuchishkanchi. Chasna yuyarishkaykichika alimi kashka. Yaya Diospa shiminllatami yachachishkanchi. Chay shimimi kankuna kirikkunata yuyachishpan alikunata rurashpa kawsahunkichi. Chasna tukushkaykichirayku ñukanchi tukuy uras Yaya Diosta agradesinchi. ¹⁴Wawikuna panikuna, kankunapuramanta runakuna kankunata yapa parisichishpankuna Judea allpapi tantarik Jesukristuta kirik Yaya Diospa runan masinchikuna parisishkankunashina parisihunkichi. Paykunapas kikin israel masinkunamanta parisichiy tukurkakuna. ¹⁵Ñawpa ñukanchi israel runakunapa yapa rukunchi wañukuna wañuchirkakuna Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata. Chaymanta paykunamanta miray masinikuna wañuchirkakuna Amunchi Jesustapas. Kunan ñukanchita wañuchinayashpa llaktankunamanta kallpachishkakuna. Chasna rurashpankunami Yaya Diospa rikushkanpi mana alichu kanahun. Chaymantapas tukuy runakunata chiknikkuna kanahun.

¹⁶Ñukanchi kankuna mana israel runakunamanta runakunata yachachinayashpanchi kankunapas kishpinayki-

chipa ñukanchita arkahunkuna. Chasna rurashpankuna tukuy uras uchankunata mirachishpa mirachishpa kawsanahun piñayta Yaya Diospa shunkunpi sumakta untachinankunakama. Chasna Yaya Dios atunta piñarishpan paykunata sinchita kastiganka.

Pablokuna Tesalónika llaktama kutinayashkankunamanta riman

¹⁷Wawkinchikuna paninchikuna, ñukanchita kankunamanta llukshichishpankuna wakchatashina musyarirkanchi. Chasna shuk ratu kankunamanta karupi kahushpanchipas shunkunchika kankunapi kahun. Tukuy uras shunkunchimanta pacha yapa kankunata rikunayashpa achka kuti rinata kamashkanchi. ¹⁸Yapa munashkanchi kankunama rinata. Ñuka Pablo achka kuti kankunama rina kashkani. Supay ñukanchita arkashkanrayku mana atipashkanchichu rinata. ¹⁹⁻²⁰Amunchi Jesukristu kutimushpan yachanchi ñukanchita kushichinanta kankuna yachachishkanchita kirishkaykichirayku, shukkunapas kirishkankunarayku. Chay uras kankunamanta shukkunamantapas yapa kushikushunchi. Kankuna yachachishkanchita kasushkaykichirayku, shukkunapas kasushkankunarayku Jesús kutimushpan ñukanchita kushichishpa rimanka kay runakunata alita yachachishkanchi nishpa.

3 ¹⁻²Nima imata kankunamanta yachashpanchi shunkunchika llakiywa sinchiyarka. Chasna kashpan yuyarirkanchi ashwan ali kama wawkinchi Timoteota kankunama kachashpa sapallanchi kiparinanchipa Atenas llaktapi. Pay suma ali shimita Jesukristumanta yachachik kashpan Yaya Diosta yanapakmi kan. Payta kankunama kachashkanchi kankunata

sinchikuchinanpa, chaymantapas alita kunananpa tukuy shunkuykichimanta pacha Jesukristuta kirishpa kawsanaykichipa. ³Chasna rurananpami kachashkanchi kankuna parisihushkaykichipi Jesukristumanta mana anchurinaykichipa. Ñami yachankichi chasna parisina tukuy ñukanchirayku tiyananta. ⁴Kankunapi kahushpanchira ña rimarkanchi runakuna ñukanchita parisichinankunamanta. Chasna rimashkanchishinami shutipa parisishkankichi. ⁵Chasna parisihushkaykichita yachashpayni mana atiparkaninachu ashwan awantanata mana yachashpa imashna katihunkichi nishpa. Chayrayku Timoteota kacharkani kankunamanta yachak rinanpa Jesusta kirishpallachu katihunkichi manachu. Yapa manchashkani uchata rurachinayak supayka kankunata mana alikunata munachishpan Yaya Diosta manana kasunaykichita. Chasna tukunkichimaka tukuy yachashkanchika yankami kama.

⁶Kunan ña Timoteo kankunamanta kutimushpan suma shimita ñukanchita kwintak shamushka. Kwintashka alita Jesusta kirishpa, yuyanakushpa kawsahushkaykichita. Chaymanta kwintak shamushka kankuna ñukanchimanta alillata yuyarishpa kahushkaykichita. Chaymantapas ñukanchita yapa rikunayashpa kahunkichi imashnami ñukanchipas kankunata yapa rikunayanchi. ⁷Chasna alita Jesuspi sinchikushpa kawsahushkaykichita yachashpanchi ñukanchita achka kuti ima pishishpanpas runakuna ñukanchita parisichishpankunapas kankunamanta kushikushkanchi. ⁸Kankuna mana sakishpa Jesuspi sinchikuhushkaykichita yachashpanchi llakiywa kahushkanchimanta sumakta kushillayashkanchi. ⁹Imashnashi agradesinchima Yaya Diosninchita chasna ñukanchita yapa

kushillayachishkanrayku mana sakishpa paypi sinchikuhushkaykichita yachashpanchi. ¹⁰Puncha tutupas Yaya Diosta tapunchi ñukanchita kachananpa kankunata rikuk rinanchipa. Chaymantapas tapunchi ñukanchita kachananpa kankunata shuk shuk manara yachakushkaykichita yachachinanchipa, ashwan Jesusta kirishpa kawsanaykichipa.

¹¹Yayanchi Dios Amunchi Jesuspas ñukanchita yanapachun atipananchipa kankunama rinata. ¹²Yaya Dios kankunata yanapachun ashwanta ashwanta shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanaykichipa kankunapura tukuy runakunawapas. Kankunata yanapachun tukuy runakunata yapa yuyakkuna tukunaykichipa. Imashnami ñukanchi kankunata yuyanchi, chasna-llata kankunapas runakunata yuyashpa kawsaychi. ¹³Chasna kashpaykichimi Yaya Dios shunkuykichita sinchikuchinka payllata kasushpa alillata rurashpa kawsanaykichipa. Chaypina Amunchi Jesukristu tukuy payta kasukkunawa pakta kutimushpan Yayanchi Diospa rikushkanpi ucha illa kankichi. Chasna kachun.

Imashnami Yaya Diosta kushichishpa kawsananchi tiyan

4 ¹Wawkinchikuna paninchikuna, kunan ashwanta yuyachishpa killkanchi. Ña ñukanchimanta yachakushkanchi imashnami kawsanaykichi tiyan Yaya Diosta kushichishpa. Ñukanchi Amunchi Jesusta kasushpa kankunata atunta tapunchi ashwanta ashwanta Yaya Diosta kushichishpa kawsanaykichipa. Ña payta kushichishpa kawsahushpaykichipas ashwan ali kama tukuy uras ashwanta payta kushichishpa kawsanaykichipa. ²Amunchi Jesuspa rimashkanta

kankunata rimashkanchirayku yachan-kichi imashnami kawsanaykichi tiyan.

³Yaya Dios munan payllata kasushpa kawsanaykichipa. Mana munanchu musayanakushpa kawsanaykichipa.

⁴Ashwan Yaya Dios munan, kankuna karikuna, shuk warmillata warmiyanay-kichipa. Pay munan kankuna warmiki-chiwa alita kawsanaykichipa, runakuna-pas yuyarinankunapa alitami kawsana-hun nishpa. ⁵Yaya Dios mana munan-chu warmikichiwa tupanakunata munashpalla kawsanaykichipa, payta mana riksik runakunashina. ⁶Chayman-tapas Yaya Dios mana munanchu shuk kari shuk wawkita millaypata rurana pa warminwa shuk ratu kawsashpa. Yuyariychi Yaya Dios kankunata kastigananta chay tukuy uchata rurashkaykichimanta, imashnami ña kankunata achka kuti rimarkanchi. ⁷Yaya Dios ñukanchita akllashka paypa munashkanta rurashpa kawsananchipa. Mana munanchu aychanchipa millaypa munashkanta rurashpa kawsananchipa. ⁸Chasna kashpan maykan runachari kay yachachishkanchi shimita mana kasuna-yanchu, chayka mana kasunchu kankunata Espiritunta kuk Yaya Diosta. Chasna runaka mana kanchu ñukanchi runakunata mana kasuk, ashwan kikin Yaya Diostami mana kasunchu.

⁹Kunan ña mana atipanichu yuyana-kushpa kawsanaykichimanta kankuna-rayku killkanata. Yaya Dios kankunata ña yachachishka shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanaykichipa. ¹⁰Ña tukuy Masedonia allpapi Jesusta kirik wawkikunawa panikunawa yuyana-kushpa kawsahunkichi. Wawkikuna panikuna, chasna yuyanakushpa kawsahushpaykichipas yapa munanchi kankunapura ashwanta ashwanta yuyanakushpa kawsanaykichipa.

¹¹Chaymantapas munanchi tukuy runakunawa alichashpa kushilla kawsanaykichipa. Ama satiriychichu shukkunapa rurahushkankunapi. Ña kankunata yachachishkanchishina mana killashpa kankuna kikin tarawashpa kawsanaykichi tiyan. ¹²Chasna alita tarawashpa kawsaychi Jesusta mana kirik runakuna kankunamanta alita yuyarinankunapa. Ama shukkunamanta chapashpa kawsaychichu.

**Jesukristu kuti shamushpan tukuy
kirikkuna payta
tinkunankunamanta riman**

¹³Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, munanchi yachanayki-chipa imashnami Jesusta kirishpa wañushkakunaka tukunahun, mana llakinaykichipa Jesusta mana kirik runakunashina. Paykuna shuti, wañush-pankuna Yaya Dioswa mana kawsak rinkakunachu. ¹⁴Ñukanchi yachanchi Jesús wañushkanta, chaymanta kawsarishkanta. Chasna kashpan yachanchi Yaya Dios Jesusta kirik runakunatapas wañushpankuna chasna-llatata kawsachinanta, Jesús kutimush-pan paywa pakta shamunankunapa. ¹⁵Amunchi Jesús ñukanchita rimash-kanta kunan kankunata rimanchi. Amunchi Jesús kuti shamushpan payta kirishpa wañushkakunatara kawsachinka. Ñukanchi kawsa kirikkuna mana paykunamanta puntiru-chu Jesusma rishunchi. ¹⁶Yaya Dios kamachishpan trompetanka sinchita uyarinka, *angelkunapa atun apun sinchita Jesús ña shamuhushkanta rimanka. Chasnallapi Amunchi Jesukristu silumanta uraykunka. Chay uras puntiru Jesusta kirishpa wañushka-kuna kawsarimunkakuna. ¹⁷Chaymanta Yaya Dios ñukanchi kawsa kirikkunata chay kawsarimushkakunawa pakta puyu

chawpipi pushanka Amunchi Jesusta wayrapi tinkunanchipa. Chaymanta pacha wiñaypa paywa kawsashunchi. ¹⁸Chay shimiwa sinchikuchinakuychi mana llakiywa kiparinaykichipa.

**Imashnami Jesukristuta kuti
shamunanta chapashpa
kawsananchi tiyan**

5 ¹Wawkinchikuna paninchikuna, ima watami ima punchami Jesukristu kuti shamunka nishpa mana ashwanta kankunarayku killkananchi tiyan. ²Kankuna ña alita yachankichi Amunchi Jesukristu kunkaymanta shamunanta, imashnami shuk shuwa kunkaymanta paktan tutapi, nima pi yuyarihushkanpi. ³Runakuna rimashpankuna kushilla kawsahunchi, mana tiyanchu nima imata manchananchipa nishpa, kunkaymanta paktanka wañuyka paykunarayku. Imashnami shuk warmi chichuka kunkaymanta nanachin wawayanapa, chasnashinami Jesús kunkaymanta paktanka. Imashnami warmi chichuka mana kishpinchu wawayananchi, chasnashinami Jesusta mana kirik runakunaka mana kishpinkakunachu Yaya Diospa kachanan wañuyamanta.

⁴Imashnami mana rikushpa kanchi amsapi, chasnashinami paykunaka mana yachanahunchu Jesuspa shamunanta. Kankunaka wawkinchikuna paninchikuna, mana paykunashinachu amsapishina kahunkichi. Kankunarayku Jesuspa shamunan punchaka mana kunkaymantachu paktanka, imashnami shuk shuwaka kunkaymanta paktan. ⁵Kankuna Jesusta kirikkuna punchapishinami kawsahunkichi Jesuspa shamunanta yachashpa. Mana kawsahunkichichu kunkaylla amsapishina. ⁶Chasna punchapishina kawsak kashpanchi akuychi mana

puñushkashina kunkaylla kashunchichu, imashnami shukkunaka kanahun. Ashwan likcharishkashina chapashpa kashunchi. Mana machashkashina yuyay illa kawsashunchichu. Ashwan alita yuyarishpa kashunchi. ⁷Maykanchari puñun, puñun tutapi. Maykanchari machan, kawsan amsapi.

⁸Ñukanchi punchapishina kawsak kashkanchirayku ali yuyaywa kawsashunchi. Mana kashunchichu machashkashina yuyay illa. Ashwan Jesukristupi sinchikushpa payta yuyashpa kawsashunchi. Chasna kawsashpanchimi shuk suntalu aserumanta arkahuk kamisata churarishkashina kanchi. Chaymantapas kushilla Yaya Dios ñukanchita kishpichinanta chapashpa kawsashunchi. Chasna kawsashpanchimi shuk suntalu umanta aserumanta kaskunwa arkahushkashina kanchi. ⁹Yaya Dios mana munanchu kastigarinanchita yapa sinchita piñarishpa kastigahushkanpi. Ashwan munan Amunchi Jesukristuranti kishpichiy tukunanchita. ¹⁰Jesukristu ñukanchirayku wañurka kawsa kashpanchi wañushka kashpanchipas paywa kawsananchipa. ¹¹Chasna kashpan sinchikuchinakuychi, yanapanakuychi tukuy uras ashwan alita kirishpa kawsanaykichipa, imashnami ña rurahunkichi.

**Pablokuna kirikkunata ashwanta
kunanahun imashnami alita
kawsankakuna**

¹²Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, munanchi kankunata yachachikkunata yuyashpa kawsanaykichipa. Yuyariychi Jesús paykunata kushkanta, chaymantapas kankunata kunashpa yuyachishpa sinchita tarawahushkankunata. ¹³Chasna tarawahushkankunarayku paykunata achkata

yuyanaykichi tiyan. Ama piñanakuychichu, ashwan kushilla kawsaychi shukwa shukwa.

¹⁴Wawkikuna panikuna, rimashkaykichi mana tarawanata munak wawkikunata panikunata rimaychi alita tarawashpa kawsanankunapa. Chaymantapas sampa manchaysiki runakunata sinchikuchiychi. Maykankunachari sampa kanahun kirihushkankunapi, chaykunata yanapaychi. Tukuy runakunata mana sampayashpa ali munaywa yanapaychi. ¹⁵Shuk runa kankunata millaypata rurashpanka nima pi kankunamanta rantipaychichu. Ashwan alikunallata ruraychi kirik masikichikunarayku, tukuy runakunaraykupas. ¹⁶Tukuy uras kushikuychi. ¹⁷Yaya Diosta mañashpalla kawsaychi. ¹⁸Parisishpaykichipas kushikushpaykichipas Yaya Diosta agradesishpa kawsaychi. Yaya Dios munan, Jesukristuta kirikkuna kashpanchi chasna agradesishpa kawsananchipa. ¹⁹Ama arkaychichu Yaya Diospa Espiritun kankunawa ruranayahushkanta. ²⁰Shuk kirik masikichikuna paypa yuyachishkanta rimashpankuna ama yuyariychichu mana valinchu nishpa. ²¹Tukuy shimikunata alita uyashpaykichi yuyariychi alichu manachu. Shutipa kashkata rimak yanapak shimikunallata

wakaychaychi. ²²Nima shuk mana ali ruranakunata ruraychichu.

**Mañanamanta saludanamanta
riman**

²³Mañanchi kushilla kawsanata kuk Yaya Diosta kankunata aliyachinanpa ali yuyayyulla kanaykichipa. Chaymantapas Yaya Dios kankunata tukuy aychaykichita almaykichita yuyaykichita wakaychachun, Amunchi Jesukristu shamunan uras kankunata alikunallata yuyarishpa rurashpa kahushkaykichita tarinanpa. ²⁴Yaya Dioska tukuy rimashkanta paktachikashpanmi kankunata rimashpan wawankuna kanaykichipa, yanapankami alillata yuyarik rurak tukunaykichipa.

²⁵Wawkinchikuna paninchikuna, kankunapas ñukanchirayku mañaychi. ²⁶Tukuy Jesusta kirikkunata aylluykichitashina yuyashpa saludaychi. ²⁷Amunchi Jesukristu rimawashpan ñuka Pablo kankunata kamachihuni kay killkashkanchita tukuy kirik wawkunarayku panikunarayku leyinaykichipa. ²⁸Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichikuna turikichikuna
Pablo, Silvano, Timoteo

ISHKAYNIN PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA TESALÓNICA LLAKTAPI JESUKRISTUTA KIRIKKUNARAYKU

**Pablokuna Tesalónika llaktapi
kawsak kirikkunata saludanahun**

1 ¹Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, ñuka Pablo Silvanowa Timoteowa pakta kay kartata killkahunchi tukuy kankuna Tesalónika llaktapi tantarik Yayanchi Diospa wawankuna, Jesukristuta kirikkunarayku. ²Yaya Dios Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

**Jesukristu shamuhushpan kirik
mana kirikkunapas imashnami
tukunkakuna**

³Wawkinchikuna paninchikuna, tukuy uras ashwanta ashwanta Jesusta kirishpa shukwa shukwa yuyanakashpa kawsahushpaykichi Yaya Diosta tukuy uras kankunarayku yapa agradesinanchi tiyan. ⁴Chasna kawsahushkaykichita kushilla kwintanchi maypipas Jesusta kirikkuna tantarishka kahushkankunapi. Kwintanchi imashnami Yaya Diosta chiknik runakuna kankunata parisichihushpankunapas mana sakishpa nima sampayashpa Jesusta kirishpalla kawsahunkichi, chaymantapas imashnami tukuy parisihushkaykichipi sinchikuhunkichi. ⁵Chasna Jesusta

kirihushkaykichirayku parisihushkaykichita rikushpankuna runakuna riksinkakuna, Yaya Dios kankunata ali kamachinanan mushu mundupi yaykuchishpan alita rurananta.

⁶Tukuy Yaya Diospa rurashkanka alimi kan. Chayrayku kankunata parisichik runakunataka payka chasna parisichishkankunamanta paykunatana parisichinka. ⁷Kankuna parisihukkunata ñukanchiwa pakta parisihushkanchimanta samachinka. Amunchi Jesús paypa yapa atipak *angelkunawa nina chawpipi tukuy runakunapa rikushkanpi silumanta shamushpan Yaya Dios tukuy chayta ruranka. ⁸Tukuy mana payta riksinyashkakunata kastiganka, chaymantapas Amunchi Jesukristumanta suma ali shiminta mana kasunayashkakunata. ⁹Paykuna wiñaypa parisinankunata musyashpa kastigarinkakuna. Wiñayparayku anchurishka kankakuna Yaya Diosmanta. Paypa atun yachayninwa rurananta, suma punchahlla rikuchinanta wiñayparayku nima ima uras ashwan rikunkakunachu. ¹⁰Jesukristu chay Yaya Diospa kastiganan punchapi shamuhushpan ñukanchi sumakta aliyachishkan runankunawa shamunka. Jesusta mana kirikkunaka ñukanchi

kirikkunata rikushpankuna ucha illa tukushkanchita atunta mancharishpa yuyarinkakuna Jesús yapa ali kananta. Kankuna yachachishkanchita kirishkaykichirayku tukuy ñukanchi Jesusta kirikkunawa chaypi kanaykichi tiyan.

¹¹Chayrayku tukuy uras kankunarayku mañanchi Yaya Dios kankunata yanapananpa ali tukunaykichipa. Yaya Dios kankunata kayarka Jesukristuwa pakta kawsanaykichipa. Chasna kashpan kankunata yanapachun, kayay tukushka runakunashina alikunallata rikuchishpa kawsanaykichipa. Chaymantapas mañanchi Yaya Dios kankunata atun yachayninwa yanapananpa, tukuy ali munashkaykichikunata, tukuy Jesuspí sinchikushpa rurahushkaykichitapas paktachinaykichipa. ¹²Tukuy chayta Yaya Dios kankunawa paktachishpan runakuna kankunata rikushpankuna Amunchi Jesusta kushichishpa rimankakuna yapa ali kanki nishpa. Chaymantapas kankunata ali shimikunawa kushichinkakuna, Yayanchi Dios Amunchi Jesukristuwa pakta kankunata llakichishpankuna aliyachishkankunarayku.

Jesús manara shamuhushpan Yaya Diosta yapa chiknik runa rikurinanmanta ríman

2 ¹⁻²Wawkinchikuna paninchikuna, Amunchi Jesukristu shamunan punchamanta yuyarishpaykichi ñukanchi paywa tantachiy tukunanchimantapas ama llullachiy tukuychichu. Jesús paktanan puncha ñami paktarihun nishkata uyashpaykichi ama utkalla yuyaykichita pantachiy tukuychichu, nima manchariychichu. Tiyan Jesuspa paktananmanta llullachishpa yachachikuna Yaya Diospa Espiritun yuyachishpan rimani nishpa. Shukkunaka

rimanahun Pablomi rimashka nishpa. Shukkunapas rímanahun Pablomi killkashka Jesús paktanan puncha ñami paktarihun nishpa. Tukuy chasna rimashkankunata ama kiriychichu.

³Ama llullachiy tukuychichu nima imapi. Jesuspa paktanan punchaka manara paktarishpan achka runakunamí manana Yaya Diosta kasunayankakunachu. Tukuy parti Yaya Diosta chiknikakuna, millaypa ruranankunata yapa mirachinkakuna. Chaymantapas Yaya Diosta yapa chiknik runa tiyanka. Tukuymanta uchasapa kashpan Yaya Diospa munashkanta nima imapi kasunayashpa sumakta piñarishpa kawsanka. Payka Yaya Diosmanta karupi wiñaypa parisinanpa wichuy tukunan tiyan. ⁴Chay runami Yaya Diosta, tukuy yanka dioskunata, tukuy maykantami runakuna kirinahun, kushichinahun, mañanahun, chayta piñarishpa tukuchinayanka. Pay kikinllata valichirishpa kawsanka. Chasna kashpan Yaya Diospa atun wasinpi yaykushpan amuyanka. Chaypi tiyarishpan ñukami Yaya Dios kani nishpa rimanka.

⁵¿Manachu yuyarinkichi kankunawa kahushpayni tukuy chayta ña yachachishkaynita? ⁶Kankuna yachankichi maykanmi kunan arkahun chay Yaya Diosta yapa chiknik runa paktananta. Rikurinan puncha manara paktarishpan mana tiyankarachu. ⁷Kunan ña runakuna Yaya Diosta mana kasunayashpa millaypata rurahunkuna. Yaya Dios ñukanchita asirtachishpanlla yachanchi supaykunapa atun apu chay runakunawa yuyarishkanta paktachinata ña kallarishkanta. Chasna kashpanpas tiyan shuk maykanmi arkahun. Chay puntiru anchuchiy tukunan tiyan millaypa ruranakuna yapa miranankunapa. ⁸Chaywashalla Yaya Diosta yapa

chiknik runa rikurinka. Chaymanta Amunchi Jesús shamuhushpan punchahlla rikuchishpa shuk pukushkanllawa payta wañuchishpan wiñayparayku parisinanpa wichunka.

⁹Chay Yaya Diosta yapa chiknik runaka rikurishpan runakunata llullachishpa supaykunapa atun apupa yachayninwa atun yachaywa tukuy ruranakunata, achka nima ima uras rikushkankunata, suma mana atipaykunata ruranka. ¹⁰Mana yuyariypa yapa millaypa yuyayyu kashpan ali yuyayyushina tukushpan tukuy imatapas ruranka runakunata llullachinanpa. Chasna rurashpan llullachinka tukuy maykankunami wiñaypa chay nina mana wañukma rinkakuna. Chay runakuna mana munarkakunachu Yaya Diospa ali rimashkanta yuyashpa kasunata. Chayrayku Yaya Dioska paykunata mana chay nina mana wañukmanta kishpichinkachu. ¹¹Paypa ali rimashkanta mana munashkankunarayku Yaya Dios paykunarayku kachanka llullachik supaykunata yuyayninkunata pantachichishpankuna chay runakuna tukuy llullakunata kirinankunapa. ¹²Yaya Diospa ali rimashkanta mana kasushpankuna ashwan millaypa rurahushkankunapi kushikushpankuna wiñayparayku parisinankunapa kastigay tukunkakuna.

**Pablokuna kirikkunata kunanahun
yachachishkankunallata kirishpa
kawsanankunapa**

¹³Amunchi Jesuspa yuyashkan wawkinchikuna paninchikuna, kankunaraykuka tukuy uras Yaya Diosta agradesinanchi tiyan. Yaya Dios manarapas allpata rurahushpanra ña munashka kankuna kastigananmanta kishpishka kanaykichipa. Paypa Espiritun kankunata yanapashpan Yaya

Diospa munashkanta rurashpa kawsanaykichipa, chaymantapas Yaya Diospa ali rimashkanta kirishkaykichirayku paypa kastigananmanta kishpishka kankichi. ¹⁴Yaya Dios paypa suma ali shiminta yachachihushkanchiwa kankunata kayashka suma punchahlla kawsananpi Amunchi Jesukristuwa pakta kawsak rinaykichipa. ¹⁵Chayrayku wawkikuna panikuna, chaypi kahushpanchi kankunata yachachishkanchita, killkashkanchipi yachachishkanchitapas alita shunkuykichipi wakaychaychi. Ñukanchi kankunata yachachishkanchi maykantami yachakushkanchi. Chayllata kirishpa katiychi. ¹⁶Yayanchi Dios Amunchi Jesukristupas ñukanchita yuyashpan wiñayparayku kushillayachishka. Chaymantapas ñukanchita llakichishpan shuk pucha suma kawsananpi yaykunanchita rimashka. ¹⁷Yaya Dios kankunata yanapachun sinchikuchichun alikunata rurashpa rimashpa kawsanaykichipa.

**Pablokuna kirikkunata tapunahun
paykunarayku mañanankunapa**

3 ¹Wawkinchikuna paninchikuna, kunan kaykunallatami killkahunchi. Mañaychi ñukanchirayku atipananchipa Amunchi Jesukristupa shiminta yachachinata, utkalla tukuy partima paktanpanpa. Kankuna paypa shiminta yapa alimi nishpa Yaya Diosta agradesishpa kirishkankichi. Kunan mañaychi shuk runapanapas kankunashina kirinankunapa. ²Yachanchi mana tukuy runakunachu munanahun Jesukristuta kirinata. Chayrayku mañaychi Yaya Dios ñukanchita millaypa shunkuyu millaypa yuyayyu chiknik runakunamanta kishpichinanpa. ³Yachanchi Amunchi Jesukristu nima ima uras ñukanchita sakinanta. Chasna

kashpanmi kankunata sinchikuchinka, chaymantapas wakaychanka supay mana millaypata rurachinanpa. ⁴Amunchi Jesukristuta kirishkaykichirayku ñukanchi kirinchi tukuy kankunata kamachishkanchikunata paktachihushkaykichita, chaymanta alita paktachishpa katinaykichitapas. ⁵Amunchi Jesukristu kankunata yanapachun alita asirtanaykichipa maytukuy atuntami Yaya Dioska kankunata yuyan. Chaymantapas kankunata yanapachun parisishpaykichipas mana sampayashpa Yaya Diosta kasunaykichipa, imashnami pappas Yayanta kasurka chasna.

**Karan shuk kikin
tarawashkanmanta kawsachun**

⁶Chaymanta wawkikuna panikuna, Amunchi Jesukristu munashkanshina kankunata kamachinchi mana tarawanata munak wawkikunamanta panikunamantapas anchurinaykichipa. Yachachishkanchita mana kasunayashpankunaka paykunamanta anchuriyichi. ⁷Kankuna yachankichi ñukanchi kankunawa kahushpanchi mana killashpa alita tarawashpa kawsashkanchita. Kankunapas ñukanchimanta yachakushpa alita tarawashpa kawsanaykichi tiyan. ⁸Kankunawa kahushpanchi mana tapushkanchichu yanka mikunanchipa kankunamanta. Ashwan puncha tutapas parisishpa sampayakta tarawarkanchi munashkanchita rantinanchipa, mana kankunamanta chapashpa kawsananchipa. ⁹Ali kama karka kankunamanta mikunata tapunanchipa. Chasna kashpanpas mana tapushkanchichu. Ashwan kankunata rikuchirkanchi imashnami kankunapas tarawashpa kawsanaykichi tiyan. ¹⁰Kankunawa kahushpanchi kankunata kamachishkanchi: Shuk runa mana tarawanata munashpanka ama mikunata kuychichu nishpa.

¹¹Yachashkanchi shukkuna kankunapi tiyan, paykuna kikin tarawashkankunamanta kawsanankunapa mana tarawanata munakkuna. Paykuna tukuy runakunapa rurahushkankunapi satirishpa yanka kawsanahun.

¹²Maykankunami chasna mana tarawanata munak runakuna, kankunata Amunchi Jesukristu munashkanshina kamachinchi: Manana satirishpa kawsaychichu. Ashwan alita tarawashpa kawsaychi kankuna kikinpa tarawashkaykichimanta mikunaykichipa.

¹³Tukuy kankuna wawkinchikuna paninchikuna, ama sampayaychichu alikunata runanata. ¹⁴Maykanmi mana kasunayanchu kay killkanchipi rimashkanchita, paywa ama ishkayyaychichu nima tantariyichichu, killananmanta pinkarinanpa. ¹⁵Chasna rurashpaykichipas ama paykunata chikniyichichu, ashwan wawkikichikunatashina panikichikunatashina kunaychi.

**Pablokuna killkanata
tukuchihushkankunapi kirikkunata
saludanahun**

¹⁶Kushilla kawsayta kuk Amunchi Jesukristu kankunata yanapachun imashna pasashpaykichipas tukuy uras kushilla kawsanaykichipa. Pay kachun tukuy kankunawa.

¹⁷Kay tukurina parti ñuka Pablo kankunata saludani kikin makiniwa killkashpayni. Kasnami rikurin killkashkaynika. Chasna tukuy killkaynipi killkashpayni yachankichi ñuka killkashkaynita.

¹⁸Amunchi Jesukristu tukuy kankunata llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichikuna turikichikuna
Pablo, Silvano, Timoteo

PUNTIRU PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA TIMOTEORAYKU

Pablo killkan Timoteorayku

1 ¹⁻²Munashkayni wawkini Timoteo, ñuka Pablo kay kartata killkahuni kanrayku. Ñuka Jesukristupa *apostolin kani. Yaya Dios Jesukristuwa pakta akllawashka paypa kachashkan kanaynipa. Yayanchi Dios ñukanchita kishpichishpan chapahunchi Jesukristu kuti shamunanta. Kanka yachachishkaynita uyashpayki *Kristuta kirishkaykirayku kikin wawaynishinami kanki. Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kanta yuyashpan llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykipa.

Pablo Timoteota kunan yanka rimashpa yachachihukkunata mana kasunanpa

³Wawkini, chay Masedonia allpama rihushpayni rimashkaynishina, kutikashka kanta rimani: Efeso llaktapi kipariy alita yachachinaykipa. Chaypi kiparishpayki kamachiy chay llullachik runakunata mana Jesukristumanta chikan yachachinakunata yachachinankunapa. ⁴Kamachiy paykunata chay yanka kwintukunata manana kasunankunapa, chaymanta manana yuyarishpa kawsanankunapa chay mana tukurik killkarishkakunata pikunamantami ñawpamanta pacha mirashkakuna

nishpa. Runakuna chaykunamanta mana shuk yuyayllawa kashpankuna chaykunata yuyarishpa kawsashpanchi yanka yuyarishpalla kiparinchi, rimanakushpa shukwa shukwa. Nima imapi yanapanchu Yaya Diospa munashkanshina *Kristupi sinchikushpa kawsananchipa. ⁵Ñukanchi Yaya Diospa shiminta yachachinanchika kanmi kirikkuna yuyanakushpa kawsanankunapa runa masinkunawa. Mana uchata rurashpa, ali yuyaywa kashpa, shunkunchimanta pacha Kristuta kirishpa kawsashpanchi atipanchi yuyanakushpa kawsanata. ⁶Shuk kirik masinchikuna Yaya Diospa ali yachachishkanta manana kasunayannahunchu, chayrayku yanka shimikunamanta rimanakushpa kawsanahun. ⁷Chay runakunaka munanahun Yaya Diospa kamachishkanta yachachik kanata. Chasna kashpanpas mana asirtanahunchu paykuna kikin yachachihushkankunata. Alitami yachachihuni nishpa yuyarihushpankunapas paykuna kikin mana asirtanahunchu.

⁸Yachanchi Yaya Diospa kamachishkanka ñukanchirayku ali kananta munanantashina yachachishpanchi. ⁹⁻¹⁰Yuyariychi Yaya Diospa kamachishkanka mana kanchu ali rurak runakunarayku. Ashwan kanmi mana kasukkunarayku paykunata riksichinanpa mana

alita rurashpa kawsahushkankunata. Kaykunami mana ali runakunaka: Mana Yaya Diosta kasuk, uchata rurak, Yaya Dioska manami alichu chasnallatata paypa shiminka manami alichu nishpa rimakkuna, yayankunata wañuchikkuna, shuk runakunatapas wañuchikkuna, shuk kari kari masinwa musayakkuna, shuk musayakkunapas, runa masinta apishpankuna rantichikkuna, llullakkuna, yanka nishpa shutipata-shina rimakkuna, chaymanta tukuy shukkunapas, maykankunami chay suma ali yachachinakunata mana kasunahunchu. ¹¹Chayta yachakunchi Yaya Diospa suma ali shiminpi Jesukristu ñukanchita kishpichinamanta. Chay Yaya Dios yapa ali atun yachayyu kananta riksichik shimita runakunata alita yachachinaynipa tukuy uras chasnalla ali yuyayyu Yaya Diosmi kamachiwashka.

Pablo Yaya Diosta agradesin payta llakichishkanrayku

¹²Ñukata sinchikuchiwak Amunchi Jesukristuta achkata agradesini paypa shiminta runakunata yachachinaynipa kamachiwashkanwa rikuchishkanrayku munashkanta rurak kanaynita yuyarishkanta. ¹³Ñawpa yapa piñarishpayni Jesusmanta millaypata rimapayarkani. Chaymantapas tukuy Jesukristuta kirikkunata chiknishpayni kulluchinayashpa puripayarkani. Kay Jesuska mana Yaya Diospa Wawanchu, chayrayku mana kiriyichichu nishpa rimapayarkani. Manara Jesukristuta kirihushpayni alitami rurahuni nishpa chasna rurapayarkani. Mana alita yachashpa chayta rurahushpayni Yaya Dioska llakichiwashka. ¹⁴Chasna Yayanchi Dios atunta llakichiwashkanraykumi paypa Wawan *Kristu Jesuswa shukllashina tukushkaynirayku kunanka

achkata yanapawahun payta yuyashpa kirishpa kawsanaynipa.

¹⁵Kayka shutipami, tukuy runakuna kirinankuna tiyan: Jesukristuka kay allpama shamurka uchayukunata kishpichinampa. Chay tukuy uchayukunamanta ñukaka ashwan uchayumi kapayarkani. ¹⁶Yaya Dios llakichiwashka tukuy runakuna yachanankunapa Jesukristu runakunata llakichik kananta. Jesukristuka ñukata llakichiwashpan rikuchirka tukuy payta kirikkunata chasnallatata kishpichinanta wiñaypa paywa pakta kawsanankunapa. ¹⁷Akuychi tukuyta kamachik atun apu, wiñaypa kawsak, mana rikuyapa, shuklla shutipa Yaya Diosta tukuy uras wiñayparayku yuyashpa atunyachishpa kushichishunchi. Chasna kachun.

¹⁸⁻¹⁹Wawkini Timoteo, wawaynishina kashpayki kanta kamachini sinchikurishpa runakunata yachachinaykipa. Imashnami ñawpa shuk wawkikuna Yaya Diospa Espiritun yuyachishpan kanmanta rimarkakuna, chasnashina Yaya Diospa shiminta alita kirishpa ali kashkata yachashkaykillata kasushpa yachachiy, chikanta yachachikkuna tiyashpanpas. Shukkunaka ali kashkata yachashkankunata manana kasunayashkankunarayku kunanka manana Jesukristuta kirinahunchu. ²⁰Chasna manana kirik runakunamanta shukka kan Himeneo shutiyu, shukka Alejandro shutiyu. Ñukaka supaykunapa apunpa makinpi churashpa sakirkani paykunata kastigachun nishpa manana Yaya Diosmanta millaypata rimashpa kawsanankunapa.

Jesusta kirikkuna tukuy runakunarayku Yaya Diosta mañanamanta yachachin

2 ¹Kunan uyawaychi. Tukuymanta puntiru Yaya Diosta mañashpa kawsaychi. Yaya Diosta mañaychi agradesiychi tukuy runakunarayku.

²Chasnallatata tukuy ñukanchita kamachik apukunaraykupas mañaychi. Paykuna alita kamachishpankuna tukuy runakunawa pakta kushilla Yayanchi Diosta kasushpa, alita rurashpa kawsashunchi. ³Chasna alita mañashpa kawsashpanchika ñukanchita kishpichik Yayanchi Diostami kushichinchi. ⁴Yayanchi Dioska munanmi tukuy runakunata uchankunamanta kishpichinata. Chaymantapas munan paypa shimin riksichishkan shutipa kashkata riksiankunapa.

⁵Shutipa Dioska shuklla Yaya Diosmi. Chaymantapas shukllami tiyan ñukanchi runakunarayku chay shuklla Yaya Dioswa uchanchikunamanta alichak. Paymi ñukanchishina runa tukushkaka Jesukristu. ⁶Payka wañurka tukuy runakunata uchanchikunamanta wañuna kashkanchimanta kishpichinanpa. Kunanmi chayta Yaya Dioska munan ñukanchi tukuy runakunata yachachinanchipa. ⁷Chayrayku Yaya Dios ñukata churawashka Jesukristumanta yachachik *apostol kanaynipa, mana israel runakunapas Jesukristuta kirinankunapa, paypa rimashkanka shutipa kananta yachanan-kunapa. Tukuy chay Jesukristumanta yachachihushkaynika shutipami mana llullashpachu rimahuni.

⁸Chayrayku munani wawkikunaka tukuy tantarishkaykichipi Yayanchi Diosta ali yuyaywa mañanankunapa. Makinkunata mañanankunapa alsashpankuna mana kachun piñay shunkuwa, nima ish kay yuyaywa. ⁹Chasnallatata munani panikunapa churarinankunaka ali rikurinampa. Mana kanahuchun karikunata mana alikunata yuyachik, nima kanahuchun runakuna paykunata rikushpa kanankunapa. Chukchankunata alillata ñakchanahuchun. Mana kanahuchun yapa

alicharishkankunarayku runakuna paykunata rikuhlla kanankunapa. Mana sumayanahuchun yapa chaniyu imakunawa, nima churarinahuchun yapa chaniyu churarinakunata runakuna mana paykunata rikuhlla kanankunapa. ¹⁰Ashwan warmikunaka alita rurashpa rikuchishkankunawa suma kanankunata rikuchinahuchun. Chasnami ali kan Yaya Diosta kirikmi kani nishpa rimak warmikunaraykuka.

¹¹*Yaya Diospa wasinpi tantarishka kahushpaykichi panikunaka chay yachachihuk runapa rimahushkanta chunlla alita uyashpa yachakunahuchun alimi ñukarayku nishpa. ¹²Mana munanichu Yaya Diospa wasinpi tukuy tantarishka kahushkaykichipi panikuna yachachinankunapa, nima kanahuchun karikunata kamachikkuna, ashwan chunllalla uyanahuchun. ¹³Yachanchi Yaya Dios puntiru karita Adán shutiyuta rurashkanta. Chaywashara warmita Eva shutiyuta rurarka. ¹⁴Chaymanta supay llullachirka Adanpa warmin Evata, mana Adantachu llullachirka. Evata supay llullachishpan Yaya Diosta mana kasushkanwa uchata rurarka. ¹⁵Chasna uchata rurashkanrayku warmikuna wawayashpankuna nanayta parisinan-kuna kashpanpas kishpichiy tukunkakunami, Yaya Diospi sinchikushpa, runa masinkunata yuyashpa, Yaya Diosta kasushpa, pay kikinta kuyrarishpa alita rikuchishpa kawsashpankuna.

**Jesukristuta kirikkunata
yachachikkuna imashnami
kanankuna tiyan**

3 ¹Kunanka shuk ali rimanata rimashkayki. Shuk wawkinchi kanta rimashpanka ñuka Jesukristuta kirikkunata yachachishpa yanapanayani nishpa, chay wawkinchita rimay chay munanaykika alimi, yapa ali tarawanata

runanata yuyarinki nishpa. ²Chasna kashpanpas shuk yachachik wawkika alita rurashpa kawsak kanan tiyan, mana nima pi rimanankunapa payka mana alitachu rurashpa kawsahun nishpa. Payka shuk warmiyulla kanan tiyan. Chaymanta mana alikunamanta kuyrarinata yachak, alita yuyarik kanan tiyan. Maykan runa wasinma shamushpanka ali yuyaywa kayak kanan tiyan. Chaymanta alita yachachinata yachak kanan tiyan. ³Mana machak, mana makanakuk, mana piñanakuk, nima rimanakuk kanan tiyan. Mana kullkita yapa munashpa kawsak kanan tiyan. Ashwan runa masinkunawa yanapanakushpa yuyanakushpa kawsak kanan tiyan.

⁴Chay wawkika tukuy wasinpi kawsakkunata alita rikuchishpa yachaywa kamachinata yachak kanan tiyan. Wawankunata alita yachachinan tiyan, alita kasushpa, alita rimashpa kawsanankunapa. ⁵Kikin wasinpi kawsakkunata mana alita kamachinata kuyranata yachashpanka manami atipankachu Yaya Diosta kirikkunata alita yachachinata imashnami kawsanankuna tiyan.

⁶Kirikkunata yachachikka mana kachun shuk mushu kirik. Chay mushu kirik wawkika apushinami kani nishpa yuyarishpan chay puntiru Yaya Diospa *angelshina urmanka pay kikinta atunyachirishkanrayku. Chasna kashpanka Yaya Dioska chay supay tukushka angeltashinami payta kastiganan tiyan.

⁷Chaymantapas shuk wawkika yachachik kanayashpanka alita rurak kanan tiyan, mana kirik runakunapas paymanta alita rurashpa kawsak nishpa yuyarinankunapa. Mana alita rurashpa kawsak kashpanka runakuna paymanta millaypata rimanahuma. Chaypina

supayka payta llullachima ashwan mana alikunata runananpa.

Kirikkunata yanapakkuna imashnami kanankuna tiyan

⁸Chasnallatata shuk wawki kirikkunata yanapak tukunata munashpanka alita rurak kanan tiyan, tukuy runakuna payta alita yuyanankunapa. Mana llullak, mana machak, mana llullachishpa runakunamanta kullkita apinata munak kanan tiyan. ⁹Chay yanapak wawkika Yaya Diosmanta yachakushkanta alita kirik kanan tiyan. Nima imamanta shunkunpi rimay tukuhushka kachun mana alichashkanrayku. ¹⁰Chaymantapas chay yanapak tukunayahuk wawkita alita rikuychi, alitachu manachu rurahun nishpa. Alita rurashpa kawsahushpanka payta rimaychi yanapak tukunanpa. ¹¹Chay yanapak wawkipa warminpas alita rurashpa kawsak kanan tiyan. Mana llullashpa, mana yanka shukta shukta rimashpa kawsak kanan tiyan. Ashwan mana alikunamanta kuyrarinata yachak, rimashkanta alita paktachik warmi kanan tiyan. ¹²Chay yanapak wawkika shuk warmiyulla kanan tiyan. Chaymanta wawankunata, tukuy wasinpi kawsakkunatapas alita kawsanankunapa yachaywa kamachinata yachak kanan tiyan. ¹³Chay yanapakka churay tukushkanpi alita rurak kashpanka tukuy runakunami payta alimi nishpa rikunkakuna. Chasnami chay yanapakka alita sinchikunka *Kristu Jesusta katihushkanmanta mana pinkashpa shukkunatapas rimananpa.

Imashna sumami Yaya Dios ñukanchirayku rurashkanka

¹⁴Wawkini Timoteo, kay kartata kanrayku killkahuni, mana unayashpa

kanta rikuk rinaynita yuyarishpayni.
¹⁵Imashnamanta unayashpaynika kay kartayniwa ña kanta puntiru rimani yachanaykipa imashnami ñukanchikuna kirikpura kawsananchi tiyan Yaya Diospa ayllun kashpanchi. Chay Yaya Diospa ayllun kanchi kawsa Yaya Diosta kirikkuna. Paypa shutipa kashkata rimak shiminta alita riksishpanchimi yachachik kanchi. Nima pi atipankachu chay shimita ñukanchimanta chinkachinata, nima ñukanchita kirichinata mana shutipa kashkata. ¹⁶Imashna sumami chay ñawpa mana yachashkanchi kunan Yaya Dios ñukanchita riksichishkanka.

*Kristuka silumanta shamushpan runa tukushpan kay allpapi wawayarirka.

Chasna tukushpan Yaya Diospa Espiritunwa kashpan rikuchirka ali mana uchayu kananta.

*Angelkuna Jesukristu wawayarishkanta, wañushkanmanta kawsarishkanta rikurkakuna.

Paypa runankunaka tukuy llaktakunapi yachachirkakuna Jesukristu kishpichik kananta. Tukuy parti kay allpapi runakunaka payta kirirkakuna.

Yaya Dios payta suma punchahlla kawsananpi yaykuchirka paywa pakta kamachinanpa.

Manana Yaya Diosta kasunayakkunamanta riman

4 ¹Wawkini, Yaya Diospa Espiritunka sumakta ñukanchita riman, Jesukristu shamunan puncha kuchuyahushpan shuk payta kirikkunaka manana payta kirinayankakunanachu. Shuk runakunapa llullachishpa rimashkankunatana kirishpa kawsankakuna. Supaypa yuyachishkan yachachinakunata kasushpa kawsankakuna. ²Lullak

runakuna paykunata llullachishpankuna yachachishkankunata kirishpa kasunkakuna. Chay llullachishpa yachachikkunaka mana alita rurashkankunamanta manana llakirinata yachak kanahun.

³Paykunaka yachachinahun ama warmiyankichichu, ama kusayankichichu nishpa. Chaymanta shuk shuk mikunakunata ama mikunkichichu nishpa. Yaya Dios tukuy mikunata rurarka mikunanchipa. Chayrayku ñukanchi *Kristuta kirikkuna, ali kashkata mana ali kashkata riksikkuna Yaya Diosta agradesishpa tukuy mikuypakunata atipanchi mikunata.

⁴Tukuy Yaya Diospa rurashkankunaka alimi. Chayrayku imatapas Yaya Diosta agradesishpa apihushpaykichi ama rimaychichu kayka mana valinchu nishpa. ⁵Yaya Diospa rimashkanta kasushpanchi payta agradesishpanchi ima mikunapas alimi mikunanchipa.

Jesukristupa kamachishkan runa alita ruranamanta yachachin

⁶Wawkini, imashna kirinanchi tiyan nishpa Yaya Diospa shiminta, shutipa kashkata riksichik yachachishkaynikunatapas alita yachakushkanki. Chaykunaka kanta alita sinchikuchihun. Kunanka tukuy chay wawkinchikunata paninchikunatapas alita yachachiy. Chasna yachachishpaykimi Jesukristuta alita kasuk kanki.

⁷Runakunapa yanka kwintashkankuna mana Yaya Diosmanta kashkata ama kasuychu. Ashwan yachakuy Yaya Diospa rimashkanllata kasushpa kawsanata. ⁸Aychanchita sampayakta kuyuchina uchillastu ali kan, aychanchita sinchikuchishpa alita kawsananchipa. Chasna kashpanpas ashwan ali kan Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsananchipa. Chasna rurashpanchimi kay allpapi alita kawsanchi. Chayman-

tapas siluma Yaya Dioswa kawsak rishunchi. ⁹Chay rimashkayni shimika shutipami, chayrayku tukuy runakuna kirinankuna tiyan. ¹⁰Chayrayku sinchita tarawashpa parisishpa Yaya Diospa shiminta tukuy runakunata yachachinchi. Tukuy shunkunchimanta pacha kirishpa yachanchi Yaya Dios kawsa ñukanchita kishpichinanta. Payllami kishpichik kan. Tukuy runakunarayku alichashka kishpichiy tukunankunapa. Ñukanchita kishpichinka, payta kirishpa kawsashpanchi.

¹¹Wawkini, tukuy kay kanta yachachishkaynita kanpas alita rimashpa yachachiy. ¹²Nima pi kanta rimachun: Payka mana yapa rukuchu, chayraykumi mana kasunichu nishpa. Mana yapa ruku kashpaykipas ama pinkaychu yachachinata. Ashwan Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsashpaykimi kirikkunata rikuchinki imashnami kawsanankuna tiyan. Alita rimashpa, alita rurashpa, tukuyta yuyashpa, Jesukristuta sumakta kirishpa, alillata yuyarishpa kawsashpaykimi rikuchinki paykunatapas kanshinallata rurashpa kawsanankunapa.

¹³Wawkini, manara shamuhushpaynira tukuy kirikkunawa tantarishpaykichi Yaya Diospa shiminta leyishpa uyachiy, yachachishpa sinchikuchiy wawkikunata panikunatapas. ¹⁴Ama sakiychu yachachinata. Yaya Dios Espiritunwa kankunata sinchikuchik wawkikunata yuyachishpan munananta rimashpa makinkunata umaykipi churarkakuna. Chasna mañahushpankuna Yaya Dios yachachinaykipa kanta yachayta kushpa atipachishkanta yuyariy.

¹⁵Chayrayku wawkini, Yaya Dios kanta yachachinata atipachishkanta yuyarishpa yachachiylla. Chasnami

karan puncha ashwan alita kawsahushkaykita tukuy runakuna rikunkakuna.

¹⁶Yuyaywa kawsay mana uchata ruranykipa. Kanta yachachishkaynita alita yuyarishpa yachachiy. Chasna alita rurahushkaykita katiy. Chasna rurashpa kawsashpaykimi Yaya Dioska kanta kishpichinka. Chasnallata tukuy yachachishkaykita kasukkunatapas Yaya Dioska kishpichinka.

Kirikkunata kunanamanta yachachin

5 ¹Wawkini, shuk ruku wawki mana alita rurashpanka mana piñashpa payta kunay. Ashwan yayaykitashina yuyashpa kunay. Chasnallata shuk musu wawkitapas kikin wawkikitashina yuyashpa kunay. ²Chasnallata paya panikunata mamaykitashina yuyashpa kunay. Shipas panikunatapas chasnallata ali yuyaywa, mana millaypata yuyarishpa, kikin panikitashina kunay.

Warmi mashintukuna yanapanamanta yachachin

³Kunanka rimashkayki mashintu panikunamanta. Shuk pani mashintupa mana ayllun tiyashpanka yanapay. ⁴Maykan pani mashintu wawayu nituyu kashpanka chay wawakuna yachakunahuchun mamankunata alita yuyashpa yanapanankunapa. Mamankunata yuyanankuna tiyan, paykunata wiñachishkanrayku. Chasna chay wawankunaka mamankunata yuyashpa yanapashpankunami Yaya Diospa rikushkanpika ali kan. ⁵Ashwan shuk wakcha pani mashintu Yaya Dios yanapananta chapashpa kawsashpan punchanti tutanti payta mañashpa kan. ⁶Shuk pani mashintu aychan munashkata rurashpa kawsahushpanka Yaya Diospa rikushkanpika wañushkashinami kan. ⁷Kanka yachachiy chay pani

mashintukunata alita rurashpa Yaya Diosta mañashpa kawsanankunapa, mana nima pi rimanankunapa chay Jesukristuta kirik mashintuka mana alitachu rurashpa kawsan nishpa.

⁸Karan ñukanchi Jesukristuta kirikkuna mamanchikunata yuyashpa yanapananchi tiyan. Maykan kirik runaka mana mamanta ayllunkunatapas yanapashpanka Jesukristuta mana kirikshina tukun, chay mana kirikkunamanta pasami millaypata rurak kan.

⁹Wawkini, kunanka yachachishkayki imashna pani mashintukunapa shutinkunatami killkankichi tantarik kirikkuna yanapahushkankuna kanankunapa nishpa. Chay mashintukunaka paya kanan tiyan shuk kusanllawa kawsashka. ¹⁰Tukuy runakunapa rikushkanpi alita rurak warmi kanan tiyan. Wawankunata alita wiwashka kashpanka pasyakkunatapas wasinpi ali munaywa kayak, Jesukristuta kirik masinkunatapas kushilla yanapak, parisihukkunatapas yanapak, chay tukuy alikunata rurashpa kawsak kashpanka atipanchi yanapanata.

¹¹Shuk pani mashintukuna manara paya kashpankunaka ama killkaychichu kirikkuna yanapahushkankuna kanankunapa. Pakta paykuna manana kusayashpa kanllata sirvishpa kawsasha nishpa *Kristuta rimashkankunata paktachinankunaranti aychankuna munashkankunata ruranayanahuma. Chasna kashpanmi kutikashka kusayana munankakuna. ¹²Chasna kuti kusayashpankunaka uchayu kanahun Kristuta rimashkankunata mana paktachishkankunarayku. ¹³Chaymantapas chay manara paya mashintukuna kirikkuna yanapahushkankuna tukushpankunaka yacharinahuma killanata. Karan wasipi yanka kwintashpa purinahuma. Tukuy

imakunapi satirishpa, mana alikunata rimashpa kawsanahuma.

¹⁴Chayrayku munani, maykan pani mashintu manara paya kashpanka sukama kusayanapa, wawayashpan wawankunata alita wiñachinanapa, wasinpi tukuy rurana kashkata alita rurashpa kawsanapa. Chasna kusanwa alita kawsashpanka mana kirik runakunaka manami atipankakunachu millaypata paymanata rimanata. ¹⁵Ñami tiyan shuk pani mashintukuna manana Jesukristuta kasunayashpankuna supaykunapa apuntana kasukkuna.

¹⁶Shuk wawkikunapa panikunapa ayllunkunapi mashintu tiyashpanka paykuna payta yanapanankuna tiyan. Chasna rurashpankunami kirik masinkunaka mana chay mashintukunata yanapanankuna tiyanchu. Chasname atipankakuna yanapanata wakcha warmi mashintu kirik masinchikunata.

Kirikkunata sinchikuchik wawkikunamanta riman

¹⁷Chay akllarishka kirikkunata sinchikuchik wawkikuna alita yanapashpankuna tukuy kirikkunaka paykunata yuyanankuna tiyan. Shukkuna paykunamanta Yaya Diospa shiminta yachachikuna kashpankuna alita yachachishkankunarayku ashwan sumakta yuyankichi. ¹⁸Yaya Diospa killkachishkanpi kasnami yachachin:

Shuk tarawak wakra triguta wishkushkanpi ama shiminta tapaychichu nishpa.

Chasnallatata riman:

Shuk tarawak runaka munanmi pagay tukunata nishpa.

Chayrayku chay Yaya Diospa shiminta yachachik wawkikunata yanapashpa shuk imata kunanchi tiyan.

¹⁹Shuk akllarishka kirikkunata sinchikuchik wawkimanta shuk runa

rimama uchatami rurashka nishpa, chaytaka mana chasnalla kiriychu. Ashwan ishkay kimsa runakuna sapallankuna chasnallatata rimashpankuna uchata rurashkanta rikushkanimi nishpa, chaypira paykunata kirinki. ²⁰Chay shutipa uchata rurahuk wawkita kayay, tukuy kirikkunapa tantarishkanpi kunashpa rimanaykipa, manana chasna rurashpa kawsanapa. Chasna rurashpaykimi tukuy kirikkunapas mancharishpankuna kuyrarinkakuna mana chasna ruranankunapa. ²¹Wawkini, Yaya Diospa, Jesukristupa, Yaya Diospa akllashkan *angelkunapa rikushkanpi rimani kanta: Tukuy kirikkunata chasnallatata kunay. Kikin aylluyki, kikin amiguyki kashpanpas millaypata rurashpanka ama rimaychu payka mana millaypata rurashkachu nishpa.

²²Shuk wawki kirikkunata yachachik kanata munashpanka alita rikuy, chay wawkika alitachu manachu kawsahun nishpa. Mana kunkaymanta mana alita yuyarishpa makikita churashpa mañaychu payrayku yachachik kananpa. Mana alita yuyarishpa shuk wawkita akllankima. Payka millaypata ruramaka, tukuy payta riksik runakunami kanmantapas rimankakuna mana alita rurak masin kanaykita. Mana chasna yuyarinankunapa alita rurashpalla kawsay.

²³Wawkini, karan ratu wiksa nanaywa kahushpayki ama yakullata upyaychu. Uchillastu *vinutapas upyay aliyankunapipi.

²⁴Shuk wawkita akllashpayki kirikkunata sinchikuchik kananpa, alita yuyariy. Shuk runakunapa uchata rurashkankunata kunalla yachanchi manara Yaya Dios paykunata kastigashpanra. Shuk runakunapa uchata rurashkankuna pakalla kashpan

chaytaka mana kunalla yachanchichu. Yaya Dios puntanpi churashpan tapushpanmi chaypira yachashunchi. ²⁵Chasnallatata shuk wawki alita rurahushpanka kunalla yachanchi alita kawsahushkanta. Shukpika alita rurahushkankunata mana utkalla yachanchichu. Chasna kashpanpas chay ali rurashkankunaka mana pakallachu kiparinahun.

**Kirik patronyu
tarawanankunamanta riman**

6 ¹Tukuy patronpi tarawak kirikkuna patroyninkunata yuyashpa, mana aynishpa alita tarawanankuna tiyan. Chasna alita tarawashpankunami nima pi atipankachu millaypata rimanata Yaya Diosmanta, nima yachachishkanchimanta mana valinchu nishpa rimanata. ²Patroyninkuna Jesukristuta kirik kashpankuna mana paykunawa parihuyashpa kanahuchun, manana alita kasukkuna, kirik masinkuna kashkankunarayku. Paykunata ashwan alita kasushpa, mana killashpa paykunarayku tarawanankuna tiyan, Jesusta kirikkuna, Yaya Diospa yuyashkankuna kashkankunarayku.

**Kullkita yapa munashpa kawsanaka
mana ali ruranakunapa sapinmi**

Wawkini, tukuy kay rimahushkaynita tukuy kirikkunata yachachiy. ³Tiyan runakuna mana alita yachachikkuna. Paykunaka Amunchi Jesukristu alita yachachishkanta mana kasunayanahunchu. Imashnami Jesukristuta kirishpa kawsashunchi nishpa yachachishkanchitapas mana kasunayanahunchu. ⁴Yaya Diospa shiminta mana asirtashpankuna paykuna kikin yuyayninkunallawa tukuymanata ashwan yachak tukunayanahun. Maykankunamantami runakuna mana shuk yuyayllawa kanahun, mana

sakishpa chaykunamanta yuyarishpa rimanakushpa kawsanahun. Chasna kawsashpankuna shukkunawa parihuyana munakkuna tukunahun, chiknina-kuk, piñanakuk, kaminakuk runakuna, shukkunamanta yanka millaypata yuyarikkuna. ⁵Paykunaka shukkunawa ayninakushpalla kawsanahun. Millaypa yuyayyu runakuna kanahun, shutipa kashkata riksichik Yaya Diospa shiminta mana asirtakkuna. Paykunaka yuyarinahun, Jesukristuta kasuk tukushpayni achka imakunata apisha nishpa. Chasna runakunamanta anchuriy.

⁶Shutipami ñukanchikuna Jesukristuta kasushpa kawsashpanchi ashwan achkata apinchi Yaya Diosmanta, ima ñukanchipa tiyashkanllawa kushilla kawsashpanchi mana shunkunchita imakunapi churashpa. ⁷Kay allpapi wawayariranchi shinalla mana imayu. Chasnallatatami wañushpanchipas mana imata apashunchichu.

⁸Chayrayku mikunanchi, churarinanchi tiyashpanka akuychi kushilla kawsashunchi. ⁹Maykan runakunami kullkiyanata munashpankuna yapa kamay tukuhushpankuna utkalla mana alikunata ruranahun. Tukllapi yaykushkashina kanahun. Tukuy uras ashwan kullkita munashpa, mana alita rurashpa kawsanahun. Paykuna kikinpa mana valik waklichik munanankunawa waklichirishpankuna kullunkakuna. ¹⁰Yapa kullkita munashpa kawsashpanchi tukuy mana alikunata ruranchi. Shukkuna yapa kullkita munak tukushpankuna Jesukristuta kirinata sakishkakuna. Chasna mana Yaya Diosta kasunayashpankunami yapa parishpa kawsanahun.

Pablo Timoteota yachachin alita rurashpa kawsananpa

¹¹Wawkini Timoteo, Yaya Diosta kasuk runa kashpayki ama chay mana

kasunayak runakunashina yapa kullkiyanata munashpa kawsaychu. Alillata rurashpa Yaya Diosta kasushpa, Jesukristuta kirishpa, chay llaktapi kawsak runakunawa yuyanakushpa kawsay. Ali yuyaywa runakunata yanapahushkaykipi mana sampayaychu. Runa masikikunata llakichishpa kawsay, mana yuyarishpa paykunamanta ashwan ali kanaykita. ¹²Shuk ali suntalu wañunakunapi sinchikukshina Jesukristuta alita kirishpa katiy Yaya Dioswa wiñaypa kawsak rinaykipa. Chasna paywa kawsak rinaykipa Yaya Dioska kanta kayarka, chaymantapas Jesukristuta kirik tukushkaykita achka runakunapa puntanpi rimashkanki.

¹³Yaya Dios tukuy kawsakkunata kawsayta kukmi kanta rikuhun. Chasnallatatami Jesukristu kanta rikuhun, maykanmi *romanokunapa apunkuna *Pilatoa puntanpi wañuchiy tukunata mana manchashpa rimarka tukuyamanta ashwan atun apu kananta. Paykunapa rikuhushkanpi kanta kamachini:

¹⁴Tukuy kanta rimashkaynita mana pasa pasata alita yachachiy, Amunchi Jesukristu kuti kay allpama shamunan-kama nima pi kanmanta rimananpa mana kuskatachu yachachin nishpa.

¹⁵Yaya Dios munashkan punchami Jesukristuta kuti kay allpama kachanka. Payka shuklla tukuy uras chasnalla ali yuyayyu tukuyamanta yachayyumi kan. Payka tukuy atun apukunamanta atun apumi, tukuy kamachikkunamanta atun kamachikmi. ¹⁶Yaya Diosllami nima ima uras wañunchu. Payka kawsanmi suma chuyahlla punchapi, chaypi nima maykan runa atipanchu payta kayllayana. Nima maykan runa payta rikushkachu, nima maykan atipanchu rikunata payta. Payllata tukuy runakuna atunyachishpa kushichinahuchun. Paylla tukuy uras wiñaypata ñukanchi

runakunata kamachichun. Chasna kachun.

**Kullkiyu kirikkuna imashnami
kawsanankunapa tiyan**

¹⁷Wawkini, chay yapa kullkiyu wawkikunata panikunata yachachiy: Mana yuyarinkichichu shukkunamanta ashwan valik kanaykichita. Ama shuk ratu tukurik kullkikichi kankunata yanapak kananta yuyarishpa kawsaychichu. Ashwan Yaya Dioslla yanapanata atipak kananta yuyarishpa kawsaychi, payka ñukanchita kushichishpa munashkanchimanta pasatami kun nishpa. ¹⁸Chaymantapas yachachiy, alikunata rurashpa kawsanankunapa. Achka ali ruranankunawa achka imayushina tukunahuchun. Mana mitsashpa kuchun maykanpachari pishin. Imankuna tiyashkakunawa shukkunata yanapashpa kawsanahuchun. ¹⁹Chasna kawsashpankunami silupi kawsanarayku alicharishpa

rihukshina kanahun sumakta kushichiy tukunankunapa, chaymanta shutipa kawsayta charik kanankunapa.

Pablopa tukuchishkan shimi

²⁰Wawkini Timoteo, Yaya Dios munashpan paypa shiminta yachachik tukushpayki chay shimita mana chikanyachishpa alita yachachiy. Yaya Diosta mana kasushpa yanka rimak runakunapa rimashkankunata ama kasuychu, nima chay yanka llullachishpa yachay nishkankuna chikan chikan yuyaykunata. ²¹Shuk chaykunata yachakushpa katikkuna Jesukristuta kirinankunata sakishkaku-nami.

Yaya Dios kankunata llakichishpan wakaychachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkiki
Pablo

ISHKAYNIN PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA TIMOTEORAYKU

Pablo killkan Timoteorayku

1 ¹⁻²Munashkayni wawkini Timoteo, yuyashkayni wawaynishina kashpayki ñuka Pablo kay kartata killkahuni kanrayku. Yaya Dios munashpan Jesukristuka akllawashka *apostolnin kanaynipa. Kachawashka runakunata yachachinaynipa, tukuy Jesukristuta kirik runakunaka wiñaypa paywa kawsankakuna nishpa rimashkanta. Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kanta yuyashpan llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykipa.

Pablo Timoteota yuyachin Jesusta alita katinanpa

³Wawkini, kanta yuyarishpaynimi punchapi tutapipas mañahushpayni Yaya Diosta agradesini kanrayku. Nima imamanta shunkuynipi rimay tukushpa payta ali yuyaywa kushichishpa kawsani, imashnami ñawpa yaya rukuyni wañukunapas Yaya Diosta kushichishpa kawsapayarkakuna.

⁴Ñawpa sakinakuhushpanchi llakishpa wakashkaykita yuyarishpayni yapa kanta rikunayani. Kuti rikunakunchimaka, yapa kushikuynima. ⁵Chaymanta pas yuyarini tukuy shunkuykimanta pacha Jesukristuta kirihushkaykita. Kan

kirihushkaykishina mama payayki Loida, mamayki Eunise ña punturu kirishpa kawsapayarkakuna. Chasnallata kantapas yuyarini, paykunashina sumakta Jesukristuta kirishpa kawsahushkaykita.

⁶Chayrayku makinita kanpi churashpa mañashkayni uras Yaya Dios Espiritunwa yachachik kanaykipa atipachishkanta yuyachini, ashwanta sinchikurishpa Yaya Diospa rimashkanta alita yachachinaykipa. ⁷Yaya Dios ñukanchima kachashkan Espiritunka mana kanchu manchaysiki, ashwan ñukanchita yanapan mana manchashpa kawsananchipa. Payka ñukanchita sinchikuchin, chaymanta yanapan runa masinchikunata yuyashpa, Yaya Diosta kasushpa yuyaywa kawsananchipa.

Mana manchashpa Jesukristumanta rimay

⁸Chayrayku wawkini, ama pinkaychu rimanata Jesukristuta katik kanaykimanta. Chasnallata ama pinkaychu, ñuka Yaya Diospa rimashkanta yachachihushkaynirayku karselpi kahushkaynimanta. Kanta chiknihushpankuna parisihushpaykipas Yaya Dios kanta sinchikuchinka chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishpa

katinaykipa. Chayrayku ama manchay-chu ñukanchiwa pakta kanpas chayma parisinaykita. ⁹Yaya Dios ñukanchita kishpichirka, chaymantapas kayarka payrayku kawsananchipa. Mana ñukanchita kishpichirkachu alita rurashkanchirayku, ashwan pay kikin munashkanraykumi kishpichishka. Manara kay allpata nima runata rurahushpanra ñukanchikunata yapa yuyashpanmi munarka Jesukristuta kirishpanchi kishpichinata. ¹⁰Yapa yuyahushkanta rikuchirka ñukanchita Kishpichik Jesukristuta ñukanchima kachashkanwa. Jesús wañushkanmanta kawsarishpan wañuyta winsirka. Paypa suma ali shiminwa runakunata kishpichinanmanta riksichirka imashnami Yaya Dioswa kawsay mana tukurikta tarinchi.

¹¹Yaya Dioska ñukata akllawashka paypa *apostolnin kanaynipa. Kachawashka paypa suma ali shiminta tukuy parti runakunata yachachinaynipa. ¹²Chasna chay ali shimita yachachihushkaynirayku kay karselpi churawashpankuna parisihushpaynipas mana pinkarinichu. Alita yachani pipimi sinchikuhuni. Paymi kan yapa yuyawak Jesukristu. Yachani paymi yachachinaynipa kuwashkan shiminta shamunan punchakama yachayninwa alita wakaychananta runakuna chasnalla uyanankunapa.

¹³Wawkini, chay suma ali yachachinata kanta yachachishkaynishina, kanpas chasnallatata katiy alita yachachishpa shukkunatapás. *Kristu Jesuswa shuk yuyayllawa kashpayki payta alita kirishpa runa masikikunata yuyashpa kawsay. ¹⁴Yaya Diospa Espíritun ñukanchipi kawsashpanmi ñukanchita yanapan. Chayrayku Yaya Diospa suma shiminta, maykantami yachachinaykipa kamachiy tukushkanki, mana chikanyachishpa alita yachachiy.

¹⁵Wawkini, ña yachanki chay chikniwak runakuna apiwashpankuna tukuy Asia allpamanta wawkikuna sapallaynita sakiwashkankunata. Paykunamanta chay ishkay wawkikuna Figelo Hermogenespas sakiwarkakuna. ¹⁶Ashwan wawkinchi Onesiforoka mana pinkashpachu kay karselpi kahushkaynipi achka kuti shamurka, yanapawashpa sinchikuchiwashka. Chayrayku Yaya Diosta mañani tukuy paypa ayllunkunata llakichishpan yanapanpa. ¹⁷Chaymantapas chay wawkinchika kay *Roma llaktapi paktashkan uraslla, mana sampayashpachu maskawarka tariwanankama. ¹⁸Ña yachanki chay wawkinchi Efeso llaktapipas ñukanchita achkata yanapashkanta. Chayrayku mañani Amunchi Jesukristu tapuy tukunanchi punchapi chay wawkinchita sumakta llakichinanpa.

Parisishpapas alita Jesukristuta katinamanta yachachin

2 ¹Wayayni, Jesukristu kanta sumakta yanapahushpan sinchikuy alita payta kasushpa kawsanaykipa.

²Yaya Diospa rimashkanta achka runakunata yachachishkaynita uyashkanki. Kanpas chasnallatata chay yachachishkaynita yachachiy ali munaywa paktachik runakunata, maykankunami alita yachachinata yachanahun, paykunapas shukkunatana yachachinankunapa.

³Wawkini, kanpas ñukashina parisihushpaykipas shuk ali suntalushina apunchi Jesukristuta sumakta kasushpa kawsay. ⁴Shuk runa ali munaywa suntalu tukushpan wañunakunama rihushpanka mana shuk runakunapa rurahushkanpi satirishpa kawsanchu. Ashwan munama apunta kasushpa payta kushichinata. ⁵Chasnallatata

pelotata pukllak runapas mana atipanchu ganayahushkanta apanata, chay pukllanarayku kamachishkakunata mana kasushpanka. ⁶Chasnallatami chakranpi sinchita tarawak runapas tukuy imata chakranpi tarpushpan payrami chay tarpunpa muyunta pallan. Chasnashinami ñukanchipas sinchikushpa Jesusta kasushpa kawsashpanchika paypa kunayahushkanta apishunchimi. ⁷Wawkini, chay rimashkaynita alita yuyariy. Jesukristumi kanta yanapanka tukuyta alita asirtanaykipa.

⁸Yuyariy Jesukristuta, payka ñawpa atun apu Davidpa ayllunmanta wawayarishka, chaymanta wañushkanmanta kawsarirka ñukanchikunata kishpichinanpa. Chay suma ali shimitami yachachihuni. ⁹Chayta yachachihushkayniraykumi parisihuni. Yachachishkaynita mana kasuk runakunaka makinikunata runa wañuchiktashina kadenawa watawashpankuna karselpi churawashkakuna. Chasna ñukata watawashpankunapas Yaya Diospa shimintaka manami atipanhunchu arkanata shuk partima paktanapa. ¹⁰Chayraykumi parisihushpaynipas awantahunilla. Yapa munani tukuy Yaya Diospa akllashkan masinchikunapas Jesukristuta kirishpankuna kishpichiy tukunankunapa, paywa tantaylla wiñaypa punchahllapi kawsak rianankunapa.

¹¹Kay shimika shutipami:

Jesukristu wañushkanrayku ñukanchipas wañushkashina tukushpanchi pay kawsarimushkanrayku ñukanchipas kawsarishunchi paywa pakta kawsananchipa. ¹²Kay allpapi kawsahushpanchira parisihushpanchipas mana sampayashpa Jesukristuta kirishpalla

kawsashpanchika paywa paktami kamachik tukushunchi. Jesusta mana riksichu nishpanchika paypas rimanka manami kankunata riksichu nishpa. ¹³Ñukanchi Jesusta rimashkanchita kanta kasushpa kawsasha nishpa mana paktachishpanchipas payka tukuy rimashkanta paktachik kashpanmi ñukanchita rimashkanta paktachinlla. Mana atipanchu rimanata rimashkaynita mana paktachishanchu nishpa.

Yaya Diospa kamachishkan runa alita kawsanmanta yachachin

¹⁴Wawkini, Jesukristumanta yachachishkaynita tantarishkaykichipi alita yuyachiy kirik masinchikunata. Paykunata kasna kunay: Yaya Diospa rikushkanpi kankunata rimani mana yanka shimikunata rimanakushpa kawsanaykichipa nishpa. Chasna rimanakushpa kawsanaka mana valinchi, ashwan shuk uyahukkunapa yuyayninkunatami waklichin. ¹⁵Kan atipashkaykita ruray shutipa kashkata riksichik Yaya Diospa shiminta alita yachachishpayki paypa rikushkanpi ali kamachishkan runa kanaykipa. Chasna kashpaykimi Yaya Diospa puntanpi mana pinkanayki tiyanchu.

¹⁶Chay mana Yaya Diosmanta yanka rimanakunamanta anchuriy. Chasna yanka shimikunata rimakkunaka karan puncha ashwanta Yaya Diosmanta anchurishpa rinahun. ¹⁷Chasna mana ali yachachikkunapa rimahushkankuna aychanchita ismuchik unkuyshinami miran. Tukuy uras ashwan shukkunapas rimashkankunata kirishpa kawsanahun. Chasna mana alita yachachikkunamanta Himeneo Filetopas kanahun. ¹⁸Payku-

naka shutipa kashkata yachashkankunata sakishpankunana kasna yachachishpa yanka rimanahun: Kirik runakunapa kawsarinankunaka ñami pasashka. Mananami tiyankachu shuk kawsarinaka nishpa. Chasna rimashpankuna Jesukristuta kirikkunamanta shukkunata llullachinahun Yaya Diospa shiminta manana kirinankunapa.¹⁹ Chasna kashpanpas Yaya Dios yanapashpan shutipa kirikkunaka shuk wasipa orkoynin suma shayachirishkashinami. Yaya Dios paykunapa amun kashpan kasna killkarishkashina kanahun: Ñuka Yaya Dioska kay wawaynikunataka alitami riksini nishpa. Chaymanta: Kay Jesukristuta kirinimi nishpa rimak runakunaka sakinankunatiyan mana ali ruranakunata nishpa.

²⁰Shuk atun wasipi achka imakunatiyan. Shuk imakunaka oromanta, shukkunaka kullkimanta, shukkunaka kaspimanta, shukkunaka sapiramanta rurarishka kanahun. Chay imakunamanta shukkunataka amunka yapa valichishpan kushikuna tantarinakunaraykulla surkushpan churan. Shukkunataka wasurata wichunallapa churan.²¹ Maykankunami chay mana alita yachachikkunamanta anchurishpan nima imapi kasun, paykunami chay amun yapa valichishkan imakunashina kanahun. Yaya Dios tukuy uchata rurashkankunamanta pichan paypa munashkanta rurashpa kawsanankunapa. Chasna tukushpankunami Amunchi Jesukristuka maypipas atipan churanata munashkanta ruranankunapa. Paykunaka alichay tukushka kanahun tukuy alikunata ruranankunapa.

²²Chasna kashpan ama kawsaychu millaypata yuyarishpa ruranayashpa shuk musukunashina. Ashwan kanka alita rurashpa, Jesukristuta kirishpa, payta runakunatapaspayashpa, tukuy

runakunawa kushilla kawsay. Tukuy shunkunkunamanta pacha Yaya Diosta mañak wawkkunawa pakta kawsay.²³ Yanka nishpa nima imapi yanapak rimanakunapi ama satiriychu, nima sakiychu tantarishkaykichipi shukkuna chasna rimanakushpa katinankunapa. Ña yachanki runakuna chasna rimanakushpankuna piñanakushpa kawsanankunata.

²⁴Ñukanchikunaka Jesukristupa kamachinan runakuna kashpanchi mana piñanakushpa kawsananchi tiyanchu. Tukuy runa masinchikunata yuyashpa kawsananchi tiyan. Ali yuyaywa runa masinchikunata kunananchi tiyan. Alita yachachinata yachananchi tiyan. Shukkuna ñukanchita mana alita rurashpankuna mana piñarishpa nima rantipashpa ali yuyaywa sinchikurishpa kawsananchi tiyan.²⁵ Chay manana Jesukristuta kasunayak runakunata yuyashpa alita kunananchi tiyan. Chasna kunashpanchimi chapanchi Yaya Dios paykunata yanapananpa kuti kasunankunapa. Chasna kasukkunana kashpankuna riksinkakuna Yaya Dios shiminpi riksichishkan shutipa kashkata.²⁶ Chasna atipankakuna kishpinata supay paykunata llullachishkanmanta. Paypa munashkanllata ruranankunapa llullachiy tukushkankunamanta kuti atipankakuna alita yuyarinata, supaypa munashkanta manana ruranankunapa.

**Imashnami runakunaka
kawsankakuna Jesús shamunan
punchakama**

3¹Wawkini, kayta alita yachanayki tiyan, Jesukristu kuti kay allpama shamunanka kuchupi kashpan runakunaka yapa millaypata rurashpankuna achkata parisinanchita.²Runakunaka paykuna kikinpa munashkankunallatami rurankakuna, yapa kullkita

munashpalla kawsankakuna. Paykuna kikinta atunyachishpa rimakkuna kankakuna. Shukkunamanta ashwan ali kani nishpa yuyarinkakuna. Yaya Diosmanta millaypata rimankakuna, yayankunata mana kasunkakunachu. Nima imamanta yachankakunachu agradesinata. Yaya Diospa munashkanta mana kasunkakunachu. ³Paykunaka nima pita yuyankakunachu, nima maykanwa llakichinakushpa kawsankakunachu. Shukkunamanta llullashpa rimankakuna. Paykunapa aychankuna munashkallata rurashpa kawsankakuna. Mana llakichishpachu runa masinkunata parisichinkakuna. Mana munankakunachu alikunata rurashpa kawsanata.

⁴Runa masinkunata riksichishpa apichinkakuna. Mana alita yuyarishpa imatapas rimashpa rurashpa kawsankakuna. Paykuna kikin yuyayninkunapi atunyachirishka kankakuna. Yaya Diosta yuyanankunaranti yanka nishpa paykuna kikin munashkankunallata rurashpa kawsankakuna. ⁵Paykunaka Yaya Diosta kirikkunashinami rikurinkakuna. Chasna rikurishpankunapas kawsanankunawa rikuchinahun Yaya Diospa yachayninta mana riksik kanankunata. Wawkini, chay mana ali rurak runakunawaka ama ishkayaychu, paykunamanta anchuriy.

⁶Shukkuna paykunamanta alishina tukushpa shuk wasikunapi yaykunahun utkalla kirik warmikunata llullachinankunapa paykunatana kasushpa kawsanankunapa. Chay warmikunaka yapa uchata rurashpa kawsapayashpankuna chay uchakunata rurashkankunawa yuyayninkunapi llashawa nitrishkashina kashpankuna achka millaypa munanankunata yuyarishpa kawsanahun. ⁷Tukuy uras yachakuhushpankunapas mana atipanahunchu asirtanata Yaya Dios shiminpi riksichishkan shutipa kashkata.

⁸Ñawpa Egipto allpapi chay ishkay puruhukuna Janes shutiyu Jambres shutiyu Yaya Diospa runan Moiesta chiknishpa rimarkakuna: Kanka manami Yaya Diospa rimashkantachu yachachinki nishpa. Chasnallatami kunanpas chay mana alita yachachikuna shutipa kashkata chikninahun. Mana alita yuyarishpankuna millaypa yuyayyu kanahun. Jesukristuta kirishkankunaka mana ali kananta rikuchirkakuna. ⁹Chasna yanka nishpa rimakkunaka mana ñukanchita atipankakunachu llullachinata. Ñukanchikuna Yaya Diosta kasushpa kawsashpanchika yachashunchimi chay runakuna yuyay illashina kanankunata. Chasnallatami ñawpapas Yaya Diosta kasuk runakunaka yacharkakuna chay ishkay puruhukuna yuyay illashina kashkankunata.

Pablo Timoteota kunashpan sinchikuchin

¹⁰Wawkini, kanka yachachishkaynita alita yachakushpayki kasushkanki. Alita rurashpa kawsanaynita katishkanki. Tukuy uras Yaya Diospa munashkanta kasunata munahushkaynita yachashpayki kanpas chasnallatata kawsanki. ^{*}Kristuta kirishpa, runa masinikunawa yuyanakushpa, ali yuyaywa sinchikirishpa parisinakunata awantashpa kawsahushkaynita yachashpayki kanpas chasnallatata kawsanki. ¹¹Antiokia llaktapi, Ikonio llaktapi, Listra llaktapi-pas runakuna yapa chikniwashpankuna parisichiwashkankunata yachashpayki kanpas parisichiy tukuhushkaykipi ñukashina sinchikunki. Tukuy chaykunamantami Yaya Dioska yanapawashpan kishpichiwarka. ¹²Ña yachanchi Jesukristuta kirikkuna kashkanchirayku Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsanata munashpanchi runakuna

ñukanchita chiknishpa parisichinankunata. ¹³Millaypa yuyayyu runakunaka, llullachik runakunapas ashwanta ashwanta mana alitachu rurashpa kawsankakuna. Shukkunata llullachishpankuna shukkunana paykunata llullachinkakuna.

¹⁴Chay runakuna chasna kawsahushpankunapas kanka yachachishkaynita yachakushkaykita alita kasushpa kawsay. Chay yachachishkaynika shutipa kananta kirishkanki. Alita yachanki pimantami yachakushkanki. Ñuka Yaya Diosta alita kasushpa kawsashpayni yachachishkaynita ali kananta riksichishkani. ¹⁵Yuyariy wawamanta pacha Yaya Diospa killkachishkanta yachakushkaykita. Chaymi ñukanchita yachachin alita Jesukristupi sinchikushpa kawsahushpanchi uchata rurashpa kawsanamanta kishpichiy tukuhushkanchita. ¹⁶Yaya Diospa killkachishkanka paypa Espíritun runakunata yuyachishpanmi killkarishka kahun. Chasna kashpan ñukanchita alita yanapan ali kashkata yachakunanchipa. Mana ali rurashkan-chikunata riksichin. Chaymanta yachachin imashnami alikunata rurashpa kawsashunchina. Ñukanchita yachachishpa kunashpa yanapan alillata rurashpa kawsananchipa. ¹⁷Chasna Yaya Dios killkachishkanwa ñukanchi paypa runankunata yachachin tukuy alikunata atipananchipa ruranata.

4 ¹Kristu Jesús kutikashka shamunka tukuy runakunata kamachik kananpa. Chasna shamushpan wañushkakunata kawsakkunatapas tapunka alitachu rurashkakuna manachu nishpa. Chayta yuyarishpayni paypa rikushkanpi Yaya Diospa rikushkanpipas kanta sinchita kunashpa rimani: ²Yaya Diospa shiminta alita yachachiy. Runakuna alita kasushpankuna mana

kasunayashpankunapas tukuy uras alita yachachiy. Ali yuyaywa mana piñarishpa runakunata yachachiy alita rurashpa kawsanankunapa. Rurashkanakuna mana ali kashpanka paykunata alita kunashpa yanapay alitana rurak kanankunapa. Shukkuna mana kasunayashpankunaka alita asirtachiy imashnami tukunkakuna, chaymanta rimay manana chasna katinankunapa. Kasuk runakunataka alita kunashpa sinchikuchiy.

³Shuk punchami chay suma ali yachachinakunata manana uyanayankakunanachu, ashwan paykuna kikinpa munashkankunallatami katinayankakuna. Chasna kashpankunami paykunashina yuyarik achka yachachikkunata maskankakuna paykuna kikinpa munashkankunata yachachinankunapa. ⁴Yaya Dios shiminpi riksichishkan shutipa kashkata kasunankunaranti, chay runakunaka yanka rimana shimikunataka kasunkakuna. ⁵Kanka wawkini, tukuy uras alikunallata rurashpa kawsay. Runakuna kanta chiknishpankuna parisichihushpankunapas chay suma ali shimita Jesukristu ñukanchita kishpichinanmanta yachachishpalla katiy. Jesukristupa kamachinan runa kashpayki alita paktachiy paypa munashkanta.

⁶Yaya Diospa shiminta alita yachachihushkayniraykumi ñukataka wañuchinayawahunkuna. Chasna wañunayniwa Yaya Diosta kawsaynita kushpa kushichishami, imashnami *saserdotenchikuna *vinuta talishpa rurapayanahun shuk obeha maltata wañuchishpa Yaya Diosta kushichishpa rupachihushkankunapi. Ñami paktarihun wañuchiwanankuna punchaka. ⁷Ñukaka Jesukristuta kirishkaynimanta pachami parisishpaynipas kunankama alita kasushpa kawsashkani. Runakuna piñarishpankunapas paypa shiminta yachachishpa-

Ila katishkani. Chasnami Jesukristu ruranynipa munashkanta paktachishkani kay kawsahushkaynipi. ⁸Chasna alita rurashpa kawsashkaynirayku allilata rurak tukuy runakunata rurashkankunamanta tapushpan rimak Amunchi Jesukristuka kuti shamushpan sumakta kushichiwanka. Mana ñukallatachu chasna alita kushichinka, ashwan tukuy paypa shamunanta alita yuyashpa chapahuk runakunatapas chasnallatatami kushichinka.

Pablo kartanta tukuchihushpan rimashkan

⁹Wawkini, utkalla rikuk shamuy. ¹⁰Wawki Demaska Jesusta mana kirikkunashina kawsanata munashpan sakiwashkani. Tesalónika llaktama rishka. Wawki Kresenteka rishkami Galasia allpapi llaktakunama yachachinanpa. Wawki Titopas Dalmasia allpapi llaktakunama rishka. ¹¹Wawki Lukasllami ñukawa kaypi kiparishka. Shamuhushpayki wawki Markusta pushamupay ñukata tukuy imapi yanapawanana. ¹²Wawki Tikikotaka Efeso llaktamami kachashkani kirikkunata chaypi yanapanana. ¹³Shamuhushpayki kapaynita apamupay, Troas llaktapi wawki Karpopa wasinpi sakishkaynita. Chaymanta libruynikunata apamupay. Tukuyanta ashwan munaynima apamupanaykipa chay karamanta rurarishkapi killkarishkakunata. ¹⁴Fierrota tarawak Alejandro shutiyu chikniwashpan achka mana alikunata rurashkanwa arkawarka. Chasna parisichiwashkanraykumi Yaya Dioska payta kastiganka. ¹⁵Chay Alejandroka yachachishkaynita mana ali kananta rimashpa yachachihushkaynipi yapa arkawashka. Chayrayku mana kasuychu llullachishpa yanka rimahushkanta. ¹⁶Kay *Roma llaktapi kamachik apukunapa puntanpi churay tukushpa puntiru tapuwahushkankunapi nima shuk

wawkinchikuna yanapawashkakunachu ayninata, tukuyi sakiwarkakuna. Chasna sakiwashpankunapas mana munanichu Yaya Dios paykunata kastigananpa. ¹⁷Amunchi Jesukristumi chay apukunapa puntanpi kahushkaynipi sinchikuchiwashpan sumakta yanapawashka tukuy mana israel runakunatapas paypa shiminta yachachinata paktachinaynipi. Chasna Yaya Dios munashkanshina paykunapas Jesús runakunata kishpichinanmanta uyashkakuna. Yaya Dios yanapawashpan kishpikani mana chay chikniwak apukuna wañuchiwanankunapa. ¹⁸Chasnallatatami payka kuyrawanka tukuy mana alikunamanta. Kuyrawankami siluma pushawanana kushilla paywa kawsak rinaynipi. Tukuy runakuna tukuy uras wiñayparayku payta atunyachishpa kushichinahuchun. Chasna kachun.

Ña kartanta tukuchihushpan Pablola tukuy kirikkunata saludan

¹⁹Wawkini Timoteo, saludapay paninchi Priskata, wawkinchi Akilata, wawkinchi Onesiforopa ayllunkunatapas. ²⁰Wawkinchi Erastoka Korinto llaktapimi kiparishka. Wawki Trofimo-taka unkushkatami sakishkani Mileto llaktapi.

²¹Wawkini, manara tamy killakuna paktahushpanra utkalla shamuy.

Wawkinchi Eubulo, wawkinchi Pudente, wawkinchi Lino, paninchi Klaudia, chasnallata tukuy kaypi kahuk kirikkunapas kanrayku saluduta kachahunkuna.

²²Amunchi Jesukristu tukuy uras kanwa kashpan munashkanta kanpi paktachichun. Yaya Dios tukuy kankunata llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkiki
Pablo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA TITORAYKU

Pablo killkan Titorayku

1 ¹Munashkayni wawkini Tito, ñuka kani Pablo, Yaya Diospa kamachishkan, chaymanta Jesukristupa *apostolnin. Akllashka kani tukuy kankuna Yaya Diospa akllashkan masinikunata yachachishpa yanapanaynipa alita paypi sinchikushpa kawsanaykichipa, chaymantapas shutipa kashkata alita riksinyaykichipa imashnami Yaya Diospa rikushkanpi ali kashunchi nishpa. ²Paypa rikushkanpi ali kashpanchi paywa wiñaypa siluma kawsak rinanchita yachanchi. Manara kay allpata rurahushpanra mana llullak Yaya Dios ña rimarka ñukanchi runakuna wiñaypa paywa pakta kawsananchita. ³Yaya Dios chay rimashkan shiminta riksichinan puncha kunan ña paktarishpan ñukanchita riksichishka. Ñukanchita kishpichik Yaya Dioska ñukata churawashka, paypa rimashkanta yachachishpayni chay shiminta riksichinaynipa.

⁴Kanka kikin wawaynishinami kashpayki ñukawa pakta *Kristuta kirik kashkayki-rayku kay kartata killkahuni kanrayku. Yayanchi Dios, ñukanchita kishpichik Jesukristupas kanta llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykipa.

Jesukristuta kirikkunata yachachik Titomanta riman

⁵Wawkini Tito, chay Kreta islapi kanta sakishkani, chaypi rurananchipa

pishishkata ruranaykipa. Karan llaktapi kirikkunamanta shukkunata akllashpayki churay yachachikkunata yanapashpa kirikkunata sinchikuchik wawkikuna kanankunapa, imashnami kanta rimarkani chasna. ⁶Chay akllanayki wawkika alita kawsak runa kanan tiyan, nima pi millaypata rimanankunapa paymanta. Chaymantapas shuk warmiyulla kanan tiyan. Wawankunapas Jesukristuta kirik kanankuna tiyan, nima pi rimanankunapa millaypata rurak wawakunami kaykunaka, yayankunatapas mana kasunahunchu nishpa.

⁷Yaya Diospa runankunata yuyachinanpa yanapananpa churashka kashpan alita kawsak kanan tiyan, nima pi millaypata rimanankunapa paymanta. Mana kanan tiyanchu pay kikinpa munashkanllata rurak, nima pita kasuk. Chaymanta mana piña, mana machaysiki, mana makanakuysiki, nima kullkita llullachishpa apiysiki kanan tiyan.

⁸Ashwan payta pasyak runata alita wasinpi yaykuchik kanan tiyan. Tukuy shunkunmanta pacha alikunata rurak kanan tiyan, sumakta yuyarik, tukuy runa masinkunata chasnalla Yaya Dios munashkanshina rurak, Yaya Diosta alita kasuk, pay kikinta mana ali ruranakunamanta kuyrarinata yachak kanan tiyan. ⁹Shutipa Yaya Diospa shiminta kirik masinkunata yachachi-

hushkanta paypas alita paktachinan tiyan. Chasnallami atipanka shukkunata chay suma ali yachachihushkan shimita yachachishpa sinchikuchinata, chaymantapas Yaya Diospa shiminta mana munakkunata pantachishkankunata riksichishpa yanapanata.

Yanka mana Yaya Diosta kasushpa yachachikkunamanta riman

¹⁰Wawkini, kirikkuna chawpipi tiyan achka runakuna Yaya Diosta mana kasunata munakkuna. Paykunaka yanka shimikunata yachachishpa runakunata llullachishpa kawsanahun. Tukuymanta ashwan chasna llullachishpa yachachinahun Moisespa killkashkanta kasuk achka israel masinikuna. ¹¹Chay llullachik runakunaka chasna yanka mana ali yachachinakunawa achka runa masinkunata ayllunkunanti llullachinahun. Kullkita apinata munashpankunalla chasna yanka mana alita yachachishpa purinahun. Chay yanka yachachihukkunataka chunllayachinanchi tiyan mana chasna yachachinankunapa.

¹²Chay Kreta islamanta shuk killkata yachak runa paypa ayllunkunamanta rimarka kasna: Kay Kreta islapi kawsak masinikunaka yuyay illa, llullaysikunami kanahun. Chaymanta upyaysiki, mikuyisiki, killaysiki kanahun nishpa.

¹³Chay runapa chasna rimashkanka shutipami karka. Chayrayku wawkini, chay Kreta islapi kirik masinchikunata sinchi shimiwa kunashpa yachachiy Yaya Diosta kasushpa alita kawsanankunapa. ¹⁴Chaymanta yachachiy chay israel masinikunapa yuyayninkunamanta yanka rimanankunata mana kasunankunapa. Yachachiy shutipa kashkata mana kasuk runakunapa kamachishkankunata mana kasunankunapa.

¹⁵Ña yachanchi maykankunami ali yuyaywa kanahun, alikunallata yuyarishpa kawsanahun, paykunarayku tukuy Yaya Diospa rurashkanka ali kananta. Ashwan Yaya Diosta mana kasuk runakunaka mana alita yuyarik kashpankuna nima ima ali paykunarayku tiyanchu. Yapa millaypakunatami yuyarik kanahun. Ali kashkata yachashkankunata mana kasushpankuna ali kashkata manana alita yachanahun. ¹⁶Paykunaka Yaya Diostami riksichinishpa rimanahun. Chasna rimashpankunapas mana Yaya Diosta riksik runakunashinami kawsanahun. Chasna kashpankunami millaypata rurahun. Yaya Diosta mana kasuk kashpankunami mana atipanahunchu alikunata ruradata.

Pablo Titota kunan alita yachachinanpa

2 ¹Kanka wawkini, Yaya Diospa shiminta alita yachakushpayki chay kirikkunata suma ali yachachinankunata yachachinayki tiyan, imashnami Yaya Diosta kasushpa alita rurashpa kawsankakuna. ²Tukuy chay ruku wawkikunata yachachiy, mana machashpa, nima ukupanakushpa, alita yuyarishpa kawsanankunapa. Chasna kawsahushpankunami shukkunaka alita paykunamanta rimankakuna. Chaymanta yachachiy Yaya Diosta alita kirinankunapa, runa masinkunawa alita yuyanakupha, paykunata yanapahushkankunapi mana sampayashpa kawsanankunapa. ³Chasnallatata tukuy paya panikunata yachachiy alita rikuchishpa kawsanankunapa, imashnami Yaya Diosrayku kawsakkuna kawsanankuna tiyan. Mana shukta shukta rimashpa purinahuchun. Mana machashpa kawsanahun. Alita rikuchishpa kawsashkankunawa

alikonata yachachinahuchun. ⁴⁵Chasnamami mushu kusayu panikonata yachachinkakuna kusankunata wawan-kunata yuyashpa kawsanata, alita yuyarishpa, alita rurashpa kawsanankunapa, wasipi ruranakunata alita rurana, shukkunata yuyashpa yanapanata, kusankunata sumakta kasunata, mana millaypa ruranakunapi satirishpa kawsanankunapa. Chasna kashpankunami paykunata rikushpankuna nima pi rimankachu Yaya Diospa shimina alichu nishpa.

⁶Chaymanta wawkini, chay musu wawkikonata, shipas panikonatapas kunashpa yachachiy, alita yuyarishpa mana paykuna kikin munashkankunallata rurashpa kawsanankunapa. ⁷Kanka alillata rurashpa kawsay, kanta rikushpankuna paykunapas alita rurashpa kawsanankunapa. Paykunata ali yuyaywa ali shimikunawa yanapak yuyaykunata kushpa yachachiy. ⁸Chasna alita rimashpa yachachishpaykimi chay Jesusta mana kirik runakunaka pinkarinkakuna. Mana atipankakunachu ñukanchimanta millaypata rimanata.

⁹Patronyu wawkikonata panikonata kunay mana aynishpa tukuy ima kamachihushkankunapi alita kasushpa patroyninkunata kushichinankunapa. ¹⁰Mana shuwanahuchun, ashwan nima imata apishpa sumakta tarawanahuchun, tukuy runakuna rikushpankuna asirtanankunapa maytukuy sumami ñukanchita kishpichik Yaya Diospa shiminka paykunata yachachihushkanka.

¹¹Yaya Dioska ñukanchita riksichishkayapa yuyashpan llakichishkanta, tukuy ñukanchi kay allpapi kawsak runakuna atipananchipa kishpishka kanata.

¹²Yaya Dioska chasna ñukanchikonata yuyashpanmi yachachin, payta mana

kasushpa, ñukanchi kikin mana ali munashkanchikonata rurashpa kawsashkanchita ña sakishpanchi yuyaywana, alillata rurashpa, payta kasushpa kawsananchipa kay allpapi. ¹³Chasna kawsananchi tiyan atun yachayyu Yayanchi Dios ñukanchita Kishpichik Jesukristu suma yachayninwa chuyahlla rikurishpa kutikashka shamunanta chapahushkanchirayku. Chasna paypa shamunanmanta yachashpanchimi alita kushikushpa payta chapashpa kawsahunchi. ¹⁴Jesukristuka kruspi wañurka ñukanchikonata mana alita rurakkuna kashkanchimanta kishpichinanpa. Payka ñukanchita uchanchikunamanta llakichishpan shunkunchita pichashka paypa runankuna kananchipa, tukuy munaywa alikunatana ruranayakkuna.

¹⁵Wawkini, kay rimashkaynita tukuy kirikkunata yachachinayki tiyan. Kirikkunata sinchikuchiy mana ali ruranakunata mana ruranankunapa. Rurashkankuna mana ali kashpanka Yaya Dios kushkan yachaywa paykunata alita kunashpa yanapay alitana rurak kanankunapa. Chasna alita kunashpa yachachinki nima pi rimanankunapa mana munanichu kasunata paytaka nishpa.

Jesukristuta kirikkuna alita rurashpa kawsanankuna tiyan

3 ¹Chay wawkikonata panikonatapas yuyachiy, tukuy llaktakunapi kamachik apukunata alita kasushpa kawsanankunapa. Yachachiy apunkuna shuk ali imapi tarawachishpankuna ali munaywa ruranankunapa. ²Chasnallata paykunata yuyachiy, mana shukkunamanta millaypata rimanankunapa, nima piwa piñanakushpa kawsanankunapa. Ashwan tukuy runakunawa llakichinakushpa kawsanahuchun, mana

yuyarishpa paykunamanta pasa kanankunata.

³Ñawpaka ñukanchikunapas chay runa masinchikunashina Yaya Diosta mana kasuk, mana yuyarinayu, mana alita rurak karkanchi. Mana ali munashkanchikunata musyashkanchikunata kasushpa, ñukanchi kikinllata kushichinata munashpa kawsapayarkanchi. Millaypata rurashpa, piñarishpa, maykanpa ima tiyashkanta munarishpa, shukkunawa parihuyanayashpa kawsapayarkanchi. Chasnallata chikniy tukushpa, chikninakushpa kawsapayarkanchi.

⁴Ashwan Jesukristu shamushpan ñukanchita Kishpichik Yaya Dios ali shunku kananta, ñukanchi runakunata yapa yuyahushkanta paywa rikuchirka.

⁵Ñukanchita llakichishkanraykumi mana alita rurak kashkanchimanta kishpichishka. Manami kishpichishkachichu alikunata rurashkanchirayku. Ñukanchita kishpichishpan yakuwa mayllashkashina uchanchikunamanta pichay tukushkanchi mushumanta wawayarishkashina kananchipa. Yaya Diospa Espiritun ñukanchita mushuyachishpanmi kunanka alitana rurashpa kawsahunchi. ⁶Ñukanchita Kishpichik Jesukristu wañushkanrayku Yaya Dioska Espiritunta mana mitsashpachu ñukanchima kachamushka. ⁷Chay Espiritunta ñukanchita kushka, ñukanchita llakichishpan paypa rikushkanpi ucha illa kananchipa, chaymantapas atipananchipa paywa wiñaypa kawsak rinata, maykantami chapashpa kahunchi. ⁸Tukuy kay yachachishkaynika shutipami.

Chayrayku munani kay yachachishkaynita yachachishpalla katinaykipa, Yaya Diosta kirik masinchikuna alita yachakushpankuna alita rurashpa kawsanankunapa. Chasna kawsanami

ali kan ñukanchi runakunarayku.

⁹Chaymanta ama yanka rimanakushpa kawsaychu. Chay pikunamantami ñawpamanta pacha mirashkakuna nishpa killkarishkakunamanta rimanakunankunapi ama satiriychu, nima piñanakunapi, nima chikninakushpa kawsanapi. Chasnallata Moisespa killkashkan kamachishkamanta yanka rimanankunapi ama satiriyachu. Chasna rimanakunaka yanka nishpami kan, nima imapi yanapanchu.

¹⁰Shuk runakuna chay ali yachachishkanchimanta chikanta yachachishpa shukkunata pantachichishpankuna kirikkuna manana shuk yuyayllawa kawsanankunapa, paykunata sinchita kunay mana chasna katinankunapa. Chasna kunashpayki mana kasushpankunaka kuti kunay. Chaypipas mana kasunayashpankunaka tantarinaykichimanta wichuy. ¹¹Mana kasunayashpankunaka ña yachanki mana alita yuyarishpa, mana alita rurashpa kawsahushkankunata. Mana alita rurahushkankunata yachashpankuntata chasnalla katishpankuna paykuna kikin kastigay tukunankunata maskanahun.

Titopa ruranamanta riman

¹²Wawkini, kay Nikópolis llaktapimi kahuni. Kaymantami wawki Artemasta kanma kachasha. Pay mana atipashpanka rinata, wawki Tikikotami kachasha. Chay wawki paktashpan utkalla shamuy rikuwanaykipa. Kaypimi munani tamyapunchakunata pasanata. ¹³Chay ishkay alita yachachik wawkikuna chay *abogado Senas shutiyuta, chaymanta wawki Apolostapas shuk llaktakunama rihushpankuna tukuy ima munashkankunata kuy nima ima paykunata pishinanpa.

¹⁴Chaymanta tukuy kirik masinchikunata yachachiy ali munaywa alikunata rurashpa

kawsanankunapa. Nima imaykunata yanapanahuchun. Chasna rurashpankunami Jesusta kirishkankunaka mana yankachu kanka.

Pablo saludan kirikkunata

¹⁵Tukuy ñukawa kahuk kirik masinchikuna kanrayku saluduta kachanahun. Chasnallatata kanpas ñukanchita yuyak

Jesukristuta kirik masinchikunata saludapay.

Yaya Dios kankunata llakichishpan yanapachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkiki
Pablo

PABLOPA KILLKASHKAN KILLKA FILEMONRAYKU

Pablo Timoteowa Filemonta saludanahun

¹Munashkanchi wawkinchi Filemón, ñuka Pablo wawki Timoteowa pakta kay kartata kanrayku killkahunchi. Ñuka Pablo Jesukristupa shiminta yachachik kashpaynimi kay karselpi churawashkakuna. Kan yuyashkanchi wawkinchi ñukanchishina Jesukristupa shiminta yachachikrayku kay kartata killkahunchi. ²Chaymanta paninchi Apiarayku, ñukanchishina sinchita parisishpa yachachik wawkinchi Arkipo-raykupas, tukuy wasikipti tantarik wawkikuna panikunaraykupas kay kartata killkahunchi. ³Yayanchi Dios, Amunchi Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

Pablo riman Filemonmanta kushikushkanta

⁴⁻⁵Wawkini, ñuka Pablo yachashkani Amunchi Jesusta kirishpa, tukuy kirik masinchikunatapas alita yuyashpa kawsahushkaykita. Chayta yachashpaynimi tukuy uras mañahushpayni Yaya Diosta agradeisini kanrayku. ⁶Kan Jesusta kirihushkaykita shukkunata rimashpa kawsahunki. Chayraykumi Yaya Diosta mañani kanta yanapananpa ashwan alita ashwanta ashwanta asirtanaykupa pay ñukanchipi yapa alita

rurashkanta *Kristuta kushichishpa kawsananchipa. ⁷Yapa kushilla kahuni, chaymantapas alita sinchikushkani kirikkunata yuyashpa kawsahushkaykita yachashpayni. Wawkini, paykunata alita sinchikuchishkaykirayku kushikushkani.

Pablo Filemonta tapun Onesimota llakichinanpa

⁸Alita rurak kashpayki shuk imata ruranaykupa tapunayani. *Kristupa kamachishkan kashpayni atipaynima kanta kamachinata. ⁹⁻¹⁰Chasna kamachinata atipashpaynipas mana kamachishkaykichu, yuyanaku hushkan-chiraykumi kanta tapuni kasuwanaykupa. Ña ruku kashpayni chaymanta Kristu Jesuspa shiminta yachachishkay-nirayku kay karselpi kahushpayni kanta tapuni Onesimorayku. Payka kay karselpi Jesukristumanta yachachishkaynita kirishkanraykumi kikin waway-nishina tukushka.

¹¹Kay rantishkayki runa Onesimoka ñawpa kanrayku mana alitachu kasushpa tarawak karka. Kunanka mana chasnanachu. Ñukata alitami yanapawahun, kanma kutishpan kantapas alitanami kasushpa yanapanka.

¹²Kay wawkinita kunan kanma kachahuni. Yapa yuyashkayni wawkini kashpan ñukatashina alita yaykuchiy.

¹³Jesukristu runakunata kishpichinan-

manta yachachihushkaynirayku kay karselpi kahushpayni munaynima karka kay wawkini Onésimo ñukawa kiparishpan kanranti yanapawanapa. ¹⁴Chasna munashpaynipas kan manara arinishpaykika manami atipanichu payta kiparichinata. Manami munanichu kan mana munakta paywa yanapawanaykita. Ashwan ali kama, kan kikin munashpayki paywa yanapawanaykipa.

¹⁵Onesimoka shuk punchakunatachari kanmanta anchuchirishka kashka, chaymanta wiñayparayku kanwa kawsananpana. ¹⁶Mananami rantishkayki runashinallachu kanwa kawsanka, ashwan kunanka kamachinaykimanta ashwan tukurka. Yuyashka wawkinchimi tukushkana. Ñukaka payta yapami yuyani. Kanka ñukamanta ashwan pasata yuyanayki tiyan, kanta yanapak runayki kashkanrayku chaymantapas Jesukristuta kasuk masiki tukushkanrayku.

¹⁷Imashnami ñukata kikin wawkitashina yuyawanki, chasnallatata paytapas yuyashpayki wasikipi yaykuchiy. ¹⁸Wawki Onésimo shuwashpa mitikushka kashpanka chasnallatata shuk imamanta kanta liwihushpanka ñukami pagashkayki. ¹⁹Ñuka kayta kikin makiniwa killkahuni pagashkaykimi nishpa. Chasna rimashpaynipas ama kunkaychu kanta yachachishkaynirayku Jesukristuta katik tukushkaykita. Chasna kashpanmi kanka achkata

liwiwahukshina kahunki. ²⁰Chayrayku wawkini, parihu Jesukristuta kirikkuna kashpanchi kay wawkinchita alita wasikipi yaykuchipay. Chasnashpayki shunkuynita kushichipay, imashnami ali kan rurananchipa Kristuwa shukllashina tukushkanchirayku.

²¹Chasna killkani yachashpayni kasuwanaykita. Yachanimi tukuy munashkaynimanta pasata ruranaykitapas.

²²Chaymantapas shuk kwartuykita alichapay wasikipi paktanaynipa. Kirini Yaya Diosta mañahushkaykichirayku pay ñukata kuti kankunama paktachinanta.

Wawkikuna saluduta kachanahun Filemonrayku

²³Wawkinchi Epafraspas *Kristu Jesuspa shiminta yachachishkanrayku karselpi churay tukushka masini kanrayku saluduta kachahun. ²⁴Chaymanta Yaya Diospa shiminta yachachik masinikuna Markus, Aristarko, Demas, Lukaspas kanraykumi saluduta kachahunkuna.

²⁵Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpan munashkanta karan shuk kankunapi paktachichun.

Chayllata killkashkanchi.

Wawkikichi
Pablo, Timoteo

JESUKRISTUTA KIRIK HEBREO

RUNAKUNARAYKU KILLKA

Jesukristuka ñukanchima
shamurka Yayan Diosta
riksichinanpa

1 ¹Ñawpa Yaya Dioska kacharka paypa yachayninwa yachachikkunata, yaya rukunchi wañukunata achka kuti yachachinankunapa chikan chikan yachachinakunawa. ²Ashwan kunan kay allpa tukurihushkan punchakunapi Wawan Jesukristutami kacharka yuyarishkanta ñukanchita riksichinanpa. Manara nima ima tiyahushpanami Yaya Dioska Wawanwa pakta tukuy tiyashkata rurarka. Chaymanta payta churarka tukuyta kamachik kananpa. ³Jesukristumi ñukanchita riksichin Yayan Dios chuyahlla punchashina yapa ali, chaymantapas atun yachayyu kananta. Pay tukuy kananwa rikuchishkanwa riksichin imashnami Yaya Dioska. Payka yapa yachayyu rimashkanllawa tukuy ima tiyakkunata kuyran. Paymi kay allpama shamushpan ñukanchiranti wañushpan uchanchikunamanta picharka. Chaywashami siluma rishpan tukuymanata pasa atun yachayyu Yayan Diospa kuskan partima tiyarirka paywa pakta tukuyta kamachinanpa.

Yaya Diospa Wawanka
angelkunamanta pasa
yachayyumi kan

⁴Yaya Dios Jesukristuta churarka tukuy *angelkunamanta ashwan yachayyu kananpa. Payta Wawayni nishpan tukuy angelkunamanta pasa kananta rikuchirka. ⁵Nima shuk angelta rimarkachu:

Kanka kikin wawaynimi kanki,
kunan kanta wawata rurash-
kaynirayku nishpa.^a

Chaymantapas nima shuk angelta rimarkachu:

Ñukaka yayaykimi kani, kanka
kikin wawaynimi kanki nishpa.
Ashwan *Kristullatami chasna rimarka.

⁶Chaymanta Yaya Dioska shuklla Wawanta kay allpama kachahushpan tukuy paypa angelkunata rimarka:
Chay wawaynita kushichiychi
nishpa.

⁷Chay angelkunamantaka kasna rimarka:

Paykunataka wayratashinami, nina
sintihuktashinami kachani
munashkaynita ruranankunapa
nishpa.

a Rikuy Jesukristuta Katikkunamanta Kwintak Killkapi 13.33, Hebreo Runakunarayku Killkapi 5.5, Biblia kastellanopi Salmos 2.7

⁸Wawantakaranti kasnami rimarka:

Kanka Dios kashpaykimi
kamachinki wiñayparayku.
Kuska alillatami kamachinki.

⁹Kanka alillata munakmi kanki,
chikninkimi millaypa ruranaku-
nata. Chayraykumi ñuka
Yayayki Dioska kanta akllash-
kani kamachinaykipa. Tukuy
runa masikikunamanta kantaka
ashwantami kushillayachisha
nishpa.

¹⁰Chaymantapas Wawanta rimarka:

Kan Dios kashpaykimi nima ima
tiyashpanra allpata silutapas
rurashkanki.

¹¹Tukuy chaykunaka chinkarinkaku-
nami, ashwan kanka chasnalla
wiñaypa kawsanki.

Tukuy chaykunaka churarinashi-
nami mawkayashpan liki liki
tukunkakuna.

¹²Chasna tukushpankuna shuk mawka
churarinatashinami wichunki.

Shuk mawka churarinata mushuwa
kampyahukshina chay mawka
allpata, mawka siluta
wichushpa mushutana ruranki.

Tukuy allpa silu tukurishpankuna-
pas kanka tukuy uras chasna-
llami kanki, wiñaypata
kawsanki nishpa.

¹³Yaya Dioska Wawan Jesukristullatami
rimarka:

Kuskayni parti tiyariy kamachinaykipa
ñukawa pakta, kanta chiknik
runakunata winsinaynikama
kanta kasunankunapana nishpa.

Manami nima shuk paypa angelkunata
chasna rimarkachu. ¹⁴Angelkunaka
Yaya Diostami alita kasuk kanahun.
Chasna kasuk kashpankunami Yaya
Dioska paykunataka kachan, tukuy
maykankunami kishpina kankakuna,
chaykunata yanapanankunapa.

Kishpichirishka kashpanchi mana kunkaylla kawsashunchichu

2 ¹Jesukristu tukuyta kamachinan
kashpan akuychi chay uyahushkan-
chi shimita ashwan alita asirtashpa
kasushpa kawsashunchi. Pakta ali
ñampita rihushkanchita pantachishpa
chinkarinchima. ²Ñawpa Yaya Dioska
paypa *angelkunatami kachashpa
kamachishkankunata Moisés wañuta
riksichirka yaya rukunchi wañukunata
yachachinanpa. Chay angelkunalla
rimashkan kamachishkakunaka alita
kasunankunapami karka. Tukuy
chaykunata mana kasukkunataka Yaya
Dioska rurashkankunashina kuskanpi
kastiganan karka. ³Imashnashi Yaya
Diospa kastigananmanta kishpinchima,
ñukanchita kishpichinanpa yapa ali
atun yachaywa rurashkanta mana
munashpanchika. Chasna ñukanchita
kishpichinanmanta Jesukristu kikinmi
puntiru yachachirka. Chaymanta
maykankunami paypa rimashkanta
yachakurkakuna, chaykunapas
ñukanchita rimarkakuna shutipa
kananta. ⁴Chaymantapas Yaya Diosmi
paypa yachayninwa nima ima uras
rikushkanchikunata, suma mana
atipaypakunata, atun yachaywa
ruranakunata ñukanchita riksichishka
yachananchipa shutipa pay ñukanchita
kishpichinanta. Chasnallatatami
Espiritunta ñukanchita kushka chay
Espiritun karan shukta atipachinanpa
pay munashkanshina.

Jesukristuka shamurka runa tukushpan runa masinkunata yanapananpa

⁵Yaya Dioska manami *angelkunataka
rimarkachu chay rimahushkanchi
shamuhuk mushu munduta kamachi-
nankunapa. ⁶Ashwan Jesukristutami

runa tukushpan rimarka chay mushu munduta kamachinanpa. Chasna kashpanmi Yaya Diospa killkachishkanpi shuk runa kasna riman:

Yaya Dios, ñukanchi runa kashpanchi manami nima imachu kanchi. ¿Imaraykuta ñukanchita yapa yuyanki?

⁷ Kay allpapi kawsahushpanchirami kanpa angelkunata rimashkanki ñukanchimanta ashwan atipak kanankunapa. Chaymanta silupi paktashpanchimi ñukanchitaka ruranki kanshina suma atun yachayyuta, tukuy paykuna ñukanchita kushichinankunapa.

⁸ Ñukanchita kushkanki yachaykita tukuy silupi kay allpapi tiyakkunata kamachinanchipa nishpa.

Chasna kashpanmi yachanchi Yaya Dios ñukanchita kushkanta tukuy silupi allpapi tiyakkunata llamputa kamachinanchipa. Chasna rimashpanpas tukuyta kamachinanchitaka manarami rikuhunchirachu. ⁹Chasna kashpanpas yachanchi Yaya Dios Jesukristuta ña atun aputa rurashkanta yachayninwa kamachinanpana tukuyta. Kay allpama kachashpan runa tukushpan shuk ratulla angelkuna ashwan yachayyu karkakuna. Ñukanchita yapa llakichishpan Yaya Dios munarka Wawan Jesukristu ñukanchirayku wañunanpa. Chasna wañushpanra Yaya Dioska paytaka suma atun yachayninta kurka tukuy payta kushichinankunapa.

¹⁰Yaya Dioska tukuytami rurarka payraykulla kanankunapa payta kushichinankunapa. Chasna kashpan payka munan tukuy wawankuna paywa pakta suma chuyahllapi kawsanankunapa. Chayraykumi paykunarayku Kishpichik Jesukristuta kay allpama

kacharka achkata parisinanpa. Chasna parisishpa wañushpanrami atiparka runakunata kishpichinata paywa wiñaypa kawsanankunapa. ¹¹Kunan tukuy Yaya Diospa wawankuna kanchi, ñukanchi maykankunami uchanchikunamanta picharishka kanchi, chaymanta Jesukristupas, maykanmi uchanchikunamanta pichashpa aliyachishka. Chayraykumi payka mana pinkanchu, ñukanchikunata wawkinikuna paninikuna nishpa rimanata. ¹²Kasnami payka nin:

Yayayni Dios, yapa alimi kanki nishpa rimasha wawkinikunata paninikunata. Paykunawa tantarishpayni takinakunata takisha kanta kushichishpa nishpa.

¹³Chaymanta nin:

Ñukaka Yaya Diospimi sinchikuni nishpa.

Chasnallatatami riman:

Kaypimi kahuni, tukuy Yaya Diospa kuwashkan runakunawa pakta. Paykuna kanahun kikin wawaynikunashina nishpa.

¹⁴Imashnami ñukanchi runakuna nanayta unkuyta wañuyta parisinchi, yawaryu aychayu kashkanchirayku, chasnallatatami Jesukristupas wawayarirka ñukanchishina runa kananpa. Chasna runa tukurka wañushkanwa ñukanchita wañuchik supayta winsinanpa, manana atipananpa wañuywa manchachishpa ñukanchita kamachinata. ¹⁵Chayta rurarka ñukanchi runakuna wañuyta manchashkanchirayku tukuy uras kamachirishkashina kawsahushkanchimanta kishpichinanpa, manana wañuyta manchak, wañuywa manchachishpa kasuchik supayta kasukkuna kananchipa.

¹⁶Jesukristuka manami shamurkachukay kay allpama angelkunata yanapananpa, ashwan payka shamurkami ñukanchi

Abrahamshina payta kirik runakunata yanapananpa. ¹⁷Chayraykumi payka ñukanchishina runa tukunan karka. Chasnara atiparka ñukanchita llakichik, Yaya Diosta alita kasuk shuklla atun yachayyu *saserdotenchi tukunata, Yaya Diospa puntanpi uchanchikunamanta paywa alichananpa. ¹⁸Pay kikin parisishkanrayku, chaymanta supay llullachinayashpa kamahushkanpi winsishkanrayku kunaka atipan ñukanchita yanapanata supay llullachinayashpa kamay tukuhushkanchipi.

Jesuska Moisesmanta pasami kan

3 ¹Wawkikuna panikuna, Yaya Dioska kankunata akllashka payraykulla kanaykichipa. Chayrayku tukuy shunkuykichimanta pacha Jesusta yuyariychi, maykanmi Yaya Diospa Kachashkan kashka paypa shiminta yachachinanpa, chaymantapas maykanmi shuklla atun yachayyu *saserdote kan. Pay chasna kananta kirihushkanchita runakunata rimashpa kanchi. ²Chay Jesuska Yaya Diospa munashkanta alita paktachik kashka, imashnami ñawpa Moisés wañuka Yaya Diosta kasuk kashpan yaya rukunchi wañukunata alita yanaparka. ³Yuyariychi shuk wasita rurak amuta ashwanta valichinchi chay rurashkan wasimanta. Chasnashinami Jesuska Moisesmanta ashwanta kushichiy tukunan tiyan. ⁴Wasikunataka runakunami ruranahun, ashwan Yaya Dioska tukuy ima tiyakkunata ñukanchikunatapas rurashkami. ⁵Moiseska alita paktachik Yaya Diospa kamachinan runa karka Yaya Diospa akllashkan runankunata kamachinanpa. Yaya Diospa munashkanta rurashkanwa rikuchirka maykantami Yaya Dios achka watawashara rimashpa asirtachinan karka. ⁶Ashwan *Kristuka Yaya Diospa shuklla

Wawanmi. Yayan Diosta alita kasushpan ñukanchi paypa akllashkan runankunata ashwan alita kamachin. Kushilla mana sampayashpa shamunanta chapashpa kawsashpanchika chay paypa akllashkan runankunami kanchi.

Yaya Diosta mana sakinamanta yachachin

⁷⁻⁸Yaya Diospa runankuna kashpanchi akuychi uyashunchi Yaya Diospa Espíritun ñukanchita rimahushkanta Yaya Dios killkachishkanpi rimashkata:

Kunan rimahushkaynita uyahushpaykichika alita kasuychi. Ama chay mana kasunayak yaya rukuykichi wañukunashina tukuychichu. Paykunaka chay chunlla chakishka allpapi purihushpankuna mana alitachu kasuwarkakuna. Ñukata kamawarkakuna alitachu manachu paykunata yanapani nishpa.

⁹Ñuka paykunata chusku chunka watata yanapashkaynita rikushpankunapas paykunaka ñukata kamawarkakuna alitachu manachu paykunata yanapani nishpa.

¹⁰Chayraykumi piñarishpayni kasna rimarkani:

Paykunaka tukuy urasmi shunkunkunapi mana yuyariwashpankuna ñukamanta anchurishka purinahun, mana kasunayawashpankuna nishpa.

¹¹Chasna kashpanmi piñarihushkaynipi rimarkani:

Shutipami kay rimashkaynitaka paktachisha. Manami nima ima uras yaykunkakunachu chay kushikuna llaktaynipi samanankunapa nishpa.

¹²Wawkikuna panikuna, kuyrariychi shunkuykichipi mana millaypa yuyaywa kanaykichipa, kawsa Yaya Diosa kirihushkaykichimanta mana anchuri-naykichipa. ¹³Ashwan kawsahushpayki-chira karan puncha kankunapura sinchikuchinakuychi Yaya Diospa shiminwa. Chasna sinchikuchinakushpa kawsashpaykichimi supayka manami atipankachu kankunata llullachinata uchata rurashpaykichi manana Yaya Diosa kasunayakkuna kanaykichipa. ^{14*}Kristuwa pakta kawsananchipaka puntiru payta kirishkanchishinalla mana sakashpa payllapi sinchikushpa kawsananchi tiyan. Chasna kawsashpan-chirami paywa pakta kushikushpa kawsashunchi.

¹⁵Kasnami killkarishkapi riman:

Kunan Yaya Diospa rimahushkanta uyahushpaykichika alita kasuy-chi. Ama chay ñawpa mana kasunayak runakunashina tukuychichu nishpa.

¹⁶¿Maykankunata Yaya Diospa rimash-kanta uyashpankunapas mana kasuna-yarkakunachu? Tukuy Egipto allpamanta Moiseswa pakta llukshishka runakunami mana Yaya Diospa rimash-kanta kasunayarkakunachu. ¹⁷Chay-manta ¿maykankunatatata Yaya Dioska chusku chunka watata piñarishka karka? Chay mana payta kasunayak runakunatami piñarishka karka. Chasna mana kasunayashkankunaraykumi Yaya Dioska kastigashpan chay chunlla chakishka allpapi wañurkakuna. ¹⁸Chaymanta ¿maykankunatatata Yaya Dioska rimarka: Shutipami kay rimash-kaynita paktachisha. Manami nima ima uras yaykunkakunachu chay kushikuna llaktaynipi samanankunapa nishpa? Chay payta mana kasunayakkunatami chasna rimarka. ¹⁹Chasna kashpanmi yachanchi chay runakuna Yaya Dios

paykunata kunayashkan allpapi mana yaykunata atipashkankunata, payta mana kasunayashkankunarayku.

Yaya Dioswa kushikuna llaktanpi samananchimanta riman

4 ¹Chayrayku Yaya Dios manara paktachishpanra paywa pakta kushikuna llaktanpi samananchita rimashkanta, kuyrarinanchi tiyan, pakta kankunamanta shukkuna Yaya Diosmanta anchurishpaykichi manana yaykunkichimachu. ²Yaya rukunchi wañukunataashina Yaya Dioska ñukanchitapas suma ali shimita ñukanchita kishpichinanmanta rimashka. Paykuna Yaya Diospa suma ali shiminta uyashpankunapas nima imapi paykunata yanaparkachu, chay shimita kirikkunawa pakta kirishpa mana kasunayashkankunarayku. ³Ñukanchi Jesusta kirikkunaka yaykushunchimi Yaya Diospa kushikuna llaktanpi samananchipa. Chay payta mana kasuk runakunamantaka piñarish-pami Yaya Dioska rimarka:

Shutipami kay rimashkaynitaka paktachisha.

Manami nima ima uras yaykunka-kunachu chay kushikuna llaktaynipi samanankunapa nishpa.

Yaya Dioska chayta rimarka, tukuy rurashkankuna, chay kushikuna llaktapas chaypi paywa pakta samananchipa, kay munduta rurashkanmanta pacha ña rurashka kashpanpas.

⁴Kasnami Yaya Diospa killkachishkanpi kanchisnin punchamanta riman:

Yaya Dioska tukuy rurashkanta tukuchishpan kanchisnin puncha samarkana nishpa.

⁵Chay samana llaktata yuyachishpa Yaya Diospa killkachishkanpi kuti riman mana payta kasuk runakunamanta kasna:

Paykunaka manami nima ima uras
yaykunkakunachu chay kushi-
kuna llaktaynipi samananku-
napa nishpa.

⁶Chasna rimashpan yachanchi shukkuna
tiyanan tiyan chaypi yaykunankunapa.
Chay ñawpa kawsak runakuna mana
atiparkakunachu yaykunata Yaya
Diospa suma ali shiminta runakunata
kishpichinanmanta mana kasushkanku-
narayku. ⁷Chayrayku Yaya Dioska shuk
punchata churashka chaypi yaykunan-
chupa. Kunan puncha nishpa rimash-
kanwa riksichirka kunan kananta.
Achka wata yaya rukunchi wañukunata
rimashkanwasha chay ali allpapi
yaykunankunata Yaya Dioska yaya
rukunchi David wañutaka killkachirka
ña rimashkaynishina:

Kunan Yaya Diospa rimahushkanta
uyahushpaykichika alita kasuy-
chi. Ama tukuychichu mana
kasunayak runakunashina
nishpa.

⁸Chay ali kamachik Josueka yaya
rukunchi wañukunata chay Yaya Diospa
rimashkan ali allpapi yaykuchishpan
paykunaka Yaya Dios kunayashkan
samanata mana riksirkakunarachu.
Chay samanapi paktanahuma karka,
Yaya Dioska achka watawasha mana
kutikashka shuk puncha tiyananmanta
rimamachu karka chay samanapi
paktananchipa.

⁹Chayrayku tiyanra tukuy Yaya Diosta
kasuk runakunarayku kushikushpa
paywa samanankuna. ¹⁰Imashnami
Yaya Dioska tukuy imata rurashkanwa-
sha kushilla samarka, chasnallatata
ñukanchikunapas Yaya Diospa
kushikuna llaktanpi yaykushpanchika
tukuy rurashkanchikunamanta kushilla
samashunchi. ¹¹Yaya Dioswa kushilla
samananchipaka akuychi sinchikushpa
paypa shiminta alita kasushunchi.

Chasna sinchikushpa katihushpanchimi
nima maykan chay ñawpa mana kasuk
runakunashina kawsanan tiyanachu.

¹²Yaya Diospa shiminka kawsa yachayyu
kashpan ishkanti parti wiluyu sablimanta
ashwan pasa wiluyu pithukshina pishpan
tukuy ukupi kashkata riksichin. Yaya
Diosmanta kashkata, ñukanchi kikinmanta
kashkata, tukuy yuyayninchikunapi
shunkunchikunapi kashkata ñukanchita
riksichin, chaymantapas yuyarinanchiku-
naka alichu manachu, ali yuyaywachu
rurananchikunata ruranchi manachu
nishpa. ¹³Yaya Dioska tukuy yuyayninci-
kunatami alita riksin. Paymanta nima shuk
rurashkan runa atipanchu pakanata.
Tapunan puncha paktarishpan tukuy
rurashkanchikunamanta payta rimananchi
tiyan.

**Jesukristuka parisheskanraykumi
shuklla atun yachayyu
saserdotenchi kan**

¹⁴Ñukanchipa tiyan shuklla atun
yachayyu *saserdotenchi. Payka Jesús,
Yaya Diospa Wawanmi. Kawsarimush-
kanwashami Yaya Diospa kawsanan
silupi yaykushpan paypa kuchunpi
paktarka. Chayrayku akuychi payllapi
sinchikushpalla payta kirihushkanchita
rimashpa kawsashunchi. ¹⁵Kay shuklla
atun yachayyu saserdotenchi manami
kanchu sampayanata parisinata mana
riksik. Ashwan ñukanchitashina
supayka paytapas achka kuti uchata
rurachinayarka. Ñukanchishina tukuy
kamay tukushka karka, uchata shuti
mana rurarkachu. ¹⁶Chayrayku akuychi
kushikushpa, tukuy shunkunchimanta
pacha paypi sinchikushpa, Yaya Dios
llakichishpa tukuyta kamachikta
kayllayashunchi. Chasna kayllayashpan-
chimi yanapay tukunata munahushkan-
chipi payka ali shunku kashpan
ñukanchita llakichishpan yanapan.

5 ¹Karan saserdotekunapa atun apuka runapuramantallami akllarishka kan runa masinkunarayku uchankunamanta Yaya Dioswa alichananpa. Payka churay tukushka kan tarpukunapa puntiru muyunkunata wiwakunatapas Yaya Diosta rikuchishpa rupachinanpa, Yaya Dios runakunata uchankunamanta pichananpa. ²Karan saserdotekunapa atun apu runa masinkunashina pantachikllatata kashpan mana yachakkunata mana alita rurashpa kawsakkunatapas llakichinata yachak kan. ³Paypas pantachik kashpanmi pay kikinraykupas wiwakunata rupachishpan mañanan karka Yaya Dios uchanmanta pichananpa, imashnami tukuy runakunarayku rurapayan uchata rurashkankunarayku.

⁴Yaya Dioska ñawpa Aronta akllarka runakunarayku saserdote kananpa. Chaymanta chay Arontashina Yaya Dios tukuy saserdotekunata akllarka wiwakunata rupachishpa payta mañanankunapa. Nima shuk runa pay kikin munashpan atipanchu saserdote kanata, mana Yaya Dios kikin akllashpanka. ⁵Chasnallatata *Kristupas mana pay kikinlla munashpachu yaykurka shuklla atun yachayyu saserdote kananpa. Ashwan Yaya Diosmi payta churarka shuklla atun yachayyu saserdote kananpa. Kasnami Yaya Dioska payta rimarka:

Kanka kikin wawaynimi kanki,
kunan kanta wawata rurash-
kaynirayku nishpa.^b

⁶Chaymantapas Yaya Dioska killkachishkanpi shukta riman:

Ñuka kantaka akllashkanimi,
wiñayparayku chay ñawpa

Melkisedekshina saserdote
kanaykipa nishpa.^c

⁷Jesukristu kay allpapi kawsahushpanra sinchita wakashpa, sinchita kaparishpa mañarka Yayan Diosta, maykanmi yachayninwa wañunan kashkanmanta atipama karka payta kishpichinata.^d Chasna mañashpanpas yapa munarka Yayan Diosllapa munananta rurana. Chayraykumi Yaya Dioska paypa mañashkanta uyashpan sinchikuchirka mana wañuyta manchananpa. ⁸Jesukristu Yaya Diospa shuklla Wawan kashpanpas parisihushpanrami yachakushka imashna rurashpami tukuy uras Yayanta kasunka. ⁹Parisishpa wañushpanmi tukuy Yayan Diosta kasuk kananta rikuchirka. Chasna alita kasushkanraykumi tukuy payta kasuk runakunata uchankunamanta kishpichik tukushka wiñaypa paywa pakta kawsanankunapana. ¹⁰Chasna Jesukristu Yaya Diospa munashkanta paktachishkanraykumi Yaya Dioska payta churarka chay ñawpa Melkisedekshina shuklla atun yachayyu saserdote kananpa.

**Jesukristuta kirishpa katiychi
ashwanta ashwanta
yachakunaykichipa**

¹¹Wawkikuna panikuna, ashwan achkata munani kankunata yachachinata. Chasna munashpaynipas mana atipaypachu kan ashwanta asirtachik shimikunata tarinaynipa, mana utkalla asirtak kashkaykichirayku. ¹²Achka kuti Yaya Diospa shiminta kankunata yachachishkani. Kunanka kankunapas ña yachachikkuna kankichima karka. Chasna kashpanpas kunankamami

b Rikuy Jesukristuta Katikkunamanta Kwintak Killkapi 13.33, Hebreo Runakunarayku Killkapi 1.5, Biblia kastellanopi Salmos 2.7 **c** Rikuy Biblia kastellanopi Salmos 110.4 **d** Rikuy Mateopa Killkashkan Killkapi 26.36-46

manara atipankichirachu shukkunata yachachinata. Ashwan kutikashka munankichi yachachinaynipa chay puntiru asirtana kashkanchita Yaya Diospa rimashkanmanta. Kankunaka ña aychata mikunata atipakkunashina kankichima karka. Ashwan chuchuk wawakunashinara kankichi manara mikunata atipakkuna. ¹³Chasna chuchuk wawakunashinara kashpaykichi manara yachankichirachu maykanmi ali, maykanmi mana alichu kan nishpa. ¹⁴Imashnami rukukunalla aychata alita mikunata yachak kanahun, chasnashinami Yaya Diospa shiminta ña alita kasukkunalla atipanahun puntiru asirtana kashkanchimanta pasa yachachinakunata asirtanata. Paykuna alita yachanahun maykanmi ali, maykanmi mana alichu, tukuy uras ashwanta ashwanta yachakushpa rihushkankunarayku.

**Yaya Diosta kirihushkanchita
sakinaka atun uchami**

6 ¹Wawkikuna panikuna, akuychi kawsashunchi ruku runakunashina, Jesukristupa yachachishkankunata ashwanta yuyarishpa yachakushpa. Manami tukuy uras chayllatata yachakushpa kawsashunchichu. Ñami yachakushkanchi mana alita rurashpa kawsananchitaka sakinanchi tiyan nishkata, chaymanta Yaya Diospi alita sinchikunanchimanta nishkatapas. ²Ñami yachakushkanchi bawtisarinamanta, Yaya Diosta kirik masinchipa umanpi makinchita churashpa payrayku Yaya Diosta mañananchimanta, wañushpanchi kutikashka kawsarinanchimanta, chaymantapas shuk puncha Yaya Dios tukuy runakunata mana alita rurashkankunamanta wiñayparayku kastiganamanta. ³Yaya Dios ñukanchita yanapashpan akuychi

ashwanta Jesukristupa ali yachachishkanta yachakushunchi ruku runakunashina kananchipa.

⁴⁻⁶Yuyarishunchi, maykankunaka Jesukristuta shuk kuti kirik tukushkankuna, chaymanta payta katihushkankunamanta anchurishkakuna, mana atipankakunachu mushumanta kirik tukunata. Yaya Diospa shiminta kirishpa punchapina purihukshina kashkakuna. Imashnami mishki mikunata kamanchi, chasnashinami paykunaka Yaya Diospa llakichinanta musyashkakuna. Yaya Diospa Espíritun paykunata yanaparka Jesukristuta riksinankunapa. Shuk mishki mikunata kamakshina Yaya Diospa shiminta riksishpankuna ali kananta yachashkakuna. Chaymanta riksishkakuna Yaya Diospa atun yachayninta, maykanmi rikuchin kamachinan kallarithkanta. Tukuy chaykunata riksishpankunapas Jesukristuta kirinankunata sakishpankunaka manana atipankakunachu mushumanta uchankunamanta llakirishpa Jesukristuta katinata. Manana Jesukristuta kirinayashpankunami Yaya Diospa Wawanta kuti kruspi wañuchik runakunashina kanahun. Chasna kashpankunami paykunaranti runakunaka Jesukristumanta millaypata rimankakuna.

⁷Maykankunaka Yaya Diosrayku shuk ali allpashina kanahun, paykunatami Yaya Dioska sumakta yanapanka. Chasna ali allpapika tamyashpan sumakta upyarín. Achka ali tarpukunata amunrayku wiñachin. ⁸Maykankunaka kashayu kiwakunallata wiñachik allpashinami kanahun, nima imarayku valinahunchu. Imashnami pichak runakuna kashayu kiwakunata rupachinahun, chasnashinami Yaya Dios chay runakunata nina mana wañukpi kastiganka.

**Yaya Dioska rimashkanta
paktachinan kashpan payllapi
sinchikushunchi**

⁹Munashkanchi wawkinchikuna paninchikuna, chasna sinchi shimikunawa rimashpanchipas yachanchi kankuna Jesukristuta kirishpa kawsahushkaykichita. Chasna kawsahushpaykichi yachanchi kishpishka kanaykichita. ¹⁰Yaya Dios alillata rurak kashpan mana kunkanchu alita rurahushkaykichita. Payta yuyahushkaykichirayku alita rurashpa kawsashkankichi, tukuy Yaya Diosta kasuk masikichikunata yuyashpa yanapashpa kawsashkankichi. Kunankama chasnalla katihunkichi.

¹¹Yapa munanchi tukuy kankuna wañunaykichikama ali munaywa yanapanakushpa alita rurashpa kawsanaykichita. Chasna rurashpaykichika siluma rinaykichita chapashpa kahushkaykichishina chayma Yaya Dioswa kawsak rinkichimi. ¹²Ama kunkaylla kawsaychichu. Ashwan alita kirikkunapa kawsahushkankunamanta yachakushpa paykunashina kawsaychi. Paykuna alita Yaya Diospi sinchikushpa mana sampayashpa tukuy rimashkanta paktachinanta chapashpa kawsahushkankunarayku Yaya Dios kunata rimashkanta apinkakuna.

¹³Yaya Dios ñawpa yaya rukunchi Abraham wañuta shuk paktachinan shimita rimashpan shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa rimarka. Nima maykan ashwan yachak paymanta tiyashpan chay yachakpa uyashkanpi chay paktachinan shimita rimanpana, pay sapallan rimarka manana nima pi ali kanaynita kirinahuchun kay rimahushkaynita mana paktachishpaynika nishpa. ¹⁴Kasna rimarka: Shutipami kay rimashkaynita paktachi-

sha. Ari, kanta yuyashpaynimi yanapashkayki. Chaymantapas achka miraykikunatami kanta kusha nishpa. ¹⁵Chasna Yaya Dioska rimashpan Abrahamka mana sampayashpachu chaparka Yaya Dios rimashkanta paktachinanta. Chayraykumi Yaya Dios rimashkanshina yanapay tukurka.

¹⁶Shuk runaka runa masinta shuk imamanta rimashkanta kirichinayashpan paymanta pasa kahukpa shutinta kirichina rimanakunapi churashpa rimama. Chasna rimashpanrami chay runa masinka alita kirima. ¹⁷Chasnallatatami Yaya Diospas paktachinan shimita kirichinayashpa shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa rimarka. Chasna rurashpan munarka chay runakuna, maykankunaraykumi chay rimashkanka karka, alita yachanankunapa payka rimashkanta mana shukta shukta yuyarishpa paktachinanta. ¹⁸Chasna paktachina shimita rimashkanrayku, chaymantapas chay shimita shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa sinchikuchishkanrayku kirihushkanchipi alita sinchikuchiy tukuhunchi. Alita yachanchi Yaya Dios mana shukta shukta yuyarinanta. Payka rimashkanpi manami atipanchu llullachinata. Chasna kashpan ñukanchi maykankunami paypi sinchikuk tukushkanchi paypa rimashkanta paktachinanta chapashpalla kushikushpa katishunchi. ¹⁹Rikuychi, tukuy lanchakunapa tiyan shuk llasha fierromanta rurarishka yakupi kacharinankunapa. Chayta yakupi kacharishpankunami chay lanchaka chawpi yakupipas mana atipanchu uraykunata. Ñukanchi Yaya Diospa rimashkanta paktachinanta tukuy shunkunchimanta pacha chapashpa kawsahushpanchi alita chayllapi shayachik llashata Yaya Diospi kacharishkanchishina kawsahun-

chi mana anchurishpa paymanta. Chay llasha kacharishkanchishinaka *Yaya Diospa wasinpi rakta llachapa washama Yaya Dioswa tinkunakuna kwartupishina silupi aprishka kahun. ²⁰Chaymami Jesús ñukanchimanta ñawpashka. Payka wiñayparayku Melkisedekshina shuklla atun yachayyu *saserdotenchi kananpa churay tukushpan ñukanchirayku Yaya Dioswa alichananpa chaypi yaykurka.

**Jesukristuka Melkisedekshina
shuklla atun yachayyu
saserdote kan**

7 ¹Chay ñawpa kawsak Melkisedekka^e Salem llaktapa atun apumi karka. Chaymantapas payllatatami atun yachayyu Yaya Diospa *saserdoten karka. Chay urasmi Abrahamka shuk atun apukunawa wañunakushpan paykunata winsishpa kallpachirka. Llaktanma kutishpanmi chay saserdote Melkisedekka llaktanmanta llukshishpan Abrahamta tinkuk rirka. Chasna tinkuk rishpanmi Abrahamta rimarka Yaya Dios payta ashwanta yanapashpa kushichinanta. ²Chasna Melkisedek payta rimashpan Abrahamka tukuy chay winsishkan apukunata kichushkanmanta karan pachakmanta chunkata chay saserdote Melkisedekta kurka. Chay Melkisedekpa shutinka ninayanmi alita kamachik apu. Payka Salempa apun karka. Chay Salem ninayan kushilla kawsana. Chayraykumi chay Salempa apun ninayan Kushilla Kawsanapa apun. ³Manami nima pi yachanchu Melkisedekpa yayanmanta mamanmantapas. Nima pi yachanchu paypa yaya rukunkuna wañukunaman tapas. Nima pi yachanchu wawayarishkanmanta wañushkanmantapas. Payka

Yaya Diospa Wawan Jesukristushina wiñayparayku saserdote kan.

⁴Wawkinikuna paninikuna, alita yuyariychi. Ñukanchi kikinpa yayanchi ruku Abraham wañuka chay apukunata kichushkanmanta karan pachakmanta chunkata Melkisedekta kurka. Chayrayku yachanchi Melkisedekka tukuy manta pasa kashkanta. ⁵Leví wañupa miraykunapas, maykankunami saserdotekuna kanahun Moisés wañupa killkashkan kamachishkashina shuk pachak tiyashkanmanta chunkata apinahun. Paykuna ñukanchi israel masinkunamanta apinahun mana ñukanchimanta pasa kashpankunapas. Chaymanta chayta apinahun Abrahammanta mirashka runakuna kashpankuna. Mana apinahunchu paymanta pasa kashkankunarayku. ⁶Ashwan chay Melkisedekka mana Levimanta miray kashpanpas payta yaya rukunchi Abrahamka shuk pachak tiyapushkanmanta chunkata kurka. Abrahammi karka maykantami Yaya Dioska ali paktachinan shimita rimarka. Chay Abrahamtami Melkisedekka rimarka Yaya Dios payta ashwanta yanapashpa kushichinanta.

⁷Alita yachanchi maykanmi shukta riman ashwanta yanapay tukunanta, payka chay yanapay tukuna kashkamanta ashwan yachayyu kananta.

⁸Chay Levimanta miray saserdotekuna, maykankunatami shuk pachakmanta chunkata kunchi, wañuk runakunallami kanahun. Ashwan chay Abrahammanta shuk pachakmanta chunkata apishka Melkisedekmanta Yaya Diospa killkachishkanpi riman kawsalla kahushkanta. ⁹Abraham Melkisedekta shuk pachakmanta chunkata kushpan Levimanta mirashka saserdotekunapas

chayta kushkakunashina karkakuna, paykuna shuk pachakmanta chunkata apikkuna kashpankunapas. ¹⁰Abraham chay saserdote Melkisedekwa tinkunakushkan uras manara Levika, nima paymanta mirashkakunapas tiyarkarachu. Chasna kashpanpas paymanta mirana kashpankuna Abraham kawsashkan uras paykunapas ña kawsashina karkakuna.

¹¹Chay Levimanta miraykuna saserdotekuna churay tukushkankunarayku Yaya Dios ñukanchi israel runakunata kamachishkankunata kurka. Chasna saserdotekuna kashpankunapas manami atiparkakunachu uchakunata pichanata. Chay Levimanta mirashka saserdotekuna uchanchikunata pichanata atipanahuma karka, manami munanchimachu karka Yaya Dios shuk ashwan atipak saserdoteta churananpa Melkisedekdashina. Ashwan Levipa miray Aronshina saserdotekunalla ali kanahuma karka.

¹²Yaya Dios Melkisedekdashina mushu saserdotetana churashpan maykanmi mana Levimanta mirashka saserdotekunashinachu kan, chay Moisespa killkashkan kamachishkakunatapas mushuyachinan tiyan. ¹³Chay mushu saserdote maykanmantami nin Amunchi Jesukristu kashpan yachanchi mana Levipa miraymanta kananta, ashwan shukpa miraymantami kan. Chay miraykunamanta nima maykan saserdote karkachu. ¹⁴Tukuy alita yachanchi payka Judapa miraymanta kananta. Chay miraymanta Moiseska mana rimarkachu saserdotekuna tiyananta.

¹⁵Chay churay tukushka mushu saserdote Melkisedekdashina kashkanrayku ashwan alita yachanchi Levipa miray saserdotekunamanta yapa chikan kananta. ¹⁶Payka manami saserdote

tukushkachu kamachirishka kashkata Levipa miraymanta saserdotekuna kanan tiyan nishkata paktachishkanrayku. Ashwan payka saserdote kan, wiñayparayku kawsak kashkanrayku. ¹⁷Kasna Yaya Dioska killkashishkanpi payta riman:

Ñukami kanta churashkani
wiñayparayku Melkisedekdashina
saserdote kanaykipa nishpa.

¹⁸Chay Moisespa killkashkan kamachishkakunaka mana ñukanchita yanapashpan uchata rurak kahushkanchimanta kishpichiy tukunanchipa, Yaya Dioska rimarka kankunata kishpichinaynipa manana chay kamachishkaynikunata kasushkaykichita tapushanachu nishpa. ¹⁹Mana nima pi Moisespa killkashkan kamachishkakunata paktachishpa atiparkachu uchankunamanta picharishka ucha illa tukushpa alita rurashpa kawsanata. Chayrayku Yaya Dios Jesukristuta churarka saserdotenchi kananpa. Payka ñukanchita uchanchikunamanta pichashkanrayku kunan shuti Yaya Diospi paktanata atipananchita yachanchi.

²⁰Yaya Dioska rimashpan Jesukristu shuklla atun yachayyu saserdote kananta shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa rimarka. Chay Levipa miraymanta saserdotekuna mana chasna rimanawachu churay tukurkakuna. Paykunaka saserdotekuna tukurkakuna Levipa miray kashkankunaraykulla. ²¹Ashwan Yaya Dioska Jesukristuta rimashpan saserdote kananpa, shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa rimarka. Kasnami payta rimarka:

Ñukami Yaya Dios kashpayni kay
rimahushkaynita shutipa paktachisha. Mana chikan chikanta
yuyarishpa kay rimahushkayni-

manta llakirishanchu. Kanta churashkani wiñayparayku saserdote kanaykipa nishpa.

²²Chasna Jesukristu wiñayparayku saserdote kananpa churay tukushpan yachanchi Yaya Dios chay ñawpa paywa alichanamanta kunan ñukanchirayku ashwan ali paywa alichanata rurashkanta. ²³Chay Levimanta miray saserdotekuna wañuk runakuna kashkankunarayku mana atipapayana-hunchu wiñayparayku saserdotekuna kanata. Chayraykumi paykunaka achka kapayanahun. ²⁴Ashwan Jesukristuka mana wañuk runa kashpanmi wiñayparayku saserdote tukushka. ²⁵Chayraykumi payka tukuy payta kirishpa Yaya Diosta kayllayak runakunataka atipan kishpichinata wiñayparayku. Wiñaypa kawsahuk kashpanmi Yaya Diosta mana sampayashpachu mañan, tukuy payta kasushpa kawsak runakunarayku.

²⁶Chasna atun yachayyu saserdote-tami munashkanchi: Yaya Diosrayku kawsakta, mana nima shuk millaypata rurakta, ucha illata, runa masinkuna uchata rurahushpankunapas mana uchata rurakta, tukuy allpapi silupi kawsakkunamanta pasa tukushkata. ²⁷Shuk atun yachayyu saserdoteta munashkanchi, maykanmi mana Levimanta miray saserdotekunapa atun apushinachu karan puncha shuk wiwakunata rupachinan tiyan Yaya Dios pay kikinpatara uchankunamanta llakichishpan pichananpa. Chaymantara chay saserdoteka atipapayan runa masinkunarayku wiwakunata rupachinata Yaya Dios uchankunamanta llakichinanpa. Ashwan Jesuska kikin kawsayninta kushpa kruspi wañushpan wiñayparayku Yaya Dioswa alicharka ñukanchita uchanchikunamanta llakichinanpa. ²⁸Yaya Dioska kamachishkankunata Moisesa kushpan

kamachirka chay Levipa miraykunamanta tukuy uras shukka saserdotekunapa atun apu kananpa, paykuna Yaya Dios ruranankunapa munashkanta mana alita paktachinata atipashpankunapas. Paypa Wawan shuklla atun yachayyu saserdote kananpa Yaya Dioska shutipa paktachinanta riksichik shimikunawa rimarka chay kamachishkankunata kushkanwasha. Chay Wawan shuti Yaya Dios rurananpa munashkanta wiñayparayku paktachirka.

**Jesuska ñukanchirayku shuk
mushu alichanata
Yaya Dioswa rurashka**

8 ¹⁻²Wawkikuna panikuna, tukuy chay rimashkaynimanta ashwan alimi kan kay rimashkaynika: Ñukanchipa tiyan shuklla atun yachayyu *saserdote, maykanmi silupi kawsak atun yachayyu tukuyta kamachik Yaya Diospa kuskan parti tiyarishpan ñukanchita yanapan. Chay Yaya Diospa kawsanan siluka manami runakunapa rurashkashinachu. Yaya Diospa rurashkan kashpanmi shutipa payta mañana wasi kan. Jesukristu ñukanchipa shuklla atun yachayyu saserdote kashpanmi chay Yaya Diospa kawsanan silupi rurahushkanwa tukuy runakunata yanapahun.

³Tukuy saserdotekunapa atun apunkunaka churay tukunahun wiwakunata rupachishpa Yaya Diosta kunankunapa, runakunata uchankunamanta llakichinanpa. Chasna kashpan shuklla atun yachayyu saserdotenchipapas shuk ima tiyanan tiyan Yaya Diosta kunanpa. ⁴Jesukristu mana Levimanta miray kashpan kay allpapi kamaka, nima saserdotechu kama, kay allpapi ña achka saserdotekuna tiyashkanrayku maykankunami Moisespa killkashkan kamachishkankunata kasushpa wiwakunata rupachishpa Yaya Diosta kunahun.

⁵Chay saserdotekunapa ruranankuna karkakuna silupi pasahushkata amsanlla riksixhiklla, imashnami shuk dibuhupi rikushkanchika pishillata rikuchin shutipa rikuchinayashkanta, chaymanta-pas imashnami intipi rikushkanchi shukpa almanka amsanlla rikuchin amunpa rikurinanta chasna. Ñawpa Moiseska Yaya Diosta mañana karpa wasita shayachina kashpan Yaya Dios payta rimarka:

Ama kunkariychu kanta rikuchishkaynita. Chay Sinaí urkupi kanta rikuchishkayni silupi kahushkatashina tukuyta alita ruray nishpa.

Chayrayku yachanchi kay allpapi kahushkaka silupi kahushkata amsanlla riksixhiklla kananta.

⁶Ashwan saserdotenchi Jesukristupa rurahushkankunaka chay shuk saserdotekunapa rurashkankunamanta yapa pasa alimi kan. Ñukanchiranti wañushpan wiwakunata wañuchinanchimanta ashwan alita ñukanchirayku Yaya Dioswa alichashka. Chay alichana tiyananmanta paktachinan shimita Yaya Dioska ñawpa rimarka. Chay rimashkanka Moisés wañuta rimashkanmanta ashwan alita yanapay tukunanchimanta karka.

⁷Chay ñawpa Moisespa killkashkan kamachishkakunaka ñukanchi runakunata alita yanapanahuma karka Yaya Diospa rikushkanpi ali kananchipa, Jesukristuka manami ñukanchirayku chay mushu alichanata Yaya Dioswa rurak shamumachu karka. ⁸Yaya Dioska ñawpa paypa akllashkan runakuna Moisespa killkashkan kamachishkakunata mana kasushkankunata rikushpan mana alita rurashkankunata yuyachishpa rimarka:

Uyaychi. Shuk punchami ñukaka kankuna Judapa miraykunawa,

chaymanta kankuna mana Judapa miraymanta chay shuk israel runakunawapas shuk mushu alichanata rurasha.

⁹Chay mushu alichanata kankunarayku rurashkaynika manami chay ñawpa yaya rukuykichi wañukunarayku rurashkayni-shinanachu. Ñawpa yaya rukuykichi wañukunataka Egipto allpamanta llukshichishpayni paykunata rimarkani imashnami kawsanankuna tiyan ñuka paykunata yanapanaynipa. Paykunaka manami munarkakunachu rimashkaynita kasunata. Chayraykumi manana paykunata yanaparkanichu.

¹⁰Shuk punchami kankunapa miraykichikunarayku ñukawa shuk mushu alichanata rurasha. Chay urasmi kamachishkaynikunata yuyayninkunapi shunkunkunapi churasha paykunata yuyachishpa kawsananpa, ñukata kasuwashpana kawsanankunapa. Chasna kawsashpankunami ñukaka paykunapa Yaya Diosninkuna kasha. Paykunaka wawaynikunami kankakuna.

¹¹Tukuy chay wawaynikunaka, uchillakuna atunkunapas riksiwankakunami. Chasna tukuy runakuna riksiwashpankunami manana nima pi runa masinkunata, ayllunkunata yachachinkakunachachu riksiwanankunapa.

¹²Ñukaka uchankunamanta llakichishpa pichasha. Mananami uchankunataka yuyarishanachu nishpa.

¹³Chasnami Yaya Diospa mushu alichanata rurashkanmanta yachanchi,

chay ñawpa rurashkan alichana mawka-yashkashina manana valik kananta. Ña yachanchi tukuy mawkayashkaka utkalla tukurinanta.

**Imashnami kay allpapi Yaya Diosta
kushichishunchi**

9¹Yaya Dioska chay ñawpa yaya rukunchi wañukunarayku paywa alichanata rurashpan paykunata rimarka imashnami kay allpapi payta kushichinankuna tiyan, chaymantapas imashnami payta mañana wasita ruranankuna tiyan nishpa.

²Chay uras shuk karpa wasita rurarkakuna. Chay ukupi tiyarka ishkay kwartukuna. Chay puntiru kwartupi tiyarka kanchis makiyu lamparin. Chaymanta tiyarka pankunata churana mesa Yaya Dios chaypi kananta rikuchina pankunawa. Chay kwartuka *saserdotekuna Yaya Diosta mañanankuna kashpan Yaya Diosta Mañana Kwartu shutiyu karka.

³Chaymanta shuk rakta suma awarishka llachapa washapi shuk ukuniru kwartu karka, Yaya Dioswa Tinkunakuna Kwartu shutiyu. ⁴Chay kwartupi tiyarka orowa armachirishka tuchpashina mishkinlla asnak wikita rupachina. Chaymanta chaypi tiyarka tablamanta rurarishka atun maleta. Chay maletaka ukunmanta washanmantapas orowa armachirishkami karka. Chay maleta ukupika tiyarka oromanta rurarishka tinahastu. Chay tinahastu ukupi tiyarka ñawpa silumanta urmashka mikuna *maná shutiyu. Chaymanta chay maleta ukupi tiyarka Aronpa tulán wiñarishka. Chaymantapas tiyarka Yaya Diospa kamachishkanakuna rumimanta tablakunapi killkarishka. ⁵Chay maletapa awanpi tiyarka oromanta rurarishka ishkay *angelkunashina Yaya Dios chaypi

kahushkanta rikuchinankunapa. Paykunapa rikrankunaka chay maletapa tapan ishkay mayankunamanta chutachishpa chawpinta tapakta karkakuna, maypimi yawarta wicha wicha rurapayarkakuna Yaya Dios runakunata uchankunamanta llakichinanpa. Manami munanichu kunan tukuy chay maletamanta shukllankama shukllankama kwintanata.

⁶Tukuy chaytami Yaya Dioska chay ñawpa runakunata yachachishpan rurarkakuna. Chay puntiru kwartupi karan puncha saserdotekunalla yaykupayarkakuna lamparinpi wirata untachinankunapa, panta churanankunapa, chaymanta chay mishkinlla asnak wikita rupachinankunapa. ⁷Chay llachapa washa kwartupika shuk kutilla karan wata chay saserdotekunapa atun apunlla yaykupayarka. Chasna yaykushpan wañuchishka wiwakunapa yawarninta apapayarka Yaya Diosta rikuchinanpa, pay kikinpa, tukuy runakunapa mana yachashpa uchata rurashkankunata llakichinanpa. ⁸Chay puntiru kwartupika saserdotekunallami atiparkakuna yaykunata Yaya Diosta mañanankunapa. Chay ukuniru kwartupi saserdotekunapa atun apunlla atiparka yaykunata. Tukuy chaykunawa Yaya Diospa Espiritunka ñukanchita yachachin, chay ishkay kwartukuna tiyashpanra tukuy runakuna manara atipashkankunata yaykunata Yaya Dios kahushkanpi.

⁹Chay ñawpa tiyashkawa Yaya Dioska ñukanchita yachachin kunan shuti ña paktarishkanta. Chay ñawpa payta kirik runakunaka paypa rikushkanpi wiwakunata wañuchishpankunapas chasna Yaya Diosta kushichikkunata mana yanaparkachu yuyayninkuna ali tukunanpa. ¹⁰Tukuy paykunapa ruranankuna Yaya Diosta kushichisha

nishpa mana shunkunkunata alichanata atipak kapayanahun, mikunamanta upyanamanta imashna mayllanamanta kamachirishkakunallata kasushpa ruranakuna kashkankunarayku. Chasna ruranankunapa Yaya Dioska kamachirka mushu alichanata ruranankamalla.

¹¹Kunanka *Kristu shamushka shuklla atun yachayyu saserdotenchi tukunanpa. Payka mana yaykurkachu runa rurashka karpa wasipi, ashwan Yaya Diospa kawsanan silupimi yaykurka. Chasna yaykushpan ñukanchita yapa achkata yanapahun. Chay silupi kawsananka kay allpapi karpa wasimantaka ashwan valik kan. Chaypi shuti atiparka ñukanchi runakunarayku Yaya Dioswa alichanata tukuy mana alita rurashkanchikunamanta.

¹²Kristuka mana wiwa kabrakunapa, wakra wawakunapa yawarninta apashpachu Yaya Diospa kawsananpi yaykurka. Payka kruspi wañushpanmi pay kikinpa yawarnin shuturishpan yaykurka. Shuk kutilla wiñayparayku Yaya Diospa kawsanan silupi yaykushpa Yaya Diospa tukuy kamachishkan ruranakunata paktachirka uchakunata llakichinanpa. Pay wañushpan yawarnin shuturishkanraykumi Yaya Dioska ñukanchita uchanchikunaranti kastiganan kananmanta wiñayparayku kishpichishka paywa kawsananchipa.

¹³Saserdotenchikunaka wiwa kabrakunapa wakra karikunapa yawarninwa ñukanchi israel runakunata wicha wicha rurapayanahun. Wakra wawakunata rupachipayannahun, chaymanta uchpata yakuwa chapushpankuna ñukanchita wicha wicha rurapayanahun. Chay yawarta uchpawa yakuwa chapushpankuna ñukanchita wicha wicha rurashpankuna uchanchikunamanta picharishkashina kipuripayananchi.

¹⁴Ashwan Kristu shamushpanna

wañushpan kikin yawarnin shuturirka. Chasna ñukanchita shutipa uchanchikunamanta pichashka. Yaya Diospa wiñaypa kawsak Espiritun payta yanapashpanmi pay kikinta mana uchayuta Yaya Diosta kushpa kruspi wañurka. Chasna Kristu wañushpanmi yawarnin shuturishpan yuyayninchipi tukuy nima imapi yanapak ruranakunata rurananchipa kamachiy tukuhushkanchita yuyayninchimanta pichan wiñaypa kawsak Yaya Diosninchitana kasushpa kawsananchipa.

¹⁵Chasna Jesukristu wañushkanrayku Yaya Dios atiparka ñukanchi runakunarayku shuk mushu alichanata paywa ruranata. Chayta rurashpanmi chay mushu alichana manara tiyashpan Moisespa killkashkan kamachishkakanata kasunayashpa kawsak runakunatapas Yaya Dioska uchankunamanta llakichin. Chasnamita tukuy payta kayashkan runakunata llakichishpan rimashkanshina siluma pushanka paywa pakta wiñayparayku kawsanankunapa.

¹⁶Wawkikuna panikuna, rikuychi. Shuk runa manarapas wañuhushpanra wawankunata rimama wañushkanwasha pikunaraykumi tukuy ima charishkanka kipurinka nishpa. Chay runa shutipa wañushkanta apukuna yachashpankunarami wawankunaka atipana-huma tukuy yayankunapa charishkanta apanata. ¹⁷Chay runa kawsahushpanra manami atipanahumachu nima imata apanata. Pay wañushpanrami shuti atipananahun rimashkanshina paypa imankunata apanata.

¹⁸Chasnashina ñawpa Yaya Dios yaya rukunchi wañukunawa punturu alichanata rurahushpan wiwakunata wañuchishpa paykunapa yawarninta wichashpankunara valik tukurka.

¹⁹Kasnamita karka: Moiseska yaya rukunchi wañukunata tukuy Yaya

Diospa kamachishkankunata yachachishkanwasha shuk puka lana llachapata shuk uchillastu isopo ramapi watarka. Chaymanta wakra wawakunata wiwa kabrakunata wañuchishpan yawarninta yakuwa chapurka. Chay isopo ramata ukuchirka yawar yakuwa chapurishkapi. Chaymanta chay ukuchishka ramawa Yaya Dios payta killkachishkan killkata runakunatapas wicha wicha rurarka. ²⁰Chasna wichahushpan paykunata rimarka: Kay yawarwa kankunata wichashpayni yachankichi Yaya Dios kankunarayku chay alichanata paywa rurashkanta paktachinan tiyan nishpa. ²¹Chaymanta Moiseska chay Yaya Diospa karpa wasinta, tukuy ima ukupi tiyashkakunatapas wiwakunata wañuchishpan chay yawarwa wicha wicha rurarka. ²²Yaya Diospa kamachishkanpi rimana tukuy yawarwa wichay tukunan tiyan paypa rikushkanpi ali kananpa nishpa. Shuk shuk imakunallami mana yawarwa wichay tukunata munanahunchu picharishka kanankunapa. Yaya Dioska manami runakunata uchankunamanta llakichinchu mana yawar shutuchirishka tiyashpanka.

Kristuka uchanchikunata pichananpami wañurka

²³Yaya Dioska munarka runakuna payrayku rurashkankunaka payta kayllayakkunapas wiwakunapa yawarninwa wichay tukushpa picharishka kanankunata. Kay allpapi kahushkaka silupi kahushkata amsanlla riksichiklla kashpankunapas pichay tukunata munashpankuna silupi kananpa kahushkakunaka ashwan sumakta picharishka kanankuna tiyan. Chayrayku wiwakunapa yawarninmanta ashwan yapa valikpa yawarnin shuturinan karka sumakta pichay tukunanku-

napa. ²⁴*Kristuka manami kay allpapi runakunapa rurashkan *Yaya Diospa wasinpichu yaykurka, maykanmi silupi kahushkata amsanlla riksichiklla kan. Ashwan payka wañushkanmanta kawsarimushpan silupimi yaykurka Yaya Diospa puntanpi mañashpa ñukanchikunata yanapananpa.

²⁵Payka manami achka kuti uchanchikunanti wañushkachu, manami achka kuti siluma yaykushkachu. *Saserdotekunapa atun apuka karan watami Yaya Diospa wasinpi ukuniru kwartupi yaykun. Wiwakunapa yawarnintami apashpa rin, manami pay kikinpatachu. ²⁶Kristuka achka kuti siluma yaykuma karka, imashnami chay saserdotekunapa atun apuka karan wata Yaya Diospa wasinpi ukuniru kwartupi yaykun, kay allpata rurashkanmanta pachami achka kuti wañuma karka. Ashwan Yaya Dios munashkan urasmi Kristuka shuk kutilla wañuk shamurka, wiñayparayku tukuy runakunapa uchankunata pichananpa.

²⁷Tukuy ñukanchi runakunami shuk kutilla wañunanchi tiyan. Chaywashami Yaya Dioska ñukanchita rimanka alitachu manachu rurashkanchi nishpa. ²⁸Chasnallatata Kristupas shuk kutilla kruspi wañurka achka runakunata uchankunamanta pichananpa. Chaymanta kutikashkami shamunka, manami uchanchikunata pichananpachu, ashwan ñukanchi payta chapashpa kahukkunata Yaya Diospa kawsanan siluma pushananpana.

Jesukristu wañushkanraykumi mana munanchinachu wiwakunata wañuchinata Yaya Dios uchanchimanta pichananpa

10 ¹Moisespa killkashkan kamachishkakunapi Yaya Dios ñawpa runakunata yachachirka uchankunarayku wiwakunata wañuchi-

nankunapa. Chay kamachishkankunaka shuk llantushinalla kan, shuk pucha Jesukristu wañushpan uchanchikunata pichashpan ñukanchita kishpichinamanta. Chay ñawpa kamachishkakunata kasushpa, runakuna karan wata achka kuti wiwakunata wañuchishpankunapas manami atiparkakunachu shunkunkunapika ali tukunata. ²Chay kamachishkakanawa runakuna ucha illa tukunata atipahanuma karka, mana yuyarinahumachu karka Yaya Dios uchankunamanta llakichinanta. Chaymanta manana wiwakunata wañuchinahumachu karka. ³Ashwan chay runakunaka karan wata wiwakunata wañuchishpankuna uchayu kanankunata yuyarinahun. ⁴Yachanchi kari wakrakunapa wiwa kabrakunapa yawarninkunata shutuchishpanchi manami atipanchichu uchanchikunamanta pichay tukunata.

⁵Chayraykumi Yaya Dioska munarka Wawan Jesukristu uchanchikunarayku wañuk shamunanpa. *Kristuka chasna shamushpanmi Yaya Diosta rimarka:

Yayayni, manami munankichu runakuna wiwakunata wañuchishpa rupachinankunawa, imakunata kushkankunawa kanta kushichinankunapa. Ashwan ñukata kay allpama kachawashkanki runa tukunaynipa.

⁶Runakuna wiwakunata wañuchishpa uchankunarayku rupachishpankuna kanta mana atipahanunchu kushichinata. ⁷Chasna kanta mana atipashpankuna kushichinata, ñuka rimashkani: Allpama risha munashkaykita ruranaynipa. Killkachishkaykipi ñukamanta rimashkashina rurasha nishpa.

⁸Moisespa killkashkan kamachishkakanapa runakuna wiwakunata

wañuchishpa rupachinankunapa rimashpanpas Jesukristu Yayan Diosta rimarka: Mana munankinachu runakuna imakunata kushkankunawa, uchankunarayku wiwakunata wañuchishpa rupachinankunawa kanta kushichinankunapa nishpa. ⁹Chaymanta Jesukristuka Yayan Diosta rimarka: Allpamami risha munashkaykita ruranaynipa. Chasna rimashpanmi yachanchi Yaya Dioska manana ñawpashina wiwakunata wañuchinanchikunata munananta. Ashwan munarka Wawan Jesukristu wañushpan ñukanchi runakunata uchanchikunamanta llakichinata. ¹⁰Chasna kashpanmi Jesukristuka Yaya Diospa munashkanta rurashpa kruspi wañushpan Yaya Diospa tukuy kamachishkan ruranakunata uchakunata llakichinanpa wiñayparayku paktachirka. Chayraykumi Yaya Dioska ñukanchikunata llakichishpan uchanchikunamanta pichashka.

¹¹*Saserdotenchikunaka karan punchami achka kuti wiwakunata wañuchishpa rupachinahun Yaya Dios runakunata uchankunamanta pichananpa. Chasna achka kuti rurashpankunapas chay rurashkankunawa runakunaka manami atipahanunchu uchakunamanta alita picharishka kanata. ¹²Ashwan Jesukristuka wañushkanwa uchakunarayku Yaya Diospa tapushkanta wiñayparayku paktachirka. Chaymanta Yaya Diospa kuskan parti tiyarik rirka paywa pakta kamachinanpa. ¹³Kunanka chaypi tiyahushpanmi chapahun Yaya Dioska tukuy payta chiknik runakunata winsinankama payta kasunankunapana.

¹⁴Jesukristuka wañushkanwa Yaya Dios uchakunarayku tukuy tapushkanta paktachirka. Chasnami tukuy maykankunami uchanchikunamanta

picharishka kanchi Yaya Diosrayku kawsananchipa, payka wañayparayku shunkunchita alichashka Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsananchipa.

¹⁵Yaya Diospa Espiritunpas chasnallatatami riman:

¹⁶Yaya Dios runankunata rimashkan-washa shuk punchami kankunapa miraykichikunarayku ñukawa shuk mushu alichanata rurasha nishpa, kasna rimarka: Chay urasmi kamachishkaynikunata shunkunkunapi yuyay-ninkunapi churasha paykunata yuyachishpa kawsanankunapa, paykuna ñukata kasuwashpana kawsanankunapa nishpa.^f

¹⁷Chaymantapas rimarka: Mananami uchankunataka nima ima uras yuyarishanachu nishpa.

¹⁸Chasna ñawpa rimashkanta paktachishka kashpanmi kunanka ñukanchikunata llakichishpa uchanchikunamanta pichashka. Chasna uchanchikunata pichashpanmi manana wiwakunata wañuchinata munanchichu Yaya Dios uchanchikunamanta llakichinanpa.

**Yaya Diosta ashwan alita
munananchimanta yachachin**

¹⁹Wawkikuna panikuna, Jesukristu wañushpan yawarnin shuturishkanraykumi kunanka atipanchi mana manchashpa Yaya Diosta kayllayanata paywa kwintananchipa. ²⁰Chasna Jesukristu ñukanchirayku shuk mushu ñampitashina rurashka mushu kawsayta Yaya Diosmanta tarinanchipa. Imashnami wañushkan uras *Yaya Diospa wasinpi ukuniru kwartuta arkak llachapa likirishpan manana nima ima runakunata arkarkachu Yaya Dioswa

tinkunakuna kwartupi yaykunankunapa, chasnashinami pay wañushkanrayku manana nima ima ñukanchita arkanchu Yaya Diosta kayllayananchipa.

²¹Kunanka Jesukristuka shuklla atun yachayyu *saserdotenchi kashpan tukuy ñukanchi Yaya Diosta kirikkunata alita yanapan. ²²Payka mana alita rurashkan-chikunamanta ñami pichashkana. Imashnami armahushpanchi aychanchita yakuwa mayllanchi, chasnami Yaya Dioska chuya yakuwashina shunkunchita mayllashka yuyayninchipi mana alita rurashkanchikunarayku rimay tukuhushkanchimanta. Chayrayku akuychi Yaya Diosta tukuy shunkunchimanta pacha payllapi sinchikushpa mañashunchi. ²³Yaya Dioska ñukanchita tukuy rimashkankunataka paktachinkami. Chayrayku akuychi mana chikanta chikanta yuyarishpa Yaya Dios rimashkanta paktachinanta alita kirishpa, payta kirikkunata kishpichinanta runakunata rimashpa kawsashunchi.

²⁴Akuychi ashwanta shukwa shukwa yanapanakushunchi, alita yuyanakushpa, alita rurashpa kawsananchipa.

²⁵Yachanchi ña Jesukristupa shamunanka kuchu kahushkanta. Chayrayku akuychi shukwa shukwa yanapanakushunchi alita rurashpa kawsananchipa. Ama sakishunchichu tantarinata Yaya Diosta kushichinanchipa, imashnami shukkuna yacharishkakuna manana tantarinata.

²⁶Yaya Diospa rimashkan shutipa kashkanta riksishkanchiwasha ñukanchi kikin munashpa uchata ruradata katinchimaka, Jesukristu uchanchikunaranti wañushkanrayku kishpichiy tukushkanchita wichukshina kanchima. Chasna kashpan manana tiyanchu

uchanchikunaranti wañushpan ñukanchita uchanchikunamanta kishpichikka. ²⁷Ashwan ñukanchiraykuka kayllami kiparima: Manchaywa Yaya Diospa kastigananta chapana, chaymanta chay sinchi nina maykanmi tukuy Yaya Diosta chiknikkunata kulluchinka.

²⁸Maykan runami Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunata mana kasushpanka ishkay kimsa runakuna apupa puntanpi karan shuk sapallan chasnalla rikushkankunata rimashpankuna chay apuka chay mana alita rurak runataka mana llakichishpachu wañuchinankunapa kamachima. ²⁹Chasna kastigak apukunamanta ashwan sinchitami Yaya Dioska kastiganka paypa Wawanta chiknishpa mana valichik runakunataka, Jesukristu wañushpan yawarnin shuturishkata mana valinchu nishpa yuyarik runakunatapap. Chay Wawanpa yawarnin shuturishkanraykumi Yaya Dioska paykunapa uchankunata pichashka paypa puntanpi ucha illa kanankunapa, chaymantapas tukuy ñukanchi runakunarayku paywa mushu alichanata rurashka. Chasnallatata Yaya Dioska sinchitami kastiganka ñukanchita yuyak llakichik Espiritunta mana valichishpa millaypata rimakkunatapap. ³⁰Chayta paktachinanta yachanchi ñawpa killkashishkanpi Yaya Dios kikin kasna rimak kananta yachashkanchirayku:

Ñukami tukuy mana alita rurak runakunawa alichasha.
Ñukami paykunataka kastigasha nishpa.

Chaymantapas riman:

Ñukami tukuy ali rurak wawaynikunarayku alillata rurasha.
Tukuy mana ali rurak wawaynikunataka kastigashami nishpa.

³¹Chay wiñaypa kawsak Yaya Dioska shuk runata kastigananpa apishpan yapa manchaypami.

Parisishpanchipas mana Yaya Diosmanta anchurinanchipa yachachin

³²Wawkikuna panikuna, yuyariychi Jesukristupa yachachishkanta punturu kirishpaykichi shutipa kashkata rikishpa punchapishina kawsashkaykichita. Chay uras Jesukristuta kasushkaykichirayku achka parisinata sinchikushpa awantashkankichi.

³³Chiknik runakuna shuk kankunamantata tukuy runakunapa rikushkankunapi kamishpa makashpa parisichishkakuna. Shukkunaka chay parisichiy tukushkakunata sinchikuchishpa paykunawa pakta parisishkankichi. ³⁴Karselpi taparishka kahukkunata llakichishpa yanapashkankichi. Chay kankunata chiknik runakuna ima charishkaykichita kichushpankunapas manami piñarishpachu ashwan kushikushpa sakishkankichi, yachashpaykichi Yaya Diospa kawsanan silupi ashwan ali, mana tukurik kawsay kankunarayku tiyashkanta.

³⁵Chayrayku imatapap parisihushpaykichika Jesukristullapi sinchikushpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichika Yaya Dioska kankunata atunta kushilla-yachinka. ³⁶Sinchikunata yachakunaykichi tiyan, Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsashpaykichi paktachinanta rimashkanshina siluma pushay tukushpa paywa pakta kawsanaykichipa. ³⁷Kasnami Yaya Diospa killkashishkanpi riman:

Kankunata kishpichikka manami unayashpachu utkallami shamunka.

³⁸Maykanmi ñukapi kirishpa sinchikurin, payllami

aliyachishkayni kashkanrayku ñukawa wiñaypa kawsanka. Manana ñukapi sinchikushpa ñukamanta anchurishkataka manami alitachu rikusha nishpa.

³⁹Ñukanchikunaka Jesukristuta alita katikkunami kanchi, maykankunami siluma Yaya Dioswa wiñaypa kawsak rina kanchi. Manami kanchichu Yaya Diosmanta anchurik runakuna, maykankunami wiñayparayku kastigay tukunkakuna.

Yaya Diosta kirishpa kasuk runakunamanta riman

11 ¹Wawkikuna panikuna, Yaya Diosta kirishpa kasushpa kawsashpanchimi alita yachanchi payka tukuy rimashkanta paktachinanta. Manara rikushpanchipas yachanchi tukuy Yaya Diospa rimashkanka shutipa kananta. ²Chay ñawpa yayanichi ruku wañukunamanta Yaya Dioska rimarka: Ñuka paykunata ali kanankunata rikuni ñukata kiriwashkankunarayku nishpa.

³Ñukanchikunapas Yaya Diosta kirishpanchimi yachanchi rimashkanllawa tukuy kay tiyakkunata rurashkanta, tukuy rikuhushkanchikunata mana rikuypakunamanta rurashkanta.

⁴Ñawpa Abel wañuka Yaya Diosta kirishpanmi shuk suma wiwanta wañuchirka Yaya Diosta kushichinanpa. Chasna Yaya Diosta kirishpa shuk wiwanta kushpan wawkin Kañ Yaya Diosta kushkanwa kushichinayashkanmanta ashwan alita Yaya Diosta kushichirka. Chayraykumi Yaya Dioska Abelta rimarka ali rurakmi kanki nishpa. Chasna Abel alita Yaya Diosta kirishpa kushichishpanmi wañushka kashpanpas kunankama ñukanchita yachachin imashnami Yaya Diosta

kirishpa kushichishpa kawsashunchi nishpa.

⁵Ñawpa yaya rukunchi *Enokpas Yaya Diosta alita kirishpa kawsashpanmi Yaya Dioska kawsallata siluma pusharka. Payka manami wañurkachu. Chasna Yaya Dios payta siluma pushashpanmi nima pi kay allpapika rikurkanachu. Kasnami Yaya Diospa killkachishkanpi riman: Yaya Dios Enokta manarapas pushahushpanra Enokka payta kushichishpa kawsapayarka nishpa.

⁶Manami nima pi atipanchu Yaya Diosta kushichinata, mana payta kirishpa kawsashpanka. Paywa kawsanata munashpanchika puntiru kirinanchi tiyan Yaya Dios tiyashkanta. Chaymanta kirinanchi tiyan, tukuy shunkunchimanta pacha Yaya Diosta maskashpanchika pay ñukanchita llakichishpan yanapananta.

⁷Ñawpa yaya rukunchi Noé wañupas Yaya Diosta kirishpanmi rimashkanta kasurka. Yaya Dios payta rimashpan pasan kashkata, maykantami manara rikuyka karka, chay rimashkanta kirishpanmi Noeka shuk atun lanchata rurarka chay atun untaymanta warminwa tukuy wawankunawa pakta kishpinanpa. Chasna Yaya Diosta kirishpa atun lanchata rurashpan rikuchirka Yaya Diospa rimashkanta mana kasukkuna mana alita rurashkanunata. Payka chay atun untaymantaka kishpirka, Yaya Diospa rimashkanta kirishpa kasushkanrayku. Chayraykumi Yaya Dioska payta rimarka ali rurakmi kanki nishpa.

⁸Ñawpa yaya rukunchi Abraham wañupas Yaya Diosta kirishpanmi rimashkanta kasurka. Kawsahushkayki llaktamanta llukshishpayki kunayashkayni allpama riy nishpa rimashkanta kasurka. Chay llaktamanta llukshirka

mana yachashpanpas maytami rihun nishpa. ⁹Yaya Diosta kirishpanmi payta kunata rimashkan allpapi kawsak rirka, manara kuy tukushpanpas. Chasna kashpanmi shuk allpamanta runashina karpa wasillapi chay allpapi kawsapayarka. Chasnallatami wawan Isaak, nitun Jakobpas kawsapayarkakuna. Paykunatapas Yaya Dios rimarka chay allpallatata kunanta. ¹⁰Chasna Abraham Yaya Diospa rimashkanta kirishpanmi chaparka Yaya Diospa suma rurashkan mana waklinata yachak silupi tiyak llaktama rinanta.

¹¹Abrahamka Yaya Diosta kirishpanmi warmin Sara machura kashpanpas atiparka payta chichuchinata. Yapa ruku kashpanpas Yaya Diosmi payta sinchikuchirka shuk wawata rurananpa Yaya Dios rimashkanta paktachinanta kirishkanrayku. ¹²Chasna Abraham ña ruku kashpanpas paymanta mana yupaypa achka runakuna mirarkakuna. Imashnami istrillakunaka silupi, tiyukunapas yaku mayanpi mana yupaypa kanahun, chasnamirarka-kuna.

¹³Manara Yaya Dios chay allpata kunanpa rimashkanta paktachishpanpas tukuy chay yaya rukunchikunaka payta kirishpallami wañurkakuna. Chasna mana chay allpata kuy tukushpankunapas karumantallami rikukshina kushikurkakuna, kirishpankunaka shuk puncha Yaya Dios kunata rimashkanta paktachinanta. Purishpa kawsahushpankunami yuyarirkakuna shuk allpamanta pasyak runakunashina kay allpapi kanankunata. ¹⁴Chasna yaya rukunchikunaka kirishpa purihushpankunaka rikisichirkakuna shuk mushu kawsanata maskahushkankunata. ¹⁵Yuyarinahuma karka chay maskahushkankuna kawsanaka chay llukshishkankuna llakta kananta, unay atipanahuma karka

kutinata. ¹⁶Ashwan paykunaka munarkakuna shuk ashwan ali kawsanama rinata, chay Yaya Diospa kawsanan llaktama silupi. Chasna kashpanmi Yaya Dioska mana pinkarin-chu paykunapa Yaya Diosninkuna kanata. Chay silupimi ña rurashka shuk ali llaktata paykunarayku.

¹⁷⁻¹⁸Abrahamka Yaya Diosta kirishpanmi shuklla wawan Isaakta Yaya Dios rimashkanshina wañuchishpa rupachinanpa rirka. Yaya Dios alita payta kasuk kananta rikisichinayashpan chasna rurananpa kamachishkanwa kamarka. Abrahamka payta kasushpan mana mitsashpachu shuklla wawanta wañuchinan karka, maykanmantami Yaya Dios paktachinan shimita rimarka kasna: Wawayki Isaakmantallami kikin miraykikuna kankakuna nishpa. ¹⁹Abrahamka yacharkami Isaak wañushpan Yaya Dios payta kawsachinata atipananta. Chasna kirishpanmi Yaya Dios payta wawanta kutichirka, imashnami shuk wañushka kashkanmanta kawsachishkatashina.

²⁰Ñawpa yaya rukunchi Isaak wañupap Yaya Diosta kirishpanmi ña ruku kahushkanpi pasananta yachashpan wawankuna Jakobta Esauta rimarka Yaya Dioska paykunata yanapashpa kushichinanta.

²¹Ñawpa yaya rukunchi Jakob wañupap Yaya Diosta kirishpanmi ña wañunan paktarihushpan Josepa ishka wawankunata rimarka Yaya Dioska paykunata yanapashpa kushichinanta. Chasna Yaya Diospa yachayninwa rimahushpan tulanpi urkitarishpa Yaya Diosta kushichirka.

²²Ñawpa yaya rukunchi José wañupap Yaya Diosta kirishpanmi wañunan paktarihushpan wawankunata rimarka shuk puncha tukuy paykuna chay Egipito allpamanta llukshinankunata.

Chaymantapas rimarka llukshihushpankuna paypa tullunkunata apanankunapana, chay Yaya Diospa rimashkan allpapi wañushkakunata churana uchukupi churashpankuna tapanankunapana.

²³Ñawpa Moisespa yayankuna Yaya Diosta kirishpankunami wawayarishkanwasha kimsa killata payta pakarkakuna. Chay uras kawsashkankuna Egipto allpapi kamachik atun apu kamachirka tukuy chayra wawayarishka kari wawastukunata wañuchinankunapana. Moiseska wawayarishpan yayan maman rikurkakuna suma wawastu kashkanta. Yaya Diosta kirishpankunami chay atun aputa mana manchashpa wawanta kishpichirkakuna.

²⁴Chay Moisés wañupas Yaya Diosta kirishpanmi ña musu kashpan manana munarkachu chay Egipto allpapa atun apupa warmi wawanpa wawanshina kanata. ²⁵Payka chay atun apupa nitunshina kashpan yacharka tukuy chay atun apupa tiyashkanwa kushikushpa kawsanata atipananta. Chasna kashpanpas mana munarkachu uchata rurashpa shuk ratulla kushikushpa kay allpapi kawsanata. Chayrayku yuyarirka, ashwan ali kan Yaya Diospa akllashkan israel masinikunawa pakta parisishpa kawsanaynipanishpa. ²⁶Imashnami Jesukristu Yaya Diospa kushilla kawsananta silupi sakishpa pinkaypata kruspi wañurka, chasnallatatami Moisespas tukuy ima Egiptopi suma tiyashkakunata sakirka israel masinkunata parisihushkankunamanta kishpichinanpa. Payka yacharka Yaya Dios payta shuk puncha kushichinanta.

²⁷Chasna Yaya Diosta kirishpanmi chay atun apu piñarihushkanta mana manchashpachu chay Egipto allpamanta

llukshirka. Yaya Diosta mana ñawipura rikushpanpas rikunakuhukshinami mana sampayashpachu payllata kasushpalla kawsapayarka.

²⁸Chasna Yaya Diosta kirishpa kawsashpanmi Moiseska yaya rukunchi wañukunata rimarka tantarina *Paskua shutiyuta runanankunapana. Paykunata yachachirka chay uras karan yaya shuk obeha maltata wañuchishpa yawarninwa wasinkunapana punkunta wicha wicha runanankunapana, wañuchik *angelka paykunapana puntiru wawankunata mana wañuchinapana.

²⁹Chay ñawpa yaya rukunchi wañukunapas Yaya Diosta kirishpankunami pay Puka Atun Kuchata paskachishpan allpata rishpa kunkaylla chimparkakuna, imashnami allpata kunkaylla purihushkashina mana manchaypa yaku tiyashkapi. Paykunata chiknishpa apanakuhuk egipto runakunaka chayta rishpa chimpanata munashpankuna chay yakuwa llampu kulluchi yaturkarkuna.

³⁰Ñawpa yaya rukunchi wañukunaka Yaya Diosta kirishpankunami kanchis punchata muyurishpankuna chay kuntrankunapana llaktan Jerikó muyukta rumikunamanta kincharishkaka llampu paki paki tukushpan urmarka.

³¹Chay ñawpa puta warmi Rahab wañupas Yaya Diosta kirishpanmi mana wañurkachu chay Jerikó llaktanpi Yaya Diosta mana kasuk runakunawa pakta. Payka chay ishkay rikunapana shamushka yaya rukunchi wañukunata wasinpi pakarka mana chay Jerikopi kawsak runakuna wañuchinankunapana.

³²Chaymanta tiyanrami achka Yaya Diosta kirik runakunamanta kwintanaynipa. Chasna kashpanpas timpu pishiwan Gedeonmanta, Barakmanta, Sansonmanta, Jeftemanta, Davidmanta, Samuelmanta, chaymanta Yaya Diospa

yachayninwa yachachikkunamantapas kwintanaynipa. ³³Chasna Yaya Diosta kirishpankunami shuk runakuna atun apukunata winsishpa atun allpakunata amuyarkakuna, Yaya Diospa munashkanshina kuska ruranakunallata rurashpa kawsapayarkakuna, Yaya Dios paykunata kunayashkanta kuy tukurkakuna, atiparkakuna pumakunata arkanata mana paykunata mikunankunapa. ³⁴Chasnallatata Yaya Diosta kirishpankunami atun sintihuk ninata arkarkakuna mana paykunata wañuchinanpa, kuntrankunamanta kishpirkakuna mana ishkay wiluyu sabliwa wañuchiy tukunankunapa, sampa runakuna tukushpankuna sinchikurkakuna, wañunakunapi kuntrankunata winsishpa kallpachishpankuna sinchi runakuna tukurkakuna. ³⁵Yaya Diosta kirishpankunami shuk warmikunapas wañushka ayllunkunata Yaya Dios kawsachishpan kutichiy tukurkakuna.

Shukkunaka Yaya Diosta kirishpankunami chiknik runakunamanta yapa parisichiy tukushpankuna wañurkakuna. Manami munarkakunachu Yaya Diosta sakinata wañuymanta kishpinankunapa. Ashwan munarkakunami Yaya Dios paykunata mushumanta kawsachishpan siluma kawsak rinata. ³⁶Chaymanta Yaya Diosta kasuk runakunamanta shukkunata asichirkakuna, makarkakuna, shukkunataka kadenawa watarkakuna, karselpi churarkakuna. ³⁷Shukkunataka rumiwa tukshishpami wañuchirkakuna. Shukkunataka seruchuwa chawpinpi pitishpami wañuchirkakuna, shukkunataka sabliwa pitishpami wañuchirkakuna. Shukkunataka wasinkunamanta kallpachishpankunami lachapa illa, obeha karata kabrapa karata churarithpa shukma shukma purirkakuna. Chasna chiknik runakuna paykunata parisichihushpankunami

llakiywa, nima imayu kawsarkakuna. ³⁸Paykunaka chunlla chakishka allpapi urkukunapi pantashkashina purirkakuna shukma shukma. Manchashpankuna urku uchukunapi allpa uchukunapi kawsarkakuna. Yapa ali kashpankunapas Yaya Diosta mana kasuk runakunaka paykunata mana valichishkakunachu. Yapa millaypata rurak kashpankuna mana valishkakunachu chasna ali runakuna paykunapa chawpinkunapi kawsanankunapa.

³⁹Tukuy chay runakunaka alita Yaya Diosta kirishpankunami Yaya Dioska paykunata rimarka ali rurak runakuna kanankunata. Chasna rimashpanpas kay allpapi kawsahushpankunara mana apirkakunachu Yaya Dios paykunata kunata rimashkanta. ⁴⁰Yaya Dioska yuyarirka ashwan ali kananta paykuna ñukanchikunawa pakta rimashkanta kuy tukunankunapa. Mana munarkachu paykuna sapallankuna munashkanshina ali tukunata, ashwan munarka ñukanchiwa pakta ali tukunankunata.

Jesukristupi sinchikurishpa kawsanamanta yachachin

12 ¹Chayrayku wawkikuna panikuna, imashnami chay ñawpa kawsak kirik masinchikunaka Yaya Diosta alita kirishkankunata rikuchishkakuna, ñukanchita rikuhushpankuna akuychi ñukanchipas paykunashina alita Yaya Diosta kirishpa kawsashunchi. Chay tukuy yanka llashashina kirinanchita arkahushkata sakishunchi. Tukuyamanta ashwan utkalla sakishunchi ñukanchita kadenawashina utkalla watak uchata ruranakunata. Akuychi mana sampayashpa Yaya Diosllapi sinchikurishpa kawsashunchi tukuy arkahushkata winsishpa Yaya Diospi paktananchikama.

²Akuychi Jesukristupi sinchikurishpa kawsashunchi. Payka ñukanchita

yanapan Yaya Diosta kirinanchipa, chaymantapas yanapanka kirishpalla katinanchipa. Parisishkanwasha silupi Yaya Dioswa kushikushpa kawsananta yachashpan Yayanta kasushpanmi wañuchik runakunashina pinkaypata shuk kruspi wañurka. Chaymanta Yaya Diospa kuskan partima silupi tiyarik rirka paywa pakta tukuy runakunata kamachinanpa.

³Chayrayku Jesús achkata parisishkanta yuyariychi. Payta chiknik runakuna parisichihushpankuna payka ali yuyayllawami chay parisinakunata awantarka. Chayta yuyarishpaykichimi kankunapas mana sampayankichichu, nima sakinkichichu Yaya Diosta kasushpa kawsanata.

⁴Ña sinchikushpaykichipas mana uchata ruranaykichipa, manarami rikuchishkankichirachu wañunaykichikama mana uchata rurashpa sinchikushkaykichita. Manarami kankunata wañuchinata munashkakunachu uchata mana ruranayashkaykichirayku. ⁵Ñami Yaya Dios kankunata yachachishkankunata kunkashkankichi. Wawaynikuna nishpa paypa killkachishkanpi kankunata kasnami riman:

Wawayni, kanta alita yachachihushkaynirayku parisihushpaykika ama piñariychu. Mana alitachu rurashkanki nishpa rimashpayni ama llakirishpa ñukamanta anchuriychu. ⁶Maykankunatami yuyani, paykunata mana alita rurashkankunamanta kastigashpa, mana alikunata mana ruranankunapa kasuchishpa alita yachachini. Maykantami wawayni kanki nishpa rimani, paytaka mana alita rurashkanta musyachishpa sinchita asutihushkashina yachachini nishpa.

⁷Chasna alita yachachiy tukuhushkaykichirayku parisishpaykichi ali yuyaywa awantaychi, kankunarayku ali kananta yuyarishpaykichi. Yaya Dioska kankunata chasna ruran kikin wawan-kuna kashkaykichirayku. Rikuychi ¿manachu shuk ali yayaka mana alita rurashkanmanta kastigashpa, mana alikunata mana rurananpa kasuchishpa wawanta yachachinma alita yachakunana? Ari. Tukuy ali yayakunami wawankunata chasna yachachinahun alita ruranankunapa. ⁸Chasnallatami Yaya Dioska ñukanchi kikin wawankunataka yachachin alita rurananchipa. Kankunata mana alita rurashkaykichimanta mana kastigashpanka nima kasuchishpanka mana alikunata mana ruranaykichipa, manami Yaya Diospa kikin wawankunachu kankichi.

⁹Ñukanchikunaka wawakunara kashpanchi yayanchikunaka mana alita rurashkanchimanta kastigashpa, mana alikunata mana rurananchipa kasuchishpa ñukanchita yachachishkankuna. Chasna ñukanchita yachachishpankunami paykunata yuyashpa kasupayarkan. ¿Manachu silupi kawsak Yayanchi Diostaka ashwan alita yuyashpa kasushpa kawsanchima paywa pakta kawsananchipa? ¹⁰Yayanchikunaka shuk timpu kay allpapi kawsananchikama, paykuna kikin yuyarihushkankunata kaymi kan ali nishpa, mana alita rurashkanchimanta kastigashpa, mana alikunata mana rurananchipa kasuchishpa ñukanchita yachachirkakuna. Ashwan Yaya Dioska ñukanchitaka chasna yachachishpan shuti yachachin maykanmi ñukanchirayku ali kan payshina ucha illa kananchipa. ¹¹Yaya Dioska mana alita rurashkanchimanta kastigashpa, mana alikunata mana rurananchipa kasuchishpa ñukanchita yachachihush-

kan uras mana kushikunchichu, ashwan nanayta musyashpanchimi llakirinchi. Chaymanta shuti achka kuti yachachishkanta yachakushpanchi kushillana paypa munashkanta rurashpa kawsanchi.

**Sinchikurishpa Yaya Diosta
kasunamanta riman**

¹²Kankuna, maykankunami manana alita Jesukristuta katihunkichi, shuk runa makinkuna chakinkuna sampayashkashina kashpaykichi kuti mushumanta sinchikuriyichi. ¹³Alita rurashpa ali ñampita purihukshina kawsaychi, chay sampayashpa Jesukristuta katihuk kirik masinchikuna ñukanchita rikushpankuna mana takarishpa urmanankunapa, ashwan paykunapas aliyashpankuna sinchikurishkana alita purihukshina katinankunapa.

¹⁴Tukuy runa masakichikunawa alichashpa alita kawsaychi. Chaymanta Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsaychi. Uchata rurashpa kawsashpaykichika manami atipankichichu Yaya Dioswa pakta kawsak rinata. ¹⁵Chayrayku shukwa shukwa yanapanakuychi, nima shuk kirik masakichi Yaya Dios payta uchankunamanta llakichishkanta kunkashpan paymanta anchurinanpa. Ama kawsaychichu piñanakushpa, mana alita rurashpa. Mana alita rurashpa kawsashpaykichika aya sulimanta upyachihukshina kirik masakichikunata waklichinkichi. Chasnamí achka manana alichu kankakuna Yaya Diospa rikushkanpika. ¹⁶Ama musayanakushpa kawsaychichu. Ama kaychichu Esaú shutiyu wañushina Yaya Diospa kunayahushkanta mana valichik. Payka puntiru wawayarishkanta manami valichirkachu, yayan Isaak payta Yaya Diosmanta kunaya-

hushkanta. Chayraykumi wawkin Jakobta shuk platu mikunallawa tukuy Yaya Dios payta kunayahushkanta kampyarka. ¹⁷Ña yachankichi Esauka chaymanta munarka yayan Isaak ña wañuna kahushpan puntiru wawa apina kashkata kunanta rimananpa, chaymantapas Yaya Dios payta yanapashpa kushichinanta. Chasna munashpanpas yayanka manami atiparkanachu payta chayta rimanata, ña wawan Jakobta rimashka kashkanrayku. Esaú achkata llakirishpa wakashpanpas manana atiparkachu alichanata paypa mana ali rurashkanta. Kankunapas Esaupa rurashkanta yachashpaykichi ama payshina Yaya Diospa kunayahushkanta mana munanichu nishpa kawsaychichu.

¹⁸Kankunaka ashwan atuntami rikushkankichi chay ñawpa kawsak yaya rukunchikuna rikushkankunamanta. Manami musyaypakunallatachu llankaypakunallatachu rikushkankichi. Paykunaka chay Sinaí urku sintihukshina rikurkakuna, Moisés wañu Yaya Diosmanta paypa kamachishkankunata apishkan uras. Chay urkutaka amsa tutashinami puyuka arkarka. Sinchi wayrapi manchaypakunatami rayukunaka uyarirkakuna. ¹⁹Chaymanta chay urkupi sinchita trompetata pukuhukta uyarkakuna. Kankunaka mana uyashkankichichu Yaya Dios chay chunka kamachishkan shimikunata rimahushkanta. Yaya rukunchikuna chayta uyashpankuna mancharishpa Moisesta rimarkakuna: Manami ashwanta munanchichu uyanata Yaya Diospa manchaypa rimahushkan shimita nishpa. ²⁰Yapami mancharkakuna uyahushpankuna Yaya Diospa kamachishkanta kasna rimahushkanta: Shuk runa, shuk wiwa kay urkuta kayllayahushpanka rumikunawa tuksishpa wañuchiychi nishpa. ²¹Chay

rikuhushkankuna Yaya Dios rimahushkanta uyahushkankuna yapa manchaypa kallpaypa kashpan Moisespas rimarka: Ñukaka yapa mancharishpaynimi chukchurihuni nishpa.

²²Kankunaka manami chasna manchaywa kawsanaykichi tiyanchu. Sion nishka urkupimi, wiñaypa kawsak Yaya Diospa llaktanpi paktashkashina kahunkichi. Chayka silupi kahuk Jerusalén llaktami. Chaypimi waranka waranka *angelkunawa pakta Yaya Diosta kushichishpa kawsahukshina kahunkichi. ²³Kankuna tukuy ñukanchi kirik masikichikunawa pakta washanirukunamanta ashwan kuy tukuk puntiru wawashina Yaya Diosrayku tukushkankichi. Chay wawankuna kushilla tantarishkapi paktashkashina kahunkichi, maykankunapami shutinchikunaka silupi killkarishka kanahun wiñaypa Yaya Dioswa kawsananchipa. Yaya Dioswa pakta kawsakkuna tukushkankichi, maykanmi tukuy ñukanchi runakunata tapunka alitachu manachu rurashkanchi nishpa. Yaya Diospa aliychishkan ñawpa kawsak kirik masinchikunawa tantarishkashina kahunkichi.

²⁴Jesuswa pakta kawsakkuna tukushkankichi, maykanmi ñukanchirayku shuk mushu alichanata Yaya Dioswa rurashka. Chay ñawpa kawsak runa Kainka wawkin Abelta wañuchishpan yawarnin shuturishpan Yaya Dioska kastiganan karka. Ashwan Jesús wañushpan yawarnin shuturishpanmi Yaya Dioska ñukanchita uchanchikunamanta llakichishka. Jesús wañushkanraykumi Yaya Dioska chay ñawpa alichanata rurashkanmanta kunanka ñukanchiwa shuk mushu alichanata rurashka.

²⁵Chayrayku ama rimaychichu manami kasunayanichu kay rimahukta

nishpa. Ñawpa Yaya Dios kay allpapi urkumanta rimashkanta mana kasuk runakunaka manami kishpirkakunachu paypa kastigananmanta. Ashwan ñukanchi silumanta rimahushkanta mana kasushpanchika manami atipashunchichu paypa kastigananmanta kishpinata. ²⁶Ñawpa Yaya Dioska Sinaí urkumanta runakunata rimahushpan tukuy allpatami kuyuchirka.

Ashwan kunanka ñukanchita riman: Shuk puncha kuti rimahushpayni mana allpallatachu kuyuchisha, ashwan silutapas kuyuchishami nishpa.

²⁷Chasna Yaya Dios shuk puncha kuti nishpa rimahushpan yachanchi payka tukuy rurashkan wakliypakunata anchuchinanta tukuy mana wakliypakunallana kiparinankunapa. ²⁸Yaya Dios ñukanchita kamachinanta nima pi atipanchu waklichinata. Chayrayku akuychi agradesishunchi Yaya Diosta, tukuy shunkunchimanta pacha paypa munashkanta rurashpa, payta yuyashpa kushichishpa kawsashunchi. ²⁹Yuyariychi, payka shuk nina sintihukshina tukuyta tukuchikmi kan.

Yaya Diosta kushichishpa kawsanamanta riman

13 ¹Wawkikuna panikuna, tukuy Jesukristuta kirik masikichikunawa mana sampayashpa yuyanakushpalla kawsaychi. ²Kankunapi paktak runakunata ali munaywa wasikichipi kayaychi. Shuk runakunaka chasna paktak runakunata kayashpankunami mana yachashpa *angelkunata yaykuchirkakuna.

³Karselpi kahuk runa masikichikunata yuyariychi. Kankunapas karselpi kahunkichimaka, munankichimami shuk runakuna kankunata yanapanankunata. Parisichirishkakunata llakichishpa yanapaychi, kankunapas paykunawa pakta parisihukshina.

⁴Tukuy kankuna warmiyu karikuna warmikichillawa kawsaychi. Chasnallata kusayu warmikunapas kusaykichillawa kawsaychi. Yaya Dioska tukuy shukpa warminwa, shukpa kusanwa musayakkunataka kastigankami. Chasnallata shuk musayakkunatapas kastiganka.

⁵Chaymanta ama kullkita munashpalla kawsaychichu. Chay charihushkaykichillawa kushilla kawsaychi. Yuyariychi Yaya Diospa kasa rimashkanta: Ñukaka kankunata mana kunkashkaykichichu, nima sakishkaykichichu nishpa. ⁶Chasna Yaya Dios ñukanchita rimashkanrayku akuychi payllapi sinchikurishpa rimashunchi:

Yaya Diosmi ñukata yanapan.

Chayrayku nima pita, nima imata manchanichu. ¿Imanachiwamata shuk runaka? nishpa.

⁷Yuyariychi chay puntiru kankunata Yaya Diospa shiminta yuyachishpa yachachik runakunata. Paykunaka alitami rurashpa Jesukristuta kirishpalla kawsarkakuna wañunankunakama. Kankunapas paykunashinallata alita Jesukristuta kirishpalla kawsaychi.

⁸Jesukristuka wiñaypa kawsak kashpanmi ñawpamanta pacha kunanpas, tukuy uras chasnallami kan.

⁹Chayrayku ama kasuychichu chay achka chikan yachachishkakunata, maykankunami mana Jesukristupa yachachishkankunachu kanahun. Yaya Dios ñukanchita llakichishpa yuyahushkanrayku shunkuykichipi sinchikuriychi. Ama yuyariychichu shuk mikunata mikushpa, shuk mikunata sashishpa yanapay tukunaykichita shunkuykichipi sinchikurinaykichipa. Chasna runakunaka nima imapi yanapashkakunachu.

¹⁰Jesukristu kruspi wañushkanraykumi ñukanchikunaka uchanchikuna-

manta pichay tukushkanchi Yaya Diosta kushichishpa kawsananchipa. Ñawpamanta pacha *saserdotekunaka wiwakunata rupachishpankuna yuyarinahun, chaykunata rurashpanchimi Yaya Dioska ñukanchita uchanchimanta llakichinka nishpa. Chasna yuyarishpa rurashpa katikkunaka manami atipankunachu ñukanchiwa pakta uchankunamanta pichay tukunata. ¹¹Chay wañuchishka wiwakunapa yawarninta saserdotekunapa atun apuka apashpa rin chay ukuniru kwartu ukuma Yaya Dioska runakunata uchankunamanta llakichinanpa. Chaymanta chay wañuchishka wiwakunapa aychantaka llakta washamami apanahun tukuyta rupachinankunapa. ¹²Chasnashinami Jesuspas chay Jerusalén llakta washama wañurka kikin yawarnin shuturishpan ñukanchikunata uchanchikunamanta pichananpa. ¹³Akuychi ñukanchikunapas llakta washama rihukshina chay ñawpa kamachirishka kashkata kasushpa kawsashkanchimanta anchurishunchi, Jesusshina Yaya Diospa munashkanta rurashpa chiknik runakuna parisichihushkankunata awantashpa kawsananchipa. ¹⁴Manami unaytachu chiknik runakuna chawpipi kay allpapi kawsashunchi. Ashwan chapahunchimi Yaya Diospa mana tukurik kawsananma rinanchita.

¹⁵Chayrayku akuychi, Jesukristu ñukanchita yanapahushpan tukuy uras Yaya Diosta agradesishpa kushichishunchi. Kushikuhushpanchi payta rimashunchi Yaya Dios, tukuymanta yapa alimi kanki nishpa. Chay kushichinanchika shuk suma imata kunanchishinami Yaya Diosraykuka. ¹⁶Ama kunkariychichu shukwa shukwa yanapanakushpa kawsanata. Shuk ima kankunapa tiyashkanwa shuk mana imayu runakunata yanapaychi. Chasna

yanapanakushpa kawsahushkaykichiwa
Yaya Diosta shuk suma imata
kukuhshina kushichinkichi.

¹⁷Chaymanta Yaya Diospa shiminta
yachachik kankunata sinchikuchik
wawkikunata kasuychi. Paykunaka
kankunata kuyrashpa yanapanahun.
Yaya Diostami rimanankuna tiyan,
alitachu manachu kuyrashkakuna
nishpa. Chayrayku paykunata kasuychi
kushikushpa mana llakishpa kankunata
kuyranankunapa. Mana paykunata
kasushpaykichika kankunapas parisinki-
chimi.

¹⁸Wawkikuna panikuna, Yaya Diosta
mañaychi ñukanchita yanapananpa.
Chasna tapushpanchipas yuyarinchi nima
imamanta shunkunchipi rimay tukuhush-
kanchita. Tukuypimi alita rurashpa
kawsanata munanchilla. ¹⁹Ashwan munani
Yaya Diosta mañanaykichipa, atipanaynipa
utkalla kankunama rinata.

**Killkata tukuchishpa sinchikuchina
shimikuna saludukuna**

²⁰Ñukanchita kushilla kawsayta kuk
Yaya Dios ñukanchirayku shuk mushu
alichanata paywa wiñayparayku
rurashka, Jesukristu wañuhushpan
yawarnin shuturishkanrayku. Amunchi
Jesukristuta wañushkanmanta
kawsachishpan shuk yapa ali obehata

kuyrahukshina ñukanchita alita
yanapak tukurka. ²¹Chay kushilla
kawsayta kuk Yaya Dioska kankunata
yanapachun tukuy imapi paypa
munashkanta paktachishpa alita
rurashpa kawsanaykichipa. Jesukristuka
ñukanchita yanapashpanmi atipashun-
chi ruranata maykanmi ali Yaya Diospa
rikushkanpika. Chayrayku tukuy uras
wiñayparayku Jesukristuta atunya-
chishpa kushichishunchi. Chasna
kachun.

²²Wawkikuna panikuna, yapami
munani kay kankunata kunashpa
sinchikuchishpa killkashkaynita ali
yuyaywa leynaykichipa. Manami
achkatachu killkashkani.

²³Chaymanta yachanaykichipa
rimashkaykichi: Ñami wawkinchi
Timoteoka karselmanta llukshishka.
Utkalla kayma shamushpanka paywa
paktami risha kankunata rikunanchipa.

²⁴Tukuy kankunata yachachishpa
sinchikuchik wawkikunata, Yaya Diosta
shuk kasuk masinchikunatapas
saludapaychi. Kay Italia allpapi kawsak
kirikkunami kankunarayku saluduta
kachanahun.

²⁵Yaya Dios kankunata llakichishpan
yanapachun.

Chayllata kankunarayku killkashkani.

SANTIAGOPA KILLKASHKAN KILLKA

Santiago israel masinkunamanta kirik masinkunata saludan

1 ¹Ñuka kani *Santiago, Yaya Diospa Amunchi Jesukristupapas kamachishkan runa. Kankuna allpanchimanta shikwarishka israel kirik masinikunarayku killkani. Tukuy kankuna chunka ishkay ñawpa yaya rukunchi wañukunapa miraymanta Yaya Diospa runankunata, tukuy allpapi shikwarishka kahukkunata saludani.

Kirikkuna imashna parisishpankunapas kushikunahuchun

²Wawkinikuna paninikuna, imatapas parisihushpaykichika kushikuychi. Supay kankunata uchata rurachinata munashpanka mana kasushpa kushikuychi. ³Ña yachankichi Jesukristupi sinchikushpa kawsanahunchu manachu nishpa kamay tukuhushkaykichikunapi alita sinchikurishpaykichi ashwan alita katik tukushpa rinaykichita. ⁴Chay kamanakunapi alita sinchikurishkaykichirayku ashwan alita katik tukushpa rishpaykichi tukuy uras ashwan alita Jesukristuta kasunkichi, tukuy yuyaykichi ali tukunankama tukuyupi.

⁵Mana yachashpaykichika imashna sinchikurinata tapuychi Yaya Diosta. Payka kankunata yanapankami, tukuy payta tapuk runakunataka kushilla

mana mitsashpachu nima pinkachishpachu yuyayta kun. ⁶⁻⁸Tapunaykichi tiyan yuyayta Yaya Diosta tukuy shunkuykichimanta pacha. Tapushpaykichika ama yuyariyichichu ¿Yaya Dioska kuwanchu manachu? nishpa. Chasna yuyarishpaykichika kankichimi ulas wayrawa shuk partima shuk partima apay tukushkashina ishkay yuyaytu runakuna. Kankuna chasna kashpaykichika Yaya Dioska tapushkaykichitaka manami kankunata kunkachu. Chayrayku Yaya Diosta alita kirishpa tapunaykichi tiyan.

Kullkiyu runamanta nima imayu runamantapas riman

⁹Nima imayu kashkaykichirayku parisihushpaykichika kushikuychi, Yaya Dios kankunata akllashkanrayku wiñaypa kawsanaykichipa paywa pakta. ¹⁰⁻¹¹Kankuna kullkiyu runakuna kashpaykichika kushikuychi Yaya Dios kankunata runakunapa rikushkanpi atun kashkaykichimanta anchuchishpan. Chaypimi riksinkichi maykanmi ali kan Yaya Diospa rikushkanpika. Shuk kullkiyu runa, kullkiniwa tukuyta atipani nishpa yuyarikka shuk sisashinami wañunka. Sinchi inti rupawa sisapa sapinka chakirishpan kunkaymanta chawpi sisahushkanpi wañurin suma sisa kahushkanmanta. Inti chakichishpan urman, suma

rikurishkanka chinkarin. Chasnallata-tami shuk kullkiyu runapas achka suma imakunayu kashpanpas kullkinta mirachihushkanpi kunkaymanta wañunka.

**Maymantami mana alita
ruranayananchikunaka shamun**

¹²Tukuy parisinakunapi, tukuy kamay tukuhushkaykichipipas sinchikurishpaykichi kushillami kankichi. Chasname uchata ruranyashpaykichipas mana rurashanchu nishpa Yaya Diosta kasushpaykichi kushillami kankichi. Millaypata yuyarinayashpaykichipas mana yuyarishanchu nishpa alillata yuyarishpaykichi kushillami kankichi. Chasna sinchikurishpaykichimi chay tukuy kamay tukuhushkaykichipi, Yaya Dioska ali rurak runakuna kankichi nishpa kankunata wiñaypa suma kawsayta kunka. Chasna payta yuyahukkunata kunanpami rimarka. ¹³Mana alikunata ruradata yuyarishpaykichi ama rimaychichu Yaya Diosmi chasna millaypata yuyachiwahun nishpa. Payka manami nima shuk millaypa ruradata yuyarinchu. Chayraykumi mana atipanchu mana ali rurakanunata yuyachinata. ¹⁴Karan ñukanchi kikinpa yuyayninchimantami mana ali rurakanunata yuyarinchu. Chay mana ali yuyarinanchikunaka ñukanchita llullachishpa munachinahun mana alikunata ruranchipa. ¹⁵Millaypa munashkanchita yuyarishpa katishpanchimi chay mana ali yuyarinaka atunyashpan uchata ruranchina. Mana alita rurashkanchika achkayashpan ñukanchita ashwanta ashwanta Yaya Diosmanta anchuchin. Chasna tukushpanchi wañunanchi tiyan wiñaypa parisinanchipa.

¹⁶Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ama yuyarinkichichu Yaya

Dios ñukanchita millaypata rurachinayashkanta. Chasna yuyarishpaykichika pantachinkichimi yuyaykichita. ¹⁷Yaya Dios alikunallata kun. Imatapas kushpan chayka kanmi alilla. Tukuy silupi kahuk suma punchayachikkunata rurak kashpanmi payka chaykunamanta yapa suma kan, nima shuk millaypa yuyay paypi tiyashkanrayku. Chasna ali kashkanmanta mana chikanyanchu, tukuy uras chasnalla ali kan. ¹⁸Chasna ali kashpanmi Yaya Dios kikin munashkanrayku ñukanchita mushu runata rurashka shutipa kashkata riksichik shiminwa. Chasna rurashka tukuy runakunamanta paypa wawankuna kananchipa, payta kushichishpa kawsananchipana.

**Yaya Diospa shiminta
kasunamanta riman**

¹⁹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, yuyariychi kay killkashkaynita. Tukuy uras Yaya Diospa shiminta alita uyashpa kawsaychi, tukuy runa masikichipa rimashkankunatapas. Manara alita yuyarishpaykichika ama runa masikichita rimaychichu, nima utkalla paykunata piñariychichu. ²⁰Piñarinka nima imapi yanapanchu Yaya Diospa munashkanta ruranchipa. ²¹Kankunaka tukuy millaypakuna yuyaykichipi tiyashkanta anchuchiychi, millaypa rurashkaykichitapas sakiychi. Yaya Diospa shiminta yachakushkaykichita ali yuyaywa kasushpa katiychi alimi ñukarayku nishpa. Chay shimi yachakushkaykichita kasushpa kawsashpaykichika kishpichirishkami kankichi.

²²Ama Yaya Diospa shiminta uyashpalla kawsaychichu, ashwan paypa rimashkanta ruraychi. Uyashpalla kawsashpaykichika kankuna kikinllami llullachirinkichi. ²³Ñukanchi Yaya Diospa shiminta uyashpanchi mana

kasushpanchika shuk runa uyanta espehuwa yanka rikurishkashinami kanchi. ²⁴Chasna uyanta espehupi rikurishpan shuk partima anchurishpan chay rikurishkantaka kunkarinna imashna rikunayumi uyanka kan. Chasname kanchi Yaya Diospa shiminta mana kasushpanchi. ²⁵Ashwan Yaya Diospa suma kuska yachachishkanta ali yuyaywa yachakunanchi tiyan. Chay yachachishkanwa Yaya Dios ñukanchita yanapan ñukananchi kikin munashkanchi-llata rurashpa kawsashkanchimanta kishpinanchipa. Paypa yachachishkanta mana sakishpa, mana chikanta yuyarishpa yachakushpanchi uyashkanchita mana kunkarinchinachu, ashwan chay yachachishkanta ruranchina. Chasna kashpan tukuy rurahushkan-chipi kushillami kanchi.

²⁶Shuk kankunamanta yuyarinkichichari Yaya Diosta kushichishpa kawsani nishpa. Chasna yuyarishpaykichipas mana sakishpaykichika mana alikunata rimanata kankuna kikinllami llullachirinkichi. Manami Yaya Diosta kushichinkichichu. Tukuy Yaya Diosrayku rurashkaykichika yankami kan. ²⁷Yaya Diosta shutipa kushichinayashpanchika wakchakunata mashintukunatapas yanapashpa kawsananchi tiyan tukuy paykunapa munahushkan-kunapi. Chaymantapas mana kawsashunchichu Yaya Diosta mana kasukkunashina.

**Tukuy runa masinchikunata
parihuta valichinamanta riman**

2 ¹Wawkinikuna paninikuna, tukuyamanta yapa suma Amunchi Jesukristuta kirishkaykichirayku ama shuk runakunata valichiyichichu ashwanta shukkunamanta. ²⁻³Shuk kullkiyu runa oromanta anilluy, suma mushu churarishkawa yaykushpan

maypimi tantarishka kahunkichi Yaya Diospa shiminta yachakunaykichipa, paytaka tiyachinkichi suma ali tiyarinapi. Shuk nima imayu runa yaykushpan ismu churarishkawa, paytaka rimankichi: Munashpaykika shayariy washama, tiyariypas allpapi nishpa. ⁴Kankuna kullkiyu runata ashwanta valichishpaykichika nima imayu runamanta mana ali yuyaywa yuyarikkunami kankichi.

⁵Alita yuyariychi, munashkayni wawkinikuna paninikuna, Yaya Dioska manami chasnachu yuyarin. Payka akllashkami runa masinkunapa rikushkanpi mana valik runakunata paypi sinchikushpankuna yapa valik tukunankunapa, chaymantapas paypa ali kamachinan mushu munduma paywa pakta wiñaypa kawsak rinankunapa. Chasna paywa kawsak rinankunapa payta yuyakkunata rimarka. ⁶Kankunaka chay Yaya Diospa akllashkan nima imayu runakunatami pinkachinkichi mana nima imata kankunata rurashpankunapas. Alita yuyariychi. ¿Pikunata llullachishpa kankunamanta shuwanahun? ¿Manachu kanahun chay kullkiyu runakuna? Kankuna liwishkaykichita mana paganata atipashpaykichika ¿pikunata kankunata mana munakta apukunama pushanahun liwishkaykichita pagachinankunapa? ¿Manachu chay kullkiyu runakuna? ⁷Paykunallatami millaypata rimashpa kanahun Amunchi Jesukristumanta, maykanmantami ñukanchipas shutiyachirishkanchi Jesukristuta kirikkuna nishpa.

⁸Yaya Diospa killkachishkanpi tukuyamanta ali kamachishkanka riman: Runa masakikunata kan kikintashina yuyay nishpa. Chay kamachishkanta kasushpaykichika alita rurashpami kawsankichi. ⁹Shuk runata shuk

runamanta ashwanta valichishpayki-chika runa masikichita manami parihutachu yuyankichi. Chasnaka uchatami rurahunkichi Yaya Diospa kamachishkanta mana kasuhushkaykichirayku. ¹⁰Maykanchari tukuy Yaya Diospa rimashkanta kasuhushpan shuk partistullata mana kasushpanka tukuy Yaya Diospa kamachishkantami mana kasunchu.

¹¹Yuyarishunchi. Shuklla Yayanchi Dios rimarka: Ama shukpa warminwa, ama shukpa kusanwa musayaychichu nishpa. Payllatami rimarka: Ama wañuchiychichu runa masikichita nishpa. Kunanka shuk kari shukpa warminwa mana musayashpanpas wañuchimaka runa masinta, chasna runaka Yaya Diospa kamachishkantaka manami kasunchu.

¹²Chasna kashpan alikunallata rimashpa rurashpa kawsaychi. Yuyariychi Yaya Dios kankunata kishpichishkanrayku shuk punchami tapunka shutipachu Jesuspa kamachishkanshina kawsashkankichi nishpa. ¹³Kankuna runa masikichita llakichishpaykichi chay tapunan punchaka Yaya Diospas kankunata llakichinkami. Runa masikichita mana llakichishpaykichika chay punchami Yaya Dioska kankunata mana llakichishpachu kastiganka.

**Yaya Diosta kirik kahushkanchita
alita rurananchiwa
rikuchinanchimanta riman**

¹⁴Wawkinikuna paninikuna, ¿imata valin shuk kankunamanta rimashpaykichi kirinimi Jesukristuta nishpa, mana rikuchishpaykichika shutipa payta kasushpa kawsahushkaykichita? Chasna mana rikuchishpa kirihushpaykichika manami Yaya Diospa kastiganamanta kishpichiy tukunkichichu. ¹⁵⁻¹⁶Shuk wawki shuk panipas llachapa illata,

mikuna illata rimankimaka Yaya Dios kanta yanapachun tukuy munashkaykita tarinaykipa nishpa. Chasna rimashpaykipas mana payta kunkimachu llachapanta mikunanta, chay rimashkaykika manami nima imapi payraykuka valimachu. ¹⁷Chasnallatami mana shutipa Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsashpaykika kirihushkaykika wañushkashina yanka nishpami kan.

¹⁸Shuk runa ñukata chay killkashkaynimanta ayniwamaka: Ñukaka kanmanta ashwan alita kirihuni Jesukristuta. Kanka ñukamanta ashwan alita payta kasuhunki. Chasna chikan kashpanchipas ishkanti chasnalla kirik kanchi nishpa. Chasna rimak runataka ñukaka ayninimami: Rikuchiway shutipa Jesukristuta kirihushkaykita, mana paypa munashkanta rurashpa kawsahushpayki. Chasnaka manami atipankichu. Ñuka shuti rikuchishkayki Jesukristuta shutipa kirihushkaynita paypa munashkanta rurashpa kawsahushkayniwa. ¹⁹Kan kirinki shuklla Yaya Dios tiyananta. Alimi. Chasnallatami supaykunapas kirinahun. Yaya Diosta manchashpankuna chukchurinahun. ²⁰Mana asirtak runa, yuyariy. Alita asirtay. Yaya Diosta kirishpayki mana alita rurashpa kawsahushpaykika manami valinchu nima imarayku kirinaykika. Chasna nishpami ayninima.

²¹Akuychi yaya rukunchi wañu Abrahamanta yuyarishunchi. Payka Yaya Diospa kamachishkanta kasushpan shuklla wawan Isaakta mana mitsashpachu wañuchinayarka. Chasna payta kasushkanrayku Yaya Dioska Abrahamta rimarka: Kunanka rikushkaynipi ucha illami kanki nishpa. ²²Chasnamantami yachanchi Abrahamka mana yuyayninllapichu Yaya Diosta kirishpa kawsashkanta. Ashwan

kirishpan rimashkanta kasupayarka. Chasna kasushpa kawsashpan ashwanta ashwanta alita kirik tukurka. ²³Chasnami Abrahamka paktachirka Yaya Diospa killkachishkanpi paymanta kasna nishpa killkarishkata: Abrahamka Yaya Diosta kirishkanraykumi Yaya Dioska payta rimarka kunanka rikushkaynipi ucha illami kanki nishpa. Chaymantapas chasna shutipa kirishkanraykumi Yaya Dioska payta rimarka yuyashkayni runami kanki nishpa. ²⁴Chasna kashpanmi yachanchi Yaya Dios ñukanchikunatapas mana kirishkanchiraykullachu rimananta rikushkanpi ucha illata rurashkanta, ashwan payta kasushkanchiraykumi chasna rimanka.

²⁵Chaymanta akuychi yuyarishunchi mama payanchi wañu Rahabmanta. Payka chikan runakunamanta karka. Chaymantapas puntiruka puta karka. Chaymanta ñawpa apunchi wañu Josué runankunata Rahabpa llaktanma kachashpan Rahabka paykunata yanapashpa wasinpi pakarka. Chasna yanapashpan Yaya Diosta kasurkana. Chaymanta chay runakunata ñampita mitikunankunapa riksichishpan runa masinkunamanta kishpichirka. Chasna rurashpa Yaya Diosta kasushkanraykumi payka Yaya Diospa rikushkanpi ali tukurka.

²⁶Chasnallatami ñukanchikunapas alita rurashkanchiwa rikuchinanchi tiyan shutipa Yaya Diosta kirik kahushkanchita. Imashnami shuk runa alma illaka mana kawsanchu, ashwan wañushka kan, chasnashinami ñukanchi Jesukristuta kirikkunapas kanchi, kirishkanchita rurashkanchiwa mana rikuchishpanchi.

Shiminchimanta riman

3 ¹Wawkikuna panikuna, mana achka kankunamanta yachachikuna tukunayanahuchun. Ña yachankichi Yaya Dioska ñukanchi yachachikku-

nata shuk kirikkunamanta ashwan sinchita kastiganka mana alita rurashpanchi. ²Yuyariychi tukuy ñukanchikuna achka chikan imapi mana alitachu ruranchi. Maykanmi alikunallata riman, chayka ña tukuypi alilla kan. Chasna runami tukuy aychantapas wakaycharin tukuy mana ali ruranakunamanta.

³Rikuychi kaballuta. Sinkanpi waskawa watashpanchi waskallata aysashpa tukuy aychanta kuskanchanchi ñukanchita purichinanpa. ⁴Chasnallatami kan lanchapas. Atun kashpanpas sinchi wayra tankahushpanpas uchilla timón payta purichin maymachari kapitanka munan. ⁵Chasnallatami shiminchika uchilla kashpanpas ñukanchita winsin.

Nina tsalitapas rikuychi. Shuk nina tsalistuka shuk atun wasita rupachin. ⁶Shiminchika nina tsalishinami. Shiminchimanta millaypa shimikuna llukshin ninashina. Chasnami shiminchika tukuy kawsananchita waklichin, imashnami shuk nina tsalistu shuk atun wasita rupachin. Tukuy mana ali rimananchika supaymantami. Pay ñukanchita yuyachishpan chasna rimanchi.

⁷⁻⁸Ñukanchi runakunaka kita piña animalkunata mansuyachinchi. Chasna manchaypa animalkunata mansuyachishpanchipas ñukanchi kikinpa uchilla shiminchita mana atipanchichu winsinata. Amunta shiminka mana kasunata munanchu. Chayraykumi shiminchika shuk suliman runata wañuchikshina kan.

⁹Shiminchywa Yayanchi Diosta rimanchi ali kananta. Chaymanta chay shiminchiwallatami piñarishpa rimanchi runa masinchikunata mana ali kanankunata, pay kikintashina Yaya Dioska rurashka kashpanpas. ¹⁰Chay shiminchimantalla ali rimanakuna,

mana ali rimanakunapas llukshinahun. Wawkinikuna paninikuna, chasnaka mana alichu.

¹¹Allpa uchkumanta yaku llukshihukta rikuychi. Shuk allpa uchkumantalla ali yaku llukshihushpan ¿aya yakupas llukshimachu? Manami ishkay chikan yaku llukshimachu.

¹²Tarpu kaspitapas rikuychi. ¿Papayuka muyuyamachu palanta muyuta? ¿Palantaka muyuyamachu papayu muyuta? Manami atipanchu chikan muyuta muyuanata. Chasnashinami kankuna Yaya Diosta kirik kashpaykichi shimikichimanta ali shimikunalla llukshinankuna tiyan.

Shutipa yachak kanamanta riman

¹³Shuk kankunamanta alita yuyarik shutipa yachak tukunayashpanka tukuy paypa kawsahushkanpi alita rurahushkanwa rikuchinan tiyan. Shutipa yachak kashpanka mana yuyarinchu ñuka runa masinikunamanta ashwan yachakmi kani nishpa. Ashwan runa masinta yuyahushkanta rikuchinan tiyan.

¹⁴Shunkuykichipi piñarishpa runa masikichikunawa parihuyanata munankichima. Tukuy kankuna kikinpa munashkaykichillata shuk runakunata rurachinata munankichima. Chaymantapas kankuna kikinraykulla yuyarishpa kankichima. Chasna kashpaykichika ama yuyariychichu yachakmi kani nishpa. Chasna yuyarishpaykichika mana shutipa yachakchu kankichi, ashwan kankuna kikinllami llullachirihunkichi. ¹⁵Yaya Dioska manami ñukanchita chasna yuyachinchu. Ashwan ñukanachi kikinllami chasna yuyarinchi, chaymantapas supay chasna yuyarin. ¹⁶Chayrayku shuk runa masikichiwa piñarishpa parihuyanata munashpaykichika tukuy kankuna kikin munashkaykichillata shuk runakunata

rurachinayashpa kashpaykichika kankuna kikinraykulla yuyarishpa, manami shuk yuyayllawachu kawsankichi, ashwan tukuy millaypakunata rurashpami kawsankichi.

¹⁷Yaya Dios ñukanchita yuyachishpanmi alikunallata rurashpa kawsanchi. Chasna kashpan mana makanakushpa, nima piñanakushpa kawsanchichu. Ashwan runa masinchita yuyashpa kasushpa llakichishpa kawsanchi. Chaymanta mana shuk runata shuk runakunamanta ashwanta yuyanchichu. Mana yanka nishpa yuyarinchichu mana alita yachashpanchi. Mana washata rimanchichu, ashwan alita rurashpa kawsanchi. ¹⁸Shuk runa kushilla kawsanata munashpan runa masinkunawa, tukuy alikunata rurashpa kawsan tukuywa chasna kushilla kananpa. Chasna runataka Yaya Diosmi yanapan kuskata kawsananpa.

Yaya Diosta mana kasukkunashina kawsanayashpanchi paypa kuntrankuna kanchi

4 ¹Yuyariychi imaraykumi piñanakushpa chikninakushpa kawsankichi. ¿Manachu kankuna kikinpa munashkaykichillata yuyarishkaykichirayku chasna kawsankichi? ²Kankunaka shuk imata yapa munarishpa kawsankichi. Munarishpaykichipas mana atipankichichu apanata. Chayrayku runa masikichikunapa imankunata yapa kichunayashpa wañuchinkichi. Chasna rurashpaykichipas nima imata atipankichichu kichunata. Chayrayku rimanakushpa makanakushpa runa masikichiwa kawsankichi. Chasna kawsashpaykichipas nima imata rurankichichu. Munashkaykichita mana apinkichichu, Yaya Diosta mana tapushkaykichirayku. ³Yaya Diosta tapushpaykichipas payka manami

kunkachu, mana ali yuyaywa tapushkaykichirayku. Mana kankunata kunkachu, kankuna kikinraykulla tapushkaykichirayku munashkaykichita runanaykichipa.

⁴Shuk warmi kusanta sakishkashinami Yaya Diosta sakishka runakunaka kankichi. ¿Manachu yachankichi Yaya Diosta mana kasushpaykichika payta chiknik runakuna kanaykichita? Yaya Diosta mana kasukkunashina kawsanayashpaykichika paypa kuntrankunami kankichi. ⁵Paypa killkachishkanpi mana yankachu kasna riman: Yaya Dioska Espiritunta kushka ñukanchikunapi kawsananpa. Chay Espiritun ñukanchikunata yuyashpan yapa munan paylla Amunchi kananpa. Manami munanchu shukta kasunanchipa nishpa. ⁶Shukta kasushkanchimanta Yaya Dios piñarishpanpas ñukanchita kastigana imata yapa yuyashpan llakichin. Chasnallatata Yaya Diospa killkachishkanpi riman: Maykan runami Yaya Diosta runa masintapas kasushpa yuyashpa kawsan, chay runataka Yaya Diosmi llakichishpan yanapanka. Maykan runami pay kikinmanta ali yachak kanayashpa Yaya Diosta runa masintapas mana kasushpa nima yuyashpa kawsan, chasna runataka Yaya Dioska manami yanapankachu nishpa.

⁷Chasna kashpan Yaya Diosta kasushpana kawsaychi. Supayta mana kasushpa sinchikuriychi. Jesukristulla Kamachik Amuykichi kashkanta rimashpa payta kamachiychi anchurinanpa. Chasnami payka kankunamanta mitikunka. ⁸Yaya Diosta kayllayaychi paypas kankunata kayllayanpana. Uchasapa runakuna, millaypata rurashpa kawsanaykichita sakiychi. Ishkay yuyayyu runakuna, tukuy millaypa yuyaykichikunata shunkuykichimanta pichaychi. Tukuy shunkuyki-

chimanta pacha Yaya Diosta yuyaychi. ⁹Tukuy shunkuykichimanta pacha llakiriychi mana ali yuyayyu kahushkaykichirayku. Uchaykichita yuyarishpaykichi llakirishpa wakaychi. Manana kushilla asiychichu, ashwan asinaykichiranti wakaychi. Kushikunaykichiranti llakiriychi. ¹⁰Tukuy shunkuykichimanta pacha llakirishpaykichi tukuy mana alita rurashkaykichikunata Yaya Diosta rimaychi. Chasna rurashpaykichimi Yaya Dioska kankunata kushichinka.

Yaya Diosllami atipan rimanata pimi ali, pimi mana alichu

¹¹Wawkinikuna paninikuna, mana washanchanakushpa kawsaychichu kankunapura. Runa masikichikunamanta mana ali kahushkankunata rimashpaykichi, chaymantapas mana alita rurashpa kawsak kashpan kastigay tukunan tiyan, ñuka shuti alimi kani nishpa rimashpaykichi runa masakita yuyay nishpa Yaya Diospa kamachishkanta mana alichu nishpa rimahukshina kankichi. Chasna kashpaykichimi chay kamachishkanta kasuna imata alichu manachu nishpa rimakkuna kankichi. ¹²Yaya Diosllami kurka kamachinakunata tukuy runakunarayku. Payllami atipan rimanata pimi alita rurahun, pimi mana alitachu rurahun. Paylla atipan runakunata kastigananmanta kishpichinata, chaymantapas wiñayparayku nina mana wañukpi wichunata. Kankunaka pita kankichi runa masakichikunamanta rimanaykichipa pimi ali, pimi mana alichu. ¿Yaya Diosmanta pasachu kankichi rimanaykichipa pimi ali, pimi mana alichu nishpa?

Mana yachanchichu imashnami kaya tukushunchi

¹³Kunan kankuna Yaya Diosta mana yuyarishpa kawsakkuna, uyaychi

rimahushkaynita. Kankunaka yuyaynikichipi kasna rimankichi: Kunanmi rihuni, mana kunan kashpanka kayami risha chay llaktama shuk watarayku rantishpa rantichishpa kullkinita mirachinaynipa nishpa. ¹⁴Mana yachashpaykichitata imashnami kaya tukunkichi chasna rimashpa kawsankichi. ¿Manachu yachankichi kawsaykichika kushnishina kashkanta? Shuk ratu rikurin, chaymanta shuk ratustumanta chinkarin. Chasnami kan kawsaykichika.

¹⁵Chayta yuyarishpa kasna rimashpa kawsaychi: Yaya Dios munashpanka kawsasha, kawsashpaynika tarawasha nishpa. ¹⁶Ashwan kankunaka yuyarinkichi ñuka kikinpa ursaynillawa yuyaynillawa tukuyta atipani ruranata nishpa. Chasnaka manami alitachu yuyarihunkichi. ¹⁷Maykanchari ali rurana kashkata yachashpantata mana ruranchu, chayka payrayku uchami kan.

**Mana ali shunku achka imayu
runakunamanta riman**

5 ¹Kunan kankuna achka imayu runakuna, uyaychi rimahushkaynita. Atunta parisinaykichi tiyan. Chayta yuyarishpaykichi kaparishpa wakaychi. ²⁻³Tukuy imaykichikunaka ismunkami, llachapaykichikunataka kumehenkuna mikunkakuna, kullkikichikuna ismunka, kullkimanta oromanta tiyashkapas muhusyarinka. Chasna kashpantata kay allpa tukurinan puncha paktarihushkanpi kullkikichillata mirachishpa kawsahunkichi. Tukuy chay mirachihushkaykichi imaykichikuna ismushkanta rikushpaykichi yachankichi yanka nishpa mirachishpa kawsashkaykichita. Chasna yanka kawsashkaykichita yuyarishpaykichi nina sintihukwashina chay yuyaykunawa wiñaypa parisinkichi. ⁴Kankunaka

runakunata tarawachishkankichi chakraykichipi tukuy tarpuykichikunapa muyunkunata pallanankunapa. Chasna tarawachishpaykichipas mana pagashkankichichu. Paykunaka chasna parisishkankunata llakiywa wakashpami Tukuyta Atipak Yaya Diosta rimashkakuna. Wakashpa rimashkankunata Yaya Dioska uyashkami. ⁵Kankuna kay allpapi tukuy imata charishpaykichi munashkaykichita rurashpa kawsahunkichi. Mana yuyayyu wiwa wirayahushina kankichi. Mana yuyarinkichichu imashnami tukunkichi. Imaykichikunata mirachishpa, munashkaykichita rurashpa kawsahunkichi. Yaya Diospa kastiganan ura ña kuchupi kahushpanpas mana yuyarishpa kunkaylla kawsahunkichi. ⁶Ali kawsak runakunata lllullashpa rimankichi millaypata rurak runami nishpa. Paykunata wañuchishpaykichi kankunata nima imata rurashkakunachu.

**Imashnami Amunchi Jesukristuta
chapananchi tiyan**

⁷Wawkinikuna paninikuna, kunan tukuyta parisihushpaykichipas Amunchi Jesukristuta mana sampayashpa chapashpalla kawsaychi, kuti shamushpan kankunata kishpichinankama. Chakranpi tarpuk runata rikuychi. Payka kushilla chapan tarpushkan tamyawa wiñashpan muyuyananta. Yachan muyuyashpan pallananta. ⁸Chasnallatatami kankunapas Amunchi Jesukristupa shamunata mana sampayashpa sinchi shunkuwa chapanykichi tiyan, shamunan puncha ña kuchuyahushkanrayku.

⁹Wawkinikuna paninikuna, shuk runa masikichikunamanta mana ali yuyarishkaykichita ama rimak riychichu shuk runa masikichita, Yaya Dios kankunata mana kastigananpa. Payka ñami

shamuna kan runakunata kawsashkan-kunamanta tapushpan paykunawa alichananpa.

¹⁰Wawkinikuna paninikuna, yuyariychi imashnami ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunaka sinchita parisirkakuna. Yaya Diospa kamachishkan karkakuna paypa shiminta yachachinankunapa. Sinchita parisishpankunapas mana sampayashpa Yaya Diosta kasurkakuna. Chasnallata kankunapas katiychi.

¹¹Yuyariychi, paykunamanta rimanchi kushikunankuna tiyan nishpa, parisihushkankunapi mana sampayashpa sinchikurishkankunarayku. Chaymanta Yaya Diosta alita kasuk Job wañumanta yachakuychi imashnami parisihushkanpi sinchikurirka. Chaymantapas paymanta yachakuychi imashnami Yaya Dios payta tukuy parisihushkanmanta kishpichirka. Chasna Yaya Dioska rurarka yapa llakichik yuyak kashkanrayku.

¹²Wawkinikuna paninikuna, tukuy yachakushkaykichimanta punturu yachakuychi parisihushpaykichipas shutipa kashkallata rimanaykichipa. Nima ima uras runakunapa puntankunapi rimahushkaykichita kirichinayashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu. Nima siluta, nima allpata, nima pita, nima maykan imakunatapas churashpa kirichina rimanakunawa rimaychichu. Ari nishpaykichika ari kachun. Mana nishpaykichika mana kachun. Tukuy rimashkaykichita chasnalla paktachik kaychi, chaymanta imatapas rimashpaykichika shutipa kachun. Shutipa kashkallata rimashpa kawsaychi Yaya Dios kankunata mana kastigananpa.

**Imashnami Yaya Diosta
mañananchi tiyan yanapay
tukunanchipa**

¹³Shuk kankunamanta parisihushpanka Yaya Diosta mañachun. Shuk kankunamanta kushilla kahushpanka Yaya Diosta

takishpa kushichichun. ¹⁴Shuk kankunamanta unkushka kahushpanka kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kayachun paypi aseitiwa kakushpa payrayku mañanankunapa, Amunchi Jesukristu munashkanshina. ¹⁵Chay kirikkunata sinchikuchik wawkikuna ali yuyaywa Jesukristuta kirishpa mañashpankunaka unkushkaka ampirinkami, Yaya Dios payta atarichinka. Uchata rurashka kahushpanka Yaya Dios chayta pichashpan manana yuyankanachu.

¹⁶Chayrayku karan shuk uchaykichita rimaychi kankunapura. Chaymantapas Yaya Diosta mañaychi karan shukray-ku ampirinaykichipa. Yaya Dios uchanmanta llakichishka runa mañashpanka tukuyta atipak Yaya Diosmi yanapan.

¹⁷Yachakuychi Yaya Diospa yachayninwa ñawpa yachachik Elias mañashkanmanta. Ñukanchishina runa karka. Yaya Diosta mañarka mana tamyananpa. Chayrayku tukuy chay allpapi kimsa wata chawpita mana tamyarkachu.

¹⁸Chaymanta kutikashka Yaya Diosta mañarka tamyananpa. Chaypina tamyachirka. Tarpukunaka kutikashka aliyashpankuna muyuyarkakunana.

¹⁹Wawkinikuna paninikuna, kay killkahushkaynita tukuchinaynipa kutikashka kankunata rimani runa masakichikunata llakichinaykichipa. Shuk kankunamanta Yaya Diospa shiminta manana kasuhushpanka payta yanapak riychi uchanta sakishpan kutikashka Yaya Diosta kasuk tukunanpa. ²⁰Chasna rurashpaykichika uchata rurak runakunata, wiñayparayku kastigarinankunamantami kishpichinkichi. Chaymantapas paykunata yanapanakichi achka uchata rurashkankunamanta llakichiy tukunankunapa.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Santiago

PUNTIRU PEDROPA KILLKASHKAN KILLKA

Pedro saludan shikwa kawsahuk kirikkunata

1 ¹⁻²Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka Pedro Jesukristupa kamachishkan chaymanta kachashkan kani paypa shiminta yachachinaynipa. Ñawpamanta pacha Yayanchi Dios yachashpan Jesusta kirina kanaykichita kankunata aklarka payta kasuk runakuna kanaykichipa. Espiritunta kankunama kachashpan kankunata aliyachirka. Chasna kashpanmi Yaya Diosta kasukkuna tukushkankichi, chaymantapas uchaykichikumamanta llakichishka. Chasna llakichiy tukushkankichi Jesukristu uchaykichikunaranti wañushpan yawarnin shuturishkanrayku. Kunan Amuykichi kashpan kay allpapi shuk allpamanta runakunashina kawsankichi Yaya Diosta mana kasukkuna chawpipi. Kankuna Ponto, Galasia, Kapadosia, Asia, Bitinia allpakunapi kawsakkunarayku killkani. Yaya Dios kankunata tukuy uras ashwanta llakichichun chaymantapas yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

Yaya Dioswa kawsak rinanchimanta yachachin

³Wawkinikuna paninikuna, akuychi Amunchi Jesukristupa Yayanta paypa Yaya Diosninta kushichishunchi yapa

alimi kanki nishpa. Ñukanchita yapakta llakichishkanrayku Espiritunwa mushu kawsayta kushpa mushu runata rurashka. Chasna kashpanmi kushikushpa chapanchi shuk puncha silupi Yaya Dioswa kawsak rinanchita. Jesukristuta wañushkanmanta kawsachimushkanrayku yachanchi ñukanchitapas chasnallatata kawsachinanta paywa kawsak rinanchipa. ⁴Chasna paywa kawsak rishpaykichi Yaya Dios kankunata yapa ali kawsanata silupi kunka, maykantami kunan kankunarayku wakaychahun. Chayka manami waklinkachu, nima tukurinkachu, tukuy uras allilla kanka, nima pi uchata rurankanachu. ⁵Yaya Dios kankunata atun yachayninwa wakaychanka tukuy parisinakunamanta kishpichishka ali kawsana silupi paktanaykichipa, paypi sinchikushpa kawsashkaykichirayku. Chasna ñukanchita kishpichinanta unay rimashpan shutipa paktachishkanta allpa tukurinan uras riksichinka.

⁶Chayta yachashpaykichi atunta kushikuychi. Kunan kay allpapi kawsahushpaykichira shuk punchakuna Yaya Diosta kirihushkaykichipi achka imapi kamarishka kahushkaykichirayku parisishpaykichipas kushikuychi. ⁷Chasna parisishpaykichi atipankichi rikuchinata Yaya Diosta shutipa kirikkuna kanaykichita. Orota yuyariy-

chi. Orota ninapi churanchi kamananchipa shutipa oro kananta. Chaymantapas churanchi, oro kashpan tukuy susyan rupanampa, orollana kiparinampa. Mana oro kashpanka llampu rupan. Shutipa oro kashpanka mana rupanchu. Chasna kashpan yachanchi shutipa oro kananta. Yaya Diosta kirishpaykichi parisinakunawa kamarishka kanaykichi tiyan, imashnami oro ninawa chasna. Yaya Diosta kirishpalla katishpaykichi chay kirinaykichika tukurik oromanta yapa valin. Chasna alita kirishkaykichita rikushpan Jesús kuti shamushpan Yaya Dios kankunata rimanka alita kirik runakunami kankichi nishpa. Chaymantapas kankunata kushichishpan atun yachayyu tukuypi alilla kanaykichipa ruranka.

⁸⁻⁹Kankuna Jesukristuta nima ima uras rikushpaykichipas payta yuyahunkichi. Kunanpas payta mana rikuhushpaykichipas paypi sinchikunkichi. Chasna Jesukristuta kirishpa kawsashpaykichi yachankichi Yaya Dios kankunata kishpichihushkanta kirishkaykichishina paktachinanta. Chayta yuyarishpaykichi ña atunta kushikuhunkichi. Chay kushikuhushkaykichika mana rimaypachu mana asirtaypachu atunmi kan.

¹⁰⁻¹¹Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna unay manara paktarishpan ña rimarkakuna Yaya Dios llakichishpan ñukanchikunata kishpichinananta. Yaya Diospa Kachanan Kishpichikpa Espiritun paykunapi kahushpan manara paktarihushpan paykunata yachachirka chay Kishpichikpa parisinanmanta, chaymantapas parisishkanwasha tukuymanata ashwan suma atun apu tukunanta. Paykuna yapa ashwanta yachanayashpankuna tukuy killkarishkakunapi

maskarkakuna. Yapa yachanayarkakuna ima urasmi paktanka chay kishpichikka, chaymantapas pimi kanka nishpa.

¹²Yaya Dios paykunata riksichirka chay rimahushkankunaka runakunata kishpichinanmanta mana paykuna kawsahushkankunapi paktachinanta, ashwan shuk puncha paktachinan karka. Chay ñawpa Yaya Diospa kishpichinanmanta rimashkankunaka kunan chay kishpichik Jesukristu shamushpan ñukanchirayku ña paktarishka. Yaya Dios Espiritunta silumanta ñukanchi Jesuswa purikkunama kachashpan yuyachishkanshina kankunata chay suma ali shimita Jesukristu runakunata kishpichinanmanta yachachishkanchi. Tukuy chayta *angelkunapas yapa yachanata munanahun, imashnami Yaya Dios runakunata kishpichin. Chasna kashpanpas mana atipanahunchu yachanata.

**Yaya Diosta kirikkuna payshina
alillata rurashpa kawsanahuchun**

¹³Tukuy chay kankunarayku Yaya Dios rurashkanta yuyarishpaykichi achka yuyaykichita sakiychi. Shuk yuyayllawa tukuy shunkuykichimanta pacha yuyarishpaykichi chapaychi Jesukristu rikurinan uras Yaya Dios kankunata llakichishpan kishpichihushkanta alita paktachinanta. ¹⁴Yaya Diosta kasuk wawankuna kashkaykichirayku ama munashkaykichita rurashpa kawsaychichu, imashnami ñawpa Yaya Diosta manara riksishpaykichi kawsapayarkankichi. ¹⁵⁻¹⁶Yaya Dios killkachishkanpi riman:

Ñuka ucha illa alikunallata rurak
kashpayni kankunapas
ñukashina alikunallata
rurashpa kawsaychi nishpa.

Yaya Dios, maykanmi kankunata kayashka paywa kawsanaykichipa

alillata rurak kashpan kankunapas payshina alillata rurashpa kawsaychi.

¹⁷Kankuna mañashpaykichi Yaya Diosta rimankichi Yayayni nishpa. Chasna payta shuk aylluikichitashina rimashpaykichipas ama yuyariychichu shukkunamanta ashwan alitami llakichiwanka nishpa. Yaya Dioska tukuy runakunata rurashkankunamanta chasnalla tapunka alitachu rurashpa kawsashkakuna manachu nishpa. Manami valichinkachu shuk runata shuk runakunamanta ashwanta. Chayta alita yuyarishpa payta kasushpa kawsaychi, kay allpapi shuk allpamanta runakunashina kawsahushpaykichira. ¹⁸⁻¹⁹Yaya rukuykichi wañukunashina yanka kawsapayarkankichi. Paykunapa kawsashkankunamanta yachakushpaykichi kankunapas chasnallatata kawsapayarkankichi. Yaya Dioska kankunata chay mana payta kasushpa yanka kawsashkaykichimanta kishpichishka. Mana kankunata kishpichishkachu tukurik kullkiwa. Ashwan Jesukristu kankunaranti kruspi wañushpan suma yawarnin shuturishpan kishpichiy tukushkankichi. Imashnami shuk suma obehata wañuchishpankuna yawarninta shutuchipayanahun uchankunamanta llakichiy tukunankunapa, chasnashinami suma ucha illa Jesukristuka wañushpan yawarnin shuturirka uchanchimanta picharishka kananchipa. Chayta yachashpaykichi Yaya Diosta kasushpa kawsaychi.

²⁰Manara Yaya Dios kay allpata rurahushpanra ña yuyarirka Jesukristuta kachananta chasna wañushpan runakunata kishpichinanpa. Chay yuyarishkanta Yaya Dioska unaymanta kunan paktachishka ñukanchikunarayku kay allpa tukurihushkan punchakunapi.

²¹Jesukristu kankunarayku wañushpan

chaymanta kawsarimushkanwashpa Espiritunta kachashpan Yaya Diosta kasuk tukushkankichi. Chay Yaya Diosmi Jesukristuta wañushkanmanta kawsachishka, chaymantapas tukuy apukunamanta atun apu kananpa silupi yaykuchishka. Chayta rurarka kankuna payta kirishpa kawsanaykichipa, chaymantapas tukuy shunkuykichimanta pacha chapashpa kawsanaykichipa kankunatapas wañushpaykichi kawsachinanta paywa pakta silupi kawsanaykichipa.

²²Kunanka kankuna Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik shiminta kasushkaykichirayku uchaykichikunamanta picharishka tukushkankichi ali yuyaywa wawkikunawa panikunawa yuyanakushpa kawsanaykichipa. Chasna kashpan tukuy shunkuykichimanta pacha mana sampayashpa shukwa shukwa yuyanakushpa kawsaychi. ²³Yuyariychi Yaya Dios kankunata mushu runata rurashkanta. Paypa mana tukurik shiminwa kankunata yuyachishpan mushu wawatashina rurashka. Mana runa wañukmantachu mushu wawashina tukushkankichi kuti wañuk runalla kanaykichipa. Ashwan Yaya Dios paypa mana tukurik shiminwa kankunata yuyachishpan chasna tukushkankichi wiñaypa kawsayyuna kanaykichipa. Chay shimika wiñaypa kawsayyushina mana tukurik tukuy uras chasnalla rimak kan. ²⁴Chasnallatata Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Tukuy runakuna kiwashina wañuk kanahun. Kiwaka chakirin, sisanka urman, chaymanta wañun. Runakuna kiwashina shuk ratulla kawsan, chaymanta wañun. Tukuy rurashkankuna kiwa sisashinami chinkarin.

²⁵Ashwan Yaya Diospa shiminka manami nima ima uras tukurin-

kachu, wiñayparayku chasnalla rimak kan nishpa.

Chay shimitami kankunata yachachishkanchi Jesukristu runakunata kishpichik kan nishpa.

2¹Chayrayku tukuy mana ali ruranakunata sakiychi. Ama runakunata llullachichiychu. Ama rimanaykichillawa ali yuyayyu tukushpa kawsaychichu. Ama shukpa tiyashkanta munarishpa kawsaychichu. Ama runa masikichimanta washata rimaychichu.²⁻³Ashwan sinchikuychi Yaya Diospa shiminta uyashpa. Imashnami shuk mushu wawayarishka wawaka yapa munan chuchunata, chasnashina munaychi Yaya Diospa shiminta yachakushpa kasushpa kawsanata tukuy uras ashwanta ashwanta kirinaykichipa. Amunchi Jesukristu llakichiyisiki yapa ali kananta ña alita yachashpaykichi ashwanta ashwanta payta kirishpa kawsaychi Yaya Dios kankunata kishpichihushkanta alita paktachinankama.

**Jesukristupi sinchikuk runakunalla
Yaya Diospa rikushkanpi ali
kanahun**

⁴Amunchi Jesusta kayllayaychi. Paymi shuk rumishina chaymantapas wiñaypa kawsayyu. Tukuy paypi sinchikukkunata wiñaypa kawsayta kun. Mana chikanyanchu, tukuy uras chasnalla sinchi kan. Achka runakuna mana munashpankuna payta kirinata, shuk yapa chaniyu rumita mana alichu nishpa wichuhukkunashina kanahun. Yaya Dios shuk wasihuk runashina kashpan chay runakunapa mana munashkankuna rumita suma ali yapa chaniyu kan nishpa akllashka wasinta kallarinanpa.⁵Amunchi Jesusta kayllayashpaykichimi kankunapas rumishina chaymanta wiñaypa

kawsayyu tukushkankichi. Yaya Dios rumimanta wasihukshina kashpan kankunamanta wasinta rurahun Espiritunwa kankunapi kananpa. Chaymantapas kankunata yanapahun uchaykichimanta picharishka paypa munashkanllata rurak *saserdotekunashina kanaykichipa. Saserdotekuna wiwakunata Yaya Diosrayku rupachishpa payta kushichipayanahun. Ashwan kunanka kankuna Yaya Diosta yuyashpa kasushpa agradesishpa kawsanaykichiwa kushichiychi. Jesukristu ñukanchiranti wañushkanrayku chaymanta Yaya Diospa puntanpi ñukanchirayku tapushpan Yaya Dioska kawsayninchiwa payta kushichihushkanchimanta rimanka ali kan nishpa.

⁶Yaya Dios ñawpa killkachishkanpi tukuy rumikunata sinchikuchik rumimanta rimashpan ña Jesukristumanta yachachirka imashnami ñukanchirayku kananta. Kasna nin:

Rikuychi Jerusalén llaktaynipi wasinita rurashpayni puntiru churasha shuk rumita, maykanmi tukuy wasinita sinchikuchik kanka. Chayka akllarishka suma ali rumimi kan. Maykankunachari paypi sinchikunahun, chaykunaka mana chinkarinkakunachu nishpa.

⁷Jesukristu chay tukuy rumikunata sinchikuchik rumishina kashpan kankuna paypi sinchikukkunarayku payka tukuyman yapa ali kan. Mana paypi sinchikukkunaka shuk mana yachak rumimanta wasita rurakkunashina kanahun, tukuyman ashwan ali rumita wichushpankuna mana churashkankunarayku. Chaykunamanta Yaya Diospa ñawpa killkachishkanpi kasna riman:

Shuk runa wasinta rumimanta rurashpan tarawak runankunaka shuk ali sinchi rumita mana munashpankuna mayanpi churarkakuna mana alichu nishpankuna. Chay rumitaka wasinta rurak amuka akllashpan chay wasinta tukuy rumikunamanta sinchikuchik rumi kananpa churarka nishpa.

⁸Chaymantapas riman:

Chay rumillatata tukushka maykanpimi achka runakunaka takarishpa urmankakuna nishpa.

Chay rumi nishkaka Jesusmi kan. Chay takarishpa urmakkunashina kanahun Jesusta mana munakkuna. Yaya Diospa shiminta mana kasushkankunarayku wiñaypa kastigarinkakuna. Chasna payta mana kasukkuna kastigarinankunata Yaya Dios ñawpamanta pacha ña rimarka.

⁹Ñukananchi Jesuspi sinchikukkunaka Yaya Diospa akllashkan ayllun kanchi. Chay tukuyamanta suma atun apu Yaya Diospa runankuna kanchi payta kasushpa tukuy runakunata pay kikinta riksichinanchipa, chaymantapas tukuy runakunarayku mañananchipa. Yaya Dios apunchi kashkanrayku tukuy uchanchikunamanta picharishka shuk llaktamantalla runakunashina tukushkanchi. Yaya Dios Amunchi tukushpan payllapa kanchi. Chasna tukushkanchi Yaya Dios ali yachak kananta, ali rurashkankunatapas tukuy runakunata rimananchipa. Paimi ñukanchikunata akllashka amsapishina kahushkanchimanta paypa suma punchahllashina kahushkanta riksishpana paywa pakta kawsananchipa. ¹⁰Manara Jesukristuta kirik kashpanchira nima imarayku valik runakuna kapayarkanchi. Kunanka Yaya

Diospa ayllun kanchi. Chaymantapas manara Jesukristuta kirik kashpanchira Yaya Dios ñukanchikunata piñarishka. Kunanka ñukanchikunata yuyashpan llakichin.

Imashnami Yaya Diosta mana kasuk runakuna chawpipi kawsananchi tiyan

¹¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, shuk allpamanta runakunashina shuk ratulla kay allpapi kawsashpaykichi kankunata rimani manana kankuna kikin munashkaykichita rurashpa kawsanaykichipa. Chay mana ali munanaykichika ali yuyaykichipa kuntranmi kan. Shunkuykichipi makanakuhukshina kanahun imashnashi winsinima nishpa. Chasna kashpan mana alikunata rurashpaykichipas ama ruraychichu. ¹²Yaya Diosta mana riksik runakuna chawpipi alita rurashpa kawsaychi. Paykuna kankunamanta yanka rimashpankunapas mana alita rurakkuna kanaykichita, alillata rurashpa kawsaychi. Chay alita rurahushkaykichikunata rikushpankunami Yaya Dios paykunata shutipa ali kashkata riksichinan uras payta kushichishpa kankunamanta rimankakuna chay wawaykikunaka kan yanapashkaykirayku alita rurashpa kawsashkakuna nishpa.

¹³⁻¹⁴Chaymanta Amunchi Jesús munashkanrayku tukuy apukunata kasuychi. Allpaykichipi kamachik tukuy apukunamanta ashwan atun aputa kasunaykichi tiyan, chaymanta tukuy paypa churashkan apukunatapas. Kamachishkan kanahun tukuy millaypata rurakkunata kastiganankunapa, tukuy alita rurakkunata kushichinankunapa.

¹⁵Yaya Dioska munan alita rurashpa kawsanaykichipa, chay ali kawsanayki-

chiwa shutipa kashkata mana riksinayak millaypata rimak runakunata pinkachishpa chunllayachinaykichipa. ¹⁶Yaya Dios kankunata kishpichishpan kastigarina kashkaykichimanta, kushilla kawsaychi imashnami kishpichirishka runakunaka kawsanahun. Chasna kashpanpas ama yuyariychichu Yaya Dios llakichiwashkan-rayku tukuy munashkaynita atipani runanata nishpa. Ashwan kunanka tukuyipi Yaya Diosllata kasushpa kawsaychi. ¹⁷Tukuy runakunamanta kasna yuyarishpa kawsaychi Yaya Diospa rurashkan valik runa masinikuna nishpa. Tukuy kirik masikichikunata yuyashpa kawsaychi. Yaya Diosta alita kasushpa kawsaychi tukuy apukunamanta ashwan atun apumi nishpa. Allpaykichipi kamachik atun aputa ali yuyaywa kasuychi atun apumi kan nishpa.

Jesukristushina parisinanchimanta yachachin

¹⁸Kankuna patronyu runakuna apuyu runakunapas, chay kankunata kamachikkunata ali yuyaywa kasushpa kawsaychi apuynimi kan nishpa. Shuk kamachik ali shunku kashpan shuk piña kashpanpas chasnalla alita kasushpa kawsaychi. ¹⁹Kankunata yankamanta parisichihushpankuna ali yuyaywa awantaychi. Yaya Diosta kasuk kashkay-kichirayku chasna alita awantashpaykichika Yaya Diosmi kankunamanta kushikunka. ²⁰Kamachikkunaka mana alita rurashkaykichimanta kankunata kastigashpankunaka alimi kan. Chasnamanta kastiganankunata parisihushpaykichika liwita pagahukshinami kankichi. Alillata rurahushpaykichipas kankunata yankamanta parisichihushpankuna ali yuyaywa awantashpaykichimi shuti Yaya Dioska kankunamanta kushikunka. ²¹Jesukristuka alikunallata rurashpa kawsashpanpas parisirka kankunarayku.

Yaya Dioska munan Jesukristupa parisishkanmanta yachakushpaykichiki kankunapas yankamanta parisihushkaykichita payshina alita awantanaykichipa. ²²Jesukristuka nima shuk millaypata rurarkachu, nima shuk llullata rimarkachu. ²³Pinkachishpankunapas mana rantipashpa aynipayarkachu. Parisichihushpankunapas mana manchachishpa rimarkachu Yaya Dios paykunata rantipananta. Ashwan tukuyta Yaya Diospa makinpi sakishka. Payka yacharka Yaya Dios shuk puncha mana alita rurakkunata kastigananta.

²⁴Jesukristu ñukanchipa uchanchikunamanta uchayu tukushpan pay kikinpa uchanmantashina kruspi wañurka. Chasna wañuhushpan ñukanchikunaranti Yaya Diospa kastigananta parisirka. Payka wañurka ñukananchi manana uchata rurashpa kawsananchipa, ashwan Yaya Diospa munashkantana rurashpa kawsananchipa. Pay parisishkanraykumi ñukanchikunaka aliyachishka tukushkanchi. ²⁵Ñawpa kankunaka pantashka obeshina kawsapayarkankichi. Kunanka Jesukristuta kasuk tukushkankichina. Paymi kankunata kuyran obehakunata alita kuyrakshina, chaymantapas yanapan ali yuyaywa kawsanaykichipa.

Warmiyukunata kusayukunata yachachin

3 ¹⁻²Chasnallata kunan kankunapas kusayu warmikuna, kusaykichita kasushpa kawsaychi. Kusaykichita Yaya Diospa shiminta mana kirishpanpas payta alita kasushpa kawsaychi. Chasnami nima imata rimashpaykichipas Yaya Diosta kasushpa alita rurashpa kawsahushkaykichita kusaykichika rikushpan paypas Yaya Diospa shiminta kirinka. ³⁻⁴Ama suma rikurinaykichita yuyarishpa kawsaychichu. Ama

yuyarishpa kawsaychichu imashnashi chukchaynita ashwan sumakta alichay-nima nishpa. Nima yuyarishpa kawsaychichu imashnashi yapa chaniyu trahita churarishpa suma yapa chaniyu wallkakunata anillukunata churarishpa ashwan alita rikurinima nishpa. Ashwan yuyarishpa kawsaychi imashnashi ali shunkuwa ali yuyaywa runakunata yuyashpa paykunawa kushilla kawsay-nima nishpa. Chasna kawsahushkaykichika shutipami valin Yaya Diospa rikushkanpika, chaymantapas nima ima uras tukurinkachu. ⁵Chasnallatata ñawpa Yaya Diosta kasuk warmikunapas ali kashkankunata rikuchirkakuna. Tukuy shunkunmanta pacha Yaya Dios paykunata alita kushichinanta kirishpankuna kusankunata alita kasushpa kawsapayarkakuna. ⁶Yaya rukunchi wañu Abrahampa warmin Sarapas kusanta amuyini kamachiwak nishpa alita kasushpa kawsapayarka. Kankunapas payshinallatata kusaykichita kasushpa alita rurashpa kawsaychi. Runakuna kankunata manchachishpa mana alikunata rurachinayashpankuna mana kasuychichu, nima manchaychichu. Chasna alita rurashpa kawsashpaykichimi Sarashina alita rurakkuna kankichi.

⁷Kunan kankuna warmiyu karikuna, warmikichipa yuyarishkankunata munashkankunata musyashkankunata yuyarishpa asirtashpa paykunawa alita kawsaychi. Warmikichi mana kankuna karikunashina sinchi kanankunata yuyarishpaykichi paykunata yuyashpa kawsaychi. Chaymantapas yuyariychi Yaya Dios warmikichita kankunatahina wiñaypa kawsayta kushkanta kankunawa pakta siluma kawsak rinankunapa. Mana chasna alita warmikichiwa kawsashpaykichika Yaya Dioska manami uyankachu mañashkaykichita.

**Alita rurashpa kawsahushpanchilla
atipanchi parisihushkanchimanta
kushikunata**

⁸Manara kay killkashkaynita tukuchishpayni kankunata kuti rimani: Shuk yuyayllawa kushilla kawsaychi. Shuk runa masikichi llakiywa kahushpan paywa pakta llakiriychi. Shuk runa masikichi kushilla kahushpan paywa pakta kushikuychi. Kirik masikichiwa yuyanakupha kawsaychi yuyashkaykichu aylluykichiwashina. Chaymantapas llakichinakushpa kawsaychi. Ama shukkunamanta ashwan yachak kanaykichita yuyarishpa kawsaychichu. ⁹Runakuna kankunata millaypata rurashpankunapas ama rantipaychichu. Shukkuna kankunata millaypata rimashpankunapas ama millaypata rimashpa ayniychichu. Ashwan paykunarayku alikunallata ruraychi. Ali shimikunallata paykunata rimaychi. Yaya Dios kankunata yanapashpa kushichichun nishpa paykunata rimaychi. Yaya Dioska kankunata akllashka alikunallata runakunarayku rurashpa paykunata alillata rimashpa kawsanaykichipa, paypas kankunarayku alikunallata rurananpa.

¹⁰Chasnallatata ñawpamanta pacha killkarishka kan:

Maykankunami kushilla kawsanayanahun, chaymantapas unayta kawsanayanahun, paykunaka mana millaypata, nima llullata rimashpa kawsanankuna tiyan.

¹¹Chaymantapas tukuy millaypa ruranakunata sakishpa alikunallata rurashpa kawsanankuna tiyan. Tukuy atipashkankunata ruranankuna tiyan runa masinkunawa kushilla kawsanankunapa.

¹²Yaya Dios ali rurak runakunata kuyran, chaymantapas mañash-

kankunata alita uyan. Millaypata rurak runakunata Yaya Dioska piñarin nishpa.

¹³Kankuna tukuy uras alikunallata rurashpaykichika runakunaka manami kankunata millaypata ruranayankakunachu. ¹⁴Chasna alita rurashpa kawsashpaykichi shuk runa kankunata millaypata rurashpan ama llakirinkichichu. Yaya Dios kankunata yanapashpan kushillami kankichi. Kankunata manchachinayashpa rimashpankuna ama manchaychichu nima muspariyichichu. ¹⁵Ashwan tukuy shunkuykichimanta pacha Jesukristu alillata rurak shuklla kankunata kamachik kananta yuyarishpaykichi payllata kasuychi. Runakuna kankunata tapushpankuna çimaraykutaya parisishpaykichipas Yaya Dios kankunata tukuy parisinamanta kishpichinanta kirishpalla kawsankichi? nishpa, kankunaka ali shimikunawa paykunata ayniychi. ¹⁶Ali shunkuwa paykunata valichishpa rimaychi. Alita rurashpa kawsaychi nima imamanta shunkuykichipi rimay tukushka kanaykichipa. Chasna kawsashpaykichi shuk runakuna kankunamanta alita Jesukristuta kasushpa kawsahushkaykichimanta llullashpa millaypata rimashpankuna kikin rimashkankunamanta pinkarinankuna tiyan. ¹⁷Millaypata rurashkaykichimanta parisishpaykichika mana alita rurashkaykichimanta pagahukkunashinami kankichi. Chayrayku Yaya Dios munashpanka parisinaykichipa, ashwan alimi alita rurashkaykichimanta parisinaykichipa.

¹⁸Jesukristupas parisirka alita rurashkanmantalla. Ñukanchi mana alita rurakkuna kashpanchi pay alillata rurak kashpan ñukanchiranti uchanchikunamanta wañushpan parisirka. Ñawpa Yaya Dios rimarka runakuna tukuy uchankunarayku wiwakunata wañuchi-

nankunapa, rupachishpankuna uchankunamanta llakichirishka kanankunapa. Kunanka Jesukristuka chayta tukuchirka tukuy ñukanchi runakunapa uchanchikunamanta pay kikin shuk kuti wañushkanllawa. Chasna ñukanchiranti wañurka Yaya Diostana riksishpa paywa pakta kawsananchipa. Jesukristu runa kashpan wañurka. Chaymanta wiñaypa kawsak Dios kashpan kawsarimurka.

¹⁹Pay wiñaypa kawsayyu kashpan aychanta sakishkanwasha rirka wañushkakuna watarishkashina kahukkunata yachachinanpa. ²⁰Ñawpa Noé kawsashkan uras chay wañushkakunaka Yaya Diosta mana kasushpachu kawsarkakuna. Noé atun lanchata rurahushkanpi runa masinkunata rimarka Yaya Diosta kasunankunapa. Yaya Dios mana munashpan chinkarinankunata unayta chaparka payta kasunankunapa. Mana kasunayashpankuna tukuy allpata yakuwana utachirka paykuna yakupi chinkarinankunapa. Noé rurashkan lanchapi pusak runakunalla chay atun untaymanta kishpirkakuna.

²¹Yaya Dios chay pusak runakunata yakumanta kishpichishkanka bawtisarinamanta ñukanchita yachachin. Mana bawtisarinchichu aychanchita mayllananchipa, ashwan bawtisarinchimi tukuy shunkunchimanta pacha Yaya Diosta tapushpanchi tukuy millaypa yuyayninchita anchuchinanpa alita rurashpana kawsananchipa. Chasna bawtisarispanchi yachanchi Jesús wañushkanmanta kawsarimushkanrayku ñukanchitapas wiñaypa wañuymanta kishpichinanta. ²²Chay Jesusmi siluma kawsak rishka. Yaya Dios payta tukuymanta aputa rurashka. Chasna kashpan tukuy *angelkunamanta, tukuy supaykunamanta, tukuy apukunamanta, tukuy yachayyu

kahukkunamantapas ashwan atun kamachik tukushka. Yaya Diospa kuskan parti tiyahun paywa pakta kamachinanpa.

**Tukuy rurashkanchikunamanta
Yaya Diosta ayninanchi tiyan**

4 ¹Wawkinikuna paninikuna, Jesukristu kay allpapi kahushpan atuna parisirka ñukanchikunarayku. Chasna kashpan kankunapas ama manchaychichu payshina parisinaykichipa. Chasna parisishpanchimi manana munashunchinachu millaypata rurashpa kawsanata. ²Chasna kashpan manana mana ali munananchikunata rurashpa kawsashunchichu, ashwan kay allpapi kawsananchipa pishihushkanpi Yaya Diospa munashkanta rurashpa kawsashunchina. ³Unayta millaypata rurashpa kawsapayarkankichi, imashnami Yaya Diosta mana kasuk runakuna kawsanahun chasna. Ña chaylla kachun. Tukuy millaypa munashkaykichita rurashpa kawsapayarkankichi. Mana alita kawsak warmikunawa karikunawa kawsapayarkankichi. Yapakta mikushpa, upyashpa, machashpa kawsapayarkankichi. Machanaykichipa, tukuy millaypakunata shukwa shukwa ruranaykichipa tantaripayarkankichi. Mana atipaypa millaypa ruranakunawa diosninchikuna nishkaykichita kushichinayashpa kawsapayarkankichi.

⁴Kunanka manana katinkichinachu millaypata rurashpa Yaya Diosta mana kasukkunawa pakta. Paykunaka ¿imaraykuta manana ñukanchishina ruranahunchu? nishpa mana asirtashpankuna kankunamanta millaypata rimanahun. ⁵Shuk puncha Yaya Dios paykunata tapunka ¿imashnata kawsashkankichi? nishpa. Chay uras tukuy millaypa kawsashkankunata

rimanankuna tiyan. Yaya Dioska ñami tukuy runakunata rurashkankunamanta tapushpa rimana kahun, kawsahukkunata, wañushkanmanta kawsachishkankunatapas, pimi kastigay tukunka, pimi kishpichiy tukunka nishpa. ⁶Tukuy runakunata rurashkankunamanta chasnalla tapunanpa tukuy runakunama yachachikkunata kacharka. Chasna kashpan wañushkakanapas kawsashunchikunara paypa suma ali shiminta runakunata kishpichinanmanta uyarkakuna. Yaya Dios munarka kirishpankuna paykunatapas wiñaypa kawsayta kunata paywa pakta kawsanankunapa. Chasna kirishpankunami tukuy Yaya Diosta mana kasukkunawa pakta wañushpankunapas mana tukurikta Yaya Dioswa kawsanahun.

**Yuyanakushpa Yaya Dios kushkan
yachaywa yanapanakushpa
kawsananchipa yachachin**

⁷Wawkinikuna paninikuna, kay allpanchika ñami tukurina kahun. Chayta yuyarishpa alita rurashpa kawsaychi tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diosta mañashpa. ⁸Tukuy manta ashwan alimi mana sampayashpa alita yuyanakushpa kawsashpaykichichi. Chayrayku chasna yuyanakushpa kawsaychi. Chasna kawsashpaykichimi runakuna kankunata millaypata rurahushkankunamanta llakichishpa kawsankichi. ⁹Shukwa shukwa pasyanakushpaykichichi kushilla mana rimarishpa wasikichipi kayanakuychi. ¹⁰Yaya Dios ñukanchi runakunata karan shukta yachayta kushpa chikan chikanta atipachirka. Chasna kashpan Yaya Diospa kushkan yachaywa yanapanakushpa kawsaychi chay atipachishkanka mana yanka kananpa. ¹¹Yachachihushpaykichichi rimaychi imashnami Yaya Dios rimanayahun chasna. Runakunata yanapahushpaykichichi yachaynika ursaynika Yaya Diosman-

tami nishpa yanapaychi. Imatapas rurashpaykichi ruraychi, Jesukristu yanapashpan runakunaka Yaya Dios atun ali kananta riksishpa payta kushichinankunapa. Yaya Dioska tukuy uras wiñayparayku manchariypa alimi tokuymanta ashwan yachayyumi kan. Chayrayku tukuy runakuna payta kushichishpa rimanahuchun yapa ali tokuymanta ashwan yachayyumi kanki nishpa. Chasna kachun.

**Yaya Diosta kasukkuna
parisnankunamanta riman**

¹²Munashkayni wawkinikuna paninikuna, kunan yapa parisihushpaykichipas ama yuyariychichu imaraykushi chasna parisihuni nishpa. Ñawpamanta pacha ña yachankichi chasna parisanchita shutipa Yaya Diosta kasuk kananchita rikuchinanchipa. Chayrayku chasna parisihushpaykichika ama manchariychichu. ¹³Ashwan Jesukristushina parisihushkaykichirayku kushikuychi. Chasna parisihushkaykichipi kushikushpaykichika Jesukristu kuti shamushpan suma chuyahlla kahushkanta rikuchishpa yapami kushikunkichi.

¹⁴Jesukristuta kasuhushkaykichirayku runakuna kankunata millaypata rimashpa pinkachinayahushpankuna Yaya Dios kankunata yanapashpan kushillami kankichi. Chasna parisihushkaykichipi kushilla kashpaykichi yachankichi Yaya Diospa suma tukuyta atipak Espíritu kankunapi kahushkanta. ¹⁵Parisihushpaykichika chay parisina kachun alita rurashkaykichimantalla. Parisihushkaykichika mana kachun shuk runata wañuchishkaykichimanta, nima shuwashkaykichimanta, nima shuk millaypata rurashkaykichimanta kastigay tukushkaykichirayku. Chaymantapas parisihushkaykichika mana kachun shuk runakunapa rurashkankunapi satirishkaykichimanta. ¹⁶Jesukristuta kasuk kashkaykichirayku parisishpaykichika ama

pinkariychichu, ashwan Yaya Diosta kushichishpa agradesiychi Jesukristupa runankuna tukushkaykichirayku.

¹⁷Kunan Yaya Dioska ña kallarishka millaypa rurashkankunamanta runakunata kastiganata. Puntiru ñukanchi wawankunata kastigahun. Wawankuna kashpanchipas chasna parisihushpanchi imashna atuntashi parisinkakuna Yaya Diospa suma ali shiminta Jesukristu runakunata kishpichinanmanta mana kirikkunaka. ¹⁸Yaya Diospa wawankuna kashpanchipas parisishpara kishpishunchi. Chasna kashpan imashnashi Yaya Diosta mana kasukkunaka tukunkakuna. ¹⁹Chayrayku Yaya Dios munashkanshina parisihushpanchi, akuychi alikunallata rurashpa, tukuy shunkunchimanta pacha Yaya Diospi sinchikushpa kawsashunchi kasna nishpa: Yaya Dios ñukanchita yuyashpan rurashka. Tukuyta atipak kashpan ñukanchita alita kuyran. Shiminta paktachik kashpan ñukanchita kishpichinkami.

**Pedro kirikkunata sinchikuchik
wawkikunata, kirik musukunata,
tukuy kirikkunatapas kunan**

5 ¹Ñuka kankunashina kirikkunata sinchikuchik kashpayni kunanka kankuna chaypi kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kunashpa rimani. Jesukristu parisishpa wañushkanta rikushkaynita rimak kani. Chaymanta Jesukristu kuti shamushpan suma chuyahlla atun yachayyu kahushkanta rikuchishpa ñuka kankunawa pakta Jesukristushina suma chuyahlla ali yachayyu tukushunchi. Chasna kashpanmi kankunata rimani. ²Tukuy Yaya Diosta kasukkunata kuyraychi alita obehata kuyrakkunashina. Yaya Dios kankunata churashka kirik wawkikunata panikunata kuyranaykichipa. Tukuy shunkuykichimanta pacha nima

maykan kankunata kamachishpanpas alita paktachiychi. Chaytami Yaya Dioska munan. Mana paykunata kuyraychichu kullkita munashpa, ashwan tukuy shunkuykichimanta pacha kuyraychi.

³Paykunarayku ama kaychichu shuk kamachik apushina. Ashwan alita rurashpa kawsanaykichiwa yanapaychi, rikushpankuna paykunapas alita rurashpa kawsanakunapa. ⁴Chasna paykunata alita kuyrashpaykichi tukuy kuyrakkunamanta alita kuyrak Jesukristu shamushpan kankunata kushichinka. Suma chuyahlla kawsananpi yaykuchinka chaypi wiñaypa paywa pakta kawsanaykichipa.

⁵Chaymanta kankuna musukunata rimani. Kankuna kirikkunata sinchikuchik wawkikunata kasushpa kawsaychi. Tukuy kankuna shukwa shukwa kasunakushpa kawsaychi. Ñawpa Yaya Diospa killkachishkanpi riman:

Yaya Dioska chikninmi paylla yachakshina kanayak runataka. Payta runakunatapas yuyakkunataka yuyashpanmi yanapan nishpa.

⁶⁻⁷Chasna kashpan tukuyta atipak Yaya Diosta yuyashpa, tukuyti agradesishpa, ali yuyaywa kasuychi. Tukuy imamantapas yuyarishpa musparishpa kahushkaykichita Yaya Diosta rimashpa makinpi sakiychi. Paymi kankunata yapa yuyashpan yanapanka. Chasna kawsashpaykichimi Yaya Dioska pay munashkan uras kankunata kushichishpa atunyachinka.

⁸Tukuy uras sumakta yuyarishpa karan shuk kuyrariychi mana ruranykichipa nima rimanaykichipa mana alikunata. Kuntraykichi supaykunapa apunka kankunata llullachishpa Yaya Diosmanta anchuchinayashpa kawsan, imashnami shuk puma kantashpa yarkaywa mikunata maskahukshina.

⁹Tukuy shunkuykichimanta pacha mana sampayashpa Jesukristupi sinchikushpa

supaykunapa apunta mana kasuychichu. Ña yachankichi mana kankunalla chasna parisihushkaykichita. Tukuy allpapimi ñukanchi kirik masikichikunaka chasnallatata parisihunchi.

¹⁰Shuk ratu parisishkaykichiwashpa Yaya Dios kankunata ña aliyachishkanta sumakta paktachinka. Paymi kankunata sinchikuchinka mana sakishpa payllata kasushpa kawsanaykichipa. Chay Yaya Diosmi ñukanchita yuyashpan llakichin. Paymi ñukanchita aklashka kawsananpi yaykunanchipa, wiñayparayku Jesukristuwa tantachishpan payshina suma chuyahlla atun yachayyu tukunanchipa.

¹¹Yaya Dios tukuymanta ashwan atun ali yachayyu kashpan paylla tukuyta wiñayparayku kamachichun. Chasna kachun.

Pedro saludan kirik masinkunata

¹²Kay alita Jesukristuta kirik wawki Silvanota killkachishpayni kay killkastuta kankunarayku kachani. Kaywa munani kankunata sinchikuchinata chaymantapas yuyachinata Yaya Dios kankunata parisihushkaykichipi yanapashkanrayku shutipa llakichik kananta riksishkaykichita. Chayta yuyarishpa nima imata manchashpa sinchikuychi.

¹³Babilonia llaktapi Jesukristuta kirikkuna kankunata saludanahun. Paykunatapas kankunatashina Yaya Diosmi aklashka paypa wawankuna kanankunapa. Chaymanta wawaynishina kahuk wawki Markuspas kankunata saludan. ¹⁴Shukwa shukwa yuyanakushpa saludanakuychi yuyashka ayllyukichiwashina. Tukuy kankuna *Kristuta kirikkuna shuk yuyayllawa kushilla kawsaychi.

Chayllata killkachishkani.

Wawkikichi turikichi
Pedro

ISHKAYNIN PEDROPA KILLKASHKAN KILLKA

Pedro Jesukristuta kirik masinkunata saludan

1 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka Simón Pedro Jesukristupa kamachishkan, paypa shiminta yachachinaynipa kachashkan kankunarayku killkani. Ñukanchita Kishpichik Jesukristu rimashkanta tukuy runakunarayku chasnalla paktachik Diosninchikashpan kankunata chasnalla Espiritunwa yanapashka paypi sinchikunaykichipa, imashnami ñukanchi yachachikkunatapas yanapashka paypi sinchikunanchipa. ²Yaya Dios kankunata yanapachun payta Amunchi Jesukristutapas ashwanta ashwanta alita riksishpa rinaykichipa. Chasna riksishpa rishpaykichi ashwanta ashwanta llakichishpa yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

Imashnami Jesukristuta kirikkuna rikuchishpa kawsanankuna tiyan

³Yaya Dios tukuyta atipak yachayninwa ñukanchita yanapashpan payta riksishkan-chi. Chasna payta riksishpanchi tukuyta ñukanchita kurka paytana yuyashpa munashkanllata rurashpa kawsananchipa. Ali atun yachayninta suma kahushkanta riksichishpa ñukanchita kayarka paypa wawankuna kananchipa. ⁴Yaya Dios chasna atun yachayyu yapa ali kashpan ñukanchita yapa ali paktachinan shimikunata rimarka imashnami pay yanapashpan

tukushunchi. Chasna rimarka ñukanchita aliyachinanmanta yapa suma rimashkanta alita kirishpa kawsashpanchi payshina alillata rurak kananchipa. Chasna kawsanata atipanchimi manana chay millaypa munananchikunata kasuk kashkanchirayku, imashnami Yaya Diosta mana kasukkuna millaypa munanankunata rurashpa tukuy uras ashwanta waklishpa rishpa kawsanahun.

⁵Chasna kashpan mana Jesukristuta kirishpalla kipariyichichu. Ashwan paypi alita sinchikushpa tukuy shunkuykichi-manta pacha alikunallata rurashpa kawsaychi. Chasna alita rurashpa kawsashpaykichi tukuy uras ashwan alita Yaya Diosta riksiyichi, chaymantapas paypa munashkanta. ⁶Chasna Yaya Diosta tukuy uras ashwan alita riksishpaykichi aychaykichita wakaycharishpa kawsaychi. Chasna aychaykichita wakaycharishpa kawsashpaykichi mana sampayaychichu Jesukristuta kirishpa kawsahushkaykichipi. Chasna mana sampayashpa kirishpaykichi tukuy rurahushkaykichipi Yaya Dios chaypi kahushkanta yuyariyichi. ⁷Chasna tukuy rurahushkaykichipi Yaya Diosta yuyarishpaykichi tukuy Jesukristuta kirik masikichikunata yuyashpa kawsaychi. Chasna tukuy kirik masikichikunata yuyashpaykichi tukuy runa masikichikunatapas yuyashpa kawsaychi.

⁸Tukuy chayta rurashpa, tukuy uras ashwanta yachakushpa kawsashpayki-

chimi Amunchi Jesukristuta riksishkay-
kichika manami yankachu kanka.

⁹Maykan runami kirishkanwasha mana
tukuy chayta rurashpa ashwanta
yachakushpa kawsanchu, payka
wiskushinami kan. Manana yuyarina-
yanchu Yaya Dios payta uchankuna-
manta pichashkanta Yaya Diosshina
alillata rurak kananpa.

¹⁰Wawkinikuna paninikuna, mana
chasna tukunaykichipa tukuy atipash-
kaykichita ruraychi Yaya Dios
kankunata shutipa akllashkanta rikuchi-
naykichipa. Chasna kawsashpaykichimi
mana chinkarinkichichu. ¹¹Ashwan
Yaya Dios kankunata kushikushpa
yaykuchinka ñukanchita Kishpichik
Amunchi Jesukristupa ali kamachinan
mushu mundu mana tukurikpi.

¹²Kankunaka tukuy chay yachachish-
kanchita ñami alita yachankichi. Ñami
Yaya Diospa shutipa kashkata rimak
shiminta kasushpa kawsahunkichi,
imashnami ñawpa kankunata
yachachishkakuna. Chasna kashpanpas
mana sakinichu kankunata tukuy chayta
kutikashka kutikashka yuyachinata.
¹³⁻¹⁴Amunchi Jesukristu rimawashka
ñami kuchuyahun wañunaykika nishpa.
Kawsahushpaynira kankunata tukuy
chay yachachishkanchikunata yuyachi-
nayni tiyan mana puñushkashina
kunkaylla kawsanaykichipa. ¹⁵Tukuy
chaykunata mana sakishpa kankunata
yuyachihuni wañushkayniwasha mana
kunkarinaykichipa.

**Pedro Jesukristu Dios kananta
rikushkanmanta riman**

¹⁶Ñuka yachachik masinikunawa
pakta kankunata Amunchi Jesukristupa
atun yachayninmanta, kuti shamunan-
mantapas rimashpanchi alita
yachachishkanchi. Mana yachachish-
kanchichu kwintukunamanta

yachakushkanchita, maykankunatami
runakuna alita yuyarishpa yuyaynin-
manta surkushkakuna. Ashwan
ñukanchi kikin ñawinchiwa Amunchi
Jesukristuta atun yachayyu suma
chuyahlla kashkanta rikushpanchi
kankunata paymanta yachachishkanchi.
¹⁷⁻¹⁸Shuk puncha Amunchi Jesukristu
ñukanchita pusharka shuk urku awama.
Chay urkuka Yaya Diospa akllashkan
karka yachayninta rikuchinanpa. Chay
urku awapi paktashpanchi Yaya Dios
Jesukristuta atunyachishpan rikurkan-
chi suma chuyahlla tukushkanta.
Chaymantapas uyarkanchi tukuyanta
ashwan yachayyu Yaya Dios suma
punchahlla silumanta kasna rimahush-
kanta: Kay Jesuska munashkayni
wawaynimi. Paymi ñukata sumakta
kushichiwan nishpa.

¹⁹Ñawpa Yaya Diospa yachayninwa
yachachikkuna ña Jesukristupa
shamunanmanta killkarkakuna.
Ñukanchi Jesukristuta rikushkanchi-
rayku kunan sumakta yachanchi chay
ñawpa killkashkankuna shutipa
kananta. Chasna kashpan chay
killkarishkakunata alita yachakushpa
tukuy shunkuykichimanta pacha
kiryichi. Chay killkarishkakunaka
ñukanchita ali shutipa kashkata
riksichishpankuna shuk lampara amsapi
puntanchima rikuchihukshinami
kanahun. Chay lampara sintihun
pakarinankama, istrilla ruyunchi
pakarihushkanpi rikurinankama. Jesús
chay istrilla ruyunchi pakarihushkanpi
rikurihukshina kashpan pay kuti
shamushpan chaypira chay ñawpa
killkashkankunata manana munashun-
chinachu. Chay uras Jesús kikin tukuyta
ñukanchita asirtachinka.

²⁰⁻²¹Alita yuyariychi, ñawpa Yaya
Diospa yachayninwa yachachikkuna
mana paykuna kikin yuyayninkunaman-

tachu yachachirkakuna. Ashwan Yaya Diospa Espiritun paykunata yuyachishpan Yaya Diospa rimashkanta rimarkakuna. Chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkuna paypa Espiritun yuyachishkanllata killkashpankuna nima pi atipanchu chay killkarishkata pay kikinlla yuyarishpan asirtanata. Yaya Diospa Espiritunmi asirtachinan tiyan. Chayta tukuyamanta puntiru asirtaychi.

**Llullachishpa
yachachikkunamanta riman**

2 ¹Ñawpa israel runa masinchi wañukunapi ña tiyarka llullachishpa yachachikkuna. Chasnallatatami kankunapipas tiyanka chasna yachachikkunaka. Paykunaka kankunata llullachishpa yuyayninkunata yachachinkakuna kankuna manana Jesukristullata kirishpa kawsanaykichipa. Chasna yachachishpankunami kishpichishkan Amunkuna Jesusta manana riksinyakkuna tukunkakuna. Mana ali yachachishkankunamanta kun kaymanta wiñayparayku kastigay tukunkakuna. ²Achka runakuna chay llullachikkunata katishpa paykunashina millaypata rurashpa kawsankakuna. Chay millaypa kawsashkankunata rikushpankuna Yaya Diospa shiminta mana riksik runakunaka Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik shimimanta asichishpa rimankakuna mana ali kananta. ³Chay llullachishpa yachachikkuna kullkikichita munashpankunalla kankunata paykuna kikin yuyayninkunamanta yachachinkakuna. Chasna llullachikkunataka Yaya Dios unaymanta pacha ña yuyarishka sinchita kastigananta. Chayrayku manami kishpinkakunachu Yaya Dios atunta kastiganamanta.

⁴Yuyariychi Yaya Dios ñawpa mana alita rurak *angelkunata rurashkanta.

Paykunatapas mana llakichirkachu uchata rurashpankuna. Ashwan mana alita rurak angelkunata manchaypa wakaychananpi wichurka. Chaypi watarishka kanahun manchaypa amsapi yapa sinchita parisishpalla. Taparishka kiparinkakuna Yaya Diospa atun kastiganan puncha paktarinankama chay uras wiñayparayku kastigay tukunankunapa.

⁵Chaymanta yuyariychi Yaya Dios Noé kawsashkan uras payta mana kasunayak runakunata rurashkanta. Paykunatapas mana llakichirkachu Noepa yachachishkanta mana kasushpankuna. Ashwan atun yaku untaywa chay millaypata rurak runakunata kastigarka. Tukuy runakunamanta Yaya Dios paypa munashkanta yachachik Noellata kanchis ayllunkunawa pakta wañuyamanta kishpichirka.

⁶Chaymantapas yuyariychi Yaya Dios Sodoma llaktapi Gomorra llaktapi millaypata rurak runakunata kastigashkanta. Paykunatapas mana llakichishpachu llaktankunanti uchpa tukunankama rupachirka. Chasna rurarka yachananchipa chaywasha millaypata rurak runakunata chasnallata kastigananta. ⁷Chay llaktakunamanta shukllata, alita kawsak Lot^a shutiyuta wañuyamanta kishpichirka. Payka llaktanpi kawsak runa masinkuna tukuy chay millaypata rurahushkankunata rikushpan yapa llakiywa parisirka. ⁸Chay ali kawsak runa Lotka paykuna chawpipi kawsashpan tukuy puncha millaypa kawsashkankunata rikushpa millaypa rimashkankunata uyashpa kawsapayarka. Chasna mana awantaypa millaypakunata rikushpan tukuy uras yapa parisipayarka.

⁹Yaya Dios chay ñawpa payta kasukkunata alita yanaparka mana runa masinkunashina millaypata rurashpa

kawsanankunapa. Chasna kashpan yachanchi ñukanchi payta kasukkunata-pas alita yanapananta runa masinchikuna millaypata rurachinayashpankuna mana rurananchipa. Mana alita rurakkunataka kastigashpa wakaychahun atun kastiganan punchakama, chay uras wiñayparayku sinchita kastiganapa. ¹⁰Tukuymanta ashwan atuntami Yaya Dios chay millaypata rurashpa kawsak mana alita yachachikkunata kastiganka. Paykunaka mana pinkarinata yachak runakuna kashpankunami millaypa munashkankunallata rurashpa kawsanahun.

Nima pita kasunayashpankuna tukuy apukunata chikninahun. Ñukanchi runakunamanta ashwan atun yachayyu wayrapi kawsak kamachikkunata mana manchashpachu asichishpa millaypata rimanahun. ¹¹Angelkuna chay wayrapi kawsak kamachikkunamanta ashwan yachayyu kashpankunapas mana atipanahunchu paykunata asichishpa pinkachishpa Yaya Diospa puntanpi rimanata millaypata rurashkaykichimanta kastigay tukunkichi nishpa.

¹²Chay llullachishpa yachachik runakunaka animalkunashina yuyay illami shunku illami kawsanahun. Aychankunapa munashkankunallata rurashpa katinahun. Maykankunatami mana riksinahunchu mana yachanahunchu, chaykunamanta mana pinkashpa asichishpa millaypata rimanahun. Imashnami animalkuna kawsanahun tukllapi apirishpankuna wañuchiy tukunankunapa, chasnallatatami paykunapas wawayarishkakuna animalkunashina yuyay illa kawsahushkankunapi kunkaymanta kastigay tukushpankuna wañunankunapa. ¹³Runakunata millaypata rurashpa parisichishkankunarayku paykunapas parisinankuna tian. Paykuna mana pinkashpa

kushikunahun millaypa munashkankunata ruranankunapa. Kankuna Yaya Diosta kasukkuna tantaylla mikunaykichipa tantarishpaykichi paykuna kankunawa kanahun. Awa inti kashpanpas machashpa, yapakta mikushpa, kankunata llullachishpa, millaypa yuyayninkunata rurachinayashpa chawpikichipi kanahun. Paykunaranti Yaya Diosta mana riksik runakuna kankunamanta asichishpa millaypata rimanahun.

¹⁴Paykunaka karan rikushkankuna warmita musayanata mumarishpa kawsanahun. Nima ima uras aminahunchu millaypata ruranata. Manara yapa alita Jesukristupi sinchikuk runakunata llullachinahun millaypata ruranankunapa. Paykunapa yuyayninkunaka yacharishkakuna imankunata mirachinallata yuyarinankunapa. Yaya Dioska chay runakunataka sinchitami kastiganka. ¹⁵Ali ñampimanta anchurishpankuna pantashkakunashina kawsanahun. Ñawpa kawsak Beorpa wawan *Balaamshina kullkillata munashpa mana alita rurashpa kawsanahun. Balaamka ali ruranamanta ashwan kullkitami valichirka. Yapa kullkita munak kashpanmi kullkiranti yaya rukunchi wañukunapa kuntrankunata kasushpa yaya rukunchikunata shinkuranayarka Yaya Dios paykunata kulluchinanpa. ¹⁶Chasna shuk burrupa awanpi rihushpan chay wiwanka chay yachachik Balaamta riksicirka mana alita ruranayashkanta. Runashina rimashpan payta arkarka muspa yuyaywashina ruranayashkanta mana rurananpa.

¹⁷Chasna llullachishpa yachachikkunaka shuk poso yaku illashinami kanahun. Puyu wayrawa apay tukushkashinami kanahun. Paykunaka sinchita kastigay tukunkakuna.

Wiñayparayku manchaypa amsapi wichuy tukunkakuna. ¹⁸Suma uyaypa shimikunawa llullachishpa rimanahun. Chay shiminkuna alishina kashpankunas wayra kaspi uchkuyushina kanahun. Paykuna kikin millaypa munanankunata rurashkankunawa runakunata llullachinahun. Jesukristuta ña kirina kahukunata, Yaya Diospa kastigananmanta kishpina kahukunata llullachinahun. ¹⁹Paykunata llullachishpa rimanahun: Yachachishkanchita kasushpaykichimi kamachirishkashina kawsashkaykichimanta kishpichirishka tukunkichinishpa. Chasna rimashpankunapas uchata ruradata mana sakinata atipashpankuna paykuna kikin kamachirishkashina kawsanahun. Ñukanchika yachanchi maykanchari winsin, chaymi kamachin. Chayrayku millaypa yuyayninchi ali yuyayninchita winsik tukushpan chay millaypa yuyayninchipa munashkanta rurashpa kawsananchi tiyan.

²⁰Chay llullachishpa yachachikkuna ñukanchita Kishpichik Amunchi Jesukristuta riksishpankuna millaypata rurashpa kawsashkankunamanta shuk ratu ña kishpichirishka kashkakuna. Chaymanta manana Jesukristuta kasunayashpankuna kuti munarkakuna chay millaypakunallatata rurashpa kawsanata. Chasna kashpan ñawpa mana alita rurashpa kawsashkankunamanta ashwan millaypata rurashpa kawsak tukushkakuna. ²¹Chay runakunaka alita rurashpa kawsanata alita riksishkakuna. Chasna kashpanpas Yaya Dios paykunata riksichishkan ali kamachishkankunata manana kasunayannahunchu. Paykunaraykuka ashwan ali kama karka nima ima uras Yaya Diospa munashkanta rurashpa ali kawsanata riksianankunapa.

²²Kutikashka ñawpa kawsashkankuna-

shina millaypata rurashpa kawsashpankuna kay rimanakunaka paykunapi paktarishkakuna: Allkuka kiwnashkanta kuti mikun. Kuchika sumakta mayllarishka kashpanpas kutikashka kutin turupi armananpa.

Jesukristupa kuti shamunanmanta riman

3 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, kay ishkaynin kartata kankunarayku killkani. Kay ishkanti killkashkayniwa kankunata kutikashka yuyachini alita yuyarishpa kawsanaykichipa. ²Alita yuyariychi ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunapa shuk puncha paktarinan kashkata rimashkankunata. Chaymantapas yuyariychi ñukanchi Jesukristupa kachashkan yachachikkunapa rimashkanchikunata, ñukanchita Kishpichik Amunchi Jesukristupa kamachishkashina kankunata yachachishpanchi.

³Tukuy chay yachachishkanchikunamanta kayta alita yuyariychi: Kay allpa tukurihushkan punchakunapi tiyanka kankunamanta asichishpa rimakkuna. Paykunaka paykuna kikinpa millaypa munanankunata rurashpa kawsankakuna. ⁴Kankunata asichishpa rimankakuna: Jesukristu kuti shamusha nishpa rimashpanpas yankami shamunanta chapahunkichi. Rimashkanta manami paktachinkachu. Imashi chay tukuy unaymantaka shamunka. Yaya rukunchikuna ña wañurkakuna chasna paktachinanta chapashpa. Kunankama tukuy chasnalla kan. Yaya Dios kay allpata rurashkanmanta pachami nima ima chikanyashkachu nishpa.

⁵⁻⁶Chasna rimakkunaka yapa pantachinahun. Mana kirinayashpankuna mana asirtanahunchu ñawpa shuk silu shuk allpa tiyashkanta, maykantami Yaya Dioska chinkachirka runakuna

mana payta kasushkankunarayku. Chay ñawpa siluta allpata rimashkanllawa rurarka. Allpata yakumanta llukshichishpan rurarka. Chaymanta chay allpa rurashkantaka tukuy payta mana kasukkunawa pakta yakuwallata untachishpan chinkachirka.

⁷Chasnallatatami kay siluta kay allpata Yaya Dios akllashkan punchakamalla wakaychahun. Yaya Dios rimashkanraykulla kiparinahun, payta mana kasuk runakunata kastiganan puncha paktashpan paykunawa pakta tukuyta ninawa rupachinanpa.

⁸Munashkayni wawkinikuna paninikuna, alita yuyariychi. Ñukanchi yuyarinchi shuk waranka wataka achka wata kananta. Yaya Dioska mana chasnachu yuyarin.

Payraykuka shuk punchaka kanmi shuk waranka watahina, shuk waranka wataka kanmi shuk punchashina. ⁹Chasna kashpan shukkuna rimashpankuna Yaya Dios yapa unayan Jesukristu kuti shamunanmanta rimashkanta paktachinanpa nishpa, manami alita yuyarinahun. Ashwan Yaya Dios kankunata yapa yuyashpan chapahunrami tukuy kankuna uchata rurashpa kawsashkaykichita sakishpa paytana kasushpa kawsanaykichipa. Mana munanchu nima shuk kankunamanta chinkarinanpa. Chayrayku Jesukristu kuti shamunanmanta rimashkanta manara paktachihunrachu.

¹⁰Amunchi Jesukristu kuti shamushpan kunkaymanta paktanka imashnami shuwaka paktan tutapi nima pi yuyarihushkanpi. Chay uras siluka manchaypa rayushina uyarikta ninawa rupanka. Inti, killa, istrillakunapas ninawa chullurinkakuna. Chasnallatatami allpaka tukuy kay allpapi tiyashkankunawa pakta rupankakuna.

¹¹Chasna kay tukuy tiyashkankunaka manchaypata tukurinanta yachashpaykichi tukuy mana ali ruranakunata

sakishpa, tukuy shunkuykichimanta pacha Yaya Diosta kasushpa kawsanaykichi tiyan. ¹²⁻¹³Chasna alita rurashpa tukuy shunkuykichimanta munashpa Jesukristupa kutimunanta chapaychi. Tukuy atipashkaykichita ruraychi utkalla paktananpa. Yachanchi Jesús shamuhushpan kay silu rupashpanra tukuy chaypi tiyashkakuna ninawa chullurishpankuna Yaya Dios rimashkanshina mushu siluta mushu allpata rurananta. Chaypi tukuy alillata rurashpa kawsashunchi, mana tiyankanachu mana alita rurakkunaka. Chay mushu silutami allpatami chapanchi.

**Jesukristu kuti shamunanta
chapashpa alita rurashpa
kawsanamanta riman**

¹⁴Munashkayni wawkinikuna paninikuna, chay mushu siluta mushu allpata chapahushkaykichirayku atipashkaykichita ruraychi Yaya Dios kankunata suma alicharishka ucha illata tarinanpa, chaymantapas tukuy runakunawa kushilla kahushkaykichita. ¹⁵Alita yuyariychi, Amunchi Jesukristu kankunata llakichishkanraykulla manara shamunrachu. Yapa munan tukuy kankuna kishpichirishka kanaykichita. Chasnallatata munashkanchi wawkinchi Pablopas Yaya Dios payta yachayta kushpan kankunarayku killkashka. ¹⁶Karan killkashkanpi kankunata Jesukristu kuti shamunanmanta yachachishka. Shuk parti killkashkankunapi mana shuk ratu asirtaypata killkashpanmi mana yachakunayak runakuna, manara alita Jesukristuta kirishpa kawsak runakunapas yuyayninkunamanta munashkankunatashina chikanyachinahun. Chasnallatatami Yaya Diospa shuk killkachishkankunatapas chikanyachinahun. Chasna mana alita rurashpankuna

paykuna kikin wiñaypa kastigarinankunata maskanahun.

¹⁷Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ña yachashkaykichirayku llullachishpa yachachikkuna tiyananta, kuyrariychi mana llullachiy tukunaykichipa. Chay yachachikkuna yuyayninkunapi pantachirishka kanahun, nima imata kasukkuna, mana alita rurakkuna. Ama paykunashina kawsaychichu mana tukunaykichipa Jesukristuta kirishkaykichimanta shuk ratu chikanta yuyarik-

kuna. ¹⁸Ashwan ñukanchita Kishpichik Amunchi Jesukristuta tukuy uras ashwan alita riksishpa kawsaychi, chaymantapas kankunata llakichishpa yuyashkanta. Payllata yuyashpa kushichiychi, kunan tukuy uraspas wiñayparayku. Chasna kachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Pedro

PUNTIRU JUANPA KUNASHPA KILLKASHKAN

**Yaya Diospa yuyayninta riksichik
wiñaypa kawsayta kuk
Jesukristumanta riman**

1 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka Juan kankunarayku Jesukristumanta killkani. Manara nima ima tiyashpanra payka ña tiyarka. Ñukanchi paywa pakta purikkuna shiminta uyashkanchi, paytaka kikin ñawinchiwami rikushkanchi, chaymantapas ñukanchi kikin makinchiwa aychanta llankashkanchi. Payka Yayan Diospa yuyayninta riksichikmi kan. Ñukanchi runakunata wiñaypa Yaya Dioswa kawsayta kukmi kan. ²Payta rikushpanchi alita kawsahushkanta riksishkanchi, imashnami Yaya Diosmanta kawsayka nishpa. Payka puntiru Yayan Dioswami karka, chaymanta kay allpama shamurka ñukanchi payta rikunanchipa. Chay rikushkanchi wiñaypa Yayan Dioswa kawsayta kukmantami kankunata rimahunchi.

³Rikushkanchitami uyashkanchitami kankunata rimahunchi, kankunapas alita kirishpaykichi ñukanchiwa pakta shuk yuyayllawa kawsanaykichipa. Chasna kankunapas ñukanchiwa pakta Yaya Dioswa Wawan Jesukristuwapas shuk yuyayllawa kawsashunchi.

⁴Kaytami kankunarayku killkahuni ali kirikkuna tukushpaykichi kushikushpalla kawsananchipa.

**Yaya Dios punchashina
kananmanta riman**

⁵Kankunarayku killkahuni Jesukristu ñukanchita rimashkanta kasna: Yaya Dioska punchashinami alillata rurak kan. Paypika manami tiyanchu nima shuk millaypa yuyayka nishpa. ⁶Ñukanchi amsapishina millaypata rurashpa kawsahushpanchitata rimashpanchika Yaya Dioswa shuk yuyayllawami kanchi nishpa, rimananchikunawa tukuy rurananchikunawapas llullaysikikunami kanchi. ⁷Yaya Dios punchapishina alillata rurashpa kawsan. Ñukanchi payshina punchapishina alillata rurashpa kawsashpanchika shuk yuyayllawa shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanchi. Chaymantapas chasna kawsashpanchi Yaya Dioska ñukanchita uchayu kashkanchimanta llakichishpan pichan, Wawan Jesukristu wañushpan yawarnin ñukanchiranti shuturishkanrayku.

⁸Rimashpanchika mana uchayuchu kani nishpa ñukanchi kikin llullachirinchi, manami alitachu yuyarishpa rimanchi.

⁹Uchata rurashkanchikunata amirishpa, nima imata nima pita uchachishpa Yaya Diosta kuskata rimashpanchika yachanchi payka uchanchikunamanta llakichinanta. Rimashkanta paktachik kashpanmi ñukanchita uchanchikunamanta llakichin, chaymantapas tukuy ñukanchipi mana ali

kashkata pichan. ¹⁰Yaya Dios riman tukuy ñukanchi runakuna uchayu kananchita. Ñukanchi rimashpanchika mana uchata rurashkanichu nishpa Yaya Dios llullaysiki kananta rimahukshina kanchi, chaymantapas paypa shimintaka manami shunkunchipi wakaychashkanchichu.

Jesukristu runakunarayku Yaya Dioswa alichak kananmanta riman

2 ¹Munashkayni wawaynikunashina kashpaykichimi kayta kankunarayku killkahun mana uchata ruranaykichipa. Kunkaymanta mana yuyarihushkaykichipi uchata rurashpaykichika ama llakirishpa kipariychichu. Ñukanchirayku tiyan uchanchikunamanta Yaya Dioswa alichak, paymi kan alillata rurak Jesukristu.

²Ñukanchi uchanchiwa Yaya Diosta piñachishpanchi Jesukristu ñukanchita piñayninmanta arkashpan wañurka. Chasna uchanchikunarayku tukuy runakunapa uchankunaraykupas wañushpan Yaya Dioska ñukanchi runakunata uchanchikunamanta llakichin.

³Yaya Diospa kamachishkankunata kasushpa kawsahushpanchi yachanchi payta alita riksik kananchita. ⁴Kamachishkankunata mana kasushpanchitata Yaya Diosta riksini nishpa rimashpanchika llullaysikikunami kanchi, mana shutipa kashkatachu yuyarinchi. ⁵Yaya Diospa rimashkanta kasushpa kawsashpanchimi payta sumakta yuyakkuna kanchi. Chasna kashpanchimi yachanchi paywa shuk yuyayllawa kananchita. ⁶Yaya Diospa wawanmi kani nishpa rimashpanchika kawsananchi tiyan imashnami Jesukristuka kawsarka chasna.

Shuk mushu kamachinamanta riman

⁷Munashkayni wawkinikuna paninikuna, Jesukristu ñukanchita kamachirka yuyanakuushpa kawsanan-

chupa. Chay kamachinanmanta kankunarayku kuti killkani. Puntiru Yaya Diospa shiminta uyashkaykichimanta pacha chay kamachinata ña riksinkichi. Manami kanchu mushu kankunarayku. ⁸Chaymantapas kankunarayku killkashushkayni kamachinaka ñawpamanta pacha uyashkaykichika mushullatatami kan, Jesukristu ñukanchita chayta mushumanta yachachishkanrayku. Pay chay kamachinata kasushpa kawsashkanta ali kashkata rikushpankuna runakunaka chay kamachina ali kananta yachanahun. Chaymantapas kankuna kasushpa kawsahushkaykichita ali kananta rikushpankuna chay kamachina ali kananta yachanahun. Chay amsashina kahuk supaykunapa apunka tukuy parti ñami winsirishka tukuhun. Chay shutipa punchashina kahuk Jesukristuka payta winsihushkanraykumi ña sumakta punchayachihun.

⁹Punchapishinami alita rurashpa kawsani nishpa rimashpanchitata shuk kirik masinchita chiknishpanchika amsapishinarami kawsahunchi. ¹⁰Kirik masinchikunata yuyashpa kawsashpanchimi shutipa punchapishina kawsanchi, chaymantapas shunkunchikunapi mana tiyanchu millaypa yuyarinaka uchata rurananchipa. ¹¹Kirik masinchikunata chiknishpanchika amsapi muyuhukkunashinami kawsanchi. Chasna supaypa llullachishkan kashpanchimi kamachishkanta rurashpa kawsanchi. Chasna kashpanchi manana yachanchichu, imashnami chasna kawsahushkanchimanta tukushunchi.

¹²Wawaynikunashina kashpaykichimi kayta kankunarayku killkahun uchaychikunamanta llakichirishka kashkaykichita yuyarinaykichipa. Yaya Dioska pay kikin munaymi tukuyta rurarka chasna llakichirishka tukunaykichipa.

¹³Kankuna rukukunarayku killkahuni
*Kristuta riksishkaykichita yuyarinayki-
chupa, maykanmi ña tiyarka manarapas
nima ima tiyashpanra. Kankuna
musukunarayku killkahuni uchata
rurachinata munak supaykunapa apunta
winsishkaykichita yuyarinaykichipa.

¹⁴Wawaynikunashina kashpaykichimi
kankunarayku killkahuni Yaya Diosta
riksishkaykichita yuyarinaykichipa.
Kankuna rukukunarayku killkashkani
Kristuta riksishkaykichita yuyarinayki-
chupa maykanmi ña tiyarka manarapas
nima ima tiyashpanra. Kankuna
musukunarayku killkashkani ali sinchi
kanaykichita yuyarinaykichipa.
Chaymanta killkashkani Yaya Diospa
shiminta tukuy shunkuykichimanta
pacha kasuhushkaykichita yuyarinayki-
chupa, chaymantapas uchata rurachinata
munak supaykunapa apunta winsishkay-
kichita yuyarinaykichipa.

¹⁵Ama munaychichu Yaya Diosta
mana kasukkunapa kawsahushkankuna-
shina kawsanata. Chaymantapas ama
paykunashina munarishpa kawsaychi-
chu. Maykan runami Yaya Diosta mana
kasuk runakunashina kawsanata munan,
manami Yaya Diosta yuyanchu. ¹⁶Yaya
Diosta mana kasuk runaka munanmi
pay kikinpa munashkanllata rurashpa
kawsanata. Tukuy rikushkanta
munarishpami kawsan, chaymantapas
iman tiyastushkanwa pay kikinta
atunyachishpa kawsan. Chasna
yuyarinakunaka manami kanahunchu
Yaya Diosmanta, ashwan paypa
kuntranmantami kanahun. ¹⁷Kay
allpaka tukuy paypi tiyakkunawa pakta
chinkarinkakuna. Ñukanchi imakunata
munashpa kawsashpanchi nima imayu
tukushunchi. Tukuy Yaya Diosta mana
kasuk runakunaka tukuy mana ali
munanankunawa pakta chinkarishpami
kawsahunkuna. Ñukanchi Yaya Diosta

kasuk runakunaka wiñaypami
kawsashunchi.

Jesukristuta chiknik runakunamanta riman

¹⁸Wawaynikunashina kashpaykichimi
kankunata rimani. Allpanchika ñami
tukurina kan. Ña uyashkankichi
Jesukristuta yapa chiknik runa
paktananmanta. Kunanka ña rikuhunchi
Jesukristuta achka chiknikkuna
paktashkankunata. Chasna kashpanmi
allpa tukurinanka kuchupi kahushkanta
yachanchi. ¹⁹Chay Jesukristuta chiknik-
kunaka puntiru ñukanchiwa tantarish-
pankuna kirik masinchikunami nishpa
yuyarirkanchi. Chaymanta anchurirka-
kunana. Puntirumanta pachami Yaya
Diosta mana shutipa kasukkunachu
kashkakuna. Shutipa payta kasuk
kanahuma karka ñukanchiwa paktami
kiparinahuma karka. Ñukanchimanta
anchurishpankuna Yaya Dioska
ñukanchita riksichirka paykuna mana
kanankunata ñukanchi payta kasukku-
namanta.

²⁰Kankunataka Jesukristu Espiritunta
kushka. Chasna kashpanmi yachankichi
imami shutipa imami mana shutipachu.
²¹Mana kunanrachu killkahuni
kankunata shutipa kashkata yachachi-
naynipa. Ña shutipa kashkata yashash-
paykichimi kankunarayku killkahuni.
Chasna kashpan yachankichi shutipa
kashkata rimanamanta llullaka mana
llukshinata.

²²Chasna llullamanta kankunata
rimashpayni akuychi yuyarishunchi
maymantami kan. ¿Pita kan llullata
rimak? Tukuy maykankunami rimana-
hun Jesús mana kanchu chapashkanchi
Yaya Diospa Kachanan Kishpichik
nishpa, paykunami llullata rimakkuna
kanahun. Chasna llullata rimakka chay
kishpichik *Kristuta yapa chiknik

runami kan. Yaya Diospa Wawan Kristuta Yayan Diostapas manami riksinayanchu. ²³Maykan runami mana riksinayanchu Yaya Diospa Wawanta, paypaka manami Yaya Dioska yayanchu kan. Maykan runami Yaya Diospa Wawanranti runa masinkunapa puntanpi mana pinkashpa shayarin, chasna runapaka Yaya Dioska yayanmi kan.

²⁴Chasna kashpan puntirumanta pacha uyashkaykichita shunkuykichipi wakaychashpaykichi chayta kasushpa kirishpa kawsaychi. Chay puntirumanta pacha uyashkaykichita shunkuykichipi wakaychashpaykichika Yaya Diospa Wawanwa Yayanwapas tukuy uras shuk yuyayllawami kawsankichi. ²⁵Chay paykunawa shuk yuyayllawa kawsanaka chay ali wiñaypa kawsaymi kan, maykantami Yaya Dioska ñukanchita kunanta rimarka. ²⁶Kaykamalla kankunarayku killkashkani kankunata llullachinayak runakunamanta. ²⁷Yaya Dioska ñami kankunata Espiritunta kushka kankunapi kawsanapa. Chasna kashpanmi manana munankichinachu shuk kankunata yachachinanpa, maykanmi ali, maykanmi mana alichu nishpa. Yaya Diospa Espiritunka kankunata tukuy chaykunata yachachin. Payka shutipa kashkata yachachin, manami llullanchu. Chasna kashpan paypa yachachishkanta kasushpa kawsaychi Jesukristuwa shuk yuyayllawa kawsanaykichipa.

²⁸Wawaynikunashina kashpaykichimi kunan kankunata rimani Jesukristuwa shuk yuyayllawa kawsanaykichipa, pay shamuhushpan mana manchanaykichipa nima pinkanaykichipa. ²⁹Ña yachankichi Jesukristu alillata rurak kananta. Chasna kashpanmi yachankichi tukuy payshina alillata rurak runakunapas Yaya Diospa wawankuna kananchita.

Yaya Diospa wawankunamanta riman

3 ¹Rikuychi maytukuytata Yaya Dioska ñukanchita yuyan. Runa kashpanchipas wawaynikuna kankichi nishpami ñukanchita riman. Yaya Diosta mana kasuk runakunaka chasna paypa wawankuna tukushkanchita mana asirtanahunchu, payta mana rikshishkankunarayku. ²Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñami kunanka Yaya Diospa wawankuna kanchi. Manara yachanchirachu imashna sumami tukushunchi silupi. Kayllata yachanchi, Jesukristu shamushpan payshina yapa ali tukunanchita, payta shutipa rikushpanchi imashnami kan. ³Jesukristu ucha illa alillata rurak kan. Chayrayku paywa kananchita chapahushpanchi uchata rurashkanchimanta alicharishpa alita rurashpa kawsahunchina payshina ali kananchipa.

⁴Maykan runami uchata rurashpa kawsan, payka manami kasunchu Yaya Diospa kamachishkanta. Uchaka rimanayanmi Yaya Diospa kamachishkanta mana kasuna. ⁵Alita yachankichi Jesukristu ucha illa kananta. Kay allpama shamurka ñukanchikunata tukuy uchanchikunamanta pichananpa. ⁶Paywa shuk yuyayllawa kawsashpanchi manami katinchichu uchata rurashpa. Shuk runa uchata rurashpa kawsakka manami payta rikshishkachu.

⁷Wawaynikunashina kashpaykichimi kankunata rimani. Ama kasuychichu kankunata llullachinayak runata. Jesukristuka alillata rurakmi. Ñukanchipas alillata rurashpa kawsashpanchi Yaya Diospa rikushkanpi Jesukristushina ali kanchi. ⁸Maykan runami uchata rurashpa kawsan, payka supaykunapa apunta kasukmi kan,

supay puntirumanta pacha uchata ruraysiki kashkanrayku. Yaya Diospa Wawanka kay allpama shamurka, supaykunapa apun ñukanchita kamachik kashkanmanta wichushpan tukuy waklichishkanta alichananpa, manana payta kasushpa kawsananchipa. ⁹Yaya Dios ñukanchita Espiritunta kushkanrayku paypa wawankuna kashpanchi manana katinchichu uchata rurashpa. Pay yuyayninchita mushuyachishka manana munananchipa uchata rurashpa kawsanata. Mananami uchata rurashpa kawsanchinachu, Yaya Dios yayanichi kashkanrayku. ¹⁰Shuk runapa kawsahushkanta rikushpanchi yachanchi pimi Yaya Diospa wawan, pimi supayta kasuk. Maykan runami mana alita rurakchu, chaymantapas kirikkunata mana yuyakchu, manami Yaya Diospa wawanchu kan.

**Shukwa shukwa yuyanakushpa
kawsanamanta riman**

¹¹Kankuna puntirumanta pacha uyashkankichi kasna nishpa yachachishkanchita: Shukwa shukwa yuyanakushpa kawsaychi. ¹²Ama kashunchichu ñawpa kawsak Kaín^a wañushina. Payka supayta kasuk kashpanmi wawkinta wañuchirka. Millaypata rurak kashpanmi alita rurashkanta rikushpan wawkinta wañuchirka.

¹³Wawkinikuna paninikuna, Yaya Diosta mana kasuk runakuna kankunata chiknishpankuna ama manchariyichichu. Ña yachankichi kankunata chikninankuna tiyan. ¹⁴Ñukanchi kirik masinchikunata yuyashpanchi yachanchi wañushkashina Yaya Diosta mana kasuk kashkanchimanta kawsarimushkashina tukushkanchita. Maykan runami kirik masinta mana yuyanchu, payka

wañushkashinami Yaya Diosta mana kasuk kan. ¹⁵Maykan runami kirik masinta chiknik kan, payka runata wañuchikshinami kan. Ña yachankichi runata wañuchik runapika manami Yaya Diospa Espiritunka kawsanchu wiñaypa Yaya Dioswa kawsananpa.

¹⁶Jesukristu ñukanchirayku wañushpan yapa ñukanchita yuyashkanta yachashkanchi. Chasna ñukanchita rikuchirka imashnami ñukanchipas kirik masinchikunata yuyananchi tiyan. Ñukanchipas paykunarayku wañunata munananchi tiyan. ¹⁷Shuk kirik masinchipa mikunan llachapan illata rikunchima. Ñukanchipa tiyama tukuy munashkanchi. Chasna tiyashpantata mana yanapanchimaka manami Yaya Diosta yuyashpa kawsanchichu.

**Yaya Dioswa shuk yuyayllawa
kawsanamanta riman**

¹⁸Wawaynikunashina kashpaykichimi kankunata rimani, akuychi kirik masinchikunata ali munaywa yanapashpa yuyashunchi. Mana yanka rimashunchichu kirik masinita yuyani nishpa. ¹⁹Paykunata shutipa yuyashpa kawsashpanchimi yachanchi Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik shiminta kasuhushkanchita. Shunkunchipi rimay tukushpanchi mana alichu kanki nishpa, chay yuyahushkanchita rikuchishpa chunllayachinchi. Chasnami mana manchashpa kushilla Yaya Dioswa kawsanchi. ²⁰Mana alita rurashkanchikunamanta shunkunchipi rimay tukushpanchi yachanchi Yaya Dios shunkunchimanta ashwan alita yachak kananta. Paymi tukuyta yachan.

²¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, tukuy uchanchikunata alicharishpa kawsashpanchimi Yaya Dios

ñukanchita uchanchikunamanta llakichishkanta yachanchi. Chasna manana shunkunchipi rimay tukushpanchi mana alita rurashkanchimanta kushillami mana manchashpachu Yaya Diosta mañanchi. ²²Chasna mañashpanchimi Yaya Dios tukuy tapushkanchikunata paktachinka ñukanchi kamachishkankunata paktachishpa munashkanta rurashpa kawsahushkanchirayku. ²³Paypa kamachishkanka kanmi tukuy shunkunchimanta pacha Wawan Jesukristupi sinchikunanchipa, chaymantapas yuyanakushpa shukwa shukwa kawsananchipa, imashnami Jesukristu ñukanchita kamachirka. ²⁴Yaya Diospa kamachishkankunata paktachihushpanchi paywa shuk yuyayllawami kawsanchi, chasnallatami Yaya Diospas ñukanchiwa shuk yuyayllawa kawsan. Paypa kushman Espiritunka shunkunchipi kawsahushpan yachanchi Yaya Dioswa shuk yuyayllawa kahushkanchita.

**Imashnami riksинchi pimi ali
yachachik pimi llullachishpa
yachachik**

4 ¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ama kiriyichichu tukuy runakunapa yachachishkankunata, Yaya Diospa Espiritunmi kayta yuyachiwashka nishpa rimakkunata. Kay allpapi achka tiyan llullachishpa yachachikkuna Yaya Diosmantami rimashkaynika nishpa. Paykunata uyashpa, kawsanankunata rikushpa alita yuyariychi yachanaykichipa shutipachu Yaya Diospa Espiritunka paykunata yuyachihun manachu. ²Maykan runami Jesukristumanta riman, Yaya Dios kashpan runa tukurka ñukanchishina aychayu nishpa, paymi shuti Yaya Diospa Espiritunpa yuyachishkanta rimak kan. Chasna alita yachachishpan yachanchi Yaya Diospa Espiritun paypi kahushkanta. ³Maykan runami Jesukristu runa

tukushkanta mana yachachinchu, payka manami Yaya Diospa Espiritunpa yuyachishkanchu kan. Ashwan supaykunapa apunpa yuyachishkanmi kan, imashnami Jesukristuta yapa chiknik runapas shamushpan paypa yuyachishkan kanka. Chay chiknik runaka shamunan kashkata ña uyashkankichi. Payta yuyachikka ñami Yaya Diosta mana kasuk runakunapa chawpinkunapi kahun.

⁴Wawkinikuna paninikuna, Yaya Diospa wawankunami kankichi. Kankunapi kawsak Yaya Diospa Espiritun chay Yaya Diosta mana kasuk runakunata yuyachikmanta ashwan yachayyu kan. Chayrayku chay llullachishpa yachachikkunata mana kasushpaykichi paykunaka mana atipashkakunachu kankunata llullachinata. ⁵Yaya Diosta mana kasuk runakunamanta kashpankunami chay mana kasukunapa yuyarishkankunata yachashkankunata yachachinahun. Tukuy Yaya Diosta mana kasukunaka paykunata yachak kanankunata yuyarishpa uyanahun. ⁶Ñukanchi kankunata puntiru yachachikkunaka Yaya Diospa wawankunami kanchi. Tukuy Yaya Diosta riksik runakunami yachachishkanchita uyanahun. Maykankunami mana Yaya Diospa wawankuna kanahunchu, paykunaka yachachishkanchita mana uyanahunchu. Chasna kashpan ñukanchita uyahushpaykichi yachanchi Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik Espiritun kankunata yuyachik kananta. Ñukanchita mana uyahushpaykichi yachanchi llullachik supay kankunata yuyachik kananta.

**Yaya Dios yuyak kashkanrayku
shukwa shukwa yuyanakushpa
kawsananchi tiyan**

⁷Munashkayni wawkinikuna paninikuna, yuyanakunaka Yaya

Diosmanta kashpan akuychi shukwa shukwa yuyanakushpa kawsashunchi. Chasna yuyanakushpa kawsashpanchimi Yaya Diospa wawankuna kanchi, chaymantapas payta shutipa riksinanchita rikuchinchi. ⁸Yaya Dios yuyak kashkanrayku runa masinta mana yuyak runaka manami Yaya Diosta riksinchu. ⁹Yaya Dios shuklla Wawan payshina Yaya Diosllatata kay allpama kacharka, pay wañushpan ñukanchita kishpichinanpa wiñaypa paywa pakta kawsananchipa. Chasnami ñukanchita yapa yuyahushkanta rikschirka. ¹⁰Chaymantapas yapa ñukanchita yuyahushkanta yachanchi payta manara yuyashpanchi payra ñukanchita yuyashkanrayku. Uchanchikunawa payta piñachishpanchi Wawanta kacharka ñukanchita piñayninmanta arkashpa wañunanpa ñukanchita uchanchikunamanta llakichinanpa.

¹¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, Yaya Dios ñukanchita chasna yapa yuyashpan ñukanchipas shukwa shukwa yuyanakushpa kawsananchi tiyan. ¹²Ñukanchi runakunamanta nima pi nima ima uras Yaya Diosta rikushkanchichu. Chasna kashpanpas shukwa shukwa yuyanakushpa kawsashpanchi yachanchi Yaya Dios ñukanchipi kawsahushkanta. Chaymanta chasna yuyanakushpa kawsashpanchi yachanchi Yaya Dios ñukanchita yuyashkanka mana yanka kashkanta, ashwan yanaparkami ñukanchipas yuyanakushpa kawsananchipa.

¹³Yaya Dios Espiritunta ñukanchita kushka. Chasna kashpan yachanchi pay ñukanchipi kawsahushkanta, chaymantapas ñukanchi paywa shuk yuyayllawa kawsahushkanchita. ¹⁴Kay allpapi Yaya Diospa Wawan kawsahushpanra ñukanchi kankunata yachachikkuna payta rikushkanchi. Chasna kashpan yachachihunchi Yayan Dios payta

kachashkanta tukuy runakunata kastigarinanchi kashkanchimanta kishpichik kananpa. ¹⁵Runa masinchikunapa puntankunapi mana pinkashpa rimashpanchika Jesús Yaya Diospa Wawanmi kan nishpa, Yaya Dioswa shuk yuyayllawami kawsanchi, Yaya Diospas Espiritunwa ñukanchipi kawsan. ¹⁶Ñukanchi yachashkanchi kirishkanchi Yaya Dios ñukanchita yuyahushkanta. Payka runakunata yuyakmi kan. Ñukanchipas runa masinchikunata yuyak kashpanchi Yaya Dioswa shuk yuyayllawa kawsanchi, Yaya Diospas Espiritunwa ñukanchipi kawsan.

¹⁷Yaya Diosta runa masinchikunatapas yuyashpalla kawsashpanchi Yaya Dios ñukanchikunata rurashkanchikunamanta tapunan pucha nima imata manchananchi tiyanchu, kay allpapi Jesukristushina alita kawsashkanchirayku. ¹⁸Yaya Dios ñukanchita yuyashpan chaymanta ñukanchipas payta yuyashpanchi manana kastigananta manchashpachu kawsashunchi. Yaya Diosta yuyashpa kawsashpanchimi payta yuyanawa shunkunchika untarin. Chasna kashpan tukuy manchay ñukanchimanta anchurinan tiyan. Kastigay tukunanchita manchashpa kawsahushpanchika manara tukuy shunkunchimanta pacha Yaya Diosta yuyahunchirachu.

¹⁹Manara Yaya Diosta yuyashpanchira payka ñukanchita yuyarka. Chayrayku kunan ñukanchipas payta yuyanchi. ²⁰Shuk runa kirikkunata chiknik kashpantata rimashpanka Yaya Diosta yuyanimi nishpa, llullaysikimi kan. Rikuhushkan kirikkunata mana yuyashpanka manami atipanchu yuyanata mana rikushkan Yaya Diostaka. ²¹Yaya Dios ñukanchita kamachirka payta yuyashpanchi kirik masinchikunatapas yuyananchipa.

**Mana alita rurachikta
winsinanchimanta riman**

5 ¹Jesús chapashkanchi Yaya Diospa Kachanan Kishpichik kananta kirishpanchi Yaya Diospa wawankunami kanchi. Paypa wawankuna kashpanchi payta yuyashpa kawsanchi. Chasna kashpan tukuy wawankunatapas yuyashpa kawsanchi. ²Payta yuyashpanchimi chaymantapas kamachishkanta paktachishpanchimi yachanchi tukuy wawankunatapas yuyahushkanchita. ³Yaya Diosta yuyashpanchika kamachishkanta kasunchi. Chay kamachishkanka manami kanchu shuk shimi shunkunchita kichkiyachik, ashwan kasuykami kan. ⁴Yaya Diospa wawankuna kashpanchimi chay mana alikunata rurachikta manana kasushpanchimi winsinchi. Tukuy shunkunchimanta pacha Jesukristupi sinchikushpa payllata kasushpanchimi chay mana alikunata rurachikta winsinchi. ⁵Jesús Yaya Diospa shuklla Wawan payshina Yaya Diosllata kananta kirishpanchimi chay mana alikunata rurachikta winsik runakunami kanchi.

**Jesús Yaya Diospa Wawan kananta
riksichikkunamanta riman**

⁶Chay Yaya Diospa shuklla Wawan payshina Yaya Diosllata Jesukristu kay allpama shamurka. Kayma shamushpan yakupi bawtisarirka. Chaymanta ñukanchiranti kruspi wañushpan yawarnin shuturirka. Pay shamushpan mana shamurkachu yakupi bawtisarinanllapa, ashwan kruspi wañushpan yawarnin shuturinanpapas shamurka. Yaya Diospa Espiritun shutipa kashkata riksichik kashpanmi ñukanchita riksichin Jesukristu Yaya Diospa Wawan kananta. ⁷⁻⁸Manami

Yaya Diospa Espiritunllachu ñukanchita Jesús Yaya Diospa Wawan kananta riksichin. Yakupi bawtisarishkanmanta, chaymanta wañushpan yawarnin shuturishkanmantapas Yaya Diospa Wawan kananta yachanchi. Chay kimsantimantami chasnalla Yaya Diospa shuklla Wawan payshina Yaya Diosllata kananta yachanchi.

⁹Ñukanchi runa masinchikunapa rimashkankunata kirinchi. Chasna kashpanmi Yaya Dios ñukanchita riksichishkanta ashwan kirinanchi tiyan, pay runakunamanta ashwan shutipata rimak kashkanrayku. Paymi ñukanchita riksichin Jesús paypa Wawan kananta. Chayrayku akuychi paypa riksichishkanta kirishunchi. ¹⁰Maykan runami Yaya Diospa Wawanpi sinchikun, paymi shunkunpi yachan Yaya Dios Jesusmanta wayaynimi nishpa rimashkanka shutipa kananta. Maykan runami chay Yaya Diospa rimashkanta mana kirinchi, payka Yaya Dios llullanmi nishpa rimahukshinami kan, Wawan Jesusmanta rimashkanta mana kirishkanrayku. ¹¹Yaya Dios Wawan Jesukristuta kachashpan ñukanchita suma wiñaypa paywa kawsayta kurka. Jesukristupi kirishpanchi ñukanchita wiñaypa kawsayta kushpan riksichirka Jesukristu paypa Wawan kananta. ¹²Maykan runapimi Yaya Diospa Wawanka kawsan, paymi wiñaypata Yayan Dioswa kawsanka. Maykan runapimi Yaya Diospa Wawanka mana kawsancho, payka manami Yayan Dioswa kawsahuncho, chaymantapas manami siluma Yayan Dioswa kawsak rinkachu.

**Shuk kunanakuna Yaya Diospa
wawankunarayku**

¹³Yaya Diospa Wawanpi sinchikuk runakuna kashpaykichi kankunarayku

kayta killkahuni wiñaypa Yaya Dioswa kawsanaykichita yachanaykichipa.

¹⁴Yaya Diosta munashkantashina tapushpanchika payka tukuy tapushkanchitami uyanka. Chayta yachashpanchi kushikushpa paypi sinchikunchi.

¹⁵Tukuy payta tapushkanchita uyananta yachashpanchi chasnallatatami yachanchi chay tapushkanchita ña paktachishkanta.

¹⁶Shuk kankunamanta kirik masikichi uchata rurashkanta rikushpaykichi chay uchata rurashkanrayku mana wiñaypa wañuyta parisina kashpan payrayku Yaya Diosta mañaychi. Chasna mañashpaykichi chay uchata rurashkanka llakichiypa kashpan Yaya Dios payta kishpichinka wiñaypa wañuyta parisina kashkanmanta. Shuk uchakuna tiyan mana llakichiypachu, chaykunata rurashpanchimi wiñaypa wañuyta parisinanchi tiyan. Chasna uchakunata rurakkunaraykuka mana mañaychichu. ¹⁷Tukuy mana ali ruranakunami kan ucha. Chasna kashpanpas manami karan uchata rurashkanchikunamantachu wiñaypa wañuyta parisishunchi.

¹⁸Yachanchi Yaya Diospa wawankuna kashpanchi manana uchata rurashpa katihushkanchita. Yaya Diospa Wawan ñukanchita kuyrahushpanmi supayka ñukanchita manana atipanchu nima imata ruranata. ¹⁹Yachanchi Yaya Diospa wawankuna kananchita, chaymanta yachanchi tukuy Yaya Diosta mana kasuk runakuna supaykunapa apunpa kamachishkankuna kanankunata.

²⁰Chaymantapas yachanchi Yaya Diospa Wawan kay allpama shamushkanta. Paymi ñukanchita riksichirka shuklla shutipa Yaya Diosta. Jesukristuta riksishkanchirayku shuklla shutipa Yaya Dioswa shuk yuyayllawa kawsanchi. Yaya Diospa Wawan Jesukristuka shutipa Yaya Diosmi kan, ñukanchi runakunata wiñaypa kawsayta kuk. ²¹Wawkinikuna paninikuna, ama kasuychichu yanka dioskunata.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Juan

ISHKAYNIN JUANPA KUNASHPA KILLKASHKAN

Shutipa kashkata riksishpa yuyanakushpa kawsanamanta riman

¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka ruku yachachik kayta killkahuni kankuna shuk llaktapi tantarik Yaya Diospa akllashkan runakunarayku. Yapa yuyashkayni runakunami kankichi. Mana ñukallachu kankunata yuyani, tukuy ñukanchiwa pakta shutipa kashkata riksichik Yaya Diospa shiminta kasukkunapas kankunata yuyanahunmi. ²Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik shimin ñukanchita yuyachihushkanraykumi kankunata yuyanchi. Chay shutipa kashkata rimashkanka wiñayparayku shunkunchipi wakaycharishkami kan. ³Chay shutipa kashkata riksichik Yaya Diospa shiminta kirishpa, shukwa shukwa yuyanakushpa kawsashpanchi Yaya Dios paypa Wawan Jesukristupas ñukanchita alita yanapanka. Ñukanchita yuyashpa tukuyta ruranka kishpichinanpa. Uchanchikunamanta llakichinka, chaymantapas ñukanchita yanapanka runa masinchikunawa kushilla kawsananchipa.

⁴Yaya Dios ñukanchita kamachirka paypa shiminta alita kasunanchipa. Chayrayku shukkuna kankunamanta shutipa kashkata riksichik shiminta kasukkunata tarishpayni yapa kushikushkani. ⁵Kunan wawkinikuna paninikuna, tukuy kankunata rimani

shukwa shukwa yuyanakushpa kawsanaykichipa. Chay kamachinaka mana kanchu mushu, ashwan Jesukristuta kirishkaykichimanta pacha ña uyashkankichi. ⁶Yaya Diospa kamachishkanta paktachishpa kawsahushpanchi shutipa yuyanakushpa kawsanchi. Kirik tukushkaykichimanta pacha chay kamachishkanta uyashkankichi kasunaykichipa.

Lullachishpa yachachikkunamanta riman

⁷Kay allpapi tiyan achka llullachishpa yachachikkuna. Paykuna Jesukristumanta llullachishpa yachachinahun mana shutipa runa tukushkanta. Chasna rimakkunaka ashwan tukuyanta llullachikkunami kanahun, chaymantapas Jesukristuta yapa chiknikkunami kanahun. ⁸Alita kuyrarishpa kawsaychi chay llullachishpa yachachikkuna mana kankunata llullachinankunapa. Kankunata llullachishpankunaka tukuy ali rurashkaykichika yankami kanka. Chayta yuyarishpaykichi kuyrarishpa kawsaychi Yaya Dios tukuy ali rurashkaykichimanta kankunata kushichinanpa.

⁹*Kristupa yachachishkanmanta anchurishpaykichika Yaya Dioska manami yayaykichichu kan. Kristupa

yachachishkanta katishpaykichika Yaya Dioska yayaykichimi kan, chaymanta paypa Wawan Kristu kankunapi kawsan. ¹⁰Shuk runa paktashpan Kristupa mana yachachishkantashina yachachik, ama payta wasikichipi yaykuchiychichu, nima kwintachiychichu. ¹¹Chasna runawa kwintashpaykichika millaypata rurahushkanpi paywa ishkayyashkashinami kankichi.

¹²Achka tiyawashpanpas kankunarayku killkanaynipa, mana munanichu

killkashpa rimanata. Ashwan munani kankunata rikuk rinata ñawipura kwintashpanchi kushikushpalla kananchipa. ¹³Kay llaktapi tantarik wawkikuna panikuna kankunawa pakta Yaya Diospa akllashkan wawankuna kankunata saludanahun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Juan

KIMSAYNIN JUANPA KUNASHPA KILLKASHKAN

Juan Gayota kushichishkanmanta riman

¹Munashkayni Gayo, ñuka ruku yachachik kayta kanrayku killkahuni. Yapa yuyashkayni runami kanki.

²Munashkayni wawkini, yachani ña alita Yaya Diospi sinchikurihushkaykita. Chasna kashpan payta mañani kanta wakaychashpan tukuyupi alita yanapanpa, chaymantapas nima shuk unkuy kanta apinanpa. ³Shuk kirik masinchikuna shamushpankuna Yaya Diospa shutipa kashkata riksichik shiminta alita kasuhushkaykita kwintawashkakuna. Chayta yachashpayni achkata kushikushkani. ⁴Wawaynikunashina kahuk runakuna shutipa kashkata kasushpa kawsahushpankuna atunta kushikuni. Chaymanta pasa kushikunaka ñukarayku mana tiyanchu.

⁵Munashkayni wawkini, tukuy uras shuk llaktakunamanta Jesukristuta kirik masinchikunata alita yanapashpa kawsahunki, paykunata mana riksishpaykipas. ⁶Jesukristuta kirikkuna tantarishkanchipi ñukanchita kwintashkakuna maytukuytami paykunata yuyashpa yanapashkanki. Wawkini, kuti kanpi paktashpankuna Yaya Dios munashkanshina paykunata munahushkankunapi yanapay, katinankunapa alilla maytachari Yaya Diospa shiminta yachachik rihunkuna. ⁷Jesukristumanta

yachachishpa purihushkankunarayku paykunata yanapay. Manami munashkankunachu Yaya Diosta mana kasukkuna paykunapa pishihushkanpi yanapanankunata. ⁸Chasna kashpanmi ñukanchi kirikkuna pishihushkata kushpa paykunata yanapananchi tiyan, shutipa kashkata yachachihushkankunapi yanapay kananchipa.

Juan riman Diotrefeska mana alita rurashkanmanta

⁹Kankuna chaypi tantarik Jesukristuta kirikkunarayku killkashpayni Diotrefeska paylla kamachik kanayashkanrayku killkashkaynita mana kasushkachuk. ¹⁰Chasna kashpan kankunama rishpayni tantarishkaykichipi tukuy paypa rurashkanta rimasha, yanka millaypa shimikunata ñukanchimanta rimashpa purihushkanta. Payka manami rimashkanllawachu kparishka, ashwan shuk partimanta kirikkuna paktashpankuna wasinpi mana yatkuchinayanchu. Shuk kankuna Jesukristuta kirikkunamanta paykunata yatkuchinayashpaykichi payka mana munashpan kankunata tantarinaykichimanta wichun.

¹¹Munashkayni wawkini, ama ruraychu runakuna mana alita rurashkankunatashina. Ashwan runakuna alita rurashkankunatatashina ruray. Maykan runami alita rurak kan, payka Yaya Diospa wawanmi.

Maykan runami mana alita rurakchu kan,
 payka manami Yaya Diostaka riksinchu.
¹²Wawkinchi Demetromanta tukuy
 runakuna alita rurak kananta rimañahun.
 Chaymantapas Yaya Diospa shutipa
 kashkata riksihik shimín paymanta ali
 kananta rimahukshina kan chay shimita
 kasuhushkanwa rikuchishkanrayku.
 Ñukanchipas alita rurak kananta rimanchi.
 Kanka yachanki shutipa kashkata
 rimahushkanchita.

**Juan saludashpa
 killkashkanta tukuchin**

¹³Ñukapa achka tiyawashpanpas
 kanrayku killkanaynipa, mana

munanichu killkashpa rimañata.
¹⁴Ashwan munanimi utkalla kanta
 rikuk rinata ñawipura kwintanan-
 chipa. ¹⁵Yaya Dioska kanta yanapa-
 chun kushilla kawsanaykipa. Kaypi
 kahuk kanpa munashkayki wawkin-
 chikuna paninchikuna kanta saluda-
 nahun. Chaymantapas chaypi kahuk
 munashkanchi wawkinchikunata
 paninchikunata saludapay karan
 shukta.

Chayllata killkashkani.

Wawkiki
 Juan

JUDASPA KILLKASHKAN

Judas Jesukristuta kirikkunata saludan

¹Munashkayni wawkinikuna paninikuna, ñuka Judas Jesukristupa kamachishkan runa kani, chaymantapas *Santiagopa wawkin. Kankunaka Yaya Diospa kayashkankuna kashpaykichi Jesukristuta kirishpa kawsanaykichipa kankunarayku killkani. Yayanchi Diospa munashkan Jesukristupa alita kuyrashkan runakuna kankichi. ²Yaya Dioska kankunata tukuy uras ashwanta llakichichun, chaymantapas yanapachun ashwanta ashwanta kushilla yuyanakushpa kawsanaykichipa.

Llullachishpa yachachikkunamanta riman

³Munashkayni wawkinikuna paninikuna, yapakta munashpayni kankunarayku killkani Yaya Dios ñukata kankunatapas chasnalla kishpichishkanmanta. Yaya Dioska ñukanchi paypa runankunarayku shuk shimillatami kacharka kirinanchipa imashnami kishpishunchi nishpa. Chay shimitami ña kankunata alita yachachishpanchi kirirkankichi. Ashwan shuk shimika mana tiyankachu. Kunanka killkanayni tiyan kankunata alita kunanaynipa chay kirishkaykichi shimillata kirishpalla, mana manchashpa yachachishpalla kawsanaykichipa.

⁴Shuk runakunaka llullachishpami kankunapi yaykushkakuna. Paykunaka kanahunmi Yaya Diosta chiknik runakuna. Yaya Dios llakichiysiki kan nishpa yuyarishpankuna tukuy millaypa munanankunallata rurashpa kawsanahun. Chasna millaypata rurak kashpankunami shuklla ñukanchita Kamachik Amunchi Jesukristumanta manami paytaka riksichu nihuk runakunashinami kanahun. Chasna runakunamanatami Yaya Dioska ñawpamanta pacha ña rimarka paykunata wiñayparayku sinchita kastigananta.

⁵Ña alita yachashpaykichipa kutikashka kankunata yuyachini Yaya Dios ñawpamanta pacha mana alita rurakkunata kastigashkanta. Yaya rukunchi wañukuna Egipto allpapi kawsahushpankuna paykunata sinchita kamachishpa parisichirkakuna. Yaya Dios paykunata llakichishpan chay Egipto allpamanta llukshichirka. Chasna puntiru tukuy paykunata egipto runakunamanta kishpichishpanpas chaymanta tukuy manana payta kirinayakkunata mana ashwan llakichishpachu llamputa kulluchirka. ⁶Ñawpa mana alita rurak *angelkunatapas Yaya Dios kastigarka. Paykunaka manana angelkunashina kawsanayashpankuna Yaya Diospa kushkan kawsanankunamanta llukshirkakuna. Yaya Dios paykunata chasna mana alita rurashkankunamanta

kastigashpan mana ismuk kadenaku-nawa watashpa chay manchaypa amsa wakaychananpi wichurka. Chaypi taparishka kiparinkakuna Yaya Diospa atun kastiganan puncha paktarinan-kama chay uras wiñayparayku kastigay tukunankunapa. ⁷Chay ñawpa llaktakuna Sodomapi Gomorrapi, chay llaktakuna muyukta llaktakunapipas mana alita kawsak runakunatapas Yaya Dioska kastigarka. Paykunaka chay Yaya Diospa kastigashkan angelkunashina mana alita kawsakkuna karkakuna. Runakunapuralla tupanaku-shpa kawsanahuchun kari warminllawa warmi kusanllawa nishpa Yaya Diospa rimashkanta mana kasushpa yapa millaypata kawsarkakuna. Chasna kawsashkankunamantami Yaya Dios paykunata kastigashpan wiñaypata mana wañuk ninapi parisinahun. Chasna Yaya Dios paykunata kastigashpanmi yachanchi tukuy mana alita rurak runakunata chasnallatata sinchita kastigananta.

⁸Chasna Yaya Dios ñawpa kastigashkanta yachashpankunatata chay kankunapi yaykushkakuna llullachikuna chay ñawpa millaypata kawsak runakunashinami kawsanahun. Chasna kawsashpankunami paykuna kikin aychankunata wikiwa mapayachihukshina kanahun. Paykuna kikin yuyayninkunamantami muskuyninkunamantami yachachinahun. Nima pita kasunata munashpankuna tukuy apukunata chikninahun. Mana pinkarinata yachak runakuna kashpankunami atun yachayyu wayrapi kawsak kamachikkunamantapas asichishpa millaypata rimanahun. ⁹Nima angelkunata atun kamachik angel Miguel atiparkachu supaykunapa aputa

asichishpa pinkachishpa rimanata ñawpa paywa Moisés wañupa aychanmanta rimanakushpankuna pimi apanka nishpa. Supay kashpanpas paytaka manami asichishpa pinkachishpa rimarkachu millaypata rurashkanmanta kastigay tukunanta. Ashwan kasnalla rimarka: Yaya Dios kanta mana alita rurashkaykikunamanta rimachun nishpa. ¹⁰Chay llullachik runakunaka mana rikisishkankunamanta mana yachashkankunamanta mana pinkashpa asichishpa millaypata rimanahun. Paykunaka mikushpalla mapakushpalla kawsak yuyay illa shunku illa animalkunashina kawsanallata yachanahun. Chasna kawsashkankunawa paykuna kikinlla waklichirishpa wañunkakuna wiñayparayku kastigay tukunankunapa.

¹¹Ay, imashna kastigushi paykunarayku tiyanka. Yaya Diosta kasukkunata llullachishpankuna manana payta kasushpa kawsanankunapa, chay ñawpa kawsak wawkinta wañuchik Kainshina^a wañuchik kanahun. Chay ñawpa yachachik *Balaam wañushina kullkiranti llullachik tukushpankuna paykuna kikin llullachirinahun. Chaymantapas chay ñawpa kawsak Yaya Diosta mana kasunayak runa Koreshina^b mana kasunayashpankuna paykuna kikin wañuyta maskanahun.

¹²Chay llullachik runakunaka mana pinkashpachu kankunawa kanahun yuyanakushpa tantaylla mikuhushkaykichipi. Paykunaranti Yaya Diosta mana rikisik runakuna kankunamanta asichishpa millaypata rimanahun. Paykunaka chawpikichipi kushilla mana pinkashpa nima shukkunata yuyarishpa saksakta mikunahun upyanahun. Yachachikkuna kashpankunapas kirikkunata yachachishpa kuyrananku-

napa paykuna kikinllata kuyrak runakuna kanahun. Yaku illa yana puyukunashina llullachikmi kanahun. Wayra apashkashinami pantarkakuna. Shuk kaspi muyu illashina mana valik kanahun, pankankuna wicharishka chakirishkashina, chaymantapas ankun surkurishka wañushkashina. ¹³Sinchi wayrapi atun yaku marpa ulasinkunashina mana samanata yachak kanahun. Imashnami ulaskuna sinchi wayrapi ulayahushpankuna putsruta wichunahun, chasnashinami chay llullachik runakunaka mana samashpa pinkaypa rurashkankunata rikuchinahun. Llukshinankunata pantachishka istrillakunashina kanahun ñampita pantachishkata mana yanapak. Chasna kashpankunami Yaya Dios paykunata chay manchaypa amsapi wichunka wiñayparayku chaypi parisinankunapa.

¹⁴⁻¹⁵Yaya Dios chasna runakunata kastigananmanta yaya rukunchi *Enokpas ñawpa kay allpapi kahushpanra ña rimarka. Chay puntiru runa Adanmanta kanchisnin miraynin Enokka kay manara paktarishkata rimarka kasna:

Kuyrariychi. Amunchika paypa mana yupaypa waranka waranka angelkunawa shamunka tukuy mana alita rurak runakunata kastigananpa. Tukuy payta mana kasuk uchayu runakunataka payta mana kasunayashpa piñachishpa millaypata rurashkankunamanta, tukuy payta chiknishpa mana alita rimashkankunamantapas kastiganka nishpa.

¹⁶Chay mana alita rurak runakunaka tukuymanata rimarishpa kawsanahun. Nima imapi kushikunayanahunchu. Paykuna kikin munanankunallata

kasushpa kawsanahun. Yachak tukushpa ali shimikunawa llullachinahun. Runa masinkunata mishki shimikunawa kushichishpa rimanahun paykunamanta yanka apinankunapa.

Yaya Diosta kasukkunata kunana shimikuna

¹⁷Munashkayni wawkinikuna paninikuna, yuyarinaykichi tiyan Jesukristupa *apostolninkuna manara paktarishpan ña kankunata rimashkankunata. ¹⁸Kasna kankunata rimarkakuna: Kay allpa tukurihushkan punchakunapi tiyanka mana pinkashpa Yaya Diospa rimashkanmanta asichishpa mana alita rimakkuna. Paykunaka Yaya Diosta mana kasushpa paykuna kikinpa millaypa munanankunallata rurashpami kawsankakuna nishpa. ¹⁹Chay asichishpa rimakkuna kankunata yuyachinahun rimanakushpa chikninkushpa manana shuk yuyayllawa kawsanaykichipa. Paykunaka animalkunashina aychankunapa munashkankunallata kasunahun. Manami nima imapi Yaya Diospa Espiritun yuyachishkan runakuna kanahunchu.

²⁰Munashkayni wawkinikuna paninikuna, kankunaka Yaya Diospa shiminta alita shukwa shukwa yachachinakuychi tukuy uras ashwan alita Jesukristupi sinchikushpa payta kasushpa kawsanaykichipa. Chaymantapas Yaya Diospa Espiritun kankunata yuyachishkanshina Yaya Diosta mañaychi. ²¹Pay kankunata yapa yuyashkanta yuyarishpa payshina runakunata yuyashpa kawsaychi. Chaymantapas mana sampayashpa chapaychi Amunchi Jesukristu kankunata llakichishpa pushananta wiñaypa paywa pakta silupi kawsanaykichipa. ²²Kankunapi kahuk ishkey yuyayyu runakunataka yuyashpa

kunaychi alita Jesukristullapi sinchikunankunapa. ²³Chaymantapas shukkuna ninapi sintihukshina ña chinkarina kahukkunataka ninamanta surkuhukkunashina utkalla yanapaychi kishpinankunapa. Shuk mana alita rurak runakunatapas llakichiychi. Chasna paykunata llakichishpaykichimi alita kuyrarinaykichi tiyan. Tukuy mana ali rurashkankunata chikniychi mana kankunapas paykunashina shuk imapi mana alita ruranykichipa.

**Judas Yaya Diosta
atunyachishpa riman**

²⁴Yaya Dios tukuyta atipak kashpan yachan kankunata wakaychanata mana uchapi urmanayki-

chipa. Chaymantapas munan Jesukristu kuti shamushpan kankunata ucha illata yapa kushillakunata suma punchahlla puntanpi churanata.

²⁵Chay shuklla Yaya Diosmi Jesukristuta kachashpan ñukanchita Kishpichik kan. Payllami suma mana rikuyta punchahlla kan, atun suma apu, tukuyta kamachik, tukuyta atipak, wiñaypamanta pacha kawsak, kunankama, wiñayparayku. Chasna kachun.

Chayllata killkashkani.

Wawkikichi turikichi
Judas

JESUKRISTU JUANTA KAY ALLPAPI SILUPIPAS ÑA PASANAN KANANMANTA RIKUCHISHKANTA KWINTAK KILLKA

Juan killkan Jesukristu payta
riksichishkanta

1 ¹Ñuka Juan kayta killkahuni Jesukristu ñukata riksichiwashkanta imashnami kay allpapi silupipas ña pasanani tiyan. Manara nima pi yachashpanra Yaya Dioska Jesukristuta riksichirka imashnami kay allpapi silupipas tukunka, payna ñukanchi runankunata riksichinanpa. Chaymanta Jesukristuna paypa *angelta kacharka Yaya Dios payta riksichishkanta ñuka paypa kamachishkan runantana riksichiwananpa, ñukana tukuy Jesukristupa kamachishkan runakunata riksichinaynipa.

²Ñukaka Yaya Diospa rimashkantami rimani. Chaymanta Jesukristu chay Yaya Diospa rimashkanka shutipami nishkanta rimani. Chaymantapas rimani rikuhushkayni-llapi muskuypishina rikushkaynita.

³Kushillami kankakuna maykan runakunami kay Yaya Diospa riksichiwashkanta leyinahun, chaymantapas maykankunami uyashpankuna kay killkarishkata kasunahun. Yachanchi tukuy kay Yaya Diospa riksichiwashkanka ña paktarinan kananta.

Juan kanchis llaktakunapi kawsak
Jesukristuta kirik runakunarayku
killkan

⁴Ñuka kankunarayku killkani kay Asiapi kanchis llaktakunapi Jesukristuta kirik runakunarayku. Yaya Dios kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa. Paymi ñawpamanta pacha tiyarka, kunankama kawsan, chaymantapas shamunan tiyan. Chaymantapas Yaya Diospa puntanpi kahuk Espiritun, maykanmi tukuy alikunapi yanapahun, kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa. ⁵Chasnallatata Jesukristupas kankunata llakichishpan yanapachun kushilla kawsanaykichipa.

Paymi shutipa kashkata riman. Tukuy wañushka runakunamanta paymi puntiru kawsarirka manana kuti wañunanpa. Payka tukuy kay allpapi apukunamanta atun kamachikmi. Payka ñukanchita yuyan. Ñukanchiranti wañushpan yawarnin shuturishkanrayku uchanchikunata pichashka.

⁶Paymi ñukanchita akllashka paywa pakta kamachinanchipa. Chaymantapas ñukanchita akllashka runakunata Yaya Diosta riksichinanchipa, tukuy paykunarayku mañakkuna kananchipa. Tukuy

runakuna wiñayparayku Jesukristullata atunyachishpa kushichinahuchun. Paylla tukuy uras wiñayparayku tukuyta kamachichun. Chasna kachun.

⁷Wawkinikuna paninikuna, alita uyawaychi. Jesukristuka shamunkami puyu chawpipi tukuy ñukanchi runakunata kamachik kananpa. Tukuy payta rikushunchi. Payta klabashpa wañuchik runakunapas rikunankuna tiyan. Tukuy kay allpapi chikan chikan allpakunapi kawsak mana payta kasuk runakuna payrayku llakirishpa wakankakuna: Imaraykushi mana payta kasushkanchichu nishpa. Chasnami kanka.

⁸Tukuypa amun Yaya Diosmi riman: Imashnami abesedarioka A-letrawa kallarin Z-letrawa tukurin, chasnashinami ñuka tukuyta kallari-chik tukuyta tukuchik kani. Rimashpayni tukuy kallarin, chaykamalla nishpayni tukuy tukurin. Ñukami kani ñawpamanta pacha, kunankama kawsani, chaymantapas shamunayni tiyan. Ñukami tukuyta atipak kani nishpa.

**Juan rikuhushkanllapi
muskuybishina Kristuta
rikushkanmanta riman**

⁹Ñuka Juan kirik masakichimi kani. Kankunawa pakta shuk yuyayllawa Jesuswa kani. Kankunashinami parisini. Ñukapas kankunawa pakta Yaya Diospa ali kamachinan mushu mundupi Jesukristuwa pakta tukuyta kamachishunchi. Kankunashina ñukapas imapi parisishpaynipas sinchikurishpayni mana sakishanchu Jesusta kasushpa kawsanata. Yaya Diospa shiminta yachachishkaynirayku, Jesús shutipa kashkata rimashkanta yachachishkayniraykupas kastigawashpankuna isla Patmospi churawarkakuna.

¹⁰Chaypi kashpayni shuk domingo puncha Yaya Diospa Espiritun sumakta

tukuypi yuyachiwarka. Chasna tukushpaynimi washaynimanta uyarkani shuk kurmitatashina sinchita rimahukta. ¹¹Chay rimahukka rimawarka: Kay rikunaykitaka shuk killkapi killkay. Chaymanta kachay chay kanchis llaktakunapi ñukata kiriwak runakunarayku, Efeso llaktarayku, Esmirna llaktarayku, Pérgamo llaktarayku, Tiatura llaktarayku, Sardis llaktarayku, Filadelfia llaktarayku, chaymantapas Laodisea llaktarayku.

¹²Chaypina tikrarirkani chay rimawahukta rikunaynipa. Chaypi rikurkani kanchis oromanta lamparín tiyarinakunata. ¹³Chay lamparín tiyarinakuna chawpipi rikurkani runashina rikunayu shayahukta. Pay churarishka kahurka atun apupa suni churarinanta. Pichunpi watarishka kahurka oromanta chumpita. ¹⁴Chukchanka karka utkumanta yapa yura mana rikuyapa rantipak. Ñawinkunaka rikurirka nina sintihukshina. ¹⁵Chakinkunaka karka shuk chuya fierro ninapi pukayachishkashina. Paypa shiminka shuk atun yaku urkumanta urmahukshina uyarirka. ¹⁶Kuska makinpika charihurka kanchis istrillakunata. Rimahushpan shiminmanta llukshirka ishkanti parti wiluyu sablishina. Uyanka inti chawpi puncha sinchita intihukshina rikurirka.

¹⁷Chasna payta rikushpayni wañushkashina paypa puntanpi allpama urmarkani. Chaypina kuska makinta ñukapi churashpan rimawarka: Ama manchawaychu. Manarapas nima ima tiyashpanra ña tiyarkani. Tukuy imakuna tukurishpanpas ñukaka kawsashallami. ¹⁸Ñukami kani Tukuy Uras Kawsak. Kashkani wañushka. Chaymanta kawsarishpayni kawsani wiñayparayku. Ñuka kani runakunata kastigarinankunamanta kishpichik,

chaymantapas kani runakunata wiñaypata kastigarinankunapa wichuk.

¹⁹Tukuy rikushkaykita killkay. Washa rikuchinaynikunatapas rikushpayki killkay. Puntiru killkanki kunan pasahushkanmanta, chaymanta killkanki tukuy pasananta rikuchinaynita.

²⁰Ñami rikushkanki kanchis istrillakunata kуска makinipi charihushkaynita. Chaymantapas rikushkanki kanchis lamparín tiyarinakunata. Kunanka rimashkayki kay rikushkaykika imatami rimanayan. Chay kanchis istrillakunaka kanahun kay kanchis llaktakunapi kiriwak runaynikunata yachachikkuna. Chay kanchis lamparín tiyarinakunaka kanahun chay kanchis llaktakunapi kiriwak runaynikuna nishpa Jesukristuka rimawarka.

**Jesukristu Juanta riman Efeso
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

2 ¹Chaymanta Jesukristu ñuka Juanta rimawarka: Killkay Efeso llaktapi kiriwakkunata yachachikrayku kasna: Ñuka chay kanchis istrillakunata kуска makinipi charihuk, chay kanchis lamparín tiyarinakuna chawpipi purihuk kankuna chaypi kawsak runaynikunata rimani:

²Ñukami tukuy rurashkaykichita riksini. Yachani mana sampayashpa alita yachachishpa sinchita tarawahushkaykichita. Chaymanta yachani millaypata rurak runakunata chawpikichimanta anchuchishkaykichita. Chaymanta yachani Yaya Diospa yachayninwa yachachihuni nishpa yanka rimak runakunata yachachihushkankunamanta alita tapushkaykichita. Chasna llullaysiki kanankunata riksishkankichi. ³Chaymantapas yachani mana sampayashpa kasuwahushkayki-

chita. Chasna ñukata kasuwashkaykichirayku achkata parisishkankichi. Chasna parisishpaykichipas mana sakiwashkankichichu.

⁴Chasna mana sakiwashpa kawsashpaykichipas rikuhuni manana tukuy shunkuykichimanta pacha yuyawahushkaykichita, imashnami puntiru yapa yuyapayawarkankichi. Chaymantapas manana alita yuyanakushpa kawsahunkichinachu kankunapura. ⁵Alita yuyariychi imashnami tukushkankichi. Manana alita yuyawahushkaykichita yuyarishpaykichi llakiriychi. Kutikashka ñukata yuyawashpa kankunapurapas alita yuyanakushpa kawsaychi. Mana kashpaka kunkaymanta kankunata wichusha manana lamparín tiyarinashina kanaykichipa. ⁶Shuk parti kushikuni kankunamanta. Kankunaka chiknihunkichi *nikolaitakunapa rurashkankunata, maykankunatami ñukapas chiknini.

⁷Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Kankuna parisihushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika karashkaykichimi chay kawsayta kuk kaspipa muyunta wiñaypa kawsanaykichipa. Chay kaspika Yayayni Diospa suma kushilla kawsananpimi. Chasnami Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta riman Esmirna
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

⁸Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Esmirna llaktapi kiriwakkunata yachachikrayku kasna: Ñukami kani tukuyta kallarichik tukuyta tukuchik. Rimashpayni tukuy kallarín, chaykamalla nishpayni tukuy tukurin. Kashkani

wañushka. Chaymanta kawsarishkani. Chasna kashpayni kankuna chaypi kawsak runaynikunata rimani:

⁹Ñuka riksini kasuwashkaykichirayku sinchita parisihushkaykichita. Yachani nima imayu kanaykichita. Chasna mana imayu kashpaykichipas ñukata kirishpa kawsahushkaykichirayku achka imayushinallatata kankichi. Chaymanta yachani shuk israel runakuna kankunamanta millaypata rimashkankunata. Yaya Diospa akllashkan runakuna kanchi nishpa rimanahun. Chasna rimashpankunapas supayta kushichik runakunami kanahun. ¹⁰Kankuna ima parisinaykichita yachashpaykichipas ama manchaychichu. Supaykunapa apun shuk kankunata karselpi satichinka kamananpa shutipachu kasuwak kankichi manachu nishpa. Chasname kankunaka shuk punchakunata parisinaykichit tiyan. Kankunata wañuchinayashpankunapas alita sinchikuriyichi kawsanaykichikama mana sakishpa kasuwanaykichipa. Chasna kashpaykichimi kankunata yaykuchisha wiñaypa ñukawa kawsanaykichipa.

¹¹Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Kankuna parisihushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika manami wiñaypa parisinaykichipa wichuy tukunkichichu. Chasname Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta riman Pérgamo
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

¹²Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Pérgamo llaktapi kiriwakunata yachachikrayku kasna: Ñukami chay

ishkanti parti wiluyu sablitashina charik kankunata rimani:

¹³Ñuka yachani supaykunapa apun amuyashkan llaktapi sumakta kamachishkan runakuna chawpipi kawsahushkaykichita. Chasna kashpanpas mana sakishpachu kasuwankichi. Chay llaktaykichipi, maypimi supaykunapa apunpas kawsan ñukamanta tukuy uras rimak Antipasta wañuchirkakuna. Nima chay uras sakishkankichichu ñukapi sinchikurinaykichita.

¹⁴Chasna mana sakishpa kasuwashpaykichipas rikuhuni shukta shukta mana ali rurahushkaykichita. Kankunapa chawpikichipi tiyan mana sakinayakkuna chay *Balaam wañupa millaypa yachachishkanta. Chay Balaamka ñawpa yaya rukunchi wañukunapa kuntrankuna apu Balak wañuta yanapashpa kunarka paykunata uchata rurachinanpa. Chasna kunashpan yaya rukunchikunaka Balakta kasushpa mikurkakuna wiwakunapa aychanta, maykankunatami wañuchipayarkakuna yanka dioskunata kushichinankunapa. Chaymantapas musayanakushpa kawsarkakuna kuntrankunapa yanka dioskunata kushichinankunapa. Chasna rurak runakunallatatami tiyan kankunapipas. Chaymanta tiyan Balaamshina yuyayyu runakuna.

¹⁵Chaymantapas tiyan chawpikichipi *nikolaitakunapa yachachishkankunata mana sakinayakkuna. ¹⁶Llakiriychi chay mana ali rurakkunata mana anchuchishkaykichirayku. Kutikashka ñukallata kasuwashpa kawsaychi. Mana kashpaka kunkaymantami kankunata kastigasha. Rimahushpaynilla sabliwa tuksihushshina chay mana ali rurakkunata kulluchisha.

¹⁷Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahush-

kanta uyanahun kasunahuchun. Kankuna parisihushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika karashkaykichimi mana riksishkaykichichi silumanta mikunata wiñaypa ñukawa kawsanaykichipa. Chaymantapas kushkaykichimi shuk yura rumita mushu shutikichi killkarishkawa. Chay mushu shutikichita nima pi riksinkachu, kankuna apik amukunallami riksinkichi. Chasname Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta riman Tiatira
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

¹⁸Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Tiatira llaktapi kiriwakkunata yachachikrayku kasna: Ñukami kani Yaya Diospa Wawan. Ñawinika nina sintihukshinami. Chakinika chuya fierro ninapi pukayachishkashinami. Chasna kashpaynimita kankunata rimani:

¹⁹Ñukami tukuy rurashkaykichita riksini. Chaymanta yachani ñukata runa masikichikunatapas yuyahushkaykichita. Yachanimi ñukapi alita sinchikuhushkaykichita, chaymanta runa masikichikunata yanapahushkaykichitapas. Parisishpaykichipas mana sampayashpachu alikunata rurashpa kawsahunkichi. Chaymantapas yachanimi puntiru alita rurashkaykichikunamanta kunanka ashwan alikunata rurahushkaykichita.

²⁰Chasna kashpaykichipas rikuhuni kankuna sakishkaykichita chay warmi Jesabel kankunata yachachinanpa. Yaya Diospa yachayninwami yachachihuni yanka nishpami kankunata llullachishpa yachachihun. Kankunata yachachin yanka dioskunata kushichishpa musayanakunaykichipa, chaymantapas chay yanka dioskunarayku wañuchishkankuna wiwakunapa aychankunata

mikunaykichipa. ²¹Unay ña payta rimashkani chay millaypa ruranankunata sakishpa ñukatana kasuwananpa. Kunankama mana munanchu musayashpa kawsahushkanta sakinata. ²²Chayraykumi kunan payta sinchi unkuywa kastigasha. Payshina rurashpa kawsakkunatapas sinchitami parisichisha millaypa kawsahushkankunata mana sakishpankunaka. ²³Chaymantapas payta kasukkunataka parisichishpami wañuchisha. Chasna rurashpaynimita tukuy parti kiriwak runaynikuna yachankichi tukuy kankuna runakunapa yuyarihushkaykichita riksinaynita. Chaymantapas yachankichi karan mana alita rurakta kastiganaynita, karan alita rurakta kushichinaynita.

²⁴Kunanka kankuna chay Tiatira llaktapi chay millaypa yachachishkata mana katikkunata rimani. Kankunaka manami chay warmishinachu supaykunapa apu yuyarishkanta yachakushpa kawsashkankichi. Chasna ña alita kasuwahushkaykichirayku mana ashwanta kankunata kamachinichu. ²⁵Kayllata kankunata kamachini: Kasushpalla katiwaychi shamunayni punchakama.

²⁶Parisihushpaykichipas kawsanaykichikama munashkaynita rurashpa kawsashpaykichika kankunatami churasha ñukawa pakta tukuy llaktakunamanta runakunata kamachikkuna kanaykichipa. ²⁷⁻²⁸Chasnallatatami Yayaynika ñukatapas churawarka tukuy kay allpapi llaktakunamanta runakunata kamachik kanaynipa. Kankuna ñukawa pakta kamachikkuna tukushpaykichichi shuk fierromanta rurarishka barawa tinahata pakihukshina mana kasukkunata sinchita kastigashpa kamachishunchi. Chaymanta pakarihushkapi rikurik ruyunchitashina kankunata kusha.

Ñukaka chay ruyunchishinami kani. Imashnami ruyunchika rikurishpan amsaka tukurin, chasnashinami kankunawa kawsak shamushpayni tukuy mana alikuna tukurinankuna tiyan.

²⁹Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Chasnami Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta riman Sardis
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

3 ¹Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Sardis llaktapi kiriwakunata yachachikrayku kasna: Ñuka tukuy alikunapi yanapak Espiritupa amun, chaymantapas chay kanchis istrillakunata charihuk kankunata rimani:

Ñukami tukuy rurashkaykichita riksini. Runa masikichikuna kankunamanta alita Yaya Diosta kasukkuna nishpa rimahushpankunapas yachani wañushkashina mana kasuwakkuna kahushkaykichita. ²Wañushkashina kahushkaykichimanta atariychi. Chaymanta sinchikuchiychi manara wañushkashina kahukkunata, ña wañunalla kahunkuna. Rikuhuni rurahushkaykichika Yayayni Diospa rikushkanpi mana ali kahushkankunata. ³Yuyariychi kankunata yachachishkankunata. Chayta yuyarishpaykichi alitana shunkuykichipi wakaychaychi. Kuti mushumanta Yaya Diosta kasushpa kawsaychi. Wañushkashina kahushkaykichimanta mana atarishpaykichika shuk shuwa kunkaymanta paktamuhushina nima pi yuyarihushkanpi kunkaymanta kankunata kastigak shamusha.

⁴Kankuna Sardispi kirikkunamanta tiyan masna runalla alita kasuwakkuna.

Kankuna chay alita kasuwakkunami churarishkaykichita mana wikiyachikunashina kankichi. Alita rurashpa kawsashkaykichirayku suma yura churarishka purinkichi ñukawa. ⁵Parishushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika suma yurata churachishkaykichi. Shutikichita mana pichashanchu chay wiñaypa Yaya Dioswa kawsak runakunapa shutinkuna killkarishkankunamanta. Chaymantapas Yaya Diospa puntanpi, paypa *angelkunapa puntanpipas kankunamanta kushikushpa rimasha alita kasuwashpa kawsashkakuna nishpa.

⁶Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Chasnami Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta riman Filadelfia
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

⁷Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Filadelfia llaktapi kiriwakkunata yachachikrayku kasna: Ñukami kani ucha illa, alillata rurak. Tukuy ñukapa rimashkaynika shutipami. Yayayni Diospa kawsananta tapashpayni nima maykan atipanchu paskanata paywa kawsanampa. Chasnallatami paskashpayni nima maykan atipanchu tapanata runakuna mana yaykunankunapa.

Chasna kashpayni kankunata rimani: ⁸Ñukami tukuy rurashkaykichita riksini. Kankunarayku punkuta paskashpa sakishkani runakunata yaykuchinaykichipa. Chaytaka nima maykan atipanchu tapanata. Kankuna mana yapa yachayyu kashpaykichipas rimashkaynita kasushpalla kawsashkankichi. Chaymantapas manami ñukamanta rimashkankichichu mana payta riksinchichu nishpa. ⁹Llaktaykichipi tiyan

supayta kushichik runakuna. Paykunaka llullaysikikuna kashpankuna Yaya Diospa akllashkan runakuna kanchi nishpa yanka rimanahun. Chay runakunata kankunamanta yanka millaypata yuyarishkankunata riksichishpayni puntaykichipi kunkurinkakuna, kankunata yuyahushkaynita yachashpankuna.

¹⁰Kankunaka mana sampayashpa kasuwaychi nishpa rimashkaynita alita kasushkankichi. Chayrayku ñukapas kankunata wakaychashkaykichi mana ñukamanta anchurinaykichipa tukuy kay allpapi kawsak runakunarayku atun parisinakuna paktashpankuna. Chasna paykuna parisinkakuna yachanaynipa millaypata rurahushkankunata sakinkakunachu manachu nishpa. ¹¹Ñuka ña shamusha. Chasnalla alita kasuwaychi mana nima maykan kankunata kichunanpa kasuwashpalla kawsakkunata Yayayni Dios kunayahushkanta.

¹²Kankuna parisihushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika kankunata orkontashina rurasha wiñaypa Yayayni Diospa wasinpi kawsanaykichipa. Chaymanta kankunapi killkasha paypa shutinta, chaymantapas llaktanpa shutinta. Chay llaktanka kankami silumanta shamuhuk paypa ruranan Mushu Jerusalén shutiyu. Chaymantapas kankunapi killkasha mushu shutinita.

¹³Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Chasnamu Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

**Jesukristu Juanta rima Laodisea
llaktapi kawsak payta
kirikkunarayku killkananpa**

¹⁴Chaymanta kuti rimawarka: Killkay Laodisea llaktapi kiriwakkunata yachachikrayku kasna: Ñukami kani

tukuy Yaya Diospa rimashkanta paktachik. Tukuy ñukapa rimashkaynika shutipami. Tukuy uras Yayayni Dios yachachiwashkanllatami rimani. Yayayni Dios munashpan siluta allpata tukuy chaypi tiyashkakatapas rurarkani. Chasna kashpaynimi kankunata rimani:

¹⁵Ñukami tukuy rurashkaykichita riksini. Yachanimi riksiwak kashpaykichipas mana alita kasuwahushkaykichita. Chasna kashpaykichimi nima rupa yakushina nima chiri yakushina kankichi. Ali kama rupa kanaykichipa mana kashpaka chiri kanaykichipa. ¹⁶Chasna nima rupa nima chiri kahushkaykichirayku kankunata millashpaynimi wichushkaykichi.

¹⁷Chaymantapas rimahunkichi: Tukuy imayu kanchi. Tukuy uras alilla kawsanchi. Nima ima ñukanchita pishinchu nishpa. Manami yuyarinkichichu imashnami shutipa kankichi. Rikushkaynipika llakiyapa kawsakkuna, nima imayu, llatan, wisku runakunashina kankichi.

¹⁸Kankunata kunani: Tapuwaychi chasna mana ali kahushkanchimanta ñukanchita kishpichiy nishpa. Ñukamanta rantiychi ninamanta llukshishka orota rikushkaynipi shutipa imayu kanaykichipa. Chaymanta rantiychi yura churarinata, rikushkaynipi pinkaypa llatan kahushkaykichimanta churarinaykichipa. Chaymantapas rantiychi rimilluta wiskushina kahushkaykichimanta ampirinaykichipa. ¹⁹Kankunata yuyahushkayniraykumi sinchi shimiwa kunani. Mana ali yuyaywa kawsahushkaykichita sakiychi, kutikashka tukuy shunkuykichimanta pacha kasuwanaykichipana.

²⁰Ñukami wasikichi punkupishina kayashpa chapahuni shunkuykichipi yaykuchiwanaykichipa. Yaykuchiwashpaykichika parihu mikuhukshinami kawsashunchi.

²¹Kankuna parisihushpaykichipas kasuwashpalla kawsashpaykichika

imashnami ñukapas Yayayni Diosta kasushpalla kawsashkani, kankunata aputa rurasha ñukawa pakta kamachinaykichipa, imashnami ñukapas Yayayni kunchunpi tiyarishpayni apu tukushkani paywa pakta kamachinaynipa.

²²Maykankunachari kankunamanta Yaya Diospa Espiritun karan llaktakunapi kiriwak runaynikunata rimahushkanta uyanahun kasunahuchun. Chasnami Jesukristuka rimawarka kankunarayku killkanaynipa.

Silupi Yaya Diosta kushichinankunamanta riman

4 ¹Chaymanta rikuhushkaynillapi muskuypishina rikurkani shuk punku paskarishkata silupi. Chaypi chay kurmitashina sinchita rimawakka kutikashka rimawarka: Sikamuy kayma, rikuchishkayki pasanan kashkata. ²Chay ratu Yaya Diospa Espiritun sumakta tukuypi yuyachiwarka. Chasna tukushpayni rikurkani silupi Yaya Diospa suma kamachinan tiyarinanta. Chaymantapas rikurkani pay kikinta chay tiyarinanllapi tiyahukta. ³Payka kashkami mana rikuyta yapa chuya, suma rumi jaspeshina, rumi kornalinasina rikunayu. Paypa tiyarinan muyukta karka shuk chuyahlla tsunki rikuchihuk chuya rumi esmeraldashina killu.

⁴Chaymanta chay suma tiyarinan muyukta ishkay chunka chusku apupa tiyarinankunata rikurkani. Chay tiyarinakunapi tiyarishka kahurkakuna ishkay chunka chusku rukukuna. Paykunaka yurata churarishka karkakuna. Chaymantapas umankunapi oromanta tawasampatashina churarishka karkakuna. ⁵Yaya Diospa tiyarinanmanta ilampakuna llukshirkakuna, chaymanta rimahushkakuna

uyarirka, chaymantapas rayukuna. Chay tiyarinan puntanpi kanchis kaspi llachapawa watarishkakuna sintirkakuna. Chaykunaka rimanayarka Yaya Diospa Espiritun paypa wawankunata tukuy alikunapi yanapak kananta. ⁶Chaymantapas tiyarinan puntanpi shuk atun yakushina tiyarka, pasakta rikuyta, espehushina chuya.

Chay tiyarinan muyukta tiyarka chusku chikan rikunayu kawsakkuna. Paykunaka puntan parti washan partipas tapakta ñawinkunawa karkakuna. ⁷Chay kawsakkunamanta chay puntiru rikushkaynika tukuyta winsik pumashina rikunayu karka. Chay ishkaynin rikushkaynika llashata aysashpan yanapak kari wakashina rikunayu karka. Chay kimsaynin rikushkaynika runashina rikunayu karka. Chaymanta chay chuskuynin rikushkaynika atun yachayyu suma anka pawahukshina rikunayu karka. ⁸Karan chay chusku kawsakkuna sokta rikrayukuna karkakuna. Chay rikrankuna ukunpi awanpipas ñawinkunaka tapakta karkakuna. Tutanti punchanti mana sampayashpachu rimarkakuna:

A Yaya Dios, yapa ali ucha illami kanki.

Tukuyta apunmi kanki.

Kanka tukuyta atipakmi kanki.

Ñawpamanta pacha tiyak

kunankama kawsakmi kanki,

chaymantapas shamunayki tiyan nishpa.

⁹Chasna kamachinan tiyarinanpi tiyahuk tukuy uras kawsak Yaya Diosta karan ratu atunyachishpa yuyashpa agradesishpa kushichirkakuna. ¹⁰Karan chay chusku kawsakkuna kushichihushkankunapi chay ishkay chunka chusku rukukunapas tukuy uras kawsak Yaya Diosta kushichishpa paypa puntanpi

kunkurirkakuna yapa alimi kanki nishpa. Chaypina paypa kushkan oromanta tawasampankunatashina kutichishpa mana kanwa parihuchu kanchi nishpa puntanpi churarkakuna.

¹¹ Kanllami ali kanki Amunchi, Yaya Diosninchí.

Kanllami tukuyta rurashkanki.

Kan munashkaykiraykumi tukuy rurarishka kan.

Chayrayku kanllami suma atun yachayyu kanki.

Tukuy kanllata yuyashpa kushichinanchi tiyan.

Kanllami tukuyta kamachik kanki nishpa chay rukukunaka rimarkakuna.

**Shuk killka wankurishkata,
chaymanta shuk Obeha Maltata
rikushkanmanta riman**

5 ¹Chaymanta rikurkani chay tiyarinanpi tiyahuk Yaya Diospa kуска makinpi shuk killka wankurishkata. Chay killka rikushkaynika awanpi ukunpi killkarishkami karka, chaymantapas kanchis parti ratachirishka karka shillkillu apirik wikiwashina mana paskarinanpa. ²Chaymanta rikurkani shuk atun yachayyu *angelta. Payka sinchita rimashpami tapuhurka: ¿Pita ali kan Yaya Diospa puntanpi chay killka wankurishkata wikiwa ratachirishkata pakishpan paskananpa? nishpa. ³Mana tiyashkachu nima shuk runa, nima shuk angel, nima silupi, nima allpapi, nima allpa ukupi chay killka wankurishkata paskananpa, chaymanta paskashpan leyinanpa. ⁴Mana nima pi ali tiyashpan Yaya Diospa rikushkanpi chay killka wankurishkata paskananpa, chaymanta paskashpan leyinanpa, atunta llakirishpayni wakarkani.

⁵Chasna wakahushpayni chay rukukunamanta shuk rimawarka: Ama

ashwanta wakaychu. Tiyanmi chay wankurishkata paskanata atipakka. Chay yaya rukuykichi Judá wañupa ayllunkunamanta shuk pumashina kuntrankunata winsik runami tiyan. Payka atun apuykichi David wañupa miraymantami. Yaya Diospa kuntranta winsirka. Paymi atipan chay killka wankurishka kanchis parti wikiwa ratachirishkankunata pakishpan paskanata.

⁶Chaypi Yaya Diospa kamachinan tiyarinan puntanpi chusku kawsakkuna chay ishkay chunka chusku rukukuna chawpinkunapi shuk Obeha Maltata rikurkani, chaypi shayahukta. Payka rikurirka ñukanchi runakunapa uchanchikunarayku shuk obeha maltata wañuchishkanchishina. Kanchis kachuy, kanchis ñawiyu karka. Chay kanchis ñawinkunaka ninayan tukuy parti allpapi kachashkan alikunapi yanapak Yaya Diospa Espiritun. ⁷Chay Obeha Maltaka apak rirka chay killka wankurishkata chay kamachinan tiyarinanpi tiyahukpa kуска makinmanta. ⁸Chay killka wankurishkata apishpan chay chusku kawsakkuna, chay ishkay chunka chusku rukukunapas paypa puntanpi kunkurirkakuna. Tukuy paykunapa tiyarka *arpankuna uyachishpa payta kushichinankunapa. Chaymanta charihurkakuna oromanta matita untakta mishkinlla asnak wikita rupachishpankuna payta kushichinankunapa. Chay mishkihlla asnak kushninka awata sikhahushkashinami kanahun ñukanchi kasukkunapa mafiahushkanchika Yaya Diosrayku. ⁹Chaypi takirkakuna shuk mushu takinata kasna:

Kanllami Yaya Diospa rikushkanpi ali kanki chay killka wankurishkata apinaykipa, chaymanta wikiwa ratachirishkankunata pakishpayki paskanaykipa.

Kanka tukuy runakunapa uchanku-
narayku wañushpayki yawar-
niki shuturirka.

Chasna wañushpaykimi
supaykunapa apunta kichurkanki
karan allpamanta shuk runaku-
nata, karan shimita rimakkuna-
manta shuk runakunata,
chaymantapas karan ayllukuna-
manta shuk runakunata Yaya
Diospa wawankuna kanankunapa.

¹⁰ Paykunata shuk llaktallapi
kawsak runakunata shina
rurarkanki, shuk apullata
kasushpa kawsanankunapa.
Chaymanta akllashkanki mañashpa
Yaya Dioswa alichak runan-
kuna kanankunapa.
Shuk puncha allpapi kamachinka-
kuna nishpa.

¹¹Chaymantana achka angelkunata
rikurkani. Shiminkuna uyarishkakunata
uyarkani. Paykunaka kahurkakuna chay
kamachina tiyarina, chay chusku chikan
rikunayu kawsakkuna, chay rukukuna
muyukta. Mana yupaypa achka waranka
warankakunami karkakuna. ¹²Chaypi
sinchita rimarkakuna:

Runakunapa uchankunarayku obeha
maltashina wañuchirishkalla
Yaya Diospa rikushkanpi ali
kan tukuy runakuna payta
kushichinankunapa.

Payllami ali kan Yayan Dios payta
churananpa tukuy kawsakku-
nata kamachik kananpa.

Payllami ali kan tukuy iman tiyash-
kata kunanpa.

Payllami ali kan tukuy yachayta
kunanpa.

Payllami ali kan Yayan Dios
tukuymanta suma atun
yachayyu rurananpa.

Payllami ali kan tukuy payta
kushichinankunapa nishpa.

¹³Chaymantapas tukuy Yaya Diospa
rurashkankunaka silupi, allpapi, allpa
ukupi, atun yaku ukupipas rimahush-
kankunata uyarkani kasna nishpankuna:

Akuychi tukuy ñukanchi kawsakku-
naka chay kamachinan tiyari-
nanpi tiyahukta

agradesishpa yuyashpa atunya-
chishpa kushichishunchi
chay Obeha Maltatapas.

Paykunallami suma atun yachayyu
kanahun.

Paykunallami tukuy ñukanchiku-
nata tukuy uras wiñayparayku
kamachinahuchun.

Akuychi tukuy ñukanchikuna
paykunallata kushichishpa
kawsashunchi.

¹⁴Chaypina chay chusku kawsakku-
naka rimarkakuna alitami rimashkanki-
chi nishpa. Chaymantapas chay ishkey
chunka chusku rukukunaka kunkurish-
pankuna Yaya Diosta Jesukristutapas
atunyachishpa kushichirkakuna.

**Chay Obeha Maltaka chay
kanchis wiki ratachirishkata
pakinanmanta riman**

6 ¹Chaymanta rikurkani chay Obeha
Maltaka chay kanchis wiki ratachi-
rishkakunamanta puntirunta pakihush-
kanta. Chasnallapi uyarkani chay
chusku kawsakkunamanta shukka
rayushina uyarik shimiwa kayahukta
¡shamuy! nishpa. ²Chasna kayashpan
shuk yura kaballu llukshishkanta
rikurkani. Chay kaballupa awanpi
tiyahukka makinpi shuk balistata
charihurka. Chaypina payta apichirka-
kuna apupa tawasampatashina kuntran-
kunata winsishkanrayku. Chasna winsik
kashpan kuti rirka kuntrankunata
winsinanpa.

³Chaymanta chay Obeha Maltaka
chay ishkeynin wiki ratachirishkata

pakishpan uyarkani chay chusku kawsakkunamanta ishkaynin kayahushkanta ;shamuy! nishpa. ⁴Chaypina shuk puka kaballu llukshirka. Chay awanpi tiyahukka kamachirishka karka runakunapa yuyayninkunata waklichinanpa, manana kushilla kawsanankunapa. Chaypi payta shuk atun sablitashina kurkakuna runakunata yuyachinanpa makanakushpa wañunakushpa shukwa shukwa kawsanankunapa.

⁵Chaymanta chay Obeha Maltaka chay kimsaynin wiki ratachirishkata pakishpan uyarkani chay chusku kawsakkunamanta kimsaynin kayahushkanta ;shamuy! nishpa. Chaypina shuk yana kaballuta rikurkani. Chay awanpi tiyahukka makinpi charihurka shuk balansata. ⁶Chaypi chay chusku kawsakkunapa chawpinkunamanta shuk rimahuktashina uyarkani: Yarkay punchakuna kashpan shuk pucha tarawana kullkiwa atipankichi rantinata shuk kilo mikuna trigullata, mana kashpaka kimsa kilo pukrikunapa mikuna sebadallata. Ama yanka usuchinkichichu chay muyu wirayuta chay *vinu tarputapas, yarkay punchakuna kashpanpas runakunarayku mana pishinanpa.

⁷Chaymanta chay Obeha Maltaka chay chuskuynin wiki ratachirishkata pakishpan uyarkani chay chusku kawsakkunamanta chuskuynin kayahushkanta ;shamuy! nishpa. ⁸Chaypina shuk tsala kaballuta rikurkani. Chay awanpi tiyahukka Wañuy shutiyumi karka. Allpapi paktashpan achka runakunami wañurkakuna. Payka kamachirishka karka shuk parti allpapi runakunata wañuchichinanpa. Chayrayku runakuna paykunapura wañunakushpa wañurkakuna. Shukkunaka yarkaywa unkuywa wañurkakuna. Shukkunaka allpapi

kawsak animalkunawa wañuchiy tukurkakuna.

⁹Chaymanta chay Obeha Maltaka chay pichkaynin wiki ratachirishkata pakishpan rikurkani silupi shuk wañushkakunapa almankunata. Paykunaka Yaya Diospa shiminta Jesukristupa rimashkantapas mana sakeshpa kirishkankunaraykumi wañuchiy tukurkakuna. Chasna wañuchiy tukushpankuna Yaya Diosrayku wiwakunata rupachina tuchpashina rikunayu ukupi kahurkakuna. ¹⁰Chaypi sinchita rimarkakuna: Tukuyta kamachik Yaya Dios, ucha illa alillata rurak, tukuy rimashkaykita paktachik ¿ima urasta allpapi kawsakkunata rurashkankunamanta tapunki? ¿Ima urasta ñukanchita wañuchik runakunata kastiganki? ¹¹Chaymanta paykunata kurkakuna yura churarinata. Chaypina Yaya Dioska paykunata rimarka: Chapaychira shuk ratu Jesukristuta shuk kasuk masikichikunapas kankunashina wañuchiy tukunankunakama. Paykunapas akllarishkami kanahun wañuchiy tukunankunapa. ¹²Chaymanta chay Obeha Maltaka chay soktaynin wiki ratachirishkata pakishpan rikurkani shuk sinchi allpa kuyuyta. Chaypina intika yanayarka, imashnami shuk runa ayllun wañushpan yanata churarin chasna. Purahushka killaka yawarshinami pukayarka. ¹³Chaymantapas achka istrillakuna silumanta urmarkakuna, imashnami llullu muyukunaka manara pukuhushpankuna sinchi wayrawa wicharinahun. ¹⁴Siluka shuk kara wankurishkashinami wankurishpa chinkarirka. Tukuy urkukunaka islakunapas anchuchiy tukurkakuna chay kahushkankunamanta. ¹⁵Chayta rikushpankuna tukuy runakuna pakarkakuna. Atun apukuna, yachayyukunapas, suntalukunapa

apunkunapas, chaymantapas tukuy apukuna pakarkakuna. Achka imayu runakuna, patronyu mana patronyu runakunapas, tukuy pakarkakuna. Mana atipashpankuna sinchikunata shukkunaka uchkkunapi, shukkunaka urku rumikuna chawpipi pakarkakuna. ¹⁶Chaypina rimarkakuna: Imashnashi urku rumikuna awanchipi tularinahuma chay kamachinan tiyarinanpi tiyahuk Yaya Diospa rikuhushkanmanta ñukanchita pakanankunapa, chay Obeha Maltaka ñukanchita piñarishpa kastiganayahushkanmantapas. ¹⁷Ñami paktashka Yaya Diospa atun kastiganan punchaka. Pitaya atipama sinchikunata paypa puntanpi nishpa.

**Yaya Diospa akllashkan runakuna
urintinkunapi killkay
tukushkankunamanta riman**

7 ¹Tukuy chaykunata rikushkayniwasha chusku *angelkunata rikurkani, chusku parti silu allpapi tuksirishkakunapi ñawipura rikunakushpa shayahukkunata. Paykunaka chay chusku partimanta wayrakunata arkahurkakuna allpapi, yakupi, kaspikunapi mana nima musyaypata wayrananpa. ²Kamachirishka kahushpankuna allpata yakuta waklichinankunapa ña chay wayrakunata kacharinalla kahurkakuna. Chaypina rikurkani shuk angelta inti llukshinamanta shamuhukta. Paymi apamuhurka shuk imata, chaywa shuk runakunapi killkananpa shuklla kawsak Yaya Dios amunkuna kananta. Chay angelka chay chusku angelkunatami kaparishpa rimarka: ³Amara waklichiychirachu allpata, yakuta, nima kaspikunata! Puntiru killkananchira tiyan Yyanchi Diosta kasuk runakunapa urintinkunapi, paypa kashkan-kunarayku.

⁴Chasna chay runakunapi killkashkan-washa uyarkani masna runakunami

urintinkunapi killkarishka karkakuna. Tiyarka shuk pachak chusku chunka chusku waranka runakuna tukuy Yaya Diospa akllashkan runakunapa ayllunkunamanta. ⁵⁻⁸Karan chay chunka ishkay ayllukunamanta chunka ishkay waranka urintinkunapi killkarishka karkakuna. Chay Judá wañupa miraymanta, Rubén wañupa miraymantapas, Gad wañupa miraymantapas, Aser wañupa miraymantapas, Neftalí wañupa miraymantapas, Manasés wañupa miraymantapas, Simeón wañupa miraymantapas, *Leví wañupa miraymantapas, Isakar wañupa miraymantapas, Sabulón wañupa miraymantapas, José wañupa miraymantapas, chaymantapas Benjamín wañupa miraymanta tukuy chasnalla urintinkunapi killkarishka karkakuna.

**Juan nima yupaypa
achka runakunata yura
churarishkakunata
rikushkanmanta riman**

⁹Chaymanta nima yupaypa achka runakunata rikurkani silupi. Paykuna karkakuna karan shuk allpakunamanta, karan ayllukunamanta, karan shimita rimakkunamantapas. Tukuy chay nima yupaypa achka runakunaka shayahlla kahurkakuna kamachinan tiyarinanpi tiyahuk Yaya Diospa puntanpi, chay Obeha Maltapa puntanpipas. Tukuy yurata churarishka kahurkakuna. Chaymantapas makinkunapi charihlla kahurkakuna chipati pankakunata Yaya Diosta kushichihushpankuna kuyuchinankunapa. ¹⁰Chaypina kaparishpa rimarkakuna:

Kan tukuyta kamachik Yyanchi Dios,
kan Obeha Malta,
ñukanchikunata kishpichik kankichi
nishpa.

¹¹Tukuy *angelkunaka chay Yaya Diospa suma kamachinan tiyarinan, chay rukukuna, chay chusku kawsakuna muyukta shayahurkakuna. Chaypina chay kamachinan tiyarinan puntapi allpakama kumurishpa kunkurirkakuna Yaya Diosta kushichinankunapa kasna nishpankuna:

¹²Alitami kanmanta chay runakunaka rimahunkuna.

Kanllata Yayanchi Dios, tukuy atunyachishpa kushichinahun.

Tukuy rimanahuchun suma atun yachayyu tukuyta yachak kanki nishpa.

Tukuy kanllata agradesinahuchun. Kanllata tukuy yuyashpa kushichinahuchun.

Tukuyta kamachik kashpayki kanllata tukuy kasunahuchun.

Tukuy kawsakkunaka rimanahun kanllami tukuyta atipak kanki nishpa.

Tukuy uras wiñayparayku chasna kachun.

¹³Chaypina chay ishkay chunka chusku rukukunamanta shukka tapuwarka: ¿Yachankichu pikunata chay rikushkayki yurata churarishka mana yupaypa runakunaka, chaymantapas maymantataya shamushkakuna? nishpa.

¹⁴Chasna rimawashpan aynirkani: Manami yachanichu. Kankunallami yachankichi, rimaway pikunata chay runakunaka nishpa.

Chaypi chay rukuka rimawarka: Chay yurata churarishka runakunaka chay atun parisina punchakunapi kawsashpankuna Yaya Diosta kasushpallami katirkakuna. Imashnami churarinaykichikunata sumakta taksashpaykichi susya illa tukun, chasnashinami chay runakunaka chay Obeha Malta wañush-

pan yawarnin shuturishkanrayku paypi kirishpankuna ucha illa tukushkakuna.

¹⁵Chasna uchankunamanta llakichirishka kashpankunami Yaya Diospa kamachinan tiyarinan puntapi shayahunkuna. Punchanti tutanti wasinpi sirvishpa kawsanahun. Chasna kawsahushpankunami chay kamachinan tiyarinanpi tiyahuk Yaya Dioska tukuy uras paykunawa kawsahushpan alita kuyran. ¹⁶Paykunaka manana yarkankakunachu, nima yakunayankakunachu, Jesukristuta alita riksishkankunarayku kushillana kawsanahun. Nima intita, nima rupayta parisinkakunachu.

¹⁷Chaymanta chay Yaya Diospa kamachinan tiyarinan puntapi kahuk Obeha Maltaka paykunata alita kuyranka, wiñaypa kawsayta kuk tukyari yakuma pushanka chay yakuta upyashpa kushilla kawsanankunapa. Yaya Dioska ñawinkuna yakuta chakichishpan manana wakashpa nima llakishpa kawsankakunachu nishpa.

Chay Obeha Maltaka chay kanchisnin wiki ratachirishkata pakishkanmanta riman

8 ¹Chaymanta chay Obeha Maltaka chay killka wankurishkapa kanchisnin wiki ratachirishkata pakirka. Chasna pakishpan chawpi urata silupi chunlla tukurka.

²Chaypina rikurkani chay kanchis *angelkunata, Yaya Diospa puntanpi wiñay shayarinankunapi shayahukunata. Karan shukta shuk trompetata kurkakuna.

³⁻⁴Chaymanta rikurkani shuk angelta shuk oromanta rurarishka apinayu kallanata apamuhukta mishkinlla asnak wikita chaypi churashpa rupachinanpa. Chay angelka Yaya Diospa tiyarinan puntapi kahuk oromanta rurarishka tuchpashina mayanpi shayarirka.

Chaypi payta achka mishkinlla asnak wikiwa chapurishkakunata kurkakuna, chay tuchpashinapi rupachishpan Yaya Diospa runankunapa mañashkankunaka paypa rikushkanpi ali kanankunapa. Chay kushnika tukuy mañashkankunawa pakta Yaya Diosta kushichishpa angelpa charihushkan kallanamanta awata rirka. ⁵Yaya Dios mañashkankunata aynishpan chay angelka chay apinayu kallanapi chay tuchpashinamanta shuk piti nina tsalita untachirka. Chaymanta chay tsalita allpama wichurka. Chaypina sinchi rayu uyarirka, sinchi ilampa rikurirka, chaymantapas sinchita allpaka kuyurirka.

**Chay kanchis angelkunamanta
chusku trompetankunata
pukushkankunamanta riman**

⁶Chaypina chay kanchis *angelkunaka trompetankunata alsarkakuna pukunan-kunapa.

⁷Chaypi puntiru angelra trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan tamera chiriwa sinchiyashka bolastukuna ninawa yawarwa chapurishkakuna sinchita allpama urmarkakuna. Chasna urmashpankuna tukuy allpata tukuy sachata kimsa parihu partikunapi tupushpa, chay kimsamanta shuk parti tupu ruparka, chasnallatata tukuy kawsa kiwakunamantapas.

⁸Chaypina ishkeynin angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan shuk atun sintihuk urkushina atun yaku marpi urmarka. Chaypi tukuy chay atun yaku marta kimsa parihu partikunapi tupushpa, chay kimsamanta shuk parti tupu yawar tukurka. ⁹Chasna yawar tukushpan chay atun yaku marpi kawsakkunata yupashpa kimsa parihu muntunpi churashpa, chay kimsamanta shuk muntun tupu wañurkakuna. Chay

atun yaku marpi purik barkukunamanta lanchakunamantapas shuk muntun tupu chinkarirkakuna.

¹⁰Chaymanta kimsaynin angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan shuk atun istrillaka shuk kaspi punkarawa armachirishka sintihukshina silumanta urmarka. Tukuy yakukunata yupashpa kimsa parihu yupashkapi churashpa, chay sintihuk istrillaka chay kimsamanta shuk yupashka tupupi urmarka, chasnallatata yaku umakunapipas. ¹¹Chay istrillapa shutinka karka Aya. Chasna urmashpan chay yakukunaka aya tukurkakuna. Chay aya yakuta upyashpankuna achka runakuna wañurkakuna.

¹²Chaymanta chuskuynin angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan tukuy intita tukuy killata kimsa parihu partikunapi tupushpa, chay kimsamanta shuk parti tupu waklirka, chasnallatata tukuy istrillakunamantapas. Chasna waklishpankuna chay parti amsa tukurka. Manana alita punchayachihushpankuna chasnallatata shuk parti tupu puncha tutapas amsa tukurkakuna.

¹³Chaymanta shuk ankata rikurkani kуска silu awapi pawarihukta. Chay ankaka sinchita kaparishpa rimarka: Alaw, alaw, alaw chay allpapi Yaya Diosta mana kasushpa kawsakkuna. Chay kimsa manara pukuk angelkunaka trompetankunata pukushpankuna manchaypa parisinakunata parisinkakuna nishpa.

**Chay kanchis angelkunamanta
pichkaynin angelka
pukushkanmanta riman**

9 ¹Chaymanta pichkaynin *angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan rikurkani allpapi shuk istrillashina silumanta urmashkata.

Chay urmashka istrillashina kahukta kurkakuna chay supaykunata tapana manchaypa uchku punkupa llawinta. ²Chaypina chay manchaypa uchkupa punkunta paskarka. Chasna paskashpan chay uchkumanta achka kushni llukshirka atun ninamantashina. Chay kushnika intita amsayachirka wayrata-pas arkarka.

³Chay kushnimanta achka atun chilikkunashina llukshishpankuna tukuy allpapi shikwarirkakuna. Chay atun chilikkunaka kamachirishka karkakuna uputintikunashina tuksinankunapa.

⁴Chaymanta kamachirishka karkakuna nima kiwakunata, nima tarpukunata, nima kaspikunata waklichinankunapa. Ashwan kamachirishkami karkakuna chay mana urintinkunapi killkarishka runakunata parisichinankunapa.

⁵Paykunaka kamachirishka karkakuna chay runakunata mana wañuchinankunapa, ashwan pichka killata parisichinankunallapa. Chasna chay chilikkunaka chay runakunata tuksishpa parisichishpankuna sinchita nanarka shuk uputinti tuksishkashina.

⁶Chasna chay runakunaka yapa parisishpankuna rimankakuna imashnashi utkalla wañuynima nishpa. Chasna wañunayashpankunapas mana atipankakunachu wañunata, chay wañunankuna puncha manara paktarishkanrayku.

⁷Chay chilikkunaka wañunakunankunapa alicharishka kaballukunashinami parihi kuchupura karkakuna. Umankunapi shuk oromanta tawasampatashina churarishkakunami karkakuna. Uyankunaka rikurirka runakunapa uyankunashina. ⁸Chukchankunaka shuk warmipa chukchanshinami karkakuna. Kirunkunaka shuk pumapa kirunshinami karkakuna. ⁹Chaymanta shuk aserumanta rurarishka arkana kamisata churarishkakunashinami karkakuna.

Pawahushpankuna rikrankunaka achka kaballukuna wañunakunapa karrokunata aysashpa rihukkunashinami yapa sinchita uyarirkakuna. ¹⁰Chay chilikkunapa chupankunapi shuk uputinti kashashinami karkakuna. Chay kashankunawa atiparkakuna runakunata tuksinata. Chasna tuksishpankuna pichka killata chay runakunata parisichirkakuna. ¹¹Chay chilikkunapa kamachik apunkunaka chay supaykunata tapana manchaypa uchkuta kuyrakarka. Paypa shutinka karka *hebreo shimipi Abadón. Chaymanta *griego shimipi shutinka karka Apolión, chayka rimanayanmi waklichik.

¹²Chasna chay chilikkunaka tuksishpankuna chay puntiru manchaypa parisinami paktarirka. Chaymanta ishkey manchaypa parisinakunarami tiyan.

**Chay kanchis angelkunamanta
soktaynin angelka
pukushkanmanta riman**

¹³Chaymanta soktaynin *angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan uyarkani chay Yaya Diospa puntanpi kahuk oromanta rurarishka tuchpashina chawpimanta shuk rimahushkata. ¹⁴Chaypina chay rimahukka chay soktaynin trompetata pukuk angelta rimarka: Chay Eufrates atun yaku mayanpi chusku watarishka angelkunata paskakriy nishpa. ¹⁵Chaypina chay angelka paskak rirka chay chusku watarishka angelkunata. Paykunaka alicharishka karkakuna chay ura, chay puncha, chay killa, chay wata tukuy runakunata yupashpa kimsa parihi muntunpi churashpa, chay kimsamanta shuk muntun tuputa wañuchinankunapa. ¹⁶Chaymanta uyarkani maytukuy suntalukunami kaballupi wañunakuk rinkakuna. Ishkey

pachak waranka warankakunami karkakuna.

¹⁷Tukuy kaykunata rikuhushkaynillapi muskuypishina rikurkani. Chay kaballukunapi purihuk runakunaka aserumanta arkana kamisata churarishkami karkakuna. Paykunapa kamsankunaka karkakuna ninashina puka, silushina killu, *asufrishina killuwa pintarishka muruhlla. Chay kaballukunapa umankunaka shuk pumapa umanshinami karkakuna. Shiminkunamantaka nina kushni asufriwa llukshirka.

¹⁸Chay llukshihuk nina kushni asufriwa tukuy runakunata yupashpa kimsa parihi muntunpi churashpa, chay kimsamanta shuk muntun tupu wañurkakuna. ¹⁹Chay kaballukunaka shiminkunamanta llukshihushkankunawa chupankunawapas wañuchik karkakuna. Chay chupankunaka machakuyashina rikurirkakuna. Chay machakuyakunapa umanwashina runakunata waklichirkakuna.

²⁰Chay kishpishka runakunaka chay wañuykunata rikushpankunapas millaypata rurashpa kawsahushkankunata mana sakirkakunachu. Supaykunata kasushpa kushichishpa katirkakuna. Chay oromanta, kullkimanta, bronsemanta, rumimanta, kaspimanta, mana rikuk, nima uyanata atipak, nima purinata atipak runakunapa rurashkankunata Yaya Diostashina mañashpa katirkakuna.

²¹Chaymanta mana sakirkakunachu runa masinkunata wañuchinata, nima supaykunata kayashpa ruranankunata. Chaymanta mana sakirkakunachu musayanakushpa kawsanankunata, nima shuwanankunata-pas.

**Shuk angel uchilla
killka wankurishkata
apamushkanmanta riman**

10 ¹Chaymanta atun yachayyu *angelta rikurkani, shuk puy chawpipi silumanta uraykumuhushkata.

Uman awapika shuk tsunki rikurirka. Uyanka intishinami rikurirka. Chankanmanta chakinkama shuk nina sintihukshina rikurirka. ²Makinpi shuk uchilla killka paskarishkata apamurka. Chaypina kуска chakinwa atun yaku marpi, lluki chakinwa allpapi shayarik shamurka. ³Chasna shayarik shamushpan shuk pumashina sinchita kaparirka. Chasna kaparihushkanpi kanchis kuti rayuka sinchita uyarirka. Chay rayukunaka shuk rimahushkashinami uyarirkakuna. ⁴Chay rayu rimahushkata killkanayashpayni silumanta uyarkani shuk shimi rimawahushkata: Ama killkaychu chay kanchis kuti rayu uyarihushkapi uyashkaykita. Wakaychay yuyaykillapi mana nima pi yachananpa nishpa.

⁵Chaypina chay rikushkayni angelka atun yaku marpi allpapipas shayahukka kуска makinta awama alsarka tukuy yachanankunapa chasnahushkanllapi rimananka shutipa kananta. ⁶Chasna makinta alsashpan rimarka: Tukuy uras kawsak, siluta allpata atun yaku marta, tukuy chaykunapi tiyakkunatapas rurak Yaya Dios kastigawachun kasna rimanaynika mana shutipa, kashpanka: Kunanka Yaya Dioska mananami chapannachu. Ñami tukuy rimashkanta paktachihun. ⁷Chay kanchisnin angel trompetanta pukunan uras paktashpan tukuy Yaya Dios runakunawa rurananta yuyarishkanka paktarinkami, imashnami ñawpa paypa yachayninwa yachachikkunata rimarka nishpa.

⁸Chaymanta chay Yaya Diospa puntanpi kahuk mesamanta rimahukka kutikashka silumanta rimawahushkata uyarkani kasna nishpa: Apakriy chay killka paskarishkata, chay atun yaku marpi allpapipas shayahuk angel makinpi charihushkata.

⁹Chasna rimawashpanmi chay angelta tapuk rirkani: Chay killkarishkastuta

kuway nishpa. Chaypina chay angelka kuwashpan rimawarka: Kaykaya. Apashpayki mikuy. Chayta mikushpayki shimikipika mapa mishkishinami kanka. Wiksayki ukupika aya tukushpanmi nanachinka.

¹⁰Chaypina chay killkarishkastuta chay angelmanta apishpayni mikurkani. Chasna mikushpayni shiminipi shuk mapa mishkishina karka. Mikushkayni-washa wiksayni ukupika aya tukushpan nanachiwarka.

¹¹Chaypina chay angelka rimawarka: Kanmi runakunata kutikashka rimanayki tiyan pasanmanta. Achka llaktakunapi kawsak runakuna parisinankunamanta rimanayki tiyan, chaymanta achka muntun runakuna karan muntun chikan shimita rimakkuna parisinankunamanta, chay runakunata kamachik apunkuna parisinankunamantapas rimanayki tiyan nishpa.

Ishkay ali yachachikkunamanta riman

11 ¹Chasna muskuypishina rikuhushkaynillapi shuk tupuna kaspita kuwashpan shuk rimawarka: Kay kaspiwa *Yaya Diospa wasinta tupukriy. Chay wasinpi rupachina tuchpashinatapas tupukriy. Chaymantapas chaypi Yaya Diosta kushichishpa mañahuk runakunata yupakriy. ²Chay Yaya Diospa wasinmanta ashwan kanchama pampa kincharishkataka mana tupunkichu. Chay pampa kincharishkapika Yaya Diosta mana kasuk runakunami yaykushpankuna amuyankakuna. Chasnallatatami chay runakunaka Yaya Diospa llaktan Jerusalenta amuyashpankuna chusku chunka ishkay killata waklichinkakuna nishpa. ³Chaymanta Yaya Dioska rimawarka: Waklichinankuna uras chay

ñukamanta alita yachachik ishkay runaynikunataka yachaynitami kusha runakunata pasanmanta rimashkay-nita yachachinankunapa. Paykunaka churarishka kankakuna llakihuk churarishkashina runakuna uchankunata yuyarinankunapa. Chasna churarishka chay shuk waranka ishkay pachak sokta chunka punchata runakunata yachachinkakuna nishpa.

⁴Chasna Yaya Dioska rimawashpan yacharkani chay ishkay yachachikkunaka chay ñawpa Yaya Diospa yachayninwa yachachik wañukunaka tukuy allpapi kamachik Yaya Diospa puntanpi rikushkankuna ishkay olivos kaspikuna ishkay lamparinkunapas kanankunata. ⁵Maykan runakunapas chay ishkay yachachikkunata millaypata ruranayashpankunaka Yaya Dios paykunata kuyrashpan shiminkunamanta ninatashina llukshichinka lampu kuntrankunata rupachinanpa. Tukuy paykunata millaypata ruranayak runakunaka wañunankuna tiyan. ⁶Chay ishkay yachachikkuna Yaya Diospa yachayninwa atipankakuna tamyata arkanata Yaya Diospa shiminta yachachihushkankuna tukurinan punchakama. Chaymanta atipankakunami tukuy yakukunata yawarta ruranata. Chaymantapas masna kutipas atipankakuna tukuy manchaypata rurashpa runakunata parisichinata uchankunata yuyarinankunapa.

⁷Chaymanta chay ishkay yachachikkunaka yachachihushkankunata tukuchishpankuna chay supaykunata tapana uchkumantami shuk manchaypa animalshina rikunayu llukshimunka. Chasna llukshimushpan chay animalka chay ishkay yachachikkunata chiknishpan kallarinka wañunakunata. Chaypi paykunata winsishpa wañuchinka. ⁸Chasna paykunata wañuchishpan chay yachachik-

kunapa aychankunata wichunkakuna chay Jerusalén llaktapa ñampi chawpipi. Chay llaktallapillatami paykunapa Amunkunata kruspi wañuchirkakuna. Chaypi kawsak runakuna chay Babilonia atun llaktapi kawsakkunashina millaypata rupashpa Yaya Diosta mana kasushpa kawsankakuna. Chaymantapas Sodoma llaktapi kawsakkunashina Egipto allpapi kawsakkunashina millaypakunata rurashpa kawsankakuna.

⁹Chasna chay ishkay yachachikkuna wañuchiy tukushkankunawasha kimsa puncha chawpita tukuy partimanta runakuna chay ishkay wañushkakanapa wichurishka aychankunata rikunkakuna. Tukuy ayllukunamanta, tukuy chikan shimita rimakkunamanta, tukuy allpakunamantapas runakuna aychankunata rikunkakuna. Chasna chay wichurishka aychankunata rikushpankuna manami munankakunachu nima pi paykunata pampanankunapa. ¹⁰Chay ishkay yachachikkuna wañushpankuna tukuy llaktakunapi kawsak runakuna atunta kushikunkakuna manana paykunata killachishkankunarayku, imashnami killachishpa kawsapayarkakuna millaypata rurashkankunata yuyachishpankuna. Chasna kushikushpankuna fiestata rurashpa regalukunata shukta shukta kunakunkakuna.

¹¹Chay ishkay yachachikkunapa aychankuna kimsa puncha chawpita wichurishka kashpankuna Yaya Dioska wañushkankunamanta kawsachimurka. Chaypina atarimurkakuna. Chasna atarimushkankunata rikushpankuna runakunaka atunta mancharishpa kiparirkakuna. ¹²Chaymanta uyarkakuna silumanta shuk sinchi shimiwa chay ishkay yachachikkunata rimahushkata ¡sikamuychi kayma! nishpa. Chaypina puyu ukupi siluma rirkakuna. Chay paykunata chiknik runakunaka rihushkankunata rikurkakanami. ¹³Chasna silumarishpankuna shuk sinchi allpa kuyuy

tiyarka. Chasna allpa kuyurishpan chay llaktapi wasikunata yupashpa chunka parihu muntunpi churashpa, chay chunkamanta shuk muntun tupu wasikuna tularishpankuna urmarkakuna. Chaypi kanchis waranka runakunami wañurkakuna. Chay wañuyumanta kishpishka runakunaka manchaywa kiparishpankuna chay silupi kawsak Yaya Diosta atun yachayumi kanki nishpa rimarkakuna.

¹⁴Chasnami chay ishkaynin manchaypa parisinaka ña paktarirka. Chaymanta utkallami kimsaynin manchaypa parisinaka paktarinka.

**Chay kanchisnin
angelka trompetanta
pukushkanmanta riman**

¹⁵Chaypina chay kanchisnin *angelka trompetanta pukurka. Chasna pukuhushpan achka sinchita kaparishpa rimahushkankuna uyarkani kasna nishpa:

Kunan shuti Yaya Diosninchika
paypa Kachashkan Kishpichikwa pakta ña tukuy allpapi
kawsak runakunata kamachinata kallarishkakuna.

Kunanmanta pachami
wiñayparayku kamachinkakuna.

¹⁶Chaypina Yaya Diospa puntanpi apupa tiyarinankunapi tiyahuk ishkay chunka chusku rukukunaka allpakama kumurishpankuna payta kushichishpa atunyachirkakuna:

¹⁷A Yaya Dios,
Tukuy pa apunmi kanki.
Tukuyta atipak kanki.
Ñawpamanta pacha tiyak,
kunankama kawsak kanki.
Kunan atun yachaykita rikuchishpayki
kallarishkanki kamachinata.

Chayrayku kanta atunta agradesinchi.

¹⁸Tukuy llaktakunapi kawsak runakuna kanta mana kasunayashpa yapa piñarirkakuna.

Chasna piñarishpankuna
ñami kanpapas piñarinyaki
punchaka paktarishka.
Ñami paktarishka tukuy wañushka-
kunata kawsachishpayki
rimanaykipa pimi kastigarinka,
pimi kishpinka nishpa.
Ñami paktarishka tukuy runaykiku-
nata alita rurashkankunarayku
kushichinayki punchaka.
Kana yachaykiwa shimikita alita
yachachikkunata kushichinki.
Chaymantapas tukuy kanta kasuk
yuyak runakunata kushichinki,
mana imananchu
yachayyu mana yachayyu kashpan-
kunapas.
Ñami paktarishka kay allpapi
waklichishpa kawsak
runakunata kastiganayki punchaka.
Parisichishpa kawsashkankunarayku
paykunana wiñaypata parisi-
nankuna tiyan nishpa.

¹⁹Chasna chay rukukunaka rimashpan-
kuna rikurkani silupi *Yaya Diospa
wasinpa punkun paskarihukta. Paypa
wasin ukupi rikurkani chay Yaya Diospa
kamachishkankuna ñawpa killkarishkapa
wakaychanan maletata orowa armachirish-
kata. Chasna chay wasi punkuka paskarish-
pan sinchi ilampakuna rikurirkakuna,
sinchita rimashkashinami uyarirka,
chaymantapas sinchi rayukuna uyarirka-
kuna. Chay urasllatami sinchi allpa
kuyuy tiyarka. Chaymanta achka tamya
chiriwa sinchiyashka bolakuna sinchita
urmarkakuna.

**Juanka shuk warmita,
shuk manchaypa purawashina
rikunayutapas
rikushkanmanta rima**

12 ¹Chaymanta rikurkani silupi
shuk manchariypa suma rikuna-
yuta, Yaya Diosta kasuk runakuna

pasanankunamanta yachachinayahush-
kata. Chay rikushkaynika shuk warmi
karka intiwa wankurishka, imashnami
shuk llachapawa. Chay warmipa chakin
ukupi rikurkani killata. Chaymantapas
umanpi rikurkani chunka ishkay
istrillakunamanta rurarishka tawasam-
patashina. ²Chay warmika chichu
kashpan ña wawayanapa wiksan
nanahushpan sinchita kaparirka.

³Chaymantapas rikurkani silupi shuk
yapa manchaypa rikunayuta, supayku-
napa apun rurananmanta yachachinaya-
hushkata. Chay rikushkaynika chakiyu
puka purawashinami karka, kanchis
umayu, chunka kachuyu. Chay kanchis
umankunapika apupa tawasampankuna-
tashina churarishka karka. ⁴Chay
purawashina manchaypa rikunayuka
tukuy istrillakunata yupashpa kimsa
parihu yupashkapi churashpa, chay
kimsamanta shuk yupashka tupu
istrillakunata chupanwa silumanta
allpama urmachirka. Chaymanta chay
purawaka chay wawayanalla warmipa
puntanpi shayarirka wawayashpan
wawanta mikunanpa.

⁵Chaypina chay warmika shuk kari
wawata wawayarka. Chay wawanka
tukuy llaktakunamanta runakunata
shuk puncha fierromanta rurarishka
barawa sinchita kamachinan tiyan.
Chay purawaka chay wawata mikuna-
yashpan Yaya Dios payta pusharka
kamachinan tiyarinan puntama paywa
pakta kamachinanpa.

⁶Chasna Yaya Dios wawanta pushash-
pan mamanka chunlla chakishka
allpama mitikurka. Chaypi Yaya Dioska
shuk ali kawsanata payrayku alicharka
chaypi payta shuk waranka ishkay
pachak sokta chunka punchata
wakaychananpa.

⁷Chaykunata rikushkayniwasha silupi
rikurkani achka kallarihushkakunata

makanakunata. Chay *angelkunapa atun kamachik angel Miguelmi tukuy paypa kamachinan angelkunawa pakta makanakurkakuna chay purawashina rikunayu supaykunapa apunwa, tukuy paypa kamachinan supaykunawapas siluta amuyanayahushpankuna. ⁸Chasna makanakushpankuna chay purawaka tukuy kamachinan supaykunawa paktami makay tukurkakuna. Chayraykumi silumanta wichuy tukushka karkakuna, supaykunapa apun manana Yaya Diosta runakunamanta rimak rinanpa mana ali rurashkankunata, nima tukuy runakunata kamachinanpa. ⁹Chay purawaka chay ñawpamanta pacha runakunata llullachishpa kawsak machakuyami. Paypa shutinka Washanchakmi, chaymanta shuk shutinka Yaya Diospa Kuntran Supaykunapa Apunmi. Payka tukuy runakunata llullachik kan. Paymi tukuy kamachinan supaykunawa pakta allpama wichuy tukurka.

¹⁰Chaymanta uyarkani silupi sinchi shimiwa rimahushkata kasna:

Kunan shuti ñami Yayanchi Dioska wawankunata supaykunapa apunta kichushkanta rikuchin.

Kunan ñami atun yachayninta rikuchihun.

Ñami kallarithka kamachinata. Chaymantapas Kachashkan Kishpichiktapas ña churashka paywa pakta kamachinanpa.

Kunan shuti ña supaykunapa apunka silumanta wichuy tukushka.

Manara wichuy tukushpan Yayanchi Diosta kasuk masinchikunamanta punchanti tutanti mana alita rurashkankunata rimak ripayarka.

¹¹Chay Obeha Maltaka wañushpan yawarninka shuturirka Yaya Dios tukuy payta kasukkunata llakichinanpa.

Chay Yaya Diosta kasuk masinchikunaka yawarnin shuturishkanpi sinchikushkankunarayku chay supaykunapa apunta winsirkakuna.

Chaymanta Yaya Dios paykunata kishpichishkanta rimashpa kawsashkankunarayku chay supaykunapa apunta winsirkakuna.

Chaymantapas winsirkakuna runakuna wañuchihushpankunapas mana sakishpa Yaya Diosta kasushkankunarayku.

¹²Chasna supaykunapa apunta winsishkankunaraykumi akuychi atunta kushikushunchi tukuy silupi kawsakkuna.

Alaw tukuy allpapi kawsak runakuna. Kankunaraykuka atuntami llakirinchi, chay supaykunapa apun kankunama uraykushkanrayku. Payka yachashpan runakunata kama-chihushkan ña tukurihushkanta yapa sinchita piñarishka nishpa.

¹³Chasna chay purawashina rikunayuka allpama wichuy tukushpan kallarithka chay warmi kari wawata wawayashkata wañuchinayashpa katinata.

¹⁴Chasna payta katishpan Yaya Dioska chay warmita atun ankapa rikrankunata kurka, pawashpan chay chunlla chakishka allpama pakak rinanpa. Maypimi Yaya Dioska payrayku alicharka, chaypi kimsa wata chawpita payta karashpa wakaycharka chay purawaka mana apinanpa.

¹⁵Chaypina chay purawaka shimimanta achka yakuta kacharka chay warmita sinchita shutuhuk yakuwa chinkachinanpa. ¹⁶Chasna chay manchaypa yakuta kachashpan allpaka

chay warmita yanapashpa paskarirka. Chaypina chay purawapa kachashkan yakuka llampu yaykurka. ¹⁷Chasna chay purawaka mana atipashpan chay warmita wañuchinata sinchita piñarirka. Chasna piñarishpan tukuy chay warmipa mirayninkunawa makanakuk rirka. Chay mirayninkunaka Yaya Diospa kamachishkanta Jesukristupa yachachishkantapas mana sakishpa kasuk runakunami kanahun.

**Juanka ishkay
manchaypa animalkunata
rikushkanmanta rima**

13 ¹Chasna chay purawaka piñarishpan atun yaku mar mayanpi shayarirka. Chaypina shuk manchaypa animalta chay yakumanta llukshimuhukta rikurkani. Chay animalpas chay purawashina kanchis umayu chunka kachuyumi karka. Karan kachunpika apupa tawasampatashinami churarishka karka. Chay kanchis umankunapika Yaya Diosta yapa piñachik chay animalpa shutinkuna killkarishka karkakuna. ²Chay animal rikushkaynika shuk yana pumashina rikunayumi karka. Chakinkunaka osopashinami karkakuna. Paypa shiminka shuk atun pumapashinami karka. Chaypina chay purawaka payta kurka atun yachayninta runakunata sinchita kamachinanpa.

³Chay pumashina rikunayuka shuk umanpi wañuyupa pitirishkayumi karka. Chaymanta chay pitirishkanka ampirishka karka. Tukuy allpapi kawsak runakunaka chay wañuyupa pitirishkanmanta ampirishkanta rikushpankuna mancharirkakuna. Chasna wañuyta winsik kashkanta rikushpankuna payta kirishpa katirkakuna. ⁴Chaymantapas chay manchaypa purawashina rikunayuta kushichishpami kawsarka-

kuna, chay manchaypa animal yakumanta sikamushkata yachayninta kushkanrayku. Chaymanta chay yakumanta sikamushka animaltapas kushichishpa kawsarkakuna: Mana tiyanchu nima shuk kanshina atun yachayyuka. Nima maykan atipanchu kanta winsinata nishpa.

⁵Chay purawaka yachayninta kushpan chay manchaypa animalka pay kikinta atunyachishpa Yaya Diosmanta millaypata rimashpa kawsarka. Yaya Dioska payta sakirka chusku chunka ishkay killakunata munashkanta rurashpa kawsananpa. ⁶Chaypina Yaya Diosta pukllachishpa paymanta millaypata rimashpa kawsarka. Yaya Diospa kawsananmanta paywa pakta silupi kawsakkunamantapas millaypata rimashpa kawsarka.

⁷Chaymanta Yaya Dioska sakirka aklashkan runakunawa makanakushpan chay animalka winsinanpa. Chasna winsishpan tukuy ayllukunamanta runakunata, tukuy chikan shimita rimak runakunata, tukuy allpakunamanta runakunatapas kamachikmi tururka. ⁸Chaypina tukuy allpapi kawsak mana Yaya Diosta kasuk runakunaka payta kushichishpa kawsankakuna. Paykunapa shutinkunaka manami killkarishkachu kahunkuna chay Yaya Dioswa kawsak runakunapa shutinkuna killkarishkapi. Chay killkaka ñukanchi runakunapa uchanchikunarayku wañushka Obeha Maltapami kan. Chaypika Yaya Dioska kay munduta rurashkanmanta pachami paywa kawsak runakunapa shutinkunaka killkarishka kanahun.

⁹Maykankunachari uyanahun kay rimahushkaynita alita shunkunpi wakaychachun:

¹⁰Yaya Dios munashpan shukkunata apishpa karselpi

churanankunapa, chaykunaka
karselma rinankuna tiyan.
Yaya Dios munashpan
shukkunata sabliwa wañuchinanku-
napa,
chaykunaka sabliwa wañuchiy
tukunankuna tiyan.

Chasna parisinakuna tiyashpan
ñukanchi Yaya Diospa akllashkan
runakunaka payllata yuyashpa mana
sakishpa alita paypi sinchikunanchi
tiyan.

¹¹Chaymanta rikurkani shuk animal-
shina rikunayuta allpa ukumanta
llukshimuhukta. Chay animalka obeha
maltashina ishkay kachuyumi karka.
Chasna obeha maltashina kachuyu
kashpanpas paypa rimananka chay
manchaypa purawapa rimananshinalla-
tatami karka. ¹²Chay animalka tukuy
chay wañuyupa pitirishkanmanta
ampirishka animalpa munashkanta
rurashpa kawsarka, payshina yachayyu-
llatata kashpan. Chasna tukuy allpapi
kawsak runakunata yuyachirka chay
ampirishka animalta kushichishpa
kawsanankunapa.

¹³Chasna chay ampirishka animalta
yanapashpan tukuy runakunapa
rikushkankunapi atun yachaywa nima
ima uras rikushkankunata rurarka.
Ninatapas silumanta allpama
urmachirka. ¹⁴Chasna Yaya Dios
sakishkanrayku chay animalka chay
ampirishka animalpa rikushkanpi atun
yachaywa runakuna nima ima uras
rikushkankunata rurashpan tukuy
allpapi kawsak runakunata llullachirka.
Chasna runakunata llullachishpan chay
sabliwa wañuyupata pitirishkanmanta
kawsarishka animalshina rikunayuta
rurachirka chayta runakuna kushichi-
nankunapa. ¹⁵Chaymanta chay
animalka Yaya Dios sakishkanrayku
chay kushichishkankunata shuk

kawsashina rimakta rurarka. Chay
rurachishkan animalshina rikunayuta
mana mañak runakunataka wañuchi-
chirka. ¹⁶Chaymanta kamachirka tukuy
runakuna mana kуска makinpi
kashpanka urintinkunapi killkarishka
kanankunapa. Tukuy kamachirishka
karkakuna killkarinankunapa, yachayyu
mana yachayyu runakunapas, kullkiyu
mana kullkiyu runakunapas, chaymanta
patronyu mana patronyu runakunapas.
¹⁷Maykan runakunami mana killkarish-
kachu karkakuna mana atiparkakuna-
chu rantinata nima rantichinata. Tukuy
runakuna kamachirishka karkakuna
chay animalpa shutinwa, mana
kashpaka paypa shutinpa numerunwa
killkarinankunapa.

¹⁸Kaykunamanta rimashkaynita
asirtanaykichipaka Yaya Diosmanta
yachayta munankichi. Chay yachaywa
alita yachakuychi yachanaykichipa pimi
kan chay pitirishkanmanta ampirishka
manchaypa animalka, mana kankunata
llullachinanpa. Paypa shutinpa
numerunka rimanayan shuk runapa
shutinta. Chay numerunka sokta pachak
sokta chunka soktami.

**Juanka Yaya Diosta kasuk
runakuna shuk mushu takinata
takihushkankunata
rikushkanmanta riman**

14 ¹Chaymanta chay Obeha
Maltata rikurkani maypimi Yaya
Diospa llaktanka, chay Sion urkupi
shayahushkata. Chaymanta shuk pachak
chusku chunka chusku waranka runaku-
natami paywa pakta tantaylla kahukku-
nata rikurkani. Chay runakunapa
urintinkunapika chay Obeha Maltapa
shutin killkarishka karka, paypa
Yayanpa shutinpas.

²Chaymantapas uyarkani silumanta
shuk atun yaku urkumanta urmahukta-

shina. Chayllatami shuk sinchi rayushina uyarirka. Chaymantapas karka achka takishpa *arpankunata waktahushkashina yapa suma.

³Chay achka runakunaka Yaya Diospa kamachinan tiyarinan puntanpi, chay chusku kawsakkunapa, chay ishkay chunka chusku rukukunapa puntankunapipas shuk mushu takinata takirkakuna. Chay shuk pachak chusku chunka chusku waranka runakunalla atiparkakuna chay mushu takinata yachakunata, tukuy allpapi kawsak runakunamanta paykunalla uchankunamanta kishpichirishka kashkankunarayku. ⁴Chay Yaya Diosta kasuk runakunaka chay runa masinkunapa rurashkankuna yanka dioskunata manami kushichirkakunachu. Paykunaka kay allpapi Yaya Diosllatami kasushpa kawsarkakuna. Chaymantapas chay Obeha Maltata alita kasushpa katirkakuna. Chay Obeha Maltaka chay runakunata tukuy allpapi kawsak runakunamanta supaykunapa apunta kichurka paypa Yayan Diospapas kanankunapa. ⁵Chasna kashpanmi Yaya Diospa rikushkanpika ucha illa kanahun, nima shuk llullata rimashkan-kunata tarishkachu.

**Juanka kimsa
angelkunapa rimashkankunata
uyashkanmanta riman**

⁶Chaymanta rikurkani shuk *angelta kuska silu awapi pawarihukta. Chay angelka tukuy allpapi kawsak runakunata yachachirka tukuy uras chasnalla rimak Yaya Diospa ali shiminta runakunata kishpichinanmanta. Tukuy allpakanapi kawsak runakunata, tukuy ayllukunamanta runakunata, tukuy chikan shimita rimak runakunatapas yachachirka. ⁷Chay angelka sinchita kaparishpami rimarka: Ñami Yaya Dioska tukuy payta mana kasuk runaku-

nata kastiganan uraka paktarishkana. Chayrayku Yaya Diosta manchashpa alita kasuychi. Payllatana yuyashpa kushichiychi. Paymi siluta, allpata, atun yaku marta, tukuy yaku umakunatapas rurarka. Chayrayku payllata kushichishpa mañaychi.

⁸Chasna rimashkanwasha shuk angelna tukuy millaypata rurachik runakuna chinkarinankunamanta rimarka. Chay runakunata yanka shutiyachishpan chay ñawpa millaypakunata rurachik runakunapa llaktan Babiloniata rimarka kasna: Ñami chinkarirkana chay Babilonia atun llaktaka. Ñami chinkarishkana. Chay Babilonia llaktapi kawsak runakunaka mana sakinayashpa tukuy millaypakunata rurarkakuna. Chasna rurashpankuna tukuy allpapi kawsak runakunata llullachishpa yachachirkakuna paykunata katishpa yuyay illashina tukuy millaypakunata ruranankunapa. Paykunata yachachirkakuna Yaya Diosta sakishpa yanka dioskunata kushichishpa kawsanankunapa, imashnami shuk warmi kusanta sakishpan shukwa shukwa kawsakshina.

⁹⁻¹⁰Chasna chay ishkaynin angel rimashkanwasha shuk angelna sinchita kaparishpa rimarka: Yaya Dioska atunta piñarishpa kastiganan tiyan chay pitirishkanmanta ampirishka animalta kushichishpa, payshina rikunayu rurarishkata mañashpa kawsak runakunata. Chaymantapas alimi nishpa urintinkunapi, shukkunaka makinkunapi chay animalpa shutinwa killkarishpankuna mana llakichishpachu sinchita kastiganan tiyan. Paykunaka chay Obeha Maltapa tukuy paypa angelkunapa puntankunapi nina *asufriwa sintihukpi atunta parisinkakuna.

¹¹Chasna Yaya Dios paykunata kastigashpan chay manchaypa animalta

kushichik, chay animalshina rikunayuta mañak, shutintapas killkarishka runakunaka wiñayparayku parisinkakuna. Mana samashpachu punchanti tutanti chay nina asufriwa sintihukpi parisinkakuna.

¹²Tukuy chayta yachashpaykichi kankuna Yaya Diospa wawankuna mana sampayashpa alita sinchikunaykichi tiyan. Yaya Diospa kamachishkankunata alita kasushpa Jesukristullapi sinchikushpa kawsanaykichi tiyan nishpa.

¹³Chaymanta shuk rimawahushkata silumanta uyarkani: Kay rimanaynita killkay. Kunanmanta pacha kushillami kankakuna Jesukristupi kirishpa wañukkunaka nishpa.

Chasna rimashpan Yaya Diospa Espiritunka aynirka: Ari. Chasna wañuk runakunaka parisinankunamantami samankakuna, manana parisinkakunachachu. Jesukristuta alita kasushkankunaraykumi Yaya Dioska paykunata kushichinka nishpa.

**Juanka Yaya Dios tukuy
payta mana kasuk
runakunata kastigananta
rikushkanmanta riman**

¹⁴Chaymanta rikurkani shuk yura puyuta. Chay yura puyupa awanpi rikurkani shuk runashina rikunayu tiyahukta. Paypa umanpika oromanta tawasampatashina churarishkami karka. Makinpika shuk sablitashina wiluyu kumurishkata apamurka.

¹⁵Chaypina *Yaya Diospa wasinmanta shuk *angel llukshimurka. Allpapi kawsak runakunata muyukunatashina rikushpan sinchita kaparishpa chay yura puyupa awanpi tiyahukta rimarka: ¡Ñami pallanayki uraka paktarishkana! Chay allpapi muyukunaka ñami pukushkakuna pallanaykipa. Chayrayku chay wilu sablikiwa pallakriy nishpa.

¹⁶Chaypina chay yura puyupa awanpi tiyahukta chay allpapi muyukunata sablinwa pitishpan pallarka.

¹⁷Chaymanta chay silupi kahuk Yaya Diospa wasinmanta shuk angelna llukshimurka. Chasna llukshimushpan paypas shuk sablitashina wiluyu kumurishkata apamurka.

¹⁸Chaymanta Yaya Diospa wasinpi kahuk tuchpashina ukumanta shuk angelna llukshimurka. Payka Yaya Diospa churashkan karka ninawa tukuy munashkanta rurananpa. Allpapi kawsak runakunaka millaypata rurashkankunawa pukushka uva muyukunatashina rikushpan chay wilu sablitashina apamuk angeltaka sinchita kaparishpa rimarka: Chay sablikiwa allpapi kahuk uva chakrakunamanta muyukunata pallakriy, ñami pukushkakuna nishpa.

¹⁹⁻²⁰Chaypina chay angelka chay wilu sablinwa allpapi kahuk uvakunataka pitishpa pallarka. Chasna pallashpanna churarka llakta kanchapi shuk atun kincharishkapi chaypi saru saruy tukunankunapa. Yaya Dios runakunata yapa piñarishkanrayku chasnashina kastigay tukunkakuna. Chasna saruy tukushpankunana uva churanankunamanta yakunka llukshimuhukshina yawar llukshimurka. Chasna kashpanmi rikurkani achka yawar untarishkata kimsa pachak kilometro tuputa kaballukunapa kunkan sikin awankama.

**Juanka kanchis kastigak
angelkunata rikushkanmanta riman**

15 ¹Chaymanta shuk atun mancha-riypata silupi rikurkani pasanmanta yachachiwashkata. Chay rikushkaynika karkakunami chay kanchis *angelkuna runakunata kastiganankunapa rihukkuna. Paykunaka paktachinkakunami runakunapi kanchis

atun parisinakunata. Chasna mana alita rurak runakunata kastigashpankunara Yaya Diospa piñayninka pasarinka.

²Chaymantapas rikurkani shuk atun yakutashina pasakta rikuyupa espehushina chuya. Chay yakushina rikunayuka ninawa chapurishkashina karka. Chay chuya yakushina mayanpika chay manchaypa animalta mana kushichik runakunami shayahurkakuna. Paykunaka chay animalshina rurarithka rikunayuta mana mañakchu karkakuna. Chaymantapas mana killkarishkachu karkakuna chay animalpa shutinwa, nima numerunwapas. Chasna Yaya Diospa kuntrankunata mana kasushpa winsishpankunata Yaya Diospa kushkan *arpankunawa payta kushichishpa chaypi shayahurkakuna. ³Yaya Dios paykunata kishpichishkanmanta takirkakuna, imashnami Yaya Diosta kasuk Moisés wañupas ñawpa takirka. Chaymantapas uchanchikunarayku wañushka Obeha Maltaka kishpichik kananmanta takirkakuna kasna:

A Yaya Dios, tukuy rurashkaykikunaka manchariypa alikunami kanahun.

Kanka tukuyupa apunmi, tukuyta atipakmi kanki.

Alikunallata rurak kashpayki tukuy runakunata rurashkanchikunamanta chasnallami tapunki.

Alita rurashkakunataka kishpichinki.

Mana alita rurashkakunataka kastiganki.

Manami shukta shukmanta ashwanta valichinkichu.

Tukuy rimashkaykika shutipami kan.

Tukuy llaktakunapi kawsak runakunata kamachikmi kanki.

⁴ Kanllami ucha illa alillata rurak kanki.

Chayrayku tukuy runakuna kantaka manchananchi tiyan.

Kanmi tukuyupa apun kanki.

Tukuy runakuna kanta atunychishpa kushichinanchi tiyan.

Tukuy llaktakunapi kawsak runakunaka alillata rurak kanaykita rikunkakuna.

Chayrayku kanta kushichishpa mañak rinkakuna nishpa.

⁵Chaymanta rikurkani silupi *Yaya Diospa wasin ukupi kwartun paskarihushkata. ⁶Chay wasi ukumanta chay kanchis parisinakunawa kastiganapa rihuk kanchis angelkunaka llukshimurkakuna. Paykunaka suma yura chuya churarithkakunami karkakuna. Pichunkunapika oromanta chumpita watarishkami karkakuna. ⁷Chaypina Yaya Diospa puntanpi chusku kawsakkunamanta shukka chay kanchis angelkunata oromanta rurarithka matita kurka, karan shukta shuk matita. Chay matikunaka chay tukuy uras kawsak Yaya Diospa sinchi piñaynin untakta karkakuna. ⁸Chaypina tukuy Yaya Diospa wasin ukupi kushni tukurka, suma atun yachayyu tukuyta atipak Yaya Dios chaypi kahushkanrayku. Chasna tukushpan nima pi atiparkachu chay wasinpi yaykunata chay angelkuna tukuy chay kanchis kastigukunata paktachinankunakama.

**Juanka kanchis angelkuna kanchis
kastigukunata
paktachishkankunata
rikushkanmanta riman**

16 ¹Chaymanta uyarkani *Yaya Diospa wasinmanta chay kanchis *angelkunata sinchita rimahushkata: Talik riychi chay kanchis matikichikunata Yaya Diospa sinchi kastigananta chay allpapi paktachinaykichipa.

²Chaypina chay puntiru angelka matinta allpapi talik rirka. Chasna talishpan tukuy chay manchaypa animalpa shutinwa killkarishka, payshina rikunayu rurarishkata mañak runakunaka shuk yapa nanak mana ampiriyapa llagawa unkurkakuna.

³Chaymanta chay ishkaynin angelka matinta atun yaku marpi talik rirka. Chasna talishpan yakuka ismu yawar tukurka, imashnami shuk wañushka runapa yawarninshina. Chasna tukushpan tukuy chay yakupi kawsakunaka wañurkakuna.

⁴Chaymanta chay kimsaynin angelka matinta tukuy shutuk yakukunapi tukuy allpa ukumanta tukyarik yakukunapipas talik rirka. Chasna talishpan chay yakukunapas yawar tukurkakuna.

⁵Chasnallapi uyarkani chay yakukunata kuyrak angelka Yaya Diosta rimahushkanta kasna:

A Yaya Dios, chasna tukuy mana ali rurak runakunata kastigashkaykirayku yachanchi alillata rurak kanaykita.

Kanka ucha illami kanki, ñawpamanta pacha tiyak, kunankama chasnalla kawsanki.

⁶Chay runakunaka kanpa yachaykiwa yachachikkunata wañuchirkakuna.

Chaymantapas uchankunamanta pichashkayki runaykikunamanta shukkunata wañuchishpankuna yawarninkuna shuturirka.

Chayrayku chay wañuchik runakunata kastigashpa yawar yakuta upyachichishpayki alita rurashkanki nishpa.

⁷Chasna yakukunata kuyrak angelka rimashpan Yaya Diospa wasinpi kahuk tuchpashinamanta kasna rimahukta uyarkani:

Ari, chay angelka alitami rimashka. Tukuypa apun, tukuyta atipak Yaya Diosmi kanki.

Chay mana alita rurak runakunata kastigashpayki alitami rurashkanki nishpa.

⁸Chaymanta chay chuskuynin angelka matinta intipi talik rirka. Chasna talishpan intika runakunata ninashina rupachishpan sinchita nanachirka.

⁹Chasna runakunata rupachishpanpas paykunaka mana uchankunamanta llakirirkakunachu Yaya Diostana kasunankunapa. Paykuna atunta kastigarishpankunapas mana munarkakunachu atun yachayninta yuyarishpa paytana kushichishpa kawsanata. Ashwan chay parisinakunata paktachik Yaya Diosmanta chiknishpa rimarkakuna payka mana alichu nishpa.

¹⁰Chaymanta chay pichkaynin angelka matinta chay manchaypa animalpa kamachinan tiyarinanpi talik rirka. Chasna talishpan tukuy chay manchaypa animalta kasuk runakunapa llaktankunaka amsa tukurka. Chaypina tukuy runakunaka manchaywa sinchi nanaywa kallunkunata kanirirkakuna.

¹¹Chasna sinchi nanayta parisishpankunapas mana sakirkakunachu millaypata rurahushkankunata. Ashwan llagankunawa inti rupachishkawa amsawa yapa parisishkankunarayku silupi kawsak Yaya Diosmanta chiknishpa rimarkakuna payka mana alichu nishpa.

¹²Chaymanta chay soktaynin angelka matinta chay Eufrates atun yakupi talik rirka. Chasna talishpan chay yakuka llampu chakirirka. Chasna yakuka chakirishpan atun ñampishina tukurka inti llukshinamanta atun apukuna tukuy suntalunkunawa chayta shamunankunapa. ¹³Chaypina rikurkani kimsa saposina rikunayu supaykuna llukshihushkakanata. Shuk supayka

chay manchaypa purawapa shiminmanta llukshimurka. Shuk supayka chay manchaypa pumashina animalpa shiminmanta llukshimurka. Shuk supayna chay manchaypa animalta yanapakpa shiminmanta llukshimurka. ¹⁴Chay kimsa supaykunaka atun yachaywa achka nima ima uras runakuna rikushkankunata rurashpami kawsankakuna. Chasna rurashpankuna tukuy allpapi kamachik atun apukunata suntalunkunawa pakta llullachishpa tantachinkakuna. Paykunata tantachinkakuna tukuyta atipak Yaya Diospa atun kastiganan punchapi wañunakunankunapa.

¹⁵Chaypina uyarkani Jesukristuka rimawahushkanta kasna: Alita uyaway. Ñukaka shamushami kunkaymanta, imashnami shuk shuwaka paktan nima pi yuyarihushkanpi. Kushilla kankakuna maykan runakunani alita kasuwashpa shamunaynita chapanahun. Chasna kasuwashpa shamunaynita chapahushpaykichika kankichimi tukuy uras churarishkaykichita alita kuyrarihukshina. Chasna kashpaykichika shamunayni uraska mana pinkarinkichichu, imashnami shuk runa pinkarin llatanta tarik shamushpanchi nishpa.

¹⁶Chaypina rikurkani chay kimsa supaykunaka tukuy apukunata suntalunkunawa pakta tantachihushkankunata chay pampa *hebreo shimipi Armagedón shutiyupi.

¹⁷Chaymanta chay kanchisnin angelna matinta wayrapi talik rirka. Chasna talishpan Yaya Diospa wasinpi kamachinan tiyarinanmanta uyarkani sinchita rimahushkata kasna: Kaywami Yaya Dioska tukuy mana alita rurak runakunata kastigananta tukuchin nishpa.

¹⁸Chasnallapi tiyarka ilampa, sinchi rayu, sinchi allpa kuyuyipas. Runakuna allpapi kawsashkankunamanta pachami

nima ima uras tiyarkachu chasna sinchi allpa kuyuyka. ¹⁹Chasna tukuy allpaka sinchita kuyushpan Yaya Diospa kuntrankunapa atun llaktaka kimsa piti tukurka. Tukuy allpakunapi atun llaktakuna piti piti tukurkakuna. Yaya Dioska chay Babilonia atun llaktapi kawsak runakunapa yapa millaypata rurashkankunata mana kunkarkachu. Chayrayku atunta piñarishpanmi paykunata sinchita kastigaraka. ²⁰Tukuy islakuna tukuy urkukunapas llampu chinkarirkakuna. ²¹Silumanta achka tamya chiriwa sinchiyashka atun bolakuna sinchita urmarkakuna. Chay bolakunaka chusku chunka kilo parti llasharkakuna. Chasna Yaya Dioska paykunata sinchita kastigashpanpas uchankunamanta mana llakirirkakunachu. Ashwan chay wañuymanta kishpishka runakunaka chay bolakunawa yapa parisishkankunarayku Yaya Diosmanta chiknishpa rimarkakuna payka mana alichu nishpa.

Juanka shuk puta warmishina llaktata rikushkanmanta riman

17 ¹Chaymanta chay kanchis matikunata talik *angelkunamanta shukka rimawak shamurka: Shamuy, kanta rikuchinaynipa Yaya Dioska chay achka yakukuna chawpipi tiyahuk tukuyta millaypata rurachik putashina llaktata kastigananta. Chay llaktapi kawsakkunaka Yaya Diosta sakishpankuna llaktankunaka shukwa shukwa kawsak puta warmishina yanka diosunata kushichik tukurka. ²Tukuy allpapi kamachik atun apukunaka chay putawa ishkayyashpa millaypata rurashpa kawsarkakuna. Chaypina tukuy allpapi kawsak runakuna chay putashina llaktamanta yachakushpankuna sinchi *vinuwa machashkashina yanka dioskunata yuyashpa kawsarkakuna nishpa.

³Chasna chay angelka rimawashkan-washa Yaya Diospa Espiritun sumakta tukuyupi yuyachiwashpan chay angelka shuk chunlla chakishka allpama apawarka. Chaypina rikurkani shuk warmita chay manchaypa animalpa awanpi tiyarishpan chay animalta purichihushkanta. Chay animalka pukami karka. Chaymantapas kanchis umayu, chunka kachuyu karka. Yaya Diosta yapa piñachik shutinkuna tapakta killkarishka karka.

⁴Chay warmika shuk apu warmishina suma puka ankashta churarishkami karka. Oromanta rurarishkata, yapa chaniyu chuya rumimanta rurarishkata, yapa chaniyu yura chuya wallkatapas churarishkami karka. Makinpika shuk oromanta rurarishka pusilluta apamurka. Chay pusillunpika millanayaypa ismu tiyarka rikuchinanpa chay warmi millaypa yuyayyu, tukuy millaypakunata rurak uchasapa kananta. Chasna kashpanmi achka runakunata millaypakunata yuyachin Yaya Diosta sakishpa yanka dioskunatana kushichinankunapa. ⁵Chaymanta urintinpika shuk mana riksiyapa shutin killkarishka karka. Chay shutinka rimanayan tukuyta atipak Babilonia llakta. Shukwa shukwa kawsak putashina yanka dioskunata kushichinayashpa Yaya Diosta sakikkunapa maman. Tukuy millaypakunata rurak runakunapa maman. ⁶Chay warmika Yaya Diospa akllashkan runakunapa Jesukristumanta rimashkakunapa yawarninwa machashka karka. Paykunata yapa chiknishpan wañuchi-payarka. Chasna chay llaktata rikushpayni yapa mancharirkani.

⁷Chasna mancharishka kahushkaynipi chay chunlla allpama apawak angelka rimawarka: Ama mancharyichu. Ñukami rimashkayki imatami ninayan

chay warmi rikushkaykika, chaymanta purichihushkan kanchis umayu, chunka kachuyu animal rikushkaykika. ⁸Chay rikushkayki manchaypa animalka ñawpami kawsa karka. Kunanka manana kawsannachu. Chaymanta chay supaykunata tapana manchaypa uchikumanta llukshimushpan kuti rikurinka. Chaymantana wiñaypa kastigarinka. Chay uras tukuy allpapi kawsak Yaya Diosta mana kasukkunaka chay wañushka kashkanmanta kawsari-mushka animalta rikushpankuna mancharinkakuna. Chay runakunapa shutinkunaka Yaya Dios allpata rurashkanmanta pacha mana killkarishkachu kanahun chay wiñaypa paywa kawsak runakunapa shutinkuna killkarishkapi nishpa.

⁹Chay angelka yachachiwashpalla katirka: Kay rimahushkaynita asirtanaykichipaka alita yuyarikuna kashpaykichipasa Yaya Diosmanta yachayta munankichi. Chay manchaypa animalpa kanchis umankunaka ninayan kanchis urkukuna. Chay urkukunapimi chay warmika tiyahun. Chaymanta chay kanchis umankunallatata ninayan kanchis atun apukuna. ¹⁰Chay kanchis atun apukunamanta pichka manana kamachinahunchu. Kunanka soktayninmi kamachihun. Chay kanchisnin apuka manara tiyanrachu. Pay shamushpanka mana unaytachu kamachinka. ¹¹Chaymanta chay manchaypa animalka, maykanmi ñawpa kawsarka kanmi pusaknin shuk atun kamachik. Kunanka mana kawsanchu, chaymanta kuti shamunan tiyan. Payka chay kanchis apukunashinami kan. Shamushpanka shuk ratumantami wiñayparayku kastigarinka.

¹²Chay rikushkayki manchaypa animalpa chunka kachunkunaka kanahunmi chunka manara kamachik atun

apukuna. Paykunaka shuk ratu chay manchaypa animalwa pakta kamachinkakuna. ¹³Chay chunka apukunaka shuk yuyayllawa kashpankuna chay manchaypa animalta atun apunkunata rurankakuna. ¹⁴Chaypina chay chunka apukunaka chay Obeha Maltawa makanakunkakuna. Chasna makanakushpankuna chay Obeha Maltaka tukuy payta kasukkunawa pakta chay apukunataka winsinkakuna. Chay Obeha Maltaka tukuy kamachikkunamanta atun kamachikmi, tukuy atun apukunamanta atun apumi. Payta kasuk runakunaka Yaya Diospa akillashkan runakunami, payta mana sakishpa kawsakkuna nishpa.

¹⁵Chaymanta chay angelka rimawashpalla katirka: Chay rikushkayki yakukunaka, maypimi chay puta warmi tiyahukta rikushkanki, kanahunmi achka llaktakunapi kawsak runakuna, achka chikan shimita rimak runakuna.

¹⁶Chay rikushkayki manchaypa animal, chay chunka kachunkunapas chay puta warmishina llaktata chikninkakuna. Tukuy imankunata kichushpankuna shuk warmi llatantashinami sakinkakuna. Paypa aychantapas mikunkakuna. Puchurishkata llampu rupachinkakuna. ¹⁷Chasna ruranankunapa Yaya Dios paykunata yuyachirka paypa munashkanta paktachinankunapa. Chay chunka apukunaka shuk yuyayllawa kashpankunami chay manchaypa animalta apunkunata rurankakuna. Chasna chay animalta kasunkakuna Yaya Diospa rimashkan paktarinankama.

¹⁸Chay puta warmika kanmi tukuy allpakunamanta atun apunkunata kamachik llakta nishpa.

Chay Babilonia atun llakta tukurinanmanta rima

18 ¹Chaymanta rikurkani shuk *angel silumanta uraykumuhushkata. Payka yapa atun yachayyumi

karka. Intishina punchayachik kashpan tukuy allpata punchayachirka.

²Chaypina sinchita kaparishpan rimarka: Ñami tukurishka millaypata rurachik runakunaka Babilonia atun llakta nishkaka. Ñami tukurishkana. Supaykunapa kawsanankunami tukushkana. Tukuy runakunapa chiknishkan millaypa mana mikuyapa pawakkunapa wasinkuna tukushka. ³Chay Babilonia manara tukurishpan tukuy allpakunamanta runakuna chaypi kawsak runakunamanta yachakushpankuna sinchi *vinuwa machashkashina tukuy millaypakunata rurashpa kawsarkakuna. Tukuy allpapi kamachik atun apukunaka chay Babiloniapi kawsakunawa ishkayyashpa Yaya Diosta sakishpa yanka dioskunatana kasurkakuna, shuk warmi kusanta sakishpan shukwa shukwa kawsakshina. Chay llaktapi kawsak runakunaka tukuy imata munarishpankuna mana riksiyapa achka suma imakunata rantishpa kawsashkankunarayku tukuy llaktakunamanta wirakuchakunaka yapa kullkiyu tukurkakuna nishpa.

⁴Chaymanta uyarkani silumanta rimahushkata: Kankuna kasuwak runaynikunaka chay llaktamanta llukshiychi mana chay llaktapi kawsak runa masikichishina millaypata ruranykichipa. Mana munanichu paykunawa pakta kastigay tukunaykichipa. ⁵Ucha rurashkankunata yapa mirachirkakuna. Yaya Dioska tukuy chay millaypata rurashkankunataka manami kunkarishkachu nishpa. ⁶Chaymanta chay kastigak angelkunata rimarka: Chay runakunataka rantipaychi imashnami runa masinkunata rurarkakuna. Chasna rantipahushpaykichi ishkay kuti ruraychi. Runakunata millaypata rurachishkankunamanta ishkay kuti parisichiychi. ⁷Paykunataka sinchi

nanaywa llakiywa parisichiychi. Achka imayu kashkankuna tuputa, paykuna kikin atunyashkankuna tuputa rantipaychi. Paykunaka shunkunkunapika yuyarinahun: Shuk atun apushina suma kawsananpi tukuy parti kamachishpa kawsanchi. Manami kanchichu shuk mashintushina pukri llakiywa. Nima ima uras llakiyta parisishunchichu nishpa. ⁸Chasna yuyarishkankunaraykumi kunkaymanta shuk punchallapi kastigarinkakuna unkuwaya, yarkaywa, llakiywa. Chaymanta ninawa rupachiy tukunkakuna. Chasnami tukuywa apun Yaya Dioska atun yachayyu kashkanrayku paykunata kastiganka.

⁹Chay tukuy allpapi kamachik atun apukunaka paykunawa pakta yanka dioskunata kushichishpa achka suma imakunayu kawsashpankuna chay llaktapa kushninta rikushpankuna llakiywa kaparishpa wakankakuna. ¹⁰Paykunapas chasna parisinankunata manchashpankuna karumantalla rikushpankuna rimankakuna: ¡Alaw, alaw, sinchi kamachik Babilonia atun llakta! Kunkaymanta ña kastigarinayki uraka paktashka nishpa.

¹¹Tukuy partimanta wirakuchakunapas llakiywa kaparishpa wakankakuna: ¡Alaw, manana tiyannachu apamushkanchita rantik runakunaka! nishpa. ¹²Paykunaka orota, kullki runakuna fierrokunata, tukuy maku yapa chaniyu chuya rumikunata, yapa chaniyu yura chuya wallkakunatapas apamushkakuna. Chaymanta suma llapchastu yura llachapa lino tarpumanta awarishkata, yapa chaniyu chuya llachapa sedata, puka ancash apukunapa churarinan llachapakunatapas apamushkakuna. Chaymanta suma mishkinlla asnak kaspikunata, suma chaniyu elefantekunapa kirunkunamanta rurarishka imakunata, suma sedroshina valik

kaspikunamanta, bronsemanta, fierromanta, marmol suma muru rumikunamanta rurarishka imakunatapas apamushkakuna. ¹³Chaymanta kanelata, shuk mishkinlla asnak kakunakunata, yanka diosninkunarayku rupachina wikikunata, mirra kaspimanta mishkinlla asnak wikita, perfumitapas apamushkakuna. Chaymanta vinuta, mikonankuna aseiteta, suma harinata, trigutapas apamushkakuna. Chaymanta wakraku-nata, obehakunata, kaballukunata, kaballukunapa aysanankuna karrokunatapas apamushkakuna. Chaymanta runakunatapas apamushkakuna rantichinankunapa. ¹⁴Chaypina chay llaktata rimankakuna: Mananami mikunkichinachu chay mishki muyukunata, maykankunatami yapa munaripayarkankichi. Tukuy suma imakunata charishkaykichika, chaywa atunyashpa rikuchishkaykichikunaka tukurirkakunana. Nima ima uras tarinkichinachu nishpa.

¹⁵⁻¹⁶Tukuy chaykunata rantichik runakunaka chay llaktamanta kullkiyashpankuna paykunapas chasna kastigarinankunata manchashpankuna karumantalla rikunkakuna. Chaypina llakiywa sinchita kaparishpa wakankakuna kasna: ¡Alaw, alaw, atun llakta! Kanmi shuk warmi suma yura linomanta churarishkashina karkanki. Shuk apushina puka ankashta churarishkashina karkanki. Orot, yapa chaniyu yura chuya wallkakunata, suma chuya rumikunatapas churarishkashina karkanki. ¹⁷Imashnataya kunkaymanta tukuy suma imaykichikunanti tukurishkanki nishpa.

Tukuy atun yaku marpi lanchakunata purichikkuna, chaypi tarawakkuna, chaypi rihukkunapas mancharishpankuna karullapimi kpiarinkakuna. ¹⁸Chay

rupahushka llaktapa kushninta rikushpankuna kaparinkakuna: Kunanka manana tiyannachu chasna suma atun llaktaka nishpa. ¹⁹Sinchita llakirishkan-kunarayku pulbuta apishpankuna umankunapi churankakuna. Chasna rurashpa sinchita kaparishpa wakankakuna kasna: ¡Alaw, alaw, atun llakta! Tukuy ñukanchi atun yaku marpi purik lanchayukunaka kanmanta kullkiyar-kanchi yapa imakunayu kashkayki-rayku. Kunanka kunkaymantami tukurishkanki nishpa.

²⁰Kankunaka tukuy silupi kawsakkuna kushikuychi chay llakta tukurishkan-rayku. Kankuna tukuy Yaya Diospa runankuna, paypa shiminta yachachik-kuna, paypa yachayninwa pasananta rimakkunapas kushikuychi Yaya Dios chay llaktata kankunata parisichishkan-manta kastigashpa rantipashkanrayku nishpa.

²¹Chaypina shuk yapa ursayu angelta atun rumita alsahushkanta rikurkani. Chay rumika kashka yapa atun llasha triguta kutana rumishina. Chayta alsashpan atun yaku marpi wichushpan rimarka: Chasnami wichuy tukunki, Babilonia atun llakta. Nima ima uras kuti rikurinkinachu. ²²Nima ima uras kutikashka kanpi takishpa *arpakunata waktankakunachu, nima flautata, nima trompetata pukunkakunachu, nima imata takishpa uyachinkakunachu. Nima ima uras kutikashka kanpi tarawak runakunaka tiyankachu, nima kawsanaykichipa mikunaykichi triguta kutana uyarinkachu. ²³Nima ima uras kutikashka kanpi lamparinka sintinkachu, nima runakuna kasarashpan-kuna kushikuhushkankunaka uyarinkachu. Wirakuchaykikunaka kullkinkunawa tukuy allpapi apukunata kamachirkakuna. Suma ali rikurinayu kashkaykiwa tukuy llaktakunamanta

runakunata llullachishkanki kanshina millaypata rurashpa kawsanankunapa. ²⁴Kanpi Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata wañuchishpankuna yawarninkuna shuturirka, chaymanta shuk runankunatapas wañuchishpan-kuna yawarninkuna shuturirka. Uchayumi kanki tukuy allpapi runakunata wañuchishkankunamanta nishpa.

**Silupi Yaya Diosta takishpa
kushichishkankunamanta riman**

19 ¹Chaymanta uyarkani mana yupaypa achka sinchita rimahukunata silupi kasna:

Tukuy Yaya Diosta kushichiychi.

Yayanchi Diosllami runakunata

kishpichik kan. Payllami suma atun yachayyu, tukuyta kama-chik kan.

² Millaypata rurakkunata kastigan, alita rurakkunata kishpichin.

Chasna alita rurak kashpanmi chay puta wamishina kahuk llaktata kastigarka, tukuy allpapi kawsak runakunata mana ali kawsananta yachachishkanrayku.

Payta kastigashpan Yaya Dios payta kasuk runakunata wañuchishkanmanta rantiparka nishpa.

³Chaymanta kuti rimarkakuna:

Tukuy Yaya Diosta kushichiychi

chay millaypa llaktaka wiñayparayku rupahushpan kushnihushkanrayku nishpa.

⁴Chaypina chay ishkay chunka chusku rukukunaka, chay chusku kawsakkunapas kamachinan tiyarinanpi tiyahuk Yaya Diospa puntanpi kunkurishpan-kuna payta atunyachishpa kushichirka-kuna. Chay achkakunapa rimashkankunata uyashpankuna aynirkakuna:

Alitami rimashkankichi.

Tukuy Yaya Diosta kushichinachu-chun nishpa.

⁵Chaymanta Yaya Diospa tiyarinan kuskamanta shuk rimahushkata uyarkani:

Tukuy kankuna Yaya Diosninchita yuyashpa kasukkuna payta kushichiychi.

Tukuy kankuna yachakkuna mana yachakkunapas payta kushichiychi nishpa.

**Jesukristu payta
kirikkunawa tantarishpan
fiesta tiyananmanta riman**

⁶Chaymanta kuti uyarkani chay achka rimahushkakunata. Shuk atun yaku urkumanta urmahukshina, chaymantapas sinchi rayushina uyariyka kasna:

Tukuy Yaya Diosta kushichiychi.

Tukuypa apunmi, tukuyta atipak Yaya Diosninchika ña kamachinata kallariyka.

⁷Akuychi kushikushunchi.

Shunkunchimanta pacha atunta kushikushunchi.

Payta yuyashpa kushichishunchi. Kunanka Obeha Maltapa kasaranan punchaka ñami paktariyka.

Payta kirik runakuna shuk kwintachishka warmishina ñami alichariyka kahunkuna paywa wiñaypa kawsanankunapa.

⁸Suma yura chuyahlla linomantashina Yaya Diospa kushkanta churariyshi kami kahunkuna nishpa.

Chay suma lino ninayan Yaya Diospa runankunapa alita rurashpa kawsankunaka.

⁹Chasna chay achka rimahushkankunata uyashkayniwasha chay rimawashkaka kuti rimawarka: Kay rimahushkaynita killkay. Kushillami kankakuna chay Obeha Maltapa kasaranan fiestama kayashkankunaka nishpa. Chaymanta

rimawashpalla katirka: Kay rimashkaynita Yaya Diospa rimashkanmi. Tukuy paypa rimashkanka shutipallami nishpa.

¹⁰Chasna rimawashkanta uyashpayni paypa puntanpi kunkurirkani payta atunyachishpa kushichinayni. Chaypina payka rimawarka: Ama chasna rurawaychu. Ñukapas kanshina Yaya Diosta kasuk, chaymantapas kanshina Jesukristupa yachachishkanta alita katik runakunashinallatatami kasuk kani. Payllata kushichiy. Chay Jesukristupa yachachishkanka tukuy Yaya Diospa yachayninwa yachachikkunata yuyachikmi kan nishpa.

**Chay yura kaballupi tiyahuk
winsishkanmanta riman**

¹¹Chaymanta silu paskariyshkata rikurkani. Chaypi shuk yura kaballuka rikurirka. Paypa awanpi kahukka Tukuy Uras Alita Paktachik shutiyu, chaymantapas Tukuy Paypa Rimashkanka Shutipami kan nishpa shutiyu. Alillata rurak kashpan millaypata rurakkunata kastiganka, alita rurakkunata kishpichinka, chaymantapas kuntrankunawa makanakun. ¹²Paypa ñawinkunaka shuk nina sintihukshinami rikurirka. Umanpika churariyshi karka winsik apu kananta rikuchik achka tawasampakunatashina. Chaymantapas shuk shutinka mana asirtaypawa killkariyshi karka, payllami asirtarka. ¹³Paypa churariyshi kanka llampu yawarwa armachirishkami karka. Paypa shutinka karka Yaya Diospa Yuyayninta Riksichik. ¹⁴Paypa washalla tukuy silupi kawsak paypa pakta kuntrankunata winsikkuna yura kaballukunapi tiyarishpa katihurkakuna. Tukuy paykunaka suma yura linomanta churariyshi kami karkakuna. ¹⁵Paypa shiminmantaka llukshirka ishikay wiluyu sablishina tukuy llaktakunamanta payta

mana kasuk runakunata chaywa winsinanpa. Chaymanta chay runakunata fierromanta rurarithka barawa sinchita kamachinka. Uvakunata sarushpa yakunta surkuhukshinami paykunataka kastiganka. Chasna kastigashpan tukuyta atipak Yaya Diospa piñayninta riksichinka. ¹⁶Paypa awaniru churarishkanpika chankanpipas shutinka killkarishkami karka kasna: Tukuy Atun Apukunamanta Atun Apumi, Tukuy Kamachikkunamanta Atun Kamachikmi nishpa.

¹⁷Chaymanta rikurkani intipi shayarihuk *angelta. Payka chawpi silupi pawak anakunataka sinchita kaparishpan rimarka: ¡Uraykuychi, tantariychi Yaya Diospa achka kastigashkan runakunapa aychanta mikunaykichipa! ¹⁸Mikuk riychi atun apukunapa aychanta, suntalukunapa apunkunapa aychanta, sinchi mana manchak runakunapa aychanta, chaymantapas kaballunakunapa aychanta, paykunata purichik runakunapa aychanta, tukuy shuk runakunapapas, patronyu mana patronyu, yachayyu mana yachayyu runakunapa aychanta. Tukuy Yaya Diospa kuntrankunapa aychankunata mikuk riychi.

¹⁹Chaymanta rikurkani chay manchaypa animalta tukuy atun apukunawa suntalunkunawa tantarishka kahukkunata. Chasna tantarishka kahurkakuna chay yura kaballupi tiyahukwa tukuy payta katikkunawapas makanakunankunapa. ²⁰Chaypi chay manchaypa animalta runakunata llullachik yanapakninwa pakta apirkakuna. Chay yanapakninka atun yachaywa nima ima uras rikushkankunata rurashkanwa runakunata llullachipayarka. Chasna runakunata llullachishpan killkarishka karkakuna chay animalpa shutinwa, chaymantapas

payshina rikunayu rurarithkata kushichirkakuna. Chasna chay manchaypa animalta yanapakninwa pakta apishpankuna kawsakunata chay *asufriwa sintihuk mana wañuk ninama wichurkakuna. ²¹Chaymanta tukuy atun apukuna suntalunkunawa pakta chay yura kaballupi tiyahukpa shiminmanta llukshihuk sablishinawa wañuchi tukurkakuna. Chasna wañushpankuna tukuy allpapi kawsak anakunakuna saksaktami mikurkakuna.

**Jesukristuta kirikkuna paywa pakta
shuk waranka watata
kamachinankunamanta riman**

20 ¹Chaymanta rikurkani shuk *angelta silumanta uraykumuhukta. Makinpi apamurka chay supaykunata tapana manchaypa uchku punkupa llawinta, chaymantapas shuk atun kadenata. ²Chaypina chay manchaypa purawata apirka. Chay purawaka chay puntiru Yaya Diospa rurashkan runakunata Llullachik Machakuyami. Shuk shutinka Washanchakmi, chaymanta Yaya Diospa Kuntran Supaykunapa Apunmi. Chay angelka payta apishpan kadenawa watarka shuk waranka watarayku. ³Chasna payta watashpan chay manchaypa uchkuma wichurka. Chaymanta chay uchkupa punkunta llawinwa taparka. Sumakta sinchiyak wikiwapas ratachishpan taparka. Chasna chay purawata alita taparka tukuy llaktakunamanta runakunata chay shuk waranka wata tukurinkama manana llullachinanpa. Chaymantami shuk raturayku llukshinan tiyan.

⁴Chaymanta rikurkani apukunapayarinankunata. Chaypi tiyarihurkakuna, maykankunatami Yaya Dioska yachayninta kushka runa masinkunata kawsashkankunamanta tapunankunapa.

Chaymantapas rikurkani Jesusta katishkankunarayku wañuchiy tukushkakunapa almankunata. Paykunaka mana sakishpa Jesukristupa yachachishkanta Yaya Diospa shimintapas yachachipayarkakuna. Chay manchaypa animalta, payshina rikunayu rurarishkatapas manami mañapayarkakunachu. Chaymantapas mana munarkakunachu chay animalpa shutinwa killkarinata. Chayrayku mana urintinkunapi, nima makinkunapi killkarishkachu kapayarkakuna. Chaypina paykunaka kawsarimushpankuna Jesukristuwa pakta shuk waranka watata kamachirkakuna. ⁵Chay runakunami wañushkakunamanta puntiru kawsarishkakuna kanahun. Chay shuk wañushkakunaka manara kawsarimushkakunarachu. Jesukristu chay waranka watata kamachishkanwasha paykunapas kawsarimunkakuna. ⁶Kushilla kankakuna tukuy wañushkakunamanta puntiru kawsarimushkakunaka. Paykunami Yaya Diospa wawankuna kanahun. Manami kuti wañunkakunanchu. Yaya Diospa Jesukristupapas runankunami kanahun runakunarayku mañanankunapa, chaymanta Yaya Diosta riksichinankunapa. Jesukristuwa pakta chay waranka watata kamachinkakuna.

**Supaykunapa apun wichuy
tukushkanmanta riman**

⁷Chay waranka watawasha Yaya Dios supaykunapa apunta chay manchaypa uchikumanta llukshichinka. ⁸Chay uchikumanta llukshishpan tukuy allpapi llaktakunamanta runakunata llullachishpan tantachinka. Yaya Diosta chiknik llaktakuna kashpankuna yanka shutiyachirishka kanahun Gog Magogpas.^a

Chay llaktakunapa suntalunkunaka yapa achka kankakuna, mana yupaypa, imashnami tiyu. Paykunaka tantarinkakunami Yaya Diospa llaktanpi kawsak runankunawa wañunakunankunapa. ⁹Chay allpapi tapakta kashpankuna Yaya Diospa runankunapa llaktanma sikarkakuna. Chaypina paykunaka chay arkanapa shamushka Yaya Diospa runankunapa tampunkunawa pakta yuyashkan Jerusalén llaktanta muyukta arkarkakuna. Chaypina nina silumanta urmashpan chay kuntrankunata llampurupachirka. ¹⁰Chaypi runakunata llullachishpa tantachik supaykunapa apunka wichuy tukurka chay *asufriwa sintihuk nina mana wañukpi, maypimi chay manchaypa animal payta yanapakwa pakta wichuy tukurkakuna. Chaypimi puncha tutanti wiñayparayku parisinkakuna.

**Yaya Dios tukuy runakunata
wañushkankunamanta
kawsarishkankunawasha
alitachu rurashkanki nishpa
tapunanmanta riman**

¹¹Chaymanta rikurkani shuk atun yura kamachina tiyarinata, chaypi tiyahuktapas. Chasna Yaya Dios rikurishpan siluka allpapas paypa rikushkanpi mana ali kashpankuna chinkarirkakuna. Manana nima maypi rikurirkakunanchu. ¹²Chaymantapas rikurkani tukuy wañushkakuna kawsarishkakunata, yachayyukuna mana yachayyukunapas chay tiyarinan puntanpi shayahukunata. Chaypina Yaya Dioska killkarishkakunata paskachirka. Chay shuk killkarishkatapas paskachirka, maypimi runankunapa shutinkunaka killkarishka kanahun wiñaypa paywa kawsanankunapa.

Chaypina tukuy chay kawsarishkaku-
naka alitachu manachu rurashpa
kawsashkankunamanta tapuy tukurka-
kuna. Yaya Dios paykunapa rurashkan-
kunata killkakunapi rikushpan mana ali
rurashkankunamanta kastigarka. ¹³Chay
wañushkakunaka atun yaku marmanta,
chay wañushkakunata wakaychanaman-
tapas tukuy wañushkankunamanta
kawsarishpa shamushka karkakuna.
Tukuy paykunami mana ali rurashkan-
kunamanta kastigay tukurkakuna.
¹⁴Chaymanta chay kawsayta kichuk
chay wañushkakunata wakaychakwa
paktami chay mana wañuk ninapi
wichuy tukurkakuna. Chay ninami kan
kawsarishkakuna kuti wañushpankuna
wiñaypa parisinankuna. ¹⁵Chaymanta-
pas tukuy maykankunami mana
killkarishkachu kanahun chay Yaya
Diospa runankunapa shutinkuna
killkarishkapi, paykunami chay ninapi
wichuy tukurkakuna.

**Yaya Dioska tukuyta
mushuyachishkanmanta riman**

21 ¹Chaymanta rikurkani shuk
mushu siluta, shuk mushu
allpata. Chay punturu silu, allpa, atun
yaku marpas manana tiyarkakunanachu.
²Chaypina Yaya Diospa llaktan Mushu
Jerusalén paypa kuchunmanta urayku-
muhukta rikurkani. Chayka suma
alicharishka karka, imashnami shuk
kwintachishka warmika kusayanpana
churarin. ³Chaymanta uyarkani sinchita
kapparishpa rimahushkata Yaya Diospa
kamachinan tiyarinanmanta kasna:
Chayka Yaya Diospa kawsananmi
runakuna chawpipi. Kunanmanta pacha
paykunawami kawsanka. Paykunaka
paypa runankunami kankakuna. Yaya
Diosllami paykunapa Yaya Diosninkuna
kashpan wiñaypa paykunawa kawsanka.
⁴Chaymantapas paykunapa ñawinku-

napa yakunta chakichinka. Manana
tiyankanachu wañuy, nima llakina,
nima wakana, nima nanay. Tukuy
ñawpa tiyashkakunaka tukurishka
kankakuna nishpa.

⁵Chaypina chay kamachinan tiyarinanpi
tiyahukka rimarka: Ñukami tukuyta
mushuyachini nishpa. Chaypi ñukatana
rimawarka: Rimashkaynika shutipami kan.
Tukuyta paktachinaynita rikunkichimi.
Chayrayku rimashkaynita killkay nishpa.

⁶Chaymanta rimawarka: Ñami tukuy
rimashkaynita paktachishkani. Imashnami
abesedarioka A-letrawa kallarin Z-letrawa
tukurin, chasnashinami ñuka tukuyta
kallarichik tukuyta tukuchik kani. Rimash-
payni tukuy kallarin, chaykamalla
nishpayni tukuy tukurin. Maykankunami
yakunayak runakunashina kanahun,
paykunataka wiñaypa kawsayta kuk
yakutashina yanka kushpami upyachisha.
⁷Parishuhshpaykichipas kasuwashpalla
kawsashpaykichika kankunata kunaynita
rimashkaynitaka amuyankichimi.
Ñukallami kasha Yaya Diosnikichi.
Kankunaka kankichimi wawaynikuna.
⁸Maykan runakunami parisinankunata
manchashpankuna sakiwanahun, maykan-
kunami mana ñukapi sinchikunahunchu,
maykankunami millaypata rurahun,
runata wañuchinahun, chaymantapas
maykankunami musayanakushpa kawsana-
hun, supaykunata kayachikkunapas,
maykankunami yanka dioskunata kushichi-
nahun, chaymantapas tukuy maykanku-
nami llullanahun wichuy tukunkakuna
chay *asufriwa sintihuk mana wañuk
ninama, maykantami rimanchi kawsarish-
kakuna kuti wañushpankuna wiñaypa
parisinankuna.

**Yaya Diospa llaktan Mushu
Jerusalemanta riman**

⁹Chasna Yaya Dios rimashkanwasha
shuk *angel shamurka. Payka chay

kanchis angelkunamanta karka, maykankunami matinkunata talishpankuna chay kanchis tukurina kastigukunata paktachirkakuna. Chaypina rimawarka: Shamuy kanta rikuchinaynipa chay kwintachishkan warmita, chay Obeha Maltapa warminta nishpa. ¹⁰Chaypina Yaya Diospa Espiritun sumakta tukuyupi yuyachiwashpan chay angelka apawarka shuk atun urku awama. Chaypimi rikuchiwarka Yaya Diospa Jerusalén suma llaktanta, paypa kuchunmanta uraykumuhukta. ¹¹Chay llaktaka karkami Yaya Diosshina mana rikuyupa punchayachik, shuk yapa suma chuya rumi sintihukshina, shuk jaspe rumishina yapa suma chuya pasakta rikurik. ¹²Chay llaktaka atun awa muyukta kincharishka karka. Chay kinchaka chunka ishkay punkuyu karka. Karan punkupika shuk angelmi kuyrarka. Chay punkukunapika chay Israelp^b wawankunamanta chunka ishkay miraykunapa chunka ishkay shutinkunami killkarishka karkakuna. ¹³Kimsa punkukunaka inti llukshinamanta karkakuna, kimsa punkukuna anak partimanta karkakuna, kimsa punkukuna uray partimanta karkakuna, kimsa punkukunaka inti yaykunamanta karkakuna. ¹⁴Chay llaktapa rumiwa kincharishkanpa sapinka chunka ishkay atun rumikunayu karka. Chay rumikunaka tukuy awankunapi kahuk rumikunata sinchikuchikmi karkakuna. Chay atun rumikunapika chay Obeha Maltapa chunka ishkay *apostolkunapa shutinkuna killkarishka karkakuna.

¹⁵Chay ñukawa kwintak angelka shuk oromanta tupuna kaspita charihurka chaywa chay llaktata, punkunkunata, kincharishkantapas tupunanpa. ¹⁶Chay llaktapa sunininka anchuyninpas

chasnalla parihi karkakuna. Chasna chay llaktata tupunan kaspiwa tupushpan chunka ishkay waranka *estadios tupu karka. Chay llaktapa sunininka anchuyninka awayninka chasnalla parihi karkakuna. ¹⁷Chaymantapas chay llaktapa kincharishka awayninta tupurka. Runakunapa tupunanpi tupushpan shuk pachak chusku chunka chusku kuti chawpi makinchi karka.

¹⁸Chay llaktapa kincharishkanka suma chuya jaspe rumimanta rurarishka karka. Kikin llaktaka oromantalla rurarishka karka, espehushina chuya, pasakta rikurik. ¹⁹Chay kincharishkanpa sapin chikan suma chuya rumikuna karkakuna. Chay sapinpa puntiru atun rumika jaspe rumi karka. Ishkaynin atun rumika safiro rumi karka. Kimsaynin atun rumika ágata rumi karka. Chuskuynin atun rumika esmeralda rumi karka. ²⁰Pichkaynin atun rumika ónise rumi karka. Soktaynin atun rumika kornalina rumi karka. Kanchisnin atun rumika krisólito rumi karka. Pusaknin atun rumika berilo rumi karka. Iskuynin atun rumika topasio rumi karka. Chunkaynin atun rumika krisopraso rumi karka. Chunka shuknin atun rumika jasinto rumi karka. Chunka ishkaynin atun rumika amatista rumi karka. ²¹Chay kincharishkapa chunka ishkay punkunkunaka yapa chaniyu atun yura chuya wallkakuna karkakuna. Karan punkunkunaka shuk wallkallawa rurarishka karkakuna. Chay llaktapa chawpinpi kahuk anchu ñampika oromantalla espehushina chuya pasakta rikurik karka.

²²Chay llaktapi manami rikurkanichu Yaya Diosta mañana wasintaka. Chay llaktapi kawsak runakunaka maypipas tukuyta apun tukuyta atipak Yaya

^b Rikuy Génesis killkapi 32.27-28

Diosta chay Obeha Maltapas kushichinkakuna, tukuy parti paykunawa kahushkankunarayku.

²³Chay llaktapika manami munanahun-chu intita, nima killata punchayachinankunapa. Yaya Dios kikin mana rikuykata punchayachik kashpanmi chay llaktata punchayachirka.

Chaymanta chay Obeha Maltapas chay llaktata punchayachik kan. ²⁴Tukuy allpakunamanta runakuna chay llaktapa punchayachishkanpi kawsankakuna. Tukuy allpakunamanta atun apukunaka tukuy yapa suma tiyapushkankunata chay llaktama churak rinkakuna. ²⁵Chay llaktapi mana tuta tiyashpan punkunkunata nima ima uras tapankakunachu, tukuy uras paskarishkalla kankakuna.

²⁶Tukuy llaktakunamanta chay llaktama rishpankuna tukuy yapa suma tiyapushkankunata churak rinkakuna. Chaymantapas tukuyta churak rinkakuna, maykan tiyapushkankunamantami runakuna paykunata kushichirkakuna.

²⁷Chay llaktapika nima ima uras yaykunkunachu uchankunamanta mana picharishka runakunaka, nima millaykata rurak runakuna, nima llullachikkunapas. Chaypika yaykunkunami maykan runakunallapami shutinkuna killkarishka kanahun chay Obeha Maltapa killkanpi wiñaypa Yaya Dioswa kawsanankunapa.

22 ¹Chaymanta chay angelka rikuchiwarka shuk suma chuya yaku shutuhukta. Chayka wiñaypa kawsayta kuk yakumi karka. Suma chuya pasakta rikurik karka. Chay yakuka Yaya Diospa tiyarinanmanta chay Obeha Maltapa tiyarinanmantapas llukshirka. ²Chay llakta ali anchu ñampi chawpita shuturka. Chay yaku mayankunapika wiñaypa kawsayta kuk muyuyak kaspikuna tiyarka. Chay kaspikunaka muyuyanahun karan wata

chunika ishka kuti, shuk kuti karan killa. Paypa pankankunaka tukuy llaktakunamanta runakunata ampik karkakuna. ³Chay llaktapika manana tiyankanachu Yaya Diospa kastiganan runakunaka. Yaya Dios chay Obeha Maltawa pakta chay llaktapi tiyarishpankuna kamachinkakuna. Tukuy runankunami paykunallata kushichishpa kawsashunchi. ⁴Chaypika ñawipurami Yaya Dioswa rikunakushunchi. Paypa shutinwami urintinchi-kunapika killkarishka kashunchi. ⁵Chaypika manana tiyankachu tuta. Manami munashunchinachu lamparin-kunata, nima intita. Yaya Dios ñukanchipa amunchi kashpan ñukanchi-rayku punchayachinka. Chaypinami paypa pakta tukuy uras wiñaykata kamachishunchi.

Jesukristupa shamunan ña kuchupi kananmanta riman

⁶Chaymanta Jesukristuka rimawarka: Tukuy kay rimashkaynika shutipami kan, tukuy chaykunaka paktarinkakunami. Tukuyta apun Yaya Dios, maykanmi paypa yachayninwa yachachikkunata yuyachin, paypa *angelta kacharka kankuna paypa runankunata utkalla pasananta rikuchinanpa. ⁷Alita yuyariychi, ñukaka utkallami kuti shamusha. Kushilla kankakuna maykankunami kay pasanamanta killkarishka shimita kasunahun nishpa.

⁸Chaypina ñuka Juan chaykunata rikushpayni uyashpayni rikuchiwak angelpa puntanpi kunkurirkani payta kushichinaynipa. ⁹Chasna paypa puntanpi kunkurishpayni rimawarka: Ama chasna rurawaychu. Ñukapas kashina Yaya Diospa kasuk kani. Chaymanta Yaya Diospa yachayninwa yachachik masikikunashinallatatami,

tukuy kay killkarishkata kasuk runakunashinallatatami Yaya Diosta kasuk kani. Yaya Diosninchillata kushichiy nishpa.

¹⁰Chaymanta Jesukristuka rimawarka: Ama pakalla wakaychaychu kay killkapi pasanamanta killkarishkata, ña paktarinan punchakuna paktarihushkan-kunarayku. ¹¹Millaypata rurak runakunaka millaypallata rurashpa katinahuchun. Millaypa yuyayyu runakunaka millaypa munanankunallata katinahuchun. Alita rurashpa kawsak runakunaka alillata rurashpa katinahuchun. Uchankunamanta picharishka ucha illa runakunaka Yaya Diosta yuyashpa kasushpalla katinahuchun. ¹²Alita yuyariychi, ñukaka utkallami shamusha. Shamushpayni karan runata rurashkan tuputa kusha. ¹³Imashnami abesedarioka A-letrawa kallarin Z-letrawa tukurin, chasnashinami ñuka tukuyta kallarichik tukuyta tukuchik kani. Rimashpayni tukuy kallarín. Chaykamalla nishpayni tukuy tukurin. Manarapas nima ima tiyashpanra ña tiyarkani. Tukuy imakuna tukurishpanpas ñukaka kawsashallami. Ñukamantami tukuy kallarirka, chaymantapas chasnallatatami ñuka munashpaynilla tukurinka. ¹⁴Kushilla kankakuna maykankunami llachapanta taksarishka runakunashina uchankunamanta picharishka kanahun. Paykunallami chay llaktapa punkunkunata yaykunkakuna, chaymantapas chay wiñaypa kawsayta kuk kaspipa muyunta mikunkakuna. ¹⁵Tukuy allkushina kawsak runakunaka, supaykunata kayachikkuna, musayakuna, runata wañuchik runakuna, yanka dioskunata kushichikkuna, chaymanta tukuy llullaysiki runakunapas Yaya Diospa kawsanan kanchallapi

kiparinkakuna, manami yaykunkakunachu.

¹⁶Ñuka Jesusmi ñukapa angelta kacharkani tukuy parti tantarihuk kasuwak runaynikunata tukuy kaykunata rimananpa. Ñukami kani atun apu David wañupa miraymanta. Chaymantapas chay istrilla ruyunchi pakarihushkapi rikurikshina kani nishpa. ¹⁷Yaya Diospa Espiritun ñukanchi chay Obeha Maltapa runankunawa pakta rimanchi shamuy Amunchi Jesús nishpa. Kankunapas chasna kayashkanchita uyashpaykichi payta munashpa kayaychi shamuy nishpa. Tukuy kankuna, maykankunami yakunayak runakunashina kankichi, shamuychi chay wiñaypa kawsayta kuk yakuta yanka apishpa upyanaykichipa. ¹⁸Tukuy kankunata kay killkapi pasanamanta killkashkaynita uyak runakunata rimani: Kay rimashkaynita chikanyachishpa mirachishpaykichika Yaya Dioska kankunata kay killkapi killkashkayni manchaypa parisinakunawa kastiganka. ¹⁹Chaymantapas kay killkapi pasanamanta killkashkaynita chikanyachishpa pishichishpaykichika Yaya Dioska kankunata arkanka kay killkapi killkashkayni wiñaypa kawsayta kuk kaspipa muyunta mana mikunaykichipa, nima kay killkapi killkashkayni paypa suma kawsananpi kawsanaykichipa.

²⁰Tukuy chaykunamanta shutipami nishpa rimak Jesukristuka nin: Utkallami shamusha nishpa.

Chasna kachun. Shamuy Amuyini Jesús.

²¹Pay tukuy kankunata llakichishpan alita rikuchun.

Chayllatami ñuka Juan killkashkani.

SHUK SHUK RIMANAKUNATA ASIRTACHIK KILLKA

Abogado ninayan kamachinakunata alita yachak. Chasna yachak kashpan alita rimashpa apukunapa puntanpi yanapan maykankunatami apuma pushanahun mana alitachu rurashka nishpa.

Agripa kan shuk shuti. Kay shutiwa ishkay apukuna karkakuna. Puntiruka kashka yayan chaymanta wawan. Paykunata romano tukuymanta atun apu churarka apu kanankunapa. Rikuy Herodes nishkata ashwan puntapi.

Angel kan shuk griego shimi. Chay ninayan kachashka shuk shimita rimak rinanpa. Inkama pasachishkanchipi angel ninchi mana rikuypa kawsakkunallata mana wañunata yachakkunata. Chay angelkunaka kanahumi Yaya Dioswa silupi kawsakkuna. Shuk uraska tukunahumi rikuypa. Yaya Dios kamachishpan yanapanahun kuyranahun runakunata. Chasna rurahushkankunapi makanakunankuna tiyan supaykunawa.

Shuk uras kacharishka kanahun runakunata kastiganankunapa. Shuk uras shuk runakunata rikurirkakuna Yaya Diospa shuk shimi rimashkanta rimanankunapa.

Tiyan mana ali angelkunapas. Puntiru ali kahushpankunara Yaya Dioswa karkakuna. Chaymanta manana angelkunashina kiparinayashpankuna wichuy tukushpankuna supaykunana tukurkakuna.

Apostol ninayan shuk runapa kachashkan runa kamachishkanta rurananpa. Jesús kay allpapi kahushpan paypa chunka ishkay akllashkan runankunata apostol kankichi nirka. Chaymanta pacha chay chunka ishkayta apostol nirkakuna. Jesús yayanma kutishkanwasha payta apichik Judasranti maskarkakuna Jesuswa purik runakunamanta shuk runata kananpa apostol. Rikuy Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killkapi 1.12. Pablopas riman pay kikinmanta apostol kananta, Jesús kikin siluma kutishkanwasha payta rikurishpan akllashkanrayku, chaymanta Jesús kikin payta yachachishkanrayku. Chay apostolkunaka Jesusta kirikkunata yachachipayarkakuna manara Jesuspa rimashkan rurashkan killkarishka kashpanra. Chaymantapas rimarkakuna shukkunapa yachachishkankuna alichu manachu nishpa.

Areópago ninayan Arespa luman. Ares karka shuk griego runakunapa kirishkankuna yanka dios. Chay Arespa luman griego shimipi

Areópago karka Atenas llaktapi. Atenaspi puntiru kallarishpankuna apukuna paykunama pushashkankuna runakunata tantaylla yuyarishpa tapunankunapa kastigarinkachu manachu nishpa, chay lumapi tantaripayarkakuna. Chaymanta shukmana tantarinankunapa rishpankuna chay tantarinatapas Areópago nirkakuna.

Arpa kan achka waskakuna suma rurarishka kaspipi sumakta watashpa timplachirishka. Chayta uyachinchi waskankunata kinkrayninmanta shilluhukshina aysashpa. Shukkuna kanahun shuk runa tupu, shukkunaka ashwan uchilla kanahun.

Artemisa kashka griego runakunapa shuk kirishkankuna yanka warmi diospa shutin. Griego runakuna yuyarirkakuna pay killata kuyrak, aychakunata sachakunata kuyrak, mitayuta maskak runakunata yanapak kananta. Kaspimanta rumimantapas rurashpankuna kayka kanmi Artemisa nishpa rimarkakuna.

Romano runakunapaka shuk kirishkankuna yanka warmi dios Diana shutiyu karka. Payta kirikkuna yuyarirkakuna tarpukunata alita wiñachik, animalkunata runakunatapas alita mirachik kananta. Kaspimanta rumimantapas rurashpankuna kayka kanmi Diana nishpa rimarkakuna.

Chaymanta runakuna yuyarishpankuna chay Diana Artemisa chasnalla kanankunata, chay ishkey chikan rikunayukunata shukllatana rurarkakuna. Shukkuna chay warmi diosta Diana nirkakuna. Shukkunaka payta Artemisa nirkakuna.

Payrayku rurarkakuna shuk atun wasita Efeso llaktapi, griego runakuna romano runakunapas payta

atunyachishpa kushichinankunapa. Shuk runakuna chikan llaktakunama purihushkankunapi shuk runakunapa suma rurashkankunata rikushpankuna kwintarkakuna. Chasna kwintashpankuna chay timpu runakuna yuyarirkakuna kay allpapi kanchis yapa suma ali rurarishkakuna tiyashkanta. Chay kanchismanta Efesopi yanka warmi diosrayku rurashkankuna atun wasi shuk karka.

Asufri kan pukushkashina killu. Allpa ukupi nina tiyashpan wañushpan asufri rumiyashkata tarinchi. Nina tiyashpan allpa ukupi tarinchi allpa uchikumanta llukshihukta yaku rupata. Chay yaku rupapi asufri chullurishpan rikunchi killuta. Chakirishka asufrika kanchama surkushpanchi sumakta sintin. Kushninka yapa millaypata asnan. Yaya Diospa killkachishkanpi asufri asirtachinayan Yaya Dios sinchita kastigananta. Rikuy Lukaspa Killkashkan Killkapi 17.29; Pasanan Kananmanta Kwintak Killkapi 9.17, 14.10, 19.20, 20.10, 21.8.

Baal: Ñawpa Kanaan allpapi kawsak runakunapa kushichishkankuna yanka dioskunata Baal nirkakuna. Baal ninayan amu, kusa. Runakuna yuyarirkakuna tukuyta alita wiñachik mirachik kananta. Baalta kushichinanchipa nishpa tukuy mana alikunata rurashpa kawsarkakuna. Shukwa shukwa musayashpa, mikunakunata apamushpa, shuk uras shuk wawankunata wañuchishpa, payshina rurarishka kashkata muchashpa kushichirkakuna. Rikuy Biblia kastellanopi 1 Reyes 14.24, 19.18; Jeremías 19.5; Oseas 13.2; chaymanta inkapi Romapi Kirikkunarayku Killkapi 11.4.

Balaam karka shuk runa ñawpa kawsak pasananta rikushpan rimak. Madián allpapi kawsak karka. Yapa kullkita munak kashpan israel runakunapa kuntrankunata yanapashpa kunarka paykunata uchapi urmachinankunapa, Yaya Dios manana yanapananpa. Chasna kunashpan chay kuntrankunata rimarka: Israel runakunata kankunamanta warmikunata kuychi. Chasna kushpaykichimi uchapi urmachinkichi nishpa.

Balaampa kunashkanta kasushpankuna israel runakunata uchapi urmachirkakuna. Chay mana israel warmikuna israel karikunata kusayashpankuna yachachirkakuna paykunapa kirishkankuna yanka dioskunata kushichinankunapa. Chaymanta shuk shuk warmikunawa musayashpa, chay yanka dioskunarayku apamushka mikunata mikushpa, chay yanka dioskunata kushichishpankuna Yaya Diosta sakirkakuna. Rikuy Números killkapi 22-24, 25.1-3, 31.16; Ishkaynin Pedropa Killkashkan Killkapi 2.15; Judaspa Killkashkanpi 11; Pasanan Kananmanta Kwintak Killkapi 2.14.

Beelsebú kan supaykunapa apunpa shuk shutin. Chay shutin ishka shimita tantachishka kan. Shuk kan Beel, arameo shimipi Baal, ninayan amu. Shukka kan Sebú. Mana alita yachanchichu imatami ninayan chay shimika. Shukkuna yuyarinahun israel runakuna supaykunapa apunpa chay Ekron llaktapi kawsak mana israel runakunapa rurashkankuna yanka diospa shutinta shutiyachishkankunata. Chay rurashkankuna yanka dios Baalsebub nirkakuna, ninayanmi

siputuchikunapa amun. Chay yanka diosta pukllachishpa israel runakuna paypa shutinta supaykunapa apuntachari shutiyachirkakuna.

Enok Yaya Diosta alita kasuk kushichik runami karka. Yayanka Jared shutiyu karka. Enok mana wañurkachu. Yapa ali kashpan Yaya Dioska payta kawsata siluma pusharka. Paymanta leyinchi Génesis killkapi 5.18, 21-24, chaymantapas Hebreo Runakunarayku Killkapi 11.5. Judaspa Killkashkanpi 14-15 leyinchi shuk Enokpa rimashkanta. Chay rimashkanka killkarishkami kan Killka Enok shutiyupi 1.9. Chay killkashkanka manami tarinchichu chay Ñawpa Yaya Diospa Killkachishkan Shimipi, ashwan shuk killkami kan.

Epikúreo nirkakuna griego runa yachak Epikuro shutiyuta katik runakunata. Paykuna yuyarirkakuna tukuyta rurak Yaya Dios mana tiyananta, chaymantapas runakunata tapuk mana alita rurashkankunamanta kastigak Yaya Dios mana tiyananta. Chaymantapas yachachirkakuna mana rikuyta imastukuna muyurishushkanpi tinkunakushpankuna tukuy ima tiyashkankuna tukushkankunata. Chaymanta yachachirkakuna imaraykumi kawsanchi nishpa, kushilla kananchipami kawsanchi. Chaymantapas yachachirkakuna imashna rurashpami kawsanchi kushilla. Tukuy manchayta nanaykunatapas yuyarishkanchiwa winsishpa manana musyananchipa, tukuy ali suma kashkata gustashpa, runakunata amiguyashpa, tukuy aychanchipa sinchi munanakunata mana kasushpa kawsashpanchimi kawsanchi kushilla nishpa rimarkakuna. Chaymanta paykunaka mana kirirkakunachu

runakuna wiñaypa kawsananchita, ashwan kirirkakuna wañushpanchi kuti mana rikuyta imastukuna tukunanchita, imashnami karka manara nima ima tiyashpanra chasna.

Estadios kan griego runakunapa shuk tupurishka 185 metro parti.

Estoiko nirkakuna griego runa yachak Senón shutiyuta katik runakunata. Paykunaka kirirkakuna shuk dios tukuy ima tiyashkakunata rurashkanta kuyrahushkantapas. Chaymantapas kirirkakuna tukuy tiyashkakunaka shuk puncha rupanankunata. Chaymanta kirirkakuna kushilla kananchipami kawsanchi nishpa. Kushillami kawsanchi yachakushpanchi yuyarinata, tukuy imashnami kahun chasnallami ali kan nishpa. Tukuy uras alita rurashpa kawsananchi tiyan nishpa yachachirkakuna. Alita kawsanata atipanchi munananchikunata mana kasushpanchi, tukuy nanaykunata yuyarishkanchiwa winsishpanchi manana musyananchipa nishpa rimarkakuna. Chaymanta yachachirkakuna alita yuyarishpa kawsananchi tiyan nishpa, tukuy uras ali yuyarishkanchillata kasushpa, munananchikunata musyananchikunatapas mana kasushpa. Chaymantapas yachachirkakuna chasnallami runakunata yanapashpa kawsananchi tiyan. Mana runakunata yuyashpa kawsananchi tiyan, nima kuyashpa, nima munashpa, mana parisinanchipa.

Fariseo ninayan shuk runa tantarishka fariseokunapi. Chay fariseokuna israel runakuna karkakuna. Paykunaka tantarishka karkakuna Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunata alita yachakuhushpankuna

paktachinankunapa. Chay muntun runakunata fariseokuna nirkakuna. Tukuy israel runakunamanta ashwan Moisespa killkashkanllata yuyarishpa kawsarkakuna. Chaymanta israel runa masinkunata yachachirkakuna imatami ninayanahun chay kamachirishkakunaka, chaymantapas imashna rurashpami kawsanankuna tiyan Yaya Diosta kushichinankunapa.

Israel runakunata kamachik tantaylla yuyarishpa apukunapa tantarinanmanta shuk apukuna chay muntun fariseokunapi tantarishka karkakuna. Jesús kay allpapi kahushpan achka fariseokuna Moisés wañupa killkashkan kamachishkakunallata yuyarishpa kawsarkakuna, manana yuyarirkakunachu imashnami Yaya Diosta runa masinkunatapas yuyashpa kawsankakuna.

Felix karka shuk apu. Ñawpa kapayarka *rantishka runa. Romano tukuymanta atun apu Klaudio payta kishpichirka rantishka runa kashkanmanta. Chaymanta churarka Judea allpapi kamachik apu kananpa.

Festo karka romano runa Judea allpapi kamachik. Felix apu kashkanmanta llukshishkanwasha romano tukuymanta atun apu Nero shutiyu Festota churarka chaypi kamachik kananpa.

Gadara: Rikuy ukunikpi Gerasa nishkata.

Gerasa karka shuk llakta Galilea kucha uraypi, Gadara llakta uraypipas. Ñawpa Jesukristumanta killkarishkakunata shuk shuk makinkunawa killkarkakuna. Chay killkak runakunaka chay Gerasa llaktapa allpanpi kawsakkunata mana chasnallachu rimarkakuna. Shukkuna killkarka-

kuna gerasenos. Chayka ninayan Gerasa llaktapa allpanpi kawsak-kuna. Shukkunaka killkarkakuna gadarenos. Chayka ninayan Gadara llaktapa allpanpi kawsakkuna. Shukkunana killkarkakuna gergesenos. Chayka ninayan Gergesa llaktapa allpanpi kawsakkuna. Chasna chikanta killkashpankunapas yachanchi tukuy chay runakunallatata kashkankunata. Inkama pasachishkanchipi Mateopa Killkashkan Killkapi 8.28 rimashkanchi Gadara, Markuspa Killkashkan Killkapika 5.1 rimashkanchi Gerasa, Lukaspa Killkashkan Killkapi-pas 8.26-37 rimashkanchi Gerasallatata.

Griego kan shuk runa Gresia allpapi wawayarishka. Chaymantapas shuk runapa yayan maman Gresia allpamanta kashpankuna payta nirkakuna griego. Chaymantapas israel runakunaka shuk runakunata rimarkakuna griego runakuna, griego shimita rimashpankuna.

Chaymanta griego runakunapa shiminta griegollatata ninchi. Jesús allpapi kahushkan uras chay shimita tukuy romano runakunapa amuyashkan allpakunapi rimarkakuna. Chay allpakunapi chikan chikan shimita rimakkuna kawsashpankuna tukuy griego shimita yachakurkakuna asirtanakunankunapa.

Hebreo kan israel runakunapa shimin. Jesukristu manara allpama shamushpan Abrahamapa miray israel runakuna hebreo shimita rimarkakuna. Tukuy Ñawpa Yaya Diospa Killkachishkan Shimi hebreo shimipi killkarishka kan. Shuk masna shimikunalla arameo shimipi killkarishka kanahun. Jesús allpapi kahushpan israel runakuna arameo

shimita rimarkakuna. Chaymanta hebreo shimita yachakurkakuna Ñawpa Yaya Diospa Killkachishkan Shimita shuk killkakunatapas yachakunankunapa. Kunan Israel allpapi kawsak israel runakunaka kuti hebreo shimita rimanahun.

Hermes karka griego runakunapa shuk kirishkankuna yanka dios. Tukuy kirishkankuna yanka dioskunamanta pasa dios Seuspa yanapak karka. Chay dios Seuspa rimashkanta shukkunata rimashpa purik karka. **Herodes** kan shuk shuti. Kay shutiwa israel runakunapa shuk apunkuna karkakuna. Mateopa Killkashkan Killkapi kapitulo ishkaypi riman atun apu Herodesmanta. Chay shuk apukuna Herodes shutiyullatata chay atun apu Herodesmanta mirarkakuna.

Chay atun apu Herodeska Judea allpapi, Samaria allpapi, Galilea allpapi, chaymanta shuk kuchu allpakunapipas kamachik karka. Romano tukuymanta atun apu payta chaypi yaykuchirka apu kananpa. Chay atun apu Herodeska Jerusalén llaktapi Yaya Diospa wasinta kallariirka rurachinata. Chayrayku Jesús allpapi kawsashkan uras chay wasi ña tiyarka, manara tukuchishpankunapas. Atun apu Herodes wañurka Jesukristu wawastu kahushkanpi.

Chay atun apu Herodespa shuk wawanpas Herodes shutiyullatata karka. Paypa shuk shutinka Antipas karka. Jesús yachachishpa purihushkan uras chay Herodes Antipaska Galilea allpapi, Perea allpapipas kamachik karka. Payka Bawtsak Juanta wañuchichirka. Jestusta wañuchinankunapa apishpankuna Judea allpapi

kamachik Pilatoka payma kacharka. Chay Herodesmanta leyinchi Mateopa Killkashkan Killkapi capítulo 14; Markuspa Killkashkan Killkapi capítulo 6; Lukaspa Killkashkan Killkapi capítulo 3, 8, 9, 13, 23; chaymantapas Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killkapi capítulo 4, 13.

Shuk atun apu Herodeska chay puntiru atun apu Herodespa nitun karka. Paypa shuk shutinka Agripa karka. Paymanta leyinchi Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killkapi capítulo 12. Payka puntiru Israel anakpi shuk allpakunapi kamachik karka. Chaymanta chay romano tukuymanta atun apuka payta shuk allpata kurka, chaymanta kuti shuk allpata shuk allpata kurka. Chasna payka tukuy chay yaya rukun atun apu Herodes wañupa kamachishkan allpakunapillatata kamachik turkurka.

Chay Herodes Agripapa wawan Herodes Agripa shutiyullatata karka. Paymanta leyinchi Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killkapi kapitulukuna 25-26. Chay killkapi paytaka Agripa nishkakunalla. Pay apu kashpan romano runa Festo Judea allpapi apu karka.

Igu kaspi kan shuk tarpu Israel allpapi, kuchu allpakunapipas sumakta wiñak. Chay kaspika munan shuk watakunata wiñananpa. Chaymantara muyuyan. Karan wata kimsa kuti muyuyan. Muyunka yapa mishkimi. Karanti mikunchi. Chay igu kaspiya muyunkunata pallashkankunawasha makinkunawa shuk muntunta apishpa niti niti rurashpankuna chakichirkakuna. Chay chakirishkatana aparkakuna purihushkankunapi mikunankunapa. Shuk igu kaspi mana muyuyashpanka yantaraykulla valin.

Impuestu: Shuk allpapi kamachik apuka chay kamachishkanpi kawsak runakunata kullkita kobrachin chikan chikan rurahushkankunapi pagananpa. Runakuna tarawashpa ganashkankunamanta, rantichishkankunamantapas paykunata kamachik apukunaka shuk partita kobrashpankuna impuestu ninchi. Ashwanta yachanaykupa rikuy ukunkipi Impuestuta kobra nishkata.

Impuestuta kobra: romano runakuna israel runakunapa allpankunata amuyashpankuna masna llaktakunarayku shuk kobrachikta churarkakuna. Chay kobrachikta rimarkakuna masna kullkitami karan wata romano tukuymanta atun apurayku kachanan karka. Chay kobrachikna maskarka shuk israel runakunata israel masinkunata chay impuestuta kobranankunapa. Romano tukuymanta atun apu tapushkan kullkimanta ashwanta chay kobrachikka kobrachiypayarka paypas ganananpa. Chasnallatata paypa maskashkan kobrakunapas rurapayarkakuna. Chasna runakunata achkata kobrashpa kullkiyapayarkakuna. Chayrayku israel runakuna yapa chiknipayarkakuna chay israel masin impuestuta kobrakunata. Mana chayraykuchu paykunata chiknipayarkakuna, ashwan chay kuntrankuna romano runakunawa tarawashpa ishkayashkankunaraykupas chiknipayarkakuna. Chaymantapas yuyarirkakuna chay kobrakunata Yaya Diospa rikushkanpi uchasapa kanankunata. Yaya Diosta mana kirik romano runakunawa mikupayarkakuna, chaymantapas samana punchakunapi tarawapayarkakuna. Chasna runakunaka mana alichu karka israel runaku-

naraykuka. Yuyarirkakuna chasna runakunawa Yaya Diosta piñachinankunata. Chayrayku mana chay kobrakkunawa tantaripayarkakunachu. Rikuy Mateopa Killkashkan Killkapi 9.10-13, 11.19, 18.17, 21.31; Markuspa Killkashkan Killkapi 2.15-17; Lukaspa Killkashkan Killkapi 5.29-31, 7.34, 15.1, 18.10-14.

Insienzo ninchi chikan chikan mishkinlla asnak wikikunawa chapushpa rurashkata. Chay wikikuna chapurishkaka chakirishpan pulbushpankuna saserdotekunaka Yaya Diospa wasinpi chayta rupachinan tuchpashina orowa armachirishkapi rupachipayarkakuna. Saserdotekuna karan tutamanta karan chishipi chay mishkinlla asnak wikikuna chapurishkata chay orowa armachirishka tuchpashinapi rupachipayarkakuna. Karan wata saserdotekunapa atun apun Yaya Dioswa tinkunakunan kwartupi insiensowa yaykupayarka. Rikuy Lukaspa Killkashkan Killkapi 1.9-13. Chay insienzo kushni payta arkarka Yaya Dioswa tinkunakuhushkanpi mana wañunanpa. Chaymantapas ñawpa Yaya Dios israel runakunata yapa piñarishpa kastigahushpan saserdote Arón wañuka insiensota rupachishpa Yaya Diospa piñayninta pasachirka. Moisés wañupa killkashkankunapi leyinchi chay insiensomanta. Rikuy Éxodo killkapi 30.7-8, 34-38; Levítico killkapi 16.12-13, chaymanta Números killkapi 16.46-48. Biblia kastellanopi Salmos 141.2, inkapi Pasanan Kananmanta Kwintak Killkapipas 5.8, 8.3-5 leyinchi chay insienzo Yaya Diosta kasukkunapa mañahushkankunashina kananta,

chaymantapas mañahushkankunata alichakshina kananta.

Judas: Judaspa shuk shutin karka Tadeo. Rikuy Mateopa Killkashkan Killkapi 10.3; Markuspa Killkashkan Killkapi 3.18.

Kristu kan griego shimi. Chayka ninayan aseitewa kakushka. Chayllatata kan hebreo shimipi Mesias. Chay shimillatata inkapi rimanchi Yaya Diospa Kachashkan Kishpichik. Chay Kristu nishkaka hebreo shimipi Mesias nishkaka Yaya Diospa Wawanpa shuk shutin tukurka. Payta shutiyachishkankuna shutin Jesús karka. Chay Jesuswa Kristu nishkankunawa shuk shutilla tukurka Jesukristu.

Latino kan romano runakunapa rimashkan shimin. Romano runakuna achka allpakunata amuyashpankuna chay shimita achka parti yachakurkakuna. Jesukristu kay allpapi kahushkanpi tukuy romano runakunapa amuyashkan allpakunapi griego shimita latino shimitapas yachakurkakuna, chikan chikan shimita rimak kashpankuna asirtanakunankunapa.

Levadura kan upyanata mikunata urtiyachik punkichik. Panta rurahushpa levadurata churanchi punkichinanpa. Chasnami mana sinchichu tukun.

Israel runakuna Paskua punchakunapi mana mikunahunchu pan levadurayuta kanchis punchawashakama. Yaya Diospa kamachishkanta kasushpankuna pan mana levadurayullata mikunahun. Rikuy Éxodo killkapi 12.8, 15, 18-20.

Israel runakuna shuk pankunata Yaya Diosrayku rupachichinankunapa apamushpankuna levadura illallata atiparkakuna apamunata. Rikuy Biblia kastellanopi Levítico 2.4-10.

Achka kuti Yaya Diospa killka-chishkanpi levadura nishkaka rimanayan mana ali yachachinakunata mana ali yuyaykunata maykan-kunami waklichinahun runakunapa yuyayninkunata. Rikuy Mateopa Killkashkan Killkapi 16.6; Markuspa Killkashkan Killkapi 8.15; Lukaspa Killkashkan Killkapi 12.1; Korintopi Kirikkunarayku Puntiru Killkapi 5.6-8.

Shuk parti Yaya Diospa killkachishkanpi levadura nishkaka asirtachin imashnami Yaya Diospa kamachishkan runakuna kay allpapi mirankakuna. Rikuy Mateopa Killkashkan Killkapi 13.33; chaymantapas Lukaspa Killkashkan Killkapi 13.21.

Leví karka hebreo shimipi shutin.

Griego shimipi karka Mateo. Rikuy ashwan puntapi Mateo nishkata.

Levitakuna karkakuna saserdotekunata yanapakkuna israel runa Leví wañupa miraykuna. Chay Leví Jakob wañupa chunka ishkay kari wawan-kunamanta shuk karka. Shuk Levipa miray Arón wañumantalla saserdote-kuna karkakuna. Paykunataka mana levitakuna nirkakunachu, chay yaya rukunkuna wañumantalla kashpan-kunapas.

Chay levitakuna tarawanankuna karka Yaya Diospa wasinta kuyranankunapa, alichanankunapa, pichanankunapa. Chaymanta shuk tarawanankuna karka wiwakunata wañuchinankuna, runakuna Yaya Diospa wasinma apamushpankuna mana ali rurashkankunamanta llakichiy tukunankunapa. Tukuy kay yanapashkankunata tarinchi Números killkapi 3.6-9, 4.4-16, 24-26, 31-32; chaymanta Biblia kastellanopi 1 Crónicas 23.4-5, 25-26, 28-32; Ezequiel 44.10-14.

Maná kan Yaya Dios israel runakunata kushkan mikuna Egipto allpamanta Kanaan allpama rihushpankuna. Yaya Dios paykunata egipto runakunamanta kishpichishpan chusku chunka watata chusha allpapi purihushpankuna kay maná shutiyu mikunata kurka mana yarkaywa wañunankunapa. Karan puncha chay mikunata allpapi shikwarishkata tarishpankuna silumanta mikunami nirkakuna. Chay mikuna karka shuk mishki yura panshina rurarishka bolastu. Intipi chulluripayarka.

Mateo karka griego shimipi shutin. Hebreo shimipi karka Leví. Chay runa Mateollata Leví ninchi.

Nikolaita: Nikolaitakunata nirkakuna shuk mana alita yachachikpa katikkunata. Mana alita yachanchi-chu imatami kirirkakuna. Yuyarinchi yanka dioskunata kushichishpa millaypata rurashpa kawsashkankunata.

Paskua kan israel runakunapa tukuy tantarinankunamanta atun tantarina punchakuna. Chay punchakunapi ñawpa Yaya Dios paykunata Egipto allpapi parisihushkankunamanta kishpichishkanta yuyarishpa kushikunahun. Israel runakunarayku mushu wata kallarin marso killapi. Chay Paskua tiyarka karan wata chay puntiru killapi.

Ñawpa israel runakuna Egipto allpapi kawsahushpankuna egipto runakuna paykunata yapa parisichipayarkakuna. Chasna parisihushpankuna Yaya Dioska Moiesta rimarka: Israel masakikunata rimakriy: Kachasha angelta egipto runakunapa puntiru kari wawankunata wañuchinanpa. Chay tuta shuk ali kari obeha maltata wañuchiychi. Wañuchishpaykichi

mana nima shuk tullunta pakinkichichu. Yawarninwa wasikichi punkuta kakunkichi, kachanayni angelka chay yawarta rikushpan wawaykichikunata mana wañuchik rinanpa. Chay obehapa aychanta shuk aya pankakunawa mikunkichi, chaymantapas mikunkichi pan mana punkichishkata. Chaymanta llamputa utkalla mikunkichi. Mikushpaykichi churarishka kaychi utkalla llukshinaykichipa, manana chayllapi kamachirishka kawsanaykichipa nishpa. Chasna Yaya Dioska ñawpa Moiesta rimashpan israel runakuna kasushpankuna Yaya Dios paykunata kishpichirka. Rikuy Éxodo killkapi 12.1-42. Chayta yuyarishpa ñawpamanta pacha karan Paskua kallarina tuta chasnallatata rurashpa mikonahun.

Chay ali kari obeha maltawa Yaya Dioska rikuchinayarka shuk puncha Jesukristuta kachashpan chay obeha maltashina wañunanta payta kasuk runakunata kishpichinanpa kastigananmanta, chaymantapas supay paykunata kamachihushkanmanta kishpichinanpa. Rikuy Puntiru Pedropa Killkashkan Killkapi 1.18-19; Pasanan Kananmanta Kwintak Killkapis 5.6.

Pentekostés karka israel runakunapa shuk atun tantarinankuna puncha. Karan wata kimsa atun tantarinankuna tiyarka. Chay puntiru atun tantarina Paskua punchakuna kallarinanmanta pichka chunka punchata yupashpa tantarirkakuna chay Pentekostés puncharayku. Chay uras Israel allpapi trigota pallana punchakuna tukurirkakuna. Chay Pentekostés punchapi israel runakuna Jerusalén llaktapi tantaripayarkakuna Yaya Diosta tukuy chay pallashkankunamanta

agradesinankunapa. Rikuy Deuteronomio killkapi 16.9-10.

Pilato karka romano runa. Paypa kastan Ponsio karka. Romano tukuymanta atun apu Tiberio shutiyu ishkey chunka wata Jesukristu wawayarishkanwasha Pilatota yachachirka Judea allpapi apu kananpa. Jesukristu kay allpapi yachachishpa purihushkan uras Pilato Judea allpapi kamachik karka. Paypa apun Siria allpapi kamachik karka. Chay romano tukuymanta atun apu chay ishkey apukunata kamachik karka. Israel runakuna Pilatota sumakta chiknirkakuna Pilato Yaya Diosta mana kasushpan paykunata pukllachihukshina rurashkanwa piñachishkanrayku.

Chaymanta imaraykupas utkalla runakunata wañuchichipayarka. Chay romano tukuymanta atun aputa yuyaywa yanapak Pilatopa amigun kashpan Pilatoka yacharka mana kastigay tukunanta. Chay amigun wañushpan mancharka israel runakuna paymanta rimak rishpankuna kastigay tukunanta. Chasna kashpan israel runakuna Jesusta payma pushashpankuna wañuchichinankunapa, mana yapa munashpanpas paykunata kasurka.

Rantishka runa: Ñawpa kullkiyu runakuna kamachinankunapa runakunata rantipayarkakuna. Chay rantirishka runakuna tukuy uras kamachirishka kawsapayarkakuna. Nima ima uras atiparkakunachu paykuna kikinpa munashkankunata rurana. Shuk runakuna yapa liwishkankunarayku rantichirishka tukurirkakuna, shuknaka apiy tukushpankuna chay apik runakunaka rantichipayarkakuna.

Roma karka romano runakunapa atun llaktankuna Italia allpapi. Chay

llaktamanta romano tukuyamanta atun apu tukuy amuyashkan llaktakunata kamachirka. Chay amuyashkan allpakunapi payta kasuk runakunata churarka apu kanankunapa. Jesukristu allpapi kahushkan uras shuk apukunata churashpan Israel allpatapas kamachipayarka. Chasna kashpan Israelpi tiyarka romano suntalukuna. Chaymantapas chay romano tukuyamanta atun apu israel runakunata impuestuta kobrapayarka.

Romano karka shuk runa Roma allpapi wawayarishka. Chaymantapas shuk runapa yayankuna Roma allpamanta kashpankuna paypas romano karka. Romano runakuna achka allpakunata amuyashpankuna shuk shuk allpakunapi wawayarishka runakunapas romanokuna tukurkakuna. Chaymantapas shukkuna yayankuna mana romanokuna kashpankunapas kullkita pagashpankuna romanokuna tukurkakuna. Chay romanokunapa shimin karka latino.

Saduseo ninayan shuk runa tantarishka saduseokunapi. Chay saduseokuna kamachik israel runakuna karkakuna chay Israelpi shuk kamachik runakunawa pakta. Chay saduseokuna tantarishkapi achka saserdotekuna kullkiyu shuk israel runakunapas karkakuna. Tukuy israel runakunata kamachik tantaylla yuyarishpa apukunapa tantarinapi tantarishka karkakuna. Chay apukunamanta ashwan achka saduseokuna karkakuna. Saserdotekunapa atun apupas saduseokunapi tantarishka karka. Payllatata tantaylla yuyarishpa kamachik apukunapa atun apu karka. Chay saduseokuna Moisés wañupa killkashkanta katishpa killkashkanllata yachachir-

kakuna. Mana munarkakunachu shuk yachachikkuna Moisespa killkashkanka kasnami ninayan nishpa yachachishkankunata. Chayrayku mana shuk yuyayllawachu karkakuna fariseokunawa. Chay saduseokunaka mana kirirkakunachu runakuna wañushkankunawasha kawsarinankunata, nima kirirkakunachu runakuna wiñaypa kawsanankunata.

Samana puncha karka israel runakunarayku karan semana tukurinan puncha, tukuy paykuna chawpipi kawsakkunaraykupas.

Ñawpa chusha allpapi purihushpankuna Yaya Dios israel runakunata kamachirka chay puncha tarawanankunamanta samanankunapa. Rikuy Éxodo killkapi 35.2-3. Chasna samahushkankunawa Yaya Dios munarka rikuchinankunapa payta yuyahushkankunata, payta kushichishpa kawsahushkankunata.

Yaya Dios kay allpata rurashpan kanchisnin puncha tukuy rurashkanmanta samarka. Chasna kashpan rimarka chay punchaka paypa kananta. Munarka chay puncha tukuy punchakunamanta chikan kananpa. Rikuy Génesis killkapi 2.3.

Yaya Dios yuyak kashpan chay samana punchata kurka runankunata rikuchinanpa paylla tukuy parisishkanchikunamanta samananchita kunanta. Chaymantapas samana punchata kurka rikuchinanpa pay kikin munashpan israel runakunata tukuy runakunamanta akillashkanta paypa runankuna kanankunapa. Rikuy Éxodo killkapi 31.13.

Moisés wañuka Yaya Diospa kamachishkanta killkashkanwasha samana punchapi ama tarawankichichu nishpa, shuk

runakunaka yuyayninkunamanta yachachirkakuna imashna rurashpami chay kamachishkata paktachinkakuna nishpa. Manana yuyarirkakunachu Yaya Dios chay punchata runakunata yuyashkanrayku kushkanta, ashwan yuyayninkunamanta mirachishpa yachachirkakuna chay kamachishkakunata. Chay achka kamachinakunaka runakunarayku kashkakuna shuk llasha paykunata nitihukshina mana paktachiypa. Chayrayku Jesús allpapi kahushpan chay yachachikkunata mana kasushpa kuti asirtachirka Yaya Dios chay punchata kushkanta runakuna kushilla samanankunapa.

Chay samana puncha israel runakunarayku kallarin viernes inti yaykuhushkanmanta sábadu inti yaykuhushkankama.

Samana puncha purina kan shuk kilómetro parti purina. Moisespa killkashkanta shuk yachachikkuna shuk yachachirkakuna runakuna samana puncha shuk kilómetro parti tupullata purinankunapa. Ashwanta purishpankunaka Yaya Diospa kamachishkanta mana paktachinankunata yuyarirkakuna. Éxodo killkapi 16.29, chaymanta Números killkapi 35.5 yachakushpanchi Yaya Dios chasna munashkanta yachashkanchi nishpa rimarkakuna.

Samaria kan shuk allpa. Chay allpaka kan Judea allpamanta anakpi Galilea allpamanta uraypi. Chaypi samaritano runakunaka kawsapayarkakuna.

Samaria kan shuk llaktallatata. Chay llaktaka kan Samaria allpapi. Chay Samaria llaktaka tukuy Samaria allpapi llaktakunamanta ashwan atunmi.

Samaritano runakuna karkakuna Samaria allpapi kawsakkuna. Ñawpa

chay Samaria allpapi kawsak israel runakunaka chikan runakunawa apinakushpa chapurirkakuna. Chasna chapurishpankuna chay chikan runakunapa yanka diosninkunata kushichirkakuna. Chayrayku Judea allpapi kawsak israel masinkuna chay samaritano runakunata piñarishpa kawsapayarkakuna.

Ñawpa Judeapi kawsak israel runakuna allpankunamanta llukshichiy tukushpankuna, achka watawasha allpankunama kutishpankuna chay samaritano runakuna paykunata arkanayarkakuna mana mushumanta ruranankunapa chay urmachirishka Jerusalén llaktankunata, Yaya Diospa wasintapas.

Chaymantapas samaritano runakuna Gerisim urkupi Yaya Diospa shuk wasinta rurarkakuna chaypi mañanankunapa. Judea allpapi kawsak israel runakuna yuyarirkakuna chasna rurashkankunaka mana ali kananta.

Tukuy chaykunarayku Judeapi kawsak israel runakuna chay samaritano runakunata piñarishpa kawsapayarkakuna. Yaya Diospa rikushkanpi yapa uchayu kanahun nishpa manana paykunawa tantaripayarkakunachun mana paykunapas uchayu tukunankunapa. Judeamanta shuk partima rishpankuna nima samaritano runakunapa allpankunata pasanayarkakunachu, ashwan chay allpa washata pasapayarkakuna.

Santiago karka masna runakunapa shutin. Kay shuti griego shimipi Jakobo kan, hebreo shimipi Jakob. Shuk Jakobo karka Jesuspa chunka ishkay runankunamanta shuk. Shuk Jakoboka karka Jesuspa wawkin.

Jesusta kirik kashkankunarayku paykunata wañuchishpankuna yapa ali kashkankunata yuyarishpa San Jakobo nirkakuna. Chay San Jakobo nishkata utkalla rimashpa Santiago kiparirka.

Saserdote karka runakunapa mana alita rurashkankunamanta Yaya Dioswa alichak, runakunarayku Yaya Diosta mañak. Yaya Dios akllarka chay chunka ishkey israel ayllukunamanta shukllata paypa miraymanta saserdote-kuna kanankunapa. Chay aylluka karka Leví wañupa miray. Paypa miraymanta Arón wañupa miraykunallata akllarka saserdote-kuna kanankunapa. Rikuy Éxodo killkapi 28.1-2, 41, 29.29, 40.12-15. Tukuy uras shuk muntun saserdote-kuna Yaya Diospa wasinpi tarawapayarkakuna. Puntiru shuk muntun saserdote-kuna yaykupayarkakuna tarawanankunapa, chaymanta kuti shuk muntunllata yaykushpa chasna katirkakuna. Chay saserdote-kunalla atiparkakuna runakuna Yaya Diospa wasinma apamushkankuna wiwakunata rupachinata Yaya Dios uchankunamanta llakichinanpa. Rikuy Levítiko killkapi 1.3-9, 16.29-34. Chaymantapas paykunalla atiparkakuna Yaya Diospa wasinpi payta mañana kwartupi yaykunata. Karan puncha shuk saserdote chaypi tutamanta chishipipas insiensota rupachipayarka. Rikuy Éxodo killkapi 28.1-2, 41, 29.29, 40.12-15.

Chay saserdote-kunapa tiyarka atun apunkuna. Chay atun apupa ayllunkuna tukuy saserdote-kunapa apukunallata karkakuna. Chay atun apullatata karka chay tantaylla yuyarishpa kamachik apukunapa atun apunkuna. Paylla atiparka

karan wata shuklla kuti chay Yaya Dioswa tinkunakuna kwartupi yaykunata. Rikuy Levítiko killkapi 16.2, 29-34.

Yaya Diospa Mushu Killkachishkan Shimipi yachachin paypa wawan Jesukristu ñukanchipa shuklla atun yachayyu saserdote-ni tukushkanta. Chayrayku manana ñawpashina tukuy chay saserdote-kunata munanchinachu. Rikuy Hebreo Runakunarayku Killkapi 7.20—8.6.

Chaymantapas yachachin Jesukristuta kirikkuna saserdote-kunashina kanankunata. Rikuy Puntiru Pedropa Killkashkan Killkapi 2.9.

Selote ninchi shuk runata tukuy shunkunwa pakta ruranayashkanta rurashpan nima wañuyta manchashpa.

Romano runakuna Israel allpapi kamachishpankuna tiyarka shuk israel runakuna romano runakunata piñarikkunapi katikkuna. Paykunata selote-kuna nirkakuna.

Seus karka griego runakunapa shuk yanka diosninkuna, tukuy yanka diosninkunamanta pasa.

Tadeo karka Santiagopa wawan Judaspa shuk shutin. Lukaspa Killkashkan Killkapi 6.16 nin Judas. Jesusta Katikkunamanta Kwintak Killkapipas nin Judasllata. Mateopa Killkashkan Killkapika 10.3, Markuspa Killkashkan Killkapipas 3.18 nin Tadeo.

Vinu kan shuk upyana uva shutiyu muyu yakumanta rurarishka. Chay uva yakuta lewadurawa chapushpa putsukyashpan ninchi vinu. Achkata upyashpaka machachin. Uva waskaka tarpu kan. Ramayashpan muntun muntun mishki muyukunata muyuyan.

Yaya Diospa wasin: Tukuy Israel allpapi shuklla Yaya Diospa wasin

tiyarka. Chay wasika karkami Jerusalén llaktapi. Chaypimi tukuy partimanta shamushpankuna israel runakunaka Yaya Diosta mañapayarkakuna. Chay wasika mana karkachu shuklla wasi, ashwan achka wasikuna rurarishka karka. Tukuy chay pampankunata wasikunawa muyukta kincharishkata Yaya Diospa wasin nishkakuna. Chay wasikunaka karkakunami rurarishka atun uchilla rumikunawa, kaspikunawapas.

Tukuy chay wasikunawa kincharishkakunamanta ashwan kanchama kincharishkapi mana israel runakunapas atiparkakuna yaykunata.

Chay ashwan puntama wasikunawa kincharishkakunapi israel runakunalla atiparkakuna yaykunata.

Chay ashwan ukupi kahuk kincharishkapika israel karikunalla yaykupayarkakuna. Chay kincharishkapillatata tiyarka uchankunamanta llakichiy tukunankunapa apamushkan wiwakunata rupachinankuna tuchpashina.

Chay kincharishkapillatata chawpi pampamanta suninma karka chay suma wasi ish kay kwartuyu, maypimi saserdotekunalla yaykupayarkakuna. Puntiru kwartupi tukuy saserdotekuna atiparkakuna

yaykunata, chaymanta shuk paykunata yanapak levitakunapas. Chaypi tiyarka insiensota rupachinan tuchpashina orowa armachirishkaka. Chay atun lllachapawa taparishka washapi kahuk kwartupi saserdotekunapa atun apunlla shuk kutilla karan wata yaykupayarka. Chay kwartuta ninchi Yaya Dioswa tinkunakuna kwartu.

Manara Yaya Diospa wasin Jerusalén llaktapi tiyashpanra Moisés wañupa karpawa rurachishkan Yaya Diospa wasin tiyarka.

Puntiru Yaya Diospa wasinta Jerusalén llaktapi israel runakunapa atun apu Salomón wañuka rurarka. Rikuy Biblia kastellanopi 1 Reyes kapitulokuna 6—7; 2 Crónicas kapitulokuna 3—4.

Jesukristu allpapi kahushkan uras atun apu Herodespa rurachishkan Yaya Diospa wasin tiyarka. Chay Herodeska kallariirka chay wasita rurananpa chunka iskun wata pishishpanra Jesukristu wawayarinanpa. Chay wasita tukuchirkakuna sokta chunka chusku wata Jesukristu wawayarishkanwasha. Kanchis chunka wata Jesukristu wawayarishkanwasha romano runakunaka chay wasita urmachirkakuna. Chaymanta pacha manana chasna wasi tiyamachu.